

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

**HARVARD COLLEGE
LIBRARY**

**FROM THE FUND OF
CHARLES MINOT**

CLASS OF 1828

ut lo
i cap
de
adde.
recessit.
d ult
postu
angue
unre.

MATTHÆI PARISIENSIS,
MONACHI SANCTI ALBANI,
CHRONICA MAJORA.

The works to be published in octavo, separately, as they were finished ; the whole responsibility of the task resting upon the editors, who were to be chosen by the Master of the Rolls with the sanction of the Treasury.

The Lords of Her Majesty's Treasury, after a careful consideration of the subject, expressed their opinion in a Treasury Minute, dated February 9, 1857, that the plan recommended by the Master of the Rolls "was well calculated for the accomplishment of this important national object, in an effectual and satisfactory manner, within a reasonable time, and provided proper attention be paid to economy, in making the detailed arrangements, without unnecessary expense."

They expressed their approbation of the proposal that each Chronicle and historical document should be edited in such a manner as to represent with all possible correctness the text of each writer, derived from a collation of the best MSS., and that no notes should be added, except such as were illustrative of the various readings. They suggested, however, that the preface to each work should contain, in addition to the particulars proposed by the Master of the Rolls, a biographical account of the author, so far as authentic materials existed for that purpose, and an estimate of his historical credibility and value.

Rolls House,
December 1857.

THE CHRONICLES AND MEMORIALS
OF
GREAT BRITAIN AND IRELAND
DURING THE MIDDLE AGES.

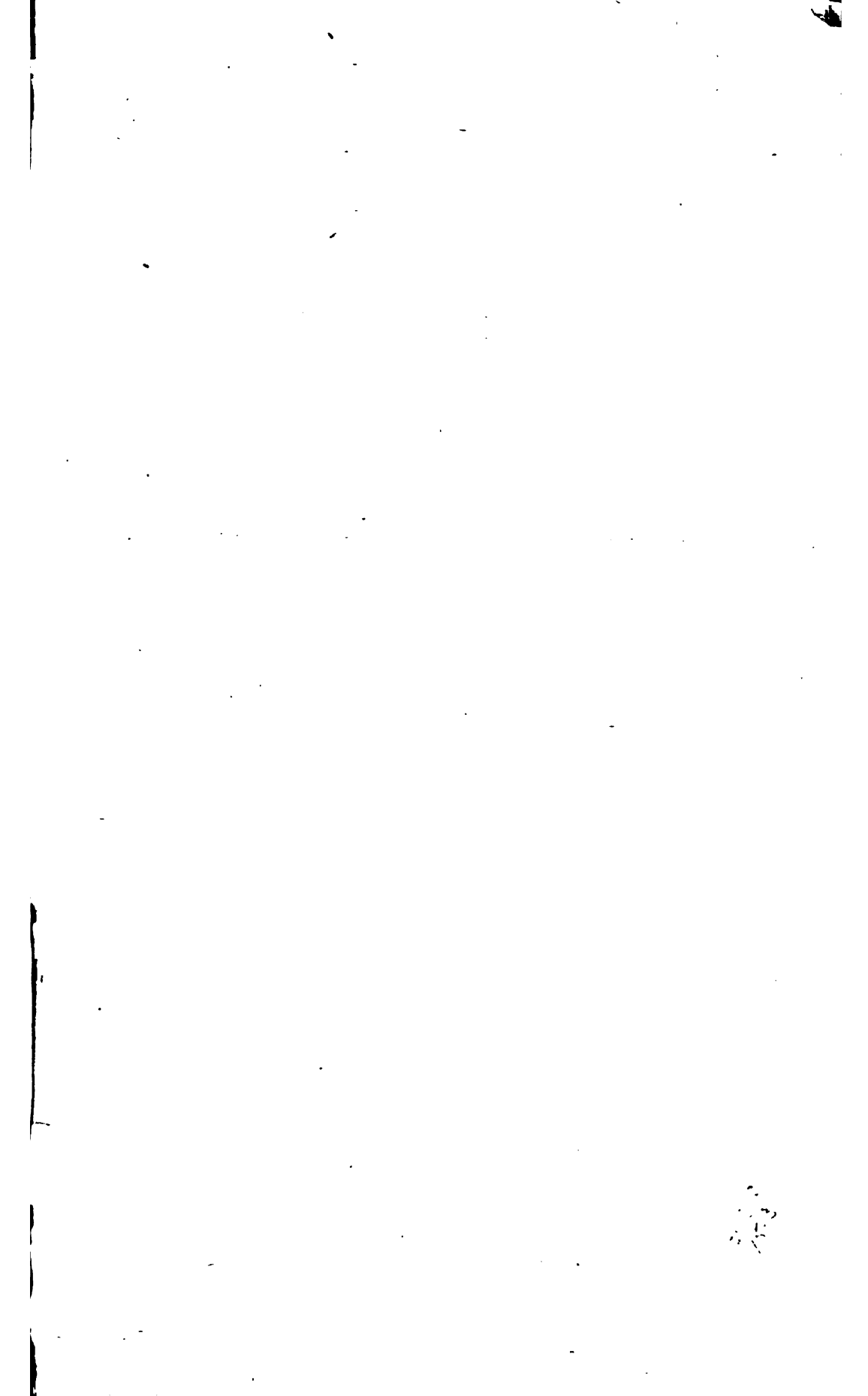
PUBLISHED BY THE AUTHORITY OF HER MAJESTY'S TREASURY, UNDER
THE DIRECTION OF THE MASTER OF THE ROLLS.

ON the 26th of January 1857, the Master of the Rolls submitted to the Treasury a proposal for the publication of materials for the History of this Country from the Invasion of the Romans to the reign of Henry VIII.

The Master of the Rolls suggested that these materials should be selected for publication under competent editors without reference to periodical or chronological arrangement, without mutilation or abridgment, preference being given, in the first instance, to such materials as were most scarce and valuable.

He proposed that each chronicle or historical document to be edited should be treated in the same way as if the editor were engaged on an *Editio Princeps*; and for this purpose the most correct text should be formed from an accurate collation of the best MSS.

To render the work more generally useful, the Master of the Rolls suggested that the editor should give an account of the MSS. employed by him, of their age and their peculiarities; that he should add to the work a brief account of the life and times of the author, and any remarks necessary to explain the chronology; but no other note or comment was to be allowed, except what might be necessary to establish the correctness of the text.

0

RERUM BRITANNICARUM MEDII ÆVI
SCRIPTORES,

OR

CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN
AND IRELAND

DURING

THE MIDDLE AGES.

G

Matthew Paris

MATTHÆI PARISIENSIS,

MONACHI SANCTI ALBANI,

CHRONICA MAJORA.

EDITED

BY

HENRY RICHARDS LUARD, M.A.,

FELLOW OF TRINITY COLLEGE; REGISTRARY OF THE UNIVERSITY; AND VICAR OF
GREAT ST. MARY'S, CAMBRIDGE.

VOL. II.

A.D. 1067 TO A.D. 1216.

PUBLISHED BY THE AUTHORITY OF THE LORDS COMMISSIONERS OF HER MAJESTY'S
TREASURY, UNDER THE DIRECTION OF THE MASTER OF THE ROLLS.

LONDON:

LONGMAN & Co., PATERNOSTER ROW; TRÜBNER & Co., LUDGATE HILL:

ALSO BY PARKER & Co., OXFORD;

MACMILLAN & Co., CAMBRIDGE;

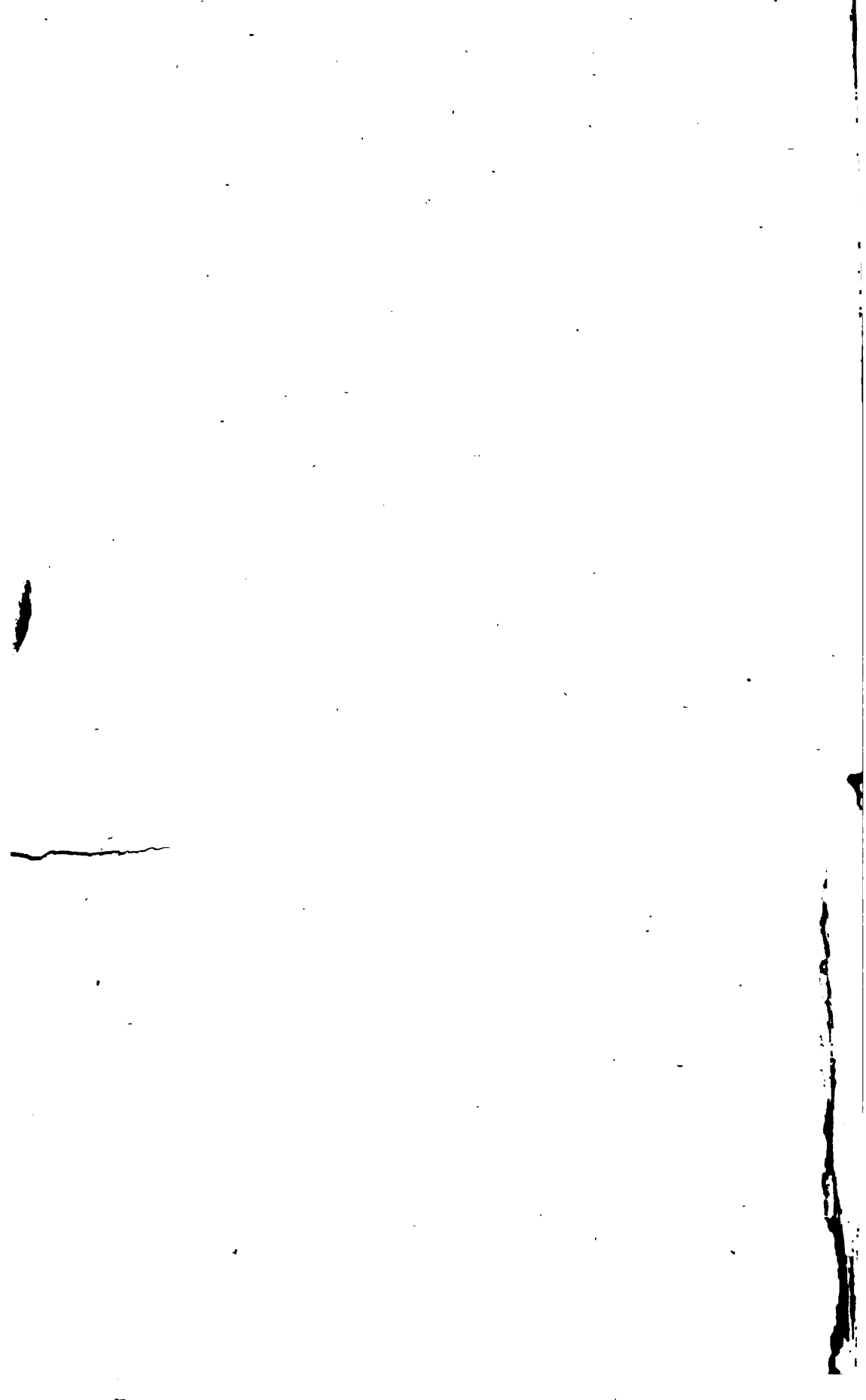
A. & C. BLACK, EDINBURGH; AND A. THOM, DUBLIN.

1874.

Bn 98.59
~~Brit. Hist. 557~~

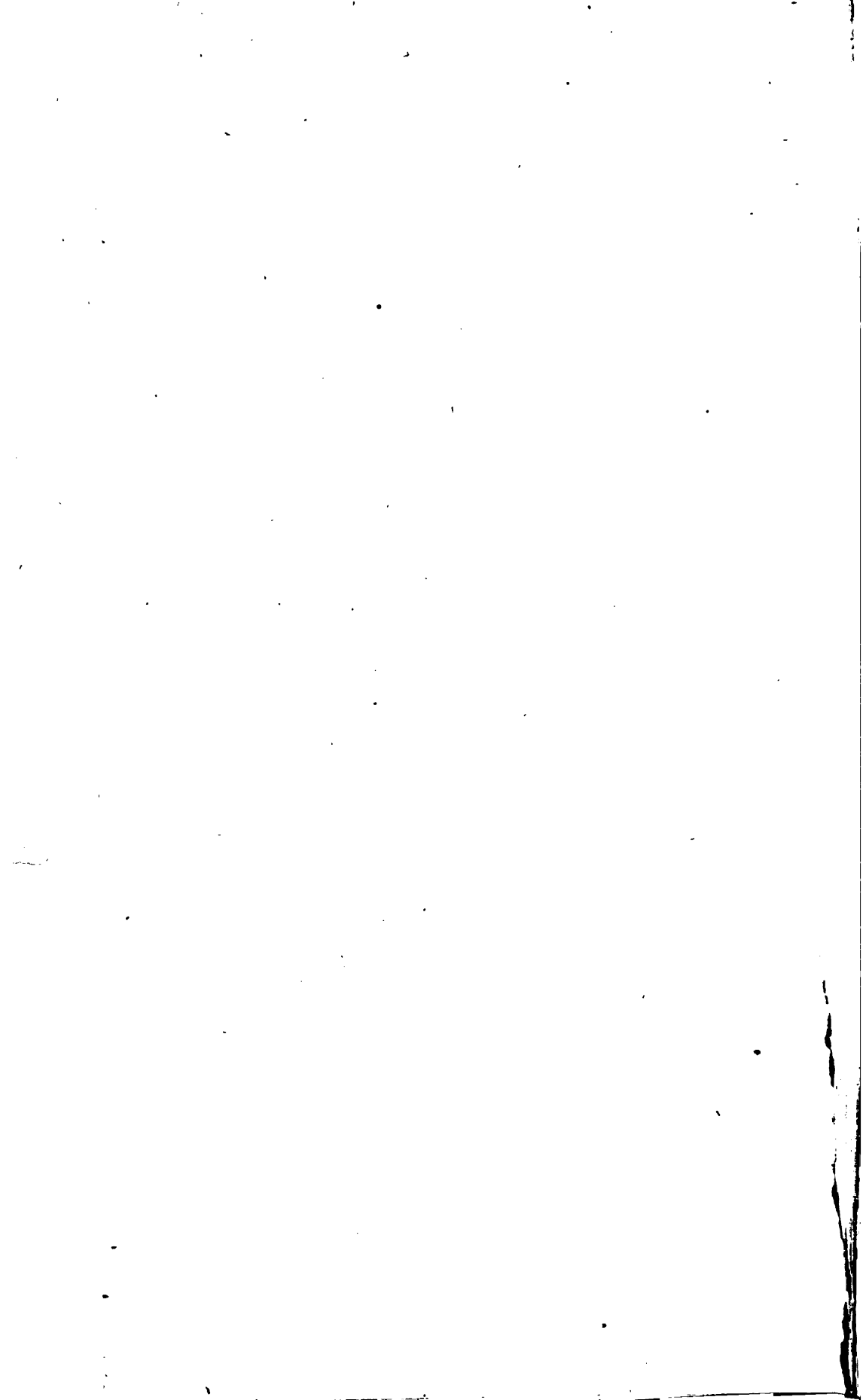
1877, Aug. 20.
Kilnot, ind.
(Vol. II, III.)

PREFACE.

CONTENTS OF THE PREFACE.

	Page
Division of the Volume at the year 1188 - - -	ix
Roger of Wendover the Compiler of the succeeding portion - - - - -	ix
Mention of the name of Abbat John of St. Alban's -	x
He possibly the Compiler of the earlier portion -	xi
Sources of the History in the present Volume - -	xii
Alphabetical list of the Authorities used - - -	xiii
Additions made by the Compilers - - - - -	xvi
Manner in which the Authorities are used - - -	xx
Untrustworthiness of former editions of Matthew Paris	xxii
Specimens of Parker's errors - - - - -	xxiii
Additions and Authorities of Matthew Paris - -	xxviii
The Chronica Majora a first draft of the History he intended to write - - - - -	xxix
Character of his alterations - - - - -	xxx
Documents inserted - - - - -	xxxii
Magna Charta as given by Wendover and Paris -	xxxiii
List of Paris's additions - - - - -	xxxvii
MSS. used for the present Volume - - - - -	xlvii
Addenda and Errata - - - - -	xlix

P R E F A C E.

The present volume carries on the St. Alban's Chronicle of England, re-edited by Matthew Paris with many alterations and additions, from the Conquest to the death of king John. The text is taken as in the previous volume, from the Corpus Christi College MSS. 26 (A.) and 16 (B.), the additions of Paris being shown as before by the difference of the type. In the cases where these MSS. are deficient from the loss of some leaves (*e.g.* pp. 360-388), the text is taken from the Cotton MS. Nero D. 5 (C.), which was certainly copied from the MSS. A. and B., and which there is reason to believe passed under Matthew Paris's own eye. Here the additions of Paris can only be ascertained by actual collation with the text of Wendover, as the Cotton MS. is written in the same scribe's hand throughout.¹

The portion of the history in the present volume divides itself into two parts, the first ending with the year 1188 (p. 336), where MS. A., the first of the two volumes of the Corpus MS., ends, which is also the conclusion of what I have called the St. Alban's compilation, and the second beginning with the year 1189. From this point I believe the compiler of the original history to be Roger of Wendover. This is compiled in a similar manner to the portion that precedes, and Paris has, for the most part, made little difference in the way he has used it. The text which we know under the name of Wendover

Contents
of the
present
volume.

End of the
original
compila-
tion in
1188.

Roger of
Wendover
the author
of the suc-
ceeding
portion.

¹ I mean that the whole of each part of the volume is in the same hand. The first portion, ending 1188, is in one hand, the second part in another. See note 4 to p. 336.

is, with some few exceptions, literally transcribed, while Paris's own additions are, as before, usually entered in the margins or at the foot of the pages. He has, however, not unfrequently erased words or even lines, and introduced his own matter in place of what the scribe had written, the paragraphs of the previous writer being condensed or altered, so that the fresh matter might be got into the same space; thus proving that the additions and alterations were made after the MS. had been written. This is the case up to the year 1213 (p. 567), where a fresh hand begins of the distinct St. Alban's character, though I think certainly not Paris's own; and from here the history of Wendover may be said to be re-written, as the changes introduced are incorporated with the text, and the differences between Paris and Wendover can only be ascertained by collation. But here, as well as before, there are also additions in the margin, in Paris's own hand, introduced in a manner which shows that they were written after the rest, and giving the idea of being the author's latest additions in revising his work.

Mention in
the Douce
MS. of
Wendover
of the
name of
abbat
John de
Cella of St.
Alban's.
His cha-
racter.

At the point where MS. A. ends, the end of the year 1188, in the Douce MS. of Wendover (W.) occurs the remark, "Huc usque in lib. cronic. Johannis abbatis," and opposite in a later hand, "Usque hoc cronica Johannis "abbatis, et hic finis." Though these words have been remarked upon by various persons, I scarcely think they have received their due amount of consideration. This abbat John I believe to be "Johannes de Cella," 21st abbat of St. Alban's, from 1195 to 1214. He had been noted for his learning while a student at Paris, and, as Matthew Paris tells us (*Gesta Abbatum*, i. p. 217), might be considered as a Priscian in grammar, an Ovid in prosody, a Galen in medicine.¹ It was, moreover, in his time that many books were written out and given

¹ "Physicus prælectus et judex urinarum incomparabilis." *Gesta Abbatum*, i. p. 246.

to the Monastery, notably the copy¹ of Peter Comestor's *Historia Scholastica*, of which such ample use was made in the earlier portion of the St. Alban's compilation. He had been prior of Wallingford; and it is, to say the least, remarkable, that in copying Robert de Monte's account of the reconciliation between Stephen and Henry in 1153 (p. 191) the compiler inserts the words "apud Walingeford" as the place where the peace was made.

Although the words above mentioned, "usque hoc He is possibly the author of the earlier portion of the compilation. chronica Johannis abbatis" are capable of being understood differently, and are quite compatible with the theory of some one else being the author, their most natural interpretation would be that the chronicle was his compilation up to this point. They might of course mean that abbat John's history (*i.e.*, a different work), ended with this date;² but there is no trace of such a work existing or ever having existed, and the only other meaning they could have is, that a volume in his possession ended here. But this does not seem to me so likely as the previous interpretation, and after a full consideration of what has been stated in the preface to the first volume as to when and where this compilation must have been made and by whom it could have been composed,³ I am inclined to think that we have here the clue to the author's name, and that the St. Alban's compilation was made by abbat John de Cella himself up to the year 1189, when Wendover took it up and carried it on in the same style and from the same sources. The chief objection to this supposition (as has been stated) is, that while Paris especially speaks of abbat John's pre-eminence in grammar, prosody, and medicine, he says nothing

¹ MS. Reg. 4. D. vii. See the *Gesta Abbatum*, i. p. 233.

² Thus in the C. C. MS. (B.), f. 17 b (p. 452), opposite the rubric, "Incipit de rege Johanne," &c., a late (16th century) hand has

inserted "Hic incipit Radulphus Niger ad annum Henrici III.;" and again, f. 35, near the end of the year 1213 (p. 568), "Hic rursus incipit Radulphus Niger."

³ See Vol. I., p. xxxii.

of him as a historian. No doubt this is entitled to considerable weight, but I cannot think it decisive.

Sources of
this portion
of the
history.

The sources of which the compiler, whoever he was, and after him, Roger of Wendover, made use for their history are as various as those in the earlier portion of the compilation. I give a complete list, as far as I have been able to identify them, as was done in the Preface to the first volume. Besides the well known English historians, Huntingdon, Malmesbury, Diceto, Robert de Monte, &c., various single lives and legends, some of them still existing only in MS., are employed. The history of the Crusades is taken from William of Tyre, with a few introductions from Baldwin, Guibert, Fulcher, and others. After William's work comes to a conclusion, the anonymous continuation contained in the copy belonging to St. Alban's (now in the British Museum, MS. Reg. 14. C. x.),¹ a continuation still unprinted, is used. For the reigns of Richard and John, Benedict, Hoveden, and afterwards Ralph of Coggeshale, are the chief authorities. But after the end of Hoveden's history, or the year 1202, though Coggeshale is occasionally used, Wendover is an original authority; at least I can trace his work to no known source. Some of his facts will be found in the writer published by Mr. Stubbs, under the name of Walter of Coventry.² But I do not think that he was known to

¹ See some account of this continuation in Professor Stubbs's Introduction to the *Itinerarium Regis Ricardi*, pp. lxx, lxx, lxxiii. He has printed the prologue in the note to p. lxxiii. Additions are occasionally introduced from some other source, which I have not been able to identify; see, for instance, the account of Raymond of Tripoli's conduct at the battle of Hittin, prefaced with the words "ut aiunt," p. 328.

² I venture to doubt the correctness of Professor Stubbs in assign-

ing this "Memoriale" to Walter of Coventry. See his preface, i., p. xx. I think the title means only that Walter of Coventry left the book as a memorial to his monastery. In the Cambridge University Library there is a MS. copy of the *Aurea Legenda* (Gg. 2. 18), with "Memoriale fratris Johannis de Draytone" written on the first leaf. This has led Tanner to insert Johannes de Draytone in his *Bibliotheca* as the writer of a work entitled "Memoriale"!

Wendover. The only instance in which the language of the two writers is identical, is in the account of the council held by the legate Romanus at Lyons or Bourges (Walter of Coventry, ii. p. 276, Wendover iv. p. 118), which was probably taken by each writer from some other source.

List of the authorities used by the compilers of the history in the present volume.

Adam, ¹ subprior of Eynsham : Visio quædam mirabilis
(MS. Cotton, Caligula, A. 8.)	List of
authorities
from which
the present
volume is
compiled.
Aelred of Rievaulx :
De genealogia regum Anglorum (Twysden's x. Scriptores).
Vita Edwardi Confessoris (Twysden's x. Scriptores).	
Alexander III. :
Epistolæ (Migne's Patrologia, cc.).
Instructio fidei Catholicæ (ap. Pet. Blesens. Migne, ccvii.).	
Anglo-Saxon Chronicles (ed. Thorpe, in the present series).	
Baldric : Historia Hierosolimitana (Migne, clxvi.).	
Benedict of Peterborough (ed. Stubbs in the present series).	

¹ The authorship of this legend is known from the prologue to the vision of Thurchill (p. 497) given in the MS. Reg. 18. D. v. "Est et alia visio diligenti narratione luculenter exarata, quæ in monasterio de Einesham anno Verbi incarnati mxcvi. contigit quam dominus Adam supprior ejusdem cœnobii, vir valde gravis ac religiosus, eleganti stilo scripsit,

" sicut ab ejus ore audivit, qui a corpore per duos dies et noctes eductus fuerat." By a blunder, which was originally made by the scribe of the C. C. MS. (see note 1, p. 423), the printed editions of Paris and Wendover attribute this vision to Evesham instead of Eynsham. The MSS. of Wendover have correctly *Eineshamensis*.

List of
authorities
from which
the present
volume is
compiled.

Clarendon, Constitutions of (MS. Cott. Claudius B. 2.)
Conrad of Lichtenau (abbas Urspergensis): *Chronicon*
(Argentorati, 1609).

Eadmer: *Vita S. Anselmi* (Migne, clviii.).

Florence of Worcester and his continuator (ed. Thorpe,
Eng. Hist. Soc.)

Fulcher of Chartres: *Historia Hierosolimitana* (Migne,
clv.).

Gervase of Canterbury (MS. ap. Leland, *Collectanea*,
t. i., ed. Hearne, 1770).

Gesta Francorum (Bongars, *Gesta Dei per Francos*,
Hanov. 1611).

Gratiani *Decretalia* (Migne, clxxxvii.).

Gregorii IX. *Decretalia* (Antv. 1618).

Guibert, *Gesta Dei per Francos* (Migne, clvi.).

Henry of Huntingdon (ed. Savile, *Scriptores post*
Bedam, Lond. 1696).

Henry of Sawtrey:

Tractatus de Purgatorio S. Patricii (MS. Cott.

Nero A. 7. Migne, clxxx.).

Legenda (Ib.).

Herbert de Bosham: *Vita S. Thomæ* (ed. Giles).

Historia Eliensis (ed. Stewart, Angl. Christ. Soc., Lond.
1848).

Innocent III.: *Epistolæ* (Migne, ccxiv.-ccxvii.).

James of Vitry (*Historia Orientalis*, in Bongars' *Gesta*
Dei per Francos, Hanov. 1611).

John, abbat of Ford: *Vita S. Wlfrici* (MS. Cott.
Faustina B. 4).

John of Salisbury: *Vita S. Thomæ Cant.* (ed. Giles).

Lateranensis Concilii Decreta (Mansi).

MS. ap. Leland (*Collectanea*, Hearne, 1770).

Peter of Vaux Cernay: *Historia Albigensium* (Brial,
xix., and Migne, ccxiii.).

Ralph of Coggeshale (ed. Stevenson, in the present
series).

Ralph de Diceto¹:

Abbreviationes Chronicorum (Twysden's x. Scriptores).

Imagines Historiarum (Twysden's x. Scriptores).

Reginald of Durham: Vita S. Godrici (MS. Harl. 322, ed. Stevenson, Surt. Soc. 1845).

Robert de Monte (printed in Guiberti Opera, Par. 1651,² and Migne, clx.).

Robertus Monachus: Historia Hierosolimitana (Migne, clv.).

Roger of Hoveden (ed. Stubbs, in the present series).

Sigebert of Gembloux (Migne, clx.).

S. Thomas of Canterbury³: Epistolæ (ed. Giles).

Visio Thurchilli (MS. Reg. 13 D. v.).⁴

Vita S. Hugonis (MS. Lansdowne, 436).

Vita S. Oswini (ed. Raine, Surt. Soc., 1838).

Vitæ Pontificum.

William Fitz Stephen: Vita S. Thomæ (ed. Giles).

William of Malmesbury:

Gesta Regum (ed. Hardy, Eng. Hist. Soc.).

Gesta Pontificum (ed. Hamilton in the present series).

William of Tyre (Migne, cci.).

List of
authorities
from which
the present
volume is
compiled

¹ The MS. of Diceto used is that now in the British Museum, Reg. 13 E. vi. Many passages written at St. Alban's, and relating to the monastery, which are inserted in the margin, are incorporated into the present work. These are frequently printed by Twysden as if they were part of Diceto's work. See Madden's Preface to the *Historia Anglorum*, i. p. x., note.

² See the passage in p. 6, which is not in Migne's edition.

³ The account of the archbishop has some passages in common with the compilation given in the MS.

Cotton, Faustina B. 8. I think, however, that the St. Alban's writer went to the original sources, as given in the margins, for this.

⁴ There are corrections in this by Matthew Paris himself. A rubrick on f. 87 is as follows: "Hic est
" liber qui per quorundam negli-
" gentiam fuerat deperditus, sed
" per industriam venerabilis nostri
" in Christo patris et domini, do-
" mini Johannis abbatis sexti
" [Whethamstede] huic monaste-
" rio erat restitutus et assignatus
" librarie conventus."

William of Tyre: Anonymous continuator of (MS. Reg. 14 C. x).¹

It is not always easy to determine between two authorities, which is the one employed at the moment; for instance, as Diceto and Robert de Monte are both used, whether in some cases the account is taken from Robert de Monte (the original), or Diceto (the copyist). That Benedict and Hoveden were both used may be seen by the passage which gives the account of Richard's starting for his crusade in 1190 (p. 363). Here Benedict is evidently the authority; and yet in the middle of the narrative he is left for Hoveden, as may be seen by the words "*propter moram navigii*," which are not in Benedict, l. 20, and by the name Porteswere (Porto Ercole) being taken from Hoveden; the last appears as *Kerlehe* in Benedict.

Additions
made by
the com-
pilers to
their
authorities.

The actual additions made by abbat John (if I am correct in believing him to be the compiler of the earlier portion) and by Wendover to their authorities, will be easily seen by observing the paragraphs which have no source affixed to the margin, and by consulting the notes to those passages where the sources are mentioned. These additions are many and varied; some are absolutely devoid of all authority, and are evidently introduced through a wish to amplify, or to make clear, the author who is being copied, or from not understanding him. Such are, probably, the sending of Eadwine and Morkere to Scotland in 1067 (p. 2), the stay of Stigand and another bishop there in 1070 (p. 6, see the note), the healing of animals at the tomb of St. Thomas in 1171 (p. 283). Some seem pure inventions of the writer, as, for instance, the curious story of Bartholomew, bishop of

¹ The additional sources, so far as I have been enabled to ascertain them, used by Matthew Paris for

his additions, will be found below, in p. xxix.

Exeter, and a certain priest in 1161¹ (p. 216), and the remarkable account of the death and repentance of bishop Hugh of Nunant in 1198 (p. 443), a story likely enough to be invented in a monastery. Neither of these have I been able to trace to any known source.

Additions
made by
the com-
pilers to
their
authorities.

On the other hand, many of the additions are accounts of facts which would be likely to be well known and preserved at St. Alban's, and for which this chronicle must be considered as first hand authority. Of course all that relates to St. Alban's itself would come under this category; such, for instance, as the death of abbat Paul at Colwich (p. 34), the charter of the bishop of Lincoln given to St. Alban's (p. 220); the legend of the discovery of the body of S. Amphibalus (pp. 301-308), the succession of the abbats, &c.; but others will be found which have a close connexion with the abbey; for instance, the foundation of Tynemouth (a cell of St. Alban's) by Robert Mowbray in 1090 (p. 31), the account of the battle of Tinchebrai (p. 132), where a passage is introduced into Robert de Monte's description, mentioning the prowess of William of Albini, surnamed Brito, and stating that the result of the battle was chiefly due to him. Now he was lord of Belvoir, and a great benefactor to that monastery (where he was buried), a cell of St. Alban's, and had been admitted to their fraternity, so that a record of his prowess was very likely to be preserved in the parent monastery. Again, there are remarkable details as to the death of the chancellor Ranulph in 1123 (p. 150), who fell from his horse and was carelessly ridden over by a monk of St. Alban's. The origin of Pope Adrian IV., "de territorio S. Albani," is given in p. 204. King John's oath, and his visit to St. Alban's after his coronation (p. 456), may be mentioned as another instance.

There are other additions for which no other authority

¹ There must, however, have been some authority for this story in St. Alban's, as Paris has given addi-

tional details in the *Historia Anglorum* (i. p. 312).

Additions
made by
the com-
pilers to
their
authorities.

is to be found, the estimation of the truth of which must depend on the general credibility of the writer. A few of these are worth collecting together; for instance, the account of the plunder of the monasteries by the Conqueror (p. 6), of the building of Hereward's wooden castle in 1071, which the writer says was called by that name up to his own time (p. 7); details of the conspiracy of Ralph Wader and the murder of bishop Walcher (pp. 13, 14); the prowess of Godfrey and Robert of Normandy (p. 74); Robert's tampering with the English nobles (p. 118); the building of Queen Matilda's house of lepers (p. 144); the account of the ex-empress Matilda's living with her father (p. 153); W. Martel put under the custody of Brien Fitz-Count (p. 174); the death of Queen Matilda, Stephen's wife, at *Hedingham* (p. 188); Gilbert Foliot being the real author of the letters of Henry II. in the controversy with archbishop Thomas (p. 240); the story of the bishop's vision (*ib.*); the account of the mental sufferings of the archbishop (pp. 261, 262); the Countess of Leicester throwing away her ring at the battle of Fornham in 1173 (p. 290, see the note on the page); the advice of the archbishops and others to Henry II. to give way to his son Richard (pp. 339, 340); the precious stones belonging to the same king (p. 347); the absolution of Richard I. by the archbishops of Trier and Coutances (p. 348); the wine poured about the pavements and walls of the palace at his coronation, while the Jews and women were not allowed to be present because they were suspected of magical incantations (p. 350); the story of bishop Hugh Pudsey and the prophecy by Godric of his blindness (p. 352); the jurisdiction of Richard's two justiciaries (p. 355); the account of the affray between Richard and Philip at Messina (p. 367); the account of bishop Longchamp (p. 369) and the mention in p. 372 of the sheriff of Dover (Matthew de Clere) taking counsel with Longchamp's sister, then in charge of Dover castle, against the archbishop of York (Geoffrey); Philip's envy of Richard's

fame at Acre (p. 375); the curious story of Richard's redemption of the relicks seized by Saladin at Jerusalem (p. 378); the statement that John de Gray, bishop of Norwich, seized half the price of the chalices given up for Richard's ransom (p. 398); John's attempt on the crown (p. 401); the mention of Evreux being given into John's charge (p. 402); the reasons for Richard's burning St. Valery (p. 440); the account of Philip's requesting Pope Innocent III. to mediate between him and Richard, and Richard's indignation at the Pope's interference (pp. 449, 450); the statement that Richard was shot by a poisoned arrow (p. 451); the retention of Richard's servants after his death by John (p. 452); the meeting of John with his mother at Le Mans (p. 453); the promise of Philip to Arthur (p. 457); Otho's gratitude to the memory of Richard (p. 458); the ransom paid by the bishop of Beauvais (*ib.*); the hostility of Philip of Swabia to Otho by Philip's connivance (p. 461); the rivalry in splendour of archbishop Hubert with John (p. 475); the edict at Tewkesbury, and the fine paid by many who owed military service for not going to Portsmouth in 1201 (*ib.*). After this (p. 477), Wendover may be considered as an original authority.

Additions
made by
the com-
pilers to
their
authorities.

For several passages, evidently taken from other sources, I have not been able to discover the original authorities; among these may be mentioned the additions to the usual accounts of Pope Urban's speech at the council of Clermont (p. 45); the account of the condemnation of the errors of Gilbert de la Porée, here given to a wrong year (p. 146); the account of the Jacobites (Dominicans) (p. 443); and of the settlement of the quarrel between Tours and Dol (p. 459). Several documents also are introduced, which are given by no earlier historian; *e. g.*, the Charter of Liberties of Henry I. (p. 115); repeated in p. 552, when its discovery by archbishop Langton is mentioned; the list of heads of the constitutions of the Lateran Council (p. 310); Richard's letter to the archbishop of Rouen, with his account of the battle

of Arsouf (p. 376); his letter to the Pope complaining of Leopold, and the Pope's excommunication of Leopold (pp. 407, 408). Occasionally (e. g., pp. 38, 346, 375) the writer speaks in the first person.

Manner in
which the
authorities
are used.

The authorities employed are for the most part faithfully and even slavishly copied, though occasionally they are altered, apparently merely for the sake of alteration.¹ The fact that two not unfrequently give contradictory accounts of an incident does not prevent the compiler from inserting both in his narrative; on the other hand the two or three authorities that are sometimes used at the same time are dovetailed together with considerable ingenuity. He not unfrequently introduces sentences not in his original, sometimes from other sources which he had at hand, at other times entirely out of his own head, to round a period or to give greater picturesqueness to his narrative. See, for instance, p. 33, "albo unguento" "manibus ejus delibutis;" p. 63, where "et tubis" is added to Huntingdon's "lituis;" p. 81, where the Christians are described as "desperati de Dei bonitate et misericordia;" p. 84, where the speech stated by Baldric (who is the authority) to "quispiam illorum" is daringly given to Bohemond; pp. 87, 88, in the account of the battle of Antioch, where besides the additions to his authority of the change of wind blowing the smoke into the face of the enemy, the miraculous aid given to the Christians is enlarged,—"*visi sunt etiam a nonnullis angeli in aere volitantes et super Turcos fugientes ignem flamineum jaculantes.*" Small additions are not unfrequently introduced to fill up, or to give reasons for the statements in his original (e.g., pp. 347, 354, 363). Errors are often made through sheer carelessness, e.g., *Oxford* for *Exeter* ² in p. 3; *sine vulnere* for *vulneratus*,

¹ e.g. Malmesbury's "*Malcolmus antequam ad manus veniretur, se dedit*" appears as "*Malcolmus quoque rex ad manus veniens deditioni cessit*" (p. 4).

² Here the Douce MS. of Wende-
dover has correctly *Exonia*. I have
not however ventured to alter the
reading of the MSS. of Paris.

p. 36, &c.; or in p. 67, where the compiler is copying William of Tyre, in the mention of Antioch, "ab Antiocho post mortem Alexandri Macedonis dicta," he substitutes *filio* for *post mortem*, thus making Antiochus the son of Alexander! See another instance in copying Huntingdon pointed out in note 4 to p. 65. On the other hand, errors are sometimes made through a wish to abbreviate the original; for instance, in the account of the battle of Antioch (p. 85), William of Tyre has "Robertum, qui cognominatus est Friso, Flandrensem comitem;" here one person is made into two by the compiler, who substitutes for this, "comes Flandrensis et Robertus Friso." Again, immediately afterwards, by varying William of Tyre's language, he makes Raymond of Toulouse one of the leaders of the 4th line of battle, though the next page, which is correctly copied, states him to have remained in the city for its defence in consequence of his illness. Or again, in p. 147, Huntingdon has (f. 217 b, l. 35, Savile) "Proximo anno exulavit rex consulem Evreus et Willelmum Crispin a Normannia;" in the next page (f. 218, l. 34), in the account of the battle between Louis VI. and Henry I. he has "Interim Willelmus Crispin regis Henrici caput gladio bis percussit." Our compiler makes these into one sentence, "Willelmus Crispin, consul Ebroicensis, quem, culpis suis exigentibus, paulo ante rex Henricus exulaverat, caput ejusdem regis gladio bis percussit," here making two persons into one. In this sentence where Huntingdon speaks of *lorica*, our compiler gives *lorica et galea*, and immediately below states that the Count of Flanders, Baldwin VII., was mortally wounded here, adding the detail "ad sua in lectica adductus," a mere wanton alteration of Huntingdon's statement in the previous year (f. 218, l. 12), "Baldwinus . . . apud Ou in Normannia seditione militari-funeste vulneratus ad sua recessit;" and yet when copying the account of the count's death from Huntingdon (f. 218, l. 55) immediately below,

p. 148, he adds, "apud Aucum" (Eu), from this very passage of Huntingdon. Again, in p. 191, A.D. 1153, where Robert de Monte is the authority used, the clause "omni hærede viduatus præter solummodo ducem Henricum" is introduced, applied to Stephen after the death of Eustace, the compiler in his wish to round the sentence utterly forgetting Stephen's still surviving son, William, who did not die till 1160. Similar errors will be occasionally discovered in Wendover's portion; see, for instance, p. 335, the death of Conrad of Montferrat, a mere careless misreading of the account of his illness in the continuator of William of Tyre, or p. 458, where in abridging Hoveden, Wendover has confounded Peter of Douay, "miles optimus" with his brother, the elect of Cambrai, and styled him *frater*; see the note on the passage. Sometimes the errors introduced seem to have been deliberately made, *e.g.*, p. 94, the other name of Lydda (*Diospolis*) is altered into *Eliopolis*; p. 142, where Ralph of Corbueil, although already bishop of Rochester, is said to be consecrated archbishop of Canterbury, an introduction into Diceto's account, which is otherwise literally followed.

Matthew
Paris.

Untrust-
worthiness
of former
editions.

It has been unfortunate for the estimate of Matthew Paris (1) that he has been credited with all Wendover's portion of the history as his own, and (2) that he found so utterly untrustworthy an editor as archbishop Parker, or whoever it was whom he employed to edit the work. Wats, as he tells us himself, was not employed on the reprint in 1640 till the whole of the history to the end of the reign of Henry II. had been printed off. He has endeavoured to remedy some of Parker's defects by his collations,¹ but though these are fairly done, they are not entirely to be depended upon, and have been very gene-

¹ Wats does not seem to have seen the Corpus MS., but to have trusted to some one else for its readings. His various readings are chiefly taken from the Cotton MS. C.

rally neglected. Parker's edition has led subsequent editors¹ of other historians into so many errors that it is necessary that some instances should be given to show how untrustworthy his text is, and that any quotation from either his or Wats's editions in the earlier portion cannot be considered really to be by Matthew Paris unless it agrees with text as now given. Parker has not the slightest scruple in altering what he does not understand, or changing words or expressions that he does not like. There are also frequent omissions in his text; even Paris's own marginal additions are frequently neglected, and he did not derive his text always from the same MS.² The following instances, taken almost at random, will amply illustrate this³ :—

A.D. 1070. p. 6 (Wats, p. 7, 2). Paris introduces the words *insatiabiliter apporriavit* into the margin. Parker has *appropriavit*. Specimens of errors introduced by Parker, and continued in subsequent editions.

A.D. 1072. p. 9, l. 31 (Wats, 8, 11), Parker inserts *e vita* after *quia* out of his own head.

A.D. 1073, p. 11 (Wats, 8, 44), MS. A. carelessly reads *Normanniam* for *Cenomanniam*. Parker saw that this was an impossible reading, and in order to make it read as Latin, substitutes *eam*, thus stereotyping the error.

A.D. 1074. p. 12 (Wats, 9, 21), Parker omits *Est* before *Angliæ*.

A.D. 1075. p. 14 (Wats, 9, 49), *capite privari*, MS.; *pœna capitis puniri*, Parker.

¹ Thus Mr. Coxe's Appendix to his edition of Wendover gives, not the differences between Paris and Wendover, but between the text of Parker and Wats, and Wendover. I have the less scruple to speak of others, because I have been misled myself. In the portion of Bartholomew Cotton's history which is taken from Matthew Paris, I have

given various readings from Wats's text of Paris, supposing them to be genuine, while they are really only due to Parker.

² See the account of the manner in which his text is composed given by Sir F. Madden in his Preface to the *Historia Anglorum*, i. p. xxxiii.

³ See also Madden, Preface to the *Hist. Angl. i.*, pp. xxxiv-xxxvii.

Errors of
Parker.

A.D. 1075. p. 14 (Wats, 9, 57), Parker inserts "Normanniam hostiliter invadit," of Robert.

A.D. 1075. p. 14 (Wats, 10, 10), A. has "ad laicare sedit judicia," a scribe's blunder for "ad laica recedit judicia." This in Parker's text is altered to "laicali se foro immiscuit."

A.D. 1075. p. 15 (Wats, 10, 21), A. has "super exactione præmissa ut possent inde habere colloquium, quatinus habita deliberatione sibi quivissent consultius respondere." For this, Parker gives "ut super exactione præmissa, posset cum aliis conferre, quo habita deliberatione, ipsi possit consultius responderi."

A.D. 1077. p. 16, l. 6 (Wats 10, 39), *Albani* is inserted by Parker.

A.D. 1079. p. 17 (Wats, 11, 10), MS., *regulis illis*; Parker, "regulis illius ditionis." The Hist. Anglorum has here "regulis illarum partium."

A.D. 1084. p. 19 (Wats, 12, 1), A. has "de quibus cunque aliquam poterat invenire causam juste sive injuste;" Parker, "ab omnibus promiscue sive per fas sive per nefas."

A.D. 1086. p. 21, l. 24 (Wats, 12, 45), *Ricardus*, A.; Parker, *rex*, which makes nonsense.

A.D. 1086. p. 21, l. 32 (Wats, 12, 50), *Stephani Blesensis*, A.; *Stephani Beccensis*, Parker. In the next line the mention that William's fourth daughter was promised to Harold is entirely omitted, and in that following there is a shameful alteration to the detriment of the conqueror's character. A. has (p. 22) (from Malmesbury) "rex præterea Willelmus in adolescentia prima castitatem adeo respexit, ut publice diceretur ipsum in femina nihil posse." Parker has the audacity to alter *respexit* into *respuit*, and *nihil* into *quidvis*!

A.D. 1087. p. 24, l. 5 (Wats, 13, 39), *conviciatus*, A.; *convittis irritatus*, Parker.

A.D. 1087. p. 24 (Wats, 13, 53), in the disposition of William's possessions, Henry is cut out altogether by

Parker, who gives the treasure, &c. as well as England Errors of
Parker.
to William Rufus.

A.D. 1094. p. 37, l. ult. (Wats, 19, 29), A. has "sin
" autem, poterat transfretare, sed inconsulte, et recedere
" sine spe revertendi." Parker has for this, "sin secus
" ei visum esset trajicere quidem liberum esse, sed in-
" consulte id facturum, siquidem nullam revertendi
" spem imposterum ei futuram."

A.D. 1095. p. 48 (Wats, 24, 17), the scribe of A. had
omitted a long passage "si . . . occidentis," and Parker
alters what he had before him in order to make some
kind of sense out of it.

A.D. 1097. p. 65 (Wats, 32, 18), in an extract from
William of Tyre, A. has "præ sitis importunitate;"
Parker reads *fixis* for *præ sitis*, and inserts *castris*!

A.D. 1098. p. 91, l. 17 (Wats, 44, 38), A. has "non
" abradens, sed excorians." Parker has "non abradens
" *modo* sed *potius* excorians."

A.D. 1099. p. 94 (Wats, 45, 50), in an extract from
Henry of Huntingdon, A. reads "per Sagittam ad Acram
" et Caipham transeuntes." Parker not knowing that
Sagitta is the usual mediæval form for *Sidon*, and mis-
reading the next word, actually alters this to "ad sagittæ
" jactum distantem Ateam et Caipham transeuntes."

A.D. 1099. p. 102, l. ult. (Wats, 49, 48), the scribe of
A. erroneously wrote *modus* for *modo*; Parker alters it
to *jam*.

A.D. 1099. p. 106, l. 31 (Wats, 51, 32), "manubiis
" onerati," is altered by Parker to "manibus onerati."

A.D. 1099. p. 110 (Wats, 53, 9), A. has "Jordanis
" locus est in cujus flumine Christus;" Parker, "Jor-
" danis fluviu est in quo Jesus Christus."

A.D. 1138. p. 167, l. 6 (Wats, 76, 8), "super cæsorū
" corpora." The scribe of A. wrote *frater* for *super*
(mistaking *fr* for *fr̄*); Parker reads *fracta*!

A.D. 1138. p. 170 (Wats, 77, 22), of Archbishop
Theobald, "qui ab ipso consecratus legato Romam pro-

Errors of
Parker.

"fectus est" from Diceto. Parker not understanding the blunder of *episcopo* for *ipso* in A., actually inserts *cum* before *legato*, and alters the whole story.

A.D. 1153. p. 202 (Wats, 91, 23), A. has. "miles ei *de intus* veniens;" Parker, "miles ei *festinus* veniens."

A.D. 1153. p. 203 (Wats, 91, 37), A. has "monachilem habitum suscipere noluit, quia servus esse quam dominus praelegit." Parker, "m. h. s. voluit; quia servus esset, quem Dominus praelegit"!

A.D. 1154. p. 206 (Wats, 93, 5), A. "in opus sacerdotale"; Parker, "ut inops sacerdos"!

A.D. 1169. p. 253, l. 20 (Wats, 113, 28), "quem Deus;" Par.; "qui dicta," Parker.

A.D. 1170. p. 278 (Wats, 123, 41), in the story of Archbishop Thomas's interview with the abbat of St. Alban's, with whom Par. says he stopped for the purpose of keeping *O Sapientia* day (Dec. 10), "ibi pausavit faciens festum de *O Sapientia*, nec ullam faciem turbidam ostendit, ipse athleta Dei;" Parker omits *de*, puts a full stop at *festum*, and makes the rest of the sentence one by itself, putting a note of admiration at the end!

A.D. 1171. p. 282 (Wats, 125, 12), "longa nimis abstinencia," is turned into "longanimi abstinencia." A little below on the same page, "homicidæ rei læsæ majestatis habentur," is altered by Parker to "homicidæ et rei læsæ majestatis habent pacem et gaudium."

A.D. 1173. p. 288 (Wats, 127, 47) and again in p. 291 (Wats, 129, 5), A. "quater viginti"; "viginti quatuor," Parker.

A.D. 1173. p. 290 (Wats, 128, 50, 51), in the account of the countess of Leicester throwing away her ring, there are additions introduced by Parker from the *Historia Anglorum*.

A.D. 1174. p. 291, l. 10 (Wats, 129, 10.) Paris, *ei ipsi*; Parker, *episcopi*.

A.D. 1188. p. 332, l. 26 (Wats, 146, 56), A. has *in amento*; Parker reads *in momento*.

A.D. 1188. p. 332, l. 27 (Wats, 146, 56), A. "ultro
" mori gaudens ;" Parker, "ultra morem gaudens." Errors of
Parker.

A.D. 1193. p. 399 (Wats, 173, 56), A. "lanam suam
" unius anni "; Parker reads, "lanam suam *universam*."

A.D. 1193. p. 402 (Wats, 175, 18), *Ebroicensem*, A. ;
Eboracensem, Parker.

A.D. 1210. p. 531 (Wats, p. 230). Here the paragraph about the Cistercians being forbidden to go to their annual chapter (beginning, "Nec permisit albos abbates") inserted by Paris, and the next mentioning the death of Matilda de Braose, her son and his wife, (eodem tempore Matildis, &c.) are omitted altogether, while to make up for the latter omission, the sentence, "qui omnes rege
" jubente fame perierunt," is foisted into the text (l. 26), from the *Historia Anglorum*, in the account of the imprisonment of the Braose family.

Many of his alterations are simply the substitution of one word for another, either because he did not understand the word of the MS., or because he fancied what he substituted would read 'better. Thus, in p. 5 (ed. Wats), he substitutes *partim*—*partim* for *quidam*—*aliique*, *etenim* for *etiam* ; in p. 6, *deditionem fecit* for *deditioni cessit*, *Alexander cum se de symonia purgasset* for *Alexandro de symonia se purgante*, *navibus* for *cogonibus* ; p. 7, *servitute* for *servitio*, *exercitu* for *prælio* ; p. 8, *concilium tenere* for *concilium cogere* ; p. 12, *desponsata* for *jurata* ; p. 17, *tamen* for *autem* ; p. 21, *arrogantiæ et confidentiæ* for *præsumptionis*, *inflammatus* for *succensus*, *alio tempore* for *alia vice*, *in eodem statu* for *sic*, *mortis* for *transitus* ; p. 22, *induciæ* for *treugæ*, *apprehenderit* for *ceperit*, *Sed heu (ut paucis dicam)* *cum temporis decursu* for *In brevi temporis decursu* ; p. 23, *jam* for *modo*, *condolentes* for *compatientes* ; p. 24, *diligentia* for *instantia*, *conditionis* for *manus*, *ex* here, and continually elsewhere, for *de* ; p. 25, *sibi et suis* for *plebi Domini* ; p. 37, *lator* for *bajulus*, *Christianum* for *Dei cultorem*, *tuam facere* for *appropriare*, *socios* for

Errors of
Parker.

consortes; p. 47, *molestior* for *ineptior*, *castra* for *obsidionem*, *cum gaudio* for *gaudenter*; p. 233, *adornatas* for *eschipatas*, &c. The rubricks are generally Parker's own, and more frequently than not do not agree with those given in the MS. As Parker or his editor went on with the work, he altered less;¹ and the later portions of the history give, at least, the impression that his intention was to adhere to his MS.²

Additions
of Matthew
Paris.

Of the character and value of the additions³ made by Matthew Paris to the history which he took as the basis of his own, the best estimate may be obtained from the complete list of them which follows. Of their sources, he rarely gives any intimation, though he does occasionally give the names of the persons from whom he has obtained his facts; *e.g.*, the story of Simon of Tournay, p. 476, from Nicholas of Farnham, afterwards bishop of Durham; that of the embassy of John to Morocco from Robert of

¹ He, however, still did not hesitate to alter anything that he did not understand. See a curious instance under the year 1216, (f. 49 b, Wats, p. 291, l. 16,) where, not knowing what place was meant by *Recordana* (Tel-kurdany), he alters it to "fluvium Jordanem!"

² Some of Parker's introductions are due to his having used the Cecil MS. (6048 B. in the Bibl. Impér. at Paris), which is made up from the *Chronica Majora* and the *Historia Anglorum* (Madden, Pref. to the *Hist. Angl.* i. pp. xxxiii. lxvii). Thus in 1188, p. 339 (Wats, 149, 48), the account of Richard's anger at the Cardinal John of Anagni, the statement, p. 346 (Wats, 152, 6) that Matilda of Saxony died of grief at her father's death, and in 1189, p. 352 (Wats, 155, 2), the curious alteration by

which "a sede apostolica, quæ nulli "deest" is changed to quæ nulli "deest pecuniam largienti;" all come from the *Historia Anglorum*, and have no place in the present work.

³ The most important of the larger additions are the speech of Henry I. to the English nobles (p. 130), the attempted escape and last days of Robert of Normandy (pp. 133, 159), the interview of archbishop Thomas with the abbat of St. Alban's (p. 278), the quarrel between Richard and duke Leopold (p. 384), the apologue of Vitalis the Venetian (p. 413), the speech of archbishop Hubert on John's election (p. 454), the letter of Innocent III. to the suffragans of Canterbury (p. 490), the children's crusade (p. 558), and the account of John's embassy to Morocco (p. 559).

London, one of the ambassadors, p. 564. He refers on one occasion (p. 11) to William of Malmesbury, speaking of his work as the *Historia Britonum*; on another (p. 159, note) to Henry of Huntingdon; and on another (p. 337) he quotes the *Imagines Historiarum* of Diceto. He has also made use of the *Historia Novella* of William of Malmesbury,¹ from which his predecessor made no extracts. On one occasion he speaks of "alius historiographus," p. 13, note 5. Besides these, the only sources for his additions which I have been able to discover, are the *Annals of St. Stephen's, Caen*, printed in Duchesne's collection, a MS. of which some extracts are given in Leland's *Collectanea* (see pp. 134, 149, 154), and the *Southwark annals*, a still unpublished MS., now in the British Museum (Cotton, Faustina, A. 8),² which was no doubt borrowed from the canons of Southwark for the purpose of his history. In copying this MS., Paris inserts the entries in the margin usually at the end of each year, without caring whether they have already been given in Wendover's work. They are, moreover, by no means carefully copied, as may be seen, for instance, in p. 133, where he writes "*ordo canonicorum Saresburie*," where his MS. has very distinctly *de Suthewerke*; p. 301, where the date given for the floods is transferred to the eclipse; or in p. 309, where *Wudestoc* is written for *Wenelok*, the reading of the Southwark MS.

From the number of additions that concern *Reading*, it is probable that a MS. from that monastery was borrowed for the history.

That the *Chronica Majora* is the first draft, as it were,

The *Chronica Majora* a first draft.

¹ See a curious instance in p. 161, where an expression of Malmesbury's respecting a storm, "*ita ut mundus solvi putaretur*," has been inserted into the compiler's account of the death of Henry I., which is taken from Robert de Monte.

² I did not become acquainted with this MS. until the greater portion of the present volume had been printed. The passages taken from it by Paris are therefore indicated in the page of Addenda at the end of the Preface, till after p. 370.

of what Paris intended to leave as his perfect work, is clear from the number of marginal directions, such as "impertinens," "vacat," "offendiculum," which are followed out by such passages being omitted in the *Historia Anglorum*. And in addition to this, many of the bare marginal entries have been worked up into paragraphs in the later work. For instance, in the year 1076, p. 16, the bare entry as to the frost and earthquake introduced from Sigebert, is worked up into an elaborate paragraph in the *Hist. Angl.* i. pp. 22, 23. Sometimes when enlarging his additions in the *Historia Anglorum*, he omits a sentence of his own from prudential reasons. Thus, in 1073, p. 11, the concluding sentence of the introduced paragraphs about the monks of S. Ouen, that they were compelled "perpetuam agere poenitentiam super tam gravi delicto," which he has added to the annals he is copying, is omitted when he re-wrote the paragraph in the later work.

I think there is ample evidence that Paris went over the MS. of the *Chronica Majora* a second time; the earlier portion gives the idea of its being transcribed independently, while all his additions are made in the margin; but after p. 567, where alterations of Wendover are introduced into the text, it must have been written out under his superintendence, and the marginal additions inserted afterwards. One proof of this appears in p. 606, where Paris refers his readers to the *Liber Additamentorum* for the confirmation by Innocent III. of John's letter giving freedom of election to sees, monasteries, &c., and yet immediately afterwards (p. 607), writes it out here on an inserted leaf.

His alterations are sometimes made so carelessly as to spoil the sense, and have arisen from a hasty endeavour to correct the scribe who had preceded him: see a curious instance of this in p. 665; Wendover mentions John's ravages of the baron's lands "tempore messis," at harvest time; the scribe of B. carelessly wrote *mensis* for *messis*,

and Paris not seeing the true correction; inserts *unius* before *mensis* to make sense somehow. For other instances of mere carelessness see p. 157, where the mention of the succession of Pope Innocent II. has led him to make Pope Innocent I. his immediate predecessor; p. 494, where the introduction of *que* spoils the grammar of the passage; p. 629, where *appellatione* is wantonly inserted; p. 645, where by reading "patebat refugium" for "erat cuiquam diffugium" the next sentence is halting and scarcely grammatically correct.

He rarely corrects the errors of his predecessors even when he was aware of them and has afterwards given a correct account from some other source. For instance in p. 527, Wendover has confused Geoffrey of Norwich, John's treasurer, whom he murdered, with Geoffrey de Burgh, archdeacon of Norwich. Paris leaves this unaltered, but inserts the death of Geoffrey of Norwich afterwards, p. 537.¹

He has, however, on some occasions gone to the authorities used by his predecessors; thus instances where he has consulted William of Tyre and inserted passages or words omitted by the St. Alban's compiler may be seen in pp. 51, 63, 100, 180, and there are many passages introduced from Diceto, Malmesbury, &c., which are not given in the original compilation. The only omissions from Wendover's work are the legend of Robert's election as king of Jerusalem (see p. 103 n. 5), Coxe's Wendover, ii. p. 145, and the letter of the Old man of the mountain to Duke Leopold, Coxe, iii. p. 74 (see p. 398, note 4).

Paris has been called unscrupulous² in interpolating

¹ Some of Wendover's errors are, however, corrected in the *Historia Anglorum*, e. g. in p. 534 Wendover makes Llewellyn's wife a daughter, "eiusdem regis," i.e. the king of Scots. The *Hist. Angl.* here correctly alters this to "filia sue," i.e. John's.

² See the abuse in Prynne's Records, ii. p. 285, where he calls the account of John's embassy to Morocco "a most scandalous and malicious forgery of this monk of St. Albans for sequestering that abbey."

Wendover. I shall have more to say on this point in giving a general estimate of the value and character of his history. But I do not think the charge a just one. He frequently introduces additional remarks for the purpose of explaining or illustrating his predecessor, see, for instance, pp. 392, 396, 417, 628, (where Simon de Langton's *scientia* is explained "*quam appellamus sapientiam, scilicet morum aromate conditam scientiam,*") 637, ("*exemplo Holofernus ducis exercitus Assiriorum,*") 650 ("*quod hastiludium vel torneamentum dicitur,*") or for bringing in a quotation (pp. 446, 613, 624, 635,¹ 636, 637, 647, 659), or for giving additional life to his narrative: thus to Wendover's account of the speech of Innocent III. on hearing of the behaviour of the English barons (p. 616), Paris adds "*rugis contractis indignationem testantibus.*" He continually introduces adjectives or even sentences relating to the character of persons mentioned, and his opinion on such points is expressed in very unmeasured terms; thus Walter Buc has the epithets "*sicarius et vir sanguinum,*" attached to his name, his Brabançons are styled "*spurcissimis et ignobilibus, omni genere facinorum commaculatis.*" On the other hand Stephen Ridel is called "*vir facetus et dapsilis et per omnia laudabilis.*" King John has never any mercy shown him, and additions like "*factus de rege tyrannus, immo de homine in bestialem prorumpens feritatem*" (p. 636), abound.

Documents
inserted.

The documents inserted in the compilation are in general given as in all probability they were found in

¹ This quotation "*stricto supplicat ense potens*" is altered from a couplet very frequently quoted by mediæval writers; Paris quotes it again on three occasions (Wats, pp. 385, 488, 801), once (f. 83b.) calling it "*illud Ovidianum.*" The lines in full are—

*Est orare Deum species violenta
jubendi,*

*Et quasi nudato supplicat ense
potens.*

They are quoted twice in Riley's *John of Amundesham*, i. pp. 308, 416; and in *Bekynton's correspondence* (Williams), i. p. 176. I have not been able to ascertain the author.

the copies in the abbey library. There are, however, instances where passages are inserted which are not in any of the known copies. Paris does not scruple to add to them when he is inclined.¹ Thus in p. 413, words are introduced into the letter of Pope Celestine III., copied by Wendover from Diceto; in p. 566 there are additions to the letter of the prelates giving the account of the battle of Muret, which is taken from Peter of Vaux Cernay. But the most remarkable instance of the way in which documents are treated both by Wendover and Paris is in the case of their copies of Magna Charta. This is of sufficient importance to be discussed at length.

The copy of Magna Charta as given by Paris is nominally John's; it bears John's salutation at the beginning, and is given under his reign in the year 1215; moreover the names at the beginning are those which are given in John's charter. But in the charter itself will be found all the additions peculiar to the charters of the 2nd and 9th years of Henry III. At the same time it contains many of the passages peculiar to John's charter, (not of course the forest clauses,) which were omitted in those of Henry III. In this respect it agrees with that given with Wendover, but though he gives a charter made up in the same way from those of John and Henry III., there are many passages omitted from both, which Paris has supplied.²

Paris gives John's charter as far as the end of chapter 43, and then, after some chapters from Henry III.'s charter, gives the charta de foresta of 1225,³ with

¹ He did this still more boldly in the *Historia Anglorum*. See the letter of the emperor Frederick I. to Saladin (*Hist. Angl.* i. pp. 448, 449), where there are several introductions.

² I have preferred here to indicate by difference of type the portions which belong to the two

charters of John and Henry III. respectively, the differences between Paris and Wendover being pointed out in the notes to the charter.

³ That it is the charta de foresta of this year, and not the first of the year 1217, is clear from the insertion of the two passages peculiar to that of 1225, see note p. 598. It is

Paris's
copy of
Magna
Charta.

"Johannes Dei gratia rex Angliæ," &c.¹ inserted at the beginning, although immediately afterwards (as indeed in the portions of the great charter peculiar to Henry III.'s charter) Henry II. is spoken of as *avus noster*, which of course was true of Henry III. and not of John. On coming a little lower down to chapter 3, where Richard is called *avunculus noster* and John himself is mentioned, Wendover (and Paris after him) has altered this, speaking of Richard as *frater noster*, and omitting the mention of John, that the charter might appear as given in his reign. After the Charta de foresta, both Wendover and Paris give the omitted paragraphs of John's charter (caps. 61, 62), and into the middle of cap. 62, introduce the following:

"Et ad melius distringendum nos, quatuor castellani, de Norhantun scilicet, de Kenillewurth, de Nithingham (Nottingham) et de Scardebure erunt jurati viginti quinque baronibus quod facient de castris prædictis quod ipsi præceperint et mandaverint vel major pars eorum. Et tales semper castellani ponantur in illis castris qui fideles sint et nolint transgredi juramentum suum."

This I have been able to find in no other copy of Magna Charta; it is difficult to believe it to have been an entire invention of Wendover. Is it possible that there was a copy of John's charter at St. Alban's which differed from all others? The charter as given here is such a piece of patchwork between the two that it is clear the St. Alban's historians thought they might pull about and piece together the two as they liked. But this is a

for this reason that I believe the charter of Henry III., which is given, to be that of 1225, and not that of 1217. Yet the concluding clause of cap. 14 (see p. 601, note ⁵), which was omitted in the second forest charter, is given here.

¹ John issued no forest charter

other than the forest clauses in the great charter. Yet on the strength of this insertion of Paris the new edition of the *Fœdera* gives a forest charter as issued by John in 1215, and the error has got into various popular works (e.g. Murray's *Hand-book for Surrey*, p. 123).

different thing from inventing and interpolating a clause of this nature.¹ A still more remarkable insertion occurs in the following paragraph, where in the mention of the foreigners who are to be removed, a passage peculiar to John's charter, the following curious alterations are made. I give the two passages side by side.

MAGNA CHARTA (CAPS. 50, 51),
JOH. 1215.

Nos amovebimus penitus de balliis parentes Gerardi de Athyes, quod de cetero nullam habeant balliam in Anglia; Engelandum de Cygoniis, Andream, Petrum et Gyonem de Cancellis, Gyonem de Cygoniis, Galfridum de Martyni et fratres ejus, Philippum Mark et fratres ejus et Galfridum nepotem ejus et totam sequelam eorum. Et statim post pacis reformationem amovebimus de regno omnes alienigenas milites, balistarios, servientes, stipendiarios, qui venerint cum equis et armis ad nocumentum regni.

WENDOVER AND PARIS (p. 603).

• Et nos amovebimus omnes alienigenas a terra, parentes omnes Girardi de Athies, Engelandum scilicet, Andream, Petrum, Gyonem de Chancelles, Gyonem de Ciguini, uxorem prædicti Girardi cum omnibus liberis suis, Galfridum de Marteinni et fratres ejus, Philippum Marc et fratres ejus et G[alfridum] nepotem ejus, Falconem et Flandrenses omnes et ruptarios, qui sunt ad nocumentum regni.

Here instead of these persons being removed from their bailiwicks, "quod de cetero nullam habeant balliam in Anglia," they are to be treated like the mercenaries mentioned below in the charter, and removed altogether from the country, and *omnes* is introduced after *parentes*. The chapter has been always difficult to understand, as to the "reason why the dismissal of these persons," of whom we know little or nothing,² "was considered so

¹ This paragraph has been used in various county histories as coming from Magna Charta; but it must rest solely on the credit due to Wendover.

² Engeland is doubtless the Ingelard de Attie (mentioned as one of

John's evil counsellors by Paris, v. p. 533), who was seized on the charge of treason in 1221. Dunstable Annals, Annal. Monast. iii. p. 68. He appears only as Engeland in the articles of the Barons.

Paris's
copy of
Magna
Charta.

"essential as to be made an article of the great charter."¹ But to find Gerard's wife and all her children thus inserted is very curious. In the last sentence *ruptariis* comes from cap. 41 of the articles of the barons. But the mention of Falco (*i.e.* Fawkes de Breauté) and the Flemings is entirely due to Wendover. I can only suppose that St. Alban's had suffered so especially from the Flemings, that they are thus singled out for mention among the foreign mercenaries, and that the horror that the abbey had of their especial enemy Fawkes² was shown by their inserting his name in the list of those whom the great charter banished the country. There might have been some idea of pleasing Henry III., as this year (1225) was the year immediately following the capture of Bedford Castle and the utter ruin of Fawkes, who before had had such power in the country.³

It shows how little care Paris took to make his additions agree with the history he was enlarging, to find in the lists inserted in his hand in the margin of this very page (p. 605), the name of Fawkes, as one of the "*obsecutores et observatores*" of the 25 barons who swore to carry out their bidding, one of whose biddings, according to the above insertion, was to banish him for ever from England.

¹ Thomson's Historical Essay on Magna Charta, p. 242. The order, if given, was certainly not obeyed, as we find Philip Marc ordered by John to fortify Nottingham castle against the barons, p. 612, and Engelard defending Windsor castle, p. 665. They are both mentioned by Wendover as peace-disturbers in 1221 and 1224 (iv. pp. 66, 98).

² See under the year 1217 (Coxe's Wendover, iv. p. 10), the account of his atrocities at St. Alban's, to which Paris has added the story of his vision, his terror, and hypo-

critical pretence of repentance (f. 50). A curious instance of Paris's feeling about Fawkes is shown by his leaving out the character given to him by Wendover (iv. p. 19), "*in opere illo laudabilis*," in the list of the leaders who assembled at Newark for the relief of Lincoln in 1217 (f. 51).

³ "*Qui fuit eo tempore (1219) ; plusquam rex in Anglia.*" *Annals of Tewkesbury (Annal. Monast. i. p. 64)*. He was one of the witnesses to the first charter of Henry III.

*List of the additions made by Matthew Paris, inserted in the margin or incorporated into the text of the MS.*¹ List of Paris's additions.

p. 2. A.D. 1067. Foundation of Battle abbey (from Huntingdon).

p. 7. A.D. 1071. Consecration of Lanfranc (an error).

p. 11. A.D. 1072. Reference to Malmesbury.

p. 11. A.D. 1072. Attack of the monks of St. Ouen on John archbishop of Rouen (partly from the annals of St. Stephen, Caen).

p. 11. A.D. 1074. Hildebrand's name given.

p. 19. A.D. 1084. Execution and character of Waltheof (from Malmesbury, with additions).

p. 25. A.D. 1088. Foundation of the cell of Belvoir.

p. 29. A.D. 1089. Date of Lanfranc's death.

p. 33. A.D. 1092. Robert earl of Northumberland, the slayer of Malcolm III. and his son (from Florence or Coggeshale).

p. 35. A.D. 1094. Translation of the see of Norwich.

p. 35. A.D. 1094. Henry sent into Northumbria instead of Normandy.

p. 47. A.D. 1095. Addition to the names of those who first took the cross.

p. 56. A.D. 1096. Falling stars.

p. 60. A.D. 1097. Prodigy in Berkshire (from the Southwark annals), and again in 1100, p. 115 (from Malmesbury).

p. 79. A.D. 1098. Foundation of Citeaux (from Diceto).

¹ I have not included (except in a few instances) in this list the insertions introduced by Paris at the end of each year mostly from the Southwark annals, pp. 16, 29, 35, 60, 124, 126, 216, 218, 227, 233, 296, 298, 301, 809, 815, 326, 870, 380, 411, 440, 450, 474, 488, 520, 532, 533, 536, 544, 581, 638.

Compare the Addenda at the end of this preface. Verbal alterations or slight introductions may be seen in pp. 6, 13, 20, 25, 36, 64, 121, 123, 139, 143, 162, 166, 173, 291, 295, 296, 325, 327, 348, 417, 446, 489, 526, 531, 535, 576, 580, 585, 587, 613, 615, 625, 641.

List of
Paris's
additions.

p. 112. A.D. 1100. Dream of William Rufus, and the account of his death and apparition to William earl of Cornwall.

p. 117. A.D. 1100. Marriage of Henry I. and Matilda and their children (from Robert de Monte).

p. 121. A.D. 1101. Unwillingness of Matilda to marry Henry I., and prophecy of future ills.

p. 122. A.D. 1101. Addition to the account of Robert's landing, &c.

p. 124. A.D. 1102. Roger bishop of Salisbury (from Malmesbury).

p. 126. A.D. 1104. Appearance of a comet.

p. 130. A.D. 1105. Speech of Henry I. to the English nobles.

p. 132. A.D. 1106. Additions to the account of the battle of Tinchebrai.

p. 133. A.D. 1107. Escape and capture of Robert of Normandy.

p. 134. A.D. 1107. Ingratitude of Henry I.

p. 134. A.D. 1108. Foundation of Christ Church, London.

p. 135. A.D. 1109. Date of St. Anselm's death (an error).

p. 135. A.D. 1109. Letter sent from heaven about the condition and future of Rome.

p. 138. A.D. 1111. Murrain (from the Southwark annals) and famine in Normandy.

p. 138. A.D. 1111. Imprisonment of Pope Paschal II. by the emperor (from Diceto).

p. 141. A.D. 1114. Dedication of Canterbury cathedral.

p. 142. A.D. 1116. Additions to the account of the dedication of St. Alban's.

p. 143. A.D. 1117. Lunar phenomena (from the Southwark annals): foundation of Merton.

p. 143. A.D. 1118. Succession of Pope Calixtus III.

p. 149. A.D. 1121. Monks placed at Reading.

- p. 151. A.D. 1123. The moneyers punished at Winchester. List of
Paris's
additions.
- p. 153. A.D. 1126. The empress Maud suspected of her husband's death.
- p. 154. A.D. 1127. Foundation of Fountains abbey.
- p. 157. A.D. 1130. Dedication of Christ Church, Canterbury, and election of archbishop Hugh to Rouen (from Diceto and R. de Monte).
- p. 157. A.D. 1131. Synod at Rheims.
- p. 159. A.D. 1133. The arm of St. James sent by Henry I. to Reading. Slaughter of the Templars.
- p. 159. A.D. 1134. Last days of Robert of Normandy.
- p. 162. A.D. 1135. Day of Stephen's coronation (from Malmesbury).
- p. 163. A.D. 1135. St. Paul's burnt (from Gervase).
- p. 163. A.D. 1135. Great storm at Stephen's coronation (from Malmesbury).
- p. 163. A.D. 1135. Seizure of the treasure of Henry I. by Stephen. (Ib.)
- p. 164. A.D. 1136. Burial of Henry I. in Stephen's presence. (Ib.)
- p. 164. A.D. 1136. Death of Archbishop William (from Diceto).
- p. 164. A.D. 1136. The arm of St. James taken from Reading by Bishop Henry de Blois.
- p. 164. A.D. 1136. Homage of Robert of Gloucester to Stephen.
- p. 171. A.D. 1139. Summons of Stephen to the council of Winchester (from Malmesbury).
- p. 173. A.D. 1140. Solar eclipse (from Malmesbury).
- p. 174. A.D. 1140. Winchester burnt, capture of Robert of Gloucester, the Tower fortified by Geoffrey de Mandeville, death of Alberic de Vere, death of the founder of Malvern (from Malmesbury and the Southwark annals).

List of
Paris's
additions.

- p. 174. A.D. 1141. Brien Fitzcount's special prison called "Cloere Brien."
- p. 177. A.D. 1144. Death of Geoffrey de Mandeville.
- p. 177. A.D. 1144. Geoffrey of Anjou succeeds to Normandy.
- p. 183. A.D. 1148. Translation of S. Erkenwald.
- p. 184. A.D. 1149. End of the second crusade. Extracts from R. de Monte.
- p. 184. A.D. 1150. Severe frost (from Goggeshale).
- p. 184. A.D. 1150. Reading castle fortified by Stephen.
- p. 186. A.D. 1150. Homage sworn to Eustace.
- p. 186. A.D. 1150. Bad character given to Queen Alienor.
- p. 210. A.D. 1155. Consecration of Frederick I. (from Diceto).
- p. 210. A.D. 1155. The hand of St. James restored to Reading.
- p. 214. A.D. 1156. Death and burial at Reading of William, eldest son of Henry II. (from R. de Monte).
- p. 214. A.D. 1157. Henry II. receives the homage of the nobles at Snowdon.
- p. 216. A.D. 1160. Persecution of archbishop Thomas by Matthew count of Boulogne.
- p. 218. A.D. 1161. Fire at Canterbury (from the Southwark annals).
- p. 221. A.D. 1163. Translation of St. Edward the Confessor.
- p. 227. A.D. 1164. Dedication of Reading by archbishop Thomas (from Coggeshale).
- p. 233. A.D. 1165. Earthquake (from the Southwark annals).
- pp. 247, 248. A.D. 1169. Coronation of the young king *in violation of the rights of Canterbury*.
- p. 250. A.D. 1169. Letter of pope Alexander III. to the Sultan of Iconium.

- p. 261. A.D. 1169. Remarkable Tuesdays in the life of archbishop Thomas. List of Paris's additions.
- p. 278. A.D. 1170. Story¹ of the interview of abbat Simon of St. Alban's with archbishop Thomas.
- p. 288. A.D. 1173. William abbat of Reading made archbishop of Bordeaux.
- p. 289. A.D. 1173. The nobles of Leicester after the siege go to St. Alban's or St. Edmund's. Reverence for those places as asylums.
- p. 291. A.D. 1173. Hugh Bigod's loss of power after the attack on him by the nobles.
- p. 297. A.D. 1175. Consent of the young king Henry to the destruction of the castles erected during the war in England and Normandy.
- p. 298. A.D. 1176. Extracts from Diceto and the Southwark annals. To these Paris himself adds that Wymondham was a cell of St. Alban's, and William of Arundel its patron.
- p. 300. A.D. 1176. Story of pope Alexander III.
- p. 302. A.D. 1178. Additions to the story of the discovery of the body of St. Amphibalus.
- p. 315. A.D. 1180. Death of John Bishop of Chichester.
- p. 317. A.D. 1181. Solar eclipse.
- p. 324. A.D. 1185. Death and epitaph of the empress Matilda (inserted in error).
- p. 326. A.D. 1186. Prodigy. Extracts from Diceto and the Southwark annals.
- p. 330. A.D. 1187. Hugh of Nunant Bishop of Chester (from Benedict).
- p. 337. A.D. 1189. Prophecy of the recovery of the Holy Land (from Diceto).
- p. 348. A.D. 1189. The multitude expecting Richard in London.
- p. 351. A.D. 1189. Reduction of weights and measures to one standard.

¹ On the credit due to this story see Robertson's *Life of Becket*, p. 349.

List of
Paris's
additions.

- p. 356. A.D. 1189. Richard's new seal and extortion by its means. The prior of St. Alban's forced to cross to have the charter sealed.
- p. 357. A.D. 1190. Departure of Archbishop Baldwin on his crusade (the first part of this is from the Southwark annals).
- p. 370. A.D. 1190. Death of Walter abbat of Westminster.
- p. 384. A.D. 1192. The story of the quarrel between Richard and Leopold duke of Austria.
- p. 391. A.D. 1192. Murder of the Prince of Antioch by Saladin.
- p. 397. A.D. 1193. Fate of duke Leopold.
- p. 398. A.D. 1193. Richard's payment of his ransom.
- p. 398. A.D. 1193. The abbat of St. Alban's redeeming the chalices of his church.
- p. 401. A.D. 1193. Interpretation of the word Alchoran.
- p. 403. A.D. 1194. Gifts of abbat Warin of St. Alban's to Richard.
- p. 404. A.D. 1194. Addition to the account of John's excuses of his conduct to Richard.
- p. 407. A.D. 1194. Capture of Robert earl of Leicester. Henry Marshall bishop of Exeter.
- p. 408. A.D. 1195. Neglect of duke Leopold of the Pope's threefold admonition.
- p. 410. A.D. 1195. Account of the emperor of Morocco.
- p. 410. A.D. 1195. Great floods.
- p. 413. A.D. 1195. Anxiety of Richard for the cause of the Holy Land.
- p. 413. A.D. 1195. Apologue of Vitalis the Venetian.
- p. 418. A.D. 1196. Riot of William Fitz-Osbert.
- p. 420. A.D. 1196. Refusal by the Cistercians of the gift of the emperor Henry VI.
- p. 420. A.D. 1196. Additions to the account of the capture and escape of Hugh of Chaumont.
- p. 421. A.D. 1196. Capture of Philip de Dreux and W. de Merlou.

- p. 440. A.D. 1197. Preaching of Fulk of Neuilly (from Coggeshale) and of Eustace abbat of Flai. List of
Paris's
additions.
- p. 452. A.D. 1199. Verses on Richard's death.
- p. 454. A.D. 1199. Speech of archbishop Hubert in favour of John's succession and reasons for it. (See Madden, Preface to the Hist. Anglor., iii. p. xli.)
- p. 462. A.D. 1200. Date of Isabella's coronation as queen (from Diceto).
- p. 471. A.D. 1200. Length of bishop Hugh's episcopate.
- p. 475. A.D. 1201. The king's palace in Paris explained to be the old temple.
- p. 476. A.D. 1201. Story of Simon of Tournay. (Here Paris uses the first person.)
- p. 480. A.D. 1202. Innocent III. prevented by a vision from extorting money from the Cistercians. Death of William de Stuteville.
- p. 480. A.D. 1202. Assise of bread.
- p. 488. A.D. 1204. Simon of Wells, bishop of Chester.
- p. 490. A.D. 1205. Letter of Innocent III. to the suffragans of Canterbury.
- p. 493. A.D. 1205. The election to the see of Canterbury by the monks the cause of all the following troubles.
- p. 512. A.D. 1207. Innocent III.'s letter to Richard with the gift of four rings, is inserted here, falsely given to John.
- p. 514. A.D. 1207. *Summa brevis* of the election to Canterbury.
- p. 520. A.D. 1207. Crossing of archbishop Geoffry, from his refusal to submit to the tax of the 13th. Lunar eclipse.
- p. 524. A.D. 1208. Death of Philip of Swabia.
- p. 524. A.D. 1209. Removal of the exchequer to Northampton in consequence of John's hatred of the Londoners.
- p. 528. A.D. 1210. The excommunication of John

List of
Paris's
additions.

becomes known ; his conduct to all who withdraw from him.

p. 529. A.D. 1210. John's anger increased by the Pope's excommunication of Otho.

p. 530. A.D. 1210. John's expulsion of Hugh de Laci, and reduction of Ireland ; his oppression of religious houses, especially Cistercian, on his return.

p. 530. A.D. 1210. His capture of the wife and family of W. de Braose in the island of May.

p. 531. A.D. 1210. John's advisers in his treatment of the Cistercians.

p. 531. A.D. 1210. Elections to Lichfield and Exeter. The Jews fly the country.

p. 532. A.D. 1211. Surrender of Llewellyn.

p. 532. A.D. 1211. Date of W. de Braose's death and burial.

p. 533. A.D. 1212. John at Clerkenwell.

p. 533. A.D. 1212. Walter archbishop of York. Death of abbat Samson of St. Edmund's.

p. 534. A.D. 1212. Messengers reach John at Chester.

p. 536. A.D. 1212. Fire on London bridge and St. Mary's, Southwark, partly from the Southwark annals ; but Paris adds details and date.

p. 537. A.D. 1213. Exactions of John "vulpina caliditate" from the monasteries.

p. 537. A.D. 1213. Murder of Geoffry of Norwich, and flight of William of Necton.

p. 538. A.D. 1213. Fawkes de Breauté sent into Wales, and given Margaret de Rivers for wife.

p. 544. A.D. 1213. Destruction of Bainard's castle, arrival of Nicholas of Tusculum, and his proceedings.

p. 546. A.D. 1213. Pandulf's treatment of the money paid as earnest by John.

p. 548. A.D. 1213. Speech of Philip on invading Flanders.

p. 558. A.D. 1213. Children's crusade.

p. 558. A.D. 1213. Death of Geoffry FitzPeter, and John's joy and speech at his death. List of
Paris's
additions.

p. 559. A.D. 1213. John's embassy to Morocco and his giving to the ambassador Robert the custody of St. Alban's. (See Stubbs, *Walter of Coventry*, ii. p. xiii.; Madden, *Pref. to the Hist. Anglorum*, iii. p. xi.).

p. 564. A.D. 1213. John offers the pope a bribe to confound the archbishop, and excommunicate the barons.

p. 565. A.D. 1213. His unbelief and ribaldry.

p. 565. A.D. 1213. Invasion of Spain by the emir of Morocco.

p. 566. A.D. 1213. Additions to the letter of the prelates engaged in the battle of Muret, especially the speech of S. de Montfort.

p. 576. A.D. 1214. Joy at the relaxation of the interdict.

p. 576. A.D. 1214. Deposition of the abbat of Westminster and appointment of his successor.

p. 581. A.D. 1214. Reception of Philip in Paris after Bouvines.

p. 581. A.D. 1214. Richard de Marisco the counsellor of the pillage of the Cistercians.

p. 583. A.D. 1214. Duplicity of John.

p. 585. A.D. 1214. His taking the Cross because he might be safer by this means.

p. 585. A.D. 1215. Conan Fitz-Helias added to the list of the barons who met at Stamford.

p. 587. A.D. 1215. The barons enter London at Aldgate.

p. 588. A.D. 1215. John's forging the bishops' seals, and offering to confer their lands on all who would attack England.

p. 588. A.D. 1215. John's hatred of the barons:

p. 590. A.D. 1215: Alterations in *Magna Charta*. (See above p. xxxiii.)

p. 604. A.D. 1215. List of the 25 barons and their followers.

List of
Paris's
additions.

p. 606. A.D. 1215. Grant of free election to the sees,
&c.

p. 607. A.D. 1215. John writes to the Pope who
confirms his concession respecting the freedom of elec-
tions.

p. 610. A.D. 1215. Account of the change in John
to better things, the scorn of his evil counsellors, his
consequent return to his evil courses, with the curious
account of his grief and rage.

p. 620. A.D. 1215. Speech of the barons respecting
the Pope.

p. 622. A.D. 1215. Curious additions about John's
foreign mercenaries:

p. 623. A.D. 1215. John the cause of the ruin of so
many.

p. 623. A.D. 1215. Marvel seen by a monk of St.
Alban's.

p. 624. A.D. 1215. Lamentations of the besieged in
Rochester castle at their desertion, and account of the
luxurious conduct of the barons.

p. 626. A.D. 1215. John spared by William of
Albini during the siege.

p. 635. A.D. 1215. Papal extortions on the election
to York.

p. 635. A.D. 1215. Characters of Fawkes de Breauté,
Savary de Mauléon, William Briwere, Walter Buc.

p. 636. A.D. 1215. John's fury "de homine in bes-
tialium prorumpens feritatem."

pp. 636, 637. A.D. 1215. Additions to the account
of his atrocities.

p. 637. A.D. 1215. Speech of the barons on hearing
of them.

p. 638. A.D. 1215. Gift of Bedford castle and Mar-
garet de Rivers to Fawkes.

p. 639. A.D. 1216. Additions to the account of the
dreadful condition of the country.

- p. 641. A.D. 1216. Expedition of John to Scotland. His speech about Alexander II. (the little red fox). List of
Paris's
additions.
- p. 645. A.D. 1216. Speech of the barons on their excommunication.
- p. 646. A.D. 1216. Character of Stephen Ridel.
- p. 646. A.D. 1216. Ravages in the isle of Ely.
- p. 646. A.D. 1216. Speech of the barons against John.
- p. 653. A.D. 1216. Feelings of Philip II. as to Louis's attempt on England.
- p. 654. A.D. 1216. Louis takes Rochester and reduces the country near London.
- p. 658. A.D. 1216. Reason why John had not submitted to Philip's judgment in the matter of Arthur's death.
- p. 663. A.D. 1216. Capture of Thomas de Burgh at Norwich.
- p. 664. A.D. 1216. Louis reprimanded by Philip for leaving Dover castle untaken behind him.
- p. 667. A.D. 1216. Ravages of John at Croyland just before his death.
- p. 668. A.D. 1216. Account of the preparation of his body for burial by the abbat of Croxton, his good deeds, and additional lines about his vices.

Manuscripts.

The MSS. employed for the present volume are the MSS. used. same as those used in the first; A., B., the two volumes of the Corpus Christi MS. of Matthew Paris;¹ C., D., the copies of this in the Cotton and Harleian collections respectively, and O., W., the two MSS. of Wendover. The variations only of C., D., are noted. D. comes to an end

¹ The two fac-similes given in the present volume show both the original scribe's hand, and the way in which Paris's additions are intro-

duced. They are described in the third volume of Sir T. D. Hardy's *Materials for British History*, iii. p. cxxxii.

in the year 1189, and differs altogether at its close from the other MSS. This portion must be due to a different author. The account of Richard's behaviour in following his father's corpse to Fontevraud, turning aside into the thickets, two or three times falling from his horse in a fainting fit (see p. 344, note 7), can hardly be an invention, and must have some contemporary authority.

It is on the margin of this MS. that the paragraph occurs which has given rise to so much error about the fortifying of Carlisle and the earldom of Chester, from its having been inserted by Parker in the text of "Matthew of Westminster," though it is to be found solely in this MS. (see p. 8, note 1). The MS. was copied directly from A., and not through the medium of C. For instance, in p. 184, A. has "*inter ipsum regem et comitem;*" over "*comitem*" Paris has written as a various reading "*vel ducem.*" This appears in C. "*et comitem vel ducem.*" D. correctly follows A. A curious instance may be seen under the year 1106. Here in A. the words "*Dux autem, &c.*" are written after Paris's insertion about Henry I. (p. 131), in order to show where the text goes on; the words are actually put into the text in D.

Cambridge,
23rd October 1874.

ADDENDA AND ERRATA.

- Page 5, note ¹. The addition in D. is from Ralph of Coggeshale, p. 1.
- " 29, line 25. This is from the Southwark Annals (Cotton, Faustina, A. 8), f. 131 b.
- " 33, note ⁴. The addition may be from Coggeshale, p. 3.
- " 35, line 28. "Obiit . . . Beremundesheie" is from the Southwark Annals, f. 131 b.
- " 57, note ¹, for "Le Provost" read "Le Prevost."
- " 60, line 3. From the Southwark Annals, f. 132, except the date.
- " 112, margin, for 1099 read 1100.
- " 117, margin, for "Margaret" read "Matilda."
- " 121, margin, for "Matida" read "Matilda."
- " 124, line 80. "Mortalitas animalium" is from the Southwark Annals, f. 132.
- " 126, line 38. The account of the solar phenomenon is from *ibid.*, where *quasi* is given for *quatuor*.
- " 132, note ¹. For "Tynemouth" read "Belvoir."
- " 133, line 8. From the Southwark Annals, f. 132, where *de Suthwerke* is correctly given for *Saresbirie*.
- " " line 24. Cf. Gervase ap. Leland (Collectanea), i. p. 263.
- " 134, line 5, for "sunteoram" read "sunt coram."
- " 137, line ult. The account of the lunar eclipse is from the Southwark Annals, f. 132.
- " 138, line 2. This is from the *Vita Oswini*, cap. xi. p. 24 (ed. Raine, Surt. Soc. 1838).
- " " line 10. From the Southwark Annals, f. 132, without the names.
- " " line 12. Cf. *Vit. S. Godrici*, Harl. MS. 322, ed. Stevenson, Surt. Soc. p. 831². This is thrown back by the compiler to this place. See p. 264, note ¹.
- " " line 28. "Mortalitas . . . maxima." From the Southwark Annals, f. 132.
- " 140, line 21. "Hoc . . . maxima." *Ibid.*
- " 141, line 32. Drying of the Thames; archbishop Ralph; the comet. *Ibid.*
- " 143, line 25. "Luna . . . Decembris." *Ibid.*
- " 144, line 8. "Obiit . . . Bermundesheie." *Ibid.*, where *Petrius* correctly for *Petrus*.
- " 149, line 4. "Bis venit lumen ad sepulchrum Domini" occurs *ibid.*, f. 132 b, but no date is given.
- " " line 16. "Luna . . . est." *Ibid.*
- " 151, line 25. "Calixtus . . . monetariis." *Ibid.*
- " 156, line 9. "Obiit . . . Innocentius." *Ibid.*
- " 157, line 31. "dedicatur . . . Cluniacensis." *Ibid.*
- " 158, line 22. "Londonia . . . est." *Ibid.*
- " 159, line 3. "sol . . . tertiz." *Ibid.*
- " 163, line 26. "xiii. kal. Junii. Ecclesia S. Pauli combusta." *Ibid.*
- " 174, line 1. "et captus . . . crucis." *Ibid.*
- " " line 5. "Idibus . . . occiditur." *Ibid.*
- " 216, line 16. "Maria abbatisa, filia . . . Bononiæ." *Ibid.* f. 133.
- " 218, line 1. The mention of this fire at Canterbury is from *ibid.*
- " 227, line 21. "Defuncto . . . subiit." *Ibid.*
- " 233, line 27. This addition respecting the earthquake in the eastern counties is from *ibid.* f. 133 b.

- Page 287, margin, for "Diecto" read "Diceto."
- " 296, line 17. "concilium . . . Cornubiæ." From the Southwark Annals, f. 134, excepting the date.
- " 298, line 27. "Hugo . . . transfretavit." Ibid.
- " " line 29. "et . . . transfretavit." Ibid, which has been used as well as Diceto.
- " " line 30. "comes . . . Wimundham." Ibid.
- " 300, line 20. "Fræthericus . . . Papæ." Ibid.
- " 301, line 28. This is from *ibid.* But *diuturna* is introduced, and the date "vi. id. Jan.", which, in the Southwark Annals, is given for the floods, "Aquilone flante" (as in Diceto), is here transferred to the eclipse. The date of the eclipse is there given "idus Septembris."
- " 309, line 34. The Southwark Annals (f. 134 b.) have "obiit Ricardus de Luci."
- " " line 35. "Puer Wudestoc," from *ibid.*, where *Wenelot* for *Wudestoc*.
- " 311, margin. Dele "Diceto, col. 603."
- " 324, note ¹. "Terræ . . . Mail." From the Southwark Annals, f. 134 b.
- " 327, line 1. "Mater . . . Novembris." Ibid.
- " 351, line 26. This repetition is copied from *ibid.* f. 135.
- " " line 30. "nonas . . . horribilia." Ibid. f. 134 b.
- " 352, margin, for "p. 3" read "f. 3."
- " 353, margin, for "iii." read "ii."
- " 357, line 33. "Baldewinus Jerosolimitanum." From the Southwark Annals, f. 135.
- " 360, line 14. "dapifer Flandriæ," i.e. Hellinus. See the *Continuatio Aquicinctina* of Sigebert's Chronicle, col. 329 (Migne, clx.).
- " 370, line 19. "Willelmus Wygorn. episcopus." From the Southwark Annals, f. 135.
- " 370, line 22. "obiit Glaneville." Ibid.
- " 380, line 12. "Cælestinus . . . Baptistæ." Ibid.
- " 423. The author of this vision was Adam, sub-prior of Eynsham. See the Preface, p. xiii. note ¹.
- " 544, l. 16. The death of Geoffrey FitzPeter is from the Southwark Annals, f. 138 b.
- " 585, line 30. For "P[etrus]" read "[Philippus]." See p. 644, l. 24.

ADDITIONAL ERRATA TO VOL. I.

- Page lx. line 22. Dele "This is mentioned . . . St. Alban's." The mention in p. 287 of the place of S. Oswine's martyrdom is from Bede, iii. 14, and of that of his burial from the Vita Oswini (Raine, Surt. Soc.), cap. iv. p. 11. The rest of chapter iii. of this Vita which is not contained in Mr. Raine's MS., will be found in the Appendix to Gibson's Monastery of Tynemouth, ii. p. iv. note, from MS. C. C. C. Oxon. 134.
- " xxxii. line 27, for "25th" read "21st."
- " 444, margin, for p. 134 read p. 144.
- " 456, 457. This account of the vision of S. Dunstan is from Adelaar's Life of S. Dunstan, just published in this series for the first time by Professor Stubbs, pp. 56, 57.

MATTHÆI PARISIENSIS
CHRONICA MAJORA.

MATTHÆI PARISIENSIS

CHRONICA MAJORA.

De coronatione regis Willelmi primi.

Malmesb. Anno Domini M.LXVII. Dux Normanniæ Willelmus,¹ urbem A.D. 1067.
 Gest. Reg. Londoniarum adiens, in magna exultatione a clero et populo Reception
 iii. 247, susceptus, et ab omnibus rex acclamatus, Dominicæ Nativitatis and coro-
 p. 421. die ab Aldredo Eboracensi archiepiscopo regni diadema sus- nation of
 cepit. Timuit enim hoc munus consecrationis a Stigando William in
 Cantuariensi archiepiscopo suscipere, eo quod non legitime London.
 occupaverat illius excellentiam dignitatis. Deinde homagiis a
 Diceto, magnatibus, cum fidelitatis juramento, obsidibusque acceptis,
 Abbrev. in regno confirmatus, omnibus² qui ad regnum aspiraverant,
 Chronic. factus est terrori. Civitatibus quoque dispositis et³ castellis, His voyage
 col. 480. propriisque ministris impositis, ad Normanniam cum obsidibus to Nor-
 Id. 482. Angliæ et thesauris innumeris navigavit. Quibus⁴ incarcerationis mandy and
 Hen. Hunt. et sub salva custodia deputatis, ad Angliam denuo properavit, return to
 vi. f. 211b. ubi commilitonibus Normannis, qui in bello Hastingsensi patriam England.
 (Savile.) secum subjugaverant, terras Anglorum et possessiones, ipsis His divi-
 remanserat, sub iugo posuit perpetuæ servitutis. sion of
 England
 among his
 soldiers.

¹ At the foot of the column is William's shield and a crown; and below:

"Scutum Willelmi Bastardi Con-questoris.

"In hoc scuto tres leopardi vel leones figurantur

"Quia rex est, est et comes, et Angliæ gubernator."

29808.

² omnibus . . . terrori.] This is peculiar to the compiler.

³ et] in, W.

⁴ quibus. . . . deputatis] peculiar to the compiler.

⁵ et servitutis] peculiar to the compiler. The previous sentence is greatly enlarged.

- A.D. 1067. Unde¹ nobiliores de regno indignati, quidam ad regem Scotorum Malcolmum confugerunt, alique loca deserta et nemorosa petentes, ibique diu feralem ducentes vitam, Normannis sæpe infesti fuerunt. Recesserunt ab Anglia comites Eadwinus et Morcardus fratres, Mercherus et Weltherfus, nobiles, cum episcopis, clericis, et aliis multis, quos longum est exprimere nominatim, qui omnes ad regem Scotorum Malcolmum fugientes, ab ipso honorifice sunt recepti. Tunc etiam Eadgarus Etheling, de² Aelred, regno Anglorum hæres legitimus, cernens res patriæ undique Gen. Reg. perturbari, ascensa navi, cum Agatha matre sua et sororibus Angl. col. 867. Margareta et Cristina, in Hungariam, ubi natus fuerat, conabatur reverti; sed tempestate suborta, compulsus est in Scotiam applicare. Hac quoque occasione actum est, ut Margareta regi Malcolmum nupta traderetur; cujus vitam laudabilem et mortem preciosam liber inde editus insinuat evidenter.³ Soror autem ejus Cristina sanctimonialis benedicitur, et⁴ Children of cœlesti sponso copulatur. Nati sunt denique reginæ Margaretæ sex filii et duæ filiæ, quorum tres, Eadgarus scilicet, Alexander, et David, juxta generis sui nobilitatem, reges fuerunt, ex quibus regum Angliæ nobilitas, a propriis per Nor- (Not in mannos expulsa finibus, ad reges est devoluta Scotorum. Sed Aelred.) hoc infra.
- Battle Abbey founded. Iste Willelmus gratias agens Deo pro victoria, fundavit abbatiam de Bello, non longe ab Hastings litore, Cf. Hen. Hunt. vi. f. 211b. et nomen tale imposuit ecclesiæ a titulo belli.

Quod Anglia peccatis exigentibus fuerit subjugata.

- Reflections on the conquest, and on the manners. Ecce regni Angliæ dulcis patriæ excidium dolendum, cujus Malmesb. olim reges primo sui adventus tempore, vultu et gestu barbarico, usu bellico, ritu prophano incitati, omnes⁵ ad omnia iii. 245, p. 417. provocabant, omnes armis et astutia edomabant. Sed post-

¹ This is a rough summary of the events of several years. *Mercherus* is probably intended for Merleswegen. The sending Eadwine and Morkere to Scotland is the compiler's invention.

² *de . . . legitimus*] inserted by the compiler, probably from Aelred, col. 366, l. 55.

³ This is probably the *Vita*

Margaretæ, by Theodoric or Turgot, printed by Mr. Hinde in his edition of Symeon of Durham, p. 234. (Surt. Soc. vol. 51.) On the authorship, see his preface, p. lviii.

⁴ *et . . . copulatur*] inserted by the compiler.

⁵ *omnes . . . edomabant*] introduced by the compiler.

- Malmesb.** modum Christi fide suscepta, paulatim religioni operam dantes, A.D. 1067.
iii. 245, armorum exercitium neglexerunt; siquidem reges tunc habitu of the
p. 417. mutato, quidam Romæ, quidam in patria, cæleste regnum English.
 (Enlarged from Malmesb.) sua mundum amplectentes, ecclesias et cœnobîa fundabant, thesauros pauperibus erogabant, et ut breviter dicatur, omnia misericordiæ opera adimplebant. De martyribus, confessoribus, et sacris virginibus, insula adeo plena refulget, ut vix aliquem vicum famosum prætereas, ubi alicujus novi sancti nomen insigne non audias. Sed postmodum, refrigescente caritate, et aureo sæculo in luteum mutato, religionis studia obsoleverunt: ¹ sicut prius in adventu Danorum, et nunc in expulsionem Anglorum a Normannis, peccatis exigentibus, exterminium accessit incolarum. Nam optimates gulæ et veneri servientes, more Christiano ecclesiam mane non petebant; sed in cubiculis et inter uxorios amplexus matutinarum solemnîa ac missarum a presbytero festinante auribus tantummodo prælibabant. ² Clerici quoque et ordinati adeo literatura carebant, ut cæteris esset stupori, qui grammaticam didicisset. Potabatur ab omnibus in commune, qui tam dies quam noctes in hoc studio produxerunt, in cibis urgebant crapulam, in potibus vomitam irritantes. Veruntamen hæc mala non de omnibus dicta intelligas, cum multos omnis conditionis homines et dignitatis ⁴ in eadem gente constet Domino placuisse.

Qualiter rex Willelmus Oxoniam obsedit et cepit.

- Id. iii. 248,** Eodem tempore rex Willelmus urbem Oxoniam ⁵ sibi rebellem Oxford
p. 421. obsidione vallavit. Ubi quidam stans super murum nudato taken by
 inguine sonitu partis inferioris auras turbavit, in contemptum William.
 videlicet Normannorum. Unde Willelmus in iram conversus, civitatem levi negotio subjugavit. Deinde Eboracum petens, Destructionem penitus delevit, civibus flamma ferroque necatis. Qui tion of
 (Not in Malmesb.) autem ab hac clade evadere potuerunt, ad regem Malcolmum York.
Malmesb. in Scotiam confugerunt, qui omnes Anglorum profugas libenter Reception
Gest. Reg. iii. 249, recipiebat, et singulis tutamentum, in quantum poterat, im- of the ex-
p. 422. pendeat, propter sororem Eadgari Margaretam, quam sibi iles by
 fecerat conjugalem; cujus causa conterminas Angliæ provincias Malcolm.
 rapinis et incendiis infestabat. Quapropter rex Willelmus Ravage of
 coacta militum et peditum multitudine copiosa, aquilones the North

¹ *lucrati*] luctari, W.

² *obsoleverunt*] absolverunt, W.

³ *prælibabant*] prælibebant, A. O. W.

⁴ *dignitatis*] dignitates, W.

⁵ *Oxoniam*] Exoniam, W., as Malmesbury. C. D. follow A., as usual.

- A.D. 1067. Angliæ partes petens, totius regionis urbes, vicos, agros, et Malmesb. oppida conteri, et fruges jubet igne consumi, maritima max- Gest. Reg. ime tum propter recentem iram, tum quia Cnutonem Danorum iii. 249, regem adventare rumor asserebat; ut nihil circa maris crepi- p. 422. dinem¹ vitalis subsidii prædo piraticus inveniret. Malcolmus Id. iii. 250, quoque rex ad manus veniens, deditiōni cessit. p. 424.
- Submission of Malcolm. Deinde rex Willelmus compositis in Anglia civitatibus et Repeated castellis, propriisque ministris impositis, ad Normanniam trans- from Hoc ante.² fretavit, obsides Angliæ cum immensa pecunia secum ducens. above, p. 1. Sed non multo post ad Angliam rediens, commilitonibus suis qui in bello Hastingsi patriam secum subjugaverint,³ terras Anglorum et possessiones affluentiori manu contulit, illudque parum, quod illis remanserat, sub jugo posuit perpetuæ servi- tutis. Unde recesserunt a regno Eadgarus Etheling filius Eadwardi, legitimus hæres regni, Morcardus et Eadwinus fratres, Mercherus et Wealthfus Northanhumborum comites; exceptis episcopis et clericis, aliisque nobilibus multis, quos longum est⁴ exprimere singillatim.

De schismate inter duos Papas sedato.

- Schism in the Papacy. Hoc igitur tempore, duobus Romæ, Alexandro et Cadelo, de Sigebert, papatu contententibus, Mantuæ synodus colligitur, et mediante col. 215. Annone Coloniensi archiepiscopo, Alexandro de symonia se purgante, in sede Apostolica statuitur, et Cadelo expellitur, symoniacus comprobatus. Eodem tempore ad septem milia Id. col. hominum orandi gratia Jerosolimam petentes ab Arabibus⁵ 214, a. in Parasceue obsessi sunt in quodam castello, et tot ex eis 1065. vulnerati vel occisi, ut de omnibus vix duo milia sint elapsi.
- Attack on 7,000 pilgrims by the Arabs.

Henricus primus natus est regi Willelmo primo.

- Birth of Henry I. Anno Domini MLXVIII. Natus est regi Willelmo filius in Malmesb. Anglia, et vocatus est Henricus. Nam primogenitus Willel- v. 390, mus Rufus⁶ et Robertus in Normannia nati fuerunt, antequam p. 615. pater eorum Angliam subjugaret. Eodem anno rex Willelmus A.-S. Roberto comiti dedit Northanhumbriæ comitatum; cui statim Chron.
- Robert of Comines, Earl of

¹ *maris crepidinem*] oram mari-
timam, Malmesb. The words
vitalis subsidii are introduced by
the compiler.

² *Hoc ante* is written by Paris in
the margin. This passage is nearly
a repetition of what is given above

in p. 1., with the omission of the
imprisonment of the hostages.

³ *subjugaverint*] subjugaverant,
W.

⁴ *est*] esset, W.

⁵ *Arabibus*] Arabicis, W. It is
written over an erasure in A.

⁶ Sic, and so the Hist. Anglorum.

(Peterborough),
a. 1068. homines illius regionis insurgentes, ipsum cum¹ nongentis viris A.D. 1068. suorum peremerunt. Sed rex Willelmus superveniens omnes² Northumberland. hujus rei actores usque ad unum delevit. His death.

Egelricus Dunelmensis episcopus in carcerem detruditur.

Id. a. 1069. Anno Domini MLXIX. Venerunt quidam ad regem Willelmum, Dunelmensem episcopum Agelricum de ejus prodicione accusantes. Qui in villa quæ Burgum dicitur, a regis ministris captus, ad Westmonasterium adductus est, sub carcerali custodia detrudendus. Et postea Augusto³ mense, frater ejus Egelwinus, ejusdem loci factus episcopus, fuit in exterminium relegatus. Eodem vero tempore inter duo festa beatæ Mariæ in autumnno, venerunt filii Swani et frater ejus Osbernus de regno Danorum cum cogonibus trecentis in Angliam, ut regem Willelmum ab Anglia exturbarent. Quorum adventus cum divulgatus fuisset, exierunt illis obviam Eadgarus Etheling filius Eadwardi et Waltheofus comes cum multis milibus armatorum, cupientes⁴ eorum auxilio regem Willelmum capere et carceri illum perpetuo mancipare. Tunc fœdere confirmato, junctis viribus ad Eboracum venientes, urbem cum castello quantocius occuparunt, et multa ibidem hominum milia peremerunt. Deinde majores urbis et provinciæ vinculis constringentes, tandem eos crudeliter torquebant, quousque omnes facultates eorum ab eis extorsissent. Tunc ibi inter duo flumina Uasam et Trente hyemantes, omnes regionis incolas immisericorditer affligebant. Sed Willelmus hyeme transcurra cum maxima armatorum copia superveniens, fortiores hostium fugavit, et minores usque ad unum in ore gladii trucidavit. Veruntamen Waltheofus amplæ prosapiæ comes in eadem pugna plures Normannorum solus detruncaverat, singulos per castelli portam⁵ decapitans gradientes. Sed Willelmus tandem victoriam adeptus est, adversariis penitus profligatis.⁶ Tunc Eadgarus Etheling ad regem Willelmum veniens, pacem ab eo et misericordiam postulans, impetravit, et ei fidelitatem fecit.

Æthelric imprisoned at Westminster.
Æthelwine outlawed.
Invasion of Swend's sons and Osbeorn, who are joined by Eadgar and Waltheof.
Capture of York.
p. 176.
Their defeat by William.
Prowess of Waltheof.
Eadgar submits.

¹ cum ... suorum] D. has been altered to "apud Dunelmum cum dec'is viris."

² omnes ... delevit] fela hund manna ofslah, Chron. Pet.

³ Augusto mense] an insertion of the compiler.

⁴ cupientes ... mancipare] in-

troduced by the compiler. This whole account is enlarged from the chronicle.

⁵ portam] portans, A.; portas, D. C. has portans with the n expuncted.

⁶ profligatis] profugatis, W. This sentence is the compiler's.

A.D. 1070.

De servitute ecclesiarum Anglicanarum.

Plunder of
the monas-
teries by
William.
The
bishops
and abbots
put under
military
service.

Anno Domini **MLXX**. Rex¹ Willelmus pessimo usus consilio, omnia Anglorum monasteria auro spolians et argento, insatiabiliter apporriavit, et ad majora sanctæ ecclesiæ opprobria² calicibus et feretris non pepercit. Episcopatus quoque et abbatias omnes quæ baronias tenebant et eatenus ab omni servitio sæculari libertatem habuerant sub servitute statuit militari, inrotulans singulos episcopatus et abbatias pro voluntate sua, quot milites sibi et successoribus suis, hostilitatis tempore, voluit a singulis exhiberi. Et rotulos hujus ecclesiasticæ servitutis ponens in thesauris, multos viros ecclesiasticos huic constitutioni pessimæ reluctantes a regno fugavit. Sub hac tempestate Stigandus Cantuariensis archiepiscopus et Alexander Lincolnensis,³ facto ad Scotos diffugio, moram ad tempus fecerunt ibidem. Solus inter omnes Angliæ prælatos, Egelwinus⁴ Dunelmensis episcopus exul et proscriptus, zelum Dei habens, excommunicavit universos ecclesiæ invasores et rerum ecclesiasticarum raptores.

Deposition
of Stigand.

Eodem anno deposito apostata archiepiscopo Stigando, qui prius data⁵ pecunia fuerat episcopus Helmhamensis, ac deinceps Wintoniensis, et novissime Cantuariensis, ut superius dictum est, quos honores non intuitu religionis sed cupiditatis simul tenebat; successit ei electus Lanfrancus, prius monachus Beccensis, et postmodum abbas Cadomensis, ad archipræsulatum Cantuariensem, qui in episcopatu annis octodecim laudabiliter conversatus, successoribus suis præbuit bonæ conversationis exemplum. Eodem tempore Eadgarus Etheling, regis

Robert de
Monte,
p. 726.
(Guilberti
opera.
Par. 1651.)

Lanfranc,
Arch-
bishop of
Canter-
bury.

¹ The fact of the plunder of the monasteries is mentioned by the A.-S. Chron., Diceto, and Florence, but the details and the whole of the rest of the chapter are peculiar to the compiler. Paris has still further enlarged the account in the *Historia Anglorum*.

² *majora . . . opprobria*] majorem . . . opprobrium, O.W. A. probably had this, but has been altered by Paris.

³ Madden (Par. Hist. Angl. i. p. 13, note²) suggests Ægelmar, Bishop of the East Angles, for this imaginary bishop. See Matt. of West., a. 1070, where he is joined

with Stigand. I am more inclined to believe it is a blunder for Æthelwine, Bishop of Durham, (in spite of what follows in the text,) whom Simeon mentions as wintering in Scotland, Hist. de Dunelm. Eccles. iii. 17, col. 41 (Twysden). See also the Hist. Cont. 1071, p. 88 (Hinde). But the whole chapter seems like an invention.

⁴ This seems to come from the excommunication by Æthelric of the men who burnt and plundered Peterborough. Chron. Peterb. a. 1070.

⁵ *data pecunia*] Inserted by the compiler.

Malmesb. Willelmi deditus, facto ad Scotos transfugio, iusjurandum A.D. 1070. Gest. Reg. maculavit. Sed cum ibi aliquot annis degisset,¹ regis Wil- Revolt of
iii. 251, lelmi liberalitatem experiri volens, ad eum in Normanniam Eadgar
p. 424. navigavit; a quo satis honorifice receptus et donativo non and his
modico honoratus, libram argenti pro cotidiano stipendio a subsequent
rege suscepit. reconcilia-
William.

Quod multi nobiles Angliæ loca deserta petierunt.

A. S. Anno Domini MLXXI. Hoc anno, octavo kal. Maii,² con- Consecra-
Chron. secratus est archiepiscopus L[anfrancus]. Eadwinus, Mer- tion of
(Peter- cherus, et Siwardus comites, cum Egelwino Dunelmensi epi- Lanfranc.
borough), scopo et multis milibus clericorum et laicorum, deserta regionis Eadwine
a. 1071. loca et nemorosa petierunt, regis Willelmi indignationem ferre Morkere,
non valentes. Cumque multa mala ad injuriam regis in locis and others
diversis perpetrassent, ad Helyensem insulam tandem veni- in the Isle
Of Histor. entes, locum mansionis illuc et refugii elegerunt. Qui sæpius of Ely.
Eliens. inde hostiliter exeuntes, duce Herewardo de gente Anglorum Hereward.
ii. 102, viro nobilissimo ac strenuo regionem illam in regis dispendium
p. 224 non mediocriter affligebant.
(Stewart).

Castrum³ quoque ligneum in ipsis paludibus construxerunt, Hereward's
quod usque in hodiernum diem castellum Herewardi a com- castle.
provincialibus nuncupatur. Quo divulgato, rex Willelmus cum The isle
universa suæ ditionis fortitudine ad insulam veniens, navali attacked
(Enlarged from the A. S. Chron.) eam, pedestri, et equestri prælio circumcinxit. Deinde vias by William.
immensæ longitudinis in ipsis paludibus et pontes valde sump-
tuosos construens, voragine profundas et aquosas bestiis et
hominibus reddidit permeabiles, et castellum, in loco qui Castle
A. S. Wisebecum⁴ dicitur, a fundamentis erexit. Quod cum adver- erected by
Chron. sarii ejus cognovissent, omnes, præter solum, Herewardum qui William at
a. 1071. socios suos ab insula potenter eduxit, ad manum venientes, Wisbech.
Willelmo sese præsentarunt, quodlibet supplicium subituri. The Eng-
Flor. Wig. Tunc rex, Egelwinum episcopum sub custodia tradens, alios lish sub-
ii. p. 9. omnes, quosdam interfecit, quosdam redemit, et nonnullos mit, ex-
Hist. perpetuo carceri mancipavit. Herewardus vero quamdiu su- Hereward.
Eliens. perfruit, regi Willelmo paravit insidias exquisitas.
ii. 102, p. 225.

¹ *degisset*] *deguisset*, A. O. W.

² This is an error of Paris; Lanfranc was consecrated on Aug. 29. Malmesb. Gest. Pontif., p. 39. I suspect that it comes from Diceto, who says the consecration took place on S. Joh. Bapt. (col. 483), i.e. oct. kal. Julii, and that Paris

carelessly wrote *Maii* for *Julii*. The passage is in D., but not in C.

³ The mention of Hereward's castle, and below of the castle at Wisbech, are peculiar to the compiler. See the additions in the Hist. Anglor., where the castle built at Wisbech is not mentioned.

⁴ *Wisebecum*] *Wiseberum*, A.

A.D. 1072.

*Rex Willelmus regis Scotorum homagium cepit.*William
invades
Scotland.Death of
Bishop
Æthelric.

Anno Domini **MLXXII.**¹ Rex Willelmus Scotiam hostiliter
adiens, speravit aliquos ibi ex suis hostibus invenire. Sed
cum regionem illam perlustrasset, et nullum penitus invenisset,
accepto tandem regis Scotorum cum obsidibus homagio, ad
Angliam remeavit. Hoc etiam anno Eilricus episcopus Dunel-
mensis, apud Westmonasterium sub custodia regis detentus,
obiit, et ibidem in porticu Sancti Nicholai sepultus est.

A.-S.
Chron.
(Peter-
borough),
a. 1072.*De duobus clericis confœderatis narratio importuna.*Legend of
two clerks
of Nantes.

Circa eodem quoque dies, in civitate Britanniae Nannetis² Malmesb.
nomine duo clerici degebant, qui ab ipsis pueritiæ rudimentis Gest. Reg.
adeo erant amicitiae fœderibus constricti, ut si necessitas in- iii. 237,
p. 405.

¹ D. has in the margin here :

" Anno Domini **MLXXII.** rex
" Willelmus cum gravi exercitu
" Scotiam ingressus est, et occur-
" rens ei rex Scotorum Malcolmus
" apud Berewik, homo suus deve-
" nit. His temporibus regebat co-
" mitatum Karlioli comes Ranulphus
" de Micenis vel Meschines, qui
" efficax subsidium præbuit regi
" Willelmo in conquisitione Angliæ.
" Hic urbem Karliolensem cepit
" viriliter re-ædificare, et cives ejus-
" dem plurimis privilegiis munire.
" Sed rediens rex Willelmus a
" Scotia per Cumbriam, videns tam
" regale municipium, abstulit illud
" a Ranulpho comite, et dedit illi
" pro patria illa comitatum Cestrise,
" et insuper in augmentum honoris
" comitatum illum super omnes co-
" mitatus Angliæ privilegiis et ho-
" noribus cumulavit. Karliolum
" vero præcepit idem rex vallo,
" muris, et turribus propugnaculis-
" que firmissimis munire."

This is not in A. C. O. W., or in
any of the MSS. of Matthew of
Westminster. Parker, however, in-
serted it in his second edition of

" Matthew of Westminster," (1570),
and it is quoted as his by Dugdale,
who is followed by many modern
writers.

This Randle of Meschines seems
to be mistaken for his son. Lap-
penberg (History of England under
the Norman Kings, p. 235, note,
Thorpe's translation) conjectures
that the year should be 1122—
MCXXII. for **MLXXII.** Randle of
Meschines succeeded to the earldom
of Chester on the death of Richard
in the white ship, (see Orderic, p.
871A Duchesne), but I can find no
other authority than this passage
for the statement that the earldom
of Chester was given in exchange
for Carlisle, though it has been
adopted by various writers (e.g.
Courthope's Historic Peerage, under
Cumberland, p. 135; Hinde, Symeon
of Durham, p. 119, note¹), who
have seemingly followed Dugdale,
who gives " Matthew of West-
" minster" as his authority, which
is certainly incorrect.

² Nannetis] Mannetis, A., and so
C. D., as usual.

Malmesb.
Gest. Reg.
iii. 237,
p. 405.

(Not in
Malmes-
bury.)

Malmesb.
iii. 237,
p. 406.

grueret, etiam mortis periculum¹ per invicem sustinerent. A.D. 1072. Unde die quadam in hoc pariter consenserunt, ut quisquis illorum prius obiret, vivo dormienti vel vigilantem infra dies triginta appareret, socium certificaturus, qualis sit futurus² sæculi status, quæ animarum de corpore egressarum foret conditio, ut inde sufficienter instructus agnosceret, quæ ex diversis de anima philosophorum opinionibus esset imitanda. Tradunt enim Platonici, quod mors corporis animam non extinguat, sed eam ad Deum principium suum, tanquam e carcere, remittat. Astruunt e contra Epicurei, animam de corpore solutam in³ aerem evanescere, et in auras effluere et dissolvi. Theologi quoque de anima aliter sentientes, tres asserrunt esse animarum post mortem corporis mansiones, unam in cælo, alteram in purgatorio, tertiam in inferno; sed sicut animæ quæ in inferno sunt non salvabuntur, ita illæ quæ in purgatorio existunt misericordiam consequentur. Itaque data fide inter socios et accepta cum juramento, non multum tempus præterit, et ecce unus eorum subito absque confessione et viatico expiravit. Remansit alter in sæculo, et de fide data sedulo cogitans, terminum præfixum per dies triginta inaniter expectabat. Quibus evolutis, dum desperatus aliis animum negotiis applicasset, ecce mortuus, sodali apparens viventi,⁴ ipsum prius in hunc modum affatur: "Agnoscis me?" inquit. Et socius, "Agnosco," respondit. Et alius, "Adventus meus, amice," inquit, "valde tibi erit, si volueris, necessarius, mihi quoque omnino infructuosus. Nam prolata contra me a Deo sententia, deputatus sum miser supplicii sempiterni." Cumque vivus ad ereptionem mortui omnia sua monasteriis se daturum et egenis promississet, seque dies et noctes jejuniis et orationibus continuaturum spondisset, "Fixum est," inquit mortuus, "quod dixi. Nam quia sine poenitentia decessi, iusta sunt judicia Dei, quibus in sulphuream voraginem inferni sum demersus, ubi

"Dum rotat astra polus et pulsat littora pontus,"⁵

"pro criminibus meis torquebor. Et ut aliquam ex poenis p. 177. meis innumerabilibus experiaris, protende manum tuam ut guttam saltem unam stillantem de sudore meo sanioso recipias." Quam cum vivus recepiisset, cutem et carnem sicut

¹ "juxta comici dictum," Malmesbury, i.e. Terent. Andr. iv. 1.

² *futurus*] futuri, O. W.

³ in] et, W.

⁴ O. W. ins. *et*.

⁵ Claudian, in Rufin. ii. 527,

"Dum rotet astra polus, feriant dum littora venti."

Legend of
two clerks
of Nantes.

A.D. 1072. ignito canterio perforavit, foramen nucis¹ avellanæ capax effi- Malmesb.
 Legend of ciens. Socio doloris magnitudinem clamore testante, "Hoc," Gest. Reg.
 two clerks inquit mortuus, "erit tibi quamdiu vixeris, et poenarum iii. 237,
 of Nantes. " mearum grave documentum, et, nisi² neglexeris, salutis tuæ p. 407.
 " singulare remedium. Quapropter dum potes muta habitum,
 " muta et animum, quo possis iram tui effugere Conditoris."
 Ad hæc verba vivo respondere nolente, mortuus eum oculo
 severiore perstrinxit, dicens; "Si dubitas, miser, converti, lege
 " litteras istas." Et simul cum verbo manum expandit tetrīs
 litteris inscriptam, in quibus Sathanas et omne contubernium
 infernorum omni ecclesiastico cœtui gratias emittit, quod cum
 in nullo suis voluptatibus deessent, cum tantum numerum
 subditarum sibi animarum suæ prædicationis incuria paterentur
 ad inferna descendere, quantum nunquam sæcula retro acta
 viderunt.³ Et his dictis, imago defuncti disparuit. Tunc vivens,
 bonis suis omnibus per ecclesias et egenos distributis, Sanctum
 Melanum adiit, et habitum mutavit; omnes audientes admo-
 nens et videntes de subita conversione sua, ut dicerent; "Hæc
 Ps. lxxvi. " est mutatio dexteræ Excelsi."
 11.

*De ventilatione causæ inter ecclesias Cantuariensem et
 Eboracensem.*

Settlement of the ques- Eodem anno apud Windleshoram ex præcepto Alexandri Diceto,
 tion of Papæ, rege etiam Willelmo annuente, in præsentia Huberti coll. 484,
 precedence Romanæ ecclesiæ legati, ventilata est causa de primatu ecclesiæ
 between Cantuariensis super ecclesiam Eboracensem. Ubi tandem an-
 Canterbury tiquarum auctoritatibus scripturarum probatum est et osten-
 and York. sum, quod Eboracensis ecclesia debeat subjacere ecclesiæ Can-
 tuariensi, et ipsius archiepiscopi, ut primatis totius Britanniæ,
 dispositionibus, in omnibus quæ ad Christianam pertinent
 religionem, fideliter obedire; ita quod si archiepiscopus Can-
 tuariensis concilium cogere voluerit, ubicunque sibi utile visum
 fuerit, Eboracensis archiepiscopus cum omnibus suis suffra-
 ganeis et subjectis clericis sui præsentiam exhibeat, ejusque
 canonicis dispositionibus obediens existat. Benedictionem etiam
 episcopalem ab ipso debet accipere, et ei canonicam profes-
 sionem, addito juramento, præstare. Huic igitur constitutioni
 consenserunt rex præfatus et Lanfrancus archiepiscopus Can-
 tuariensis et Thomas archiepiscopus Eboracensis, cum prædicto
 cardinali et omnibus episcopis et abbatibus regni.

¹ nucis] micis, A. *avellana* is not
 in Malmesbury.

² nisi] nichil, A.

³ viderunt] viderent, A.

Inde confecta est carta¹ quam qui desiderat intueri, A.D. 1072. legat historiam Britonum in actibus illius anni.

Quod rex Willelmus Cenomanniam subjugavit.

A. S. Chron. (Peterborough), a. 1073. Anno Domini MLXXIII. Rex Willelmus in Normanniam, William factam jam rebellem, transiens in manu potenti, sibi Ceno- goes to manniam² subjugavit. Sed Angli in hac expeditione, urbes, Normandy and reduces Le Mans. vicos, et vineas cum frugibus depopulantes, omnem provinciam debiliorem simul et pauperiorem multo post tempore reddiderunt. Deinde bene omnibus ibi dispositis, ad Angliam transfretavit.

Siebert, col. 216. In hoc siquidem anno, duobus annis magnis revolutis a Agreement quinto decimo anno Tyberii Cæsaris, omnia secundum cursum of this year solis et lunæ concordant illi anno, quo baptizatus est Christus with that Jesus; id est, octavo idus Jannarii, die Epiphaniæ et die Do- Lord's minica, initium jejunii Ejus in secunda feria, temptatio Ejus, Baptism.

Cf. Id. col. 213, a. 1063. decimo quinto kalendas Martii, feria sexta. Habet autem magnus annus cycli Paschalis decies novies annos viginti octo, qui simul juncti, faciunt annos quingentos triginta duos.

Annal. S. Stephani Cadomensis, p. 1017 (Duchesne). Eodem anno invaserunt monachi Sancti Audoeni Jo- John, archbishop of Rouen, hannem archiepiscopum Rothomagensem, missam cele- of Rouen, brantem in festivitate ejusdem sancti, cum armata attacked by the monks of S. Ouen. manu virorum; unde judicatum est in concilio in eadem civitate congregato, presidente rege Anglorum W[illelmo], monachos hujus criminis reos per abbatias carceribus retrudi et³ perpetuam agere poenitentiam super tam gravi delicto.

(Not in Annal. S. Steph. Cadom.)

De scandalo in ecclesia exorto.

Vit. Pontif. Anno Domini MLXXIV. Gregorius sedit in cathedra Romana P. Gregory annis duodecim, mense uno, et tribus diebus, qui Hildebran- VII.

¹ This must mean the document headed "Quod Eboracensis archiepiscopus et omnes sibi subjecti Archiepiscopo Dorobornie subciantur." Malmesb. Gest. Reg. iii. 298, p. 474. See the Histor. Anglor. i. 17, and Madden's note on p. 18. C. has in the margin, "Vide apud S. Albanum."

² Cenomanniam] Normanniam, A.,

an error (copied as usual in C. D.) which misled Paris himself. See the Hist. Angl. i. 18, and Madden's note.

³ et . . delicto]. This sentence is not in the Annals of S. Stephen's, Caen, and it is not in the Historia Anglorum, where Paris has also inserted this extract. The extract is in D., not in C.

A.D. 1074. dus vocatus antea fuerat. Iste Papa in synodo generali Diceto, col. 486.
 His removal of married priests from their offices. symoniacos excommunicavit, uxoratos sacerdotes a divino re-
 movit officio, et laicis missas eorum audire interdixit, novo exemplo et, ut multis visum est, inconsiderato iudicio, contra sanctorum patrum sententiam, qui scripserunt, quod sacramenta quæ in ecclesia fiunt, baptisma, chrisma, corpus Christi et sanguis, Spiritu invisibiliter cooperante¹ eorundem sacramentorum effectum, seu per bonos seu per malos intra Dei ecclesiam dispensentur; tamen quia Spiritus Sanctus mystice illa vivificat, nec bonorum meritis amplificantur, nec peccatis malorum attenuantur. Ex qua re tam grave oritur scandalum, ut nullius hæresis tempore sancta ecclesia graviore sit schismate discissa, his pro justitia, illis contra justitiam agentibus; porro paucis continentiam observantibus, aliquibus eam causa lucris ac jactantiæ simulantibus, multis incontinentiam perjurio multipliciori adulterio cumulantibus; ad hoc, hac opportunitate laicis insurgentibus contra sacros ordines et se ab omni ecclesiastica subjectione excutientibus, laici sacra mysteria temerant, et de his disputant, infantes baptizant, sordido aurium humore pro sacro chrismate utentes² et oleo, in extremo vitæ viaticum Dominicum et usitatum ecclesiæ obsequium sepulturæ a presbyteris uxoris accipere parvipendunt. Decimas etiam presbyteris debitas igne cremant, laici corpus Domini a presbyteris uxoris consecratum³ pedibus sæpe conculcant, et⁴ sanguinem Domini voluntarie frequenter in terram effundunt.

De conspiratione magnatum contra regem Willelmum.

Conspiracy of Ralph of Wader. Eodem anno, comes Radulfus, cui rex Willelmus dederat Hen. Hunt. Est Angliæ consulatum, consilio Weltheofi et Rogeri comitum, vi. f. 211b.
 His marriage with Emma, daughter of William Fitz-Osbern. regem Willelmum a regno expellere moliantur. Duxit enim Radulfus sororem præfati Rogeri comitis, in quibus nuptiis hanc prodicionem facere conspirabant. Erat autem Radulfus A.-S. Chron. ex matre Walensi et patre Anglico generatus, et, sicut diximus, (Peterborough), instante die nuptiarum, utriusque partis amici in villa Nor- a. 1075.
 wicensi cum congregati fuissent, et post⁵ refectionem lautissimam vino inebriati essent, cœperunt unanimiter in regis

¹ *cooperante*] operante, Diceto, and so also Sigebert.

² *utentes*] uentes, A.

³ *consecratum*] consecratis, A. C., altered in the margin in D.

⁴ *et*] om. O. W.

⁵ *post* . . . *convenire*] not in the

chronicles. Cf. Malmesb. Gest. Reg. iii. 255, p. 430. The mention of William's bastardy making him unfit to reign is in the speech given in Orderic. Eccles. Hist. p. 534 A. (Duchesne).

A. S.
Chron.
(Peterb.)
a. 1075.

proditionem voce clamosa conspirare; asserentes hominem in A.D. 1074. adulterio natum tanto¹ regno talibusque viris præesse, rationi Conspiracy minime convenire. Erant hujus factionis complices Rogerus, of Ralph Weltheofus, et Radulfus comites, plures episcopi et abbates, of Wader. cum baronibus et bellatoribus multis, qui communiter ad regem Danorum nuntios dirigentes, auxilium ejus instantius flagitabant. Deinde Walensibus sibi confœderatis² unusquisque in sua potestate, igne accumulato, in villis regis rapinis indulgebant. Sed castellani, qui castra regis custodiebant, cum populis provincialibus eis obviam venientes, ipsorum irritare propositum laborabant. Tunc rex Willelmus subito de Nor- Its defeat. mannia rediens, Rogerum comitem cognatum suum et Weltheofum cepit, et vinculis constrictos sub carcerali custodia deputavit. Quod comes Radulfus cum cognovisset, ab Anglia tremebundus recessit. Deinde rex Willelmus ad Norwicum p. 178. exercitum mittens, tamdiu uxorem Radulfi comitis obsedit in castello cum familia sua, quousque, deficientibus sibi alimentis, præstita cautione juratoria quod ab Anglia recederent, non denuo reversuri.³ Walenses vero, qui præfatis interfuerant nuptiis, rex Willelmus quosdam luminibus jussit privari, quosdam in exilium cogi, nonnullos⁴ vero fecit patibulo suspendi. Et Attempt of his ita gestis, venerunt ex Dacia Onuto filius Suani, et Hacon of Cnut and Hakon, comes, cum navibus ducentis, armata manu repletis; sed which fails. audientes de fautoribus suis quod factum fuerat, retortis velis, ad Flandriam navigarunt, cum Willelmo congredi non audentes. Eodem anno⁵ Editha regina, decimo quinto kalendas Death of Januarii, apud Wintoniam migravit ad Dominum, et, jubente Q. Eadgyth. rege, apud Westmonasterium sepulta est, juxta virum suum regem Eadwardum.

¹ *tanto . . . præesse*] ut tanto . . . præesset, C. D. O. W. A. has ut run through with a pen.

² *Walensibus sibi confœderatis*] hi speonan þa Bryttas heom to. Peterborough Chronicle, a. 1075 (p. 213 Earle).

³ Sic, the faulty construction arising from an endeavour to improve on the chronicle.

⁴ *nonnullos . . . suspendi*]. This which is not in the Peterborough Chronicle, may be derived from the

Worcester Chronicle, "and sune "getawod to scande."

⁵ Par. adds in the margin, "Immo sequenti, scilicet MLXXV., secundum alium historiographum, nonis Aprilis." It is in the text in C., omitted by D. I cannot identify the "alius historiographus." The wrong date is adopted by "Matthew of Westminster," and probably thence in the Bermondsey Annals, Ann. Mon. iii. p. 425.

A.D. 1075.

*Quod comes Weltheofus capite privatur.*Execution
of Wal-
theof.

Anno Domini **MLXXV**. Rex Willelmus præcepit Weltheofum Diceto, col. comitem in Wintonia capite privari, et extra civitatem in bivio¹ 487. sepeliri. Sed processu temporis, corpus ejus de terra levatur et sepeliendum cum magno honore Croilondiam deportatur.

Defeat of
William at
Dol.

Ac deinde rex ad Armoricanam Britanniam transiens, Dolense A.-S. castrum obsedit. Sed rex Francorum hostiliter superveniens, Chron. omne eis subsidium vitale subtraxit.² Unde rex obsidione a. 1076. dimissa, in recessu suo milites multos et equos cum opibus ibidem amisit. Nec multo post reges præfati, licet³ brevi tem-

Cicely
takes the
veil at
Fécamp.

pore, in concordiam convenerunt. Eodem anno, idem Willel- Hen. Hunt. mus, die sancto Paschæ, in ecclesia Fischanni filiam suam vi. f. 211b. Robert de Ceciliam obtulit Deo consecrandam. Monte, p. 726.

Normandy
ravaged by
Robert.

Per idem tempus Robertus, Willelmi regis filius, cui idem Diceto, col. rex antequam Angliam subjugaret Normanniam dederat coram 487.

William
wounded
at Ger-
beroi.

Philippo Francorum rege, nunc, quia pater filio eam possidere non permittebat, Robertus⁴ Franciam adiit, et auxilio ejusdem regis magnam frequenter in Normannia prædam agebat, villas comburebat, homines perimebat, et patri suo non modicam anxietatem et molestiam inferebat. Unde rex Willelmus, contra Robertum filium suum bellum agens, apud Gerberai⁵ castrum Gallie equo pulsus est, et Willelmus filius ejus vulneratus, et multi de sua familia interfecti; quapropter rex maledixit Roberto filio suo, quam maledictionem, antequam obiret, expertus est evidenter.

Id.
a. 1079.*Quod Norenses interfecerunt episcopum Dunelmensem.*Murder of
Walcher,
Bishop of
Durham.

Eodem⁶ quoque tempore, Walcherus Dunelmensis antistes, contra dignitatem pontificalem curis se immiscens sæcularibus, a Willelmo emit Northanhumbrie comitatum. Et vicecomitis agens vices, ad laica⁷ recedit judicia, atque ab omnibus provincialibus, tam nobilibus quam servis, insolenter extorsit pecuniam infinitam. Populus tandem, assiduis episcopi ac

¹ *in bivio* is an introduction of the compiler. Diceto has *in eodem loco*.

² *subtraxit*] subtegit, W. The words "omne . . . subtraxit" are peculiar to the compiler.

³ *licet brevi tempore*] peculiar to the compiler.

⁴ Sic, a careless repetition. See

the alteration of the sentence in the Hist. Anglorum.

⁵ *Gerberai*] Archenbrai, Par. Hist. Anglor. See Madden's note, i. p. 21.

⁶ This account is peculiar to the compiler.

⁷ *laica recedit*] laicare sedit, A. D. C. has *laicale*.

ministrorum ejus exactionibus ad extremam perductus inopiam, A.D. 1075. indignabatur valde, sese ad tam gravem redemptionem sine Murder of intermissione compelli. Unde provinciales communiter omnes Walcher, ad secretum convenientes colloquium, decreverunt unanimiter, bishop of singuli et universi, ut occulte armati venirent ad placita Durham. comitatus, ad propellendas injurias, si necessitas immineret. Cumque paulo post ad placita consueta omnes comprovinciales, ut prælocutum fuerat, satis animose advenissent, et de diversis injuriis sibi justitiam fieri exegissent; episcopus nimis crudeliter respondit, quod de nulla injuria vel calumnia ipsis justitiam exhiberet, antequam sibi libras quadringentas monetæ optimæ numerassent. Tunc unus eorum pro omnibus loquens, licentiam postulavit ab episcopo, super exactione præmissa ut possent inde habere colloquium, quatinus habita deliberatione sibi quivissent consultius respondere. Igitur accepta licentia conferendi, cum paululum sese subtraxissent, unus ex illis, cujus arbitrium omnes expectabant, præcipitanter patria lingua dixit, "Sort¹ red, god red, slea ye the bissop." Qui unanimiter cuncti, verbo prolato, ad arma convolantes, episcopum crudeliter peremerunt et centum homines cum eo juxta flumen Thyne, ubi placita letifera ab episcopo tenebantur.

In hoc anno revoluti sunt duo anni magni a passione Domini.

Sigebert,
col. 219.

Anno Domini MXXXVI., qui est annus decimus tertius primi Agreement decemnovenalis cycli in repetito anno magno Dionisii, duobus of this year magnis annis a passione Domini revolutis, in quo omnia, quæ with the ad cursum solis et lunæ spectant,² anno Dominicæ incarnationis³ Incarna- concordant. Unde manifestum est, quod Dionisius non recte tion. annos Domini cyclo suo annexuit.⁴ Quia enim ab anno Domini quingentesimo trigesimo secundo cyclum suum ordinavit, intendit nimirum Christum fuisse natum anno secundo prioris magni anni; et per hoc hic annus, anno Dominicæ passionis concordans, debuit esse magni cycli annus non decimus tertius, sed tricesimus tertius; quia is⁵ fuit annus passionis Domini. Et per hanc consequentiam solaris cursus et lunaris concordantes⁶ evangelicæ veritati, Dionisius posuit nativitatem Christi viginti et uno annis⁷ tardius quam debebat.

¹ Sort . . bissop] schort . . . bishop, W. The Hist. Anglor. has we for ye. O. has we.

² lunæ spectant] spectant lunæ, A.

³ incarnationis] passionis, Sigebert.

⁴ annexuit] annexivit, A.

⁵ is] his, A.

⁶ concordantes] om. W.

⁷ annis] anno, A. O. W.

A.D. 1076. Hoc anno, sexto kal. Aprilis, terra tremuit. Gelu a Sigebert, col. 220,
Earth- kal. Novembris usque ad medium Aprilis. Waldef a. 1081.
quake. dux decollatus est. Diceto, col. 487.
Frost.
Waltheof
beheaded.

Paulus ecclesiæ Sancti Albani abbas efficitur.

Paul of Anno Domini MLXXVII. Paulus monachus Cadomensis, quarto Cf. Par.
Caen made kalendas Julii, ecclesiam beati Anglorum prothomartyris regen- Gesta
abbat of dam suscepit;¹ qui eam in brevi, consilio Lanfranci² Cantua- Abbat.
S. Alban's. riensis archiepiscopi et auxilio, multipliciter ampliavit. Novam S. Albani
His works ecclesiam cum claustro et omnibus regularibus officinis elegan- i. 51, 52,
at S. Al- ter construxit, ordinem in ea monachorum jam pæne collapsum 58.
ban's. reformavit, cœnobiumque in honorem beati martyris Albani
constructum libris divinis et ornamentis multipliciter adornavit.
Death of Eodem anno Herlewinus abbas Becci primus, vita decedens, R. de
Herlwin. felicem animam suo reddidit Creatori. Quo etiam anno, in die Monte,
Phenome- Palmarum, circa horam sextam sereno cœlo stella ingens appa- p. 727.
non. ruit prope³ solem. Sigebert, col. 219.

De schismate inter Papam et imperatorem.

Quarrel Eodem anno Henricus imperator, collecto Warmaciæ viginti Id.
between quatuor episcoporum et multorum concilio principum, decerni
Pope Gre- jubet omnia decreta et facta Gregorii Papæ, qui prius Hilde-
gory VII. brandus dicebatur, debere irritari; ibique omne concilium
and the præter paucos Hildebrandum abjurarunt. Hildebrandus e
emperor contra excommunicavit imperatorem, sub hoc obtentu, ut pri-
Henry IV. mates regni, quasi justa⁴ ex causa, imperatori excommunicato
contradicant. Tunc Hildebrandus, a sententia excommunica-
p. 179. tionis principibus relaxatis, ipsum etiam imperatorem in Lon-
gobardia sub falsa pace absolvit. Quo facto, omnes qui prius
Hildebrandum abjuraverant, imperatorem abjuraverunt,⁵ et
Rudolph, Radulfum Burgundiæ ducem super se regem statuunt, missa ei
of Swabia, corona a Papa, cui erat inscriptum,
duke of
Burgundy, "Petra dedit Petro, Petrus diadema Radulfo."
made king
of Ger- Hunc Sigifredus, Maguntia archiepiscopus, in regem benedixit,
many. et facta a Maguntinis contra eos seditione, Radulfus cum
archiepiscopo noctu aufugit. Hildebrandus omnes imperatori

¹ In the margin a pastoral staff is drawn.

² Lanfranci] Lateranenci, W.

³ prope solem] Added by the compiler.

⁴ justa] juxta, W. A. had juxta, but has been altered.

⁵ abjuraverunt] abjurant, W., as Sigebert; abjuraverint, A.

Sigebert, **col. 219.** adversantes absolvit. Imperator tamen, Alpium aditibus A.D. 1077. contra se munitis ubique, omnibus eorum frustratis insidiis, Defeat of per Aquileiam [venit] Radisponam, et ibi Radulfum hostiliter Radolph. adorsus, compulit in fugam; et iterata expeditione Sueviam devastat.¹

De dedicatione ecclesiæ Becci.

Diceto, **col. 487.** Anno Domini **MLXXVIII.** Ecclesia Becci decimo kalendas Dedication Decembris in honorem beatæ Mariæ dedicata est ab archiepi- of the scopo Cantuariensi Lanfranco; cujus operis ipse post abbatem church of Herlewinum primum in fundamento lapidem projecit. Bec.

Quod rex Willelmus Walenses subjugavit, et Odonem episcopum incarceravit.

Hen. Hunt. **vii. f. 212.** Anno Domini **MLXXX.** Rex Anglorum Willelmus in Walliam Reduction duxit exercitum copiosum, et eam sibi subjugavit, et ² a regulis of Wales. illis homagia et fidelitates accepit. Odonem fratrem suum Odo im- de ³ sua proditione accusatum cepit, et incarcerari præcepit. prisoned. Eodem anno Turstinus abbas Glastoniensis turpe scelus com- Turpe misit; tres enim monachos sub altari positos occidi fecit, et scelus. octodecim viros ita vulnerari ⁴ quod sanguis eorum ab altari super gradus et a gradibus in pavementum profusus cucurrit.

Sigebert, **col. 220.** Eodem anno imperator Henricus in Pentecosten, in concilio Anti-Papa. Maguntiae habito, Wibertum Ravennæ urbis [archi]episcopum, of Gregory Papam fore designat. Eodem anno Antiochia, caput Syriæ, Loss of capitur a paganis, cum tota provincia adjacenti et aliis regio- Antioch. nibus multis.

Imperator Henricus multos hostium stravit.

Id. Anno Domini **MLXXX.** Hildebrandus Papa, qui et Gregorius, Prophecy quasi sibi divinitus revelatum, prædixit, falsum regem hoc of Gregory anno esse moriturum. Et verum ⁵ quidem prædixit, sed fefellit VII. eum de falso rege conjectura, secundum velle suum interpretata super imperatore Henrico. Imperator enim Henricus contra Death of Saxones gravi prælio congreditur, ubi regem falsum, scilicet Rudolph of Radulfum, cum multis Saxoniae principibus interfecit. Swabia.

¹ *devastat*] devastavit, O. W. and the Hist. Anglor. Sigebert has *depopulatur*.

² *et . . accepit*] Introduced by the compiler.

³ *de . . cepit*] Introduced by the compiler.

⁴ *vulnerari*] vulnerati, A. O. W. have *viri* for *viros* and *vulnerati sunt*.

⁵ *verum*] utrum W.

A.D. 1081.

Nota iterum terræ motum.

Council of Lillebonne. Anno Domini MLXXXI. Willelmus Rothomagensis archiepi- Robert de
scopus tenuit concilium apud Lissebonam, præsentē rege Wil- Monte,
lelmo cum principibus et episcopis multis. Eodem anno fac- p. 727.
tus est terræ motus magnus cum gravi terræ¹ mugitu, prima Sigebert,
noctis hora, sexto kalendas Aprilis. col. 220.

Earth-quake.

Marianus Scotus cronica sua hucusque digessit.

Marianus Scotus. Anno Domini MLXXXII. Marianus Scotus, a Nativitate Christi Id., col.
cronica sua incipiens, usque ad hunc annum perduxit, multum 221.
laborans ut errorem de annis Domini corrigeret, qui in cyclo
Dyonisii invenitur, sicut visu clarum est, hinc positis annis
Domini ab eo secundum cyclum Dyonisii, altrinsecus juxta veri-
tatem evangelii.

Matildis regina defungitur.

Death of queen Matilda. Anno Domini MLXXXIII. Matildis regina, Baldewini comitis R. de Monte,
Flandrensis filia, et uxor Willelmi regis Anglorum, diem clausit p. 727.
supremum, et apud Cadomum in monasterio sanctimonialium, Malm. G. R.
quod² ipsa construxerat, honorifice traditur sepulturæ; matrona iii. 273, p. 453.
admodum nobilis et religiosa, de cujus largiflua liberalitate
sancta lætatur ecclesia.

The survey. Eodem tempore rex Willelmus misit justiciarios per omnes Hen. Hunt.
Angliæ comitatus, et inquirere fecit quot acræ vel jugera terræ vi. f. 212.
uni aratro sufficerent³ per annum in singulis villis, et quot
animalia possent sufficere ad unius hydæ culturam. Fecit
etiam inquiri de urbibus, castellis, villis, vicis, fluminibus,
paludibus, sylvis, quem censum redderent per annum, et⁴ quot
milites essent in unoquoque comitatu regni. Quæ omnia in
scriptum redacta,⁵ et ad Westmonasterium⁶ delata, in thesauris
regum usque hodie reservantur. Deinde de uno quoque aratro, Id.
id est hyda terræ, totius regni sex solidos cepit argenti.

¹ terræ] om. W.² quod . . sepultura] Added by the compiler. The next sentence is from Robert de Monte. Cf. also Chron. S. Steph. Cadom., a. 1083, col. 1018 (Duchesne).³ sufficerent] sufficienter, A. C. D. has been corrected.⁴ et . . regni] Added by the compiler. Florence has "quot feudatos milites," a. 1086, ii. p. 18.⁵ redacta] redactata, W., and so O., but it has been corrected.⁶ Westmonasterium] regem, Hen. Hunt.

De schismate inter ecclesiam Romanam et imperatorem.

A.D. 1084.

Sigebert,
col. 221.

Anno Domini MLXXXIV. Romani imperatorem Henricum receperunt, et a papatu abjudicatur eorum judicio Hildebrandus. Cujus [loco]¹ Wibertus Ravennensis urbis archiepiscopus in sedem Apostolicam inthronizatur, et Clemens nominatur; ac juste omnes Hildebrandum fuisse depositum conclamant, tanquam læsæ majestatis reum, qui contra imperatorem alium ordinavit. Illis autem qui contra sentiebant reclamantibus, asserunt paucorum et laicorum judicio Papam amoveri non posse; et, quod gravius est, in loco viventis episcopi non debere alium ordinari. Henricus tamen in imperio restitutus est, et a Papa Clemente benedicitur patricius Romanorum. Eodem quoque anno Cassinensium abbas Desiderius contra Clementem Papa efficitur, sed cito post moritur morbo dissinterico dissolutus.

The Anti-
pope Gui-
bert, arch-
bishop of
Ravenna.Pope Vic-
tor III.Id., col.
223, a.
1086.Malmesb.
Gest. Reg.
iii. 253,
p. 427.

Ipsa² quoque eodem anno Waltheof decollatus est, rege Willelmo procurante, comes amplæ et præclaræ prosapiæ antiquorum Anglorum; nervosus lacertis, robustus pectore, toto tamen procerus corpore, filius Siwardi magnificentissimi comitis, quem Digtra Danico vculo, id est fortem, cognominabant. Hunc præ omnibus habebant Dani, quasi principales regni inimici, formidabilem. Croylandi vero sepultus est.

Execution
and char-
acter of
Waltheof.(Not in
Malmesb.)Diceto,
col. 487.Hen. Hunt.
vi. f. 212.

Eodem anno rex Anglorum Willelmus in Pentecosten apud Westmonasterium Henricum filium suum juniorem cingulo militari donavit. Deinde cepit homagia hominum totius Angliæ, et juramentum fidelitatis cujuscunque essent feudi vel tementi, et extortis magnæ³ pecuniæ copiis de quibuscunque aliquam poterat invenire causam juste sive injuste, in Normaniam transfretavit.

Henry
knighted.
Homage to
William.
His extor-
tions.*De afflictione misera gentis Anglorum.*Hen. Hunt.
vi. f. 212.

Anno Domini MLXXXV. Cum jam Domini voluntatem super Anglorum gentem Normanni complevisset, nec vix aliquis princeps de genere Anglorum superesset in regno, omnesque in mœrorem et servitutem redacti fuissent, ita ut Anglicum

Sufferings
of the
English.

¹ [loco] also omitted in W. It is obtained from the Hist. Anglor. Sigebert has *et* for *cujus*.

² This insertion is in C., but not in D.

³ [magnæ] Sic MSS. The Hist. Angl. has *maximæ*. Hunt. has *magni thesauri*.

- A.D. 1085. vocari foret opprobrio, pullulaverunt in Anglia thelonea iniqua Hen. Hunt. et consuetudines pessimæ; et quanto magis principes loque- f. 212.
bantur de recto et justitia, tanto major fiebat injuria. Qui
justitiiarii vocabantur, omnis [in]justitiæ fuerunt auctores. Qui
cervum caperet vel capreolum oculis privabatur;¹ nec fuit Id. f. 212b.
Tyranny of qui murmuraret. Amabat enim ferus rex² feras, ac si esset pater
William. ferarum. Nefando³ prorsus usus consilio, hoc egit, ut ubi ante
vel humana erat in villis conversatio, vel in ecclesiis divina
fervebat veneratio, nunc ibi cervi et omne genus ferarum petu-
lanter discurrunt. Unde pro vero asseritur, quod per triginta Malm. G. R.
et eo amplius miliaria terra frugifera in saltus sit redacta et iii. 275, p. 455.
lustra ferarum. Ad castra quoque construenda rex antecessores Diceto,
suos omnes superabat. Normannia sibi hæreditario jure pro- col. 488.
p. 180. venerat, Cenomanniam armis adquisierat, Britanniam Armori- Hen. Hunt.
His power. canam acclinem sibi fecerat, in Anglia solus regnabat, Scotiam vi. f. 212b.
et Walliam subjugabat; pacis autem tantus amator⁴ erat, quod
puella auro⁵ onusta impune posset totam pertransire⁶ Angliam.

Episcopatus Dorkecestrensis ad Lincolniam transfertur.

The see of Rex Willelmus paulo ante Remigio Fiscamni monacho dederat Id.
Dorchester Dorkecestriæ præsulatum; sed episcopo valde displicuit, quod
removed to urbs illa modica erat, cum in eodem episcopatu civitas Lin-
Lincoln. colniæ sedi episcopali dignior videretur. Mercatis igitur in
ipso montis vertice prædiis, ecclesiam ibidem construxit. Et
licet Eboracensis archiepiscopus locum et civitatem ad suam
diocesim assereret pertinere, assertiones ejus Remigius parvi-
pendens, opus inchoatum non segniter peregit, peractumque⁷
clericis doctrina et moribus probatissimis decoravit. Erat
quidem statura parvus, sed corde magnus; colore fuscus, sed non
operibus;⁸ de regia quoque proditiōe fuit aliquando accusatus,
sed quidam famulus ejus igniti judicio ferri dominum purgans,

¹ oculis privabatur] So altered by Par. from oculi eruebantur ei, which A. W. have; oculis eruebantur vel privabatur ei, C.; oculis eruebantur ei, D.

² ferus rex] An insertion of the compiler, from R. de Monte.

³ Nefando . . discurrunt] This is enlarged from Huntingdon's "Ecclesias et villas eradicari, gentem extirpari et a feris fecit inhabitari."

⁴ amator] author, Hunt., and so Diceto, and Robert de Monte.

⁵ auro] om. W.

⁶ pertransire] om. W.; ins. in A. by Paris.

⁷ peractumque] paratumque, O. W.

⁸ non operibus] operibus nitidus, O. W. The scribe of A. had left out nitidus, and Paris inserts non above the line. Hunt. has venustus.

Hen. Hunt. regio amori restituit, et maculam dedecoris pontificalis¹ deterisit. A.D. 1085.
vi. f. 212b. Hoc auctore, hoc tempore, his de causis incepta est ecclesia Lincoln
modernæ Lincolnensis. church.

Rex Willelmus duo cœnobîa fundavit.

- Sigebert, Anno Domini MLXXXVI. Nimia aquarum inundatio multis in Severe
col. 223. locis periculo fuit et damno; ita quod rupes multæ liquefactæ floods.
Malmesb. plures obruerent sua ruina villas. Circa eosdem dies rex Founda-
Gest. Reg. Willelmus duo cœnobîa fundavit; unum in Anglia in honorem William
iii. 267, pp. Sancti Martini apud Hastingum, quod de Bello nuncupatur, ubi tion by
446, 447. A.S. consertum legitur prælium inter ipsum [et] Haroldum. Quo in William
Chron. loco monachis institutis, ut² pro anima regis Haroldi et aliorum of Battle
a. 1087. ibidem occisorum divina celebrarent, constituit, cœnobiumque
Malmesb. illud congruis possessionibus ampliavit. Aliud monasterium in
p. 447. Normannia apud Cadomum construxit, quod in honorem Sancti and St.
Stephani prothomartyris consecratum, prædiis opportunis et Stephen's,
Id. iii. 273, donariis magnificis insignivit. Ex regina Matilda liberos multos Caen.
274, pp. generavit, Robertum scilicet, Ricardum, Willelmum, et Henri- His chil-
453, 454. cum; quorum primogenitus Robertus,³ adhuc patre vivente dren.
Normanniam negari moleste ferens, in Italiam abiit ira suc-
census, ut filia⁴ Bonifacii Marchionis sumpta, adversaretur patri,
partibus illis adjutus; sed hac petitione frustratus, Philippum
Francorum regem contra patrem suum excitavit. Quare ipsius
benedictione et hæreditate cassatus,⁵ Anglia post mortem patris
Id. iii. 275. sui caruit, ducatu Normanniæ vix retento. Ricardus magni-
ficus et bonæ indolis adolescens, primævæ florem juventutis
acerba morte⁶ prævenit. Tradunt enim ipsum in nova foresta
cervos insequentem morbum letalem incurrisse, in loco vide-
licet quem rex pater ejus, destructis villis, ut supra dictum
est, et ecclesiis subversis, in silvam redegerat densissimam et
Id. iii. 276. habitaculum bestiarum. Filie ipsius quinque erant, quarum
Cecilia Cadomi abbatissa fuit; Constantia comiti Britannicæ
Alano erat in conjugium data; tertia nomine Adala, Stephani
Blesensis comitis uxor,⁷ viro⁸ tandem defuncto, apud Mercennia-
cum sanctimonialis habitum suscepit; quartæ quæ Haroldo

¹ *dedecris pontificalis*] dedecori pontificali, O. W., as Hunt.

² *ut . . . celebrarent*] Added by the compiler. Hunt., f. 211 b, has *pro defunctis suis*.

³ *Robertus*] om. W.

⁴ *filia*] filiam, A. O. W.

⁵ O. W. ins. *amissis primogenitis*.

⁶ *morte*] mors, O. W.

⁷ O. W. ins. *quæ peperit Stephanum postea regem Anglorum*.

⁸ *viro tandem defuncto*] noviter, Malmesb.

- A.D. 1086. post Anglorum regi promissa fuerat, ut prædiximus, et quintæ Malmesb. quæ Aldefonso Galiciæ regi jurata,¹ nomina penitus non au- G. R. iii. 276.
- His cha- divi. Rex præterea Willelmus in adolescentia prima castita- Id. iii. 273, racter. tem adeo respexit, ut publice diceretur ipsum in femina² nihil p. 453. posse. Veruntamen ex procerum sententia matrimonio addic- tus, ita se habuit ut pluribus annis nullius probri suspicione notaretur. Subjectis humilis apparebat et facilis, inexora- Id. iii. 267, bilis erat rebellibus.³ Diebus singulis Missæ assistebat, matu- p. 446. tinos hymnos et vespertinos diligenter cum⁴ horis regularibus audiebat. Et hæc de moribus ejus dicta sufficiant.
- Death of Eodem anno Gregorius Papa, qui et Hildebrandus, apud Sigebert, Pope Gre- Salernum moritur, et moriens, cardinalibus advocatis, confessus col. 222. gory VII. est se valde peccasse in cura pastoralis, et suadente diabolo, contra humanum genus iram Dei et odium concitasse. Successit Cf. Id. coll. ei in cathedra Romana Clemens,⁵ paucis diebus; et eo defuncto 221, 223.
- Pope Vic- Cassinensium abbas Desiderius successit, et Victor nuncupatur. tor III.

Rex Willelmus tres dedit episcopatus.

- Three sees Anno Domini MLXXXVII. Rex Anglorum Willelmus in Natali Diceto, filled up. Domini curiam suam apud Gloverniam tenens, tribus capellanis col. 487. suis, Mauricio scilicet Londoniensem, Willelmo Norwicensem, Roberto Cestrensem dedit præsulatum.⁶ Eodem anno obiit Malmesb. Robert Wiscardus dux Apuliæ, et successerunt ei duo filii ejus, G. R. iii. 262, pp. 439, 441. Rogerus et Boamundus. Hoc etiam anno, Venetianis meditan- tibus auferre corpus Sancti Nicholai a Myrrea Licie civitate Sigebert, of S. Ni- a Turcis desolata, præoccupaverunt eos cives Barenses numero col. 223. cholas translated to Bari. quadraginta septem, ab Antiochia⁷ Myrream venientes; qui a quatuor monachis tantum ibidem inventis ostendi sibi sancti tumbam extorserunt. Qua confracta, ossa Sancti Nicholai in olei liquore natantia numero integro extraxerunt, et Barim cum gloria detulerunt. Facta est autem hæc translatio anno

¹ Sic, the verb being omitted by the compiler abridging Malmesbury. The Hist. Angl. inserts *extitit*; D. ins. *fuit*. "Nomina penitus non "audiui" is put instead of Malmesbury's "duarum nomina excide-
"runt."

² *femina*] *feminam*, W.

³ *rebellibus*] *rebellis*, A.W.; *bus* is written in the margin with a style in A.

⁴ *cum horis regularibus*] Added by the compiler.

⁵ This Clement must be the anti-Pope, Guibert of Ravenna, who, by a careless copying of Sigebert, is given as Gregory's successor, though he was correctly copied above, a. 1084.

⁶ *præsulatum*] *præsulatus*, O. W.

⁷ *Antiochia*] *Antiochiam*, A.

Sigebert, septingentesimo¹ quadagesimo quinto a depositione ejusdem A.D. 1087.
col. 223. sancti pontificis Nicholai.

De Berengario hæresiarcha.

Malmesb. Eodem tempore Berengerus Turonensis archiepiscopus² pro- Account of
Gest. Reg. labitur in hæreticam pravitatem. Hic panem et vinum in Berengar.
iii. 284, altari posita, post consecrationem sacerdotis, verum et substan-
p. 462. tiale corpus Domini esse, sicut sancta et universalis ecclesia
prædicat, denegabat. Itaque scatebat omnis Gallia ejus doc-
trina, per egenos scholares, quos cotidianis stipendiis susten-
taverat, divulgata. Unde Papa Leo, qui³ Victori successerat,
soliditati ecclesiæ catholicæ providens, Vercellis concilium
statuit contra ipsum, ubi tenebras⁴ nebulosi erroris ejus
evangeliorum testimoniorum fulgore deterisit.⁵ Sed licet⁶ pri-
mum juventutis calorem aliquarum hæresium defensione in-
famaverit, ævo maturiore tamen ita resipuit, ut sine retrac-
tatione a quibusdam sanctus habeatur, in multis operibus
bonis, et maxime humilitate et elemosinarum largitione ap-
probatus.

De inventione sepulcri Walwenii.

Id. iii. 287, Hoc tempore, in provincia Walliarum quæ Ros vocatur, in- Discovery
p. 466. ventum est Walwenii sepulchrum, qui fuit Arturi magni regis of the tomb
Britonum ex sorore nepos, super ripam maris, longitudinem of Walwen
habens quatuordecim pedum. Regnavit enim in ea parte (Gawaine).
Britanniæ quæ hucusque Walweitha vocatur, vir in militia et
in omni civilitate famosissimus, sicut superius, ubi de gestis
Britonum tractatum est, constat luculenter expressum.

*De morte⁷ Willelmi regis Angliæ primi, et de coronatione
Willelmi Rufi.*

Id. iii. 281, Eodem anno rex Anglorum Willelmus in Normannia moram Quarrel of
p. 459. faciens, aliquantulum se continuit ab inimicitiiis cum rege Fran- William
corum contractis; cujus rex Francorum Philippus abutens patien- with
Philip I.

¹ septingentesimo] septuagesimo,
C. D.

² archiepiscopus] hæresiarcha,
Malmesb.; archiepiscopus is an er-
ror. See Cox's note⁴, Wendover,
ii. 27.

³ qui Victori successerat] Intro-
duced erroneously by the compiler.

⁴ tenebras] tenebrosas, A. W.

⁵ deterisit] decreasit, C.

⁶ C. has *juxta* after *licet* (in the
margin), and below, *infamatus fue-
rit* for *infamaverit*.

⁷ At the foot of the page are the
shield and crown of William Wil-
liam reversed, and above "Moritur Willel-
mus conqueror Angliæ."

- A.D. 1087. tia, opprobriose fertur dixisse, "Rex," inquit, "Anglorum jacet Malmesb.
 " Rothomagi, cubile fovens more paturientium feminarum. G. R. iii.
 p. 181. " Sed ¹ cum post partum sese ² purificaturus ad ecclesiam exierit, 281, p.
 His inva- " centum milia candelas cum eo veniam oblaturus." His igitur 459.
 sion of et his similibus rex conviciatus, adveniente mense Augusto, Id. iii. 282.
 France. quando segetes in agris, botri in vineis, et poma in viridariis
 copiam sui ostendunt, coacto exercitu copioso, Franciam in-
 festus ³ aggrediens, omnia conterit, omnia populatur. Nihil
 erat, quod animum commoti regis placaret, ut injuriam con-
 tumeliose acceptam multorum dispendio mitigaret. Postremo
 Maantum ⁴ civitatem injectis ignibus concremavit, succensa
 illic Sanctæ Mariæ ecclesia cum duabus reclusis, quæ nec in
 tali necessitate putarunt suas fore ædículas deserendas. Quo
 actu exhilaratus rex, dum suos incitat ut ignibus adiciant pa-
 bulam, prope flammam accedens, ignium calore et autumnalis
 æstus inæqualitate morbum incurrit. Auxit præterea ægritu-
 dinis ejus molestiam, quod præruptam fossam equus regis
 transiliens, interiora ⁵ dirupit insidentis. Quo nimirum dolore
 acriter afflictus, Rothomagum remeavit. Cum languor per dies
 ingravesceret, excipitur lecto, morbi necessitate compulsus.
 Consulti ⁶ medici urinæ inspectione mortem citissimam ⁷ præ-
 dixerunt. Resumpto tamen paulisper spiritu, quæ Christiani
 sunt in confessione et viatico executus est; Normanniam filio
 suo Roberto, Angliam Willelmo Rufo, possessiones maternas
 cum thesauris Henrico legavit. Vinctos suos omnes liberari
 a carceribus et solvi, thesauros efferri et ecclesiis dispartiri
 præcepit. Numerum pecuniæ sufficientem ad reparationem
 basilicæ Sanctæ Mariæ nuper crematæ assignavit. Ordinatis
 igitur rite rebus omnibus, octavo idus Septembris decessit,
 anno regni sui vigesimo secundo, ducatus vero quinquagesimo
 secundo, vitæ suæ quinquagesimo nono, Dominicæ incarnationis
 MLXXXVIII. Corpus defunctum Cadomum per Secanam delatum Id. iii. 283,
 Moritur magna ibi prælatorum frequentia traditur sepulturæ. Robertus p. 461.
 Willelmus filius ejus primogenitus, tempore quo pater defunctus est, con-
 rex primus. tra patrem in Francia rebellavit. Willelmus Rufus, antequam
 Coronatur
 Willelmus
 Rufus.

¹ This second part of the speech, which really belongs to William, is altered to make it possible to have been said by Philip. See Cox, Wendover, ii. 28, note ³.

² *partum sese*] *sese partum*, A.

³ *infestus*] *infestis*, A.

⁴ *Maantum*] *maritum*, A.

⁵ *interiora*] So Par. above the

line, for *interranea*, which A. O. W. have, following Malmesbury. C. D. have *interiora*.

⁶ *Consulti*] *Consultus*, A.

⁷ *citissimam*] *certissimam*, W., and so A., but Par. has altered it. Malmesbury has *certam*. C. D. have *citissimam*.

- Malmesb. pater expirasset, ad Angliam transfretavit, utilius sibi ducens A.D. 1087.
 Gest. Reg. in posterum, quam paterni corporis exequiis interesse. Solus Burial of
 iii. 283, p. Henricus ex liberis omnibus intererat, qui militi cuidam, ad William I.
 461. cujus patrimonium locus ille, in quo corpus regis sepultum
 fuerat, avito jure spectabat, minacem militis calumniam com-
 pescens, centum contulit libras argenti. Porro in Angliam His trea-
 Willelmus, in pecunia dispergenda¹ nec segnis neque parcus, sure at
 omnem thesaurum patris Wintoniæ accumulatum in lucem Winchester.
 proferens, monasteriis aurum, ecclesiis parrochianis² argenti
 solidos quinque, unicuique provinciæ³ libras centum egenis
 dividendas misericorditer assignavit. Patris etiam sepulturam
 processu temporis ingenti congerie auri et argenti cum
 splendore gemmarum perspicue adornavit.
- Id. iv. 305, Et his ita gestis, mox Willelmus volentibus omnium provin- Reception
 p. 486. cialium animis acceptus,⁴ totam Angliam pro suo libitu sub- of William
 jugavit, et claves thesaurorum ubicunque suscepit. Accessit II.
 etiam favori ejus archiepiscopus Lanfrancus, eo quod illum nu-
 triverat et militem fecerat, patre adhuc vivente. Quo auctore, He is
 in die sanctorum martyrum Cosmæ et Damiani Angliæ dia- crowned
 dema adeptus, reliquum hyemis tempus favorabiliter transe- Sept. 27.
- Hen. Hunt. git. Veruntamen nobiles regni fere omnes non sine perju- Rising of
 vii. f. 213. rio in Willelmum regem jam coronatum bella moventes, et the nobles
 Robertum fratrem ejus primogenitum in regnum adoptantes, against
 him.
- A.-S. in suis quisque provinciis debacchatur. Eodem anno Saraceni Defeat of
 Chron. Hyspani, in Christianos efferati, mox ab Aldefonso rege Gali- the Sara-
 a. 1087. ciæ ad sua redire compulsi, quasdam urbes, quas olim tenu- cens by Al-
 erant, amiserunt. Hoc denique tempore rex Danorum Cnut o phonso VI.
 a suis interemptus est. Murder of
 Cnut IV.

De conspiratione magnatum contra regem Willelmum.

- Id. Anno Domini MXXXVIII. Hoc anno creditur fundata esse The cell of
 Malmesb. ecclesia cellæ de Beuwer.⁵ Cum rex Willelmus ad Natale Belvoir
 Gest. Reg. Domini curiam suam Londoniis tenuisset, postea in initio veris founded.
 iv. 306, bellum contra Odonem patrum suum movit episcopum Baio- Conspiracy
 p. 486. censem. Nam cum ille solutus a vinculis Robertum nepotem William II.
 suum in ducatu Normanniæ confirmasset, Angliam venit, et

¹ *dispergenda*] So Par., C. D. A. shield and crown of William II.,
 had *disperienda*. *disperienda*, W.

² *parrochianis*] *agrestibus*, Malmesb.

³ *provinciæ*] pago, Malmesb.

⁴ At the foot of the page are the

with "Creatur Willelmus Rufus in
 "regem" above.

⁵ i.e. Belvoir in Leicestershire.
 See the Gesta Abbatum, i. pp. 55,
 57.

A.D. 1088. accepit ex dono regis Cantia comitatum; sed cum omnia non Malmesb. pro suo arbitrato, ut olim, in regno disponi videret, livore Gest. Reg. percussus, a rege descivit, et multos eodem susurro in Anglia iv. 306, maculavit. Roberto fratri regnum competere dixit, qui juve- p. 486. niles stultitias multis jam laboribus mitigarat; Willelmum delicate nutritum affirmat, tam animo quam vultu esse ferocem, pectore tumidum, omnia contra jus et fas temere fore moliturum. In¹ brevi asserit futurum, ut honores jam dudum multis sudoribus adquisitos amittant. Hæc idem Odo, hæc Rogerus de Monte Gomerico, hæc dixerunt Gaufridus Constantiniensis præsul, cum comite Northumbrensi Roberto, et alii plures, qui omnes primo clam, et post palam, missis epistolis, frequentabant. Willelmus etiam Dunelmensis episcopus, quem rex Willelmus justiciarium fecerat,² in eorum perfidiam conspirarat. Itaque Odo prædam ingentem ad Rovenense castrum comportabat, regios in Cantia fiscos devastans, et maxime terras archiepiscopi Lanfranci, eo quod a primo rege Willelmo consilio ejus se conjectum in vinculis asserebat. Nam cum olim Willelmus rex senior coram Lanfranco conqueretur, se ab Odone fratre suo et episcopo deseri, "Tu," inquit Lanfrancus, "apprehende illum et vinci." Et rege respondente quod clericus esset et episcopus, respondit archiepiscopus, "Non episcopum," ait, "Baiocensem capies, sed "Cantia comitem custodies." Quod et factum. Igitur Gaufridus Constantiniensis antistes cum nepote Roberto³ Bathoniam et Berkeleiam depopulans, in pago Wiltensi manubia apud Bristollum comportabat. Rogerus de Monte Gomerico, armatos cum Walensibus a Scrobesberia dirigens, Wigorniensem pagum prædabatur. Sed cum Wigorniam infestus venisset, regi milites benedictione beati Wlstani episcopi, cui castri custodia commissa fuerat, freti, multis hostium captis et interfectis, pauci multos turpiter effugarunt. Hugo⁴ Bigod apud Norwicum et Hugo de Grantemenil apud Leircestram⁵ suis quisque partibus rapinis indulgebant.

Lanfranc's
lands
wasted by
Odo.

Various
counties
ravaged.

Defence of
Worcester.

¹ in . . . futurum] om. W., though in O.

² quem rex W. justiciarium fecerat] quem rex a secretis habuerat, Malmesb.

³ Roberto] Introduced by the

compiler. This is Robert of Mowbray, earl of Northumberland.

⁴ Hugo] A careless error. Malmesbury has Rogerius.

⁵ Leircestram] Lancestram, C.

Quomodo rex Willelmus in desertores suos vexilla direxit et arma. A.D. 1088.

Malmesb.
Gest. Reg.
iv. 306,
p. 488.

Videns igitur rex Willelmus omnes¹ pæne regni procures in una rabie conspiratos, Anglos fortes et probos invitavit, quibus bonas leges et tributorum levamen liberasque pollicens venationes, sibi ad fidele servitium obligavit; nec minori astutia, Rogerum de Monte Gomerico secum equitantem² circumvenit, dicens se libenter regno cessurum, si sibi et aliis, quos pater tutores sui reliquerat, utile videretur. Si velint, pecunias vel possessiones pro suo arbitrio accipiant, et prorsus quæcunque voluerint in regno pro beneplacito suo disponant; tantummodo videant ne periclitetur iudicium proditoris.³ Quod si de se judicaverit contemnendum, exemplum caveant de se ipsis, præcipue cum idem se regem qui comites constituit illos. His verbis comes Rogerus convictus, qui primus post Odonem hujus factionis signifer fuit, primus omnium pœnitentia⁴ ductus defecit. Continuo igitur rex in desertores suos profectus, castella patrum sui Odonis episcopi, Tunebregge scilicet et Pevenesel, confregit, et ipso episcopo in posteriori intercepto, vinculis⁵ mancipavit, et ad castrum Rofense illum ducentes, regii milites ab inclusis ingressum requirunt; addunt etiam hoc dominum suum velle, hoc regem absentem jubere. Erat autem tunc in castro illo tota fere juventutis Angliæ et Normanniæ nobilitas, tres scilicet filii comitis Rogeri, et Eustachius comes Bononiæ junior, cum aliis multis quos nominatim⁶ prætermitto. Inclusi vero extra de muro prospicientes, vultum episcopi cum militum verbis non convenire conjectant; unde ocius apertis valvis exeuntes, omnes cum episcopo milites regios in castellum vinctos reducunt. Sed rumor facti ad regem cito perlabitur, qui iram intra conscientiam revolvens, stipendiarios⁷ suos Anglos congregat, jubet ut compatriotæ ad⁸ obsidionem veniant, nisi velint sub nomine Nithing, quod Latine nequam sonat, remanere. Angli siquidem, qui nihil miserius æstimant quam hujusmodi dedecore vocabuli notari, catervatim ad regem

Acts of
William
against the
rebellious
nobles.

p. 182.

Reduction
of Roches-
ter Castle.

¹ omnes pæne regni procures] Normannos pæne omnes, Malmesb.

² equitantem] equitant, A. D. W. O. has *equitantem*, and so C., altered from *equitant*.

³ proditoris] Sic A. for *genitoris* O. W. have *genitoris*.

⁴ pœnitentia ductus] Introduced by the compiler.

⁵ vinculis mancipavit] Added by the compiler. The next sentence is abridged from Malmesbury.

⁶ nominatim prætermitto] infra curam nostram existimo, Malmesb.

⁷ stipendiarios] Added by the compiler.

⁸ ad] ab, A. C. D. has been altered to *ad*.

A.D. 1088. conflunt, invincibilem exercitum congerentes. Nec inclusi Malmesb. diutinam obsidionem ferre prævalentes, castellum regi reddi- Gest. Reg. derunt. Odo igitur episcopus, secundo captus, Angliam per- iv. 306, petuo abjuravit. Episcopum Dunelmensem rex, præteritæ¹ ami- p. 489. citiæ verecundia ductus, liberum abire permisit; qui mox ad Normanniam transfretavit, cæteris omnibus in fide receptis. Denique inter has obsidionis moras, ministri regis mare custô- dientes, quosdam, quos dux Robertus in auxilium prædictorum² miserat scismaticorum, partim³ cæde et partim³ naufragio op- presserunt. Quorum quidam fugam meditantes vento desti- tuuntur, et sic ludibrio Anglis sibi que exitio extiterunt. Nam ne vivi caperentur, ultro sese fluctibus submerserunt.

De quodam divite a muribus devorato.

Pope
Urban II.
Legend of
a German
count de-
voured by
rats.

Anno Domini MLXXXIX. Odo ex monacho Cluniacensi episco- Sige-
pus Ostiensis effectus, contra Clementem⁴ Papam et Henricum col. 224.
imperatorem fit Papa, et Urbanus vocatur. Hujus Papæ tempo- Malmesb.
ribus Alemannicus⁵ comes quidam, Henrici imperatoris perse- Gest. Reg.
cutor gravissimus, cum quodam die tristis ad mensam reside- iii. 290,
ret, ministrantium stipatus catervis, ita repente a muribus est p. 468.
circumvallatus, ut⁶ nusquam sibi diffugium appareret. Tantus enim erat illarum numerus bestiarum, ut in regione nulla tot crederes abundare. Itaque famuli cum fustibus et baculis qui ad manus veniebant, cum muribus occurrissent, diu in illis sævientes, nihil penitus profecerunt, quin dominum solum dentibus terribili quodam corrosu laniant. Et quamvis a ministris magno conatu baculis percuterentur et fustibus, nulli tamen damnum inferebant, quia nec ipsas tangere bestias aut lædere potuerunt. Tandem a servientibus longius ad pelagum delatus, et in eum navi devectus, murium sic violentiam non evasit. Nam illico tanta bestiarum multitudo inundavit in pelago, ut navis tabulata corrodens, perforaverit, et certum naufragium aqua per rimas ingrediens minaretur. Sed famuli hæc videntes, puppem ad litus celeriter retorquebant; sed mures antequam navis ad terram venientes, miserum illum in aridam devectum invaserunt. Qui mox totus a bestiis illis dilaceratus, horrendam earum famem in momento refecit.

¹ *præteritæ*] So O.; pretente, A. D. W. C. has been altered to *præterite*.

² *prædictorum miserat scismaticorum*] perfidorum miserat, Malmesb.

³ *partim*] parum, W.

⁴ *Clementem*] Guicbertum, Sige- bert.

⁵ *Alemannicus . . . gravissimus*] quidam ex adversariis ejus, Malmesbury.

⁶ *ut*] et, W.

De morte Lanfranci Cantuariensis episcopi.

A.D. 1089.

Robert de
Monte,
p. 729.

Eodem anno obiit Lanfrancus Cantuariensis archiepiscopus ix. kal. Aprilis.¹ Qui inter cætera quæ fecit pietatis opera, majorem ecclesiam Christi Cantuariensem renovavit, officinas monachorum fabricavit, dignitates ecclesiæ, quæ antecessorum suorum incuria deciderant, reformavit, terras multas quæ ablatae fuerant revocavit, viginti quinque maneria monasterio restituit sæpedito, xenodochia vel ptochotrophia² duo extra civitatem construxit, quibus de suo sufficienter annuos redditus assignavit. Ecclesiam Rofensem restauravit, et in ea monachum Beci, Hernostum, episcopum ordinavit. In cujus consecratione versus iste inventus est super altare: "Cito proferte stolam pri-
mam," etc. Quod cum vidisset³ archiepiscopus, prædixit eum cito moriturum. Nam ei in episcopatu anno nondum completo decedenti successit Gundulfus Beccensis monachus, qui perseveravit usque in tempora Henrici regis. Abbatiam beati Albani, Anglorum prothomartyris, ad statum reduxit. Angliam rege absente custodivit; lectioni assidue vacavit; libros Veteris ac Novi Testamenti, scriptorum vitio corruptos, corrigere studuit, cujus emendationis luce tam Anglorum ecclesia quam Gallorum se gaudet illustrari. Defuncto itaque venerabili patre Lanfranco, rex Willelmus, ecclesias et monasteria fere totius Angliæ in manu sua pastoribus defunctis retinens, gravi omnia depopulatione vastabat, et⁴ ad firmam laicis commendabat.

Death of
Lanfranc.
His works
and charac-
ter.S. Luc. xv.
22.Id.
a. 1093,
p. 730.Gervase,
Chron. ap.
Leland, i.
p. 263 (ed.
1770).

Eodem anno monachi de Beremundesheie venerunt in Angliam.

Monks
come to
Bermond-
sey.*Quod rex Willelmus et duo Robertus in concordiam convenerunt.*Hen. Hunt.
vii. f. 218b.

Anno Domini mxc. Rex Willelmus, contra Robertum fratrem suum Normannorum ducem arma movens, castella Sancti Walerici et Albemariæ cepit; qui milites suos immittens, comburere terram fraternam et prædari cepit. Sed anno fere

William
invades
Normandy.

¹ The date of Lanfranc's death is introduced by Paris from Florence or Simeon, with a careless alteration of *Junii* into *Aprilis*, probably from Gervase, ap. Leland, i. 263, who gives *kal. April.* for the date. On the question of the date, see the Canonius Lichfeldensis de Suc-

cessionem Arch. Cant. in Wharton's *Anglia Sacra*, i. p. 108.

² *ptochotrophia*] protrophia, A. W.

³ *vidisset*] *audisset*. R. de Monte.

⁴ *et . . commendabat*] Introduced by the compiler.

A.D. 1090. elapso, sollertia amicorum¹ in concordiam convenerunt, eo scilicet Hen. Hunt.
 Terms pacto, ut castra illa quæ frater ab illo adquisierat regi vii. f. 213b.
 agreed remanerent, et rex adjuvaret eum ad omnia quæ pater ejus
 upon be- habuerat præter Angliam conquirenda. Statuerunt etiam, ut
 tween si quis eorum prius obiret absque hærede, superstes fieret
 William and Robert. hæres illius. Quod pactum juraverunt duodecim principes vice
 regis, et duodecim barones vice ducis. Rex interea Scotorum
 Malcolm III. harries Malcolmus, [in Anglia prædas agens validissime eam vexavit;
 England, venientes igitur rex et frater Robertus in Angliam acies dux-
 but is com- erunt in Scotiam, unde Malcolmus]² nimio terrore percussus
 pelled to homagium regi fecit Anglorum et fidelitatem juravit. Rober-
 do homage. tus autem dux cum rege fratre diutinas nectens moras, tandem
 in Normanniam transfretavit.

De prudentia Malcolmi regis Scotorum.

Anecdote Quoniam de rege Malcolmo fecimus mentionem, cujus esset Aelred, De
 of Mal- animi et modestiæ paucis expedire curabo. Delatum est ei Gen. reg.
 colm. aliquando quendam de summis proceribus suis de eo occidendo Angl. col.
 cum suis hostibus convenisse; rex autem accusatori silentium 367.
 imperavit. Siluit et rex ipse, proditoris, qui tunc forte aberat,
 adventum expectans. Qui cum ad curiam cum magno apparatu
 regi insidiaturus venisset, jubet rex summo mane cum canibus
 omnes venatores adesse. Et cum jam aurora illuxisset, rex
 cunctis proceribus et militibus advocatis, venatum ire festinat.
 Veniensque ad quandam latam planiciem, quam in modum
 coronæ silva densissima cingebat, rex secum in ea suum
 retinuit proditorem, seorsumque, aliis canes et feras insequen-
 tibus, a cæteris solus cum solo recessit. Ab omni denique
 remotus aspectu, substitit rex, et respiciens in proditorem, dixit :
 "Ecce," inquit, "ego et tu mecum, solus cum solo, similibus
 p. 183. "protecti armis, equis similibus vecti; non est qui videat, non
 "est qui audiat, nec qui alteri nostrum suffragium ferat; si
 "igitur habes cor, si vales, si audes, imple quod proposuisti,
 "redde hostibus meis et³ complicitibus tuis quod promisisti. Si
 "enim me occidendum putas, quando melius, quando secretius,
 "quando virilius? Si venenum parasti, hoc muliercularum
 "esse quis nesciat? si lectulo insidiaris, hoc adulteræ possunt;
 "si ferrum ut occulte [ferias] abscondisti, hoc sicarii et non
 "militis esse officium, nemo est qui dubitet. Age ergo quod viri

¹ *sollertia amicorum*] Introduced | are from W., are carelessly omitted
 by the compiler, as *præter Angliam* | in A.
 below. | ³ *et complicitibus tuis*] Added by
 the compiler.

² The words in brackets, which

Aelred, De " est et militis, et solus cum solo congregere, ut saltem proditio A.D. 1090.
Gen. reg. " tua turpitudine careat, quæ infidelitate carere non potest."
Angl. col. Miles autem hæc audiens, mox verbis regis quasi gravi per-
367. cussus fulmine, ex equo in terram corruit, armisque projectis

ad pedes regios cum lacrimis et tremore cucurrit. Cui rex,
"Noli timere," inquit, "quia nihil mali a me patieris." Quod¹
cum ei de cætero se fidelem et amicum, præstito juramento
obsidibusque datis, futurum promississet, tempore opportuno
revertuntur ad socios, quæ fecerant vel quæ dixerant nulli
penitus referentes.

De monachis apud Tynemutham primo introductis.

Circa² hos denique dies Robertus de Molbraio, Norhumbrensis Monks in-
comes, volens, divina inspiratione tactus, ecclesiam beati Oswini introduced
de Tinemutha jamdudum desolatam restaurare, atque ibi Deo into Tyne-
et sancto martyri Oswino monachos servituros ponere, consilio mouth by
amicorum suorum Paulum ecclesiæ Sancti Albani abbatem Robert of
convenit, petens obnixius et devote, ut de monachis suis illuc Mowbray.
transmittere dignaretur; promittens omnia victui et vestitui
necessaria se eis abundanter daturum. Cujus petitioni abbas
prædictus adquiescens, quosdam illuc de Sancti Albani monachis
destinavit; quibus comes præfatus cum in maneriis, ecclesiis, red-
ditibus, et piscariis, cum molendinis et rebus omnibus sufficienter
providisset et cartis suis prædicta omnia ab omni sæculari
servitio soluta et penitus libera confirmasset, dedit prædicto
abbati Paulo ejusque successoribus et ecclesiæ beati Albani
Anglorum prothomartyris ecclesiam de Tinemutha cum omnibus Tyne-
pertinentiis suis, pro salute propria et omnium antecessorum mouth
suorum sive successorum eternaliter possidendam, ita quidem made a
ut abbates Sancti Albani qui pro tempore fuerint, cum consilio cell to St.
ejusdem loci conventus, liberam habeant dispositionem priorum Alban's.
et monachorum, tam in illis ponendis quam removendis, sicut
viderint expedire.

De morte Remigii Lincolniensis episcopi.

Diceto,
col. 490.

Anno Domini mxcī. Remigius Lincolniensis antistes, cum
ecclesiam suam jam perfectam dedicare disponderet, rege præ-
sente et episcopis multis, Thomas Eboracensis archiepiscopus
Opposition
of archbp.
Thomas to
the dedica-
tion of
Lincoln.

¹ Quod] Qui, O. W., as Aelred.

² This chapter is due to the com-
piler. See the short account given
by Paris in the Gesta Abbatum, i.

p. 56, and for a very different de-
scription of Robert of Mowbray's
act, see Simeon of Durham, Hist. de
Dunelm. eccles. iv. 4, col. 52.

A.D. 1091. resistendo contradicebat, affirmans eam in sua parochia esse Diceto, Death of constructam. Unde pro appellatione ab archiepiscopo interpo- col. 490.
 biahop sita, necnon pro morte Remigii quæ illico est secuta, dedicatio
 Remigius. remansit imperfecta. Eodem anno Methis corpus Sancti Sigebert
 The relicks of S. Cle- Clementis, primi episcopi ab apostolis illic ordinati, inventum col. 224.
 ment, first biahop of est et in feretro collocatum.
 Metz.

De abbate mortuo qui celararium flagellavit.

Legend of Sub eisdem diebus in Fuldensi cœnobio lues exitialis adeo Malmesb.
 the abbey grassata est, quod prius¹ abbatem et post multos monachorum Gest. Reg.
 of Fulda. extinxit. Fratres autem qui superstites remanserant, luem me- iii. 293,
 tuentes præfatam, cœperunt largas elemosinas facere et² orationes, p. 470.
 tam pro animabus fratrum defunctorum, quam pro ereptione
 vivorum. Sed processu temporis, ut fieri solet, cœpit devotio
 fratrum paulatim deficere, celarario constanter affirmante
 facultates ecclesiæ non sufficere ad expensas adeo profusas. Ad-
 didit etiam stultum videri ut mortui illud consumant, unde vivos
 necesse est sustentari. Itaque cum nocte quadam idem celararius
 pro rebus necessariis noctis soporem aliquantulum distulisset,
 completis tandem negotiis, dormitum ire festinabat; et
 ecce cum³ ante ostium capituli transitum faceret, vidit abbatem
 et fratres qui illo anno obierant omnes juxta consuetudinem
 in capitulo considerare. At celararius tali visione perterritus,
 fugere cœpit; sed abbate jubente, a fratribus captus est et⁴ in
 capitulum adductus. Incepatus ergo et graviter flagellis afflic-
 tus, audivit abbatem dicere comminando, nimis esse præsumptuosum
 de morte alterius quempiam lucrum quærere, præcipue cum mori
 omnibus sit commune. Addidit etiam impium esse cum monachus
 omnem vitam in ecclesiastico consumpserit officio, illum saltem
 post mortem unius anni vitali defraudari subsidio. "Vade,"
 inquit abbas, "quia cito morieris, et fratres alios tuo corrige
 "exemplo, quos avaritiæ corrupisti documento." Abiit ergo frater
 ille ad socios suos, et nihil vanitatis se vidisse tam recentibus
 plagis quam vicino suo obitu demonstravit.

Rex Willelmus infirmatus emendationem legum promisit.

Illness of Anno Domini MXXII. Rex Willelmus junior apud Gloverniam Hen. Hunt.
 William at jacebat Quadragesimali tempore infirmatus. Promisit rex præ⁵ vii. f. 213b.
 Gloucester.

¹ prius] primus, A.

² et . . . vivorum] Added by the compiler.

³ cum . . . faceret] Introduced by the compiler.

⁴ et . . . adductus] Introduced by the compiler.

⁵ præ . . . punctionibus] Added by the compiler. Cf. Diceto, col. 490.

Hen. Hunt. timore mortis et ægritudinis punctionibus, sese pravas leges A.D. 1092.
vii. f. 213b. emendaturum et in domo Domini pacem positurum. Qua de
 causa dedit archiepiscopatum Cantuariensem Anselmo abbati Anselm
 Beccensi,¹ viro venerabili, atque Roberto cognomento Bloet can- made arch-
 cellario suo dedit episcopatum Lincolnensem. Sed rex ex quo bishop of
 sanus effectus est, ostendit se solito deteriore. Doluit enim Canter-
 supra modum quod episcopatum Lincolnensem non vendiderat, R. Bloet bury, and
 præcipue eo quod Thomas Eboracensis archiepiscopus conquestus bishop of
 est contra Robertum episcopum, quod urbs Lincolnensis et pro- Lincoln.
 vincia Lindissæ tota spectare ad suam diocesim debuissent. Nec
 potuit causa inter eos terminari, donec Robertus episcopus regi²
 quingentas³ libras pepigerat pro suæ ecclesiæ libertate. Sed
 hoc regi pro symonia, post vero est pro iustitia reputatum.

Interimitur rex Malcolmus et ejus filius hæres. Regina ejus obiit.

Id. Eodem anno rex Scottorum Malcolmus in Angliam prædatum Death of
 veniens, interceptus est, et subito interfectus, et pariter cum eo Malcolm
 filius ejus et hæres si supervixisset, a Roberto comite North- III. and
 anhumbræ.⁴ Quod ut audivit regina ejus Margarita, duplici his son.
 contritione, corporis scilicet et animæ,⁵ contrita est usque mor- Death of
 tem. Pergens enim ad ecclesiam confessionem et communionem queen
 suscepit, et precibus sese Domino commendans, spiritum exhal- Margaret.
 vit. Tunc Scoti elegerunt Duvenal, fratrem Malcolm, in re- Donald
 gem. Sed Dunecannus filius Malcolm, qui obses erat in curia VII.
 regis Willelmi, auxilio ejus superveniens, avunculum fugavit, Duncan II.
 post patrem regnavit. Eodem anno Johannes Wellensis præ- The see of
 sul, natione Turonicus, consensu Willelmi regis, albo⁶ unguento Wells
 manibus ejus delibutis, transtulit in Bathoniam sui cathedram transferred
 præsulatus. bp. John
 of Tours.

De restauratione Cardoliensis civitatis.

Id. Anno Domini MXCIII. Rex Anglorum Willelmus reædificavit Carlisle
 civitatem Cardolii, jam per annos ducentos persecutione Danica rebuilt.
Hen. Hunt. desolatam, et ex Australibus Angliæ finibus illuc habitatores
vii. f. 213b. transmisit. Eodem anno tanta erat inundatio pluviarum, quan- Great
Malmesb. tam nemo meminerat antea accidisse. Deinde superveniente storms of
Gest. Reg. tempore hyemali, flumina ita sunt congelata, ut equitantibus rain.
iv. 326,
p. 505.

¹ *Beccensi* is introduced from
 Diceto, col. 491.

² *regi* regis, A.

³ *quingentas*] 5,000, Hunt.

⁴ Introduced by Paris from the
 Chronicle, a. 1093, or from Flo-
 rence, ii. p. 31.

⁵ *corporis scilicet et animæ*] in
 anima, Hunt.

⁶ *albo . . delibutis*] Introduced by
 the compiler. Cf. Malmesb. Gest.
 Pontif. ii. 90, p. 193, who says the
 money was paid to Henry I.

- A.D. 1093. permeabilia viderentur; sed tandem gelu resoluto, contracti Malmesb.
 Severe sunt pontes glacialium impetu crustarum. Hoc quoque anno G. R. iv.
 frost. Ivo¹ Beluacensis præpositus a Papa Urbano consecratus epis- 326.
 p. 184. copus Carnotensis. Eodem anno baculus² ignitus a meridie ad Robert de
 Ivo, bishop aquilonem per cælum ferri visus est, kalendis Augusti, et³ secuta Monte
 of Char- est fames valida, famemque tanta mortalitas hominum, ut vix vivi (M. S.)
 tres. sufficerent mortuos sepelire. Per idem tempus rex Willelmus a Hen. Hunt.
 William in Normandy. fratre Roberto provocatus, quod iurjurandum non observasset vii. f. 214.
 quod illi fecerat, in Normanniam transfretavit. Et cum fratres
 convenerunt ad colloquium, iuratores utrorumque culpam totam
 in regem refuderunt. Rex quoque eos negligens et iracunde dis-
 cedens, castellum Burense invasit et cepit. Econtra, dux cast-
 War with rum Argentomi cepit, et in eo consulem regis Rogerum Picta-
 Robert. vensem, et cum eo milites septingentos, et Hulumense castellum
 consequenter. Rex interim summoneri fecit viginti milia
 peditum de regno Anglorum, ut in Normanniam conveni[rent].
 Qui cum ad mare venissent transituri, rex a singulis eorum
 pecuniam victualem, decem scilicet solidos, accipiens, omnes
 domum remisit. Dux vero Robertus adduxit in Normanniam
 Philippum regem Francorum et exercitum copiosum, ut obside-
 ret apud castrum de Auco regem Willelmum; sed rex Fran-
 corum, pecuniæ tenebris excæcatus, rediit in Franciam et
 exercitus ejus totus. Quo viso, dux Robertus expeditionem (Not in
 Return of William. dimisit, et rex Willelmus in Angliam rediens ecclesias et mo- Hunt.)
 nasteria totius regni gravi redemptione affixit.

De obitu Pauli abbatis Sancti Albani.

- Death of Eodem anno abbas Paulus ecclesiæ Sancti Albani, facta apud
 Paul, abbat Tynemutham visitatione pastorali, dum rediret ad ecclesiam
 of S. Al- suam, in villa quæ Colewich⁴ dicitur gravi ægritudine infir-
 ban's, at matur; qui ibidem lecto decumbens, invalescente ægritudine,
 Colwich. tertio idus Novembris diem clausit extremum, unde corpus
 ejus apud Sanctum Albanum delatum, ibidem est honorifice
 tumulatum.⁵

¹ Ivo] suo, A., and so C. D. as usual. This passage is printed in the Auctarium Bellovacense to Sigebert, col. 388 (Migne).

² baculus ignitus] So the MSS. of R. de Monte; jaculum ignitum, Sigebert.

³ et . . sepelire] Added by the compiler. Sigebert mentions a mortality in the next year.

⁴ Colewich] Left blank in W. It is omitted in O. without a blank.

⁵ There is here an erasure of two lines, which no doubt were, "Re-
 "mansit autem ecclesia beati Al-
 "bani in manu regis Willelmi
 "secundi annis quatuor pastorali
 "solatio viduata," as W. This is
 in D., but omitted in C. It is given,
 with slight alterations and additions,
 in the Hist. Anglor. In the margin
 is a pastoral staff reversed.

De consecratione Anselmi Cantuariensis archiepiscopi.

A.D. 1093.

Diceto,
col. 491.

Eodem anno, convenientibus totius Angliæ episcopis, quibus Consecra-
intererat Thomas Eboracensis archiepiscopus, Anselmum Can- tion of An-
tuariensem electum consecravit antistitem, pridie nonas Decem- selm arch-
bris. Verum cum ante ordinandi pontificis examinationem bishop of Can-
Walkelinus Wintoniensis episcopus ecclesiastico more electio- bury.
nem scriptam legeret, mox Thomas archiepiscopus Eboracensis
conquestus est scriptum rite non esse factum. Nam cum dicere Contra-
tur, "Fratres et coepiscopi mei, vestræ fraternitati est cognitum, dictio.
" quantum temporis est ex quo sancta Dorobernensis ecclesia,
" totius Britanniae metropolitana, sit pastore viduata"; respondit
Thomas et dixit, "Si totius Britanniae ecclesia Dorobernensis
" metropolitana est, ecclesia Eboracensis, quæ metropolitana esse
" scitur, metropolitana non est; et quidem ecclesiam Cantuarien-
" sem primatem esse scimus, non metropolitanam." Quod ver- Consensus.
bum cum fuisset auditum, ratione esse subnixum est intellec-
tum. Tunc mutato scripto, pro "totius Britanniae ecclesia
" metropolitana", "totius Britanniae primas" scriptum est; et
controversia tota quievit. Itaque consecravit illum ut primatem
totius Britanniae; ubi inter sacrandum, pro ritu ecclesiæ, tex-
tus evangelii cum ab episcopis super eum apertus teneretur et
consecratione peracta inspiceretur, in paginæ summitate hæc
sententia est reperta: "Vocavit multos, et misit servum suum, S. Luc.
" et coeperunt omnes excusare." xiv. 17, 18.

*De episcopatu pecunia adquisito.*Gervase,
(Leland,
i. p. 263).
Diceto,
col. 491.

Anno Domini mxciv. Idus Aprilis, episcopatus de Theo- The see of
fordia translatus est Norewicum ab Hereberto Losenge. Thetford
Obiit Alwinus fundator Beremundehesie. Herebertus quo- translated
que cognomento Losinga ex abbate Ramesiensi, empto præsulatu, to Norwich.
factus est episcopus ecclesiæ Theodfordensis; sed postmodum
pœnitentia ductus, Romam profectus est, symoniacum baculum
Papæ resignans et anulum. Veruntamen clementissimæ sedis
indulgentia iterum recipere meruit resignata. Qui domum re-
versus, sedem episcopalem transtulit ad Norwicum, atque ibi

Hen. Hunt.
vii. f. 214.

congregationem instituit monachorum. Eodem anno rex Willel- Henry sent
mus misit¹ Henricum fratrem suum in Northanhumbriam² into North-
umbria.

¹ misit] jussit, Hist. Anglor.² Northanhumbriam ire] Norman-
niam, O. W. (as R. de Monte, who
gives this passage), and so had A.,but it is altered by Paris. C. has
Northanhumborum ire, ire being
run through with a line. D. as A.

A.D. 1094. ire cum pecunia multa, ut¹ eam loco suo diutinis vexationi- Hen. Hunt.
bus impugnaret. Nam Robertus comes Northanhumbrorum vii. f. 214.
in superbiam elatus pro² eo quod regem Scotorum vice-
rat, ut prædictum est, curiam regis repudiabat adire. Pro-
movit ergo exercitum in Northanhumbrum contra Robertum;
ubi in Novo Castello omnes potentiores de familia comitis cepit
et vinculis mancipavit. Et inde ad castellum de Tynemutha
profectus, fratrem consulis Roberti cepit in eo, et usque ad
castellum de Baanburgo illum adducens, comitem Robertum
ibidem obsedit. Sed cum castellum inexpugnabile advertit,
ante castellum illud castellum aliud ligneum³ construxit, quod
Malveisin appellavit; in quo partem exercitus sui relinquens
rex inde recessit. Cumque quadam nocte comes ab eo clam
recessisset, secutus est eum exercitus regis usque ad Tyne-
mutham; ubi cum defendere se conaretur, sine⁴ vulnere captus
est, et apud Windlesoram incarcerationatus. Redditum est ergo
regi castellum de Baanburgo, et omnes comitis fautores male
tractati sunt. Nam Willelmus de Auco oculis privatus est, et
Odo consul Campaniensis et cæteri plures exhæredati. Eodem
anno impiger rex Willelmus in Walliam exercitum duxit, eo
quod anno præterito idem Walenses multos Normannorum occi-
derant, et procerum confregerant firmitates, castellum de Monte
Gomerii prostraverant, et habitantes in eo necaverant, igne et
ferro finitimos conterentes. Rex igitur Willelmus omnes fines
Walliæ hostiliter perlustrans, cum in montium diverticulis et sil-
varum densitatibus ipsos persequi non valeret, parum proficiens,
firmatis in confinio castris, ad propria remeavit. Eodem
tempore stellæ de cælo cadere visæ sunt, adeo spissæ quod non
poterant numerari. Inter quas, cum unam magnam quidem⁵ Sigebert,
labi in Gallia gens stuperet, cum notato loco aquam ibi fudis- col. 225.
set, fumum cum stridoris sono de terra exire obstupuit vehem-
enter.

Robert,
earl of
Northum-
berland,
taken pri-
soner.
Bambo-
rough sur-
rendered.

Invasion of
Wales by
William.

Falling
stars.

Meteoric
stone.

Rex Willelmus ab Anselmo mille libras exegit.

Quarrel of William with Anselm. Hoc denique tempore, rex Anglorum Willelmus, Anselmum Cantuariensem archiepiscopum circumvenire affectans, mille

¹ ut] et, W.

² pro . . . vicerat] Introduced by Paris from Huntingdon's "quia regem Scotorum straverat."

³ ligneum] Introduced by the compiler.

⁴ sine vulnere captus] A wilful

alteration by the compiler of Huntingdon's *vulneratus est et captus*, which is directly from the A.-S. Chronicle.

⁵ quidem] quidam, O.W., omitting *gens* afterwards as Sigebert and Diceto.

Diceto,
col. 494.

libras argenti sibi dari ab eo instantius postulabat. Allegabat A.D. 1094. enim, ut sibi videbatur, causam justissimam ex hoc, quod gratis Quarrel of in promotione sua promptum præbuisset assensum. Archi- William episcopus vero pro indifferenti habens ante promotionem vel with An- post talem ob causam numerare pecuniam, pari poena ferien- selm. dum arbitrabatur utrumque. Sed quia saccos regis, nisi læsa conscientia, implere non poterat, elegit potius regis indigna- tionem incurrere quam dispendium famæ et periculum in præsens animæ inire, et in posterum confusionem et scandalum in Dei ecclesia seminare. Sed ad suum officium juxta morem ecclesiæ plenius exequendum, a rege licentiam petiit adeundi p. 185. pro pallio Papam¹ Urbanum. Rex itaque, Papa nominato, ira statim vehementi incanduit,² quia tunc temporis ecclesia Romana in schismate laborabat, Wiberto Ravennensi archi- episcopo per violentiam imperatoris Henrici in papatum nimis impudenter intruso. Dixit enim imperator suum esse quem vellet Papam eligere, nec erat alterius Apostolicum etiam nominare. Ergo rex Willelmus allegavit a simili quod nullus archiepiscopus vel episcopus de regno suo ad curiam Romanam vel ad Papam haberet respectum, præcipue cum ipse omnes libertates haberet in regno suo, quas imperator vendicabat in imperio. Anselmus igitur ob hanc rem a rege tractus in causam, arguitur ut læsæ majestatis reus. Steterunt ex adverso episcopi quidam, debitam archiepiscopo obedientiam subtrahentes, et omnes præter Gundulfum Rofensem episcopum regis vesaniæ consentientes, facti sunt ut canes latrare non audentes. Inimicitii igitur a rege archiepiscopo denuntiatis, per internuncios ei denunciatum est, non alia ratione ad pacem regis illum posse redire nisi protestaretur cum juramento, quod Urbani Papæ non amplecteretur³ mandatum. Sed paucis postmodum elapsis diebus, venit in Angliam Walterus Albanensis episcopus, archiepiscopo pallium ferens, qui Papam Urbanum regi Willelmo reconciliavit. Anselmus igitur, accepto pallio, rursus a rege Papam Urbanum visitandi licentiam exigens, tale fertur accepisse responsum; quod si cœptis desisteret, si propositis evangeliis promitteret se nec Apostolorum limina visitaturum, nec pro quovis negotio Romanæ sedis audientiam appellaturum, tunc et suis et rebus suorum cum omni tranquillitate poterat prospicere, et regni majoribus in omni do[mi]natione præesse; sin autem, poterat transfretare, sed inconsulte, et recedere sine spe revertendi.

¹ *Papam Urbanum*] Pape Urbano, A. It is altered by Paris.

² Par. inserts *ira* in the margin.

C. D. have it in the text, but in C. it is struck through with a line.

³ *amplecteretur*] ampleretur, A.

A.D. 1094.

Archiepiscopus spoliatus ab Anglia recessit.

Departure of Anselm. Recedens archiepiscopus a conspectu concilii venit Cantuariam, quid reportaret ex curia publice manifestans. Ascensuro ergo navem apud Doveram Willelmus de Warenast, regis familiaris, irreverenter accurrit, et pecuniam, non solum in ore saccorum, sed in ipsius archiepiscopi manicis et clitellis, improbus perscrutator quæsivit; sed quæsitam non invenit. Sed nec sic archiepiscopus vel verbum retulit amaritudinis, vel notam confusionis aut offensionis signum ostendit. Sed ilico cum archiepiscopus transfretasset, publicæ potestatis apparitores omnia ejus et ecclesiæ bona fiscalibus commodis addixerunt, in irritum revocantes quicquid utilitatis vel honestatis in ecclesia statuerat archipræsul Anselmus. Visitans ergo limina Apostolorum, a Papa Urbano maximo cum honore receptus est Laterani, cum quo postmodum in Barensi concilio Græcorum a fide catholica dissidentium confutavit errorem. Habito deinde concilio Romæ, cui idem Papa præsedebat Urbanus, interfuit; in quo Anselmi¹ consilio laicos investituras ecclesiarum more pristino conferentes, et eas a laicis accipientes et taliter post adeptum honorem munus consecrationis impendere præsumentes, a communione fidelium synodalis auctoritas decrevit exortes. A concilio igitur rediens archiepiscopus, apud Lugdunum æquanimiter subiit exilium usque ad finem vitæ regis Willelmi.

His baggage ransacked at Dover.

Anselm at Rome; at the council at Bari;

at Lyons.

De vita et morte Sancti Wulstani episcopi.

Death of S. Wulstan, bishop of Worcester. Anno Domini M^oXC^o. Vir vitæ venerabilis Wlstanus Wigorniensis episcopus migravit ad Dominum; cujus² nimirum religiositas et religiosa exigit sanctitas, ut de ejus in sæculo conversatione laudabili vel pauca ad legentium ædificationem huic historiæ inseramus. Wlstanus igitur Deo satis amabilis, in provincia Warewicensi religiosus parentibus oriundus, patre Estano³ et Wlgeva matre, in nobili monasterio, quod Burgum nuncupatur, litteris et ecclesiasticis disciplinis ad plenum exstitit eruditus. Ejus autem parentes adeo religioni studebant, ut multo ante vitæ finem castitatem professi, se ab invicem separantes, sub sanctæ conversationis habitu vitam consummare gaudebant.⁴ Quorum exemplo et ipse adoles-

Diceto, col. 491.

(Not in Diceto.)

Flor. Wig. a. 1062.

M. H. B., p. 610 A.

¹ *Anselmi consilio*] Introduced by the compiler.

² *cujus . . inseramus*] Introduced by the compiler.

³ *Estano*] Elstano, W., though O. has *Estano*.

⁴ *gaudebant*] So altered by Par.; gauderent, A., as Florence; gaudebant, C. D.

Flor. Wig.
a. 1062.
M. H. B.,
p. 610 n.

cens incitatus, matre id maxime persuadente, sæculum reliquit, atque in Wigornensi monasterio, in quo et antea pater Deo servierat, monachilem habitum suscepit a venerabili episcopo ejusdem ecclesiæ Brithego; a quo etiam ad gradum diaconatus et presbyteratus promotus, statim in ipso initio arduam vitam et omni religiositate plenam amplectens, in vigiliis, jejuniis, et orationibus indefessus et in omni genere virtutum, apparuit subito admirandus. Hinc ob morum disciplinam custos novitiorum, et post ob sollertiam ecclesiastici officii thesaurarius assignatur. Qui protinus nactus occasionem Deo serviendi, ex custodia ecclesiæ sibi commissa, totum se contemplativæ impulit vitæ, die noctuque orationi aut divinæ lectioni insistens, bidui triduique jejunio membra imbecillia macerabat. Sacris quoque vigiliis in tantum deditus erat, ut non modo noctem, sed etiam persæpe diem cum nocte, et (sicut ab ipsius ore audivimus) quatuor dies cum noctibus sine somno transegit. Unde exsiccato cerebro periculum incurreret, nisi vicissim sopore quasi prælibato, naturæ atisfacere maturaret. Denique cum vi naturæ dormire compelleretur, non lecto aut lectisternio ad soporem membra dabat, sed lectione divina fatigatus, caputque sustentans, paulisper sese reclinabat. Tandem namque¹ aliquanto tempore elapso, priore Egelwino [defuncto],² Wulstanus prior et pater congregationis efficitur ab episcopo ejusdem loci Aldredo. Quod officium pie et laudabiliter implens, prioris conversationis austeritatem non relinquens³ ut cæteris exemplum religionis præberet, eam multipliciter ampliavit. Processu quoque temporis, electo ad archiepiscopatum Eboracensem Aldredo ejusdem ecclesiæ episcopo, fit unanimis consensus tam cleri quam totius plebis in ejus electione, rege insuper annuente ut quem vellent sibi eligere præsulē et animarum pastorem. Contigit autem hujus electionis tempore, legatos sedis Apostolicæ electioni interesse, qui cum summopere ejus electionem confirmare præoptantes, Wlstanum dictum non mediocriter offenderunt. Nam obstinatissime electioni factæ renitens, cum juramento affirmavit se multo libentius decollationi succumbere velle quam tam altæ ordinationi et dignitati consentire. Cumque sæpe vir Dei Wlstanus a pluribus viris religiosiis et venerabilibus personis frequenter super⁴ his con-ventus, ad consensum persuaderi non potuisset, tandem a viro

A.D. 1095.
Account of
S. Wul-
stan.

(Abridged.)

Account of
his conse-
cration as
bishop of
Worcester.

¹ *namque*] om. W.

² *defuncto* is in O. W. C. has in the margin *de medio sublato*.

³ *relinquens*] relinquit, sed, W. O. has *relinquens*.

⁴ *super*] Inserted above the line in A.; in the margin in C., which has *quia* in the text run through. Om. D.

A.D. 1095. Dei Wlsio recluso, qui tunc plusquam quadraginta annis Flor. Wig. solitariam egerat vitam, acriter pro inobedientia increpatus, a. 1062.
 p. 186. et oraculo divino terribiliter admonitus, cum maximo cordis M. H. B., dolore compulsus est consentire, atque in die Decollationis p. 611 A.
 Aug. 29. beati Johannis Baptistæ electione confirmata, in die Nativitatis
 Sept. 8. beatæ Matris Dei episcopus consecratur Wigorniensis, vita præclarus¹ et meritis, ab Aldredo Eboracensi archiepiscopo venerando. Erat autem eo tempore Stigandus Cantuariensis archiepiscopus suspensus a domino Papa, propter² multas quas fecerat transgressiones, sicut alibi dictum est; sed tamen professionem fecit ecclesiæ Cantuariensi et ejus archiepiscopis catholice institutis. Facta est autem hæc consecratio anno regis sancti Eadwardi vigesimo, indictione decima quinta, die Dominica.

De virtutibus Sancti Wlstani in episcopatu.

Legend of
 S. Wulstan
 and Lan-
 franc.

Claruit igitur beatus Wlstanus in episcopatu Wigorniensis annis tredecim, simpliciter ac pie vivendo, unicuique quod suum erat tribuens, usque in tempora regis Willelmi, qui Anglia subjugata (ut prædictum est) rebelles sibi quosque vel a regno proscripisset, vel vinculis mancipasset, vel in servitutem et extremam miseriam induxisset. Rex tandem Willelmus de negotiis tractare disponens ecclesiasticis, anno³ Domini millesimo septuagesimo quinto, fecit apud Westmonasterium synodum congregari, cui præsidens Lamfrancus Cantuariensis archiepiscopus cum suis suffraganeis, cœpit corrigenda corrigere, clericis etiam et monachis honestiorem vivendi formam præbere; apud hunc archiepiscopum beatus Wlstanus simplicitatis et illiteraturæ⁴ accusatur, et quasi homo idiota, qui⁵ linguam Gallicanam non noverat nec regiis consiliis interesse poterat, ipso rege consentiente et hoc dictante, decernitur deponendus. Igitur Lamfrancus inter cætera concilii statuta virum Dei Wlstanum jubet ut baculum cum anulo resignaret. At vir Domini Wlstanus, nec vultu Notabile miraculum. mutatus nec animo, erexit se, et virgam pastorem manu

Aelred, Vit.
 Edw. Conf.
 col. 405.

¹ *præclarus*] preclarius, A. C. D. is correct.

² *propter* . . . *institutis*] quia Rotberto archiepiscopo vivente archiepiscopatum suscipere præsumpsit; canonica tamen professione præfato Dorobernensi archiepiscopo Stigando, non suo ordinatori Aldredo

facta, Flor. Wig., and so also Dico, col. 478.

³ The date is introduced by the compiler.

⁴ *illiteraturæ*] imperitiæ, Aelred.

⁵ *qui . . . poterat*] Introduced by the compiler.

Aelred, Vit. tenens, respondit, "Vere," inquit, "domine mi archiepiscopo, A.D. 1095.
Edw. Conf. " vere scio quia nec hoc honore dignus sum, nec oneri, nec Legend of
col. 406. " huic sufficiens labori; sed tu qui virgam pastoralem exigis S. Wulstan
and Lan-
franc.

" quam non tradidisti, tuæ sententiæ tamen cedens, baculum
" resignabo, licet non tibi, quia justius illum sancto reddam
" Eadwardo, cujus baculum auctoritate suscepi." Et his dictis,
cum suis accessit ad tumbam¹ marmoream, qua gloriosi regis
reliquiæ claudabantur, et stans ante sepulchrum ait; "Tu
" scis," inquit, "sanctissime rex Eadwarde, quam invitus hoc
" onus susceperim, quotiens me cum quærerer absentaverim;
" sic² fateor quia insipiens³ factus sum, sed tu me coegisti.
" Nam licet fratrum non deesset electio, plebis petitio, volun-
" tas episcoporum, et gratia procerum, his tamen omnibus
" tua præponderabat auctoritas, tua magis voluntas. Sed ecce
" nunc novus rex, nova lex, novus pontifex, novas sententias
" promulgant. Te erroris arguunt qui me pontificem fecisti,
" me præsumptionis qui consensi. Non tamen illis, qui exi-
" gunt quod non dederunt, sed tibi baculum resigno, qui de-
" disti; tibi curam eorum dimitto, quos mihi commendasti." Et cum hæc dixisset, elevata paululum manu, in lapidem, quo
corpus sanctum tegebatur, impressit baculum, "Accipe," in-
quiens, "domine mi rex, et cui placuerit trade illum." Et sic
descendens ab altari, pontificalibus exutus, inter monachos
ipse jam monachus simplex resedit. Quid ergo? admirabantur
omnes, intuentes virgam pastoralem silici immersam, quæ
quasi in marmore radicata nec declinabat ad dexteram neque
ad sinistram. Temptabant illam quidam evellere, sed illa im-
mobilis permanebat. Res defertur in synodum; sed Lamfrancus
dictis fidem non adhibens, accersito Rofensi episcopo
Gundulfo, jubet, ut accedens ad tumbam, baculum quem de-
posuerat Wlstanus in synodum reportet. Paret Gundulfus,
baculum temptat evellere, sed virtus Wlstani baculum silicii
facit immobiliter adhærere. Tunc Lanfrancus novitatem rei
admirans, rege comite ad tumultum properabat, facta oratione
manus apponit, baculum trahit, sed optato caret effectu. Ex-
clamat rex, luget pontifex, et beatum Eadwardum in promo-
tione Wlstani non errasse advertunt; at Lamfrancus ad sanc-
tum accedens Wlstanum, "Vere," inquit, "cum simplicibus
" graditur Deus et in humilibus requiescit; derisa est a
" nobis, frater, tua sancta simplicitas; sed væ tenebris nos-
" tris, quibus cæcati dicimus malum bonum et bonum malum.

¹ *tumbam marmoream*] lapidem,
Aelred.

² *sic*] nec, A.

³ *insipiens*] insipiens, A. C. D
have been altered to *insipiens*.

A.D. 1095. "Auctoritate igitur qua fungimur, immo Dei judicio quo Aelred, Vit.
 Legend of "convincimur, curam qua te inconsultius exuimus, iterum tibi Edw. Conf.
 S. Wulstan "committimus, scientes prævalere simplicitatem, quæ cum col. 407.
 and Lan- "fide et dilectione operatur, quam sapientiæ sæcularis,¹ quibus
 franc. "multi per avaritiam abutuntur. Accede nunc, frater mi,
 "accede ad baculum; credimus enim quod sancta regis dex-
 "tera, quæ illum nobis negavit, tibi facile resignabit." His
 auditis, sanctus pontifex Wlstanus, sua simplicitate usus, paruit
 humiliter imperanti, et accedens ad tumbam² sancti, dixit;
 "Ecce ego," inquit, "domine mi rex, qui me tuo commisi
 "judicio, cui baculum quem commiseras resignavi, quid nunc
 "tibi placet ostende. Servasti dignitatem tuam, purgasti
 "innocentiam meam, et si adhuc de me tua stat antiqua
 "sententia, redde baculum; vel si mutata est, cui tradatur os-
 "tende." His quoque dictis, levi tactu temptat sanctus virgam
 accipere, quæ mox manum ejus secuta exiliit, ac si in molli
 luto fuisset impressa. Accurrunt rex et pontifex, prostrati
 [veniam]³ a Wlstano quærunt, atque sancti precibus se com-
 mendant. At ille, qui didicerat a Domino mitis esse et humilis
 corde, ipsis æque prostratus, a tanto archipræsule se benedici
 precatur. Tunc rex Willelmus in amorem cognati sui Sancti
 Eadwardi succensus, sanctissimum ejus sepulchrum, auro et
 argento fabrefactum, miro studio decoravit.

Decorations
 of the tomb
 of Edward
 the Con-
 fessor.

De transitu Sancti Wlstani episcopi.

Recovery by S. Wulstan of certain possessions of his see from that of York at the council at Penenden Heath. Alia autem vice vir Domini Wlstanus in concilio Wintoniæ Flor. Wig.
 habito, rege Willelmo jubente et Alexandro Papa consentiente, a. 1070,
 possessiones plurimas sui episcopatus instantè repetiit, ab Aldredo Eboracensi archiepiscopo violentè retentas, dum ab eccle-
 sia Wigorniensis ad Eboracensem transfertur, quæ tunc, Aldredo archiepiscopo defuncto, in regiam devenerant potestatem. Et
 cum inde justitiam sibi fieri flagitaret, adjudicatum est tandem, ut ipsa querela sic remaneret, quousque in Eboracensi ecclesia
 constitueretur qui loqueretur pro ea. Et non multo post, Thoma regis capellano ad Eboracensem ecclesiam archiepiscopo
 consecrato, mota est iterum querela reverendi Wlstani Wigorniensis episcopi, in concilio apud Pedredam celebrato coram
 rege et archiepiscopo Dorobernensi, atque primatibus totius regni adjudicantibus terminata est; cunctis enim⁴ argumen-

¹ Sic, the sentence being confused by the compiler abridging Aelred's account.

² *tumbam sancti*] altare, Aelred.

³ *veniam*] Also omitted in W. It is in the margin in C.

⁴ *enim*] tamen, W.

Flor. Wig. tationibus falsitate stipatis, quibus Thomas ejusque fautores A.D. 1095.
ii. p. 8. Wigorniensem ecclesiam deprimere et eam ecclesiæ Eboracensi subicere satagebant, justo Dei judicio adnihilatis et contritis et scriptis evidentissimis cassatis, vir Dei Wlstanus p. 187. non solum possessiones revocavit petitas, sed et ecclesiam suam, rege concedente, ea libertate liberam suscepit, qua fundatores illius, rex Alfredus et filius ejus Eadwardus, ipsam liberam fecerant, et successores eorum. Tunc¹ Thomas archiepiscopus, beato Wlstano omnibus possessionibus et libertatibus restitutis, virum Dei sanctissimum multis precibus sollicitabat, ut non solum suam ecclesiam pacifice possideret, sed et parochiam Eboracensem visitare, et suos subjectos religiosis informare moribus dignaretur. Vixit autem postea beatissimus antistes Wlstanus, Death of
Cf. Malmesb. Gest. Pont. iv. 143, p. 285. omni genere virtutum plenus, usque ad annum præsentem, id S.Wulstan. est, divinæ Incarnationis millesimum nonagesimum quintum, quo nique, ut prædictum est, anno, decimo² quarto kalendas Februarii, ex hac vita transiens, pro rebus transitoriis commutavit æternas. Cujus transitus hora Roberto Herefordensi Vision of
Diceto, col. 491. episcopo, in oppido quod Crikkela dicitur, in visione apparuit, him at
et illi ut ad se tumultandum Wigorniam properaret mandavit. Cricklade.
Anulum quoque cum quo pontificalem susceperat consecrationem, neminem a digito extrahere permisit, ne post mortem suam suos fallere videretur, quibus prædixerat sæpissime, illum nec vita comite se perdere velle, nec etiam die suæ sepulturæ.

*Incipit concilium Urbani Papæ pro expeditione Antiochena.
Initium belli Antiocheni.*

Malmesb. Gest. Reg. iv. 345, p. 524. Eodem anno, id est, Dominicæ incarnationis mxcv., dominus Council of
Papa Urbanus apud Clarummontem civitate[m]³ Arvernæ con- Clermont.
cilium tenens, hæc quæ sequuntur capitula constituit, et uni-
versali ecclesiæ tradidit observanda. Quod ecclesia Catholica Articles
sit in fide, casta, et ab omni sæculari servitute libera. Ut agreed
episcopi vel abbates, vel aliquis de clero, aliquam ecclesi- upon to be
asticam dignitatem de manu principum non recipiant, vel observed.
quorumlibet laicorum. Quod clerici in duabus ecclesiis vel
civitatibus præbendas non habeant. Quod aliquis simul epi-
scopus et abbas esse non possit. Quod ecclesiasticæ dignitates
a nullo emanantur vel vendantur. Quod nullus cujuslibet sacri

¹ This passage, though the substance is in Malmesbury, is the compiler's own.

² The day of the month is inserted

from Malmesbury, Vita S. Wulstani, iii. 21. (Anglia Sacra, ii. p. 267.)

³ civitate is also in O. W.

A.D. 1095. ordinis carnali commercio utatur. Quod eis, qui ignorantes **Malmesb.**
Articles canonum prohibitionem beneficia emerunt, ignoscatur. Quod **Gest. Reg.**
agreed eis, qui scienter emptas a se vel a parentibus suis præbendas **iv. 345,**
upon at the possiderunt, auferantur. Quod nemo laicorum a capite jejunii, **p. 524.**
Clermont. nemo clericorum a Quinquagesima usque in Pascha, carnes
 comedat. Quod omni tempore primum jejunium quatuor tem-
 porum prima hebdomada Quadragesimæ fiat. Quod ordines
 omni tempore vel in vespere Sabbati vel perseverante jejunio
 in Dominica celebrentur. Ut in Sabbato Paschæ non nisi post
 horam nonam officium celebretur. Ut jejunium secundum in
 hebdomada Pentecostes celebretur. Quod ab Adventu Domini
 usque ad octavas Epiphaniæ, et a Septuagesima usque ad
 octavas Paschæ, et a prima die Rogationum usque ad octavas
 Pentecostes, et a quarta feria occidente sole, omni tempore,
 usque ad secundam feriam oriente sole, treugæ custodiantur.
 Quod qui ceperit episcopum, omnino exlex fiat. Quod qui sacri
 ordinis viros vel eorum famulos ceperit, anathema sit. Quod
 qui episcoporum vel clericorum morientium bona rapuerit, ana-
 thema sit. Quod qui usque ad septimam generationem consan-
 guinitati se copulaverit, anathema sit. Quod nemo in episco-
 pum eligatur, nisi presbyter, vel diaconus, vel subdiaconus, et
 cui natalium dignitas suffragatur, nisi maxima necessitate et
 licentia Papæ. Quod filii presbyterorum vel concubinarum ad
 presbyteratum non promoveantur, nisi prius ad vitam religio-
 sam transierint. Quod qui ad ecclesiam vel ad crucem confu-
 gerint, data membrorum impunitate, justitiæ tradantur vel
 innocentes liberentur. Quod unaquæque ecclesia decimas suas
 habeat, nec ad aliam transferantur. Quod laicus decimas non
 emat nec vendat. Quod pro sepultura mortuorum pretium non
 recipiatur.

Excommu- In hoc concilio Papa Urbanus Hildebrandi decreta renovat²; **Diceto,**
nication of Philippum regem Francorum, qui vivente regina sua super- **col. 492.**
Philip I. duxerat alterius viventis, Fulconis scilicet Andegavensium
 comitis, uxorem, excommunicavit.

¹ A portion of this leaf has been cut away to make an alteration on the other side, and this passage has been re-written on a piece of parchment gummed on here to supply the deficiency. It carelessly omits *non*, which may be read underneath in

the original, reads *et* for *ut* in the next line, omits *Quod* in the next, and in the next reads *Quadragesima* for *Septuagesima*. C. D. give all the errors. O. W. are correct, as in the text.

² *renovat*] removeat, C.

Sermo Papæ ad concilium de negotio Terræ Sanctæ.

A.D. 1095.

(Not in
Malmes-
bury,
William of
Tyre, or in
the edition
of the
speech
printed in
the Con-
cilia from
a Vatican
MS.)

In fine autem concilii, quod mense Novembrio actum est, Papa memoratus, de negotio crucis sermonem ad populum faciens qualem tantum decebat sacerdotem, exorsus est in hunc modum: "Fratres mei," inquit, "et filii carissimi, reges dico, principes, duces, marchiones, comites, barones, et milites, cum ordinatis et populis universis, qui redempti estis corporalī passione et sanguinis effusione Domini nostri Jesu Christi, audite querelas ipsius Dei, vobis omnibus lacrimabiliter fusas, super ejus injuriis et [in]effabilibus¹ detrimentis. "Post lapsum angelorum, cum idem Deus mundum creasset in tribus jam partibus, id est, Asyam, Affricam, et Europam, distinctum, et homines ad reparationem damnorum super-cælestium in eis constituisset ut sibi famulantes dictas mundi partes cum creaturis universis, dum viverent, possiderent, et post mortem cælestia sine fine regnaturi conscenderent, in brevi temporis decursu omne genus humanum a præceptis divinis per inobedientiam et delictorum abundantiam a Deo descivit, [ut]² inter homines vix esset inventus qui faceret bonum, nec saltem usque ad unum. Ecce enim mundi latitudo paganis infidelibus Deum blasphemantibus et ligna lapidesque colentibus plena scatet, ita quidem ut jam in pudorem paucorum, qui adhuc supersunt, Christianorum, Syriam Armeniamque, ac postremo Asyam Minorum, cujus provinciæ sunt Bithinia, Frigia, Galatia, Lidia, Caria, Pamphilia, Ysauria, Licia, et Cilicia, occuparunt. Illi insuper alteram Asyam, id est, tertiam mundi partem, quasi nidum inhabitant hæreditarium, quæ a majoribus nostris, duabus residuis æqua partibus, et tractuum longitudine et provinciarum magnitudine, exstat non immerito æstimata. Ibi olim apostoli omnes præter duos mortes suas Domino consecrarunt; ibi modo Christiani, si qui supersunt, nefandis illis vectigal solvunt. Illi, proh dolor, Affricam, alteram orbis partem, ducentis³ jam annis et eo amplius armis possessam detinent, quæ dudum terra præclarorum⁴ nutrix ingeniorum, quæ in litteris divinis omnem a se infidelitatis errorem deterat, ut constat cunctis qui litteras norunt Latinas. Tertium⁵ mundi clima extat Europa, cujus quantulamcunque partem nos Christiani inhabitamus, quam Turci et Saraceni bellis premunt continuis, et jam ab annis

Speech of
Pope Ur-
ban II. for
the Cru-
sade.

Malmesb.
Gest. Reg.
iv. 347,
p. 528.

¹ O. W. have also *effubilibus*.

² *ut*] Ins. in D. above the line.

C. has *q* (quod) in the margin.

³ *ducentis*] trecentis, W.

⁴ *præclarorum*] præclarum, A.

⁵ *tertium*] *tertia*, W.

- A.D. 1095. "trecentis Hyspania et insulis Balearibus subjugatis, quod Malmesb.
p. 188. "reliquum est spe devorant, Illyricumque et terras omnes Gest. Reg.
Speech "inferiores inequitant insolentes, usque ad mare quod bra- iv. 347,
of Pope "chium Sancti Georgii nuncupatur. Quid est quod Domini- pp. 529,
Urban II. "cum monumentum suæ vendicant ditioni, et sanctæ urbis 528.
for the "introitum peregrinis nostris vendunt, qui solis Christianis
Crusade. "patere deberet, si aliquid divinæ¹ virtutis vesti[gium]² eis
"inisset? Accingimini ergo, viri potentes, ut aggredimini
"memorabilem in crucis inimicos expeditionem, et Christiani-
"tatem propagaturi, signaculum crucis humeris vestris in-
"suite, intestinæ fidei ardorem foris prætendentes. Arma
"quæ cæde mutua in bellis illicite et torneamentis cru-
"entastis, in hostes convertite fidei et nominis Christiani.
"Rapinas, furta, homicidia, fornicationes, adulteria, incendia,
"quibus Deum ad iracundiam provocastis, in hac expedi-
"tione redimite; et fratribus vestris qui in Jerosolimis et
"finibus ejus habitant compatiētes, barbarorum insolentias
"compescatis, quibus propositum est nomen deprimere Chris-
"tianum.³ Nos autem de omnipotentis Dei misericordia, et William of
"beatorum Apostolorum ejus Petri et Pauli auctoritate con- Tyre, i. 15,
"fisi, ex illa quam nobis licet indignis Deus ligandi atque col. 234.
"solvendi contulit potestatem, omnibus qui laborem istum (Migne's
"in propriis personis subierint et expensis, plenam suorum Patrologia,
"peccaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti, ore vol. cci.)
"confessi, veniam indulgemus, et in retributione justorum
"salutis æternæ pollicemur augmentum. Hujus quoque re-
"missionis concedimus esse participes, qui ad subventionem
"istius itineris de bonis suis congrue ministrabunt,⁴ aut circa
"prædicta consilium et auxilium impenderint opportunum.
"Ite ergo prædicabiles per orbem Christi milites, timorem Malmesb.
Rom. viii. "mortis penitus omittentes; non enim sunt condignæ pas- Gest. Reg.
18. "siones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur iv. 347,
"in nobis. Hæc præsentibus præcipimus, absentibus man- pp. 530,
"damus, terminumque proximi veris figimus.⁵ Aderit enim 532.
"Deus euntibus, ut bonus eis arrideat annus, tum in copia
"frugum, tum in serenitate elementorum. Moritari cælorum
"intrabunt triclinium, victuri Dominicum videbunt sepul-
"chrum. Felices sunt qui ad hanc expeditionem vocantur,
"ut videant loca sancta, in quibus cælorum Dominus cum
"hominibus conversatus est, et pro hominibus natus, cru-
"cifixus, mortuus, sepultus, et resuscitatus." Et his dictis,

¹ *divinæ*] solitæ, Malmesb.² *vestigium eis*] vesticis, C. D.³ *Christianum*] Christianorum, W.⁴ *ministrabunt*] ministrabant, A.⁵ *veris figimus*] veri fugimus, A.

William of Tyre, i. 15, reversi, cum omni instantia et sollicitudine plebes sibi subjectas ad expeditionem præmissam exhortentur. A.D. 1095. col. 234.

De nominibus magnatum cruce signatorum et eorum consensu.

Malmesb. Gest. Reg. iv. 348, p. 532.

William of Tyre, i. 16, col. 235.

Malmesb. p. 533.

Will. of Tyre, i. 17, col. 236.

(Not in W. T.)
Id. col. 236.

Cumque clerus et populus hujus orationis tenorem auribus percepissent, consensum mutuo clamore protestantur, faventes sermocinanti et peregrinationi. Et protinus in concilio proceres nonnulli, Papæ genibus advoluti, se et sua Christi militiæ consecrarunt; quorum primus fuit Aimerus Podiensis episcopus, qui crucis signaculo de manibus Papæ accepto, Willelmum Aurasiensem præsulem habuit ilico sectatorem, cum aliis fidelibus innumeris diversæ conditionis et ætatis. Igitur finito concilio, a singulis est in sua discessum, negotium est efficaciter expeditum. Cujus facti fama totum perlustrans orbem, non solum mediterraneas provincias ad hanc peregrinationem commovit, sed et omnes, qui vel in penultimis insulis vel in barbaris nationibus audierant nomen Christi. Susceperunt itaque crucis signaculum Hugo magnus, Philippi Francorum regis frater, dux Lotharingorum Godefridus, comes Tholosanus Reimundus, dux Normannorum Robertus, Boamundus loco Appulus et gente Normannus, comes Flandrensis Robertus, Carnotensis comes Stephanus, fratres ducis Godefridi Baldwinus et Eustachius, item de Burgo alius Baldewinus, item de Gres comes Garnerius, comes Hamancorum Baldewinus, comes Diensis Hysoardus, comes de Foreis Willelmus, comes de Albamarlia Stephanus, comes Perticensis Rotrodus, comes Hugo de Sancto Paulo, Henricus de Asca, Radulfus de Baugentiac, Hebraudus de Pusaco, Willelmus Amanen, Gentonius de Bar, Gastus de Beders, Willelmus de Monte Pessulano, Girardus de Rosseillon, Geraldus de Ceresiac, Rogerus de Barnevilla, Guido de Possessa, Guido de Garlandia, Thomas de Sprea,¹ Galo de Calvo Monte, Stephanus² comes Blesensis. De³ Anglia omnes fere illi qui de Bellocampo cognomen retinent, et alii præclari quos perlongum est literis commendare. Hi omnes quasi capitanei et principes militum cæterorumque fidelium, expectantes tempus opportunum, cum ingentibus armatorum copiis ad militiam Christianam præparati erant, et se tantæ peregrinationis laboribus devote pro Christi nomine mancipare.

Names of the first persons who took the Cross.

¹ *sprea*] sic, for *Feria*.

² sic, the compiler not seeing he is given above as "Carnotensis comes."

³ This sentence, written by Paris in the margin of A., is in the text in C. D.

A.D. 1095. *De revelatione Petro heremita facta de negotio supradicto.*

Peter the
Hermit.

His pil-
grimage
and inter-
view with
the patri-
arch of
Jerusalem.

Animabat præterea non mediocriter hanc Christi militiam ad obsequium Crucifixi prædicatio Petri Heremitæ; de quo ut arbitror non erit inutile, si divinam revelationem ei factam super hoc negotio ignorantibus intimavero ad historiæ claritatem. Sacerdos quidam Petrus nomine et heremita professione, de regno Francorum, paululum ante hos dies peregrinationis voto tractus, of Tyre, Jerosolimam pervenit. Hic juxta legem Christianis civitatem sanctam ingredi volentibus a Saracenis propositam, dato tributo, urbem ingressus, in hospitio cujusdam Christiani susceptus est. A quo de misera conditione credentium sub potestate paganorum conversantium ad plenum edoctus, quicquid calamitatis audivit, fide postmodum oculata conspexit. Audiens vero quod Symeon, patriarcha civitatis, vir esset religiosus ac timens Deum, accessit ad ipsum, et mutuis sunt confabulationibus recreati. At patriarcha, ex verbis Petri colligens quod vir esset circumspectus, familiarius cœpit exponere universa, quæ populum Dei in civitate commorantem acrius affligebant. Petrus autem fraternis compatiens miseriis, cum lacrimas cohibere non posset, patriarchæ respondit; "Noveris, pater sancte, quod ecclesia Romana et principes Occidentis, [si¹ hujus calamitatis diligentem et fide dignum haberent instructorem, temptarent proculdubio his malis vestris remedia procurare; scribe igitur diligentius tam domino Papæ et ecclesiæ Romanæ quam regibus et principibus Occidentis,] et ego pro remedio animæ meæ, auctore Deo paratus ero ærumnarumstrarum immensitatem protestari, et ad remedium procurandum universos et singulos invitare." Placuit sermo in oculis tam patriarchæ quam astantium populorum; et impensis gratiarum actionibus viro Dei scriptum porrigunt postulatum. Accidit autem die quadam, cum prædictus Dei famulus de Id. i. 12. reditu ad propria, pro implenda legatione assumpta, amplius solito esset sollicitus, ecclesiam Dominicæ Resurrectionis ingressus est, ad fontem misericordiæ tota devotione recurrens, ubi cum pernoctans vigiliis et orationibus fatigatus in pavimento decubuit, ut somno satisfaceret irruenti, ilico sopore interceptus, vidit sibi astare Dominum Jesum Christum, et injungens ei legationem præmissam dixit; "Surge Petre, prope, et intrepidus perage quæ tibi sunt injuncta; ego enim tecum ero. Tempus est enim ut purgentur sancta, et meis

William
i. 11,
col. 227.

p. 189.

His vision.

¹ This passage between the [carelessness in A., is obtained from brackets, omitted by the scribe's W.

William of Tyre, i. 12, col. 229. "subveniat servis." Expergefactus Petrus, et de visione con- A.D. 1095. fortatus, atque admonitionem divinam amplectens intrepidus,

impiger moras rumpit, et facta oratione ad mare festinus viator descendit. Ubi navem ascendens, prospera navigatione ad Barum pervenit, et inde Romam profectus, Papam Urbanum reperit, et patriarchæ litteras fideliumque qui Jerosolimis erant porrigens, eorum miseras, et Terræ Sanctæ calamitates, tam fideliter quam prudenter exposuit. Quem Papa memoratus benigne suscipiens, se fidelem cooperatorem futurum congruo tempore repromisit. At Petrus omnem perlustrans Italiam, Alpes tandem transcendit, et omnes principes occidentales cum maxima sollicitabat instantia, ne loca sancta, quæ Dominus propria dignatus est illustrare præsentia, infidelium permitterent spurcitiis diutius prophanari. Nec visum est sibi hoc sufficere, nisi etiam plebes et inferioris manus homines ad id ipsum piis exhortationibus animaret. Sic denique heremita Petrus, cum ingenti armorum multitudine, quam tum de regno Francorum tum ex imperio multo labore contraxerat, prædictæ se jungens militiæ, opus crucis instantissime studuit promovere.

Id. i. 13, col. 230.

Id. i. 17, col. 236.

His return, and reception by the Pope.

De Gallerio, qui primus iter peregrinationis arripuit.

Id. i. 18, col. 237.

Anno Domini Mxcvi. Mense Martio, octavo die mensis, Gallerius cognomento Sensavior, vir nobilis et strenuus, cum ingenti multitudine pedestrium armorum, ut qui paucos habebat equites, primus omnium cruce signatorum iter peregrinationis arripens, regna pertransiens Theutonicorum et Hungarorum, usque ad fluvium Maroc pervenit. Quo transito, et Bulgarorum fines ingrediens, ad locum venit qui Belligravia nuncupatur; ubi quidam de comitatu ejus apud Malamvillam, ipso ignorante, ut cibos emerent, remanentes, a Bulgaris comprehensi, nudati, et verberibus afflicti, ablatis omnibus, ad socios sunt remissi. Walterius igitur a duce Bulgarorum emendi necessaria licentiam postulans, et impetrare non valens, ante urbem Belligraviam castrametatus est. Ibi exercitum suorum, ciborum inopia laborantem, cohibere non valens, grave nimis populi sui ibidem sustinuit detrimentum. Nam cum nihil a gente nefanda venale obtinere potuissent, in greges Bulgarorum et armenta irruentes, cæperunt ex eis in castra sua deferre; quod Bulgari audientes, arreptis armis, prædam excutere decreverunt. Et bellum raptoribus inferentes et victores existentes, centum et quadraginta ex eis a præcedentium comitatu separatos in oratorio quodam, quo se gratia consequendæ pacis intulerant, igne appposito combusserunt, cæteris

Expedition of Walter Sans-avoir, the first Crusader.

The treatment of his followers at Semlin.

His loss at Belgrade.

A.D. 1096. in fugam coactis. At vero Galterius cum reliquis agminibus suis Straliciam,¹ Daciæ mediterraneæ metropolim, perveniens, præsidi civitatis de injuria plebi Dei a Bulgaris illata conquestus, plenam est justitiam consecutus. Inde igitur ad urbem regiam profectus, et ad præsentiam Alexii imperatoris inductus, postulavit ut usque ad adventum Petri heremite, de cujus mandato iter arripuerat, exercitum suum in locis urbi vicinis, indulta sibi emendi vendendique licentia, permitteretur² habere; quod ei imperator benigne concessit.

His reception by the emperor Alexius.

Will. of Tyre, i. 18, col. 238.

De peregrinatione Petri Heremite.

Expedition of Peter the Hermit. Post Galterium, Petrus heremita primus viam peregrinationis expediens, transcursum Lotharingia, Franconia, Bavaria, et Austria, cum quadraginta milibus bellatorum fines attingit Hungarorum. Qui tandem ad Malamvillam pervenientes, audierunt Christianos, qui Galterium secuti præcesserant, stragem ibi non modicam pertulisse; et videntes spolia et arma eorum in muro civitatis, quasi pro trophæo pendentia, justa succensi ira, ad arma prosiliunt, et urbem violenter confringentes, incolas pæne omnes aut gladio interimunt aut in flumine vicino demergunt. Sic urbe subacta, quinque diebus manserunt in ea. Petrus vero audiens quod rex Hungariæ ad vindictam suorum militares copias convocaret, legiones suas sub omni celeritate ultra flumen, quod vicinum erat, transferri præcepit, cum armentis et manubiis civitatis. Et inde octo dierum itinere transcurso, ante urbem Niz, turribus et muro fortissimam, pervenit, et ponte fluminis transito, castra fixit ibidem. Indeque iter expediens, cum pars major exercitus præterisset, quidam turbati capitis de regione Theutoniarum, aliquantulum ab agminibus præcedentibus remoti, septem molendina juxta pontem memoratum igne concremarunt. Erant autem viri quasi centum, qui ut suo furori satisfacerent, adjecerunt ad propriam miseriam, et quorundam domicilia in suburbio posita igne similiter succedentes, commisso scelere, exercitui præcedenti sese jungere properabant. At vero regionis illius dominus, quod factum fuerat indigne ferens, cives evocat et arma arripere monet, et ipse prævius³ cum ingenti tumultu hostes insecutus, antequam ad præcedentem exercitum attingissent, atrociter illos invadens, omnes morte dignissima peremit. At Petrus hæc omnia penitus

Outrage and punishment of some of his followers at Nissa.

Id. i. 19, col. 239.

Id. i. 20, col. 240.

¹ Straliciam] Stralicie, A.

² permittetur] permitterentur, C.
D. A. has been altered to this.

³ prævius] primus, W. O. has prævius.

Will. of Tyre, i. 21, col. 241. ignorans, ut qui præeuntem ducebat exercitum, dum a refer-entibus casum per¹ quendam equo raptum velocissimo cognovisset, de consilio suorum ilico reversus, fratrum interemptorum funera non sine lacrimis conspexit, scire sollicitus cupiens quæ causa extiterit tantæ transgressionis. Missis itaque legatis ad majores civitatis, cognoverunt qui missi fuerant justa indignatione seditionem fuisse factam; sed quorundam peregrinorum ausu temerario legio tota concitata est, ut injuriam quam pertulerant, vindicarent. Erant autem viri quasi mille, qui ad hanc proruperant temeritatem; propter² quos quidam ex urbanis egressi, bellum ingens cum nostratibus commiserunt. Deinde cives reseratis valvis egressi, quingentos ex nostris super pontem peremerunt, reliquis pæne omnibus, dum fluminis vada nescirent, summersis. Exercitus autem Petri, tantam suorum non ferens injuriam, ad arma convolant, et confligentibus inter se agminibus, ceciderunt ex peregrinis quasi decem milia virorum, et Petri Heremitæ pecunia tota a Bulgaris capta est, retento ejus curru cum omnibus quæ habebat. Die autem quarta recollectis viris qui dispersi erant per fugam, quasi ad triginta milia, rursus se ad iter accingentes, viam, licet cum magna difficultate, continuant, et maturato itinere Constantinopolim pervenerunt. Ubi Petrus imperatoris colloquio fretus, cum per dies aliquot exercitum ibidem recreasset, ex imperatoris mandato transito Hellesponto in Bithiniam, quæ prima est Asyæ provincia, descenderunt. Deinde ad locum supra idem mare situm, cui nomine Civitoth, venientes, castrametati sunt ibidem.

A.D. 1096.

Loss of the Crusaders.

p. 190.

Their arrival at Constantinople, and reception by the emperor.

De interitu triginta milium cruce signatorum.

Id. i. 22, col. 243.

Erat autem locus ille in confinio Turcorum positus, rerum omnium et præcipue victualium opulentus. Cumque ibidem quasi duobus mensibus consedisset exercitus, cæperunt Latini ad decem milia virorum regionem perlustrare, et greges pariter contrahere et armenta, atque versus Nicæam urbem ordinatis agminibus profecti, cum præda maxima sine suorum dispendio sunt reversi. Porro Theutonici videntes quod in illo negotio Latinis prospere accidisset, adjecerunt et ipsi simile aliquid attemperare. Unde ad decem milia peditum cum equitibus ducentis versus Nicæam tendentes, ad oppidum quoddam,

Advance of the Crusaders to Nice.

¹ These words are introduced by Paris directly from William of Tyre. | ² *propter*] contra, W., and so A.; it is altered in the margin by Paris.

A.D. 1096. quatuor miliaris a Nicæa distans, venerunt, et facto impetu Will. of
vehementissimo, repugnantibus acriter oppidanis, sed nihil pro- Tyre, i. 23,
ficientibus, Theutonici oppidum occupant violenter. Tandem col. 244.
habitoribus omnibus interemptis et manubiis cunctis occu-
patis, castrum muniunt, et loci opulentia simul et amœnitate
delectati, usque ad principum adventum ibi commanere pro-
ponunt. Sed Solimannus regionis illius dominus, audiens quod Id. i. 24,
Theutonicorum gens oppidum suum expugnatum præsumeret col. 244.
detinere, cum omni festinatione illuc contendit, et castrum
obsidens violenter expugnat, omnibus quos intus repperit
gladio interemptis. Venit interea rumor in castris, Theutoni-
corum cohortes in manibus Solimanni incidisse. Unde veritate
comperta, reluctantibus majoribus de exercitu, ad arma prosi- Id. i. 25,
liunt universi, et pedites triginta quinque milia cum equitibus col. 245.
quingentis, ordinatis agminibus, ad partes Nicæas contendunt,
et in quendam campum Solimannum cum innumera Turcorum
multitudine invenientes, irruunt potenter in hostes; sed Turci
scientes quod res pro capitibus ageretur, gravissimum pere-
grinis reddidere confliotum, et ipsis tandem oppressis, dum
pondus prælii ferre diutius non valerent, fugam ineunt, agmi-
nibus dissolutis; quos Turci gladiis insequentes, stragem non
modicam nostratibus intulerunt. Ceciderunt ibi de exercitu
Petri, nobiles, Galterius Sensavior cum Reginaldo de Breis
et Fulchero Aurelianensi, et de triginta milibus peditum,
qui de castris egressi fuerant, simul et equitibus quingentis,
vix vel unus superfuit qui carcerem evaderet vel mortem.
Ecce prælium inobedientiæ quem finem habuit, dum contra (Enlarged
præceptum imperatoris populus cervicosus arma moverat teme- from Id. i.
raria, qui consuluit indoctum vulgus, ut pacifice apud Constan- 26, col.
tinopolim exspectarent, usque ad adventum principum illos sub- 246.)
sequentium, qui prudentiores ipsis erant et ad plenum in
militia eruditi. Solimanno vero non sufficiente quod factum Id. i. 26,
fuerat, in castra irruit violentus, et senes valetudinarios, mo- col. 246.
nachos et ordinatos, matronas, puellas, et pueros in ore
gladii interemit multos. Quosdam tamen, quorum ætas pro
eis intercedebat et facies, ad hoc reservabat illæsos, ut per-
petuæ subiceret servituti. Erat autem prope castra fidelium,
secus litus maris, vetus quoddam præsidium habitatoribus
vacuum, in quo necessitate compulsi ad tria milia peregrino-
rum se contulerunt, salutem se ibi posse consequi arbitantes.
Cumque in eo a Solimanno fuissent obsessi,¹ sese viriliter
defendentes, Petrus ad imperatorem veniens, fuis humiliter
precibus, obtinuit, ut missa illuc militia reliquias populi faciat

Their de-
feat and
loss.

Help ob-
tained by
Peter from
the em-
peror.

¹ *obsessi*] *obsides*, W. A. has *obsi*, with *ses* in the margin by Paris.

(Not in W. liberari. Quod cum factum fuisset, remansit Petrus apud A.D. 1096. of Tyre.) Constantinopolim cum reliquiis exercitus, principum expectans adventum.

De peregrinis quibusdam dolo interfectis.

William of Tyre, i. 27, col. 247. Secutus est autem hos cruce signatos in peregrinationis voto Expedition of Tyre.) sacerdos quidam nomine Godescallus et natione Theutonicus, of Godeschal.

qui gratiam habens exhortationis, ad quindecim milia de regno Theutonicorum ad opus crucis in Hungariæ fines conduxit. Ubi cum exercitu suo venalia de mandato regis bonis conditionibus ab Hungaris accepissent, alimentorum opulentia abutentes et ebrietati vacantes, ad enormes proruperunt injurias, prædas agentes et stragem in populo committentes, necnon cum uxoribus Hungarorum et filiabus rem illicitam violenter perpetrantes. Unde rex terræ ira succensus dignissima, populum ad arma concitat in ultionem tantæ transgressionis. Tandem apud Bellegraviam prædictorum multitudinem furiosorum reperientes, cum se præpararent ad resistendum, (erant quippe viri fortes et usum armorum habentes,) temptant dolo vincere quos viribus nequiverunt. Missa igitur legatione ad Godescallum et primates exercitus, convenerunt eos verbis pacificis in dolo, dicentes; "Pervenit ad dominum nostrum regem gravis querimonia, quod populo suo enormes nimis intuleris injurias, mala pro bonis nequiter rependendo.¹ Novit præterea rex, quod sunt inter vos viri prudentes et timentes Deum, quibus invitis et renitentibus commissa sunt enormia, quæ regem merito ad iracundiam provocarunt; unde crimen quorundam in omnes refundere verens, decrevit peregrinis parcere in præsentia; unde vobis denuntiat, ut ejus omnino quiescat indignatio, ut et personas vestras et substantiam cum armis omnibus in manibus ejus sine conditione tradatis, alioquin nec unus ex vobis mortem evadet, cum potestatem non habeat populus fugiendi." Godescallus igitur et principes legionum, de regia benignitate nimis præsumentes, populum totis viribus renitentem induxerunt, ut cum armis et substantia eorum tota in regis potentia se traderent, et sic satisfacerent conquerenti. Quod cum factum fuisset, dum misericordiam² expectant, mortem incurrunt. Irruerunt enim in populum proditores illi armorum solatio destitutum, non distinguentes justum ab impio; et stragem immanissimam inferentes, locum polluerunt universum ex cruore interemptorum et funeribus occisorum. Evase-

¹ *rependendo*] rependentes, W., and so A., but it is altered. | ² *misericordiam*] vitam, W.

A.D. 1096. runt tamen aliqui hoc commune periculum, et ad propria re- Will. of
p. 191. versi, suorum stragem aliis, qui peregrinationis voto astricti Tyre, i. 28,
fuerant, referentes; sollicitè admonendo, ut prædicti populi col. 248.
nequam præ oculis semper habentes malitiam, prudentius in-
cedant et cautius iter expediant.

*De quibusdam peregrinis Judæos persequentibus et post
interfectis.*

Slaughter of the Jews by a party of Crusaders at Mentz and Cologne. Per idem tempus convenerunt ex finibus occidentis ad ducenta Id. i. 29,
peditum milia et equitum quasi tria milia, inter quos erant col. 248.
viri nobiles Thomas de Feria, Clarenbaldus de Vendolio, comes
Hermannus, et Carpentarius Willelmus. Hi omnes se ad in-
sanias convertentes, et populum Judæorum in oppidis et civita-
tibus, per quæ eis erat transitus, impetentes, multa ex eis milia
obtruncabant. Et hoc præcipue factum est in Maguntia et
Colonia civitatibus, ubi etiam comes Emico nomine, vir potens
et in eadem regione præclarus, eorum cœtibus conjunctus,¹
maleficiorum erat particeps et flagitiorum incentor. Qui omnes,
transcurra Franconia et Bavaria, cum fines Hungariæ attigerunt,
arbitrati sunt quod liceret eis regnum libere introire; sed apud
Meezeburg clausum repperientes aditum, circa pontem substitute-
runt. Porro rex² terræ ingressum transire volentibus prohiberi³
mandaverat, verens ne injuriarum⁴ quas Godescalli⁵ legionibus
intulerat memores, in ultionem arma movere inciperent intro-
ducti. Unde petita a rege licentia transeundi pacifice, cum sibi
esset penitus denegata, proponunt terras, quas circa fluvios et Id. i. 30,
paludes rex possidebat, depopulari, suburbana succendere, et col. 249.
in rebus ejus hostiliter desævire. Accidit ergo die quadam,
quod septingenti ex regis militia navigio transeuntes occulto,
ut a peregrinorum injuriis regionem tuerentur, casu tamen hos-
tibus subito obviabant, a quibus pæne omnes interfecti sunt,
exceptis paucis, qui in carecto et paludibus salvabantur. Et
hac freti victoria peregrini adiciunt etiam, ut pontibus fabri-
catis præsidium expugnent, et iter gladiis præparantes regnum
intrent⁶ violenter. Deinde pontes quos construxerant⁷ mœ-
nibus applicant, et per eorum instantiam ad id perventum est,
ut jam pateret introitus peregrinis. Sed ecce subito cœlitus
incusso victoribus timore, versi sunt in fugam, causam penitus
ignorantes; sicque peccatis exigentibus, terga hostibus osten-

¹ conjunctus] convinctus, A.

² Coloman, king of Hungary.

³ prohiberi] prohibere, W.

⁴ injuriarum] injuriam, C.

⁵ Godescalli] Godescallus, A.C.D.

⁶ intrent] intrant, O. W., and so
A., but it has been altered.

⁷ C. ins. aut.

Will. of
Tyre, i. 30,
col. 230.

dentes, contulerunt audaciam civibus desperatis, qui illos fu- A.D. 1096.
gientes viriliter insecuti, mortem eis inevitabilem intulerunt.
Ex quibus comes Emico, cum legionibus fugiens dissolutis, in
suam vix patriam est reversus. Alii vero nobiles, quos præ-
nominavimus, per Thariciam¹ exitium declinantes, ad Italiam
pervenerunt. Unde et quidam² de principibus, idem iter agen-
tibus, qui Durachium navigare proposuerant, se in Græciam
contulerunt.

De progressu ducis Godefridi et sociorum ejus in opus crucis.

Id. ii. 1,
col. 249.

Anno supradicto, qui est annus Domini MXXVI., mense Augusto, Advance
decima quinta die mensis, Lotharingiæ dux Godefridus, vir illus- of Godfrey
tris, post Petri heremitæ et Godescalli aliorumque progressum of Bouillon
miserabilem, ut prædictum est, convocatis viæ consortibus, iter and his
aggressus est. Erant autem qui se illi conjunxerunt viri no- compa-
nions.

Malm. G. R.
iv. 342, p. 534.

Will. of
Tyre, ii. 1,
3, coll. 251,
254;
ii. 4, col.
255.

biles; Baldewinus prædicti ducis frater uterinus, Baldewinus
Hamaucorum comes, comes Hugo de Sancto Paulo, et Enge-
rannus filius ejus, comes de Gres Garnerius, Reginaldus comes
Tullensis, et frater ejus Petrus, Baldewinus de Burgo, Henricus
de Hascha, Godefridus frater ejus, Dodo de Cons, Cono³ de
Monte Acuto; quos sequebantur Frisones,⁴ Lotharingi, et quic-
quid gentium jacet inter fluvios Rhenum et Garunnam. Hi
omnes individuo comitatu incedentes, per Austriæ provinciam
et Hungariam, regi datis obsidibus, ad Belligraviam Bulgariæ
oppidum, et inde ad Niz et Straliciam pervenerunt; inde ad
Daciam mediterraneam, quæ alio nomine Mesia dicitur, et ad
claustra Sancti Basilii descendentes, Philippopolim, urbem no-
bilem et copiosam, attigerunt. Ubi cognito quod Hugo mag-
nus, Philippi regis Francorum frater, cum aliis quibusdam ab
imperatore Alexio in vinculis teneretur, dux magnificus Gode-
fridus, missis legatis, rogat ut viros prædictos et cruce signatos De libera-
solutos abire permittat. Prædictus enim Hugo vir illustris, tione
quasi inter primos iter aggressus, Alpibus transcensis, in Apu- magni
liam per Italiam descenderat, et cum exiguo comitatu apud Hugonis,
Durachium mare transiens substiterat, peregrinos qui seque- fratris
bantur expectans; ubi a præside regionis vinctus et impera- Francorum
tori traditus, tanquam prædo et homicidii reus tenebatur in regis.
carcere. Sed cum nunciis ducis præcise negaretur, de com-
muni consilio per octo dies regionem totam cum legionibus
suis depopulantes affligunt. Hoc audiens imperator, nuncios

Id. ii. 5,
col. 256.

¹ Thariciam] Tharinam, W.
Carinthiam, W. of Tyre.

² quidam] quosdam, A. O.

³ Par. places "vel Conanus" over
Cono. This is in the text in D.

⁴ O. W. ins. *Sarones*.

A.D. 1096. ad ducem dirigit, rogans ut a præda se cohibens nobiles recipiat expeditos. Dux igitur pacatis legionibus, Constantino-polim pervenit, ubi etiam prædictos nobiles incolumes suscepit. Erant autem cum Hugone magno Drogo de Neella, Clarenbaldus de Vendolio, Willelmus Carpentarius, qui omnes duci de sua liberatione gratias exsolverunt.

Will. of Tyre, ii. 5, col. 256.

Falling stars.

Eodem anno stellæ visæ sunt labi de cælo in partibus occidentalibus, in signum dictæ stragis et confusionis.

Cf. Sigebert, col. 225.

De nequissimo imperatore Alexio.

Account of the emperor Alexius.

Alexius autem imperator Græcorum vir nequam et subdolos, cum esset in palatio Nichofordi prædecessoris sui summus et princeps militiæ, contra dominum suum maliciose recalcitrans, quinto vel sexto ante hanc expeditionem anno, domino depulso, imperium invaserat, et invasum nequiter detinebat. Hic¹ semper propositum habens fallendi, sæpe cum peregrinis verba pacifica loquebatur in dolo, suspectam jugiter habens multitudinem cruce signatorum et militiæ probitatem. Unde si quandoque nocere cessavit, non hoc virtutis exstitit sed timoris. Nam dux Godefridus cum ante urbem Constantino-

William of Tyre, ii. 5, col. 255.

(Not in W. of Tyre.)

His behaviour to the Crusaders.

polititanam tentoria fixisset, assunt nuntii imperatoris, ipsum ducem invitantes, ut ad imperatorem cum paucis introire festinet. Dux vero habito concilio, illuc ire distulit; unde indignans imperator forum rerum venalium ducis legionibus interdixit. Porro principes alimentorum metuentes defectum, per suburbana longe lateque hostiliter discurrentes, greges undique contrahunt et armenta; et tantam in castra alimentorum deferunt opulentiam, ut usque ad satietatem etiam minores abundant. Unde imperator compulsus commercium restitui iterato præcepit.

Will. of Tyre, ii. 6, col. 256.

De motione Boamundi principis in opus crucis.

Advance of Bohemond, prince of Otranto, and his followers.

Interea dum hæc apud Constantinopolim geruntur, dominus Boamundus, Roberti Guisgardi filius, princeps Tarentinus, qui ante hyemem cum suo exercitu Adriaticum mare transiens Durachium usque pervenerat, per deserta Bulgariæ ad suos qui eum sequebantur pedetentim appropians accedebat. Adhæserant namque ei viri quidam nobiles potentes, quorum hic in parte nomina subponemus; Tancredus Willelmi Marchionis filius, Ricardus de Principatu,² et Rainulfus frater ejus, Robertus

Id. ii. 13, col. 262.

p. 192.

¹ *hic*] om. O. W. This and the next sentences are due to the compiler.

² Of Salerno.

A.D. 1096. urbem maritimam super Hellespontum¹ sitam, itinere dierum Will. of
quatuor distantem a Constantinopoli, pervenerunt; ubi legati Tyre, ii. 18,
principum, qui præcesserant, comiti occurrentes monuerunt col. 268.
instantius, obnixè cohortantes, ut peractis apud imperatorem ne-

Their dif- gotiis, ipsos subsequi maturaret. Victus igitur comes tam² im- Id. ii. 19,
ference and perialium quam principum instantia, relicto exercitu sub custodia col. 269.
subsequent episcoporum et virorum nobilium qui in castris erant, ipse cum
reconcilia- paucis Constantinopolim properans, ad imperatorem ingressus
tion with est. A quo cum omni reverentia susceptus, cum multa instan-
the empe- tia exhortatus, ut imperatori fidelitatis juramentum, secundum
ror. formam aliorum principum qui eum præcesserant, exhiberet,
negavit plane; unde indignatus imperator insidiabatur illi et

ejus exercitui, præcipiens militibus suis, ut repente in legioni-
bus comitis irruentes usque ad mortem persequi attemptarent.
Igitur centuriones imperatoris et quinquagenarii, agminibus Id. ii. 20,
militaribus prærogati, domini jussionem exequentes, clam et de col. 269.

nocte in comitis irruunt expeditiones, aliquos non præmunitos
inventientes, ex eis plurimos peremerunt. Comes vero hæc
audiens, imperatori proditionis objecit infamiam. Unde facti
pœnitens, Boamundum, qui adhuc in ulteriore maris littore
cum suis residebat, ad se facit evocari, ut per ejus et principum
suorum interventum, comitis sibi animum reconciliare possit;
qui ad ejus vocationem venientes, licet multum displiceret
quod factum fuerat, cum viderent quod non esset ultionis
locus, cum ad majora properarent, ad exhortationem eorum Id. ii. 21,
comes et imperator reconciliantur; et juxta formam fidelitatis col. 271.
ab aliis factam juramentum exhibens, in plenam gratiam re-
versus, donis ingentibus est honoratus.

Form of
fealty paid
to the
emperor
by the
Crusaders.

Forma³ autem fidelitatis hæc est, in qua omnes consenserunt
totius Occidentis principes: quod civitates et castella cum pos-
sessionibus aliis, quæ ad jus imperatoris spectare videbantur, si
ea possent subjugare, sibi redderent incontinenti, salvo princi-
pibus manubiis omnibus in eisdem inventis. Quod quibusdam
ex nobilibus nimis videbatur iniquum, ut sui sanguinis effusione
mercarentur commodum alienum. Imperator autem ut satisfac-
ceret peregrinis, juravit quod ipsis auxilium fidele impenderet
et consilium, quibus possent inimicos debellare. Venit interea Will. of
Constantinopolim comitis exercitus, qui statim de mandato ipsius Tyre, ii. 21,
ad eos qui se præcesserant transiens, cæteris legionibus est col. 271.
conjunctus.

¹ At the foot of the page is the note: Idem { Bosforus.
Hellespontus.
Brachium Sancti Georgii.

² tam] om. C.

³ This paragraph seems the compiler's own, though the substance may
be found in W. of Tyre, iii. 12, col. 285.

De peregrinatione Roberti ducis Normannorum et sociorum ejus. A.D. 1096.

- Diceto,**
col. 492. Hoc denique tempore Robertus dux Normanniæ cruce signatus, iter Jerosolimitanum omnium peregrinorum novissimus arripiens, posuit Normanniam in vadimonium fratri suo regi Willelmo, acceptis ab eo decem milibus libris argenti. Junx-
Will. of
Tyre, ii. 22,
col. 272. erunt autem se ejus agminibus Robertus comes Flandrensis, Eustachius comes Boloniensis, Stephanus comes Blesensis comes Carnotensis, comes Stephanus Albemarlensis, Rothrodus comes Perticensis, Rogerus de Barnevilla, de Britannia viri magni Fergandus et Conanus. Hos quoque sequebantur Angli, Normanni, Flandrenses, Britones, Andegavenses, Galli occidentales, et omnes populorum cunei, qui ab oceano Britannico usque ad Alpes mediterraneo tractu degebant. Isti omnes in negotium crucis profecti in Apuliam et Calabriam, circa hyemis ingruentis initia, nivium et glacierum vitantes¹ incom-
Malmesb.
iv. 350,
p. 536. moda, ibidem expectantes donec aura feliciores arrideret.
Will. of
Tyre, col.
273. Circa idem tempus fundata ecclesia Norewicensis, et in ea
Diceto,
col. 491. pro clericis monachi surrogati.
- Advance of Robert of Normandy and his followers.
The church of Norwich founded.

De obsidione Nicææ civitatis a cruce signatis facta.

- Cf. Baldric,**
Hist.
Hieros. i.
col. 1075
(Migne,
clxvi.). Anno Domini M^oCVII. Dux Godefridus cum suis legionibus apud Constantinopolim, dux Boamundus cum suis apud urbem Castoream, comes Tholosanus cum suis apud Pelagoniam, celebres Dominicæ Nativitatis dies transigentes, decreverunt, unusquisque in loco suo, intuitu religionis, manus a præda et qualibet injuria cohibere. Hi omnes in vere sequenti, compositis sarcinis, vehiculis et clitellis iter aggredientes, versus
Will. of
Tyre, ii. 21,
col. 272. Nicæam urbem pedetentim incedunt. Qui tandem ad Nicomediam, quæ Bithiniæ metropolis est, venientes, habuerunt obviam venerabilem sacerdotem Petrum heremitam ibi, qui cum paucis quæ sibi superfuerunt, reliquis legionibus occurrens, eorum cœtibus conjunctus est, principibus salutatis; ubi ab omnibus benigne susceptus, de suorum amissione plurimum condolebant, et multa ei donaria contulerunt. Multiplicatis igitur armatorum copiis, et moderamine congruo iter expedientes, Nicæam per Dei gratiam attigerunt; ubi castris in girum dispositis, loca tamen venturis² reservantes, urbem mense Maio, decima quinta die mensis, in die videlicet Dominicæ Ascensionis, obsederunt. Comes vero Tholosanus negotiis pertractatis, sumpta ab imperatore licentia, ad urbem præ-
Siege of Raymond of Toulouse joins them.

¹ vitantes] evitantes, O. This clause and the next are the compiler's.

² O. W. ins. legionibus.

A.D. 1097. dictam velox pervenit, et cæteris se principibus obsidionem agentibus cum legionibus conjunxit.

Prodigy in Nonis Aprilis apud Finchamestude in Berksire quod- Robert de
Berkshire. dam stagnum fluxit sanguine. Monte.

Qualiter dux Robertus venit ad obsidionem Nicææ civitatis.

Advance of Robert of Normandy to Nice. Audiens autem dux Normannorum Robertus Nicæam urbem a principibus, qui ipsum præcesserant, jam esse obsidione vallatam, convocatis viæ consortibus sarcinisque compositis, Will. of Tyre, iii. 22, col. 273. ad mare descendit. Et moram quam fecerat in Apulia redimere¹ cupiens, cum omni tranquillitate Yllirico, Macedonia, et utraque Thracia transcuris, Constantinopolim pervenit. Ubi ab imperatore vocatus, more aliorum principum, fidelitatem tam ipse quam comites qui cum eo venerant, fecerunt; et inde in ampliorem recepti gratiam, in auro, vestibus pretiosis, vasis tam artificio quam materia admiratione dignis, closericis quoque inauditæ æstimationis; dona susceperunt, qualia prius non viderant, et quæ ipsis etiam receptoribus stuporem inferrent, dum rerum antea visarum excederent dignitatem. Deinde sumpta ab imperatore licentia, transitoque Hellesponto, cum suis legionibus Nicæam pervenerunt, a principibus, qui eos prævenerant, magnæ devotionis amplexu suscepti; qui locum sibi in obsidione deputatum obtinentes, castra magnifice statuerunt. Hic igitur primum ex diversis agminibus [unus] Id. iii. 23, factus [est] Dei viventis exercitus, ubi legionibus numeratis col. 274. inventi sunt habere peditum² secenta milia,³ equitum vero loricatorum centum milia, qui omnes in girum prædictæ urbis considentes, laborum suorum [primitias]⁴ cum omni devotione Domino consecrarunt.

Numbers of the whole army.

De pugna inter Christianos et Turcos et nostrorum victoria gloriosa.

Victory of the Crusaders before Nice. Nicæa, urbs magna et rerum omnium opulentissima, una est Id. iii. 1, de civitatibus Bithiniæ, cujus dominus erat quidam Turcorum col. 273. potentissimus simul et totius regionis, nomine Solimannus, qui lingua Persarum rex interpretatur. Hujus autem antecessores ab

¹ *redimere*] redire, A. C. D. has *reddere* altered to *redimere*.

² *peditum*] predictus, D., and so A., but it has been altered to *preditum*.

³ *milia*] om. C.

⁴ *primitias*] om. A. O. W. has *fructum*. A modern hand has inserted *propositum* in A.; *primitias* is from William of Tyre, and the Hist. Angl. has it.

- Will. of Tyre, iii. 1, col. 275. imperatore Constantinopolitano, Romano nomine, qui ante hunc A.D. 1097. Alexium erat tertius, has occupaverant regiones, et easdem huic tradiderant Solimanno. Possidebat autem provincias universas a Tharso Ciliciæ usque ad Hellespontum, ita ut in confinio Constantinopolitanæ civitatis procuratores suos haberet, qui tributa et vectigalia totius regionis ad commodum domini sui colligerent et collecta confiscarent. Ipse autem cum multitudine copiosa armatorum in montibus vicinis, vix ab obsidione decem miliaribus distans, opportunitatem quærebat, quo ordine urbem posset a cruce signatorum inquietudine liberare. Tunc Solimannus ut cives obsessos consolaretur, duos ad illos direxit nuncios, qui navigio per lacum ad urbem descenderent, et mandata sibi imposita ad cives obsessos occulte perferrent; Id. iii. 2, col. 276. sed unus ex illis qui missi fuerant a nostris captus est, et alter gladio confossus. Principes autem nuncium, qui vivus captus fuerat, in arcto ponentes, didicerunt ab eo, quod Soldanus in crastino venturus erat, ut obsidionem solveret et illos de instanti periculo liberaret. Solimannus igitur in cras- Defeat of Soliman. tino circa horam tertiam, ut nuncius prædixerat, cum quingentis armatorum milibus de montibus ad plana descendens, præmisit decem milia equitum ad portam meridianam quæ comiti Tholosano commissa fuerat, et cum impetu multo in ejus irruunt legiones, a quibus accepti, et conatibus mirabiliter confractis et aciebus dissolutis, jam erant in fugam versi. Cum ecce Solimannus cum majoribus superveniens copiis, illos qui dissoluti erant iterum reducens, in nostros redire compellit. At vero dux Godefridus et dominus Boamundus comesque Flandrensis cum suis ad unguem armati, videntes comitis exercitum supra vires fatigari, irruunt constanter in hostium legiones, et interfectis ex eis ad quatuor milia, et nonnullis captivatis, in fugam eos compulerunt. Nostri quoque Investment of Nice. hac prima potiti victoria, obsidionem continuant,¹ dispositis in gyrum militaribus catervis in hunc modum: ad portam orientalem sedit dux Godefridus cum duobus fratribus suis et eorum catervis; ad portam septentrionalem dominus Boamundus cum Tancredo et aliis principibus suis; ad portam australem comes Raimundus et episcopus Podiensis; ad portam occidentalem dux Normannorum Robertus et comes Flandrensis cum suis armatis. Sic ergo ex omni parte urbs vallata est; ita quidem quod antea non perlustrarunt radii solares militiam tam præclaram. Deinde principes nostri ad terrorem Will. of Tyre, iii. 4, col. 278. civium inclusorum, capitibus occisorum amputatis et machinis immisissis, in urbem projecerunt, mille capita cum quibusdam captivis ad imperatorem dirigentes.

¹ *continuant*] *continuatum*, W.

A.D. 1097.

*De suffossione et ruina turris.*Siege of
Nice.
p. 194.

His ita gestis, placuit principibus ut petrias aliasque Will. of
machinas ad muros urbis applicarent. Dumque in hoc atten- Tyre, iii. 5,
tius artifices laborarent, et urbem frequentibus impugnassent col. 278.
congressionibus, curriculo septem hebdomadarum, quadam die
condicto de more insultu, duos nobiles, Baldewinum, videlicet
Calderon, et Baldewinum de Gant, unum jactu lapidum, alte-
rum jactu¹ sagittæ, dum animosius in urbis expugnatione de-
certarent, nostri misero infortunio amiserunt. In alio quoque
similiter conflictu, de principum consilio iterato, comes Wil-
lelmus de Foreis et Galo de Insula sagittis confixi ceciderunt.
Guido præterea de Possessa vir nobilis ibidem carne solutus
est, gravi infirmitate correptus. Quadam iterum die dum Id. iii. 6,
principes universi machinas suas certatim ad murum appli- col. 279.
carent, comes Hermannus et Henricus de Ascha Theutonici
instrumentum quoddam satis artificiose composuerunt, in quo
equites viginti componentes ad murum applicuerunt. Quæ
tandem, instantibus ad defensionem civibus, magnorum impulsu
lapidum ita contrita est, ut eos qui infra erant comprimeret
universos. Fervebant autem alii nihilominus in opus inceptum,
et assiduis insultibus requiem civibus subtrahebant. Lacus
tamen civitati adjacens nostrorum præcipue præpediebat opus;
nam cives per eum liberius navigantes, victum et alimentorum
copias in nocumentum principum intulerunt in urbem. At Id. iii. 7,
principes, adhibitis ad lacum navibus et armatis impositis, col. 290.
victualia civibus subtraxerunt. Ad turrin quoque quandam, Id. iii. 8,
quæ erat in parte australi civitatis, cæteris omnibus eminens col. 281.
tior et fortior ad expugnandum, cum omnia deficerent argu-
menta, tandem adhibuerunt suffossores, qui eam cum multo Id. iii. 9,
labore suffodientes et ligneis materiis sustentantes, supposito col. 282.
demum² igne quo ligna consumerentur, dum materia in cineres Id. iii. 10,
esset redacta, turris cum tanto fragore corruit, ut instar terræ col. 283.
motus audientium corda perturbans non modicum ingereret
sua ruina terrorem. Ad sonitum igitur tantæ ruinæ, excitatæ
legiones ad arma convolant, animos acunt, quasi urbem
protinus ingressuri.

*De captione Niceæ civitatis et de remuneratione imperatoris.*Capture of
Soliman's
wife and
children.

Solimanni vero uxor, ex turris ruina in desperationem versa, Id. iii. 11,
navibus cum suis per lacum devecta, ab urbe clam egreditur; col. 284.
sed nostri, qui in lacu erant in navibus ad explorandum immissi,

¹ jactu] ictu, W., as William of Tyre.² demum] deinde, W.

- Will of Tyre, iii. 11, col. 284. Id. iii. 9, col. 282. fugientem capiunt, et captam principibus præsentant; captis A.D. 1097. igitur cum illa duobus filiis suis adhuc tenellis, sub arcta cum matre custodia deputantur. Dux magnificus Godefridus Turcum Prowess of Godfrey. quendam, qui multos ex nostris telis confoderat et insuper principes verbis probrosis afficiebat, visa opportunitate, sagitta cerebro perforato, extra murum in fossatum præcipitem dedit.
- Hen. Hunt. vii. f. 214 b. Tunc undique omnes ad insultum animati, lituis perstreptentibus et tubis, aggrediuntur urbem; repletur aer clamoribus, non prosunt inclusis sagittæ, non tela ignita, non lapides aut ligna, non vires, non arma, non missilia augmentata. Tunc cives ad deditur Surrender of Nice. tionem compulsi, resignaverunt urbem Tatino cuidam imperatoris ministro; quod nostris principibus ad majora properantibus satis placuit, juxta quod fuerat imperatori concessum. Receperunt autem peregrini sclavos¹ suos omnes, tum illos qui in obsidione capti erant a civibus, tum illos qui de exercitu Petri a Solimanno capti fuerant, ut superius est relatum. Principes igitur nuncios ad imperatorem dirigentes, hortati sunt instantius, ut ad partes illas tot de suis principibus mittat, qui sufficiant ad custodiam civitatis; præsentaveruntque ei uxorem Soliman's wife and children sent to the emperor. Solimanni et filios, quod gratanter acceptavit. At imperator lætabundus et gaudens de familiaribus suis quosdam direxit, qui urbem cum omni captivorum substantia in auro et argento et omni genere supellectilis susciperent, per quos etiam singulis peregrinis donaria transmittens ingentia, tam litteris quam viva voce benivolentiam singulorum captabat, et pro tam laborioso servitio et imperii sui tanto incremento gratias refert copiosas. Capta est autem urbs Nicæa anno Domini millesimo nonagesimo septimo, mense Julio,² vigesimo die mensis.
- Id. iii. 12, col. 285.

De progressione cruce signatorum et damnosa victoria eorumdem.

- Id. iii. 13, col. 286. Soluta igitur obsidione, iterum de mandato principum cruce signatorum ad proficiscendum invitatur exercitus, et compositis Battle of Dorylæum. sarcinis, tertio kalendas Julii iter arripiunt; et pontem quendam transeuntes, in duo exercitum diviserunt; dominus Boamundus et dux Normannorum Robertus, comes Blesensis Stephanus, Hugo de Sancto Paulo, et Tancredus, cum suis cohortibus lævam secuti, in vallem, cui nomen est Gorgoni,³ pervenerunt; reliqui vero omnes dexteram tenentes, vix a castris prædictorum duobus distantes miliaribus, dietam compleverunt. Solimannus vero illatæ memor injuriæ, in crastino circa horam diei secun-

¹ *sclavos*] captivos, W. of Tyre.

² *Julio*] sic. Junio, William of Tyre.

³ *Gorgoni*] Georgii, Hist. Angl.

A.D. 1097. dam adest cum Turcorum agminibus infinitis, quorum numerus Will. of
 Battle of ducentorum milium summam¹ excedere dicebatur. Nostri vero, Tyre, iii.
 Dorylæum. per exploratores eorum adventu præcognito, sarcinas et cur- 13, col. 287.
 rus cum debilibus suis secus arundinetum in vicino positum
 locaverunt, et ipsi ad arma convolantes, equos præparant, quasi
 cominus pugnaturi. Et missis nunciis ad alium exercitum, a
 quo temere recesserant, hortantur attentius ut auxilium con-
 ferant² suis legionibus desperatis; sed interim, nostris invitis,
 bellum committitur horribile et damnosum, in quo Christiana
 contrita sunt agmina vehementer. Nam equi eorum insolitum Diceto,
 non ferentes clamorem Turcorum, buccinarum clangorem, ictus- col. 493.
 que taburcinorum, calcaribus non parebant. Dum igitur Chris- Hen. Hunt.
 tiani fugam inire cogerentur, supervenit magnificus dux Nor- f. 214 b.
 mannorum Robertus, clamans et dicens, "Quo fugitis, milites?
 "quo fugitis? equi Turcorum nostris velociores sunt, unde fuga
 "præsidio non est. Melius est enim bene mori, quam turpiter Diceto,
 "vivere; mecum sentite, me sequimini." Hæc cum dixisset, col. 493.
 in quandam Turcorum regem lanceæ direxit aciem, quæ scutum
 ilico et lorica cum corpore perforavit. Secundum quoque et
 tertium similiter in momento confossos prostravit. Tunc animus Hen. Hunt.
 redit Christianis, pugnaque gravissima committitur et horrenda. vii. f. 214 b.
 Cæsi sunt in illo conflictu de nostris duo principes; nam Wil-
 lelmus Tancredi frater, dum regem quandam Turcorum lancea
 transfigit, ejusdem regis lancea perforatur. Godefridus quoque
 de Monte, dum caput cujusdam pagani amputat, sagitta per-
 foratur. Tertius Parisiacensis Robertus eodem mortis genere Will. of
 vitam finivit. Ceciderunt autem in hoc conflictu ad duo milia Tyre, iii.
 peregrinorum, deficientibus agminibus et in fugam compulsis. 14, col. 288.
 Sed cum sic afficeretur populus Christianus, ecce alius exercitus,
 quem ducebat dux Godefridus, cum quadraginta milibus arma-
 torum, qui omnes acriter in acies irruunt perversorum, et
 atrociter satis et animose decertantes, dum Turci infideles tot
 hostes supervenisse conspiciunt, quasi cælum super se raiturum Hen. Hunt.
 expavescent, et cum duce suo Solimanno præsidium fugæ capes- vii. f. 215.
 sunt. Quos fugientes Christiani tanta persequuntur instantia, Will. of
 ut per quatuor miliaria ultra eorum castra continuam opera- Tyre, iii.
 rentur ex eis stragem. Et captivos omnes, quos Turci cepe- 15, col. 289.
 rant, reducentes, ad castra eorum sunt reversi; ubi repperientes
 copiam auri et argenti, jumentorum cum gregibus, armentis, et
 victualibus infinitam,³ collectis papilionibus et tentoriis, equis

¹ *summa*] introduced by Par. in the margin of A. It is not in W. W. of Tyre has *quantitatem*.

² *conferant*] om. A. W. inserted in the margin of A. by Paris.

³ *infinitam*] infinitis, W., Par. inserts *copiam* in the margin.

Will. of
Tyre, iii.
15, col.
289.

pariter et camelis, in castra¹ propria sunt recepti. Cecidisse A.D. 1097. autem dicuntur ea die de numero hostium, et apud suos, virorum Losses on potentium ad tria milia. Actum est itaque hoc prælium die both sides. kalendarum Juliarum, pugna multum dissimili, cum Turcorum centum quinquaginta milia contra Christianorum quinquaginta milia decertarent.

De progressu peregrinorum a Nicæa usque ad Antiochiam, et regionibus subjugatis.

Id. iii. 16,
col. 289.

Postquam autem per triduum moram, sibi et equis necessariam, Advance in loco certaminis protraxissent, lituis monentibus, se iterum ad of the iter accingunt. Et transcursum Bithinia universa, Pissidiam sunt crusaders ingressi. Ubi casu in provinciam arenam et inaquosam descen- upon Ant- dentes, ibidem præ² sitis importunitate, ardoris molestia, cœpit tioch. populus ita deficere, ut plusquam quingenti spiritum exhalarent. Tandem his erepti periculis, descenderunt in regionem uberri- mam juxta Antiochiam minorem, quæ Pissidiæ³ metropolis est.

Id. iii. 17,
col. 290.

Exhinc quoque turmas suas dividentes dispersi sunt per pro- vincias, ut eas explorarent, quo possent ad principes earum perferre notitiam. Qui a castris divisi, Heraclæam Lichaoniæ

Id. iii. 18,
col. 292.

urbem prætereuntes, ad Yconium, ejusdem regionis metropolim, pervenerunt, quam omni habitatore vacuum invenerunt. Turci enim civitates et castella deserentes, cognito peregrinorum adventu, non habebant fiduciam resistendi. Indeque Mara-

Id. iii. 19,
col. 292.

siam urbem transeuntes, Ciliciam sunt ingressi. Habet autem Boundaries Cilicia ab oriente Celessyriam, ab occidente Ysauriam, a septem- of Cilicia. trione juga montis Tauri, ab austro Cypricum mare. Habet

Hen. Hunt.
vii. f. 215.

etiam duas urbes metropolitanas, Anavarzan et Tharsum, docto- ris gentium Pauli natale solum; hæc civitas subdita est Balde- wino fratri ducis Godefridi. Robertus Normannorum [dux] quandam cepit urbem Azena vocatam,⁴ et dedit eam suo militi Symeoni. Dux Boamundus et comes Reimundus ceperunt aliam urbem, quam Petro de Alpibus contulerunt. Inde ad Oxan⁵ pro- fecti, urbem obtinuerunt, et Petrus de Russillon⁶ cepit Rufam⁷

¹ castra . . recepti] castris . . reversi, A. It is altered by Paris. W. of Tyre has reversi.

² præ] A. has po in the margin.

³ Pissidiæ] Posside, A., with D in the margin; Perside, C.; Deside, D.

⁴ urbem Azena vocatam] quan- dam civitatem Turcorum, Hunt. Azena seems to come from the

previous sentence in Huntingdon, who says "Athena vero et Mamistra " subdite sunt Tancredo." The place is Adana, near Tarsus.

⁵ Oxan] a mistake of the scribe for Cozan, i.e. Cocson, the ancient Cucusus.

⁶ Russillon is an error for Roasa (Roaix).

⁷ Rufam] Russa, Baldric, ii. 1090.

A.D. 1097. et plurima castella subegit. Guelfus quidam, natione Burgun- W. of Tyre, iii. 20, col. 294.
 Conquests of Guelf, Tancred, and Baldwin. dus, Adama urbem subjugavit, et Tancredum supervenientem in ea benigne suscepit. Tancredus inde profectus Mamistram¹ Id. iii. 21.
 venit, et Tarcis interfectis, urbem subjugavit. Inde ad minorem Id. iii. 25, col. 298.
 Alexandriam descendens, urbem obtinuit, et provinciam sibi totam subegit. Baldewinus frater ducis Godefridi, ad majorem Id. iv. 1, col. 299.
 reversus exercitum, assumpta militia in partes septemtrionales descendit, et regionem totam usque ad Eufraten in sua jura recepit. Exiit ergo fama ejus ad cives Edessanos, qui² trans Id. iv. 2, col. 300.
 flumen habitabant, quod tantus princeps de gente occidentis advenerat; qui vocantes eum humiliter rogabant, ut sibi et suæ civitati præesse dignaretur. Est autem Edessa nobilis Mesopotamiæ civitas, quæ alio nomine Rages appellatur, ad quam Tobias senior Tobiam filium suum misit, ut a Gabelo cognato suo reposceret decem talenta. Ad hanc veniens Baldewinus a duce urbis et populo universo cum gloria suscipitur et honore. Inde Id. iv. 5, col. 304.
 Samosata. urbem Samosatam adveniens, cum vidisset eam quasi inexpugnabilem, datis aureorum decem milibus, emit eam a duce civitatis, et in sua jura recepit. Et inde ad Sororgiam transiens, Id. iv. 6.
 Seruge. obsedit illam et cepit. Quod cum factum fuerat, liber com-
 meatus ab Edessa usque ad Antiochiam, transire volentibus, Id. iv. 7.
 Maresia. patebat.³ Major interea exercitus ad urbem Maresiam profectus, quam Turci præ timore vacuum reliquerant, Christianos in ea solummodo invenerunt. Inde miserunt Robertum ducem Normannicum ad urbem Artasiam cum comite Flandrensi, quorum adventum cum cives cognoverunt, Turcos omnes, qui⁴ eos multo jam elapso tempore oppresserant, necaverunt, et extra urbem omnium capita projecerunt. Distat autem hæc civitas ab Antiochia miliaribus quindecim, quæ etiam Calquis alio nomine nuncupatur.

De transitu cujusdam pontis et obsidione Antiochiæ.

Advance across the Orontes to Antioch. His ita gestis revocatæ sunt omnes legiones dispersæ per Id. iv. 8, col. 306.
 diversas provincias, et exercitu redintegrato, generale fit interdictum inter eos, ut nullus de cætero nisi jussus præsumat ab exercitu separari. Mane autem facto, acies versus Antiochiam dirigunt; sed quoniam fluvius Orontes, qui et vulgari appellatione Fer dicitur, in via medius erat, super quem pontem audierunt fortissimum esse, miserunt Robertum ducem Normannicum cum sociis expeditis, qui itinera prætemptarent, et si quid

¹ *Mamistra*] the ancient Mop-suestia, now Messissé. Le Prevost, Orderio Vital. iii. p. 514.

² *qui . . habitabant*] introduced by

the compiler from below (col. 301).

³ *patebat*] patebit, W., and so A., but it is altered by Paris.

⁴ C. ins. in.

Will. of Tyre, iv. 8, col. 306. difficultatis emergeret, principes sequentes super eo redderent A.D. 1097. certiores. Præcedebat ergo dux majores legiones, donec ad Passage prædictum pontem pervenit. Erat autem pons lapideus, in of the Orontes.

utraque fronte turres habens fortissimas, in quibus centum viri armis strenui, balistarum usum habentes, erant deputati, qui pontem vel fluminis vadum volentes transire violenter arcerent. Advenerant præterea ab Antiochia equites septingenti, qui in ulteriori¹ fluminis ripa constituti, transitum nostris negare pro viribus decertabant. Ad hunc quoque pontem cum transire non poterat dux Robertus, ab hostibus prædictis impeditus, fit ibidem conflictus asperrimus, qui usque ad adventum majoris exercitus non cessabat. Postquam ergo universæ convenerant legiones, lituis perstreptentibus et tubis, pontem invadunt, viribus totis hostes repellunt, et alii interim vado reperto p. 196. flumen potenter transeunt, et ripam ulteriorem hostibus fugatis attingunt. Deinde translato exercitu universo, castra statuerunt, et die sequenti inter montes et fluvium viam regiam sequentes, ante urbem infra miliare unum castra locaverunt.

Id. iv. 9, col. 307. Est autem Antiochia civitas præclara, ab Antiocho filio² Alex- Antiochia. andri Macedonis dicta, eo quod illam caput statuerit regni sui.

In hac postmodum apostolorum princeps cathedram tenuit pontificalem sub Theophilo viro venerabili, qui erat in civitate potentissimus, a quo etiam fuit Theophilis³ nuncupata. Hæc Theophilis. quoque priscis temporibus dicta est Reblata, ad quam Se- Reblata. dechias rex Juda ante Nabogodonosor regem ductus est et

Id. iv. 10, col. 308. oculis privatus. Sita est autem⁴ in provincia Syriaceles, quæ Syriaceles. majoris Syriæ pars esse dinoscitur, habens agros uberrimos,

Id. iv. 11, col. 311. rivis ac fontibus delectabilis et amœnitate singularis. Erat autem dominus civitatis quidam Anxianus, natione Turcus, qui de familia fuerat magni Soldani Persarum, nomine Belfecho, qui provincias illas omnes suo expulsis Christianis subjugavit imperio.

Id. iv. 12, col. 313. Placuit itaque principibus occidentis, ut ad urbem The city accedentes eam obsidione vallarent; unde urbi appropinquant, invested.

Id. iv. 13, col. 313. modum disponunt; cum igitur quinque essent portæ civitatis, quarum duæ propter fluminis vicinitatem⁵ non poterant obsideri, dimisit illas exercitus inopsessas, reliquis tribus obsidione vallatis. Superiorem igitur portam obsedit Boamundus, cum his qui ab initio fuerant ejus castra secuti. Juxta eum sedit dux Normannorum Robertus et comes Flandrensis cum sociis suis,

¹ *ulteriori*] *ulteriora*, W., and so A., but it is altered by Paris.

² *filio*] an introduction of the compiler. W. of Tyre has *post mortem A.*

³ *Theophilis*] *Theopolis*, W. of Tyre.

⁴ *autem*] om. W., though in O.

⁵ *vicinitatem*] *vicinitatis*, C. D.

A.D. 1097. qui a castris Boamundi usque ad portam Canis agmina conjunx- Will. of
erunt. Juxta illos continuaverunt obsidionem comes Tholosanus Tyre, iv.
et episcopus Podiensis Aymerus, cum aliis nobilibus qui eorum 13, col.
fuerant vexilla secuti. Juxta eos sederunt aliis copulati dux 314.
Godefridus cum fratribus suis Eustachio et Baldewino, et aliæ
legiones multæ, quæ ipsum quasi rectorem fuerant subsecutæ.¹

Boamundus victualia quærens multos Turcorum interfecit.

Siege of
Antioch.

Civitate itaque in hunc modum obsessa, locaverunt machinas Cf. Id. iv.
in locis opportunis, petrarias scilicet, trabuculos, et mangonellos, 15, col.
ex quibus crebros lapides emittebant et damnosos,² quæ civibus 316.

Plunder
obtained by
Bohemond
and Robert
of Flan-
ders.

inclusis terrorem non minimum incusserunt. Castellum etiam
ligneum latum componentes et altum, balistinarios in eo loca-
verunt, qui in insidiis civium constituti telis ignitis³ et vene-
natis multos neci ex hostibus tradiderunt. Turci e contrario
machinas pro machinis construentes, tela pro telis et lapides
pro lapidibus in peregrinorum perniciem remiserunt. Tandem
innumeris hinc et inde interfectis, et maxime ex eis qui
victualia quærebant, deficientibus⁴ alimentis, dominus Boamun- Id. iv. 19,
dus et comes Flandrensis Robertus de communi consilio, ut col. 320.
pabula quærerent, exierunt. Audientes autem Turcos esse in
quodam castello et villa magna in regione hostium bonis
omnibus refecta, profecti sunt illuc cum legionibus suis, ubi
multis Deo volente a⁵ paucis trucidatis, spolia multa in suos
usus receperunt. Cognoverunt autem prædicti principes per
exploratores suos Turcorum multitudinem in proximo consti-
tutam, contra quam comitem Flandrensem direxit Boamundus
cum viribus armatis, ipse majoribus copiis stipatus secuturus.
Comes vero in opere Martio vir strenuus, in hostes acriter
irruens, centum ex eis gladio peremit. Dumque victor ad
socios rediret, ecce alii exploratores multo fortiores nunciant
adventare ex alio latere emergentes. Contra quos viribus
multiplicatis incedentes, prævia Dei gratia, omnes in fugam
compulerunt, et quasi per duo miliaria insequentes eos, stragem
non modicam hostibus intulerunt. Indeque cum triumpho ad
castra revertentes, cum equis et mulis, camelis,⁶ asinis, armentis,
et spoliis uberrimis quæ⁷ contraxerant, agros repleverunt cir-
cumpositos, et principes in victus penuria laborantes immensa

¹ *subsecutæ*] subsecuti, A.

² *damnosos*] dampnos, A. The Hist. Anglor. has *dampna*, adding *irrogabant* at the end of the sentence.

³ *ignitis*] ignis, O. A.

⁴ *deficientibus*] deficientis, A.

⁵ *a*] cum, A. O. W.

⁶ *camelis . . armentis*] introduced by the compiler, who has enlarged all this description.

⁷ *quæ*] quas, A. O. W., probably from "præda, quam contraxerant," in W. of Tyre.

W. of Tyre, iv. 19, col. 321. Id. iv. 21, coll. 322, 321. Id. iv. 20, col. 321.

laetitia perfuderunt. Sed quoniam tantæ multitudini vix per A.D. 1097. dies paucos præda sufficere potuit præfata, prævaluit in brevi Many adeo fames in populo, quod innumera hominum multitudo, ab crusaders obsidione recedens, juramentorum et voti¹ professionis immemores, clam ad patriam repedarunt. Inter quos etiam et Tatinus quidam homo subdolos et imperatori Alexio familiarissimus, peregrinorum oppressionem metuens, ut quocunque modo fraudem palliaret, relicta in obsidione familia cum tentorii, recessit non denuo reversurus.² Hoc quoque tempore Death of Suanus, Danorum regis filius et cruce signatus, cum viris mille Swegen, quingentis optime armatis, ad obsidionem properans Antiochenam, non longe ab urbe Nicæa Turcorum perpressus insidias, cum suis omnibus interfectus est. Sed tamen diu et viriliter hostibus resistentes, ne inulti animas effundere viderentur, cruentam post se proditoribus victoriam reliquerunt. son of Eric I.

De afflictione peregrinorum in fame et mortalitate

Id. iv. 22, col. 322. Id. iv. 23, col. 323.

Per idem tempus cum in obsidione fames de die in diem Sufferings invalesceret, et ex fame lues sequeretur, de mandato domini of the Podiensis, qui legatione sedis Apostolicæ in exercitu fungebatur, besieging statutum est ut triduanum indiceretur jejunium in populo; army from videbatur enim prudentioribus viris et litteratis, quod peccatis famine. exigentibus prædicta incommoda acciderunt. Decernunt patres meretrices omnes ab exercitu sequestrari, adulteria et fornicationes, ebrietates et comessationes, aleas et fallaces jurationes, simul et omnes fraudes interdicare universis; ut omni spurcitia eliminata, adesse sibi divinam misericordiam humiliter implorarent. Factum est autem, ut per gratiam Dei superabundantem, populo ad frugem vitæ melioris revocato, ex parte quiesceret sævior ira Dei. Movebantur enim supra mo- Number of dum ex hoc peregrini, quod sciebant exploratores esse in exerci- spies in citu ex omnibus orientis nationibus in quibus conversabantur the army. increduli; dum unusquisque eorum de proprio statu sollicitus scire volebat,³ qualiter se contra tantam expeditionem defendere valuisset. Nec enim erat difficile hujusmodi exploratoribus inter nostros latere, cum mercatores in exercitu victualium, p. 197. alii Græcos, alii Surianos, alii Armenios, se esse affirmarent. Et cum hujusmodi exploratores famem invalescere simul et mortalitatem conspicerent in exercitu, timuerunt peregrini valde ne si tanta calamitas inter Gentiles disseminaretur, ipsi col-

¹ voti] votivæ, O. W. W. of Tyre has publica.

² reversurus] reversus, W., though O. is correct.

³ volebat] volebat, A.

A.D. 1097. lectis militaribus copiis supervenientes peregrinos obruerent Will. of
 Stratagem universos. Cumque principes contra hoc nullum potuissent Tyre, iv.
 of Bohe- remedium invenire, Boamundus vir perspicacis ingenii, circa 23, col.
 mond to primum noctis sequentis crepusculum, cum alii sodales per 324.
 get rid of castra pro apparatu cœnæ de more essent solliciti, adduci præ-
 the spies. cepit Turcos aliquot, quos habebat in vinculis, et tradens eos
 carnificibus, mandat jugulari, et copioso igne supposito, quasi
 ad opus cœnæ assari. Jussit etiam suis, quod si ab aliquibus
 essent interrogati, quid sibi vellet talis cœnæ apparatus, dice-
 rent sic esse decretum, ut quotquot ex hostibus deinceps aut
 eorum exploratoribus caperentur, omnes in prandiis principum
 et populi modo simili consumerentur. Audientes autem qui
 in expeditione erant tam admirabile factum, et quod in castris
 domini Boamundi talia agerentur, accurrerunt universi, et rei
 novitatem admirantes, qui affuerunt exploratores, totum serio
 fuisse factum et absque simulatione credebant. Timentes ita-
 que ne quid sibi simile accideret, de castris furtim egressi, ad
 propria sunt reversi; illis qui eos miserant dicentes, quoniam
 populus iste omnium ferarum silvestrium excedat sævitiam;
 cum¹ non sufficiat sibi urbes et castella subjugare, omnimodam
 hostium substantiam diripere, vel homines captivos inclementius
 torquere et occidere, nisi insuper et de carnibus eorum ven-
 trem suum impleat, et inimicorum sanguine saginetur. Exiit
 ergo sermo iste ad partes orientis remotiores, et longe positas
 perterruit nationes. Civitas quoque Antiochena tota contre-
 muit, hujus facti perterrita novitate. Hæc contulit Deus populo
 suo per studium et operam domini Boamundi, et per hoc ex-
 ploratorum pestis in parte quievit.

*Convalescentia ducis Godefridi ab infirmitate et ægritudinis
 causa.*

Narrow
 escape of
 Godfrey
 from a
 bear.

Surrexit præterea in exercitu ingens lætitia de convalescentia Id. iv. 22,
 ducis Godefridi, qui de valida ægritudinis molestia plene resti- col. 323.
 tutus est sanitati. Receperat namque apud Antiochiam minorem Id. iii. 17;
 vulnus fere letiferum, ab urso quodam sibi inflictum; dum ibi col. 291.
 constitutus ob gratiam recreationis, silvam quandam ingressus,
 pauperem peregrinum invenit ligna arida comportantem; quem
 ursus ingens et horrendi corporis fugientem insequens ut de-
 voraret, periculum imminens pauper clamore testatur. Dux
 vero pauperem clamantem conspiciens et rapido cursu fugientem,
 compatitur peregrino jam a belua devorando, et velociter
 irruit educto gladio ut opem ferret patienti. Videns ergo

¹ cum] cui, W., as W. of Tyre.

Will. of
Tyre, iii.
17, col.
291.

ursus ducem gladio instantem, spreto peregrino, quem prius A.D. 1097. persequabatur, dentibus armatus et unguibus in hostem se contulit fortio-rem. Tandem dux, equo crudeliter vulnerato, pedes effectus, gladio rem agebat. Ursus autem patulo oris rictu et murmure occurrens horrido, ducis constantiam parvipendens, contempto gladio, nititur se cominus ingerere repugnant. Porro dux irruentem a se beluam propellere gladio totis nisibus instans, mucrone eam perfodere laborabat; verum ursus gladium declinans, et ducem brachiis amplexum constringens, in solum deicere conatur, ut sub se positum dente posset facilius et unguibus laniare. Verum miles strenuus et in armis egregius, læva beluam complexus, dextra impingit aciem, et capulo tenus immerso gladio mortem ingerit reluctanti. Saucius tamen dux et cruore respersus, periculosissime quoque vulneratus, cruentam nimis victoriam reportavit. Unde nimia sanguinis effusione debilitatus, ad sodales non potuit remeare. Tandem vero prædicto paupere, qui ejus beneficio mortem evaserat, proclamante et casum indicante, accurrunt legiones universæ, et lectica impositum cum gemitu omnium et lacrimis detulerunt ad castra, et sub chyrurgicorum sollicitudine illum deputarunt, donec convenientibus remediis plenam posset consequi sanitatem. Nunc igitur, ut prædictum est, pristinae sanitati restitutus, gaudium quoque contulit legionibus universis.

Narrow
escape of
Godfrey
from a
bear.

His re-
covery.

Cf. Id. iv.
22, col.
323.

De consecratione Sampsonis Wigorniensis episcopi.

Diceto,
col. 493.

Eodem anno Anselmus, Cantuariensis archiepiscopus, consecravat Sampsonem in episcopum Wigorniensem¹ Londoniis, in ecclesia Sancti Pauli, die Dominica, decimo septimo kalendas Julii.

Sampson,
Bishop of
Worcester.

De Ricardo abbate Sancti Albani.

Eodem anno Ricardus de Exaquo, abbas ecclesiæ Sancti Albani Anglorum prothomartyris creatus, rexit eam magnifice annis viginti duobus, interius religionem reformando, et exterius in cellis, plurimis terris, possessionibus, et rebus multis modis ampliando.

Richard of
Essay
made ab-
bat of S.
Alban's.

De duorum milium strage Turcorum.

Cf. Bal-
dric, ii.
col. 1092.

Anno Dominicæ Nativitatis mxcviii. peregrini, qui erant in obsidione Antiochiæ, dies Natalicios in obsequiis divinis et elemosinarum exhibitionibus magnifice celebrarunt; inter quos

The Crusa-
ders spend
Christmas
at Antioch.

¹ In the margin is a drawing of a pastoral staff.

A.D. 1098. etiam cives Antiocheni, de suo statu satis solliciti, principes Will. of Tyre, v. 1, col. 325.
 Attempt to relieve Antioch. infideles tam vicinos quam longe positos in sui subsidium evocarunt. Factum est autem per eorum instantiam diligentem, quod a Damasco¹ et Jerusalem, Cæsarea, Alapia, Haman, Emissa, et Ierapoli, et conterminis regionibus multis, congregati referuntur circa castrum cui nomen est Hareg, quod ab Antiochia vix quatuordecim miliaribus distat, ad² viginti octo milia bellatorum. Hi omnes habuerunt propositum ex improviso in peregrinos irruere, dum circa urbis insultum essent occupati. Sed principes nostri, quos eorum insidiæ non latebant, pedites omnes de exercitu in obsidione relinquentes, qui equites erant in primo noctis crepusculo, armis instructi, sine Id. v. 2; tumultu et quasi sub silentio de castris egressi, inter lacum col. 326. quendam et Orontem fluvium, qui quasi unius miliaris³ spatio a se distant, nocte illa quieverunt. Mane autem facto, cum festinatione ad arma convolantes, in sex aciebus suum disponunt exercitum, singulis earum certis ducibus assignatis. Turci vero non longe constituti, scientes quod nostri in vicino essent, de suis copiis duas acies præmiserunt, reliqua turba cominus subsequente. Factum est autem ut nostri, qui vix⁴ septingenti erant, suscepto de supernis incremento, infinita milia viderentur. Procedentibus itaque paulatim ad invicem legionibus, cœperunt primæ acies eorum in nostros cum magno impetu irruere, et immissa sagittarum grandine ad suos⁵ habere recursum. Nostri autem cominus accedentes, vibratis more solito lanceis et gladiis incumbentes, eos omnes in unam turbam solidari compellunt. Comprimentibus quoque illos hinc lacu, illinc fluvio, evagandi⁶ licentiam auferebant. Unde⁷ Christianorum ferre non valentes instantiam, in sola fuga constituunt spem salutis. Dantibus ergo terga⁸ infidelibus, nostri eos certatim insequuntur usque ad castrum supradictum, quod a loco certaminis miliaribus decem distabat. Videntes autem oppidani suorum fugam, et gladiis eos fere omnes cecidisse, succenso Hareg castro, et ipsi fugam capessunt. At vero Armenii et alii fideles regionis, prædictum occupantes municipium, illud nostris principibus⁹ reddiderunt. Ceciderunt¹⁰ autem die illa ex hosti-

p. 198.

¹ *Damasco et Jerusalem*] from Baldric, ii. col. 1092.

² *ad . . . bellatorum*] not in W. of Tyre.

³ *miliaris*] om. C. D. W. It is in the margin in A. in a later hand.

⁴ *vix*] viri, C., the last letter of *vix* being concealed in A. by a

piece of vellum attached to the leaf.

⁵ W. *ins. confidunt*. It is not in W. of Tyre.

⁶ *evagandi*] *evadendi*, W.

⁷ W. *ins. Turci*.

⁸ *terga*] *tergis*, A. W.

⁹ *principibus*] *precibus*, O.

¹⁰ *Ceciderunt*] om. W. It is in O.

Will. of Tyre, v. 2, col. 327. bus ad duo milia, ex quibus quingenta capita reportantes cum A.D. 1098. mille equis optimis et manubiis copiosis ad castra reversi sunt, Victory of multas gratiarum actiones Domino persolventes. Cives quoque the Crusaders. interea per portam civitatis certatim egredientes, fere tota die nostris gravissima intulerunt certamina, donec nostrorum audientes adventum in civitate sese receperunt. Principes itaque victores ad obsidionem reversi, ducenta capita Turcorum in signum triumphi et doloris eorum incrementum machinis jaculatoriis in urbem præcipitari¹ fecerunt; cætera vero ante urbem palis confixa statuerunt, ut tam hæc quam illa eorum molestias adangerent.

Peregrini trecenti a Turcis prosternuntur.

Hen. Hant. Cumque principes omnes ad obsidionem reversi fuissent, in- The siege vii. f. 215. vadunt acriter universi mœnia civitatis. Contra quos cives renewed. acerrime rebellantes, signiferum Podiensis episcopi et multos alios peremerunt. Tandem cum in mensem quintum se pro- Arrival of Will. of Tyre, v. 4, col. 328. traheret obsidio, venerunt naves Januensium, peregrinos et Genoese victualia ferentes, et frequentibus nunciis exigentes, ut missis ships with aliquot de principibus secure eos ad castra conducerent. Quod pilgrims audientes peregrini qui in obsidione erant et victus penuria visions. vexabantur, infinitus eorum numerus ad mare descendit; ubi peractis negociis, ad castra redire proponunt. Eliguntur itaque de principibus dominus Boamundus, comes Tholosanus, Everardus de Pusato, et comes Garnerius de Gres, ut peregrinos qui in portu erant, tam eos qui nuper advenerant, quam alios qui ad mare descenderant, sub salvo ad castra reducerent. Audientes autem Antiocheni, quod prædicti principes ad mare descenderant, missis quatuor milibus expeditorum militum illis obviam, præceperunt ut parantes peregrinis insidias eos interficere laborarent. Factum est autem, cum plebei peregrini Slaughter cum victualibus et jumentis onustis inermes redirent ad castra, of the pil-Turci ab insidiis erumpentes in² ipsos non segniter irruerunt. grims. Contra quos cum principes præfati diu decertassent, videntes tandem imparem nimis conflictum contra tantam Turcorum multitudinem, cum illis, qui eos sequi poterant recedentes, ad castra de loco certaminis redierunt. Ceciderunt autem ibi ex pauperibus peregrinis quasi trecenti promiscui sexus et ætatis.

¹ præcipitari] immittere, W. Will. of Tyre has *contorqueri*.

² in] et, W.

A.D. 1098. *De strage Turcorum gravissima et prælio eatenus inaudito.*

Defeat of
the Turks.

Venit interea rumor in castra, quod peregrini, qui de mari Will. of
advenerant, hostium in via perpessi insidias, omnes repentino Tyre, v. 5,
impetu corruissent. Sed dum hæc inter se principes nimis col. 329.

condolentes ruminarent, ecce Boamundus et post paululum comes Tolosanus ad castra revertuntur, casumque qui acciderat principibus exponentes. Auxianus itaque dominus civitatis, cognoscens quod sui victores erant, præcepit portas urbis aperire, ut cives revertentes liberum haberent ingressum. Sed principes nostri, confratrum sanguinem ulcisci cogitantes, ad Id. v. 6,
arma convolarunt, et dispositis aciebus hostibus occurrunt, et col. 330.

solita gladiis incumbentes constantia, in Turcos irruunt, qui, præ timore agminibus dissolutis, pontem civitatis certatim obtinere contendunt. Sed dux Litaringiæ Godefridus cum suis pontem occupans, aut intrare volentes gladiis obtruncat, aut in principes illos insequentes redire perituros compellit. Sic ergo cum nec hic nec alibi principum impetus et armorum instantiam ictusque importabiles sustinere diutius valerent, salutis unicum remedium fuga erat, quo frustrati penitus gladiis passim cæduntur et pereunt. Auxianus autem populum suum penitus deficere videns, portas præcipit sub omni celeritate aperiri, ut eorum saltem reliquias sub tuto permitteret collocari. Reserato igitur aditu, tanta super pontem fugientium conglobata est turba, tantusque factus tumultus, ut se invicem comprimentes,

Prowess of
Godfrey.

in fluvium præcipitaretur eorum numerus infinitus. Dux quoque Godefridus, postquam in hoc conflictu multorum capita loricatorum sine ictus repetitione solita fultus virtute amputaverat, unum ex Turcis in nostros protervius instantem, licet lorica indutum, per medium cum gladio divisit, ita ut pars ab umbiculo superior ad terram caderet, reliqua parte super equum cui insederat infra urbem cursu rapido introducta. Equus¹ autem hinniendo inter Turcos huc illucque, ac si diabolica esset invectus furia, discurrens, sessoris corpus ab umbiculo deorsum gerens, omnes qui viderunt illius rei perterruit

(Not in
Will. of
Tyre.)

Prowess of
Robert of
Normandy.

novitate. Dux etiam Normannorum Robertus, alium sibi nimis infestum in capite percutiens, galeam et clipeum, caput, dentes et collum, ut² solet ovicula a carnifice, usque in pectus deorsum diffidit. Quo ruente in terram, ait Robertus; "Omnibus tartar³ reis ministris animam⁴ tuam cruentam commendo." Cecide-

Hen. Hunt.
vii. f. 215.
(Not in
Hunt.)

¹ *Equus . . . novitate*] an enlargement of "Obstupuit populus, visa facti novitate" in W. of Tyre.

² *ut . . . carnifice*] introduced by the compiler.

³ *animam*] omnia, C.; D. has been altered; A. had *omnia*, with *animam* in the margin.

⁴ I cannot find this account of Robert's words anywhere else.

Will. of Tyre, v. 6, col. 332. runt quoque illa die ex hostibus quasi ad duo milia Turcorum, A.D. 1098. et nisi nox superveniens bellum dirempisset, finem proculdubio Slaughter illa die Antiochenum negotium habuisset. Compertum est fide of the liter a nostris per captivos Turcos, quod duodecim de majori- Turks. bus eorum cum aliis corruerunt. Cives de nocte suorum corpora defunctorum sepulturæ tradiderunt; sed nostri funera The bodies eorum effodientes, aurum, argentum, et vestes pretiosas ex¹ se- despoiled. pul- tis canibus extraxerunt, quæ omnia in usus pauperum peregrinorum cesserunt.

De equis duobus milibus a peregrinis captis.

Id. v. 8, col. 334. Post hanc autem victoriam divinitus peregrinis concessam, p. 199. cum² castra nova quædam et machinas ad expugnationem urbis Capture construxissent, audierunt quod cives pro defectu pabuli ad locum of 2,000 quendam pascualem equos suos consueverant destinare, qui vix horses. ab urbe quatuor miliaribus distare videbatur. Quod nostri cognoscentes, et ad locum pascualem properantes, occisis qui armentis præerant et equis, exceptis mulis et mulabus, duo milia equorum nobilium ad castra deduxerunt. Per idem quoque *De quibus- dam exen- tiis prin- cipibus transmis- sis.* tempus Baldewinus, ducis Godefridi frater, qui, ut prædictum est, Edessam³ subjugaverat civitatem, audiens quod peregrini magna rerum laborarent inopia, missis donis ingentibus in auro, argento, sericis, et equis pretiosis, rem⁴ principum singulorum reddidit ampliorem. Insuper autem et duci fratri suo⁵ de terra, [quam] circa Eufraten possidebat, omnes redditus in frumento, vino, ordeo, et oleo, nec non et aureorum quinquaginta milia destinavit. Eodem tempore nunciatum est principibus, quod *Rumor de adventu Persarum.* Soldanus Persarum dominus ad Antiochenorum instantiam et tuorum postulationes assiduas, innumerabiles armatorum copias in Syriam transmiserat, qui jam imminere, quasi præ foribus, dicebantur. Hæc⁶ quoque famæ disseminatio adeo principes *Comes Stephanus præ timore aufugit.* nostros perterrui- ut Stephanus Carnotensium comes, ægritudine simulata, et sumpta a fratribus licentia, cum quatuor armatorum milibus ab obsidione non rediturus abcessit. Quo facto tam notabili tamque funesto principes, qui in castris erant, consternati, cœperunt anxie deliberare, quomodo huic morbo possent occurrere,⁷ ne hoc exemplo pernicioso alii simile aliquid attemptarent.⁸ Placuit ergo omnibus, ut quicumque se a castris sine principum licentia subtraheret, tanquam sacrilegus

¹ *ex . . canibus*] introduced by the compiler, as also the last clause.

² *cum*] ut, A.

³ *Edessam*] Adessam, A. This clause is introduced.

⁴ *rem*] res, A. O.

⁵ O. W. ins. *qui*.

⁶ *Hæc*] hujus, W.

⁷ *occurrere*] occurre, A.

⁸ *attemptarent*] attemptaret, A.

A.D. 1098. aut homicida in exercitu haberetur. Unde factum est, ut omnes Will. of
pariter, tanquam viri claustrales, principibus suis obedientiam Tyre, v.
voluntate spontanea exhiberent. 10, col.
336.

De Emyfero per quem tradita est Antiochia.

Betrayal of Antioch by one of the citizens. Solet autem divina clementia servorum suorum deficientibus argumentis subvenire propitius, nec etiam suos ultra quam sustinere possunt, temptari permittit. Erat enim in [urbe Will. of Antiochena inter alios vir quidam genere præclarus, et Chris- Tyre, v. 11, tiana professione insignitus, Emyfer nuncupatus, homo potens col. 337. nimis, et Axiano urbis domino multa familiaritate conjunctus, ita quidem ut in ejus palatio notarii officio fungeretur. Hic autem, quoniam vir erat prudens et industrius, audiens quod Boamundus princeps esset illustris et magnificus, statim post obsidionem urbis per internuntios fideles ejus sibi gratiam reconcilians, civium et urbis statum diebus singulis denudabat, et nimis, licet occulte, amicum in omnibus agendis diligentius instruebat. Boamundus quoque versa vice amici sui occultabat arcanum, ita ut nullus internuntiorum alterutræ partis aliquod secretorum possent colligere argumentum. Cumque jam quasi Id. v. 12, mensibus septem hæc se inter eos continuasset amicitia, col. 338. plerumque habitus est sermo inter eos, quomodo Christianæ religioni civitas redderetur. Et cum super hoc a Boamundo Emyfer sæpius esset conventus, semel ei per filium suum, qui secretorum erat bajulus, dicitur respondisse: "Si patriam pristina restituere libertati, et exclusis canibus immundis, quorum violenta dominatione premimur, populum Dei cultorem possem inducere, certus sum quod cum sanctis animabus æternæ beatitudinis præmia possidebo. Si vero rem inceptam consummare nequivero, proculdubio domus mea et præclaræ nomen familiæ meæ delebitur, ita ut non memoretur nomen illius ultra. Sed si tu¹ hoc posses apud tuos consortes obtinere, quod civitatem, meo tibi studio traditam, appropriare et in tuos usus convertere valuisses, ego tui gratia ad opus prædictum me accingam, et turrin meam munitissimam hanc, ut vides, tibi tradam, unde principibus vestris liber in civitatem patere poterit ingressus. Ad hæc noveris, quod nisi hoc in proximo fiat, in perpetuum differetur; veniunt enim in subsidium civitatis ex omni oriente equitum ducenta milia, qui jam circa Euphraten castra statuunt." Hæc audiens Boamundus venit in² castra, et Id. v. 16, majores principes a turba seorsum advocans, ita alloquitur, col. 341.

¹ tu] om. O. W.

| ² in] et, A.

Will. of
Tyre, v.
16, col.
341.

dicens, "Video vos, fratres dilectissimi, de adventu illius mul- A.D. 1098.
"titudinis armatorum et illorum ducis Corbarranni nimia Proposal
"sollicitudine macerari,¹ qui jam obsidionem Obessæ² civitatis, of Bohe-
"ubi per tres septimanas consederant, ad hoc reliquerunt, ut mond.
"civibus Antiochenis subsidium ferant. Videtur mihi, quod
"ad hoc deberet omnis nostra festinare intentio, ut ante hujus
"adventum multitudinis civitas in nostram descenderet po-
"testatem. Quod si modum quaeritis, quo id effectui valeat
"mancipari, in promptu est nobis via, qua facile ad finem per-
"veniamus optatum. Habeo enim in civitate amicum fidelem,
"qui turrem habet in sua potestate firmissimam, quam certis
"promissionibus, si illam ab eo exegero, fide mediante resig-
"nare tenetur. Si ergo vobis id utile videatur, ut civitas
"mea sollicitudine subjugata in meam perpetualiter et suc-
"cessorum meorum transeat potestatem, paratus sum pacta
"complere; sin autem, elaboret vestrum aliquis³ id ipsum
"facere, ego illi meam concedo partem, et renuntio juri
"meo."

De captione Antiochie et spoliis civitatis.

Id. v. 17,
col. 342.

His ita dictis, gavisī sunt principes gaudio magno, et Capture of
petitioni factæ omnes, præter comitem Tholosanum, grato Antioch.

concurrentes assensu, datis dextris compromiserunt, quod sibi
creditum nemini revelarent arcanum. Boamundum autem
attentius monent, quatinus ad rei consummationem viribus
totis intendat. Soluta igitur conventu, Boamundus propositum
urgens amico significavit, quod apud principes pro voto cuncta
impetraverat, unde per fidem amicum invitat, ut nocte proxima
sequente res effectui mancipetur. Emyfer e contra Boamundo
denuntiat, ut circa horam nonam principes omnes egrediantur,
tanquam hostibus obviam profecturi de castris, et circa primam
noctis vigiliam in silentio revertentes,⁴ parati sint hora noctis
media juxta ejus monita se habere. Quod cum ita factum
fuisset, jam nocte media adveniente, cum se civitas universa
quieti dedisset, interpretem domesticum ad prædictum dirigit
amicum, ut ab ipso inquirat, utrum sibi adhuc domini sui
familiam adesse velit. Adveniens autem nuntius ille, cum ei
verba domini sui exposuisset, respondit ei, "Sede hic quietus et
"tace, donec revertar ad te." Ille vero paululum expectans,
quousque magister vigiliam, qui ter vel quater in nocte muros p. 200.
cum laternis circumire consueverat si quos ex ministris inveniret

¹ *macerari*] mercari, A.

² *Obessæ*] Edesse, O. W.

³ The Hist. Angl. adds *peritus*.

⁴ *revertentes*] revertes, A.

A.D. 1098. somnolentos, pertransiret, protinus vir ille visa opportunitate Will. of
 Capture of ad nuncium reversus ait, "Vade cito, et dic domino tuo, ut Tyre, v.
 Antioch. "festinus adveniat cum viris electis." Qui citius ad dominum 21, col.
 347.
 recurrens, invenit eum cum principibus paratum et ilico, sicut
 instructi erant, subito ante turrin prædictam quasi vir unus
 in maximo silentio astiterunt. Emifer interea turrin ingressus,
 fratrem repperit somno gravatum. Cujus mentem a suo pro-
 posito sciens alienam, timens ne per eum inceptæ rei impedi-
 mentum eveniret, gladio transverberat ipsum, facto eodem pius
 et sceleratus existens. Post hæc autem rediens et principes
 paratos conspiciens, funem demittit inferius, quo scalam ad se
 pertrahat sullevatam. Erecta igitur scala, nemo repertus est,
 qui ad vocem superioris vel ad vocem Boamundi præsumat
 ascendere, prodicionem metuentes. Quod videns Boamundus,
 ascendit ilico scalam intrepidus. At Emyfer tenens manum
 ejus in turrin traxit, dicens, "Vivat hæc manns:" et ducens eum
 interius, ostendit ei fratrem, quem pro opere tam sancto
 necaverat, amico causam exponens. Ruit igitur Boamundus
 in oscula viri, constantiam ejus admirans, et reversus ad scalam,
 hortatur suos ut ascendant. Sed nullus ascendere ausus est,
 donec Boamundus per scalam ad suos rediens suæ incolumitatis
 dedit evidens argumentum. Deinde certatim ascendentes, in
 momento turrin repleverunt, et non solum turrin illam, sed
 et de collateralibus nonnullas occuparunt, quæ fuerunt numero
 decem, earum¹ [custodibus] sub silentio interfectis. Et deinceps Id. v. 22,
 portam unam, quæ adulterina erat, aperientes, principes qui col. 348.
 erant de foris introducunt. Crevit eorum numerus ita qui
 intus erant, ut ad portam quæ Pontis dicitur concurrentes,
 cæsis ejus custodibus, eam aperiunt violenter. Cognoscentes
 quia aurora perspicue rutilaret, cornibus et lituis cœperunt
 perstrepere, ad urbis ingressum illos qui in castris erant ani-
 mantes. Vexillum quoque domini Boamundi in unam turrin
 eminentiorem ejusdem ministri collocantes, captam esse de-
 nuntiant civitatem. Cives autem ex tanto tumultu expergefatti,
 dubitant quid sibi velit clamor ille insolitus. Qui tandem
 videntes armatorum discursus, et plateas occisorum scatere
 funeribus, domibus relictis, cum uxoribus et liberis effugere
 temptabant; sed fugientes imprudenter stragem undique inve-
 nerunt. Qui autem in urbe habitabant Christiani diversarum
 regionum, arreptis armis, nostrorum coetibus se adjungunt, et
 stragem civibus non minimam intulerunt. Edificiis igitur
 omnibus cum penetralibus et apothecis ubique² con fractis,
 aurum, argentum, vestes preciosas, gemmas, vasa imprecabilia,

¹ earum] eorum, W.| ² ubique] ubi, A.

W. of Tyre, cum tapetibus et olosericis inter se æqua sorte distribuentes, A.D. 1098.
v. 23, col. 350.

Id. v. 22, qui prius esurientes in exercitu mendicabant, tunc bonis
col. 349. omnibus abundabant. Cæsi referuntur in civitate plusquam

Id. v. 23, decem milia Turcorum, quorum corpora per plateas civitatis
col. 350. miserabiliter insepulta jacebant. Equi inventi sunt in civitate
qui ad arma facerent quingenti, omnes macie confecti et inedia
tabescentes, quia nec etiam vel equis vel hominibus in urbe
fuerat aliquid alimenti repertum.

Diceto, Ipso eodem anno Cisterciense cœnobium inceptum Foundation
col. 498. est. of Citeaux.

De interitu Axiani principis et Antiochiæ patroni.

Will. of Axianus Antiochiæ dominus, videns urbem subjugatam, Death of
Tyre, v. 23, col. 349. solus absque comite per posticum egressus, et præ doloris an- Baghasian.

gustia amens effectus, errabundus aufugit. Qui casu Armenios quosdam [obviam] habens, cum cognitus esset ab eis, violenter illum in terram deiciunt, et ipsius educto gladio caput præcidentes, in urbem intulerunt, principibus illud coram populo offerentes. Alii vero quidam de civitate nobiles, in¹ tanto rerum discrimine quid agerent ignorantes, in præsidium superius se recipere decreverunt. Dumque illuc tota intentione properarent, casu contigit, quod nostros a parte superiori habentes obviam, et inter locorum intercepti angustias, ut neque ascendere neque propter montis devexitatem descendere valuissent, nostris desuper instantibus, dum fugere nituntur, præcipitati sunt cum equis et armis, con fractis cervicibus, numero trecenti. Alii autem ad montana fugere decreverunt, quos nostri cominus insequentes, partim ceperunt, vinculis eos mancipantes; pars equorum beneficio ad montana evadentes, vitæ consulunt et salutis. Capta est itaque Antiochia anno ex quo subacta est a paganis decimo quarto, ab incarnatione Domini millesimo nonagesimo octavo, mense Junio, tertia die mensis.

De Sensabolo et qualiter castellum suum tradidit Corbaranno.

Id. vi. 1, Post captam autem Antiochiam, cum civitatis tumultus, jam The citadel
col. 351. sedatis omnibus, quievisset, convenerunt principes in unum, still un-
communi decreto statuentes, ut montem qui urbi imminebat taken.
ascenderent, et situm in eo præsidium expugnarent. Quo per-
venientes, cum de municipio constaret quod omnino esset in-
expugnabile, nisi fame premeretur, ad alia se argumenta con-

¹ in] om. C.

A.D. 1098. vertunt. Erat autem in illo præsidio dominus et magister Guibert, Application Sensabolus, Axiani sive Garsiani supradicti filius, cum copiis Gesta Dei of Sensa- Turcorum multis, qui in Corbaranni et Persarum multitudinis¹ per Fran- bolus to adventu spem ponens, cum ipsum partes Antiochenas advenisse cos, v. 2, cognovit, fugit² ad eum cum lacrimis de morte patris et An- col. 754. tiochiæ desolatione querelam deponens. Cui Corbarannus; "Si (Migne, clvi.) "volueris," inquit, "ut totis viribus pro te contendam, castellum "tuum in manu nostra committe, et cum ego de te securus "ero, plebeculam illam totis nisibus impugnabo." Sensabolus Corbaranni petitionibus adquiescens, municipium sub potestate tradidit defensoris. Corbarannus itaque accepto castello, suos Advance of imposuit, et Sensabolo auxilium fidele promisit. Audientes Will. of Kerboga to itaque principes quod Corbarannus³ fines Antiochenos appro- Tyre, vi. 1, Antioch. pinquasset, die altera post captam urbem, cum circa⁴ ejus cus- col. 352. todiam et pro alimentis inferendis nimis essent solliciti, eoce Id. vi. 2. equites trecenti de exercitu Corbaranni venientes⁵ ante urbem satis lascive, ut nostros ad exitum provocarent. Quod videns Rogerus de Barneville, miles in armis strenuus de gente Death of Roberti duois Normannici, quindecim sumptis consortibus, in Barneville. prædictos irrui animosius; sed illi dolose fugientes usque ad p. 201. socios, quos habebant [in] insidiis constitutos, dum Rogerus illos insequeretur, consurgentibus aliis qui [in] insidiis latebant et in nostros ardenter irruentibus, eos compulerunt in fugam. Nostri quoque numero impares et viribus, dum ad urbem fugere contendissent, equorum hostilium velocitate præventi sunt; ubi Rogerus sagitta confossus interiit, cæteris in urbem reversis. At pagani, viri memorabilis capite amputato, ad suos venerunt indemnes.

De nova obsidione Antiochena a Corbaranno facta.

The cru- Die autem tertia ex quo capta est Antiochia, Corbarannus Id. vi. 3, saders be- princeps Persarum, cum militaribus copiis infinitis ante urbem col. 353. sieged in castrametatus, a porta orientali usque ad occidentalem univer- Antioch. sum australe latus obsidione vallavit. Erat autem secus portam orientalem præsidium quoddam, quod Boamundo traditum fuerat ad custodiendum. Circa illud cum hostes castra locassent et assultus creberrimos ibi facerent, Boamundus non⁶ ferens eorum insolentiam, egressus est contra eos; sed egredienti duoi occurrit Turcorum multitudo, quorum impetum dux per-

¹ multitudinis] multitudinem, A.

² fugit] confugit, O. W.

³ W. ins. ad.

⁴ circa] circam, A.

⁵ venientes] veniens, A.

⁶ non] ne, A.

Will. of Tyre, vi. 3, col. 354. Id. vi. 4. ferre non valens, inita fuga se recepit in urbem, ubi hostibus A.D. 1098. proterve instantibus, dum plebs in introitu præsidiî compri- Skirmishes meretur, ducenti ex eis ceciderunt. Altera vero vice, Turci in in which the Turks are worst- quoddam præsidium de novo constructum acriter irruentes, nisi ab aliis qui in urbe erant citius subveniretur, illud quan- ed. tocus¹ expugnassent. Sed adveniente Roberto Normannorum duce cum suis agminibus, pluribus ex hostibus interemptis et captivatis, residuos terga dare coegit. Alia die, cum Turci quidam nostros ad conflictum provocarent, contigit ut ex equis descendentes, iis qui in muro stabant acrius instantes, ad vindictam alios excitarunt; at Tancredus per portam orientalem egressus, antequam hostes ad equos possent habere recursum, sex² ex eis interemit, aliis per fugam elapsis.

*De flagellis Dei quæ peregrinis peccatis exigentibus acciderunt in civitate.*³

Id. vi. 5, col. 355. Crevit interea in civitate fames miserabilis, et populus gravi Sufferings supra modum inedia fatigatur. Factum est autem hoc, exi- of the gentibus peccatis multorum, qui in desperationem lapsi, jura- Christians, mentorum et voti immemores, clam, funibus et in sportis per and flight of some. murum demissi, relictis in periculo fratribus, aufugerunt ad mare. Erant autem qui sic recesserunt, desperati⁴ de Dei bonitate et misericordia, non solum plebei et pauperes, sed etiam viri nobiles et multa generositate insignes; Willelmus videlicet de Grantemenil Apulus, et Albericus frater ejus, Willelmus Carpentarius et Guido frater ejus, Lambertus, et alii multi cum eis. Alii de subventionem desperantes, ad hostes crucis se contulerunt, Christi fidem facti impii denegantes. Erant et alii multi, qui fugam meditabantur sollicite, sed per episcopum Podiensem et ducem Boamundum fuerunt revocati, et quod de negotio Christi non recederent, per juramentum constricti, quousque bellum quod futurum sperabatur esset completum. Fames præterea adeo in civitate omnes afflixit, ut præ alimentorum defectu plebs ad turpia nimis⁵ incommoda decli- naret. Gallina solidis quindecim vendebatur, ovum solidis duo- bus, nux pro denario; arborum folia, carduos, equorum et asinorum coria, devorabant; morticina quoque et carnes mulorum, equorum, asinorum, canum, et immunda quælibet absorbentes, pro summis deliciis reputabant. Erat autem miserabile videre,

¹ *quantocius*] quantociens, C
² *sex*] sed, A.; corrected in the margin in C. D.
³ *in civitate*] om. W.

⁴ *desperati . . misericordia*] Added by the compiler.

⁵ *nimis incommoda*] om. W., ins. O.

A.D. 1098. viros prius robustos et generis nobilitate præclaros, præ nimia Will. of
nunc debilitate baculis innixos et arma movere non valentes. Tyre, vi. 7,
col. 358.

William de Willelmus interea de Grantemeisnil et Stephanus Carnotensium Id. vi. 10,
comes, et alii¹ qui cum ipsis aufugerant, miserias, quas apud col. 361.

Antiochiam patiebantur Christiani, omnibus exponunt, et ne
ipsi ob levem causam et tanquam timidi socios deseruisse vide-
rentur, afflictionem eorum, licet incomparabilis esset, studiosa
tamen relatione efficiunt majorem,² cum de magnis majora
loquuntur. Venientes tandem ad imperatorem, qui cum quad-
raginta milibus Latinorum, exceptis copiis quas ex nationibus
universis contraxerat, Antiochiam proficiscens, nostris subsi-
dium collaturus, dissuaserunt ne procederet, per hæc verba:
"Fideles tui principes, imperator potentissime, cum capta Id. vi. 11,
"Antiochia, rem esse crederent consummatam; urbe³ jam re- col. 362.
"cepta, factus est error novissimus pejor priore. Vix enim
"ab urbe capta [tertia] dies elapsa fuerat, cum ecce Corba-
"rannus Persarum princeps potentissimus cum orientalium
"copiis infinitis, quarum multitudo omnem numerum exce-
"dere videtur, eandem urbem obsidione vallavit. Noster
"autem populus fame, frigore, æstu, cædibus, et clade in
"tantum succumbit, ut nec in civitate tantum esse dicatur
"alimentorum, quæ⁴ unius diei necessitati valeant subvenire.
"Unde nos qui hic sumus viri nobiles, videntes fratrum ne-
"gotia prosperari non posse, eos monuimus sæpius ut sibi
"consulerent, et rem impossibilem deserentes, sibi per fugam
"absque cunctamine providerent. Sed cum eos a suo non
"possemus revocare proposito, nostræ curavimus prospicere
"saluti; et nunc si placet, si ita tuis consiliariis utile visum
"fuerit, procedere desiste, ne tuæ quas tecum trahis expe-
"ditiones paribus periculis involvantur. Testis est eorum quæ
"loquimur vir prudens Tatinus, tuæ celsitudinis fidelis, quem
"nobiscum direxisti, qui nostrorum cognoscens defectum, ab
"eorum se subtraxit collegio, ut hæc tuæ nota faceret majes-
"tati." His auditis imperator de consilio suorum, retortis um- Id. vi. 12.
bonibus, ad propria legionibus licentiatis cum lacrimis remeavit. Hunt. f. 215b.
Rumor autem de recessu imperatoris cum Antiochenis devul- W. of Tyre,
gatus fuisset, spes et lætitia crevit paganis, et desperatio vi. 13, col.
Christianis. Erat enim in populo Dei tantus alimentorum de- 364.
fectus, tanta famis afflictio, talis tam exterius quam interius
hostium importunitas, ut nusquam remedium, nusquam sola-
tium appareret. Majores et minores paribus⁵ involuti miseriis,

Desperate
condition
of the
Christians.

¹ alii] aliis, W.

² majorem] merorem, A.

³ urbe] urbem, A.

⁴ quæ] quo, W., q̄, O.

⁵ paribus] partibus, A. C. The t
is expuncted in D.

Will. of Tyre, vi. 13, col. 365. nullam sibi consolationis lætitiā ad invicem impendebant; et A.D. 1098. memores uxorum nobilium et liberorum, quos domi reliquerant, amplissima, quæ ob Christi caritatem dimiserant, patrimonium mente recolunt,¹ quasi de divina conquerentes ingratitudine, quod labores eorum et devotionis sinceritatem² non respiciat, sed quasi a Deo alienum populum tradi in manus hostium patiatur.

De consolatione peregrinis desperatis a Deo collata.

Id. vi. 14, col. 365. Baldric. Hist. Hierosol. iii. col. 1113 (Migne, clxvi.) Cum ergo sic affligeretur Dei populus, respexit illum Dominus et gemitus eorum audivit, mittens eis consolationem de sede maiestatis suæ. Venit enim sacerdos quidam peregrinus et pauper de exercitu ad principes et peregrinos occidentis, ita dicens: "Audite fratres mei, audite, et amici carissimi, visionem quam vidi. Cum in ecclesia Dei genitricis pernoctare decrevissem, pro nostris calamitatibus Deum rogaturus, vigilans vel semisopitus nescio, Deus scit; vidi Dominum nostrum Jesum Christum, nec tamen agnovi Eum; aderat etiam sanctissima Ejus genitrix, et princeps Apostolorum Petrus, quos aspiciebam, nec³ tamen eos cognoscebam. Dixit autem mihi Dominus, 'Agnosce me!' inquit. Cui ego, 'Nequaquam, Domine mi.' Interim crux splendida super caput ejus resplenduit appositā. Iterum interrogavit me ut prius; et ego, 'Domine mi, si bene percipio ex signo crucis 'capiti Tuo imposito, Crucifixum et Redemptorem nostrum 'Te esse intelligo;' qui respondit, 'Ita est plane ut dicis.' Et ego perfusus genas lacrimis, ad pedes ejus singultiens cecidi, et adjeci, 'Domine, Domine, miserere nostri; Domine, mine, memor esto populi tui; Domine, adjuva nos.' Et Dominus ad me, 'Ego hucusque vos juvi, nam et Nicæam vos obtinere permisi, et in multis vos præliis protexi,⁴ meque duce vicistis, et Antiochiæ prævaluistis, et in obsidione 'ipsa multa pro voto vestro vobis indulsi; vosque beneficiis 'meis ingrati contra me intumuistis, et tanquam ex adipe 'iniquitas vestra prodiit, meque gens injuriosa gentiliter excerbastis, dum cum mulieribus vel alienis vel vestræ professionis, sed illicitis, fornicati estis. Iste quidem singularis 'fœtor cælum ascendit, et oculos meos a vobis avertit; 'retribuam igitur ego vestræ ingratitudini, nec parcā 'prostitutæ et lupananti multitudini.' Tunc Mater misericordię Petrusque beatus ad pedes misericordię ceciderunt

¹ W. ins. et.

² [sinceritatem] caritatem, W.

³ nec . . . cognoscebam] om. O. W.

⁴ [protexi] contexi, A.

A.D. 1098. "Redemptoris, et iis supplicationibus iram mitigabant mini- Baldric. iii.
Vision seen "tantis; 'Domine, tot annis gens pagana domum istam, quæ col. 1114.
by one of "domus erat orationis, obtinuit, suisque spurcitiis eam, pro
the pil- "dolor, maculavit, et ecce paucorum exigentibus culpis,
grims. "omni Christianitati tuæ, quæ domum istam exinde sanguine

"suo liberavit, eam deleturus¹ irasceris; parce, Domine, parce
"populo tuo, et ne des hæreditatem tuam in perditionem,
"ut dominantur eis nationes.' Adquievit igitur sanctus sanc-
"torum Deus supplicantis Matris et Apostoli precibus, jamque
"vultu factus jocundior, dixit mihi: 'Vade et dic populo meo,
"lupanar et prostibulum, et omnem a vobis removete abusum,
"et vestra fletibus abluite facinora, et ad me revertimini, et
"ego revertar ad vos, et infra quinque dies opportunum
"vobis providebo auxilium; quia Deus nihil habens immi-
"sericordiæ ego sum; decantent cotidie interim, *Congregati*
"sunt inimici nostri et gloriantur in virtute sua; contere
"fortitudinem illorum, Domine, et disperge illos, ut cognoscant
"quia non est alius, qui pugnet² pro nobis, nisi tu Deus noster.'"

Hæc et alia sacerdos cum dixisset, populus omnis statim ad
lamentum convertitur, et de reatus sui confessione alius alium
cohortatur. Videres perfusas³ lacrimis Christianorum genas,
capitibusque cineratis et nudis pedibus passim orationis gratia
Exhorta- omnis ætas iter per ecclesias maturabat. Petunt consilium, rogant
tion of auxilium de supernis. Dixit ergo Boamundus,⁴ vir in consilio quasi
Bohemond. singularis: "Optimates incliti, juremus omnes ad invicem, quod
"nullus nostrum de isto sancto, quoad vixerit, subterfugiat col-
"legio, donec sepulcro Domini, pro quo viam hanc ingressi
"sumus, deosculato." Placuit consilium universis, et expleto
juramento, animata est tota fidelium fortitudo, et magnifice
confirmata.

De inventione lanceæ Salvatoris.

Discovery Eadem quoque hora clericus quidam nomine Petrus, de Will. of
of the regione quæ Provincia nuncupatur, accedens ad episcopum Tyre, vi.
Lance. Podiensem et comitem Tolosanum, asserens quod beatus 14, col.
Apostolus Andreas sibi in somnis apparuerat, et eum ter vel 365.
quater commonnerat⁵ attentius, quatinus ad principes occidentis
loquens nunciaret, ut lanceam, qua Domini nostri Jesu Christi
latus fuerat perforatum, in ecclesia principis apostolorum
occulte repositam, perquirerent, locum certissimis indiciis

¹ *deleturus*] *delecturus*, C.

² *qui pugnet*] *om. W.*, though in O.

³ *perfusas*] *perfusa*, A. C.; *pro-*
fusas, W. D. has been corrected.

⁴ *Boamundus* . . . *singularis*] *quispiam illorum*, Baldric.

⁵ *commonnerat*] *commoverat*, A.
C. D. has been corrected.

Will. of Tyre, vi. 14, col. 365. manifestans. Accedens ergo ad viros prædictos, verbum sicut A.D. 1096. ei injunctum fuerat, ex ordine revelavit; asserens se ab eodem Apostolo multis terroribus ad hoc fuisse compulsus, nec id posse absque mortis periculo declinare. Hi autem cum id cæteris principibus communicassent, ad locum, quem eis in ecclesia designaverat, convenerunt, et effossa aliquantulum terra in altum, lanceam, sicuti prædixerat, reppererunt. Quod audiens populus, ad ecclesiam concurrit, oblationibusque et oculis tam pretiosum venerantes inventum, coeperunt a suis angustiis respirare, et fortiores in divinis obsequiis apparere.

De dispositione acierum et exitu nostrorum ab urbe.

Id. vi. 15, col. 366. Convenientes itaque in unum principes et populi, cum sibi cognovissent¹ immissum divinitus fervorem, de communi decernunt consilio bellum indicare Corbaranno in crastino futurum; quod cum ei per ministerium Petri heremitæ fuisset indictum, summo diluculo omnes per ecclesias divinis interfuerunt obsequiis. Quibus cum summa devotione peractis, sacerdotes peregrinos admonent, ut facta omnium peccatorum confessione purissima, Dominici corporis et² sanguinis perceptio³ se communiant, et sic audaciter contra hostes crucis ad pugnam procedere non formident. Quarto igitur kalendas Julii, invocato de supernis auxilio, acies instruunt, et procedendi ordinem instructis assignant. In prima acie Hugonem magnum ductorem constituunt, et eidem Anselmum de Riburgis Monte, cum aliis nobilibus multis, quorum nec numerum nec nomina tenemus, conjungunt. Secundam moderabantur comes Flandrensis, et Robertus Friso⁴ cum aliis, qui ab initio ejus fuerant castra secuti. Tertiam rexit dux Normannorum Robertus, cum Stephano comite Albamarlensi, et potentes qui in ejus advenerant comitatu. Quartæ præerant Aimerus episcopus Podiensis et⁴ comes Tholosanus cum suis familiis, Dominicam secum lanceam deferentes. Quintam duxit Reinardus comes Tullensis cum Petro de Stadeneis, Garnerio de Greis, Henrico de Hascha, Galterio⁵ de Domedart, et aliis multis. Sextæ aciei præfecti sunt Reinbaldus comes de Oringis,

Preparations for battle.

Confessio et Dominici corporis perceptio.

Quarto kal. Julii. Acies prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

¹ cognovissent] So the Hist. Anglor.; convenerunt, A.

² et sanguinis] om. Hist. Anglor.

³ The compiler has made two persons out of one. W. of Tyre has "Robertum, qui cognominatus est "Friso, Flandrensem comitem." See Madden, Hist. Anglor. iii. p. 554.

⁴ et . . familiis] cum sua et domini comitis Tholosani familia, W. of Tyre. The compiler has introduced this error by trying to vary W. of Tyre's language. Raymond remained in the city, as the next page shows.

⁵ Galterio Galterius, A. O. W.

- A.D. 1098. Lodewicus de Mascoris,¹ Lambertus filius Cononis de Monte Will. of
Septima. Acuto. Septimam rexit dux magnificus Godefridus cum fratre Tyre, vi.
Octava. suo Eustachio venerabili viro. Octavæ præfuit miles insignis 17, col. 369.
Nona. Tancredus. Nonam duxit comes Hugo de Sancto Paulo cum
 Egelranno filio suo et Thoma de Feria, Baldewino de Burgo,
 p. 203. Roberto filio Gerardi, Reginaldo Beluacensi et Galone de Calvo
Decima. Monte. Decimæ præfuerunt Rotrodus comes Perticensis, Everar-
 dus de Pusato, Drogo de Monci, Radulfus filius Godefridi, et
Undecima. Conanus Brito. Undecimam rexerunt Hyscardus comes Diensis,
 Reimundus Piletus, Gastus Biternensis, Girardus de Rosillone,
 Willelmus de Monte Pessulano, et Willelmus Amane. In acie
Duode-
cima. duodecima, quæ novissima erat et cæteris fortior, moderator
 fuit dominus Boamundus, ut iis, qui fortius ab hostibus gra-
Tholosa-
nus. varentur, auxilium impenderet opportunum. Comitem Tholo-
 sanum, qui valida ægitudine gravabatur, in urbe dimiserunt
 ad ejus custodiam, ut iis, qui erant in præsidio superiori ad-
 huc rebelles, in absentia principum urbem invenientes vacuum, Id. vi. 19,
 super debiles et infirmos et populum imbecillum irrup- col. 372.
 tiones facile molirentur. Erant autem permixti præceden-
Sacerdos. tibus turmis sacerdotes et levitæ amicti stolis albis, signum
 crucis mirabile in manibus bajulantes; et qui in urbe reman-
 serant, sacris induti vestibus, in lacrimis et oratione perseve- Id. col.
 rantes, muros urbis ascenderunt, pro salute populi Domino 371.
Ros cæles-
tis. supplicantes. Accidit nimirum in exitu nostrorum ab urbe,
 quod ros quidam suavissimus de supernis super exercitum ita
 placidus descendit, ut quasi in eo benedictionem suam et gra-
 tiam videretur Dominus infudisse. Nec solum hominibus sed
 et equis vigor insolitus ita infusus est, ut² qui ante³ per dies
 multos non nisi folia et cortices arborum habuerant pro pabulo,
 tota die illa equos hostium et celeritate vincerent et labore.

De prælio gravissimo et victoria gloriosa.

- Turci dis-* Corbarannus interea intellectu nostrorum egressu, disponit Id. vi. 20,
ponunt acies, agmina instruit, præficiens eis amirales et reges viginti col. 372.
acies. novem, quorum nomina hæc fuerunt, Meleduchac, Amirsoli- Fulcher of
Names of man, Amirsolendais, Amyrhegible, Amyrmatoanc, Amyrmahu- Chartres,
the Turkish met, Camyath, Cotoleseniar, Magalgotelon, Baltulfus, Boes- i. 14, col.
chieftains. sash, Amirbatach, Axian, Sansodole, Amirgoian, Ginahadole, 845.
 Amirtidinguin, Amyruathap, Sogueman, Boldagis, Amirilias, (Migne,
 Gelisassan, Gygreimis, Amygogens, Artabeth, Amyrdalis, clv.)
 Amyrtacaor, Amyrmosse. Hos omnes Corbarannus ad pugnam Will. of
 animans, districte præcepit sub obtentu gratiæ suæ, quatinus Tyre, vi.
 20, col. 372.

¹ *Mascoris*] Mascons, W.

² *ut*] om. A.

³ *ante*] antea, W.

Will of
Tyre, vi.
20, col. 372.

solitæ virtutis memores frivolum reputent quicquid inermis A.D. 1098.
populus, vulgus famelicus, plebs imbellis et indocta moliri
conatur. Solimannus præterea Nicænorum princeps studiose
disponit agmina, et qui præcedere debeant sive obsequi,¹ dili-
genter distinguit. Occupaverunt interim principes nostri uni-
versa ante urbem et montes campestria, quæ a civitate distare
videbantur quasi miliaribus duobus, et montibus lituis ac
tubis, buccinisque perstreptentibus, gradatim in hostes proce-
dunt, et facto impetu tres primæ acies in eos potenter irruunt,
lanceis et gladiis cominus instantes. Sed et nostri pedites, qui
arcubus utebantur et balistis, equitum manipulos præcedentes,
votis² ardentibus hostes arcere studebant, quos sequentes
equitum turmæ viriliter in agone desudant. Tandem cum
omnes legiones, excepta novissima cui præerat Boamundus,
cum hostibus fortiter decertarent, ita ut jam pluribus interfec-
tis, pœne agminibus dissolutis, Turci in fugam verterentur, *Soliman-*
ecce Solimannus cum duobus milibus ex locis maritimis ad-
veniens, in aciem Boamundi cum multo impetu a tergo irruit,
et tantam sagittarum grandinem immisit, ita ut totam fere
aciem operiret. Moxque arcubus relictis, malleis instant et
gladiis ita ardentem, ut cum Boamundus eorum vix impetum
sustineret, dux Godefridus et cum eo Tancredus advolant,
quorum adventu et admiranda instantia necem³ hostibus et
vulnera letifera intulerunt. Tunc Solimannus ad alia se con-
vertens argumenta, fœnum multum et stipulam, quæ ad artem
nocendi ex adverso congregaverat, jussit succendi; et licet
flammas darent modicam, tetram tamen atque densam fumi
caliginem ministrarunt. In hac quoque fumi caligine hostes
de peditibus nostris occiderunt nonnullos; sed⁴ tandem ventorum
moderator Deus, ventum in paganos retorquens, excæcavit
eos de fumo illo, unde in fugam præcipites sunt conversi.
Quos principes militiæ Christi acriter insequentes,⁵ ad sua
agmina prius dissoluta violenter recurrere compulerunt, cæden-
tes eos absque pietate usque ad eorum tentoria, ubi majorem
suorum fortitudinem esse sciebant. Obstabant Turci ibidem
omni qua poterant virtute; fit ibi hinc et inde gravissimus
conflictus, resonabant æneæ cassides tanquam percussæ incudes,
scintillæ ex ictuum collisione prorumpabant, enses velut toni-
trum mugiebant, homines eliso cerebro humo procumbebant,
loricæ rumpebantur, exta fundebantur, equi fatiscientes suda-

Congressio.

Soliman-
nus.

Argumen-
tum no-
cendi.

Nota mi-
raculum.

(Not in W.
of Tyre.)

Baldric. iii.
col. 1123.

¹ obsequi] subsequi, W., as
William of Tyre.

² votis . . hostes] om. W.

³ necem] necesse, A. C.; D. is
corrected.

⁴ sed . . conversi] Introduced by
the compiler.

⁵ insequentēs] insequenter, A.

- A.D. 1098. bant, nulla equitibus requies præstabatur; agmina conserta Baldric. iii. tenui armorum discrimine vix a seipsis jam distabant, alii alios col. 1124. cominus impetebant, et manus manibus, pedes pedibus, corpora corporibus repellebant. Tandem cum utrinque victoria fluctuaret incerta, ecce ab ipsis montibus visus est exercitus de- Id. col. 1123. scendere invincibilis, cujus bellatores equis albis insidentes vexilla in manibus candida præferebant. Cognoverunt ergo principes ex inspectione vexillorum sanctum Georgium, sanctum Demetrium, et sanctum Mercurium sua signa sequentes præcedere; quæ visio sicut Saracenis incussit terrorem, ita Christianis spem contulit ampliorem. Hoc non omnes videre potuerunt, sed quibus Deus suum arcanum voluit revelare. Revelavit autem Turcis ad confusionem, aliis ad instantis triumphi ostensionem. Cognito enim, ut diximus, signo, Turci velociter aufugiebant tremuli, suppellectilem nimis preciosam relinquentes. Visi¹ sunt etiam a nonnullis angeli in aere volitantes, et super (Not in Baldric.)
 Flight of Turcos fugientes ignem flamineum² jaculantes. Corbarannus
 Kerboga. autem ab initio certaminis turbam declinans, in colle quodam William of Tyre, vi. 21, col. 374. [castris],³ trans Eufraten fugit; et ut sibi consuleret et liberius fugere posset, equos fatigatos deserens, novos alternatim mutavit.⁴ Nostri vero principes, equorum metuentes defectum, non multum insecuti sunt fugientes, excepto Tancredo et aliis paucis, qui usque ad solis occasum sternendo eos persequuntur. Tantum enim pavorem eis virtus divina immiserat, ut⁵ resistere nec a se insectantium possent injurias propulsare. Decem enim ex nostris decem milia videbantur eis.

De spoliis impretiabilibus fugientium Turcorum et tentorio admirando.

- Spoils Consummato itaque gloriose tanto certamine, reversi sunt Id. vi. 22, taken from principes nostri ad castra hostium, ubi tantam rerum omnium col. 375. the Turks. in auro, argento, gemmis, olosericis, vestibus preciosis et vasis inpreciables invenerunt opulentiam, ut neque numerus esset inde [neque] mensura. Equorum etiam, armentorum et gregum, annonæ, victualium, servorum, ancillarum, et puerorum cum tentoriis et papilionibus nimiam invenerunt abundantiam, et secum in urbem omnia detulerunt. Inter cætera vero admirabile tabernaculum reppererunt in modum civitatis, turribus et mœnibus cum propugnaculis ex optimo serico variis coloribus contextum; a cujus medio, quasi a triclinio principali, in partes

¹ visi . . . jaculantes] Introduced by the compiler.

² flamineum] fulmineum, W.

³ castris is from W.

⁴ mutavit] mutuavit, Hist. Angl.

⁵ W. ins. nec.

Will. of Tyre, vi. 22, col. 375. diversas defluebant diversoria, quasi per vicos¹ distincta, in A.D. 1098. quibus spatiose possent duo milia hominum considerare. Turci autem qui erant in præsidio superiori, videntes quod sui omnes defecerant, principibus nostris illud tali conditione resignant, ut libere liceat sibi recedere cum salute. Acta autem sunt hæc anno Domini millesimo nonagesimo octavo, mense Junio, vicesima die mensis.

De ecclesiarum reparatione et descriptione Antiochiæ.

Id. vi. 23, col. 376. Principibus itaque de prælio reversis, et urbe in omni tranquillitate composita, placuit omnibus et præcipue episcopo Podiensi, ut majorem ecclesiam, olim in honorem principis Apostolorum dedicatam, cum aliis civitatis ecclesiis in pristinum reformarent² decorem, et ministri in eis instruerentur, qui diebus et noctibus Domino militarent. Dominum quoque patriarcham nomine Johannem in sede pristina cum honore maximo locaverunt; per urbes finitimas, quæ cathedralem habere consueverant dignitatem, episcopos statuantes. Urbis autem dominium Boamundo omnes concesserunt, qui quoniam³ apud suos nomine et dignitate princeps dictus fuerat, obtinuit consuetudo, ut de cætero Antiochiæ dominus princeps vocaretur.

Gesta Francorum, xxxii. p. 23. (Gesta Dei per Francos, Hanov. 1611.)

Est enim civitas pulcherrima et munitissima, habens intra se quatuor montes satis altos, in quorum uno castellum est, quod omni præminet civitati; deorsum vero civitas⁴ est decenter ædificata, et muro duplici circumcincta. Murus autem interior amplus et in æra porrectus est, in quo turres sunt quadringentæ quinquaginta, formosis mœniis et propugnaculis defensæ. Murus exterior non tantæ est celsitudinis, sed tamen admirandæ venustatis. Continet in se trecentas et quadraginta ecclesias, cujus patriarcha centum quinquaginta tres episcopos habet subjectos; quatuor montibus ab oriente clauditur; ab occidente habet flumen, quod quidam Farphar, quidam⁵ Orontem esse contendunt. Octoginta et quinque⁶ reges eam construxerunt, quorum primus Antiochus fuit, a quo extat Antiochia nuncupata. Obsederant eam Christiani antequam comprehenderent per octo menses et diem unum; qua capta obsederunt eam iterum gentiles per tres septimanas, priusquam exirent ex ea ad prælium Christiani. Requieverunt igitur in illa men-

¹ vicos] vices, C.; A. has been altered from vices to vicos.

² reformarent] reformare, A. O. W.

³ quoniam] ipsum, A.

⁴ civitas] civitatis, A.

⁵ This mention of the name Orontes is inserted by the compiler.

⁶ octoginta et quinque] septuaginta quinque, Gesta Francorum.

- A.D. 1098. sibus quinque et novem diebus; quo tempore ex causis occultis Will. of
 Plague. tanta clades populum afflixit, quod infra dies paucos ad quin- Tyre, vii.
 quaginta milia hominum utriusque sexus deperirent. Inter¹, col. 378.
- Death of Adhémar, bishop of Le Puy, and other leaders. quos et dominus Aimerus Podiensis antistes, qui quasi pater plebis erat et moderator, defunctus¹; cum lacrimis omnium in basilica principis Apostolorum, in loco quo inventa fuerat lancea Salvatoris, sepelitur. Ceciderunt in illius cladis acerbitate Henricus de Ascha, Reginaldus de Armesbach, viri generis nobilitate præclari; unde principes cæteri, ut instantis cladis Id. vii. 2, declinarent periculum, ab invicem ea conditione divisi sunt, coll. 378, 9. ut in kalendis Octobris iterum convenientes, hominibus recreatis et equis, votum peregrinationis communiter expedirent.
- Capture of Tel-Aman- nia by Raymond Pelet. Interea Reimundus cognomento Piletus, cum suis legionibus Hen. Hunt. equitationem faciens, cepit castrum quod Thalamania est vo- vii. f. 216. catum. Inde Marram veniens, ad urbem Saracenis repletam, pugnavit contra cives, qui obviam ei cum impetu exierunt; qui primo a nostris in fugam compulsi, in fine² vicerunt, et at Marrah. magnam³ ex fidelibus stragem dederunt.

Qualiter Hugo Magnus ad imperatorem⁴ missus non est reversus.

- Hugh the Great de- serts the army. Cum hæc ibidem agerentur, Hugo Magnus a principibus ad Will. of Tyre, vii. imperatorem Alexium missus, non mediocriter famam præteri-¹, col. 377. tam denigravit; dum expleto negotio, ad eos qui eum miserant nec responsa detulit, nec redire curavit, illud Juvenalis ad memoriam non reducens: [viii. 140]

“Omne animi vitium tanto conspectius in se

“Crimen habet, quanto major qui peccat habetur.”

- Albara capitur. Comes Tolosanus interea Albaram urbem ditissimam obsedit Id. vii. 8, et cepit, atque in ea Petrum quendam genere Narbonensem col. 385. episcopum ordinari fecit. Deinde kalendis Novembris, cum Id. vii. 9. jam omnes principes ex conducto essent congregati, accingunt Hen. Hunt. se ad iter Jerosolimitanum, et quarto⁵ kalendas Octobris ad vii. f. 216.
- Marra ob- sidetur. Marram venientes, obsederunt eam. Distabat autem ab An- Will. of Tyre, vii. tiochia quasi trium dierum itinere, habens cives præ multi-^{8, 9.} tudine divitiarum suarum nimis arrogantes. Nam cruces super Id. vii. 9, turres et mœnia civitatis figentes, sputis et aliis modis pro- col. 386.

¹ C. ins. est above the line.

² fine] finem, W.

³ A. repeats et magnam.

⁴ imperatorem] imperatore, A.

⁵ quarto kalendas Octobris]

This blunder, which is Huntingdon's,

seems to be derived from the date given in the Gesta Francorum, xxxiii. p. 23, l. 50, “quarto die, ex-“eunte Novembrio.” Octobris being an error for Decembris.

Will. of Tyre, vii. 9, col. 386. brosis in contumeliam nostrorum afficiebant. Unde majorem A.D. 1098. nostri indignationem concipientes, urbem aggrediuntur, et post Marra multorum dierum infestationes, applicatis ad murum scalis, capitur.

mœnia violenter ascendunt, urbemque sine omni obstaculo ingressi, eam vacuum invenerunt, et ejus obtinuerunt clam et absque tumultu spolia universa. Cives autem ad speluncas se subterraneas offerentes,¹ suæ salutis² ad tempus providerunt; sed mane facto nostri, ad speluncas ignibus applicatis, eos ad dedicationem compulerunt, et partim capitibus amputatis, partim vinctis mancipaverunt. Undecimo die Decembris moritur ibidem Episcopus Aurasien- Aurasien- sis (of Orange) antistes, vir religiosus et justus, ac timens Deum. obit. Hen. Hunt. Manserunt autem in urbe illa peregrini per mensem unum et dies quatuor. p. 205.

Quomodo rex Willelmus gentem Anglorum in tributis gravaverit.

Id. Eodem anno rex Anglorum Willelmus cognomento Rufus Oppressive fuit in Normannia, curis deditus hostilibus, populos interim taxation of Anglorum exactionibus et tributis non abradens, sed excorians, William II. omnibus³ infestus et molestus. Eodem tempore obiit Walkelinus Obituary. episcopus Wintoniensis; et Hugo Salopesberiensis ab Hybernensibus occisus est, cui frater ejus Robertus de Belcasmo successit.

Quomodo principes,⁴ populo murmurante, ad iter inceptum se accingunt.

Id. Anno Domini mxcix. Principes occidentis et peregrini Cruci- Christmas Will. of Tyre, vii. 11, col. 387. fixi dies Natalicios apud Marram solemniter celebrarunt. Ubi kept at [inter] Boamundum et comitem Tolosanum orta est dissensio; Marrah. sed⁵ quia non multum pertinet ad hoc negotium, ad cætera Quarrel transeamus, ostendentes qualiter populus nimis moleste tulit, between Bohemond quod principes moras fecerunt inutiles, et pro singulis civitatibus and Raymond captis jurgia inter se suscitarent, quibus principale propositum of Toulouse. omnino neglectum videbatur. Comes igitur Tholosanus ut populo satisfaceret, assumptis decem milibus armatorum et equi- Raymond Ray- tibus trecentis quinquaginta, arripuit iter Jerosolimitanum, begins the sequentibus eum duce Normannorum Roberto et Tancredo, cum march to quater viginti⁶ equitibus et peditum multitudine numerosa. Jerusalem.

¹ offerentes] conferentes, W.

² salutis] salutis, A.

³ omnibus . . molestus] introduced by the compiler.

⁴ principes] princeps, A.

⁵ sed . . qualiter] introduced by the compiler.

⁶ A. C. ins. et. It has been erased in D.; quadraginta, W. of Tyre.

A.D. 1099. Post dies autem aliquot, media regione transcur- Will of
Media tria urbis non longe a mari sita, Archis nuncupata, descende- Tyre, vii.
transcurri- runt, juxta eandem castra statuantes. Est autem una ex urbibus 13, col. 391.
tur. Fenicis regionis, ad radices Libani sita, quam, ut habent veterum Id. vii. 14.

Aracheus. traditiones, Aracheus septimus filiorum Chanaan fundasse dici-
 tur, et eam de suo nomine Archis¹ appellasse, et postmodum
 et gratia quæstus inventio ficta. Accenso igitur rogo copioso Id. vii. 17.

Lancea longa obsidione prementes, nihil omnino profecerunt. Renovata Id. vii. 18,
Domini est ibique quæstio de lancea qua Dominicum latus fuerat perfo- col. 395.
probatur. ratum; aliis dicentibus, quod ipsa erat in veritate et per

divinam inspirationem revelata ad consolationem plebis; aliis
 contententibus malitiose, quod versutia esset comitis Tholosani,
 et gratia quæstus inventio ficta. Accenso igitur rogo copioso,
 cujus incendii magnitudo etiam circumstantes terrere poterat,
 et conveniente populo universo in sexta feria quæ sanctum
 Domini Pascha præcedit, clericus quidam nomine Petrus, cui³
 inventio illius lanceæ fuerat revelata, examen subiit periculosum.
 Nam facta oratione, assumpta secum lancea, per medium ignem
 transivit illæsus. Sed quoniam post dies paucos idem clericus
 vita decessit, non plene suis æmulis satisfecit.

Per idem tempus dux Godefridus et principes alii, qui apud Id. vii. 16,
 Antiochiam remanserant, ad instantiam plebis se ad iter ex- col. 393.

Laodicia. pedientes, in kalendis Martiis ad Laodiciam Syriæ, cum viginti
Gueneme- quinque milibus armatorum virorum fortium pervenerunt. Ubi
rus a dux Godefridus a præside civitatis, quæ Christianos habuit ha-
vinculis bitatores, Guenemerum Boloniensem, quem tenebat in vinculis,
liberatur. sibi petiit restitui; sed quia verbis ducis non ausi sunt con-
 traire, reddidit eum illi cum sociis universis, et classem⁴ ejus
 totam duci tradiderunt. Nam idem Guinemerus cruce signatus,
 cum armatorum classe valida illuc applicans imprudenter,
 captus ibi fuerat a civibus, et vinculis mancipatus. Illum
 dux suæ classi præficiens, eum alios per terram gradientes sequi
 præcepit.

*Quomodo principes multis regionibus transcursis ad Tripolim
 pervenerunt.*

The crusa- Principes inde maritima legentes, ad urbem Gabulensem, Id. vii. 17,
 ders reach quæ alio nomine Gibellum dicitur, pervenerunt. Distabat col. 393.
 Gebel. autem a Laodicia miliaribus quasi duodecim. Ubi [cum] castris
 in gyrum locatis urbem aliquamdiu obsedissent, is⁵ qui urbi
 præerat Soldani Ægyptiorum domini procurator, aureorum sex

¹ *Archis*] Aracheum, W.

² *Anchis*] Archis, W.

³ *cui*] cujus, A. W.

⁴ *classem*] classere, A.

⁵ *is*] iis, A. D. hiiis, W. C. has
 been altered from iis to is.

- Will. of Tyre, vii. 17, col. 394. milia duci obtulit cum aliis donariis multis, ita ut obsidionem A.D. 1099. amoveret; quem cum flectere nequisset, ad comitem Tholosanum dirigens,¹ prædictam pecuniam pollicens per internuntios, si eum,² a ducis posset manibus expedire. Ille oblata clam suscepta pecunia, misit ad ducem Albariensem³ episcopum, anxie sollicitans eum, ut dimissa obsidione ad se non differat properare, significans quod hostium multitudo a tractu adveniret Persico, ut injurias ultum iret, quas apud Antiochiam perpassa fuerat sub præside Corbaranno; et super his omnibus dicebat se recepisse nuntios fide dignos. Ille et principes cæteri, dictis ejus fidem adhibentes, soluta protinus obsidione, et urbem Valentiam transeuntes, Maracleam, quæ prima est ex urbibus Fenicis provincie, similiter sinistrantes, Tortosam pervenerunt, et inde ad urbem Archensem progredientes, castra ibidem locaverunt. Quibus occurrens Tancredus, fraudem comitis Tholosani detexit. Unde et ipsi longe a tentoriis ejus seorsum sua tabernacula statuerunt. Videns autem comes animos principum a se alienatos, missis muneribus, omnes præter Tancredum sibi reconciliavit. Deinde principes, relicto in obsidione Archensi Albariensi⁴ episcopo aliisque viris nonnullis, versus Tripolim agmina direxerunt. Quo pervenientes, præsidem loci illius cum universa multitudine civitatis ordinatis agminibus reppererunt; unde indignantes nostri irruerunt in eos acriter, et in primo impetu dissolutis catervis, eos ad urbem redire compellunt, septingentis ex eis gladio interfectis. Ibiq; ante Tripolim celebraverunt Pascha peregrini, quarto idus Aprilis. Tunc præses Tripolitanus cognoscens quod non potuit cum nostris a pari contendere, missa legatione, a principibus obtinuit, ut datis quindecim aureorum milibus, cum equis, mulis, sericis, et vasis preciosis, greges et armenta etiam conferens plurima,⁵ eorum fines pacifice pertransirent. Tunc nostri maritima sequentes, juga montis Libani a sinistris habentes, Biblumque percurrentes, super ripam maris, in loco cui nomen est Emaus, castra statuerunt. Inde die tertia ante urbem Britensium castrametati, sequenti die Sydonem attigerunt; et in crastino percursa Sarepta, prophetæ Elyæ nutricia, ad illius regionis metropolim Tyrum pervenerunt, et dehinc profecti Achon, et ab Achon progressi, Galilæam a læva deserentes,⁶ inter Carmelum et mare, Cæsaream Palestinæ metropolim, quæ et Turrus Strationis alio nomine appellatur [attigerunt].⁷ Quidam
- Fraus.*
Valentia.
(Bania).
Maraclea.
Archis.
Tripolis.
Pascha.
Biblum.
Emaus.
Britesia.
Sydon.
Sarepta.
Achon.
Galilæa.
Cæsarea.

¹ dirigens] om. W.² eum] eam, W.³ i.e. Peter of Narbonne.⁴ Albariensi] Abariensi, MSS.⁵ A. W. ins. ut.⁶ deserentes] deferentes, A.⁷ attigerunt] is from the Hist. Anglor. W. of Tyre has "pervenientes . . . castrametati sunt."

A.D. 1099. autem principes per castrum Bethelon transeuntes, applicuerunt Hen. Hunt.
 The Cru- ad urbem Barruth, in die Dominicæ Ascensionis. Inde per Sag- vii. f. 216.
 saders at ittam ad Acram et Caipham transeuntes, diem Pentecosten omnes
 Beyrout, pariter congregati apud Cæsaream quarto kalendas Julii¹ W. of Tyre,
 Sidon, and solemniter celebrant.² vii. 22,
 Cæsarea. col. 400.

De desolatione ecclesie Sancti Georgii martyris a Turcis.

Thechurch Peracta itaque ibi trium mora dierum, relictis a dextra Id.
 of S. locis maritimis Antipatrida et Jope, Eleutheriam transeuntes,
 George at Liddam, quæ Eliopolis³ dicitur, ubi Georgii martyris egregii
 Lydda corpus requiescit, pervenerunt. Cujus ecclesiam hostes fidei
 destroyed by the paulo ante adventum peregrinorum dejecerant, metuentes ne
 Turks. trabes basilicæ, quæ multæ proceritatis erant, in machinas
 vellent convertere, et urbis inde mœnia expugnare. Profectus
 Ramula. inde comes Flandrensis Robertus, Ramulam pervenit, et portas
 quas patentes inveniunt, ingredientes, urbem vacuum reppere-
 runt. Nocte sane præterita, Turci nostrorum cognoscentes
 adventum, abeuntes sibi consulere procurabant. Principes
 vero alii in crastino illuc venientes, omnem abundantiam fru-
 menti, vini, et olei reppererunt, atque per triduum ibi moram
 Novus facientes, Robertum quendam genere Normannicum ejusdem
 episcopus. civitatis episcopum consecrarunt, et ei Liddam Ramulamque
 urbes cum suburbanis adjacentibus possidendas jure perpetuo
 contulerunt. Inde iter prosequentes nostri, Nicopolim perve- Id. vii. 24,
 Nicopolis. nerunt. Est autem Nicopolis civitas Palestinæ, quæ olim dum col. 402.
 vicus esset, Eman dicebatur. Ante hanc urbem, ubi Christus
 cum Cleopha ambulasse post resurrectionem cognoscitur, fons
 Fons salu- quidam est salutaris, in quo homines infirmi simul et jumenta
 bris. abluti a diversis languoribus emundantur. Nam Christus tem-
 pore quodam cum discipulis suis per fontem transiens, dicitur
 in eo pedes suos lavasse, ex quo facta est aqua diversarum
 medicamen passionum.

Turci civitatem sanctam muniunt, Christianos spoliantes.⁴

Prepara- Turci interim qui in Jerusalem habitabant, peregrinorum Id. vii. 23,
 tions of the cognoscentes adventum, urbem communire cum omni sollici- col. 401.
 Turks in tudine satagebant. A fidelibus quoque cunctis, qui in urbe
 Jerusalem habitabant, universa quam habebant extorta pecunia, et quic-
 against the Crusaders.

¹ Julii] Junias, W. of Tyre.

² celebrant] celebrarunt, O. W.
 as W. of Tyre.

³ Eliopolis] Diospolis, W. of Tyre.

⁴ This heading is from W. A. C.
 insert the previous heading. D.
 gives no heading at all.

Will. of Tyre, vii. 23, col. 402. quid habere videbantur, tam a patriarcha qui¹ urbi præerat, A.D. 1099. quam a populo toto quatuordecim aureorum milia abstulerunt. Quibus bonis omnibus spoliatis, universos ab urbe, exceptis *Jerusalem obseditur.*²

Id. vii. 25, col. 404. senibus et infirmis, mulieribus et parvulis, depulerunt. Peregrini interea quibus mora procedendi periculosa videbatur, summo diluculo cum fervore piæ devotionis iter aggredientes, et e vicino urbem sanctam Jerusalem contemplantes, cum gemitu et lacrimis præ gaudio fuis, nudis vestigiis cœpto itineri ferventius institerunt, atque subito ante urbem convenientes, octavo idus Junii eam obsidione vallaverunt. Dicitur autem *Numerus obsidentium. Turci xl. milia.*³ fuisse numerus obsidentium quasi milia quadraginta peditum, equitum vero mille quingenti [præter] senes et valetudinarios inermesque vulgus. In urbe autem dicebantur esse Turcorum fortium et optime armatorum quadraginta milia, tam ut urbem regiam ab instantibus tuerentur periculis, quam ut propriæ consularent et suorum saluti. Principes itaque perspicue considerantes, quod neque ab oriente, neque ab occidente, neque ab austro, propter quarundam vallium profunditatem proficerent, a septemtrione eam obsidere decernunt. Ab ea ergo porta, *Dispositio castrorum.* quæ Sancti Stephani dicitur, et ad aquilonem respicit, usque ad illam quæ turris David dicitur et in parte civitatis occidentali sita est, castra nostri principes locaverunt. In quorum ordine dux Godefridus primus sedit, et juxta eum dux Normannorum Robertus et consul Flandrensis. Circa turrin quæ ab angulo quodam dicitur Angularis, dominus Tancredus et alii quidam cum eo nobiles consederunt. Ab illa autem turri usque ad portam occidentalem, comes Tolosanus cum suis legionibus urbem obsedit, partem suorum agminum super montem⁴ in quo civitas seditificata est, inter urbem et ecclesiam quæ dicitur Syon, et ab urbe distat quantum arcus semel jacere potest, in plaga septemtrionali locavit. Is enim locus erat in *Plura notabilia.* quo Salvator cum discipulis cœnassee assertitur, et eorum pedes lavisse. Ibi etiam Spiritus Sanctus super discipulos descendit in igneis linguis; ibique Dei genitrix humanæ naturæ debitum solvit, et beati Stephani prothomartyris sepulcrum usque hodie ibidem veneratur.

¹ O. W. ins. *tunc*.

² Par. has at the foot of the previous page, "Willelmus archiepiscopus Tyrensis. Anno gratiæ

"mxcix., mense Julio xix. die mensis obsessa est Jerusalem."

³ *peditum*] om. C.

⁴ A. ins. *et*. It is not in W. The Hist. Angl. has *super quam*.

A.D. 1099.

De prima et impetuosa urbis invasione.

Investment of Jeru- Locatis¹ igitur in gyrum castris, die quinta post adventum Will. of Tyre, viii. 6, col. 413.
salem. eorum, lituis,² buccinis, et tubis perstreptentibus, omnes ut urbis invadant mœnia invitantur. Qui armis omnimodis³ instructi, a majore usque ad minimum convolantes ad murum, tanta instantia et virtute continuabant congressum, ut civibus invitis, antemuralibus confractis, cogerent defensores intra muros interiores se recipere, et de resistendo desperare. Et si in illo pugnandi fervore scalas aut machinas habuissent, proculdubio die illa negotium consummassent. Videntes tandem cum per septem diei horas in ipso ardore perstetissent, et quod absque machinis non multum proficere pōtuisent, distulerunt opus ad tempus, et cum immenso labore ligna ad hoc idonea et artifices invenerunt. Quibus cum sumptu gravissimo ad urbem delatis, ex subjecta materia castella, petrarías, tribunculos⁴ et arietes, cum scrophis ad murum suffodiendum, construxerunt. Pro nihilo enim reputabant quicquid antea actum fuerat, si in hoc negotio, pro quo tam laboriosam peregrinationem assumpserant, deficere cogerentur. Cum igitur circa machinas Id. viii. 8, construendas cratesque et scalas connectendas totus noster col. 415.
Locus aridus. desudaret exercitus, protrahitur obsidio; et cum locus civitati Id. viii. 7, col. 414.
Sitis afflictio. adjacens aridus esset et inaquosus, rivos vel fontes aut puteos non habens nisi remotos, ab urbe quinque vel sex miliaribus distantes, siti intolerabili populus fatigatur. Turci autem Christianorum audientes adventum, si quæ fuerunt aquæ, jactu pulveris et aliis modis eas opilaverant, ut obsidio ineptior⁵ redderetur. Sed et cisternas et pluvialium aquarum receptacula aut dissipaverant, ut aquas non valerent retinere, aut occultaverant, ut remedium subtraherent populo sitiēti. Dispersus itaque populus per loca diversa, ut aquas quæreretur; dum exierunt cum paucis ut latices reportarent, alii idem habentes propositum multo plures supervenerunt; et inventis fontibus litem adeo contestati sunt, ut nonnunquam inter eos seditio oriretur. Equi præterea et muli et asini, greges et armenta, siti ariditateque consumpta, moriebantur, interius lique-

¹ *Locatis*] *Vocatis*, A., the initial letter being wrongly inserted by the scribe. D. follows A., C. is correct.

² *lituis . . perstreptentibus*] an enlargement of "*voce significatum* "*præconia*" in W. of Tyre. The Hist. Anglor. has both.

³ *omnimodis*] so the Hist. Anglor. A. O. W. have *omnibus*. It is not in W. of Tyre.

⁴ *tribunculos*] added by the compiler.

⁵ *ineptior*] *inemptior*, A. C. D. has been altered.

Will. of Tyre, viii. 7, col. 415. facta; unde in castris foetor erat intolerabilis et pestilens A.D. 1099. nimis aeris corruptela. *Foetor intolerabilis.*

Id. viii. 9, col. 417. Venit interea nuncius ad obsidionem, qui classem Januensium in portu Jopensi applicuisse nuntians, petiit a principibus, ut militia dirigeretur ad eos, sub cujus conductu accedere possent ad urbem. Mittitur¹ igitur a domino Tholosano Galde-*Classiq Januensium.* marus quidam, in armis strenuus, cum triginta equitibus & peditibus quinquaginta, conjungens eis ne deficerent Reimundum Pileum et Willelmum de Sabulo, cum equitibus quinquaginta. Qui venientes ad campestria Liddæ et Ramulæ civitatum, habuerunt obviam Turcos secentos, qui protinus in nostros irruentes, quatuor equites et pedites plures ex eis *Insidia. Strages.* peremerunt. Sed nostri demum prævalentes, cæsis ducentis ex numero Turcorum, in fugam cæteros compulerunt. Ceciderunt tamen ex nostris viri nobiles, Gilebertus de Treva et Aicardus de Monte Merla. Alii autem apud Jopen incolumes pervenerunt, et sic inde cum omni substantia sua Jerosolimam sunt conducti, ubi a legionibus gaudenter excepti consolationem castris non modicam attulerunt.

Machinis constructis, civitas iterum impugnatur.

Id. viii. 10, col. 419. Cumque per mensem unum circa machinas laborantes, ad negotii consummationem pervenerunt, placuit episcopis et sapientibus de exercitu, ut inter omnes pax reformaretur, *Second attack, after the engines were erected.* jejunia fierent, processiones etiam cum orationibus devotis; *erec-*

Id. viii. 13, col. 421. et sic die statuto his omnibus² rite peractis, affuit peregrinorum armis instructa ad urbem impugnandam³ copiosa multitudo, unum omnes habentes propositum, aut animas pro Christo ponere, aut urbem Christianæ restituere libertati. Accedentes igitur ad pugnam universi, muro nitebantur machinas applicare, ut facilius Turcos, qui in turribus et propugnaculis rebellabant, possent liberius impugnare. At cives viriliter resistentes, telorum jactu, sagittarum imbre, lapidum contorsione ex machinis jaculatoriis cum horrendo impetu retorquebant. *Cives rebellant.* Nostri e contra protecti clipeis et cratibus objectis, tam *Nostri invadunt.* arcubus quam balistis tela remittebant, frequentia et pugillaria contorquentes saxa, ad murum accedere nitebantur, iis qui in turribus erant requiem subtrahentes et audaciam resistendi. Alii vero infra machinas et castella constituti, cum

¹ mittitur] mittatur, A.

² his omnibus] orationibus, Hist.

Anglor.

³ impugnandam] repugnande, C.;

impugnanda, D.

A.D. 1099. petrariis et trubuclis molares maximos et lapides damnosos Will. of
 Second ad mœnia dirigentes, ipsa collisione assidua et ictibus ingemina- Tyre, viii.
 attack. tis debilitare et ad casum impellere satagebant. Alii cum 13, col. 422.
 minoribus machinis lapides leviores ad illos, qui in propugna-
 culis stabant, contorquentes, a nostrorum infestatione com-
 pescere nitebantur, sed nec sic multum proficere comprobantur.
 Nam Turci, qui intus erant, a propugnaculis saccos stramine
 et palea plenos, restes et tapetia, trabes ingentes, culcitra
 bombice refertas, a turribus et muro aliquantulum demiserant,
 ut per eorum molliem et mobilitatem contortorum molarium
 iotus eluderent et nostrorum laborem inanirent. Lapidés etiam
 ex machinis damnosos et tela ex arcubus non segneret retor-
 quentes, nostros ab opere deterrebant incepto. Nostros vero,
 ut vallum jactu rudèrum, lapidum, fructicum, et terræ imple-
 rent, et ad mœnia pararent accessum,¹ cura erat propensior; sed
 inclusi e converso,² ut eorum propositum irritarent, in ipsas
 machinas torres incensos, tela ignita sulphure et oleo pasta,
 ut eas exurerent, jaculabantur certatim. Principes autem nos-
 tri injectis ignibus occurrentes, sabulum desuper et aquas
 copiose fundebant, ut incendiòrum reprimerent actionem. Erat
 quidem nostris par³ labor et idem periculum in tribus partibus
 civitatis, sub duce videlicet Godefrido, sub duce Normannorum
 Roberto, ac demum sub comite Tholosano. Continuabant quo-
 que conflictum a mane usque ad vespèram, atque ancipitem Id. viii. 14,
 utriusque partis laborem superveniens nox dirempsit. col. 423.

De tertio impetu peregrinorum et captione civitatis.

Third at-
 tack and
 capture of
 the city.

Mane autem facto, cum jam diè aspirantis aurora nuntiaret Id. viii. 15,
 exortum, cum omni aviditate excitus⁴ est populus ad conflictum, col. 423.
 revertentibus ad officium singulis, cui hesternà diè fuerat
 deputatus. Quidam enim ex machinis molas asinarias ad
 mœnia contorquebant, quidam castella ad murum dirigere
 satagebant, alii arcubus et balistis Turcos qui in turribus erant
 [laccèssentes]⁵ ne manum possent exerere, indefesso studio ope-
 ram dabant, aliis agittis et jactu lapidum cives a propugnaculis
 repellebant. Cives æquipollenter tela remittebant et lapides,
 atque ignem in ollis fragilibus cum sulphure et pice, arvina
 et adipe, stuppa, cera, lignis aridis et stipula impositis,⁶ ut

¹ accessum] accensum, C.

² e converso] e contrario, W.

³ par] impar, Hist. Anglor.
 where the following sentence is
 altered.

⁴ excitus] exitus, A.

⁵ laccèssentes] om. also W. It is
 from W. of Tyre.

⁶ impositus] inposito, A. O. W.

Will. of Tyre, viii. 15, col. 424. nostras machinas incenderent, et alia instrumenta bellica A.D. 1099. retorquebant. Fiebat itaque ex utroque populo strages non modica, dum alii lapidum jactu conterebantur in frusta, alii on both sides.

trans loricas et clipeos confodiebantur telis, alii in funda et lapide sternebantur; nec erat facile discernere uter cum majore studio populus decertaret. Erat tamen una ex machinis nostris, quæ saxa miri ponderis in urbem multa violentia remittebat, contra quam cum nulla arte possent proficere, duas adduxerunt maleficas, ut eam fascinarent et artibus magicis redderent impotentem. Quæ dum suis instarent præstigiis super murum et incantationibus, ex eadem machina molaris emissus utramque illarum, cum tribus ancillis quæ illarum fuerant gressum comitatæ,¹ repente contrivit, et ex muro inferius exanimes in fossatum dejecit. Unde in castris factus est plausus ingens et exultatio, et econtra civibus mœstitia ingens accrevit. *Malefica.* *Exultatio.*

Id. viii. 16, col. 424. Cum igitur usque in horam diei septimam sine certa victoria protractum esset negotium, desperantes nostri et supra vires fatigati, habuerunt propositum, castella et machinas alias jam igne recepto fumantes longius a muris arcere, et usque in diem crastinum conflictum differre; cum ecce virtus divina affuit, et rebus desperatis solamen donavit. Nam de monte Oliveti miles quidam, splendidum et satis refulgentem ventip. 208.

Id. viii. 17, col. 426. cipere videretur. Auxit præterea vires omnium et lætitiā solitarius quidam, qui in monte Oliveti habitabat, qui confidenter promiserat peregrinis, illa die urbem fore capiendam. Hæc quoque signa omnes accenderant² fideles vehementer, et

Id. viii. 18, col. 246. securiores reddiderant³ de victoria obtinenda. Ducis igitur Godefridi et comitum legiones prævia Dei gratia eo usque profecerant, ut vallo repente complanato, ad murum haberent, civibus defatigatis, accessum. Hortante itaque duce, in culcitras bōmbice plenas et saccos stramine refertas, qui in castello erant, [ignem] injecerunt, qui flante Borea accensus fumum infra urbem caliginosum⁴ retorsit. Quo protervius instante, qui murum intus tenebantur defendere, ora vel oculos

¹ *comitatæ*] so O., om. W. A. has *civitate* altered into *comitate*. C. has *comitātē* inserted in what was a blank space. D. has *civitatē* expuncted, with *secute* over it.

² *accenderant*] *accederant*, A.

³ *reddiderant*] *reddiderat*, A.

⁴ *caliginosum*] *calinosum*, A. O.

A.D. 1099. non valentes aperire, muri custodiam reliquerunt. Quo com- Will. of
 perto, dux sub omni celeritate trabes, quas¹ hostes in muris Tyre, viii.
 ad nostrum appenderant nocumentum, assumpsit, et caput 18, col. 246.
 unum in machina positum et firmiter clavatum,² aliud super
Pons. civitatis murum locavit. Deinde pontem, qui in machina erat,
 super ipsas trabes demittens, ipse dux primus omnium ut
Dux urbem miles strenuus³ urbem audaciter intravit. Quem frater ejus
intrat. Eustachius, dux Normannorum Robertus, et comes Flandren-
Fuga. sis, cum Litolfo et Gilleberto fratribus sunt secuti, et conse-
 quenter infinita multitudo tam equitum quam peditum, ita ut
 pons sustinere non posset. Videntes autem Turci quod nostri
 jam murum occupaverant, et dux etiam suum introduxerat
Scale. vexillum,⁴ turres deserunt et mœnia, ad vicorum sese angustias
 conferentes. Porro alii cognoscentes, quod maxima pars nobi-
 lium turres occupaverant civitatis, scalas ad murum certatim
 applicant, per quas ascendentes murum cæteris se conjungunt.
 Tunc dux Godefridus quoddam ad portam septemtrionalem, quæ
 hodie Sancti Pauli⁵ dicitur, dirigens,⁶ ut eam aperientes, popu-
 lum introducant deforis expectantem. Qua sub omni celeritate
 reserata, ingressus est exercitus universus, sexta feria, hora nona,
Capitur mense Julio, decima⁷ die mensis. Capta⁸ igitur est civitas Jeru- Id. viii. 24,
Jerusalem. salem anno gratiæ millesimo nonagesimo nono, mense Julio col. 434.
 decima⁷ die mensis, sexta feria circa horam nonam,
 anno tertio ex quo fidelis populus tantæ peregrinationis
 sibi onus assumpsit; præsidente sanctæ Romanæ
 ecclesiæ domino Urbano secundo, Romanorum imperium ad-
 ministrante Henrico, Græcorum vero imperatore Alexio; in
 Francia regnante Philippo, in⁹ Anglia Willelmo Rufo, regnante
 in perpetuum in omnes et super omnia domino nostro Jesu
 Christo, cui honor et gloria per sæcula infinita.

¹ *quas*] quos, A. W.

² The Hist. Anglor. inserts
aptavit et.

³ *strenuus*] strenum, A.

⁴ *vexillum*] exercitum, Will. of
 Tyre.

⁵ *Pauli*] an error for *Stephani*,
 which W. of Tyre has.

⁶ *dirigens*] sic., Will. of Tyre has
dirigit. The compiler has omitted

to insert a verb at the end of the
 sentence. The Hist. Anglor. alters
 the construction correctly.

⁷ *decima*] an error for *quinta*
decima.

⁸ *Capta* . . . *ecclesiæ domino*
 is in the St. Alban's hand over
 an erasure.

⁹ *in Anglia Willelmo Rufo*] Added
 by the compiler.

De occisione Turcorum et mundificatione sanctæ civitatis. A.D. 1099.

Will. of Tyre, viii. 19, col. 427. Capta igitur civitate sanctissima, dux Godefridus et fideles omnes, [qui]¹ cum eo erant, per plateas strictis gladiis discurrentes, quotquot de hostibus repperiunt in ore gladii indifferenter prosternunt. Tanta quoque interemptorum strages erat, et præcisorum² acervus capitum, ut jam nemini via pateret aut transitus, nisi super corpora peremptorum. Latebant autem adhuc hæc omnia comitem Tholosanum et principes alios, qui circa montem Syon viriliter decertabant; sed audito nostrorum et Turcorum clamore et civium strage, cognoverunt urbem violenter effractam e nostrarum³ victoriam legionum. Qui statim scalas ad murum aptantes, nemine obstante, urbis mœnia transierunt, stragem in illa parte non modicam operantes; [portam itaque australem, quæ illis erat contermina, aperientes]⁴ cum impetu populum universum quantocius introducunt. Factum est autem, quod Turci, qui a duce et suis agminibus aufugerant, ad partes illas declinantes, hos obviam habuerunt, et Scillam evitantes Charibdim multo periculosius inciderunt. Nam tanta exinde per urbem strages facta est, ut etiam ipsis victoribus tam horrenda sanguinis effusio tædium ingereret et horrorem.

Id. viii. 20, col. 428. Audiens autem Tancredus, quod intra septa templi Turcorum se incluserat multitudo, contulit se illuc cum ingenti copia armatorum, et templum violenter ingressus, post stragem multiplicem, infinitas auri et argenti copias inde secum dicitur abstulisse. Quod reliqui principes⁵ audientes, intromissa equitum et peditum multitudine, quotquot ibi reppererunt gladiis trucidantes, universa sanguine repleverunt. Cecidisse referunt intra templi ambitum ad decem milia Turcorum, exceptis aliis, qui passim per urbem truncabantur, quorum minor non fuisse numerus ferebatur. Nam nostri per vicos et diverticula discurrentes, occulta et perlustrantes universa, patrefamilias cum uxore et liberis et familia tota ex secretis domiciliis et coenaculis occultis extrahentes in publicum, aut gladiis transverberabant, aut præcipitio dabant, ita ut confractis cervicibus interirent. Et quicumque domum vel palatium confringere vel prius intrare poterat, eam⁶ sibi cum universa substantia jure perpetuo vendicabat. Sic enim inter principes convenerat, ut urbe expugnata, id, quod quilibet acquireret, jure hæreditario possideret. Unde quicumque prius domum vel ædificium quod-

Frightful slaughter on the capture of the city.

Scilla. Caribdis.

Strages in templo.

Paterfamilias.

Peregrini ædificia sibi appropriate.

¹ qui is also omitted in O. W. It is interlined in C. D.

² præcisorum] pretiosorum, C.

³ nostrarum] nostrorum, A.

⁴ These omitted words are in O. W., and the Hist. Anglor.

⁵ principes] princeps, A.

⁶ eam] ea, Hist. Anglor.

A.D. 1099. cunque occupavit, vexillum vel clipeum vel quodlibet armorum Will of Tyre, viii. gressum ibi figerent, sed domum præterirent, quasi ab aliis 20, col. 429. occupatam.

Principes loca sancta petunt.

Civitate itaque subjugata, et spoliis a peregrinis victoribus Id. viii. 21, collectis, sedatoque tumultu, coeperunt depositis armis, in spiritu col. 429. humilitatis cum gemitu et lacrimis, nudis pedibus, loca venerabilia, quæ Salvator propria est dignatus sanctificare præsentia, cum omni devotione circuire, et specialiter ecclesiam sanctæ resurrectionis et Dominicæ passionis. Intueri erat sane jocundissimum quanta devotione fideles populi utriusque sexus, quanta mentis exultatione et dulcedine spirituali, fusis ubertim lacrimis, ad loca sancta accederent,¹ quantas gratias Deo agerent, qui tantæ eis peregrinationis consummationem ad effectum perducere concessit, et ex fructu laborum suorum et exhibitæ militiæ dignatus est illis supra merita stipendia numerare. Fuit autem omnibus una in arram futuræ retributionis fiducia, quod per collationem donorum præsentium firma sit eis expectatio futurorum, et per eam, quæ hic peregrinatur Jerusalem, ad eam perveniant, *cujus extat participatio in id ipsum*. Porro episcopi et sacerdotes, ecclesias² civitatis et præcipue templi ambitum a cadaveribus occisorum et sordibus universis mundantes, et loca venerabilia Domino consecrantes, et sacra missarum solemnia populo celebrantes pro collato sibi beneficio, omnibus gratias exhibebant. Visus est autem ea die vir in omnibus commendabilis, Id. viii. 22, Aimerus Podiensis episcopus, qui apud Antiochiam, ut præli- col. 430. bavimus, obierat, in sancta civitate a multis, ita quod viri plurimi de exercitu fide dignissimi eum super murum primum omnium viderunt ascendisse civitatis, et cæteros ad ingressum animasse. Qui etiam oculis corporeis se ipsum vidisse asserentes, et cum principibus loca sancta circumeuntem manifestissime conspexerunt. Alii autem plures, qui in peregrinatione piam in Christo dormitionem acceperant, in eadem civitate apparuerunt multis, loca sancta cum aliis devotissime requirentes. Petrus Id. viii. 23, quoque heremita venerabilis, qui quinto antea anno³ a patriarcha col. 431. civitatis et clero populoque fidei visus fuerat, et per cujus sollicitudinem principes occidentis ad hanc peregrinationem inducti extiterant, cum esset modo⁴ a cunctis recognitus, flexis geni-

¹ *accederent*] *accedent*, A.

² *ecclesias* . . . *consecrantes*] |

Added by the compiler.

³ W. and the Hist. Anglor. insert *obierat*.

⁴ *modo*] *modus*, A.

Will. of Tyre, viii. 23, col. 431. bus et cum lacrimis¹ illum venerabantur, gratias ei multiplices A.D. 1099. exsolventes, quod tam sedulo et fideliter eorum legationem fuerat executus, quodque principes et regna induxerat ad tantos labores pro Christi nomine tolerandos.

Id. viii. 24, col. 432. His igitur omnibus rite peractis, principes ad domos et hospitia, quæ interim eis sua familia præparaverat reversi, urbem reppererunt omnibus bonis refertam, unde a majore usque ad minimum coeperunt copiosius abundare. Repperiebantur enim in ædificiis et domibus confractis auri et argenti, gemmarum et preciosarum vestium, frumenti, vini, et olei, sed et aquarum, unde in obsidione maximam fuerant penuriam perpessi, ingentes copię, unde et ipsi qui sibi domos vendicaverant, poterant indigentibus ad sufficientiam fratribus ministrare. Factum est autem ut secunda² post victoriam die et deinceps, in foro publico rerum venalium optimis conditionibus exhiberentur³ commercia, ita quidem, ut plebs inferior⁴ necessariis omnibus abundaret.

Spoils found in the city.

Quomodo principes regem et patriarcham constituunt.

Id. ix. 1, col. 433. Cumque per dies septem principes in sancta civitate in quiete lætitiæque spirituali tempus exegissent, convenerunt principes octava die, tractaturi per gratiam Sancti Spiritus, ut aliquem de suo eligerent collegio, qui præsit regioni, et in sancta civitate regiam obtineat dignitatem.⁵ Qui omnes unanimiter post multas

Election of Godfrey as king.

Id. ix. 2, col. 435. hinc et inde disceptationes,⁶ in ducem Godefridum consonantes, ipsum eligunt, et electum sepulchro Domini cum laudibus et

Election of Arnulf de Rohes as patriarch

Id. ix. 4, col. 436. hymnis et canticis repræsentant. De patriarcha quoque constituendo in sancta civitate principes tractatum habentes, favore ducis Normannorum Roberti, episcopus quidam Maturanensis de Calabria Arnulfum sibi familiarem quendam sacerdotis filium, et inter peregrinos incontinentia et nimia levitate notatum, in sede patriarchali contrusit. Sed idem Arnulfus,⁷ cito

by the influence of the bishop of Martorano.

Id. ix. 4. morte interveniente, temere susceptam coactus est deponere dignitatem. Post illum autem, vacante sede per menses quinque, principes, qui præsentes fuerunt, post multam deliberationem, virum venerabilem Daibertum in throno patriarchali et in cura collocant pastorali. Fuit autem antea episcopus

His death. Daibert archbishop of Pisa, elected patriarch.

¹ et cum lacrimis] cum omni humilitate, Will. of Tyre.

² ut secunda] aut secundum, A.

³ exhiberentur] exbentur, A.

⁴ inferior] inferiorum, A.

⁵ W. inserts here a legend of the

manner in which Robert was chosen king of Jerusalem. It is not in O.

⁶ A. ins. et.

⁷ cito morte interveniente] mors vicina prævenit, Will. of Tyre.

A.D. 1099. Pisanae ecclesiae, vir ad plenum eruditus, et ¹ in agendis ecclesiasticis a puero enutritus. Will. of Tyre, ix. 14, col. 447.

Quomodo exercitus Soldani Ægyptiorum principis a nostris vincitur.

Expedition of Afīhal against the Crusaders. Urbe autem sancta recenter adhuc² fidelibus subjugata, Sol- Id. ix. 10, col. 441.
danus³ Ægyptiorum et Damascenorum, princeps inter omnes orientales potentissimus, cum civitatem sanctam Jerusalem a fidelibus captam cognovisset, vocato ad⁴ se principe militiæ suæ Elafdalio, præcepit ut universum robur Ægypti et omnes imperii sui vires colligens, in Syriam ascendat, et populum temerarium de superficie terræ deleat, ut non memoretur nomen ejus ultra. Erat quidem Elafdalus iste natione Armenius, a Christianis parentibus originem habens, sed præ immensitate divitiarum apostataverat a fide; et qui in fonte regenerationis Emyreyus dicebatur, factus apostata, Elafdalus nuncupabatur. Assumptis igitur, hic crucis inimicus,⁵ universis viribus Ægypti, Arabiæ, et Damasci, venit Ascalonem, et ibi cum copiis suis universis castra locavit, inde Jerosolimam profecturus. Proposuit enim ut fideles in Jerusalem obsideret, et post victoriam Dominicum funditus dilapidaret sepulchrum. Tunc peregrini crucis, qui nihil minus optabant quam obsidionis ærumnas denuo experiri, convenerunt ad invicem clerus Will. of Tyre, ix. 11, col. 442.
et populus universus, et arma spiritualia prius bajulantes, ad sepulchrum Domini corde contrito et cum fletibus humiliato profecti, et orantes in terram prostrati, a Domino postulabant, ut populum suum misericorditer ab imminentibus periculis liberaret. Deinde sumpta ex Dei parte audacia, ab urbe versus Malmesb. G. R. iv. 371, p. 570.
Ascalonem procedunt, audaciter hostibus occurrentes. Portabant autem secum partem ligni Dominicæ crucis, quam civis quidam Jerosolimitanus nomine Syrus principibus nuper pro- palaverat, ab antiquis a se temporibus custoditam. Dux vero, Will. of Tyre, ix. 11, col. 443.
qui et rex erat Jerosolimitanus, cum cæteris principibus peregrinis Ramulam perveniens, edoctus est ibi plenius, quod prædictus Emyreus apud Ascalonem cum suis copiis condisset. Præmisit itaque dux equites ducentos, qui viam et Id. ix. 12, col. 443.
statum hostium explorarent; sed cum aliquantulum processissent, invenerunt armenta boum, equorum, et camelorum, cum pastoribus animalibus curam præstantibus. Ad quos cum

¹ et . . enutritus] Introduced by the compiler.

² W. ins. a.

³ Mostali.

⁴ ad] ab, A.

⁵ inimicus universis] inimicus universisque, Hist. Anglor.

Will. of Tyre, ix. 12, col. 443. noster pervenisset exercitus, fugerunt tam pastores quam qui A.D. 1099. pastoribus præerant equites, gregibus et armentis sine cus- Battle of tude relictis. Capti sunt tamen quidam ex eis, quorum rela- Ascalon. tione de hostium proposito edocti, cognoverunt, quod princeps prædictus, qui juxta eos ad septem miliaria castra statuerat, post biduum [accedere] et nostrum delere exercitum cogitabat. Erant autem nostri numero quasi mille equites et ducenti, pedites vero quasi sex milia numerati, qui omnes de prælio certi novem acies instruunt; quarum tres præponunt,¹ très locant in medio, et tres sequi præcipiunt, ut undecumque ad eos hostium fiat accessus, triplicem ibi reperiant ordinem acierum objectum. Sic itaque obtenta sine contradictione præda p. 210. memorata, quæ præ nimia multitudine numerum excedebat, noctem illam ibi transegerunt gaudentes. Mane autem facto, lituis² et tubis bellum indicitur, et instructis ordinibus, Domino rei exitum commendantes, in hostes quasi vir unus procedunt, spem in Eo victoriæ collocantes. Procedentibus igitur legionibus juxta militaris ordinis disciplinam lento gradu ad pugnam, visa sunt superno, ut creditur, instincta pecora cornibus erectis et caudis acierum lateribus a dextris et a sinistris comitari, nec ulla posse violentia præpediri. Quod hostes eminus intuentes, solaribus radiis hebetatis luminibus, ante prælium animis conciderunt, credentes innumeram esse multitudinem armatorum, quamvis et ipsis multa militaris copia non deesset. Comes quoque Normannorum Robertus, The stand- qui dux erat et signifer acierum, pro re bene gesta sæpe ar- d captured by Robert of Normandy. dicendus, admiravisi standardum a longe considerans, quod in summitate hastæ pomum³ habebat aureum, hasta vero argento cooperta albicabat, ipsum deprehendit ibi esse, et audaciter per medias acies super eum irruens, ad mortem graviter vulneravit. Quod factum non mediocre Gentilibus incussit timorem.

Malmesb. G. R. iv. 371, p. 570.

Baldric, Hist. Hieros. iv. col. 1150.

De planctu ammiravisi et victoriæ consummatione et spoliis reportatis.

Id. Admiravisi autem vix palpitans, letaliter⁴ vulneratus, alte Lament of ingemuit, et hujusmodi planctum emisit: "O omnium Creator, Afdhal " quid hoc est? Quid accidit? Quod fatum⁵ nobis infestum over his defeat. " nocuit? Heu mihi quam ineffabile dedecus, quam diuturnum

¹ præponunt] proponunt, A.

² lituis et tubis] voce præconia W. of Tyre.

³ pomum] tolum, Hist. Anglor.

⁴ letaliter vulneratus] Added by the compiler.

⁵ fatum] D. has fīm, perhaps intended for factum.

A.D. 1099. "improperium genti nostræ contigit! Gens misera, gens mo- Baldric.
Lament of "dica¹ genti nostræ prevaluit. Unde hoc? Conventione, proh Hist.
Alfihal. "delor! facta, adduxi huc militum ducenta milia, et peditum Hieros. iv.
"quorum multitudo numerum excedit, quos toti mundo præ- col. 1151.
"valituros credebam; nunc autem, ut non mentiar, a minus
"quam mille militibus et paucis peditum milibus, tam inde-
"center sunt superati. Aut procul dubio illorum Deus omni-
"potens est, et pro eis pugnat, aut noster nobis iratus est,
"et nos nimis austero furore redarguit et castigat. Quicquid
"contingat, hoc erit, quod in eos denno non erigar, sed ad
"patriam meam ignominiosus, donec vixero, revertar." His
dictis luctuose conquerebatur, et lamentabatur suspiriis lacri-
mosis. Turcis igitur fugam meditantibus, eques quidam Lo- Malmesb.
tharingus, qui in agmine extremo cum duce erat Godefrido, a G. R. iv.
lateribus equitans, libertatem fugæ et campos abstulit omnes. 371, p. 571.
Unde ipsi a duce Normannorum, qui in prima acie erat, cum
equitibus et sagittariis, penetrati et ab extremis inclusi, cæsi
sunt ad fidelium voluntatem. Admiravisus² autem super dro- (Not in
medarium positus, rapido cursu ejus evasit. Collata igitur Malm.)
fidelibus de supernis victoria, in hostium castra noster per- Will. of
venit exercitus; ubi tantam auri, argenti, variæ supellectilis, Tyre, ix.
et gemmarum, divitiarumque pregrinarum, quarum cognitio 12, col. 444.
nostris regionibus est ignota, copiam invenit, ut usque ad
nausiam satiati, mella fastidirent et placentas, et minimus dicere
possit: "Inopem³ me copia facit." Dux autem Robertus emit Baldric.
standardum ab iis qui illud retinuerunt dum ille hostes in- Hist.
sequeretur, viginti marcis argenti, et dux[it]⁴ illud in⁵ sepul- Hieros. iv.
crum Domini ad monumentum tam memorandi triumphi. col. 1152.
Alius quoque ense ejusdem emit Admiravisi, bizantiis quadra- Will. of
ginta.⁶ Sic igitur fugientibus adversariis, palma nostris cælitus Tyre, ix.
concessa, cum ingenti gaudio reversi sunt in Jerusalem, ma- 12, col. 444.
nubiis onerati, prædam inauditam secum trahentes.

Spoils
taken.

*Quod dux Normannorum Robertus et comes Flandrensis ad
propria sunt reversi.*

Robert of His ita bene gestis, dux Normannorum Robertus et comes Id. ix. 13,
Normandy Flandrensis, consummato feliciter peregrinationis voto, ad pro- col. 445.
and Robert pria sunt reversi. Tradunt autem quidam, quod dux Robertus

¹ W. adds *gens mendica*.

² *Admiravisus . . erasit*] Inserted by the compiler.

³ Ovid. Met. iii. 466, where *fecit* for *facit*.

⁴ C. D. follow A. as usual in

reading *dur*. In D. a later hand has inserted *statuit* in the margin to make up the sense.

⁵ in] juxta, W.

⁶ *quadraginta*] sexaginta, Baldric. col. 1152:

Hen. Hunt. eo quod regnum Jerosolimitanum sibi oblatum recipere nolu- A.D. 1099.
vii. f. 216. erit, offensus in eum Deus, nihil ei deinceps prosperum dum Count of
vixit contulit, sicut¹ sequens historia declarabit. Principibus Flanders
Will. of igitur ad propria revertentibus, rex Godefridus detento secum return
Tyre, ix. viro nobili Tancredo, et de Gres comite Gar[n]ero, et aliis qui home.
18, col. 445. busdam viris occidentis, commissum sibi a Deo regnum ad- Tancred
ministrabat strenne et prudenter. Concessit autem jure hære- and others
ditario possidendam urbem Tyberiadensem, super lacum Genesar remain
sitam, cum comitatu toto Galileæ, et Caypham, quæ alio nomine with God-
Porphiria dicitur, urbem maritimam domino Tancredo, in quo frey.
principatu ita Deo placere studuit, quod usque in præsentem Tiberias
diem ecclesiæ regionis illius de ejus patrocinio gloriantur. and Haifa
Qui infra biennium post, meritis exigentibus, ad principatum granted to
vocatus Antiochenum, illam nobilitavit ecclesiam a temporibus Tancred,
gloriosam, plurima largiendo. Sed et principatum, pluribus who after-
subjugatis urbibus et castellis, longe lateque finibus dilatatis comes
amplavit. prince of
Antioch.

De situ sanctæ civitatis et urbibus circumpositis.

Id. viii. 1, Civitatem sanctam Jerusalem in sullimibus esse montibus Descrip-
col. 405. sitam, et in sorte Benjamin novimus constitutam. Habet tion of
autem ab occidente tribum Symeon, Philistinorum [regionem]², Jerusalem
et mare mediterraneum, a quo, [ubi]³ prope est Jopen oppidum, and its
viginti quatuor miliaribus distat, inter se et prædictum mare ha- site.
bens castellum Emanus. Modin etiam sanctorum Machabæorum
præsidium, et Noben viculum sacerdotum, et Diospolim quæ est
Lidda, ubi Petrus Æneam paraliticum saluti restituit, et ubi
apud Symonem coriarium hospitatus, Cornelli nuntium suscepit,
sicut apud Jopen discipulam Tabitam nomine suscitavit. Ab
oriente quoque Jordanis habet fluentia, et solitudinem filiorum
prophetarum quasi ad miliaria quatuordecim, et vallem silves-
trem, et mare mortuum. Citra Jordanem vero Jericho habet,
et Galgala domicilium Helysæi. Ultra vero Jordanem Galaad,
Basan, Amon, et Moab, quæ postmodum Ruben, Gad, et dimi-
dia tribus Manasse susceperunt in sortem, quæ hodie regio ge-
nerali appellatione Arabia nuncupatur. Ab austro vero habet
sortem Judæ, in qua est Bethleem, felix Dominicæ nativitatis
locus, et Thecua urbs prophetarum Abacuc et Amos, et Ebron
quæ est Cariatharbe, sanctorum⁴ patriarcharum sepulcrum. A

¹ sicut . . . declarabit] Added by the compiler.

² regionem, which is also omitted by W., is from Will. of Tyre.

³ ubi is also omitted in O. W. "ubi propius est juxta Joppen," Will. of Tyre.

⁴ sanctorum] Judæorum, W.

- A.D. 1099. septemtrione quoque habet Gabaon, Josue filii Nun victoria¹ Will. of Tyre, viii. 1, col. 405.
 Site of Jerusalem. insignem, et tribum Effraim, et Sylo; Sychar quoque et Samariæ regionem et Bethel peccati Jeroboam testem, sed et Sebasteam, Helysæi et Abdiæ sepulcrum, et baptistæ Johannis martyrium; hæc olim a monte Somer dicta est Samaria, sicut et regio tota, quæ et thronus fuit regum Israel. Habet etiam et Neopolin vel Nicopolim, ubi filii Jacob, Symeon et Levi, in ultionem stupri quod Sychem filius Emor sorori eorum Dinæ intulerat, ipsum et filios ejus in ore gladii percusserunt, urbem eorum igne succedentes.²
- p. 211. Est autem Jerusalem Judææ metropolis, quæ juxta veteres Id. viii. 2, col. 406.
 Origin of the name Jerusalem. historias primum dicta est Salem, a³ Sem filio Noe primo-genito, qui eam fundavit, et in ea regnavit. Hic postmodum (Not in W. of Tyre.) dictus est Melchisedech, qui revertenti Abrahæ a cæde quatuor regum offerens ei panem et vinum. Melchisedech autem rex *justitiæ* interpretatur, quem Deus a diluvio reservavit, ut Christus ex ejus semine nasceretur. Erat quidem eo tempore alia civitas, juxta Jeronimum Salem appellata, in qua idem Melchisedech sicut et alia regnavit,⁴ cujus ruinæ usque hodie juxta fluentia Jordanis cernuntur. Deinceps regnante in ea Jebusæo, dicta Jebus, et sic ex Jebus et Salem dicta est Jebussalem. Unde post dempta b littera et addita r, dicta est Jerusalem; postea expulso Jebus a David, dicta est civitas David. Deinde regnante vero Salomone filio ejus, vocata est Jerosolima, quasi Jerusalem Salomonis. Hanc postea Robertus mon. Hist. Hier. ix. 5, col. 757. (Migne, clv.) Will. of Tyre, viii. 2, col. 406.
 Its siege by Titus; quadragesimo secundo anno post passionem Domini, Judæorum exigentibus peccatis, Tytus Vespasiani filius, Romanorum princeps magnificus, obsedit, et expugnatam dejecit; ita ut juxta verbum Domini non remaneret in ea lapis super lapidem.
 restored by Adrian and called Ælia. Illam vero postea Ælius Adrianus, quartus ab ipso Romanorum Augustus, reparavit, et de suo⁵ Æliam nuncupavit. Et cum prius in clivo præcipiti montis esset sita, ita ut partim in orientem et in austrum tota devexa respiceret,⁶ in latere tam montis Syon quam Moriæ montis constituta, et solum templum et castellum cui nomen erat Antonia in sui haberet fastigio, ab eodem imperatore in montis verticem tota translata est, ita ut Dominicæ passionis et resurrectionis locus, qui prius extra urbem fuerat, urbe resedificata, infra murorum ambitum clauderetur.

¹ victoria] victoriam, A. W.² succedentes] succedentes, A.³ a Sem . . . cernuntur.] This is from some other source.⁴ alia] alias, Hist. Anglor.⁵ The Hist. Anglor. ins. nomine.⁶ respiceret] despiceret, Hist. Anglor.

De locis venerabilibus infra sanctam civitatem.

A.D. 1099.

- Will. of Tyre, viii. 2, col. 407.** Hæc autem sancta et Deo dilecta civitas et minor maximis The holy Tyre, viii. 2, col. 407. est et mediocribus major, forma quidem oblonga, et parte places. altera longiore tetragona, vallibus profundis in tribus partibus circumsepta. Nam ab oriente vallem habet Josaphat, in cujus imo sita est ecclesia sanctæ Dei Genitricis, ubi sepulta creditur, et gloriosum ejus monstratur sepulcrum. Sub qua est torrens Cedron, ex aquis pluvialibus ortus, de quo dicitur, "Egressus " ejus¹ trans torrentem Cedron," et cætera. Ab austro habet vallem Ennon, prædictæ valli contiguam, quæ sortis Benjamin et Juda fuit in funiculo distributionis. Et inde se erigens ad verticem montis, qui est contra Beennon ad occidentem, in qua est Acheldemach, hoc est, ager sanguinis, emptus de pretio Domini in sepulturam peregrinorum. Ab occidente vero ejusdem vallis habet partem, in qua sita est vetus piscina, quæ² celebris fuit temporibus regum Juda, et inde protenditur ad piscinam superiorem, quæ Patriarchæ dicitur, juxta cimiterium, quod est in spelunca quæ cognominatur Leonis. A septentrione vero plano itinere ad urbem acceditur, in quo locus est ubi prothomartyr Stephanus dicitur lapidatus.
- Jas. de Vitriaco, lv. lvi. p. 1077. (Gesta Dei per Francos. Hanov. 1611.)** Patriarcha quoque hujus sanctæ civitatis quatuor habet archiepis-
Jurisdiction of the Patriarchate.
episcopos, unum Cæsariensem, alium Tyrensem, tertium Nazarensem, quartum Petricensem, id³ est, Montis Regalis. Primus est in regione Palæstinæ, alius in regione Phœnicis, tertius Galilææ, quartus in provincia Moabitarum. Cæsariensis suffraganeum habet episcopum Sebastenum, Tyrensis suffraganeos habet episcopos Achonensem, Sydonensem, Beritensem, et Bellinacensem, quæ est Cæsarea Philippi. Nazarenus habet suffraganeum Tyberiadensem; et Petraxis unum habet suffraganeum, Græcum in monte Synai. Habet præterea patriarcha nullo mediante episcopos suffraganeos, Bethleemitanum, Liddensem, et illum de Ebron, ubi sepulti⁴ fuerunt Adam et Eva, cum Abraham, Ysaac, et Jacob.
- Id. lvii.** Sunt autem in urbe loca venerabilia, ut ecclesia Dominicæ resurrectionis in Calvaria sive in Golgota, ubi sunt canonici nigri sub Priore; templum Domini, in quo sunt milites; aliud templum in quo sunt clerici. In ecclesia montis Syon sunt canonici regulares sub abbate. In ecclesia montis Oliveti sunt canonici regulares sub abbate. In ecclesia vallis Josa-
- Id. lviii. p. 1078.** Orders of monks and canons in Palestine.

¹ ejus] Jesus, O. W., and so the Hist. Anglor.

² quæ] qua, A.

³ id . . . Regalis] Added by the compiler.

⁴ sepulti] sepultum, A.

A.D. 1099. phat monachi nigri sunt sub abbate. In¹ ecclesia de Latina Jac. de Vi-
sunt monachi nigri sub abbate. Isti omnes mitrati sunt, et triaco, lviii.
cum episcopis prædictis in ministerio patriarchæ assistunt. p. 1078.

Chief cities and places in Palestine. Sunt præterea aliæ civitates, quæ non habent episcopos, ut
Ascalona,² quæ est sub episcopo Bethleem; Joppe, quæ est sub
canonicis Dominici sepulcri; Neapolis, quæ est sub clericis
templi; Cayphas, quæ est sub archiepiscopo Cæsariensi;
Nazareth locus est in quo Maria mater Domini nata est, et in quo Id. lix.
Filius Altissimi in uterum Virginis descendit; Bethleem in qua
natus est Panis cælestis; Jordanis locus est, in cujus flumine Cf. Id. lii.-
Christus baptizatus apparuit; locus alius, in quo Christus liv. pp.
jejunavit et a Diabolo temptatus est; stagnum Genesareth, 1075, 6.
ubi Christus discipulos vocavit, et multa miracula fecit; mons
Thabor, in quo idem Christus transfiguratus apparuit. Infra
sanctam civitatem templum est, in quo Christus extitit præ-
sentatus; mons Syon, in quo Salvator cum discipulis cœnavit,
et Spiritus Sanctus super discipulos venit, materque Domini
ex hoc mundo migravit; Calvaria, ubi crucem et mortem
sustinuit; sepulcrum,³ in quo quievit, et unde tertia die
surrexit. Mons Oliveti, ubi in asinam sedens a pueris hono-
ratur, et unde in cælum ascendit; Bethania, ubi Lazarum re- Id. lxii. p.
suscitavit. Siloe, ubi cæco nato visum restituit; Gethsemani, 1081.
id est, vallis Josaphat, ubi Christus a Judæis captus, et Maria Id. lxiii.
sepulta fuit; ecclesia Sancti Stephani, ubi lapidatus occubuit.
Sebastea, ubi Johannes Baptista sepultus fuit cum prophetia Id. lvi. p.
Helysæo et Abdia. Et hæc de terra Jerosolimitana et civitate 1077.
sancta dicta sufficiant.

*Quomodo⁴ rex Willelmus in nova aula apud Westmonasterium
primo tenuit curiam.*

William II. Eodem anno, id est, Dominicæ Nativitatis m.xcix., rex An- Hen. Hunt.
holds his court in Westmin- glorum Willelmus a Normannia in Angliam rediens, tenuit primo vii. f. 216 b.
ster Hall. curiam suam apud Westmonasterium in nova aula. Quam cum
inspecturus cum⁵ multa militiæ [turba] introisset, cum alii eam
dicerent magnam nimis esse et sequo majorem; dixit rex eam
debitæ magnitudinis dimidia parte carere, nec⁶ eam esse nisi
thalamum ad palatium quod erat facturus. Deinde paulo post

¹ In ... abbate] om. Hist. Anglor.

² Ascalon is not mentioned in
Ja. de Vitriaco.

³ sepulcrum] sepulcro, A.

⁴ In the margin is a drawing of
an arm holding a torch.

⁵ cum . . . turba] Introduced by
the compiler; turba is from W.

⁶ nec . . . facturus] Introduced
by the compiler.

Hen. Hunt. cum venaretur in Nova foresta, venit ei nuntius a Cenomannia A.D. 1099.
 vii. f. 216^b. dicens suam ibi familiam obsideri. Qui protinus ad mare veni- He hears of
 ens, navem festinus introivit; cui nautæ, "Cur, regum maxime, the siege of
 "in tanta tempestate maris alta penetras, et mortis periculum Le Mans,
 "non formidas?" Quibus rex; "De rege fluctibus submerso and crosses
 "loqui non audiui." Mare itaque transiens, nihil dum viveret Le Mans
 egit, unde tantam famam tantumque gloriæ decus haberet. taken.
 Cenomanniam enim petens, Helyam consulem inde fugavit, et p. 212.
 obtenta civitate, ad Angliam transfretavit. Eodem anno rex Ranulph
 Willelmus dedit episcopatum Dunelmensem placitatori¹ Ranulfo, Flambarð,
 viro pessimo, et Osmundus Saresberiensis antistes diem clausit, bishop of
 Durham.
 Diceto, col. extremum. Sigisbertus Gemblacensis monachus cronica sua hæc Sigibert.
 498. usque digessit. Hoc quoque anno in æstate visus est sanguis Bloody
 A. S. Chron. a. ebullire de terra apud Fischamstede in pago Bercensi, et post spring at
 1098. hæc apparuit cælum tota nocte rubeum, tanquam arderet. Finchamp-
 stead.

*De morte regis Willelmi Rufi, et quibusdam signis ejus mortem
 prævenientibus.*

Hen. Hunt. Anno Domini m.c. Rex Anglorum Willelmus, cognomento Death of
 vii. f. 216^b. Rufus, cum gloriose curiam suam ad Natale apud Gloverniam, William II.
 ad Pascha apud Wintoniam, et apud Londonias in² Pentecosten
 tenuisset, in crastino Sancti Petri ad Vincula perrexit venatum Aug. 2.
 in nova foresta; ubi Walterus Tyrel cum sagitta cervo inten-
 dens, inscius regem percussit. Rex autem in corde percussus,
 corruit in terram, nec verbum edidit, sed³ vitam crudelem fine
 misero terminavit. Ejus quoque mortem signa plurima præ- Signs fore-
 Malmesb. venerunt. Nam idem rex pridie ante necem suam. vidit tellis his
 G. R. iv. somnum sese fleubotomiæ iotu sanguinem emittere, et radium death.
 333, p. 507. cruoris in cælum usque extentum lucem obnubilare, et diei⁴ in-
 terpolare claritatem. Rex autem, Sancta Maria invocata et somno
 excussus, lumen inferri præcepit, et cubicularios a se discedere
 non permittens, residuum noctis insomne⁵ peregit. Mane vero
 cum aurora illuxisset, monachus quidam transmarinus, qui pro
 ecclesiæ suæ negotiis regis curiam sequebatur, Roberto filio
 Hamonis, viro potenti et regi familiari, somnium retulit, quod
 nocte eadem viderat, mirificum et horrendum. Vidit enim per

¹ *placitatori*] pacitatori, A. O. W.

² *in*] ad, C. O. W.

³ *sed* . . . *terminavit*] Introduced by the compiler. In the margin are the crown and shield of the king reversed, with a bow and arrow pointing to it, and the

words, "Corona et clipeus Willelmi
 "secundi videlicet Rufi sagittati."

⁴ *diei*] Dei, A.D. C. has been altered.

⁵ *insomne*] insomnis, O. W., it is altered by Paris in A.

A.D. 1099. somnum regem in quandam venire ecclesiam, gestuque superbo Malmesb.
 Dream et insolenti, ut solebat, cœpit despicere circumstantes, ubi G. R. iv.
 portending Crucifixum dentibus apprehendens, brachia illius corrosit, et 333, p. 508.
 the death of crura pæne detruncavit. Quod Crucifixus cum diu tolerasset,
 William II. regem demum dextro pede ita depulit, ut caderet in pavimen-
 tum supinus; et ex ore jacentis tantam exire flammam conspexit,
 et ita diffusam, ut fumorum nebula quasi chaos magnum usque
 ad sydera volitaret.¹ Hanc visionem cum Robertus regi retulis-
 set, cachinnos ingemimans ait; "Monachus est," inquit, "et
 lucri causa monachiliter somniavit: da ei centum solidos, ne
 videatur inaniter somniasse."

The king's own dream. Item² videbatur regi per somnium nocte proxima Cf. Girald.
 ante diem mortis suæ, quod vidit unum infantem Cambrens.
 pulcherrimum super altare quoddam, et cupiens et de Instruc-
 esuriens. super modum, adiit et corrosit de carne tionem Prin-
 infantis, et videbatur ei prædulce, quod gustaverat; cipum,
 et volens plus avidius sumere, infans torvo aspectu et iii. 30,
 voce minaci ait; "Desiste, nimis accepisti." Experge- p. 173 (ed.
 factus a somno rex, consuluit mane super hæc quen- Brewer).
 dam episcopum. Episcopus autem suspicans iudicium
 vindictæ ait: "Desiste, rex bone, a persecutione ec-
 clesię; præmunitio enim hæc Dei est et benigna
 castigatio; nec ut proposuisti, venatum eas." Rex
 contemnens salutaria monita, in silvas venatum ivit.

Account of his death. Et ecce casu, cervus magnus cum per eum transiret,
 ait rex cuidam militi, scilicet Waltero Tyrel; "Trahe,
 "Diabole." Exiit ergo telum volatile, de quo bene et
 vere potuit dici et vaticinio denotari,

"Et² semel emissum volat irrevocabile telum."

Et obstante arbore, in obliquum reflexum faciens, per
 medium cordis regem sauciavit, qui subito mortuus
 corruit. Sui autem, et præcipue miles ille, in partes
 fugerunt. Aliqui tamen redeuntes corpus in sanguine
 suo circumvolutum et tabefactum supra bigam cujus-
 dam carbonatoris imposuerunt fragilem, et macilentis-

¹ W. adds *et obfuscaret*. It is | ² Hor. Ep. 1. xviii. 71, where
 not in O. | *verbum* instead of *telum*.

simo jumento uno tractam. Rusticulus igitur coactus A.D. 1100. corpus ad civitatem transportare, dum transiret per quandam profundam et lutosam viam, fracta biga sua debili, corpus, immo cadaver rigidum et foetens, in luto circumvolutum, volentibus asportare, dereliquit. Eadem hora comes Cornubiæ in silva, ab illa qua hoc acciderat per duas dietas distante, dum venatum iret, et solus casu a suis sodalibus relinqueretur, obvium habuit unum magnum pilosum et nigrum hircum, ferentem unum regem nigrum et nudum per medium pectoris sauciatum. Et adjuratus hircus per Deum trinum et unum quid hoc esset, respondit; "Fero ad iudicium suum regem vestrum, immo tyrannum Willelmum Rufum. Malignus enim spiritus sum, et ultor maliciæ suæ, qua desævit in ecclesiam Christi; et hanc suam necem procuravi, imperante prothomartyre Angliæ beato Albano, qui questus est Domino, quod in insula Britanniae, cujus ipse fuit primus sacrator, supra modum grassaretur." Comes igitur hæc sociis statim narravit. Infra triduum autem hæc omnia vera reperit, per mediatores est oculata¹ fide expertus.

Legend of his apparition to the earl of Cornwall [William of Mortain].

Hen. Hunt. Eius præterea mortem miseram, ut prædictum est, sanguis de His death
vii. f. 216b. terra ebulliens præsignavit; licet² experimenta alia non de- revealed to
S. Hugh.

Radmer, Eius præterea mortem miseram, ut prædictum est, sanguis de
Vit. S. Anselmi, terra ebulliens præsignavit; licet² experimenta alia non de-
ii. 6. 55, cessant. Nam Anselmus Cantuariensis archiepiscopus, ob illius
col. 107. tyrannidem per triennium trans mare pulsus, a Roma Marcen-
(Migne niacum venit circa kalendas Augusti, ut Sancti Hugonis Clunia-
civiii.) censis abbatis colloquio frueretur. Ubi cum de rege Willelmo
inter eos sermo haberetur, abbas ille venerabilis archiepiscopo
respondens, sub testimonio intulit veritatis; "Proxima nocte
" præterita vidi regem illum ante thronum Dei adductum et
" accusatum, et a justo Iudice damnationis in illum sententiam
" promulgatam." Sed quomodo illud sciret, nec ipse tunc
exposuit, nec³ archiepiscopus propter illius eminentiam sancti-
tatis, nec alius audientium quilibet [requisivit].⁴

Radmer, Item sequenti die cum archiepiscopus inde progressus Lug-
Vit. S. An- dunum venisset, et nocte sequenti monachi, qui cum Anselmo

¹ *oculata*] ocula, A., and so, as usual, C. D. who insert this passage in the text.

² *licet . . . deessent*] This is the compiler's.

³ *nec . . . sanctitatis*] introduced by the compiler.

⁴ *requisivit* is from Malmesbury. It is also omitted in O. W.

A.D. 1100. erant, matutinos ipso præsente decantassent, ecce juvenis quidam selmi, ii. 6.
 Another ornatu serenus ac vultu clerico cuidam ipsius archiepiscopi, qui 56, col.
 revelation prope ostium thalami in lecto jacebat, et necdum dormiens 107.
 respecting oculos tamen clausos tenebat, astitit, et vocans eum nomine
 his death. suo dixit; "Adam," inquit, "dormis?" cui cum clericus res-
 ponderet, "Non," ait; "Vis audire nova?" "Libenter," res-
 ppondit. Et ille: "Pro certo," inquit, "noveris, quod totum
 " discidium inter archiepiscopum et regem Willelmum exor-
 " tum jam penitus est sopitum." Ad hoc clericus alacrior
 factus caput erexit; sed oculis apertis neminem vidit. Item
 cum nocte proxime¹ sequente unus ex monachis ejusdem archi-
 episcopi ad matutinos staret et cantaret, ecce quidam illi car-
 tulam admodum parvam exhibuit ad legendum, quam intuens
 monachus, "Obiit rex Willelmus" in ea scriptum invenit.
 Qui confestim oculos aperiens, præter socios nullum vidit.
 Nec multo post elapso termino, duo ex monachis ejus ad Id. ii. 6.
 ipsum venientes, et regis mortem nunciantes, hortati sunt 58, col.
 attentius, ut illico sedem suam repetere dignaretur. 108.

De vitiis regis Willelmi.

Infamy of
his cha-
racter.

Jure² autem rex in medio totius injustitiæ suæ præreptus
 occubuit, qui supra hominem erat, et consilio perversorum,
 quicquid mali poterat, id semper agebat. Et suis nequam, Hen. Hunt.
 alienis nequior, sibi nequissimus, subjectos omnes continuis vii. f. 216b.
 geldis et tallagiis vexabat, vicinos verris et exactionibus assi-
 duis provocabat, nec respirare poterat Anglia, sub ipso misera-
 biliter suffocata. Ipse namque, et qui ei famulabantur, omnia
 rapiebant, omnia conterebant et subvertebant, adulteria vio-
 lenter et impune committebant; quicquid fraudis³ et nequitiae
 antea non erat, his temporibus pullulavit. Invisus namque
 rex nequissimus Deo et populo, die qua obiit, in proprio tene-
 bat archiepiscopatum Cantuariensem, episcopatus Wintonien-
 sem et Saresberiensem, cum duodecim abbatiis, quas aut ven-
 debat, aut ad firmam dabat, aut in manu sua tenebat. Nec
 luxuriæ scelus exercebat occulte, sed ex impudentia coram
 sole. Quid plura? Quicquid Deo Deumque diligentibus
 placebat, hoc regi regemque diligentibus displicebat. Sepultus
 est autem in crastino perditionis suæ, apud Wintoniam, in⁴
 cujus sepultura lacrimæ locum præ gaudio non habebant.
 Obiit cum regnasset annis tredecim.

His burial
at Win-
chester.

Flor. Wig.
ii. p. 46.

¹ *proxime*] proxima, C. D., altered
from *proxime*.

² This first sentence is the com-
piler's.

³ *fraudis* is the compiler's.

⁴ *in . . habebant*] Introduced by
the compiler.

De¹ coronatione Henrici primi regis Anglorum.

A.D. 1100.

Defuncto itaque rege Willelmo, cum magnates Angliæ ignorent quid actum esset de Roberto duce Normannorum, regis defuncti fratre primogenito, qui jam per quinquennium in expeditione Jerosolimitana moram protraxerat, timuerunt diu sine regimine vacillare. Quod Henricus fratrum ultimus et juvenis sapientissimus, cum callide cognovisset, congregato Londoniis clero Angliæ et populo universo, promisit emendationem legum, quibus oppressa fuerat Anglia tempore patris sui et fratris nuper defuncti, ut animos omnium in sui promotionem accenderet et amorem, ita ut illum in regem susciperent et patronum. Ad² hæc clero respondente et magnatibus cunctis, quod si animo volenti ipsis vellet concedere et carta sua communire illas libertates et consuetudines antiquas, quæ floruerunt in regno tempore sancti regis Eadwardi, in ipsum consentirent et in regem unanimiter consecrarent. Henrico autem hoc libenter annuente, et se id facturum cum juramento affirmante, consecratus est in regem apud Westmonasterium, in³ die Assumptionis beatæ Mariæ, favente clero et populo, qui continuo a Mauricio Londoniensi episcopo, cum quo Thomas Eboracensis archiepiscopus coronam capiti regis imposuit, cum fuerat diademate insignitus, has libertates subscriptas in regno ad exaltationem sanctæ ecclesiæ et pacem populi tenendas concessit.

Diceto,
col. 498.(Not in
Diceto.)Malmesb.,
G. R. iv.
331, p. 506.

Hoc tempore apud Berkesire in quodam pago, in villa Humestede, sanguis emanavit de terra, continuis quindecim diebus, tam copiose, ut amplum stagnum tingeret et inficeret.⁴

Election
and conse-
cration of
Henry I.

p. 213.

Bloody
spring at
Fincham-
stead.*De libertatibus quas rex in regno tenendas concessit.*

“Henricus Dei gratia rex Angliæ Hagoni de Boolande vicecomiti, et omnibus fidelibus suis, tam Francis quam Anglicis, in Herefordscire⁵ salutem. Sciatis me Dei misericordia et communi consilio baronum regni Angliæ regem esse coronatum. Et quia regnum oppressum erat injustis exactionibus, ego respectu Dei et amore quem erga vos omnes habeo, sanctam Dei ecclesiam liberam facio, ita quod

Charter of
liberties
granted by
Henry I.

¹ In the margin is a crown, and at the foot of the page the shield of Henry I., with the words, “Clipeus et corona regis Henrici I.”

² ad] at, A.

³ An error. He was crowned Aug. 5.

⁴ This is in the text in C. D.

⁵ Sic, for Hertfordscire.

A.D. 1100. " nec eam vendam, nec ad firmam ponam, nec mortuo archi-
 Charter of " episcopo, vel episcopo, vel abbate, aliquid accipiam de do-
 liberties " minio ecclesiæ vel de hominibus, donec successor in eam
 granted by " ingrediatur. Et omnes malas consuetudines, quibus regnum
 Henry I. " Angliæ injuste opprimebatur,¹ inde aufero, quas malas con-
 " suetudines in parte hic pono.

" Si quis baronum meorum, comitum, vel aliorum qui de
 " me tenent, mortuus fuerit, hæres suus non redimet terram
 " suam, sicut facere consueverat tempore patris mei, sed justa
 " et legitima relevatione relevabit eam. Similiter et homines
 " baronum meorum legitima et justa relevatione relevabunt
 " terras suas de dominis suis. Et si quis baronum vel aliorum
 " hominum meorum filiam suam tradere voluerit, sive sororem,
 " sive neptem, sive cognatam, [nuptiis]² mecum inde loquatur,
 " sed neque ego aliquid de suo pro hac licentia accipiam, ne-
 " que defendam ei, quin eam det, excepto si eam dare voluerit
 " inimico meo. Et si mortuo barone vel alio homine meo,
 " filia hæres remanserit, dabo illam cum consilio baronum
 " meorum cum terra sua. Et si mortuo marito uxor ejus
 " remanserit et sine liberis fuerit, dotem suam et maritagium
 " habebit, et eam non dabo marito, nisi secundum velle suum.
 " Si vero uxor cum liberis remanserit, dotem suam et mari-
 " tagium habebit, dum corpus suum legitime servabit, et eam
 " non dabo nisi secundum velle suum; et terræ liberorum
 " custos erit sive uxor sive alius propinquior, qui justus esse
 " debet. Et præcipio, ut homines mei similiter se contineant
 " erga filios et filias et uxores hominum suorum.

" Monetagium commune, quod capiebatur per civitates vel co-
 " mitatus, quod non fuit tempore Eadwardi regis, hoc ne amodo
 " fiat, omnino defendo. Si quis captus fuerit sive monetarius
 " sive alius cum falsa moneta, justitia recta inde fiat. Omnia
 " placita et omnia debita, quæ regi fratri meo debebantur, con-
 " dono, exceptis firmis meis, et exceptis illis quæ pacta erant
 " pro aliorum hæreditatibus, vel pro illis rebus quæ justius alios
 " contingebant.³ Et si quis aliquid pro hæreditate sua pepi-
 " gerat, illud condono, et omnes relevationes, quæ pro rectis
 " hæreditatibus pactæ erant. Et si quis baronum vel homi-
 " num meorum infirmabitur, sicut ipse dabit vel dare dispo-
 " suerit pecuniam suam, ita datam esse concedo. Quod si
 " ipse præventus vel armis vel infirmitate, pecuniam suam
 " nec dederit nec dare disposuerit, uxor sua sive liberi aut

¹ *opprimebatur*] *opprimebantur*,
 A.

² *nuptiis*] This is from O.; om.
 W. The Hist. Angl. has *nuptui*.

³ *contingebant*] *contingebat*, A.

" parentes et legitimi homines sui pro anima ejus eam divi- A.D. 1100.
 " dant, sicut eis¹ melius visum fuerit. Si quis baronum vel Charter of
 " hominum meorum forisfecerit, non dabit vadium in miseri- liberties
 " ricordia pecuniæ suæ, sicut faciebat tempore patris vel fratris granted by
 " mei, sed secundum forisfacturæ modum, nec ita emendabit Henry I.
 " sicut emendasset retro tempore patris mei vel fratris. Quod
 " si perfidiæ vel sceleris convictus fuerit, sicut culpa sic
 " emendet. Murdra etiam retro ab illa die, qua in regem
 " coronatus fui, omnia condono, et ea quæ amodo facta fue-
 " rint, juste emendentur, secundum lagam regis Eadwardi.
 " Forestas communi consilio baronum meorum in manu mea
 " ita retinui, sicut pater meus eas habuit. Militibus qui per
 " loricas terras suas defendunt, terras dominicarum carucarum
 " suarum quietas ab omnibus geldis et omni [opere]² proprio
 " dono meo concedo; ut sicut tam magno gravamine alleviati
 " sunt, et equis et armis bene se instruant, ut apti et parati sint
 " ad servitium meum, et ad defensionem regni mei. Pacem
 " firmam pono in toto regno meo, et teneri amodo præcipio.
 " Lagam regis Eadwardi vobis reddo, cum illis emendationibus
 " quibus pater meus eam emendavit, consilio baronum suorum.
 " Si quis aliquid de meo vel de rebus alicujus post obitum
 " regis Willelmi fratris mei cepit, totum cito reddatur absque
 " emendatione; et si quis inde aliquid retinuerit, ille super
 " quem inventum fuerit, graviter mihi emendabit. His testi-
 " bus, Mauricio Londoniensi episcopo, Willelmo Wintoniensi
 " electo, Girardo Herefordensi episcopo, Henrico³ comite, Sy-
 " mone⁴ comite, Waltero Giffard comite, Roberto de Monte
 " Forti, Rogero Bigod, et aliis multis." Factæ sunt tot cartæ
 " quot sunt comitatus in Anglia, et rege jubente, positæ in
 " abbatiis singulorum comitatuum ad monimentum.

Robert de
 Monte,
 col. 425.
 (Migne,
 clx.)

Idem rex Henricus desponsavit Matildem filiam Marriage
 Malcolmi regis Scotiæ, ex qua genuit Willelmum et of Henry I.
 filiam unam nomine et honestate matrem representan- and Mar-
 tem. Quam virginem quinquennem imperator Henricus garet:
 petiit et accepit.⁵ their chil-
 dren.

¹ eis] ei, A.

² opere is from O. W. The Hist. Anglor. has *tempore condono et for opere*.

³ Earl of Warwick, Henry de Newburgh, second son of Roger de Bellomont.

⁴ Simon de St. Liz, earl of Huntingdon.

⁵ In the margin above this is in rubrick, "Verte folium et invenies hoc melius." The addition is in the text in C. D.

A.D. 1100. *De redditu Anselmi Cantuariensis archiepiscopi in Angliam.*

W. Giffard made bishop of Winchester. Recall of Anselm. *De redditu Roberti ducis Normannorum a Terra Sancta.* Imprisonment and escape of Ranulf Flambard, who excites Robert against his brother. Robert tampers with the English nobles. p. 214. Gerard, archbishop of York. Sigibert.

Rex itaque Henricus in regem, ut dictum est, coronatus, Robert de dedit episcopatum Wintoniensem Willelmo Giffard, et continuo de possessionibus cunctis ad episcopatum pertinentibus illum, contra novi statuta concilii, de quo superius mentionem fecimus, investivit. Deinde de consilio totius ecclesiæ Anglicanæ, misit ad partes transmarinas nuncios solennes ad Anselmum Cantuariensem archiepiscopum, summopere illum sollicitans, ut cum festinatione ab exilio rediens, sedem suam repetere non moraretur. Redit interea dux Robertus frater regis, expleta magnifice peregrinatione Jerosolimitana, in Normanniam, in qua jam per quinquennium fere fuerat demoratus, ubi cum lætitia et honore susceptus est ab universo populo regionis, præcipue tamen Normanniæ. Tenuit autem eo tempore rex in custodia Ranulfum Dunelmensem episcopum, hominem perversum et ad omne scelus paratum, quem frater ejus rex Willelmus episcopum fecerat Dunelmensem et regni Anglorum subversorem. Qui cum regi jam dicto nimis esset familiaris, constituerat eum rex procuratorem suum in regno, ut evelleret, destrueret, raperet, et disperderet, et omnia omnium bona ad fisci commodum comportaret. Sed mortuo rege iniquo, et Henrico coronato, de communi consilio gentis Anglorum, posuit eum rex in vinculis, a quibus cum custodibus suis pecunia corruptis evasisset, transfretavit clam in Normanniam, et sua exhortatione ducem Robertum commovit in regem fratrem suum. At dux Robertus litteras occulte ad Angliæ magnates transmittens, allegavit, quod esset primogenitus filiorum regis Willelmi primi, qui Angliam armis subegerat, et hac ratione de jure sibi regnum competere affirmabat. His auditis, multi nobiles de regno Angliæ causæ illius favorem præbentes, fidele consilium ei pariter et auxilium promiserunt. Robertus vero interim paravit viam, ut jus suum prosequeretur; sed quia nuper de peregrinatione Terræ Sanctæ pauper redierat, distulit ad tempus negotium mente conceptum, ut tempore congruo illud effectui manciparet. Eodem tempore defuncto Thoma Eboracensi archiepiscopo, Gerardus successit; et Sigisbertus Gemblacensis monachus hucusque chronica sua satis eleganter digessit.

col. 425. (Not in R. de Monte.) A. S. Chron., a. 1100. R. de Monte, col. 425. (Not in R. de Monte.) R. de M.) Cf. Malmesb. G. R. iv. 314. R. de Monte, col. 425. (Not in R. de M.) R. de Monte, col. 425. Repeated from above, p. 111.

¹ in . . demoratus] Introduced by the compiler; qua refers to peregr. Jerosol.

² omnium] hominum, W., though O. has omnium.

³ custodibus . . corruptis] a carcere, R. de Monte; and so Hen.

Hunt, whom he is copying. The whole of this is greatly enlarged.

⁴ This seems the only authority for this statement.

⁵ W. ins. igitur, and so the Hist. Anglor.

De virtute regis Godefridi et morte immatura.

A.D. 1100.

Will. of Tyre, ix. 23, col. 454. Eodem anno defuncto Papa Urbano, Paschalis sedit in cathedra Romana post eum, annis decem et octo. Eodem anno rex Jerosolimorum Godefridus, ad instantiam quorundam baronum suorum Jordanis flumine transito, in regione Ammonitarum, quam tunc Arabes inhabitabant, ingentem gregum et armorum contrahens prædam, cum manubiis infinitis feliciter remeavit. Quo audito, princeps quidam de gente Arabum præclarus et potens, atque in disciplina militari ferventissimus, per internuntios pace impetrata, ad regem Godefridum cum ejusdem gentis nobili comitatu accessit. Audierat enim multorum relatione de regis et populi occidentis viribus et magnificentia, qui per tot terrarum spatia universum sibi subegerant¹ orientem. Unde studio eum ferventissimo videre gestiens, ad regis præsentiam adductus, reverenter illum salutavit. Et cum diu regem intuitus, corporis ejus dispositionem admiraretur, coepit eum multa precum² instantia rogare, ut in conspectu ejus gladio suo camelum maximum, quem ad illum usum adduxerat, percutere dignaretur. Rex vero non ad jactantiam, sed ut barbaris nationibus timorem incuteret, evaginato gladio camelum percussit, et caput beluæ, tanquam res esset perfragilis, amputavit. Quo viso Arabs obstupuit; sed in mente sua id ensis acuminis ascribebat. Unde impetrata licentia, ut confidentius loqueretur, quæsiuit propensius, si id posset cum alterius gladio operari. At rex surridens ejusdem gladium sibi dari præcepit. Quo arrepto, alium camelum sibi præsentatum percussit, et caput illius sine difficultate præcidit. Sicque Arabs, quod de regis virtute audierat, verum esse comperiens, multis [regi]³ in auro, argento, equis, ac rebus preciosis muneribus collatis, ejus sibi gratiam comparavit, et reversus ad propria, regis fortitudinem omnibus prædicavit. Deinde idem rex Jerosolimorum magnificus mense Julio incurabili morbo correptus, ægrotare coepit, et assumpto humanæ salutis viatico, confessor Christi diem clausit extremum, cum beatis spiritibus vitam possessurus æternam. Obiit autem decima quinta kalendas Augusti anni præsentis, et sepultus est in ecclesia Dominici sepulcri, sub loco Calvariæ, ubi et successoribus ejus usque in præsentem diem pro sepultura locus est deputatus. Tandem cum per tres menses regnum vacasset Jerosolimitanum, judicio principum universorum et cleri cita-

Pope Paschal II.

Expedition of Godfrey. Proof of his personal strength.

Death of Godfrey.

¹ *subegerant*] subjugare nitebantur, Hist. Anglor., where this sentence is enlarged.

² *precum*] precium, A.

³ *regi* is from O. W., and so the Hist. Anglor.

A.D. 1100. tus est dominus Baldewinus, frater¹ ex utroque parente de-Will. of
Baldwin functi² regis, ut post eum cum festinatione accederet, sicut Tyre, x. 1,
elected king. jus dictaverat, regnaturus. col. 455.

Baldewinus³ coronatur in regem Jerosolimorum.

Coronation Anno Domino mc. primo. Baldewinus comes Edessanus et Id. x. 9,
of Baldwin. frater regis Godefridi uterinus Jerosolimam veniens, in die col. 463.

sancto Nativitatis Dominicæ, per manum patriarchæ Diaberti
in regem Jerosolimorum innectus est, [et] regio diademate

laureatus. Tancredus autem vir nobilis et omni laude dignissi- Id. x. 10,
Id. x. 10, col. 463.

mus, veteris injuriæ, de qua superius dictum est, a Baldewino
jam in regem coronato sibi illatæ non immemor, sumpta ab
eo recedendi licentia, reddidit ei urbes Tyberiadensem et

Antioch. Caypham, quas ex dono regis Godefridi susceperat, et Antio-

chiam veniens, a populo civitatis benigne susceptus est; fuerat

enim paulo ante Boamundus princeps civitatis apud Meletemiam Id. ix. 21,
Mesopotamiæ urbem a Danisma Turco quodam captus, et col. 453.

nondum a vinculis deliberatus; unde et Tancredus a principibus Id. x. 10,

Antiochenis sæpe vocatus, ut præsetter eis, donec Boamundus a col. 463.

vinculis solveretur, adquevit petitionibus eorum, et tam urbis Id. x. 11,

quam regionis administrationem suscepit. Contigit autem eo col. 463.

Expedition tempore regem Baldewinum Jordanem transire, et ut regionum
and huma- finitimarum exploraret infirma, descendere in Arabiam ejus-
nity of demque provinciæ intima hostiliter perlustrare. Ubi de nocte
Baldwin. subito super Turcos ruens non præmeditatos, in ipsis eorum

tabernaculis, de viris multos,⁴ mulieres cum parvulis universas,⁵

et omnem eorum substantiam sibi fecit in prædam, trahens

secum spolia infinita, camelorum quoque et asinorum multitu-

dinem inanditam. Viri autem velocitate equorum fugientes

uxores et liberos cum manubiis inpretiabilibus nostris relique-

runt in prædam. Rex autem rediens cum spoliis, feminam

quandam, uxorem cujusdam principis potentis, prægnantem et

in partu jacentem invenit. Quod videns rex, fecit de spoliis

lectum parari pro tempore idoneum, datoque cibo et utribus

aqua plenis lactisque copia, et ancillis ad ejus custodiam

assignatis, mantello, quo erat rex indutus, involvit eam, et

¹ O. W. ins. *ejus*.

² *defuncti*] defunctus, A.

³ This is the title in rubrick. On the top of the column is in black, in the St. Alban's hand, "De coronatione regis Baldewini et ejusdem

" pietate," as in W., and at the side a drawing of a crown.

⁴ The Hist. Anglor. inserts *trucidavit*.

⁵ *universas*] universis, W., though O. has *universas*.

Will of Tyre, x. 11, col. 464. exercitu inde transivit. Die vero sequenti, magnus ille Arabum princeps de uxore admodum tristis, de more nostrorum sequens exercitum, in uxorem casu incidit sic jacentem. Videns ergo princeps ille et stupens humanitatem, quam rex erga eam exhibuerat, cœpit nomen regis usque ad sydera extollere, et eidem se spopondit omnibus diebus vitæ suæ obligatum.¹

A.D. 1101.
Humanity
of Baldwin.

Quod rex Henricus Matildam duxerit filiam regis Scotorum.

R. de Monte, col. 425.

Eodem² anno Anselmus Cantuariensis archiepiscopus in Angliam veniens, desponsavit Matildam filiam Malcolmī regis Scotorum et Sanctæ Margaretæ reginæ novo regi Angliæ Henrico.

Marriage
of Henry I.
and Ma-
tida.

Ipsa³ vero invita nupsit ei, sed parentum et amicorum consiliis vix adquiescens; tandem tædio affecta, adquevit. Instantes enim importune, dicebant: "O mulierum generosissima ac gratissima, per te reparitur Anglorum genealis nobilitas, quæ diu degeneravit, et fœdus magnorum principum redintegrabitur, si matrimonio prælocuto consentias. Quod si non feceris, causa eris perennis inimicitiae gentium diversarum, et sanguinis humani effusionis irrestaurabilis." Videns igitur virgo clementissima, quod tot et tantorum consiliis urgentibus adquiescere oportuit, quæ cum Christiana matertera sancta sanctissime⁴ in clauastro religionis educata fuerat, et votum virginitatis Deo spoponderat, et ut multi perhibent, velum suscepit professæ⁵ religionis, irata in mentis dixit amaritudine; "Ex quo sic oportet fieri, utcunque consentio, sed fructum ventris mei, quod est horribile dictu, diabolo commendo. Me enim Deo vovi, quod non sinistis,

Her unwillingness,
and prophecy of
future ill.

¹ *eidem . . . obligatum*] Written in the St. Alban's hand over an erasure. A. had probably what is found in W.: "ei de cætero obligatus in necessariis articulis cœpit fideliter adherere." D. has this. C. follows A.

² The whole of this to the end of

the page in the MS. is in the St. Alban's hand.

³ This addition is inserted in the text in C. It is not in D., which here follows W.

⁴ *sanctissime*] sanctissima, A.

⁵ *professæ*] professa, A.

A.D. 1101. " immo sponsum meum, quem elegi, ausu temerario,
 " immemores causæ Sancti Matthæi¹ Apostoli, zeloti-
 " patis."

Conturbatur regnum, sed per fœdus conquievit.

Sic² igitur nuptiæ magnifice, ut decuit, celebrabantur, et tanto ardentius exarsit rex in ipsius amorem, quanto scelestius adamavit. Secundum illud poeticum

" Nitimur in vetitum semper."³

Robert of
Normandy
lands at
Ports-
mouth.

p. 215.
The treaty
between
the bro-
thers.

Henry V.
emperor.
Reinelm
bishop of
Hereford.

Peccato igitur exigente, facta est commotio subito in regno, R. de causa Roberti ducis Normanniæ, non modica; qui, ut rumor Monte, asserebat ventilatus, ad hoc venit cum exercitu copioso, ut sibi col. 425. Angliam subjugaret. Quo cognito, rex Henricus conscientiam habens multipliciter cauteriatam, misit navalem expeditionem contra fratrem venientem, sed pars major exercitus, quia rex jam tyrannizaverat, Roberto adhæsit⁴ venienti. Cum ergo apud Portesmoutham ante kalendas Augusti applicuisset, et rex obviaret ei hostiliter,⁵ principes utrinque fratrum non ferentes discidium, colloquium inierunt, cum pio ac circumspecto consilio, mutuum ac generale; et concordie fœdus inter eos tali pacto firmaverunt,⁶ quod rex⁷ Roberto annis singulis tria milia marcas argenti daret ab Anglia, et quis eorum diutius viveret, hæres esset alterius si absque filio moreretur. Hoc autem cum⁸ per duodecim magnates juratum esset utrimque, dux Robertus perendinavit cum fratre usque ad festum Sancti Michaelis, et postea ad propria transfretavit.

Eodem⁹ anno, Henricus Romanum adeptus imperium, impe- ravit annis triginta quinque. Eodemque tempore rex Henricus dedit episcopatum Herefordensem Reineldo cuidam, sine electione facta, et contra novi decreta concilii ipsum publice investivit.

¹ Matthæi] Mithei, A.

² Sic . . exigente] For this W. has only, "et sic nuptiis magnifice celebratis."

³ Ovid. Amor. iii. 4. 17.

⁴ adhæsit] se subdidit, W.

⁵ obviaret ei hostiliter] tenderet contra eum cum exercitu copioso,

W. These additions of Paris are not in R. de Monte.

⁶ firmaverunt] statuerunt, W.

⁷ Here the St. Alban's hand ends, at the bottom of the page.

⁸ cum] om. W.

⁹ This paragraph is the compiler's own.

Obsidetur castrum de Harundel.

A.D. 1102.

R. de
Monte,
col. 426.

Anno Domini mcn. Rex Anglorum Henricus obsedit castrum Arundel, quod erat juris Roberti de Beleasmo contra regem illud retinentis. Sed cum grave esset ad expugnandum, castellum aliud ligneum¹ contra illud construxit, et interim castellum de Bruges obsedit et cepit, donec redditum erat ei castellum Arundel; et capto municipio, rex Robertum de Beleasmo ab Anglia exulavit.

Henry takes Bridge-north and Arundel castles, and exiles Robert de Beleasme.

De concilio apud Londonias habito et degradatione quorundam abbatum.

Id.

Eodem anno Anselmus Cantuariensis archiepiscopus concilium tenuit Londoniis in² ecclesia Sancti Pauli, præsente rege et suffraganeis episcopis, circa festum Sancti Michaelis. In hoc concilio sacerdotes concubinos excommunicavit, nisi eas de cætero amoverent. Hoc autem bonum quibusdam visum est, et quibusdam periculosum, ne dum mundicias viribus majores expeterent, in immunditias laberentur deteriores. Deinde regi, quæ Romæ decreta in concilio generali acceperit de investituris ecclesiarum, plano sermone descripsit, quod videlicet nullus ecclesiarum prælatus, episcopus, vel abbas, vel clericus, investituræ alicujus ecclesiasticæ dignitatis de manu suscipiant laicorum. Unde idem archiepiscopus degradavit abbates quosdam, qui de manu laicorum, et data pecunia, abbatias obtinuerant; qui hi fuerunt: Ricardus³ Elyensis, Aldwinus³ Remesiensis, Burgensis, Tavistokenensis,⁴ Cernelensis, et Middeltunensis, quorum nomina non tenemus. Et quoniam ad jussionem regis quosdam episcopos, qui institutiones a rege susceperant, consecrare noluit, vel eis communicare, rex vehementer iratus præcepit Girardo Eboracensi archiepiscopo, ut eos consecraret; sed Willelmus Giffardus Wintoniensis electus, quem consecrare debuit, Gerardi sprevit consecrationem; quare regis judicio eliminatur a regno. Reinelmus vero Herefordensis antistes,

Council under Anselm in St. Paul's.

(Not in R. de Monte.)

Diceto,
col. 499.

Abbats degraded for simony.

¹ *ligneum* is the compiler's.

² in . . . *episcopis*] Added by the compiler. Eadmer (Hist. Novor., iii. col. 437) has "in ecclesia beati Petri."

³ These two names are from Diceto, a. 1103, col. 499. The others are given under the year 1102, without the names of the abbats, which may account for the "quorum nomina non tene-

mus." I suspect, however, that the introduction in the Hist. Anglor. "et quidam alii," after *Middeltunensis*, gives the true reading, especially as the names are given in Florence, ii. p. 51, and also in Eadmer's Historia Novorum, iii. col. 438 (Migne, clix). D. omits *Remesien-*sis.

⁴ *Tavistokenensis*] *Tamstokenensis*, A. O. W.

A.D. 1102. eo quod a rege institutionem acceperat, ei suum reddidit præ- Diceto, col. 499.
 Roger sulatum. Hoc¹ anno Rogerus ad episcopatum Sarum Malm. Gest. Pontif. i. 57.
 electus est. pp. 106, 110.

Anselmus Cantuariensis archiepiscopus Romam profectus abbates degradatos secum duxit.

Anselm goes to Rome with the degraded abbats and the elect of Winchester. The king's cause pleaded by W. de Warelwast. Anno Domini M.CIII. Anselmus Cantuariensis archiepiscopus, Diceto, col. 499.
 post multas tribulationes et injurias, quas a² rege perpressus fuerat, Romam perrexit, sicut inter ipsum et regem convenerat, ducens secum degradatos abbates,³ et Willelmum Wintoniensem electum. Quo⁴ Romam veniente, a Papa Paschali (Not in Diceto.)
 susceptus est reverenter. Dehinc die pro regis constituto Eadmer, Vit. S. Anselmi, ii. 6.
 negotiis, Willelmus de Wareuast clericus et procurator regis 59, col. 109.
 Anglorum causam ipsius in medio tulit, ac inter alia constanter allegavit, quod nec ipse pro regni amissione investituras ecclesiarum amittere vellet; et hoc verbis minacibus affirmavit. Ad hæc Papa; "Si quemadmodum dicis, rex tuus nec pro
 "regni amissione donationes ecclesiarum amittere pateretur, "scias præcise, coram Deo dico, quia nec pro mei capitis "redemptione eas illi impune permitterem obtinere." In his ergo regis negotio terminato, Anselmus archiepiscopus pro (Not in Eadmer.)
 episcopis et abbatibus degradatis multa precum instantia dominum Papam rogare cœpit, ut cum illis misericorditer dispensaret, ut possent amissas recipere dignitates. Tunc sedes clementissima, quæ nulli deesse consuevit, dummodo albi aliquid vel rubei intercedat, præscriptos pontifices et abbates ad pristinas dignitates misericorditer revocavit, et cum gaudio ad proprias sedes remisit. Eodem anno Robertus dux Normannorum, cauta⁵ fratris sui et regis versutia, tria milia marcas R. de Monte, col. 426.
 argenti, quas rex illi singulis annis reddiderat, condonavit. In Anglia pestifera mortalitas animalium, maxima Cf. A.-S. Chron. a. 1103.
 quoque⁶ hominum.

Quod multi nobiles Jerusalem profecti imperatoris dolo perierunt.

Arrival of a fresh body of Circa dies istos, multi nobiles de finibus occidentis cruce Will. of Tyre, x. 12, col. 465.
 signati ad iter se accingentes, duces habuerunt nobiles viros et potentes, Willelmum Aquitanniæ ducem, Hugonem magnum

¹ This in the text in C. D.

² a rege] Introduced by the compiler.

³ Diceto adds "Ric. Elyens. et Aldw. Rames.," implying that they only went to Rome.

⁴ This sentence is added by the compiler.

⁵ cauta] cā, A.

⁶ fuit et is interlined in C. The passage is not in D.

- Will. of Tyre, x. 13, col. 465. comitem Viromadensem, qui nuper ab eadem peregrinatione A.D. 1108. redierat, Stephanus¹ Carnotensis et Blesensis comes, cum Stecrusaders² phano comite Burgundensi.³ Hi omnes uno eodemque desiderio at Constantinople. accensi, cum turba non modica Constantinopolim pervenerunt. Ubi ab imperatore Alexio reverenter, sed dolose,⁴ suscepti, invenerunt ibi comitem Tholosanum, qui semel peregrinatione incepta [perseverare]⁵ et nunquam ad propria redire proposuit. Qui omnes, sumpta ab imperatore licentia, comitem Tholosanum quasi pro ductore habentes, transito Hellesponto, Nicheasem Id. x. 13, col. 465. Bithiniæ urbem attigerunt. Tunc imperator Alexius et pro-*Proditio.* ditor nequissimus, nostrorum invidens successibus, principibus Turcorum infidelium per quos peregrini transitori⁶ erant,⁷ crebras transmisit epistolas, exhortans attentius ne tantum Christianorum populum libere transire in suam perniciem paterentur. Nostri autem nimis inconsulte agentes, et nihil sinistrum suspicantes, divisim agminibus incedebant, vinculum caritatis non habentes; unde dati sunt in manus insidiantium Turcorum, Their death of Hugh of Vermandois. ita quod ex eis una die ceciderunt in ore gladii plus quam struction. quingenta milia peremptorum. Quibus autem concessum est hostium manus effugere, amissis omnibus, apud Tharsum Ciliciæ convenerunt, et defuncto ibi Hugone magno et in ecclesia doctoris gentium sepulto, Antiochiam profecti sunt, indeque Jerosolimam festinantes Tortosam pervenerunt, urbemque obsidione vallantes, infra dies paucos obtinuerunt eam, civibus interemptis aut mancipatis perpetuæ servituti.

Quod rex Jerusalem tres civitates subegit.

- Id. x. 14, col. 466. Sub his quoque diebus in portu Jopensi magna Jannensium The Genoese fleet at Jaffa. classe appulsa, et⁸ in Paschali solemnitate Jerosolimam ascenderunt. Horum rex Jerusalem Baldewinus fultus auxilio, Assur oppidum maritimum obsedit, et illud potenter subjugavit, et Capture of Arsur and Caesarea. in eo custodibus relictis, Cæsaream usque pervenit. Quam Id. x. 15, col. 468. rex cum magno labore suorum effractam ingressus interfectis civibus, spolia ibidem impretiabilia obtinuit, quæ⁹ suis auxiliariis largiter erogavit. Erat autem in una parte hujus civitatis Id. x. 16, col. 469. templum deorum, ad quod populus causa obtinendæ salutis confugerat; sed illo confracto, tanta ibi strages facta est, ut

¹ Sic, the compiler altering the construction of the first part of the sentence, and leaving that of the latter.

² i.e. Stephen, count of Macon.

³ sed *dolose*] Introduced by the compiler.

⁴ *perseverare* is from W. It is in Will. of Tyre.

⁵ *erant*] erat, A.

⁶ *et*] om. W.

⁷ *quæ . . . erogavit*] Introduced by the compiler.

- A.D. 1103. horror esset occisorum multitudinem intueri. In illo autem Will. of p. 216. oratorio vas viridissimi coloris repertum est, ad¹ modum per-Tyre, x. 16, col. 469.
- Emerald apsidis formatum, 'quod Januenses smaragdinum reputantes, col. 469.
- vase found pro magna pecuniæ summa receperunt, et pro ornato pretioso
- at Cæsa- suæ illud ecclesiæ obtulerunt. Adducti sunt autem coram
- rea. rege procurator civitatis, qui lingua eorum Emyr dicitur, et
- Baldwin, juridicus qui Cadius² appellatur, qui spe magnæ redemptionis
- archbishop. illuc advenerat, et relicto ad custodiam civitatis præsidio mi-
- An Egypt- litari, ad Ramulam festinavit. Misit eo tempore Caliphus Id. x. 17,
- tian army Ægypti principem militiæ suæ contra regem Baldewinum, col. 470.
- sent against cum undecim³ milibus equitum et viginti milibus peditum,
- Baldwin. præcipiens ut populum inopem et mendicum a suis, ut dice-
- Its defeat. bant, finibus propulsarent. Quos cum rex advenire cognovisset,
- obviavit illis intrepidus cum equitibus ducentis et sexaginta
- et peditibus nongentis; et invocato de supernis auxilio, viriliter
- irruerunt in hostes, quibus in fugam compulsis, insecuti sunt
- eos fideles usque Ascalonam, stragem operantes non modicam
- per octo miliaria; et nocte illa victores in campestribus quie-
- verunt. Ceciderunt quoque ex hostibus quinque milia virorum,
- et ex nostris equites septuaginta, pedites autem plures, quorum
- tamen certus numerus non habetur. Principibus interim occi- Id. x. 19,
- dentis, de quibus supra retulimus, Jerosolimam festinantibus, col. 472.
- rex Jerusalem obviam eis adveniens in sanctam civitatem cum
- gaudio introduxit.

Quod rex Henricus terra Roberti fratris sui depopulatur.

- War in Anno Domini m.civ. Surrexit inter regem Henricum et R. de
- Normandy. Robertum Normanniæ ducem fratres, causis intercedentibus, Monte,
- discordia; unde rex missa in Normanniam expeditione militari, col. 426.
- a quibusdam proditoribus ducis recepti, prædis et combus-
- tionibus non modicam cladem rebus ducis subito intulerunt.
- Sed Willelmus comes Moretonii causa perfidiæ nuper a rege
- proscriptus ab Anglia, animo perfecto, ut vir strenuus, regali-
- bis turmis audaciter bellum indixit. Sed⁴ dux Robertus fratris (Not in R.
- Hoc in sui divitias metuens, castella sua et terræ infirmiora in quan- de Monte.)
- pagina tum potuit communivit. Eodem anno apparuerunt in meridie A.-S.
- sequenti. circa solem quatuor circuli albi coloris; et quatuor picti Chron.
- Solar phe- mirabiliter et in se multiplicati. Cometa etiam appa- a. 1104.
- nomenon. ruit mense Februarii. Id. 1106.
- Comet.

¹ ad] in, W.

² Cadius] Cadmis, A. O. W.

³ undecim] xii., C.

⁴ This sentence is introduced by the compiler.

Quod Anselmo archiepiscopo interdictum est ne rediret in Angliam. A.D. 1104.

Radmer, Vit. S. Anselmi, ii. 6. 61, col. 110. Id. ii. 6. 63, col. 111.

Hoc quoque tempore, Anselmus Cantuariensis archiepiscopus a Roma rediens, cum Lugduno appropinquasset, Willelmus de Warenast regis Anglorum procurator, de quo superius mentionem fecimus, interdixit ex parte domini sui, ne rediret in Angliam, nisi omnes patris ac fratris ipsius consuetudines se ei fideliter promitteret servaturum. Quod ille audiens admiratus est, sciens se alia conditione ab Anglia recessisse. Perveniens autem Lugdunum, resedit cum Hugone archiepiscopo civitatis, omnibus quæ Dei sunt diligenter intendens. Rex autem Henricus, ut comperit tam Papam quam archiepiscopum in sua perstare sententia, mox archiepiscopatum in dominium suum redegit, et Anselmum bonis omnibus spoliavit.

De Turco quodam qui regem Jerosolimorum satis curialiter liberavit.

Will. of Tyre, x. 20, col. 473. Id. x. 21, col. 474.

Circa dies istos Arabitæ¹ cum Ægyptiis fines Christianorum Expedition apud Liddam, Sauronam, et Ramulam ingressi, ad numerum viginti milium, prædis ibi instabant et rapinis. Quod ut regi Jerusalem Baldewino nuntiatus fuisset, præter morem nimis inconsulte agens, non convocatis ex urbibus finitimis militari-
bus copiis, sed de sua virtute præsumens, vix ducentos secum habens equites, contra hostes prorupit. Sed nostrorum paucitas a tanta infidelium multitudine oppressa, cæsis pluribus, in fugam est² compulsa. Qui autem evadere potuerunt, ad Ramulam oppidum confugerunt. Ceciderunt ibidem uterque³ comes Stephanus, qui nuper advenerant, et alii nobiles multi, quorum nomina scripta habentur in libro vitæ. Rex vero His deli-
licet de oppidi securitate non multum consideret,⁴ tamen ut mortis dispendium declinaret, illud ingreditur, spem non habens aliam evadendi. Cumque de vita desperans, in crastino metueret ab hostibus obsideri, ecce intempestæ noctis silentio affuit supradictus ille princeps nobilis de Arabia, cujus uxori, ut præmisimus, rex tantam exhibuerat humanitatem dum in partu laboraret; et voce suppressa iis qui in muro erant siccine loquebatur: "Verba habeo," inquit, "ad regem secre-

¹ Arabitæ] Ascalonitæ, Will. of Tyre.

² est] esse, A.

³ i.e. Stephen of Blois, and Stephen of Burgundy.

⁴ consideret] confideret, W. and the Hist. Anglor. O. has *consideret*, præsumeret, Will. of Tyre.

Threaten-
ing mes-
sage from
Henry I. to
Anselm.

of Baldwin.

His deli-
verance by
the Arab,
whose wife
he had pro-
tected.

A.D. 1104. "tiora, quæ perfero; facite ut introducar ad ipsum." Qui Will. of
 Escape of coram rege adductus, instruit eum, ut de oppido egrediatur, Tyre, x. 21,
 Baldwin. promittens secure, quod ipsum sub tuto constituet, si sine tu- col. 474.
 multa exeat et cum paucis. Consilium enim inierant Arabes,
 ut testatur, quod summo diluculo castrum debeant obsidere.¹
 Tandemque egressus rex cum paucis, amicum sequens, ad
 montana conscendit. At vir nobilis ille ab eo digrediens, Id. x. 22,
 opportunum regi tempore congruo promisit obsequium. Rex col. 475.
 vero a duobus sociis comitatus, per medias hostium insidias
 Assur usque pervenit; ubi a suis gaudenter exceptus est, et
 sumpto cibario confortatus. Hostes autem victoria potiti in Id. x. 21,
 crastino Ramulam obsederunt; quam violenter² subjugantes, col. 475.
 fideles qui in præsidio erant, partim neci,³ partim tradiderunt
 perpetuæ servituti.

Hugh of
 S. Omer
 brings aid,
 and the
 Arabs are
 defeated.

Venit interea Hugo de Sancto Audemaro, cui rex dederat Id. x. 22,
 urbem Tyberiadensem, apud Assur ad regem cum equitibus col. 476.
 octoginta. Quorum rex fretus auxilio, assumptis secum Jopitis
 cum equitibus nonaginta, in spem bonam erectus, decrevit
 hostibus occurrere, et injurias eis refundere cum usuris.
 Erant autem prope quasi ad tria miliaria; et ecce rex cum
 suis, infusa de supernis virtute et divina gratia præeunte,
 in hostes potenter irruens, eorum agmina dissolvit, et inter-
 fectis ex eis non paucis, cæteros compulit fugam inire. Deinde
 in castra hostium reversi fideles, spolia cum asinis, camelis,
 papilionibus, et tentoriis, alimentorumque copiis colligentes,
 quasi⁴ per menses septem imbelles postea quieverunt. Eodem Id. x. 23,
 tempore dominus Tancredus, Appamiam Cælessyriæ metropolim col. 477.
 obsedit et cepit. Inde Laodiciam transiens, illam recepit in
 suam. His autem urbibus ampla nimis cum oppidis⁵ suburbanis
 multis territoria adjacebant. Eodem etiam tempore Boamun- Id. x. 25,
 dus, Antiochenorum princeps, post annos quatuor suæ captionis, col. 478.
 pretio interveniente redemptus, Antiochiam est reversus.

Apamea
 and
 Loadicea
 taken by
 Tancred.

Quod Achon redditur regi Baldewino.

Acre
 taken.
 p. 217.

Eodem anno rex Jerusalem Baldewinus, Ptolomaidam Id. x. 26,
 civitatem maritimam, provinciæ Fenicis, obsidione vallavit. col. 479.
 Hæc autem urbs portum habens infra mœnia et extra, tran-
 quillam præbere potest navibus stationem. Hanc gemini
 fratres fundasse Ptolomæus et Achon perhibentur, quam inter
 se dividentes, et muris eam solidis per gyrum vallantes, a

¹ *obsidere*] obsideri, A.

² *violenter*] violanter, A.

³ *neci, partim*] om. W.

⁴ *quasi*] quas, A.; om. W.

⁵ W. and the Hist. Anglor. ins.
 et.

Will. of Tyre, x. 26, vocabulum indiderunt. Obsessa igitur civitate per terram a rege suisque principibus, et a classe Januensi navibusque rostratis, quas galeias appellant, per mare, introitum civibus et exitum auferabant. Machinis tandem circumpositis, crebris assultibus, tam a rege per terram, quam a classe per oram maritimam, multos ex civibus variis eventibus peremerunt. Cumque per dies viginti continuos, nostri oppugnando, illicque injurias a se propulsando desudassent, hac conditione regi civitatem tradiderunt, ut qui egredi vellent, cum uxoribus et liberis et rebus omnibus, liberum haberent exitum; et qui in domibus manere eligerent, data regi singulis annis bonis conditionibus pecunia, sub illius protectione manerent securi. Hic primum per mare accedentibus¹ ad Terram Sanctam patuit secura tranquillitas, litore ab hostibus aliquantulum expedito.

Id. x. 29,
col. 481.

Eodem anno Boamundus, et Baldewinus comes, cum Tancredo et Jocelino eorumque legionibus universis, Eufraten transeuntes, Carram civitatem, de qua in gestis Abrahæ legitur, obsederunt. Cives autem de subventione diffidentes nostris civitatem

Attack of Bohemond and others on Char-ran.

Id. x. 30,
col. 482.

obtulerunt; sed stimulante invidia, effusa est contentio inter Boamundum et Baldewinum, quis eorum urbem obtineret in suam. Et differentes usque mane urbem oblatam occupare, donec de illa quæstione frivola plenius discuteretur, antequam dies illucesceret tanta hostium affuit multitudo, ut nostri de vita etiam desperarent. Patriarchæ autem qui affuerunt, verbis exhortatoriis nostris animos addere nituntur; sed gratia destituti divina, nec verbis nec admonitionibus adjuvantur. Nam statim in primo conflictu nostri ignominiose terga ostendentes, castraque cum sarcinis deserentes, fuga salutem quærebant, quam non poterant invenire. Capti sunt ibi comes Edessanus Baldewinus, et consanguineus ejus Jocelinus, fugientibus Boamundo et Tancredo cum duobus patriarchis, donec ad urbem Edessam incolumes pervenerunt. Tunc tradita est civitas Edessana et provincia tota sub custodia domini Tancredi, donec Baldewinus a carcere solveretur.

Their defeat.

Capture of Baldwin, count of Edessa, and Jocelyn de Courtenay.

De facto quodam memorabili Matildi regina.

Hen. Hunt. Anno Domini mcv. Rex Anglorum Henricus transfretavit in Normanniam, contra fratrem suum ducem Normannicum certaturus. Conquesivit igitur Cadomum et Baiocum consulis² auxilio Andegavensis, cum aliis castellis multis; et omnes fere sese regi Normanniæ principes subdiderunt.

Henry I. invades Normandy. Its submission.

¹ accedentibus] accidentibus, A.

| ² Falk IV.

A.D. 1105. Eodem tempore David frater reginæ Anglorum Matildis, Aelred, De
Factum venit in Angliam, ut sororem suam visitaret. Qui cum nocte *genealog.*
memora- quadam in thalamum ejus ab ipsa vocatus venisset, domum *regum*
bile. invenit leprosis plenam; et regina in medio stans, deposito *Anglorum,*
 Charity of pallio, lintheo se præcinxit, et aqua imposita, cœpit lavare *col. 368,*
 queen Matilda. pedes eorum, et extergere lintheo, et utrisque manibus con- *(Twys-*
 strictos cœpit devotissime osculari. Cui frater; "Quid est *den).*
 " quod agis, o domina mea? Certe si rex sciret ista, nun-
 " quam dignaretur os tuum, leprosorum pedum tabe pollutum,
 " suis labiis osculari." Et illa surridens ait: "Pedes," inquit,
 " Regis æterni quis nescit labiis regis morituri esse præ-
 " ferendos?¹ Ecce, ego iccirco vocavi te, frater carissime, ut
 " exemplo mei talia discas operari; fac rogo quod me facere
 " intueris." Cui cum frater respondisset, se nullo modo talia
 facturum, illa cœptis insistente, David surridens remeavit.
 Eodem anno rex Henricus dispositis in Normannia rebus *Hen. Hunt.*
 necessariis ad Angliam transfretavit, ut² multiplicatis viri- *vii. f. 217.*
 bus fortior remearet.

*Quomodo rex Henricus Robertum Curtheuse fratrem suum in
 prælio campestri apud Archenbrai in Normannia cepit,
 incarcerationis, et oculorum luce privavit.*

Failure of Anno Domini mcv. Dux Normannorum Robertus venit ad Id.
 the attempt fratrem suum apud Norhamtonam, amicabiliter petens ab eo, ut
 of Robert ablata sibi fraterna redderet gratia; sed Deus eorum con-
 to be recon- cordiæ non consensit.

Henry. Rex³ itaque Henricus sentiens conscientiam suam in
 Nota frau- optentu regni cauteriatam, erat quippe eleganter lite-
 dulentam ratas, utpote a primæva ætate præcepto patris addictus
 regis Hen- literis, et jam in jure quod audierat secreto expeditus,
 ricus pro- cœpit in semetipso impetus insurgentium formidare, et
 missionem, unde magni Dei judicium in ipsum fulminare, eo quod fratri suo
 mali semi- primogenito, cui jus regni manifeste compete-
 narium bat, temere
 postea usurpando injuste nimis abstulerat. Sed plus timens
 ortum est. homines quam Deum, regni nobiles primo sibi sub-
 dolis pollicitis inclinando conciliavit, cogitans postea

¹ *præferendos*] præferendas, A.
 O. W.

² Written over an erasure.

³ This passage, with considerable

variations, will be found in the Hist.
 Anglor., i. pp. 202, 208. See also
 under a. 1099, pp. 163, 164. It is
 in the text in C. D.

per fundationem abbatiæ, quam construere proposuerat, A.D. 1106. de tanta injuria Deo satisfacere. Magnatibus igitur regni ob hoc Londoniis edicto regio convocatis, rex talibus alloquiis super mel et favum oleumque¹ mellitis et mollitis blandiens, dixit; "Amici et fideles mei indigenæ ac naturales, nostis, veraci fama referente, qualiter frater meus R[obertus] electus et per Deum vocatus est ad regnum Jerosolimitanum feliciter gubernandum, et quam frontose illud infeliciter refutaverit, merito propterea a Deo reprobandus. Nostis etiam in multis aliis superbiam et ferocitatem illius; quia vir bellicosus pacis² impatiens est, vosque sitienter, quasi contemptibiles et quos desides vocat et glutones, conculcare desiderat. Ego vero rex humilis et pacificus, vos in pace in antiquis vestris libertatibus, prout crebrius jurando promisi, gestio confovere, et vestris inclinando consiliis, consultius ac mitius more mansueti principis, sapienter gubernare, et super his, si provideritis, scripta subarrata roborare, et iteratis juramentis prædicta certissime confirmare; omnia videlicet, quæ sanctus rex Ædwardus, Deo inspirante, provide sancivit, inviolabiliter jubeo observari. Ut mecum fideliter stantes, fratris mei, immo et mei et totius regni Angliæ hostis cruentissimi injurias potenter, animose, ac voluntarie propulsetis. Si enim fortitudine Anglorum roborer, inanes Normannorum minas nequaquam censeo formidandas." Talibus igitur promissis, quæ tamen in fine impudenter violavit, omnium corda sibi inclinavit, ut pro ipso contra quemlibet usque ad capitis expositionem dimicarent.

Rob. de Monte, col. 427.

Dux autem in Normanniam iratus perrexit, et rex ipsum secutus est³ usque in Herchebrai castellum, trahens secum omnes fere procures Normanniæ et Andegaviæ, robur Angliæ

¹ *oleumque*] oleum quoque, A.

² *pacis*] pacisque, Hist. Anglor.

³ *est . . . castellum*] Tenherchebrai castellum obsedit, W.

A.D. 1106. et Britanniae, ut fratrem debellaret, ubi¹ fautores ducis in castellum munitissimum sese receperunt. Duce vero declinante, milites ipsius obsidionem regis imperterriti expectarunt, se viriliter defendentes. Venit itaque dux Robertus Normannicus, et cum eo Robertus de Belesmo, et consul Moretonii, et alii fautores ejus, ut² obsidionem solverent inchoatam, et buccinis perstreptibus, cum paucis multos audaciter invasit. Erat enim expertus in Jerosolimitanis congressionibus, unde regales aggressus acies, fortiter eas repulit et horrende. Willelmus nihilominus comes Moretonii, aciem Anglorum de loco in locum perturbans, promovit, et³ fere in fugam compulit; sed rex Henricus cum suis aciebus equestribus,¹ et aliis infinitis, qui pedites erant, ut constantius pugnarent, fugam prohibuit⁴ omnium, et eos ad pugnam solidavit.⁵ Tandem acies equestris Britonum in aciem ducis ex adverso irruens, eam potenter diffidit, et quasi mole magnitudinis oppressa, gens ducis dissoluta est et victa. In⁶ hoc opere potissime, potentissimus laudandus fuit Willelmus de Albeneio Brito, qui gladio discurrens inter acies extracto,⁷ belli negotium consummavit. Capti sunt itaque dux Normannorum fortissimus, et consul Moretonii Willelmus; Robertus vero de Belesmo fuga sibi consuluit, cum complices suos retentos conspexit, octavo⁸ kalendas Maii. In hoc quoque facto reddidit Deus vicem Roberto, quem cum in actibus Jerosolimitanis gloriosum reddidisset, oblatum sibi respuit regnum, magis eligens quieti et desidiæ in Normannia deservire, quam Domino regum omnium in sancta civitate famulari. In hujus rei signum eodem anno cometa apparuerat, a sole distans quasi cubito uno, ab hora tertia usque ad horam nonam, radium ex se longum emittens. Visæ sunt etiam in Cœna Domini lunæ binæ et pleuæ, una in oriente et altera in occidente. Sicque impletum est quod rex Willelmus Henrico filio suo moriens dixit. Nam cum Roberto Normanniam et Willelmo Angliam

Battle of Tinchebrai.

Proveas of William of Albini.

Capture of Robert of Normandy and William of Mortain.

Comet.

Two moons.

Fulfilment of William's prophecy of Henry.

Rob. de Monte, col. 427.

(Not in R. de Monte.)

R. de Monte, col. 427.

Id. col. 428.

Id. col. 427.

¹ These additions are also in the Hist. Anglor., i. p. 204. They are not in Rob. de Monte or Huntingdon, whom R. de Monte is here copying.

² *ut . . . inchoatam*] Introduced by the compiler.

³ *et fere . . . solidavit*] Introduced by the compiler.

⁴ *prohibuit omnium*] cohibuit cæterorum, W.

⁵ *solidavit*] Par. has *vel animavit* over this word.

⁶ *In . . . consummavit*] Peculiar to the compiler. William of Albini was lord of Tynemouth, a cell of St. Alban's.

⁷ *extracto*] Written over an erasure; excerto, W.; cruentato, Hist. Anglor.

⁸ This date is introduced by Paris in error. The battle was fought on Sept. 28.

R. de
Monte,
col. 428.

legaret, cum lacrimis ad patrem ait; "Et mihi, pater, quid tribuis?" Cui pater: "Quinque milia libras argenti de thesauris meis tibi dabo."¹ Ad hæc Henricus; "Quid faciam de thesauro, si locum habitationis non habuero?" Cui rex; "æquanimis esto, fili, et confortare in Domino; pacifice sustine, ut fratres tui majores te præcedant; tu autem tempore tuo honorem totum, quem acquisivi, habebis, et fratribus tuis divitiis et potestate præcelles."² Hic³ constitutus est ordo canonicorum Saresbiriæ.

p. 218.

Order of
canons at
Salisbury.

(Not in R.
de M.)

Quod rex Henricus et Anselmus archiepiscopus concordati sunt.

R. de
Monte,
col. 428.
Diceto,
coll. 499.

Anno Domini mcvii. Cum rex Henricus, deletis vel subiectis hostibus, pro voluntate Normanniam disposuisset, venit apud Beccum ad Anselmum Cantuariensem archiepiscopum; ubi⁴ intervenientibus utrorumque amicis, in pacem et concordiam convenerunt. Et archiepiscopus rogatu regis in Angliam rediens, pristinam⁵ ab eo obtinuit dignitatem. Rex autem archiepiscopum secutus in Angliam, Robertum fratrem suum et Willelmum Moretonii consulem perpetuo carceri mancipavit.

Reconciliation
of
Henry with
Anselm.

Robert of
Normandy
imprisoned.

R. de
Monte,
col. 428.

Qualiter dux Robertus orbatus est luce oculorum.

Eo⁶ tempore dux Robertus, immemor illius boni consilii,⁷ *Humiliamini sub potenti manu*, in ampulosa verba et minas prorupit, falsis pollicitis et præcipue comitis Cestrensis animatus. Deceptis igitur custodibus, conatus est evadere; sed fugiens ab eisdem captus est, incidens⁸ suo manno in bitumine profundo. Fuerat enim reverenter in libera custodia. Quod cum regi nunciaretur, jussit eum arctiori carceri et custodiæ mancipatum, fulgenti obstaculo oculorum luce privari. Mutatoria autem quasi sua ei non subtraxit. Dux

He at-
tempts to
escape,
but is cap-
tured and
blinded.

¹ dabo] do, O. W.

² præcelles] So Par. in the margin. The text has *prestabis*, as W.

³ Hic] Altered to *Hoc anno* in C. *Saresbiriæ* is probably an error for *Southwerke*. See MS. apud Leland, *Collectanea*, iv. p. 73 (1770).

⁴ ubi . . . amicis] Introduced by the compiler.

⁵ *pristinam . . . dignitatem*] added by the compiler.

⁶ This is given at much greater length in the *Historia Anglorum* under the year 1109, i. p. 212. It is in the text in C. D.

⁷ A. repeats *consilii*.

⁸ *incidens*] *insidens*, A.

A.D. 1107. vero ex illa hora usque ad mortem mente et corpore inconsolabili dolore contabuit. Rex vero ex omni suspicione liberatus, dedignabatur quæ promiserat magnatibus suis adimplere, minas minis accumulando, qui omnes conquesti sunt coram Deo ultionum Domino.

Glory of
Henry I.

Dedit autem Deus Rex omnipotens regi Henrico tria munera, Rob. de sapientiam scilicet, victoriam, et divitias, quibus ad omnia pro- Monte, sperans, omnes suos antecessores præcessit, sed in his om- col. 429.

Settlement
of the ques-
tion of in-
vestitures.

nibus factus est Deo ingratissimus. Eodem anno factus Diceto, col. 500.

est conventus episcoporum et abbatum pariter et magnatum Londoniis in palatio regis, præsidente archiepiscopo Anselmo, cui¹ annuit rex Henricus et statuit, ut ab eo tempore in reliquum nunquam per donationem baculi pastoralis vel anuli quisquam de episcopatu vel abbazia per regem vel quamlibet laicam manum investiretur in Anglia; concedente archiepiscopo, ut nullus ad prælationem electus pro homagio quod regi faceret, consecratione suscepti honoris privaretur. Eodem anno consecrati sunt episcopi, Willelmus Wintoniensis, Rogerus Saresberiensis, Reinelmus Herefordensis, Willelmus Exoniensis, et Urbanus Clammorganensis, ab Anselmo Cantuariensi archiepiscopo apud Doroberniam, die Dominica, tertio idus Augusti. Obiit etiam eodem tempore Mauricius episcopus Hen. Hunt. Londoniensis, ecclesiæ Sancti Pauli fundator, et rex Scottorum f. 217 b. Eadgarus, cui successit frater ejus Alexander I.² Normannus MS. ap. Le- prior fundavit ecclesiam Christi Londoniensis, sub³ land, iii. 74, ordineque Sancti Augustini canonicos collocavit. (i.e. iv. 73).

De conse-
cratione
quorundam
episcopo-
rum.

11 August.
Deaths of
bp. Maurice
and king
Eadgar.
Christ
Church,
London,
founded.

Quod Girardo Eboracensi archiepiscopo Thomas successit.

Death of
archbishop
Girard.

Anno Domini mcviii. Defuncto Girardo Eboracensi archi- Hen. Hunt. episcopo, Thomas regis⁴ capellanus ad illius ecclesiæ eligitur f. 217 b.

Election of
Thomas.

præsulatum. Sed continuo, facta electione, Anselmus Cantua- Diceto, riensis archiepiscopus interdixit ei, ne curam pastorem in col. 500.

Subjection
from him
required by
Anselm.

aliquo exerceret, donec sibi et ecclesiæ Cantuariensi subjectionem faceret et obedientiam canonicam, quam sibi fecerant prædecessores ejus, Thomas et Girardus, ex consuetudine debita et antiqua. "Quod si hoc," inquit, "facere nolueris, " omnibus Britannię episcopis sub anathemate interdiciamus,

¹ cui ubi, W. Diceto has ibi.

² There are drawings of five pastoral staves and a crown in the margin.

³ sub . . collocavit] This clause

is not in the authority given in the margin.

⁴ regis capellanus] Introduced by the compiler.

- Diceto, " ne ullus eorum tibi manus ad promotionem imponat, nec, A.D. 1108.
col. 501. " si ab exteris promotus fueris, pro episcopo te suscipiant,
" vel pro episcopo tibi communicando te habeant." Eodem R. de Beau-
Id. col. 500. anno Ricardus¹ de Beaumeis, Londoniensis electus, consecratur meis, bp. of
ab Anselmo Cantuariensi archiepiscopo apud Pageham, præ London.
sistentibus suffraganeis multis. Eodem tempore regi Francorum Louis VI.
Philippo defuncto, Lodewicus successit. succeeds
Philip I.

De morte beati Anselmi Cantuariensis archiepiscopi.

- Hen. Hunt. Anno Domini MCIX. Anselmus² Cantuariensis archiepiscopus Death of
f. 217 b. et Christi philosophus, in Quadagesima, septimo³ kalendas Anselm,
Maii, scilicet die Sancti Marci, diem clausit supremum; April 25.

- Diceto, cujus vitam laudabilem, cujus actus eximios, cujus transitum
col. 501. ab hac luce cælestem ad patriam, crebra ejus miraculorum
insignia persequuntur⁴ et ad opera misericordiæ ejus succes-
sores invitant.

Anno quoque eodem celebris habebatur epistola, quæ Mysterious
dicebatur cælitus fuisse missa in manus cujusdam præ- letter re-
lati, dum missam celebraret, ad temperandas Roma- specting
norum enormitates, quæ diatim succreverunt. "Exc- the condi-
"tabitur Roma contra Romanum, et Romanus substi- tion and
"stutus Romam Romano imminuet. Alleviabuntur future of
"vires pastorum, et solatium eorum erit in otio. Tur- Rome.
"habuntur seduli et orabunt, et in lacrimis multorum
"erit requies, humilis alludet furibundo, et furor extin-
"guens palpabitur. Novus grex serpet ad cumulum,
"et qui intitulantur, tenui cibo cibabuntur. Frustrata
"est spes sperantium, et requiescet solatium, in quo
"parat fiduciam. Qui in tenebris ambulant, ad lucem
"redibunt; quæ erant divisa et dispersa, consolida-
"buntur. Non modica nubes incipiet pluere, quia
"natus immutator sæculi, leoni substituitur agnus, et
"agni in leones deprædabuntur. Surget furor contra

¹ A pastoral staff is drawn in the margin.

² An inverted crozier and pastoral staff are drawn in the margin.

³ This date is an erroneous introduction of Paris. S. Anselm died

April 21. The error seems to arise from the mention in R. de Monte that Easter this year fell on April 25.

⁴ *persequuntur*] *prosecuntur*, O. W. as Diceto; protestantur, Hist. Anglor.

A.D. 1109. "simplicem, et simplicitas attenuata spirabit. Decor
"convertetur in dedecus, et gaudium multorum erit
"luctus."

Marriage of Matilda to the emperor Henry V. Eodem anno missi sunt nuntii solemnes ab imperatore Ro- Hen. Hunt. f. 217 b.
manorum Henrico in Angliam, filiam regis Matildidem in
domini sui conjugium postulantes. Tenuit itaque rex apud
Westmonasterium in Pentecosten curiam suam, qua nunquam
tenuerat splendidiorem; et sacramenta de conjugio filiae suae
ab imperatoris legatis petiit et accepit. Data est igitur filia
regis imperatori, sicut decuit, ut breviter dicatur; et rex cepit
ab unaquaque hyda terrae totius Angliæ tres solidos, sicut
mos erat regibus Anglorum.¹ Eodem anno convenerunt, rege Diceto, col. 501.
Thomas consecrated archbishop of York. jubente, Londoniis in ecclesia beati Pauli, Ricardus Londoni-
ensis, Willelmus Wintoniensis, Radulfus Rofensis, Herebertus
Norvicensis, Radulfus Cicestrensis, Ranulfus Dunelmensis, et
Herveus Bagornensis episcopi, quinto kalendas Julii, die Do-
minica, ad consecrationem Thomæ Eboracensis electi; ubi
ecclesiæ Cantuariensi et episcopis ejus catholice ordinatis facta
canonica obedientia, consecratus est a Ricardo Londoniensi.
Ely made an episcopal see. Eodem anno rex Henricus Helyensem abbatiam ad episcopalem
transtulit sedem, et Herveum ibi fecit episcopum ordinari.
Nam defuncto Ricardo, qui ultimus fuit abbas in insula, et B. de Monte, a. 1114, col. 433.
Impertinens sed verum. comitatu de Cantebregge episcopo Lincolniensi subtracto, huic
novo pontifici lege diocesana subicitur comitatus. Eodem² tem- Id. a. 1109, col. 430.
pore in parochia Legiensi porca porcellum enixa est, sed faciem
hominis habentem; et pullus gallinæ quadrupes natus est.

Quod Boamundus terram Alexii imperatoris depopulatur.

Invasion of Epirus by Bohemond. Circa hos denique dies, Boamundus Antiochenorum princeps, Will. of Tyre, xi. 6, coll. 491, 490.
memor injuriarum quas Alexius imperator, vir maliciosus et
nequam, peregrinis Jerosolimam transire volentibus sine in-
termissione irrogabat, communem volens ulcisci querimoniam,
equitum quinque milia et peditum quadraginta milia virorum
fortium congregavit, et terram dicti imperatoris hostiliter in-
gressus, universas pæne maritimas urbes in direptionem dedit;

¹ *sicut . . Anglorum*] Very nearly erased in A. It is omitted in C., but given in D. It is introduced by the compiler; not being in Huntingdon or B. de Monte, who here copies Huntingdon.

² This sentence is nearly erased in A. It is not in the Hist. Anglor. It is given in D., but omitted in C., though the marginal reference to it is retained.

- Will. of Tyre, xi. 6, col. 491. deindeque¹ Epyrum depopulatus est, tam primam quam secundam. Et tandem Durachium² obsidens, Epiri primæ metropolitim, regionem undique incendiis consumpsit et rapinis. Quod audiens imperator, cum ingenti militia in succursum venit; sed intervenientibus amicis, imperator fœdus iniit cum eo, Treaty interpositis juramentis, quod ultra Christi fidelibus in orientem transire volentibus sine fraude consilium ad iter peragendum et auxilium ministraret. Et sic fœdere confirmato, idem Boamundus in Apuliam descendit, familiaribus negotiis evocatus. Sequentem vero æstate dum Antiochiam redire disponderet cum copiis militariibus undique collectis, valida ægritudine correptus, in fata concessit, relicto filio nomine Boamundo, quem ex Constantia genuerat, filia regis Philippi Francorum. Obiit autem eodem tempore idem rex Francorum Philippus, vir illustris, et successit ei filius ejus Lodewicus, viginti octo³ annis. Per idem tempus Baldewinus comes Edessanus et Jocelinus sanguineus ejus, datis pro redemptione⁴ obsidibus, a Turcorum vinculis liberantur; et post dies paucos idem obsides ad propria sunt reversi, custodibus interfectis. Eodem anno Bertrannus comes Tholosanus, comitis Reimundi filius, apud urbem Tripolitanam cum classe Januensium applicans, Biblium urbem maritimam Fenicis regionis obsedit et cepit et Christianæ restituit unitati. Deinde post dies paucos, rex Jerusalem Baldewinus auxilio ejusdem comitis et classis prædictæ Tripolim subjugavit, et eam comiti Bartranno donavit.
- A.D. 1109. Siege of Durazzo.
with Alexius.
Death of Bohemond, and of Philip I.
Louis VI.
Release of Baldwin, count of Edessa, and Jocelyn.
Byblus taken.
p. 219.
Tripoli subdued.

Quod rex Henricus quosdam inimicos suos proscripuit.

- Hen. Hunt. f. 217 b. Anno Domini mxc. Rex Anglorum Henricus exhæredavit Philippum de Brausia, Willelmum quoque Malet, et Willelmum Binard, et⁵ alios proditores suos, atque Helyam Cennannis comitem, qui comitatum illum de rege tenebat, vita privavit. Quod audiens comes Andegavensis Gaufridus⁶ suscepit filiam⁷ ejusdem Elyæ cum comitatu illo, et tenuit illum⁸ contra regem Henricum. Luna⁹ quoque quasi extincta facta est.
- Philip de Brause and others disinherited.
The moon eclipsed.

¹ *deindeque*] omnemque, O. W., and so the Hist. Anglor.

² *Durachium*] Brachium, A.C.D.

³ *viginti octo*] viginti novem, R. de Monte.

⁴ O. W. and the Hist. Anglor. ins. *sua*.

⁵ *et . . suos*] Introduced by the compiler.

⁶ *Gaufridus*] Sic all the MSS., erroneously for *Fulco*.

⁷ Ermengarde.

⁸ *illum*] illud, A.

⁹ This addition is in the text in C. D.

A.D. 1110.

De translatione Sancti Oswini regis.

S. Oswin's
relics
translated
at Tyne-
mouth,
Aug. 23. Eodem anno Ricardus abbas ecclesiæ Sancti Albani pretiosas
beatissimi regis et martyris Oswini reliquias, cum magno cleri
et populi tripudio, in novam Dei genitricis Mariæ transtulit
basilicam apud Tynemutham ab antiquo ejusdem Dei geni-
triciis oratorio, in quo corpus ejus sanctissimum fuerat prius
inventum et in novo feretro collocatum. Facta est autem
hæc translatio in die passionis ejusdem martyris, decimo ka-
lendas Septembris, secundum¹ rotulum cancellarii. Rex A.-S.
Marriage of Matilda. Henricus dedit filiam suam Matildem imperatori Ale- Chron.
manno, anno eodem. a. 1110.

*Sanctus
Godricus
vitam here-
miticam
inchoavit.
Cometa.*³ Eodem etiam anno Sanctus Godricus apud Finchale vitam
heremiticam inchoavit, quam per annos sexaginta² laudabiliter
complens, carne tandem solutus, cæli palatium conscendit,
æternalibus deliciis ibidem fruiturus cum sanctis. Hoc etiam Hen. Hunt.
anno cometa apparuit more insolito, nam cum ab oriente f. 217 b.
surgens in firmamentum ascendisset, non progredi, sed regredi
videbatur. Eodem vero tempore rex Jerusalem Baldewinus Will. of
Beyroun taken by Beritum, civitatem Fenicis regionis maritimam potenter sub- Tyre, xi.
Baldwin. jugatam, catholicæ restituit unitati. Est autem sita inter 13, col. 499.
Bibulum et Sydonem civitates.

Quod rex Henricus terram comitis Andegavensis gravi depopulatione contrivit.

Anjou
ravaged by
Henry. Anno Domini MCXI. Rex Anglorum Henricus pergens in Hen. Hunt.
Normanniam contra comitem Andegavensem, qui Cenomanniam⁴ f. 217 b.
eo tenebat invito, werræ leges contra eum ferro simul et in-
cendio constanter exercuit, ipsumque et terram ejus totam
Famine. gravi depopulatione contrivit. Mortalitas⁵ tunc erat ani- A.-S.
malium maxima, fames⁶ valida in Normannia. Hen- Chron.
ricus rex Theutonicus Paschalem Papam in custodiam⁶ a. 1011.
Pope Pas- posuit. Diceto, col. 502.
chal II. im-
prisoned.

¹ These additions are in the text
in C. D.

² *sexaginta*] *quadraginta*, W.,
though O. has *lx*.

³ Above Par. has *vel -tes*, i. e.
cometes.

⁴ W. ins. *ab*. It is not in O.

⁵ *fames* . . in *Normannia*] This
is in no other chronicler.

⁶ *custodiam*] *cusdodiam*, A.

De Sancta Fretheswitha et ejus ecclesiæ fundatione.

A.D. 1111.

Malmesb. Eodem tempore Rogerus Saresberiensis episcopus dedit **Founda-**
Gest. Pont. locum in Oxonia, in quo corpus beatæ Fretheswithæ virginis **tion of S.**
iv. 178, pp. requiescit, cuidam canonico nomine Wimundo, qui multos ibi **Frides-**
316, 315. canonicos regulariter viventes Deoque famulantes devotissime **wide's,**
canonicos instituens, super illos vices gerebat prioris. Fuerat autem **Oxford.**
instituen- antiquitus pro reverentia beatæ virginis sanctimonialibus de- **Legend of**
putatus, quæ sponsi cælestis amore sponsum contempsit ter- **S. Frides-**
renum. Nam cum regis cujusdam filius ad virginis nuptias **wide.**
animum applicuisset, precibus tandem et blanditiis inaniter **consumptis,** violenter contendit rem agere cum puella. Quo
comper- comperto, Fretheswitha¹ in silvam quandam latenter confugit;
nec tamen latibulum latere potuit amatorem, quia desidia non
defuit,² quin diligentius quæreret fugientem. Virgo igitur,
iterato juvenis furore comperto, per occultos tramites, Deo
comitante, Oxoniam de nocte fugiens pervenit. Cumque mane
illuc curiosus amator advolasset, puella de fuga jam desperans,
simulque de lassitudine nusquam progredi valens, Dei tutelam
sibi et persecutori poenam anxia imprecatur; jamque juvenis
ille cum comitibus portas urbis subibat, cum cælesti plaga
irruente cæcitatem incurrit. Intellecto igitur pertinaciæ suæ
delicto, juvenis luce privatus, et Fretheswitha ut misereretur
per nuntios exhortata, eadem facilitate lumen recepit, qua im-
precante puella, incurrerat cæcitatem. Hinc regibus Angliæ
timor inolevit, illius urbis ingressum et hospitium cavere,
quod feratur pestifer esse illis, cum non velint rei veritatem
suo damno periculum experiri. Tunc virgo beata constructo
ibidem monasterio, virginibus³ congregatis, usque ad exitum
vitæ suæ Deo placens, illis præfuit nomine abbatisse. Hoc
autem monasterium tempore Anglorum regis Ethelredi, Danis
neci adjudicatis et causa salutis in illud confugientibus, dis-
currentibus flammis, cum eis consumptum est; sed non multo
post ab eodem rege constructum, et competentibus est prædiis
ampliatum.

Hen. Hunt. Obiit hoc anno Robertus comes Flandrensis, qui itineri **Death of**
f. 217 b. Jerosolimitano præclarissime interfuit; unde memoria⁴ non **Robert of**
Will. of transiet in eternum; factus est autem consul post eum filius **Flanders.**
Tyre, xi. ejus Baldewinus. Eodem anno Sydon, civitas in maris mar- **Sidon**
14, col. 501. gine posita, obsidetur et capitur a rege Jerusalem magnifico **taken by**
Baldewino. **Baldwin.**

¹ *Fretheswitha*] Fretheswitham,
 A.

² *defuit*] affuit, O. W.

³ *virginibus . . abbatisse*] Intro-
 duced by the compiler.

⁴ W. ins. *ejus*.

A.D. 1112. *Quod dissensio oritur inter dominum Papam et imperatorem.*

Quarrel
between
Paschal II.
and Henry
V. respect-
ing inves-
titures.

Anno Domini M^{CXII}. Facta est contentio Romæ inter Papam Paschalem et Henricum imperatorem, hac de causa. Imperator uti voluit privilegio antecessorum,¹ habito annis trecentis sub Romanis pontificibus sexaginta,² qui licite dederant episcopatus et abbatias per anulum et baculum pastorem. Econtra cen-
sebant Romani pontifices nec posse nec debere dari per virgam vel anulum episcopatum, vel aliquam institutionem ecclesias-
ticam a manu recipere laicali. Facta est pax inter impera-
torem Henricum et Papam Paschalem, ita ut episcopi deinceps et abbates institutionem accipiant ab imperatore et suis suc-
cessoribus per virgam et anulum, et post faciant episcopo, ad quem pertinuerit, canonicam obedientiam, et consecrationem accipiant consuetam. Acta vero sunt hæc ante altare Aposto-
lorum Petri et Pauli in oculis omnium, et sic Papa corpus Christi dedit imperatori. Obiit eodem anno Tancredus, vir
illustris et³ in actibus Jerosolimitanis magnificus, qui princeps erat Antiochiæ et comes Edessanus; cui successit Rogerus
filius Ricardi, vir nobilis, ea conditione, ut quandocunque Boamundus junior Antiochiam reposceret, illi sine contradic-
tione resignaret. Hoc anno facta est hominum mortalitas maxima.

R. de
Monte,
col. 431.

Will. of
Tyre, xi.
18, col. 505.

A.-S.
Chron.
a. 1112.

Death of
Tancred.

Succession
of Roger
Fitz-
Richard.
Great
mortality.

De discordia inter archiepiscopos Eboracensem et Cantuariensem.

Ralph of
Escures,
archbp. of
Canter-
bury.
Thurstan,
archbishop
of York.
p. 220.

Anno Domini M^{CXIII}. Rex Henricus dedit archiepiscopatum Cantuariensem Radulfo Londoniensi⁴ episcopo, et⁵ illum per anulum et pastorem baculum investivit. Obiit eodem anno Thomas Eboracensis archiepiscopus, et ei Thurstanus suc-
cessit. Orta est autem inter Radulfum Cantuariensem et Thurstanum Eboracensem archiepiscopos magna dissensio, eo quod Eboracensis subici noluit archiepiscopo Cantuariensi de more, sicut⁶ ejus antecessores facere solebant. Causa autem sæpe coram rege et domino Papa ventilata est, sed nondum fine debito terminata. Eodem anno rex Henricus exercitum ducens in Walliam, subdidit sibi Walenses pro arbitrio regis voluntatis. Eodem anno mense Maio cometa ingens apparuit;

Hen. Hun.
£ 217 b.

Reduction
of Wales.
Comet.

¹ O. W. and the Hist. Angl. ins. suorum.

² sexaginta] sexaginta tribus, R de M.

³ et . . Edessanus] added by the compiler.

⁴ Londoniensi] Sic, and so O.W.

and the Hist. Anglor. erroneously for Roffensi.

⁵ et . . investivit] Introduced by the compiler.

⁶ sicut . . solebant] added by the compiler.

R. de M.
a. 1114.
col. 433.
Will. of
Tyre, xi.
19, col. 505.

et post paululum, terræ motus partem urbis Mamistræ prostravit, non longe ab Antiochia, cum duobus castellis, Triphaleg scilicet et Mariscum. Ipso etiam anno Menduc Persarum princeps, fines Christianorum ingressus, tantam secum traxit armorum copiam, ut nequirent sub numero comprehendi. Qui, regionibus multis transcursis, circa pontem sub quo Jordanis effluit castra composuit. Quod audiens rex Jerusalem Baldewinus, Rogerum principem Antiochenum in suum subsidium evocavit; sed rex temerarius, antequam ejus auxilia convenissent, impetuose nimis et de sua virtute præsumptuose confidens, hostibus obviam cum paucis processit. Nam¹ insidiis, quas ei paraverant, nescienter intrusus, ex hostium multitudine repente oppressus, in fugam compellitur, et necessitate compulsus, in loco certaminis relicto vexillo, aufugit. Arnulfus quoque patriarcha et alii principes qui cum illo erant, relictis castris ac rebus omnibus, turpiter quoque aufugerunt. Ceciderunt ibi ex nostris equites triginta et pedites mille quingenti. Turci vero scientes reliquas regni partes militia carere, missis de suis copiis, cœperunt in variis partibus universam terram perlustrare, cædes passim et incendia operari, effringere suburbana, captivare colonos, in villis et oppidis prædas secum et manubia contrahentes. Rex autem Baldewinus castellum quoddam, quod sui juris erat, fugiens ingressus, tam diu in eo ab hostibus obsidione vallatus est, quousque eo pacto redderet illud eis, ut cum suis ad propria liber sineretur abire.

A.D. 1113.
Earth-
quake.
Invasion of
the king-
dom of
Jerusalem
by Menduc,
prince of
the Per-
sians.

Defeat of
Baldwin.

Flight of
the patri-
arch
Arnulf.

Ravages of
the Turks.

Escape of
Baldwin.

(Not in
Will. of
Tyre.)

Quod rex Henricus fecit fidelitatem jurare filio suo Willelmo.

A.-S.
Chron.
a. 1115.
R. de M.
a. 1117,
col. 435.
Cf. A. S.
Chron.
a. 1114.
Diceto,
col. 502.
Hen. Hunt.
f. 218.
Id. f. 217 b.

Anno Domini mxciv. Rex Anglorum Henricus² fecit omnes suæ potestatis magnates fidelitatem jurare Willelmo filio suo, quem pepererat ei Matildis regina sua. Eodem anno, mense Decembris, cælum repente rubens apparuit, ac si arderet, et luna eclipsim passa est. Quarto kalendis Aprilis Tamisia exiccata est, et mare [per] duodecim miliaria, per duos dies. Radulfus episcopus Rofensis eligitur ad archiepiscopatum Cantuariensem, sexto kalendas Maii. Eodem quoque tempore tempestates multæ personuerunt; cometa quoque apparuit mense Maii; dedicatur³ ecclesia Cantuariensis.

Homage
sworn to
William.
Aurora.
Eclipse.
The
Thames
dried.
Ralph,
archbp.
Tempests.
Comet.
Canterbury
dedicated.

¹ W. and the Hist. Angl. ins. in.
² A. repeats *Anglorum*.

³ This clause is peculiar to the compiler.

A.D. 1115. *De consecratione Radulfi Cantuariensis archiepiscopus.*

Archbp. Anno Domini mxcv. Obiit¹ Willelmus Cantuariensis
 Ralph con- archiepiscopus. Consecratus² est Radulfus Cantuariensis ar- Diceto,
 secrated. chiepiscopus Cantuariæ ab Anselmo domini Papæ legato, quinto col. 502.
 Bishops of kalendas Julii, et pallium ab eo suscepit. Et eodem die idem
 Worcester archiepiscopus Theophum Wigorniensem et Bernardum Mene-
 and St. David's. vensem antistites consecravit. Deinde post dies paucos, cum
 Archbp. Turstannus Eboracensis electus ab archiepiscopo Cantuariensi
 Thurstan moneretur, ut more solito benedictionem ab eo susciperet et
 refuses to sibi obedientiam faceret et ecclesiæ Cantuariensi, respondit, se
 make his benedictionem ab ipso suscepturum libenter, sed professionem
 profession to archbp. quam exigebat se nullo modo facturum. Quod audiens rex
 Ralph. Henricus protestatus est manifeste, quod nisi ecclesiæ Cantua-
 riensi juxta morem antecessorum suorum faceret quod debebat,
 ipsum Eboracensi episcopatu cum benedictione funditus cari-
 turum. Sicque ab archiepiscopo Cantuariensi interposita ap- (Not in
 pellatione, ne ab alio. quam a se consecrationem acciperet,³ ab Diceto.)
 invicem recesserunt.

De dedicatione ecclesiæ Sancti Albani.

Dedication of S. Al- Anno Domini mxcvi. In contermino præteriti et sub-
 ban's. sequentis anni, rex Henricus cum regina sua ad Natale Hen. Hunt.
 Domini, die scilicet⁴ Innocentium, interfuit dedicationi ecclesiæ f. 217 b.
 Sancti Albani, quam dedicavit archiepiscopus Rothomagen- Diceto,
 sis Gaufridus. Sed⁵ cum præ magnitudine ecclesiæ fati- col. 502.
 garetur, subiit onus Robertus Lincolniensis, sub⁶ abbate⁷ (Not in
 ejusdem loci Ricardo viro venerabili requisitus. Interfuerunt Diceto.)
 autem huic dedicationi cum rege et regina ejus Matilde,
 Rothomagensis archiepiscopus Gaufridus, Londoniensis episco- Diceto,
 pus Ricardus, Saresberyensis Rogerus, Dunelmensis Ranulfus, col. 502.

¹ This is partially erased, as being in error. It is not in C.; in D. in the margin. The other additions are in the text in C. D.

² This mention of the consecration of the archbishop is introduced into Diceto's account.

³⁻⁵ acciperet . . abbate] This is written in the St. Alban's hand,

over an erasure, made to admit of Paris's additions.

⁴ scilicet] sanctorum, O.W.; om. Hist. Anglor.

⁵ This statement, introduced by Paris, is not in the Gesta Abbatum, v. i. p. 71. It is in the Hist. Angl.

⁶ sub] ab, Hist. Anglor.

- Diceto, col. 502. cum comitibus Angliæ et Normanniæ multis, Ricardo abbate A.D. 1116. ipsi regi¹ et aliis omnibus necessaria largiter procurante. Et Gift of Biscot to St. Alban's.
 rex Henricus dedit ecclesiæ præfatæ Bissopescote in dotem perpetuam, et¹ carta sua solenniter confirmavit.
- Hen. Hun. f. 217 b. Eodem anno surrexit discordia magna inter reges Francorum War et Anglorum, hac de causa; Theodbalus comes Blesensis, nepos between Henry I. and Louis VI.
 Henrici regis, contra regem Francorum arma promoverat, in cuius auxilium rex Henricus militiam suam misit, et regem Lodowicum non mediocriter afflixit. Turbatus ergo rex Francorum convocavit in suum auxilium comites Andegavensem et Flاندrensem, qui pariter juraverunt se regi Henrico Normanniam Fulk V. Baldwin VII.
 ablaturus, et eam Willelmo filio ducis Roberti fratris Henrici regis daturus, cui² justius competebat. Rex autem Anglorum, ut vir sapiens et providus, adscivit in suum præsidium comitem Conan III.
 Britanniae et Theobaldum prædictum, cum Anglis, Normannis, Louis in-
 et Britannis, et adversariorum suorum præstolabatur adventum. vades Nor-
 Rex vero Francorum cum præfatis conjuratoribus³ et exercitu mandy, but
 copioso Normanniam ingressus, cum in ea vix pernoctasset, is forced to
 regis Anglorum formidans adventum, imbellis ad propria retire.
 remeavit. Eodem anno, pro necessitate regia, Anglia fuit variis Exactions
 exactionibus depressa, cum elementorum perturbationibus. in Eng-
 land.

De commotione elementorum.

- Id. f. 218. Anno Domini mxcvii. Tonitrua, grandines, et terræ motus Storms and
 in Longobardia ecclesias, turres, arbores, ædificia, et homines earthquake.
 contriverunt. Luna facta est quasi sanguinea, tertio
 A.-S. Chron. a. 1117. idus Decembris.⁴ Robertus prior cum paucis fratribus, Merton first
 (Not in the Chron.) Meretonam primo habitare cœpit. Eodem anno venera- inhabited.
 R. de Monte. bilis vir vitæ Yvo, Carnotensis antistes, et in scripturis Death of
 col. 436. sacris ad plenum eruditus, diem clausit extremum. S. Ivo of Chartres.

Scisma orta est Roma propter Gelasium Antipapam.

- Id. Anno Domini mxcviii. Defuncto Papa Paschali, Gelasius Pope Ge-
 antipapa⁵ anno uno successit, cui successit orthodoxe lasius II.

¹ et . . confirmavit] Added by the compiler. The place is Biscot, near Luton, Beds. Compare the Gesta Abbatum S. Albani, i. p. 68.

² cui . . competebat] Added by the compiler.

³ conjuratoribus] procuratoribus, Hist. Angl.

⁴ Decembris] Septembris, Hist. Angl., though the Chronicle has December.

⁵ antipapa] This error is introduced by the compiler.

A.D. 1118. Calixtus. Obiit¹ etiam eodem anno Matildis regina Anglorum, R. de
 Death of queen Matilda. cujus corpus apud Westmonasterium quietem sepulturæ ac-
 cepit, et anima ejus se cælum possidere evidentibus signis et
 miraculis crebris ostendit. Hæc autem regina beatissima de Monte.)
 Her house of lepers. apud urbem Londoniarum domum ædificavit leprosorum cum
 oratorio et ædificio competenti, quod usque hodie hospitale
 Death of Baldwin I. Matildis nuncupatur.² Obiit quoque Baldewinus rex R. de Monte,
 Jerusalem. Obiit Petrus, primus prior Bermundesheie. col. 436.
 (Not in R. de Monte.)

De origine ordinis militiæ Templi.

Origin of the order of the Templars. Circa dies istos viri quidam nobiles de equestri ordine, re- Will. of
 ligiosi ac Deum timentes, in manus patriarchæ Jerosolimitani Tyre, xii. 7.
 Christi se servitio mancipientes, more canonicorum regularium col. 526.
 in castitate et obedientia propriæque voluntati renuntiantes,
 perpetuo vivere sunt professi. Quorum primi fuerunt viri³
 venerabiles, Hugo de Paganis, et Godefridus de Sancto Aude-
 maro.⁴ Qui cum certe⁵ non haberent domicilium, rex Balde-
 winus in palatio suo, quod secus templum Domini ad australem
 habuit plagam, eis habitaculum concessit. Canonici vero
 templi Domini plateam, quam circa prædictum habebant
 palatium, ad officinas construendas concesserunt. Patriarcha
 quoque et rex cum suis proceribus et aliis ecclesiarum præ-
 latis de propriis dominiciis suis pro victu et vestitu certa eis
 beneficia contulerunt. Prima eorum professio erat, ut in re-
 missionem peccatorum suorum vias et itinera ad salutem
 peregrinorum contra latronum insidias pro viribus conservarent.⁶
 Tandem post novem annos in concilio [apud]⁷ Treas celebrato
 instituta est eis regula, et habitus albus a Papa Honorio
 assignatus; et decursis fere novem annis, qui prius novem fue-
 runt tantummodo, cœpit eorum numerus augere⁸ et posses-

¹ A crown is drawn in the margin.

² This is an insertion of the compiler. At the foot of the page is a drawing of the hospital, with "Matildis regina fundavit hospitale Londoniæ," above; and below in rubrick, "Memoriale Matildis reginæ, scilicet hospitale Sancti Egidii quod est Londoniæ."

³ *virī venerabiles*] om. W., though in O. It is not in the Hist. Anglor.

⁴ At the foot of the page is a

drawing of two Templars on the same horse, apparently illustrating the passage in the Hist. Anglor. i. p. 223, though this is not given here.

⁵ *certe*] certum, O., as Will. of Tyre.

⁶ *conservarent*] conservaverunt, A.

⁷ *apud*] So W. of Tyre; om. A. O. W. and the Hist. Angl.

⁸ *augere*] augeri, W., as Will. of Tyre; multiplicari, Hist. Anglor.

Will. of Tyre, xii. 7, col. 527. siones in immensum.¹ Postmodum vero tempore Eugenii A.D. 1118. Papæ cruces de panno rubeo suis assuerunt mantellis, ut a cæteris possent hoc signo discerni. Numerus autem eorum in brevi ita multiplicatus est, [ut]² in conventu plusquam trecentos habeant equites, exceptis fratribus aliis, quorum fere numerus cernitur infinitus. Possessiones vero tam citra quam ultra mare adeo immensas habere dicuntur, ut jam non sit in orbe Christiano provincia, quæ eis bonorum suorum portionem non contulerit, et regiis hodie divitiis præstantiores existant. Qui quoniam juxta templum Domini mansionem habent, fratres militiæ Templi dicuntur; et cum diu in honesto starent proposito, nunc adeo professionis suæ humilitate neglecta, do-

Increase of the order.

mino³ patriarchæ, a quo et ordinis institutionem et prima beneficia susceperant, se subtraxerunt, obedientiam et ecclesiis Dei decimas subtrahentes, facti sunt cunctis valde molesti.

R. de Monte, col. 437.

Eodem anno obiit⁴ rex Jerusalem Baldewinus primus, vir magnificus, qui urbes Achon, Cæsaream, Beritum, Sydonem, Tripolim, Arsuth,⁵ cum terris Arabum usque ad Mare Rubrum, suo imperio potenter adjecit. Successit ei alius Baldewinus comes Edessanus, et coronatus est in regem, mense Aprilis, secunda die mensis.

Death of Baldwin I. His conquests. Baldwin II.

Will. of Tyre, xii. 4, col. 525.

Quod defuncto Papa Gelasio Calixtus successit.

Vit. Pontif. Anno Domini mxcix. Defuncto Papa Gelasio, successit ei Pope Calixtus annis decem,⁶ mensibus totidem, et diebus tredecim. lixtus II.

R. de Monte, col. 438. Diceto, col. 503.

Fuerat autem episcopus Viennensis, Wido prius vocatus, et in Papam consecratus, vocatus est Calixtus. Hic Remis concilium tenuit, ad quod rex Henricus quosdam Angliæ et Normanniæ episcopos destinavit. Turstanus quoque Eboracensis electus illuc veniendi a rege licentiam impetravit, interposita fide quod benedictionem ab eo non reciperet. Qui ad concilium veniens, Romanos, sicut⁷ mos est, in suum favorem largitatis beneficio transtulit, et per eos, ut a Papa consecraretur, impetravit. Quod ut regi Anglorum innotuit, omnem ei locum suæ dominationis interdixit.

Council at Rheims. Archbp. Thurstan consecrated by the Pope.

¹ in immensum] So W. and the Hist. Anglor.; in vulnensium, A. C. D.; invalescere, Parker. The words occur just below in W. of Tyre.

² O. W.; Hist. Anglor. ins. *hodie*, as W. of Tyre.

³ The Hist. Anglor. has "a domini patriarchæ . . obedientia."

⁴ In the margin is ☩ and a crown reversed.

⁵ *Arsuth*] Arluth, W.; Arbat, Hist. Anglor.

⁶ An error for *quatuor*.

⁷ *sicut mos est*] Introduced by the compiler.

A.D. 1119.
Errors of
Gilbert de
la Poreé
condemned.

In hoc¹ concilio idem Papa errorem magistri Gileberti Poretæ, qui in capitulis quatuor errasse dicitur, condemnavit. Primo dixit, quod divina] natura, quæ divinitas dicitur, Deus non sit, sed forma, qua Deus est, sicut humanitas non est homo, sed forma, quæ² est homo. Concilium: credimus simplicem naturam divinitatis esse Deum, nec aliquo sensu catholico posse negari, quin divinitas sit Deus. Sic vero ubi dicitur Deum sapientia sapientem, magnitudine magnum, æternitate æternum, unitate unum, divinitate esse Deum; credimus non nisi ea sapientia, quæ est ipse Deus, sapientem esse, non nisi ea magnitudine quæ est ipse Deus, magnum esse, non nisi ea æternitate, quæ est ipse Deus, æternum esse, non nisi ea unitate, quæ est ipse, esse unum, non nisi ea divinitate Deum, quæ in ipso est, id est, in se ipso sapientem, magnum, æternum, unum, Deum. Secundo dixit, quod non unus Deus, vel una substantia, aut unum aliquid sit³ personæ, id est, Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus. Ipsæ vero tres personæ tria sunt differentia et numero, ac si tres homines humanitatem unam numero habere invenirentur. Concilium: cum de tribus personis loquimur, Patre, Filio, et Spiritu Sancto, ipsas unum Deum, unam divinam substantiam esse fatemur, et e converso. Cum enim de uno Deo, una divina substantia loquimur, ipsum unum Deum, et unam divinam substantiam esse tres personas profitemur. Tertio dixit Gilebertus, quod ad⁴ proprietates personarum relationes quædam æternæ sint, quæ non sunt, quod ipsæ personæ, sed⁵ divisæ numero, et divisa substantia, et habeant tres unitates, et sic multa æterna sint quorum nullum sit Deus. Concilium: credimus solum Deum Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum æternum esse, nec aliquas omnino res,⁶ sive relationes, sive proprietates, vel unitates dicantur, adesse Deo, quæ sunt ab æterno, quæ non sint Deus. Quarto dixit, quod divina natura non sit incarnata. Concilium: Credimus ipsam divinitatem sive⁷ substantiam divinam, sive⁷ naturam divinam dicæ, incarnatam esse, sed in Filio.

Cf. Otto Frising. de gestis Frid. I. imper. i. 50, 56. (Ursinus, pp. 436, 440.)
See also the Concilia, under the year 1148, Mansi (1776) xxi. coll. 711, seqq.

De prælio campestri inter reges Francorum et Anglorum.

Battle
between
Louis VI.

Eodem anno actum est campestre prælium, inter Lode- Hen. Hunt.
wicum regem Francorum et Henricum regem Anglorum, in vii. f. 218.

¹ This which took place at the council of Rheims in 1146, is erroneously introduced here by the compiler.

² quæ] qua, O. W.

³ The Hist. Angl. ins. tres.

⁴ ad] om. O. W.

⁵ sed] O.W. ins. res; Hist. Angl. ins. tres.

⁶ res] tres, Hist. Anglor.

⁷ sive] om. O.

Correct

Hen. Hunt. hunc modum. Rex autem Francorum, duabus aciebus ordina- A.D. 1119.
vii. f. 218. tis, posuit in prima acie Willelmum filium ducis Roberti fra- and Henry
tris regis Henrici; ipse vero rex cum viribus maximis erat in I.
sequenti agmine constitutus. Rex vero Anglorum Henricus,
tribus aciebus dispositis, in prima procures Normanniæ colloca-
vit, in secunda ipse rex cum propria residens familia, in tertia
filios suos cum summis viribus pedites¹ ordinavit. Concurrer-
tibus igitur hinc inde catervis, prima Francorum acies pro-
cures Normannorum penetrans, ab equis eos depellens, dis-
persit. Deinde in aciem cui rex Henricus præerat irrum-
pens, ipsam etiam potenter dissipavit. Sed rex Anglorum
agminibus suis potenter resarcitis, respiravit²; fit conflic-
tus gravissimus, concurrentibus hinc inde regalibus turmis;
hastæ confringuntur, mutuo gladiis res agitur. Willelmus Henry
Crispinus consul³ Ebroicensis, quem, culpis suis exigentibus, wounded
paulo ante rex Henricus exulaverat, caput ejusdem regis by William
gladio bis percussit. Et licet lorica et galea essent impenetra- Crispin.
biles, ictuum tamen pondere lorica ipsa capiti regis inserta
est, ita ut sanguis erumperet abundanter. Rex vero læsum se
sentiens, ira incanduit vehementi, et percussorem suum ita p. 222.
repercussit, quod equum et equitem uno ictu in terram pro-
stravit, et mox ante pedes regis captus est et⁴ vinculis man-
cipatus. Tunc acies pedestris, in qua filii regis erant, quæ
intacta adhuc fuerat, lanceis inclinatis, ex adverso prorupit in
hostes cum impetu adeo ponderoso, quod Galligenas acies
omnes coegit in fugam. At illi subito liquefacti, terga osten- Victory of
dentes, regi Henrico victoriam concesserunt. Qui potenter in Henry I.,
campo perstitit, donec optimates hostium, rege Francorum
fugiente, capti sunt, et regi victori præsentati. Comes⁵ vero
Flandrensis letaliter vulneratus ad sua est in lectica adductus.
Rex vero Henricus Rothomagum reversus, in signorum so- who re-
nitu et cleri concentu receptus, devotissime Deum exercituum turns to
benedixit. Rouen.

De morte Ricardi abbatis Sancti Albani.

Diceto,
col. 503.

Eodem anno, Ricardus de Albenseio, abbas ecclesiæ Sancti Death of
Albani, diem clausit extremum. Cui successit Gaufridus de Richard,
abbat of
S. Alban's.

¹ *pedites*] peditum, Hist. Anglor.

² *respiravit*] Inserted by Paris.
It is also omitted in O. W.

³ *consul . . exulaverat*] Introduced
in error, from blundering over
Hunt. f. 217b. l. 35. William Cris-

pin was nephew of Amauri, count of
Evreux.

⁴ *et . . . mancipatus*] Inserted by
the compiler.

⁵ This is introduced here in error
from Huntingdon's account of the
previous year, vii. f. 218, l. 12.

A.D. 1119. Gorham, prior¹ ejusdem ecclesiæ, abbas decimus sextus. Diceto, col. 503.
 Deaths of Eodem anno obiit² Herebertus Norwicensis antistes, et comes Cont. Flor. Wig. p. 72. Hen. Hunt. vii. f. 218.
 the bp. of Flandrensis Baldewinus per vulnus, quod cepit apud³ Aucum
 and the in Normannia; cui successit Karolus, Cnutonis filius regis
 c. of Flan- Danorum. Eodem tempore Papa Calixtus venit in Norman-
 dera. niam ad regem Henricum, et collocti sunt apud Gisortium
 Pope Cal- magnus rex et summus sacerdos.
 lixtus II. in
 Normandy.

Quod princeps Antiochenus interficitur.

Death of Per idem tempus Rogerus princeps Antiochenus, cum Will. of
 Roger equitibus trecentis et peditibus tribus milibus contra tres Tyre, xii.
 Fitz- principes, Turcorum scilicet, Damascenorum, et Arabum, qui 9, coll.
 Richard, secum trahebant armatorum sexaginta milia, prælium nimis 528, 9.
 prince of inæquale committens, interfectus est cum suis omnibus, ita Id. xii. 10,
 Antioch. quod nec unus evasit, qui casum fidelibus nunciaret. Indeque col. 530.
 Cerepum progredientes, Turci oppida Cerepum et Sardonas potenter Id. xii. 11.
 and Sardo- ceperunt. Hoc quoque factum cum fuisset a Baldewino Id. xii. 12,
 nas taken Jerosolimorum rege compertum, hostibus obviam audacter col. 531.
 by the processit, atque in loco qui Mons Dani dicitur contra multos
 Turks, but cum paucis decertans, ex hostibus quatuor milia peremit, et
 recovered tres principes prædictos in fugam compellens, oppida Cerepum
 by Bald- et Sardonas in suis usibus revocavit. Hostesque fugientes in-
 win II. secutus, usque ad noctis initium prosternere non cessavit.

Multi de familia⁴ regis Henrici summersi sunt in mare.

The king's Anno Domini m^cxx. Rex Henricus, omnibus in Gallia domi- Hen. Hunt.
 children tis et cunctis in Normannia pacificatis, cum gaudio ad An- vii. f. 218b.
 and others gliam transfretavit. Sed filii ejus Willelmus et Ricardus, et
 drowned, filia ejus ac neptis,⁵ Ricardus quoque consul Cestrensis, dapiferi,
 Nov. 25. camerarii, pincernæ regis, ac multi proceres cum eis, in mare
 naufragium pertulerunt, septimo⁶ kalendas Decembris, qui
 omnes vel fere omnes Sodomitana labe impliciti dicebantur.⁷

¹ prior ejusdem ecclesiæ] Inserted by the compiler. He is not mentioned as prior in the Gesta Abbatum.

² There is a pastoral staff reversed in the margin.

³ apud Aucum] Introduced by the compiler, from the previous passage in Huntingdon. See n. 5, p. 147.

⁴ In the margin is a drawing of the shipwreck, and "Nota periculum in mari" in rubrick.

⁵ Matilda, countess of Perche, and Matilda of Blois.

⁶ The date is introduced from Malmesbury, G. R., v. 419, p. 653.

⁷ In the margin, on one side, is "Hos appellavit Merlinus calamitas, id est, effeminatos," and on the other, "Hos vocat Merlinus, scilicet alios Normannos, quasi ramos et recokillatos."

Hen. Hunt. Ita igitur miserabiliter cuncti perierunt, quod communi fide- A.D. 1120.
vii. f. 218b. lium sepultura caruerunt, atque mors improvida immundos
A.-S. absorbuit, mari tranquillissimo existente. Hoc quoque anno Light at
Chron. xiv. kal. Maii¹ bis venit cæleste lumen ad sepulchrum the Holy
a. 1120. Domini. Sepulchre.

Quod rex Henricus uxorem duxit.

Hen. Hunt. Anno Domini mxxxi. Rex Henricus duxit Adeliciam, vel Marriage
vii. f. 218b. Adelisam, ducis Lovaniæ filiam, causa pulchritudinis et² ex- of Henry
Diceto, col. cellentis decoris, quæ Radulfo Cantuariensi archiepiscopo I. with
503. regina consecrata in Pentecoste apud Londonias cum rege ad Adelais of
Hen. Hunt. mensam resedit, magnifice coronata. Inde autem cum rex ad Louvain.
vii. f. 218b. Walliam tenderet cum exercitu copioso, Wallenses ei suppli- submit.
citer obviantes, concordati sunt cum ipso juxta suæ magnifi-
centiam voluntatis. Eodem anno Papa Calixtus Mauricium Maurice
Diceto, col. 503. quendam, quem Henricus imperator Antipapam constituerat, anti-pope.
A.-S. Chron. cepit, et eum monachum ordinavit. Luna hoc anno obte-
cf. MS. nebrata est. Apud Radinggum monachi ordinem in- Monks at
ap. Leland, ceperunt observare monasticum, et ecclesia constructa Reading.
Coll. iii. 74
(i. e. iv. est.³
73).

De morte Radulfi Cantuariensis archiepiscopi.

Hen. Hunt. Anno Domini mxxxi. Radulfus Cantuariensis archiepisco- Deaths.
vii. f. 218b. pus et Johannes Bathoniensis antistes humanæ naturæ debita
Will. of persolverunt. Et eodem tempore, Balac amiralius cepit Joco- Joscelin
Tyre, xii. linum comitem Edessanum et ejus consanguineum Galerannum. of Edessa
17, col. 536. captured.

Quod quidam regis cancellarius male mortuus est.

Hen. Hunt. Anno Domini mxxxi. Rex Anglorum Henricus ad Natale Henry I. at
vii. f. 218b. Domini apud Dunestapliam festo celebrato, apud Berechame- Dunstable
stude inde perrexit. Erat autem ibi cum rege quidam can- and Berk-
cellarius ejus, nomine Ranulfus, per annos jam viginti gravi hampstead.
infirmirate decoctus; sed tamen ad omnia scelera promptus, Death of
qui innocentes libenter opprimens, terras multorum diripiens, Ranulph,
occupabat. Erat ei pro magno, quod dum corpore languit, the chan-
cellor.

¹ i. e. on Easter day, that year April 18, as stated in the Chronicle: the day on which the light was seen the second time (Aug. 15), though given in the Chronicle, is omitted by Paris.

² et . . . decoris] added by the compiler.

³ The sentence, "Radulfo succedet Willelmus de Curboil in archiepiscopatum Cantuariæ," which is given in D. and in the Hist. Angl., is erased in A., all but the word "Radulfo." It is not in C. It is from Diceto, col. 504.

- A.D. 1123. animo desæviret.¹ Cum igitur regem duceret ad secum hospitandum, et in ipso montis vertice, unde castellum regis² prospiciebatur, elatus mente, ex equo corruit, et monachus quidam³ (Not in Hunt.) de Sancto Albano, cujus possessiones male occupaverat, improvide equitavit super eum, ita quod miser ille post dies paucos vitam flagitiosam terminavit. Eodem anno Robertus Lincolnensis episcopus obiit, et Alexander successit. Eodem anno rex Hen. Hunt. vii. f. 218b. Id. f. 219.
- New bishops. Henricus dedit archiepiscopatum Cantuariensem Willelmo de Corbolio priori de Chicche, et episcopatum Bathoniensem Godofrido, reginæ capellano.⁴ Quo etiam tempore Robertus⁵ de Medlent comes recessit a rege, et rex obsedit et cepit castellum ejus, quod Punt-Audemer appellatur. Et tempore eodem circa R. de Monte, coll. 439, 440.
- Pont-Audemer captured. Various towns in Normandy fortified. turrem Rothomagensis murum latum et altum cum propugnaculis construxit, turrem castri Cadomensis firmavit. Castra etiam de Archis,⁶ de Gisortio, de Falesia, de Argentomo,⁷ de Danfronte, de Oximo,⁸ de Ambretas,⁹ de Wauerei,¹⁰ de Vira, et turrem Vernonis inexpugnabiliter communivit.

Quod rex Jerusalem captus est a Balac principe Turcorum.

- Capture of Baldwin II. by Balac. Eodem anno, rex Jerosolimorum Baldewinus cum exercitu in terram comitis Edessani descendens, dum nocte quadam incantus et agmine incederet dissoluto, Balac princeps Turcorum in insidiis constitutus, in eum subito irruit et ipsum cepit, et in castro, cui Quartapi¹¹ nomen erat, vinculis mancipavit. Detinebatur¹² etiam in eodem præsidio comes Jocelinus Edessæ civitatis, et ejus consanguineus Galerannus, pro quorum liberatione ad partes illas rex descendit. Principes autem regni Jerosolimitani, audito casu miserabili capti regis, constituerunt regni procuratorem quendam Eustachium Grenet, virum providum et discretum, qui in regis absentia regni negotia ordinaret. Balac interea princeps prædictus cum sedecim armatorum milibus Jopen obsidione vallavit. Quo audito patriarcha¹³ Jerosolimitanus et regni procurator Eustachius cum Will. of Tyre, xii. 17, col. 536. Id. xii. 21, col. 540.
- Eustace Grenet appointed protector of the kingdom. p. 223.

¹ *desæviret*] deservire, A., the *t* being erased; deservire, C.; deserviret, D.

² *regis*] ejus, Hunt.

³ *quidam* . . . *improvide*] Introduced by the compiler.

⁴ *capellano*] cancellario, Hunt. and R. de Monte.

⁵ *Robertus*] This error for *Walerannus* seemingly arises from the mention of Robert of Normandy in

R. de Monte, col. 439. Hunt. has only "comes de Mellend."

⁶ Arques.

⁷ Argentan.

⁸ Exmes or Hiesmes.

⁹ Ambrieres.

¹⁰ Waure.

¹¹ Kart-Birt.

¹² *detinebatur*] detinebantur, O. W.

¹³ Gormond.

- Will. of Tyre, xii. 21, col. 540. aliis principibus, prævia Domini misericordia, cum septem milibus armatorum supervenientes, hostes omnes in fugam coegerunt, et ex eis septem milia peremerunt, atque spolia impretiabilia ibidem obtinentes, inter se æqualiter diviserunt. A.D. 1123. Relief of Joppa.
- Diceto, col. 504. Eodem anno Willelmus Cantuariensis electus,¹ Romam profectus, pallium suscepit, et reversus in Angliam, consecratus² apud Cantuariam a Willelmo Wintoniensi episcopo; quia³ paulo ante obierat Ricardus Londoniensis antistes, ad quem illa consecratio de jure spectabat. William of Corbueil consecrated archbp. of Canterbury.
- (Not in Diceto.)

Quod quidam regis inimici capiuntur.

- Hen. Hunt. vii. f. 219. Anno Domini mcxxiv. Robertus⁴ de Medlent comes, associatis sibi Hugone de Muntfort, sororio suo, et Hugone Gervasii filio, hostiliter Normanniam intravit. Willelmus vero de Tankarvilla regis camerarius, aciebus dispositis, contra illos decertans, cepit eos, et regi Henrico et rex carceri præsentavit. Eodem anno defuncti sunt Theophus Wigornensis, et Ernulfus Rofensis episcopi. Capture and imprisonment of Waleran de Mellent and others. Deaths of bishops.
- Will. of Tyre, xii. 22, 24. Eodem anno Tyrus, Syriæ metropolis, a Michaelē duce Venetiæ obsidione vallata est per mare atque per terram a principibus regni Jerosolimorum, [decimo] quinto kalendas Martii, et tertio kalendas Julii capta est, et Christianitati feliciter restituta. Eodem anno rex Jerusalem Baldwinus, datis obsidibus,⁵ a vinculis Turcorum liberatus est, et incolumis ad propria remeavit. Tyretaken. Baldwin II. released.
- Id. xiii. 14. Id. xiii. 15. col. 562.
- Cont. Flor. Wig. p. 79. A.-S. Chron. Calixtus Papa obiit; successit Honorius. Sol⁶ novilunio similis factus est. Justitia de monetariis fit Wintoniæ. Pope Honorius II. Eclipse.

De legato quodam in fornicatione deprehenso.

- Hen. Hunt. vii. f. 219. Anno Domini mcxxv. Johannes Cremensis, Apostolicæ sedis cardinalis, de licentia regis Anglorum veniens in Angliam, perendinavit per episcopatus et abbatias, et non sine magnis Scandalous behaviour of the legate, John of Crema.

¹ A crosier and pastoral staff are drawn in the margin.

² W. ins. est.

³ This insertion of the compiler seems to come from the mention of the bishop of London's illness in Diceto. The Chron. expressly says he was one of the consecrators. Just before the compiler has made

the archbishop receive the pall before consecration, by altering Diceto's order.

⁴ Robertus] An error repeated from above. See n.5, p.150. The passage is enlarged from Huntingdon.

⁵ obsidibus] obsidionibus, A.

⁶ sol . . . est] This is not elsewhere mentioned.

A.D. 1125. donariis ad Nativitatem beatæ Mariæ apud Londonias solenne Hen. Hunt, concilium celebravit. Ubi igitur¹ de concubinis sacerdotum vil. f. 219. severissime tractasset, dicens summum esse scelus de latere surgere meretricis ad corpus Christi conficiendum; ipse cum die illa corpus Christi consecrasset, post vesperam fuit in meretricio interceptus; res notissima negari non potuit, dum magnum decus in summum dedecus commutavit. Eodem anno rex Henricus dedit Symoni clerico reginæ Wigornensem, Johanni² archidiacono Cantuariensi, Rofensem, Sifredo abbati Glastoniensi, Cicestriæ præsulatum. Quo³ utique anno disceptati sunt Willelmus Cantuariensis et Turstannus Eboracensis archipræsules de primatu, quis eorum esse dignior videretur. (Not in Hunt.) Obiit⁴ eodem anno rex Scotorum Alexander I., et successit ei R. de Monte, col. 442. David I. k. David frater ejus, vir magnæ sanctitatis et mirificæ largitatis. Hen. Hunt. Illo præterea anno rex Henricus omnes Angliæ monetarios, eo f. 219. quod monetam furtive corruperant,⁵ fecit turpiter ementulari et manus dextras præcidi.⁶

New bishops.

Quarrel between the archbps. of Canterbury and York.

David I. k. of Scotland. The moneyers mutilated.

Rex Jerusalem Baldwinus contra Turcos dimicans feliciter triumphavit.

Capture of Caphardan by Borsequin. He besieges Harsad. Circa eosdem dies, Borsequinus princeps quidam Orientis Will. of Tyre, xiii. 16; col. 563. potentissimus, adjuncto sibi Damascenorum rege Doldequino, transito Eufrate fluvio, partes depopulans Antiochenas, Caphardan castrum obsedit et cepit. Indeque progressus, Harsad oppidum obsidione vallavit. Quo audito rex Baldwinus, qui tam regni Jerosolimitani quam Antiochiæ principatus curam gerebat, cum copiis militaribus illuc cum festinatione descendit. Repertisque in obsidione præfata hostibus memoratis, dispositis aciebus in ipsos irruit vehementer, et divina annuente clementia, omnibus in fugam compulsis, feliciter triumphavit. Ceciderunt autem ibi ex hostibus ad duo milia virorum, et⁷ sepulti sunt in inferno. Rex autem de pecunia illic viribus obtenta filiam suam quinquennem, quam pro sua liberatione prius obsidem⁸ posuerat, a Turcorum vinculis liberavit; et inde reversus, circa Ascaloniam prædas egit; ubi Turcos non Id. xiii. 17, paucos, quos obviam habuit, interfecit, et victor ad propria col. 565. remeavit.

His defeat by Baldwin II.

Baldwin's daughter ransomed.

¹ *igitur*] cum, W.

² Both Hunt. and R. de Monte state that the archbishop gave the see of Rochester to John.

³ This sentence is introduced by the compiler.

⁴ In the margin are two crowns, one reversed, and a portrait. At

the foot of the page is, "Nota de rege Scotiæ Alexandro I."

⁵ *corruperant*] corrumperant, A.

⁶ *præcidi*] præcindi, W.

⁷ *et . . inferno*] Inserted by the compiler.

⁸ *obsidem*] obsidere, A.

Quod mortuo imperatore imperatrix reversa est ad patrem suum. A.D. 1126.

R. de
Monte,
col. 442.

Anno Domini mcxxvi. Henricus¹ Romanorum imperator Lothair diem clausit extremum; cui succedens Lotharius, qui annis² II., emperor. duodecim imperavit.

Tunc³ imperatrix Matildis ad patrem suum regem Henricum Matilda reversa, habitavit in thalamo ejus cum regina. Quia de returns to her father. morte viri suspecta habebatur, vir enim ejus clam de Reports nocte fugerat et paupertatem elegit. Diligebat enim eam as to the emperor's death. rex valde, quia unicam illam habebat hæredem. Et circa

Hen. Hunt.
f. 219.
A.-S. Chron.
a. 1127.
Diceto,
col. 504.

festum Sancti Michaelis, rediens in Angliam, duxit secum⁴ filiam suam, tanto viro, ut prædictum est, viduatam. Et continuo jussu regis omnes Angliæ et Normanniæ optimates, tam ad regnum Angliæ quam ducatum Normanniæ, juraverunt ei fidelitatem facientes, et primus omnium comes Blesensis⁵ Stephanus, ex Adala sorore regis Henrici et Blesentiæ⁶ comite generatus.

Quod contentio facta est inter Cantuariensem et Eboracensem archiepiscopos.

Id.

Anno Domini mcxxvii. Rex Henricus ad Natale tenuit Repulse of the archbp. of York at Windsor. curiam suam apud Windleshoram; ubi cum Turstanus Eboracensis archiepiscopus in præjudicium Willelmi Cantuariensis archiepiscopi regem vellet coronare, judicio omnium repulsus est, et lator crucis ejus, quam in capellam regis ante se fecit

Hen. Hunt.
f. 219.

deferri, extra capellam cum cruce ejectus est. Venerunt autem Message respecting affairs in Flanders. ibi ad regem legati dicentes; "Karolus comes Flandrensis tibi
" dilectissimus a proceribus suis proditione nefanda est occisus,
" in templo apud Breges. Et rex Francorum dedit comitatum
" Willelmo filio fratris tui, nepoti tuo et inimico, in quo jam
" valde roboratus diversis cruciatibus omnes proditores Karoli
" interfecit." Super his itaque rex Henricus nimis anxius erat, eo⁷ quod esset juvenis ille strenuus satis et animosus,

(Not in
Hunt.)

¹ There is a reversed crown in the margin.

² annis] om. D.

³ This account of the empress seems original. With the addition of Paris compare the account in the Hist. Angl., i. p. 237, and Hoveden, i. p. 181. Paris's addition is not in D.

⁴ secum] om. D.

⁵ So Par. for *Bomonæ*, which A. W. have, as Diceto.

⁶ *Blesentiæ*] Blesensi, O.W. The clause, *ex . . . generatus*, is due to the compiler.

⁷ *eo . . . debebantur*] Introduced by the compiler.

A.D. 1127. et comminaretur se regi Henrico tam Angliam quam Normanniam ablaturum, quæ sibi, ut dicebat, jure hæreditario debebantur. Eodem tempore defuncto Ricardo Londoniensi Diceto, episcopo, Gilebertus Universalis successit, et a Willelmo Cantuariensi archiepiscopo munus consecrationis suscepit.¹ col. 504.

Quod Matildis imperatricis comiti Andegavensi Galfrido nupsit.

Fulk V. of Anjou arrives at Jerusalem, and marries Melisent. Marriage of Matilda and Geoffrey of Anjou. p. 224. Antioch given to Bohemond II. He takes Caphardan. Eodem² anno, Fulco comes Andegavensis, Jerosolimam sine animo revertendi profecturus, dedit comitatum suum Gaufrido filio,³ cognomento Plantegenest, adolescenti elegantissimo; et peregre profectus, Jerosolimam cum prosperitate pervenit. De cujus adventu rex Jerusalem valde lætus, dedit ei filiam W. of Tyre, suam primogenitam cum spe regni post mortem suam. Quod⁴ xiii. 24. cum a rege Anglorum Henrico compertum fuisset, transfretavit Hen. Hunt. in Normanniam, et filiam suam imperatricem præfato Gaufrido Andegavensium comiti matrimonio copulavit. Tunc obiit Ricardus Herefordensis antistes. Eodem anno [et]⁵ tempore Will. of Boamundus magni Boamundi filius, in Syriam transiens, a rege Tyre, xiii. Jerosolimorum Baldewino Antiochiam paternam hæreditatem 21, col. 569. suscepit, et rex dedit ei filiam⁶ suam secundam matrimonio copulatam. Deinde idem Boamundus Caphardan castrum obsidens, cepit, et Turcos omnes in illo inventos trucidavit.

De abbacia de Fontibus.

Foundation of the abbey of Fountains. Circa eadem annorum tempora, die Sancti Johannis Evangelistæ scilicet, in Natali, exierunt ab abbacia Sanctæ Mariæ Eboraci licentia abbatis prior et superior ejusdem domus cum plurimis obedientiariis, ita quod tredecim⁷ erant, quærentes sibi mansionem idoneam, volentes vitam arctare, et habitum mutare, sicut fecerunt illi nigri monachi, qui Cisterciensem ordinem Cf. MS. inchoaverunt, quibus dictum est desuper, "Ci esta⁸ vus," apud Leland, iii. 74. quod est dictum "Hic manete;" et cum dicti tredecim (i.e. iv. 73). venissent ad quandam locum horroris et vastæ soli-

¹ Two pastoral staves, one reversed, are drawn in the margin.

² This paragraph is the compiler's.

³ O. W. ins. et.

⁴ Quod . . . fuisset] Introduced by the compiler.

⁵ et is from C.; it is not in D.

⁶ Alice.

⁷ tredecim] xii., Hist. Angl.

⁸ esta] este, MS. ap. Leland.

tudinis, scilicet in convallem profundam et opacam, A.D. 1127. quæ fere tribus miliaribus distat a Ripun, cœperunt Founda-
tion of the
abbey of
Fountains. ibidem habitare in summa paupertate, et ecclesiam fabricare, et propter quosdam fontes quos reppererunt, nomen imposuerunt de Fontibus; et diatim numero et possessionibus mirabiliter creverunt.

De transfretatione regis Henrici et morte Willelmi comitis Flandriæ.

Hen. Hunt.
f. 219 b.

Anno Domini MCXXVIII. Rex Anglorum Henricus hostiliter Henry I. in perrexit in Franciam, eo quod rex Francorum Lodowicus France. tuebatur comitem Flandrensem, nepotem regis et hostem. Perendinansque apud Hespardum¹ octo diebus, tam secure ac si in regno proprio fuisset, regem Francorum comiti Flandrensi-um auxilia negare coegit. Ubi cum a quodam clerico Genealogy de gente Francorum perito originem et procursum regis of the Lodewici quæreret, respondit; "Regum potentissime," inquit, French "sicut pleræque gentes Europæ, ita Franci a Trojanis originem kings. "duxerunt." Et,² cum a gemino ovo omnem regum Franciæ genealogiam texendo replicasset,³ ad ultimum subjunxit; "Philippus rex Francorum genuit Lodewicum, qui regnat in præ-
"senti, qui si probitatis antecessorum suorum vestigia teneret,
"tam secure in regno ejus non quiesceres;" tunc rex surridens⁴ in Normanniam remeavit. Advenit autem eodem tempore a Battle partibus Germaniæ dux quidam Theodoricus, rege Henrico between procurante, hostiliter in Flandriam, quosdam proceres Flan- Thierry of drensenses secum trahens. Sed comes Willelmus obviam venit Alsace and cum paucis agminibus ordinatis. Pugnatum est utrimque William of Flanders. viriliter; sed consul Flandrensis numerum suorum, cum pauci fuissent,⁵ invincibili probitate supplebat. Cruentus enim in armis, ense fulmineo cuneos hostium findebat, nec potuerunt hostes perferre terribile pondus brachii juvenilis, fugæ dediti et horribiliter dissipati. Victoriosus igitur comes Willelmus, Death of dum castrum Augi⁶ contra regem Henricum obsedisset, et in William, count of Flanders.

¹ Épernon.

² Et . . subjunxit] This is the compiler's abridgement of the long genealogy given in Huntingdon.

³ replicasset] explicasset, Hist. Anglor.

⁴ surridens] Added by the compiler.

⁵ fuissent] essent, W., though O. has fuissent.

⁶ Augi] i.e. Eu. Introduced by the compiler, apparently from blundering over "Theodericus de Anseis" (Alsace) in Diceto, 504. Huntingdon and R. de Monte have only "castrum hostile." The place was Alost. See Sir F. Madden's note, Matt. Par. Hist. Anglor., Add. et Corr., iii. p. 555.

A.D. 1128. crastino reddi debuisset, hostibus jam pæne subjugatis, parvo Hen. Hunt.
vulnere idem juvenis in manu telo percussus¹ interiit; sed vii. f. 219b.
Deaths of tamen mortuus famam promeruit æternam. Eodem anno
bishops. Ranulfus Dunelmensis et Willelmus Wintoniensis episcopi Id. f. 220.
Hugh of obierunt,² et magister Hugo de Sancto Victore cronica sua Diceto,
S. Victor's huc usque digessit. col. 504.
Chronicle.

Quod rex Henricus concilium tenuit de concubinis sacerdotum.

Pope Ho- Anno Domini MCXXIX. Honorius sedit in cathedra Romana, Vit. Pontif.
norius II. annis quinque et mensibus duobus. Obiit Honorius Papa;
Innocent successit Innocentius. Eodem anno rex Anglorum Henricus Hen. Hunt.
II. tenuit concilium magnum apud Londonias, in kalendis Au- vii. f. 220.
Council in gusti, de sacerdotum focariis³ prohibendis. Affuerunt concilio
London. illi Willelmus Cantuariensis et Turstanus Eboracensis archi-
episcopi, cum suis suffraganeis, quos omnes simplicitate Can-
tuariensis archiepiscopi rex Henricus decepit. Concesserunt
Focariæ of namque regi justitiam de focariis³ sacerdotum, quæ res postea
the priests. cum summo dedecore terminavit. Accepit enim rex pecuniam
infinitam de presbyteris pro suis focariis redimendis. Tunc,
sed tarde, pœnituit episcopos de concessa licentia, cum pateret
in oculis omnium deceptio prælatorum et depressio subjec-
torum. Eodem anno Henricus abbas Glastoniensis, nepos Diceto,
New Henrici regis, creatus est episcopus Wintoniensis, Robertus coll. 504,
bishops. Herefordensis, et Robertus Lincolnensis.⁴ 505, 509.

De morte Philippi regis Francorum.

Death of Eodem anno Philippus⁵ filius regis Francorum, qui nuper Hen. Hunt.
Philip, son patre⁶ defuncto diademate fuerat insignitus, dum equum f. 220.
of Louis ludens agitare, obvium habuit porcum, qui cum pedes equi
VI. currentis offenderet, cecidit rex novus in terram, et fractis
Presage cervicibus expiravit. Eodem anno venit in Normanniam R. de
from a avium innumerabilis multitudo, quæ gregatim volantes et Monte,
battle of longissima aeris spatia occupantes horribiliter sese deplu- col. 445.
birds in mantes pugnabant, portendentes fortasse scisma⁷ futurum inter (Not in R.
Normandy. duos paulo post Apostolicos, de papatu contententes. de Monte.)

¹ *percussus*] ut creditur, toxicato, Hist. Angl.

² There are two pastoral staves reversed in the margin.

³ *focariis*] uxoribus, Hen. Hunt.

⁴ Three pastoral staves in the margin. The appointments of these three bishops are thus joined together incorrectly, as if they belonged to the same year.

⁵ In the margin is a crown reversed.

⁶ *patre defuncto*] An erroneous introduction of the compiler.

⁷ *scisma . . contententes*] This is the compiler's, instead of R. de Monte's "innumera mala post mortem regis Henrici ventura."

De scismate inter duos Apostolicos.

A.D. 1130.

- Hen. Hunt. Anno Domini m^cxxx. Defuncto Papa Honorio, Romani in Schism in
f. 220. duo divisi duos elegerunt; quidam Innocentium, et alii the papacy.
- R. de Monte. Anacletum. Sed Anacletus propter fratres suos, qui erant
col. 445. viri potentes et castri Crescentionis habebant principatum, in
urbe remansit. Innocentius vero ad Cisalpinos transivit,
Id. col. expulsus a Romanis. Qui veniens in Galliam, apud Carnotum
446. a rege Anglorum Henrico honorifice receptus est. Et post
Pascha iterum recepit Papam eundem apud Rothomagum, et
auxilio ejus per totam Galliam admissus est, et Papa ab omnibus
Diceto, col. 504. in regem. Dedicata est ecclesia Christi Cantuariensis. Coronation
R. de Monte, col. 445. Hugo abbas Redingensis in archiepiscopum Rothoma- VII.
Id. col. 446. gensensem eligitur. Deinde in Nativitate beatæ Mariæ reddidit Christ Ch.,
rex filiam suam imperatricem viro suo comiti Andegavensi Hugh arch-
Gaufrido. Rouen.

De morte Boamundi principis Antiocheni.

- Will. of Tyre, xiii. Eodem anno, Rodoam Halapiæ princeps, fines Antiochenos Death of
27, col. 576. hostiliter ingressus, Boamundum Antiochiæ principem sibi Bohemond
occurentem, ut ipsum reprimeret,¹ gladio confossum peremit.² II., prince
Rex Jerusalem ab Antiochenis vocatus, ut tantæ calamitati of Antioch.
ferat auxilium, festinato itinere illuc pervenit; et Rodoam Victory of
potenter fugato, dedit filiæ³ suæ pro dote Laodiciam et Gabu- Baldwin II.
lum civitates; filiæ⁴ vero Boamundi parvulæ post mortem
Id. xiii. 28. suam fecit jurare Antiochiæ principatum, et sic Jerosolimam
remeavit.

De morte Baldewini regis Jerosolimorum.

- Anno Domini m^cxxx. Sinodus generalis habita Remis. Synod at
Obiit Innocentius primus Papa; successit Innocentius Rheims.
Papa secundus; dedicatur ab eodem ecclesia Cluniacen- Innocent
sis. Rex Jerusalem Baldewinus miles egregius, in gravem II.
Will. of Tyre, xiii. ægritudinem prolapsus, cum sensisset sibi diem mortis im- Church of
28, col. 578. minere, vocatis ad se genero⁵ suo et filia cum filio eorum jam Cluny.
bimulo, nomine Baldewino, regni curam et plenam eis tradidit Death of
potestatem. Ipse vero executis omnibus quæ Christiani sunt, Baldwin II.

¹ O. W. ins. in Cilicia.² There is a crown reversed in the margin.³ i. e. Alice, widow of Bohemond II., of Antioch.⁴ Constance.⁵ i. e. Fulk of Anjou and Melisent.

A.D. 1131. tradidit spiritum, cum piis prædecessoribus suis præmia per- W. of Tyre,
Coronation cepturus æterna. Coronatus est autem in regem Fulco, gener xiii. 28.
of Fulk, ejus, miles magnificus, et in die Exaltationis sanctæ Crucis Id. xiv. 2,
Sept. 14. regni diadema suscepit. col. 581.

Quod rex Anglorum fecit novum episcopatum apud Karleolum.

Founda- Anno Domini mcccii. Rex Henricus novum fecit episco- R. de
tion of the patum apud Carleolum in limbo¹ Angliæ et Galwalliæ,² et Monte,
see of posuit ibi primum episcopum nomine Athelulfum, Sancti col. 448.
Carlisle. Oswaldi priorem, cui peccata erat solitus confiteri. Hic
p. 225. regulares, et eam multis honoribus ampliavit. Eodem anno Diceto,
Birth of natus est Gaufrido, cognomento Plantegenest, comiti And- col. 505.
Henry II. degavensi, ex filia regis Henrici I. filius, et vocatus est Hen-
ricus. Quod cum rex cognovisset, convocatis regni principibus,
See of filiam suam et hæredes ex ea nascituros sibi constituit succes- R. de
Coventry. sores. Eodem anno defunctus est Robertus Cestrensis episcopus Monte,
cognomento Peccatum, qui rege Henrico concedente sedem col. 447.
cathedralem transtulit ad Coventreiam, et locum illum
caput constituit Merciorum; successit ei Rogerus archidia-
conus Lincolniensis.³ Habet autem episcopatus ille usque
odie tres sedes, Cestrensem, Lichesfeldensem, et Coventren-
sem. Londonia pro maxima parte combusta est. Cont. Flor.
London Wig. p. 93.
burnt.

Quod Fulco rex Jerusalemorum tria Turcorum milia interfecit.

Defeat of Eodem anno infinita Turcorum copia, transito Eufrate fluvio, Will. of
the Turks, castra statuerunt in partibus Antiochenis. Contra quos Fulco Tyre, xiv.
near An- rex Jerusalem ab Antiochenis vocatus, exercitum ducens, 6, col. 584.
tioch. subito impetu in hostes facto, tria ex eis milia interfecit, et Id. xiv. 7,
qui vivi evaserant in fugam sunt compulsi. Nostri igitur col. 585.
victores ex hostium spoliis usque ad nauseam sunt onusti,
Antiochiam remeantes. Patriarcha vero Jerosolimitanus in- Id. xiv. 8,
terea cum civibus suis juxta Nobe, quæ vulgari appellatione col. 586.
Raymond Betonoble dicitur, castrum Bernardi⁴ construxit. Per idem Id. xiv. 20,
of Poitou, tempus Reimundus Pictavensium comes, Constantiam Boa- col. 599.
prince of mundi junioris filiam ducens, effectus est princeps Antiochenus.
Antioch. Et eodem tempore reædificatur a rege Jerusalem Fulcone Id. xiv. 22,
Beersheba Bersabee urbs antiqua, quæ ab Ascalona duodecim miliaribus col. 601.
rebuilt by Fulk. distare videtur.

¹ limbo] finibus, R. de Monte.

² Galwalliæ] Scotiæ, R. de Monte.

³ There are two pastoral staves,
one reversed, in the margin.

⁴ Bernardi] Arnaldi, Will. of
Tyre. This sentence is not in the
Hist. Anglor.

De quodam clerico per Dei Genitricem curato.

A.D. 1133.

A.-S. Anno Domini m^cxxxiii. Tenebræ factæ sunt in Anglia, et terra mota est; sol similis factus lunæ tertię. Eclipse and earthquake.
 Chron. a. 1133.
 Cont. Flor. Rex Henricus extremo transfretavit, et¹ manum Sancti Henry I. in
 Wig. p. 94. Jacobi misit Radingas. Eodem anno scholaris² quidam Normandy.
 R. de Monte, gravi ægitudine afflictus diebus ac noctibus, ut mulier par- A scholar
 a. 1132, turiens, flens et ejulans, beatam Dei Genitricem anxius jugiter cured by
 col. 446. invocavit. Qui nocte dum quadam graviter angeretur, vidit the B. V.
 sibi assistere beatam Virginem Dei Matrem; quam quia in- Mary.
 vocaverat, affuit ei albis induta vestimentis, et manum porrigens
 laboranti, tetigit membra parentis,³ et pristinæ eum restituit
 sanitati. Interfecti sunt⁴ omnes milites Templi Domini.
 (Not in R. Natus est primogenitus Galfridi Plantagenet et Ma- Birth of
 de Monte.) R. de Monte, tildis imperatricis scilicet Henricus.⁵ Eodem anno, defuncto Henry II.
 col. 448. Hen. Hunt. tildis imperatricis scilicet Henricus.⁵ Eodem anno, defuncto Bishops of
 vii. p. 220b. Herveo Elyensi episcopo, dedit rex episcopatum Nigello, et Ely and
 Dunelmensem Gaufrido cancellario. Durham.

Quod Matildis imperatrix peperit filium quem vocavit Galfridum.

R. de Monte, Anno Domini m^cxxxiv. Matildis imperatrix peperit filium, Birth of
 col. 448. quem vocavit Gaufridum. Unde rex Henricus primus in Geoffrey.
 Hen. Hunt. Normanniam transiens, moratus est ibi præ gaudio nepotum Deaths of
 vii. p. 220b. suorum.⁶ Eodem tempore defuncti sunt in itinere Romano Urban bp.
 episcopus Landavensis et Gilebertus episcopus Londoniensis. of Llandaff,
 R. de Monte, Obit eodem anno Robertus Curtehouse, frater regis Henrici, et Gilbert bp.
 col. 448. apud Gloverniam sepulturam accepit. of London,
 and Robert
 of Nor-
 mandy.

Qualiter obiit Robertus Curtheuse.

Et⁷ eodem anno, cum Dominus noster Jesus Christus, Last days
 qui neminem perire desiderat, jam duci Roberto satis of Robert
 of Nor-
 mandy.

¹ et . . Radingas] This is due to Paris.

² In the margin Paris has inserted "impertinens, ideo vacat."

³ parentis] patientis, O. W.

⁴ etiam is interlined in C.

⁵ Henricus] After this Par. has d. Henric., and so C. D.

⁶ nepotum suorum] Par. inserts above these words, vel -is -i, i.e. nepotis sui.

⁷ This is in the margin, with a

reference to it in red, "Hoc eviden-
 tius in margine libri." In the
 margin, opposite the beginning of
 the inserted paragraph, are the
 words, "Secundum Henricum archi-
 diaconum Huntundunensem" (in
 black); "Hic annus est ab initio
 quies nra tenuis mus
 mundi v m et coc et xvii" (in
 red). It is in C., but not in D.,
 though the marginal references to
 it are in D., and not in C.

A.D. 1134. amplum spatium poenitentiae et humiliationis concesserat, videlicet jam fere triginta annorum in orbitate transactorum et carcere, abusus est illo Dei beneficio, intumuit enim superbia, minis, et detractionibus, maledictionibus et querimoniis, cum potius divinis jugiter obsequiis et precibus assiduis incubuisse teneretur, utpote diu afflictus et jam senex, quem frequenter cum lacrimis dicere potius decuisset; "Merito hæc patior, immo graviora promerui, qui procaciter jugum Domini quod est suave, et onus ejus quod est leve, de collo meo in Terra Sancta excussi, et oblatum cælitus honorem refutavi." Sed nil horum in ore arrogantis personuit. Contigit igitur una dierum festivorum, cum rex novam robam de scarleto sumens, assuetus de eodem panno quotiens et ille sumpserat fratri suo reverenter transmittere, capam conabatur induere; sed invenit introitum capucii, qui *gulerum* vulgariter Gallice appellatur, nimis arctum; inde¹ contigit, quod unam suturæ puncturam tantum confringens, eam deposuit, et ait; "Hæc capa deferatur danda fratri meo duci, qui argutius me caput habet." Quæ cum ipsi delata fuisset induenda, invenit illam jam dictam puncturam, quæ per incuriam cæsoris,² quia minima, relinquebatur non resuta. Ait dux; "Unde hæc, quam sentio, fractura?" Et nuntius quæ contigerant seriatim duci referebat. Et dux quasi alto vulnere saucius, irrugit dicens; "Heu heu, nunc nimis vivo; quid adhuc infelicem vitam pertraho? Ecce frater meus, immo proditor meus et supplantator, minor natu, et ignavus clericulus, ac injuriosus regni mei possessor, qui me incarceravit et incarceratum obcæcavit, qui tot armorum titulis clarui, jam adeo spernit et vilem habet, ut mihi tanquam præbendario suo pro elemosina suos veteres transmittit et dissutos panniculos." Flens igitur et ejulans devovit manducare, nec unquam postea voluit manducare vel bibere, in semetipso desæ-

¹ inde] unde, Hist. Anglor.| ² cæsoris] cessoris, C. D.

R. de Monte, col. 448. viens et deficiens. Quod cum rex audisset, non multum condolens, jussit corpus in ecclesia conventuali Glover-niæ reverenter sepeliri. Jacuit autem eo tempore imperatrix filia regis, graviter infirmata, propter difficultatem partus filii sui quem nuper genuerat; sed matrona prudens, thesauros¹ suos viduis, orphanis, ecclesiis, ac monasteriis larga manu distribuens, periculum mortis evasit. A.D. 1134. Burial of Robert at Gloucester. Danger of the ex-empress Matilda.

De morte Henrici regis Anglorum.

Id. col. 449. Anno Domini MCXXXV. Rex² moratus in Normanniam, cum die quadam a venatu redisset, apud Sanctum Dionisium in silva Leonum carnes comedit murenarum, quæ ei³ semper nocebant, et eas semper supra⁴ modum amabat. Et cum medici eas comedere prohiberent, non adquevit rex consilio salutari. Hæc igitur comestio, pessimi humoris illatrix, et consimilium vehemens excitatrix, senile corpus letaliter refrigidans, subitam et summam perturbationem effecit. Contra quam natura renitens febrem excitavit acutam, ad impetum materiei gravissimæ dissolvendum. Cum autem resistere vi nulla potuisset, decessit rex magnus, cum regnasset triginta quinque annis ac tribus mensibus, prima die Decembris. Illius autem obitum ventus vehemens præsignavit, qui in vigilia Apostolorum Symonis et Judæ turres et ædificia dejecit, et arbores usquequaque subvertit, ita⁵ ut mundus solvi putaretur. Luna etiam eclipsim passa est eodem anno, quarto⁶ kalendas Augusti. Cænobia fecit rex de Radingis, de Cirencestre, de Prato ante Rothomagum, et de Mortuo Mari. Municipia vero, præter⁷ turres et castella, viginti quinque opere sumptuoso construxit. Corpus autem regis apud Rothomagum diu jacebat insepultum, ubi viscera ejus, cerebrum, et oculi sunt humata. Reliquum vero corpus cultellis incisum et multo sale respersum, causa fœtoris qui magnus erat et circumstantes inficiebat, in coriis reconditum est taurinis; unde et medicus⁸ ille, qui magno pretio conductus caput ejus securi diffiderat, ut cerebrum Illness and death of Henry I. De morte regis Henrici qui xxxv annis regnaverat. Storms and eclipse before his death. Horrible condition of his body.

(Not in R. de Monte.

Hen. Hunt. viii. f. 221b.

¹ thesauros suos] om. W., though in O.

² There are drawings of an inverted crown and sword, and of the shield reversed, in the margin.

³ ei] eis, A.

⁴ supra modum] Added by the compiler.

⁵ ita . . . putaretur] Inserted by Paris in the margin from Malmes-

bury's account of the storm when Stephen landed. H. N. i. 11, p. 703.

⁶ quarto kal. Augusti] 4 Non. Jan., R. de Monte.

⁷ præter] inter, O.W., and so A., but it has been altered. This sentence is the compiler's.

⁸ medicus is introduced by the compiler.

- A.D. 1135. extraheret nimio jam foetore corruptum, quamvis lintheamini- Hen. Hunt.
bus multis involutum esset caput ejus, causa tamen foetoris viii. f. 221b.
extinctus est, pretio sibi pacto male gavisus. Hic autem ulti-
mus fuit ex multis quos rex Henricus occidit. Inde quoque
The body of Henry I. corpus regium deportatum est apud Cadomum, ubi pater ejus
taken to Caen. requiescit. Cum esset in ecclesia positum ante patris tum-
bam, coepit continuo humor niger et horribilis coria tauri
penetrare, qui in vasis sub feretro a ministris susceptus mag-
num intuentibus inculcavit horrorem. Tandem cadaver regis
His burial at Reading. in Angliam allatum, in diebus Nataliciis, apud Radingum, in
ecclesia illa nobili quam ipse fundaverat, regaliter est sepul-
tum, præsentibus archiepiscopis,¹ episcopis, et magnatibus regni.

*Quod Stephanus filius Theobaldi comitis Bleſensis coronatur
rex Anglorum.*

- Succession Defuncto,² ut dictum est, rege Henrico primo, antequam³ Id. f. 221.
of Stephen. corpus ejus sepulture traderetur, Stephanus, nepos ejusdem
regis ex sorore Adala, uxore scilicet Theobaldi comitis Bononiæ,
et frater Theobaldi junioris comitis Bleſensis, vir magnæ
strenuitatis et audaciæ, quamvis sacramentum fidelitatis im-
peratrici de regno Angliæ jurasset, diadema tamen, Deum
temptans, invasit. Congregatis⁴ enim Londoniis regni magna- (Not in
tibus, meliorationem legum promisit juxta voluntatem et arbi- Hunt.)
trium singulorum. Willelmus quoque Cantuariensis archiepi- Hen. Hunt.
scopus, qui primus sacramentum ex omnibus⁵ imperatrici fecerat viii. f. 221b.
de regno Angliæ, Stephanum in regem consecravit, vigesimo⁶
secundo die post mortem avunculi sui. Quid ergo?
omnes, ut breviter dicatur, tam præsules quam comites et
barones, qui filiæ regis et suis hæredibus juraverant fidelitatem,
consensum⁷ Stephano præbuerunt; dicentes⁸ fore nimis turpe, (Not in
p. 226. si tot nobiles fœminæ subderentur. Hugo præterea Bigot, Hunt.)
Henrici senescallus regis, præstito juramento, probavit coram Diceto,
archiepiscopo Cantuariensi, quod dum rex ageret in extremis, col. 505.

¹ Hunt. only mentions William, archbishop of Canterbury.

² In the margin are the "Scutum et corona regis Stephani."

³ *antequam . . Bononiæ*] Introduced by the compiler. "Theobaldi comitis Bononiæ," is an error for "Stephani comitis Bleſensis."

⁴ *Congregatis . . singulorum*] Introduced by the compiler. Cf. Will. of Newburgh, i. 4, p. 23 (Hamil-

ton); Gesta Stephani, pp. 3, 4, (Sewell).

⁵ The Hist. Anglor. ins. *prælati*. *Ex omnibus* is not in Hunt.

⁶ This introduction of Paris is from Malmesbury, Hist. Novell. i. 12, p. 704.

⁷ The Hist. Anglor. ins. *unanimem*.

⁸ *dicentes . . subderentur*] Peculiar to the compiler.

Diceto, imperatricem exhæredavit et Stephanum sibi constituit suc- A.D. 1185.
col. 505. cessorem.

Id. Igitur in die Sancti Stephani,¹ omnium favore Stephanus His coro-
sæpe dictus per ministerium Willelmi Cantuariensis archi- nation at
(Not in episcopi apud Westmonasterium diadema suscepit, et² rex est ab Westmin-
Diceto.) omnibus acclamatus, et regale festum splendide celebravit. December.
Coronatione itaque magnifice completa, homagiis receptis,

Hen. Hunt. perrexit rex Stephanus ad Oxoniam, ibi confirmavit pacta, His vows
viii. f. 221b. quæ Deo et populo atque ecclesiæ sanctæ in die coronationis of good
suar concesserat, quæ hæc fuerunt: Primo, cum juramento govern-
ment,
vovit, quod defunctis episcopis non retineret ecclesias in manu
sua, sed statim electioni canonicæ consentiens electos continuo
investiret. Secundo vovit, quod nullius clerici vel laici silvas
in manu sua retineret, sicut rex Henricus fecerat, qui singulis
annis eos inplacitaverat, si vel venationem cepissent in silvis
propriis, vel si eas ad proprias necessitates distraherent vel
minuerent;³ quod nefandi genus placiti adeo fuerit⁴ execrabile,
quod si visores alicujus silvam, quem esse pecuniosum sciebant,
a longe conspicerent, statim vastum in ea perhiberent, sive
esset, sive non, ut eum sine merito redimere potuissent. Tertio
vovit, quod Danegeld, id est, de qualibet hyda terræ duos solidos
quos antecessores ejus accipere consueverant, in æternum annis
singulis condonaret. Hæc autem specialiter, et alia multa which are
generaliter, se servaturum juravit; sed nihil horum, quæ Deo not kept.
promiserat, observavit.

Gervaseap. Eodem⁵ anno combusta est ecclesia Sancti Pauli St. Paul's
Leland, i. Londoniensis ab igne qui accensus est ad pontem, qui burnt.
p. 263. perrexit usque ad ecclesiam Danorum. Die quo appli-
Malmesb. perrexit idem Stephanus, contra naturam hiemis horren- Great
Hist. Nov. cuit idem Stephanus, contra naturam hiemis horren- storm.
i. 11, p. 703. dum intonuit super omnem terram tonitruum cum ful-
gure horribili, ita ut mundus in antiquum chaos redigi
videretur. Stephanus quoque rex, præsentibus archi- Stephen
episcopo⁶ cum duobus episcopis, scilicet, Wintoniensi seizes the
et Sarisberiensi, totum thesaurum, quem avunculus Henry I.

¹ W. inserts *prothomartyris*. This date is from Hoveden, i. p. 189; *omnium favore* is the compiler's.

² *et rex . . . receptis*] Introduced by the compiler.

³ *vel minuerent*] Inserted in the margin in A. It is in W., but not in the Hist. Anglor.

⁴ *fuerit*] fuit, W., as Huntingdon.

⁵ This, which is in the margin, is referred to by the words "Hic in-
trabit quod deest." It is in the text in C. D. as usual.

⁶ *archiepiscopo*] archiepiscopis, Hist. Anglor. Cf. Gesta Stephani, p. 6.

- A.D. 1135. suos congesserat, occupavit, scilicet centum milia libras, Cf. Malmes. H. N. i. 14, exceptis vasis aureis et argenteis et gemmis. p. 706.
- Burial of Anno Domini MCXXXVI. Corpus regis Henrici in Id. i. 18, Henry I. mausoleo regali conditum reponitur, præsentē rege p. 705.
- Death of Stephano. Obiit Willelmus Cantuariensis archiepiscopus. Dicoeto, col. 508. (Not in Dicoeto.)
- archbishop Henricus Wintoniensis episcopus abstulit manum Sancti Malmesb. William. Jacobi de Radingis. Eodem anno, post Pascha, comes H. N. i. 14, p. 705.
- Arrival of Robert, earl of Gloucester, who does homage to Stephen. Glovernise Robertus nomine venit in Angliam, cujus prudentiam et¹ potentiam rex Stephanus verebatur; post cujus adventum, episcopi juraverunt fidelitatem² Id. i. 15, p. 707.
- regi, et rex juravit libertates ecclesiasticas et bonas leges se observaturum, et inde cartam suam fecit, et comes R[obertus] sibi homagium fecit sub conditione, Id. i. 14.
- scilicet, si dignitatem suam sibi servaret illibatam, secundum illud antiquum proverbium; "Quam diu (Not in Malmesb.)
- "habebis me pro senatore, et ego te pro imperatore."

De concordia facta inter regem Stephanum et regem Scotorum.

- Carlisle Per³ idem tempus David rex Scotorum, qui imperatrici fide- Hen. Hunt. and New- litatem fecerat, in Angliam hostiliter veniens, Carleolum et viii. f. 221b.
- castle seized by David, king of Scots. Novum Castellum super Tynam cepit, et suos imposuit. Promovit igitur rex Stephanus contra eum exercitum copiosum, et regi Scotorum apud Dunelmum occurrens, concordatus est cum eo, quia reddidit ei rex David Novum Castellum, et Carleolum retinuit regis Stephani voluntate. Rex tamen Scotorum homagium regi Stephano non fecit, quia fidelitatem fecerat filie regis Henrici et nepti sue. Filius autem regis David homo regis Stephani effectus est, et dedit ei rex jure perpetuo Huntendonam de se tenendum.⁴ Rediens vero rex ad propria, tenuit curiam suam apud Londonias in solemnitate Paschali, qua nunquam in Anglia fuerat splendidior, tam in auro et argento, quam in gemmis et vestibus pretiosis. Deinde in⁵ festo Dominicæ Ascensionis divulgatum fuit per Angliam, Report of Stephen's death, and

¹ *et potentiam*] An addition of Paris's own.

² *episcopi . . . fidelitatem*] These words are repeated by mistake.

³ *Per . . . imposuit*] This, though from Huntingdon, is in the compiler's own words.

⁴ *tenendum*] Sic, all the MSS. (except C., which has *tenend'*), probably from a recollection of *burgum* in Huntingdon.

⁵ *in . . . Ascensionis*] ad rogationes, Hunt.

Hen. Hunt. regem esse mortuum; unde¹ maxima perturbatio surrexit in A.D. 1136. viii. f. 222. regno. Nam Hugo Bigod castellum Norwicense ingressus, consequenter noluit reddere illud nisi regi, et hoc invitus. Cœpit ergo deinceps Normannorum proditio pullulare; sed rex eis viriliter resistens, cepit primo castellum de Batintona cujusdam Roberti proditoris sui. Indeque Exoniam obsidens, quam tenebat Baldwinus de Redvers contra eum, sed sero tamen et cum difficultate, redditum est castellum cum civitate. Rex Unfortunatus autem pravo usus consilio, non exercuit vindictam in proditores suos; unde postea restiterunt ei, et plurima contra eum² iniquiter firmaverunt. Perrexit autem inde ad Wectam insulam, et abstulit eam Baldewino de³ Redvers prædicto, et ipse ab Anglia exulavit. Rex igitur, his prospere gestis, His oath venit venatum apud Brantonam non longe ab Huntendona, et respecting the forest ibi de forestis procerum suorum et venationibus placitavit,⁴ et laws broken votum, quod Deo et populo fecerat, violavit.

Quod Gaufridus comes Andegavensis municipia Normanniæ subjugavit sibi.

R. de Monte, col. 450. Id. col. 451. Eodem tempore, Gaufridus comes Andegavensis et uxor ejus Norman Matildis sine difficultate aliqua castella Normanniæ obtinuerunt cum firmitatibus cunctis Willelmi Talevaz, quas rex Geoffrey of Anjou. habuerat in manu sua, exulato Willelmo. Inde mense Augusto, cum apud Rothomagum⁵ pervenissent, peperit Matildis ibi comiti Gaufrido filium suum tertium, quem vocavit Willelmum. Birth of his son William at [Argenton]. Proceres vero Normanniæ super⁶ hoc indignantes, miserunt propter Theodbaldum comitem Blesensem fratrem regis Stephani seniore, ut veniret ad eos, Normanniam recepturus. Theobald Qui veniens Luxovias in jejuniis decimi mensis, audivit ibi of Blois Stephanum fratrem suum jam in regem Angliæ coronatum; invited to Normandy. unde comes Gloverniæ Robertus reddidit Theobaldo Falesiam, asportata prius inde pecunia non modica de thesauro regis Obituary. Henrici. Eodem anno Willelmus Cantuariensis archiepiscopus, Willelmus Exoniensis, et Johannes Rofensis episcopi obierunt.

¹ unde . . regno] Added by the compiler.

² W. ins. castra.

³ de] om. W.

⁴ placitavit] So O. W. and Huntingdon; plantavit, A.; multos supplantavit, Hist. Anglor.

⁵ Rothomagum] A careless alteration of Argentomagum, which R. de Monte has. This passage is inserted by the compiler out of its place.

⁶ super hoc indignantes] Inserted by the compiler.

A.D. 1137. *Quod rex Francorum cepit homagium Eustachii filii regis Stephani de Normannia.*¹

Stephen in Anno Domini MCXXXVII. Rex Anglorum Stephanus trans- Hen. Hunt.
Normandy. fretavit in Normanniam, fugiente² a facie ejus comite Ande- viii. f. 222.
gavensi; ubi martiis actibus indulgens, omnia quæ incepit
feliciter consummavit; hostium cuneos depulit, hostilia castella
His peace subruit, et egregie resplenduit inter summos. Concordiam cum
with Louis rege Francorum composuit, et filius ejus Eustachius homagium
VI. ei de Normannia fecit. Hoc videns consul Andegavensis Gau-
His terms fridus, cujus uxori idem rex sacramentum fecerat, Angliam ab
of agree- eo requirebat. Sed tamen cum vidisset se vires regias ad
ment with præsens non posse superare, cepit inducias, acceptis ab ipso
Geoffrey rege pro bono pacis quinque³ milibus marcis singulis annis.
and Theo- Theodbaldo etiam fratri suo comiti Blesensi conquerenti quod⁴
bald. Id. col. 452.
injusto Angliam invaserat, cum esset ætate minor, duo milia
marcas pepigit annuatim; et⁵ sic fratres pacificati ab invicem
recesserunt. Cunctis igitur ibidem prospere gestis,⁶ ad An- Hen. Hunt.
glim transfretavit. Eodem anno obiit rex Francorum Lodo- viii. f. 222.
vicus, cognomento Grossus, et successit ei filius ejus Lodo- Diceto,
Louis VII. wicus; hic duxit uxorem Alienor, filiam ducis Aquitanniæ, ex col. 506.
qua duas filias generavit, quas duo filii magni comitis Theod-
baldi Flandrensis,⁷ Henricus et Theodbalus, duxerunt uxores,
primogenitus primogenitam et⁸ minor natu juniorem.

Quod Scoti in regem Stephanum sæviebant.

Conrad III. Anno Domini MCXXXVIII. Conradus, Romanum adeptus im- R. de
perium, annis quindecim imperavit, et sic successit Lothario. Monte,
Stephen Eodem anno rex Anglorum Stephanus in ipsis diebus Nata- col. 453.
p. 227. liciis Bedefordense castrum obsedit, dicens⁹ nulla hora pacem Hen. Hunt.
takes Bed- esse hostibus concedendam. Sed antequam ei castrum redde- viii. f. 222.
ford castle. retur, rex David Scotorum in Northanhumbriam¹⁰ exercitum

¹ *Normannia*] The scribe had carelessly written "Nomañ." Paris inserts (in black) an *r* above the line.

² *fugiente . . Andegavensi*] Inserted by the compiler.

³ *quinque*] duo, R. de Monte.

⁴ *quod*] apud, A.

⁵ *et . . . recesserunt*] Added by the compiler.

⁶ *gestis*] gentis, A.

⁷ *Flandrensis*] This error is in-

serted in what was apparently a blank space, in the St. Alban's hand. Diceto has only "comitis "Theodbaldi." The daughters were Mary and Alice.

⁸ *et . . juniorem*] Added by the compiler.

⁹ *dicens . . concedendam*] Added by the compiler.

¹⁰ *Northanhumbriam*] Northanhumbria, A. It is not in Huntingdon.

Hen. Hunt. ducens, tam ipse quam sui rem nimis execrabilem peregerunt. A.D. 1138.
 viii. f. 222. In ultionem enim imperatricis, cui idem rex fidelitatem jura- Atrocities
 verat, mulieres gravidas findebant, et foetus anticipatos ab of David,
 uteribus extrahebant; parvulos super lancearum acumina proi- king of
 ciebant, presbyteros super altaria trucidabant, crucifixorum Scots.
 capita præcidebant et super¹ cæsorum corpora reponebant,
 capita occisorum mutantes super crucifixos collocabant. Quæ-
 cunque igitur Scoti contingebant, plena horroris et inhumani-
 tatis erant. Aderat clamor mulierum, ejulatus senum, despe-
 ratio vivorum. Rex igitur Stephanus exercitum grandem Stephen
 promovit in Scotiam; sed antequam illuc perveniret, rex drives him
 Scotorum sese in sua recepit, et inexpugnabilia loca petivit; back, and
 et rex Anglorum australes Scotiæ partes igne cremavit, et sic returns to
 in Angliam romeavit. Exarserat namque tanta rabies proce- Castles
 rum contra eum, ut fere ab omnibus quateretur;² Willelmus³ held against
 enim Talebot Herefordense castrum tenuit contra regem, Ro- Stephen.
 bertus consul Glovernæ Ledes et Bristollum; hic erat filius
 nothus regis Henrici; Willelmus Luvel tenuit contra [eum] cas-
 trum de Cari, Paganellus Ludehlawe, Willelmus de Moium cas-
 tellum de Dunestor, Robertus de Lincolnia castrum de Warham,
 Eustachius filius Johannis castellum de Meltona, Willelmus
 filius Alani Salopesberi, quod rex per vim cepit, et captorum
 in eo nonnullos suspendit. Quod audiens Walkelinus, qui
 castrum Doverensæ tenebat, illud reginæ reddidit obsidenti.

Quod rex Scotorum Northanhumbriam hostiliter sit ingressus.

Id. viii. f. Occupato itaque rege Stephano circa partes australes Angliæ, David's in-
 222 b. David rex Scotorum innumerabilem⁴ exercitum in Northan- vasion of
 humbriam⁵ promovit, contra quem procures regni Boreales,⁶ Northum-
 jussu et ammonitione Turstani Eboracensis archiepiscopi, fixo bria.
 apud Alvertonam standardo, id est regio insigni, viriliter resti- The stand-
 Id. f. 223. terunt. Hujus autem pugnae principes fuerunt consul Wil- ard raised
 lelmus Albemariæ, Willelmus de Notingham, Walterus by Thur-
 Id. f. 222b. Espec, et Gilebertus de Lasci. Archiepiscopus vero, cum stan at
 ægritudinis causa huic pugnae interesse non posset, misit loco North-
 Allerton.

¹ *super*] frater, A., the scribe mistaking fr for fr.

² *quateretur*] hostiliter quæreretur, Hist. Anglor.

³ *Willelmus*] An error introduced by the compiler. Huntingdon and R. de Monte have "quidam . . . "nomine Talebot." His name was

Geoffrey. (See the Cont. Flor. Wig. p. 108.)

⁴ *innumerabilem*] innumerable, A.

⁵ *Northanhumbriam*] Angliam, Hunt.

⁶ *boreales*] borealis, Hist. Anglor., as Hunt.

A.D. 1138. suo Radulfum Dunelmensem¹ episcopum ad populum exhortandum. Qui stans in acie media, in loco eminenti, usus est hujusmodi incentivo; "Proceres Angliæ clarissimi Normanni-
 Speech of Ralph, bishop of the Orkneys. "genæ, contra quos audax Francia contremiscit, ferox Anglia
 "a vobis capta succumbit,² dives Apulia vos sortita re floruit,
 "Jerusalem famosa et insignis Antiochia, utraque se vobis
 "supposuit, nunc Scotia, vobis rite subjecta, repellere conatur,
 "inermem³ præferens temeritatem, aptior rixæ quam pugna.
 "Nullus igitur sit verendi locus, sed potius verecundiæ, quod
 "illi, quos semper in patria sua petivimus et vicimus, nunc
 "in patriam nostram, ritu transverso, dementes et ebrii con-
 "volant. Quod tamen ego præsul vobis divina factum pro-
 "videntia denuntio; ut hi qui in hac patria templa⁴ Dei
 "violarunt, altaria polluerunt, presbyteros occiderunt, nec
 "pueris nec prægnantibus pepercerunt, in eadem condignas
 "sui facinoris luant poenas. Attollite igitur animos, viri ele-
 "gantes,⁵ hostes nequissimos patria virtute, immo Dei præ-
 "scientia, configite, qui se nesciunt in bello armari, nec
 "casus belli dubios suspicetis. Tegitur vobis lorica pectus,
 "galea caput, ocreis crura, et clipeo totum corpus; ubi feriat
 "hostis, non reperit, quem septum armis undique cernit.
 "Quid igitur inermes dubitatis et inertes? Sed jam finem
 "loquendi conferunt hostes inordinate prouentes, dispersi
 "confluentes, quod animo meo satis placet. Si quis denique
 "vestrum pro Deo pugnans et patria occubuerit, absolvimus
 "eum ab omni poena peccati, in nomine Patris, cujus crea-
 "turas fœde⁶ et horribiliter peremerunt; et Filii, cujus altaria
 "polluerunt; et Spiritus Sancti, cujus gratiam, immania per-
 "petrantes et enormia, contempserunt." Ad hæc autem re-
 spondit omnis populus gentis Anglorum, et resonuerunt montes
 et colles "Amen, Amen."

De campestri prælio commisso inter Scotos et Anglos.

Battle of the Standard. Tunc⁷ clamorem audientes Scoti, vociferati sunt omnes in⁸ Id. modum muliercularum insigne patrium "Albani;"⁹ sed extinctus

¹ *Dunelmensem*] An error introduced by the compiler for *Orcadum*, which Hunt. has.

² *succumbit*] succubuit, W., as Hunt.; O. has *succumbit*.

³ *inermem*] inhermen, A., and so C. D.

⁴ *templa*] dempla, A.

⁵ O.W. ins. et *adversus*, as Hunt.

⁶ *fæde*] fide, A.

⁷ *Tunc*] Hunc, O. W.

⁸ *in modum muliercularum*] Inserted by the compiler.

⁹ O. W. and the Hist. Anglor. repeat *Albani*, as Hunt. The Hist. Anglor. inserts *exaltando* after *patrium*.

Hen. Hunt. est clamor, ictuum immanitate et horrore concurrentium acie- A.D. 1138.
viii. f. 222b. rum. Turma Loenentium, qui gloriam primi ictus a rege vix Battle of

impetraverant, augmentatis missilibus et lanceis longissimis, super aciem equitum Anglorum loricatorum potenter irruunt, ad quos quasi muro ferreo offendentes, impenetrabiles invenerunt. Viri autem sagittarii gentis Anglorum, equitibus per-

mixti, imbre sagittarum Scotos obnubilantes, penetrabant eos quos reppererunt inermes. Tota namque gens Anglorum et decus Normannorum circum standardum conglobata, manebat immobilis, quasi in acie una; percussoque casu sagitta summo Loenentium duce corruit ipse, et gens ejus tota est in fugam conversa. Offensus namque Deus excelsus erat in eis, unde omnis virtus eorum, tanquam aranearum tela confracta, periit et defecit. Quod videns acies Scotorum major, quæ ex parte altera acerrime conflegebat,¹ animo deliquit² et fugæ incunctanter indulsit. Regalis autem acies, quam ex diversis gentibus constituerat,³ simul ut hæc vidit, coeperunt primo singillatim, deinde vero catervatim fugere, rege⁴ solo adhuc persistente. Quod amici regis intuentes, coegerunt eum equo⁵ ascenso fugere; cujus filius in armis strenuus, aliorum fugam non attendens, sed soli gloriæ et virtuti inhians, acies hostium impetu ardenti percussit; licet illius agmina contra equites loricatorum resistere non valerent. Sed tandem armatorum violentia potenter in fugam sibi nimis damnosam sunt compulsi et turpiter in diversa dispersi. Undecim Scotorum milia fama refert occisa, exceptis illis qui in segetibus et silvis inventi sunt letaliter vulnerati. Nostri vero sanguine vix fuso feliciter triumpharunt, licet ex omnibus equitibus frater Gileberti de Lasci solus inveniatur occisus. Actum est autem bellum hoc mense Augusto, ex⁶ comprovincialibus Transhumbranæ gentis.

Eodem anno mense Octobris, Gaufridus comes Andegavensis Oximenses subjugavit et Baiocenses, et Falesiam obsidione vallavit.

R. de Monte, col. 454.

Defeat of the Scots.

p. 228.

Hiesmes and Bayeux reduced by Geoffrey.

Council in London, under the legate Alberic.

the compiler. Cf. Aelred de Bello Standardii, col. 337. l. 10.

¹ in ecclesia S. Pauli] This is where the ordination mentioned in the next line was held according to Diceto, col. 507. The council was held apud Westmonasterium.

² deliquit] deluit, A. O. W. con-

doluit, Hist. Anglor.

³ constituerat] constituerant, W.

⁴ rege . . . fugere] om D.

⁵ equo] a quo, A.

⁶ ex . . . gentis] Introduced by

De electione Theobaldi Cantuariensis archiepiscopi.

Hen. Hunt. Eodem anno, Albericus Hostiensis episcopus et ecclesiæ Romanæ legatus, in Angliam veniens, in Adventu Domini Londoniis concilium celebravit in⁷ ecclesia Sancti Pauli; ubi ipso

¹ conflegebat] configebant, W.

² deliquit] deluit, A. O. W. con-

doluit, Hist. Anglor.

³ constituerat] constituerant, W.

⁴ rege . . . fugere] om D.

⁵ equo] a quo, A.

⁶ ex . . . gentis] Introduced by

the compiler. Cf. Aelred de Bello Standardii, col. 337. l. 10.

⁷ in ecclesia S. Pauli] This is where the ordination mentioned in the next line was held according to Diceto, col. 507. The council was held apud Westmonasterium.

A.D. 1138. jubente legato, Henricus Wintoniensis episcopus Ricardum de Diceto, col. Beaumeis diaconum ordinavit. Et ipsa die dum ordines cele- 507.
 Theobald archbp. of Can- brarentur, Theobaldus abbas Beccensis in archiepiscopum
 bury. Cantuariensem ab episcopis electus est, priore ecclesiæ Can-
 tuariensis Jeremia præsentē; qui ab ipso¹ consecratus legato
 Romam profectus est, ubi a Papa Innocentio pallium suscepit.

*Quod rex Stephanus Scotiam hostiliter ingressus cum filio regis²
 obside recessit.*

Stephen in Anno Domini m^cxxxix. Rex Anglorum Stephanus post Natale Hen. Hunt.
 Scotland. Domini castello de Lienes capto, perrexit in Scotiam, et cum viii., f. 223.
 rem ibi ageret ducibus Marte et Vulcano, rex Scotorum
 coactus est concordari cum ipso. Henricum igitur filium regis
 He takes obsidem secum ducons in Angliam, Ludehlawe castellum ob-
 Ludlow castle, and sedit; ubi idem Henricus, ab inclusis unco ferro equo ab-
 and seizes the stractus, pæne intra muros projectus est; sed rex ipse ab
 bps. of Sal- hostibus eum, ut miles egregius, laudabiliter retraxit. Inde
 isbury and ad Oxoniam, subjugato castello, profectus, cepit ibi in curia
 Lincoln at sua nimis perniciose Rogerum Saresberiensem episcopum et
 Oxford. Alexandrum Lincolnensem ipsius nepotem violenter, nihil
 rectitudinis recusantes. Ponens igitur ibi in carcerem anti-
 titem Alexandrum, Saresberiensem secum duxit ad castellum
 ejus, quod Divise vocatur, quo non erat splendidius intra fines
 Europæ. Afflictus igitur fame, et collo filii ejus, qui cancellarius
 Capture of Europæ. Afflictus igitur fame, et collo filii ejus, qui cancellarius
 Devises fuerat, laqueum annectens ut suspenderetur, hac arte castellum
 castle and obtinuit, atque arte eadem Sireburnense oppidum³ in sua
 Sherborne. potestate recepit. Accipiensque thesauros pontificis, comparavit
 Marriage of inde Eustachio filio suo Constantiam, sororem Lodowici regis
 Eustace and Con- Francorum, matrimonio copulandam. Inde quoque recedens
 stance, rex similiter egit de Alexandro Lincolnensi episcopo, donec
 sister of Louis VII. reddidit ei castella de Neowerc et Latforda.

Newark and Slea-
 ford cas-
 tles.

Quod Matildis quondam imperatrix venit in Angliam.

The em- Eodem vero tempore Matildis filia regis Henrici, quæ fuerat⁴ R. de
 pressa Ma- imperatrix, cui Anglia [jurata] erat, cum comite Roberto fratre Monte, col.
 tilda comes suo in Angliam venit, et ad portum Arundel applicans, a Wil- 455.
 to England. lelmo de Albeneio, qui reginam duxerat Adelizam, quæ castel-
 lum de Arundel et comitatum a rege Henrico pro dote habebat,

¹ ipso] episcopo, A.

² regis] rege, A.

³ Sireburnense oppidum] Sire-
 burnam, Hunt.

⁴ fuerat] fuit, W.

R. de
Monte,
col. 455.

recepta¹ est cum lætitia et exultatione. Comes autem Glo- A.D. 1139.
vernæ Robertus cum decem militibus et totidem sagittariis Her recep-
equestribus per mediam terram regis Stephani transiit, Wal- tion.
ingefordam pervenit, et inde Gloverniam, annuntians adventum Robert, earl
imperatrici Brieno filio comitis et Miloni de Gloverniam, et of Glou-
quod eam apud Arundel reliquerat cum uxore² sua et aliis nounces
impedimentis;³ qui lætati sunt valde de adventu illius, et sese her arrival.

(Not in R. impedimentis;³ qui lætati sunt valde de adventu illius, et sese
de Monte.) solleter⁴ præparaverunt ad pugnam.

Malmesb.
Hist. Nov.
ii. 21-23,
pp. 719-
721.

Eodem anno Wintoniensis episcopus frater regis Ste- Stephen
phani, Apostolicæ sedis legatus in Anglia, pro eo quod summoned
rex invitatos ad prandium quosdam nobiles coegit ad to the coun-
deditionem aliquorum castrorum indignans, cum Theo- cil of Win-
baldo archiepiscopo et aliis episcopis et prælatis Angliæ bp. Henry
concilium apud Wintoniam celebravit, tertio⁵ kalendas of Blois.
Septembris, ad quod regem fratrem suum vocari fecit;
qui comitem Albericum de Ver, in causarum varietatibus exercitatum, misit ad concilium, de captione dic-
torum episcoporum, super qua erat impetitus, se sic de
jure facere posse allegantem, et factum regis defenden-
tem; et licet aliter visum esset concilio super querelis
in episcopos motis, et verbis hinc inde propositis,
kalendis Septembris solutum est concilium.

Id. ii. 29,
p. 724.

R. de
Monte, col.
455.

Eodem anno obiit Rogerus Saresberiensis antistes, tam senio Death of
quam mœrore confectus; post ejus mortem, rex Stephanus Roger, bp.
exulavit Nigellum Elyensem episcopum, quia nepos erat Ro- of Salis-
geri Saresberiensis episcopi, a quo in ejus perniciem⁶ traxerat bury.
incentivum. Cessaverunt autem ab hoc tempore in Anglia Misery of
curiæ regis⁷ festivitates solennes, pax nulla erat, cædibus et the coun-
incendiis omnia exterminabantur, clamor, luctus, et horror undi- try.

Id. col. 456. que resonabant. Tunc defuncto Turstano Eboracensi archi- William
episcopo, Willelmus ejusdem ecclesiæ thesaurarius successit. archbishop
of York.

Quod rex Stephanus castellum Lincolnæ obsedit.

Id. Anno Domini mxxl. Rex Anglorum Stephanus infra dies Siege of
Natalicios urbem Lincolnæ obsedit, cujus firmitates Ranulfus Lincoln by
Stephen.

¹ *recepta exultatione*] Added by the compiler.

² Sibyl Fitz-Hamon.

³ *impedimentis*] Om. Hist. Anglor.

⁴ *sollerter*] solleter, A. This clause is the compiler's.

⁵ *tertio*] quarto, Malmesb.

⁶ *perniciem*] progeniem, R. de Monte and Hunt.

⁷ O. W. D. ins. et. It was in A., but has been erased.

A.D. 1140. Cestrensis comes receperat paulo ante; qui regem Stephanum R. de arcuit a civitatis ingressu, usque ad purificationem Sanctæ Monte, Mariæ. Tunc comes præfatus cum Roberto, filio regis Henrici col. 456. et comite Glovernensi, socero suo, et militia magna nimis Lincolniam venit, ut obsidionem,¹ solveret, atque paludem fere intransmeabilem audaciter transivit, et ipsa die, aciebus dispositis, regi bellum indixit. Ipse autem cum suis, ut vir admirandæ probitatis, aciem primam conduxit, secundam illi quos rex Stephanus exulaverat, tertiam comes Glovernensis Robertus cum suis regebat. Rex interea Stephanus missam in tanta solennitate devotus audivit; ubi cum de more cereum regio honori dignum Deo offerens manibus Alexandri episcopi imponeret, subito confractus est et extinctus, quod regi contritionis signum fuit. Cecidit etiam super altare eucharistia² cum corpore Christi, rupto filo, præsentē episcopo, quod regi³ ruinæ pronosticum erat. Porro rex magnificus cum summa sollicitudine acies disponit,⁴ ipse pedes omnem loricarum multitudinem circa se, abductis equis, instructissime collocavit; consules omnes cum suis in duabus aciebus equis instituit pugnaturos; sed acies eorum admodum parvæ existentes, paucos secum ficti et factiosi comites habuerunt. Acies tamen regalis maxima erat, unico vexillo solummodo insignita. In principio autem pugnæ acies exhæredatorum quæ præibat, aciem percussit regalem, in qua erant comes Alanus, comes Robertus de Meslent, Hugo Bigod comes Estanglorum, comes Symon⁵ cum illo de Warennæ, tanto impetu, quod alii eorum occisi, alii capti, alii sunt per fugam elapsi. Acies quoque, cui præerat comes Albemarlensis et Willelmus Yprensis, percussit Walenses, qui a latere procedebant, et eos abegit⁶ in fugam. Sed et acies comitis Cestrensis irruit in cohortem prædictam, et sicut acies prior, dissipata est in momento. Fugerunt igitur omnes equites regis, et Willelmus Yprensis vir consularis, atque alii qui fugæ non petuerunt,⁷ omnes capti sunt et vinculis mancipati. Accidit autem res mira et præ omnibus admiranda, dum rex Stephanus, ut leo rugiens, solus in campo persisteret, et nullus ad eum accedere auderet, stridens dentibus, et apri sylvestris more spumans, turmas in se irruentes cum bipenni quam tenebat repellens ac hostium præcipuos potenter consternens, laudem sibi perpetuam comparavit. O

Omen of
Stephen's
fall.

Congressio.

Flight of
William of
Ypres.

Valour displayed by
Stephen.

¹ *obsidionem*] obsidione, A.
² *eucharistia*] pixis, R. de Monte and Hunt.
³ *regiæ*] rege, A. O. W. and the Hist. Angl. have *regia*.
⁴ *disponit*] disposuit, W.

⁵ Simon de Senlis.
⁶ *abegit*] so altered by Paris from *adegit*, which W. has. R. de Monte and Hunt. have *coegit*.
⁷ *petuerunt*] paruerunt, W., as R. de Monte.

R. de Monte, col. 457. si centum ei similes adessent, non captionis jacturam rex in- A.D. 1140.
 curriasset, cum ipse solus vix potuit a tot hostibus superari. His capture
 Capitur autem rex Anglorum Stephanus in die Purificationis and im-
 Beatæ Mariæ, et ad imperatricem ducitur, atque in turri de prison-
 Bristollo custodiæ mancipatur. ment.
 Malmesb. Eclipsis solis facta est. per totam Angliam horribilis Eclipse.
 H. N. ii. 35, et tenebrosa.
 p. 732.

Quod Matildis in dominam recipitur a multis.

R. de Monte, col. 457. His itaque gestis, imperatrix pæne ab omni Anglorum gente The em-
 suscipitur in dominam, exceptis Kentensibus, ubi regina regis p. 229.
 Stephani et Willelmus Yprensis, qui contra eam pro viribus de- press re-
 certabant [morabantur].¹ Suscepta est prius ab Alberico legato ceived as
 Romano, et post a Willelmo² Wintoniensi episcopo, et Londoni- lady by
 ensium civitate; sed mox sive subdolorum instinctu, sive Dei nearly the
 nutu, a Londoniensibus expulsa, regem Stephanum in compedi- whole of
 bus poni præcepit. Et sic post dies paucos, cum avunculo suo England.
 rege Scotorum et fratre suo comite Roberto et aliis armatorum Siege of
 copiis turrem Wintoniensis episcopi obsedit; sed episcopus the Bi-
 mittens pro regina et Willelmo Yprensi ac cæteris Angliæ, shop's
 qui³ Stephano regi favebant, proceribus, eos in suum auxilium tower at
 evocavit. Et facto gravi impetu in exercitum imperatricis, Winches-
 compulerunt omnes, qui in obsidione erant, in fugam, et ter.
 fugientes viriliter insecuti, ceperunt inter cæteros Robertum Capture of
 comitem et fratrem imperatricis, in cujus custodia rex Robert of
 Stephanus tenebatur; cujus sola captione rex poterat a carcere Gloucester,
 liberari. Captus est autem in die Exaltationis Sanctæ Crucis, Sept. 14,
 sed incontinenti datus est rex pro eo, et sic ambo sunt a vin- who is ex-
 culis absoluti. Per idem tempus Walerannus comes de Mes- changed for
 lent, qui omnibus Normanniæ præerat proceribus, cum comite Stephen.
 concordiam fecit Andegavensi Gaufrido, et dedit⁴ ei castellum Submission
 Montis Fortis et castellum Falesiæ; et sic subdiderunt se ei of Waleran
 omnes viri potentes circa flumen Sequanæ, usque ad ripam de Mel-
 Diceto, coll. 507, 508. Rislæ, et⁵ fidelitatem ei fecerunt. Eodem anno Gileberto Lon- Geoffrey.
 doniensi episcopo, qui Universalis dicebatur, Robertus de Sigillo Robert de
 successit. Sigillo bi-
 shop of
 London.

¹ *morabantur* is from the Hist. Anglor. It is not in R. de Monte, but is made necessary by the introduction of *qui* by Paris in the previous line.

² *Willelmo*] This error is introduced by the compiler. Neither R.

de Monte nor Hunt. give the name (Henry).

³ *qui . . . favebant*] Inserted by the compiler.

⁴ *dedit*] concessum est, R. de Monte.

⁵ *et . . . fecerunt*] Added by the compiler.

A.D. 1140. Destructa¹ est Wintonia, xviii. kal. Octobris, et cap- Malmesb.
Winche- tus est R[obertus] comes Gloverniæ die Exaltationis H. N., iii.
ster burnt. Sanctæ Crucis, pro cuius liberatione Stephanus rex dimit- 50, 51, pp.
Deaths of titur. Galfridus de Mandevilla firmavit Turrim Londoni- 752-754.
Aubrey de ense. Idibus Maii Albericus de Ver Londoniis occi- (Not in
Vere and ditur. Obiit Aldewinus fundator Malvernæ. Malmesb.)
Alwine, Hoveden, l.
founder of p. 250.
Malvern. (Not in
Hoveden.)

Quod comes Robertus obsides quosdam duxit in Normanniam.

Anno Domini MCXLI. Robertus comes Glovernensis trans- R. de
Robert of fretavit in Normanniam, ducens secum quosdam obsides mag- Monte, col.
Gloucester natum Angliæ, qui imperatrici favebant, ut comes Audega- 458.
in Nor- vensis eos custodiret, et insuper ad subjugandum regnum
mandy. Angliæ transfretaret. Quod comes ad tempus facere renuit,

The castles of Aunay, Mortain, Tinchebrai, Cerenches, taken by Geoffrey. Stephen defeated at [Wilton]. Capture of W. Martel and his imprisonment by Brien FitzCount.

propter rebellionem Andegavensium et aliorum hominum suorum, qui illum infestabant; sed tamen tradidit ei Henricum primogenitum filium suum, ut cum ipso ad Angliam transfretaret. Ipse vero, præsentē adhuc Roberto comite, cepit Alnei et Moritonium, Tencerchebrai, et Cerenches, castella comitis Moretonii; et Abrincacenses et Constantinienses sese subdiderunt ei. Eodem anno, cum rex Anglorum Stephanus apud Wintoniam² castellum quoddam firmaret, supervenit hostium suorum innumerabilis multitudo, et impetum facientes in eum, coegerunt illum in fugam. In hac autem pugna captus est Willelmus Martel dapifer regis Stephani, et³ apud Wal- lingeford adductus, sub custodia Brieni filii comitis fuit depu- (Not in
tatus; qui sibi carcerem fecit specialem, et vocavit R. de
Cloere Brien. Qui antequam exiret de carcere, reddidit im- Monte.)
peratrici Sireburniense castellum pro liberatione sua. R. de
Monte,
col. 458.

Quod Matildis imperatrix obsessa rege Stephanum delusit.

Matilda be- Audiente autem eodem tempore rege Stephano imperatricem Id.
sieged in esse apud Oxoniam in castello cum parvo comitatu, collegit (Enlarged.)
Oxford castle. exercitum copiosum, et post festum Sancti Michaelis illo pro-
fectus, dictam imperatricem, usque ad Adventum Domini, continua obsidione vallavit. In tanto autem termino cum⁴ vidisset imperatrix ab amicis se fuisse neglectam, et omni

¹ These additions of Paris are inserted in D. after *Willelmus Yprensis* (above, p. 173, l. 11), so as to make nonsense of the whole. The date xviii. kal. Octob. is not in Malmesbury.

² *Wintoniam*] sic, as R. de Monte

and Hoveden, for *Wiltonam*, which Hunt has.

³ *et . . . Brien*] This is due to the compiler, and to Paris.

⁴ *cum . . . deludens*] Introduced by the compiler.

R. de
Monte,
col. 458.

succursu alienam, exploratores regis castrum obsidentis¹ arte A.D. 1141. feminea deludens, nocte per Thamensem fluvium, glacie constrictum ac nive dealbatum, albis circumamicta vestibus, cum quibusdam sodalibus, de castello exivit, atque reverberatione nivium et similitudine vestium oculos se intuentium fefellit. Abiit ergo nocte illa ad castellum de Wallingeford, ad² Brienum filium comitis, ut se salvaret ab hostibus, et sic castellum Oxoniense regi redditum est, and arrival at Wallingford.

De concilio necessario Londoniis celebrato.

Id. col. 459. Anno Domini **xxlii**. Willelmus,³ Wintoniensis episcopus et sedis Apostolicæ legatus, in media Quadagesima apud Londoniam concilium, rege præsentem et episcopis, celebravit. Nullus enim honor vel reverentia ferebatur Dei ecclesiæ vel ejus ordinatis a prædonibus sceleratis, sed æque clerici et laici capiebantur, redimebantur, et in vinculis tenebantur. Sancitum est ergo ibi et generaliter constitutum, ne aliquis, qui⁴ ecclesias cimiteriumque violaverit, vel in clericum aut virum religiosum manus injecerit violentas, ab alio quam

(Not in R.
de Monte.)

ipso Papa⁵ possit absolvi. Statutum est etiam, ut aratra in campis cum ipsis agricolis talem pacem habeant in agris, qualem haberent [si] in cimiterio extitissent. Excommunicaverunt autem omnes, qui contra hoc decretum venirent, candelis accensis, et sic milvorum rapacitas aliquantulum conquievit. Eodem tempore rex Stephanus cepit Willelmum⁶ de Mandevilla apud Sanctum Albanum, unde reddidit regi turrem Londoniarum, cum castellis de Waledene et de Plessiz, antequam a vinculis solveretur; qui carens possessionibus paternis, invasit abbatiam Ramesiensem, atque monachis expulsis raptorem inmisit. Erat autem vir magnæ strenuitatis, sed maximæ in Deum obstinationis.

R. de
Monte,
col. 459.

Capture of
William
of Mandevilla
by
Stephen.

De morte Fulconis regis Jerosolimitani.

Will. of
Tyre, xv.
27, col.
688.

Eodem⁷ tempore Fulco rex Jerosolimitanus campos pertransiens Aconenses, contigit ut leporem excitaret sedentem. Quem Falk, king

¹ *obsidentis*] obsidentes, W.

² *ad . . . hostibus*] not in R. de Monte or Hunt.

³ *Willelmus*] a careless error introduced by the compiler. Hunt and R. de Monte have only "Wintoniensis episcopus."

⁴ *qui . . . violaverit*] This is from some other source than R. de Monte or Huntingdon, as also *virum reli-*

giosum in the next line, and the following paragraph.

⁵ A. inserts *non* in the margin; it is in the text in C. D.

⁶ *Willelmum*] an error for *Gaufridum*, which both Hunt. and R. de Monte have.

⁷ There is a crown reversed in the margin.

A.D. 1142. cum clamor omnium insequeretur fugientem, rex arrepta lancea, ut leporem insectaret, equum calcaribus¹ inconsulte urgebat; qui præceps corruens in terram regem² ita contrivit, ut cerebrum ejus tam per aures quam per nares terribiliter emanaret. Universi autem qui aderant, opem ferre volentes accedunt, sed regem exanimem invenerunt. Obiit quoque idibus Novembris, corpusque ejus Jerosolimis delatum sepultum est in ecclesia Dominici sepulcri, cum lacrimis astantium populorum, per ministerium patriarchæ Willelmi. Cum autem regis obitus in finibus infidelium disseminatus fuisset, Sanguinius Turcorum vir potentissimus, cum innumera armatorum copia Edessam obsidens civitatem, diuturno eam labore subegit, atque Christianos omnes in ea inventos sine misericordia trucidavit, non parcens sexui vel ætati. Sic itaque urbs antiquissima, et Christiano nomini insignita, ac Tadæi Apostoli prædicatione conversa, nunc, proh dolor, sub infidelium est potestate redacta. In hac enim dicitur corpus beati Thomæ Apostoli una cum corporibus Sancti Thadæi supradicti et beati regis Abgari sepultum. Hic autem est Abgarus ille toparcha illustris, cujus epistolam ad Dominum missam Eusebius Cæsariensis commemorat in historia ecclesiastica, quem et Domini dignum rescripto docet, utriusque ponens epistolam, et in fine ita subjungens: "Hæc in archivis publicis Edessæ urbis, in qua tunc prædictus Abgarus regnavit, ita descripta reperimus, in his cartis, quæ gesta regis Abgari servata antiquitus continebant." Hæc præterea civitas sæpe legitur postmodum a Christianis subacta, et iterum a Saracenis possessa.

Will. of Tyre, xv. 27, col. 638.

Id. xvi. 4, col. 642.

Id. xvi. 5, col. 644.

Cf. Id. xvi, 14-16.

De morte duorum Pontificum Romanorum.

P. Celestine II. Eodem anno, defuncto Papa Innocentio, Cælestinus successit; qui cum sedisset in cathedra Romana mensibus quinque, diem clausit extremum. Cui succedens Lucius, Romanam rexit ecclesiam mensibus undecim et diebus tredecim. Eodem anno obiit Willelmus Wintoniensis præsul, et Henricus successit. Huic vero Henrico Lucius Papa pallium misit, volens apud Wintoniam novum archiepiscopum constituere, et septem ei episcopos assignare. Hoc quoque anno magister Willelmus Malmesberiensis monachus Anglorum historiam terminavit.

Diceto, col. 506.

(Not in Diceto.)

¹ *calcaribus*] Added by the compiler.

² *W. ins. casu.*

³ A careless error introduced by the compiler.

⁴ *volens . . constituere*] Introduced by the compiler.

Quod rex Stephanus frustra Lincolniam obsedit.

A.D. 1148.

Vit. Pontif. Anno Domini MCXLIII. Defuncto Papa Lucio, Eugenius sedit in cathedra Romana annis octo, mensibus quatuor, et diebus viginti uno. Eodem anno, rex Anglorum Stephanus Lincolniam obsedit, et cum construeret municipium¹ contra castellum, quod tenebat comes Cestrensis Ranulfus, operarii ejus fere octoginta a comite præfato interfecti sunt, et sic res imperfecta recessit. Eodem anno Robertus Marmion, vir bellicosus, qui monachos Coventrenses a suo monasterio expulerat, et de ecclesia illa castellum fecerat, dum contra hostes decertaret, inter prædones suos ante ipsum monasterium solus peremptus est, et excommunicatus morte depascitur sempiterna. Eodem vero tempore Gaufridus consul de Mandevilla, qui idem scelus patraverat in monasterio Ramesiensi, ante² ipsam ecclesiam inter consertas suorum acies a pedite quodam vilissimo solus sagitta percussus, occubuit interfectus. Ecclesia autem illa, dum pro castello teneretur, a suis parietibus sanguinem ubertim emisit, indignationem divinam manifeste declarans. Arnulfus etiam ejusdem comitis filius, qui post mortem patris ecclesiam illam pro castello tenebat, a³ rege captus est et exulatus. Princeps quoque militiæ ejus ab equo corruens fuso cerebro expiravit. Magister peditum Reinierius, qui monasteria incendere solebat et frangere, cum exulatus mare transiret, navis inter undas immobilis permanebat. Qui, tertio sorte data et sibi sortita, missus est in scapham cum uxore et liberis et pecunia sua drowned tota, sed navicula statim fluctibus submersa est, et miseri perierunt. Magna vero navis, mare pacato, sequora sine impedimento sulcavit. Eodem anno Gaufridus comes Andegavensis a civibus Rothomagensibus solemniter susceptus est, et exinde dux Normanniæ appellatus est.

Lincoln besieged by Stephen.
Deaths of Robert Marmion, and Geoffrey de Mandeville.
His son Arnulf taken and exiled.
Reiner, his captain of infantry, exiled and drowned at sea.
Geoffrey of Anjou styled duke of Normandy.

Id., col.
460.
Diceto,
col. 508.

Quod rex Stephanus castellum Farenduniæ cepit.

Cf. R. de Monte, col. 461. Anno Domini MCXLIV. Rex Anglorum Stephanus comitem Faringdon Gloverniæ cum multis aliis inimicorum suorum a constructione Farendunensis castri fugavit, et municipium illud in sua potestate recepit.

Obiit⁴ Galfridus de Mandevilla xviii. kal. Octobris. Galfridus comes Andegaviæ cepit Normanniam.⁵

Death of Geoffrey de Mandeville.

¹ municipium] munitionem, R. de Monte and Huntingdon.

² ante ipsam ecclesiam] Added by the compiler.

³ a rege] Added by the compiler.

⁴ Obiit . . . Normanniam] This, which is in the text in C. D., is marked "vacat" in C.

⁵ An entry in the margin, following the previous line, has been

A.D. 1145.

Quod rex Stephanus cepit comitem Cestrensem.

Stephen
imprisons
Ranulph
Blunde-
ville, earl
of Chester.
Stephen at
Lincoln.

Anno Domini MCXLV. Rex Anglorum Stephanus cepit Ranulphum Cestrie comitem, ad se pacifice venientem apud Monte, col. 462. Norhamtonam, et eum in carcere tenuit, quousque reddidit ei castellum Lincolnense cum cæteris, quæ suæ fuerant ditionis; et¹ sic rex apud Lincolniam solenniter coronam portavit.² Id., col. 463.

Quod Henricus rex futurus in Normanniam transivit.

Reception
of Henry
at Bec.

W. de S.
Barbe,
bishop of
Durham.

Anno Domini MCXLVI. Henricus ducis Andegaviæ filius et Id. imperatricis Matildis, in Normanniam transiens, in die Dominicæ Ascensionis apud Beccum honorifice receptus est a conventu. Quo³ utique anno Willelmus de Sancta Barbara,⁴ Id., col. 465. decanus Eboracensis, factus est episcopus Dunelmensis.

De morte Gaufridi abbatis de Sancto Albano.

Death of
Geoffrey,
de Gorham,
abbat of S.
Alban's.

Election of
Ralph
Gubium.

Sees of
Rochester,
Chester,
Hereford,
and York.

Comet.

Eodem anno obiit⁵ reverendæ memoriæ Gaufridus abbas ecclesiæ Sancti Albani prothomartyris Anglorum, postquam annis viginti sex laudabiliter rexerat monasterium præfatum. Vacavit autem ecclesia a pio pastore viduata a quinto kal. Martii usque ad Rogationes proxime sequentes, quo tempore monachi elegerunt Radulfum Gubiun monachum de gremio ecclesiæ suæ, virum literatum et bonis moribus adornatum. Facta igitur electione, rex Stephanus in die Dominicæ Ascensionis apud Sanctum Albanum veniens, assensum præbuit, et gratanter Radulfum memoratum in abbatem suscepit.

Eodem anno defuncti sunt pontifices, Ascelinus Rofensis, Rogerus Cestrensis, et Robertus Herefordensis; Ascelino autem successit Walterus archidiaconus Cantuariensis, Rogero Walterus prior Dorobernensis, Roberto Gilebertus abbas Glovernensis. Eodem anno post Turstanum⁶ Eboracensem archiepiscopum, Henricus Cisterciensis monachus illum obtinuit præsulatum.

Circa idem tempus, cometa multis diebus apparuit in occi-

R. de
Monte, coll.
464, 465.

Diceto, col.
508.

erased in A. It was "Obiit Celestinus Papa; successit Lucius," which is given in D. It is not in C.

¹ et] ut, W.

² An entry in the margin is erased in A. It was "Obiit Lucius Papa, successit Eugenius," which is given in D. It is not in C.

³ W. de S. Barbe was consecrated in 1143.

⁴ D. omits from this word to the end of p. 230 in MS. A., going on without break at the word "secutus," the scribe probably leaving off here, and beginning again carelessly at the top of the next page.

⁵ There is an inverted pastoral staff in the margin.

⁶ post Turstanum] Introduced by the compiler.

Diceto, col. dente, vicinum aerem spatiis circumquaque diffusis chorus- A.D. 1146.
508. cantibus radiis illuminans in immensum.

De discordia orta inter Papam Eugenium et regem Francorum.

- Id. Eodem anno Papa Eugenius Parisius veniens consecravat Quarrel of
Petrum quendam, Aimerici ecclesiæ Romanæ cancellarii nepo- P. Eugenius
tem, in archiepiscopum Bituricensem, contra Lodowici regis III. and
Franciæ voluntatem. Quod rex in injuriam suæ dignitatis Louis VII.
factum vehementer indignans, propositis publice sacrosanctis respecting
reliquiis, in præsentia multorum juravit, quod archiepiscopus Peter de la
præfatus, quamdiu ipse viveret, civitatem Bituricam non in- Chastre,
traret. Sic per triennium regis persona¹ subiacuit interdicto; archbishop
in quamcunque civitatem, vicum, vel castellum intrabat, sus- of Bourges.
pendebatur celebratio divinorum. Tandem Bernardo abbate The king
Clarevallensi persuadente ad hoc, est cor regis inclinatum, ut under an
archiepiscopum reciperet, et pro transgressione perjurii Jero- interdict.
solimam se promitteret profecturum. Igitur per totam Galliam Forced aid
fit exactio generalis, nec sexus, vel ordo, aut dignitas quem throughout
piam excusavit,² quin auxilium regi conferret. Unde factum France for
est, ut ejus peregrinatio multis imprecationibus persequeretur, the king's
sicut³ sequens relatio declarabit. crusade.

*Quod Eugenius Papa Remis concilium celebravit pro negotio
Terræ Sanctæ.*

- Id. Eodem tempore, in majore Letania, cum papa Eugenius apud Reception
Sanctam Genovefam solenni fuisset processione receptus, ser- of Eugene-
vientes ecclesiæ clericos domini Papæ ac ministros fustigave- nius III. at
runt, et infra parietes ecclesiæ eorum sanguinem effuderunt. S. Gene-
In ultionem igitur illius excessus, servientium ecclesiæ ædificia April 25.
sunt subversa, et expulsis canonicis sæcularibus, loco eorum Riot there.
regulares sunt canonici introducti. Papa vero inde Remis Council at
profectus, tenuit ibi concilium, in quo damnata est hæresis Rheims.
Eudonis⁴ pseudoprophetæ, de cujus incantationibus et phantasiis Heresy of
melius est silere quam loqui. In hoc quoque concilio constituit Eon de
prædicatores de negotio Terræ Sanctæ, quæ eo tempore adeo Stella.
18, col. 659. erat a Saracenis oppressa, quod liberis discursibus et sine con-

¹ persona] capella, Hist. Anglor.

² excusavit] excusare potuit, O. W.

³ sicut . . . declarabit] Introduced
by the compiler.

⁴ Of Eudo or Eon de Stella, see

the Continuations of Sigebert, Gambl.
1146, col. 264; and Præmonstra-
tens. 1148, col. 375; Will. of
Newburgh, i. 19 (i. 51, Hamilton).

A.D. 1146. traditione eam ubilibet pervagarentur.¹ Igitur ad prædicationem Bernardi abbatis Clarevallensis, Conradus Romanorum imperator cruce signatus est, et cum eo innumera hominum multitudo. Mense autem Maio proximo sequente dictus imperator iter peregrinationis arripens, duxit secum ad septuaginta milia equitum loricatorum, exceptis peditibus et parvulis, mulieribus, equitibusque levis armaturæ. Secutus est illum quoque Lodowicus rex Francorum cum non minori numero armatorum, qui propositum habentes segregatim incedere, ut commodius sibi vitæ necessaria et jumentis pabula non deessent, profecti² sunt. Transcursa itaque Bavaria et Dannubio flumine, [in] Austriam, Hungariam et utramque Pannoniam, Bulgarorum etiam provincias, Moesiam et Daciam, tandem in Thraciam descendunt. Inde Constantinopolim pervenientes, cum imperatore Manuele colloquium habuerunt. Inde transito Hellesponto Europæ termino, in Bithiniam, quæ prima est ex Asyanis provinciis, in pago Calcedonensi castra statuerunt. Tunc imperator Romanorum Conradus transiectis Bosforum legionibus suis, et relinquens a læva Galatiam et Panagoniam³ et utrumque Pontum, a dextris autem Frigiam, Lidiam, et Asiam Minorem, per mediam Bithiniam iter agens, Nichæamque a dextris deserens, Licaoniam pervenit.

De proditiōne detestanda imperatoris Constantinopolitani.

Soldanus autem Yconensis, audito tantorum principum adventu, a multo retro tempore ex ultimis Orientis finibus militaria convocaverat auxilia, et quomodo ab imminentibus hostium periculis se possit eximere, curam propensorem gerit. Congregatis igitur copiis⁴ militaribus, in⁵ finibus Licaoniæ expectabat, ut loco et tempore⁶ hostibus transeuntibus impedimentum, ne procederent, procuraret. Tradiderat quoque Constantinopolitanus imperator imperatori Romano viæ duces, propter locorum abusum et itineris difficultatem, qui ipsum præcederent; sed illi consueta Græcorum usu malitia, de mandato, ut dictum est, imperatoris, qui semper Latinorum successi-

¹ *pervagarentur*] pervagarent, O. W.

² *profecti sunt*] om. W. It is inserted in the margin in A.

³ *Panagoniam*] Paphlagoniam, W. of Tyre.

⁴ *copiis*] Introduced by Par. from

Will. of Tyre. W. has *militibus suis*.

⁵ *in finibus Licaoniæ*] Added by the compiler.

⁶ The Hist. Anglor. ina. *nacto opportuno*. W. of Tyre has only *opportuno*.

Will. of Tyre, xvi. 20, col. 662. Id. xvi. 22, col. 664. bus invadebat,¹ coeperunt ex industria trahere legiones [per devia], A.D. 1146. in quibus locus esset hostibus regionis ignaros et simplices populos opprimendi. At Soldanus videns Christianos in angusta,² solitudinis loca demersos, irruit in eos, scilicet non præmeditados, qui tam ipse quam sui acrius instantes in equis velocibus, quibus pabula non defuerant, Romanos lentos et armis onustos, equos habentes fatigatos et affictos fame, nec hostibus resistere nec cum eis congredi valentes, vicerunt, et stragem ex eis miserabilem confecerunt. Factum est autem occulto, sed justo tamen Dei judicio, quod de septuaginta milibus equitum loricatorum et de tanta peditum manu, quorum erat quasi numerus infinitus, ut vix decima pars evaderet, aliis fame, aliis gladio, nonnullis etiam vinculis mancipatis. Evasisit tamen imperator cum paucis principibus suis, et cum difficultate nimia Nicæam usque pervenit ad urbem, indeque Constantinopolim profectus, ubi usque ad sequentis initium veris perendinavit.

The crusaders attacked by Noureddin, sultan of Iconium.

Conrad III. reaches Nice, and then remains at Constantinople.

Id. xvi. 23, col. 666.

Quod idem imperator regem Francorum et ejus exercitum circumvenit.

Id. xvi. 28, col. 671. Anno Domini MCXLVII. Imperator Conradus, hyeme transcurra,³ navibus devectus cum suis, portum attingit Achonensem, et inde Jerosolimam profectus, a rege Baldewino, clero⁴ civitatis, ac populo cum hymnis et laudum canticis in sanctam perducitur civitatem. Quo utique tempore, Lodowicus rex Francorum imperatorem secutus, post longos vias labores ad vada Menandri⁵ cum septuaginta milibus loricatorum militum, præter classem quæ eum sequebatur, pervenit. Ubi, Francis accedere ad aquas volentibus, ex adversa fluminis ripa hostes inveniunt infideles, qui aquæ usum eis et transitum interdicere satagebant. Sed vadis demum inventis, hostibus invitis et pluribus neci traditis, ac vinculis quibusdam mancipatis, omnes in fugam compellunt, et eorum spolia rapientes, facti sunt de victoria lætiores. Inde Laodiciam transeuntes, montem quendam arduum et ascensu difficilem in itinere reppererunt. Erat autem consuetudo Francorum, ut quosdam de illustribus viris

Conrad III. reaches Jerusalem.

Advance of Louis VII.

Id. xvi. 25, col. 667.

¹ *invadebat*] invadebant, A. This clause is added by the compiler.

² *angusta*] angustia, A.

³ *transcurra*] transversa, W., though O. is correct.

⁴ *clero*] cleroque, W. and the Hist. Anglor. A. has *clerico* altered in

the margin to *clero*; C. has *clero*; D. omits it.

⁵ *Menandri*] An error for *Menandri*, which W. of Tyre has. The next sentence, giving the numbers, is introduced by the compiler.

A.D. 1147. assignarent, qui agmina præirent, et qui a tergo sequerentur, Will. of
ad custodiam imbellis populi et sarcinarum, qui etiam cum Tyre, xvi.
The forces principibus de modo viæ et dietæ quantitate tractarent. Præibat 25, col. 667.
commanded by G. de autem illa die vir nobilis Gaufridus de Rancona, qui cum agmi-
Rançon nibus montem ascendens, ad ejus fastigium pervenit. Quod
defeated by the Turks. Turci cognoscentes, qui exercitum illum a latere insidiantes¹
sequebantur, in Francos non præmeditados potenter irruunt, et
eorum legiones dissolvunt. Cecidit autem die illa casu mise-
rabili gloria Francorum et virtus, qui forte peccatorum tene- (Not in W.
bris involuti mystica secum Domino² munera non ferebant. of Tyre.)
Nec tamen rex propter casum adeo sinistrum a proposito
potuit revocari, quin peregrinationem prosegueretur inceptam,
Alienor. sed ardenti desiderio cum regina³ sua Alienor ad iter se accin- Cf. W. of
Louis VII. gens, Jerosolimam tandem pervenit. Ubi a rege honorifice Tyre, xvi.
reaches Je- susceptus et populo, de casu, qui acciderat ei, non medio- 29, col.
rusalem. criter condolebant. 672.

*De obsidione Damasci a principibus prædictis et de proditiōne
Orientalium magnatum.*

Siege of Damascus. Completis tandem de more orationibus, convenerunt ad Id.
colloquium imperator Romanus cum regibus Jerosolimorum Id. xvii. 1,
et Francorum, ut de fructu tantæ peregrinationis et Terræ coll. 678, 4.
Sanctæ agerent incremento. Tandem omnes in hoc communiter Id. xvii. 2.
consenserunt, ut Damascus, urbem fidelibus nimis damnosam,
obsiderent; et sicut fuerat prælocutum, ad urbem accedentes,
pomera occupant suburbana, quibusdam ibi ex hostibus inter-
fectis. Inde ad flumen quod urbem lambebat accedentes, ut Id. xvii. 4,
sitis angustias relevarent,⁴ invenerunt secus ripam tantam col. 676.
hostium multitudinem, quæ eis aquæ usum auferre vacabant,
quod nec regem Jerosolimorum vel Francorum cum eorum
legionibus accedere permiserunt. Quo cognito, imperator
De quodam facto lau- Conradus ira vehementi succensus, per medias Francorum
dabili im- acies cum suis principibus ad certaminis locum pervenit, et
peratoris cuidam ex Turcis, fidelibus viriliter resistenti et strenue dimi-
Conradi. cantanti, caput galeatum, collum et humerum loricatum, bra-
chium sinistrum cum subjecto latere a reliquo corpore educto
gladio separavit. Quod factum hostes ita deterruit, quod
versus urbem, flumine relicto, fugere decertarent. Obtentio Id. xvii. 5,
itaque flumine, fideles ad urbem liberius accedentes eam obsi- col. 677.
dione cinxerunt; unde cives post longam obsidionem fidelium

¹ *insidiantes*] insidiante, A.

² The Hist. Anglor. inserts *devotionis*. This sentence is added by the compiler.

³ *regina Alienor*] From R. de Monte, col. 464.

⁴ *relevarent*] relevaret, A.

- Will. of Tyre, xvii. 5, col. 678. virtutem metuentes et numerum, compositis sarcinis, clam et A.D. 1147. de nocte de civitate fugere decreverunt. Sed prius nostrorum Siege of Damascus. animos, quorum corpora vincere nequibant, corrumpere temptantes, dederunt quibusdam principibus ex nostris de partibus Traitors Orientis pecuniam infinitam, qui inde proditoris vicem gerentes among the obsidionem solvere conarentur. Instantibus autem ad hoc Christian princes. proditoribus memoratis, loquentes cum imperatore et rege Francorum in dolo, inceptæ obsidionis difficultatem allegabant, et ob hoc aliis erant¹ de proditione suspecti. Unde *Principes* eorundem principum malitiam manifestam attendentes, et *Occidentis* fraudem Orientalium detestantes, omnes quotquot erant de *confusi sunt reversi.* partibus Occidentis, prævio imperatore et Francorum rege, ad regna² sua eadem via qua venerant sunt reversi. Qui deinceps non solum illos qui huic proditioni interfuerunt sed et omnium Orientalium principum abhominabantur consortia, et alios ad hujus peregrinationis amorem minus efficiebant ferventes. p. 232.
- Diceto, col. 510. Eodem anno Robertus de Chaigneio, archidiaconus Legecestrensis, post³ Alexandrum creatus est Lincolnensis antistes, Robert de Chesney bishop of Lincoln. per manum Theobaldi archiepiscopi Cantuariensis, post jejunium mensis septimi episcopus consecratus.

Quod Reimundus princeps Antiochiæ a Turcis interfectus est.

- Will. of Tyre, xvii. 9, col. 681. Anno Domini MCXLVIII. Post discessum imperatoris et Francorum regis de partibus Terræ Sanctæ, Norandinus Sanguinii Nepa besieged by Noureddin. filius, princeps Turcorum potentissimus, fines Antiochenos ingressus, Nepam castrum obsidione vallavit. Contra quem Reimundus Antiochenus princeps exercitum ducens, inconsulte Raymond, nimis et prælio inæquali decertavit; unde contigit, quod ipse prince of Antioch, cum aliis quibusdam viris nobilibus occubuit interfectus. No-slain.
- Id. xvii. 10, col. 683. randinus autem, nullo obstante progressus, Hareng castrum Hareng obsidens occupavit, et sic libere in partibus illis universa taken. depopulando percurrit, donec rex Jerosolimorum superveniens ipsum hostiliter recedere et sua repetere potenter coegit.

Translatio⁴ sancti Erkenwaldi episcopi, decimo octavo S. Erkenwald, kalendas Decembris. Eodem anno in solennitate Pentecostes, David rex Scotorum militaribus decoravit armis Henricum, bishop of London, filium primogenitum Gaufridi Plantagenest, nunc⁵ ducem Normannorum, et neptis suæ olim imperatricis Matildis. translated. Henry of Anjou knighted by David of Scotland.

¹ *erant*] erat, A. This sentence is the compiler's, though founded on W. of Tyre.

² *regna*] regina, A.

³ *post Alexandrum*] Added by the compiler.

⁴ Ralph of Coggeshall (col. 807) mentions this, but without the date.

⁵ *nunc* . . . *Normannorum*] Introduced by the compiler.

A.D. 1149. *Quod dux Gaufridus dedit Normanniam Henrico filio suo.*

Normandy Anno Domini MCXLIX. Gaufridus dux Normanniæ reddidit R. de
given to Henrico filio suo Normanniam, hæreditatem suam ex parte Monte, coll.
Henry. matris suæ, contra prohibitionem regis Francorum, unde dis- 467, 466.
cordia inter ipsum regem et comitem¹ orta est.

End of the Reversio imperatoris Alemanniæ et regis Galliæ de
second crusade. Jerusalem. Lexebona capta est a Christianis. Gile- Id. col. 464.
Lisbon taken. bertus Foliot efficitur episcopus Herefordensis. Id. col. 465.
Gilbert Foliot bishop of Hereford.

Quod rex Lodowicus cepit homagium ducis Henrici.

Louis VII. Anno Domini MCL. Rex Francorum Lodowicus et Eustachius Id. col. 467.
and Eus- filius regis Stephani cum militia copiosa venerunt ante turrem
tace son of de Archis ob discordiam memoratam, ubi etiam affuit dux
Stephen Normanniæ Henricus, et pater ejus comes Andegavensis Gau-
meet fridus, cum ingenti exeroitu Andegavensium, Britonum, et
Henry at Normannorum. Sed videntes utriusque partis principes, quod
Arques. legiones illæ nequibant sine magna effusione sanguinis hosti-
litter convenire, cœperunt de pace tractare, et intervenientibus
Peace utrorumque amicis, rex Francorum cepit homagium ducis
made. Henrici de Normannia, et sic pacifice recesserunt. Dux igitur
Henricus dum tractaret cum optimatibus suis de itinere suo in
Angliam, pater ejus apud castrum Leri graviter infirmatus,
Death of septimo idus Septembris ab hac vita migravit, et sic Henricus
Geoffrey of Anjou at Chateau du Loir. filius ejus factus est comes Andegavensium et dux Normannorum.

Severe Hoc anno gelu cœpit a quarto idus Decembris, durans Ralph of
frost. usque ad undecimum kal. Martii, et Tamisia sic gelata Coggeshall,
est ut pede et equo transiretur. Rex² Stephanus fir- col. 808.
mavit castellum apud Radingum. Eodem anno Radulfus (Not in
Reading castle. Robert de Ralph.)
Robert de Gorham, abbas ecclesiæ Sancti Albani, decidens in languorem, Robertum
rector of S. per consilium conventus, et totius abbatiæ rectorem.
Alban's.

De hæreticis Assisinis.

Murder of Eodem anno Reimundus comes Tripolitanus, vir potens et in Will. of
Raymond armis strenuus, ab Assisinis interfectus est. Planxerunt autem Tyre, xvii.
II. count of eum rex Jerusalem Baldewinus et terræ promissionis populus,³ ut⁴ 19, coll.
Tripoli by the Assi- 693, 694.
sini.

¹ comitem] Par. has *vel ducem* over this word. C. has *et ducem* in the text after comitem.

² Rex . . . Radingum] This is Paris's own. The next sentence is the compiler's.

³ W. ins. *universus*, and so probably had O.

⁴ ut . . . *Saracenis*] Introduced by the compiler.

Will. of
Tyre, xx.
31, col. 810.

qui erat¹ valde formidabilis infidelibus et principibus Saracenis. A.D. 1150. Est autem in provincia Tyrensi et Fenicis regionis quidam Account of
populus circa episcopatum Antaradensem² in montibus habitans, the Assi-
et decem castella habens cum suburbanis multis, quorum nume-
sin.
rus ad quadraginta³ milia virorum vel eo amplius excrescit.
Hi non hæreditaria successione, sed meritorum prærogativa,
sibi solent magistrum præficere et eligere præceptorem, quem,
spretis aliis dignitatum nominibus, Veterem⁴ de monte sive
Senem appellant. Cui tantæ subjectionis solent et obedientiæ
vinculo obligari, ut nihil sit tam durum, tam difficile, tamve
periculosum, quod ad magistri imperium ardentibus animis
non aggrediantur implere. Nam inter cætera, si quos habent
principes odiosos aut genti suæ suspectos, data uni de suis
sicha vel pluribus, non considerato rei exitu vel quæ eis
pœna sequatur, illuc contendunt, quibus mandatum est; et
tam diu pro complendo imperio anxii⁵ circumeunt et laborant,
quousque peragant sibi homicidium imperatum. Hos tam
Saraceni quam Christiani Assisinos appellant, ethimologiam
nominis penitus ignorantes. Hi etiam quasi annis quadringen-
tis Saracenorum legem et eorum traditiones tanto zelo colue-
runt, ut respectu eorum prævaricatores omnes alii viderentur.
Habuerunt autem his [temporibus] modernis magistrum, virum
facundum valde, subtilem, et discretum, qui præter morem
majorum suorum cœpit penes se evangeliorum libros habere
et codicem apostolicum, quibus continuato incumbens studio,
miraculorum Christi et præceptorum seriem, sed et Aposto-
licam doctrinam multo labore fuerat consecutus; indeque⁶
conferens ad honestam Christi et doctrinam suavem, recessit
ab his quæ seductor Mahumetus ac miser suis complicitibus
tradiderat, et cœpit abhominari illius immundicias seductoris.
Oratoria etiam, quibus ejus subjecti prius usi fuerant, deiciens,
juxta morem Christianorum fecit eos vivere et orare, ad
fidem Christi se conferre suspirans. Misit ergo unum ex
fratribus suis, virum providum et discretum, ad regem Jero-
solimorum Baldewinum, ut per ejus consilium baptismatis
susciperet sacramentum; sed⁷ diabolus ecclesiæ semper invi-
dens incrementis, hoc fieri non permisit. Nam legatus populi
memorati, antequam ad regem perveniret, a fratre quodam de
militia Templi in magnum fuit ecclesiæ scandalum interemptus;

Abridged
from W. of
Tyre, xx.
32.

¹ erat] erant, W.

² Tortosa.

³ quadraginta] sexaginta, W. of Tyre.

⁴ Veterem . . sive] Introduced by the compiler.

⁵ anxii] anxii, A.

⁶ W. ins. ss.

⁷ sed . . permisit] Introduced by the compiler.

A.D. 1150. per quod negotium pie inchoatum usque in diem hodiernum dilationem accepit.

Louis VII. Eodem¹ anno celebratum est divortium inter Lodowicum regem Francorum et Alienor reginam suam, in Quadragesima in qua comites et barones Angliæ² fecerunt ligantiam et fidelitatem Eustachio filio regis Stephani; erant enim consanguinei in quarto gradu; præterea diffamata est de [ad]ulterio, etiam cum infideli, et qui genere fuit diaboli.

Diceto, col. 526. (Not in Diceto.)

Quod dux Normanniæ Henricus Alienor duxit in uxorem.

Marriage of Henry, duke of Normandy, and Alienor. Anno Domini mcli. Dux Normannorum Henricus duxit Alienor quondam [Francorum] reginam, quam Lodowicus rex anno præterito propter consanguinitatem et propter præactas causas dimiserat, et³ sic factus est dux Aquitanniæ et comes Pictaviæ, qui prius fuerat dux Normannorum et consul Andegavorum. Quo audito rex Francorum Lodowicus commotus est vehementer contra ducem Henricum, eo quod genuerat duas filias ex prædicta Alienor; quapropter noluit ut illa ab aliquo filios susciperet, per quos exhæredarentur filiæ memoratæ. Post festum vero Sancti Johannis, cum dux Henricus esset apud Barbesfluvium, ut ad Angliam transfretaret, convenerunt in unum rex Francorum, Eustachius filius regis Stephani, comes Robertus⁴ Perticensis, comes Henricus Campaniensis, et Gaufridus frater ducis Henrici, cum⁵ ingenti copia armatorum, ut duci Henrico Normanniam, Andegaviam cum ducatu Aquitanniæ, et omnem terram suæ dominationis auferrent; quam quidem⁶ quinque viri potentes inter se præpropere diviserunt. Convenientes igitur omnes apud Novum Mercatum, castrum obsidione cinxerunt, et fratrem ducis Gaufridum miserunt cum manu armata, ut⁷ contra ducem Andegaveam ut ipsum expugnaret. Hæc audiens dux Henricus, recessit a Barbesfluvio, obsesso castello pro viribus subventurus. Sed antequam dux illuc veniret, redditum est

R. de Monte, coll. 468, 469.

Louis VII. makes war upon him.

p. 233.

Neuf-marché taken.

¹ Par. has in the margin, "Hoc in anno præterito secundum alios quos." This is in the text in C.; D. omits it.

² Angliæ] Andegaviæ, Hist. Anglor. This seems the earliest authority for this statement. It is found also in the Waverley Annals, p. 234.

³ et . . Aquitanniæ] From Diceto, col. 526.

⁴ Robertus] Sic, erroneously for Rotrodus, and so the Hist. Anglor.

⁵ cum . . armatorum] Added by the compiler.

⁶ quidem] etiam hi, O. W., and so the Hist. Anglor., as R. de Monte. Below præpropere is introduced.

⁷ Sic, the corrector forgetting to strike out this ut, when he inserted ut ipsum in the next line. C. D. follow A. as usual.

R. de
Monte,
col. 469.
Id. col. 471.

castellum regi Francorum fraude illud observantium, ac si A.D. 1151. esset captum¹ violenter. Tunc dux Henricus castrametatus est Henry ravages the juxta fluvium Andellæ, et partem illam Wilcasini affixit, quæ Vexin between the est inter Iocam flumina et Andellam. Hæc provincia ad duca- Epte and tum Normanniæ pertinebat; sed Gaufridus comes Andegaven- Andelle. sium post mortem Henrici regis Anglorum ad tempus eam concesserat Lodowico. Tradidit etiam igni castella inimicorum Castles suorum Baschervillam, Ohitreium, et Stirpineium, cum castello taken or Hugonis de Gornaco, quod Feritatem appellant; denegabat destroyed by Henry. enim idem Hugo debitum famulatum. Castella etiam de Brueboles et aliud quod Villa² nominatur igne cremavit, et inde in Normanniam veniens Richerum de Aquila graviter affixit, qui hostibus suis subsidium ferebat, et municipium ejus Bon-mulins flammis discurrentibus conflagravit. Circa Mont- vero finem mensis Augusti, statutis militibus ad custodiam Soreau Mont- tatis Sorelli, ubi obsidione jugi coarctans inclusos, Willelmum Soreau besieged. dominum castri, qui partes fratris sui fovebat, cum aliis militibus multis cepit. Hoc quoque infortunio Gaufridus frater ejus compulsus est cum ipso concordari. Rex interea Louis enters Francorum, de ducis absentia occasionem nactus, Normanniam Normandy and intravit, partem burgi Tegulariensis³ cum vico quodam castri burns Vernolii voracibus flammis consumpsit; sed confestim, inter- Tillières. venientibus viris religiosis, statutæ sunt treugæ inter regem Truce. et ducem.

Dieeto,
col. 526.

Quod Robertus de Gorham consecratur abbas de Sancto Albano.⁴

Hoc quoque anno, rege Anglorum Stephano ad Sanctum Robert de Albanum veniente, suggestum fuit ei de languore Radulfi Gorham abbatis, ubi, mediantibus episcopis ac cæteris prælati- elected abbat of S. cessit ut in eligendo abbate liceret monachis uti privilegiis Alban's. suis. Quod cum rex gratanter annuisset, communi totius congregationis assensu Robertum de Gorham priorem ecclesiæ elegerunt, qui postea decimo quarto kalendas Julii abbatis benedictionem suscepit. Supervixit autem prædecessor ejus Death of post ipsius promotionem diebus xix., et tunc defunctus sepultus abbat est in capitulo in aliorum abbatum ordine reverenter. Eodem⁵ Ralph.

¹ *captum*] So Par. in margin; præreptum, W., as R. de Monte; C. D. have *captum* in the text.

² *Villa*] Maculfovilla, R. de Monte. *Maconville*.

³ *Tegulariensis*] Regulariensis, MSS.

⁴ In the margin is a pastoral staff.

⁵ In the margin opposite to this is "impertinens."

- A.D. 1151. anno dictum est cuidam in somnis ut manus suas truncaret et
 A dream. pedes, et sic salvus fieret, quod cum fecisset statim expiravit. col. 469. R. de Monte.
- Death of Matilda. Illo anno obiit Matildis uxor regis Stephani, die Inventionis Id. col. 470. (Not in R. de M.)
 wife of Sanctæ Crucis, apud Haingeham,¹ castellum comitis Alberici de Ver, et in abbatis de Feveresham, quam rex Stephanus fun- Diceto, col. 327.
 3 May. daverat, traditur sepulturæ. Eodem anno Johannes monachus R. de
 John of Sees, Sagiensis factus est secundus antistes Moins insulæ, quæ est Monte, col. 470.
 bishop of inter Angliam et Hyberniam, propinquior tamen Angliæ, unde
 Man. et episcopus ille [archi]episcopo subjacet Eboracensi. Primus autem ibi fuerat episcopus Wimundus monachus Saviniensis, sed propter ejus importunitatem² privatus fuit oculis et expulsus. Eodem anno obiit Willelmus episcopus Dunelmensis. Eodem
- Geoffrey of anno Gaufridus Arthurus factus est episcopus Sancti Asaph in Id. col.
 Monmouth Norwallia, qui historiam Britonum de lingua Britannica trans- 472.
 bishop of tulit in Latinam. Quo etiam anno in capitulo Cisterciensi sta-
 S. Asaph. tutum est, ne de cætero aliquam³ novam construerent abbatiam; quia numerus abbatiarum illius ordinis usque ad quingentas
- Four arch- excrevit. Johannes Papiro cardinalis, legatione fungens in Diceto,
 bishopricks in Ireland. Hyberniam, quatuor ibi constituit archiepiscopos; qui dum per col. 527.
 Angliam transitum habuisset, regi Stephano fidelitatem juravit.

De quadam hæresi miraculose confutata.

- Heresy of Circa dies istos, pullulante perversa doctrina Henrici cujus- R. de
 Henry in dam hæretici, et maxime in Wasconia, suscitavit Dominus Monte,
 Gascony spiritum puellæ junioris in illa provincia ad illam hæresim col. 471.
 refuted by a young girl. confutandam, quam contra articulos fidei prædicabat. Jacobat enim puella in unaquaque septimana per triduum absque voce, sensu, atque flatu, et postmodum ad se reversa, dicebat beatam Mariam orare pro populo Christiano, et beatum Petrum docuisse se fidem orthodoxam. Et sic de fide catholica sapienter disputabat, et præcipue hæresim Henrici convincens, plurimos ab eo seductos ad sinum sanctæ matris ecclesiæ revocavit.

De quodam facto memorabili Conradi imperatoris.

- Death of Eodem anno Conradus imperator, vir prudens et discretus, Id. col. 468.
 the em- diem clausit extremum; de quo legitur,⁴ quod dum in sancto
 peror Con- rad III.

¹ This is the authority for the place (Hedingham or Heningham in Essex) of Matilda's death. The date is given by Gervase, col. 1372 (Twysden).

² *importunitatem*] crudelitatem, R. de Monte.

³ *aliquam*] aliqua, A.

⁴ This legend is told by Malmesbury of the emperor Henry III. The compiler has considerably enlarged Malmesbury's account.

Malmesb. Pentecoste præsentibus archiepiscopis, episcopis, et imperii A.D. 1151.
 Gesta ro- magnatibus in urbe quadam divinis interesset obsequiis, diabolo Legend
 gum, ii. 192, instigante, surrexit contentio inter praelatos memoratos, quis respecting
 p. 326. deberet esse dignior in primatu cathedrali, ut imperatori propius him.

consideret. Altercantibus autem episcopis circa hoc aliisque praelatis, accurrunt eorundem praelatorum ministri cum gladiis et fustibus, et sic plagis impositis, istos de suis sedilibus extrahentes, in eisdem alios intruserunt. Et lite in hunc modum contestata, mitras hinc inde et pastorales baculos confrugerunt, sanguinem in ecclesia non minimum effundentes. Quod videns imperator contristatus est vehementer, et jussit ministris suis, ut, expulsis ab ecclesia scismaticis illis, sedarent tumultum. Quod cum factum fuisset, imperator praelatos illos graviter increpans, jussit ut violatam reconciliarent ecclesiam, ne in tanta solemnitate a missarum obsequiis defraudati, Spiritus Sancti præpedirent adventum. Sedato itaque tumultu et ecclesia utcunque reconciliata, inchoatum est missæ officium, et licet temere fuisset attemptatum, sicut rerum exitus evidenter ostendit, tamen usque ad Evangelii pronunciationem est perductum. Sed cum chorus novissimum sequentiæ versum percantasset, *Hunc diem gloriozum fecisti*, levavit vocem suam diabolus in excelsis, et distincte ad intelligendum, cunctis audientibus, cantare cœpit, *Hunc diem bellicosum ego feci*. Hanc itaque vocem adeo terribilem cum omnes intellexissent, contuebantur sese ad invicem singuli, admirantes quid¹ hoc esset. Tunc imperator, qui vir erat prudens et devotus Dei cultor, animadvertit vocem esse Sathanæ subsannantis et improperantis tam enorme discidium praelatorum. Et præcepit continuo, ut archiepiscopus, qui missam erat celebraturus, casulam deponeret, donec super tanta injuria Spiritui Sancto foret satisfactum, qui ea die solet donis suis mysticis corda fidelium illustrare. Deinde famulos suos mittens per plateas et vicos civitatis, p. 234. fecit convenire pauperes omnes et debiles infra ecclesiam violatam et extra; esurientes pavit, sitientes potavit, nudos vestivit, calceamenta necessitatibus erogavit; de senibus et valetudinariis, qui in grabatis jacebant per urbem, idem fecit, aureum singulis donavit, injungens cunctis ut divinam implorarent misericordiam, ne populo suo imputaret praelatorum superbiam Deus, quo minus Spiritus sui præstolarentur adventum. Purpuram præterea deposuit, saccum et cilicium induit, vestigiis nudis per pavementum incedens, pauperibus ministravit, exemplumque aliis præbens omnes ad elemosinas et lacrimarum effusionem commovit. Tunc² mag-

¹ *quid hoc*] quis hic, W., though | ² From here to the end of this
 O. has *quid hoc*. | legend is the compiler's own.

A.D. 1151. nificus imperator videns ecclesiæ pavementum lacrimis ubertim perfusum, quod prius sanguine fuerat tabefactum, jussit fiducialiter missæ inchoare officium, et cum summa devotione inceptum obsequium compleverunt. Tandem cum perventum erat ad versum supradictum, *Hunc diem gloriosum tui fecisti*, præcepit imperator, ut versus a choro tertio repeteretur, in contumeliam Sathanæ; et demum finito versu jussit omnes aliquandiu silere, ut audirent si hostis antiquus, ut prius fecerat, aliquid subsannando proferret. Sed cum aliquantulum expectassent, et nihil audissent; "Noveritis," ait imperator, "quod inimicus noster confusus recessit." Tunc omnes congaudentes in Domino et exultantes, residuum missæ feliciter peregerunt, glorificantes Spiritum Sanctum, qui imperatori tale consilium inspiravit. Successit ei in imperium Romanum Frederick I. emperor. R. de Monte, col. 468.

Hoc anno obiit Papa Eugenius et multi divites cum eo.

Death of Eugen-
nius III.
Anasta-
sius IV.
Death of S.
Bernard,
and arch-
bishop H.
Murdac.
Anno Domini MCLII. Eugenius Papa diem clausit extremum, Vit. Pontif. mense Julio; cui succedens Anastasius, sedit in cathedra Romana anno uno, mensibus quatuor, et diebus viginti quatuor. Eodem anno Ricardus de Beumeis, archidiaconus Middel-Diceto, sexensis, consecratus est episcopus Londoniensis. Eodem anno col. 527.
Bernardus abbas Clarevallensis migravit ad Dominum, et R. de Henricus Murdac archiepiscopus Eboracensis. Monte, col. 475.

Item obiit rex Scotorum David.

Death of
Eustace,
Stephen's
son, Feb. 2,
and David I.
k. of Scots.
Malcolm
IV.
Eodem anno,¹ cum Eustachius filius regis Stephani in die Id. Sancti Laurentii terram beati Eadmundi martyris prædatum iret, subita morte præreptus est, et apud Feveresham in Diceto, abbatia, quam² rex Stephanus pater ejus fundaverat, est sepul- col. 527.
tus. Obit eodem anno David rex Scotorum; et successit ei Malcolmus nepos ejus.

Quod dux Henricus in Anglia potenter applicuit.

Henry
duke of
Normandy
lands in
Eodem anno, dux Normannorum Henricus et Aquitanorum, R. de comes Pictavensis et Andegavensis, cum navibus xxxvi.³ et⁴ Monte, col. 472.

¹ In the margin is a portrait and crown reversed.

² *quam . . . fundaverat*] Added by the compiler.

³ xxxvi.] So O. W.; A. had xxxvii., but the last figure is ex-

puncted. C. has xxxvii., and D. xxxii., not observing the point, and the latter omitting the v. The Hist. Anglor. has xxxvii.

⁴ *et . . . nimis*] Added by the compiler.

- R. de Monte, col. 473. militia magna nimis ad Angliam transfretavit, et infra octavas A.D. 1152. Epiphanie, Malmesberiense castellum obsedit et cepit; indeque England, profectus, castellum de Craumerse obsidione vallavit. Sed and takes Id. col. 474. intercurrentibus viris, inter¹ ducem et regem ita convenit, quod Malmesbury castle. rex Stephanus castrum illud propriis sumptibus complanaret. Sicque soluta est obsidio quæ circa castellum de Walingeforde Crowmarsh razed. fuerat, rege Stephano Craumerse subvertente. Castella etiam Reading, de Radingis et de Bretewelle² dux Henricus in sua jura recepit. Brightwell, and Id. col. 473. Gundreda etiam Warewic comitissa, regis Stephani militibus de castello ejusdem urbis ejectis, tradidit municipium Henrico Warwick surrendered. Id. col. 475. duci, et³ sic prosperatum est negotium ejus. Eodem anno natus est duci Henrico filius ex Alienor uxore sua, et vocatus est Birth of Willelmus, quod proprium nomen est ducibus Aquitanorum William. et comitibus Andegavorum.⁴

De concordia facta inter regem Stephanum et ducem Henricum.

- Id. Diceto, col. 527. Anno Domini MCLIII. Justicia de cælo prospiciente, et diligencia Theobaldi Cantuariensis archiepiscopi et episcoporum Treaty between Stephen and Henry, regni intercedente,⁵ rex Anglorum Stephanus et dux Normanorum Henricus apud⁶ Walingeford in talem concordiam conveniunt: rex Stephanus omni⁷ hærede viduatus, præter solum- Normandy. modo ducem Henricum, recognovit in conventu episcoporum et aliorum regni optimatum, quod jus hæreditarium dux Henricus in regnum Angliæ habebat; et dux benigne concessit, ut rex Stephanus tota vita sua, si vellet, regnum pacifice possideret. Ita tamen confirmatum est pactum, quod ipse rex et episcopi tunc præsentibus cum cæteris optimatibus regni jurent, quod dux post mortem regis, si illum superviveret, regnum sine contradictione aliqua obtineret. Et sic⁸ hic⁹ illud propheticum Merlini¹⁰ attendatur, quod dicit; "Nocebit possi-

¹ *inter ducem et regem*] religionis inter partes, O. W.

² *Bretewelle*] Bercewelle, Hist. Anglor. Brightwell.

³ *et . . . ejus*] Introduced by the compiler.

⁴ *-ensium* is written above *Andegavorum*; C. is corrected accordingly; D. has *Andegavensium*, and immediately afterwards in a later hand "qui cito obiit." R. de Monte has *Pictavorum*.

⁵ Here the *Historia Anglorum* inserts the story of Matilda inter-

posing and asserting Henry to be her son by Stephen. See above, vol. I. p. 204.

⁶ *apud Walingeford*] Introduced by the compiler.

⁷ *omni . . . Henricum*] Introduced by the compiler.

⁸ *sic*] si, W., as Diceto; the c has been inserted in A.

⁹ *hic*] So altered in A. from *nunc*, which W. has; *si nec*, D.

¹⁰ Merlin's name is not in Diceto, nor are the words of the prophecy given.

A.D. 1153. "denti ex impiis pietas, donec sese genitore induerit;" manifestum est regem Stephanum Henricum induisse hæredem, quem non genuit,¹ dum ipsum adoptavit² in filium et regni participem et postmodum successorem; in rege quoque ducem, et in duce omnes venerarentur³ regem. Regalia passim a proceribus usurpata rex in sua recipiet. Possessiones, quæ ab invasoribus direptæ erant, ad legitimos possessores, quorum fuerant regis Henrici tempore, revertentur. Castella adulterina,⁴ quæ tempore regis a quocunque constructa sint, diruentur, quorum numerus ad undecies centum et quindecim excrevit. Rex colonos prædiis assignabit, ædificia combusta renovabit, replebit pascua armentis, decorabit ovibus montana. Clerus debitam tranquillitatem se habere gaudebit, exactionibus indebitis non gravabitur. Vicecomites in locis ponentur consuetis, et neminem ex odio persequentur. Non gratificabuntur⁵ amicis, non indulgentiis crimina sullebunt, suum cuique ex integro reservabunt. Metu poenarum afficient nocentes, fures et prædones terrebuntur in furca et sententia capitali. Milites juxta⁶ Ysaïam gladios convertent in vomeres, et lanceas in⁷ ligones; a castris ad aratra, a tentoriis ad ergasteria redibunt clientes ab excubiis fatigati, in communi lætitia respirabunt. Relevabitur rusticitas otio innocens et quieta; negotiatores commercium ditabit, celebris et publica moneta una et eadem erit in regno ex⁸ argento percussa. Werra⁹ igitur, quæ septendecim annis sævierat, hoc fine quievit. (Not in Diceto.)

De milite Oeno qui purgatorium vivus intravit.

Legend of the entry of the soldier Concordia¹⁰ itaque inter regem Stephanum et ducem Henricum, ut dictum est, confirmata, miles quidam Hoenus nomine Salteriensis Tract. de Purgatorio qui multis annis sub rege Stephano militaverat, licentia a rege

¹ genuit] credidit, Hist. Anglor.

² adoptavit] habuit, Hist. Anglor.; arrogavit, Diceto.

³ venerarentur] venerabantur, A., altered from *venerarentur*.

⁴ adulterina] Introduced by the compiler.

⁵ gratificabuntur] gratificabantur, A.

⁶ juxta Ysaïam] Introduced by the compiler.

⁷ in] et, A. C.; D. has been corrected.

⁸ ex argento] om. W. It is not in Diceto.

⁹ This last sentence is the compiler's.

¹⁰ This legend will be found in MS. Cotton, Nero A. 7, and is printed in Colgan's *Trias Thaumaturga* (Lovan. 1647), Appendix VI. ad Acta S. Patricii, p. 273. The edition of Messingham, Flor. Insulæ Sanctorum (Paris 1624), which Migne has reprinted in vol. 180 of his *Patrologia*, is partly from this S. Alban's compilation.

S. Patricii, impetrata, profectus est in Hyberniam ad natale solum, ut A.D. 1153. (Migne's Patrologia clxxx. col. 989.) parentes visitaret. Qui cum aliquandiu in regione illa demoratus fuisset, coepit ad mentem reducere vitam suam adeo flagitiosam, quod ab ipsis cunabulis incendiis semper vacaverat et rapinis, et quod magis dolebat, se ecclesiarum fuisse violatorem et rerum ecclesiasticarum invasorem, præter multa enormia, quæ intrinsecus latebant, peccata. Miles igitur poenitentia ductus ad episcopum quendam illius regionis accessit; cui cum peccata sua devotus per ordinem retulisset, increpavit p. 235. eum graviter episcopus, asserens illum nimis divinam clementiam offendisse; unde miles multum contristatus Deo condignam facere poenitentiam cogitavit. Episcopus autem, ut justum sibi videbatur, volens ei infligere poenitentiam, miles respondit; "Dum igitur, ut asseris, Factorem meum tam graviter offend-
rim, poenitentiam assumam, omnibus poenitentiis graviorem;
" et ut peccatorum meorum merear remissionem accipere, purgatorium Sancti Patricii volo intrare." De hoc quoque purgatorio et ejus origine, quod sequitur tradunt veteres historię Hybernenses.

De ratione purgatorii supradicti.

Magnus Patricius, dum in Hybernia verbum Dei prædicaret et multis ibi miraculorum signis choruscaret, bestiales illius patriæ homines terrore infernalium tormentorum ac Paradisi amore gaudiorum a mortuis studuit¹ revocare. Sed ipsi plano sermone affirmabant, se non conversuros ad Christum, nisi oculata fide prius conspicerent quæ promisit. Unde beatus Patricius, [dum]² pro salute populi in jejuniis, vigiliis, et orationibus positus³ Dominum precaretur propensius, pius Dei Filius apparens ei duxit eum in locum desertum, et ostendit illi speluncam rotundam et obscuram intrinsecus, et dixit: "Quisquis veraciter poenitens et in fide constans hanc speluncam ingressus fuerit spatio unius diei ac noctis, ab omnibus in ea purgabitur peccatis, quibus in tota vita sua Deum offendit; atque eam ingrediens non solum tormenta malorum, sed [si] in Dei dilectione constanter perseveraverit, videbit et gaudia beatorum." Sic Domino disparente, Sanctus Patricius, tam pro Domini apparitione quam pro speluncæ ostensione lætus, sperabat miserum Hybernæ populum se ad fidem catholicam conversurum, et in loco illo confestim oratorium construens, speluncam, quæ in cimiterio est, ante frontem ecclesiæ

¹ O. W. ins. *operibus*.

² *dum*] om. A. C.; D. inserts *cum*.

³ *positus*] positus, W.

A.D. 1153. [muro] circumdedit, et januam cum seris apposuit, ne quis eam sine ejus licentia introiret. Canonicos regulares loco illo intro-
 Legend of S. Patrick's Purgatory. duxit, et priori ecclesiæ clavem custodiendam commisit, statuens, ut quicumque purgatorium ingredi voluerit, ab episcopo loci licentiam habeat, et cum litteris episcopi accedat ad priorem, et ab eo instructus purgatorium intret. Multi autem in diebus beati Patricii purgatorium intraverunt, qui reversi, testati sunt se tormenta gravia pertulisse, et gaudia magna ibidem et inenarrabilia conspexisse. Henrici Salteriensis Tract. de Purg. S. Patricii.

Quod miles Oenus de licentia episcopi loci purgatorium intravit.

Miles itaque supradictus cum angustiose nimis ab episcopo memorato licentiam postulare purgatorium experiendi, cum illum cognovisset [episcopus] inflexibilem, tradidit ei litteras suas ad priorem loci, mandans ut cum illo ageret, sicut fieri solet cum illis qui purgatorium ingredi deposcunt. Prior autem visis litteris militem in ecclesiam perduxit, ubi per dies quindecim orationibus devotus instabat, et illis sic diebus elapsis, mane missa a priore celebrata, sacra communione militem communivit, adductumque ad speluncæ introitum aqua eum benedicta aspersit. Et aperto ostio, dixit: "Ecce nunc intrabis in nomine Jesu Christi, et per concavitatem speluncæ tamdiu ambulabis, donec in unum campum exiens aulam invenies artificiosissime fabricatam. Quam cum ingressus fueris, statim ex parte Dei nuntios habebis, qui tibi pie quid facies indicabunt." Vir autem ille virilem gerens animum, ad pugnam dæmonum audacter prorupit, atque omnium se orationibus commendans, frontem suam vivificæ Crucis signo munivit, et intrepidus portam intravit; et ostio post eum obserato, prior cum processione ecclesiam repetivit.

Quod miles ad aulam perveniens eam intravit.

Miles itaque per speluncam audacter progrediens, lumen paulatim totius claritatis amisit. Sed tandem parvo lumine apparente, ad campum prædictum pervenit et aulam. Lux ibi non erat, nisi qualis in vespere hic habetur. Aula parietes non habebat, sed columnis erat per gyrum subnixa, ut claustrum solet monachorum. Ingressusque eam et intus sedens, oculos studiose huc illucque convertit, admirans illius pulchritudinem et structuram. Ubi cum paululum solus sedisset, ecce quindecim viri quasi religiosi et nuper rasi, albisque vestibus induti, regiam intraverunt; et salutantes eum in nomine Domini, consederunt. Tunc aliis tacentibus, unus loque-

Ad militem intrantes viri xv. instruxerunt eum.

Henrici batur cum ipso dicens: "Benedictus sit Deus omnipotens, qui A.D. 1153.
 Salteriensis "bonum tibi propositum inspiravit, ut pro peccatis tuis pur- Legend of
 Tract. de "gatorium hoc intrares; sed nisi te viriliter habeas, in cor- S. Patrick's
 Purg. S. "pore et anima simul peribis. Mox enim, ut hanc domum Purgatory.
 Patricii. "fuerimus egressi, multitudo replebitur spirituum immundo-
 "rum, qui tibi gravia inferentes tormenta, minabuntur inferre
 "graviora. Promittent te ducturos ad portam qua intrasti,
 "si te decipere possint ut revertaris; sed si tormentorum
 "afflictione victus, vel minis territus, seu promissione de-
 "ceptus, assensum eis præbueris, in corpore pariter et anima
 "peribis. Si vero fortis in fide¹ spem totam in Domino
 "posueris, ut nec tormentis, nec minis, seu promissionibus
 "eorum adquieveris, sed corde integro eos contempseris, ab
 "omnibus purgaberis delictis, et tormenta malorum videbis
 "et requiem similiter bonorum. Et quotienscunque te or-
 "ciaverint, invoca Dominum Jesum Christum, et per invoca-
 "tionem hujus nominis statim liberaberis a quocunque tor-
 "mento, in quo eris. Tecum hic amplius esse non possumus,
 "sed Deo te omnipotenti commendamus."

Quod dæmones militem graviter affligerunt.

Miles itaque a viris solus relictus, ad novi generis militiam
 est² instructus. Cumque intrepidus pugnam dæmonum expec-
 taret, subito cœpit circa domum tumultus audiri, ac si omnes
 homines, qui in mundo sunt, cum animalibus ac bestiis stre-
 puissent. Et post horridum sonum sequitur terribilior visus
 dæmonum. Cœpit enim undique dæmonum deformium in-
 numera multitudo in aulam irruere, et militem deridendo salu-
 tare. "Alii homines," inquit, "qui nobis serviunt, non nisi
 "post mortem ad nos veniunt, sed tu nostram societatem, cui
 "studiose deservisti, in tantum honorare desideras, quod vivens
 "nobis corpus tuum decernis et animam commendare. Huc
 "venisti ut pro peccatis tormenta sustineres? Habebis nobis
 "cum pressuras et dolores. Veruntamen pro eo quod nobis
 "curiose ministrasti, si reverti volueris ad portam qua in-
 "trasti, te ducemus illæsum, ut gaudens in mundo vivas, et
 "omne quod corpori tuo suave est penitus non amittas." Hæc
 ideo dæmones dixerunt, quia aut terrore eum aut blanditiis deci-
 pere voluerunt. Sed miles Christi nec terrore concutitur, nec
 blandimento seducitur, dum æquo animo eos ita contempsit,
 quod tacite sedens nec unum verbum respondit. At dæmones se

¹ fide] fidem, A.

| ² est] esse, A.

A.D. 1153. contemni indignantes, rogam in aula ingentis incendii succen-
 Legend of derunt. Et manus militis pedesque colligantes, in ignem eum
 S. Patrick's projecerunt, uncis ferreis huc illucque per incendium detra-
 Purgatory. hentes. Et ille in ignem missus, cum prius grave tormentum
 p. 236. sensisset, nomen Jesu Christi invocavit, dicens; "Jesu Christe
 "miserere mei." Ad hoc quoque nomen incendium rogi ita
 extinctum est, ut nec totius rogi scintilla unica appareret.
 Quod cernens miles, in animo proposuit, ut eos de cætero non
 formidaret, quos invocato Christi auxilio vinci conspexit.

De secundo penali loco in quo miles trahebatur.

Relinquentes vero aulam dæmones, militem diutius per vas-
 tam regionem quandam detraxerunt; nigra erat terra, et regio
 tenebrosa. Traxerunt eum dæmones illuc recto¹ tramite, quo
 sol oritur in æstate. Quo convertentes, cœpit miles quasi vulgi
 totius orbis miseros ejulatus audire. Tandem a dæmonibus
 tractus, in campum pervenit longum et latum, miseriis ac do-
 lore perplenum, cujus longitudo non potuit transvideri. Cam-
 pus ille hominibus utriusque sexus et ætatis diversæ, nudis et
 in terra jacentibus ventribus² deorsum versis, plenus erat, quo-
 rum corpora simul et membra, clavis ferreis et ignitis in terram
 usque transfixis,³ miserabiliter torquebantur. Aliquando autem
 præ doloris angustia terram comedebant, clamantes et eju-
 lantes, "Parce parce, miserere miserere;" cum qui sui mise-
 retur penitus non adesset. Dæmones etiam super miseros
 currentes, gravibus eos flagris cædebant, et militi dicebant,
 "Hæc tormenta, quæ vides, sentiendo patieris, nisi nobis ad-
 "quiescas, ut ad portam per quam intrasti revertaris, ad
 "quam si volueris pacifice deducaris." Sed ille ad mentem
 revocans, qualiter ipsum Deus alibi liberaverit, credere eis⁴ om-
 nino contempsit. Tunc dæmones eum in terram prosternentes,
 ad modum aliorum configere conati sunt; sed invocato no-
 mine Jesu Christi ab eo, nihil amplius in loco illo ei facere
 potuerunt. In alium campum militem trahentes dæmones, hanc
 ibi differentiam conspexit, quod sicut in campo superiori
 homines afflicti ventres habuerunt deorsum versos, ita in hoc
 campo dorsa solo hærebant. Dracones autem ignei super quos-
 dam sedentes, et dentibus eis igneis corrodentes, modo mise-
 rabili affligebant. Aliorum quoque colla, brachia, et corpora
 serpentes igniti circumcingentes, aculeos oris sui igneos eorum

¹ recto] retro, W., though O. has
 recto.

² ventribus] ventris, A. O. W.

³ transfixis] Sic, all the MSS.

⁴ eis] vis, A. It is altered in D.
 and struck through with a line in C.

Henrici
Salterienais
Tract. de
Purg. S.
Patricii.

cordibus infixerunt. Bufones etiam miræ magnitudinis et hor-
roris, super quorundam pectora incumbentes, deformibus rostris
suis eorum corda extrahere conabantur. Dæmones præterea
super singulos cursitantes, et flagris asperrimis cædentes, miseros
graviter cruciabant, nec unquam a fletu et ejulatu afflicti ces-
sabant. Inde trahentes militem dæmones in alium pœnalem
campum, invenit ibi tantam utriusque sexus et ætatis diversæ
multitudinem, ut totius orbis plenitudinem vincere crederetur;
alii ibi pendebant in flammis sulphureis, igneis cathenis per
pedes et tibias, capitibus ad ima demissis, alii per manus et
brachia, alii per capillos et capita; alii pendebant in flammis
igneis in uncis ferreis et ignitis per oculos et nares, alii per
aures et fauces, alii per testiculos et mamillas. Nec inter fle-
tus miseros universorum et ejulatus flagella dæmonum defue-
runt. Cumque militem hic sicut in aliis pœnis inimici torquere
voluissent, nomen Christi invocavit et illæsus evasit.

A.D. 1153.
Legend of
S. Patrick's
Purgatory.

De rota ferrea et ignita.

Ab illo pœnali loco dæmones militem impellentes venerunt
ad rotam quandam ferream et ignitam, cujus radii et canti
uncis ferreis et igneis erant undique circumfixi, in quibus
homines pendentes a flamma tetri sulphureique incendii, quæ
a terra surgebat, graviter urebantur. Hanc enim rotam dæ-
mones tanta agilitate impingebant vectibus quibusdam ferreis,
ut nullum omnino hominem ab alio posset discernere; quia
præ nimia cursus celeritate nihil nisi ignis incendium appa-
rebat. Nec minori tormento vexabantur hi, qui veribus trans-
fixi, ad ignem assati deguttabantur a dæmonibus ex metallis
liquefactis vel fornacibus cremabantur, seu illi, qui in sarta-
ginibus frigebantur. Vidit præterea miles, trahentibus eum
ministris tartareis, domum innumeris caldariis plenam,¹ quæ
piceis sulphureisque liquaminibus ac diversis repleta bullien-
tibus metallis, homines utriusque [sexus] omnis conditionis et
ætatis continebant. Quorum quidam ex toto, quidam usque
supercilia et oculos, alii usque ad labia et colla, alii ad pectus
usque et femora, alii ad genua usque et crura, alii manum
unam vel pedem, alii ambas manus et pedes in caldariis tene-
bant; omnes præ doloris angustia vociferabant, ac miserabiliter
ejulabant. Et cum cœpissent dæmones militem cum aliis
submergere, liberatus est Christi nomine invocato.

¹ plenam] plenum, A.

A.D. 1153.

*De vento vehementi et flumine¹ foetido.*Legend of
S. Patrick's
Purgatory.

Unde dæmones militem in montem excelsum impellentes, Henrici
ostenderunt ei utriusque sexus homines et ætatis diversæ Salteriensis
multitudinem copiosam, qui omnes nudi sedebant, et super Tract. de
digitos pedum curvati, et ad aquilonem versi, quasi mortem Purg. 8.
perterriti expectabant. Et ecce subito ventus turbinis vehe- Patricii.
mentis, ab aquilone veniens, ipsos omnes et cum eis militem
arripuit, et in aliam montis partem, in flumen frigidum et
foetidum, flentes et² vociferantes projecit. Et cum de aqua
frigidissima surgere conarentur, dæmones super aquam cur-
rentes in ipso omnes flumine summerserunt. At miles Christi
nomen invocavit, et confestim in alia se ripa invenit. Tunc
dæmones illum contra Austrum trahentes, ostenderunt flammam
terrorificam et foetore sulphureo plenam de puteo quodam
ascendere, et homines nudos et quasi igneos velut scintillas
igneas in aerem sursum compelli, et flammarum vi deficiente,
iterum in ignem et puteum relabi. At dæmones militi dix-
erunt, "Puteus iste flammivomus introitus est inferni, ubi
" nostrum [est]³ habitaculum; et quoniam nobis hucusque stu-
" diose servisti, hic nobiscum sine fine manebis; et si hunc⁴
" puteum ingressus fueris, in anima pariter et corpore peribis.
" Sed tamen si adhuc nobis consentire volueris, ut revertaris
" ad portam qua intrasti, illæsus redibis." Ille autem de Dei
adjutorio confisus, qui eum totiens liberaverat, eorum exhorta-
tiones contempsit. Tunc dæmones indignati [sese] projecerunt
in ignem putei, et secum militem intruserunt; et quo miles in
eo profundius descendit, eo latiore puteum conspexit, et
poenam in illo graviolem sensit. In puteo quoque illo miles
tantam angustiam sensit et miseriam, ut diu oblitus sit qui
Adjutoris. Sed Deo tandem illum respiciente, nomen Jesu
Christi invocavit, et protinus vis flammæ eum in aerem sursum
levavit, ubi in descensione putei aliquandiu attonitus stetit.
Sed ecce novi dæmones ex ore putei prorumpentes dixerunt,
" Et tu qui hic stas, cui socii nostri dixerant hoc⁵ esse in-
" fernum, non ita fore scias; nam consuetudinis nostræ est
" semper mentiri, ut quos decipere non possumus per verum,
" decipiamus per falsum; hic non est infernus, sed nunc te
" ad infernum ducemus."

¹ *flumine*] fulmine, A.² *et*] in, A.³ *est*] om. A. D. It is interlined
in C.⁴ *hunc*] hoc, A.⁵ *hoc*] hunc, W.

De mirabili ponte quem transiturus erat.¹

A.D. 1153.

Henrici
Salteriensis
Tract. de
Purg. S.
Patricii.

Trahentes igitur militem hostes novi cum tumultu horrissono p. 237.
ad flumen quoddam foetidum, latissimum, ac totum flamma² Legend of
sulphureo incendio coopertum, dæmonumque multitudine re- S. Patrick's
pletum, dicentium ei, quod sub flumine illo esset infernus. Purgatory.
Pons vero protendebatur ultra flumen, in quo tria quasi im-
possibilia videbantur; unum, quod ita lubricus erat, ut etiamsi
latus esset, nullus vel vix aliquis in eo pedem figere posset;
aliud quod adeo strictus erat, quod nullus in eo stare vel
ambulare valebat; tertium quod ita altus est et a flumine
remotus, quod horrendum erat deorsum aspicere. "Oportet
"te," inquit dæmones, "super pontem hunc ambulare, et
"ventus ille qui te projecit in³ aliud flumen proiciet in istud.
"Et confestim a sociis nostris, qui in flumine sunt, capieris,
"et in profundum inferni demergeris." Sed miles, invocato
nomine Jesu Christi, pontem audacter ingressus, cepit pede-
tentim super pontem incedere, et quo amplius processit in eo,
tanto viam largiorem invenit; unde pontis latitudo in brevi
ita crevit, ut viæ publicæ amplitudinem præferret. Porro
dæmones conspicantes militem tam libere super pontem incede-
re, vocibus suis profanis ita horride aerem concusserunt,
quod stridore illo magis erat attonitus quam illatione tormen-
torum, quæ prius fuerat a dæmonibus perpressus. Alii hostes,
qui sub ponte in flumine erant, uncas suas ferreas et ignitas
projecerunt ad illum, sed militem tangere nequiverunt. Et
sic demum secure processit, quia nihil sibi contrarium invenit.

Quod miles a vexatione dæmonum liber effectus sit.

Miles itaque invictus, jam liber factus a vexatione spirituum
immundorum, vidit ante se murum altum et in aere⁴ devexum,
mirabilem et structuræ⁵ impreciablem, in quo portam unam,
sed tamen clausam, cernebat. Hæc metallis ac pretiosis exor-
nata lapidibus splendore admirabili radiabat. Ad quam cum
miles appropinquaret, patuit contra ipsum, a qua tantæ sua-
vitatis odor ei occurrens exivit, ut, viribus corporis resump-
tis, tormenta quæ pertulerat sibi in refrigerium verterentur.

¹ The heading in W. is *De ponte
stricto, lubrico, et alto.*

² *flamma sulphureo incendio*] Sic,
all the MSS. Nero A. 7 has "sul-
phurei incendii flamma."

³ in]. et, A. D. It is altered in
C.

⁴ *aere*] *arre*, A

⁵ *structuræ*] *stricture*, A.

A.D. 1153. Egressa est enim contra ipsum venientem, cum crucibus, Henrici Legend of cereis, et vexillis, ac velut palmarum aurearum ramis, tam Salterienais S. Patrick's ordinata processio, quod nunquam talis visa fuerat in hoc Tract. de Purg. S. Purgatory. mundo. Sequebantur prædicta de omnibus ordinibus utriusque Patricii.

sexus homines, quorum alii archiepiscopi et episcopi, alii abbates, monachi, et presbyteri, ac singulorum ecclesiæ graduum ministri, qui omnes sacris vestibus et suis ordinibus congruis induti militem cum jocunda veneratione susceperunt, atque cum concentu harmoniæ inauditæ infra portam secum feliciter conduxerunt. Finito itaque concentu, duo archiepiscopi cum eo loquentes benedixerunt Deum, qui tanta constantia in tormentis, per quæ transiit et quæ pertulit, ejus animam confirmavit. Illis igitur militem per patriam conducentibus, invenerunt et illi ostenderunt prata amœnissima diversis floribus fructibusque¹ herbarum arborumque multiformium decorata, ex quorum suavitatis odore [in æternum], ut sibi visum est, vivere potuisset. Nox illam aliquando non obnubilat, quia semper cælesti quadam claritate et inedicibili splendore coruscat. Tantam ibi hominum beatorum utriusque sexus vidit multitudinem, quantam² residuum sæculi credidit continere non posse. Chori choris per loca astiterunt, ac dulcis harmoniæ concentu Creatorem omnium laudaverunt. Alii quasi reges coronati incedebant, alii amictu aureo induti videbantur, nonnulli variis indumentis erant decorati, juxta quod unusquisque in sæculo utebatur. Singuli de propria felicitate gaudebant, singuli de aliorum liberatione et gaudio exultabant. Omnes, qui militem intuebantur, de ejus adventu Deum benedicebant, et de ejus ereptione a mortuis congaudebant. Non æstus, non frigus ibi aliquis sentiebat, nec quicquam quod offendere posset vel nocere videbat.

*Quod miles in Paradisum perductus terrestrem gaudia viderit
beatorum.*

Tunc sancti pontifices, qui militi patriam tam præclaram ostenderant, dixerunt ei: "Quoniam misericordia Dei ad nos
" illæsus pervenisti, rationem a nobis audire debes de singulis
" quæ vidisti. Patria hæc terrestris est Paradisus, unde pro
" peccatis suis ejectus est homo primus, hinc vero expulsus in
" miseriam illam projectus est, in qua homines moriuntur; ex
" cujus carne nos omnes propagati, et in peccato originali omnes
" nati, per fidem Domini nostri Jesu Christi, quam in baptismo

¹ A. ins. et.

| ² quantam] quantum, A. D.

Henrici
Salterienais
Tract. de
Purg. S.
Patricii.

“ suscepimus, ad hunc paradisum reversi sumus. Et quoniam
“ post fidei susceptionem innumeris actualibus sumus implicati
“ peccatis, non nisi per purgationem peccatorum et afflictionem
“ pœnarum huc potuimus pervenire. Pœnitentiam enim, quam
“ ante mortem vel morientes suscepimus et in sæculo non
“ peregrimus, in locis quæ vidisti pœnalibus, juxta modum et
“ quantitatem culparum per¹ tormenta restant luenda. Omnes
“ enim qui hic sumus, in locis illis pœnalibus fuimus pro
“ peccatis. Et omnes, quos in pœnis vidisti, præter eos qui
“ infra os putei infernalis existunt, ad hanc requiem per-
“ venient, et tandem salvi fient. Omni namque die inde
“ aliqui purgati ad nos veniunt, et nos in hanc requiem sicut
“ et fecimus te introducimus venientes, nec nostrum aliquis
“ novit, quamdiu hic [fuerit] moraturus. Per missas vero,
“ psalmos, elemosinas, et orationes ecclesiæ generalis,² et per
“ specialia³ amicorum auxilia, aut purgandorum tormenta
“ mitigantur, aut de ipsis suppliciis ad minora transferuntur,
“ donec penitus liberentur. Ecce ut vides, hic in magna quiete
“ sumus, sed nondum tamen ad supernam cæli lætitiā ascen-
“ dere sumus digni. Transibimus hinc post spatium a Deo
“ singulis constitutum, in Paradisum cælestem, sicut Deus
“ providerit, transituri.”

A.D. 1153.
Legend of
S. Patrick's
Purgatory.

*Quod miles cælesti visione sit recreatus et cibo spirituali
refectus.*

Deinde præsules venerandi militem in montem declivum
ducentes, jusserunt ut aspiceret sursum. Quo cum aspiceret,
interrogabant, cujusmodi coloris⁴ cælum esset, respectu loci in
quo stetit; qui respondit, colori simile esse auri in fornace
ardentis. “Hoc,” inquit, “quod nunc vides, introitus est
“ cæli et cælestis Paradisi. Quando enim aliqui⁵ a nobis rece-
“ dunt, hic in cælum ascendunt. Et quam diu hic manemus,
“ cotidie semel pascit nos cibo cælesti Deus; et quali hic
“ pascamur cibo, nobiscum senties jam gustando.” Vix ser-
mone finito, et ecce quasi radius flammæ ignis de cælo⁶ de-
scendens, patriam totam cooperuit, et quasi per radios super
capita singulorum subsidens, flamma⁷ demum tota in eis in-

¹ per tormenta restant luenda]
tormenta luendo persolvimus,
Nero A. 7. The alteration spoils
the sense.

² A. repeats generalis.

³ specialia] speciales, A. O. W.

⁴ A. repeats coloris.

⁵ aliqui] aliquid, A.

⁶ A. repeats de cælo.

⁷ flamma] flammam, A.

A.D. 1153. *travit*. Unde miles tantam dulcedinis in corde simul et cor- Henrici
 Legend of *pore* sensit suavitatem, quod vix intellexit utrum vivus an Salteriensis
 S. Patrick's mortuus fuisset; sed hora illa in momento transivit. Ibi miles Tract. de
 Purgatory. libenter in ævum maneret, si ibi his deliciis frui liceret. Sed Purg. S.
 p. 238. Patricii.

post talia tantaque jocunda, ei tristia¹ referuntur. "Quoniam,"
 inquiunt sancti præsules, "et requiem beatorum, ut deside-
 " rasti, et tormenta malorum nunc pro parte conspexisti,
 " oportet te jam, ut per eam² viam, qua veneras, revertaris.
 " Si autem, quod absit, male vixeris, amodo ad sæculum re-
 " versus, vidisti quanta te expectant tormenta. Si vero bene
 " vixeris et religiose, securus esto; quia huc ad nos pervenies,
 " quando de corpore exhibis. In isto quoque reditu quo nunc
 " reverteris nec dæmonum tormenta formidabis, quia dæmones
 " ad te non audebunt accedere, nec tormenta tibi³ poterunt,
 " quæ vidisti, nocere." Tunc miles flens et ejulans ait, "Hinc
 " discedere non valeo, quia valde timeo, ne per fragilitatem
 " humanæ miseriæ aliquid delinquam, quod me impediat huc
 " redire." "Non," inquiunt, "sicut tu vis, erit, sed sicut
 " Ille, qui et nos et te fecit, volnerit, ita fiet." Mœrens igitur
 et lugens miles ab eis reducitur ad portam, et eo contra
 voluntatem suam egresso, clauditur porta post ipsum.

Quod miles ad sæculum reversus devotus Jerosolimam petierit.

Miles igitur Hoenus via qua venerat reversus, ad aulam
 præfatam pervenit. Sed dæmones quos in ipso reditu suo
 vidit, quasi timentes eum fugerunt, et tormenta per quæ transiit
 ei nocere nequiverunt. Et confestim cum aulam intrasset, oc-
 currunt ei quindecim viri supradicti, glorificantes Deum, qui
 tantam illi contulerat constantiam in tormentis. "Oportet te,"
 inquiunt militi, "ut quantocius hinc ascendas; jam enim in
 " patria tua⁴ clarescit aurora, et nisi portam prior aperiens te
 " invenerit, de reditu tuo desperans, obserata porta, ad ecclesiam
 " revertetur." Sicque miles benedictione percepta ab eis,
 ascendere festinavit, et hora eadem, qua portam prior aperuit,
 miles ei de intus veniens, obviavit. Quem cum Christi laudibus
 prior suscipiens, in ecclesiam perduxit, ubi cum per⁵ dies quin-
 decim in oratione permansisset, signaculum crucis accepit, et
 The soldier Owen, after visiting the Holy Land, is sent by

¹ *tristia*] tristicia, A.

² *eam*] eandem, O. W.

³ *tibi*] te, A.

⁴ *tua*] sua, A.

⁵ *për*] om. W.

Henrici
Salteriensis
Tract. de
Purg. S.
Patricii.

Stephanum dominum suum adiit, consulturus, ut ejus consilio in sanctæ religionis ordine reliquum vitæ suæ expleret, ac Regi regum omnium de cætero militaret. Contigit autem eo tempore, quod Gervasius Ludensis cœnobii abbas, rege Anglorum Stephano donante, locum ad abbatiam construendam in Hybernia obtineret; qui monachum suum nomine Gilebertum ad regem direxit, ut ab eo locum susciperet et ibi construeret abbatiam. At Gilebertus ad regem veniens, conquestus est nimis, quod patriæ illius linguam non novit. "O," inquit rex, "bonum tibi interpretem, Deo auxiliante, inveniam." Et vocato milite Hoeno, jussit rex ut cum Gileberto iret et cum ipso in Hybernia remaneret. Quod miles gratanter annuens, cum dicto Gileberto remansit, et satis ei devotus¹ ministrans, monachilem habitum suscipere noluit, quia servus esse quam dominus præelegit. Transeuntes autem in Hyberniam, abbatiam construxerunt; ubi miles Hoenus interpres monachi devotus extitit, et in omnibus agendis minister fidelis. Quandocumque vero monachus solus alicubi cum milite fuit, de statu purgatorii et poenis mirabilibus, quas viderat et experto didicerat, curiose ab eo quæsit. At ille qui nunquam audire potuit de purgatorio loqui quin prorumperet in fletum amarissimum, coepit sub sigillo secreti amico pro ædificatione ea, quæ audierat et viderat et experimento didicerat, enarrare, affirmans sese omnia corporeis oculis conspexisse. Hujus autem monachi industria et diligentia hujus militis experientia redacta est in scripturam, simul cum relatione episcoporum regionis et aliorum religiosorum, qui causa justitiæ perhibuerunt testimonium veritati.

A.D. 1153.
king Stephen into a
monastery in Ireland,
built by Gervase,
abbat of Louth.

Quod Willelmus Eboracensis archiepiscopus veneno perit.

R. de
Monte,
col. 476.

Anno Domini MCLIV. Anastasius Papa, defuncto, ut supra dictum est, Henrico Eboracensi archiepiscopo, restituit in sedem eandem Willelmum, quem prius Papa Eugenius degradaverat, donans ei pallium Romæ, et in præsentia ipsius consecravit Hugonem de Pusat, regis Stephani nepotem, episcopum Dunelmensem. Sed paulo post, cum idem archiepiscopus in sua reversus divina celebraret misteria, hausto in ipso calice, ut aiunt, veneno, obiit, et successit ei Rogerus Cantuariensis archidiaconus. Eodem anno dux Normannorum Henricus transfretavit in Normanniam, et revocavit paulatim in jus

William, archbishop of York, restored, and soon afterwards murdered. Roger abp. Henry in Normandy.

¹ devotus] devote, W.

A.D. 1154. proprium dominica sua, quæ¹ pater ejus dederat; et inde pro- R. de
Henry in fectus in Aquitanniam, rebellionem quorundam baronum Monte,
Aquitaine. suorum potenter repressit. Eodem anno defuncte Papa Anas- col. 476.
Pope tasio, successit ei Nicholaus Albanensis episcopus, et vocatus Id. col. 478.
Adrian IV. est Adrianus; vir quidem religiosus, et natione Anglicus, de²
Peace territorio scilicet Sancti Albani procreatus. Eodem tempore Id. col. 477.
between facta est concordia inter regem Francorum Lodovicum et ducem
Louis VII. Normannorum Henricum, hoc modo: rex reddidit duci Vernolium et Novum Mercatum, et dux dedit ei duo milia marcas
and Henry, argenti pro resarciendis damnis, quæ rex perpeusus fuerat in
duke of Normandy. capiendis ac tenendis et in eisdem firmitatibus muniendis.

De morte regis Stephani et coronatione regis Henrici secundi.

Death of Eodem anno rex Anglorum Stephanus, miles³ egregius et Id.
Stephen, mente piissimus, octavo kalendas Novembris diem clausit
who is extremum; cujus corpus in monasterio de Faveresham, quod
buried at ipse a fundamentis⁴ construxerat, traditur sepulturæ, ubi
Feversham. paulo ante Matildis uxor ejus et Eustacius eorum filius sunt sepulti.

Henry, Dux vero Normannorum Henricus, audito de morte regis Id.
duke of veridico⁵ nuntio, venit Barbefflevium, et ibi per mensem unum
Normandy, ad transfretandum ventum congruum expectavit. Erat interim
comes to in Anglia pax summa, quod⁶ raro contingit regibus defunctis,
England. ob amorem et timorem ducis Henrici, quem omnes venturum
et regem futurum sperabant. Dux igitur Henricus, septimo⁷ Id. col. 478.
idus Decembris in Angliam veniens, cum magno cleri et
populi tripudio exceptus est; et decimo quarto⁸ kalendas
Januarii, die Dominica ante Nativitatem Domini, apud West-
monasterium ab omnibus rex acclamatus, a Theodbaldo Can-
tuariensi archiepiscopo in regem [est] consecratus, præsentibus
archiepiscopis, episcopis, et baronibus regni Anglorum et
ducatus Normannorum. Qui continuo in regem promotus,

His conse-
cration as
king at
Westmin-
ster.

¹ quæ . . . dederat] This is an alteration of R. de Monte, who has, "quæ pater suus, urgente necessitate, primoribus Normanniæ ad tempus concesserat." The Hist. Anglor. inserts ei before dederat.

² de . . . procreatus] Introduced by the compiler.

³ miles . . . piissimus] inserted by the compiler. In the margin is a sword reversed, and at the foot of

the page a shield and crown reversed, and another erect.

⁴ ipse a fundamentis] This is from Diceto, col. 529. R. de Monte has instead, "Matildis uxor ejus."

⁵ veridico] certo, Hist. Anglor. R. de Monte has veridico.

⁶ quod . . . defunctis] inserted by the compiler.

⁷ septimo] octavo, D. W.

⁸ decimo quarto] xiii., R. de Monte. Diceto has xiv.

R. de Monte, col. 478. cœpit in jus proprium revocare urbes, castella, et villas, quæ ad A.D. 1154. coronam spectabant, castra adulterina¹ destruendo, alienigenas et maxime Flandrenses de regno expellendo, et quosdam pseudo-comites quibus rex Stephanus pœne omnia ad fiscum pertinentia minus caute contulerat, deponendo.

Will. of Tyre, xvii. 21, col. 696. Id. xvii. 30, col. 706. Id. col. 708. Eodem anno rex Jerusolimorum Baldewinus, copioso nimis exercitu congregato, Ascalonam obsidione vallavit, et diuturna p. 239. urbem afflictione opprimens, tali eam conditione obtinuit; ut Ascalon Turci, qui in ipsa erant, cum uxoribus, liberis, et suis omnibus, taken by Baldwin III., and given to his brother Amaury. liberum inde haberent recessum. Civitate igitur regi resignata, concessit eam fratri suo Jopensi comiti, de se tenendam.

De vita Sancti Wlfrici heremita.

Abridged from Johannis abbas de Forda Vita S. Wlfrici (MS. Cotton. Faustina B. 4). Eodem² anno sanctus anachorita et solitarius Wlfricus de Heselberga migravit ad Dominum, postquam viginti et novem S. Wulfric, hermit of Haselbury in Dorsetshire. annis contra hostes humani generis configens felici Marte victoriam reportavit; de cujus vita et virtutibus ad historiæ decorem vel parvam utile duximus facere mentionem. Beatus vir Wlfricus, ex mediocri Anglorum gente oriundus, in Contona, Account of his life. villa a Bristollo octo miliaribus distante, natus, nutritus est, et conversatus; ibi etiam per annos aliquot sacerdotis officium exercuit, quod in ætate juvenili levitate potius mentis quam rationis desiderio creditur accepisse, quippe nondum cognoscebat Dominum, unde carne magis quam spiritu ducebatur; nam canum simul et avium curis sollicitus incumbens, dum die quadam in hujus generis exercitio non segniter instaret, affuit vir subito, vultum pauperis gerens et habitum, qui nummum novum ab eo supplex in elemosinam postulavit. Habebat autem tunc temporis³ Anglia novam monetam in diebus Henrici regis primi, sed adhuc raram, præ nummismatis novitate. Cui cum Wlfricus se nescire diceret si novum nummum haberet, "Respice," ait, "loculum tuum, et invenies in eo duos " nummos et semis." Quo ille responso obstupescens, inspexit, et ita ut dictum sibi fuerat reperiens, quod petebatur devotus donavit. Homo autem ille, cum denarium accepisset, ait, "Retribuat tibi Is, pro Cujus amore hoc fecisti. Et ego tibi " in nomine Ejus denuntio, quia ex hoc loco in brevi ad alium

¹ *adulterina*] noviter facta, R. de Monte.

² This life is printed from this in the Acta Sanctorum, Feb. 20, vol. iii. p. 231.

³ A. C. D. ins. *in*, as the life in Faustina B. 4. D. has *populus* in the margin for *tunc temporis*, in order to make sense.

A.D. 1154. "migraturus es, et inde ad alium transiens requiem tandem
Life and "invenies, ibi usque in finem in Dei servitio perseverans, et
miracles of "novissime eris ad sanctorum collegium evocandus."
S. Wulfric.

Abridged
from Jo-
hannis ab-
batis de
Forda Vita
S. Wlfrici
(MS. Cot-
ton. Faus-
tina B. 4).

De conversione Sancti Wlfrici heremitæ et vitæ asperitate.

Deinde post paululum in opus sacerdotale Willelmo domino villæ in qua natus fuerat adhærens, panem cotidie in mensa ejus comedit. Ubi etiam in fortitudine multa lumbos suos accingens, usui penitus carniū abdicavit. At vir Dei toto jam desiderio solitudinem suspirans, a domino suo milite supradicto ad aliam directus est villam, nomine Haselbergam, quæ ab Exonia versus Orientem triginta miliaribus distare videtur, Spiritu Sancto, ut creditur, hoc dictante,¹ ubi, in cellula ecclesiæ contigua Christo se conspeliens, multo labore multaque² carnis ac spiritus afflictione, Christi sibi gratiam comparavit. Nam tanto jejunio et abstinentia, tantaque vigiliarum instantia, membra sua mortificabat super terram, ut pellis in brevi ossibus adhærens non jam carnalem virum, sed spirituales in humano corpore, intuentibus exhiberet. Vestitu simplici cilicio intus inhærente contentus erat, quod cum ex consuetudine infra dies paucos induraverat,³ usum lorice incipit affectare. Quod dominus ejus miles præfatus, cum cognovisset, lorica unam contulit viro Dei, et vas bellicum cælesti militiæ consecravat. Noctibus in vas quoddam cum frigore et nuditate aqua plenum frigida descendere solebat, in quo psalmos Daviticos Domino offerebat, et sic aliquandiu perseverans carnis incentiva, cujus acerrimos patiebatur stimulos, mortificabat in aquis. Humilis erat cunctis in eloquio et jocundus, cujus sermones cælestem quandam harmoniam audientibus redolebant,⁴ licet hominibus semper clausa fenestra loqueretur.

Miraculum memorabile de incisione lorice ejus.

Inter hæc vir Dei Wlfricus, soli Deo cognitus, in notitiam hominum ad eorum salutem quasi mane novum prorupit. Nam lorica qua induebatur cum se genibus⁵ ejus allideret, et genuflexionum⁶ ejus instantiam præpediret, militem sui conscium secreti advocat, et apud eum de nimia longitudine

¹ dictante] dietate, A.

² multaque] multoque, A.

³ induraverat] indumerat, O.;
induruerat, W.

⁴ redolebant] redolebat, A.

⁵ genibus] gentibus, W.

⁶ genuflexionum] genus flexio-
num, A.

Abridged
from Jo-
hannis ab-
batis de
Forda Vita
S. Wlfrici
(MS. Cot-
ton. Faus-
tina B. 4).

loricæ causatur. Ad quem miles, "Mittetur," inquit, "Lon- A.D. 1154.
donias, ut sicut ipse designaveris, incidatur." Respondens vir Life and
Dei dixit, "Nimiam moram haberet ista, nec posset ostenta- miracles of
tionis nota carere; sed tu," inquit, "has forfices coram S. Wulfrie.
Deo apprehende, et manu propria hoc opus absolve." De-
dit itaque in manibus ejus forfices, de ipsius militis domo
allatas, et militi hæsitanti et ipsum delirare existimanti ait,
"Constans esto, et vide ne trepides; ego vado pro hac re
"orare Dominum meum, et interim huic operi fiducialiter in-
"cumbe." Instat uterque miles, unus orationi et alter inci-
sioni, et est opus in eorum manibus prosperatum. Putabat
enim miles non se ferrum incidere, sed pannum, dum tanta
facilitate in ferro forfices cucurrerunt. Sed viro Dei ante ope-
ris consummationem ab oratione cessante, coactus est ab inci-
sione cessare. Astitit Wlfricus militi, et qualiter res profece-
rit, percunctatur; "Bene," inquit, "hactenus; sed nunc, te
"adveniente, ruptæ forfices substituerunt." Et ille, "Non te
"moveat hoc," inquit, "sed cum eisdem forficibus perforce
"quod cœpisti." Miles itaque resumpta fiducia, facilitate qua
prius rem feliciter consummavit, et quicquid inæquale erat
sine difficultate aliqua cœsequavit. Ex tunc vero vir Dei absque
forficibus cum digitis suis debilibus non minori fide anulos
loricæ ad varia sanitatum remedia cunctis caritative petentibus
dividens, ministrabat. Hanc autem miles virtutem videns,
admiratione ineffabili stupefactus; corruit ad pedes viri Dei;
quo facto Wlfricus confusus erectum militem adjuravit, ne
dum viveret, alicui revelaret. Sed rei fama celebris celari
non potuit, cum plures viri religiosi de eadem lorica anulos se
habere gauderent,¹ et fama celebris viri Dei totius regni fines
circumquaque perlustret.²

De homine qui diabolo homagium fecerat a viro Dei liberato.

In Aquilonalibus Angliæ partibus, homo quidam erat valde
miserabilis, qui fortunam paupertatis non æque ferens, diabolo
manus dedit et homagium ei fecit. Diabolus autem cum
captæ prædæ suæ aliquandiu incubuisset, miser ille intelligens
reatum suum poenitere cœpit, circumspiciens et deliberans, cui
se patrono committeret, qui illum a morte animæ liberaret.
Postremo beatum Wlfricum adire deliberavit, in cujus manu
salus quiescere dicebatur. Et de progressu suo valde sollicitus,

¹ *gaudent*] so altered by Paris
from *gaudeant*, which A. has.

² *perlustret*] *perlustrit*, A. C.

A.D. 1154. cum cuidam suorum id¹ ipsum revelasset, astitit ei diabolus in effigie consueta et nota, illum proditiōis arguens, castigatione crudeli se ipsum punire minatur, si quid tale de cætero attemptaret. At homo ille sibi silentium imponens, vidit manifeste quod inimicus ejus cogitationes cordis sui non cognovisset, nisi eas prius per verbum prodidisset vel signum. Dissimulato itaque aliquandiu pœnitentiæ suæ proposito, iter tandem præmeditatum arripuit, ut ad Wlfricum Dei amicum veniret, et transacto longo viæ spatio, ad vadum quoddam illius fluminis, quod extra Heselbergam situm est, accessit, iter suum Domino prosperante. Vir autem ille cum vadum fuisset ingressus et de beati Wlfrici subventionem spem certam concepisset, supervenit diabolus ira gravi succensus, et manus in hominem violentas immittens, infremuit et ait; "Quid est," inquit, "proditor, quod facere voluisti? Moliris pactum nostrum dissolvere, sed frustra; quia proditiōis, qua olim Deo renuntiasti et qua nunc mihi renuntiare cogitas, solve pœnas modo debes; quia jam miserabiliter submergeris." Et tenens eum diabolus, ita immobilem fecit, quod nec procedere nec in latus aliquod valuit declinare. Dum hæc agerentur in flumine, vir Dei Wlfricus, rebus quæ fiebant a Deo sibi per spiritum prophetiæ revelatis, vocavit presbyterum suum ad se, [nomine] Brithricum, et ait; "Accelera," inquit, "et assumpta cruce cum aqua benedicta, occurre homini, quem diabolus in vado, quod extra villam est, captivum tenet, et aspergens eum aqua benedicta adduces ad me." At ille cum summa celeritate ad imperata iter arripuens, invenit, sicut ei dictum fuerat, hominem in vado equo insidentem, ita² et in aqua immobiliter fixum, quod de loco non potuit se movere. Quem ut vidit Brithricus, protinus in virtute magistri sui aqua benedicta hominem perfundens, in nomine Jesu Christi prædam excussit, et prædonem fugavit. Sicque captivum de aquis assumens, cum lætitia duxit ad virum Dei, qui interim pro miseria ejus orans, manus habebat ad Deum. Sequebatur a tergo dæmon quondam hominem suum, quem videns stantem ante virum Dei, apprehendit eum clamantem et dicentem, "Serve Dei, succurre mihi, ecce invadit me inimicus meus." Sanctus autem apprehendit manum hominis dextram, et diabolus sinistram tenens cum virtute trahebat; et sic trahentibus illis, vir Domini Wlfricus una manu captivum tenuit, et altera aqua quam benedixerat contra faciem inimici aspergens, ipsum

p. 240.

¹ id] ad, W.| ² ita et] et ita, W.

Abridged
from Jo-
hannis ab-
batis de
Forda Vita
S. Wlfrici
(MS. Cot-
ton. Faus-
tina B. 4).

Abridged
from Jo-
hannis ab-
batis de
Forda Vita
S. Wlfrici
(MS. Cot-
ton. Faus-
tina B. 4,
or Harl.
322.)

valde confusum ab ædibus effugavit. At vir Dei hominem tremebundum de faucibus mortis ereptum in interiorem cellam suam duxit, tenens eum ibi, donec per confessionem pœnitens ille virus, quod dæmon infuderat ei, ad pedes sancti evomuit. Tunc homo, viribus resumptis, corpus Domini a Sancto Wlfrico sibi oblatum in specie carnis [conspexit]; et interrogatus si ex toto [corde] crederet; "Credo, domine," inquit, "quia cor-
pus et sanguinem Domini mei in manibus tuis sub specie
"carnis video ego miser et peccator." Cui vir sanctus, "Deo
"gratias," inquit; "nunc simul oremus, ut in specie con-
"suetâ illud percipere merearis;" sicque communicatum ho-
minem et in fide confirmatum dimisit in pace. Obiit autem
amicus Dei Sanctus Wlfricus decimo kalendas Martii, et in
oratorio suo sepultus est apud Heselbergam, quo in loco ad
laudem Dei et gloriam sancti innumera fiunt miracula usque
in diem hodiernum.

A.D. 1154.
Life and
miracles of
S. Wulfrie.

De genealogia Henrici regis.

R. de
Monte,
col. 478.
Diceto,
col. 529.

Anno Domini mclv. Natus est Londoniis pridie kalendas Martii Henrico novo Anglorum regi ex regina Alienor filius legitimus, et vocatus est Henricus. Fuit autem magnificus rex Henricus filius Matildis, quæ¹ prius fuerat imperatrix Romanorum et postea comitissa Andegavensium. Cujus mater fuit Matildis regina Anglorum, uxor² Henrici regis primi et filia sanctæ Margaretæ Scotorum reginæ. Margareta filia fuit Eadwardi, quam³ genuit ex Agatha sorore Henrici imperatoris Romani. Eadwardus fuit filius regis Eadmundi qui Latus Ferreum dicebatur, cujus pater rex Etheldredus, cujus pater Eadgarus pacificus, cujus pater Eadmundus, cujus pater Eadwardus senior, cujus pater nobilis rex Alfredus, qui fuit regis Athulf, qui fuit regis Egabrihti, qui fuit Alcmundi, qui fuit Offa,⁴ qui fuit Coppæ,⁵ qui fuit Ingels, cujus frater Ine famosissimus rex Anglorum; quorum pater fuit rex Kenredus, qui fuit regis Ceolwaldi, qui fuit Cutha, qui fuit Cuthwini, qui fuit Ceaulini, qui fuit Cuthrici, qui fuit Creodda, qui fuit Certic, qui fuit Elesæ, qui fuit Egla, qui fuit Wig, qui fuit Frewine, qui fuit Freothegar, qui fuit Broand, qui fuit Beldai, qui fuit Woden, qui fuit Frethewald, qui fuit Freolater, qui fuit

Birth of
Henry, son
of Henry
II.

Genealogy
of Henry
II.

¹ quæ . . . Andegavensium] Diceto has only *imperatrix* for this.

² uxor . . . primi] Introduced by the compiler.

³ quam . . . Romani] Introduced by the compiler.

⁴ Offa] Eoffa, W., Hist. Anglor.

⁵ Coppæ] Eoppa, W. It is not in the Hist. Anglor.

A.D. 1155. Frethewlf, qui fuit Fringoldulf, qui fuit Getha, qui fuit Tatwa, Diceto, Genealogy qui fuit Beau, qui fuit Seldwa, qui fuit Heremod, qui fuit col. 529.
of Henry Itermod, qui fuit Hatra, qui fuit Wala, qui fuit Bedwi, qui
II. fuit Sem, qui fuit Noe.

W. Peverel Eodem anno rex Anglorum Henricus exhaeredavit Willelmum R. de
disinhe- Peverel causa veneficii, quod Ranulfo comiti Cestriae fuerat pro- Monte,
rited. pinatum; in hujus pestis consortio plures conscii exitiisse dicun- col. 479.

Faaltysworn Eodem tempore rex Henricus fecit jurare [fidelitatem] filiis
to Henry's sons. suis de regno Angliæ Willelmo et Henrico. Eodem tempore
Bishops of defuncto Roberto Exoniensi episcopo, Robertus Saresberiensis
Exeter. decanus successit. Per idem tempus Henricus Wintoniensis Id. col. 480.

Bp. Henry de Blois antistes, præmisso thesauro suo per abbatem¹ Cluniacensem,
leaves Eng- absque licentia regis ab Anglia clam recessit, quapropter rex
land. tria² ejus complanari fecit castella. Circa eosdem dies Hugo Id. col. 479.
Hugh Mortimer fortifies his castles against the king.

Marriage of Louis VII. and Constance of Spain. de Mortuo Mari, vir arrogantissimus, castella sua contra regem
munivit, turrim scilicet Gloverniæ, Wiggemor, et Bregres;
sed³ rex superveniens omnia usque ad novissimum cepit et
subvertit; sed postea cum rege pacificatus est. Sub eisdem
diebus Lodowicus rex Francorum duxit filiam Aldefonsi regis Diceto,
Hispaniæ, cujus regni caput civitas est Tholetum; quem, quia col. 528.

Frederick I. emperor. principatur regulis Arragonum et Galiciæ,⁴ imperatorem Hys- Id. col. 530.
paniarum appellant. Frethericus consecratus est in im- (Not in
peratorem ab A[driano] Papa; manus⁵ Sancti Jacobi Diceto.)

Thomas, archdeacon of Canterbury, made chancellor. restituta est Radingo. Eodem tempore Thomas Cantua- Id. col. 529.
riensis archidiaconus, Beverlaciensis præpositus et canonicus
in diversis per Angliam ecclesiis ascriptus, factus est regis
cancellarius.

Quod Papa Adrianus Hybernica insulam regi Anglorum dedit.

Messen- Per⁶ idem tempus rex Anglorum Henricus, nuncios solennes
gers sent Romam mittens, rogavit Papam Adrianum, ut sibi liceret
by Henry II. to Pope Hybernica insulam hostiliter intrare, et terram subjugare, atque
Adrian IV. homines illos bestiales ad fidem et viam reducere veritatis,
for leave exstirpatis ibi plantariis vitiorum; quod Papa regi gratanter
to invade annuens, hoc sequens ei privilegium destinavit.

Letter of Pope "Adrianus episcopus, servus servorum Dei, carissimo in Diceto,
of Pope "Christo filio, illustri Anglorum regi, salutem et Apostolicam col. 529.

¹ Peter the Venerable.

² tria] omnia, R. de Monte; sex, Diceto.

³ sed . . . novissimum] This is the compiler's alteration of "quorum ultimum post aliquantulum temporis" in R. de Monte. Cleoberei,

which is the one meant by R. de Monte, is omitted. Bregres is Bridgenorth.

⁴ Galiciæ] Galatie, A.

⁵ This sentence is Paris's own.

⁶ This paragraph is the compiler's own.

Diceto,
col. 529.

“ benedictionem. Laudabiliter et satis fructuose de glorioso A.D. 1155.
 “ nomine tuo propagando in terris et æternæ felicitatis præ- Adrian IV.
 “ mio cumulando in cælis tua magnificentia cogitat, dum ad granting
 “ dilatandos ecclesiæ terminos, ad declarandam indoctis et this.
 “ rudibus populis Christianæ fidei veritatem et vitiorum
 “ plantaria de agro Dominico extirpanda, sicut catholicus
 “ princeps, intendis, et ad id convenientius exequendum con-
 “ silium sedis Apostolicæ exis et favorem. In quo facto,
 “ quanto altiori consilio et majori discretionem procedis, tanto
 “ in eo feliciter progressum te, præstante Domino, confidi-
 “ mus habiturum. Significasti siquidem nobis, fili in Christo
 “ carissime, te Hybernæ insulam ad subdendum populum
 “ legibus Christianis et vitiorum inde plantaria¹ extirpanda
 “ velle intrare, et de singulis domibus annuam unius denarii
 “ beato Petro velle solvere pensionem; ita² et jura ecclesiarum
 “ illius terræ illibata et integra conservare. Nos autem pium
 “ et laudabile desiderium tuum favore congruo prosequentes,
 “ et petitioni tuæ benignum impendentes assensum, gratum et
 “ acceptum habemus, ut pro dilatandis ecclesiæ terminis, pro
 “ vitiorum restringendo discursu, pro corrigendis moribus et p. 241.
 “ virtutibus inserendis, pro Christianæ religionis augmento,
 “ insulam illam ingrediaris, et quæ ad honorem Dei et salu-
 “ tem illius terræ spectaverint, exequaris; et illius terræ
 “ populus te recipiat et sicut dominum veneretur, jure eccle-
 “ siarum illibato et integro permanente, et salva beato Petro
 “ de singulis domibus annua unius denarii pensione. Sane
 “ omnes insulas, quibus sol justitiæ Christus illuxit, et quæ
 “ documenta fidei Christianæ susceperunt, ad jus beati Petri
 “ et sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, quod tua etiam nobilitas
 “ recognoscit, non est dubium pertinere. Si ergo quod animo
 “ concepisti effectu duxeris prosequente complendum, stude
 “ gentem illam bonis moribus informare, et agas tam per te,
 “ quam per illos, quos ad hoc, fide, verbo, et vita idoneos esse
 “ perspexeris, ut decoretur ibi ecclesia, plantetur et crescat
 “ fidei Christianæ religio, et quæ ad honorem Dei et salutem
 “ pertinent animarum, taliter ordinentur; ut et a Deo sempi-
 “ ternæ mercedis cumulum consequi merearis, et in terris
 “ gloriosum nomen valeas in sæculis obtinere.”

¹ *plantaria extirpanda*] So Di-
 ceto; *plantariis extirpandis*, MSS.

² *ita*] om. W., Hist. Anglor., and
 so Diceto.

A.D. 1156. *De inventione tunicæ inconsutilis Domini Salvatoris.*

Our Lord's Anno Domini mclvi. In pago Parisiacensi, monasterio R. de
seamless Argentuolo, revelatione divina, tunica Salvatoris inconsutilis et Monte,
coat found subconfusi¹ coloris reperta est, quam, sicut litteræ cum ea re- col. 481.
at Argen- pertæ indicabant, gloriosa Mater Ejus fecerat Ei, dum adhuc
teuil. puer esset. Eodem anno rex Henricus in Normanniam trans-
Castles in iens, cepit longa obsidione castella Mirebellum et Chinonem;
Touraine Losounum² vero antea in jus suum receperat. Nam et³ paulo
taken. ante⁴ frater ejus Gaufridus, qui expulso comite Britannię Id. col. 480.
Peace between Hoelo, Nanneticam civibus consentientibus ceperat civitatem,
Henry II. hac conditione cum rege pacificatus est, ut rex daret ei sin- Id. col. 481.
and his gulis annis mille libras Anglicæ monetæ et Andegavensium
brother duo milia; et⁵ sic inter eos discordia est sopita, mense Julio.
Geoffrey. Eodem anno rex Siciliæ Willelmus civitatem Barum funditus Diceto,
Bari de- evertit, Græcos superavit, civitates et castella sibi prius ablata col. 531.
stroyed by William I., in jus suum revocavit, cum Papa Adriano pacem fecit, con-
king of secrations episcoporum regni sui ei concedendo. Tunc
Sicily. Alienor regina Anglorum peperit regi filiam, quam Matildem
Birth of the princess nuncupavit.
Matilda.

De presbytero qui castitatis amore seipsum castravit.

Legend. Circa⁶ dies istos heremita quidam, vir modestus et sanctus, Henricus
in Hybernia non longe a purgatorio, de quo supradictum est, Salterien-
in loco deserto degebat, in cujus horto omni fere nocte dæmones sis, MS.
visibiliter convenerunt, et statim post solis occasum congre- Cotton.
gati placitum ibi tenuerunt, ante solis inde ortum recedentes. Nero A. 7,
Rationem quoque ibi reddebant dæmones principi dæmoniorum ff. 119 b,
120.
quid mali fecerint in hominibus decipiendo; quorum confabu-
lationes audivit vir sanctus manifeste, et eorum figuras de-
formes visibiliter conspexit. Ad ostium cellulæ ejus conve-
niunt; sed quoniam intrare non possunt, nudas illi sæpe
mulieres ostendunt. Sicque fit ut heremita ille per confabula-
tiones eorum vitam illius regionis multorum hominum cognos-
cat. Erat autem in patria illa sacerdos quidam sanctæ vitæ et

¹ *subconfusi*] subfusi, O.W., Hist. Anglor.; subruß, R. de Monte.

² *Losounum*] So also O.; Losdunum, W., Hist. Anglor. *Loudun.*

³ *et*] om. O.W., Hist. Anglor.

⁴ The MSS. *ins. cum*, spoiling the sense; it is not in the Hist. Anglor.

⁵ A. *ins. in.*

⁶ In the margin in rubrick is the word "impertinens." This legend does not seem to be found anywhere else than in the MS. authority given in the margin.

Henricus
Sakterien-
sis, MS.
Cotton.,
Nero A. 7.

honestæ, qui parrochiam regebat, cujus consuetudo talis [fuit], ut cotidie mane surgens cimiterium circumiret, et pro animabus omnium, quorum ibi corpora quiescebant, septem psalmos devotus cantaret. Caste præterea vixit, et bonis operibus atque sanctæ doctrinæ sollicitè studium impendit. Dæmones vero in concilio suo multotiens conquesti sunt de eo, quod nullus eorum a proposito ipsum flectere potuisset. Increpabat autem satellites suos princeps dæmonum, quod tam diu presbyter inflexibilis perstitisset. Tunc accedens unus eorum, "Ego," inquit, "decipiam eum, quia paravi ei mulierem, per cuius pulchritudinem subicietur nobis; sed hoc facere non potero nisi infra quindecim annos." "Si infra hunc terminum," ait magister, "illum deciperes, magnam rem faceres." Contigit autem eo tempore, ut sacerdos, juxta consuetudinem mane cimiterium circuiens, infantulam juxta crucem in cimiterio positam inveniret.¹ Quam accipiens presbyter, pietate motus, nutrici eam commendavit, et illam in filiam adoptavit. Et quia sanctimoniam eam facere proposuit, litteras discere fecit. Quæ cum annos pubertatis attigisset, erat puella nimis speciosa; unde presbyter cœpit temptari in concupiscentia ejus. Et quo secretius, eo frequentius presbyter temptatus, nuper consensum petiit et invenit, nec tamen adhuc de carnis immunditia aliquid agebatur. Nocte itaque sequenti, postquam puella actionem presbytero concessisset, dæmones, qui in horto heremitæ ex more convenerant, magnum de consensu facto gaudium conceperunt. Dæmon autem, qui sacerdotem decipere promiserat, magistro suo dicebat; "Ecce, presbyter quem per mulierem me decipiturum dixeram, jam feci quod a virgine, quam in filiam adoptaverat et sanctimoniam facere decreverat, consensum stupri petens, impetravit, et cras hora meridiana² opus nefarium ad effectum perducam." Gratias ergo ei magister egit, et viriliter ipsum fecisse dicebat. Die itaque crastina, presbyter puellam vocans, introduxit illam in cubiculum suum, et eam in lecto collocavit; et stans ante lectum in temptatione positus, cogitavit quid esset factururus. Et tandem in se reversus, jussit ut puella expectaret, donec ad illam rediret. Et sic ad ostium cubiculi divertens, cultrum arripuit, et propria membra virilia abscindens,³ foras projecit. "Quid," inquit, "putastis, dæmones, quod non intellexerim temptationes vestras? de perditione mea vel filiæ meæ non gaudebitis, quia nec me⁴ nec ipsam habebitis." Sequenti quoque nocte, cum diabolus interrogaret discipulum quid de presbytero ac-

A.D. 1156.
Legend.

¹ inveniret] invenire, A.

² meridiana] meridia, A.

³ abscindens] abscidens, A.

⁴ me] mee, A.

A.D. 1156. Legend. tum fuisset, respondit se omnem laborem amisisse, et qualiter sacerdos seipsum castraverat, cunctis audientibus, enarravit. Jussit ergo magister ut dæmon ille graviter flagellaretur, et sic conventus solvitur spirituum immundorum. Sacerdos autem puellam, quam nutriverat, Deo servitutam sanctimonialibus commendavit. Eodemque anno Willelmus primogenitus regis Henrici obiit, et sepultus est apud Radingum.

Death of William, son of Henry II. R. de Monte, col. 481.

Quod reges Anglorum et Scotorum mutua jura sibi ad invicem reddiderint.

Castlesur-rendered to Henry II. by Malcolm IV., by William, son of Stephen, and by Hugh Bigod. p. 242. Reduction of Wales. Anno Domini MCLVII. Rex Anglorum Henricus transfretavit in Angliam, et rex Scotorum Malcolmus reddidit ei civitatem Karleolum, Bamburgi castrum, et Novum Castellum super Tynam, et totum comitatum Lodonensem; et rex reddidit ei Huntendoniam comitatum. Willelmus similiter, filius regis Stephani nothus,¹ qui erat comes Moretonii et de Warrenna, reddidit regi Pevenesel et Norwicum, et omnes munitiones suas in Anglia et Normannia, quas² ex dono regis Stephani possidebat. Et rex Henricus dedit ei quicquid pater ejus rex Stephanus habuit, die qua rex Henricus primus mortuus fuit et vivus. Et eo tempore³ Hugo Bigod castella sua regi resignavit. Eodem anno rex Henricus magnam paravit expeditionem, ita ut duo milites de tota Anglia tertium invenerent, ad expugnandum Walenses per terram et per mare. Intrans ergo Walliam rex, extirpatis⁴ silvis nemoribusque succisis atque viis patefactis, castrum Roelent firmavit, alias munitiones antecessoribus suis surreptas potenter revocavit; castellum etiam Basingewerc restauravit, et Walensibus ad libitum subjectis, cum⁵ triumpho Angliam repetivit. Apud Snaudunam multorum cepit homagia, scilicet nobiliorum. Eodem anno natus est Henrico regi ex Alienor regina filius apud Oxoniam, et vocatus est Ricardus. Et⁶ hucusque

Id. col. 482.

Id. col. 484.

(Not in R. de Monte.)

Diceto, col. 531.

¹ *nothus*] An erroneous addition of the compiler.

² *quas*] *que*, A., and so the Hist. Anglor. This clause is the compiler's.

³ *W.* and the Hist. Anglor., *tempore eodem*; *eo* is interlined by Paris in A.

⁴ *extirpatis . . succisis*] An enlargement of "*extirpatis nemoribus*" in R. de Monte: the next sentence is altered and enlarged.

⁵ *cum . . repetivit*] Introduced by the compiler. The next sentence is Paris's own.

⁶ This seems transferred here from the year 1147 in Diceto's Abbrev. Chronic. Diceto, however, uses Robert de Monte beyond that year. The entry seems to show that the MS. of R. de Monte used at St. Alban's was one of his first edition, possibly the Reading MS., Harl. 651.

Cf. Diceto, Robertus abbas de Monte Sancti Michaelis cronica sua A.D. 1157.
 Abbrev. digessit. of R. de
 Chronic. Monte's
 col. 510. History.

Quod rex Henricus coronam portavit.

Diceto, Anno Domini MCLVIII. Rex Anglorum Henricus, in¹ Domini Henry II.
 col. 531. nicæ Nativitatis die, apud Wigorniam coronatus est; ubi post crowned at
 celebrationem divinatorum sacramentorum coronam super altare Worcester.
 posuit, nec ultra coronam portavit. Eodem anno Alienor regina Birth of
 filium peperit, quem Gaufridum vocavit. Et eodem anno nova Geoffrey.
 moneta fuit in Anglia fabricata. Eodem anno Thomas regis New coin-
 cancellarius in apparatu magno Parisius venit, Margaretam age.
 regis Francorum filiam Henrico filio regis Anglorum in con- Thomas, the
 jugem accepturus. Eodem anno, Gaufrido fratre regis Anglo- chancellor,
 rum defuncto, idem rex mare² transiens Nanneticam³ civita- at Paris.
 tem in jus suum recepit. Quo etiam tempore rex Henricus a Nantes ob-
 rege Francorum invitatus venit Parisius, et receptus est in Henry II.
 palatio regis, rege Francorum cum regina sua in clauistro cano- Henry II.
 nicorum beatæ Mariæ Virginis hospitante. at Paris.

Quod [rex] Anglorum Henricus Tholosam obsedit.

Id. Anno Domini MCLIX. Rex Anglorum Henricus duxit exer- Henry II.
 citum versus Tholosam, et cepit castella fortia vicina ejus, leads an
 rege Francorum interim in urbe jugiter commorante. Sed army to-
 rex Anglorum ipsam civitatem non assiluit, ob reverentiam wards Tou-
 regis Francorum, cujus sororem Constantiam comes Tholo- louse, but
 sanus duxerat in uxorem, et ex ea liberos susceperat; qua de spares it.
 causa reges inimici facti sunt, sicut⁴ exitus rerum postmodum
 declaravit. Eodem anno, defuncto Papa Adriano, scisma oritur Schism be-
 Id. col. 532. inter duos, Alexandrum scilicet et Octovianum. Nam impe- tween Pope
 rator cum clero suo receperat Octovianum, sed a regibus Alexander
 Francorum et Anglorum consensum est in Alexandrum. Im- III. and the
 perator autem ad dictos reges litteras direxit, ut Octovianum Anti-Pope
 reciperent; sed ipsis contradicentibus, papatum obtinuit Victor IV.
 Alexander.

¹ in . . die] Added by the compiler, apparently from William of Newburgh, ii. 9. But the Christmas coronation was at Lincoln. Hoveden puts the Worcester coronation in 1159, and says it was "in solemnitate Paschali."

² mare] om. W., Hist. Anglor. It is in O.

³ Nanneticam] Natineticam, A.

⁴ sicut . . declaravit] Added by the compiler.

A.D. 1160.

Quod Henricus Anglorum rex juvenis uxorem duxit.

Betrothal
of prince
Henry and
Margaret
of France.
Gisors and
Chaumont
obtained by
Henry II.

The mar-
riage of
Henry and
Margaret
at Neu-
bourg.
Marriage
of Mary,
daughter of
Stephen, to
Matthew,
count of
Boulogne.
Death of
archbishop
Theobald.

Anno Domini MCLX. Rex Anglorum Henricus a¹ Tholosa Diceto, reversus, Margaretam filiam regis Francorum, quam in sua custodia habebat, Henrico filio suo desponsari fecit, et castellum de Gisorz diu desideratum recepit. Quod [quia],² ut ait rex Francorum, præpropere factum fuerat, [in]dignatus est valde; unde cum auxilio Theobaldi comitis Flandrensis ad dedecus regis Anglorum Calvum Montem firmavit. Sed rex Anglorum festinus adveniens, rege Francorum et comite fugatis, castrum obsedit, et infra dies paucos ad deditionem inclusos coegit; capti sunt autem intus milites quinquaginta quinque; et sic celebratum est matrimonium inter filium regis Anglorum septennem et filiam regis Francorum triennem, auctoritate scilicet Henrici Pisani et Willelmi Papiensis, presbyterorum cardinalium et sedis Apostolicæ legatorum, quarto nonas Novembris apud [Novum] Burgum. Eo anno Maria abbatissa Id. de Rumesia, filia regis Stephani, nupsit Mathæo comiti Bononiæ, ex qua sustulit duas filias; propter³ quod peccatum Thomas regis cancellarius, qui contrarius fuit huic contractui illicito, ad instar beati Johannis Baptistæ multas passus est comitis insidias. Eodem anno Theobaldus Cantuariensis archiepiscopus diem clausit extremum.

Cf. Herbert
de Bosham
Vita S.
Thome,
iv. 5 (vii.
p. 167, ed.
Giles).
Hoveden,
i. p. 218
(Stubbs).

De consecratione B[artholomæi] Exoniensis et de miraculo quod vidit.

Bartholo-
mew con-
secrated
bishop of
Exeter.
Story of
him and
a certain
priest.

Anno Domini MCLXI. Bartholomæus⁴ vir religiosus, et in theologicis disciplinis ad sufficientiam eruditus, a Waltero Rofensi episcopo consecratus est antistes Exoniensis. De hoc Bartholomæo venerabili viro fama refert notissima, quod, dum lucris animarum devotus intendens parrochiam visitaret, in villa quadam campestri cum suis clericis pernoctavit. Dormiens igitur de nocte in solarium quodam quod ecclesiæ villæ ac cimiterio imminabat, cum circa noctis medium ad nocturnam synaxim Deo persolvendam evigilasset, lumen, quod coram

¹ a Tholosa reversus] Added by the compiler.

² quia, which A. omits, is from Diceto. W. has quia and omits quod, though O. has quod.

³ This is Paris's own, probably

derived from the authority given in the margin.

⁴ Diceto, col. 532, mentions the consecration of Bartholomew by bishop Walter of Rochester. I cannot find the source whence the story that follows is taken.

illo ardere consueverat, apparebat extinctum. Episcopus autem A.D. 1161. cubicularium suum graviter objurgans quod in tenebris dormiret, præcepit ut velociter lumen quæreretur et inferret. Interea vero antistes, dum luminis adventum vigilans expectaret, audivit¹ voces quasi infantium innumerabilium de cimiterio exeuntes, plangentium et dicentium manifeste, "Væ nobis, væ nobis, quis amodo pro nobis orabit, et elemosinas dabit, vel pro nostra salute lute missas celebrabit?" Audiens autem has voces episcopus, obstupuit vehementer, supra modum quid signarent² admirans. Cubicularius quoque ejus lumen interim quærens, cum neque in aula neque in coquina ignem repperisset, exivit in villam anxius, et multis jam ædibus perlustratis lumen optatum non invenit. Tandem cum quærendo huc illucque diu discurrisset, vidit lumen quasi³ in ultima domo villæ, et illuc se cum festinatione conferens, invenit in domo cujusdam hominis corpus exanime, et cum presbytero villæ multos utriusque sexus homines circumstantes, et præ dolore defuncti flentes, et capillos sui capitis detrahentes. At cubicularius episcopi, super his quæ vidit non multum sollicitus, lumen posuit in laterna sua, et cum festinatione ad episcopum reversus, quæ sibi acciderant per ordinem enarravit. Cantatis igitur matutinis, cum crastina dies illuxisset, fecit episcopus convenire presbyterum cum quibusdam hominibus villæ, et sciscitatus ab eis diligenter, quis homo ille nuper defunctus esset, et qualis vitæ ante obitum in sæculo extitisset. Qui omnes fatebantur de eo, quod esset vir justus ac timens Deum, pater orphanorum et consolatio miserorum, ut qui omnem substantiam suam in pauperibus, dum viveret, et hospitibus erogavit. Tenuit præterea in domo sua [presbyterum], cui de proprio omnia necessaria ministravit, qui commendationes animarum et missarum suffragia diebus singulis pro defunctis fidelibus celebravit. Hæc autem cum audisset episcopus, intellexit continuo voces quas audierat de cimiterio emissas nihil aliud esse quam voces animarum illorum corporum, quæ in cimiterio quiescebant, plangentes de morte hominis⁴ et gementes, per quem dum vixerat elemosinarum et missarum habere suffragia meruerunt. Tunc episcopus, vocato ad se presbytero qui sub viro defuncto missas pro defunctis celebraverat, dedit ei portionem in ecclesia villæ, statuens et illi injungens ut, quamdiu viveret, missam et obsequia defunctorum diebus singulis

¹ See the curious additions to this in the Hist. Anglor. i. p. 312, where the name of the priest (Levenoth) is given.

² *signarent*] significarent, W.

³ *quasi*] om. W.

⁴ O. W. and the Hist. Anglor. ins. *illius*.

Story of
Bartholo-
mew,
bishop of
Exeter,
and a cer-
tain priest.

A.D. 1161. celebraret. Eodem¹ tempore Cantuaria fere tota com-buritur.

*Quod reges Francorum et Anglorum in concordiam convenerunt.*²

Peace between Louis VII. and Henry II. at Freteval. p. 243. P. Alienor born. Death of the bishop of London. Homage sworn to prince Henry.

Anno Domini MCLXII. Lodowicus rex Francorum et Hen-ricus rex Anglorum, armatorum copiis undique congregatis, cum jam campestre prælium inter eos imminere putaretur, prope Fertevallem amici subito sunt effecti. Eodem anno Alienor Anglorum regina apud Rothomagum filiam peperit, et ei nomen suum imposuit. Hoc etiam anno Ricardus Londoniensis episcopus viam universæ carnis ingressus est. Per idem vero tempus rex Henricus fecit jurare fidelitatem Henrico filio suo de hæreditate sua; et inter omnes magnates regni Thomas cancellarius primus fidelitatem juravit, salva fide regis patris quamdiu viveret et regno præesse vellet.

Quod Thomas regis cancellarius in archiepiscopum eligitur.

Thomas, the chancellor, elected archbishop of Canterbury.

The pall sent to him.

Prima regis perturbatio. He resigns the chancellorship.

Early life and character of archbishop Thomas.

Eodem anno, congregato clero et³ populo totius provincie Cantuariensis apud⁴ Westmonasterium, Thomas regis cancellarius electus est in archiepiscopum Cantuariensem⁵ solenniter, nemine reclamante. Facta itaque electione, sabbato in Pentecosten presbyter ordinatus est a Waltero Rofensi episcopo in ecclesia Cantuariensi; et sequenti die Dominica consecratus est ab Henrico Wintoniensi episcopo solenniter⁶ et intronizatus. Nunciis igitur ad Papam directis, quem citra Alpes invenerunt ad Gallias descendentem, cum pallio sunt reversi; quod Thomas archiepiscopus, solitis constrictus sacramentis, ab altari suscipiens, reverenter summi sacerdotis vestes induit, et habitum sic mutavit ut et animum permutaret. Nam curiæ curis interesse renunciâns, ecclesiæ suæ negotiis et lucris spiritualibus intendebat. Siquidem nuncios ad regem in Normanniam direxit, cancellariæ renunciâns et sigillum resignans; quod in cor regis altius ascendit, in se solum causam resignationis tam subitæ retorquentis.

Hæc⁷ prima fuit regalis animi perturbatio adversus Thomam archipræsulem Cantuariensem. Erat autem Thomas iste Londoniensis urbis indigena, a primis adolescentiæ annis

Diceto, col. 533.

Saresberien-sis Vita

¹ This is the first mention of this fire at Canterbury.

² *convenerunt*] So W.; *invenerunt*, A.; *inierunt*, Hist. Angl.

³ *et populo*] Added by the compiler.

⁴ *apud Westmonasterium*] Londoniæ, Diceto.

⁵ *Cantuariensem*] om. W.

⁶ *solenniter . . . et intronizatus*] Added by the compiler.

⁷ This sentence is the compiler's.

S. Thomas gratia multiplici decoratus. Ab ineunte enim ætate bea- A.D. 1162.
(i. pp. 319- tam Dei Genitricem, tanquam ducem viarum suarum, dulcius Early life
321, ed. invocare, et in illam post Christum totam spem ponere of arch-
Giles). consuevit. Liberalium quoque disciplinarum scholas tandem bishop
Thomas.
egrediens, ad Theobaldum Cantuariensem archiepiscopum se
contulit, et industria promerente, in brevi dignus habitus est
ut ei familiarissimus haberetur. Quot autem et quantos ibi
labores pro ecclesia Dei pertulerit, quotiens pro expediendis
negotiis Apostolorum limina visitaverit, quam felici exitu quæ
sibi injuncta fuerant expedierit, non est facile dictu; præsertim
cum in causis perorandis et decidendis ac populis instruendis
tota ejus intentio versaretur. Primo igitur a præfato archi-
episcopo in archidiaconum Cantuariensem promotus, post mo-
dici temporis intervallum ¹ cancellarius efficitur, ejus industria
promerente. Cancellarii autem fungens officio, audaciam mil-
vorum ² sapienter depressit, qui regi adulantes diripere con-
spiraverant tam provincialium quam ecclesiæ facultates. Hæc ³
(Not in de beato Thoma, qualis ante promotionem in archiepiscopum
Joh. Sa- extiterit, prælibavimus, quatinus ea quæ de ipso sequuntur
resb.) lectori clarius elucescant.

*De finali concordia facta inter ecclesiam beati Albani et
ecclesiam Lincolnensem.*

MS. Reg. Hoc ⁴ anno sopita est discordia et amicali fine terminata Arrange-
13, E. 6, inter ecclesiam Lincolnensem et cœnobium beati Albani pro- ment be-
margin, thomartyris Anglorum, Roberto de Cheisneto episcopo agente, tween the
printed as et Roberto de Gorham abbate de Sancto Albano defendente, church of
if by Di- in præsentia regis Henrici secundi, et archiepiscoporum Thomæ, Lincoln
ceto, in Cantuariensis et Rogeri Eboracensis, et episcoporum Henrici and the
Twysden, Wintoniensis, Willelmi Norwicensis, Jocelini Saresberiensis, monastery
col. 533. of St. Al-
ban's.

Bartholomæi Exoniensis, Hylari Cicestrensis, Hugonis Dunel-
mensis, Ricardi Coventrensis, Gileberti Herefordensis, et Gode-
fridi de Sancto Asaph, præsentem etiam Roberto comite Legeces-
trensi justiciario Angliæ, cum comitibus, baronibus, abbatibus,
archidiaconis, et innumera turba regni apud Westmonasterium,
feria quinta ⁵ proxima ante Passionem Domini, in hunc modum.

¹ O. W. and the Hist. Angl. ins. regia.

² *milvorum*] This is the compiler's word. John of Salisbury has *officiale*, p. 321.

³ This sentence is the compiler's.

⁴ See the Gesta Abbatum (Riley),

i. pp. 135-157, for full details of this transaction. The final documents, though mentioned in p. 156, are not, however, given there; the compiler no doubt took the one he gives from the Register at St. Alban's.

⁵ *quinta*] sexta, Diceto.

A.D. 1162. "Robertus Dei gratia Lincolnienſis epiſcopus omnibus ſanctæ
 Charter of "matris eccleſiæ filiis ſalutem. Notum ſit univerſitati veſ-
 of the biſhop "træ, quod ego controverſiæ illi, quam adverſus Robertum
 of Lincoln. "abbatem Sancti Albani et fratres ejus moveram, qua mo-
 "nasterium ipſum Sancti Albani et quindecim eccleſias illas,
 "quas in territorio ſuo privilegiatas habent, Lincolnienſi ec-
 "cleſiæ et mihi, ut ipſius epiſcopo, in ſubjectionem et obedi-
 "entiam petebam, in præſentia teſtium prædictorum, aſſenſu
 "capituli mei in perpetuum renunciavi. Et ut ab ea in per-
 "petuum conquieſcam, de manu ipſius abbatis et fratrum
 "ejus, villam quæ dicitur Tinghurſte cum eccleſia et omnibus
 "pertinentiis ejusdem, pro decem libratis terræ, libere et quiete
 "eccleſiæ Lincolnienſi in perpetuum de cætero poſſidendam,
 "aſſenſu domini mei regis et fratrum noſtrorum epiſcoporum
 "jam dictorum conſilio, capitulo meo in hoc aſſenſum præ-
 "bente, recepi; et juſ quod jam dicta abbatia, et in perſona
 "Roberti abbatis et ſucceſſorum ejus, et jam dictis quindecim
 "eccleſiis, eccleſiæ meæ et mihi [et] ſucceſſoribus meis ven-
 "dicabam, in manu domini mei regis pro me et ſucceſſoribus
 "meis in perpetuum reſignavi. Sit itaque de cætero liberum
 "monaſterium beati Albani, et¹ quindecim jam dictis eccleſiis
 "criſma ſibi et oleum et benedictionem liceat abbati ſuo et
 "cætera omnia eccleſiæ [ſacramenta² a quo voluerit epiſcopo
 "abſque noſtra et eccleſiæ] noſtræ reclamatiſone accipere, et
 "de cætero in manu regis, ſicut ſua dominica, eccleſia libera
 "remanebit. Reliquæ vero ejusdem eccleſiæ monaſterii paſ-
 "ſim per epiſcopatum Lincolnienſem conſtitutæ obedientiam
 "et ſubjectionem, quam cæteræ debent eccleſiæ, epiſcopo
 "Lincolnienſi et archidiaconis³ exhibebunt. Quod ne de cæ-
 "tero poſſit in litem revocari ſcripti præſentis atteſtatione, et
 "ſigilli mei et capituli appoſitione confirmavi." Teſtibus
 ſupradictis.

Its confir- Hanc pacem et concordiam cum rex Henricus et Thomas
 mation by Cantuarienſis archiepiſcopus ſuis confirmaverant munimentis,
 P. Alex- Papa Alexander eorum veſtigia ſecutus, eam per⁴ privilegium
 ander III. eccleſiæ Romanæ et ſubſcriptione omnium cardinalium com-
 Death of munivit. Eodem anno rex Jerolimorum Baldewinus humanæ Will. of
 Baldwin III. naturæ debitum ſolvit, cui ſucceſſit frater ejus Amalricus. Tyre, xix.
 Amauri I. 1, col. 747.

¹ et] cum, Hiſt. Angl.

² Theſe words, omitted in A., are
 in O. W. and the Hiſt. Angl.

³ archidiaconis] archidiaconi, A.

⁴ eam per] per eam, A. W.

Secunda perturbatio contra Thomam Cantuariensem archiepiscopum. A.D. 1163.

Diceto, col. 534. Anno Domini MCLXIII. Rex Anglorum Henricus, finibus Return of transmarinis pro voluntate dispositis, in Angliam rediit, et Henry II. Thomas Cantuariensis archiepiscopus illi obvians¹ in osculo² re- His recep- ceptus est; sed non in gratiæ plenitudinem,³ sicut ipsius regis archbishop. vultus statim aversus omnibus qui aderant patenter ostendit.

(Not in Diceto.) Eodem⁴ anno translatus est corpus sancti regis et con- Transla- fessoris Ædwardi apud Westmonasterium a beato Thoma tion of S. Cantuariensi archiepiscopo, præsentate rege Henrico qui Edward the Confessor. hoc procuraverat.

Diceto, col. 534. Id. col. 535. Eodem anno, rege Anglorum ad hoc instante et Alexandro Gilbert Fo- Papa id concedente, Gilebertus Herefordensis episcopus ad liot bishop sedem ecclesiæ Londoniensis translatus est, et quarto kalendas of London. Maii in illa cathedra solenniter introductus. Eodem anno Henry of Robertus de Muntford, cum Henrico de Essexia de⁵ proditi- Essex con- regis singulari certamine congregiens, victoriam reportavit. victed of Qua de causa Henricus notam infamiæ simul et exhæreda- treason by tionis jacturam incurrens, indulgentia pii regis apud Radingum Robert de Muntford. habitum monachilem suscepit. Hoc etiam anno Thomas Can- G. Ridel archidiaconatum Cantuariensem dedit Gaufrido,⁶ Ridel, clerico archdeacon of Canter- suo; sed gratiam regis sibi prius subtractam non plene redin- bury. tegratam cognovit. p. 244.

Apparuit⁷ enim prima regis perturbatio contra Thomam Causes for archiepiscopum, cum sigillum regis resignavit; secunda, cum the quarrel regi de partibus transmarinis venienti occurrens, receptus est between Henry II. in osculum et non in gratiæ plenitudinem; tertia in hoc loco, and arch- cum archidiaconatum ad ejus petitionem contulit, nec tamen bishop gratiam ejus sibi redintegratam cognovit. Eodem anno Cla- Thomas. renbaldus Sancti Augustini electus benedictionem a Thoma Cantuariensi archiepiscopo accipere quærebat; sed in sua ecclesia et sine professione, spe cujusvis subjectionis in⁸ pos-

¹ *obvians*] So altered by Par. from *obviens*, which A. has, evidently an error for *obviam veniens*, which is in W., the Hist. Anglor., and Diceto.

² *osculo*] So altered by Par. from *osculum*, which W. also has, as Diceto.

³ *plenitudinem*] plenitudine, W.

⁴ This seems the earliest mention of this translation.

⁵ *de . . regis*] Added by the compiler.

⁶ *Gaufrido . . suo*] Introduced by the compiler. The name is given in the *Capitula* of Diceto, col. 511.

⁷ This is the compiler's.

⁸ *in posterum prorsus*] om. W., though in O.

A.D. 1163. *terum prorsus adempta. Consensit autem [rex] electo, consue-* Diceto,
Causes for *tudines antiquas in regno stare persuadens, et archiepiscopo* col. 534.
the quarrel *prædicta exigenti adversans. Et¹ in hoc loco quarto apparuit* (Not in
between *perturbatio regis contra ipsum. Eodem anno facta est inqui-* Diceto.)
the king *sitio generalis per Angliam, cui quis in servitio sæculari²* col. 536.
and the *de jure obnoxius teneretur. Inventum est in Cantias provincia*
archbishop. *quod Willelmus de Ros in munere quolibet subeundo regem*
deberet agnoscere, et non archiepiscopum; et sic odium per-
sonæ in damnum ecclesiæ redundavit. Et¹ hic quinto loco (Not in
apparuit perturbatio regis contra illum. Sexto apparuit, cum Diceto.)
idem archiepiscopus vacantem ecclesiam de Ainesford cuidam Diceto,
Laurentio contulit, sed Willelmus, villæ dominus, sibi jus ven- col. 536.
dicans patronatus, Laurentium expulit; pro quo facto archi-
episcopus Willelmum excommunicat.³ Quod quia rege minime
certiorato fecisset, maximam ejus indignationem incurrit. As-
serit enim rex juxta dignitatem regni sui, quod nullus, qui de
rege teneat in capite, vel minister [ejus], citra illius conscien-
tiam sit excommunicandus ab aliquo; ne si hoc regem lateat,
lapsus ignorantia communicet excommunicato, comitem vel
baronem ad se venientem in osculo vel consilio admittat.
Septimo apparuit, cum idem rex nuncios ad curiam Romanam
misisset ut consuetudines regni confirmaret, nec⁴ in aliquo
profecisset, nuncii reversi animum regis contra archiepiscopum
et alios exasperatum non poterant mitigare.

Quod Papa Alexander concilium Turonis congregavit.

Council at *Eodem anno Papa Alexander Turonis concilium congregavit* Id. col. 535.
Tours un- *in ecclesia Sancti Mauricii, duodecimo kalendas Junii; ad*
der Alex- *cujus vocationem, permissione regis Angliæ, venerunt archi-*
ander III. *episcopi, episcopi, et alii Angliæ prælati; Thomas Cantuari-*
May 21. *ensis archiepiscopus cum suis suffraganeis, ad dexteram Papæ*
in concilio sedit; et archiepiscopus Eboracensis Rogerus ad
sinistram cum solo episcopo Dunelmensi. Eodem anno rex Id. col. 536.
Malcolm *Malcolmus Scotorum, et Resus princeps⁵ Demetiæ, id est Aus-*
IV. and *traliū Walensium, cum aliis regibus et majoribus Cambriæ,*
Rhys ap *kalendis Julii apud Wdesteke fecerunt homagium regi Anglo-*
Griffith do *rum et Henrico filio ejus. Ipso etiam anno Rogerus comes*
homage. *Clarensis a Thoma Cantuariensi archiepiscopo apud West-*
Roger, earl *monasterium vocatus ad faciendum sibi homagium de castello*
of Clare, *Tunebregge et pertinentiis ejus, contradixit ei comes instinctu*
refuses to *do homage*
to the arch-

¹ This is the compiler's.

² *sæculari*] *seculali*, A.

³ *excommunicat*] *excommunicavit*,
O. W.

⁴ *nec*] *nisi*, A.

⁵ *princeps Demetiæ* is added by
the compiler, as also *regibus* in the
next line.

Diceto,
col. 536.
(Not in
Diceto.)

regis, dicens, feodum illud totum in servicio laicali ad regem potius quam ad archiepiscopum pertinere. Et hic loco octavo apparuit regis perturbatio adversus archiepiscopum Cantuariensem. A.D. 1163. bishop for Tunbridge castle.

Facta est recognitio consuetudinum Angliæ apud Clarendonam.

MS. Cotton. Claudius B. 2. f. 25.

Anno Domini MCLIV. In præsentia regis Henrici apud Clarendonam, octavo¹ kalendas Februarii, præsidente Johanne de Oxonia de mandato ipsius regis, præsentibus etiam archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, comitibus, baronibus, et proceribus regni; facta est recognitio sive recordatio cujusdam partis consuetudinum et libertatum antecessorum suorum, regis videlicet Henrici avi sui et aliorum, quæ observari debent in regno, debent² ab omnibus et teneri propter dissensiones et discordias sæpe emergentes inter clericum et justiciarios domini regis et magnatibus³ regni. Harum vero consuetudinum recognitarum quædam pars in sedecim capitulis subsequentibus continetur. Council of Clarendon.

De advocacy et præsentatione ecclesiarum, si controversia emergerit inter⁴ laicos, vel inter laicos et clericos, vel inter clericos, in curia domini regis tractetur⁵ et terminetur. Constitutions of Clarendon.

Ecclesiæ de feodo domini regis non possunt in perpetuum dari absque concessione ipsius.

Clerici⁶ accusati de quacunque re, summoniti a justiciario regis, veniant in curiam ipsius responsuri ibidem de hoc, unde videbitur curiæ regis quod ibi sit respondendum; et in curia ecclesiastica, unde videbitur quod ibi sit respondendum; ita quod regis justiciarius mittet in curiam sanctæ ecclesiæ, ad videndum quomodo res ibi tractabitur; et si clericus convictus vel confessus fuerit, non debet eum de cætero ecclesia tueri.

Archiepiscopis, episcopis, et⁷ personis regni, non licet exire⁸ a regno absque licentia domini regis; et si exierint, si regi placuerit, securum eum facient, quod nec in eundo nec in redeundo vel moram faciendo perquirent malum sive damnum domino regi vel regno.

¹ octavo . . . Oxonia] The date and the name of the president are introduced by the compiler, the date probably from Diceto, col. 536. John of Oxford's name is mentioned in a note at the foot of f. 25 of MS. Cotton. Claud. B. 2.

² debent] om. W., Hist. Angl.

³ magnatibus] magnates, Hist. Angl.

⁴ inter laicos vel] om. W.

⁵ tractetur . . . regis] om. W.

⁶ Clerici] Cleri, A. W.

⁷ W. and the Hist. Angl. ins. claris. It is not in O., or in Claud. B. 2.

⁸ exire] exiit, A.

A.D. 1164. Excommunicati non debent dare vadium ad remanens, nec MS. Cotton. Claudius B. 2. f. 256.
 Constitutions of Clarendon. præstare juramentum; sed tantum vadium et plegium standi iudicio ecclesiæ, ubi absolvuntur.

Laici non debent accusari, nisi per certos et legitimos accusatores et testes in præsentia episcopi; ita quod archidiaconus non perdat jus suum, nec quicquam quod inde habere debeat. Et si tales fuerint qui culpantur, quod non velit vel non audeat aliquis accusare eos, vicecomes requisitus ab episcopo¹ faciat jurare duodecim legales [homines] de visneto sive de villa coram episcopo, quod veritatem secundum conscientiam suam manifestabunt.

Nullus qui de rege tenet in capite, nec aliquis dominicorum ministrorum ejus, excommunicetur, nec alicujus eorum terræ sub interdicto ponantur, nisi prius dominus rex, si in regno fuerit, conveniatur, vel justiciarius ejus, si fuerit extra regnum,² ut rectum de eo faciat; et ita, ut quod pertinebit ad regis curiam, ibi terminetur, et de eo quod spectat ad curiam ecclesiasticam, ad eandem mittatur, ut ibidem terminetur.

De appellationibus, si emergerint, ab archidiacono debent procedere ad episcopum, ab episcopo ad archiepiscopum; et si archiepiscopus defuerit in justitia exhibenda, ad dominum regem perveniendum est postremo, ut præcepto ipsius in curia archiepiscopi controversia terminetur; ita quod non debet ultra procedere absque assensu domini regis.

Si calumnia emergerit inter clericum et laicum, vel e converso, de ullo tenemento quod clericus velit ad elemosinam trahere, vel laicus ad laicum feodum, per recognitionem duodecim legalium hominum, juxta capitalis justiciarii regis considerationem terminabitur, utrum tenementum sit pertinens ad elemosinam sive ad laicum feodum, coram justiciario regis. Et si recognitum fuerit ad elemosinam pertinere, placitum erit in curia ecclesiastica; si vero ad laicum feodum, nisi ambo tenementum de episcopo eodem vel barone advocaverint, [erit³ placitum in curia regia. Sed si uterque advocaverit] de feodo illo eundem episcopum vel baronem, erit placitum in curia ipsius, ita quod propter factam recognitionem saisinam non amittat, qui prius fuerat saisitus.⁴

[Qui] de civitate vel castello vel burgo vel dominico manerio regis fuerit, si ab archidiacono vel episcopo super aliquo delicto citatus fuerit, unde debeat eis respondere, et ad citationes eorum noluerit satisfacere, bene licet eis sub interdicto

¹ episcopo] ipso, Hist. Anglor.

² regnum] regimen, A. C. It has been altered in D.

³ These words, omitted by the scribe of A., are given from Claud.

B. 2. They are with slight variations in O. W., the Hist. Anglor., and Gervase.

⁴ Claud. B. 2. adds, "donec per placitum dirationatum sit."

MS. Cotton. Claudius B. 2. f. 26.

ponere eum; sed non debent ipsum excommunicare, priusquam A.D. 1164. capitalis minister regis villæ illius conveniatur, ut justiciet eum ad satisfactionem venire. Et si minister regis inde defecerit, erit in misericordia regis; et exinde poterit episcopus ipsum accusatum ecclesiastica justitia coercere.

Constitutions of Clarendon.

Archiepiscopi, episcopi, et universæ personæ regni quæ de rege tenent in capite, habeant possessiones suas de rege sicut baroniam;² et inde respondeant justiciariis et ministris regis, et sequantur et faciant omnes consuetudines regias; et sicut cæteri barones, debent interesse judiciis curiæ regis cum baronibus, quousque perveniatur ad diminutionem membrorum vel ad mortem.

Cum vacaverit archiepiscopatus, vel episcopatus, vel abbatia, vel prioratus in dominio regis, esse debet in manu ipsius, et inde percipiet omnes redditus et exitus, sicut dominicos redditus suos. Et cum ventum fuerit ad consulendum ecclesiam, debet dominus rex mandare potiores personas ecclesiæ; et in capella ipsius regis debet fieri electio, assensu ipsius regis et consilio personarum regni, quas ad hæc faciendum advocaverit; et ibidem faciet electus homagium et fidelitatem regi, sicut ligio domino suo de vita sua et membris, et de honore terreno, salvo ordine suo, priusquam consecratur.

Si quisquam de proceribus regni disforciaverit archiepiscopo, vel episcopo, vel archidiacono de se suisve justiciam exhibere, dominus rex debet eos justiciare. Et si forte aliquis disforciaret domino regi rectitudinem suam, archiepiscopi, episcopi, et archidiaconi debent eum justiciare ut regi satisfaciat.

Catalla eorum, qui sunt in forisfacto regis, non detineat ecclesia vel cimiterium, contra justiciarios regis, quia ipsius regis sunt, sive in ecclesiis sive extra fuerint inventa.

Placita de debitis, quæ fide interposita debentur vel absque interpositione fidei, sint in justitia regis.

Filii rusticorum non debent ordinari absque assensu domini, de cuius terra nati dinoscuntur.

Enlarged from Willelmi Filii Stephani Vit. S. Thomæ. i. p. 217 (ed. Giles).

Hanc recognitionem sive recordationem de consuetudinibus et libertatibus iniquis et dignitatibus Deo detestabilibus archiepiscopi, episcopi, abbates, priores, clerus cum comitibus et baronibus ac proceribus cunctis, juraverunt; et firmiter in verbo veritatis promiserunt viva voce se tenendas et observandas domino regi et hæredibus suis, bona fide et absque malo ingenio in perpetuum.

The constitutions sworn to by the clergy and barons.

¹ episcopus] episcopo, A.

| ² baroniam] baroniam, A.

A.D. 1164. *De pœnitentia beati Thomæ archiepiscopi pro consuetudinibus temere concessis.*

Consequent power of the laity over the clergy. Repentance of the archbishop for having sworn to them. He seeks absolution for this from the Pope.

His ita gestis, potestas laica in res et personas ecclesiasticas omnia pro libitu, ecclesiastico jure contempto, tacentibus aut vix murmurantibus episcopis potius quam resistantibus, usurpabat. Thomas¹ igitur Cantuariensis archiepiscopus in se reversus, cum leges iniquas et omnibus Christi fidelibus detestandas concessisset, et eas observare juramento firmasset, rem temere perpetratam diligenter examinans, seipsum graviter afflixit, alimentis austerioribus et indumentis corpus humiliavit, suspendens se ab altaris officio, donec per confessionem et condignos pœnitentiæ fructus a summo Pontifice meruit devotus absolvi. Nam² ilico nuncios ad Romanam dirigens curiam, (Not in dum causam ecclesiæ et suam ad summi Pontificis in cedula conscriptam transmisisset cognitionem, ab³ obligatione, quam inconsulte inierat, absolutionem petiit; et eam per has sequentes litteras impetravit.

Johannis Sarisber. Vit. S. Thomæ, i. p. 326 (Giles). Id. p. 328. (Joh. Sar.)

De absolutione beati Thomæ Cantuariensis archiepiscopi pro temerario juramento.

Letter of Pope Alexander III. to the archbishop giving him absolution.

" Alexander episcopus, et cætera. Ad aures nostras frater-
 " nitas tua noverit fuisse perlatum, quod occasione cujusdam
 " excessus a missarum proposueris celebratione cessare, et a
 " consecratione Corporis et Sanguinis Domini abstinere. Quod
 " utique quam grave sit, præcipue in tanta persona, et quan-
 " tum inde possit scandalum provenire, sollicita meditatione
 " consideres; et hoc ipsum vigilantia tuæ discretionis atten-
 " dat. Debet autem prudentia tua diligenter advertere, quod
 " plurimum interest, quando ex deliberatione et propria volun-
 " tate, et quando ignorantia vel necessitate aliqua commit-
 " tuntur. Nam, sicut legitur, usque adeo voluntarium est
 " peccatum, quod nisi sit voluntarium non sit peccatum.
 " Si igitur aliquid recolis te commisisse, de quo te debeat
 " propria conscientia remordere, quicquid sit, sacerdoti, qui
 " discretus et providus habeatur, tibi consulimus per pœni-
 " tentiam confiteri; quo facto miserator et misericors Domi-
 " nus, qui multo plus ad cor respicit quam ad actus, tibi
 " consueta pietatis suæ misericordia dimittet. Et nos de
 " beatorum Petri et Pauli Apostolorum Ejus meritis confi-

Epist. S. Thom. Cant. i. 26 (Giles, 201, vol. iv, p. 5).

¹ This sentence is the compiler's, though John of Salisbury has been used.

² This paragraph is the compiler's.

³ ad] ad, A.

Epist. " dentes, te ab eo quod est commissum, absolvimus; et id A.D. 1164.
 S. Thom. " ipsum fraternitati tuæ auctoritate Apostolica relaxamus;
 Cant. 201, " consulentes utique ac mandantes, ut postea a missarum
 iv. p. 6. " celebratione propter hoc non debeas abstinere."

Quod rex decrevit ut a laicis clerici punirentur.

Diceto,
 col. 536.

Eodem anno rex Henricus volens in singulis, ut dicebat, male- Determina-
 ficia debita cum severitate punire, et cujuscumque ordinis dig- tion of
 nitatem ad iniquum trahi dispendium, incongruum esse asseruit Henry II.
 clericos a suis justiciariis in publico flagitio deprehensos epi- to subject
 scopo¹ tradere impunitos. Decrevit enim, ut quos episcopi in- the clergy
 venirent obnoxios, præsentis regis justiciario, exauctorarent; et to lay ju-
 post curiæ regis traderent puniendos. In contrarium sentiebat risdiction.

(Not in
 Diceto.)

Cogges-
 hale, p. 15.
 Herb. de
 Bosham,
 iii. 16, p. 97.

archiepiscopus, ut quos exauctorarent episcopi, a manu laicali postmodum [non] punirentur, quia bis in id ipsum puniri vide-
 rentur. Huic controversiæ præstitit occasionem Philippus de Broc, canonicus Bedefordensis, qui tractus in causam propter homicidium, in regis justiciarium verbum protulit contumeli-
 osum. Quod cum negare coram archiepiscopo non posset, præbendæ suæ beneficio multatus est, et per biennium a regno pulsus. Et hic nono loco apparuit perturbatio regis contra archiepiscopum. Defuncto Octoviano, Frethericus alium A new
 ei substituit. Thomas archiepiscopus exilium subiit; Anti-Pope
 dedicata est prius ecclesia de Radingis ab eodem archi- (Paschal
 episcopo Thoma, præsentis rege et episcopis decem.² III.)
 Dedication
 of the
 church of
 Reading.

*Quomodo beatus Thomas Cantuariensis archiepiscopus a Nor-
 hamtona injuriatus a rege recesserit.*

Diceto,
 col. 537.

Videns igitur archiepiscopus libertates ecclesiæ jam funditus The archbp.
 expirasse, in scio rege apud Rumenel navem ascendit, Romam³ attempts to
 profecturus; sed vento in contrarium flante, in Angliam re- cross from
 jectus est, ex quo facto loco⁴ decimo regis offensam incurrit. Romney,
 Quapropter ilico tractus in causam, Johanne Marescallo regi but is driven
 deferente querelam pro manerio quodam, quod a multis tem- back.
 poribus, ut dicebatur, archiepiscopus inconcusse possederat; Charges
 tandem post graves vexationes contrariam reportavit senten- brought
 tiam, et regi judicatum solvi sufficienter cavit, habita taxatione against him.
 [Pagham].
 By John the
 Marshal for
 the manor of
 [Pagham].

¹ W. ins. loco.

² decem] plerisque comprovinci-
 alibus, Herb.

³ Romam] So also Diceto; Ro-
 manam curiam, Hist. Anglor. The

first line of this paragraph is the
 compiler's.

⁴ loco decimo] plurimum, Diceto.

⁵ possederat] possiderat, A.

A.D. 1164. in quingentis libris. Et hic loco undecimo apparuit pertur- (Not in
batio regis adversus archiepiscopum, puram conscientiam ha- Diceto.)
p. 246. bentem. Item apud Norhamtonam tractus in causam super Diceto,
actu quem in cancellaria egerat, præsentiam suam exhibuit col. 537.

The ward-
enship of
Eye and
Berkhamp-
stead.

His appeal
against the
sentence.

He escapes,
and crosses
from Sand-
wich to
Flanders.

He is re-
ceived by
the Pope at
Sens, and
sent to
Pontigny.

Et quoniam castellanias de Eya et de Berchamestede pluribus annis libere possedisset, multum¹ consentaneum rationi videbatur, ut a capite incipiens perceptorum redderet rationem. Sed quoniam ante consecrationem suam archiepiscopus ab Henrico filio regis et hærede atque justiciario regni liber et absolutus ab omni ratiocinio fuit² assignatus episcopis, ne injusto condemnaretur iudicio, sedem Apostolicam appellavit; et sub pœna anathematis tam suis suffraganeis episcopis quam laicis universis [prohibuit],³ ne in patrem suum et iudicem sententiam proferrent iniquam. Proceres vero et episcopi qui ad hoc vocati erant a rege, in eum nihilominus non convictum neque confessum, sed privilegium ecclesiæ suæ et suum protestantem, sententiam intorserunt. Et sic⁴ archiepiscopus in arcto positus et opprobriis lacessitus, omniumque episcoporum solatio destitutus, crucem, quam manu tenebat, in altum erexit, et a curia palam recessit. Sicque sequenti nocte villam latenter egrediens, et ab aspectibus hominum se diebus subtrahens, et de noctibus iter expediens, post dies aliquot ad Sandici pervenit portum, ubi in navicula fragili, in Flandriam est transvectus. Actus ergo in exilium Christi con-

Allegatio nunciorum regis contra beatum Thomam archiepiscopum Cantuariæ.

Messengers sent by Henry II. to the Pope against the archbishop. Charges laid by them against him. Missi sunt eodem tempore nuncii a rege Anglorum ad Papam Diceto, Senonis, qui in consistorio coram eo talia allegabant: col. 537.
" Inter Thomam Cantuariensem archiepiscopum et regem Anglorum controversia versabatur, de utriusque voluntate die præfixo ut in ea, justitia mediante, illa controversia terminetur. Ad eandem diem ex præcepto regio archiepiscopi, episcopi, et cæteri ecclesiarum prælati convocantur; ut quanto generalior esset concilii celebratio, tanto manifestior fieret fraudis et malitiæ denudatio. Die constituta catholici prin-

¹ multum] multis, O. W.

² fuit] fuerat, O. W.

³ prohibuit] So O. It is not in the other MSS.; D. has *inhibuit* in

the margin, and the Hist. Angl. *interdixit*.

⁴ sic] si, A.

Joh. Sares-
ber. Vit. S.
Thomæ,
p. 330.

Diceto, col. 527. "cipis conspectui se præsentavit¹ regni turbator et² ecclesiæ; A.D. 1164.

"qui de suorum meritorum qualitate non securus, Dominicæ
"crucis armat se signaculo, tanquam ad tyranni præsentiam
"accessurus. Nec tamen regia majestas inde offenditur; sed
"causæ suæ judicium episcoporum fidei committit, ut sic ab
"omni suspitione liberetur. Restabat ut judicio episcopi cau-
"sam terminarent, ut sic dissidentes in gratiam fœderarent,
"et dissensionis eorum materiam sepelirent. At obviat adver-
"sarius et obicit, quoniam coram rege stare judicio esset
"Apostolicæ sedis et dignitatis diminutio; ac si nesciat, quod
"etsi in illo judicio aliquantulum derogaretur³ ecclesiæ dig-
"nitati, dissimulandum erat pro tempore, ut pax ecclesiæ red-
"deretur. Obicit iterum, patris sibi nomen ascribens, quod
"arrogantiam redolere videtur, quod filii in patris damnationem
"minime debuerant convenire. Sed necessarium erat, ut patris
"superbiam filiorum humilitas temperaret; ne post patrem in
"filiis patris odium parentaret."

Id.
(Not in
Diceto.)

Instabant autem ad hoc nuncii studiose, ut duo legati mitte- They urge
rentur a Papa, qui causam Cantuariensis archiepiscopi ac regis the Pope
omni appellatione remota, diffinirent. Demum⁴ multis promissi- to send
onibus Papam flectere curabant, ut consuetudines regni Angliæ legates to
et libertates, quas rex ab avo suo rege Henrico avitas appellabat decide the
dignitates, confirmare et clementer concedere dignaretur. Sed question.
cum, reversis legatis, rex in hac petitione sese cognovisset fuisse
repulsum, ira vehementi incanduit, et has sequentes litteras
singulis Angliæ vicecomitibus sub hac forma direxit.

*Litteræ regis ad vicecomitem Cantix contra clericos beati Thomæ
Cantuariensis.*

Epist. S.
Thom.
Cant. i. 15
(Giles, 482,
vi. p. 379).

"Præcipio tibi, quod si aliquis clericus vel laicus in bailiva Letter of
tua Romanam curiam appellaverit, eum capias et firmiter the king to
teneas, donec voluntatem meam præcipiam. Et omnes red- the sheriff
ditus clericorum archiepiscopi et possessiones saisias in of Kent.
manum meam, et omnium clericorum qui cum archiepiscopo
sunt, patres et matres, fratres et sorores, nepotes et neptes,
ponas per salvos plegios, et catalla eorum, donec voluntatem
meam inde præcipiam. Et hoc breve tecum afferas, cum
summonitus fueris."

Gileberto quoque Londoniensi episcopo scripsit in hæc verba :

¹ O. W. inq. *archiepiscopus*.

² et] in, A.

³ *derogaretur*] derogantur, A.

⁴ This is chiefly the compiler's,
though John of Salisbury's life
(p. 330) has been used.

A.D. 1164. *Litteræ regis ad episcopum Londoniensem [ecclesiæ] unde supra.*

Letter of the king to G. Foliot, bishop of London. " Nosti quam male Thomas Cantuariensis archiepiscopus operatus est adversum me et regnum meum, et quam male recesserit. Et ideo mando tibi, quod clerici sui, qui detraxerunt honori meo et regni,¹ qui circa ipsum fuerunt, post fugam suam,² non percipiant aliquid de redditibus suis, quos habuerunt in episcopatu tuo, nisi per me; nec habeant ali- quod auxilium vel consilium a te."

Epist. S. Thom. Cant. i. 18 (Giles, 481, vi. p. 278).

Item justiciariis suis signavit per litteras sub hac forma:

Idem rex justiciariis contra beatum Thomam archiepiscopum Cantuariensis [ecclesiæ].

Letter of the king to the justices against the Pope and arch-bishop. " Si³ quis inventus fuerit ferens litteras domini Papæ vel Hoveden, mandatum, aut Thomæ archiepiscopi, continens interdictum i. p. 231. Christianitatis in Anglia, capiatur et retineatur, donec inde voluntatem meam præcipiam. Item nullus clericus, monachus, canonicus vel conversus, vel alicujus religionis trans- fretare permittatur, nisi habeat litteras de reditu suo justiciarii vel nostras. Si quis aliter⁴ inventus fuerit, capiatur et retineatur. Nullus appellet⁵ ad Papam neque ad Thomam archiepiscopum, neque aliquod placitum ex eorum mandato teneatur, neque aliquod mandatum eorum in Anglia recipiatur; et si quis tenuerit, vel receperit, vel tractaverit, capiatur et retineatur. Si episcopi, abbates, clerici, vel laici sententiam interdicti tenuerint, sine dilatione a terra eiciantur, et tota eorum cognatio, ita quod nihil de catallis suis secum ferant, sed catalla eorum et possessiones in manu nostra saisiantur. Omnes clerici, qui redditus habent in Anglia, sint summoniti per omnes comitatus, ut infra tres menses sint in Anglia ad redditus suos sicut diligunt [habere]⁶ eos et amodo in Angliam redire; et si ad terminum præfixum non venerint, redditus eorum in [manu] nostra saisiantur. Episcopi Londoniensis et Norwicensis summoneantur, quod sint coram justiciariis nostris ad rectum faciendum, quod contra statuta regni interdixerunt terram Hugonis⁷ comitis, et in ipsum sententiam anathematis intulerunt.

¹ W. and the Hist. Anglor. ins. et.

² suam] ipsam, A., altered by Par.

³ See Mr. Stubbs's edition of Hoveden, i. 232, note, where he shows that the true date of these injunctions is 1169.

⁴ aliter] alter, A.

⁵ appellet] appellat, A.

⁶ habere is from O. It is in Hoveden.

⁷ i.e. Hugh Bigod, second earl of Norfolk.

Hoveden, i. p. 232. "Denarii beati Petri colligantur et servantur quousque¹ inde A.D. 1164. "vobis dominus rex voluntatem suam præceperit."

Joh. Sa- resb. Vit. S. Thom. p. 330. Ecclesiam² præterea Cantuariensem et omnia bona archiepi- scopi et suorum rex³ confiscari præcepit. Et quod in nullius historiarum legitur serie, totam ejus cognationem exilio ascriptam addixit, sine delectu conditionis, sexus, aut ætatis. Et cum ecclesia Catholica oret pro hæreticis, scismaticis, et perfidis Judæis, prohibitum est a rege, ne quis archiepiscopum oratio- num suffragiis adjuvaret.

The arch- bishop's goods con- fiscated and his relations exiled by the king. Prayer for him for- bidden.

Allegatio beati Thomæ archiepiscopi in præsentia domini Papæ.

Diceto, col. 538. [Ep. i. 30.] (Not in Diceto.) Beatus Thomas Cantuariensis archiepiscopus, suffraganeorum suorum inter tot injurias omnium solatio destitutus, profectus est ad curiam Romanam, et in præsentia domini Papæ sic loqui exorsus est: "Ad audientiam vëstram, pater sanctissime, confugio, dolens statum ecclesiæ, et jura ejus in avaritiam principum dissipari. Quapropter occurrendum credidi morbo p. 247. venienti. Vocatus autem sum coram rege, ut⁴ de quibusdam custodiis, quas olim cancellarius regis existens disposueram, in ratiocinium, ut tanquam laicus computarem, qui in pro- motione mea ad archiepiscopatum a filio regis primogenito et justiciario regni ab omni ratiocinio et obligatione liber fui episcopis assignatus. Et nunc unde mihi resistendi suffra- gia speraveram, destitutus sum. Animadverti enim dominos confratres meos episcopos pro aulicorum arbitrio in me ani- madvertere paratos, et cunctis incursantibus contra me, fere suffocatus, ad tuæ pietatis audientiam, quæ nec in extremis negligit, respiravi. Sub qua demonstraturus asto, me nec ibi fuisse judicandum, nec ab illis. Nam quid aliud hoc esset, nisi jura ecclesiæ⁵ sibi subtrahere? Quid aliud quam spiritualia temporalibus submittere? Semel hoc natum, ex- emplum esset ad multa. Sed dicunt episcopi, 'Reddenda sunt Cæsari, quæ ejus sunt.' Sed si in pluribus obtemperandum est regi, in illis tamen obtemperandum non est, quibus effi- citur ut⁶ sit rex. Non enim essent illa Cæsaris sed tyranni. In quibus, etsi non pro me, pro seipsis episcopi ei resistere deberent. Quæ enim hæc causa tanta fuit odii, ut pro me extinguendo seipsos extinguèrent? Itaque dum spiritualia

The arch- bishop's appeal to the Pope.

¹ quousque . . præceperit] Not in Hoveden.

² Ecclesiam] Ecclesia, A.

³ et suorum rex] rex et suorum, A. O. W.

⁴ ut . . assignatus] This is not in

Diceto, nor in the printed editions of the letters, nor in the copy of this letter in Claudius B. 2.

⁵ ecclesiæ] ecclesia, A.

⁶ ut] ne, W., Hist. Anglor., and so Diceto.

A.D. 1164. "pro temporalibus negligunt, deficiunt in utrisque. Conde- Diceto,
 "scende ergo, pater sanctissime, in fugam meam et persecu- col. 539.
 "tionem, et me aliquando tempore tuo reminiscere magnum
 "fuisse et propter te injuriis lacessitum. Utere igitur rigore
 "tuo, coerce illos quorum instinctu nomen hujusmodi per-
 "secutionis obrepit.¹ Nec domino regi horum aliquid im-
 "putetur, qui hujus machinationis minister est potius quam
 "reptor."

*Quod Papa sententiam ab episcopis in archiepiscopum latam in
 irritum revocavit.*

Answer of His auditis allegationibus, dominus Papa, habita cum cardi-
 the Pope. nalibus deliberatione, Thomæ Cantuariensi archiepiscopo tale
 fertur dedisse responsum:

"Quod minor majorem judicare non possit, et præsertim Epist. S.
 "eum, cui jure prælationis subesse dinoscitur et obedientiæ Thom.
 "vinculo tenetur astrictus, tam divinæ quam humanæ leges Cant. i. 49
 "demonstrant, et sanctorum patrum statutis id manifestius (Giles, 203,
 "declaratur. Hanc² siquidem nos, quorum interest errata cor- iv. p. 7).
 "rigere, sententiam ab episcopis et baronibus præsumptuose
 "in te latam, in qua tibi jam dicti episcopi ac barones omnia
 "mobilia tua, tam contra juris ordinem quam contra eccle-
 "siasticam consuetudinem, abjudicarunt, præsertim cum nulla
 "mobilia præterquam de bonis ecclesiæ tuæ habueris, irritam
 "penitus esse censemus, et eam auctoritate Apostolica cassa-
 "mus; statuentes, ut nullas in posterum vires obtineat, vel
 "tibi aut successoribus tuis, seu ecclesiæ tuæ gubernationi
 "commissæ, aliquod in posterum valeat præjudicium generare.
 "Cæterum si hi, qui in possessionibus et bonis ecclesiæ tuæ (Not in the
 "tibi aut tuis vel violentiam vel injuriam intulerunt, legitime printed
 "commoniti, vobis ablata restituere et satisfactionem con- edd. of the
 "gruam exhibere noluerint, tu in eos, si opportunum esse Epist. S.
 "videris, ecclesiasticam justiciam non differas exercere. Et Thom.
 "nos quod inde rationabiliter feceris, ratum habebimus atque Cant.³)
 "firmum. Verum de persona regis speciale tibi mandatum
 "non damus, nec tamen in aliquo tibi jus pontificale, quod in
 "consecratione tua suscepisti, adimimus, si³ ipsum illæsum
 "voluerimus conservare." Et his ita gestis, Thomas archi-
 episcopus ad Pontiniacense cænobium remeavit.⁴

¹ *obrepit*] oppressit, W.

² *Hanc*] Hec, A. O.; D. ins. *ad*
 in the margin.

³ *si . . . voluerimus*] sed . . . volu-
 mus, W., Hist. Angl. O. is as the
 text.

⁴ There is a mark referring to the
 margin, but nothing is there corre-
 sponding to it.

⁵ Nor in the copy of the letter in
 Claudius B. 2.

Quod Matildis filia regis duci Saxonie maritatur.

A.D. 1165.

Diceto,
col. 539.

* Anno Domini mclxv. Reginaldus Coloniensis archiepiscopus, qui¹ scisma Octoviani contra Papam foverat Alexandrum, venit apud Westmonasterium ad regem Henricum, accepturus in conjugem Matildem filiam regis primogenitam Henrico duci Saxonie. Cui cum magnates Angliæ solenniter occurrissent, Robertus comes Legecestrie et justiciarius regis illum in osculum non recepit. Excommunicatus² enim erat a Papa, et non absolutus, unde altaria super quæ³ Missam illi scismatico celebrarunt, passim sunt subversa. Eodem anno Alienor regina regi Anglorum Henrico peperit filiam, quam vocavit Johannam.

Reginald archbishop of Cologne in England for the marriage of princess Matilda. His bad reception, as being excommunicated. Birth of princess Johanna.

Margin of the MS. of Diceto, Reg. 13, E. 6, f. 59 b. Will of Tyre, xix. 9, col. 755.

Eodem anno etiam Godefridus, de Sancto Asaph [episcopus,] in basilica Sancti Albani prothomartyris Anglorum ad majus altare in cena Domini crisma confecit et oleum sanctum, fultus auctoritate privilegiorum loci, in presentia abbatis Roberti. Eodem denique anno Noradinus quidam Turcorum princeps potentissimus, in finibus Antiochenis Hareng castrum obsedit. Quo audito, Boamundus Antiochenus princeps, Reimundus comes Tripolitanus, Salamannus⁴ Cilicie præsul, et Thoros Armeniorum princeps, obsidionem solvere cupientes, ad locum accedunt, et Noradinum in fugam propellunt. Quem cum temere insequerentur fugientem, reversus est contra nostros ipsum insequentes, et facta irruptione in ipsos, nobiles cepit memoratos, et eos vinculis constrictos apud Halapiam custodiæ mancipavit; castrum etiam quod prius obsederat militaribus copiis circumcingens, levi negotio subjugavit.

Godfrey, bishop of St. Asaph, at St. Alban's. Siege of Hareng by Noradin. Bohemond prince of Antioch and others taken prisoners.

Eodemque anno terræmotus factus est septimo kalendas Februarii in Ely et Nortfolc et Sufoc, ita quod stantes prostravit, et campanas pulsavit.

Earthquake in the eastern counties.

Quod beatus Thomas observatores consuetudinum Angliæ excommunicavit.

Diceto,
col. 539.

Anno Domini mclxvi. Rex Henricus in initio Quadragesimæ in Normanniam transfretavit. Quod⁵ audiens Thomas Cantuariensis archiepiscopus de Pontiniaco venit Viceliacum; et in die Dominicæ Ascensionis, videntibus cunctis qui ad diem festum convenerant, et populo civitatis, repente in pulpitu ascendens, consuetudinum, quas in regno Anglorum avitas

Henry II. in Normandy. The excommunications by the archbishop at Vezelay.

¹ qui . . . Alexandrum] Introduced by the compiler.

² Excommunicatus . . . absolutus] Introduced by the compiler.

³ quæ] quem, A.

⁴ Salamannus Cilicia præsul] Altered by the compiler from Salamannus Cilicia præses.

⁵ Quod audiens] Inserted by the compiler.

- A.D. 1166. appellant, observatores, defensores, et incentores candelis ex-Diceto, communicavit accensis; et inter cæteros nominatim Ricardum col. 539. de Luci, Ricardum [archidiaconum] Pictavensem, Jocelinum de Bailul, Alanum de Nevilla, et alios quamplures. Sed ipsi absentes et non vocati nec convicti, ut dicebant, excommunicati, missis ad archiepiscopum legatis, appellaverunt, et ecclesiam intraverunt. Sed non multo post, Willelmus Papiensis et Johannes Neapolitanus cardinales, a latere summi Pontificis destinati, apud Muntmirail regem Henricum et Thomam Cantuariensem archiepiscopum convocarunt. Et licet eos in partem regis archiepiscopus inclinatiores sensisset, rem¹ tamen in judicium deduci ea ratione concessit, residentibus illis in² consistorio; ut secundum ecclesiæ formam tam sibi quam suis prius fieret plena restitutio ablatorum. Nec enim spoliatus judicium subire voluit, nec cogi potuit ratione. Quod cum illi nec facere vellent nec possent, infecto negotio, prædictis³ excommunicatis prius absolutis, ad curiam sunt reversi. Alanum vero de Nevilla absolvit Gilebertus episcopus Londoniensis, accepto ab eo sacramento, quod in eundo Jerosolimam transiret per dominum Papam, et ejus pareret mandato. Eodem tempore Louis VII. at Pontigny. Lodowicus rex Francorum venit Pontiniacum; et ne quid a rege Anglorum fieret in perniciem Cisterciensis ordinis, Thomam Cantuariensem archiepiscopum, cui jam per biennium p. 248. Pontiniacenses monachi omnem exhibuerant humanitatem, Senonis secum adduxit, et apud Sanctam Columbam ei per annos quatuor sufficientiam in expensis invenit. Per idem Tax for the Holy Land. tempus ad subventionem Terræ Sanctæ, de unaquaque carucata⁴ from Id. terræ totius Angliæ quatuor denarii concessi sunt et collecti. Id. col. 539. Certain heretics at Oxford tried and banished. Sub eisdem diebus, quidam pravi dogmatis disseminatores apud Oxoniam tracti sunt in judicium, præsentē rege et episcopis regni, quos a fide catholica devios et in examine superatos facies cauteriata notabiles cunctis exposuit, qui expulsī sunt a regno. Eodem anno Alienor Anglorum regina peperit Birth of prince John. filium, et vocatus est Johannes. Eodem⁵ [anno] Robertus abbas (Not in Diceto.) ecclesiæ Sancti Albani octavus decimus diem clausit extremum, Death of Robert abbat of St. Alban's, and of Robert de Chesney bp. of Lincoln. in festo Apostolorum Symonis et Judæ, postquam ecclesiam præfatam annis quatuordecim magnifice gubernasset. Obit⁶ Diceto, col. 547. Robertus Lincolniensis episcopus.

¹ rem] tunc, W., though O. has rem.

² in consistorio] Added by the compiler.

³ prædictis . . . absolutis] Added by the compiler.

⁴ de unaquaque carucata] a singulis marcatis, Diceto.

⁵ The abbat's death is inserted in the MS. of Diceto, Reg. 13, E. 6, f. 63; the date, &c. are due to the compiler.

⁶ This insertion is omitted in C. It is in D.

Epistola beati Thomæ archiepiscopi ad regem Anglorum.

A.D. 1166.

Diceto,
col. 541.

Eodem tempore, Thomas Cantuariensis archiepiscopus, spe- Letter of
rans se posse regem Henricum humilitate vincere, hanc quæ the arch-
sequitur epistolam inter cætera direxit: "Desiderio desideravi bishop to
"videre faciem vestram et vobiscum loqui, multum quidem the king.
"propter me, sed maxime propter vos, ut visa facie mea,
"reduceretis ad memoriam servitia, quæ dum essem in obse-
"quio vestro, exhibui vobis devote, juxta animi mei consci-
"entiam; sic me Deus adjuvet in examine ultimo, quando
"omnes astabunt ante tribunal Ipsius, recepturi prout gesse-
"runt in corpore, sive bonum sive malum; et ut moveremini
"super me, quem oportet inter alienos vivere mendicando.
"Propter vos utique tribus de causis, tum quia dominus meus
"estis, tum quia rex meus, tum quia filius meus spiritualis.
"In eo quod dominus, debeo et offero vobis consilium meum;
"eo quod rex, teneor vobis ad reverentiam et commotionem;
"eo quod filius, ratione officii, ad castigationem et cohorta-
"tionem. Inunguntur reges in capite, in pectore, et bra-
"chiis, quod significat gloriam, sanctitatem, et fortitudinem.
"Regibus, qui temporibus antiquis justificationes Dei non
"observabant, et prævaricati sunt mandata ejus, his sublata
"est gloria, sanctitas, et fortitudo, exemplo Saulis et Salo-
"monis. Qui vero post delictum humiliaverunt se Domino,
"his Dei gratia accessit, sicut Davidi, Ezechie, et aliis quam-
"pluribus. Audiat, si placet, dominus meus, consilium
"servi sui, commotionem episcopi sui, castigationem patris
"sui, ne cum scismaticis habeat de cætero aliquam familiari-
"tatem vel communionem, nec contrahat aliquid cum eis.
"Memoresque sitis professionis, quam fecistis et posuistis
"scriptam super altare, de servanda ecclesiæ Dei libertate,
"quando in regem consecratus fuistis. Ecclesiam etiam Can-
"tuariensem, a qua promotionem accepistis, in eum statum
"restituatis et dignitatem, in quibus fuit temporibus præde-
"cessorum vestrorum et nostrorum. Alioquin pro certo sciatis
"quod divinam severitatem et ultionem sentietis."

Quod beatus Thomas archiepiscopus Cantuariensis episcopis habebatur suspectus.

Eodem¹ anno, suffraganei Cantuariensis ecclesiæ episcopi, cum The suffra-
audissent beatum Thomam Cantuariensem archiepiscopum con- gans in fear
suetudinum regni Angliæ iniquarum observatores ac defensores of the
archbi-

¹ This paragraph is the compiler's, to introduce the letter which follows.

A.D. 1166. excommunicationis sententia innodasse, in qua tam ipsos generaliter quam dominum regem involverat; metuentes ne omnes illos, quos in genere per sententiam ligaverat, nominatim iterato specificaret, per has sequentes literas in vocem¹ appellationis contra juris ordinem proruperunt:

Litteræ appellationis suffraganeorum contra beatum Thomam Cantuariensem archiepiscopum.

Their letter to the archbishop. " Venerabili patri et domino Thomæ Cantuariensi archiepiscopo, suffraganei ejusdem ecclesiæ episcopi, et personæ abridged from Diceto, col. 541. [Ep. i. 126.]
 " per eorundem dioceses constitutæ, debitam subjectionem et obedientiam. Quoniam quorundam relatione didicimus, quod
 " ad memoriam anxie revocamus, vos in dominum [regem]
 " comminationes emisisse,² quo salutationem omittitis, quo non
 " ad obtentum gratiæ consilium precesve³ porrigitis, quo non
 " amicum quid sentitis, aut scribitis, sed intentatis minis interdictum aut præcisionis elogium in eum jam dicendum fore
 " proponitis multa severitate, quod si quam dure dictum est,
 " tam fuerit severe completum, quæ turbata sunt non jam
 " speramus ad pacem redigi, sed in perenne quoddam odium
 " pertimescimus inflammari. Insedit alte quorundam mentibus,
 " quod dominus rex vobis tam benignus extiterit, tamque
 " [læta] mente susceperit, et cuncta potestati vestræ adeo subjecerit, ut hos solum beatos reputaret opinio, qui in vestris
 " poterant oculis complacere. Et ne gloriam vestram mobilitas
 " mundana posset concutere, vos in eis, quæ Dei sunt, voluit
 " immobiliter radicare, sperans se de cætero regnare feliciter,
 " et de consilio vestro summa securitate gaudere. Ne vero
 " in dominum regem et regnum ejus, ne in nos et commissas
 " nobis ecclesias et parochias manum vestram aggravare
 " temptetis, remedium appellationis vobis opponimus, et qui
 " contra metum gravaminum in facie ecclesiæ appellavimus,
 " iterato jam nunc ad Papam appellamus per scriptum, et
 " appellationis terminum diem Ascensionis Dominicæ assignamus."

Epistola beati Thomæ Cantuariensis archiepiscopi ad episcopos suffraganeos suos.

Letter of the archbishop in answer. " Thomas Cantuariensis archiepiscopus, suffraganeis suis. Id. col. 544.
 " Fraternitatis vestræ scriptum, quod tamen de communi [Ep. i. 127.]

¹ in vocem] invicem, C. D. has been altered.

² emisisse] emisse, A.

³ precesve] precise, W. O. is correct.

Diceto,
col. 544.

“ vestro consilio non credimus emanasse, nuper suscepimus, A.D. 1166.
 “ cuius continentia plus habere mordacitatis quam solatii, et Letter of
 “ utinam magis emissum esset de caritatis affectu, quam de the arch-
 “ obedientia voluntatis. Dico vobis, salva pace vestra, quod bishop to
 “ multo tempore silui, expectans si forte inspiraret vobis Deus his suffra-
 “ ut resumeretis vires, qui conversi estis retrorsum in die gans.
 “ belli, si saltem aliquis ex vobis ascenderet ex adverso, et
 “ opponeret se murum pro domo Israel, et certamen iniret
 “ contra eos qui non cessant cotidie exprobrare agmini Dei;
 “ sed non est qui ascendat. Judicet ergo Deus inter me et
 “ vos, et requirat ecclesiæ confusionem de manibus vestris,
 “ quam velit nolit mundus, necesse est in verbo Dei stare, in
 “ quo fundata est, donec veeiat hora ejus ut transeat ex hoc
 “ mundo ad Patrem. Exciditne a memoria vestra quid age-
 “ retur mecum et cum ecclesia Dei apud Norhamtonam, cum
 “ iterum judicaretur Christus in persona mea ante tribunal
 “ præsidis, cum arctaretur præsul Cantuariensis ob injurias
 “ sibi et ecclesiæ Dei passim illatas, et cogeretur Romanam
 “ audientiam [appellare]? Quis unquam vidit vel audivit Can-
 “ tuariensem archiepiscopum judicari, condemnari, cogi ad fide-
 “ jussionem in curia regis, et a suis præcipue suffraganeis? Si
 “ nobis recedentibus, ut dicitis, turbata sunt omnia, sibi imputet
 “ qui occasionem dedit; quia facientis procul dubio culpa est
 “ et non recedentis, persequentis et non injurias declinantis.
 “ Nobis adhuc in curia expectantibus, si nobis aliquid forte
 “ opponeretur, interdictum est officialibus nostris, ne nobis in
 “ temporalibus vel in modico obedirent, vel citra mandatum
 “ regis, vel nobis vel nostris aliquid ministrarent. Proscripti
 “ sunt clerici nostri cum laicis, viri cum mulieribus, mulieres
 “ cum parvulis lactentibus. Addicta sunt fisco bona ecclesiæ
 “ et patrimonium Crucifixi. Pars pecuniæ conversa est in usus
 “ regios, pars in usus episcopi Londoniensis. Appellatis, ut
 “ dicitis, sed hac appellatione auctoritatem nostram suspendere p. 249.
 “ non potestis, ne in vos aut ecclesias vestras animadvertamus,
 “ si delicti enormitas id requirat. Scimus enim quod omnis
 “ appellans, aut suo nomine appellat, aut alieno; si suo, aut a
 “ gravamine quod ei infertur vel quod sibi timet inferri.
 “ Certum tenemus per gratiam Dei, quod nullum gravamen
 “ adhuc vobis per nos illatum est, unde debeatis ad appella-
 “ tionis remedium convolare. Si contra metum gravaminum
 “ appellastis, ne quid de cætero contra vos statuam vel eccle-
 “ sias vestras, non est ista talis appellatio quod possit vel
 “ debeat suspendere auctoritatem meam aut potestatem quam
 “ in vos habemus et ecclesias vestras. Si domini regis no-
 “ mine appellastis, nosse debuerat discretio vestra, quod intro-
 “ ductæ sunt appellationes ad propulsandam injuriam et non

A.D. 1166. "ad inferendam, ad sollevandos oppressos et non amplius op- Diceto,
Letter of "primendos. Si vero qui subvertit ecclesiæ libertates, qui bona col. 546.
the arch- "ejus occupat et invadit, appellans non auditur, multo minus
bishop to "pro eo appellantes. Non ideo hoc dicimus, quod circa do-
his suffra- "mini regis personam vel regnum ejus vel circa personas et
gans. "ecclesias vestras quicquam inordi[nate] fecerimus vel facturi
"sumus. Unde credebamus a vobis pro longa patientia magis
"debere culpari, quam de severitatis rigore condemnari. Inde
"est, quod breviter vobis dicimus et constanter affirmamus,
"dominum nostrum regem nullatenus injuste fore gravatum,
"si adversus eum, a domino Papa et a nobis sæpissime ac
"legitime conventum et satisfacere nolentem, processerit se-
"veritatis censura."

The bishop In eisdem sane literis Gileberto Londoniensi episcopo, in This is
of London virtute obedientiæ præcepit archiepiscopus, quatinus infra dies part of the
required to quadraginta post litterarum susceptionem de ecclesiis ac bene above letter
restore ficiis clericorum ejus, qui cum eo et pro eo proscripti fuerunt omitted in
whatever a regno, et quæ in custodia ejusdem episcopi sunt per manda- its place:
he had re- tum regis, quicquid inde percepit, vel in usus ecclesiæ suæ Diceto,
ceived from conversum est, remota omni occasione et dilatione, infra col. 545.
the bene- tempus prænominatum in integrum sibi restituere non omittat.
fices given into his Episcopus autem cum hujusmodi litteras suscepisset, regi
custody by the king. Anglorum scripsit sub hac forma :

Litteræ episcopi Londoniensis ad regem Henricum.

Letter of "Placuit excellentiæ vestræ, quod ecclesiæ clericorum Epist. S.
the bishop "archiepiscopi, quæ in episcopatu Londoniensi sive in Cantia Thomæ
of London "consistunt, sub nostra essent custodia constitutæ, quod onus Cant. i. 123
to Henry "nos mera, Deus scit, caritate suscepimus; ut si forte eosdem (Giles, 274,
II. in con- "clericos contingeret ad gratiam vestram redire, indemnes vi. p. 5).
sequence of "eis conservaremus. Archiepiscopus autem in insidiis sedens,
this de- "adversus meam specialiter personam occasiones quærit et
mand. "inde mihi nocere nititur, unde aliis prodesse studebam.
"Qui directis litteris in virtute obedientiæ præcepit, ut quic-
"quid ex eis suscepissem, sibi suisque clericis restituere non
"omitterem. Hinc est quod vestræ sullimitati supplico, ut¹
"custodiam ecclesiarum prædictarum alii, prout expedire
"videritis, committatis. Pecunia vero, quam inde recepi, ad
"summam centum et octo librarum et quatuordecim solido-
"rum sexque denariorum se extendit, quam peto liceat mihi
"penes aliquem sub tuto reponere, donec Dominus judicaverit
"ad quem res ista exitum debeat pervenire."

¹ ut] prout, W., though O. has ut.

Litteræ Alexandri Papæ ad Thomam Cantuariensem archiepiscopum.

A.D. 1167.

Anno Domini MCLXVII. Alexander Papa Thomæ Cantuariensi archiepiscopo scripsit in hæc verba:

Diceto,
col. 546.

“Prædecessorum nostrorum feliciæ memoriæ Paschalis et Eugenii Romanorum pontificum vestigiis inhærentes, tam tibi quam tuis legitimis successoribus Cantuariensis ecclesiæ primatum ita plene concedimus, sicut a Lanfranco et Anselmo aliisque ipsorum prædecessoribus constat fuisse pos-
“sessum. Quicquid etiam dignitatis sive potestatis eidem sanctæ Cantuariensi ecclesiæ pertinere dinoscitur, præsen-
“tis scripti pagina confirmamus, sicut a temporibus beati
“Augustini prædecessores tuos habuisse Apostolicæ sedis
“auctoritate constat.”

Id. col. 547.

Eodem anno Robertus Lincolniensis episcopus, vir magnæ humilitatis, migravit ad Dominum, septimo kalendas Februarii mensis.

Letter of
Pope
Alexander
III. to the
arch-
bishop.

MS. of
Diceto,
Reg. 13 E.
6, f. 63b.

Eodem¹ anno Symon prior ecclesiæ Sancti Albani, die Do-
minicæ Ascensionis in abbatem ejusdem ecclesiæ electus, a
Gileberto Londoniensi episcopo ante majus altare illius cœnobii
est solemniter consecratus.

Eligitur
Symon in
abbatem
Sancti
Albani.

Diceto,
col. 547.

Eodem itaque tempore effecti sunt discordes reges Francorum
et Anglorum; unde Calvus-mons Gizortio vicinus succensus
est a Normannis; capti sunt [ibi] milites multi et cives; sed
in illius rei ultionem rex Francorum villam Andeliaci com-
bussit, et ipsa die reversus in Franciam, plusquam mille de
suis in itinere amisit. Et non multo post in pago Perticensi
milites multi de gente Francorum capti sunt a Normannis.

Quarrel
between
Henry II.
and Louis
VII.
Chaumont
and Ande-
ly burnt.

Litteræ regis Henrici ad Reginaldum Coloniæ archiepiscopum.

Anno Domini MCLXVIII. Henricus rex Anglorum motus con-
tra Papam Alexandrum ex hoc quod Thomæ Cantuariensi
archiepiscopo primatum regni Angliæ concessisset, Reginaldo,
scismatico Coloniensi archiepiscopo et hosti Papæ publico,
litteras in hæc verba direxit:

Letter of
Henry II.
to Reginald
archbishop
of Cologne.

Epist.
S. Thom.
Cant. i. 69
(Giles, 483,
vi. 279).

“Diu desideravi justam habere occasionem recedendi a Papa
“Alexandro et a perfidis cardinalibus ejus, qui proditorem
“meum Thomam Cantuariensem archiepiscopum contra me
“manutenere præsumunt. Unde cum consilio baronum meo-

¹ In the margin is a drawing of a pastoral staff. This passage is taken from the insertion on the margin of

the Reg. MS. of Diceto. It is printed in Twysden's edition as if it were Diceto's own, col. 547.

A.D. 1168. "rum et cleri, magnos viros de regno meo, archiepiscopum Epist.
Letter of "scilicet Eboracensem, episcopum Londoniensem, archidia- S. Thom.
Henry II. "conum Pictavensem, Ricardum de Luci, Johannem de Ox- Cant. i. 69
to Reginald "onia, Romam missurus sum; qui publice denuntiabunt, et (Giles, 488,
archbishop of Cologne. "manifeste ex parte mea et totius regni Angliæ et omnium vi. 279).
"aliarum terrarum quas habeo, proponent Papæ Alexandro
"et cardinalibus ejus, ne ulterius proditorem meum manu-
"teneant, sed¹ ita liberent me ab eo, ut² alium possim cum
"consilio cleri instituere in ecclesia Cantuariensi. Denuntia-
"bunt etiam, quod quicquid Thomas fecit in irritum revo-
"cent. Hoc etiam postulabunt, ut coram eis Papa jurari
"faciat publice, quod ipse et successores sui et mihi et
"omnibus meis regias consuetudines Henrici regis avi mei,
"inconcussas³ et inviolatas, quantum ad se, in perpetuum
"conservabunt. Quod si forte alicui⁴ petitionum mearum con-
"tradidere voluerint, neque ego, neque barones mei, neque
"clerus meus, aliquam eis ulterius servabimus obedientiam;
"immo ipsum Papam et omnes suos manifeste impugnabimus,
"et quicumque in terra mea inventus fuerit qui Papæ post
"hæc adhærere voluerit, expelletur a regno. Ea propter
"rogamus vos, ut carissimum amicum, quatinus fratrem
"Ernaldum Hospitalarium, omni occasione remota, cito ad
"nos mittatis, qui⁵ ex parte imperatoris et vestra prædictis
"nunciis meis ducatum præbeat,⁶ eundo et⁷ redeundo per
"terram imperatoris. Valete."

The bishop of London the real author of these letters. Dictum⁸ est autem a clericis et notariis domini regis, quod ad ejus petitionem has litteras dictaverit Gilebertus Londoniensis episcopus in perniciem domini Papæ et Thomæ Cantuariensis archiepiscopi et ecclesiæ Anglicanæ; unde contigit, quod nocte quadam, dum idem Gilebertus jaceret in stratu suo et studeret circa confusionem archiepiscopi, puram conscientiam habentis, et tenorem litterarum nihil præter iniquitatem continentium, audivit vocem valde terribilem desuper emissam, sibi aperte dicentem; "O Gileberte Foliot, dum
His vision. "revolvis tot et tot, deus tuus est Astaroth."

¹ sed] si, A. C.; D. has been corrected.

² ut] aut, A.; C. has ut, and D. has been so corrected.

³ inconcussas] et concussas, A.

⁴ alicui] alieni, A.

⁵ qui] que, A.

⁶ O. W. ina. in.

⁷ et redeundo] Om. W., though O. has it.

⁸ This is the compiler's.

Litteræ Alexandri Papæ ad Gilebertum Londoniensem episcopum. A.D. 1168.

Eodem tempore, dominus Papa Alexander scripsit Gileberto Londoniensi episcopo pro negotio Cantuariensis ecclesiæ, in hæc verba :

S. Thom.
Cant.
Epist. i. 37.

" A memoria tua non credimus excidisse, qualiter carissimus in Christo filius noster H[enricus] illustris rex Anglorum multa a nobis olim precum instantia requisivit, ut ab Herefordensi ecclesia, cui præminebas, de te in¹ Londoniensem ecclesiam translationem fieri pateremur. Ut autem² suæ petitioni nostrum super hoc impertiremur assensum, necessitatem imminentem pariter et utilitatem proponebat, asserens quod civitas illa quasi regia sedes existeret; et quia, cum te religionis et discretionis virtute crederet præminere consilio tuo super his quæ³ salutis animarum expedirent et ad regni augmentum pariter et conservationem spectarent, temporaliter et spiritualiter uti volebat, et ideo magis proximum te desiderabat habere. Unde attendentes quam utiliter prudentia et religio tua salutis ejusdem regni et regis posset consulere, et quanta [ex] ea valeat commoditas provenire, libenter suis precibus ad quievimus, et te concessimus in Londoniensi ecclesia promoveri. Unde quanto benignius ejus beneplacitum et voluntatem complevimus et tuæ pariter exaltationi intendimus et honori, tanto probitas tua circa incrementum et conservationem ecclesiæ amplius deberet eniti, et attentius circa hoc laborare, ut fructum, quem idem rex nobis proposuit et nos speramus, exhibitione operis et ipsa rerum experientia cognoscamus. Quomodo autem rex prædictus a devotione ecclesiæ ab eo [quod solebat] animum avertit, et eam in multis sicut appellationibus⁴ et visitationibus nostris, communicando etiam excommunicatis nominatim et scismaticis, et confederando se eis, et in eo etiam, quod venerabilem fratrem nostrum Thomam Cantuariensem archiepiscopum de regno suo exire coegerit,⁵ quasi persequi et impugnare videtur, te non credimus ignorare. Quapropter sollicitudinem tuam rogamus, monemus, atque mandamus, quatinus adjuncto tibi venerabili fratri nostro, R[oberto]⁶ Herefordensi episcopo, eundem regem sollicite commoneas et studiosa exhortatione inducas, ut hujus[modi] proposito prorsus relicto, in eo quod excessit, sicut dignum est, satisfaciat, a pravis actibus omnino desistat, Creatorem

¹ in] Om. W., though it is in O.

² autem] ante, A.

³ quæ] qui, A.

⁴ appellationibus] in appellationibus constat, W.

⁵ coegerit] coegit, A.

⁶ Robert de Melun, or Maledon.

A.D. 1168. " suum puro corde diligit, matrem suam Romanam ecclesiam S. Thom.
 Letter of " solita veneratione respiciat, nec eam visitare volentes inhi- Cant.
 the pope " beat, appellationes ad eam factas nullo modo impediatur, et Epist. i. 37.
 to the " prædictum [fratrem] nostrum Thomam Cantuariensem archi-
 bishop of " episcopum ad sedem suam benignius revocans et reducens
 London. " in beati Petri et nostra reverentia firmus immobilisque con-
 sistat, et ad opera misericordiæ ac pietatis intendat, ut Ille,
 " per quem reges regnant, temporale sibi regnum conservet in
 " terris et sempiternum largiatur in cælis. Et nisi ista maturius
 " correxit,¹ timendum sibi erit, ne et Deus ei pro his omnibus
 " graviter irascatur, et in eum et in suos debeat gravius
 " vindicare, et nos ipsi id non poterimus diutius in patientia
 " sustinere. Nec ista pro nobis quantum pro ejus [salute]
 " proponimus, cujus gloriam et honorem totis affectibus exop-
 " tamus."

*Rescriptum episcopi Londoniensis Gileberti ad Papam Alexandrum
 nimis præsumptuosum.*

Answer of " Mandatum vestrum, pater in Christo carissime, debita S. Thom.
 the bishop " veneratione suscipientes, ilico filium vestrum carissimum Cant.
 of London " illustrem Anglorum regem adivimus, et adjuncto nobis Epist. i. 38
 to the " venerabili fratre nostro R[oberto] Herefordensi episcopo, (Giles, 174,
 pope. " juxta vestri formam mandati diligenter convenimus; cui also in v. 288),
 " singula, quæ vestris nobis expressa sunt litteris, ante oculos Hoveden,
 " ponentes, ipsum obsecrando, et quantum regiam decebat ma- i. 244.
 " jestatem, arguendo, constanter et instanter hortati sumus, ut
 " [propositis] sibi satisfaceret, et si a rationis tramite devia-
 " verat, ad viam veritatis et justitiæ redire, nostra per nos revo-
 " catus admonitione,² non tarderet; et a patre pie commonitus,
 " a pravis actibus omnino desisteret, Deum puro corde diligeret,
 " matrem suam sanctam Romanam ecclesiam solita veneratione
 " respiceret, nec eam visitare volentes inhiberet; appel-
 " lationes ad eam factas non impediret, et patrem nostrum
 " dominum Cantuariensem archiepiscopum benigne revocans
 " et reducens, in beati Petri et vestra reverentia firmus
 " immobilisque persisteret, et pietatis intendens operibus, ec-
 " clesias et ecclesiasticas personas non gravaret³ per se, nec
 " per alium gravari permetteret; ut Ille, per quem reges
 " regnant, temporale sibi regnum conservaret in terris, et
 " æternum sibi largiretur in cælis. Alioquin nisi monitis
 " salubribus adquiesceret, sanctitas vestra, quæ huc usque

¹ *correxerit*] correxit, A.

² *admonitione*] admonitionem, W.

³ O. W. ins. *nec*.

S. Thom. Cant. Epist. i. 38 (Giles, 174, v. 238), also in Hoveden, i. 244. "patienter sustinuit, ulterius in impatientia¹ sustinere non A.D. 1168. "posset. Ipse vero correctionem vestram multa gratiarum "actione suscipiens multaue animi modestia, consequenter ad the bishop "singula respondit. In primis asserens mentem² suam a vobis of London "se nullatenus avertisse, nec id unquam mentis proposito to the "concepisse, quin dum paternam sibi gratiam exhibueritis, pope. "vos ut patrem diligat, et sanctam Romanam ecclesiam vene- "retur et foveat, et sacris jussionibus vestris, salva sibi sua "regniue sui dignitate, humiliter obtemplet et obediat. "Quod si vos aliquandiu non respexit solita reverentia, hanc "hujus rei causam asserit esse, quod cum vobis in necessitate, "toto corde, tota mente, totis viribus astiterit, sibi post- "modum in necessitate, per nuncios recurrenti ad vos, digne "pro meritis vestra sanctitas non respondit; sed in omni "fere petitione sua se repulsam sustinuisse conqueritur et "erubescit. De paterna confisus gratia, quæ filium cum³ volet "exaudit, vultus sperans et expectans lætiores, in beati Petri "et vestra, ut dictum est, fidelitate, immobili constantia per- "severat. Id est quod sanctitatem vestram visitare volentem "nullum prorsus impedit, sed nec, ut asserit, hactenus im- "pedit. In appellationibus ex antiqua regni sui consuetu- "dine, id sibi juris⁴ vendicat et honoris, ut ob civilem causam "nullus clericorum regni sui [ejusdem regni fines exeat,] "nisi,⁵ an ipsius auctoritate et mandato jus suum obtinere "queat, prius experiendo cognoscat. Quod si nec sic obtinu- "erit, excellentiam vestram, ipso in nullo reclamante, cum "volet quilibet appellabit. In quo, si juri vestro vel honori "præjudicatur in aliquo, id se totius ecclesiæ regni sui con- "silio correcturum in proximo, juvante Domino, pollicetur. "Imperatorem illum, etsi scismaticum noverit, a vobis tamen "excommunicatum esse usque hodie non rescivit. Quod si "denunciatione vestra rescierit, si foedus illicitum cum ipso "vel quolibet alio iniit, et hoc ecclesiæ regni sui iudicio "simul et⁶ consilio se correcturum promittit. Patrem nos- "trum Cantuariensem archiepiscopum a regno suo se nequa- "quam expulisse asserit; unde sicut ultroneus recessit, sic "ad ecclesiam suam, cum sibi sederit animo, plena pace "reverti sibi liberum erit, dum tamen in satisfaciendo sibi "super his unde conqueritur, regias sibi, in quas juratus est,

¹ *impatientia*] patientia, O. W.

² *mentem suam*] mente sua, A.

³ *cum volet*] convolet, A.

⁴ *juris*] in eis, W., though O. has *juris*. Oneris, Hoveden; hone-
ris, Diceto.

⁵ W. also omits the words in brackets, but inserts *fines exeat* after *nisi*. O. has "*fines exeat nisi ante*" "*ipsius auctoritate et mandato.*"

⁶ *et*] in, A.

- A.D. 1168. "dignitates velit integre conservare. Si qua vero ecclesias- S. Thom.
 Answer of "tica persona vel ecclesia ab ipso vel a suis se gravatam osten- Cant.
 the Bishop "derit, satisfactioni plenæ totius ecclesiæ judicio paratus erit. Epist. i. 38
 of London "Hæc a domino nostro rege in responsis accepimus, qui cau- (Giles, 174,
 to the Pope. "sam suam plurimum sibi justificare videtur, cum in omnibus v. 238),
 "quæ dicta sunt, ecclesiæ regni sui judicio se paritutum also in
 "promittit. Unde vestræ supplicandum existimamus excel- Hoveden,
 Isa. xlii. 3. "lentis, quatinus illud præ oculis habentes, 'calamum quas- i. 244.
 "satum non conteres, linum fumigans non extinguas,' zelum
 "illum sanctum, qui ad ulciscendam omnem ecclesiæ Dei in-
 "juriam succensus est, si placet, ad tempus intra fines mo-
 "destiæ cohibeatis, ne vel interdicti sententiam vel ultimum
 "illud præcisionis elogium proferendo, ecclesias innumeras
 "subverti misere doleatis, et tam regem ipsum, quam innu-
 "meros cum eo populos, a vestra, quod absit, obedientia irre-
 "vocabiliter avertatis. Sanguis regius tum se demum permittit
 p. 251. "vinci, cum vicerit, nec verecundatur cedere cum superaverit.
 "Insipienter, attamen in caritate non ficta sic loquimur; sed si
 "hic rei finis extiterit, ut amissis omnibus dominus Cantua-
 "riensis exilium jube sustineat, et vestris, quod absit, manda-
 "tis ulterius Anglia non obediat, fuisset satius¹ patienter ad
 "tempus sustinuisse, quam tanto severitatis zelo deservisse.
 "Quid enim si plures e² nobis ab obedientia vestra persecutio
 "separare non poterit? Non deerit tamen qui genua curvet
 "ante Baal, et de manu idoli pallium Cantuariense,³ non
 "habito religionis delectu, suscipiat; nec deerunt qui sedes
 "nostras occupantes, et cathedris⁴ nostris insidentes, ipsi tota
 "mentis devotione obediant. Jam multi præmasticant ad
 "taliam, optantes ut veniant scandala, et directa ponantur in
 "prava. Unde, pater sanctissime, non propria plangimus aut
 "ploramus incommoda; sed nisi his malis celerius occur-
 "ratis, fœdam ecclesiæ Dei subversionem pertimescimus; ne
 "citius ob vitæ tædium optemus perisse diem in qua nati
 "sumus."
- Alan de Ne- Eodem anno Thomas Cantuariensis archiepiscopus Alanum Diceto.
 ville excom- de Nevilla excommunicavit, quia Willelmum capellanum suum col. 548.
 municated.
 Marriage of
 Constance,
 daughter of
 Conan of
 Brittany and
 Scotorum Constantia[m] nomine⁵ filiam reliquit hæredem; quam

¹ satius] latius, A.² e] ē, A.³ Cantuariense] Cantuariensem,
A. W.⁴ cathedris nostris] cathedras
nostras, A. O. W.⁵ Constantiam nomine] Intro-
duced by the compiler. All the
MSS. read Constantia.

Diceto, col. 548. rex Anglorum Henricus Gaufrido filio suo uxorem accipiens, A.D. 1168. et in pace statuenda passim per Britanniam studiosus existens, Margaret, to Geoffrey, son of Henry II. clerum terræ illius sibi conciliavit et populum.

Litteræ Alexandri Papæ ad Regem Henricum pro reconciliatone beati Thomæ.

Anno Domini MCLXIX. Papa Alexander regi Anglorum pro negotio Cantuariensis ecclesiæ scripsit in hæc verba : Letter of pope Alexander III. to Henry II.

S. Thom. Cant. Epist. iv. 4 (Giles, 306, iv. 130), also in Hoveden, i. 255, and Diceto, col. 549.

“ Quam paterne et quam benigne regiam sæpius excellentiam
 “ convenerimus, et per litteras ac nuncios frequentius exhortati
 “ fuerimus, ut venerabilem fratrem nostrum Thomam Cantuariensem archiepiscopum tibi reconciliare deberes, et sibi ac
 “ suis ecclesias cum cæteris ablatis restituere, sullimitatis tuæ
 “ prudentia non ignorat, cum id toti fere Christianitati publicum et manifestum existat. Unde quoniam in hoc hucusque
 “ minime proficere potuimus, nec animi tui motum blandis ac
 “ lenibus emollire, tristes efficimur et dolentes, et nos sæpe
 “ hac fiducia nostra frustrati dolemus; præsertim cum te,
 “ sicut carissimum filium, sincerius in Domino diligamus, cui
 “ in hoc grave periculum imminere videmus. Et quoniam
 “ scriptum est, ‘Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem Isa. lviii. 1.
 “ ‘ tuam, et annuncia populo meo scelera eorum,’ duritiam
 “ tuam, sicut hactenus, contra iustitiam et salutem vestram
 “ non duximus ulterius supportandam, nec præfato archiepiscopo os de cætero aliqua ratione claudemus, quin officii
 “ sui debitum libere exequatur, et suam et ecclesiæ sibi commissæ injuriam ecclesiasticæ severitatis gladio ulciscatur.”

Item domino Cantuariensi idem Papa litteras direxit sub hac forma : Letter of pope Alexander III. to the archbishop.

Epist. v. 9.

“ Quoniam regem Anglorum diutius in patientia et benig-
 “ nitate expectavimus, et blandis dulcibusque verbis, et interdum duris et asperis, ut ad semetipsum rediret, sæpe monuimus,¹ si tibi ac tuis et ecclesiæ tuæ possessiones et honores
 “ ablatos non restituerit, tibi plenam auctoritatem concedimus,
 “ ut in personas et ecclesias, quæ ad tuam pertinent jurisdictionem, excepta regis persona, uxorisque ejus et filiorum
 “ suorum, ecclesiasticam justitiam exerceatis, nullius appellationis obstaculo prohibente; providentia tamen et circum-
 “ spectione adhibita, quam modestia sacerdotalis requirit.”

Diceto, col. 549. Eodem tempore Gilebertus Londoniensis episcopus, Dominica² prima Quadragesimæ, ad declinandam sententiam Thomæ Can- Excommunication of the bishop

¹ monuimus] novimus, A.

² Dominica prima] circa initium, Diceto.

A.D. 1169. tuariensis archiepiscopi, convocato clero civitatis et populo in Diceto, col. 549.
of London ecclesia Sancti Pauli, Romanæ sedis audientiam appellavit. (Not in
by the Fuerat¹ enim sæpe ab eodem archiepiscopo commonitus, ut Diceto.)
arch- clericis suis ecclesias et beneficia, quæ in manu sua ex tra-
bishop. ditione regis tenebat, restitueret cum bonis inde perceptis;
sed quoniam in his et in aliis præceptis canonicis inobediens
perseveravit, archiepiscopus super appellatione sua minime
certioratus, in die Palmarum, ipsum ut² regis iniquis con- Diceto,
suetudinibus faventem, apud Claramvallem solenniter excom- col. 549.
municavit, et litteras ei sequentes direxit:

Quod Thomas Cantuariensis Gilebertum Londoniensem episcopum excommunicavit.

Letter of " Thomas Dei gratia Cantuariensis archiepiscopus et Apo- Id.
the arch- " stolicæ sedis legatus, Gileberto Londoniensi episcopo, utinam
bishop " vero fratri, declinare a malo et facere bonum. Excessus
announc- " vestros dum licuit supportavimus, et utinam mansuetudo
ing this. " patientiæ nostræ, quæ nobis supra modum damnosa extitit,
" in totius ecclesiæ perniciem³ non redundet. Sed quoniam
" patientia nostra semper abusi estis, neque dominum Papam
" neque⁴ nos in verbo salutis vestræ voluistis audire; sed obdu-
" ratio vestra semper in deteriora excrevit, vos, urgente neces-
" sitate officii, et ratione juris id persuadente, ex justis et
" manifestis causis anathematis sententia⁵ percellentes, excom-
" municavimus, et a corpore Christi, quod est ecclesia, donec
" condigne satisfaciatis, amputavimus. Præcipimus ergo in
" virtute obedientiæ et in periculo salutis, dignitatis, et ordi-
" nis, quatinus prout ecclesiæ forma præscribit, ab omni com-
" munionem fidelium abstinence, ne vestra participatio Domini-
" cum gregem contaminet ad ruinam, qui vestra doctrina
The bishop " erudiendus et exemplis reformandus erat ad vitam." Epi- Id. col.
submits. scopus vero Londoniensis, licet post appellationem sententia in 550.
" ipsum lata fuisset, mandatum archiepiscopi humiliter perferens,
" ab ingressu ecclesiæ abstinuit patienter. Archiepiscopus vero Id. col.
" decano et clero Londoniensis ecclesiæ litteras dirigens, præcepit 549.
" in virtute obedientiæ, ut a communione sui episcopi penitus
" abstinerent. Eodem anno Alienor filia regis Angliæ nupsit Id. col.
Marriage of P. Alienor and Alphonso IX. of Castile. Aldefonso regi Castellæ. 550.

¹ *Fuerat . . . perseveravit*] This is the compiler's.

² *ut . . . faventem*] Introduced by the compiler.

³ *perniciem*] provincie, A.

⁴ *neque*] ne, A. O. W.

⁵ *sententia*] siruā, A.

Litteræ regis ad Gilebertum Londoniensem episcopum.

A.D. 1169.

Per idem tempus, cum rumor de excommunicatione Gileberti Londoniensis episcopi ad aures regis Anglorum, eodem episcopo illi significante, pervenisset, scripsit ei litteras consolationis in hæc verba :

Letter of Henry II. to the bishop of London on his excommunication.

S. Thom.
Cant.
Epist. iii.
47 (Giles,
493, vi.
296.)

" Audivi gravamen quod ille Thomas proditor et adversarius meus intulit in te et in alias personas regni mei, quod non minus ægre fero de persona tua, quam si in meam propriam personam virus¹ suum evomisset. Et ideo pro certo scias, quod ego omnem operam dabo per dominum Papam et per regem Francorum et per omnes amicos meos, quod de cætero non poterit nobis, nec regno nostro nocere. Unde volo et consulo, quod tu interim nullo modo in animo tuo turberis, pro certo sciturus,² quod si Romam adire volueris, omnia necessaria ad viam de meo tibi honorabiliter et sufficienter inveniam."

Quod legati a Papa mittuntur ad pacem reformandam inter regem et beatum Thomam Cantuariensem archiepiscopum.

Diceto,
col. 550.

Eodem anno missi sunt duo legati a latere summi pontificis, Vivianus et Gratianus, ut pacem inter regem Angliæ et archiepiscopum Cantuariensem reformarent; sed quorum erat potestas æqualis, eos varius disjungebat affectus, nec finis potuit invenire concordēs, qui ab initio vota susceperant tam diversa. Sed sicut penes regem Gratianus gratiam non invenit, sic nec apud archiepiscopum Vivianus. Cum igitur de pace tractaturi, in Normannia apud Baiocas se regis et archiepiscopi conspectibus præsentarent, et post tractatus immensos pax esse in januis ab omnibus crederetur, litteras illis direxit Willelmus Senonensis archiepiscopus, in quibus continebatur, ne sine ipsius conscientia, sicut a domino Papa in mandatis acceperant, in reconciliatione procederent faciendā. Sic duo legati, infecto negotio, a regis curia recesserunt. Noluit enim rex cum archiepiscopo aliqua³ ratione componere, nisi salvis sibi consuetudinibus iniquis regni sui et dignitatibus,⁴ quod etiam ipsis legatis quasi nefas videbatur.

p. 252. The legates Vivian and Gratian sent to reconcile the king and archbishop.

(Not in
Diceto.)

Their failure.

Diceto,
col. 552.

Henricus⁵ primogenitus regis Henrici apud Westmonasterium die⁶ Sancti Basilii a Rogero archiepiscopo

The young king Henry crowned

¹ virus] victus, A.

² sciturus] secturus, A. W. O. is correct.

³ aliqua] aliquam, A.

⁴ The Hist. Angl. ins. avitis.

⁵ Above this is, "Hoc plenius alibi, scilicet tertio folio sequenti."

⁶ die Sancti Basilii] xiv. kal. Julii, Diceto.

A.D. 1169. Eboracensi contra¹ libertatem ecclesiæ Cantuariensis coronatus est.
by arch-
bishop
Roger.

Litteræ regis Henrici ad Papam Alexandrum.

Conspiracy of the bishop of London with Henry II. against the arch-bishop. Threats of the king against the pope.

Eodem anno, Gilebertus Londoniensis episcopus transfretavit, Diceto, suam domino Papæ exhibiturus præsentiam, et causas appellationis redditurus. Quo veniente ad regem Anglorum in Normannia,² tractare cœperunt communiter, quomodo beatum Thomam Cantuariensem archiepiscopum dolo circumvenirent, et causam ejus justissimam in conspectu summi pontificis denigrarent. Tandem in hoc consenserunt, ut rex Romam mitteret solennes nuncios cum litteris ipsius, in quibus expresse domino Papæ denunciaret, quod nisi superbiam Thomæ Cantuariensis archiepiscopi severitatis pede contereret, ipse et omnes barones Angliæ cum viris ecclesiasticis ab ejus obedientia recederent. Litterarum autem tenor hic erat, quas domino Papæ transmisit:

Letter of Henry II. to pope Alexander III.

“Vestræ, pater, satis³ innotescit serenitati, quanta me et S. Thom. terram meam affligat molestia, quantis me vexaverit injuriis Cant.
“Thomas ille adversarius meus, cum, teste conscientia, nihil Epist. iii. 48 (Giles, 491, vi.
“meruerim, nil gesserim tanta contumelia dignum. Nunc autem innumeris præcedentibus novam adjecit injuriam, qui 293.)
“affligere non desinit innocentem. Vestra siquidem fultus auctoritate, ut asserit, devotos et fideles ecclesiæ Romanæ filios Londoniensem et Saresberiensem episcopos cum quibusdam familiaribus meis anathematis sententia innodavit, nullam adversus [eos] habens rationabilem causam. Hoc autem quam sit mihi intolerabile, quamque famæ meæ et vestræ generet læsionem, vestræ credo non incognitum prudentiæ. Videtur mihi etiam, quod me quasi derelictum projecit paternitas vestra, cum ad ignominiam meam augmentum flagitiosum in me grassari permittit inimicum, nec reprimat injuriarum vehementiam paternæ correctionis moderatio. Vestram igitur obsecro suppliciter et adjuro, ut justum est, celsitudinem, ut, quem filio debetis, operis exhibitione monstretis affectum, et illatam mihi et personis meis et terræ meæ injuriam absque tardatione emendare dignemini, et quidquid adversarius meus contra juris ordinem contra me et personas regni mei, clericos et laicos, statuit, irritum habeatis et vacuum.

¹ contra Cantuariensis]
This is Paris's own.

² Normannia] Normanniam, W.

³ satis] latis, A.

(Not in the printed edd. of the Epist. S. Thom. Cant.) "Petitionibus enim, quas paternitati vestræ porrigimus, A.D. 1169. assensum de jure præbere tenemini, maxime cum petitionibus vestris, quas mihi nuncii vestri, Vivianus scilicet et Gratianus, proponebant, quatinus sæpe fato archiepiscopo Cantuariensi archiepiscopatum suum et amorem nostrum redderemus, nos, postposito honore nostro, concessimus coram ipsis legatis et octo archiepiscopis et episcopis et abbatibus multis, licet ille absque conscientia nostra et coactione aliqua a regno exierit, ut bene et in pace rediret, et omnes possessiones suas haberet, sicut habuit quando a regno exivit, et omnes qui cum eo vel pro eo exierunt, salvis dignitatibus regni nostri. Serenitatem igitur vestram obnixè rogamus, quatinus attente consideretis honorem et utilitatem, quam vobis et curiæ vestræ contulimus, et in futurum, nisi per vos steterit, conferemus, et sic rem hanc ita temperare velitis, ne illius perfidi proditoris nostri malitiosæ blanditiæ simplicitatem nostram circumveniant; sed juxta petitionem nostram eos qui excommunicati sunt absolvatis, et ne in alios venenum excommunicationis effundere valeat, provideatis; ne si minus in hac justa petitione exauditi fuerimus, tanquam de benivolentia vestra desperantes, aliter securitati nostræ prospicere compellamur. Et quoniam singula negotia nostra difficile sub scripto comprehenduntur,¹ mittimus ad pedes paternitatis vestræ clericos nostros familiares R[eginaldum] archidiaconum Salesberiensem, et R[icardum] Barre,² qui plenius vobis cuncta quæ gesta sunt et alia negotia nostra exponent."

Quod nuncii regis causam beati Thomæ plurimum depresserunt.

Nuncii igitur regis ad Romanam pervenientes curiam, litteras ejus domino Papæ cum aliis negotiis sibi impositis ostenderunt, donariis simul et blandis sermonibus summopere studentes ad favorem regium illius animum inclinare. Sed quid ibi egerint nuncii, litteris apostolicis, quas vicissim beato Thomæ Cantuariensi archiepiscopo direxit, continetur expressum. In primis litteris Papa eidem ita scribit :

S. Thom. Cant. Epist. i. 4 (Giles, 198, iv. 1). "Novit industria tua, quam ferventem dispositionem circa regni sui gubernationem carissimus in Christo filius noster Henricus, illustris rex Anglorum, impendat, et eandem ut firrior habeatur, eam vult auctoritate Romanæ ecclesiæ roborari, petens ut antiquas regni sui consuetudines et dignitates conservemus illæsas.

The king's ambassadors at the Roman court.

Letter of the pope to the archbishop, stating that he had made the archbishop

¹ *comprehenduntur*] comprehenduntur, O. W.

² *Barre*] Barce, C. D.

³ *ibi*] sibi, A.

A.D. 1169. "Item cum legationis officium totius Angliæ postulasset (Not in the
of York "instantius Eboracensi archiepiscopo¹ indulgeri, pensantes printed
legate, but "tempora periculosa, legationis litteras præfato archiepiscopo edd. of the
the letters "concedendas eidem regi concessimus, licet antequam Epist. S.
were not to "inclinaremur ad consensum, nuncii ejus nobis in verbo Thom.
be deliv- "veritatis promiserunt, et super hoc juramentum obtulerunt, Cant.)
ered with- "quod nunquam sine voluntate nostra litteræ Eboracensi
out his per- "archiepiscopo redderentur."

The arch- In aliis autem litteris suis idem Papa dedit in mandatis Cf.
bishop for- archiepiscopo memorato, in virtute præcipientis obedientiæ, ne in S. Thom.
bidden to ipsum regem aut regnum ejus vel personas regni interdicti Cant.
excommu- seu excommunicationis vel suspensionis sententiam promulgaret, Epist. iv.
nicate the nisi idem rex in sua pertinacia perseverans ante initium 16 (Giles,
king before Quadragesimæ sibi gratiam suam non redderet, et bona omnia 220, iv. 22,
Lent. sibi et suis restitueret, pro² animæ suæ salute et regni sui, 23).
similiter et hæredum suorum perpetua tranquillitate.

Epistola Alexandri Papæ ad soldanum Yconii.

p. 253. Diebus autem sub eisdem, dominus Papa hanc ele-
Letter of gantem epistolam misit soldano Yconii, proponenti bap-
pope Alex- tismi sacramentum suscipere, et in lege Christiana
ander III. instrui cupienti.

to the "Alexander iii. episcopus, servus servorum Dei, sol- This is the
of Iconium, "dano Yconii, veritatem agnoscere et agnitam custo- *Instructio*
giving him "dire. Ex literis tuis et nunciorum fideli relatione *fidei Catho-*
instruction in the "cognovimus, quod in votis habeas ad Christum con- *licæ* of
Christian "verti. Cumque jam receperis, ut audivimus, Penta- pope Alex-
faith. "theucum Moysi, prophetiam Ysaïæ et Jeremiæ, ander III.
"Pauli etiam epistolas, atque Johannis Evangelium et to the
"Mathæi, postulas tibi mitti virum aliquem ortho- sultan of
doxum, per quem in lege Christi quasi vice nostra Iconium,
"plenius instruaris. Nos autem petitioni tuæ pluri- from Peter
"mum in Deo commendabili grato occurrentes assensu, of Blois
"tales excellentiæ tuæ procurabimus destinare, qui (ed. Giles,
1069seqq.).

*Ecce arra
salvationis.*

¹ archiepiscopo] om. W.

² Here two leaves, the second half the usual size, are inserted, and the whole is in the St. Alban's hand. The last two lines of p. 252 (which are not in the MSS. of

Wendover) are written in this hand over an erasure, which probably had "Hoc ergo tribulationis igne et "mentis," as in D. O. W. The insertion is in the text in C., but is omitted altogether in D.

“ apud te in doctrina sana et salutaribus monitis A.D. 1169.
 “ vices Apostolicæ auctoritatis suppleant, quorum etiam Letter of pope Alex-
 “ mores et merita ab honestate et munditia erudi- ander III.
 “ tionis evangelicæ non discordent. Quoniam vero to the
 “ nostræ fidei seriem et tenorem literis tibi supplicas sultan of
 “ aperiri, nos, tuis congratulantes desideriiis, illam sub Iconium,
 “ quodam compendio et quasi digito tenus intimamus. giving him
 “ Illud igitur pie credas et fideliter teneas, quia unus instruction
 “ Deus est, sic tamen ut in assignatione Deitatis sit in the
 “ unitas in substantia, et Trinitas in personis. Est Christian
 “ enim Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus. faith.
 “ Sed Pater et Filius et Spiritus Sanctus unum sunt. Nota de
 “ Est autem ea discretio in personis, ut nec¹ Pater sit Trinitate.
 “ Filius nec Filius sit Spiritus Sanctus, nec Spiritus
 “ Sanctus sit Pater aut Filius. Res quidem difficilis est
 “ intellectu, et aciem rationis humanæ transcendit; sed
 “ tanto elegantius habet fidei meritum, quanto difficilior
 “ est ad credendum. Porro licet nihil inveniat, quod
 “ expressam habeat unitatis, quæ in Deo est, et summæ
 “ Trinitatis imaginem, nec verba etiam inveniantur
 “ quibus possumus de illa essentia digne loqui, quod
 “ possumus tamen facimus. Et quasi balbutientes per
 “ verba rebus accommodata transitoriis, rem tibi in-
 “ effabilem aperimus. Paulus Apostolus dicit, quia Rom. i. 20.
 “ invisibilia Dei, per ea quæ facta sunt, intellecta
 “ conspiciuntur, sempiterna quoque virtus ejus et di-
 “ vinitas. Vide ergo mentem hominis, corpus etiam Elegans
 “ solare considera, et videbis qualitercunque, licet comparatio.
 “ tenuiter et quasi oculo conniventi, quandam similitu-
 “ dinem Trinitatis. Est in mente hominis intelligentia,
 “ memoria, et voluntas. Mentem autem vocamus me-
 “ moriam, mentem dicimus intelligentiam, mentem
 “ dicimus voluntatem. Memoria, intelligentia, et volun-
 “ tas, sunt una mens. Sed nec memoria est intelli-
 “ gentia vel voluntas. In eodem corpore solis radium Alia de sole
comparatio.

¹ nec . . . Sanctus] These words are repeated in A.

- A.D. 1169. " video, sentio calorem, et agnosco splendorem; hæc
 Letter of " tria unius sunt essentiæ, et nullum tamen illorum
 pope Alex- " est alterum. Sic in illa ineffabili et incircumscrip-
 ander III. " bili gloria Deitatis est Filius a Patre, et Spiritus
 to the " Sanctus ab utroque. Cumque Pater et Filius et Spiri-
 sultan of " tus Sanctus ejusdem substantiæ, ejusdem potentæ et
 Iconium, " gloriæ sint, non sunt tamen tres Dei; sed in tribus
 giving him " personis sunt una substantia et unius potentæ, et in
 instruction " una substantia tres personæ. Hæc fidei nostræ pro-
 in the " fessio non tantum a Christo et Ejus sequacibus traxit
 Christian " exordium, sed a Moyse et patriarchis et prophetis
 faith. " suum habuit fundamentum. In libro Moysi divinæ
 " essentiæ unitas declaratur, ubi dicitur; 'Attdi Israel,
Auctoritas " 'Dominus Deus tuus unus est;' et iterum; 'Ego
Moysi. " 'sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra
 Deut. vi. 4. " 'Ægypti, non erunt tibi dii alieni præter me.'
 Exod. xx. " Pluritatem personarum ibi patenter insinuat, ubi
 2, 3. " dicit; 'Faciamus hominem ad imaginem et simili-
 Gen. i. 26. " tudinem nostram.' Cum enim verbum Dei sit
 " Filius Dei, sicut Johannes, cujus Evangelium re-
Auctoritas " cipis, testatur dicens; 'In principio erat Verbum, et
Johannis. " 'Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.
 S. John, i. " 'Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum
 1, 3. " 'nihil,' vides quod ad Filium et Spiritum Sanc-
 " tum sermo Patris dirigitur, cum hæc duo pluraliter
 " dicat, *Faciamus*, et *Nostram*. Per Verbum enim
 " et Spiritum Sanctum Dominus Deus universa ope-
 Ps. xxxii. 6. " ratus est, sicut David propheta commemorat; 'Verbo
 " 'Domini cæli firmati sunt, et spiritu oris ejus, etc.'
 " Idem etiam propheta misterium Trinitatis eleganter
 " insinuat, ubi ter hoc unum, Deus, in eodem versiculo
 " repetit et inculcat dicens; 'Benedicat nos Deus, Deus
Auctoritas " 'noster; benedicat nos Deus, et metuant Eum omnes
de Psalmo. " 'fines terræ.' Prænominatus Johannes in epistola
 Ps. lxi. " sua canonica dicit; 'Tres sunt qui testimonium dant
 7, 8. " 'in cælo, Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus; et
 Pseud. " 'hi tres unum sunt.' Ysaïas autem propheta, quem
 S. John i. " *Auctoritas*
 v. 7. " *Ysaïæ.*

- " recipis, se audivisse testatur Seraphim clamantia, A.D. 1169.
 " 'Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus sabbaoth.' Isa. vi. 3.
 " Quare tertio replicat sanctus, nisi ut in Domino Deo Letter of
 " exercituum Trinitatem insinuet personarum? Est pope Alex-
 " itaque in summa et beatissima Trinitate, Pater, qui ander III.
 " Filium genuit, Filius, qui genitus est a Patre, Spiritus to the
 " Sanctus, qui progreditur ab utroque. Nec in illa sultan of
 " genitura vel processione damnum defectionis vel mi- Iconium,
 " nutionis passa est in Patre vel Filio divina substantia. giving him
 " Sicut enim lumen a lumine sumitur sine imminu- instruction
 " tione luminis a quo sumitur, sic æqualis a Patre in the
 " Filius, et utrique coæqualis procedit ab utroque Spi- Christian
 " ritus Sanctus. Modum tamen genituræ aut proces- faith.
 " sionis istius humana ratio non attingit. Unde Elegans
 " cum Ysaïæ de Filii generatione constaret, modum comparatio.
 " generationis inenarrabilem esse sciens, 'Generationem
 " 'ejus,' inquit, 'quis enarrabit?' David propheta in Auctoritas
 " persona Filii de hac generatione sic loquitur; 'Do- Isa. liii. 8.
 " 'minus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie Auctoritas
 " 'genui te.' Filius etiam David Salomon, quem Deus in Psalmo.
 " scientia et intellectu mirabiliter illustravit, in per- Ps. ii. 7.
 " sona Christi, qui est, sicut Paulus dicit, Dei virtus Auctoritas
 " et Dei sapientia, in libro Sapientiæ, si tamen eum Pauli et
 " recipis, ita dixit; 'Dominus possedit me in initio Salomonis.
 " 'viarum suarum; antequam quicquam faceret ab 1 Cor. i. 24.
 " 'æterno, ordinata sum, antequam terra fieret, nec Prov. viii.
 " 'dum erant abissi, et ego jam concepta eram, quando 22-30.
 " 'præparabat cælos aderam, quando appendebat funda-
 " 'menta, cum eo eram, cuncta disponens.' Apostolus Sapientia.
 " etiam Paulus Spiritui Sancto, immo toti Trinitati
 " testem perhibet, dicens, 'Misit Spiritum Filii sui in Paulus.
 " 'corda nostra, etc.' Et alibi; 'Si Spiritus Ejus qui Gal. iv. 6.
 " 'Jesum suscitavit habitat in vobis, vivificabit et 11. Rom. viii.
 " 'mortalia corpora vestra per inhabitantem Spiritum
 " 'ejus in vobis.' Si Christi testimonium de unitate
 " essentia et personarum Trinitate desideras, Ipse in S. John,
 " Evangelio dicit, 'Ego et Pater unum sumus.' Christus x. 30.
 " Evangelium.

- A.D. 1169. " discipulis suis dixit; 'Ite, baptizate omnes gentes in
S. Matth. " 'nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.' Cum
xxviii. 19. " igitur homo perdidisset propter inobedientiam para-
Letter of " disum, et infernales miseras perpetuo meruisset, mis-
pope Alex- " sus est a Patre Filius; dignumque fuit ut mitteretur
ander III. " Filius et non Pater. Cum enim a nullo esset Pater,
to the " Filius ab aliquo, convenientius erat, ut haberet in
sultan of " tempore matrem qui ab æterno habuerat Patrem.
Iconium. " Cum autem scriptum esset in Psalmo David; Non est,
Quare " qui redimat, non est qui salvum faciat, non¹ est qui
Filius Dei " faciat bonum, non est usque ad unum; non est qui
incarnatur. " det placationem pro anima sua, ne dum pro anima
Ps. xiv. 1. " aliena, missus est a Deo Patre Filius, ut homo pro
p. 254. " homine moreretur, pro homine captivo tributum mor-
Ps. xlviii. 8. " tis tanquam homo exolveret, eumque tanquam Deus
De desi- " cælesti potestate redimeret. Hujus adventum deside-
derio pro- " raverant patriarchæ, prædixerant prophetæ; atque
phetarum. " illius dilationem impatienter sustinentes querela con-
tinuata dicebant, Quando veniet? quando videbimus?
" Da, Domine, mercedem sustinentibus te, ut prophetæ
Isa. lxiv. 1. " tui fideles inveniantur. 'Utinam,' dicit Ysaïas, 'di-
Ps. cxliii. " 'rumperes cælos et venires.' Et David, 'Domine,
5. " 'inclina cælos et descende.' Sed et teste Ysaïa,
" angeli pacis pro dilatione nostræ salutis amare fiebant.
" Idem vero Ysaïas de Christi nativitate manifes-
Isa. vii. 14. " tius loquens ait; 'Ecce virgo concipiet et pariet
De digni- " 'Filium, et vocabitur nomen ejus Emanuel.' Cum
tate et figu- " autem Maria de Jesse originem traxerit, idem pro-
ris dictis " pheta nativitatem Mariæ, et per Mariam Christi,
de beata " atque plenitudinem gratiæ spiritualis in Christo ma-
Virgine. " nifeste declarat dicens; 'Egredietur virga de radice
Isa. xi. 1-3. " 'Jesse, et flos de radice ascendet; et requiescet super
" 'eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intel-
" 'lectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus sci-
" 'entiæ et pietatis, et replebit eum spiritu timoris

¹ non . . . unum] Repeated in A.

" ' Domini.' Natus est itaque Filius Dei de virgine A.D. 1169.
 " incorrupta, sicut plasmatus est primus Adam de Letter of pope Alexander III. to the sultan of Iconium.
 " terra virgine et inviolata, Spiritu Sancto in ea ope-
 " rante, nostræque salutis negotium ineffabiliter¹ pro-
 " curante. Abissus enim inscrutabilis est incarnationis De dignitate nativitatis
 " Dominicæ sacramentum; plurima tamen antiquis pa-
 " tribus acciderunt, in quibus hujus nativitatæ figura Christi.
 " præcessit. Quod enim vellus Gedeonis rore cælesti Similitudines de vellere, de virga Jesse.
 " complutum est cum area circumquaque arida rema-
 " neret, ros Spiritus Sancti designatur in virgine, quæ
 " ad hæc propter humilitatem suam specialiter et sin-
 " gulariter a Domino est electa, cui Psalmista concordat
 " dicens; ' Descendet sicut pluvia in vellus.' Quod Ps. lxxi. 6.
 " Moisi ignis in rubo apparuit, et non est rubus igne
 " corruptus, virginitatis integritas in Maria demon-
 " stratur. Quod, virgis aliarum tribuum remanentibus
 " siccis, virga Aaron, de cujus stirpe virgō beatissima
 " traxit originem, fronduit et floruit floremque de
 " virga Jesse edidit quam vaticinaverat Ysaïas, partum
 " scilicet incorruptæ Virginis indicavit. Cum inimici
 " Dei essemus, per adventum Christi reconciliati sumus,
 " sicut propheta prædixerat; ' Et pax,' inquit, ' orietur De pace quæ erat nato Christo. S. Luc. ii. 14.
 " ' in terra dum venerit.' Ideoque angeli in Ipsius
 " nativitate gloriose pacis canticum cecinerunt; ' Gloria
 " ' in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ vo-
 " ' luntatis.' Nova etiam stella Magis apparuit, atque De stella apparitionis.
 " historiarum testimonio Romæ fons olei de terra
 " fluxit in Tyberim. Templum etiam, quod idola non
 " ruiturum prædixerant,² donec virgo pareret, eadem De templo quod ruit Christo nato et probatica piscina.
 " nocte funditus corruit dissipatum. Probatica quoque
 " piscina, quæ Jerosolimis erat, ad adventum angeli
 " moveri et sanitates conferre tunc³ cœpit. Vehemen- Nocuit vetus Adam, sed plus profuit novus.
 " tissime nobis nocuit vetus Adam, sed plus profuit
 " nobis novus. Amplius nobis contulit hujus humi-

¹ ineffabiliter] Inserted in the margin.

² prædixerant] prædixerat, A.

³ conferre tunc] conferentem, A.

- A.D. 1169. " litas, quam superbia illius abstulerit. Nam Paulo
 Rom. v. 15. " Apostolo teste, 'non sicut delictum, ita et donum;'
 Letter of " damni enim æstimationem beneficii magnitudo tran-
 pope Alex- " scendit. Quem prius habuimus terribilem Deum et
 ander III. " Dominum, nunc habemus humilem fratrem et proxi-
 to the sultan " mum. Christus itaque cursum mortalitatis nostræ
 of Iconium. " transigens in fame et siti, in lassitudine et dolore,
*Reconcilia- " et in universis hujus vitæ miseriis, traditus a disci-
 tio Dei et " pulo, et tanquam vile mancipium venditus, flagellatus,
 hominis. " consputus, spinis coronatus, illusus, clavis affixus
 " stipiti, et morte turpissima condemnatus, quæ non
 " rapuit, solvit, et sponte morti se offerens omnia in
 " humilitate sustinuit, sicut Ysaïas commemorat; 'In
 De tribu- " 'humilitate,' inquit, 'judicium ejus sublatum est.
 latione " 'Sicut agnus ad occisionem ductus est, et sicut ovis
 [Christi]. " 'coram tondente se, sic non aperuit os suum.' Qui
 " ergo puerulus a justo Symeone semel oblatum in
 Testimo- " templo fuerat in vespera legis, et sine ceremoniarum
 nium " redemptione pro nostra liberatione in cruce manus
 Ysaïæ. " suas ad Patrem levavit, juxta illud Davidicum;
 Act. viii. " 'Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.'
 33. " Sic reatus, quem Adam per superbiam ligni delec-
 Isa. liii. 7. " tatione contraxerat, mortis amaritudine per humili-
 De humili- " tatem Christi sublatus est, fusoque sanguine sine
 tate Christi. " culpa, omnium culparum a servitutis cyrographo¹ sunt
 De Syme- " deleta. Alium siquidem redemptionis modum poterat
 one sene. " Dominus procurasse, sed nullus suæ bonitati nostræque
 Ps. cxl. 2. " saluti congruentior occurrebat. Cum enim homo juxta
 " suæ prævaricationis exigentiam captus a diabolo tene-
 " retur, postulabat justitia, ut non eriperetur per vio-
 " lentiam. Sed quia per superbiam lapsus est, sua si
 " posset, sed quia sua non poterat, aliena saltem humi-
 litate resurgeret. Ita Christus innocens, quem agnus
 Immolatur " Paschalis in lege significaverat, se pro nobis hostiam
 Agnus Dei.*

¹ a servitutis cyrographo] Sic. The editions of Peter of Blois have *chirographa*.

" obtulit salutarem. Cumque lex Moysi capram vel A.D. 1169.
 " ovem constituisset pretium ad redemptionem hominis Letter of
 " a peccato, Christus, per quem gratia et veritas facta pope Alex-
 " est, attendens umbratiles leges ceremonias non suffi- ander III.
 " cere ad salutem, hominisque æstimationem pluris to the
 " faciens quam sanguinem ejus¹ hirci aut vituli, san- sultan of
 " guinem et mortem suam pro nostra salute contulit. Iconium.
 " Et sic semel introivit in sancta summus et verus
 " Pontifex, æterna redemptione inventa. Aperuit itaque
 " librum et solvit signacula ejus Leo de tribu Juda. Apoc. v. 5.
 " Et quod hostiæ legales non potuerunt, gladium amo-
 " vit versatilem, et Paradisi, qui omnibus antiquis
 " clausus fuerat, reseravit ingressum. Sic olim in De refugio.
 " monte summi pontificis solet illis, qui ad civitates
 " refugii confugerent, securus ad propria reditus indul-
 " geri. Olim consueverat homo causari et dicere; Augmen-
 " " Cur exigit a me Dominus amplius quam a cæteris tum dilec-
 " " creaturis? Quid pro me fecit? Quid pro me labo- tionis.
 " " ravit? Dixit, et factus sum sicut jumenta et arbores
 " " et cætera universa; sic suæ potentiæ nutu soloque
 " " jussionis arbitrio me creavit.' Sed jam obstructum
 " est os loquentium iniqua, et jam homini dissimulare
 " non licet quanta pro eo Dominus fecerit, qui, ut
 " servum redimeret, proprio Filio non pepercit.² Porro
 " in hac nostræ salutis dispensatione dilectio Christi
 " nobis medullitus intimata est, qui cum in lege Mo-
 " saica dilectionem Dei et proximi dederit in mandatis,
 " eandem in schola evangelicæ disciplinæ, frequentius
 " et fortius verbis et tandem exhibitione operis, incul-
 " cavit. Majorem enim caritatem nemo habet, ut S. Joh. xv.
 " animam suam ponet quis pro amicis suis. Dedit 13.
 " itaque materiam diligendi se, qui in suis dilectionibus
 " nos prævenit, nec aliud a nobis exigit, nisi ut ipsum
 " diligamus ex corde. Sane inhumanus est et crudelis, De resur-
 " qui Ejus misericordiam non recolit, qui Dominum rectione et
 apparitione.

¹ ejus . . sanguinem] om. C.
 VOL. II.

| ² pepercit] peperit, A. C.
 R

A.D. 1169. " tam clementem ex affectu non diligit, qui se pro
 Letter of " Eo, si opus est, mortis periculo desiderabiliter non
 pope Alex- " exponit. Christus autem mortuus et sepultus, tertia
 ander III. " die resurgens a mortuis, sicut discipulis vivus præ-
 to the " dixerat, eisdem postea frequenter apparuit, et cum
 sultan of " ipsis loquens et comedens, ostensis vulneribus ma-
 Iconium. " nuum, pedum, ac lateris, in cordibus quorundam,
 " qui adhuc hæsitabant in fide, ostensione vulnerum
 " vulnus dubitationis amovit. Quadraginta itaque
 " diebus cum eis visibiliter conversatus, eisdem comi-
 De ascen- " tantibus venit in montem Oliveti, et videntibus illis
 sione. " in cælum elevatus est; ascendit ad Patrem, ubi Eum
 p. 255. " esse in Patris coequalitate credimus, atque in com-
 " muni resurrectione Ipsum vivorum et mortuorum
 " Judicem expectamus. Sic igitur Dominus noster
 " Jesus Christus voluit et debuit ad horam mori quia
 De resur- " homo; potuit nam et decuit post mortem resurgere;
 rectione. " ut qui hominem superaverat diabolus ab homine
 " superaretur, et superatus confunderetur. Erubescant
 " infideles et prævaricatores, qui inordinate in hæc
 " prorumpunt deliramenta; 'Si Christus Deus fuit,
 " 'quomodo potuit mori? Si homo, quomodo resur-
 " 'gere?' Fuit nempe Deus et homo; quia homo, debuit
 " mori; quia Deus, potuit resurgere. Utile¹ quoque
 " nobis fuit, quod [qui] sub iniquo iudicio sponte mori
 " dignabatur, valuit et voluit resurgendo mortem su-
 " perare. Et sic diabolus per suos ministros in Do-
 " minum suum manus ausu temerario iniecit violentas,
 " juste ac judicialiter dominium et tyrannidem, quam
 " in hominem exercuerat, amisit in æternum. Et hoc
 " modo competenti, qui hominem vicerat ab homine
 " vincebatur; et qui in ligno superaverat, in ligno
 " scilicet crucis potenter et prudenter superavit Deus
 " et homo Christus Jesus; ut quasi frater ab homine
 Ut idem " amaretur, et quasi Deus timeretur. Cæterum neces-
 esset Cre- " sarium fuit, ut Ille idem, qui nos creavit, et nos
 ator et " recrearet; qui nos fecit, redimendo reficeret, ac per-
 Redemptor.

¹ Utile . . dignabatur] om. C.

"ditos repararet; ne unum Deum tanquam Creatorem
 "obligaremur adorare, et alium veluti Redemptorem
 "venerari teneremur, et ita duobus Dominis famulari.
 "Et quod Filius, non Pater, non Spiritus Sanctus
 "incarnaretur, necesse fuit et conveniens; quia Filio
 "assimiliari præsumpsit homo scilicet Adam, aspirans
 "et volens scire bonum et malum ut Deus. Videbatur
 "igitur Filius esse in causa, sicut sanctitas Abel invidiæ
 "Caym, et sic mortis ipsius. Dixit igitur Filius quasi
 "noster Jonas, qui ait, 'Ego sum qui peccavi, proicite
 "'me in mare.' Non sufficit exile sacrificium et holo-
 "caustum ad tanti sceleris quod patraverat homo expia-
 "tionem. 'Ecce venio, Ego ipse venio; quia in capite
 "'libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem
 "'tuam; ecce assum immolandus.' Iterum, si tantum
 "negotium, scilicet hominis redemptio, angelo com-
 "mitteretur, non esset tutum, quia in Lucifero su-
 "perbia angelum reddidit infamem et suspectum; si
 "homini, non foret similiter securum, cum primum
 "hominem, scilicet Adam, inobedientia culpabilem merito
 "condemnavit. Angelus insufficiens, homo deficiens,
 "unus imbellis, alter imbecillis. Convenienter igitur
 "procuratum est, ut homo hominem, adjutus Numinis
 "adminiculo, a diaboli faucibus liberaret; ne tam
 "arduum, tam nobile commercium vacillaret, immo
 "potius irrefragabilius finem prosperum sortiretur, et
 "ordo angelicus, qui per lapsum Luciferi et suorum
 "complicium fuerat mutilatus, feliciter restauraretur.
 "Magna igitur et omni laude dignissima fuit mater
 "et virgo Maria beatissima, quæ tantum Dei et hominis
 "mundo edere mediatorem et nostrum parere meruit
 "Salvatorem. Quæ inter omnes quas mundus habuit
 "mulieres

A.D. 1169.

Letter of
pope Alex-
ander III.
to the
sultan of
Iconium.

Quod
Filius
incarnari
debut, non
Pater, non
Spiritus
Sanctus.

Similitudo
de dicto
Jonæ.

Jon. i. 12.

Ps. xxxix.
9, 10.

Quare non
angelus
non homo
nec alius
quam Deus
nos venit
salvare.

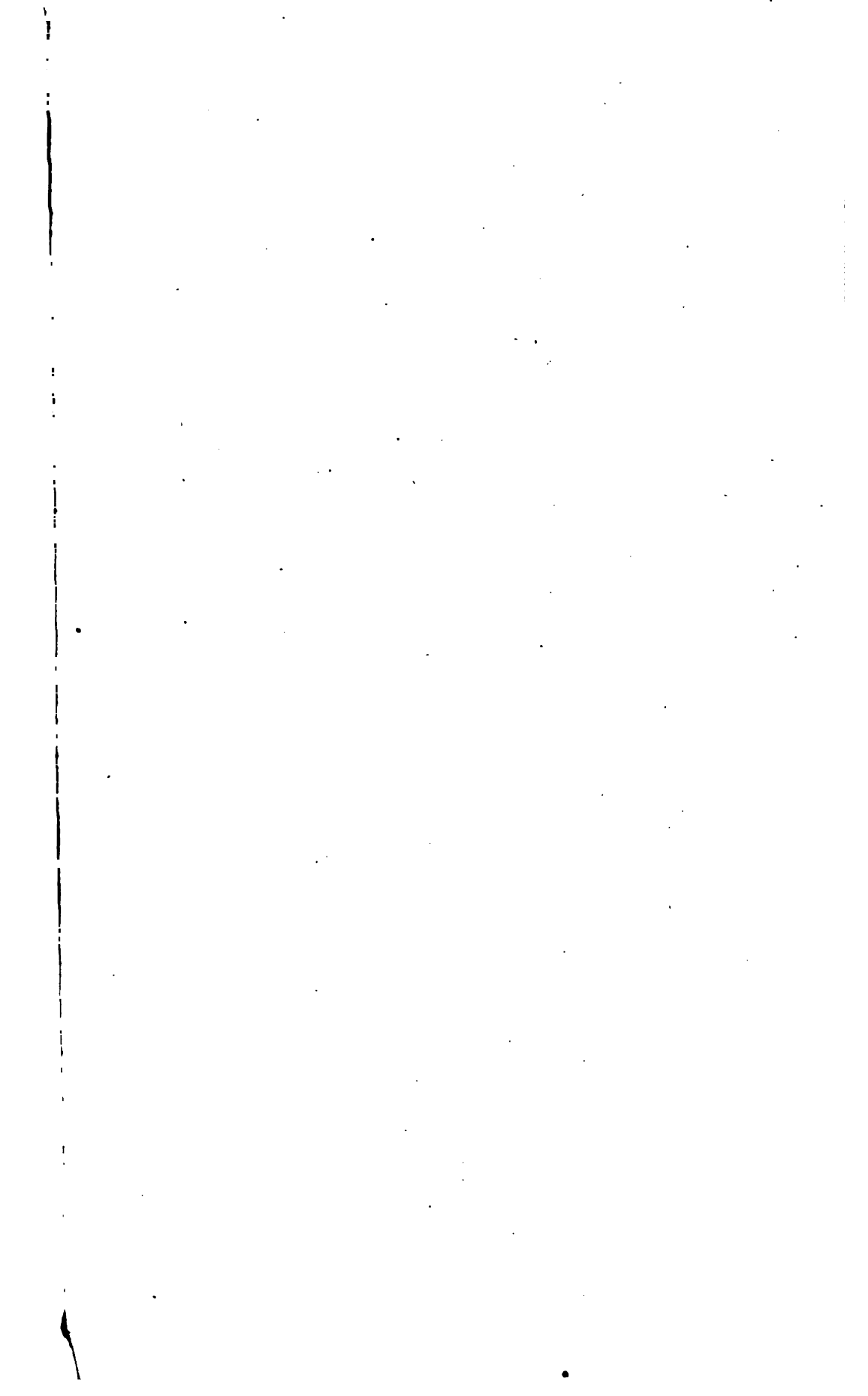
De emin-
tia beatæ
Mariæ
quæ talem
edidit.

"Nec primam similem meruit nec habere sequentem.

"Concepit nempe sine pudore, peperit sine dolore,
 "et hinc migravit sine corruptione, juxta verbum

- A.D. 1169. " angeli, immo Dei per angelum, ut plena non semi-
De digni- " plena esse gratiæ probaretur, et Deus Filius ejus
tate as- " antiquum quod pridem docuit mandatum fideliter
sumptionis. " adimpleret, videlicet patrem et matrem honore præ-
 p. 256. " venire; et ne caro Christi virginea, quæ de carne
 " Matris virginis assumpta fuerat, a tota discreparet.
Conclusio " A prædictis igitur Christianæ fidei venerabile surgit
de prædic- " in celsa culmina fundamentum; hæc est catholicæ
tis. " religionis scala, per quam homini datur ascendere ad
 " æternæ patriam claritatis. Si ergo habes in desiderio
 " de tenebris prodire in lucem, et amplecti saluberrimam
 " legem Christi, relictis Machometi spurciis, ad ecclesiæ
 " quoque, quæ sinum pandit omnibus, refugii asilum,
Consilium " confugere; tuæ conversationis primitias necesse est
Papæ sa- " baptismali lavachro consecrare. Quatinus deposita
lubre de " in aquis regenerationis vetustate peccati, in novam
asscipiendo " animæ innocentiam et vitæ infantiam renascaris; ut
baptismate. " illius gloriæ cælestis particeps efficiaris, quam auris non
 " audivit nec oculus vidit nec in cor hominis ascendit,
 " tam copiosa ut non possit annulari, magna ut [non]
 " possit comprehendere, multa ut [non] possit numerari,¹
 " pretiosa ut non possit aestimari, diuturna ut non
 " possit terminari, quam repromisit Deus diligentibus
 " se et sua sequentibus vestigia pedetentim." Solda-
Baptizatus " nus igitur his informatus salubribus admonitionibus,
fuit solda- " baptismi suscepit clanculo sacramentum.² Primates
nus, sed " enim sui, quia Romæ tot scaturiunt enormitates,
clam prop- " dicebant; "Quomodo³ ex uno fonte aqua dulcis et
ter metum " salsa poterit emanare? Ubi Christiani fontem jus-
paganorum " titiæ haurire tenerentur, inveniunt laticem toxi-
contradi- " catum."
centium.
Quomodo
malicia
curia Ro-
manæ gene-
rat scanda-
lum etiam
inter Sar-
racenos.

¹ numerari] numerare, A. C.² At the foot of the previous page is a group of the baptism: "Anti-
 " ochenus" over the prelate who is
 putting the chrism on the sultan'shead, while a priest holds a vessel
 with the chrism. Above is "Bapti-
 " zatur soldanus Yconii, sed clam."³ S. Jac. iii. 11.

246

Conclusio de p'dictis

Consiliū pape iudicis
e' iudicis iudicis

Baptista sunt soldati
S. clam p' meū pagā
on p'dictū

malicia curie
maue gnar scandalis
me sarracenos.

affine
tan
fui
la
rita
dure
licet
pau
faco
chre
ueci
fati
effie
n i c
ann
ut p
nadr
misi
pedea
admo
pnu
mita
of r
irreie
edam

De eventibus qui acciderunt beato Thomæ diebus Martis. A.D. 1169.

Nescitur¹ quo rerum præsigio vel eventu contigerit, quod multa beato Thomæ die Martis mirabilia contigerunt. Die enim Martis, scilicet die Thomæ Apostoli, natus extitit, propter quod Thomas ex voto matris in baptismo appellabatur. Bene in mundum intravit die Martis tanquam contra diabolum præliaturus; Mars enim secundum philosophos deus belli nuncupatur. Vita namque beati Thomæ, secundum illud Job, "Vita hominis militia est super terram," Job vii. 1. tota fuit contra hostem bellicosa. Passus quoque fuit die Martis, et translatus die Martis; ut talis dies ejus gloriæ deserviret, qualis ejus passioni tormentum impendit. Die Martis sederunt principes apud Northampton et adversus eum loquebantur. Actus est etiam die Martis in exilium. Die Martis apparuit ei Dominus apud Pontiniacum dicens; "Thoma, Thoma, "ecclesia mea glorificabitur in sanguine tuo." Die insuper Martis reversus est ab exilio. Martyrii quoque palmam die Martis est adeptus. Præter etiam humanam providentiam accidit, Dei gratia procurante, quod anno quinquagesimo passionis ipsius, qui est annus remissionis, annus videlicet Domini millesimus ducentus vigesimus, venerabile corpus ejus die Martis gloriam translationis suscepit, et eodem die Henricum regem, sub quo passus est, sinus terræ suscepit. Sed hæc in sequentibus locis suis declarabuntur.

De martyrio beati Thomæ martyris jam subarrato.

Hæc² beato martyre Thoma prædicta cogitante, et aram passionis præ-accipiente, antequam adhuc esset

Remark-
able Tues-
days in the
life of arch-
bishop
Thomas.

Sufferings
of the arch-
bishop.

¹ This paragraph (which is not in D.) seems to be Paris's own, partly from Herbert de Bosham, vii. 164, and Diceto, col. 556. The account of the vision at Pontigny

is from Fitz-Stephen, i. pp. 250, 251 (ed. Giles), but he makes no mention of its having taken place on a Tuesday.

² Hæc . . . esset] For this O. W.

A.D. 1169. passione confossus, Thomas confessor invictus martyrium, quod p. 257. nondum suscepit in corpore, servavit in mente. Videns enim illum, qui caput esse debuit ecclesiæ militantis, quod se non opposuit murum ut staret pro ea in die prælii, sed conversus est retrorsum velut aries cornua non habens, omni humano destitutus solatio, ad divinum confugit auxilium, incessanter pro statu ecclesiæ orans, corpus suum in vigiliis et jejuniis macerans, pro se persequentibus et odio habentibus preces fundens, lacrimosis suspiriis Deum sollicitare studuit, ut ecclesiam conservare dignaretur quam redemit et proprio sanguine consecravit. Quis enim hujus viri Dei angustias et mentis poterit exprimere passiones? cujus pater et mater, fratres et sorores, nepotes et neptes, clerici et ministri pro eo sunt in exilium pulsati, et ipse qui tam reverenda erat in ecclesia Dei persona, panem suum in terra aliena cum dolore compulsus est mendicare. Sed fortasse, quia nemo repente fit summus, hæc ejus fuerunt tormenta præcurrentia ad illius animum solidandum et perferendas injurias, quousque strictis ensibus ad martyrii gloriam pertingere mereretur, cui nondum certus fuerat locus martyrii deputatus.

Forma petitionis quam Thomas Cantuariensis archiepiscopus a rege postulavit.

Meeting of Eodem anno, infra octavas beati Martini, procurante¹ summo Diceto, Pontifice, habitum est colloquium prope Parisius inter reges col. 550. Francorum et Anglorum, ubi præsens fuit archiepiscopus Cantuariensis; sed se conspectui regis Anglorum minime præsentavit. Ubi cum diu tractatum fuisset de pace reformanda inter regem Anglorum et archiepiscopum Cantuariensem, idem archiepiscopus per consilium regis Francorum et episcoporum ac procerum, qui affuerunt, petitionem suam in cedula redactam regi Anglorum transmisit hæc verba continentem :

His petition to Henry II.

"Hoc petimus a domino nostro rege, juxta consilium et mandatum domini Papæ, quatinus pro amore Dei et domini Papæ, et honore sanctæ ecclesiæ et salute sua et hæredum suorum, recipiat nos in gratiam suam, et concedat nobis et omnibus, qui pro nobis et nobiscum exierunt de regno suo, pacem suam² et plenam securitatem de se et suis, sine malo ingenio.

have, "Hoc igitur tribulationis igne et mentis." D. has "Hoc ergo tribulationis et mentis." After these words the former scribe's hand

comes in again. This chapter is the compiler's.

¹ *procurante summo Pontifice*
Added by the compiler.

² *suam*] Om. W. It is in O.

Diceto,
col. 551.

" Et reddat nobis ecclesiam Cantuariensem in ea plenitudine¹ A.D. 1169.
" et libertate, in qua eam melius habuimus postquam facti
" sumus archiepiscopus; et omnes possessiones, quas habui-
" mus, ad habendum et tenendum ita libere et quiete et
" honorifice, sicut ecclesia et nos ea liberius habuimus et
" tenuimus, postquam in archiepiscopum promoti sumus, et
" similiter omnibus nostris, cum ecclesiis omnibus et præbendis
" ad archiepiscopatum pertinentibus, quæ vacaverunt postquam
" exivimus de terra, ut faciamus de eis, sicut de rebus nostris,
" prout nobis placuerit et nostris."

Id.

Rex autem Anglorum duobus articulis non plenum præbuit assensum; non enim nomine restitutionis, cum archiepiscopum non expulerit, juxta dignitatem regni sui quicquam solvere tenebatur, nec vacantium ecclesiarum possessiones, quas jam certis dederat personis, in irritum revocare; sed coram rege Francorum, ut asserebat, archiepiscopo satisfacere paratus erat, vel, si contendere vellet, judicium in palatio Parisiensi subire, Gallicana ecclesia [inter]ponente² partes suas, seu scholaribus diversarum provinciarum æqua lance negotium examinantibus. Et ita rex Angliæ, qui prius odium in se plurimorum conflaverat, per hæc verba plurimum adeptus est favorem; itaque median-
tibus³ amicis, in qualemcumque concordiam convenissent rex et archiepiscopus, nisi quod rex osculum pacis dare archiepiscopo negavit, paratus omnem aliam securitatem præstare. Archi-
episcopus⁴ autem pacem inire noluit, nisi firma posset stabi-
litate gaudere.

Refusal of
this by
Henry II.

(Not in
Diceto.)

*Quod procures Britannis Henrico regi et Gaufrido filio suo
fidelitatem fecerunt.*

Diceto,
col. 551.

Anno Domini mclxx. Rex Anglorum Henricus in Natali Fealty
tenuit curiam suam apud urbem Nanetensem, præsentibus epi- sworn at
scopis et baronibus Britanniae Minoris, ubi fidelitatem omnes Nantes to
juraverunt sibi et filio suo Gaufrido; et in Quadragesima se- Henry and
quenti ad Angliam transfretavit,⁵ cum omnibus suis in mari his son
Geoffrey.
fere submersus. His danger
in return-
ing.

¹ plenitudine] pletudinem, A.

² interponente] So Diceto; im-
ponente, O. W.

³ mediantibus amicis] Added by
the compiler.

⁴ This sentence is the compiler's.

⁵ O. W. ins. ipse.

A.D. 1170.

De absolutione Londoniensis episcopi.

Letter of
the Pope
to the
bishop of
London,
who is
absolved at
Rouen.

Quo etiam anno Gilebertus Londoniensis antistes, dum Alpi-Diceto, bus transcensis Romam tenderet, apud Mediolanum veniens, col. 551. litteras domini Papæ in hæc verba suscepit :

" Rothomagensi archiepiscopo et episcopo Exoniensi dedimus Id. col. 552.
" in mandatis, ut, recepto a te juramento quod nostro stares
" iudicio super his pro quibus in te lata erat sententia, no-
" stra te vice absolvant. Ita quidem, ut pro eo quod excom-
" municatus fueras, nullum ordinis aut dignitatis periculum
" aut infamiæ notam debeas sustinere." Episcopus igitur ad
absolutionem aspirans, apud Rothomagum in die Paschæ est
solemniter absolutus.

De vita et virtutibus Sancti Godrici heremita.

Life of
S. Godric.

Eodem quoque anno, venerabilis heremita Godricus ex hac luce transiens pro vita temporali commutavit æternam. De cuius vita et actibus admirandis ac fine glorioso huic historiæ vel pauca referre libet; quoniam injuriam hoc esset facere sanoto, ejus opera tam præclara sub silentio præterire. Amicus Dei² Godricus in pago Norfolkensi, patre Ailwardo, matre vero Eadwenna generatus, villa, quæ Walepol nuncupatur, a prædictis parentibus educatus est, et ibidem cum eis aliquandiu conversatus. Ubi puerilibus annis innocenter transactis, mercator efficitur, et primo minoris pretii merces exercens, tandem cum sociis mercatoribus nundinas cœpit publicas exercere. Hic die quadam, cum in arenis³ maritimis solus ambularet, tres in sicco delfines invenit, quorum duobus adhuc palpitantibus tertius mortuus apparebat. Ille motus pietate, viventes reliquit intactos, et de mortuo partem sumens, onustus recessit. Sed fluctibus maris de more⁴ revertentibus, primo pedes et tibias et demum abyssus caput ejus vallavit. Godricus autem fortis in fide et sub aquis diutius incedens, Domino ducente, ad siccum pervenit, et parentibus pisce dato, cuncta quæ sibi ac-

Abridged
from
Reginaldi
Monachi
Vita S.
Godrici,
MS. Harl.
322, pp.
24³, 25⁴, 27⁵.
(ed. Ste-
venson).¹

¹ See the account of this edition of Reginald's work in the preface (pp. ix., x.), to Mr. Stevenson's edition of the longer work of Reginald, "Libellus de Vita et Miraculis S. Godrici," Surtees Soc., 1845. It is printed in the notes to the larger work. The edition in

the Harl. MS. 322 is, as the author tells us in his preface, an abridgment of the larger work (f. 36 of the MS.).

² O. W. ins. *igitur*.

³ *arenis* has been nearly erased in A., and is omitted in C. D.

⁴ *more*] morte, A.

Reginaldi
Monachi
Vita S.
Godrici,
p. 30¹.

ciderant enarravit. Solebat autem iter¹ solus agens de cœlestibus meditari, et orationem Dominicam cum symbolo frequentius ruminare. Sanctum Andream in Scotia orationis gratia devotus petivit, nec minori devotione ductus Romam perrexit. Inde demum reversus, quibusdam negotiatoribus adjunctus est, et cum eis navigio aggressus est mercaturam. Et² divitias congregens, unius navis dimidium et alterius quartam [partem] habebat. Erat autem corpore robustus et animo strenuus; unde per regiones diversas navigando, loca sanctorum multa visitabat, et eorum se patrocinio commendabat. A.D. 1170.

Id. p. 30⁴.
Id. p. 32⁴.

De puella quæ beato Godrico in peregrinatione ministravit.

Id. p. 36⁴.

Godricus itaque cum jam navalibus lucris sedecim annorum Pilgrimages tempus compleverat, divitias, quas multis laboribus congregaverat, in obsequiis divinis expendere disponebat. Signum itaque vivificæ crucis Jerosolimam petiturus accepit, et Dominicum sepulchrum devotissime visitavit, et inde per Sanctum and Rome. Jacobum in Angliam remeavit. Qui iterum post aliquanti

Id. p. 39².

temporis spatium pia devotione succendebatur, ut Apostolorum limina visitaret, et propositum suum parentibus indicavit. Mater vero cum se itineris comitem futuram assereret, si liceret, filius gratanter annuit, et genetrici humiliter obsequens, humeris eam portabat, quotiens asperitas³ itineris exigebat. Illis autem urbem Londoniensium prætergressis, accessit subito mulier quædam magni decoris, et hujus peregrinationis comitem fieri humiliter supplicavit; quod illi alacriter annuerunt. Erat quidem eis comes individua, et in eorum obsequiis diligens et devota. Nam pedes eorum lavabat, oscula pedibus imprimebat, et aliis cunctis obsequentior habebatur. Ita per totum iter in eundo et redeundo se gerebat, nec ab aliquo interrogata fuit quæ esset vel unde, nec illa id ipsum aliquando indicabat.

Id. p. 40¹.

Cum autem repatriantes Londonias appropinquabant, impetravit licentiam recedendi, et in suo recessu hæc verba dixit; "Tem-
pus est ut illuc redeam unde sum digressa; vos autem
" benedicite Deum, qui sperantes in se non deserit, scientes
" quod⁴ illud eveniet, quod Romæ ab Apostolis postulastis." Hanc autem mulierem de comitatu nemo vidit, nisi Godricus et mater ejus.

¹ iter] inter, A.

² O. W. ins. sic, as the Harleian MS.

³ W. ins. id. It is not in O. The Harleian MS. has hoc.

⁴ quod] quoniam, A. O. W.

A.D. 1170. *Quod vir Dei de peregrinatione reversus ad heremum convolavit.*

His settle-
ment as a
hermit near
Carlisle.

Cumque patri suo matrem restituisset incolumem, omnia vendidit quæ habebat, et eorum benedictione percepta, profectus est ab eis, vitam heremiticam præ omnibus concupiscens. Venit tandem in extremis Angliæ finibus ad civitatem quæ Karleolum nuncupatur, ubi quosdam homines sibi consanguinitate conjunctos inveniens, ab uno eorum Psalterium Sancti Jeronimi ipso donante suscepit, quod in brevi didicit et memoriter recitavit. Tunc silvas, ignorantibus amicis, petens, silvestribus herbis ibi et fructibus aliquandiu victitavit. Ad quem serpentes ac feræ accedentes, ipsum diu intuebantur, sed mox cum omni mansuetudine recedebant. Ille solus in heremo diebus multis conversatus, nunc genuflexionibus, nunc manibus in cælum elevatis, nunc humi prostratus, Dominum assidue precabatur. Tandem solitarium quendam inveniens, et speculuncam senis ingrediens, ab ipso confestim audivit, "Bene venias, frater Godrice;" "Et tu bene valeas, pater Ailrice," cum antea prorsus essent ignoti. "Tu," inquit senex, "ad hoc missus es a Deo, ut corpus senile sepulturæ tradas." Itaque soli per biennium commanserunt, nullam omnino substantiam possidentes. Sene tandem graviter infirmato, Godricus debilem sullevat et transportat, cibos ori ejus applicat, presbiterum adducit, qui ei facta confessione eucharistiam ministrat. Videns ergo Godricus quod morbus inualesceret, dixit; "O spiritus, qui ad imaginem Dei creatus es, adjuro te per Deum omnipotentem, ut me nesciente ex hoc corpusculo non recedas." Sene autem sine mora animam exhalante, vidit in similitudinem velut venti urentis et fervidi formam quasi sphaericam et rotundam, quæ instar vitri lucidissimi tota resplenduit, et illam undique incomparabilis candor obduxit; licet modum qualitatis animæ nemo valeat explicare. Audito autem obitu viri sancti, socii ejus, qui erant in curia beati Cuthberti, inter quos fuerat juvenis conversatus, sepelierunt eum in cimiterio Dunelmensi.

Reginaldi
Monachi
Vita S.
Godrici,
p. 41⁴.

Id. p. 42².

Id. p. 44².

Id. p. 47¹.

Id. p. 48².

Id. p. 50¹.

Id. p. 52¹.

Quod beatus Godricus Jerosolimam profectus cum prosperitate reversus est.

His second
visit to Je-
rusalem.

Sepulto itaque fratre jam dicto, Godricus revertitur ad desertum, hæsitans quid de se divinæ sit placitum voluntati. Dum igitur super hoc attentius Deum oraret, vox lapsa de cælo dixit ei, "Expedit tibi ire Jerosolimam et reverti." Sed

Id. p. 53¹.

¹ Tu] Tunc, O., as the Harl. MS.

² inter . . conversatus] Introduced from a previous passage, p. 47¹.

- Reginaldi et sanctus confessor Christi Cuthbertus ei apparens dixit, A.D. 1170.
 Monachi "Vade Jerosolimam cum Domino crucifigi, et ego tibi sum
 Vita S. "futurus adjutor in omnibus et patronus. Et itineris hujus
 Godrici, "labore consummato, sub mea protectione apud Finchale Do-
 p. 53¹. "mino militabis." Godricus autem Dunelmum reversus, sig-
 Id. p. 55². num crucis cum presbyteri benedictione suscepit. In hoc itinere
 erat ei cibus panis ordeiceus et aqua potus, non vestes mutavit
 nec abluit, non calciamenta deposuit vel mutavit aut emendavit,
 antequam ad loca sancta veniret. Ad sepulchrum Domini et¹
 Id. p. 57¹. ad alia loca sancta veniens, devote oravit, lacrimas fudit, solo
 adhæsit, oscula fixit, ita devotus existens ut vix cuilibet credibile
 videretur. Ad Jordanis fluentia procedens, cum cilicio et cippo
 quem in pera portabat et cruce modica quam semper in mani-
 bus ferebat, aquas fluminis introivit, quæ omni post tempore
 quo vixit habuit cariora. Tunc primo vestes exuit, de aqua²
 lotus ascendit, calciamenta deposuit et dixit; "Deus omni-
 "potens, qui in hac terra nudis pedibus ambulasti, et eos pro
 "me in patibulo clavis transfigi permisisti, ego deinceps cal-
 Id. p. 60¹. "ciamenta pedibus non apponam." Exacto igitur peregrina-
 tionis voto, in Angliam repedavit.

*Quod beatus Godricus apud Finchale locum habitationis Deo
 inspirante elegit.*

- Id. Reversus autem in Aquilonalibus³ Angliæ partibus, locum in On his
 silva invenit secretum Eschedale nuncupatum, et hunc sibi return he
 competere judicabat. Hic de lignis⁴ casulam construxit, et settles first
 cespitibus eam texit, ibique per annum et menses aliquot habi- in Eskdale,
 tavit. Sed cum ibi a dominis fundi molestias sustinuisset, and then
 discessit, et Dunelmum pervenit; ubi psalterium ex integro at Finchale.
 discens, tantum in brevi profecit, quod in psalmis, hymnis,
 et orationibus eruditus est, quantum sibi sufficere videbatur.
 Id. pp. 61¹, Igitur divina admonitione inspiratus, die quadam ad vicinum
 62². nemus processit, ubi audivit pastorem quendam sic dicentem,
 "Eamus in Finchale, greges adaquare." Hæc audiens God-
 ricus, dedit ei solum quem habuit obolum, ut illum duceret
 ad hunc locum; ubi ad interiorē silvæ densitatem progrediens,
 Id. p. 64³. occurrit lupo miræ magnitudinis sævientī, qui in illum irruit,
 ac si vellet dilaniare frustatim. Intellexit autem Godricus
 versutiam fore hostis antiqui, Crucis ei opposuit signum dicens;
 "Adjuro te in nomine Sanctæ Trinitatis, ut festinanter recedas, p. 259.

¹ et . . veniens] Introduced by
 the compiler.

² aqua] qua, A.; aquis, Harl. MS.

³ Aquilonalibus] Aquilonibus, A.

⁴ lignis] linguis, A.

A.D. 1170. " si meæ servitutis obsequium, quod in hoc loco exhibere
 " Domino proposui, sit acceptum ; " et his dictis, fera se ipsius¹
 pedibus prostravit, quasi veniam precaretur.

Reginaldi
 Monachi
 Vita S.
 Godrici, p.
 64°.

*Quod Sanctus Godricus apud Finchale ferarum et serpentium
 socius habitavit.*

His life at
 Finchale.

Advertens igitur mente quod ibidem esset Domino serviturus, Id. p. 66°.
 de licentia Ranulfi Dunelmensis episcopi juxta ripam Weri
 fluminis casulam composuit in terra defossam, quam cespite Id. p. 70°.
 contextit, et cœpit ibi habitare, serpentium socius et ferarum.
 Magna quidem et horribilis aderat serpentium multitudo, Id. p. 67°.
 mitissimas se tamen viro Dei, palpabilesque et ipsius¹ obtem-
 perantes jussionibus exhibebant. Nonnunquam vero eo sedente
 ad ignem, se inter ipsius tibus extendebant, et quandoque in Id. p. 69°.
 disco aliquo vel citho rotundo se scemate componebant.
 Cumque hæc annis aliquibus pertulisset, visum est sibi quod
 ejus orationes impediebant; et die quadam illos solito more
 reperiens, jussit ne amplius domum suam intrarent; et mox
 totum illud vermium genus ita discessit, quod nec ultra casæ
 limen transire præsumpsit. Munera quoque sibi oblata Id. p. 72°.
 plane respuit et cibaria. De laboribus manuum vivere dis- Id. p. 80°.
 ponens, ramos et radices herbarum in cineres redegit, quos
 cum farina ordeï ita commiscuit, ut partem tertiam cineres
 continerent. Insultus libidinis lacrimis, vigiliis, arcebat et Id. p. 76°.
 jejuniis, ita quod plerumque per sex dies abstineret a cibo.
 Post fortia luxuriæ temptamenta, conatus est eum diabolus, Id. p. 78°.
 nunc apparens in urso vel leone, nunc in tauro vel lupo,
 nunc in vulpe vel bufone, terrere; sed ille fortis in fide
 omnia contemnebat. Ut autem carnis incendia superaret, cili-
 cio carnem edomabat asperrimo, et lorica per quinquaginta
 annorum curricula utebatur. Lapidem latum habuit pro mensa, Id. p. 82°.
 super quem panem collocabat prædictum, quem nunquam
 comedit, nisi gravi necessitate compulsus. Potus illi fuit Id. p. 83°.
 gustus aquæ permodicus, nec hunc sumebat nisi valida siti
 coactus. Nunquam jacebat in lecto, sed in humo nuda super Id. p. 84°.
 cilicio fatigatus decubuit, capite supposito lapide quem pro
 mensa habebat. Luna lucente operibus insistebat, et somno
 ita discussus, orationibus incumbabat. Hyeme gelu et nive Id. p. 86°.
 rigenti, nudus flumen ingressus, nocte ibi tota vivam² semet-
 ipsum Domino hostiam immolabat, et usque ad collum sum-

¹ ipsius] impius, A.

| ² vivam] viva, A.

Reginaldi Monachi Vita S. Godrici, p. 88¹. mersus, orationes et psalmos cum lacrimis profunde-
 bat. Dum A.D. 1170. vir sanctus staret in aquis, apparuit ei sæpe diabolus, mem-
 brorum universitate distortus, et cum in eum vellet irruere,
 signo sanctæ Crucis illum confusum fugavit. Vestes ejus
 quas in ripa reliquerat asportavit, quem Godricus ita clamore
 deterruit, quod cuncta relinquens effugit.

*Quod beatus Godricus puerum ex ore imaginis Crucifixi vidit
 exire et in matris gremium descendere reverenter.*

Id. p. 101¹. Die quadam, dum vir Domini Godricus, in oratorio suo His visions.
 sedens, psalterium ruminaret, vidit ex ore imaginis Crucifixi
 puerulum exire, qui ad imaginem beatæ Virginis, quæ in
 parte Aquilonis stabat in eadem trabe, descendit et gremio
 ipsius insedit. Illa vero manus contra venientem extendens,
 amplexum fere per tres horas brachiis confovebat. Puer
 quoque, quamdiu sedebat in gremio matris, ut vivens in cor-
 pore se movebat, et ad ejus adventum pariter et discessum
 tota sacræ Virginis imago ita contremuit, ut de trabe ruina¹
 minari videretur. Putabat autem amicus Dei Godricus ima-
 ginis membra vitali spiritu compleri, et puerum non aliud
 esse quam Jesum credidit Nazarenum. Deinde puer eodem
 modo quo venerat in os rediit Crucifixi.

*Quod mater Domini et Maria Magdalene beato Godrico appa-
 runt, et de cantico quod a Matre didicit Salvatoris.*

Id. p. 117². Altera vice cum vir sanctus coram altari beatæ Virginis et He is
 Dei genetricis oraret, vidit duas puellas quasi ætate teneras visited by
the blessed
Virgin
Mary and
S. Mary
Magdalene.
 stantes ad duo cornua ipsius altaris specie pulcherrimas, qua-
 rum vestes erant niveo splendore fulgentes. Quibus diu in-
 vicem se contemplantibus, tacuit Godricus, non ausus se
 movere; sed sæpius in eas oculos convertibat, et quandoque

Id. p. 120¹. cernuus adorabat. Tunc virgines ad Godricum accedentes, illa
 quæ a² dextris erat altaris illum taliter est affata; "Nunquid
 me, Godrice, cognoscis?" Et ille, "Domina, hoc nemo potest,
 nisi cui tu² volueris revelare;" et illa, "Vere dixisti, quia
 mater Christi sum, et per me Ipsius gratiam obtinebis.
 "Ista est autem Apostolorum apostola Maria Magdalene."
 Et Godricus pedibus Dei genetricis advolutus, "Tibi me,
 "domina mea," inquit, "committo, ut me perpetuo custodire

¹ ruina] ruinam, W.

² a] ad, A.

² tu] te, W., though O. has tu.

A.D. 1170. "digneris." Tunc utraque manus super caput ejus imposuit, et cæsariem complanantes domum odore dulcifluis compleverunt.¹ Post hæc autem Dei genitrix canticum quoddam coram illo, musica modulatione præcinit, et ipsum cantare edocuit, quod frequenter repetens Godricus memoriæ firmiter commendavit.

The English hymn taught him.

Est autem canticum illud Anglico idiomate compositum sic;

"Seinte² Marie clane virgine,
 "Moder Jesu Cristes Nazarene,
 "Unfo, scild,³ þin Godrich
 "Onfang, bring, haali, þidh þe in Godes rich.
 "Seinte Marie Cristes bur,
 "Meidenes clenhad, moderes flur,⁴
 "Dilie mine sennen, rixe i min mod,
 "Bring me to þinne⁵ þidh self God."

The first of these two stanzas is from the Harl. MS., f. 74b. [p. 287²]. The second is from MS. Reg. 5 F. vii. f.

Hoc canticum potest hoc modo in Latinum transferri:⁶ 85.

"Sancta Maria Christi thalamus, virginalis puritas, matris flos,
 "dele mea crimina, regna in mente mea, duc me ad felicitatem
 "cum solo Deo." Præcepit itaque mater Christi Nazareni,⁷ ut Id. p. 120¹.
 quotiens dolori, tædio, vel temptationi subcumbere formidaret,
 hoc se cantico solaretur. "Nam me," inquit, "sic invocans,
 "meum senties constanter auxilium." Deinde signum Crucis
 capiti ejus imprimens, ipso cernente, in cælum ascendunt,
 odorem ei suavissimum relinquentes.

Quomodo Sanctus Godricus duos mortuos resuscitaverit.

His miracles. Venerunt⁸ die quadam ad hominem Dei vir cum uxore sua, ipsum misericoorder obsecrantes ut resuscitare⁹ filiam suam mor-

¹ compleverunt] repleverunt, O. W.

² This is thus given in the Harl. MS., f. 74 b. with musical notes:

"Seinte Marie virgine moder
 "jesu cristes nazarene, on fong
 "schild help þin godrich, on fong
 "bring heglliche wip þe ine godes
 "rych."

³ O. W. ins. *help*, as the Harl. MS.

⁴ *flur*] flour, O.

⁵ *þinne*] blisse, W., though O. has *þinne*; A. C. D. have *þinine*; Reg. 5. F. vii. has *þinne*.

⁶ A. omits the translation of the first stanza, which O. W. give, "Sancta Maria, virgo munda, mater Jesu Christi Nazareni, suscipe, adduc, sancta, tecum in Dei regnum." This is in the Harl. MS., which does not give the translation of the second stanza.

⁷ *Nazareni*] Om. O. W.

⁸ *Venerunt*] So O. W. A. has *Fruerunt*, apparently a confusion between *Exierunt* and *Venerunt*. C. has *Fuerunt*, D. *Pervenerunt*.

⁹ *resuscitare*] resuscitaret, A. C.; recitaret, D.

Reginaldi Monachi Vita S. Godrici, p. 133³. tuam dignaretur. Et corpus exanime de sacco excurrentes, coram A.D. 1170. ipso illud projecerunt. Vir autem Domini, qui ad tantæ virtutis opus se judicabat indignum, nihil respondit, sed in agrum processit, ut consuetum exerceret laborem. Illi autem commoti recesserunt, corpus relinquentes in oratorio, et dicentes; p. 260.

Id. p. 135¹. "Habeat cadaver et infodiat, vel illud vitæ restituat, quia posset suscitare si vellet." Godricus vespere domum rediens in angulo oratorii corpus invenit. Ad Deum igitur tota cordis intentione conversus, orationibus cœpit instare, ut Deus omnipotens, qui vita omnium est et salus, puellam ad vitam revocare dignaretur. Tribus autem diebus et binis noctibus¹ hoc agere non cessavit; sed die tertia, cum adhuc esset in lacrimis, ante altare procumbens, vidit puellam ad altare venientem, et vocatis cum festinatione parentibus, reddidit eis puellam incolumem, jurantibus illis prius, quod secretum hoc, dum Godricus viveret, nemini revelarent.

Id. MS. Harl. 322, f. 60. Alio quoque tempore viro Dei puerum mortuum² a parentibus clam oblatum jussit super altare in oratorio beatæ Virginis ponere, et parentes consolans lacrimantes ait; "Ne putetis," inquit, "puerum esse mortuum, sed mecum flexis genibus divinam pro puero clementiam exorate." Oratione igitur completa, præcepit ut eum tollerent de altare, et accedentes viventem reperiunt et ridentem. Moxque illos sacramentis constrinxit, ne hoc opus ante ipsius obitum propalarent.

Qualiter monacho vitam ejus scribere volenti responderit.

Prolog. ad Reginaldi vitam, MS. Harl. 322, ed. Stevenson, pp. xxxii., xxxiii. Habuit autem vir sanctus monachos Dunelmenses valde familiares, sed tamen inter cæteros monachum quendam nomine N.³ specialius diligebat. Hic autem, cum a multis rogatus fuisset, ut vitam et virtutes Sancti Godrici profuturas litteris commendaret, ipse pro rerum veritate certius inquirenda accessit ad virum Dei, volens ab eo quid scribere deberet familiaris erudiri. Residens autem ad pedes sancti dixit, quod libenter scriberet vitam ipsius si annueret, protestans quam utile foret, si actuum ejus notitia ad posteros deveniret. Ille vero quasi commotus, vultum convertens⁴ ait; "Vitam Godrici, amice, talem esse cognoscas. Godricus prius mo rusticus pinguis, fornicator immundus, fœnerator, falsarius, deceptor, perjurus, adulator, discurrens, petulans, et

¹ Tribus . . . noctibus] Tribus quidem noctibus et duobus diebus, Harl. MS.

² puerum mortuum] puer mortuus, A.

³ N.] Probably an error for R. i.e. Reginaldus.

⁴ convertens] convertes, A.

A.D. 1170. "gulosus; modo pulex mortuus, canis foetidus, vilis vermiculus, Reginaldi
 "non heremita, sed hypocrita, non solitarius, sed mente diffusus, Monachi
 "devorator elemosinarum, fastidiosus deliciarum, cupidus et Vita S.
 "negligens, otiosus et stertens, prodigus et ambitiosus; et qui Godrici,
 "non esset dignus alii[s] servire, cotidie sibi ministrantes ver- Prolog. p. xxxiii.
 "berat et objurgat. Hæc autem et his pejora scribere poteris
 "de Godrico." Et his dictis velut indignatus obtinuit; et
 monachus cum nonnulla¹ confusione discessit. Interjectis autem
 deinceps aliquot annis, nihil de ipsius vita monachus ausus fuit
 inquirere, donec ipse quasi misertus ejus, et² velut de prædicta
 poenitens injuria, ultro cœpit dicere quod volebat. Adjuravit
 tamen monachum per dilectionem qua ei conjunctus erat, ut
 eo vivente nemini libellum ostenderet.

*Qualiter Sanctus Godricus de exitu animæ et statu interrogatus
 responderit.*

His answer respecting the manner in which the soul leaves the body. Altera vice cum idem monachus propter festum Sancti Jo- Id. p. 205⁴.
 hannis Baptistæ illuc veniret, ut viro Dei missam celebraret,
 sedens extra limen oratorii, illum intus canentem audivit. De-
 inde post vesperras interrogavit eum frater, qualis esset exitus
 animarum ex hoc mundo; ad quod tale fertur accepisse re-
 sponsum: "Sancta," inquit, "anima leniter exit a corpore;
 "sed peccatrix anima, velut immatura, multis flagris ad exitum
 "perurgetur. Egressa vero ad aeris fastigium sine mora con-
 "scendit, et ibi moram quandoque facit, expectans quid Deus
 "de illa facere velit. Est autem ibi quasi quædam porta fer-
 "rea et angusta, hinc inde spirituum bonorum et malorum cus-
 "todiis circumcincta, per quam animæ justorum levi transitu
 "admittuntur, injustæ vero graviter angustantur et cruciantur,
 "et ad inferiora miserabiliter deprimuntur. Hodie vero con-
 "spexi animam cujusdam justi liberam transvolare per eam,
 "et ideo cum angelis eam deferentibus cœpi præ gaudio
 "cantare, quod et tu admirans audisti."

Qualiter Sanctus Petrus beato Godrico missam celebraverit.

His vision of S. Peter. Monachus idem iterum illuc reversus quæsit ab homine Id. p. 211⁴.
 Dei, num missam vellet audire; qui respondit: "Hodie de
 "Sancta Trinitate missam audiui, et communionem de manu
 "viri cujusdam decandidati suscepi, qui de cælo descendens
 "iterum in cælum ascend[it], et ut peccata confiterer admonuit,
 "et de meis excessibus dixi ei quicquid mihi occurrit; sic

¹ nonnulla] non ullam, A.

² et . . . injuria] Added by the compiler.

Reginaldi " autem absolutus ab illo, eucharistiam de manu ipsius reve- A.D. 1170.
Monachi " renter percepi. Officio quoque peracto, elevatis manibus est
Vita S. " elevatus in cælum. Laudasne, fili, ut post hæc a te modo
Godrici, " disciplinam vel communionem accipiam?" Et ille respon-
p. 211⁴. dit, quod hoc facere non auderet; sed quæsit ab eo quis
sanctorum ille fuisset; et vir Dei dixit, hunc fuisse Petrum
Apostolum, qui missus fuerat a Domino, ut ipsum absolveret
a peccatis. " Tu missam," inquit, " in honorem beatæ Virginis
celebrato, ut ejus interventu Filium ipsius habere propi-
tium mereamur." Et monachus Deum laudans, lætus paruit
imperanti.

*Qualiter Sanctus Godricus per orationes et crucis signum fuerit
a dæmonibus liberatus.*

- Id. p. 311⁴. Sanctus heremita et amicus Dei Godricus, cum annos sexa- In his last
ginta¹ in heremo apud² Finchale strenue peregrisset, morbo con- illness he
Id. p. 312¹. fectus et senio, ad transitum propinquabat. Nam per octo fere is assaulted
annos in lecto languidus decubuerat, nec unquam nisi alienæ by demons,
manus auxilio se in latus aliquod declinabat. Quo utique them to
tempore tot sustinuit ægritudinum temptationumque molestias, flight.
quod nec lingua possent vel calamo comprehendere. Venerunt
ad eum duo dæmones,³ deferentes lecticam et dicentes; " Huc
venimus ut te ad inferos deportemus, quia senex delirus es,
et de sapientia factus insipiens;" ille crucis signaculo se
munivit, et orans protinus dæmones effugavit.

*Quomodo diabolus Sanctum Godricum in capite percusserit, et de
morte ejus.*

- Id. p. 314². Postea vero cum vir Dei vice quadam in lecto solus jaceret, Another
ministri, qui foris erant, vocem illos vocantem audierunt; et assault of
accurrens unus eorum festinanter, invenit eum corpore nudum the devil.
jacentem in oratorii pavimento; et illum in lecto reponens, p. 261.
quæsit ab eo quare sic jaceret. Et ille; " Diabolus," inquit,
" mihi astitit, et videns me post quietem somni tepidius
agentem, subito de lecto me pepulit improvisum, et scamno
caput meum allisit." Et ostendens gibbum in capite, hæc
verba subjunxit: " Ita subito me prævenit inimicus, quod
signo crucis me non potui præmunire, et ait; ' En Godrice
' rustice, de quo non valui hactenus per meos satellites

¹ sexaginta] quadraginta, W.,
though O. is correct.

² apud Finchale strenue] Added
by the compiler.

³ dæmones] zabulli, Harl. MS.

A.D. 1170. " ' triumphare, dum lecti mollia quæris et sicca,¹ a me modo Reginaldi
 " ' occideris.' Cogitet ergo unusquisque quam periculosum Monachi
 " sit delicias corpori adhibere, et mollitie delectari, cum non Vita S. God-
 " possit Deus in finibus suaviter viventium inveniri." Obiit drici, Harl.
 Death of S. Godric, May 20. antem venerabilis pater Godricus duodecimo kalendas Junii, Id. p. 327¹.
 in octavis scilicet Dominicæ Ascensionis, cujus² vita et virtutes
 supra homines esse et impossibilia relatu videntur. Sepultus
 est autem in oratorio suo ad plagam Septentrionalem, ante Id. p. 331³.
 gradus altaris Sancti Johannis Baptistæ, cujus³ sepulchrum
 usque in diem hodiernum choruscat miraculis gloriosum.

De coronatione regis Henrici juvenis.

Coronation of the young king Henry by Roger, archbishop of York, against the letters of the Pope. Eodem⁴ tempore, id est anno Domini MCLXX., idus Julii, con- Diceto, col. 552.
 venerunt ad mandatum regis Anglorum Henrici, apud West-
 monasterium, Rogerus Eboracensis archiepiscopus et omnes
 suffraganei Cantuariensis ecclesiæ episcopi, ad coronationem
 Henrici filii regis primogeniti, qui patre jubente coronatus
 est solemniter a Rogero Eboracensi archiepiscopo, quarto-
 decimo kalendas Julii, contra prohibitionem domini Papæ, qui
 literas ipsi archiepiscopo et aliis episcopis regni in hæc verba
 direxit: " Universitati vestræ auctoritate Apostolica penitus
 " inhihemus, ne quisquam vestrum novo regi coronando, si
 " forte casus emergerit, absque assensu Cantuariensis archi-
 " episcopi et ecclesiæ Cantuariensis conniventia, contra anti-
 " quam ejus consuetudinem et dignitatem, manum apponere
 " qualibet occasione præsumat, aut id aliquatenus attemptare."
 Meeting of the king and archbishop at Montmirail, which comes to nothing. Sed⁵ hæc frustra, quia antequam literæ essent promulgatæ, (Not in Diceto.)
 negotium fuerat consummatum. Et rex statim post corona- Diceto, col. 552.
 tionem filii sui mare transiens, convenit ad colloquium archi-
 episcopi Cantuariensis apud Muntmirail, ubi præsens erat rex
 Francorum; et post diutinum de pace tractatum inter eos,
 cum perventum fuisset ad osculum, quia archiepiscopus dixit
 ad regem, " In honore Dei vos osculor," rex recessit ab
 osculo, quasi conditionaliter involutus. Nam rex semper in
 verbis archiepiscopi conscientiam habentis purissimam quas-

¹ *sicca*] sicci, A.

² *cujus . . . videntur*] Introduced by the compiler.

³ *cujus . . . gloriosum*] Introduced by the compiler.

⁴ In the margin is a crown, inclined at an angle; a little lower, a shield with the three leopards, half

red and half black; above the two sides are "pomposum principium" in red, and "vitæ brevisitas" in black; and below in red, "In medietate rubea vitale, in nigra vero accipe mortale auspiciam."

⁵ *Sed . . . consummatum*] Introduced by the compiler.

Diceto, col. 552. dam clausulas causabatur, videlicet, nunc *salvo honore Dei*, A.D. 1170. nunc *salvo ordine meo*, nunc *salva fide Dei*. Archiepiscopus¹ vero regis cantelas habuit semper suspectas, ne si concordiam absolute iniret, iniquas Angliæ consuetudines regi concedere videretur.

*De concordia facta inter regem Henricum et beatum Thomam
Cantuariensem archiepiscopum.*

Diceto, col. 552. Convenerunt iterum rex Francorum cum rege Anglorum et Willelmo Sinonensi archiepiscopo et episcopo² Nivernensi, apud Fractam-Vallem. Cum autem rex et archiepiscopus in partem secessissent, bisque descendissent, et bis equos ascendissent, bis stapham archiepiscopi rex tenuit, cum equum ascendisset; sed tandem apud Ambazium, procurante Rotrodo Rothomagensi archiepiscopo, rex [et] Thomas archiepiscopus Cantuariensis concordiam inierunt. Et pace confirmata, rex Henricus scripsit Henrico filio suo novo regi litteras in hæc verba:

Meeting at Freteval with the archbishop of Sens and bishop of Nevers. The reconciliation at Amboise.

Id. "Sciatis quod Thomas Cantuariensis archiepiscopus pacem
"mecum fecit ad voluntatem meam, et ideo præcipio ut ipse
"et omnes sui pacem habeant; et faciatis ei habere et suis,
"qui pro eo exierunt ab Anglia, omnes res suas bene et in
"pace et honorifice, sicut habuerunt tribus mensibus antequam
"exiret ab Anglia. Et faciatis venire coram vobis de melio-
"ribus et antiquioribus militibus de Saltwde, et eorum jura-
"mento faciatis recognosci quid ibi habetur de feodo archi-
"episcopatus Cantuariensis; et quod recognitum fuerit esse
"de feodo ejus, ipsi faciatis habere. Valet."

Letter of Henry II. to his son, announcing it, and ordering the archbishop's property to be restored.

His¹ ita gestis, Thomas venerabilis Cantuariensis archiepiscopus, antequam ad Angliam transfretaret, Romam misit, domino Papæ denuncians quod cum rege Anglorum pacifice convenisset. Papa autem Deum glorificans litteras ei rescripsit quæ sequuntur:

The archbishop sends the news to the Pope.

Epp. v. 29 (Giles, ii. 227). "Anxietate cordis et amaritudine premimur, cum angustias,
"onera, et gravamina, quæ zelo justitiæ et pro libertate
"ecclesiæ manutenenda æquo animo et invicta fortitudine
"tolerasti, ad memoriam reducimus et meditatione sedula
"cogitamus; veruntamen ut in te virtutis perfectionem adimpleres, non potuisti frangi adversis, nec a tuæ constantiæ proposito amoveri; tuam super hoc admirandam commendamus virtutem, et tibi super tanta patientia in Domino plurimum congaudemus. Cæterum quoniam regem Anglorum diutius in patientia et benignitate portavimus, et blandis
"dulcibusque verbis, et interdum duris et aspersionis, ut ad se re-

Letter of the Pope in answer.

¹ This sentence is the compiler's. | ² Bernard.

A.D. 1170. "diret sæpe monuimus, si pacem, quam tecum fecit, executione Epp. S. T.
 "operis non impleverit, et tibi ac tuis et ecclesiæ tuæ pos- C. v. 29.
 "sessiones et honores ablatos non restituerit, tibi plenam
 "auctoritatem concedimus, in personas et in loca quæ ad
 "tuam legationem pertinent, ecclesiasticam justitiam exercere,
 "nullius obstaculo appellationis obstante."

*De adventu beati Thomæ Cantuariensis archiepiscopi in
 Angliam ab exilio.*

The arch- Hac igitur securitate tam¹ a Papa quam a rege accepta, in Diceto,
 bishop re- Angliam rediit, et in kalendis Decembris ad portum applicuit col. 553.
 turns, and Sandicenssem. Qui statim, ut² nihil de contingentibus omitteret,
 lands at quibus martyrii gloriam, quam ardentè sitiebat, impediret,
 Sandwich. misit litteras domini Papæ Eboracensi archiepiscopo, hæc
 verba continentes:

Letter of "Cum filium suum rex vester coronari voluerit, contempto Id.
 the Pope "Thoma Cantuariensi archiepiscopo, ad cujus officium de anti-
 suspending "quo jure dinoscitur pertinere, per manum tuam, frater
 the arch- "archiepiscopo, in aliena provincia diadema regni ei fecit
 bishop of "imponi. In coronatione vero illius, nulla ex more de con-
 York for "servanda ecclesiæ libertate cautio juratoria est præstita,
 the young "nec, sicut aiunt, a vobis exacta; sed potius juramento asse-
 king's "ritur confirmatum, ut regni consuetudines iniquas,³ sub
 coronation. "quibus dignitas periclitatur ecclesiæ, illibatæ debeant omni
 p. 262. "tempore conservari. In quo etsi multum prænominati regis
 "reherentia nos conturbat, amplius tamen de vestra et alio-
 "rum coepiscoporum vestrorum possumus infirmitate moveri,
 "qui, quod dolentes dicimus, facti sicut arietes non habentes
 Thren. i. "cornua, abistis absque fortitudine ante faciem subsequenti-
 6. "Et si forte hoc licere tibi, frater archiepiscopo, in propria
 "potuisset provincia, quomodo tamen in aliena et illius præ-
 "cipue, qui exulare pro justitia et solus exire voluit et dare
 "gloriam Deo, tibi licuerit, nec de ratione possumus nec de
 "sanctorum patrum constitutionibus invenire. Unde et post
 "tam iniquas consuetudines juramento firmatas non adjecistis
 "sumere scutum fidei, ut staretis pro domo Domini in die
 "prælii.⁴ Ne, si diutius tacuerimus, una vobiscum in die

¹ tam . . . accepta] introduced by the compiler.

² ut . . . impediret] Introduced by the compiler.

³ iniquas] Sic A. W., probably from the compiler altering Diceto's "quas avitas dicunt," and forgetting to change the case. O. has *inaquas*.

⁴ In the margin are the lines (from MS. Reg. 13, E. 6),

"Annus millenus centenus sep-
 "tuagenus
 "Primus erat, primas quo cadit
 "ense Thomas."

They are also given in Hoveden, ii. p. 17.

A.D. 1170. eversionem consuetudinum regni. Quibus¹ respondit archiepi- Cf. Herb. de Bosham, v. 7, pp. 318, 319.
 the sus- scopus, quod episcopi excommunicati, si jurare vellent in forma
 pended bishops. ecclesiæ se mandato domini Papæ parituros, ipse pro pace
 His an- ecclesiæ et reverentia domini regis eos absolveret. Quod cum
 swer. episcopis referretur, responderunt, juramentum hujusmodi, nisi
 He is pre- ex voluntate regis, se non præstare debere. Et cum paulo Diceto, col.
 vented post archiepiscopus tenderet ad videndum faciem novi regis, 554.
 from going qui tunc apud Wdestoke morabatur, venerunt ad eum nuncii
 to the ipsius regis, interdicentes ex parte ejus, ne ultra procederet,
 young king ed ad suam ecclesiam rediret.²
 at Wood- stock.

Qui, cum comminationes multiplicarent, obtemperavit; Compare
 nondum enim venerat hora ejus. Moram igitur faciens the account
 aliquot diebus apud Harewes manerium suum, quod of this in-
 distat a cœnobio beati Albani circiter septem milibus, terview
 Dec. 10, ibi pausavit faciens festum de *O sapientia*, nec ullam given in the
 with Si- mon, abbat faciem turbidam ostendit, ipse athleta Dei. Cui cum Gesta Ab-
 of St. Al- bani (Riley), i. p. 185.
 bans. abbas Sancti Albani in esculentis et poculentis nobile
 fecisset xenium, regratians archiepiscopus dixit satis
 civiliter, "Accepto ejus præsentias, id est, xenia, mallet
 "tamen præsentiam." Cui nuncius ejus, "Domine, ecce
 "apparet veniens in foribus." Cui occurrit archiepi-
 scopus usque ad ostium. Venit enim dictus abbas Simon
 nomine, et recepto eo in osculo, habuerunt multas diu
 confabulationes. Deinde petiit archiepiscopus abbatem,
 ut iret ad Wudestoc ad juvenem regem, admoneretque
 dulcibus, quibus abundavit ac efficacibus sermonibus, ut
 rigorem conceptum leniret. Obtemperans igitur abbas
 ipsum adiit festinanter; sed cum nihil nisi superbiam
 et indignationem inveniret, rediit infecto negotio.
 Quod cum cuncta rediens archiepiscopo renunciaret,
 vultu demisso ac tristi respondit archiepiscopus sus-
 pirans, "Sine modo, sine modo;" et caput movens,
 addidit quasi spiritu prophetico, "Siccine, siccine
 "adesse festinant tempora consummationis." Abbas
 autem non intellexit verbum, sed postea omnia patu-

¹ This seems to be taken from the words, "qui Cantiam revertens
 what follows below, p. 280, from "ibi disposuit dies Natalitios cele-
 Diceto, col. 555. brare," from Diceto, col. 555.

² O.W. end this paragraph with

erunt. Et intuens ipsum abbatem oculo piissimo, et A.D. 1170.
fere lacrimanti ait; "Domine abbas, grates tibi refero
" aduberes de labore tuo licet inutili;

" Non est in medico semper relevetur ut æger:

" Interdum valida¹ plus valet arte malum."

Ovid.
Epist. ex
Ponto, i. 3,
17.

Et subjunxit, "Sed et ipse portabit sine dilatione
" judicium;" et respiciens clericos circumsedentes addi-
dit dicens, "Ecce, amici mei, quid contigit; plus fecit
" mihi nunc obsequii et civilitatis iste abbas, qui in
" nullo mihi tenetur obligatus, quam omnes confratres
" et suffraganei mei episcopi." Præceperat enim abbas
recedens apud Wdestoc cellerario suo, ut cotidie ipsum
archiepiscopum, qui prope erat, munifice visitaret. Cum
igitur abbas domum rediturus peteret archiepiscopum
obnoxius, junctis manibus, ut dignaretur caritatis in-
tuitu domum Sancti Albani, ad Natale quod immine-
bat, sua desideratissima præsentia illustrare, et tenere
ibidem festum Christi Nativitatis et Angliæ protho-
martyris, respondit obortis lacrimis archipræsul; "O
" quam libenter vellem, sed multo aliter diffinitum est;
" vade in pace, pater carissime, vade ad ecclesiam tuam,
" quam Dominus conservet; vado autem ad meam; cito
" audies meam sufficientem excusationem, quare tecum
" non venio. Sed tu potius, si fieri potest, mecum
" veni, ut meus sis conviva, et in tribulationibus, qui-
" bus abundo, consolator." Quod cum renuisset, quia
oportuit eum solemnibus suæ interesse ecclesiæ in tanta
festivitate, accepta abbas recessit benedictione. O
quantis lamentis, quantisque suspiriis abbas postea cor
suum cruentavit; quia non datum fuerat ei desuper
in tanti martyris consortio gloriam suscepisse. Archi-
episcopus autem ad ecclesiam suam iter maturavit, dies
Natalicios celebraturus, et infra octo dies illos ad Domi-
num migraturus.

¹ *valida*] docta, Ovid.

A.D. 1171: *De passione beati Thomæ Cantuariensis archiepiscopi.*

The arch-
bishop ex-
communi-
cates Nigel
de Sack-
ville and
Robert de
Broc.

Anno Domini MCLXXI. Beatus Thomas Cantuariensis archi- Diceto, col. 555.
episcopus, sermonem habiturus ad populum in die Dominicæ
Nativitatis, pulpitum ascendit, et sermone completo, Nigellum
de Sackevilla, ecclesiæ de Herges¹ violentum incubatorem, et
ejusdem vicarium ecclesiæ, Robertum quoque de Broc, qui
equum quendam ipsius archiepiscopi victualia deferentem ad
dedecus et ignominiam ejus decurtaverat, solenniter excommu-
nicavit.

His mar-
tyrdom.

Quibus ita gestis, quinta die Dominicæ Nativitatis, circa Id.
horam² vespertinam, cum³ archiepiscopus cum clericis suis
in thalamo resideret, Willelmus de Traci, Reginaldus filius
Ursi, Hugo de Morvilla, et Ricardus Brito, de Normannia
venientes, tanquam furia inveci, subito in thalamum irru-
perunt, denunciantes ex parte regis ut episcopos Angliæ sus-
pensos officio suo restitueret et excommunicatos absolveret.
Quibus respondit archiepiscopus, non esse judicis inferioris, ut
sententiam superioris absolvat; et quod nulli hominum liceat
infirmare quod sedes Apostolica decreverit statuendum. Atta-
men si Londoniensis et Saresberiensis episcopi et⁴ alii excom-
municati suo mandato se parituros jurare vellent, eos pro pace
ecclesiæ et reverentia domini regis absolveret. Illi vero ira
incandescentes, et scelus nefarium, quod in mente conceperant,
ad effectum perducere properantes, cum impetu recesserunt.
Archiepiscopus vero, monentibus clericis suis, et hora diei
vespertina urgente, in majorem intravit ecclesiam, vespertas
cantaturus. Quatuor itaque satellites nefandi supradicti, armis
interim induti militaribus, archiepiscopum e vestigio sunt se-
cuti. Qui cum ad ecclesiam pervenissent, ostia ejus, ut præ-
ceperat archiepiscopus, invenerunt aperta. "Neque enim,"
ait "Christi ecclesiam, quæ cunctis debet esse refugium, or-
dine turbato commutabimus in castellum." Turbis quoque
undique confluentibus, præfati quatuor milites ecclesiam irre-
verenter ingressi, clamare cœperunt, "Ubi est proditor regis?
" ubi est proditor regis? ubi est archiepiscopus?" Ille autem
cum audisset nomen archiepiscopi, a tertio vel quarto presbiterii
gradu quem jam ascenderat, eis obviam regressus est, dicens,
"Si quæritis archiepiscopum, ecce me in promptu habetis."
Quibus acerba proponentibus ei ac⁴ mortem comminantibus,

¹ *Herges*] i.e. Harrow.

² *cum*] Inserted by Par. Diceto
has dum.

³ *et . . excommunicati*] Added by
the compiler.

⁴ *ac . . comminantibus*] Added
by the compiler.

Diceto, col. 555. ait, "Ego mori paratus sum, vitæ præferens assertionem A.D. 1171. "justiciæ et ecclesiæ libertatem. Rogo tamen ut mei non sint "obnoxii pœnæ, sicut non fuerunt incentores causæ." Dum autem nefandi carnifices¹ strictis ei insurgerent ensibus, ait, "Deo et Beatæ Mariæ et sanctis hujus ecclesiæ patronis et p. 263. "Beato Dionisio meipsum et ecclesiæ causam commendo." Im- molatus itaque martyr² gloriosus ante altare Beati Benedicti, letale vulnus excepit in illa corporis parte, qua olei sacri perfusio specialius illum Domino consecraverat.³ Nec satis Outrage on fuit eis sanguine sacerdotis et nece ecclesiam prophanare et his body. diem sacratissimum incestare, nisi, corona capitis amputata, funestis gladiis jam defuncti eicerent cerebrum et [per] pavi- mentum crudelissime spargerent cum cruore.

Johannis Sarisber. Vit. S. Thomæ, i. p. 337 (Giles).

*Quod lictores beati martyris spolia rapuerunt, et de ejus
martyrii dignitate.*

Diceto, col. 555. Translato ad cælestia martyre glorioso, nefandi lictores cum Robbery suis complicitibus supellectilem martyris et clericorum ejus by the vestes et ministrorum officinarum omnium utensilia penitus murderers. rapuerunt. Corpus autem sanctissimum, quod in ecclesiæ decubuit pavimento, ante majus altare est sub ipsius diei crepusculo deportatum; ubi quod prius ad notitiam solius cubicularii devenerat, astantibus tunc cunctis venit in lucem. Licet enim Sackcloth archiepiscopus habitum monachilem, quem a tempore suæ⁴ worn by the arch- promotionis occulte portaverat, habitu canonicali suppres- sisset, carnem tamen cilicio attritam cum femoralibus cili- cinis, quod fuerat a sæculis inauditum,⁵ curaverat edomare. Et ut aliqua breviter perstringamus quæ concurrunt, die Remark- Martis archiepiscopus apud Norhamtonam a curia regis re- cessit, die Martis recessit ab Anglia exilium subiturus, die able Tues- days in his life. Martis præcepto domini Papæ revertens in Angliam est ap- pulsus, et die Martis martyrio consummatus.

Id. col. 556. Sequenti vero die Mercurii summo diluvio rumor increbuit, His hurried quod nefandi carnifices corpus archiepiscopi abstrahere ab burial. ecclesia condixerant, et extra muros civitatis illud⁶ proicere, avibus et canibus discernendum. Sed abbas de Boxleia cum

¹ *carnifices*] satellites, Diceto.

² *martyr . . . Benedicti*] coram altari, Diceto. He mentions the altar of S. Benedict in the next paragraph, col. 556.

³ There is a picture of the martyrdom at the foot of the page.

⁴ *sua promotionis*] multo, Diceto; A. has *promonitionis*.

⁵ A. O. W. and the Hist. Angl. ins. *carnem*.

⁶ *illud*] so Par. in the margin; istud, A.

A.D. 1171. priore et conventu ecclesiæ Cantuariensis illud maturiori tra- Diceto, dentes sepulturæ, nec abluendum fore illis videbatur, præsertim col. 556. cum longa nimis abstinencia fuerit maceratum, cilicio abster- sum, et proprio sanguine consecratum.

Remark-
able points
in the mar-
tyrdom.

In¹ hoc sane multa notabilia concurrunt martyrio. Primo, quod passus est pro assertionē justiciæ et ecclesiæ libertate. Secundo, quod in ecclesia non qualicumque, sed in illa quæ mater est omnium ecclesiarum gentis Anglicanæ. Tertio, quod non in quolibet tempore, sed in diebus Natalitiis, in quibus homicidæ rei læsæ majestatis habentur. Quarto, [quod] non simplicem sacerdotem peremerunt, sed utique talem, qui in regno Angliæ erat summus in populo, et pater omnium sacerdotum. Quinto, quod non passus est in quolibet mem- bro, sed in eo corporis loco, quo tonsuram acceperat ut in sortem Dei admittetur, et quem sacri perfusio olei Domino consecravat.²

De pœnitentia regis, et quod nuntios Romam misit qui eum excusarent.

Penitence Rex autem Anglorum Henricus tunc temporis in Normannia Diceto, col. of the king. morabatur apud Argentomum, quando rumor infaustus ad 556.

eum, quibusdam perferentibus, penetravit. Qui in primis ad omnia lamentationum convertens genera, regiam majestatem prorsus in cinere et cilicio commutavit, omnipotentem Deum testem invocans, quod opus nefarium nec sua voluntate vel conscientia commissum est, nec suo artificio perquisitum; nisi forte ex hoc reus sit, quod archiepiscopum minus diligere videbatur. Super hoc quoque se judicio ecclesiæ prorsus exposuit, et humiliter se suscepturum, quicquid in eum fieret statuendum, salubriter compromisit. Misit ergo nuncios ad summum Pontificem, qui eum excusarent et ejus innocentiam allegarent; quos nec dominus Papa videre voluit, nec ad pedes vel ad osculum admittere dignabatur. Sed nuncios, qui secundo missi fuerunt, aliqui cardinalium susceperunt, sed verbis tantum. Instante tandem quinta feria ante Pascha, in qua de consuetudine Romanæ ecclesiæ solet Papa publice vel absolvere vel excommunicare, quibusdam domini Papæ silentiariis ad aures nunciorum regis perferentibus, devenit, quod Papa ea-

The pope
refuses to
see his mes-
sengers.

¹ This paragraph is the compiler's.

² W. has in the margin,
"Quis moritur? præsul. Cur?
"pro grege. Qualiter? ense.

"Quando? natali. Quis locus?
"ara Dei."

These lines are also in the Hist. Anglor. i. p. 364. They are not in O. They are taken from the margin of the Diceto MS., Reg. 18, E. 6.

- Diceto, col. 556. dem die decreverat in regem Angliæ nominatim et in omni- A.D. 1171.
bus terris suis de communi fratrum suorum consilio interdicti The pope
ferre sententiam, et eam, quæ lata fuerat in archiepiscopum is with
Eboracensem et alios Angliæ episcopos, confirmare. Sic difficulty
nuncii regis in arcto positi, quibusdam cardinalibus domino induced
Papæ suggerentibus, quod idem nuncii a rege Anglorum not to ex-
acceperant in mandatis, ut jurarent regem Anglorum ejus et communi-
cardinalium iudicio statutum, et per omnia paritutum. Sicut cate the
etiam nuncii regis petierunt, ita juraverunt et interdicti king.
sententiam declinarunt. Nuncii vero Eboracensis archiepiscopi
et aliorum episcoporum Angliæ [idem] fecerunt. Eadem Excom-
tamen die Papa excommunicavit sceleratissimos interfectores munication
beati Thomæ Cantuariensis archiepiscopi et martyris, et omnes of the mur-
qui consilium, auxilium, vel consensum præbuerunt, et omnes derers, who
qui eos in terra sua reciperent aut foverent. Ipsi tamen stay for a
moram fecerunt in castello regis apud Onaresbure per annum. year at
Knares-
borough.

*Quo tempore Deus pro martyre Sancto Thoma miracula
inchoaverit.*

- Id. col. 557. Eodem anno circa Paschalem solemnitate Dominus Jesus Miracles at
Christus, qui in sanctis suis semper est et ubique mirabilis, the tomb
gloriosissimi martyris sui Thomæ Cantuariensis archiepiscopi of the arch-
vitam laudabilem et insuperabilem in morte constantiam cre- bishop.
bris cœpit irradiare miraculis; ut qui pro tuenda libertate
periclitantis ecclésiæ suam suorumque proscriptionem tot
annis sustinuit patienter, dignum pro meritis cognoscatur ab
omnibus reportasse triumphum. De sepulchro quoque martyris
gloriosi, nullus in fide accedens recedit vacuus, quacumque
sit infirmitate gravatus. Nam restituitur ibi claudis gressus,
surdus auditus, cœcis visus, loquela mutis, sanitas leprosis,
vita¹ mortuis, et non solum utriusque sexus homines, verum
etiam aves et animalia de morte reparantur ad vitam.
- Cf. Joh. Saresb. Vit. S. Thom., p. 339.
- Diceto, col. 557. Eodem quoque anno rex Anglorum Henricus, octavo idus The king
Augusti in Angliam rediens, visitavit Henricum Wintoniensem p. 264.
episcopum, jam in extremis agentem. Qui eum pro morte visits bp.
Thomæ martyris gloriosi dirissime² increpans, multa ipsum Henry de
prædixit adversa passurum. Episcopus autem plenus dierum Blois.
sexto idus Augusti migravit ad Dominum. Death of
the bishop.

¹ *vita . . vitam*] This is entirely the compiler's. John of Salisbury, as also Fitz-Stephen, p. 312, mentions the recovery of the dead to

life, but the miracles to animals are mentioned nowhere else.

² *dirissime*] durissime, Diceto; durissime et dirissime, Hist. Angl.

A.D. 1171. *Quod rex Henricus Anglorum Hyberniam ingressus a quibusdam regibus homagium suscepit.*

Henry II. Per idem tempus rex Anglorum Henricus decimo quinto kalendas Novembris hostiliter Hyberniam intravit, ubi archi-
in Ireland, where several princes do homage to him. Roderic of Connaught refuses. The abp. of York swears he had not received the pope's letter before the coronation of the young king. Diceto, col. 558.

episcopi et episcopi ipsum in regem et dominum receperunt, et ei fidelitatem juraverunt. Regulus de Limelie,¹ regulus de Chore,² et regulus³ qui Monoculus dicebatur, ei homagium juraverunt. Rodericus autem regulus de Connat, quia regio quam inhabitabat inaccessibilis est, paludibus nimis interjacentibus, in quibus nec vada commoda, nec pontes pervii, nec navigatio tuta habetur, regi occurrere supersedit.

Eodem anno in festo Sancti Nicholai apud Albemariam, Id. Rogerus Eboracensis archiepiscopus, præstito juramento quod ante coronationem novi regis litteras prohibitionis a domino Papa nequaquam susceperat, et quod se regi de consuetudinibus regni observandis non obligaverat, quodque mortem Thomæ gloriosi martyris nec verbo, nec scripto, nec facto scienter procuraverat, ad officii sui est plenitudinem restitutus.

De reconciliatione Cantuariensis ecclesiæ post mortem Sancti Thomæ.

Condition of the church of Canterbury for a year after the murder. Its reconciliation. Sermon by the bishop of Exeter. Ps. xciii. 19.

Post mortem beati Thomæ martyris anno fere integro ecclesia Cantuariensis a divinis cessans obsequiis, continuis perstitit in lamentis; subversum est ecclesiæ pavimentum, sonus est campanarum suspensus, nudati sunt parietes ornamentis, et sic quasi in cinere et cilicio exequias in tristitia et mœrore persolvit. Sed tandem ad matris suæ Dorobernensis ecclesiæ vocationem in festo Sancti Thomæ Apostoli suffraganei conveniunt episcopi, ut ecclesiam, longa suspensione consternatam, juxta mandatum domini Papæ in statum pristinum reformarent. Bartholomæus igitur Exoniensis episcopus, ad petitionem conventus missam celebraturus solennem, et sermonem ad populum habiturus, sic exorsus est, "Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam."

Id.

¹ Donald O'Brien, king of Limerick. Breifny; he is called *monoculus* by Giraldus Cambrensis, Expugn.

² Dermot MacCarthy, king of Cork. Hibern. pp. 276, 292. See Mr. Dimock's note ³, p. 225.

³ Tiernan O'Rourke, king of

De tonitruo generali et satisfactione regis pro morte beati Thomæ. A.D. 1172.

- Diceto, col. 559. Anno Domini MCLXXII. In nocte Natalis Domini tonitrus audita sunt generalia, in Anglia scilicet, Hybernia, et Gallia, subita et horribilia, orbem fortasse ad nova beati Thomæ martyris miracula ex diversis partibus invitantia, ut sicut sanguinem suum pro universali profudit ecclesia, ita ejus passio sit generaliter ab omnibus piis desideriis recolenda. Eodem tempore, rege Anglorum moram faciente in Hybernia, Hugo De Seintemore et Radulfus de Faie¹ avunculus Alienor reginæ consilio ipsius, ut dicitur, regis Henrici junioris animum coeperunt avertere a patre suo; asserentes incongruum videri regem quemlibet esse, et dominationem in regno debitam non habere. Sed rex pater antequam ab Hybernia rediret, apud Lissemore concilium congregavit, ubi leges Angliæ ab omnibus sunt grantanter receptæ et, juratoria cautione præstita, confirmatæ. Urbes et castella, quæ rex in sua receperat, sub fideli custodia deputavit. Et quoniam varia ipsum trahebant negotia, in die Paschæ sub ipsius diei crepusculo navem ascendens, in crastino applicuit in Walliam. Et inde Porecestriam veniens, navigatione felici in Normanniam est² transvectus. Et confestim ad cardinales a Papa missos, Albertum³ et Theodinum,⁴ accedens, post longos tractatus in præsentia eorundem legatorum juravit, mortem Thomæ martyris gloriosi nec voluntate sua vel conscientia perpetrata fuisse, nec suo artificio perquisitam. Sed quoniam malefactores ex verbis, quæ rex iracundiae calore succensus minus caute protulerat, quod⁵ videlicet nequissimos commilitiones educaverat et clientes qui ipsum in proditorem suum archiepiscopum noluerunt vindicare, occasionem virum Dei sumpserant perimendi, rex cum summa humilitate absolutionem postulans impetravit. Promisit igitur rex ad mandatum legatorum, quod tantum daret de pecunia sua, unde ducenti milites ad defensionem Terræ Sanctæ possent sustentari per annum. Promisit insuper, quod permitteret deinceps appellationes libere fieri, et quod consuetudines, quæ suis erant introductæ temporibus contra libertates ecclesiæ, in irritum revocaret, et quod possessiones Cantuariensis ecclesiæ, quæ post recessum archiepiscopi ablatæ⁶
- Storms following the archbishop's death.
The young king excited against his father.
The king holds a council at Lismore, and goes to Wales and then to Normandy.
After swearing his innocence of the murder, and promising satisfaction to the cardinals sent by the pope, he is absolved.

Cf. Herb. de Bosham, v. 11, p. 326.

Diceto, col. 560.

¹ Faie] Fesne, Hist. Angl.

² est] esse, A.

³ Albert, cardinal of S. Lorenzo in Lucina, afterwards P. Gregory VIII.

⁴ Theotwin, cardinal of S. Vitale.

⁵ quod] quoniam, A.

⁶ ablatæ] ablatum, A.

A.D. 1172. fuerant, [in] integrum redderentur. Promisit præterea, quod Diceto, clericis et laicis utriusque sexus, qui pro beato martyre de col. 560. regno exierant, cum pace sua recipere bona omnia et libere redire licebit; et hoc totum promittere et jurare ac facere ex parte domini Papæ regi injunctum est, in remissionem omnium

The young king swears and promises the same.

His wife, Margaret, consecrated at Winchester.

Restoration of Bishop G. Foliot.

peccatorum. Rex vero juvenis, quicquid rex pater juraverat et promiserat, ipse juravit et promisit. Et his ita gestis, rex juvenis cum sponsa sua Margareta mense Augusti in Angliam transfretavit, et duodecimo kalendas Septembris apud Wintoniam præfatam Margaritam Rothrodus Rothomagensis archiepiscopus in reginam Angliæ, ministrantibus sibi quibusdam suffraganeis Cantuariensis ecclesiæ, consecravit.

Eodem anno Gilebertus Londoniensis episcopus, præstito Id. juramento quod mortem beati Thomæ martyris nec verbo, nec facto, nec scripto scienter procuravit, suo est officio restitutus.

Quod rex Henricus Johanni filio suo extorri cognomento uxorem providerit.

Betrothal of P. John and Alice, daughter of Humbert III. count of Maurienne.

p. 265.

Roger, abbat of Bec, elected archbishop but refuses.

Anno Domini MCLXXIII. Rex Anglorum Henricus Johanni Id. col. 561. filio suo, cognomento Sine-terra, vix septenni filiam Huberti comitis de Moriana primogenitam, quam ex relicta Henrici ducis [Saxonie]¹ sustulerat, in sponsam accepit.²

Eodem etiam anno Rogerus abbas Beccensis, pridie³ nonas Id. Martii apud Lamehitham, præsentibus suffraganeis ecclesiæ Cantuariensis, in archiepiscopum præfatæ ecclesiæ est electus. Sed abbas ille electioni factæ penitus contradixit, utrum pusillanimitatis intuitu an religionis, incertum.

Scisma.

Rebellion of the young king who is joined by his brothers Richard and Geoffrey.

Eodem anno rex Henricus juvenis in consilio abiens impiorum, Id. animum suum a patre divertit, et ad socerum suum regem Francorum secessit. Quo facto, Ricardus dux Aquitanniæ et Id. col. 562. Gaufridus comes Britanniae, consilio matris suæ, ut dicebatur, Alienor reginæ, fratrem potius elegerunt sequi quam patrem. Fiunt undique conjurationes, fiunt rapinæ et incendia, et⁴ sic, ut creditur, in ultionem beati Thomæ martyris suscitavit Deus (Not. in viscera regis Henrici contra eum, id est filios suos, qui ipsum Diceto.)

¹ Saxonie is erased in A. This was Germaine, divorced wife of Henry the Lion, daughter of Berthold III. duke of Zähringen.

² accepit] dedit, W., Hist. Angl. O. has accepit. It is written by Paris over an erasure.

³ pridie] vi, Diceto.

⁴ et . . . declarabit] This is introduced by the compiler instead of the long series of extracts given in Diceto on sons who have been rebellious to their fathers.

- usque ad mortem persecuti sunt, sicut sequens historia decla- A.D. 1173.
 Diecto, col. 567. rabit. Eodem anno Radulfus de Warnevilla, sacrista Rotho- Ralph de
 magensis et thesaurarius Eboracensis, constitutus est Angliæ Warne-
 Id. col. 568. cancellarius. Per idem tempus, ad instantiam cardinalium ville, chan-
 Alberti et Theodini, rex Anglorum Henricus liberas fieri elec- cellor.
 tiones vacantium ecclesiarum concessit. Porro Ricardus Pic- Election to
 tavenensis archidiaconus ad Wintoniensem, Gaufridus Cantuariensis various
 archidiaconus ad Heliensem, Gaufridus Lincolnensis archidia- sees.
 conus ad Lincolnensem, Reginaldus Saresberiensis archidiaconus
 ad Bathoniensem, Robertus Oxoniensis archidiaconus ad Here-
 fordensem, et Johannes Cicestrensis decanus ad Cicestrensem
 ecclesias sunt electi, regis justitiaro¹ assensum præbente.

*De electione Ricardi Cantuariensis archiepiscopi et canonizatione
 Sancti Thomæ martyris.*

- Id. Eodem anno, pridie nonas Julii, suffraganei Cantuariensis Election of
 ecclesiæ et ejusdem loci sanior pars conventus, de electione Richard,
 archiepiscopi tractantes, elegerunt Ricardum priorem Dover- prior of
 Id. col. 569. nensem. Igitur electione facta, electus ille regi fidelitatem Canter-
 juravit, salvo ordine suo, nulla prorsus habita mentione de bury.
 regni consuetudinibus conservandis. Acta autem sunt hæc
 apud Westmonasterium in capella Sanctæ Katerinæ, justitiaro
 assensum præbente. In hoc quoque concilio recitatæ fuerunt Canoniza-
 literæ domini Papæ in audientia episcoporum omnium ac ba- tion of
 ronum, hæc inter cætera continentes: "Universitatem vestram archbishop
 "monemus et auctoritate qua fungimur districtè præcipimus, Thomas.
 "ut natalem Thomæ martyris gloriosi Cantuariensis olim
 "archiepiscopi, diem videlicet passionis ejus, solenniter sub
 "annis singulis celebretis, et apud eum votivis orationibus
 "satagatis peccatorum veniam promereri; ut qui pro Christo
 "in vita exilium et in morte virtutis constantia martyrium
 "pertulit passionis, fidelium jugi supplicatione pulsaus, apud
 "Deum pro nobis intercedat." Apicibus autem vix perlectis,
 levaverunt vocem omnes in sullime dicentes, *Te Deum lauda-*
mus. Et quoniam suffraganei ejus debitam patri reverentiam
 aut exulanti, aut ab exilio revertenti, vel etiam reverso non ex-
 hibuerant, sed² potius fuerant persecuti, ut suum publice omni-
 bus confiterentur errorem et iniquitatem, ex ore unius episcopi
 omnium episcoporum est expressa confessio dicentis, "Adesto,
 "Domine, supplicationibus nostris, ut qui ex iniquitate nostra
 "reos nos esse cognoscimus, beati Thomæ martyris tui atque
 "pontificis intercessione liberemur." Eodem anno Maria soror His sister
 Mary ab-

¹ Richard de Luci. ² sed . . persecuti] Introduced by the compiler.

A.D. 1173. ejusdem sancti martyris, rege jubente, facta est abbatissa Ber- Diceto, col. 570.
 bess of kingensis.
 Barking. Per idem tempus rex Henricus juvenis castrum Gornaci ob- Id. col. 569.
 Gournay sedit, et cepit in eo Hugonem dominum castri et filium ejus
 castle taken by cum quater viginti militibus, castrum succendit, et burgenses
 the young ad redemptionem coegit. Quo etiam tempore Robertus comes Id. col. 570.
 king. Legecestrensis, et cum eo Willelmus de Tankarvilla, cum
 Many multis aliis comitibus et baronibus, regem patrem relinquentes,
 nobles ad regem filium transfugium fecerunt.
 join him. Ipso anno quoque vir prudens et religiosus Willelmus
 William, abbas Redingiae assumptus est in archiepiscopum Bur-
 Reading, made abp. degalensem.
 of Bour-
 deaux.

Quod rex Francorum Normanniam hostiliter invaserit.

Invasion of Eodem anno, rex Francorum Lodowicus ad Normanniam Diceto, col.
 Normandy penitus devastandam innumerabilem exercitum congregavit. 570.
 by Louis Qui quantocius Normanniam ingressus, castrum Alberemalense Id. col. 571.
 VII. cepit, et Willelmum ejus dominum cum comite Symone¹ et
 pluribus aliis ad deditionem coegit. Deinde cepit castrum
 Driencurt, et custodiæ deputavit. Indeque ad castrum da
 Death of Archis progrediens, amisit in itinere Bononiæ comitem;² unde
 the count comes Flandrensis,³ de morte comitis fratris sui animo nimis
 of Bou- consternatus, ad propria remeavit.
 logne.

Rex Francorum declinavit furorem regis Henrici nimis offensi.

Henry II. Rex Henricus senior inter hæc omnia Rothomagi morabatur, Id.
 remains at æquo animo, ut populo visum est, ferens ea quæ fiebant, et
 Rouen. solito frequentius venatui indulgens, ad se venientibus vultum
 hilariorem præterendit. Dilabebantur autem ab eo hi, quos ab
 annis puerilibus educaverat; credentes dominationem filii ilico
 imminere. Sedente quoque rege Francorum cum rege filio Id. col. 572.
 Siege of regis in obsidione Vernolii, rex pater nuncios direxit ad
 Verneuil. regem Francorum, mandans ut cum festinatione a Normannia
 recederet, alioquin ipsum ea die hostiliter visitaret. Quod
 audiens rex Francorum, cum sciret regem Anglorum esse po-
 tentissimum et animo amarum, fugam inire potius quam
 Flight of pugnare decrevit, et sic a facie regis Anglorum fugiens, intra
 Louis VII. Galliam se cum festinatione recepit.
 on Henry's threats.

¹ Simon de Montfort, Count of
 Evreux.

² Matthew of Alsace.

³ Philip of Alsace.

De subversione Legecestrice.

A.D. 1173.

Diceto,
col. 572.
Id.col.573.

Eodem anno, quinto nonas Julii, rege jubente, obsessa Legecestria dicitur, eo¹ quod comes dominus urbis, rege patre relicto, ad regem filium confugit. Sed urbe tandem pro maxima parte combusta, cives de pace tractaverunt, datis regi trecentis libris, ut haberent quo vellent licentiam abeundi. Concessa est ergo eis tali conditione licentia, ut in urbibus regis vel castellis locum susciperent habitandi. Dispersi² sunt nobiles civitatis; et quia regem nimis in defensione suæ civitatis offenderant, locum tuti refugii querebant, ut minas et gravamen regis evaderent. Tunc igitur ad terram Sancti Albani Anglorum prothomartyris, et Sancti Edmundi regis et martyris, quasi ad sinum protectionis confugerunt. Quia tunc temporis tanta fuit eorum reverentia, ut eorum burgi omnibus transfugis asilium et tutam protectionem ab hostibus præbuerunt. Illis autem

Siege of Leicester by the royal forces.

(Not in
Diceto.)

abeuntibus, subversæ sunt portæ civitatis, pars³ murorum destructa est; militibus castello inclusis dantur induciæ usque ad festum Sancti Michaelis, et sic quinto kalendas Augusti obsidio est soluta. Quo facto, rex Scotorum Willelmus provinciam Northanhumborum, quæ David regi avo suo data fuerat et longo tempore possessa, illam a rege repetens, repulsam invenit. Qui exercitum congregans tam Walensium quam Scotorum, per fines episcopi Dunelmensis securum habuit transitum, donec villis quam pluribus succensis, mulieribus et parvulis interfectis, prædam impreciablem congregavit. Ad propulsandam ergo tantam injuriam, magnates Angliæ occurrentes regem Scotorum ad sua redire compulerunt. Qui ejus vestigia insequentes, totum Lodonesium incendio traderunt. Quicquid extra muros repperiunt, Anglis cessit in prædam; et sic ad instantiam regis Scotorum, datis usque ad festum Sancti Hillarii induciis, magnates Angliæ cum victoria remearunt.

The nobles of the city go to S. Alban's or S. Edmund's bury.

Diceto, col.
573.

abeuntibus, subversæ sunt portæ civitatis, pars³ murorum destructa est; militibus castello inclusis dantur induciæ usque ad festum Sancti Michaelis, et sic quinto kalendas Augusti obsidio est soluta. Quo facto, rex Scotorum Willelmus provinciam Northanhumborum, quæ David regi avo suo data fuerat et longo tempore possessa, illam a rege repetens, repulsam invenit. Qui exercitum congregans tam Walensium quam Scotorum, per fines episcopi Dunelmensis securum habuit transitum, donec villis quam pluribus succensis, mulieribus et parvulis interfectis, prædam impreciablem congregavit. Ad propulsandam ergo tantam injuriam, magnates Angliæ occurrentes regem Scotorum ad sua redire compulerunt. Qui ejus vestigia insequentes, totum Lodonesium incendio traderunt. Quicquid extra muros repperiunt, Anglis cessit in prædam; et sic ad instantiam regis Scotorum, datis usque ad festum Sancti Hillarii induciis, magnates Angliæ cum victoria remearunt.

Invasion of Northumberland by William king of Scots, who is forced to retire by the English nobles.

p. 266.

Qualiter comes Legecestrice et Flandrenses capti incarcerationantur.

Audiens⁴ autem Robertus comes Legecestrensis quæ de civitate sua facta fuerant, tactus dolore cordis intrinsecus, cum

The earl of Leicester passes

¹ eo . . . confugit] Introduced by the compiler. The earl is Robert Blanchmaines.

² This introduction is Paris's own.

³ In the margin the walls are represented falling.

⁴ Audiens . . . intrinsecus] This is the compiler's introduction.

A.D. 1178. uxore¹ in Angliam reversurus, per Flandriam transitum fecit. Diceto, through Ubi Normannorum et Flandrensium, tam equitum quam pe- col. 578.
Flanders ditum, plurima sibi suffragante caterva, naves ascendit, et velis
and lands at in altum expansis, applicuit in Suthfolcæ apud Waletunam,
the-Naze. tertio kalendas Octobris. Qui [de] navibus cum festinatione

After taking Hagenet, (Haughley) castle, he goes to Framlingham, and marches to the relief of Leicester. He is attacked by the king's army, defeated, and taken prisoner.
The countess throws away her ring.
fecit. Indeque progrediens, tertio idus Octobris castellum de Hagenet invasit, cepit, et succendit, et milites triginta intus captos ad redemptionem coegit. Regrediens inde ad Fremingeham, cum mora ejus onerosa Hugoni Bigod castelli domino videretur, necessitate ductus, animum direxit et gressum ad Legecestriam visitandam. Iter igitur arripiens, proposuit burgum Sancti Eadmundi ex industria itinerans sinistrare. Quod exercitum regis Angliæ, qui ad patriæ illius custodiam fuerat assignatus, non latebat. Stipatus ergo comes Legecestrensis milite copioso, qui paratus ad pugnam, in tribus milibus Flandrensium, quos viæ participes tunc habuit, non minimum confidebat.² Inito³ itaque certamine et ictibus ictuum assiduitate compressis, post belli varios eventus comes et comitissa, Flandrenses, Normanni, et Franci, et qui cum eis venerant, omnes capiuntur, decimo sexto kalendas Novembris. Comitissa vero (Not in
anulum habens in digito pretiosum, in amnem prope fluentem⁴ Diceto.) projecit, nolens hostibus suis de sua captione tantum habere proventum. Tandem pars major Flandrensium occiditur, pars Diceto, quædam submergitur, pars minima ad vincula trahitur sub- col. 574.
eunda, quæ carcerali custodiæ deputatur.

Quod rex Henricus multos hostium suorum cepit.

The young king's army surrounded at Dol. Henry II. arrives there.
Rege Anglorum patre apud Bothomagum commorante, nun- Id.
ciatum est ei, electam regis filii sui militiam apud Dolensem urbem a suis Brebantiis et ruptariis circumclusam. Qui continuo equos ascendens, sequenti mane ad urbem pervenit præfatam, et militiam filii sui repugnantem sibi per dies aliquot comprehendit. Sed priusquam veniret, hostium suorum permaxima multitudo a suis ruptariis fuerat interempta. Captus

¹ Petronilla, daughter of Hugh de Grentemesnil.

² See the song of the Flemish soldiery in the Hist. Anglor. i. p. 381.

³ The battle was fought at Fornham S. Geneviève, near Bury St. Edmund's.

⁴ This is the only mention of this incident. The Hist. Anglor.

adds, *præ indignatione*. Jordan Fantosme mentions that she lost her rings, p. 50 (ed. Surt. Soc.). A ring, supposed to be the countess's, was found "in the bed of the river in the adjoining parish of Fornham S. Martin some years since." Rokewode, Chronicon Jocelini de Brakelonda, p. 106 (Camden Soc. 1840).

Diceto, col. 574. est ibi comes Cestrensis¹ Ranulfus,² qui nuper transfugium A.D. 1173. fecerat ad filium suum, Radulfus de Fulgeriis, Willelmus Patricius, Radulfus de Haie, Hasculfus de Sancto Hillario, et cum istis milites quater viginti. Names of the chief prisoners taken there.

Id. Eodem tempore magnates Angliæ cum exercitu infinito ad Hugonis Bigod superbiam reprimendam profecti, cum de facili posset expugnari, sicut omnibus videbatur, interventu pecuniæ, datis et acceptis induciis usque ad Pentecosten, quatuordecim milibus Flandrensiarum armatorum stipatus agminibus, per Essexiam et Cantiam securum ei ipsi præbuerunt conductum, et apud Doveram naves ad transfretandum paraverunt. Sed nunquam ultra illud tempus comes ad plenum respiravit. Attack by the nobles on Hugh Bigod, who makes terms with them.

(Not in Diceto.)

Diceto, col. 574.

Eodem anno electus Cantuariensis Romam proficiscens habuit in comitatu Bathoniensem³ electum. The archbishop elect goes to Rome.

De subversione Axiholm et magna militia capta.

Id. Anno Domini MCLXXIV. Rogerus de Molbraio a fidelitate Roger senioris recedens, in insula Axiholm castellum⁴ ab antiquo dirutum reparavit. Ad quem multitudo Lincolnienſium navigio transvecta castellum obsedit, constabularium et milites omnes ad deditionem coegit, et castellum subvertit. Eodem tempore, pridie kalendas Maii, rex Anglorum senior, cum audisset militiam Ricardi filii sui urbem Santonicam occupasse, sumptis secum Pictavensibus, ad ejus liberationem processit. Milites illi nec Deo nec sanctæ ecclesiæ reverentiam exhibentes, majorem ingressi ecclesiam ipsamque in castellum redigentes, armis et victualibus impleverunt. Cum autem rex hostes in tribus munitionibus confidere edoctus fuisset, ad eos invadendum operam impendit. Duobus igitur munitionibus ilico subjugatis, ad majorem ecclesiam militibus armatis et lenocinatoribus⁵ refertam accessit, ita ut non eam impugnaret, sed a sordibus liberaret. Capti sunt autem tam in ecclesia quam in aliis locis milites sexaginta cum balistariis quadringentis. Positis⁶ igitur in securitate finibus illis, rex in Nor-

Id. col. 575.

manniam reversus est, necessitate compulsus. Philippus enim comes Flandrensis, præſente rege Francorum Lodowico et majoribus regni illius tactis sacrosanctis reliquiis, juraverat, Roger de Mowbray's castle in Axholm destroyed by the Lincolnshire men. Ricardi contra regem patrem suum recalcitrantis confusa est. Relief of Saintes. Incipit regis per turbatio per filium suum.

¹ Cestrensis] Castrensis, A.

² Ranulfus . . . suum] Introduced by the compiler. Ranulfus is an error for Hugo—Hugh Cyvelloc.

³ Reginald Fitz Jocelin.

⁴ Kinardeferie, Hoveden, ii. p. 57.

⁵ lenocinatoribus] lenonibus, Hist. Angl.; lenocinantibus, Diceto.

⁶ Positis . . . compulsus] Abridged from Diceto; necessitate compulsus is the compiler's.

A.D. 1174. quod infra dies quindecim, post instans festum Sancti Johannis, Diceto, Philip, count of Flanders, joins the young king. The Flemings land at Orwell, and take Norwich. Richard Toelive, elect of Winchester, sent to inform the king.

in manu robusta Angliam intraret, et regis eam juvenis subiceret potestati. Qua fiducia rex junior tractus, pridie idus Julii apud Witsant venit, Radulfum de la Haie in Angliam cum multa militia transmissurus. Comes Flandrensis trecentos et decem et octo milites probatissimos ad transfretandum præmisit; sed postquam apud Arewellam¹ in Angliam sunt appulsi, decimo octavo kalendas Julii,² sociis eorum pro³ maxima parte periclitatis, Hugonem Bigod comitem secum ilico assumpserunt. Norwicum invadentes ceperunt, infinitam⁴ inde pecuniam sustulerunt, multos abduxerunt captivos, decimo quarto kalendas Julii, et ad redemptionem gravissimam compulerunt. Quod videntes justiciarii regis, de consilio communi miserunt ad regem Ricardum Wintoniensem electum, qui pericula, quæ in Anglia imminebant, fideliter intimaret. Qui celeriter in Normanniam transvectus, omnia⁵ quæ fiebant in Anglia, remota falsitate, narravit.

Quod rex veniens in Angliam beatum Thomam gratia orationis petivit.

The king returns to England with his family and prisoners. p. 267. His prayer before crossing. He lands at Southampton.

Rex autem talem nuncium debita cum veneratione suscipiens Id. col. 576. et se ad transfretandum præparans, reginam Alienor reginamque Margaretam, filium et filiam Johannem et Johannam, secum adduxit. Comitem quoque Legecestrensem⁶ et comitissam aliosque quam plures, quos habebat in vinculis, ante faciem suam Barbefluviū præmisit. Ubi navibus congregatis, cum innumera armatorum copia impiger naves conscendit; sed ventus in contrarium veniens, transitum ea die nautis reddebat suspectum. Cum autem mare rex turbulentum cognovisset, erectis in cælum luminibus, palam cunctis [ait]; "Si ea quæ ad pacem sunt cleri et populi habeam in proposito, si pacem in adventu meo dare Rex cælorum disposuit, tunc pro sua misericordia indulgeat mihi portum salutis. Si autem aversus fuerit, et regnum Angliæ in virga furoris visitare decreverit, nunquam mihi concedat fines attingere regionis." Oratione itaque completa, ipsa die tranquilla navigatione cum rerum indemnitate ad portum Hamonis applicuit. Deinde in pane jejunans et aqua, ab ingressu civitatum abstinuit,

¹ Arewellam] Orewellam, Hist. Angl. Orwell.

² Julii] Junii, Diceto.

³ pro] So W., as Diceto; A. O. have per.

⁴ infinitam] infinite, A.

⁵ omnia . . . narravit] This is the compiler's.

⁶ Diceto has "comitem Cestrenhave per."

Diceto,
col. 577.

quousque vota orationum persolveret mente concepta beato A.D. 1174. Thomæ Cantuariensi archiepiscopo ac martyri glorioso. Cum His pen-
autem Cantuariam appropinquasset, equo desiliens, et regiam ance at
majestatem prorsus deponens, nudus pedes, faciem peregrinantis, Canterbury.
pœnitentis, et supplicantis assumens, tertio¹ idus Junii, feria
sexta, ad ecclesiam majorem pervenit, et cum gemitibus et
suspiriis alter² Ezechias lacrimarumque affluentia petiit sepul-
chrum martyris gloriosi. Ubi toto corpore prostratus, manibus-
que in cælum expansis, diutius in oratione permansit. Interim
per os episcopi Londoniensis sermonem ad populum habentis rex,
Deum et martyrem beatum in animam suam invocans, publice
protestatus est, quod mortem martyris nec mandavit, nec voluit,
nec suo artificio perquisivit. Sed quoniam interfectores mar-
tyris gloriosi ex verbis ejus non satis circumspecte prolatis
occasionem sumpserant archiepiscopum perimendi, ab episcopis,
qui tunc præsentes erant, absolutionem petiit, carnemque suam
nudam disciplinæ virgarum supponens, a singulis viris religi-
osis, quorum multitudo magna convenerat, ictus ternos vel
quinos excepit. Vestibus igitur resumptis, muneribus pretiosis
martyrem honoravit, assignans insuper annui census quadra-
ginta libras ad luminaria circa sepulcrum martyris continu-
anda, reliquumque diei ac noctis sequentis in amaritudine
mentis transegit. Orationibus igitur, vigiliis, et jejuniis de-
ditus, usque in diem tertium ab alimentis abstinuit. Unde
beatum martyrem sibi reddens placabilem, ipsa die Sabbati Capture of
qua sibi ab eo indulgentiam dari postulabat, tradidit Deus the king of
regem Scotiæ Willelmum in manus suas, apud Richemunt Scots, and
castellum custodiæ mancipatum. Ipsa etiam die Sabbati dispersion
filius ejus, navibus, quas congregaverat ad transfretandum in of the
Angliam ut eum subjugaret, dissipatis penitus et fere submersis, king's fleet
coactus est ad Galliam redire. on the
same day.

De captione Willelmi regis Scotorum.

De captione regis Scotorum, ut breviter dicatur, dum The king
Northanhumbriam intraret, sicut in anno præterito, ut eam of Scots
subjugaret et suo regno hostiliter copularet, occurrerunt ei attempt
magnates regionis, et commisso campestri prælio, ipsum cepe- to seize
runt et vinculis arctioribus constrinxerunt.³ De formicis autem bria.
Scoticis tot interfectæ referuntur, quod numerum omnem ex-

¹ *tertio*] quarto, Diceto.

² *alter Ezechias*] Introduced by the compiler.

³ In the margin "Willelmus rex"

is represented with his crown falling off, and by his side a figure armed with an axe. This and the following sentence are the compiler's.

A.D. 1174 cedere dicebantur. Rege autem apud Richemunt castellum carcerali custodiæ deputato, impleta videtur Merlini prophetia Fulfilment of Merlin's prophecy. "Dabitur maxillis ejus frænum, quod in Armorico "sinu fabricabitur," sinum Armoricum vocans castellum de Richemunt, ab Armoricis principibus et tunc [et] ab antiquis temporibus hæreditario jure possessum. Diceto, col. 577.

Successes of Henry after his penance. Ut¹ autem veraciter perstringamus beneficia, quæ regi Henrico Deus post satisfactionem, quam sibi exhibuit et beato martyri per ejusdem sancti intercessionem, in articulo temporis præstitit, intelligamus [per] ea quæ sequuntur. Rex autem Henricus, votis orationum completis, a Londoniensibus susceptus est reverenter. (Not in Diceto, col. 577.)

He takes Huntingdon castle.

Other castles surrendered.

Hugh Bigod submits.

The Flemings and the young king's forces leave England.

Submission of various nobles.

Henry crosses to Normandy with his prisoners.

est reverenter. Inde ad Huntendonam progrediens, castellum obsedit et subjugavit, decimo quarto kalendas Augusti; ubi milites comitis Legecestris ad regem accedentes, reddiderunt castella de Grobi et Muntsorel, ut² cum domino suo mitius se haberet, undecimo kalendas Augusti. Proceres Norenses, ducem habentes electum Lincolnensem, regis videlicet filium, Malesart³ castellum Rogeri de Molbraio viribus subjugarunt. Rex Henricus, turmis militaribus undique ad eum confluentibus, cum apud Sanctum Eadmundum copiosum congregasset exercitum, duo castella Hugonis Bigod, Bungeie et Framingeham, obsidere decrevit. Comes autem non habens fiduciam resistendi, datis mille marcis cum obsidibus, pacem regis obtinuit, octavo kalendas Augusti. Tunc multitudo Flandrensium, quam Philippus comes in Angliam miserat, ut præmissum est, præstito juramento quod fines Angliæ amplius hostiliter non intraret, cum licentia regis ad propria remeavit. Militia etiam regis juvenis, cui præerat Radulfus de la Hai, absque impedimento ab Anglia recessit. Robertus comes de Ferrariis, et Rogerus de Molbraio, quorum castella tunc obsidebantur a rege Trese⁴ et Stuteberi,⁵ missis ad regem legatis, pacem ejus impetrarunt. Willelmus comes Gloverniæ et Ricardus comes de Clare regi occurrunt, suo mandato in omnibus parituri. Sic rex magnificus, per intercessionem martyris gloriosi hostibus superatis et rebus Angliæ pacificatis, septimo idus Augusti in Normanniam transfretavit, ducens secum regem Sootorum, comitem Legecestreensem,⁶ et Hugonem de Castello, quos in vinculis retinebat.

¹ *Ut . . . sequuntur*] Introduced by the compiler.

² *ut . . . haberet*] Introduced by the compiler.

³ Malseard.

⁴ Thirsk.

⁵ Tutbury.

⁶ Diceto adds *comitem Cestrensem*, here again omitted by the compiler.

Quod rex Francorum ab obsidione Rothomagi recessit. A.D. 1174.

- Diceto, cum autem rex Henricus tertio¹ idus Augusti applicuisset, He forces
col. 578. invenit Rothomagensensem civitatem obsessam. Lodowicus enim rex Francorum et Henricus rex juvenis cum comite Flandrensi Philippo, in absentia regis Anglorum, cum exercitu copioso to raise the
siege of
Rouen.
- Id. col. 579. supervenerant, et requiem non dederant civibus obsessis. Sed rex Francorum, cum Anglorum regem supervenire didicisset, succensis machinis, non sine famæ dispendio recessit; atque in ejus fuga milites [regis] Anglorum arma plurima et instrumenta bellica rapuerunt. Eodem anno archiepiscopus Cantuariensis a
- Cf. Id. col. 580. Roma rediens pallium² et primatum Angliæ reportavit. Ve- Archbishop
Richard re-
turns from
Rome, and
consecrates
several
bishops.
- Id. col. 581. niens apud Londonias tertio kalendas³ Septembris, vacantium ecclesiarum personas principales, quæ sibi pastores elegerant, p. 268.
- Id. col. 582. convocavit. Ubi electionibus confirmatis, Wintoniensem, Heli- Geoffrey,
elect of
Lincoln,
goes to
Rome.
- ensem, Herefordensem, et Cicestrensem electos pariter conse-
cravit. Ganfridus vero Lincolniensis electus, quia nondum
electio ejus fuerat confirmata, transfretavit, in propria persona
Romam iturus, vel ad ipsam nuncios transmissurus.

Quod omnes filii regis Anglorum ad pacem patris sunt reversi.

- Id. Anno Domini mclxxv. Lodowicus⁴ rex Francorum et comes Louis VII.
Flandrensiū, sumptibus tædiosis affecti, quos pro rege An- and Philip
glorum juvene impenderant, et damna sibi ac suis illata et count of
Flanders
interfectiones ad memoriam revocantes, promiserunt se velle give up
the young
king's
cause.
- Id. col. 585. revocatos intelligens, ipsos Cenomannis ad suum venire collo- Henry's
sons sub-
mit and
are recon-
ciled with
him.
- quium procuravit; ubi a Gaufrido primitus et Ricardo filiis suis
homagium et fidelitatem accepit. Post dies autem paucos,
apud Burum in Normannia venit ad eum rex filius ejus, cum
- Id. col. 586. archiepiscopo Rothomagensi et aliis episcopis et baronibus
multis, et cum multa lacrimarum effusione ad pedes patris
prostratus, misericordiam precabatur. Rex autem formam
induens patrisfamilias, redeunte filio suo prodigo, motus

¹ tertio] quarto, Diceto.

² The pall is not mentioned by Diceto.

³ tertio kalendas] quarto non., Diceto.

⁴ This paragraph is made up by the compiler from Diceto out of the letters as well as out of his account.

- A.D. 1175. pietate super filio quem totis visceribus diligebat, intelligens Diceto, eum ex corde loqui, iram et omnem ei indignationem remisit, col. 586. atque ejus homagium, addito juramento, suscepit. Omnibus igitur bene pacificatis, et osculis undique ex corde collatis, rex pater milites nongentos et sexaginta novem, quos tempore belli ceperat, sine redemptione a vinculis solvit; paucos vero, quorum facinus enorme principem mansuetissimum ad iracundiam pro vocaverat, arctiori custodiæ tradidit mancipandos. Rex vero filius eodem modo milites quos jure belli ceperat, quorum numerus ad centum et eo amplius excreverat, sine pecunia relaxavit. Tunc rex pater litteras in omnes fines suæ dominationis, formam hujus pacis continentes, direxit, ut¹ omnes, quos generale discrimen belli affligerat, communis lætitia recrearet. (Not in Diceto). Continebant insuper litteræ, quod omnia castella, quæ munita fuerant tempore belli contra ipsum, ad illum redigerentur col. 583. statum in quo erant quando guerra incepit.
- Council at Westminster, 17 June. Eodem anno civitas Rothomagi obsessa est; concilium generale habitum est apud Westmonasterium, quinto decimo kalendas Julii, præsidente Ricardo Cantuariensi archiepiscopo et apostolicæ sedis legato; Rogerus vero Eboracensis archiepiscopus concilio noluit interesse.
- Death of Reginald earl of Cornwall. The legate arrives. Obiit Reginaldus comes Cornubiæ. Hugo Petroleonis diaconus cardinalis venit legatus in Angliam, et præstitit auctoritatem tradendi clericos ante judicem sæcularem, pro forisfacto forestæ et laico feodo in favorem regis. Id. col. 586. Id. col. 587.

Willelmus rex Scotorum pacem fecit cum rege Anglorum.

- William, king of Scots, makes peace. Eodem anno, Willelmus rex Scotorum apud Falesiam tentus in vinculis cum rege Anglorum pacem fecit in hunc modum, sexto idus Decembris. Rex Scotorum devenit homo ligius regis Anglorum de regno Scotiæ et omnibus terris suis, et homagium fecit ei et ligantiam ut domino suo speciali, et Henrico filio ejus, salva fide patris sui. Et similiter omnes episcopi cum comitibus ac baronibus de regno Scotiæ, de quibus rex Anglorum homagium voluit et fidelitatem habere; et non solum sibi, sed et successoribus regis, ipsi et successores sui imperpetuum, sine malo ingenio. Hæc est forma cartæ revera, quæ est in thesauro, ubi appensa sunt omnia sigilla episcoporum et
- The treaty. (Not in Diceto.)

¹ ut . . . recrearet] This is the compiler's.

- Diceto, col. 584. baronum Scotiæ: "Rex præterea Scotorum et omnes homines A.D. 1175. "sui nullum amodo fugitivum de regno Angliæ receptabunt "in Scotia, nec in alia terra sua; sed rex Scotiæ et homines "ejus eum capient, et illum regi Anglorum vel suis justiciariis "reddent." Pro hac autem conventionem et fine firmiter ob- He gives up Berwick and Roxburgh castles.
servando, dedit rex Scotorum regi Anglorum et successoribus suis castella de Berewic et de Rokesburo imperpetuum possidenda. "Et si rex Scotorum aliquo tempore contra hoc venire "attemptaverit, episcopi Scotiæ cum comitibus et baronibus "contra regem suum tenebunt, et episcopi terram ejus sub inter-
dicto ponent, donec ad regis Anglorum obsequium revertatur."
- Id. col. 585. Igitur rex Scotorum datis obsidibus rediit in Angliam, sub libera deputatus custodia, donec castella quæ regi pepigerat pro illius arbitrio redderentur. Castella vero per Angliam et The castles erected during the war destroyed.
Normanniam multorum, quæ tempore discriminis inter patrem et filium constructa fuerant, passim eversa sunt, rege jubente, filioque non contradicente.

Reges Anglorum pater et filius beatum Thomam petierunt.

- Id. Anno Domini mclxxvi. Reges Anglorum, pater et filius, in The two
Angliam venientes, per dies singulos in eadem mensa sunt kings,
refecti, et idem thalamus fomenta quietis eisdem de noctibus, father and
ministravit. Et properantes simul, ut beatum Thomam marty- son, at
rem egregium visitarent, cum omni humilitate orationum vota bury.
et mansuetudine peregerunt. Indeque¹ per Angliam pariter
profecti, pacem singulis et justiciam tam clericis quam laicis
promiserunt, et id opere compleverunt. Eodem anno Willelmus Walenses
de Brausia multitudinem Wallensium in castello de Bergeveni multi per-
callide convocata prohibuit, ne quis cniplum ferret viator empti sunt.
vel arcum. Sed² illis hujusmodi decreto contradicentibus, capi-
tali omnes sententia condemnavit. Qui, ut proditiōis suæ
nequitiam quasi sub velamine honestatis palliatam intelligas,
hoc fecit in ultionem avunculi sui Henrici de Hereford, quem
Id. col. 588. ipsi in sancto Sabbato Paschæ antea peremerunt. Eodem anno Nota de
Ricardus Cantuariensis archiepiscopus in diocesi sua, quæ ab tribus archidiaconis
antiquis temporibus uno tantum fuerat archidiacono contenta, in Cantuariensi
ultimis his diebus tres archidiaconos constituit, Savaricum ariensi diocesi.
scilicet, Nicholaum, et Herebertum. Eodem anno Johannes de- John bishop of Norwich.
canus Saresberiensis consecratus est antistes Norwicensis. p. 269.
Nec multo post rex Anglorum fecit complanari castella de
Legecestria, Huntendon, Waleton, de Grobi et Stutesberi, Complanantur

¹ Indeque . . compleverunt] In- | ² Sed . . . contradicentibus] In-
troduced by the compiler. | troduced by the compiler.

A.D. 1176. de Haie¹ et de Tresco, et alia quam plurima; in ultionem in- Diceto,
quadam juriarum quas ipsi frequenter intulerant domini castellorum. col. 588.
castra et Deinde idem rex per consilium filii sui et episcoporum con-
constituntur stituit justiciarios per sex partes regni, in qualibet parte tres,
justiciariu novi. qui juraverunt quod cuilibet jus suum conservarent illæsum.

Petro Romanæ sedis legato rex Anglorum quatuor capitula concessit.

Articles Veniente eodem tempore in Angliam Petro Leone legato sedis Id.col.591.
 granted by Apostolicæ, quatuor ei rex concessit capitula quæ sequuntur, in
 the king to regno Angliæ observanda. Primo, quod de cætero clericus
 the legate. non trahatur ante judicem sæcularem personaliter pro aliquo crimine vel transgressionem, nisi pro foresta et laico feodo, unde regi vel alio domino sæculari laicum debetur servitium. Secundo ut archiepiscopatus, episcopatus, vel abbatias non teneantur in manu regis ultra annum, nisi pro causa evidenti vel necessitate urgente. Tertio concessit, ut interfectores clericorum convicti vel confessi coram justiciario regni præsentem episcopo puniantur. Quarto quod clerici duellum facere non cogantur.

Johanna nupsit regi Sicilia. Eodem anno Johanna filia regis Siculo regi nuptura quinto Id.col.594.
 idus Novembris apud Sanctum Egidium, in conspectu virorum Id.col.595.
 illustrum, tradita est marito. Quo utique tempore, universas Id.col.594.

Johannes filius regis fit hæres Gloverniæ. Angliæ castella sunt ad imperium regis custodiæ deputata.
 Hoc quoque tempore Willelmus comes Gloverniæ, cum filium non haberet, ægre ferens hæreditatem inter filias dividere, Johannem Sine-terra regis filium sibi² constituit successorem.

Rex Henricus dedit filiam suam nuptui regi Apuliæ et Sicilia, sed hoc in textu. Hugo Petro Leonis, legationis suæ cursu cancellato, Id.col.591.
 transfretavit. Rex Henricus dedit filiam suam juniorem Id.col.594.
 regi Apuliæ, et³ sexto kalendas Septembris transfretavit.

De obitu quorundam comitum. Obiit Ricardus comes de Strigoil; comes etiam Willel- Id.col.589.
Walter, abbat of Westminster. mus de Arundel obiit quarto idus Octobris apud Wa- Id.col.595.
 verle, et sepultus est apud Wimundham, cellam⁴ scilicet (Not in
 ecclesiæ Sancti Albani, cujus cellæ patronus fuisse Diceto.)
 dinoscitur. Walterus quoque prior Wintoniensis factus Diceto,
 est abbas Westmonasteriensis. col. 588.

¹ *Haie*] Dupleia, Diceto. *Eye*, Suffolk.

² *sibi*] om. W. It is in O.

³ i.e. *she* crossed. This is a repetition by Paris in different words of

the extract from Diceto, immediately given by the compiler above.

⁴ *cellam* . . *dinoscitur*] Introduced by Paris.

Quod reges extranei discordes regis Anglorum sese arbitrio subdiderunt.

A.D. 1176.

Diceto,
col. 595.

Id. col. 597.

Circa dies istos Aldefonsus rex Castellæ, gener regis Angliæ, Quarrel et Santius rex Navarorum avunculus ejus, discordes ad invicem, between the kings of Castile and Navarre. missis ad regem Angliæ legatis, se staturos illius arbitrio juraverunt. Nuncii quoque apud Westmonasterium in præsentia regis, and Navarre. episcoporum, comitum, et baronum constituti; proponebant Navarre. illi qui causam Aldefonsi regis tuebantur, Santium regem *Nota regis Henrici magnificentiam.* Navarorum memorato regi Castellæ, dum adhuc pupillus esset et orphanus, castella et terras, Logionum¹ videlicet, Navaret, Anthlena, Aptol, et Agosen, cum pertinentiis suis, quæ pater suus die qua decessit, et ipse post aliquot annos quiete possederat, injuste et violenter abstulisse; unde domino suo restitutionem fieri postulabant. Illi autem quibus causa Santii regis commissa fuerat, nihil eorum quæ ab aliis proposita fuerant contradicentes, asserebant Aldefonsum præfatum Santio prænominato castella Legin scilicet, Portel, et castellum quod tenet Godin per werram et injuste abstulisse; parte altera in nullo sibi contradicente, eorum domino suo restitutionem fieri pari instantia flagitabant. Nuncii præterea in jure confessi sunt palam, inter reges præfatos treugas usque in septennium fide interposita fuisse firmatas. Rex igitur Anglorum, habito cum episcopis, comitibus, et baronibus consilio super querelis prætaxatis, hinc inde violenter et injuste ablatis, cum nihil Decision of Henry II. in the case. contra violentiam utrinque propositam a parte alterutra responderet alterutri, nec quicquam² quo minus restitutiones quas petebant faciendæ essent allegaretur, plenariam utrique parti supradictorum, quæ in jure petita erant, restitutionem judicavit. Adjunxit etiam, treugas præfatas inter eos fide firmatas usque ad constitutum terminum esse inviolabiliter observandas. Judicavit etiam pro bono pacis, ut rex Aldefonsus donet liberaliter Santio regi singulis annis usque ad decennium tria milia marabotinorum, et sic pacem haberent ad invicem et perpetuam amicitie firmitatem.

Id. col. 595.

In eisdem sane diebus, nuncii Manuelis Constantinopolitani Embassies imperatoris, nuncii Romani imperatoris Fretherici, nuncii Wil- to Henry Ielmi Treverensis³ archiepiscopi, nuncii⁴ Henrici ducis Saxonici, II. from nuncii Flandrensis comitis Philippi, quos varia trahebant various other negotia, tanquam ex condicto, pridie idus Novembris in curia princeps.

¹ Logionum] So altered by Par. (as O.) from Logionium, as W.; Legionum, C.; Legionium, D.; Logronium, Diceto. Logroño. Agosen is Ansejo.

² quicquam] quisquam, A.

³ Treverensis] An error for Remensis, which Diceto has. The archbp. of Treves then was Arnold.

⁴ nuncii . . Saxonici] om. D.

A.D. 1176. regis Anglorum simul apud Westmonasterium convenerunt. Diceto, Greatness of Henry II. Hæc ideo dicimus, ut notum sit omnibus, quantæ rex Henricus sapientiæ fuerit quantæque magnificentiæ, ad cujus audientiam totius fere orbis consilia et dubia principum discutienda judicia pervenerunt. col. 595. (Not in Diceto.)

De remotione ab ecclesia de Waltham canonicorum sæcularium.

Regular canons introduced into Waltham. Anno Domini MCLXXVII. Amotis ab ecclesia Walthamhensi canonicis quos sæculares vocant, introducti sunt regulares, auctoritate summi Pontificis, in vigilia Pentecostes, rege procurante Henrico et præsentate. Et eadem die Radulfus Cirecestrensis canonicus, de manu Londoniensis episcopi curam ecclesiæ prædictæ suscipiens, ipsi tanquam diocesano de canonica subiectione servanda verbis se obligavit expresse; et fratribus cum eo introductis, prior est ab eodem episcopo assignatus, et in sua sede solemniter collocatus. Diceto, col. 598.

Quidam magnates profecti sunt in Terram Sanctam. Frethericus humiliatur propter sanctitatem Papæ.

The count of Flanders and W. de Mandeville go to Jerusalem. Submission of the emperor Frederick to Pope Alexander III. Eodem quoque anno, Philippus comes Flandrensis, Id. et Willelmus de Magnavilla profecti sunt Jerusalem. Frethericus¹ imperator venit ad pedes Alexandri Papæ; audivit enim et certificatus est super hoc, quod cum fugeret a persecutione imperiali, et non erat ei tutus transitus per terram, immo per mare, exorta tempestate, assumpsit omnia ornamenta papalia in navi, quasi celebraturus, et stans imperavit mari et ventis vice Jesu Christi, cujus vicarius erat, ut ait; et statim facta est tranquillitas magna. Quo audito, imperator stupefactus, humiliatus satisfecit illi per omnia, timens tamen plus Deum quam hominem, et sic cessavit scisma. (Not in Diceto.)

Concordia firmata est inter reges Anglorum et Francorum.

Henry II. crosses to Normandy. Quo etiam tempore rex Anglorum, regno pro sua voluntate disposito, decimo quinto kalendas Septembris in Normanniam transfretavit. Et confestim inter regem Francorum et ipsum Diceto, col. 599.

¹ The Pope's letter mentioning Frederick's submission is given in Diceto, but the story that follows is Paris's own.

Diceto, habito colloquio, hoc modo concordiam inierunt: "Ego Lo- A.D. 1177.
col. 599. dowicus rex Francorum et ego Henricus rex Anglorum and makes
" volumus ad omnium notitiam pervenire, nos, Deo inspirante, a treaty
" promisisse et juramento confirmasse, quod simul ibimus in with Louis
" servitium Crucifixi, et ituri Jerosolimam suscipiemus¹ sig- VII
" naculum sanctæ crucis; et amodo volumus esse amici ad
" invicem, ita quod uterque nostrum alteri conservabit vitam
" et membra et honorem terrenum contra omnes homines.
" Et si quæcunque persona alteri nostrum malum facere præ-
" sumpserit, ego Henricus juvabo Lodowicum regem Fran- p. 270.
" corum dominum meum contra omnes homines; et ego Lo-
" dowicus juvabo regem Anglorum Henricum contra omnes
" homines, sicut fidelem meum, salva fide quam debemus
" hominibus nostris quamdiu nobis fidelitatem servabunt."
Acta autem sunt hæc apud Minantcourt,² septimo kalendas
Octobris.

De fundatione monasterii de Westwde.

Id. col. 600. Anno Domini MCLXXVIII. Ricardus de Luci, Angliæ justi- R. de Luci
ciarius, tertio idus Junii, fundamenta jecit ad construendam founds
ecclesiam conventualem in honorem beati Thomæ martyris in Westwood
loco qui vocatur Westwde, in territorio Rofensi. Eodem anno, monastery.
rex Anglorum Henricus, cum per omnes provincias suæ potes- Henry II.
tatis, quæ vel Francorum liminibus vel montibus Pyrenæis vel at Canter-
Britannico vicinoantur Oceano, munitiones optinuisset, et omnia bury.
pro velle disposuisset, idus Junii,³ beatæ Thomæ martyris visi-
tavit sepulcrum. Et paucis inde diebus evolutis, Gaufridum He knights
filium suum, octavo idus Augusti, apud Wdestoke cingulo his son
Id. col. 599. militari donavit. Nix maxima et diuturna; animalia Geoffrey.
(Not in Diceto.) maritima involuta sunt fluctibus; sol⁴ passus est eclipsim Solar
sexta idus Januarii. eclipse.

De revelatione Sancti Amphibali cuidam viro facta.

Eodem anno, vir⁵ quidam beati Albani martyris burgum in- Discovery
habitans, et loci illius indigena, inter convicaneos suos sine at St.
Alban's of

¹ *suscipiemus*] *suscipimus*, W.;
suscepimus, O.

² *Minantcourt*] so for Nunantcourt,
i.e., Nonancourt in Normandy.

³ *Junii*] *Julii*, Diceto.

⁴ The eclipse is not mentioned by
Diceto. It is an error, as there was
none at that date. The date is what
he gives for the floods.

⁵ Over the picture of the "in-
ventio" described in the next page,
his name is given, "Robertus civis
" Sancti Albani cognomento Mer-
" cer." See the reference to this
account in the *Gesta Abbatum*
(Riley), i. p. 198.

A.D. 1178. querela vixit. Hic ab ineunte ætate, quantum substantiæ medicritas permittebat, honeste vivens, devotus ecclesiæ extitit frequentator. Dum igitur una noctium in stratu jaceret, circa gallicinium intravit quidam decori vultus¹ et eleganti statura procerus, thalamum suum interiorem; qui vestibus indutus candidis virgam in dextra pulcherrimam bajulabat. In cujus ingressu domus confestim tota resplenduit, et quasi claritas solaris interiora cubiculi perlustravit. Qui lecto² appropians jacentem vocavit, et si dormiret leniter requisivit; "Roberte," inquit, "dormis?" Expavit Robertus timore vehementi, et supra modum admirans, ait, "Quis es, Domine?" Et ille; "Ego sum martyr Albanus, qui ad hoc venio, ut annunciem tibi Domini voluntatem, de magistro meo," inquit, "clerico videlicet illo, per quem fidem Christi³ suscepi, de quo inter homines sermo frequens habetur; et cum spes fidelium sit, quod futuris temporibus debeat revelari, locus tamen sepulcræ ab omnibus ignoratur. Surgens ergo velociter, circa cumda tibi vestimentum tuum, et sequere me, et ostendam tibi sepulcrum pretiosis ejus reliquiis insignitum." Surgens ergo Robertus, velociter⁴ vestitus et calciatus, secutus est eum, et versus Aquilonem in strata publica gradientes perrexerunt pariter, donec ad planiciem quandam ab antiquo incultam, quæ sita est juxta viam regiam, pervenerunt.

Argumentum veritatis.

Vision of
Robert
Mercer,
citizen of
S. Alban's.

Obiter⁵ colloquebantur, ut solet amicus cum amico co-itinerante, tum de mœniis dirutæ civitatis, tum de amne diminuto, tum de strata communi adjacente civitati, tum de adventu beati Amphibali magistri sui in civitatem, tum de recessu ab invicem lamentabili, tum de utriusque passione. Et quæcunque Robertus interrogare volebat, martyr prompta responsione discebat. Contigit autem, ut inter loquendum quosdam

¹ *vultus . . candidis*] Written by Paris over an erasure; W. has "decori vultus et statura procerus" ejus cubiculum, ut sibi videbatur, "qui, &c."

² *lecto*] illico, Hist. Anglor.

³ *fidem Christi*] om. W., though in O.

⁴ *velociter . . versus*] Written by Par. on a strip of parchment pasted on to the leaf, over the line. Below is what W. has, "ut sibi videbatur, "secutus est eum et versus."

⁵ This introduction of Paris is slightly enlarged in the Hist. Anglor.

mercatores de Dunestaple haberent obvios, qui mane in- A.D. 1178.
teresse fori negotiis in pago Sancti Albani festinabant. Vision of
Quorum adventum prædicens, ait martyr; "Divertamus Robert
" paulisper, donec pertransierint adventantes, ne forte Mercer of
" iter nostrum impediant percunctando;" iter enim ab S. Alban's.
eo choruscavit; quod et factum est. Cum autem per-
venissent ad medium circiter itineris, ubi duæ arbores
in medio strætæ fuerant, ait martyr; "Hucusque duxi
" magistrum meum beatum Amphibalum, cum ultimo
" in hac vita mundiali lacrimabiliter colloquebamur,
" tunc ab invicem recessuri." Et nisi splendor, qui a
martyre procedebat, obtutus Roberti reverberaret, et
timor cum simplicitate refrænasset ipsum Robertum,
de multis tam futuris quam præteritis sanctus certi-
ficasset. Habebat autem locus ille gratam planiciem, tam
pascuis quam fessis in via hominibus ad pausandum aptam,
in villa quæ Redburnia nuncupatur, tribus ferme miliaribus a
Sancto distans Albano. In hac sane planicie duo colliculi emi-
nebant, qui colles vexillorum dicebantur, eo quod circa illos
populares fiebant concursus, quando populus fidelis ex antiqua
traditione solemnem annuatim processionem ecclesiæ Sancti
Albani debita cum veneratione persolvere consuevit.¹ Tunc
Sanctus Albanus a via paululum declinavit, et apprehensa manu
viri, duxit eum ad unum de colliculis, qui sepulchrum beati
martyris continebat. Deinde converso ad eum vultu; "Hic,"
inquit, "locus magistri mei reliquias tenet, hic ejus ossa con-
" tegit et conservat." Et sic fatus, pollice viri terram ad
instar crucis aperuit, et eversa cespitis modica portione, quod-
dam scrinium reseravit, ex quo splendor nimius exiens orbem
Occiduum illustravit, et post lucis suæ radios in mundi lati-
tudinem copiose diffudit; quo facto, capsula recluditur, et loci
planicioes in statum pristinum reformatur. Stupet vir ille, et
quid sibi super his sit agendum, a sancto postulat edoceri. Ad
quem beatus Albanus; "Signa locum diligenter, ut quæ meo
" tibi sunt revelata ministerio firmitus adhæreant menti tuæ;
" veniet enim e proximo tempus, quando hæc instructio tua
" specialis generali profectui militabit, multisque proderit
" ad salutem." Robertus vero aeris et planiciei visum
dimetiens, lapides quosdam, qui ibi jacebant, collegit

¹ persolvere consuevit] persolvit, O. W.

A.D. 1178. et ibidem quodam scemate locavit, dicens; "His me-
 Vision of "tis de hoc sancto loco cras plenius edocebor." Et his
 Robert dictis, "Surge," [inquit] "eamus hinc, et ad locum unde re-
 Mercer of S. Alban's. cessimus revertamur." Illis autem per viam, qua venerant,
 revertentibus, cum venirent ante portam ecclesiæ, (erat
 domus R[oberti] remotior,) sanctus suam intravit ecclesiam,
 et homo ille domum suam ingressus, proprio sese lecto recepit.

Item aliud argumentum veritatis.¹

Proof of
the truth
of the
vision.

Istud, ut quidam fingunt detrahentes veritati, non
 ut somnium evenit, sed in veritate. Cui testimonium
 perhibet finalis rei eventus, et cujusdam fratris vide-
 licet monachi ecclesiæ Sancti Albani Gileberti de Sis-
 severne testimonialis assertio, qui frequenter a præ-
 dicto Roberto rei seriem sciscitabatur, et diligenter
 veritatem sub attestazione tremendi judicii, utpote vir
 prudens et literatus, medullitus exploravit.

Quod vir præfatus visionem sibi ostensam revelaverit.

Robert
reveals his
vision.

Vir autem mane expergefactus, in ancipiti positus, fluctuabat,
 utrum sub silentio præteriret, an aliis, quæ non² visu sed re
 sine aliqua hæsitatione corporaliter gesta didicerat, reve-
 laret. Si enim sileret, peccare metuebat in Deum; si rem
 publicaret, sannas hominum verebatur. Ista tandem animo
 sæpe revolvens homo, timore Dei humanum absorbuit; et
 licet adhuc verbum hoc communibus esset auribus abscondi-
 tum, domesticos tamen suorum et privatos effecit conscios
 secretorum. Illi autem quod dicebatur in tenebris, in lumine
 proferebant; et quod in aure audierant, super tecta prædi-
 cabant. Factum est autem, ut hoc anno verbum istud per
 totam disseminaretur provinciam, adeo quidem, ut ipsius fre-
 quentia monasterii beati martyris Albani claustrum intraret.
 Denique fama desiderata, quibusdam perferentibus, ad abba-
 tem Symonem ascenderat,³ cujus post Deum auctoritate ne-

S. Matt.
x. 27.

¹ This and the previous rubrick
are interchanged.

² non . . . *hesitatione*] Written by
Paris over an erasure. W. has

"quæ in visu, vel potius, ut præ-
sumebat, re."

³ *ascenderat*] So Par. in the mar-
gin; A. has *penetravit*, as O. W.,
and the Hist. Angl.

gotium illud robur erat specialiter habiturum. Qui protinus A.D. 1178. gratiæ Dei laudes persolvit, et communicato consilio, electos de conventu fratres aliquot ad locum quem vir ille ostensurus erat, eodem viro prævio, destinavit. Conventus domi devotis orationibus incumbibat, et fratres ductorem suum sequentes videre martyrum reliquias properabant. Quo demum pervenientes, invenerunt ibidem fidelium multitudinem, quos Spiritus p. 271. Sanctus de diversis provinciis in unum prospero prænostico collegerat, ut inventioni martyris interessent. Illis eventum rei præstolantibus, sæpeditus homo præcedebat, fratribus planiciem ostendens sanctorum corpora continentem. Erat autem feria sexta ante solemnitatem beati Albani, quando hæc facta sunt; quæ ejusdem sancti passio celebratur. Ab illo ergo die, usque quo elevati fuerunt sancti, loco illi custodia non defuit, sed fratres jugiter cum laicis affuerunt. Conventus interim abstinentiam¹ vitæ suscepit² arctioris, et statuto cum processione orationum suffragio, solemne jejunium populo prædicatur. Jam locus ille futuræ inventionis nundinarum similitudinem præferebat, et recedentibus aliis, quos fervor devotionis adduxerat, alii cotidie succedebant.³

De duabus mulieribus ibi curatis dum sanctus quære[re]tur.

Porro signorum initia, quæ adhuc sancti martyres in corde Miracles. terræ latentes in aspiciunt spei melioris patrabant, multorum poterunt testimonio confirmari. Mulier namque quædam de Gatesdene, scapularum et renum debilitate per decem annos detenta, jam propter ægritudinis turpitudinem marito despectui habebatur; quæ proprios egressa fines, et per Redburniam transitum faciens, juxta sanctorum martyrum decubuit sepulchrum; nec de loco surrexit, donec sanitati pristinæ redderetur. Altera de Dunestaplia, nomine Cecilia, in hydropisis ægritudine annis sedecim transactis, habentis in utero similitudinem præferebat. Hæc ad loca prædicta suæ salutis avida perveniens, ilico optatam recepit⁴ sanitatem. Item puella quinquennis, quæ nunquam a nativitate pedes inceserat, semper parentum ministerio portabatur; hæc, quod multi fidelium conspexerunt, juxta locum prætaxatum collocata, cum paululum obdormisset, exiliit et incessit, parentumque suspiria in lætitia⁵ commutavit.

¹ *abstinentiam*] So Par. and the Hist. Anglor.; A. had *continentiam*, as O. W.

² *suscepit*] *suscipit*, O. W.

³ *succedebant*] *succedebat*, A.

⁴ *recepit*] *recipit*, O. W.

⁵ *lætitia*] *lætitiā*, O. W.

A.D. 1178.

*De miraculo dolii et diligentia quærendi.*Other
miracles.

Illuxit interea sancta solemnitas beati Albani martyrio consecrata, quam in se claram istorum publicatio miraculorum reddidit clariorem. Admonentur fideles ad elemosinas largiores, singulis usus parciore alimentorum indicitur, et iterata in crastinum processio instauratur. Sed interpositi quoque dies nequam otioso transiere¹ discursu, sed usque in horam inventionis sanctorum miraculis evidentibus choruscabant.² Nempe vir quidam de Kingesberia, fodientes et sanctos quærentes irridens, nocte cum aliis venit ad locum, pari quidem via, sed voluntate diversa. Qui confestim arreptus a dæmonio, furiosum evidenter expressit, et vestes dirumpens abiecit; et qui alios deridens spectare venerat fodientes, spectaculum omnibus est effectus. Cumque cunctis videntibus diutius torqueretur, corripientis Dei manus cessavit, et demum castigatus, incolumis ad propria repedavit. Alios autem sanctos quærentes³ verbis subsannatoriis illudens, statim divinæ subjacuit ultioni. Nam inter loquendum gravi correptus incommodo, in brevi blasphemum spiritum exhalavit. Algarus de Dunestaplia, cum ad locum eundem dolium celia plenum ad vendendum reda portari fecisset, accessit ad eum ager quidam et pauper, rogans simpliciter ob martyris amorem, cujus inventionem populus expectabat, ut sitim, qua premebatur, potu modico relevaret. Incanduit Algarus ad verba ægroti ira vehementi, asserens se illuc non causa martyris advenisse, sed ut lucrum quocumque modo augetet. Adhuc illo pauperem in hunc modum convitiante, et ecce utroque fundo dolii impetuose evulso, in platea cervisia fundebatur; sicque factum est, ut cujus portiunculam, martyris nomine spreto, negaverat, procurante sancto, non solum pauper ille, sed et alii multi cum eo, fixis in terram genibus, sufficienter nullo prohibente potarēt. Repressa igitur martyre procurante perversorum nequitia, devotio fidelium recipit quod meretur. Nam tribus continnis quæ sequebantur diebus, decem utriusque sexus homines a diversis infirmitatibus ad laudem Dei et beati martyris receperunt pristinam sanitatem.

*De inventione Sancti Amphibali cum novem sociis suis.*Discovery
of the
bodies of

Clarescente interim die quam sanctorum inventio consecrabat, venerabilis pater Symon abbas locum adiit sanctissimum,

¹ *transiere*] transire, O.² *choruscabant*] choruscabat, A. O. W.³ *quærentes*] querentis, A.

et celebratis in capella Sancti Jacobi, loco illi contigua, in A.D. 1178. S. Amphibalus and his companions.
 veneratione beati martyris Albani nostræ redemptionis mysteriis, monachis qui aderant, ut diligenter quærerent, et pluribus adhibitis fossoribus¹ ut oceptis insisterent, imperavit. Fuerat autem capella illa antiquitus in honorem martyris fabricata propter frequentes cælestis radios lucis, qui pastoribus vigiliis noctis super gregem suum agentibus ibidem apparuerant. Quæ in honore Sancti Jacobi principaliter et sanctorum, pro quorum veneratione fulgor cælestis apparuit, ibidem fabricata, venerabatur. Unde dictus abbas in eodem loco divina celebrans sacramenta, super instanti negotio beati martyris auxilium imploravit. Reverso itaque domum abbate, et jam cum conventu ad prandium sedente, legebatur passio beati martyris quem quærebant et sociorum ejus, per quam carnis ergastulo soluti promeruerunt gloriam sempiternam. Dum igitur sævitia judicis, lictorum immanitas, martyrum patientia et mors prolixius recitata pias mentes conventus in fletus et suspiria commovisset, beatum Amphibalum cum tribus sociis suis repertum accurrens aliquis nuntiavit. Quid ergo? Suspiria mutantur in laudes, et tristitiæ successit lætitiæ magnitudo. Exurgens a mensa congregatio ad ecclesiam festinanter procedit, et lætitiæ corde conceptam elevatis laudibus protestatur. Inventus est autem beatus martyr Amphibalus, inter duos socios medius et collateralis ambobus, tertio socio quasi ex transverso et ab opposito locum solitarium p. 272. occupante. Inventi sunt autem prope locum illum numero sex et sociis martyrum prædictorum, ita quod beatus martyr Amphibalus decimus habebatur. Inter reliquias athletæ² Christi Amphibali cultelli duo magni inventi fuerunt, unus in testa capitis, et alter circa præcordia; ut verum esse insinuant quod in libello passionis ejus scripto antiquis temporibus continetur. Ut enim habet passionis illius textus, alii occubuerunt gladiis cæsi, ipse vero visceribus primo patefactis et intestinis ejectis et post lanceis confossus et cultellis occubuit tandem lapidibus conquassatus; unde nullum fere ex ossibus ejus integrum apparebat; cum sociorum ipsius ossa illæsa penitus extitissent.

¹ At the foot of the previous page is a representation of the "Inventio Sancti Amphibali martyris sociorumque ejus." The two diggers are

directed by "Robertus civis Sancti Albani cognomento Mercer."

² reliquias athlete] reliquias ad lethe, A.

A.D. 1178. *Quod reliquie Sancti Amphibali apud Sanctum Albanum sint translatae.*

The relics
translated
to the
church of
St. Al-
ban's.

Abbas autem, ut diximus, audito nuntio desiderato, adjuncto sibi priore aliquot fratribus de conventu, sanctorum celeriter adiit sepulturas, et effossas reliquias erigens, in lintheaminibus idoneis collocavit. Metuensque supra modum fraudem plebis et vim turbæ undique confluentis, quam a compressione inventi thesauri arcere non poterat; unde placuit abbati, ut martyres sancti in beati Albani basilicam portarentur, ubi custodia diligentior et securitas amplior poterat adhiberi. Quid multa? Redeunt cum abbate fratres separatim, sanctorum corpora¹ deferentes. Procedit martyribus obviam cum processione conventus, corpus secum beati Albani martyris deportantes. Quod cum aliquotiens consueverit, prout ejus portitoribus constat, satis existere ponderosum, tantam sui facilitatem illa hora exhibuit, ut volare potius quam humeris ferentium incumbere videretur. Occurrit ergo martyr martyribus, magistro discipulus, et jam palam magistrum recipit revertentem, quem habebat olim clam fidei doctorem in tugurio latitantem. Sed miraculum quod in elementis suis Dominus ostendere dignatus est, cum obviantes se primitus reliquie pariter conveniunt, non debet sub silentio præteriri. Cum enim siccitas prolixior, exustis herbis et fructibus, diutius perdurasset et agricolas desperatos reddidisset, eodem momento, cum in aere nec minima appareret nubecula, tanta pluviarum inundatio prorupit, ut et copiose descendentes imbres terram irrorarent, et desperatæ messis spem promitterent lætiorem. Inventus est autem pretiosus martyr Amphibalus cum sociis suis, et in ecclesiam beati Albani cum canticis et laudum præconiis solemniter delatus, anno a passione sua DCCCLXXXVI., ab incarnatione Domini MCLXXVII., die Sabbati, septimo kalendas Julii. In præsentia autem sanctarum reliquiarum ipsius, necnon et in loco sepulturæ ejus, ad laudem Dei et gloriam martyris, a diversis infirmitatibus sanantur ægroti, membra paralytica solidantur, mutorum ora ad loquendum laxantur, cæcis tribuitur visus, surdis auditus, claudis firmatur gressus, et quod magis magnificum est, arrepti a dæmonio liberantur, epylentici sanantur, leprosi mundantur, et ad vitam mortui revocantur. Si quis autem miraculorum, quæ per sanctos suos divina operatur clementia, notitiam habere desiderat, libellum legat qui² de signis ejus et virtutibus clarus habetur; et nos ad alia festinantes a lectore veniam postulamus.

¹ corpora] pignora, Hist. Angl. | ² qui] quod, A.

Quod juvenis rex Henricus torneamenta exerceuerit.

A.D. 1179.

- Diceto, col. 602. Anno Domini MCLXXIX. Henricus rex Anglorum junior, mare transiens, in conflictibus Gallicis¹ et profusioribus expensis triennium peregit, regiaque majestate prorsus deposita, totus est de rege translatus in militem, et flexis² in gyrum frænis, in variis congressibus triumphum reportans, sui nominis famam circumquaque resperis. Sic igitur cum nil ei deesset ad gloriam, rediit ad patrem, et ab eo honore debito est receptus. Triumphs obtained by the young king Henry at tournaments in France.
- Id. col. 604. Eodem anno, Lodowicus rex Francorum, beatum Thomam martyrem orationis gratia visitare decernens, Angliam, quam nec ipse nec suorum aliquis antecessorum aliquo tempore visitaverat, devotus intravit. Rex autem Anglorum navem apud Doveram ingredienti³ Francorum regi undecimo kalendas Septembris festinanter occurrit; cui quicquid honoris ab aliquo Louis VII. comes to England to visit the shrine of S. Thomas.
- Id. col. 605. excogitari potuit vel impendi, tam ipsi quam suis comitibus est impensum. Concurrentibus enim archiepiscopo⁴ cum suis suffraganeis episcopis cum comitibus et baronibus, cum clero et populo, solemnis processio in tanti adventu principis majorem ecclesiam illustravit. Quantum auri vel argenti Gallicanæ nobilitati rex Henricus contulerit, quantumque in vasis et lapidibus pretiosis omnes honoraverit, cum⁵ non sit qui hoc sciat, deest qui scribat. Centum vini modios rex Francorum annuatim imperpetuum Parisius solvendos, ob reverentiam martyris gloriosi, in usus collegii Cantuariensis convertit. Rex autem Henricus gazas totius regni sui, quicquid ipse et antecessores ejus in divitiis congesserant, regi Francorum et suis exposuit; sed ne Franci aliud quam martyrem quæsisse viderentur, manum a munere cohibentes, martyrium⁶ forsitan ex oblati pertulerunt in mente. Sic rex Francorum, cum in vigiliis, jejuniis, et orationibus Cantuariæ triduum complevisset, et exeniola quædam parva a rege Anglorum in signum dilectionis acceperat, septimo kalendas Septembris ad Galliam transfretavit. Eodem anno Deaths of Roger, bishop of Worcester, and R. de Luci, the justiciary.
- Id. col. 604. Rogerus Wigornensis episcopus obiit, quinto idus Augusti. Hoveden, ii. p. 190. (Not in Hoveden.) Obit Ricardus de Lyci episcopus⁷ Wintoniensis. Puer quidam martyrizatus est apud Wudestoc.

¹ The Hist. Angl. adds "qui hastiludia vel torneamenta vocantur."

² *flexis*] flexus, A.

³ *ingredienti*] So altered by Par. from *egredienti*, as O.W. and Diceto.

⁴ O.W. and the Hist. Angl. insert *Cantuariensis*.

⁵ *cum . . . sciat*] ne sit qui non credat, Diceto.

⁶ *martyrium*] martyrum, A.

⁷ This is an error. Richard de Luci was the chief justiciary. Possibly Paris's eye was caught by *Wintoniæ* in the previous line in Hoveden.

A.D. 1179. *De consilio Romæ habito præidente Papa Alexandro.*

p. 273. Eodem anno, habitum est Romæ concilium generale trecentorum et decem episcoporum, decimo quarto kalendas Aprilis, col. 608. Third Lateran council. in patriarchio Lateranensi.

Heads of the constitution.

Cui præedit dominus Papa Alexander tertius; cujus statuta¹ omni laude dignissima sub viginti octo, quæ sequuntur, capitulis continentur. De electione summi pontificis. De hæreticis Albegensibus et diversis eorum appellationibus. De ruptariis et Brabantiis prædonibus, qui fideles affligunt. Quod nullus promoveatur in episcopum vel ad aliquem ordinis gradum nisi legitimæ sit ætatis et de legitimo matrimonio susceptus. Ne viventibus personis ecclesiæ conferantur, nec illis defunctis ultra sex menses vacent. De appellationibus. Ne infra sacros ordines constituti, vel qui ecclesiasticis sustentantur² stipendiis, rebus se immisceant sæcularibus. De trengis statuendis, et temporibus trengarum. Quod clerici unam habeant tantum ecclesiam, et quod episcopus, si aliquem sine certo ordinaverit titulo, tam diu necessaria inveniat, donec ei in aliqua ecclesia stipendia assignet. Ne patroni vel quilibet laici ecclesias opprimant aut ecclesiasticas personas. Ne Judæi vel Saraceni Christiana mancipia permittantur habere; sed ad fidem Christi si converti voluerint, a possessionibus suis nullatenus excludantur. Ut leprosi, si excluduntur a cohabitatione hominum, oratorium habeant et proprium sacerdotem. Ne bona ecclesiastica in usus alios convertantur, nec decani pro certa pecuniæ quantitate jurisdictionem exerçant episcopalem. Et in electionibus vel ecclesiasticis ordinationibus consequatur effectum, quod a majoris et senioris³ consilii parte fuerit constitutum. Quod usurarii manifesti ad communionem altaris non admittantur, nec⁴ Christianam habeant sepulturam. Et agricolæ et viatores, et omnia quæ sua sunt, plena ubique pace et securitate lætentur. Ut ordinationes [a] scismaticis factæ irritæ habeantur et inanes, et beneficia ab eis collata revocentur. Ne pro ecclesiasticis instituendis personis, seu mortuis sepeliendis, aut nubentibus benedicendis, vel aliis ecclesiæ sacramentis,⁵ aliquid exigatur. Ne viri religiosi vel quilibet alii ecclesias vel decimas præsumant de manu suscipere laicorum, sine auctoritate epi-

¹ These heads of the statutes of the third Lateran council are not from either Gervase or Hoveden. They seem rather drawn by the compiler from the acts of the council, though they are not in the usual order.

² *sustentantur*] sustentatur, A.

³ *senioris*] sanioris, O. W.

⁴ *nec*] nisi, A.

⁵ A. repeats *sacramentis*.

Diceto,
col. 608.

scoporum, et non [nisi]¹ semel in anno Templarii sive Hospi- A.D. 1179.
talarii² ecclesias sub interdicto positas aperiant, nec corpora Constitu-
sepelire tunc præsument. Ne quis interventu pecuniæ habitum of the
religionis usurpare præsumat, nec conversus peculium habeat, third
nec facti prælati non nisi pro dilapidatione vel incontinentia Lateran
degradentur. Ne Christiani Saracenis arma vendant, nec pa- Council.
tientibus naufragium quisquam spoliare præsumat. Et clerici
infra sacros ordines constituti continenter vivant, et si in illa
[in]continentia, quæ contra naturam sit, deprehensi fuerint labo-
rare, excommunicentur et a clero abiciantur. Ut archiepiscopi
parochias vel ecclesias visitantes quadraginta vel quinquaginta
equorum numero sint contenti, episcopi viginti vel triginta,
legati viginti vel viginti quinque, archidiaconi quinque vel
septem, decani duorum evectionum numerum non excedant.
Et nullus torneamenta exercere præsumat, et mortui in tornea-
mentis Christiani careant sepultura. Quod unaquæque³ cathe-
dralis ecclesia magistrum habeat, qui pauperes scholares et alios
doceat, nec pro licentia docendi aliquis pretium exigit. Ut
prælati unam tantum regant ecclesiam, et quod patroni ab
ecclesiis in suo fundo constitutis exactiones non faciant. Ne
episcopi seu viri ecclesiastici stare compellantur iudicio laicorum;
nec laici laicis decimas conferre præsument. Si quis ab aliquo,
commodata pecunia, possessiones in pignus acceperit, si de-
ductis expensis sortem suam receperit ex fructibus possessionis,
pignus restituat debitori.

Epistola Papæ Alexandri contra hæresim Petri Lombardi.

Relatum⁴ fuit præterea ejusdem Papæ Apostolatui, quod ma- Letter of
gister Petrus Lombardus in quibusdam scriptis suis ab articulis pope Alex-
[fidei] deviauit. Unde Willelmo Senonensi archiepiscopo lit- ander III.
teras sub hac forma direxit: on the
errors of

Alexandri
III. Epi-
stola, 744,
a. 1170.
(Migne, cc.
col. 685.)

“ Alexander episcopus, servus servorum Dei, Willelmo Se- Peter Lom-
nonensi archiepiscopo salutem. Cum in nostra olim esses bard res-
præsentia constitutus, tibi viva voce injunximus, ut, suffra- pecting
ganeis tuis Parisius tibi ascitis, ad abrogationem pravæ the nature
doctrinæ Petri quondam Parisiensis episcopi, qua dicitur of our
“ quod Christus, secundum quod est homo, non est aliquid, Lord.
“ omnino intenderes et efficacem operam adhiberes. Inde
“ siquidem est, quod fraternitati tuæ per Apostolica scripta

¹ nisi is from O. It is interlined
in C.

² Hospitalarij] Hospitalarii, A.

³ unaquæque] unaquaque, A. O.
W.

⁴ Relatum] Delatum, O. W.

A.D. 1179. "mandamus quatinus, quod tibi cum præsens esses præcepimus, Alexandri
Letter of "suffraganeos tuos Parisius convoces, et una cum illis et aliis III. Epi-
pope Alex- "viris religiosis et prudentibus, præscriptam doctrinam studeas stol. 744,
ander III. "penitus abrogare, et a magistris scholaribus ibidem in theo- col. 685.
on the "logia studentibus, Christum sicut perfectum Deum, sic et
errors of "perfectum hominem, ac verum hominem ex anima et corpore
Peter "consistentem, præcipias edoceri; universis firmiter et dis-
Lombard. "trictè injungens, quod doctrinam¹ illam de cætero nequa-
"quam docere præsumant, sed ipsam penitus detestentur."

*De libello abbatis Joachim quem scripsit contra Petrum
Lumbardum.*

Attack on Scripsit etiam eisdem diebus contra eundem Petrum Lum- Cf. Decre-
PeterLom- bardum abbas Joachim² Florentis cænobii libellum, vocans eum tal. Greg.
bard's doc- hæreticum et insanum; eo quod in libro sententiarum, quem ix. Tit. i.
trine of the composuerat, idem Petrus de unitate sive essentia Trinitatis cap. 2,
Joachim, dixit, quoniam quædam summa res est Pater et Filius et p. 1 (ed.
abbat of Spiritus Sanctus, et illa non est generans neque genita nec Antv.
Fiore. procedens. Contra hanc assertionem opposuit abbas præfatus, 1618), or
quod non tam Trinitatem astruebat in Deo quam quaternita- Acta Con-
ciliū Late-
rani iv.
(Mansi.
xxii. 981.)
p. 274. quasi quartam manifeste protestans; quod nulla res est quæ
sit Pater et Filius et Spiritus Sanctus, nec essentia, nec sub-
stantia, nec natura. Quamvis concedat, quod Pater et Filius et
Spiritus Sanctus sunt una essentia, una substantia, et una natura.
Et hanc suam assertionem idem Joachim his quæ sequuntur
Pseud. S. auctoritatibus affirmat; "Tres sunt qui testimonium dant in cælo,
Joh. i. 5, 7. "Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus, et hi tres unum sunt.
"Et tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, et
S. Joh. "sanguis; et hi tres unum sunt." Item; "Volo, Pater, ut
xvii. 11, 21. "sint unum in nobis, sicut et nos unum sumus." Unde vide-
tur, quod sæpeditus Joachim hujusmodi unitatem non veram
et propriam, sed quasi collectivam et similitudinariam esse
fateatur; quemadmodum multi homines dicuntur³ unus popu-
lus, et multi fideles una ecclesia.

¹ *doctrinam illam*] doctrina illa, | a pastoral staff, with "De Joachim
A. "abbate" above it.
² In the margin is the drawing of | ³ *dicuntur*] dicunt, A. O.

Quod Papa Innocentius libellum Joachim damnavit.

A.D. 1179.

Stetit autem hæc indeterminata altercatio a diebus Alexandri Papæ usque in tempora Innocentii Papæ per annos multos, sedentibus inter eos in cathedra Romana, Lucio, Urbano, Gregorio, Clemente, et Celestino pontificibus Romanis. Quibus succedens Innocentius tertius, anno Domini millesimo ducentesimo decimo quinto, Romæ generale concilium celebrans, libellum abbatis Joachim, quem contra Petrum et articulum ediderat prædictum, his verbis damnavit: "Nos," inquit, "sacro et universali approbante concilio, credimus et confitemur cum Petro, quod una quædam summa res est incomprehensibilis quidem et ineffabilis, quæ veraciter est Pater et Filius et Spiritus Sanctus, tres simul personæ ac singillatim quælibet earundem. Et ideo in Deo¹ solummodo Trinitas est, et non quaternitas. Quia quælibet trium personarum est illa res, substantia, videlicet essentia seu divina natura; quæ sola est universorum principum, præter quam aliud inveniri non potest. Et illa res non est generans, neque genita, neque procedens; sed est Pater qui generat, et Filius qui gignitur, et Spiritus Sanctus qui procedit; ut distinctiones sint in personis et unitas in natura. Licet enim alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus; non tamen aliud; Pater enim ab æterno Filium generando suam substantiam ei dedit, juxta quod ipse testatur; 'Pater quod dedit mihi, S. Joh. x. 'majus omnibus est.' Et dici non potest, quod partem suæ substantiæ illi dederit, et partem retinuerit ipse sibi; cum substantia Patris indivisibilis sit, utpote simplex omnino. Sed nec dici potest quod Pater in Filium transtulerit suam substantiam generando illum, quasi sic dederit eam Filio, quod non retinuerit ipsam sibi, alioquin desiisset esse substantia. Filius vero substantiam Patris integram nascendo accepit, et ita Pater et Filius eandem habent substantiam, et eadem res est Pater et Filius, necnon et Spiritus Sanctus ab utroque procedens et in utroque manens. Non enim, ut ait abbas Joachim, fideles Christi sunt unum, id est, una quædam res, quæ communis sit omnibus, sed sunt unum in unione caritatis, in gratia; pro personis vero divinis, ut attendatur idemnitatis unitas in natura. Damnamus igitur et reprobamus libellum Joachim sive doctrinam, ita quod si quis ejus sententiam in hac parte defendere vel approbare præsumperit, tanquam hæreticus ab omnibus habeatur." De hoc Papa et concilio memorato latius suo loco dicetur.

Decretal.
Greg. ix.
tit. i. cap.
2, p. 1 (or
Acta Con-
cilii Late-
ran. iv.
Mansi.
xxii. 981.)

Condemna-
tion of
Joachim's
book by
pope Inno-
cent III. at
the fourth
Lateran
council.

S. Joh. x.
29.

¹ Deo] Deum, A.

A.D. 1179.

Quod Philippus consecratur in regem Francorum.

Coronation of Philip II. during his father's lifetime. Eodem¹ anno Philippus filius Lodowici regis Francorum, Diceto, in solemnitate Omnium Sanctorum, per manum Willelmi Re- col. 607.
 mensis archiepiscopi in eadem civitate consecratur in regem, patre adhuc vivente et tantæ coronationi omnia necessaria ministrante. Eodem tempore, Cadwallanus princeps Walensium, coram rege Anglorum tractus in causam et multorum querelis impetitus, dum sub regis conductu remeasset, in itinere hostium perpressus insidias, interfectus est decimo kalendas Octobris. Quod plurimum in regis redundavit scandalum, licet non deliquerit; unde auctores cædis graviter punire præcepit.

Confœderatio facta inter reges Anglorum et Francorum.

Treaty between Henry II. and Philip II.

Anno Domini mclxxx. Habito inter [regem] Francorum Id. col. Philippum nuper coronatum et regem Anglorum Henricum col. 611.

loquio inter Gisortium et Triam, sicut convenit inter eos.

" Ego Philippus Dei gratia rex Francorum, et ego Henricus Id. col.

" eadem gratia rex Anglorum, ad omnium volumus pervenire 610.

" notitiam, quod foedus et amicitiam fide media innovavimus

" et sacramento; et ut omnis amodo inter nos auferatur occasio

" discordiæ, concessimus ad invicem, ut de terris nostris et

" possessionibus et de omnibus aliis rebus, quas habemus

" modo alter adversus alterum, nihil amodo petet, excepto de

" Arvernia, de qua inter nos est contentio, et excepto feodo de

" castro² Radulfi, et exceptis minutis feodis nostris et divisis

" terrarum nostrarum de Berri. Si autem super his quæ ex-

" cepta sunt per nosmet ipsos convenire non poterimus, ego

" Philippus tres elegi episcopos et barones, et ego Henricus

" totidem, qui inter nos dicent, et nos eorum iudicio stabimus

" firmiter et bona fide." Eodem³ tempore Lodowicus rex Id. col.

Death of Louis VII., who is buried at Barbeaux.

Francorum Parisius diem exclusit extremum, decimo quarto 611.

kalendas Octobris, et sepultus est in monasterio Cisterciensis

ordinis, Barbellum quod nuncupatum est, quod etiam propriis

sumptibus inchoatum idem rex laudabiliter consummavit.

¹ Philip's crown and shield are represented in the margin.

² Châteauroux, Berry.

³ There is an inverted crown drawn in the margin.

*Quod Ricardus comes Pictavensis terras Gaufridi de Rancona*¹ A.D. 1180.
graviter afflicti.

Diceto,
col. 603.

Per idem tempus Aquitannorum dux Ricardus et Henrici regis filius, per superbiam Gaufridi de Rancona multis saepe lacessitus injuriis, collectis undique militaribus copiis, Taille-
buro castellum ejusdem Gaufridi obsidione vallavit; opus desperatissimum, et quod suorum nullus antecessorum attemptare praesumpsit. Castrum enim illud ante dies illos hostium cuneis prorsus incognitum, triplici fossato totidemque mœniis vestitum, seris, armis, et repagulis sufficienter instructum, turribus per intervalla dispositis insignitum, comportato lapide in propugnaculis munitum, abundans in victualibus, refertum militibus et hominum milibus ad pugnam idoneis, ducis Ricardi non expavit adventum. Sed postquam dux ipse leonibus audacior regionem hostiliter introivit, fructus praediorum abduxit, vites² succidit, villas succendit, omnia demoliendo contrivit, prope castellum tentoria fixit, machinas prope murum erexit, oppidanosque nil tale suspicantes exercuit vehementer. Inclusis autem, quia res ignominiae plena videbatur, tot, elatae mentis, tot probatae virtutis milites, intra muros sine reclamatione valida circumcingi, placuit de consilio communi, ut foras erumperent et impeterent ducis exercitum improvisae. Quod cum animose satis attemptassent, dux suos in armareuere docuit, et retrorsum cedere compulit oppidanos. Sed in illo portarum ingressu, cum dux insequeretur terga dantes, fit gravissimus hinc inde conflictus, dum ibi quid equus, quid lancea, quid³ ensis, quid arcus, quid galea, quid balista, quid umbo, quid lorica, quid sudas, quid clava certantibus conferant, experitur. Oppidanis itaque assultus ducis acerrimos ultra ferre non valentibus, sed intra mœnia se recipientibus, dux impiger certatim se pariter intra villam immiscet cum hostibus, et cum ipsis nusquam locus pateret diffugii, per plateas hinc inde discurretur, rapinis insistitur et incendiis, et ab his oppidanis, quos a mortis discrimine felix fortuna eruit, ad castellum confugitur principale. Castelli dominus ad deditionem compellitur, facies murorum pulcherrima complanatur, alia passim castella rebellionis conscia par infra mensem subiere discrimen. Omnibus igitur ad votum completis, dux transfretavit in Angliam, maximo cum honore receptus a patre. Nova moneta in Anglia facta est. Obiit Johannes episcopus Cicestrensis.

Capture
and de-
struction of
the castle
of Taille-
bourg by
Richard,
p. 275.
duke of
Aquitaine.

Id. col. 611.
B. de
Monte,
col. 533.

New coin-
age.
Death of
John,
bishop of
Chichester.

¹ *Rancona*] So C. Lramaco, | ² *vites*] vires, A.
A. D. Lisiniaco, W. | ³ *quid*] qui, A.

⁴ A.D. 1181. *Quod rex Francorum Philippus regnum suum sub dispositione regis Angliæ commisit.*

Philip II. submits his kingdom and himself to Henry II. Anno Domini MCLXXXI. Cum rex Francorum Philippus cum Diceto, quibusdam de suis sibi ad memoriam reducentibus, cognovisset col. 611. qualiter rex Anglorum regnum suum tam late diffusum, a tam barbaris nationibus, Scotis scilicet et Wallensibus, pacifice gubernaret, de communi consilio domesticorum suorum prædicti regis dispositioni omne regnum suum et seipsum comisit.

Visit of Henry II. to S. Thomas. Hoc etiam exemplo rex Anglorum ductus, cum totam Normanniam filii sui regis dispositioni supponeret, octavo kalendas Augusti in Angliam transiens, beatum Thomam martyrem orationis gratia visitavit.

Death of Roger, archbishop of York. Eodem anno Rogerus Eboracensis archiepiscopus diem clausit Id. col. 613. supremum, duodecimo kalendas Decembris; qui adhuc vivens a Papa Alexandro privilegium impetraverat, ut si clericus suus Id. col. 614. jurisdictioni suppositus, agens in extremis, testamentum conficeret, et propriis manibus bona sua moriens non distribueret, archiepiscopus haberet facultatem iniciendi manus in bona defuncti.

The privilege obtained by him from the pope causes the confiscation of his own goods. Et quoniam quod quisque juris in alterum statuerit, uti debet eodem jure, post mortem archiepiscopi quæcunque reperta sunt in thesauris ejus justo sunt Dei judicio confiscata. Quorum summa fuit undecim milia libræ argenti, et aurei trecenti, cuppa aurea, et argenteæ septem, cyphi argentei novem, tria salsaria argentea, tres cuppæ murtinæ,¹ coolearia quadraginta, octo scutellæ argenteæ, pelves argenteæ, et discus magnus argenteus.

Epistola Alexandri Papæ ad Johannem presbyterum regem Yndorum.

Letter of pope Alexander III. to Prester John. Circa eosdem dies, Papa Alexander scripsit Presbytero Johanni Yndorum regi² in hæc verba: "Alexander episcopus carissimo in Christo filio salutem et Apostolicam benedictionem. Audieramus jampridem, referentibus multis, quomodo cum sis Christianam religionem⁴ professus, piis velis operibus incumbere diligenter. Sed dilectus filius noster Philippus medicus, qui de intentione propria et proposito tuo cum magnis et honorabilibus viris tui⁵ regni se in partibus illis verbum habuisse proponit, sicut vir providus, constanter nobis retulit, se manifestius ab his audivisse, quod tuæ voluntatis sit et propositi, erudiri catholica et Apo-

¹ *murtinæ*] mazerinæ, Diceto.

² Below this is a crown.

³ Probably meant for the king of Abyssinia. Yule's *Marco Polo*, i. p. 209.

⁴ *religionem*] So Par. in margin; professionem, A. O. W. as Diceto.

⁵ *tui*] tuis, A.

Diceto, col. 609. " stolica disciplina, et ad hoc ferventer intendas, ut tu et A.D. 1181.
 " cuncta plebs tuæ sublimitati commissa nihil unquam videat
 " mini in fide nostra¹ tenere, quod a doctrina sedis Apostolicæ
 " dissentiat. Illud etiam ad commendationem tuæ virtutis
 " accedit, quod sicut prædictus Philippus se a tuis asserit
 " audivisse, ferventi desiderio cuperes in urbe habere ecclesiam
 " et Jerusalem altare aliquod, ubi viri religiosi de regno tuo et
 " prudentes manere possent, et Apostolica plenius instrui dis-
 " ciplina; per quos tu et homines tui doctrinam ipsam facilius
 " reciperent et tenerent. Nos autem vos ab his articulis, in
 " quibus erratis a Christiana et catholica fide, revocare vo-
 " lentes, præfatum Philippum ad tuam mittimus magnitu-
 " dinem; per quem de articulis fidei Christianæ, in quibus tu
 " et tui a nobis discordare videmini, in proximo per fidei²
 " gratiam eruditus, nihil prorsus timere poteris, quod de
 " errore tuam vel tuorum salutem præpediat, vel in vobis
 " nomen Christianitatis obfuscet." In³ vigilia exaltationis Solar
 (Not in Diceto.) sanctæ Crucis facta est eclipsis solis hora tertia. eclipse, Sept. 13.

Quod Papæ Alexandro Lucius successit.

Hoveden, ii. p. 264. Eodem anno obiit Papa Alexander, postquam sedisset in Death of
 cathedra Romana annis [x]xii. Successit ei Humbaldus Hos- pope Alex-
 tiensis episcopus, et vocatus est Lucius tertius, sedens⁴ in ander III.
 Diceto, col. 610. ecclesia Apostolica annis quatuor. Eodem tempore, Philippus Marriage
 rex Francorum duxit uxorem Margaretam⁵ filiam Baldewini of Philip
 comitis Hamaucensium, ex Margareta sorore Philippi comitis II. and
 Flandrensis susceptam. [Isabella]
 of Hain-
 ault.

Nova moneta.

Id. col. 611. Eodem anno moneta veteri in Anglia reprobata, nova suc- New coin-
 cessit in festo Sancti Martini. Eodem anno Baldewinus abbas age.
 R. de Fordensis Cisterciensis ordinis successit Rogero episcopo ad p. 276.
 Monte, ecclesiam Wigornensem. Baldwin,
 col. 533. bishop of
 Worcester.

Quod Gaufridus Lincolnensis electus renunciavit electioni.

Diceto, col. 613. Anno Domini MCLXXXII. Gaufridus Lincolnensis electus et Geoffrey,
 regis Anglorum filius, cum ejus electio esset a domino Papa elect of
 Lincoln,

¹ nostra] vestra, Diceto.

² fidei] Dei, O. W. Hist. Angl.

³ This addition of Paris is omitted in C. The eclipse really took place on July 13.

⁴ sedens quatuor] Not in Hoveden.

⁵ Margaretam] An error for Isabellam, from Diceto.

A.D. 1182. confirmata, postquam per septennium eidem ecclesiæ pacifice Diceto, præfuisse, præsentem rege et episcopis regni, in Epiphania Domini col. 613.
 resigns the see. apud Marlebergiam electioni renunciavit, nemine compellente.
 Aid given by Henry II. for the Holy Land. Eodem tempore, rex Henricus apud Waltham in præsentia procerum regni, ad subventionem Terræ Sanctæ quadraginta duo milia marcas argenti¹ et quingentas marcas auri liberaliter assignavit, et sic in Normanniam transfretavit. Quibus utique diebus, dux Saxonum Henricus et gener regis, ab imperatore Id. col. 614.
 Reception in Normandy of Henry, duke of Saxony. in exilium pulsus, in Normanniam venit ad regem, ducens secum ducissam et duos filios ejus, Henricum et Othonem; et per tres annos exhibitus est a regali munificentia in omnibus vitæ necessariis abundanter. Eodem anno, Walterus de Con- Id. col. 615.
 Walter of Coutances, bishop of Lincoln. stantiis archidiaconus Oxoniensis consecratus est episcopus Lincolniensis, a Ricardo Cantuariensi archiepiscopo, Andegavis in ecclesia Sancti Landi. Eodem anno Walterus obiit, Id. col. 614.
 Death of bishop Walter, of Rochester. Rofensis episcopus.

De morte² Symonis abbatis et successione Garini abbatis.

Abbat Anno Domini MCLXXXIII. Defuncto³ Symone abbate de Warin succeeds Simon at St. Alban's. Sancto Albano, Warinus ejusdem ecclesiæ prior successit, et in die Nativitatis Dei Genetricis abbatis benedictionem suscepit.

De morte Henrici regis juvenis.

Geoffrey and Richard urged by their father to do homage to the young king Henry. Circa dies istos rex Henricus diligentem operam impendit, Diceto, ut filii ejus Gaufridus de Britannia et Ricardus de ducatu col. 617.
 Aquitanniæ homagium facerent filio suo primogenito regi Henrico. Quod quidem pater petiit, Gaufridus de comitatu Britannici gratanter complevit. Ricardus vero cum rogatus a patre id ipsum facere debuisset, ira incanduit vehementi; incongruum esse dicens, cum eodem patre et ex eadem matre ducerent originem, si patre vivente fratrem primogenitum aliqua subjectionis specie superiorem agnoscerent. Sed sicut fratri primogenito bona debentur paterna, sic in bonis maternis Ricardus successionem legitimam vendicabat. Hæc audiens rex pater, iracundiæ calore⁴ succensus, adversus Ricardum dura proposuit; et ut rex junior ad edomandam fratris superbiam

On Richard's refusal the young king raises an

¹ argenti . . . marcas] Om. W.

² In the margin are two pastoral staves and mitres, one erect and the other inverted.

³ In the margin, written with a style, is "A Paulo huc c. et iv.

"anni," i.e. Paul, 14th abbat of St. Alban's. The death of Symon, and the succession of Warin are introduced into the Diceto MS. 13 Reg. E. 6, f. 97 b.

⁴ calore] colore, A.

- Diceto, col. 617. totus insurgeret, constanter indixit. Habitis igitur inter se colloquiis frequenter, cum nulla spes de pace haberetur, rex juvenis undique copiosum congregavit exercitum, et dum congredi cum fratre suo decrevisset, præcisa est, velut a texente, vita ejus, quæ spem multorum deficiens præcidit.¹ Siquidem in flore juventutis suæ, cum annum ætatis vicesimum octavum complevisset, intra Gasconiam, in illo tractu terræ quæ Toroinna dicitur, apud castellum Martel, in festo Sancti Barnabæ Id. col. 618. Apostoli, rex junior e medio est subtractus. Corpus autem in lineis vestibus, quas habuit in consecratione sacro crismate delibutas, regaliter involutum apud Rothomagum delatum est, et in ecclesia cathedrali prope majus altare cum honore tanto principi congruo, tumulatur. Eodem anno, Girardus cognomento Puella consecratus episcopus Coventrensis, qui, cum decem septimanis sedisset, in fata concessit. Eodem tempore Walterus de Constantiis, Lincolnensis antistes, in Angliam veniens, in sua sede est solemniter collocatus.
- A.D. 1183. army against him.
Death of the young king Henry at Martel.
His burial at Rouen.
Death of Girard, bishop of Coventry.
Walter of Coutances installed.

Obiit Ricardus] Cantuariensis episcopus.

- Id. Anno Domini MCLXXXIV. Ricardus Cantuariensis archiepiscopus apud Hallingum villam Rofensis episcopi diem clausit extremum. Eodem anno rex² Henricus duxit in Angliam Saxonis ducem cum familia sua, et infra dies paucos duceissa apud Wintoniam peperit filium, quem vocavit Willelmum. Eodem anno Baldewinus episcopus Wigorniensis electus est archiepiscopus Cantuariensis, et Walterus episcopus Lincolnensis electus est archiepiscopus Rothomagensis; qui, susceptis palliis,³ in suis sunt sedibus solemniter collocati. Eodem tempore Philippus Id. col. 619. Id. col. 620. Id. col. 619. Id. col. 625. archiepiscopus Coloniensis et Philippus comes Flandrensis venerunt in Angliam, vota orationum beato Thomæ martyri soluturi; quibus rex Anglorum occurrens, petiit ut Londonias venirent, visuri⁴ regiam civitatem; in quorum adventu, quod ante non erat visum, civitas coronata resplenduit, gaudium et tripudium per omnes plateas civitatis intonuit.⁵ Archiepiscopus vero Coloniensis et cum eo comes Flandrensis in ecclesia Sancti Pauli suscepti sunt processione solemniter; et die eodem
- Death of archbishop Richard at Halling.
Birth of William of Saxony in England.
Baldwin, archbishop of Canterbury, and Philip, archbishop of Cologne, and Philip, count of Flanders, visit S. Thomas, and then London.

In the margin is an inverted crown and shield, half emblazoned and half sable, with "mors" "vita" under the two parts; above, in rubric, "Corona et scutum Henrici regis junioris, qui vivente patre obiit."

² rex Henricus duxit, &c.] dux

Saxonum . . . intravit Angliam, Diceto.

³ The mention of the palls is from Hoveden, ii. 304.

⁴ visuri regiam civitatem] Added by the compiler.

⁵ intonuit] So Par. over introivit, which A. has. O. W. have intonuit.

A.D. 1184. simili honore sibi exhibito, tandem per quinque dies in palatio ^{Diceto,}
 Death of regis expensis sunt effusioribus hospitati. Sed an multis mu- ^{col. 625.}
 bishop neribus donati recesserint, quærere superfluum videretur.
 Jocelin, of Eodem anno, obiit Jocelinus Saresberiensis episcopus.¹
 Salisbury.

*Quod Saraceni Hispaniæ Christianos invadentes confusi
 recesserunt.*

Defeat of His denique diebus, circa festum beati Johannis Baptistæ, Id. col. 623.
 the Sara- rex Saracenorum qui sunt in Hispania, Gamius, duxit regem
 cens at regum Saracenorum nomine Macemunt intra fines Christia-
 Santarem norum cum regibus triginta septem. Qui inprimis obsederunt
 by the Sanctum Hyrenæum, et tribus diebus cum totidem noctibus
 prince of pugnaverunt, et tandem, dejectis mœniis, intraverunt. Qui
 Portugal. autem interius muros defendebant, se infra turrem receperunt,
 ut protegerentur ibidem. Nocte vero sequenti, venit antistes²
 26 June. Portigalensis cum filio³ regis, et quindecim milia peremerunt
 Saracenorum et regem Gamium; et posuerunt corpora defunc-
 torum ubi murus dejectus erat, ut per ea loco muri defende-
 rentur. In crastino autem, in die scilicet Sanctorum Johannis
 et Pauli, archiepiscopus⁴ Sancti Jacobi viginti milia conduxit
 armatorum, et in aurora diei de Saracenis triginta milia inter-
 fecit. In die postea beatæ Margaretæ, apud Alcubaz pereme-
 20 July. runt Saraceni decem milia mulierum et infantium; sed illi
 Massacre at Alcobaza. qui fuerunt in oppido Alcubaz exeuntes, tres reges cum omni
 p. 277. eorum exercitu percusserunt. Postea in vigilia beati Jacobi,
 rex Macemunt audivit, quod rex⁵ Galiciæ venerat ut solus cum
 solo dimicaret. Macemunt, cum præpararet ad pugnam, dum
 equum vellet ascendere, ter ab eo lapsus, interiit. Quo mortuo,
 Death of totus ejus exercitus fugit, omni pecunia relicta. Rex⁶ vero
 Macemunt, king of the Saracens. Portigalensis ex captivis Saracenis dedit servos, qui cemen-
 tarius ministrarent ad ecclesias reparandas; et de pecunia
 Attempt of Sancto Vincentio auream fecit thecam. Venerunt postmodum
 the Sara- galeiæ infinitæ Saracenorum apud Ulixebonam, ducentes dromu-
 cens on mundum,⁷ in quo talis erat machina, quod per ipsam Saraceni
 Lisbon. poterant ire et redire ultra muros civitatis armati; sed Deo
 disponente, quidam in aqua se dromundo supposuit, et eo

¹ In the margin is a pastoral staff reversed.

² Madden conjectures this to be Bobon, bishop of Oporto. Index to Hist. Angl. iii. p. 507.

³ Sancho, afterwards Sancho I.

⁴ Bernard, archbishop of Compostella.

⁵ Ferdinand II.

⁶ Alfonso I.

⁷ dromundum] dromundam, A.

Diceto, perforato, submersit. Saraceni autem, se delusos esse cogno- A.D. 1184.
col. 624. scentes, fugerunt, omnia¹ quæ sua fuerant relinquentes.

*Quod Guido de Liziniaco regni Jerusalem constituitur
procurator.*

William of Tyre, xxii. 25, col. 879. Regnavit sub his diebus in Jerusalem Baldwinus Amalrici Baldwin IV. king of Jerusa-
lem. quondam regis filius, qui ab initio regni sui elephantino laborans
incommodo, jam lumen amiserat; et putrescentibus membrorum
extremitatibus, pedes ei et manus suum officium denegabant.
Regiam tamen administrationem, licet corpore debilis esset,
animo fortis, supra vires nitebatur² implere. Convocatis itaque
principibus suis, matre³ presente et patriarcha,⁴ Guidonem de Lusignan
Liziniaco, comitem Jopensem et Ascalonitanum, regni constituit
provisorem. Habuit⁵ idem Guido sororem regis uxorem nomine Guy of
Sibillam, quæ prius marchisio⁶ de Monte Ferrato matrimonio Tripoli, and Ray-
mond II.,
copulata filium ex illo suscepit nomine Baldewinum; sed made guar-
cum, aliquanto tempore Guidone procuratore existente, Jeroso- dians of
limitanum non prosperaretur regnum, rex, amoto eo, Reimundo the king-
dom.
comiti Tripolitano regni curam commisit.

Will. of Tyre, xxii. 29, col. 887.

*Quod Salaadinus Soldanus Babilonis, plures civitates
Christianorum destruxit.*

Contigit⁷ hac tempestate, ut Salaadinus, Soldanus Damasci, Power and
subjugatis omnibus regibus Saracenis ex finibus totius Orientis, threats of
ita ut diceretur rex regum et dominus dominantium, cum ei Saladin.
obedirent omnium gentium nationes, adiciens ergo ut univer-
sam sibi Christianitatem subjugaret, intrante Julio mense,
Jordanem transivit, terram circa castrum Crach, quod⁸ antiqua His inva-
appellatione Petra deserti dicebatur, devastavit, cibaria col- sion and
legit. Deinde Neapolim transiens, villam spoliavit et postea ravages
concremavit. Inde progrediens, ad urbem Sebesteam pervenit, about
Diceto, Kerak,
col. 623. ubi episcopus civitatis villam et ecclesiam suam octoginta Nablous,
captivis redemit; inde⁹ Arabiam veniens, eam destruxit, viris et Samaria,
mulieribus captivatis. Ad Magnum inde Gerinum transiens,

From the letter of Baldwin IV. in Diceto, col. 623.

¹ omnia . . . relinquentes] intro-
duced by the compiler.

² nitebatur] nitebantur, A.

³ Agnes of Edessa.

⁴ Heraclius.

⁵ This seems taken from William
of Tyre, though the sentence has to
be made up out of several passages.

Compare Jac. de Vitriaco, Hist.
Hierosol. 93, p. 1117.

⁶ William Longspata.

⁷ The beginning of this chapter
is the compiler's.

⁸ quod dicebatur] From
Will. of Tyre, xxii. 28, col. 885.

⁹ inde] in, A.

A.D. 1184. castrum diruit, et quibusdam captivatis, mulieres et parvulos Diceto, Jezreel, interfecit; inde ad Parvum Gerinum, quæ villa est Templi, col. 623. and Beauvoir (Kaukab-el-Hawa). eam vastavit, et recedens per castrum quoddam Hospitalis, quod Bolverium dicitur, quibusdam captis et quibusdam interfectis, recessit.

Quod rex Anglorum eligitur in regem Jerosolimorum.

Baldwin V., king of Jerusalem. Mortuo interea Baldewino rege Jerosolimorum leproso, regnavit pro eo Baldewinus, puer quinque annorum, nepos ejus ex sorore Sibilla, et Willelmo marchione Montis Ferrati genitus; qui statim coronatus in regem, Reimundo comiti Tripolitano committitur nutriendus. Videntes igitur clerus et populus regnum in eum devenisse statum, in quem non posset diu subsistere, quid facto opus sit diligenter pertractant. Et cum pax Salaadini haberetur suspecta, de rege puero nihil remedii sperabatur; tandem unum erat omnibus consilium, ut ad Henricum regem Anglorum legatos mitterent; qui ei ex parte universitatis regni Jerosolimitani regnum offerrent, et claves sanctæ civitatis et Sepulchri Domini sanctæque resurrectionis solemniter deportarent. Eraclius patriarcha officium legationis rogatus suscepit, qui, adjuncto sibi magistro Hospitalis et quibusdam aliis, Mediterraneum mare transivit, et Romam usque perveniens, ad regem Anglorum litteras a Papa Lucio precatórias impetravit.

Embassy from the clergy and people of the kingdom of Jerusalem to offer the crown to Henry II.

Contin. Will. Tyr. i. 1, MS. Reg. 14, C. 10, f. 245 b.

Quod Heraclius patriarcha in Angliam veniens regi electionem de se factam publicavit.

Anno Domini MCLXXXV. Eraclius patriarcha sanctæ resurrectionis et dominus Rogerus magister Hospitalis domus Jerusalem venerunt ad regem Angliæ Henricum apud Redingum. Qui, cum sui itineris causas cum litteris Apostolicis exposuissent, [et] sanctæ civitatis Jerusalem et terræ promissionis desolationem per ordinem enarrassent, regem et omnem multitudinem, quæ convenerat, in lacrimas et suspiria provocarunt. Deferebant enim ad regem memorialia, suæ¹ petitionis signa, Nativitatis Jesu Christi, videlicet, passionis, resurrectionis, turris David sanctique Sepulchri claves, et vexillum regium;² quæ omnia rex non mediocriter honoravit.

Embassy of the patriarch Heraclius and Roger de Moulins, the master of the Hospitallers, to Henry II.

Diceto, col. 625.

Litteræ vero domini Papæ hæc inter cætera continebant :

¹ suæ petitionis signa] Introduced by the compiler.

² regium] sanctæ crucis, Diceto.

Epistola Lucii Papæ ad regem Anglorum.

A.D. 1185.

Cont. Will. "Lucius episcopus, servus servorum Dei, et cætera. Cum Letter of
Tyr. MS. "cuncti prædecessores tui præ cæteris terræ principibus ar- Pope Lu-
Reg. 14, "morum gloria et animi nobilitate longe retro claruerint, cius III. to
C. 10, i. 3, "eosque fidelium populus habere in sua didicerit adversitate Henry II.
f. 246.; also in Bene- p. 278.
dict, i. p. 332. "patronos, merito ad te, non tantum regni sed paternarum
"hæredem virtutum, quadam securitate præsumpta recur-
"ritur, ubi populo Christiano imminere periculum, immo ex-
"terminium, formidatur, ut per brachium regis magnitudinis
"membris [Ejus] impendatur præsidium, qui te ad tantæ glo-
"riæ apicem pervenire Sua pietate concessit, et te contra Sui
"nominis impugnatores nefarios murum inexpugnabilem ordi-
"navit. Porro noverit vestra serenitas, quod Salaadinus ille,
"sancti nominis Crucifixi immanissimus persecutor, ita nunc
"in spiritu furoris contra Christi fideles Terræ Sanctæ adeo
"invaluit, quod nisi immanitatis ejus impetus objectis obi-
"cibus reprimantur, habet fiduciam, quod influat Jordanis in
"os ejus," et cætera.

*Quod rex Henricus regnum Jerosolimorum recusavit.*Diceto,
col. 626.

His auditis, rex Anglorum convocato clero regni ac populo Parliament
convenerunt Londoniis apud Fontem-Clericorum, decimo quinto at Clerken-
kalendas Aprilis, rex cum universa nobilitate regni, ubi dic- well, where
tus rex, audientibus patriarcha et magistro domus Hospitalis, Henry II.
omnes fideles suos multis adjurationibus astrinxit, quatinus is advised
proferrent in medium quid super his salutis animæ suæ vide- to refuse
rint expedire. Ad hoc enim asserit animum suum inclinatum, the king-
ut quod ex eorum consilio acciperet modis omnibus observaret. dom of
Tunc concilium universum super præmissis colloquentes, sanius Jerusalem.
visum est cunctis, et animæ regis multo salubrius, ut regnum
suum debita moderatione gubernet et illud a barbarorum
irruptione tueatur, quam Orientalium consulat in propria per-
sona salutis. De filiis regis quidem, quorum petiit aliquem
patriarcha si rex venire recusaret, quicquam statuere, cum
essent absentes, incongruum videbatur.

Id.

Eodem anno¹ Johannes filius regis, a patre militaribus ac- John
cinctus armis apud Windleshoram pridie kalendas Aprilis, in knighted,
Hyberniam transfretavit. Quo facto, rex Henricus, cum pat- and goes to
riarcha mari transito, diem Paschæ apud Rothomagum cele- Ireland.
bravit. Rex Francorum, audito regis Anglorum adventu, cum Henry at
festinatione venit apud Vallem-Ruil castellum; ubi reges in Rouen.
His meet-
ing with

¹ anno] om. D. It is in the margin in A.

A.D. 1185. colloquiis familiaribus triduo perstiterunt, et in eorum præsentia
 Philip II. multi nobiles cruce signati sunt. Sed ipsi reges patriarchas
 at Vaudrenuil. nihil aliud in responsis dederunt, nisi quod uterque Terræ
 Sanctæ festinum promiserunt auxilium; non enim leve eis vide-

Diceto,
 col. 626.
 Cont. Will.
 Tyr. i. 4,
 f. 246 b.

The patriarch
 returns.

Hugh de Laci
 slain.

Huntingdon given
 to William
 king of Scots.

Death of the
 empress
 Matilda.

Nota incompara-
 bile Matildis impera-
 tris epitaphium.

G. de Glanville
 bishop of Rochester.
 Pope Urban III.
 Henry duke of Saxony
 returns.

bat, ab extremis finibus Occidentis rem tam arduam attemp-

tare. Patriarcha vero, cujus negotium in arcto erat positum,

spe frustratus ad propria remeavit.

Eodem anno Hugo de Lacoio, dominus provinciæ quæ Media

dicatur, interfectus est, octavo kalendas Augusti. Eodem tem-

pore, Symon comes Huntendonæ cum absque liberis decessisset,

rex Anglorum dedit comitatum illum¹ regi Scotorum Willelmo

cum pertinentiis suis.²

Circa³ eadem tempora obiit maxima mulierum, vene-

rabilis domina Matildis, filia regis Anglorum Henrici

primi, imperatrix et uxor Henrici Romanorum impera-

toris, et mater Henrici secundi Anglorum regis maximi.

Unde ejusdem Matildis epitaphium:

Ortu magna, viro major, sed maxima partu,

Hic jacet Henrici filia, sponsa, parens.

Eodem anno Gilebertus de Glanvilla, archidiaconus Luxo-
 viensis, consecratus est episcopus Rofensis, tertio kalendas
 Octobris. Eodemque tempore in Natali Domini obiit Hoveden,
 Lucius Papa; successit Urbanus secundum quandam
 historiam. In eodem tempore, dux Saxonum Henricus licen-
 tia imperatoris rediit ad propria, suo tantum patrimonio
 contentus.

Diceto,
 col. 627.
 Id. col. 627.

Diceto,
 col. 629.
 ii. p. 305.

Diceto,
 col. 629.

*Quod Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus pallium et
 legatiam suscepit.*

Arch-
 bishop
 Baldwin
 receives
 the pall.

Anno Domini MCLXXXVI. Baldewinus Cantuariensis archiepi-
 scopus pallium cum⁴ legatione in provincia sibi subdita ac-
 cepit. Eodem anno Willelmus de Ver in festo beati Laurentii

Benedict,
 i. p. 338.
 Diceto,
 col. 630.

¹ *illum . . suis*] not in D.

² In the margin is "Terræ motus
 factus est magnus apud Lincol-
 niam xvii. kal. Maii. Johannes
 junior filius regis Henrici secundi
 factus est miles a patre et in Hi-
 berniam missus:" and below,
 "Baldewinus Wigorniensis episco-
 pus factus est archiepiscopus Can-

"tuariensis." Both these are run
 through with red lines across. They
 are not in C. D.

³ *Circa eadem tempora*] Matilda's
 death really took place in 1167.
 Hoveden, i. p. 253.

⁴ *cum . . subdita*] added by the
 compiler.

- Diceto, col. 630. Herefordensis est consecratus antistes. Eodem anno Gaufridus A.D. 1186. comes Britanniae et filius regis Angliae, diem clausit supremum, Death of decimo quarto kalendas Septembris, et sepultus est Parisius in Geoffrey. ecclesia beatae Mariae, intra chorum canonicorum. Reliquit autem duas filias, quas genuerat ex Constantia uxore sua, filia scilicet
- Id. col. 635. Conani comitis Britanniae, quae etiam tempore quo vir ejus Birth of obiit gravida fuit, quae postea filium pariens Arturum illum Arthur.
- Id. col. 631. vocavit. Eodem anno Hugo, genere Burgundus et prior Car- Hugh Bp. tusiensis ordinis in Anglia, consecratus est episcopus Lincol- of Lincoln. niensis in festo Sanoti Mathaei. Et eadem die Willelmus de Bishops of Norhale consecratus est Wigorniensis episcopus. Eodem anno, Worcester
- (Not in Diceto.) scilicet in confinio temporis quo annus anno continu-
- Id. col. 629. atur, scilicet diebus nataliciis Domini, defuncto Papa
- Id. col. 631. Lucio, Urbanus successit. Per idem tempus Johannes, præ- and Exeter. centor Exoniensis, ejusdem ecclesiae consecratus est antistes.

Quod Papa Urbanus B[aldewino] Cantuariensi archiepiscopo concessit ut construeret ecclesiam apud Akintonam.

- Id. Eodem tempore Papa Urbanus Baldewino archiepiscopo Permission Cantuariensi scripsit in hæc verba: "Præsentium tibi auctori- given by Urban III. "tate mandamus, ut liceat tibi ecclesiam in honorem beatorum to Abp. "martyrum Stephani et Thomae construere, et de idoneis eam Baldwin "ordinare personis, quibus beneficia, quæ ad eorum sustenta- to build a "tionem constitueris, canonice debeas assignare. Item fraterni- church at "tati tuæ mandamus, ut quarta parte oblationum, quæ ad reli- Hackington in "quias beati Thomae martyris offeruntur, monachorum usibus honour of "concessa, quarta fabricis ecclesiae deputata, quarta pauperi- the martyrs "bus erogata, quartam portionem liceat tibi in alios usus Stephen and "bonos pro tuæ voluntatis arbitrio erogare." Thomas.

Quod Sibilla in reginam Jerosolimorum coronatur.

- Contin. Will. Tyr. i. 6, MS. f. 247, i. 10, MS. f. 248. Circa dies istos Baldewino puero rege Jerosolimorum de- Death of Baldwin/V. functo, non erat qui ei in regnum succederet, præter Sibillam p. 279. uxorem Guidonis comitis Jopensis, quæ soror erat regis leprosi, Artifice of Sibilla et regis pueri nuper defuncti mater. Sed quoniam tempus in- queen of Jerusalem stabat, ut treugæ inter Salaadinum et populum Christianum to secure the crown erat, nec differri potuit quin de illius ordinatione ilico for her husband, tractaretur. Convocato igitur procerum concilio,¹ in hoc pariter Guy of Lusignan. justissima regum prædictorum, coronaretur in reginam; ita

¹ concilio] consilio, A.

A.D. 1186. tamen quod Guidonem, qui regno insufficiens erat regendo, *Contin.*
solemniter repudiaret. Respuit Sibilla regnum sibi sub tali *Will. Tyr.*
conditione oblatum, donec proceres id generaliter illi concesserunt et juramento firmaverunt, ut quem ipsa maritum eligeret, omnes ipsi sicut regi et domino fideliter obedirent. Guido etiam vir ejus suppliciter postulabat ne pro suo damno regni provisio differretur. Ita tandem cum lacrimis tamen adque-
scens, coronata est solemniter in reginam, et omnium fidelitatem, adhibito juramento, suscepit; et Guido vir ejus, sine spe conjugis et regni, ad sua divertit. Nunciatur interea Saladinus hostilis adventus, quod nec a vero distabat; unde regina convocatis edicto regio tam viris ecclesiasticis quam secularibus, de rege habuit eligendo tractatum. Et quoniam id sibi prius ab omnibus concessum fuerat, ut quem vellet maritum eligeret, expectantibus rei exitum universis, regina Guidoni, qui inter alios astabat, voce clara dixit; "Domine mi Guido, ego te in maritum eligo, et me simul cum regno tibi tradens, te regem futurum publice protestor." Ad hanc vocem omnes stupefacti admirabantur valde, quod tot viros prudentes una mulier ita simplex delusit. Laudabilis plane femina, et tam pudicitie quam prudentie præconiis extollenda; sic enim negotium temperavit, ut et regnum viro et sibi virum obtineret.

Earth-quake. Factus est his diebus per orbem universum terræmotus magnus et horribilis, ita ut etiam in Anglia, ubi raro contingit, multa ædificia subverterentur. *Id. i. 4. MS. f. 246 b.*

De matre Saladini. Contigit autem his diebus matrem¹ Salaadini ab Ægypto in partes transire Damascenas, in apparatu magno et divitiis copiosis; quæ de fide treugarum præsumens, per fines regionis quæ trans Jordanem sunt secure perrexit. *Id. i. 6. MS. f. 247.*

The truce with Saladin broken by Reginald of Châtillon. In cujus comitatum Reginaldus de Castellione temere irrumpens, divitias diripuit universas; veruntamen mater Salaadini fuga periculum declinavit. Commotus inde Salaadinus restitutionem ablatorum et super injuriis satisfactionem sub pactione foederis postulavit. Conventus autem super his Reginaldus de Castellione a Salaadino dure nimis et contumeliose respondit. Salaadinus vero supra modum lætus, quod in parte Christianorum diruptæ erant treugæ, ad vindictam provocatus accingitur ad certamen. *Id. i. 9. f. 247 b.*

Prodigy. Imago pueri Jesu lapidea fracta sanguine manavit. Reges Angliæ et Franciæ susceperunt crucem decimo *Diceto, col. 636.*
Henry II. and Philip II. take

¹ The *Estoire de Eracles* mentions the sister of Saladin as being captured, but this story of his mother is not given by any other chronicler.

Benedict, tertio kalendas Februarii. Mater ecclesia Cicestrensis A.D. 1186.
 ii. p. 28. et tota civitas comburuntur, decimo¹ tertio kalendas No- the cross.
 Id. p. 33. vembris. Hugo de Nunant Cestrensis. Chichester
 cathedral
 burnt.

Quod Saladinus Terram Sanctam depopulatur.

Cont. Will. Anno Domini MCLXXXVII. Saladinus contra Christianos in- Advance
 Tyr. i. 12, dignatione succensus, Parthos, Bedewinos, Turcos,² Saracenos, of Saladin
 MS. f. 249. Arabes, Medos convocat et Cordinos, et his omnibus cum against
 Jerusalem.
 Ægyptiis stipatus, fines Christianorum conterit et conturbat.
 Et jam non contentus quod parva quædam in Galilæa [occu-
 paverit] præsidia, Calvariam³ obsidere proponit. Cum omni⁴
 igitur machinarum genere illuc properaret, magistrum⁵ militiæ
 Templi cum fratribus lx. et Christianorum multitudine itine- Battle of
 rando peremit, et⁶ cum palma martyrii ad cælestia regna trans- Nazareth
 misit. Hac igitur Saladinus victoria exhilaratus, ad⁷ obsi- and
 dionem Calvariæ festinans⁸ contendit. Rex autem Jerusalem, slaughter
 Id. i. 13, ut urbem audivit obsidione vallatam et inclusos vehementer of some of
 f. 249 b. the Tem-
 plars.
 affligi, edicto regio omne regni robur convocavit; illis⁹ solum-
 modo in castrorum præsidio relictis, quos ætatis et sexus in-
 firmas armorum prorsus habebat immunes. Castra igitur The Chris-
 moventes a fonte Sephoritano, ubi convenerant, stipati militum tian army
 viginti milibus incesserunt. Præfecto itaque exercitui Rei moves to
 mundo comite Tripolitano, versus Tybariam sunt profecti. Tiberias.
 Cumque funesta dies certaminis instaret, camerario regis visio Evil omen
 tremenda contigit; videlicet quod aquila quædam Christianum before the
 transvolaret exercitum, quæ, missilia septem gerens in pedibus, battle.
 voce terribili personaret, "Væ vobis Jerusalem, væ vobis
 Jerusalem inhabitantibus." Ad hujus visionis expositionem
 sufficere nimirum credimus, quod Spiritus Sanctus de reprobis
 loquitur per prophetam; "Tetendit Dominus arcum suum, Ps. vii. 13,
 et in eo paravit vasa mortis." 14.

¹ This date is not in Benedict.

² *Turcos, Saracenos*] These are not in the Cont. of W. Tyr., and are probably introduced from the Itinerarium of Richard the Canon, i. 3, p. 13 (Stubbs).

³ *Calvariam*] *sic*, erroneously for *Tabariam*, which the MS. Cont. of W. Tyre has, but written so that it may be easily mistaken for *Calva-riam*.

⁴ *omni*] omnium, A.

⁵ An error for the master of the Hospitallers (Roger de Moulins).

⁶ *et . . transmisit*] Added by the compiler.

⁷ *ad . . contendit*] ad majora intendit, Cont. Will. Tyr.

⁸ *festinans*] festinus, O. W.

⁹ *illis . . . immunes*] Added by the compiler.

A.D. 1187. *De captione sanctæ Crucis et regis Jerusalem a Salaadino.*

Battle of Hittin, July 3, 4. Audiens autem Salaadinus quod rex in succursum veniret Cont. Will. obsessorum, venientibus audacter occurrit, et cum eos in Tyr. i. 13, scopulis angustis et præruptis inclusos cognovisset non longe a f. 249 b. Tabaria, in loco qui Marescallia dicitur, in regis exercitum irrui confidenter. Igitur Christiani hostes viriliter excoeperunt, quantum locorum angustia permittebant. Pugnatum est acriter hinc et inde, et multi corruerunt interfecti; sed tamen exigentibus Christianorum peccatis, prævaluit tandem pars adversa. Nam, ut aiunt, comes Tripolitanus militiæ princeps (Not in the vexillum regis in terram proditiose demittens, Christianos Cont. W. fecit fugam meditari; sed quo fugerent, nisi in hostes, non Tyr.) habentes. Rex Guido captus est cum Cruce sancta,¹ et omnis Id. multitudo eorum capta fuit vel gladiis interfecta. Evaserunt Diceto, tamen ab hac clade comes Tripolitanus licet² omnibus suspectus, col. 635. dominus Reginaldus Sydonis patronus, atque dominus Bali-anus cum paucis fratribus militiæ Templi. Facta est autem hæc misera belli congressio quinto scilicet et quarto nonas Julii, infra octavas Apostolorum Petri et Pauli. Evasit etiam Cont. W. ab hac clade Theodoricus³ magister militiæ Templi, qui tamen Tyr. i. 13, ipsa die ducentos et triginta de fratribus amisit. Comes Tri- f. 249 b. politanus hoc quod sine sanguinis effusione evaserat, in argu- mentum sumebatur contra ipsum quod in regem et populum Dei proditiose egisset. Capti⁴ sunt etiam cum Cruce ejus bajulatores episcopus⁵ Achonensis et præcentor Dominici sepulchri; ille cæsus et iste captus pariter cum ipsa succum- bunt. Sicque capitur Crux sancta propter peccata hominum, et quæ nos a veteri captivitatis jugo absolvit, pro nobis captiva ducitur, et profanis Gentilium manibus contrectatur.

Capture of king Guy, and the Cross.

p. 280.

Quod sancta civitas cum tota fere terra Jerosolimitana a Salaadino subjugatur.

King Guy sent to Damascus. Salaadinus itaque victoria potitus Tyberiadem revertitur, et Id. i. 14, solo præsidio quod supererat capto, regem cum cæteris quos f. 250.

¹ At the foot of the page is a picture of the battle and the capture of the cross "Salaadinus" and "Guido rex" being distinguished by their names.

² *licet omnibus suspectus*] Added by the compiler.

³ *Theodericus*] Terricus, in the

copy of the letter given by Hoveden and Benedict. As to his having been grand master at this time, see Stubbs's notes, Hoveden, ii. 324,²; Benedict, ii. 13, ².

⁴ *Capti sunt*] capiuntur, O. W.

⁵ *Ruffinus*, Hoveden, ii. 320.

Cont. Will. ceperat Damascus transmisit. Deinde Galilæam invadens, A.D. 1187. Tyr. i. 14, universa pro libitu occupavit. Et veniens Tholomaidam, sine Saladin MS. f. 250. sanguinis eam effusione suscepit. Inde Jerosolimam festinans, takes Jeru- Id. i. 16, urbem obsidet, machinas in gyrum locat. Cives quas possunt salem, and f. 250 b. defensiones obiciunt; sed arcus, balistæ, petrariæ effectum carent, most of et inutiliter contrectantur. Vulgus vero pavidum ad patri- the other cities of Id. ii. 1, archam et reginam, qui tunc urbi præerant, flebiliter supplicans Palestine. f. 251 b. instat, ut cum Salaadino de urbe tradenda conveniant. Pactio tandem intercedit magis dolenda quam memoranda. Nam singuli capitis sui censum statuantes, vir bisantios decem, mulier quinque, infans unum persolveret, et quisquis qui ad¹ hoc non sufficit teneretur captivus. Erant autem in civitate ad quatuordecim milia utriusque sexus hominum, qui ad hoc non sufficientes jugum subierunt perpetuæ servitutis. Reddita est civitas sancta inimicis Christi, et sepulchrum possident qui persequuntur sepultum; Crucem tenent, qui Crucifixum blasphemant. Ingressus itaque civitatem [Salaadinus] cum strepitu tympanorum et tubicinium, ad templum properabat, et cruce quæ in eo erecta stabat deposita, ejectionisque quæ Christiani venerabantur, templum intus et extra aqua lustrabat rosacea, et sic erroris sui superstitiones per quatuor angulos templi magno fecit strepitu conclamari. Ecclesiam sanctæ resurrectionis et sepulchrum Domini cum locis aliis venerabilibus quibusdam Surianis sub certo constituit tributo. Et inde festinanter pro- Ascalon, gressus urbes omnes circumquaque positas et oppida subjugavit; Tyre, and præter Aschalonem et Tyrum, et² Crach ultra Jordanem, quod Kerak alone hold alio nomine dicitur Mons-regalis. out.

Prohibitio Papæ ne ecclesia de Akintona construatur.

Diceto,
col. 635.

Eodem anno, Papa Urbanus scripsit Baldewino Cantuariensi Letter of archiepiscopo pro negotio conventus ecclesiæ ejusdem, in hæc Urban III. verba: "Dilecti filii nostri prior et conventus ecclesiæ tibi to arch- bishop commissæ, ad nostram præsentiam litteras et nuntios desti- Baldwin, nantes, proposuerunt de ecclesia quam ædificare cœpisti ordering tantum sibi et ecclesiæ dispendium proventurum, quod nisi him to cease from fuerit ab ejus constructione cessatum, præscripta ecclesia building suæ honestatis et status miserabile suscipiet detrimentum. the church "Nos autem sollicitè providere volentes, ne inter te et fratres at Hack- ington. "tuos materia remaneat jurgiorum, cum non possint conve-

¹ ad . . teneretur] Written over an erasure; "id sufficit" is in the margin. O. W. have "ad hoc (W. "om. hoc) non sufficit teneretur."

The MS. Cont. of Will. of Tyre has "quisquis non sufficit teneretur."

² et . . Mons-regalis] Introduced by the compiler.

A.D. 1187. "nienter intendere divinis obsequiis qui sunt in contentioni- Diceto,
 "bus, de consilio fratrum nostrorum monemus fraternitatem col. 635.
 "et districte præcipimus, quatinus, donec causa cognita statu-
 "amus quid de ipsa fieri debeat, omni occasione et appella-
 "tione postposita, ab illius ecclesiæ constructione desistas;
 "litteris aliis non obstantibus a sede Apostolica impetratis."

Pope Gre- Eodem anno, mortuo Papa Urbano, Gregorius successit; qui Id. col. 636.
 gory VIII. cum sedisset duobus mensibus, defunctus est, et Clemens
 Pope Cle- tertius decimo tertio kalendas Jannarii surrogatur. Eodem
 ment III. anno Gilebertus Foliath Londoniensis episcopus naturæ debi- Id. col. 634.
 Death of biahop G. Foliot. tum solvit. Eodem anno, Ricardus comes Pictavensis cum¹ Id. col. 636.
 Richard, count of Poitou, takes the cross. audisset calamitatem Terræ Sanctæ et de capta Cruce, non
 expectata alicujus prædicatione, vel patris sui consilio aut vol-
 untate, primus inter proceres transmarinos signaculum crucis
 suscepit de manu archiepiscopi² Turonensis. Eodemque anno Benedict,
 Hugh ii. p. 33.
 Nunant, bishop of Lichfield. Hugo de Nunant factus est episcopus Cestrensis.

Quod ad prædicationem crucis multi cruce assignantur.

Anno Domini MCLXXXVIII. Fræthericus Romanorum imperator Hoveden,
 Frederick I. takes the ad prædicationem Henrici Albanensis episcopi et Apostolicæ ii. p. 356.
 cross, and after him sedis legati, qui a Papa Clemente missus fuerat, crucem
 Henry II., Christi suscepit. Et eodem tempore rex Francorum Philippus Diceto,
 Philip II., et rex Anglorum Henricus, in Normannia pro subventionem col. 636.
 and Philip count of Terræ Sanctæ ad colloquium venientes, inter Triam et Gi-
 Flanders. sortium, post longos tractatus, præsentem³ comite Flandrensi
 Philippo, in hoc pariter consenserunt, ut sumpto crucis signa- (Not in
 culo iter Jerosolimitanum socialiter expedirent. Rex igitur Diceto.)
 Anglorum primo crucis signaculum suscepit de manibus archi- Id.
 episcoporum Remensis⁴ et Willelmi Tyrensis; quorum ulti- (Not in
 mus a domino Papa super negotio crucis officium legationis Diceto.)
 susceperat in partibus Occidentis. Deinde rex Francorum et Id.
 Philippus comes Flandrensis crucem sumentes exemplum aliis Cf. Cog-
 potissimum præbuerunt. Unde tam de imperio quam de utro- gesbale,
 que regno regum prædictorum archiepiscopi, episcopi, duces, p. 23 (ed.
 marchiones et comites, barones, milites, et mediæ manus Steven-
 homines vulgusque promiscuum, crucem animosius susceperunt. son.)
 The differ- Provisum est etiam inter eos ut omnes de regno Francorum Diceto,
 ent nations cruces rubeas, de terris regis Anglorum albas, de terra comitis col. 636.
 take differ- Flandrensis virides haberent cruces. De terris autem, catallis,⁵ (Not in
 ent colours Diceto.)
 for their crosses.

¹ cum . . . prædicatione] This is the compiler's.

² Bartholomew II.

³ præsentem . . . expedirent] Added by the compiler.

⁴ William of Champagne.

⁵ catallis] Altered by Par. from castellis, which O. W. have.

et rebus omnibus usque peracta peregrinatione et quilibet eorum in terra sua quadraginta diebus moram fecisset, omnia essent in eo statu quo fuerunt in die qua crucem susceperunt.

A.D. 1188.
Property
of the
crusaders.

Quare Ricardus comes Pictavensis animum suum a patre alienaverit.

Diceto,
col. 639.

Circa dies istos, Gaufridus de Liziniaco quendam Ricardo comiti Pictavensi familiarem structis¹ insidiis interfecit. In tanti vero ultionem delicti comes ad arma provocatur; sed acceptæ crucis non immemor, omnibus hominibus Gaufridi crucis signaculo insigniri volentibus pepercit, alios in ore gladii interfecit, et in deditionem plura castella suscepit. Sed Gaufridus regis Anglorum fultus pecunia et auxilio, ut dicebatur, Ricardo comiti restitit, et parum profecit; unde idem comes animum suum a patre alienavit. Gaufrido itaque superato, comes terram comitis Tholosani hostiliter ingressus, iniuriatus ab ipso, intra breve temporis spatium castella ejus septendecim subjugavit. Rex autem Francorum indigne ferens, quod comes Ricardus terram comitis Tholosani ingressus fuisset, eo non certiorato, castellum Radulfi latenter ingressus est, et omnes in illo repertos ad fidelitatem sibi faciendam coegit. Quod factum tanto principi ignominiosum videbatur, cum præsertim rex Anglorum post crucem susceptam transiturus in Angliam regi Francorum totius terræ suæ custodiam tradidisset. Deinde rex Francorum castellanos quosdam regi Anglorum subjectos in suum favorem tam minis quam promissis attraxit; et² sic instinctu diabolico post crucem susceptam reges discordes effecti, mutuis sese damnis ad invicem afflixerunt. Unde rex Anglorum Francorum ingressus regnum, a Vernolio usque Meduanam universa contrivit.

Quarrel of
Richard
with
Geoffrey
de Lusignan.

Conse-
quent
quarrel
between
Henry II.
and Philip II.

Henry
ravages
France from
Verneuil to
Mayenne.
Death of
Richard,
bishop of
Winchester.

Id. col. 641. Eodem anno Ricardus Wintoniensis episcopus obiit undecimo kalendas Januarii, et Wintoniæ sepultus est.

Epistola Fretherici imperatoris Romani ad Saladinum.

Cont. Will. Tyr. f. 256, scripsit pro negotio Terræ Sanctæ, sub hac forma: "Frethericus Dei gratia Romanorum imperator, semper augustus, et hostium imperii magnificus triumphator, Salaadino Saracenum præsi, Jerusalem³ fugere exemplo Pharaonis. Quo-

Letter of
the em-
peror Fre-
derick I. to
Saladin.

¹ *structis*] So O. W., as Diceto; A. has *fructus*, the " over the expuncted letter being inserted by Paris; fructus, C. D.

² *et . . . afflixerunt*] This is the compiler's.

³ *Jerusalem*] So also Cont. W. Tyr., Itin., Benedict; Israelem, Diceto, Hoveden, Libellus De Exp. Ter. Sanct.

A.D. 1188. "niam Terram Sanctam nuper prophanasti, cui æterni Regis Benedict,
 Letter of "imperio imperamus, in tanti sceleris præsumptuosam plec- ii. p. 62,
 the em- "tibilemque audaciam debita animadversione decernere, impe- Hoveden,
 peror Fre- "rialis celsitudo et officii sollicitudo nos admonet. Quapropter, the Itiner. ii. p. 356,
 derick I. "nisi occupatam terram et omnia restituas, adjuncta satisfac- Ricardi,
 to Saladin. "tione sacris constitutionibus pro tam nefariis¹ excessibus p. 35, the
 "taxata, ne legitimum minime videamur indicere bellum, a Libellus
 "capite kalendarum Novembrium, evoluti anni spacio, ter- De Expug-
 "minum constituimus ad experiendam belli fortunam in Terræ natione
 "Campo Thaneos, in virtute mirificæ Crucis et in nomine Sanctæ,
 "veri Joseph. Vix enim credere possumus hoc te latere, p. 257
 "quod ex scriptis veterum et in historiis nostri temporis (ed. Ste-
 "factum redolet. Numquid scire dissimulas, ambas Æthiopias, venson).
 "Mauritaniam, Persiam, Siriam, Parthiam, Judæam,² Sama-
 "riam, maritimam Arabiam, Chaldæam, Ægyptum, et Arme-
 "niam, cum innumerabilibus terris nostræ ditioni subjectas?
 "Norunt hoc reges, quorum³ cruore gladii Romani sunt cre-
 "brius debriati. Et tu quidem, auctore Deo, intelliges, quid
 "nostræ victrices aquilæ, quid cohortes diversarum nationum,
 "quid furor Theutonicus etiam in pace arma movens, quid
 "caput indomitum Hreni, qui[d] juventus [Histri]⁴ quæ nun-
 "quam novit fugam, quid procerus Bavarus, quid Suevus
 "astutus, quid Franconia circumspecta, quid in gladio ludens
 "Saxonia, quid Turingia, quid Westfalkia, quid agilis Breban-
 "tia, quid nescia pacis Lotharingia, quid inquieta Burgundia,
 "quid Alpini salices, quid Frisonia in amento prævolans,
 "quid Boemia ultro mori gaudens, quid Bolemia suis feris
 "ferior, quid Austria, quid Stiria, quid Bugresia, quid partes
 "Illiricæ, quid Leonardia, quid Tuscia, quid Archarictana,⁵
 "quid Ve[ne]tus proretha, quid Spinacius⁶ nauclerus. Deni-
 "que dextram nostram, quam senio arguis, qualiter gladium
 "vibrare didicerit, dies illa lætitia plena et jocunditate tri-
 "umpho Christi præfixa te docebit."

¹ *nefariis*] *nephariis*, O. W.; A. has *nepham*.

² *Judæam*] om. W. It is in O.

³ *quorum*] So the Hist. Angl.; qui, A. O. W., as Diceto. It is correct in Hoveden.

⁴ *Histri* is from the copy of this

in the Itinerarium regis Ricardi of Richard the Canon, p. 86 (*ed. Stubbs*).

⁵ *Archarictana*] An error for *Anconitana Marcia*, which Hoveden and the Itinerarium have, the march of Ancona.

⁶ *Spinacius*] i.e. *Pisanus*, as Hoveden has.

Rescriptum Salaadini ad Frethericum imperatorem Romanum. A.D. 1188.

Cont. Will. Tyr. ii. 15, " Illi regi sincero, amico, magno, excelso Fretherico regi Answer of
f. 256 b; " Alemanniæ, in nomine Dei miserentis, per gratiam Dei Saladin
also in " unius, potentis, exuperantis, victoris perennis, cujus [regni] to the
Ricardi " non est finis. Gratias Ei agimus perennes, cujus gratia est emperor.
Itinera- " super omnem mundum; deprecamur Eum, ut infundat ora-
rium, i. 18, " tionem suam super prophetas suos, et maxime super instruc-
p. 37. " torem nostrum nuncium suum Mahumet prophetam, quem
" misit pro correctione rectæ legis, quam faciet apparere super
" cunctas leges. Attamen notum facimus regi sincero, potenti,
" magno, amico, amicabili regi Alemanniæ, quod homo quidam
" Henricus nomine venit ad nos dicens se esse nuntium
" vestrum, et detulit nobis quandam cartam, esse quam dixit
" vestram. Nos legi fecimus cartam, et audivimus eum viva
" voce loquentem, et verbis quæ ore dixit verbis respondimus,
" et hoc est responsum cartæ. Quod si computatis qui vobis-
" cum concordant veniendi super nos, et nominatis et dicitis,
" rex talis terræ et rex alterius terræ, et comes talis et
" talis, et tales archiepiscopi et marchiones et milites; si
" nos vellemus dinumerare eos, qui sunt in nostro servitio, et
" qui sunt intendentes nostro præcepto et prompti nostro
" sermoni, et qui dimicarent coram nostris manibus, non
" posset [hoc] in scriptum redigi. Et si Christianorum com-
" putatis nomina, Saracenorum sunt plura et abundantiora
" quam Christianorum. Et si inter vos et eos, quos nominas-
" tis Christianos, mare est, inter Saracenos, qui non possunt
" æstimari, non est inter eos et nos mare nec ullum impedi-
" mentum veniendi ad nos. Et nobiscum habentur Bedewini,
" quos si opponeremus inimicis nostris, sufficerent. Habemus
" et Turkemannos, quos si effunderemus super inimicos nos-
" tros, destruerent eos. Habemus rusticos, qui dimicarent
" strenue, si juberemus, contra gentes quæ venturæ sunt
" super terram nostram, et ditarentur de eis et extermina-
" rent eas. Habemus soldarios bellicosos, per quos terram
" apertam habemus et adquisitam et expugnatos inimicos; et
" hi et omnes reges paganismi non tardabunt, cum eos sum-
" monuerimus et vocaverimus. Et vos, cum fueritis congre-
" gati, sicut carta vestra dicit, et ducetis multitudinem
" vestram, ut narrat nuntius vester, obviabimus vobis per
" potentiam Dei, et obtinebimus terras fortitudine Dei. Nam
" si veneritis, cum toto posse vestro venietis et præsentēs eritis
" cum omni gente vestra. Et scimus quod nullus remanebit
" in terra vestra, qui se defendere possit nec terram tueri;
" et quando Deus victoriam nobis sua fortitudine de vobis p. 282.

A.D. 1188. "donaverit, nihil amplius erit quam ut terras vestras libere
 Answer of "capiamus fortitudine sua et voluntate. Adunatio enim legis Cont. Will.
 Saladin to "Christianorum bis venit super nos in Babilone; una vice Tyr. ii. 15,
 the em- "apud Damietam et altera apud Alexandriam;¹ et nostis qua f. 256 b.
 peror. "liter Christiani utraque vice redierint et ad qualem exitum Ricardi
 "venerint. Et Deus adunavit nobis regiones affluentius, et Itinera-
 "adunavit eos longe lateque sub potestate nostra, Babilo- rium, p. 38.
 "niam cum pertinentiis suis, terram Damasci et maritimam,
 "Jerusalem, terram Gethsure et castella ejus, terram Roasiæ
 "cum pertinentiis, regionem Yndiæ cum pertinentiis. Et per
 "gratiam Dei hoc totum est in manibus nostris. Et resi-
 "duum regnum² Saracenorum nostro [pertinens] est imperio.
 "Nam si mandaremus excellentissimis regibus Saracenorum,
 "non retraherent se a nobis. Et si summoneremus calipham
 "de Baldac, quem Deus salvet, de sede excelsi imperii sui
 "exurgeret, et veniret in auxilium excellentiæ nostræ. Et nos
 "per virtutem Dei obtinuimus Jerusalem et terras ejus, et
 "remanent adhuc in manibus Christianorum tres civitates,
 "Tyros, Tripolis, et Antiochia; et de his non est aliud nisi
 "ut capiantur. Attamen si bellum vultis, et si Deus volnerit,
 "ut sit per voluntatem suam, et quod totam terram Christi-
 "anorum adquiramus, obviabimus [vobis] sicut scriptum est in
 "carta vestra. Verum si nos de bono pacis requisieritis, man-
 "dabitis procuratoribus istorum trium locorum prædictorum,
 "ut ea nobis sine contradictione resignent, et vobis sanctam
 "Crucem reddemus, et liberabimus omnes captivos Christianos
 "qui sunt in tota terra nostra, et permittemus vobis ad Se-
 "pulchrum unum sacerdotem, et reddemus abbatias quæ sole-
 "bant esse in tempore paganismi; et bonum eis faciemus, et
 "permittemus venire peregrinos in tota vita nostra, et habe-
 "bimus vobiscum pacem. Carta hæc scripta fuit anno ad-
 "ventus prophetæ nostri Mahumet DLXXXIV., gratia Dei
 "solius."

Quod Guido rex Jerosolimorum a carcere liberatur.

King Guy Eodem anno Guido rex Jerosolimorum, cum apud Damascum Cont. Will.
 is freed per annum detentus fuisset in vinculis, Salaadinus sub tali Tyr. iii.
 from cap- illum pactione [absolvit; ut] abjurato regno mare quam citius l, MS.
 tivity. proscriptus transiret. Hanc pactionem cassandam clerus regni f. 259 b.
 deliberat, nec ibi fidem esse servandam, ubi periclitatur religio,

¹ A passage given in the Cont. of W. Tyr. and in the Itinerarium is omitted here.

² regnum] regum, A.

Cont. Will. Tyr. iii. 1, M.S. f. 260. dum Terra Promissionis omni solatio destituta caput non habeat nec rectorem, nec peregrini venturi ductorem, nec populus defensorem. Rege itaque a vinculis soluto, confluerunt ad eum multi peregrini, qui nuper advenerant cum

A.D. 1188.

Id. iii. 2. populo regionis, et copiosum exercitum confecerunt. Qui Tyrum ingredi volens, a Marchisio non admittitur; licet eo pacto civitas ei commissa fuisset, ut regi repetenti et regni hæredibus redderetur. Sed¹ post dies paucos, eodem Marchisio defuncto, hæc pestis cessavit. Mortuus est etiam eodem tempore Reimundus comes Tripolitanus, cui imputabatur totus sinister eventus Terræ promissionis, minus Christiane, ut dicitur, quia ex mentis alienatione in extremis viaticum non percepit.

He is refused entrance into Tyre by the marquis of Mont-Ferrat. Death of Raymond, count of Tripoli.

Achon obsidetur.

Id. iii. 3. Et his ita gestis, rex cum exercitu baronum regni qui sibi adhererant, sociatis sibi Templariis et Hospitalariis, Venetianis² etiam qui nuper advenerant et Januensibus peregrinis, iter

Siege laid to Acre.

Id. iii. 4, f. 260 b. versus Tholomaidam, quæ alio nomine Achon dicitur, arripuit; cujus robur veraciter numeratum³ ad novem milia armatorum excrevit. Rex itaque Jerosolimitanus cum Tholomaidam pervenisset, fecit omnes suos in collem ascendere civitati vicinum, qui,⁴ eo quod instar turris erectus sit in sublime et rotundus, Turontum a vulgo nuncupatur. Mons autem iste a parte urbis orientali consurgit editior, et in circuitu longe prospectum⁵ in plana diffundit. Die⁶ igitur tertia post suum adventum urbem Christiani obsident, quæ postea non defecit usque ad tempus quo capta fuit a regibus Francorum et Anglorum, Philippo et Ricardo. Adeo quidem peregrini simplices et mediæ manus homines bellatores concepto devotionis fervore ducuntur, quod, suis regibus vel dominis non expectatis, ab extremis mundi partibus confluant Domino servituri.

(Not in the Cont. W. Tyr.)

Id. iii. 5, f. 261.

Quod Salaadinus ab Achon confusus recessit.

Id. iii. 6, f. 261. Rex autem Jerosolimorum, peregrinorum multitudine valatus, fecit suos omnes de Turono descendere; et una cum peregrinis, qui nuper advenerant, ante civitatem castra locavit. Post dies autem paucos, superveniente Salaadino in manu

Saladin attacks the besiegers, but is beaten

¹ This is a blunder of the compiler, from carelessly reading the account of the Marquis's illness in the Cont. of Will. of Tyre.

² *Venetianis*] Venetianis, A.

³ *numeratum*] numeratus, A. O.W.

qui] quem, A.

⁵ *prospectum*] porrectum, W.

⁶ This sentence is introduced by the compiler.

A.D. 1188. robusta, impetum [in] Christianos fecit acerrimum, ut qui Cont. Will. back, and a fleet of Danes and Frisians arriving, he is forced to retire. putabat eos insultu primo vincendos. At fideles Christi in Tyr. iii. 5, f. 260 b. unum conglobati, quasi pro animabus decertantes, viriliter restiterunt; quos Salaadinus circumcingi jubens, pro impossibili, quod ex omnibus pes unus¹ evaderet, judicabat. Sed aliter visum est Ei qui dissipat consilia reproborum. Nam cum per triduum insultus infidelium undique venientium pertulissent, et jam quasi debilitati ab hostibus deficere cœpissent, ecce aspiciunt classem cum duodecim milibus Danorum et Frisorum velis sinuantibus accedere ad portum; quem, Deo opitulante, cum prosperitate optata intraverunt. His et hujusmodi, quæ fiebant assidue, visionibus permotus Salaadinus, confusus ad terræ suæ inferiora descendit.

De magno impedimento Terræ Sanctæ.

The quarrel between the kings of England and France a great hindrance to the Crusade. Accessit autem his diebus ad Terræ Sanctæ magnum impedimentum discordia,² quæ nuper et post crucem susceptam Cf. Will. of Newburgh, iii. 25. inter regem Francorum et comitem Pictavensem Ricardum ex una parte, et Henricum regem Anglorum surrexit ex altera; adeo quidem, ut mutua ad invicem castella surriperent, et multa mala in homicidiis et spoliis perpetrarent. Qui tandem Cf. Diceto, col. 644. pro bono pacis in Normanniam ad colloquium convenientes, diabolo superseminante zizania in medio tritici, discordes ab invicem recesserunt.³

Ut⁴ Johannes Agnaticus cardinalis pacem inter Philippum Francorum et Henricum Anglorum reges fecerit.

Anno Dominicæ Nativitatis MCLXXXIX. Rex Henricus, in partibus transmarinis moram faciens, infestationes, quas sibi rex Benedict, MS. B. (i.e. MS. C.C.C. 16), p. 1. ii. p. 60.

¹ A. ins. non.

² discordia] discordiam, A.

³ Here ends MS. A., C.C.C. 26. At the foot of the page is "Anno Dominicæ Incarnationis MCLXXXIX. est vera continuatio historiæ Mathæi Parisiensis in alio volumine ejusdem manus." In W. there is in the margin, written with a style, "Huc usque in lib. Cronica Johannis abbatis;" and opposite, in a later hand, "Usque hoc cronica Johannis abbatis, et hic finis." These words are not in O., and there is no break. From

this point D. differs considerably from B. C.

⁴ This is the first page of MS. R., C.C.C. 16. In the margin is in rubric, "Hunc librum dedit frater Mathæus de Parisius Deo . . . [an erasure] anima fratris Mathæi et animæ fidelium defunctorum requiescant in pace. Amen." The second part of MS. C. here also begins, written in a different hand from the first. See the account of the MS. in Madden's preface to the *Historia Anglorum*, i. pp. lxi.-lxiv. Henceforward I speak of the compiler as Roger of Wendover.

Benedict,
ii. p. 61.

Francorum Philippus et comes Pictavorum Ricardus filius A.D. 1189. ejus faciebant, graviter nimis et moleste ferebat. Fuit autem Henry at ad Natale Domini in Andegavia apud Saumur, et¹ solenne fes- Saumur. tum ibi tenuit; licet quamplures de comitibus et baronibus suis ab eo recessissent et Ricardo filio suo adhæsissent.² Post His territo- festum vero Sancti Hylarii ruptis treugis quæ erant inter rias in- reges, Philippus rex Francorum et comes Ricardus, congregatis vaded by copiis militaribus, intraverunt terras regis Anglorum³ et eas Philip and devastare cœperunt. Britones etiam, relicto eo, Ricardo comiti Richard. adhæserunt. Sed Papa Clemens admirans nondum pacem inter Attempt to reges fuisse reformatam, misit Johannem de Agnatio cardi- reconcile nale cum plena⁴ potestate ad lites regias⁵ dirimendas. Qui them by cum ad eos venisset, et ipsos nunc asperis, nunc blandis ser- John of monibus ad pacem commonuisset,⁶ ipsi tandem reges, præstita Anagni sent by cautione, juraverunt, quod starent judicio Byturicensis,⁷ Rotho- Pope magensis,⁸ et Cantuariensis archiepiscoporum; ita ut si quis Clement III. eorum deficeret, quo minus inter eos pax solida firmaretur et iter Jerosolimitanum expediretur, in eum tanquam in Dominicæ crucis et totius Christianæ religionis subversorem auctoritate domini Papæ sententiam excommunicationis promulgarent. Statimque cardinalis sententiam tulit in omnes tam clericos quam laicos, per quos staret quo minus pax fieret inter reges, salvis tantummodo eorundem regum personis.

In⁹ imaginibus historiæ reperiatur anno hoc propheta Danielis Constantinopolitani.

Diceto,
col. 641.

Anno quo Annunciatio¹⁰ Domini in die Paschæ Prophecy of the re-
continget, Franci restaurabunt terram promissionis, et recovery of
stabulabunt equos suos in palmaria¹¹ de Baldac, et the Holy Land.

¹ *et ibi*] ubi, D.

² *et . . qd hæssissent*] adhærentes, D.

³ D. ins. *hostiliter*.

⁴ *plena potestate*] potestatis plenitudine, D.

⁵ *ad lites regias*] ad has lites prudenter, D.

⁶ *commonuisset*] So Par. in the margin, for *commovisset*, which B. O. W. have, as also Benedict; *commonuisset*, also C.; *cognovisset*, D.

⁷ Henry de Soilli. Benedict and Hoveden add "domini Remensis."

⁸ Walter of Coutances.

⁹ This introduction is in the text in C. It is not in D.

¹⁰ The following note to this is given in the margin in Paris's writing, it is not in C. D.: "In veteri rotulo
" Resurrectio; sed non invenitur
" quo anno; multotiens autem hoc
" postea evenit; forte autonomasice
" dicitur et obscure, sicut mos est
" prophetiæ, id est, anno quo quin-
" quagesimo pascha celebrabitur in
" Domini resurrectione."

¹¹ Par. has *vel r* over the *t*, i.e. palmaria.

A.D. 1189. figent tentoria sua ultra arborem siccam,¹ et lolium Diceto,
col. 641.
separabitur a tritico.

Epistola² filii Marchionis de oppressione Terræ Sanctæ.

Letter of
Conrad of
Mont-
Ferrat to
archbishop
Baldwin.

" Cantuariensi archiepiscopo Baldewino Conradus filius Mar- Id.col.642.
" chionis de Monte Ferrario, salutem. Turbantur elementa et
" catholicæ fidei derogatur, cum sedes Jerosolimitana Aposto-
" licæ fidei³ subtrahitur. Periiit enim Jerosolima, et inertia Id.col.643.
" Christianorum a Saracenis vilissime pertractatur. Fœdant
" namque Dominicum Sepulchrum, destruunt Calvariæ locum,
" nativitatem Christi contemnunt, et beatæ Virginis Mariæ
" eradicant sepulchrum. Sedes Constantinopolitana Romanæ
" sedi nullam exhibet reverentiam; Antiochena quidem la-
" borare dinoscitur in extremis. Hæc autem omnia Christia-
" norum noscuntur desidia contigisse. Lugenda est autem
" civitas Jerusalem sancta atque lamentanda, quæ suis [est]
" cultoribus spoliata; ubi Christus per horas diei ac noctis con-
" stitutas deprecabatur, nunc Mahmet excelsa voce laudatur.
" Vestræ igitur celsitudini preces cum lacrimis porrigo fusas,
" quatinus calamitatum Terræ Sanctæ misereri dignemini, ut
" confortetis reges, commoneatis fideles, ut⁴ expulsis a patrimo-
" nio Jesu Christi misericorditer subveniant, vincula solvant,
" et⁵ Terra Sancta⁶ pedibus Salvatoris calcata de potestate
" infidelium liberetur."

*De conspiratione imperatoris Constantinopolitani et Salaadini
contra Christianitatem.*

The con-
spiracy
between
the Greek
emperor,
Isaac An-
gelus, and
Saladin.

" Accedit etiam ad cumulum iniquitatis ac desolationem
" Christianitatis familiaritas quæ viget inter Salaadinum et
" imperatorem Constantinopolitanum; cui tradidit idem Sala- Id.col.642.
" dinus omnes ecclesias terræ promissionis, ut in eis servire-
" tur⁷ per suos secundum ritum Græcorum. Insuper etiam
" idem Salaadinus misit idolum suum Constantinopolim impera-
" toris assensu, ut ibi publice coleretur; sed per gratiam Dei
" captum est in mari a Jenuensibus, et cum ipsa navi perduc-

¹ On the *Arbre sec*, see Yule's
Marco Polo, i. p. 120.

² This is omitted in D.

³ *fidei*] sedi, O. W., as Diceto.

⁴ O. W. and the Hist. Anglor.
ins. *canibus*.

⁵ *et*] ut, O. W.

⁶ *Sancta*] sanctis, O. W.

⁷ *serviretur*] So altered by Paris
from *serviatur*, as O. W.

Diceto, col. 642. "tum est Tyrum. Nuper etiam exercitus constructus est ante A.D. 1189.
 "urbem Antiochiæ, et imperator promisit centum galeas
 "Salaadino, ac Salaadinus dedit ei Terram totam Pro-
 "missionis, ita ut impediret¹ viam Francorum ad succursum
 "Terræ Sanctæ. Nec est² aliquis apud Constantinopolim qui
 "crucem accipiat,³ quin statim capiatur⁴ et in carcerem de-
 "trudatur.⁵ Hoc autem nobis solatium est, quod nuper frater
 "Salaadini et filius ejus ante Antiochiam capti sunt, et⁶ sub
 "salva custodia deputati. Valete."

Quibus de causis comes Ricardus a fidelitate patris sui recesserit.

Id. col. 644. Eodem anno post Paschalem solennitatem bis inter reges Interview
 Benedict. habitum est colloquium prope Feritatem Bernardi; sed ad between
 ii. p. 66. ultimum in hebdomada Pentecostes ibidem convenientes, pos- the kings
 tulavit autem rex Francorum Alesiam sororem suam, quam of England
 rex Angliæ habuit sub custodia sua, donari Ricardo comiti in at La Ferté
 uxorem, et aliquam⁷ securitatem sibi fieri de regno Angliæ post Bernard,
 decessum suum. Petiit insuper, ut Johannes filius ejus crucem which
 susciperet, Jerosolimam profecturus. Nam Ricardus frater ejus comes to
 iter illud nullatenus sine ipso arripit. Sed quia rex Angliæ nothing.
 huic petitioni assensum præbere noluit,⁸ discordes ab invicem
 recesserunt.

Id. In hoc autem colloquio cardinalis præfatus constanter asse- The cardi-
 rebat, quod nisi rex Franciæ et comes Ricardus cum rege nal (John
 Anglorum ad plenum componerent, omnes terras eorum sub of Anagni)
 interdicto concluderet. Cui rex Francorum respondit, se ipsius threatens
 sententiam non timere, cum nulla sequitate niteretur. Addidit Philip and
 etiam, ad ecclesiam Romanam non pertinere, in regem vel reg- Richard
 num Francorum per sententiam animadvertere, si rex Francorum with an
 in homines suos demeritos in regno suo rebelles causa injurias interdict.
 suas⁹ ulciscendi insurgit. Adjunxit insuper, quod cardinalis
 prænominatus jam sterlingos regis Angliæ olfecerat, unde¹⁰
 illum judicem suspectum habebat.¹¹ Archiepiscopi vero alii que

(Not in
 Benedict.)

¹ *impediret*] Altered by Paris from *impediat*, as O. W.

² *est*] Par. has "vel erat" above the line.

³ Par. inserts "vel acciperet" above the line.

⁴ *capiatur*] Par. inserts above the line "vel caperetur."

⁵ *detrudatur*] Par. inserts above the line "vel detruderetur."

⁶ *et . . . valete*] Introduced by Wendover. See below, p. 353.

⁷ *aliquam*] aliam, D.

⁸ *noluit*] renuit, D.

⁹ *suas*] om. D. O. W.

¹⁰ *unde . . . habebat*] This is Wendover's, as are the two next sentences.

¹¹ See the curious account of Richard's anger in the Hist. Anglor. D. adds "cum pertineat ad Romanos
 "patulis rictibus thesauris semper
 "inhicare."

A.D. 1189. magnates, his auditis, regi Anglorum dederunt consilium ut petitionibus filii sui præberet assensum. Dignum enim esse dicebant, ut filio suo et hæredi legitimo militique tam strenuo aliquam securitatem faceret de hæreditate habenda, si ipsum supervixisset. Quibus¹ respondit rex se nullatenus hoc in tali statu facturum; quoniam id coactus potius quam spontaneus facere videretur. Comes vero Ricardus, cum talia cognovisset, videntibus cunctis homagium² fecit regi Francorum de toto tenemento patris sui, quod ad regnum Franciæ pertinebat; salvo patri tenemento, quamdiu viveret, et salva fide quam patri debebat. Sicque finito colloquio, reges et tota multitudo recessit.

On Henry's refusing to grant Richard's request, Richard does homage to Philip II.

Diceto, col. 641.

Ut rex Francorum quatuor castella regis Angliæ cepit ipsumque a Cenomannica urbe fugaverit.

Castles taken by Philip.

Rex³ Francorum, cum comite Ricardo in hunc modum recedens, cepit Feritatem Bernardi, Montem Fortem, Baalumque,⁴ Benedict, ii. p. 67.

Burning of Le Mans.

Et post captionem illam, moram trium dierum fecit ibidem. Deinde Cenomanniam veniens, fingensque se Turonis iturum, proxima die Lunæ, cum rex Angliæ et sui viderentur ibidem esse securi, rex Francorum acies suas disposuit, in civitatem Cenomanniæ insultum facturum. Quod videns Stephanus de Turnham,⁴ tunc Andegaviæ regis Anglorum senescallus, in suburbio ignem conjecit; sed ignis accensus muros transcendens, fere civitatem totam⁵ in favillas redegit. Hoc Franci cognoscentes ad quendam pontem lapideum pervenerunt, ubi Gaufridus de Bruilun et multi alii⁶ cum eo ex parte regis Angliæ eis occurrerunt, pontem dirumpere cupientes; factoque ibi conflictu maximo, multi hinc et inde gladio corruerunt. In hoc⁷ autem conflictu captus est Gaufridus prædictus, in cervice⁸ vulneratus, cum aliis multis.⁹ Cæteri autem volentes in civitatem fugere,¹⁰ Franci una cum illis ingressi sunt civitatem. Quod videns rex Anglorum, de se desperans,¹¹ cum mili-

f. 15.

¹ This is from Diceto's account of the interview at Bonsmoulins, in the previous year.

² D. ins. *itaque*.

³ The fourth, Mons bellus (Beaumont), is mentioned at the end of the chapter.

⁴ *Turnham*] Turonis, Benedict.

⁵ D. ins. *accendit et*.

⁶ *alii*] om. O. W. Hist. Angl.

⁷ *hoc autem conflictu*] quo, D.

⁸ D. ins. *graviter*. Benedict has *cure* for *cervix*.

⁹ *multis*] sauciis et quampluribus insanabiliter contritis et vulneratis, D.

¹⁰ D. ins. "immixti sunt incaute ruentibus, unde."

¹¹ For this D. has "cepit trepidus desperare, arreptisque de suis militibus septingentis festinus aufugit."

Benedict,
ii. p. 67.

tibus septingentis aufugit. Rex vero Francorum et Ricardus A.D. 1189. comes Pictavorum per tria illum miliaria insecuti sunt.¹ Et Flight and narrow escape of Henry II. nisi vadum, per quod transitum fecerunt, altum esset et im- mensum,² omnes de familia regis Angliæ milites³ caperentur. In illa denique fuga multi sunt Walensium interfecti.⁴ Rex⁵ autem Anglorum Turonis⁶ cum paucis veniens, ibi se in muni- tionem recepit; residui vero qui remanserant de suis, in turrim sese Cenomanniæ receperunt. Rex Francorum ilico tur- rim obsedit; et tum per effossos suos, tum per machinarum takes the citadel of Le Mans. insultus, infra diem tertium reddita est ei turris cum militibus triginta et servientibus sexaginta. Inde recedens, cepit Montem-Duplicem⁷ per deditionem. Deinde reddita sunt ei Castles castellum de Troia,⁸ de Rupibus,⁹ Montarium, Castrum Carceris¹⁰ surren- dered to Philip. et de Leir, castrum Calvi-montis, cum castro Ambasiæ, cas- trumque de Rupibus Carbonis¹¹ et Mons¹² Bellus.

Id. p. 69.

De¹³ captione Silvæ civitatis.

Diceto,
col. 645.

Eodem anno multæ naves a partibus Aquilonis Britannicum A body mare sulcantes cum peregrinis Angliæ fœdus inierunt. Itaque of English de consilio communi, decimo quinto kalendas Junii de Der- pilgrims, tesmæ exeuntes, naves videlicet multum oneriferæ numero, starting from Dart- triginta septem sese pelago commiserunt, quæ post varios mouth, rerum eventus Ulixebonam venerunt. Rex autem Portigalensis, reaches Lisbon, intelligens quod naves præmunitæ essent tam armis quam and under hominibus ad pugnandum idoneis, supplicavit ut ei venirent in

¹ D. adds "crussu (i. e. cursu) velocissimo."

² *immensum*] latum, D.

³ D. adds, "ad arbitrium adversa- riorum suorum."

⁴ D. adds, "et equi fatigati et enervati cum suis ascensoribus miserabiliter perierunt."

⁵ For this paragraph D. has, "Rex autem Anglorum Turonis veniens ibi se fatigatum et hanelum (*anhelum*) in munitionem recepit refocillandum. Residui autem qui remanserant pro posse suo in turrim Cenomanniæ sese receperunt. Rex itaque Franco- rum illico turrim obsedit in girum et tum per suffossos suos tum per machinarum impulsus tum per audaciam per scalas ascensores ad

"eo fortiter et acriter eam exturba- vit, quod infra tertium diem red- dita est turris cum xxx. militibus," etc., as in text.

⁶ *u ronis*] A careless alteration of *usque Chinonem*, which both Benedict and Hoveden have.

⁷ Montdoubleau.

⁸ Trou.

⁹ Roches de l'Evêque.

¹⁰ La Chartre.

¹¹ Roche-Corbon.

¹² Beaumont. This is given by Benedict and Hoveden at the beginning of the chapter; Wendover inserts it here to make up for the omission.

¹³ This and the next chapter are not in D.

A.D. 1189. auxilium, ad subjugandam civitatem nomine Silviam. .Promisit Diceto, etiam eis in adjutorium galeas triginta septem et alias naves col. 646.
 the direc- plurimas; pactum etiam cum eis iniit, præstito sacramento,
 tion of Sancho I., quod quicquid auri vel argenti sive cujuscunque generis lucri,
 king of civitate subacta, possent adquirere, in usus suos redigentes,
 Portugal, urbem solummodo regi concessissent. Igitur ab Ulixebona re-
 captures cedentes, velis prosperis in brevi portum Silvie intraverunt;
 Silves. impulsisque ad terram navibus tentoriisque fixis, urbem ob-
 sitione vallaverunt. Erat autem numerus Christianorum ad
 pugnam præparatorum tria milia quingenti. Deinde die tertia
 muris appropinquantes, insultum fecerunt acerrimum, subur-
 bium irruerunt; fontem etiam duplici muro circumdatum,
 habentem barbecanam novem turribus circumseptam, a quo
 cives haurire solebant aquæ abundantiam, terra, fimo, et lapi-
 dibus obstruxerunt. Gentiles vero aquæ penuria laborantes,
 animo sunt consternati. Princeps civitatis, Alchad nomine, re-
 gem adiit Portigalensem, reddiditque ei civitatem, ignorantibus
 Christianis.

*Tria (quod mirabile fuit) milia Christianorum sexaginta milia
 paganorum peremerunt.*

Slaughter Subacta itaque mirabiliter urbe a peregrinis Crucifixi, in- Id.
 of the venta sunt in illa paganorum plusquam sexaginta milia; qui
 pagans in omnes in ore gladii, præter solummodo tredecim milia utri-
 Silves. usque sexus, perierunt. Sic omnipotentis Dei virtute, sine
 damno Christianorum, triumphatum est de paganis; et civitate
 The chief sordibus et idolatriis emundata, Portigalensis episcopus mahu-
 mosque de- mereiam magnam in honorem Dei Genetricis dedicavit, præ-
 dicated in ficiens ibi episcopum quendam qui de partibus Flandriæ gratia
 honour of peregrinationis advenerat.
 the Blessed Virgin
 Mary.

Ut¹ rex Henricus cum Ricardo filio suo pacem coactus fecerit.

Conference Eodem anno, in² crastino festivitatis Apostolorum Petri et Benedict,
 for peace Pauli, comes Flandriæ Philippus et Willelmus Remensis ar- ii. p. 69.
 at Saumur. chiepisopus et Hugo dux Burgundiæ venerunt apud Saumur
 ad regem Anglorum ad componendum inter eum et regem
 Francorum et Ricardum comitem Pictavorum. Habuit autem
 comes Ricardus Britones confederatos cum Pictavensibus, qui

¹ This chapter follows the next in D.

² in *crastino festivitatis*] circa festum, D., as Hoveden, ii. 365.

The date in the text is the date Benedict and Hoveden give for the arrival of Philip at Tours.

Benedict, a rege Francorum literas patentes acceperant quod ipse nul- A.D. 1189.
ii. p. 69. latenus cum rege Anglorum componeret, nisi et ipsi in pace fuerint¹ comprehensi.

Id. Interea vero rex Francorum et Ricardus comes Pictavorum Tours civitatem Turonicam obsidione cingentes, proxima die Lunæ taken by Philip and Richard.
post festum præfatum,² ex parte Ligeris, præ modicitate aquæ transibilis, scalis muro applicatis, violenter civitatem ceperunt, et in ea milites sexaginta³ novem et centum servientes. Tunc rex Anglorum in arcto constitutus pacem sibi turpissimam Henry

Id. p. 70 facere compulsus est in hunc modum: "Rex Anglorum se forced to make peace.
" posuit ex toto in consilio regis Francorum, ita quod quicquid
" idem rex provideret vel fieri judicaret, rex Angliæ sine con-
" traditione compleret." Tunc rex Anglorum regi Francorum Nota.
fecit homagium, quia⁴ in principio hujus werra homagium suum reddiderat regi Francorum. Provisum est insuper ut Terms of the peace.
Alesia soror regis Francorum redderetur in custodia comitis Ricardi, usque ad reditum suum de peregrinatione Terræ Sanctæ, ut tunc illam duceret in uxorem. Provisum est etiam, quod comes Ricardus acciperet homagia hominum de omnibus terris patris sui citra mare et ultra; "et nullus baronum sive militum, qui in hac werra adhæsit comiti Ricardo, de cætero redibit ad regem Angliæ, nisi in ultimo mense ante motionem regum versus Terram Sanctam, cujus terminus in media Quadragesima erit. Dabit præterea regi Francorum pro laboribus suis in obsequio comitis Ricardi impensis viginti milia marcas argenti. Et rex Francorum et comes Ricardus tenebunt civitates Cenomannicam et Turonicam cum castellis de Leir, de Trou, donec omnia fiant quæ sunt prælocuta."

Diceto, In hoc eventu videtur prophetia Merlini completa, quæ Nota.
col. 645. dicit, "Dabitur maxillis ejus frænum, quod in Armorico sinu Merlin's
" fabricabitur;" frænum quoque⁵ maxillis ejus, videlicet regis prophecy fulfilled.
Angliæ, datum est; dum quod prædecessores sui hæreditario jure⁶ in Arvernia tenuerant, dominio subjecit alterius, dum transfugas suos, Gaufridum scilicet de Meduana, Guidonem de Valle, Radulphum de Fulgeriis, intra sinum habitantes Armoricum, id est Britannicum, qui⁷ sinus transitum facientibus a Britannia versus Franciam se pacificum et commensabilem offerebat, vitatis finibus Normannorum, in ligantiam filii sui Ricardi, vellet nollet, transire concessit.

¹ fuerint comprehensi] comprehenderentur, D.

² præfatum] memoratum, D.

³ sexaginta novem] octoginta, Benedict. The copier has made a confusion between lxxx. and lxix.

⁴ quia . . . Francorum] om. D.

⁵ quoque] namque, D.

⁶ D. adds pacifice.

⁷ qui . . . concessit] om. D.

A.D. 1189.

Ut imperator iter peregrinationis arripuit.

The emperor begins his crusade at Ratisbon, April 23. Circa dies istos, in festo Sancti Georgii, Fræthericus imperator Romanus, loca Dominicæ passionis visitaturus,¹ peregrinationis iter arripuit apud Reinesburgum, transitum per Hungariam et Bulgariam, sicut proposuerat, habiturus. Diceto, col. 645.

De morte regis Henrici secundi.

Death of Henry II. at Chinon, July 6. Rex² Henricus de colloquio mœstus ad Chinonem veniens, Hoveden, ii. p. 366. gravi tactus incommodo, maledixit diei in qua natus fuerat; et sic in angaria³ positus, infra triduum post concordiam factam diem clausit extremum. Obiit autem postquam regnaverat annis triginta quatuor, mensibus septem, et diebus quinque, in octavis Apostolorum Petri et Pauli. In crastino itaque cum portaretur ad sepeliendum, regio indutus apparatu, coronam in capite gerens⁴ auream, habensque cirothecæ in manibus, calciamenta auro contexta⁵ in pedibus et calcaria,⁶ anulum in digito aureum, et in manu sceptrum, accinctusque gladio, discoopertum habens vultum jacebat.⁷ (not in Hov.) Diceto, col. 645. Benedict, ii. p. 71.

Ut sanguis de naribus regis defuncti effluerit.

Richard meets the body, Quod⁸ cum Ricardo filio suo nunciatum fuisset, festinanter Id. ei venit obviam; quo superveniente, confestim manavit sanguis

¹ D. adds, "et ibidem Christi vestigia adoraturus."

² In the margin there is an inverted crown, at the foot of the page a shield and crown (both inverted), and below, "Obiit magnanimus rex Henricus secundus, sed in amaritudine cordis."

³ *angaria positus*] amaritudine spiritus et vitæ tædio, D., omitting *post concordiam factam*. This clause is Wendover's.

⁴ *gerens auream*] habens regiam, D.

⁵ *auro contexta*] om. D.

⁶ *et calcaria*] cum calcariis deauratis, D.

⁷ D. adds "in propatulo, cum factæ fuerunt ejus regales obsequiæ."

⁸ For this D. gives, "Quod cum Ricardo filio suo nunciatum fuis-

set, quamvis ferus fuisset, pro sanguinis tamen motus pietate, ab imo pectoris traxit suspiria. Festinanter igitur venit feretro obviam, in quo portabatur corpus miserandum. Quo superveniente, confestim ebulliens manavit sanguis ex naribus regis defuncti, licet non recentis, ac si indignaretur spiritus regis in adventu ejus, qui mortis ipsius [causa] esse videbatur. Constat enim secretis ejusdem regis cubiculariis morienti assistentibus per gestum et verba ipsius, quod præ dolore in amaritudine spiritus extremum spiritum exsufflavit. Quod videns comes Ricardus, amarissime flere cæpit, singulibus sermones querulos prorumpentibus. Et inas-

Benedict,
ii. p. 71.

ex naribus regis defuncti, ac si indignaretur spiritus regis in A.D. 1189. adventu ejus, qui mortis ipsius causa esse credebatur. Quod f. 2. videns comes Ricardus, amarissime flere cœpit, et inæstimabili perturbatus angustia, usque ad Fontem Ebraudi feretrum se- which is quens, corpus patris sui ab archiepiscopis Turonensi¹ et Tre- buried at verensi,² divinis celebratis mysteriis, fecit honorifice tumulari. at Font- evraud.

Diceto,
col. 645.

Et quoniam idem adhuc vivens sæpe dicere consueverat, orbem universum uni non sufficere debere pro voto principi, inscriptio illius tumuli talis erat :

Id.

Rex Henricus eram, mihi plurima regna subegi,
Multiplicique modo, duxque comesque fui.
Cui satis ad votum non essent omnia terræ
Climata, terra modo sufficit octo pedum.
Qui legis hæc, pensa discrimina mortis, et in me
Humanæ speculum conditionis habe.

Epitaph on
Henry II.

" usque ad Fontem Ebraudi dum
" feretrum sequeretur, divertens
" subtus dumos obiter, bis vel ter
" in extasim raptus de equo cecidit,
" sed aqua respersus respirans om-
" nia sub vultu simplici, ne mulie-
" bris videretur impotens tollerare
" infortunium caute dissimulavit.
" Ad locum igitur perveniens me-
" moratum, corpus patris sui ab
" archiepiscopis Turonensi et Tre-
" verensi, divinis celebratis miste-
" riis, fecit honorifice tumulari. Et
" quoniam adhuc vivens sæpe di-
" cere consueverat, quod tamen
" Deo placuisse non credimus, or-
" bem universis [i. universum] non
" sufficere debere uni magnifico
" principi, pro voto in scripto [i.
" inscriptio] tumuli illius non sine
" ratione talis erat :

[The epitaph as in the text.]

188 b.

" Hi versus ante obitum suum
" compositi cum ante ipsum lan-
" guentem et mortem exspectantem
" legerentur, commendavit senten-
" tiam eorum et benedixit compo-
" sitori dicens, ' Mihi bene compe-

" tunt, et super tumulum mihi ad
" futurorum informationem scri-
" bantur.' Leges (MS. Reges)
" autem quas idem rex ad utili-
" tatem regni composuit et sta-
" bilivit, hoc in loco scriberem,
" si lector non fastiditus aurem
" benignam accomodaret, sed quid
" juvat in sterili spargere semen
" humo? Magnitudo autem hu-
" jusmodi regis per epitaphium ma-
" tris ejus Matildis eterna memoria
" recolendum bene potest appro-
" bari, et testimonio confirmari.

Epitaphium.

" Ortu magna, viro major, sed Above, p.
" maxima partu, 324.
" Hic jacet Henrici filia, sponsa,
" parens.

" Fuit enim filia Henrici primi,
" regis Anglorum, et uxor Henrici
" quarti imperatoris, et hujus Hen-
" ricus mater."

In the margin in rubrick is, " Hic
" in quarto folio, scilicet in margine
" notatur." MS. D. ends here.

¹ Bartholomew II.

² Fulmar.

A.D. 1189. Leges autem quas idem rex ad utilitatem regni composuit, Death of his daughter, Ma-
tilda of Saxony. hoc in loco scriberem, si non lectorem offendere dubitarem. Per idem tempus, Matildis uxor ducis Saxonie et filia ejus- Benedict, ii. p. 72.
dem regis¹ defuncta est.

Ut comes Ricardus ducatum Normannicæ acceperit.

Acts of Richard on his father's death. Defuncto itaque rege Henrico secundo, Ricardus filius ejus Id. p. 71.
statim iniecit manus in Stephanum de Turnham senescallum Andegaviæ; et mittens eum in custodia, exegit ab eo castella et thesauros patris sui, quos habebat. Deinde omnes servientes Id. p. 72.
patris sui, quos fideles noverat, honorifice secum retinuit, et unicuique servitium, quod patri suo longo transacto tempore fecerat, secundum cuiusque meritum recompensavit. Johannem vero fratrem suum ad se venientem honorifice suscepit. Tunc pergens in Normanniam, Rothomagum venit; atque Id. p. 73.
decimo tertio kalendas Augusti, præsentibus episcopis, comitibus, baronibus, ac militibus, per ministerium archiepiscopi de altari beatæ Virginis Mariæ ducatus Normanniæ gladium suscepit. Receptaque fidelitate tam cleri quam populi, Johanni fratri suo omnes terras, quas pater suus ei dederat in Anglia, terram videlicet quatuor milium marcarum cum comitatu toto Moretonii, liberaliter² confirmavit. Concessit etiam Gaufrido fratri suo, ecclesiæ Lincolnensis quondam electo, archiepiscopatum Eboracensem; qui continuo, missis clericis suis cum literis ducis, accepit archiepiscopatum in manu sua, expulsis custodibus regis et Huberti Walteri, ejusdem ecclesiæ decani et a quibusdam canonicis ecclesiæ illius electi. Dux igitur tertia sui ducatus die habuit colloquium cum rege Francorum, inter Calvum-Montem et Trie; in quo colloquio Hoveden, iii. p. 4.
rex Francorum postulavit Gisortium castellum et totam provinciam adjacentem; sed quoniam dux accepturus erat Alesiam Benedict, ii. p. 74.
sororem regis in conjugem, sustinuit ad tempus, promissis a duce quatuor milibus marcis, præter supradictam pecuniam quam promiserat pater suus.

At Rouen he receives the sword of the dukedom of Normandy. His gifts to John. Geoffrey made archbishop of York. Interview between Richard and Philip II. between Chaumont and Trie.

Ut rex Ricardus matrem suam de longo carcere liberaverit.

Queen Alienor released. Interea mater ejus regina Alienor, quæ per annos sedecim³ Diceto, a thoro patris separata sub arcta custodia tenebatur, statuendi col. 646.

¹ The Hist. Angl. inserts here "præ dolore hujus dicti infortunii, ut dicitur."

² liberaliter] dapsiliter, O. W.

³ sedecim] plurimos, Diceto, in this place; he mentions the number below, col. 647, 5.

- Diceto, col. 646. in regno quæ vellet a filio potestatem accepit. Datumque est A.D. 1189. regni principibus in mandatis, ut omnia disponderentur ad votum reginæ; quæ continuo, accepta potestate, omnes captivos per Angliam a carceribus liberavit, sicut quæ experimento didicerat, carcerales custodias hominibus nimis esse molestas. His profecto diebus venit in lucem prophetia Merlini, ubi dicitur, "Aquila rupti fœderis tertia nidificatione gaudebit." Aquila siquidem regina illa est appellata; quia duas alas super duo regna, Francorum videlicet et Anglorum, expandit. Hæc a rege Francorum disjuncta fuit propter consanguinitatem per divortium; a rege Anglorum segregata extitit propter¹ suspicionem per² custodiam carceralem. Sic aquila rupti fœderis utrobique fuit; quod autem addidit, "et tertia nidificatione gaudebit," sic intelligere potes; primogenitus reginæ filius nomine Willelmus in puerili ætate decessit; Henricus secundus in regem sublimatus, hostiliter cum patre congressus, naturæ debitum solvit; Ricardus filius ejus tertius, tertia nidificatione denotatus, matri³ gaudium fuit, qui eam, ut dictum est, a squalore carceris liberavit.

Ut dux Ricardus in Angliam coronandus venerit.

- Benedict, ii. p. 75. His ita dispositis, dux Ricardus singulis hominum suorum jura sua reddens, usque ad Barbelfluvium venit; ubi navibus conscensis, apud Portesmuæ idus Augusti applicuit. Cujus adventus cum esset per Angliam divulgatus, gavisī sunt clerus et populus in adventu ipsius. Et licet quidam moleste tulissent mortem patris illius, solatium tamen illis fuit quod quidam ait,
- "Mira canam, sol occubuit, nox nulla secuta est."
- Id. p. 76. Statim itaque dux ut applicuit, Wintoniam veniens, fecit ponderare et in scriptum redigere omnes thesauros patris sui. Et inventa sunt plusquam nongenta milia librarum in auro et argento, præter⁴ lapides pretiosos. Deinde apud Saresberi veniens, et inde de loco ad locum pergens, unicuique jus petiitum reddidit et terras multas⁵ non habentibus dedit. Dedit præterea Johanni fratri suo filiam Roberti⁶ comitis Gloverniæ.

¹ *propter*] per, B. O. W.; propter suspicionem is Wendover's.

² *per*] et, B. O. W.

³ *matri . . . liberavit*] This is Wendover's.

⁴ *præter lapides pretiosos*] Introduced by the compiler.

⁵ *multas*] multis, Hist. Anglor. This clause is Wendover's.

⁶ *Roberti*] Sic all the MSS., erroneously for *Willelmi*. The name is not given in Benedict.

A.D. 1189. cum comitatu illo, et castella de Merleberge, de Lutegareshale, Benedict, de¹ Peec, de Bolesoveres, de Notingeham, et de Lancastre, ii. p. 78. cum honoribus ad ea pertinentibus, cum honore Willelmi Peverel; et ei omnia confirmavit. Quo facto, comes Johannes desponsavit præfatam comitis filiam, contra prohibitionem Baldewini Cantuariensis archiepiscopi, eo quod parentes erant in tertio gradu consanguinitatis. Circa eosdem dies quidam Id. p. 77. Geoffrey elected archbishop of York. Appeal of the dean's official. canonicorum Eboracensis ecclesiæ elegerunt Gaufridum fratrem ducis, et cantato hymno sigillis suis electionem factam sollemniter confirmaverunt. Sed magister Bartholomeus, Huberti Walteri officialis, ejusdem ecclesiæ decani, qui unus erat de primis electis, ne id fieret in absentia Dunelmensis episcopi et Huberti Walteri decani, scilicet quorum de jure erat illi interesse electioni, domini Papæ præsentiam appellavit.

G[aufridus] Helyensis intestatus decessit.

Death of Geoffrey Ridel, bishop of Ely. Part of his property confiscated. Eodem tempore, Gaufridus Eliensis episcopus duodecimo Diceto, kalendas Septembris intestatus decessit; unde ex reliquiis col. 647. ejus confiscata sunt tria milia marcæ argenti, additis marcis ducentis. Numerus vero suppellectilis suæ in anul² et vasis aureis et argenteis, bladi, vestibus festivis et instauramentis crevit in immensum.

De³ coronatione regis Ricardi et modo coronandi.

Richard comes to London. Dux⁴ Ricardus, omnibus necessariis ad coronationem suam Benedict, præparatis, Londonias venit; ubi congregatis archiepiscopis Cantuariensi, Rotomagensi, scilicet W[altero] de Constantiis, ii. pp. 77. et Treverensi, a⁵ quibus absolutus fuerat in partibus transmarinis, eo quod arma moverat contra patrem suum post susceptam crucem, expectabat ipsum populi multitudo copiosa. Benedict.) Affuit etiam et archiepiscopus Dublinensis, id est, Johannes Benedict, Cumin, cum omnibus episcopis, comitibus, baronibus et ii. p. 79. magnatibus regni. Congregatis igitur omnibus, ordine subscripto diadema suscepit. In primis venerunt archiepiscopi, abbates et clerici, capis induti, præcedentibus cruce, aqua

¹ *de Peec*] om. W., though in O.

² *anul^{is} et vasis*] Not in Diceto.

³ This account is taken from Benedict. The original source (the *Consuetudines Scaccarii*) is referred to in the *Hist. Angl.* ii. p. 8, and the *Abbreviatio Chronicorum*, iii. 209. See Madden's note iii. 209⁴.

⁴ At the foot of the page are the crown and shield of Richard, with "Corona et scutum bellipotentis regis Ricardi" below.

⁵ *a . . . copiosa*] Introduced by the compiler and Paris.

Benedict,
ii. p. 80.

benedicta, et thurribulis, usque ad ostium thalami interioris, ubi accepto duce duxerunt eum in ecclesiam Westmonasterii, usque ad majus altare cum processione solenni. In medio autem episcoporum et clericorum procedebant quatuor barones, portantes candelabra cum cereis, post quos veniebant duo comites, quorum primus portabat sceptrum regale, in cuius summitate erat signum crucis aureum, et alter portabat virgam regalem, habentem in summitate columbam. Et post illos veniebant duo comites, et tertius in medio eorum, portantes tres gladios cum vaginis aureis, de thesauro regis sumptos. Sequebantur autem istos sex comites et barones, portantes scaccarium unum, supra quod posita erant regalia insignia et vestes, sequente eos comite uno, in excelso coronam auream portante. Ad ultimum venit dux Ricardus, habens episcopum¹ a dextris et alium a sinistris, et supra illos umbraculum sericum portabatur; et ad altare, ut diximus, pervenientes, coram clero et populo, propositis sacrosanctis evangeliiis cum plurimorum sanctorum reliquiis, juravit quod pacem, honorem, ac reverentiam omnibus diebus vitæ suæ portabit Deo et sanctæ ecclesiæ et ejus ordinatis. Juravit etiam, quod in populo sibi commisso rectam justiciam exercebit, et quod malas leges et iniquas consuetudines, si aliquæ fuerint in regno suo, delebit, et bonas observabit. Deinde exuerunt eum omnibus indumentis suis præter braccas et camisiam quæ in scapulis dissuta erat, propter unctionem. Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, sandaliis calciatum auro textis, in tribus locis eum unxit in regem, videlicet in capite, in scapulis, et in brachio dextro, cum orationibus ad hoc constitutis. Posito deinde super caput ejus panno lineo sacrato, pilleum desuper posuit. Et regalibus induto vestimentis, cum tunica et dalmatica, tradidit ei archiepiscopus gladium ad malefactores ecclesiæ deprimendos. Quo facto, duo comites calciaverunt ei calcaria, indutusque mantee conjuratus est ab archiepiscopo ex parte Dei et prohibitus, ne hunc honorem accipere præsumat, nisi in mente habeat sacramenta tenere quæ fecit. Et ipse respondit, se per auxilium Dei bona fide observaturum omnia supradicta. Deinde coronam de altari accipiens, rex tradidit archiepiscopo, quam ipse capiti regis imposuit, sceptrum in manu dextra et virgam regalem in sinistra; et sic coronatus, ductus est ab episcopis et baronibus, præcedentibus candelabris, cruce, et tribus gladiis supradictis, ad sedem suam. Et cum perventum fuisset ad offertorium Missæ, præfati duo episcopi duxerunt eum et iterum redux-

f. 2 b.

¹ C. O. W. ins. *unum*.

A.D. 1189. erunt. Tandem Missa cantata et omnibus rite peractis, sæpe Benedicti, dicti duo episcopi redxerunt eum coronatum, sceptrum in ii. p. 83. dextra, virgam vero regalem in sinistra bajulantem; et ordinata processione, in chorum reversi sunt. Quo cum pervenis- sent, rex, depositis regalibus indumentis, leviores coronam et vestes resumens, perrexit ad prandium; ubi archiepiscopi, episcopi, comites et barones, cum clero et populo, unusquis- que secundum ordinem et dignitatem suam ad mensam col- locati, epulabantur splendide, Baccho¹ per pavementum et parietes palatii discurrente. Acta autem sunt hæc die Do- Id. ii. p. 79. minica, tertio nonas Septembris.

De persecutione Judæorum.

Frightful
persecu-
tion of the
Jews.

Huic coronationi multi Judæorum interfuerunt contra regiam Id. ii. p. 83. prohibitionem; qui die præcedenti communi edicto interdix- erat, ne Judæi aut mulieres interessent propter² magicas incan- tationes, quæ fieri solent in coronationibus regum. Sed curi- ales, quamvis occulte venissent, injectis manibus, spoliaverunt eos et diris verberibus affecerunt, et ab ecclesia illos eici- entes, quosdam semivivos reliquerunt. Audiens autem vulgus Id. p. 84. civitatis quod curiales ita sæviebant in Judæos, irruerunt in illos qui in civitate remanserant; multisque utriusque sexus ex eis interfectis, et domibus subversis et succensis, aurum³ (Not in eorum et argentum, cartas et vestes preciosas rapuerunt. Benedict.) Qui autem ab hac clade evaserunt, fugerunt ad turrin Lon-Benedict, doniarum, et in domibus amicorum suorum in locis diversis ii. p. 84. latitantes, de⁴ suo damno multos divites reddiderunt. Hæc Coggeshale persecutio in ortu jubilæi sui, quem annum remissionis (ed. Ste- appellat, inchoata, vix per annum conquiescere potuit. Nam⁵ venson), p. 27. contraria ratione, qui debuit eis annus esse remissionis, factus est illis jubilæus confusionis. In crastino autem cum rex Benedict, talem cognovisset eis illatam injuriam, quam⁶ propriam repu- ii. p. 84. tabat, quosdam eorum fecit comprehendi, quorum tres culpabiles deprehensos per judicium curiæ suæ jussit suspendi; unum vero, quia furtum fecerat de re cujusdam Christiani, duos, quia incendium fecerunt in civitate, unde domus Christianorum sunt combustæ. Audientes autem Christiani per Angliam in (Not in Benedict.)

¹ *Baccho . . discurrente*] This is Wendover's.

² *propter . . regum*] Introduced by Wendover.

³ *aurum . . . rapuerunt*] Intro- duced by Wendover.

⁴ *de . . reddiderunt*] Introduced by Wendover.

⁵ *Nam . . confusionis*] This is Wendover's.

⁶ *quam . . reputabat*] This is Wendover's.

- locis diversis constituti quod apud Londoniam actum est de A.D. 1189. Judæis, irruerunt in eos ubique; maximamque ex eis stragem facientes, et eorum spolia diripientes, multos immiseri-
 corditer peremerunt. Sed rex Ricardus in crastino coronationis suæ, cum homagia et fidelitates a regni magnatibus suscepisset, prohibuit ne quisquam Judæis forisfaciat, sed pacem suam habeant per omnes Angliæ civitates. Omnia commercia rerum venalium per totum regnum constituta sunt unius ponderis et mensuræ.
- Benedict, ii. p. 84. Persecution of the Jews.
- (Not in Benedict.) Weights and measures reduced to one standard.

De munificentia regis Ricardi.

- Diceto, col. 648. Rex Ricardus monachis Cisterciensibus, ad capitulum generale de diversis terrarum locis convenientibus singulis annis, centum marcas argenti contulit, et carta sua confirmavit.
- Gift of Richard to the Cistercians.

Ut rex Ricardus ecclesiis vacantibus per Angliam pastores concesserit.

- Id. Rex Ricardus in crastino Exaltationis sanctæ Crucis apud Pipwelle, archiepiscoporum et episcoporum consilio, conventu magno congregato, dedit Gaufrido fratri suo archiepiscopatum Eboracensem, Godefrido de Luci episcopatum Wintoniensem, Ricardus Eliensi archidiacono Londoniensem, Huberto Walteri Saresberiensem, Willelmo de Longo Campo Eliensem; sed Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, factis electionibus, prohibuit Gaufrido Eboracensi electo, ne ab alio quam a se ordinem sacerdotalem vel consecrationem episcopalem susciperet, et super hoc sedem Apostolicam appellavit.
- Coggeshale, p. 28. New bishops appointed at the council at Pipewell, Sept. 17.
- Benedict, ii. p. 86. Death of William of Mandeville. Thunder-storm.
- Diceto, col. 648. Electi¹ sunt in episcopos eodem anno Godefridus de Lucy in Wintoniensem, Ricardus thesaurarius in Londoniensem, Hubertus Walterus in Saresberiensem, Willelmus de Longo Campo in Elyensem, et consecrantur. Obiit Willelmus comes de Mandevilla. Nonas Martii audita sunt tonitrua nimis horribilia.
- Id. col. 650. Death of William of Mandeville. Thunder-storm.
- (Not in Diceto.)

Ut Hugo Dunelmensis episcopus data pecunia nomen comitis usurpaverit.

- Benedict, ii. p. 90. Eodem tempore Ricardus rex deposuit a bailivis suis Ranulfum de Glanvilla Angliæ justiciarium, et fere omnes
- Richard deposes R. Glanville

¹ This repetition (introduced by Paris) is not in C.

A.D. 1189. vicecomites Angliæ et ministros eorum, quos omnes ad gra- Benedict, and the sheriffs, and sells castles and offices to raise money for the crusade. Hugh Pudsey, bishop of Durham, buys the earldom of Northumberland. vem redemptionem coegit. Et ut¹ Terram Promissionis ab infidelium dominatione eriperet, omnia ei venalia erant; dominationes videlicet, castella, villæ, prædia, silvæ, vicecomitatus, et his similia. Unde factum est, quod Hugo de Pusac, Dunelmensis episcopus, emit sibi et ecclesiæ suæ villam regis quæ Seggesfeld appellatur, cum wapentac et omnibus pertinenciis suis, ac Northanhumbriæ comitatum, in vita sua; qui² a rege gladio comitatus accinctus, nomen sibi comitis usurpavit. Quo gladio accincto, rex cum cachinno astantibus ait, "Juvenem feci comitem de episcopo veterano." Tandem vero ad cumulum subsannationis dedit eidem regi mille marcas argenti, ut esset justiciarius Angliæ, et ut ab itinere Terræ Sanctæ remaneret. Et ne a quoquam redargui posset, data pecunia infinita, a sede Apostolica, quæ nulli deest,³ impetravit licentiam remanendi. Sicque crucem Dominicam terrenarum ambitu rerum seductus deposuit, quæ omnibus et præcipue episcopis portanda prædicatur. In hoc quoque, episcopi facto venit in lucem prophetia Sancti Godrici heremitæ, qui eidem episcopo, in suæ promotionis initio ad se venienti et de statu suo futuro et vitæ suæ longiturnitate quærenti, tale fertur dedisse responsum; "De statu vestro futuro," inquit, "et de vitæ vestræ diuturnitate diffinire, sanctorum est Apostolorum et eorum consilium, et non meum; quia hic pro peccatis poenitentiam ago, et adhuc me miserum et peccatorem esse doleo. Sed illud vobis dico, quod ante mortem vestram per septennium dolendam incurres cæcitatem." Episcopus autem, a viro Dei recedens, sæpius in animo revolvit ea quæ audivit; et quasi securus de dictis sancti effectus, cum maxima sollicitudine medicorum oculis deinceps medelam adhibuit, ut visu et vita diuturna frueretur. Sed cum post multa annorum curricula invaliditudine, qua et mortuus est, pressus jaceret, et a medicis quid sibi esset agendum sollicitè requireret, unanimi omnes consensu episcopo dedere consilium, ut animæ suæ salubriter provideret salutem, et eo diligentius, quo se sciret maturius a vita corporis dissolvendum. Quod audiens episcopus astantibus ait, "Decepit me Godricus, qui septen-

Prophecy of Godric respecting the bishop's future life.

p. 3.

His death.

¹ ut . . . eriperet] Introduced by Wendover.

² This is from some other source than the known writers who give this story of bishop Hugh Pudsey. Compare Geoffrey of Coldingham, c. 9 (Hist. Dunelm. Script. tres,

Surt. Soc. 1839), p. 14; Will. of Newburgh, iv. 5; Richard of Devizes (Stevenson), p. 8. There is an allusion to the prophecy of his blindness in Newburgh, v. 10.

³ The Hist. Anglor. adds pecuniam largienti.

"nem mihi cæcitatem ante mortem promisit." Sed non im-merito cæcus dicebatur, qui, data pecunia, comitis et justiciarii nomen sibi inaniter usurpans, curis se sæcularibus immiscens, peregrinationem Terræ Sanctæ postponens, curam animarum penitus et sollicitudinem pastorem parvipendens, non solum mentis lumine privatur, verum etiam totus efficitur tenebrosus. Sicque episcopus secundum hominis Dei arbitrium septem annis expletis ex hac vita decessit. Eodem tempore comes Willelmus de Magnivilla apud Rotomagum diem clausit extremum.

Death of W. de Mandeville at Rouen.

De pugna laudabili a Christianis contra paganos commissa.

From the letter of Theobald the Præfect and Petro Leoni to the Pope in Diceto, col. 648.

Eodem anno, quarta die mensis Octobris, bellum inter Christianos et Saracenos¹ commissum est in hunc modum. Rex Jerusalem, Templarii, Hospitalarii, Marchio de Monteferrario, Francigenæ, Theobaldus præfectus et Petrus Leonis, Landegravus² cum Theutonicis et Pisanis, simul omnes collecti quatuor milia militum et centum peditum in exercitu Christi fuerunt; Salaadinus autem habebat contrario centum milia militum, et³ peditum multitudinem numerosam. Christiani vero signo sanctæ crucis armati, circa horam diei tertiam bellum inchoantes, Deo partem illorum fovente, paganos usque ad tentoria fugaverunt; et in ore gladii eos insecuti, septem acies infidelium turpiter confringendo dissipaverunt, Baldwinus Salaadini filium interfecerunt, Thacaldinum fratrem ejus letaliter vulneraverunt, quingentos præter eos Salaadini milites peremerunt. Dum in hunc modum laudabiliter pugnaverunt, quinque milia militum ex improvise exeuntes insultum in Christianos fecerunt; Salaadinus vero hoc viso vires suas vehementer exacuit; Christiani vero ex utroque latere angariati, vellent nollent pagani, fideles⁴ sese in tentoriis viriliter receperunt; magister tamen Templi et plures Christianorum eodem die perempti fuerunt.

Battle between the Christians and Saracens.

Saladin's son and brother slain.

Death of Gerard de Bideford, Master of the Temple.

Nuncii ex parte regis Francorum venerunt [ad regem Ricardum], postulantes ut peregrinationem Terræ Sanctæ simul expeditent.

Benedict, iii. p. 92.

Eodem mense Octobris Rotrodus comes Perticensis ex parte regis Francorum venit in Angliam ad regem Ricardum, nuncians ei et baronibus Angliæ, ipsum et proceres regni Franciæ in generali conventu Parisius jurasse, quod idem rex

Oaths of the kings of France and England to

¹ O. W. erroneously ins. *apud Antiochiam*.

² Louis III. Landgrave of Thuringia.

³ et . . numerosam] not in Diceto.

⁴ fideles] passim, O. W. It is not in Diceto.

A.D. 1189. cum suis baronibus immutabiliter, Deo volente, erit apud **Benedict**,
meet at Vigiliacum ad Clausum Pascha, inde Jerosolimam profecturus. ii. p. 92.
Vezelay Et in testamentum hujus sacramenti idem rex misit cartam
on April 1, suam regi Anglorum, petens ut ipse similiter cum suis
and begin their magnatibus faciat eum securum ad illum terminum de suo
crusade. itinere proseguendo. Unde [rex] Angliæ, convocatis episcopis
et regni proceribus apud Westmonasterium a nunciis prædictis,
accepto sacramento in¹ animam regis Francorum, quod im-
mutabiliter iter suum expediret, rex fecit jurare Willelmum²
comitem et marescallum suum in animam suam, quod ipse,
Deo volente, ad terminum præfixum erit apud Vigiliacum contra
regem Francorum, ut inde simul peterent Terram Promissionis.
Quo³ facto, nuncii ad propria sunt reversi.

The
bishops of
Winches-
ter and
Salisbury
consec-
rated.

Eodem anno [xi.] kalendis Novembris Godefridus de Luci **Diceto**,
Wintoniensis et Hubertus Walteri Sariabiriensis electi apud col. 649.
Westmonasterium in capella Sanctæ Katerinæ per manum
Baldewini Cantuariensis archiepiscopi munus consecrationis **Benedict**,
susceperunt. ii. p. 96.

*De concordia facta inter archiepiscopum Cantuariensem et
monachos ejusdem loci et rebus aliis.*

John of Eodem mense Novembris Johannes Agnaniæ cardinalis Id. p. 97.
Agnani in applicuit in Angliam apud Doveram, et quia⁴ rex in partibus
England. erat Aquilonis, prohibitum est ei ex parte Alienor reginæ ne
ulterius procederet nisi per mandatum regis. Unde per dies **Diceto**,
tredecim ibidem substitit sumptibus archiepiscopi, donec de col. 649.
Settlement capella de Hakintuna pax inter archiepiscopum et monachos
of the question between archbishop Baldwin and the Canter-
bury monks. burry
Roger Norreys deposed from Can-
terbury, made abbat of Eves-
ham. ham.

capella de Hakintuna pax inter archiepiscopum et monachos
Cantuarie firmaretur. Sed rex sapientissimus R[icardus] a **Benedict**,
partibus vocatus accessit, et eodem mense Novembris finalem ii. p. 97.
inter eos concordiam in hunc modum fecit: Inprimis Rogerus
prior, quem idem archiepiscopus contra monachorum voluntatem
priorem fecerat, deponeretur, et capella quam archiepiscopus
in suburbio præter eorum assensum construxerat, prosterneretur,
et monachi prædicti facerent archiepiscopo canonicam obedi-
entiam et subjectionem secundum regulam Sancti Benedicti,
sicut facere consueverant prædecessoribus suis. Et rex dedit
ad petitionem archiepiscopi priori deposito abbatiam de
Hevesham; provisum est etiam quod capella præfata non **Diceto**,
habeat baptisterium vel cimiterium, neque administrationem col. 649.
nisi de uno tantum presbitero sæculari.

¹ in animam] om. W.

² William Marshal, Earl of Pem-
broke; marescallum is from Hove-
den, iii. 20. On Benedict's error
here, see Stubbs's Preface, iii. xiii.

³ quo . . . reversi] This is Wen-
dover's.

⁴ quia . . . Aquilonis] Added by
Wendover.

*Willelmus rex Scotorum apud Cantuariam fecit homagium regi A.D. 1189.
Ricardo.*

Benedict, ii. p. 98. Eodem tempore Willelmus rex Scotorum apud Cantuariam fecit homagium regi Anglorum de jure suo in Anglia; et rex Ricardus reddidit ei castellum de Berewic et castellum de Rokesburc. Et pro hac redemptione castrorum et quietâ clamatione fidelitatis et ligantiæ de regno Scotiæ et cartæ suæ confirmatione dedit regi Anglorum decem milia marcas argenti.

William
king of
Scots does
homage.

De munificentia regis Ricardi.

Id. p. 99. Eodem tempore rex Ricardus dedit Johanni fratri suo¹ comitatum de Sumersete et de Dorsete.² Dedit etiam Alienoræ matri suæ dotarium consuetum et in augmentum terras multas et honores.

Gifts of
Richard to
John and
to queen
Alienor.

Ut rex Ricardus in Normanniam transfretaverit.

Id. p. 100. Eodem tempore, quinta die Decembris, rex Ricardus a civitate Cantuariensi recedens profectus est ad Doveram ad trans-
Id. p. 101. fretandum; et in vigilia Sanctæ Luciæ virginis transfretavit in Flandriam. Et ibi receptus est cum gaudio et lætitiâ a comite Philippo, quem etiam rex in Normanniam secum duxit. Rex autem dimisit custodes regni Angliæ, H[ugonem] Dunelmensem episcopum et Willelmum Helyensem cancellarium suum, Hugonem Bardulfum et Willelmum Briwere, qui tenerent leges Angliæ et consuetudines rectas, et unicuique conquerenti rectam justitiâ exhiberent. Sed inter cæteros præminebant H[ugo] Dunelmensis et Willelmus Eliensis episcopi; quorum episcopus Dunelmensis habuit justiciariam a magno flumine Humbræ usque ad Scoticum mare, Willelmus vero Helyensis obtinuit justiciariam a flumine prædicto ad plagam Australem usque ad mare Gallicanum, cum sigillo regis et turre Londoniensi. Quod Hugo Dunelmensis episcopus nimis moleste ferebat, tunc primo intelligens quod rex illum justiciarium fecerat, non zelo justitiæ, sed ut pecuniam, ut prædictum est, ab eo extorqueret; unde ipse et cancellarius in paucis erant unanimes, secundum illud, [Lucan, i. 93.]

Richard
crosses to
Flanders,
Dec. 12.

Nota duos
justiciarios
in Angliâ.

He leaves
four to
govern the
kingdom.

Their
jurisdiction.

Jealousy
between
Hugh
bishop of
Durham,
and the
chancellor.

"Omnisque potestas

Impatiens consortis erit."

¹ O. W. add, "comitatum Cornubiæ et comitatum Devonix" as Benedict.

² Dorsete] Written by Par. over an erasure; Deserto, W.; Dorseto, O.

A.D. 1189. *Archiepiscopus terram Johannis fratris regis interdixit, sed cardinalis eam relaxavit.*

f. 3 b. *Complaint of John that the archbishop had put his lands under an interdict for his marriage.* Per idem tempus, Johannes frater regis coram legato et Diceto, episcopis gravem deposuit querelam; quod archiepiscopus, col. 650. post appellationem ad sedem Apostolicam factam, totam terram suam posuerat sub interdicto, quia filiam comitis Glovernæ, in¹ tertio gradu consanguineam suam, duxerat in uxorem. Quod audiens legatus, appellationem suam confirmavit, et terram suam ab interdicto relaxavit.

Decima pars rerum ad subventionem Terræ Sanctæ in Anglia datur.

A tithe collected for the crusade. Eodem tempore, decima² pars rerum mobilium generalis,³ Id. concessa per Angliam et collecta ad subventionem Terræ Sanctæ, tam clerum quam populum exactione violenta perterruit, quæ sub elemosinæ titulo vitium rapacitatis inclusit.

Nota factum Ricardi regis enorme.

Richard has a new great seal made, and exacts money by compelling old charters to be resealed. Præter illud autem gravamen, quod Anglia tunc pertulit, rex, avidus ad pecuniam acquirendam, finxit se amisisse sigillum suum, et novum fecit fabricari. Quod publicari fecit et in quolibet comitatu acclamari; et quicumque ea, quæ prius incartaverat, securius tenere desideravit, ad novum sigillum venire non pigritaret. Unde oportuit multos, qui ipsum in Anglia non invenire poterant, ad ipsum transfretare, et ad ejus voluntatem finem facere, ut scripta prius signata, novo sigillo signarentur. Pro hoc negotio transfretavit Reimundus prior ecclesiæ Sancti Albani et multi alii cum effusione multæ pecuniæ et laboris.

The prior of St. Alban's crosses for this purpose. Consecration of the bishops of London and Ely. Eodem tempore Ricardus Londoniensis et Willelmus Diceto, Helyensis electi pridie kalendas Januarii apud Lamheem col. 651. munus consecrationis acceperunt.

Ut reges confœderati Terram Sanctam simul petere decreverunt.

Richard at Burle Roy. Anno Dominicæ Nativitatis mxc. Rex Anglorum Ri- Benedict, cardus ad Natale Domini fuit in Normannia apud Burum, ii. p. 104.

¹ in . . suam] Added by Wendover.

² decima pars] decimatio, Diceto.

³ generalis] generaliter, O. W.

Benedict,
ii. p. 104.

et ibi tenuit solenne festum cum primatibus terræ illius. Et A.D. 1190.
post Natale habitum est colloquium inter reges Anglorum et Agreement
Francorum ad Vadum Sancti Remigii, ubi inter eos convenit, between
quod iter Jerosolimitanum simul, ducente Domino, expedirent. him and
Philip II.
Forma autem pacis in festo Sancti Hylarii, præsentibus episco- at Gué S.
pis et magnatibus utriusque regni, cautione juratoria firmata Remi re-
est et in scriptum in hunc modum redacta: "Ego Philippus specting
the cru-
" rex Francorum Ricardo regi Anglorum bonam fidem servabo, sade.
" ut fidei meo et amico, de vita et membris et honore terreno.
" Et ego rex Anglorum Ricardus, idipsum regi Francorum fa-
" cere promitto, de vita et membris, ut domino meo et amico.
" Statuimus etiam, quod uterque nostrum alteri auxilium faciat,
" si necesse fuerit, ad terram suam defendendam, sicut alter
" nostrum propriam defenderet et illibatam servaret." Comites
et barones utriusque regni juraverunt, quod a fidelitate regum
non discederent nec guerram moverent, donec de peregrina-
tione redierint, et² per dies quadraginta in terris suis cum
pace moram fecerint. Et idem uterque regum pro se ipso
juravit. Archiepiscopi et episcopi utriusque regni juraverunt,
quod in transgressores hujus pacis¹ excommunicationis sen-
tentiam promulgarent. Statutum est præterea, quod si alter
regum in itinere decessisset, alter qui supervixerit pecuniam
defuncti et gentes haberet, ad Dei servitium faciendum. Hæc
constitutio inter reges habita, quia ad terminum præfixum
robur firmitatis habere non potuit, distulerunt negotium usque
ad festum nativitatis Sancti Johannis Baptistæ; ut tunc tam
reges quam universi cruce signati immutabiliter apud Vizelia-
cum conveniant, peregrinationem³ Terræ Sanctæ expleturi. "Si
" qui autem contra hanc constitutionem nostram venire at-
" temptaverint, terræ eorum ecclesiastico subiciantur inter-
" dicto, et personæ pœna excommunicationis puniantur." His
ita gestis, a colloquio recesserunt.

(Not in
Benedict.)
Benedict,
ii. 105.

From the
articles of
agreement,
Rymer, i.
50.

Baldewinus archiepiscopus Cantuariensis celebravit Arch-
concilium apud Westmonasterium; ibique valedicens bishop
Baldwin
fratribus, iter arripuit Jerosolimitanum magnifice præ- holds a
paratus. Et cum in Terra Sancta strenue per aliquod council at
tempus militasset Deo, secundum precem et desiderium Westmin-
suum tanquam miles Christi emeritus, viam universæ ster, and
carnis est ingressus, sicut in sequentibus suo loco ple- goes on the
nius dicitur. crusade.

¹ *pacis*] *pacti*, W.

² *et . . . fecerint*] introduced by
Wendover.

³ *per. . . expleturi*] introduced
by Wendover.

A.D. 1190. *Willelmus Elyensis episcopus legatiam Angliæ impetravit.*

William Long-champ, bishop of Ely, made legate in England, Wales, and part of Ireland. Rex Anglorum Ricardus cum nunciis Willelmi Heliensis episcopi [nuncios suos]¹ ad papam Clementem destinavit, a quo rescriptum hujusmodi impetravit: "Clemens episcopus et cetera. Juxta commendabile desiderium carissimi in Domino filii nostri Ricardi illustris Anglorum regis, fraternitati tuæ legationis officium in tota Anglia et Wallia, tam per Cantuariensem quam per Eboracensem archiepiscopatum, et in illis Hybernæ partibus, in quibus nobilis vir Johannes comes Moretonii, frater ipsius regis, potestatem habet et dominium, auctoritate Apostolica duximus committendum. Data nonis Junii, pontificatus nostri anno tertio." Benedict, ii. p. 106. Diceto, col. 655.

Ut Cantuariensis archiepiscopus Hugonem episcopum suspenderit.

Letter of archbishop Baldwin on the suspension and subsequent absolution of Hugh, bishop of Lichfield. Eodem anno B[aldewinus] Cantuariensis archiepiscopus Ricardo Londoniensi episcopo scripsit in hæc verba: "Cum essemus apud Rothomagum, H[ugonem] fratrem nostrum Coventrensem episcopum, qui contra dignitatem ordinis episcopalis officium sibi vicecomitatus usurpaverat; suspendimus a divinis; qui postmodum nobis firmiter promisit quod vicecomitatus curam in manus regis resignabit, nec se de cætero hujusmodi officiis immiscebit; unde a nobis beneficium absolutionis promeruit. Mittimus igitur ad vos eundem episcopum cum literis nostris patentibus, mandantes quatinus, vobis Rofensi² episcopo cum clericis nostris adjuncto, eidem certum diem et locum statuatis, et super articulis, pro quibus a nobis suspensus fuit, quod justum fuerit statuere non omittatis." Id.col. 652.

De interitu Judæorum diversis in locis.

Attacks on the Jews at Norwich, Stamford, S. Edmundsbury, and elsewhere by the Crusaders. Eodem anno, multi per Angliam Jerosolimam properantes, prius in Judæos insurgere decreverunt. Judæi igitur, quotquot inventi sunt, in domibus propriis apud Norwicum trucidati sunt; quidam vero habuerunt refugium ad castellum. Deinde nonis Martii apud Stanford tempore nundinarum multi perierunt. Item quinto decimo kalendas Aprilis apud sanctum Edmundum quinquaginta septem jugulati dicuntur. Itaque ubicunque reperti sunt Judæi, manibus cruce signatorum percussi sunt, præter illos qui municipalium præsidio tuebantur. Sed necem Judæorum tam exitiabilem viris prudentibus placuisse credendum non est, cum scriptum sit, "Ne occidas eos nequando obliviscantur populi mei." Id.col. 651. Ps.lviii.12.

¹ nuncios suos] From Benedict, ii. 106. | ² Gilbert Glanville.

De Judæis apud Eboracum mirabiliter interfectis.

A.D. 1190.

Benedict,
ii. p. 107.

Eodem anno tempore quadragesimali, decimo septimo videlicet kalendas Aprilis, Judæi Eboracensis civitatis, numero quingenti, exceptis¹ parvulis ac mulieribus, timentes impetum [Christianorum, infra turrin] civitatis, assensu vicecomitis et castellani ipsius turris, sese incluserunt. Quam cum custodes repetissent, Judæi eam reddere noluerunt. At illis insultum in turrin facientibus diebus et noctibus, Judæi in se reversi obtulerunt pecuniam magnam pro vita habenda, sed populus² eam recipere recusavit. Tunc surgens quidam legis peritus ait; "Viri Israelitæ, audite consilium meum. Melius est nobis mori pro lege nostra quam incidere in " manus inimicorum nostrorum, sicut lex nostra præcepit." Omnes itaque assensum illi præbuerunt; et accedens unusquisque paterfamilias cum novacula acuta, inprimis inciderunt guttura uxorum, filiorum, et filiarum suarum, et deinde³ totius familiæ suæ, projeceruntque mortuos suos, quos sacrificaverant dæmoniis, super Christianos extra murum. Cæteros⁴ autem interfectos et seipsos incluserunt in domo regia, et apposito igne, seipsos cum domibus regiis combusserunt. Quo facto, cives et milites ædificia Judæorum concremantem cum cartis debitorum, thesaurum eorum sibi retinuerunt.

Dreadful
fate of the
Jews at
York.*Gaufridus Eboracensis electus presbyter est ordinatus.*

Id.ii.p.106.

Circa dies istos Willelmus episcopus, regis cancellarius et Angliæ justiciarius, cepit ad opus regis de singulis civitatibus Angliæ duos palefridos et totidem summarios, et de abbatibus singulis unum palefridum et summarium unum.

Exactions
of the
Chancellor.Diceto,
col. 658.

Eodem tempore Johannes episcopus Candidæ-casæ, Eboracensis ecclesiæ suffraganeus, Gaufridum Eboracensem electum in presbyterum ordinavit. Per idem tempus electio prædicti G[aufridi] a papa Clemente confirmatur; qui inter cætera, quæ capitulo Eboracensi scripsit, in fine subjunxit, "Moneamus igitur universitatem vestram, et per Apostolica scripta mandamus, quatinus ipsi ceu prælato vestro reverentiam et honorem impendere studeatis, ut propterea valeatis apud Deum et homines merito commendabiles apparere. Datum Laterani, nonis Martii, pontificatus nostri anno tertio."

in Geoffrey,
elect of
York, or-
dained
priest.
His con-
firmation
by Pope
Clement
III.¹ B. repeats *exceptis*.² O. omits from this word to "eos dominus Hissoldone" in the next page.³ *deinde*] inde, W.⁴ *cæteros*] alios, W.

A.D. 1190. *De dispositione exercitus Christianorum in obsidione urbis Achon.*

MS. C. Eodem tempore exercitus Christianorum ante Acon in hunc Diceto,
Cotton. modum locatus est. Ante montem Musardi supra mare col. 654.
Nero D. 5. Genuenses,¹ post illos Hospitalarii; post quos Marchio Montis-
f. 165. Ferrarii, deinde comes Campaniæ Henricus, deinde Guido
Position of the various Christian forces at the siege of Acre. Dunpere, post illum comes² Brenensis, deinde comes³ de Baro,
post illum comes⁴ Calunsis, post quem Robertus de Drius et
episcopus⁵ Beluacensis, post illos episcopus⁶ Besencenæ. Juxta
quem versus planum comes⁷ Theodbalus, et comes⁸ de Clarmo-
monte, et Hugo de Gornai, et Otho de Tresoni, Florentius de
Hangi, et Walkelinus de Ferariis. Deinde Florentini, post eos
episcopus⁹ Cambracensis, juxta quem episcopus Saresberiensis,
et cum eo omnes Angli. Deinde dapifer Flandriæ cum Jo-
hanne de Neele, et Odone de Hame, et Flandrensibus. Post
eos dominus¹⁰ Hissoldone et vicecomes¹¹ Turoniæ, juxta eos rex
Jerusalem et Hugo de Tabari cum fratribus eorum; deinde
Templarii, Jakes de Avennes, post eos Landegravus et comes¹²
Galres cum Alemannis, Dacis, Teutonicis, et Frisonibus. Inter
quos ad mahumeriam posuit tentoria sua dux¹³ Suaviæ, post
super turrem patriarcha et episcopus Acharon et episcopus¹⁴
Bethleem et vicecomes¹⁵ de castello Erand, et Reginaldus de
Sagitta, Amfridus de Turona; sub Turona escambiatores. Ad
extremum, super portum archiepiscopus¹⁶ Pisanus cum Pisanis,
tandem Lombardi.

Capella in honorem beati Thomæ martyris apud Achon fabricata est.

Chapel at Acre built in honour of S. Thomas of Canterbury. Circa dies istos, cum primum obsessa fuisset Achon, capel- Id.
lanus quidam nomine Willelmus natione Anglicus, Radulphi
de Diceto Londoniensis decani familiaris, dum tenderet Jero-
solimam, votum vovit, quod si prospero cursu portum Achon
intraret, beato Thomæ Martyri sumptibus suis capellam con-
strueret, et procuraret ibidem ad honorem martyris cimite-
rium consecrari, quod ita factum est. Multis igitur ad capellæ

¹ Here four leaves have been torn from MS. B. The gap is supplied by eight leaves, written in a hand of Parker's time. The text has been taken from C., collated as usual with O. W.

² Erard Count of Brienne.

³ Henry I. Count of Bar-le-Duc.

⁴ William II. Count of Chalons.

⁵ Philip de Dreux.

⁶ Thierry.

⁷ Theobald V. Count of Blois.

⁸ Ralph I.

⁹ Roger de Waurin.

¹⁰ Ralph of Issoudun, afterwards Count of Eu.

¹¹ Raymond II.

¹² Otho III.

¹³ Frederick V.

¹⁴ Albert the Hermit.

¹⁵ William de la Rochefoucauld.

¹⁶ Ubaldo Lanfranchi.

Diceto, col. 654. servitium undique concurrentibus, iudicio Christianitatis idem A.D. 1190. Willelmus prioris nomen accepit. Qui ut se militem Christi devotum ostenderet, pauperum præcipue curam gerebat, et sepeliendis corporibus, tam fataliter discumbentibus¹ quam gladio interfectis, operam diligenter impendere satagebat.

De principibus exercitus Salaadini.

Id. In Achon civitate sub Saladino principes hi fuerunt. Leaders of Caracos, quem Corbaran in obsidione Anthiochiæ militem Saladin's fecerat, qui etiam Salaadinum nutrit; et cum eo Gemaladin, army. Gurgi, Suchar, Simcordoedar, Belpagessemin, Fecardincerus, et Cerantegadin. In exercitu autem ejus hi principes fuerunt; quatuor fratres ejus, Saphadin, Felkedin, Sefelselem, Melcalade; tres filii Salaadini, Miralis, Melkaledh, Melcalethis; duo nepotes ejus; Itechaedin, Benesemedin, Coulin, Claisar, Bederim, Mustop, Hazadinnersel. Hi omnes habent² in sua potestate has provincias, Joramenses, Rotasienses, Birenses, Persas, Turcos, Hemsenses, Alexandriam, Damietam, Halapitos, Damacenos, totam terram ultra Eufraten usque mare rubrum et ultra versus Barbariam. Methaleth sub se habet Babiloniam, et quatuor fratres Salaadini habent sub se Abesiam, Leemen, et Maurós, et Nubiam. Caisar Ascaloniæ amiras, Bedredin amiras est Nazared et Neopolis et Ramele; Mustop, Lice et Maruth;³ Hazadinelser, Montis-Regalis et Gracci;⁴ Corisin, cujusdam partis Armeniæ; et⁵ his omnibus præest et dominatur Salaadinus.

Ut machinæ Christianorum a Saracenis sunt combustæ.

Id. col. 656. Eodem anno ignis Græcus, a Saracenis intra Achon civitatem The obsessis extra projectus, tres machinas, quas Christiani magnis engines of sumptibus construxerant ad urbem subjugandam, in momento the Crus- temporis brevissimi funditus concremavit, et omnia tertio saders destroyed by nonas Maii in cinerem redegit. Greek fire.

De proditoribus Christianitatis.

Id. col. 655. Eodem tempore Anserius de Monte-Regali [detexit] prodi- Traitors in tionem quam fecerant ipse et episcopus Beluacensis, comes the Cru- Robertus⁶ frater ejus, Guido Duncpere, Landegravus, et comes sading army. de Gelres, unde ceperant a Salaadino triginta duo milia besantiorum et centum marcas auri. Et præterea Landegravus habuit quatuor camelos, duos leopardos, et quatuor accipitres;

¹ *discumbentibus*] decumbentibus, O. W., as Diceto.

² *habent*] sunt, C.

³ So also the MS. of Diceto, for *Baruth*.

⁴ Kerak.

⁵ *et*] ex, C.

⁶ Robert II., Count of Dreux.

A.D. 1190. his et aliis donis corrupti, distulerunt insultum, et castella sua Diceto, col. 655.
comburere permiserunt.

Litteræ regis Ricardi pro cancellario suo.

Letters
patent of
Richard
requiring
obedience
to the
chancellor.
f. 165 b.

Eodem tempore Ricardus rex Angliæ omnibus fidelibus suis Id.
per Angliam constitutis literas in hæc verba direxit: "Ri-
cardus Dei gratia, et cetera. Mandamus vobis et præcipimus,
quod sicut nos et regnum nostrum diligitis et vos ipsos et
omnia quæ possidetis, sitis omnino intendentes dilecto et
fidei nostro cancellario, Eliensi episcopo, super omnibus quæ
ad nos spectant, et pro ipso faciatis sicut pro nobis faceretis
si essemus in regno, de omnibus quæ ex parte nostra vobis
dixerit. Teste me ipso apud Baionam."

*De rectoribus navigii regis Ricardi et legibus in transgressores
statutis.*

Laws es-
tablished
by Richard
in the
Crusading
ships.

Circa dies istos Ricardus rex Anglorum per consilium mag- Benedict,
natum suorum elegit Girardum archiepiscopum Auxiensem, et ii. p. 110.
Bernardum episcopum de Baonia,¹ et Robertum de Sabulis,
Ricardum de Canvilla, et Willelmum de Foret, et constituit eos
justiciarios super totum navigium Angliæ, Normanniæ, Bri-
tanniæ, et Pictaviæ, quod iturum erat ad Terram Sanctam; et
tradidit illis cartam suam in hæc forma: "Ricardus Dei gratia
rex Anglorum, omnibus hominibus suis per mare ad Terram
Sanctam ituris, salutem. Sciatis nos de proborum [consilio]
virosum has justicias statuisse. Qui hominem in navi inter-
fecerit, cum mortuo ligatus proiciatur in mare; si in terra
interfecerit quemquam, cum mortuo ligatus confodiat.
Si quis convictus fuerit, quod cultellum ad alium percutien-
dum extraxerit, aut quod alium ad sanguinem percusserit,
pugnum perdat. Si autem palma percusserit, tribus vicibus
mergatur in mari. Si quis etiam² socio opprobrium, convi-
tium, aut odium Dei objecerit, quot vicibus ei convitiatus
fuerit, tot uncias argenti reddat. Latro convictus de furto,
pax bulliens super caput ejus effundatur et pluma pulvinaris
super caput ejus excutiat ad cognoscendum illum, et in
prima terra qua naves applicuerint proiciatur." Has autem
constitutiones ab omnibus fore observandas, et quod singuli
præfatis justiciariis obedirent, fecit sacramento confirmari.
Quo facto, præcepit rectoribus navigii sui, ut³ protinus mare
sulcantes apud Marsiliam venirent ad eum.

¹ Baonia] Barua, C.

² etiam] in, O. W..

³ ut... eum] Altered by Wen-

dover from Benedict. The mention
of Marseilles is from Diceto, col. 655,
63.

Ut rex Ricardus apud Vizeliacum baculum et peram suscepit. A.D. 1190.

Benedict,
ii. p. 111.

Eodem tempore duo reges, Francorum videlicet et Anglorum, convenerunt apud Vizeliacum, ubi corpus ¹ Mariæ Magdalænæ requiescit, in octavis sancti Johannis Baptistæ; et per duos dies ibi moram fecerunt. Et rex Anglorum ibi peram cepit² et baculum, in³ ecclesia sancti Dionisii. Deinde reges cum tota multitudine profecti venerunt ad Lugdunum super Rodanum; ubi cum ipsi et⁴ maxima pars exercitus sui pontem Rodani pertransissent, pons ille corruit et multos utriusque sexus submersit. Postea vero reges divisi sunt ab invicem propter nimiam hominum multitudinem; non poterat enim locus unus [eos] continere. Unde rex Francorum versus Jenuensem civitatem iter arripuit, et rex Anglorum versus Messanam.⁵ Quo cum pervenisset, invenit ibi multos peregrinos, qui jam propter diurnam⁶ moram quam ibi fecerant totum æs suum expenderant, quorum multos rex Ricardus retinuit, et⁷ illos exercitui suo conjunxit. Cumque rex ibidem per dies octo moram fecisset, sperans cotidie adventum navigii sui, fraudatus a desiderio suo, buccas decem magnas et novem⁸ galeas bene armatas conduxit; quas propter moram navigii anxius intravit. Et⁹ ne otiosus interim esse videretur, transivit cum manu armata et robusta [per insulam] sancti Stephani, et per Aquileiam et per Montem-nigrum, per insulam sancti Honorati, per civitatem de Meis, et per civitatem quæ dicitur Wintilimine. Deinde transitum fecit per castellum quod Seine nuncupatur; et eodem die locutus est cum rege Francorum, qui ibi infirmabatur. Quarta decima die mensis Augusti venit rex Anglorum ad portum Delfini, et ibi per quinque dies moram fecit. Et ibi misit ad eum rex Francorum, rogans ut accommodaret ei quinque galeas, et rex Anglorum obtulit illi tres, quas rex Francorum recusavit. Deinde vigesima quarta die Augusti venit rex ad portum qui Porteswere vocatur,¹⁰ qui media via est inter Marsiliam et Messanam; sicque loca pertransiens diversa, intravit Tiberim, ad cujus introitum turris pulcherrima est sita. Et ibi venit ad regem Octavianus Ostiensis epi-

Richard
and Philip
II. meet at
Vezelay.

They go
to Lyons,
then

Philip to
Genoa and
Richard to
[Mar-
seilles].

Hoveden,
iii. 39.

Thence
Richard
coasts to
Nice, Ven-
timiglia,
and Sa-
vona.

Aug. 14 at
Portofino.

Aug. 24 at
Porto
Ercole.
He enters
the Tiber,
but refuses

¹ W. ins. *beatæ*, as Benedict.

² *cepit*] recepit, O. W., as Benedict.

³ By omitting a sentence Wendover confuses Richard's investiture with Philip's.

⁴ *et . . sui*] cum majore parte familiarum suarum, Benedict.

⁵ *Messanam*] an error for *Marsiliam*, which Benedict has.

⁶ *diurnam*] diurnam, C.; longam, Benedict.

⁷ *et . . conjunxit*] This is Wendover's.

⁸ *novem*] viginti, Benedict and Hoveden.

⁹ *Et . . robusta*] This is Wendover's.

¹⁰ *vocatur*] appellatur, O. W.

A.D. 1190. scopus, rogans illum¹ ex parte domini Papæ ut eum² visitaret; Diceto, the Pope's quod facere renuens rex improperavit illi turpia de symonia col. 656. invitation et concupiscentia Romana et alia convitia multa; dicens quod Benedict, to go to acceperant dcc. marcas pro consecratione episcopi³ Cenomanniæ, ii. 114. Rome. et pro legatione Willelmi Elyensis episcopi mille et quingentas marcas argenti; nec non ab archiepiscopo⁴ Burdegalensi, qui a clericis suis accusabatur de crimine, pecuniam infinitam. Sic- que Romam visitare renuens, prope Capuam Apuliam intravit. Diceto, col. 656.

He enters
Apulia
near
Capus.

*Ut rex Ricardus Arthurum nepotem suum hæredem sibi consti-
tuerit.*

Payment of Per idem tempus rex Sciciliæ Tancredus, qui⁵ Willelmo Id. Tancred, regi successerat, ut regi Ricardo pacificaretur, dedit eidem king of regi pro relaxatione omnium rerum quas petebat, viginti Sicily to milia uncias argenti,⁶ et totidem uncias auri, pro quieta Richard. clamantia testamenti quod rex Willelmus fecerat H[enrico] regi patri suo; et pro matrimonio, quod erat contrahendum inter Arthurum ducem Britanniæ et filiam regis Tancredi. Ubi etiam eundem Arthurum rex constituit hæredem suum legitimum si sine hærede moreretur. Quo⁷ facto, rex viam suæ (Not in peregrinationis explere maturavit. Diceto.) Richard declares Arthur his heir.

*Ut regina Alienora a filio recedens Berengariam cum eo reli-
querit.*

Queen Eodem tempore regina Alienor filii sui regis iter prosecu- Diceto, Alienor tura, et transitum faciens per montem Jani et per Ytaliæ plana, col. 654. crosses the tandem⁸ ad filium pervenit. Cum quo quatuor dierum moram Id. col. 657. Great S. faciens, licentiata versus Angliam recessit, relinquens ibi Be- Bernard rengariam filiam regis Navariæ, quam idem rex ducturus erat and brings Berengaria in uxorem. Dederat namque rex⁹ regi Francorum decem milia Id. libras pro quieta clamantia de sorore¹⁰ sua ducenda. Quo etiam to Richard. pacto rex Francorum calumniam, quam habebat in castello de Death of Gysorz et de toto Vegesin, in perpetuum relaxavit. Eodem anno, the em- Frethericus Romanorum imperator annum agens imperii qua- Id. col. 655. peror Fre- dragesimum, dum per Bulgariam Jerosolimam tenderet et ab derick I.

¹ illum] eum, O. W.

² eum] illum, O. W.

³ Hamelin.

⁴ Helias de Malemort.

⁵ qui . . successerat] Added by Wendover.

⁶ argenti] auri, Diceto.

⁷ Quo . . maturavit] This sentence is Wendover's.

⁸ tandem . . pervenit] Introduced by Wendover, to join on the two paragraphs of Diceto about Queen Alianor. Below licentiata is introduced.

⁹ O. W. add Ricardus

¹⁰ Alesia.

Diceto,
col. 655.

Yconio versus Antiochiam iter faceret, in fluvio, qui Saphet A.D. 1190.
appellatur, exercitu suo salubriter transeunte, solus equo de- who is
cidens submersus est. drowned
in the Selef.

*Ut beatus Thomas martyr rectoribus navigii regis Ricardi
apparuerit.*

Benedict,
ii. p. 116.

Eodem anno navigium regis Angliæ, per mare multis fati- Progress of
gatum periculis, cum versus Ulixebonam velificarent, et præter- the English
issent quandam terram in mari protensam quæ Godester ap- fleet from
pellatur, et præterissent Britanniam, habentes sanctum Mathæum Start
de Finibus Terræ in sinistra parte et mare magnum quo itur Point by
Jerolimam¹ in dextra, dimiserunt Pictaviam et Gasconiam in Finisterre.
sinistra parte navigii. Et cum venirent² in mare Hispannicum, Great
die Dominicæ Ascensionis, invasit navigium tempestas valida storm al-
et horribilis, et separatum est ab invicem in momento. Et dum layed by an
tempestas sæviret, et omnes, dum tribularentur, clamarent ad apparition
of S.
Dominum, beatus Thomas martyr Cantuariensis archiepiscopus Thomas of
per tres vices tribus personis, quæ erant in nave Londoniensium, Canter-
visibiliter apparuit, dicens eis, "Nolite terreri; ego enim et bury, to
" beatus martyr Eadmundus et sanctus confessor Nicholaus three per-
" constituti sumus a Domino hujus navigii regis Angliæ de ship of
" fensores. Et si homines et hujus navigii rectores a pravis London.
" operibus se custodierint, de præteritis etiam pœnitentiam ege-
" rint, dabit illis Dominus prosperum iter, et in semitis suis
" gressus eorum dirigerentur." His itaque sub trina repeti-
tione auditis, beatus Thomas evanuit, et protinus tempestas
cessavit. Fuerunt autem in hac navi³ Willelmus filius Osberti,
et Gaufridus aurifaber, et⁴ cum eis cives Londonienses multi;
qui jam præterierant Ulixebonam et caput sancti Vincentii, The ship
et pervenerant prope civitatem Silvæ, quæ tunc temporis passes Lis-
ultima erat Christianitatis in Hispannia; et erat ibi adhuc Chris- bon and
tiana fides novella, utpote quæ in anno proximo præterito facta Cape S.
est Christicola et de manibus Paganorum erepta. Cumque Vincent,
prope civitatem navigassent, cognoverunt per indicia notissima, f. 166.
quod Christiani ibi habitarent; navis Londoniensis illo se con- and is re-
tulit, et cum magno honore ab episcopo et aliis omnibus ceived with
recepti sunt. Erant autem in navi illa plus quam quater viginti great
honour at
juvenes bene armati, quos retinuit in servitio suo præ timore Silves.

¹ Jerolimam] An erroneous alte-
ration of Hiberniam.

² venirent] venissent, O. W. as
Benedict.

³ O. W. insert "qui dicebatur
" Willelmus cum Burba."

⁴ et . . multi] An introduction, as
Benedict merely speaks of these two
as being "cives Londoniæ."

A.D. 1190. imperatoris de Maroch¹ populus civitatis et rex Portugalensis, Benedict, facientes eis omnimodam securitatem de stipendio pro voto ii. p. 118. Sancho I. competenti, et insuper quod ex abundanti magnam eis munificentiam providerunt. Decem² præterea naves regis Angliæ retainens the Londoners against the emperor of Morocco. nimis cum suis rectoribus huc atque illuc dissipatæ, tandem, Domino ducente, ad civitatem Ulixebonam pervenerunt, ascendentes per fluvium qui Tagus nuncupatur. Deinde archiepiscopus³ Auxiensis, Robertus de Sabulis, Ricardus de Canvilla, Id. pp. 115, et Willelmus de Forz, transeuntes cum navigio inter Affricam¹²⁴ et Hispaniam, post tempestates quamplurimas, in octavis [Assumptionis] sanctæ Mariæ ad Marsiliam pervenerunt, cum toto navigio sibi commisso; ubi Anglorum rege [non] invento, moram ibi fecerunt propter quosdam navium necessarios apparatus.

The fleet reaches Marseilles. Aug. 22.

Ut B[aldewinus] Cantuariensis archiepiscopus et quidam alii apud Tirum applicuerunt.

Arch-bishop Baldwin, bishop Hubert, and R. de Glanville reach Tyre. John, bishop of Norwich, returns home. Eodem tempore B[aldewinus] Cantuariensis archiepiscopus, Diceto, Hubertus Saresberiensis, et Ranulfus de Glanvilla quondam col. 656. Angliæ justiciarius, qui prævenerant⁴ regem Angliæ, versus Jerosolimam itinere recto tendentes, a sinistro Sciciliam reliquerunt, et post pericula multa tandem circa festum sancti Michaelis apud Tyrum applicuerunt. Johannes vero episcopus Benedict, Norwicensis Papam adiit; et accepta licentia Dominicam ibi ii. p. 115. crucem deposuit, et sic sacellis⁵ evacuatis ad Angliam rediit absolutus.

De conflictu inter reges apud Messanam.

Philip received by Tancred at Messina. Eodem tempore rex Francorum Philippus, decimo sexto Diceto, kalendas Octobris, apud Messanam applicuit, et hospitatus est col. 656. in palatio regis Tancredi. Rex vero Ricardus, superveniens nono kalendas ejusdem mensis, ingressum⁶ civitatis habere non

¹ There is a reference here to a note in the margin, "Marok, id est, "Cartago."

² Decem] novem, Benedict.

³ The archbishop's name is introduced from the previous mention of him in Benedict, p. 115. His name was Gerard de la Barte.

⁴ prævenerant] so O. W.; venerant ad, C.; qui . . . Angliæ is introduced by Wendover.

⁵ sacellis evacuatis] Added by Wendover. A later hand puts *clitellis* in the margin. The Hist. Anglor. has *clitellis*.

⁶ This, which is a different account of the affray from what is given in any of the other chronicles, is peculiar to Wendover. It has considerable similarity to what Newburgh gives, iv. 12.

(Not in
Diceto.)

potuit; Francigenæ enim metuebant, ne victualia duobus regi-
bus sufficerent, quos multitudo maxima sequebatur. Quod cum
rex Ricardus cognovisset, misit marescallos suos ad majores
civitatis, petens ut exercitui suo victualia venderent, ne escarum
penuria laboraret. At cives portas aperire et benigne tantum
principem recipere volentes occurrerunt cum gaudio; Franci
vero non permiserunt, sed armati muros ascendentes, portas
defendere laborabant. Quo facto, rex Ricardus jussit exercitui
suo ad arma convolare, sibi et suis ingressum hostibus in-
vitis præparare; qui ilico præceptis regiis obtemperantes
valvas invaserunt, multisque Francigenis interfectis, violententer
intraverunt, atque prævio rege omnes in fugam compulerunt.
Hoc factum cum pervenisset ad aures regis Francorum, maxi-
mam adversus regem Anglorum indignationem in animo con-
cipiens, nunquam eam deposuit quamdiu supervixit; veruntamen
eodem die colloquium habentes pacificum nullam omnino men-
tionem de rebus gestis fecerunt.

A.D. 1190.
Opposi-
tion to
Richard's
entrance.

Skirmish
between
the armies,
and lasting
quarrel
between
the two
kings.

Ut rex Ricardus quasdam munitiones subjugaverit.

Diceto.
col. 656.

Eodem tempore octavo kalendas Octobris, rex Francorum
naves ascendit; sed quoniam ventus erat contrarius, ipsa die
Messanam rediit. Et rex Ricardus pristina die kalendas
Octobris transiit fluvium qui Far dicitur, et cepit in Calabria
locum munitissimum qui Labamare appellatur, posuitque in
eo sororem suam Johannam quondam Siciliæ reginam.¹ In
crastino autem cepit castellum inter Kalabriam et Messanam,
quod monasterium Grifonum nuncupatur; ubi Grifones insultum
facientes in Hugonem Brunum comitem Marchiæ a rege
Ricardo repulsi sunt. Qui, januis clausis,² ad propugnacula
murorum se conferentes, homines et equos regis occiderunt,
et quosdam vulneraverunt. Tunc rex iratus portas civitatis
confregit, et civitatem cepit, hominesque suos in ea posuit
quarto nonas Octobris; et tertio nonas ejusdem obsides ei
dederunt de pace observanda³ majores civitatis. Quo facto,
firmavit ibi castrum, quod Mategriffum appellavit.⁴ Tunc
habitus est concilium provinciale⁵ apud Westmonasterium,
præsidente Willelmo Elyensi episcopo et Apostolicæ sedis
legato, idibus Octobris, in⁶ quo pauca vel nulla provisa sunt
de ædificatione ecclesiæ Anglicanæ.

Philip
starts, but
returns to
Messina.

Capture of
Labamare
(Bagnara)
and Mate-
griffon by
Richard.

Council at
Westmin-
ster under
the legate.

(Not in
Diceto.)

¹ O. W. add "et rediit ad Mes-
sanam," as Diceto.

² O. W. and the Hist. Anglor.
add *civitatis*, as Diceto.

³ *observanda*] *servanda*, O. W.,
as Diceto.

⁴ *appellavit*] *appellatur*, O. W.

⁵ *provinciale*] *regionale*, Diceto.

⁶ *in . . Anglicanæ*] Added by
Wendover.

A.D. 1190. *Ut ecclesia Normannica a servitutis jugo fuerit liberata.*

Freedom
granted to
the church
in Nor-
mandy.

Grants
from the
king to the
clergy on
several
points.

Circa dies istos ecclesia Dei in Normannia de longo servitutis jugo liberata est, glorioso rege Ricardo annuente et omnia disponente. In primis determinatum est et a rege concessum de clericis, quod nulla occasione a sæcularibus capientur potestatibus, sicut fieri consueverat, nisi pro homicidio, furto, incendio, et hujusmodi enormi flagitio. Qui continuo, cum requisiti fuerint a iudicibus ecclesiasticis, quieti et sine mora in curia reddentur ecclesiastica judicandi. Item generaliter omnes de fidei læsione vel juramenti transgressione quæstiones in foro ecclesiastico tractabuntur. Item quæstiones de dote vel donatione propter nuptias, quando mobilia vel se moventia petentur, ad ecclesiam referentur. Item in ecclesiis conventualibus abbates vel priores aut abbatissæ cum consensu¹ episcopi eligantur. Item nulla fiat recognitio in foro sæculari,² si carta vel alio modo elemosinatam esse possessionem viri ecclesiastici probare poterint, sed ad ecclesiasticos iudices remittentur. Item distributio rerum, quæ in testamento relinquantur, auctoritate ecclesiæ fiet; nec decima pars, ut olim,³ subtrahetur. Item de bonis clericorum, etsi dicantur fuisse usurarii, vel quocunque mortis genere præventi, nihil pertinet ad sæcularem potestatem, sed episcopali auctoritate in opera pietatis distribuentur. Item quicquid laici in vita sua [donaverint] vel quocunque titulo a se alienaverint, etsi usurarii fuisse dicantur, post mortem non revocabitur; quæ vero post mortem non alienata [invenientur], si recognitum fuerit ipsos tempore mortis fuisse usurarios, confiscabuntur. Item si mortuus habuerit aliquod vadium, unde sortem suam perceperit, portio ipsius libera ad eum qui invadiavit, vel ad hæredes ipsius, revertetur; idem fiet de portionibus uxoris et filiorum ejus post mortem ipsorum. Si quis enim subitanea morte vel quolibet casu præoccupatus fuerit, ut de rebus suis disponere non possit, distributio bonorum ejus ecclesiastica auctoritate fiet.

Diceto,
col. 657.

De morte B[aldewini] Cantuariensis Archiepiscopi.

Death of
archbishop
Baldwin at
Acre.
His pro-
perty dis-

Eodem tempore Cantuariensis Archiepiscopus, dum apud Id.col. 658.
Achon in extremis laborasset, omnia sua ad subventionem
Terræ Sanctæ legavit. Post cujus decessum Hubertus Sares-
beriensis episcopus, ab eo executor constitutus, fideliter bona
ipsius bona⁴ erogatione distribuit. Et de castrorum excubiis

¹ *consensu*] assensu sui, O. W.

² A passage is omitted here which
is given in Diceto.

³ *ut olim*] om. W.

⁴ *bona*] pia, W. and the Hist.
Anglor., as Diceto.

Diceto,
col. 658.

summpere sollicitus, militibus viginti et servientibus quinquaginta, sicut decreverat idem archiepiscopus adhuc vivens, per dies plurimos debita stipendia persolvit; pauperum semper curam agens, erga destitutos auxilio misericordiæ¹ oculos² reflectens, officium boni præsulis per omnia implens. Civitas vero Achon Christianis post multos insultus fortiter restitit, quia muris, gentibus, et machinis satis erat munita; et Saladinus circa obsidionem exercitum suum undique conglobatum habebat. Unde tam de subtractione Christianorum quam de amissione³ ibidem mortuorum exercitus Christi erat nimis imminutus;⁴ veruntamen Christiani de consolatione Christi confidentes molestias obsidionis et labores usque [ad] adventum regum sperant se posse sustinere, si videlicet circa sequens Pascha venerint; sin autem, et pecunia deficiet, et spes terrenæ consolationis evanescet.

A.D. 1190.
tributed by
Herbert
bishop of
Salisbury.
Stubborn
resistance
of Acre.

Id. col. 659.

De superbia Willelmi Elyensis episcopi et Angliæ Cancellarii.

Benedict,
ii. 106.

(Not in
Benedict.)

Benedict,
ii. p. 215.

(Not in
Benedict.)

Sub his diebus Willelmus Elyensis episcopus, Angliæ justiciarius et Apostolicæ sedis legatus, fecit turrim Londoniarum fossato profundissimo circumcingi, sperans se posse Tamisæ fluentia in urbem ducere; sed post multos de fisco sumptus se laborasse inutiliter comprobavit. Erat⁵ idem cancellarius maximus inter omnes occidentales, rex et sacerdos in Anglia; qui omnia in⁶ nihilo ducebat, cum episcopali tantum dignitate non contentus, nimis alta se sapere denotavit. In prima namque litterarum suarum fronte vanitatem et elationem expressit, cum dixit, "Willelmus, Dei gratia Elyensis episcopus, domini regis cancellarius, totius Angliæ justiciarius, et Apostolicæ sedis legatus, salutem," etc. Has autem dignitates, quas pretio obtinuerat, immoderato excessu exercuit, volens sacellos, quos in earum impetratione evacuaverat, reficere. Pecuniam suam distribuit ad mensam, ut iterum rediens cum usuris utique extorqueret illam. Nam legationis officium, quod mille fuis argenti libris adquisierat, adeo immoderate peregit, ut omnibus Angliæ ecclesiis tam conventualibus quam cathèdralibus fieret onerosus, siquidem mille et quingentis per Angliam evectus equitaturis, clericorum stipatus catervis, militumque vallatus

The legate
surrounds
the Tower
f. 166 b.
with a
moat.
His power
and pride.

S. Luc.
xix. 23.

¹ misericordiæ] C. has nūc, a blunder for mie, which O. has.

² oculos] oculo, C.

³ amissione] omissione, C.

⁴ imminutus] immunitus, C.; diminutus, Diceto. This is from the

letter of Bishop Hubert given in Diceto.

⁵ O. W. add *præterea*. This account of Longchamp is made up partly from the letter of Bishop Hugh Nonant, in Benedict, and partly seems to be Wendover's own.

⁶ in] pro, O. W.

A.D. 1190. agminibus, omnia fere, quæ episcopali reverentiæ congruunt, prætermisit. Illi omnes filii nobilium astabant in mensa, Benedict, quos suis neptibus¹ et consanguineis puellis copulavit per ii. p. 216. matrimonia, felices se æstimantes, quos familiares habebat. Non fuit terra venalis, quam non emeret; ecclesia vel abbatia vacans, quam non daret aut retineret; custodia castellorum aut villarum, quam vel metu aut pretio non obtineret. His autem et his similibus multis terrorem incussit. Siluit regnum Angliæ a facie ipsius, nec fuit qui obmurmuraret, cum sibi in Anglia nihil ad expugnandum restaret. Sequebantur illum

Hor.
i. Sat. 2, 1.

Ambubagiarum collegia, pharmacapolæ,
Mendici, mimæ, balatrones, hoc genus omne;

ut illi omni musicorum genere et modulationibus vocum obsequeretur in terris, sicut angeli sancti Deo omnipotenti obsequuntur in cælis. Hoc autem fecit totum, ut cum Domino a pari contendere videretur. Sed hæc omnia quem finem sint habitura, sequens relatio, cum id tempus obtulerit, non tacebit.

Council at
Westminster.

W[illelmus] Elyensis episcopus legationem adeptus, Londoniis apud Westmonasterium concilium celebravit.

Diceto,
col. 656.

Obituary.

Obiit W[illelmus] Wygorniensis episcopus, et W[alterus] abbas Westmonasterii, quinto kalendas Aprilis. Obiit in eodem anno Ranulphus de Glaneville.

(Not in
Diceto).

De morte multorum apud Achon.

Deaths at
Acre.

Anno Dominicæ Nativitatis MCXCI. Post mortem venerabilis patris B[aldewini] Cantuariensis archiepiscopi, in obsidione Achon defuncti [sunt] nobiles² et in omni probitate experti milites, Randulfus de Fulgeres, comes Robertus³ Perticensis, Theobaldus Blesensis comes, Stephanus frater ejus comes,⁴ et filius⁵ imperatoris Frezerichi, comes⁶ de Ferariis, comes Robertus Leycestrensis, Randulfus de Glanvilla, Radulfus de Altaripa archidiaconus Colecestrensis, et alii⁷ innumerabiles cum eis ex aeris nimia corruptione ut dicunt; reges vero Francorum et Anglorum in Scicilia moram fecerunt donec⁸ veniret tempus

Cogges-
hale, p. 29
(ed Steven-
son).

¹ neptibus] neptis, C. O.

² nobiles . . . milites] Inserted by Wendover.

³ Robertus] An error for Rotrodus; but so also Coggeshale.

⁴ Stephen Count of Sancerre.

⁵ Frederick V. Duke of Swabia.

He is erroneously called *Conrad* by Coggeshale and Benedict.

⁶ William.

⁷ The Hist. Anglor. inserts "multi mihi ignoti."

⁸ donec . . . evitare] per totam hyemem, Coggesh.

(Not in Cogg.)
Coggeshale, p. 29. vernale quo possent tutius maris pericula evitare. Hic autem A.D. 1191.
parva¹ est historialis anticipatio. Eodem tempore Clemens Death of
Papa cum² sedisset anno uno et mensibus duobus, diem clausit Pope Cle-
extremum; cui successit Cælestinus, qui antea Jacinctus ment III.
vocabatur. Cælestine
III.

*Ut rex Francorum Philippus et rex Anglorum Ricardus apud
Messanam naves ascenderint.*

Diceto, Eodem anno, quarto³ kalendas Aprilis, rex Francorum apud The two
col. 659. Messanam naves ascendit, atque⁴ versus Jerosolimam via recta kings sail
Id.col. 660. vela direxit. Rex vero Ricardus, quarto idus Aprilis, in magna from
Id.col. 661. gloria illum secutus, habuit in comitatu suo tredecim buccas, Messina.
triplici velorum expansione velificatas; habuit præterea centum
Id.col. 660. naves onerarias et quinquaginta galeias triremes. Qui circa diem Conquest
vicesimam Rodos insulam subintrans, decursis decem diebus, of Cyprus
apud Ciprum applicuit. Cursac autem dominus insulæ, qui se by Richard.
Imperatorem nominavit, in manu forti et armata regi portum
prohibiturus occurrit, et homines naufragos regis quam
plurimos cepit, spoliavit, et in carcerem fame perituros reclusit. Cursac
Unde rex Anglorum magnificus, ira succensus, iniit cum (Isaac
hoste jam dicto congressum; a quo festinam adeptus victoriam, Comnenus)
ipsum victum et vinctum retinuit et filiam ejus unicam, and his
totamque Cipri insulam cum universis munitionibus suæ sub daughter
didit ditioni. Cursac cum rege pactum iniit, ne ferreis detine- (Bour-
retur in vinculis; quod rex pactum observans, eum compedibus gogne)
fecit arctari argenteis, et in castello prope Tripolim, quod captured.
Margeth appellatur, retrudi præcepit; filiam autem ejus re- He is im-
tinuit, cum duabus reginis in thalamo suo honorifice custo- prisoned at
ditam. Rex autem sapientissimus, ob sui suorumque recrea- Merkeb.
tionem ac victualium aggregationem recentium post tædiosam
Cogges- maris vexationem, ibi sine alicujus dispendio pausare decre-
hale, p. 31. verat. Sed præfatus Cursac videlicet interdixit⁵ ne fines suos
ingredi attemptaret. Interdixit⁶ insuper ne quis suorum
exercitui regis Anglorum victualia venderet aut exponeret res
(Not in Cogg.)
Cogges- venales. Unde⁷ regis animus ad iracundiam provocans, com-
hale, p. 31. pulit illum ut præfatam ei injuriam irrogaret. Tandem vero Marriage of
voto disposuisset, desponsavit ibi filiam regis de Navaria, Richard

¹ parva] parumper, Hist. Anglor.

² cum . . . duobus] Added by
Wendover.

³ quarto] tertio, Diceto.

⁴ atque . . . direxit] Added by
Wendover.

⁵ Interdixit] Indixit, C. O. W.

⁶ Unde . . . irrogaret] Introduced
by Wendover.

A.D. 1191. nomine¹ Berengariam, quam regina Alienor ad eundem regem Cogges-
 with Beren- adduxerat in Scicilia commorantem. Eodem tempore Papa hale, p. 31.
 garia of Cælestinus consecrav[it] imperatorem Henricum, filium Id. p. 29.
 Navarre. Fretherici imperatoris, in Paschali solemnitate, feria² quarta.
 Henry VI. Eodem tempore comes Flandrensis Philippus, cum rege Fran- Id. p. 30.
 emperor. corum in Terram Sanctam proficiscens, absque liberis obiit.
 Death of Philip.
 count of Flanders.

*Ut G[aufridus] Eboracensis archiepiscopus apud Doveram
 incarcerationis fuerit.*

Consecra- Per idem tempus, ex mandato summi Pontificis, Bartholomæus Diceto,
 tion of Geoffrey Turonorum archiepiscopus Gaufridum Eboracensem electum col. 662.
 Plantage- episcopum consecrav[it]. Qui post consecrationem suam ad
 net, elect Angliam tendens, apud Doverum cum suis applicuit. Mathæus Cogges-
 of York, de Clere, vicecomes illius comitatus, paulo ante litteras Wil- hale, p. 30.
 by Bar- lelmi Elyensis episcopi cancellarii suscep[er]at in hæc verba: Diceto,
 tholomew archbishop of Tours. "Præcipimus tibi, quod si Eboracensis electus ad aliquem por- col. 662.
 Opposition "tum in balliva tua applicuerit, aut aliquis nuntiorum ejus,
 of the "eum retineri facias, donec mandatum nostrum inde receperis.
 chancellor "Et similiter præcipimus, quod omnes litteras domini Papæ,
 to his "aut alicujus magni viri, quæ illic venerint, facias retineri."
 landing in Mathæus igitur, cum archiepiscopi adventum cognovisset, non (Not in
 England. segniter sibi injuncta cum consilio sororis³ episcopi Helyensis, Diceto.)
 quæ tunc castellum custodiebat, peragens, per sex dies cum Id. col. 663.
 armatorum multitudine fecit in prioratu Sancti Martini ne-
 quiter obsideri; quem etiam in tantum coarctavit ut vix ei
 medio tempore victualia possent emendicata conferri. Nam
 perfidorum malitia in deterius proriente, milites Elyensis epi-
 scopi cum armatorum multitudine venerunt ad ecclesiam præ-
 fatam, cum fustibus et armis irruentes in archiepiscopum,
 firmiter indixerunt, ut de regno sine mora in Flandriam⁴ navi-
 gaturus exiret. Quod facere recusans, archiepiscopus stolam
 in collo gerens, in manibus crucem bajulans, ab altaris cornu
 per pedes per crura per brachia, colliso capite in pavementum,
 violenter extrahitur, et per viam lutosam per loca immunda
 cum clericis suis et viris religiosis, qui de partibus multis ad
 ipsum videndum convenerant, perductus est in castellum, et
 detrusus in carcerem per dies octo sub arcta custodia serva-

His shame- ful usage by the chancel- lor's orders at Dover.

He is im- prisoned in Dover Castle,

¹ nomine Berengariam] Introduced by Wendover.

² feria quarta] Introduced by Wendover. It is probably a careless introduction from Diceto, col. 659,

64. Diceto mentions Monday (feria secunda) as the day.

³ "Cui nomen Richeut," Giraldi Cambrens. Vita Arch. Galf. iv., p. 388. (ed. Brewer.)

⁴ O. W. ins. cum suis, as Diceto.

Diceto, col. 663. batur. Quod audiens, episcopus Londoniensis¹ cum festinatione A.D. 1191 venit ad cancellarium, a quo post multas supplicationes, vix tandem obtinuit liberationem archiepiscopi, episcopatu suo toto² loco pignoris obligato. Carcerem egrediens archiepiscopus, Londonias venit, ubi ab episcopo Londoniensi et clero et populo honorifice susceptus est cum processione solemnī. Hæc profecto temeraria præsumptio postmodum in cancellarii dejectionem, ut in sequentibus dicetur, plurimum redundavit.

Cogges-
hale, p. 30.

f. 167.
but re-
leased,
and
honourably
received in
London.

Nota eclipsim solis.

Id. Eodem anno, mense Junio, in vigilia Sancti Johannis Baptistæ, die³ Dominica, eclipsis solis apparuit circa diei horam septimam,⁴ et perduravit usque diei horam octavam, luna vigesima septima, sole in signo Cancrī existente.

Eclipse of
the sun,
June 23.

Ut rex Ricardus⁵ navem quam dromund appellant ceperit.

Diceto, col. 660. Circa dies istos rex Francorum Philippus, duodecimo videlicet kalendas Aprilis, apud Achon applicuit; quem rex Ricardus insecutus cum⁶ magna victualium copia apud Ciprum naves ascendit. Audiens autem exercitum Domini⁷ magna famis inedia laborare apud Achon, ita ut sextarius frumenti sexaginta marcis venderetur, onustis navibus multis alimentorum copiis, tantæ calamitati miseræ[que] succurrere maturavit. Qui dum prospero ventorum flatu versus Achon, quæ civitas antiquo vocabulo Ptolomaida dicebatur, vela dirigeret, octavo⁸ idus Junii apparuit illis navis quædam permaxima, quam *dromundam* appellant, missa a Saphadino fratre Saladini Soldani Babiloniæ de civitate Baruth, immensis referta divitiis; quæ obsessis infra urbem Achon paganis opem erat allatura. Erat præterea in navi illa ignis Græcus, serpentum ignitorum plurima vasa plena, et robustorum hominum mille et quingenti, quorum suffragio navis muniretur. Instructis igitur in momento temporis regis Ricardi ad bellum agminibus, galearum concursu undique fit insultus acerrimus; sed navis, ventorum

Philip II.
lands at
Acre.
Richard
leaves
Cyprus.

His capture
of a Saracen
vessel
from Bey-
rout on its
way to re-
lieve Acre.

Diceto,
col. 661.
Cogges-
hale, p. 32.
Diceto,
col. 661.

¹ Richard Fitz Neal.

² O. W. Hist. Angl. ins. *quasi*, as Diceto.

³ *die Dominica*] Introduced by Wendover.

⁴ *septimam*] sextam, O. W. Hist. Anglor.

⁵ Here two leaves are wanting in W.

⁶ *cum . . . copia*] Added by Wendover.

⁷ The MS. of the Hist. Angl. ins. above the line *regis Francorum*.

⁸ The date is from Diceto, col. 661, 47.

A.D. 1191. destituta solatio, immobilis permanebat. Tandem quidam re- Diceto, migum, mergendi sub aquis arte eruditus, natans sub latice col. 661. accessit ad navem et eam quantocius terebro perforavit; qua perforata, nauta, Christum habens tutorem, ad galeiam de qua exivit reversus, regi quod fecerat declaravit. Deinde modico tractu temporis aqua subintrans omnia navis tabulata transcendit et hominibus, qui prius in propugnaculis confidebant, spem evadendi prorsus ademit; quorum mille trecentos rex Ricardus in mari submergi præcepit, et ducentos vivos¹ reservavit.

Ut rex Ricardus apud Achon applicuerit, et de captione ejusdem urbis.

Landing of Richard at Acre. Rex Ricardus cum spolia navis omnia collegisset, prospero Id. cursu ad portum Achon, quo tendebat, appropinquavit. Denique sexto idus Junii, rege portum intrante, lituorum stridor, ductilium clangor tubarum, strepitus cornicinum horribilis littora repleverunt, terra per circuitum resonabat. Quod factum Christianos animavit ad pugnam, et Sarracenis obsessis terrorem incussit, magnum principem advenisse declarans. Tunc rex Ricardus animi sui generositatem omnibus exponens, famelico exercitui victualia ministravit. His itaque² ita gestis, duo reges militaribus catervis³ ac populari stipati circa urbem petraras et machinas alias locaverunt. Qui cum lapidum ponderositate et usu assiduo, diebus videlicet et noctibus, muros civitatis attrivissent, in stuporem conversi sunt infideles, nullam deinceps habentes fiduciam resistendi. Qui communicato cum suis consilio, de pace tractare cœperunt, talibus initis pactonibus, quod Saladinus pro redemptione eorum veram Crucem, quam in bello ceperat, restitueret, et captivos Christianos mille quingentos, quos eligere vellent, redderet; et insuper septem⁴ milia bizantium ad præfatam pactionem augeret. Sic civitas cum armis et omnibus quæ in ea erant, salvo tantummodo corporibus Saracenorum, duobus regibus reddita est, quarto idus Julii. Veniente itaque die statuto, quo Saladinus debuerat implere pactum regibus promissum, nihil de eo quod promiserat, adimplevit. In tanti igitur ultionem excessus circa duo milia sexcenti Saracenorum capitis animadversione mulctati sunt; paucis de nobilioribus retentis pro dispositione regum, vinculorum pondere coartatis.

Surrender of Acre to the two kings.

¹ The Hist. Angl. adds *ad cautelam*.

² *itaque ita*] denique itaque, O.

³ *catervis*] om. O.

⁴ *septem*] septingenta, Cogg.

Ut rex Francorum invidia ductus ad propria remeaverit.

A.D. 1191.

Diceto, col. 662.

(Not in Diceto.)

Diceto, col. 662.

Cogges-
hale, p. 33.

Subjugata itaque civitate, rex Francorum ad propria redire disposuit, quasi toto negotio consummato. Anxiebatur enim supra modum, eo quod universa, quæ in exercitu Christianorum fiebant, regi Ricardo ascribebantur. Præstendens igitur rex æris inopiam et paupertatem, dixit se ibi diutius immorari non posse. Quod cum magnificus rex Anglorum Ricardus, cui ardens inerat desiderium negotium Crucifixi promovere, cognovisset, promisit se regi Francorum communicaturum quicquid in auro, et argento, victualiumque congregatione, quicquid in equis, armis, navibus possedit, medietatem; ita¹ videlicet ut inimicos Christi simul de Sancta Terra disperdere laborarent. Sed quoniam idem rex redditum suum immutabiliter ordinaverat, suisque reclamantibus, totoque Christianorum exercitu graviter consternato, cum paucis suorum repatriaturus naves ascendit. Suborta fuit enim inter reges dissensio, eo quod rex Francorum urbem Achon et reliquas quas capturi erant tradere Marchisio² de Monte-Ferrato voluerat, et regem eum constituere Terræ Sanctæ. Habuit namque idem Marchisius uxorem filiam³ regis Almarici, sororem scilicet reginæ Jerusalem, quæ jam defuncta fuerat, ut superius relatum est. Cujus voluntati rex Ricardus prorsus obstitit, ostendens rationabiliter justius fore regi Guidoni, regno jam pridem spoliato, regnum suum restituere, quam illo vivente alium subrogare; cum constaret, illum non per ignaviam vel concordiam amisisse, sed in gravi belli certamine ob hostium numerositatem ac sui exercitus paucitatem simul cum Cruce a Saracenis captum fuisse. Hoc nimirum inter prædictos principes discordiæ seminarium dinoscitur extitisse; cum tamen hæc discordia primo apud Messanam Sciciliæ civitatem inter eosdem pullulaverit, Ricardo rege urbem eandem manu armata contra regem obtinente et plurimos suorum prosternente, ob convicia et vexationes quas exercitus regis Francorum suo exercitui inferebat. Cernens itaque, ut⁴ jam dixi, rex Francorum diversæ nationis homines, qui ad loca sancta confluxerant, se sub potestate regis Ricardi tradere, famamque probibatis ejus in dies exrescere, eo quod esset in thesauris locupletior, in donativis erogandis profusior, in exercitu numerosior, in hostium expugnatione ferocior, reputans pro alterius excel-

Philip desires to return home.

Causes of the quarrel between Richard and Philip.

¹ ita . . . laborarent] Introduced by Wendover.

² Marchisio] marchio, C.

³ Isabella, daughter of Amaury by his second wife, Mary of Antioch.

⁴ ut jam dixi] Introduced by Wendover.

- A.D. 1191. lentiori gloria famam propriæ probitatis obfascari, maturius Cogges-
naves conscendit. His autem omnibus illud accessit, quod *hale, p. 34.*
comes Flandriæ jam obierat, cujus terram plurimum gestiebat.
- Philip's Igitur juratoria cautione præstita, ne terram regis Angliæ vel
departure. principum qui cum eo ibidem remanebant invaderet, recessit.
- Richard Rege autem recedente, rex Ricardus fecit fossari Achon, Diceto,
fortifies civitatis et murorum scissuras optime reparari, atque eam *col. 662.*
Acre. hominibus et armis egregie præmunivit.

De progressu regis Ricardi post captionem Achon.

- Aug. 14. His ita gestis, gloriosus rex Ricardus, in vigilia Assump- Cogges-
The cities tionis Beatæ Mariæ, ad obsidendum et expugnandum maritimas *hale, p. 34.*
on the coast civitates de portis¹ Achon primus cum suis commilitonibus
taken by Richard. audacter progreditur, figique tentoria jussit, spectante e vicino
exercitu Salaadini; ubi duo milia septingentos² Saracenorum
damnaverant sententia capitali, ex his quos in Ptolomaida, id est
Achon, ceperant reges, ut³ superius est relatum. Quod ubi
Sarracenis innotuit qui urbes maritimas occupaverant, metu-
entes ne simili rabie in eos sicut in Ptolomaidenses debaccharet,
diffidentesque de subventione Salaadini, qui pro redemptione
cæterorum postulata negaverat, relictis urbibus⁴ vacuis, diffu-
gerunt statim, cum regis adventum audierunt. Hoc idem illi,
f. 167 b. qui in Caypha et in Cæsarea, in Assur et Jopen et Gaza et
Aschaloniam habitabant, egerunt. Sicque Deo volente actum
est, ut omnis illa regio maritima versus plagam illam cape-
retur, et capta a Christicolis inhabitaretur, licet non sine gravi
certamine belli; cum exercitus Salaadini semper a latere exer-
citus Christianorum subsequeretur, atque acies extremas in
locis angustioribus graviter infestaret; unde et de utroque
exercitu plurimi sæpius corruerunt. Munitis⁵ igitur civitatibus Cf. Bene-
jam dictis, rex magnificus Ricardus Achon rediit cum triumpho. *dict, ii. 192.*

De victoria inter Cæsaream et Jopen.

- Letter of Sed hæc quæ diximus clarius elucescent, si epistolam⁶ regis,
Richard to quam W[altero] Rothomagensi archiepiscopo direxit pro eodem
the arch-

¹ *portis*] fossatis, Cogg.

² Cogg. adds *et quinquaginta*. O. and the Hist. Angl. have *dc.* for *dcc.* Cogg. has *tria* for *duo*.

³ *ut . . . relatum*] Introduced by Wendover.

⁴ *urbibus*] urbis, C.

⁵ *Munitis . . . triumpho*] Introduced by Wendover.

⁶ This letter is not given elsewhere. Two other letters, written by Richard after the battle of Arsouf, are given by Hoveden, iii. pp. 129, 130.

negotio, hic ponamus: "Ricardus Dei gratia rex Angliæ, A.D. 1191.
 "etc. Noveritis, domino rege Francorum ad propria remeato, bishop of
 "et ruinis scissurisque Achon civitatis reparatis, ad promo- Rouen,
 "vendum Christianitatis negotium et prosequendum¹ voti giving an
 "nostri propositum apud Jopen iter arripuimus, et nobiscum account of
 "dux Burgundiæ cum Francigenis, comes² Henricus cum suis, and pro-
 "et multi alii comites et barones. Cumque inter Achon et gress.
 "Jopen plurimum esset spatium et tractus viarum prolixior,
 "apud Cæsaream tandem cum multo sudore gravique labore
 "nostrorum descendimus, et ipse Salaadinus in eodem itinere
 "de suis quamplurimos amisit. Cum populus Dei ibidem
 "aliquantulum repausaret apud Jopen, sumus iter propositum
 "prosecuti. Et nostra custodia præeunte et castra apud Assu- Battle near
 "ram metante, Salaadinus cum vehementi Paganorum incursu Arsouf.
 "super ultimam custodiam nostram impetum faciens, divinæ
 "miserationis gratia favente, a quatuor solummodo aciebus,
 "quæ in fronte ei oppositæ erant, compulsus est in fugam;
 "ipsumque fugientem per leucam unam sunt prosecutæ, tan-
 "tamque stragem de nobilioribus Saracenis illa die, videlicet
 "in vigilia Beatæ Mariæ, prope Assuram fecerunt, quantam
 "Salaadinus sexaginta³ annis transactis non sustinuit una die.
 "Deinde Jopen, Deo ducente, pervenientes, villam fossatis et
 "muris firmavimus, in proposito habentes, ubicumque pote-
 "rimus attingere, Christianitatis negotium pro posse nostro
 "promovere. Post diem vero prædictæ confusionis non est
 "ausus Salaadinus cum Christianis cominus congredi; sed ad
 "trucidandos crucis amicos, sicut oves occisionis, insidiatur
 "occulte, quasi leo in spelunca sua. Audito autem quod nos
 "apud Ascalon maturo gressu tenderemus, ipsam evertit et
 "ad terram funditus prostravit; totamque Siriam, quasi totius
 "consilii et auxilii beneficio destitutus, jam deserit et con-
 "temnit; unde bonæ spei sumimus argumentum, quod in
 "brevis, Domino annuente, plenius recuperabitur hæreditas
 "Domini. Valet, valet."

Ut rex Ricardus Henrico nepoti suo regnum Jerusalem dederit.

Cogges- Reverso igitur, ut prædictum est, apud Ptolomaidam rege Richard
 hale, p. 85. Ricardo, dedit Henrico nepoti suo regnum Jerosolimitanum gives the
 cum uxore⁴ Marchisii de Monte-Ferrario, utpote hærede totius kingdom to
 regni, sorore⁵ ejus regina Jerusalem jam defuncta. Hoc idem Henry of Cham-
 pagne,
 with the
 consent of

¹ *prosequendum*] prosequendi, C.

² i.e. Henry of Champagne.

³ *sexaginta*] quadraginta, O.

⁴ Isabella, daughter of Amaury.

⁵ Sibilla.

A.D. 1191. libenter annuit Guido de Lezinant, olim rex ejusdem regni, Cogges-
 Guy of pro stabilitate pacis, collata sibi insula Cipri, quam a rege hale, p. 36.
 Lusignan, insulæ ejusdem nuper guerra rex Anglorum obtinuerat, ejus
 who is made king of Cyprus homagio inde recepto. Marchisius autem nuper ab Assesinis Diceto,
 Murder of. Asarcidis interfectus est apud Tyrum; unde regnum Jeroso- col. 667.
 Conrad of limitanum uxori suæ, ut jam dictum est, jure hæreditario (Not in
 Montferrat, debebatur. Diceto.)
 at Tyre.

Quomodo rex Ricardus omnes Terræ Sanctæ reliquias redemit.

Richard
 redeems
 the relics
 taken by
 Saladin.

Guidone¹ rege Jerosolimorum in bello cum Cruce Dominica olim capto, mox Saladinus urbem Jerusalem obsidione vallavit. Cives vero, qui in ea remanserant, ex infortunio animo consternati seque Saladino posse resistere desperantes, urbem ei protinus tradiderunt; at ipse neminem ex urbe egrædi permisit, nisi se prius quilibet decem bisantiis redemisset. Divitibus autem se continuo redimentibus, inventi sunt septem milia in urbe, qui unde se redimerent non habebant; quorum calamitati cæteri compatientes, unanimi consilio acceperunt cruces aureas et argenteas, calices, et philatæna,² et Dominicum de-crustaverunt Sepulcrum, ac cætera quæ in ecclesiis ornamenta reperiebantur, et pauperes redemerunt. Collegerunt etiam omnes reliquias sanctorum, quas in locis sacrosanctis poterant invenire; et posuerunt eas in quatuor magnis eburneis capsellis, quas Salaadinus inter cætera, quæ sub civitate subacta occupaverat, intuens, et quid in eis contineretur diligenter inquirens, jussit deferri apud Baldach et tradere Chaliphæ, ne Christiani de ossibus mortuorum gloriarentur ulterius, et crederent eos habere intercessores in cælis, quorum ossa venerabantur in terris. Princeps³ autem Antiochenus et patriarcha⁴ cæterique fideles, tanto thesauro nullo modo defraudari volentes, promiserunt sub juramento, se easdem reliquias redempturos quinquaginta duobus milibus bisantiis; et si pecuniam præfatam tempore constituto persolvere nequirent, easdem ei reliquias resignarent; unde factum est ut princeps Antiochenus prædictas reliquias secum tolleret sigillatas; et idcirco cuncti fideles Christianitatis magno dolore et animi mœrore consternati sunt, quia terminus a Salaadino præfixus jam instabat, princepsque præfatus reliquias sanctas secum detulerat, ut eidem, sicut eas receperat, redderet sigillatas. Quod gloriosus rex Anglorum Ricardus, cum esset apud Furbie,⁵ intelligens, et rem gestam ex

¹ I have not found the source of this chapter.

² *philatæna*] philactaria, O.

³ Bohemond III.

⁴ Heraclius.

⁵ "Probably *Herbia*, between "Ascalon and Gaza." Stubbs, *Itinerarium regis Ricardi*, p. 357.

ordine recognoscens, mox pecuniam prænominatam pro sanctis A.D. 1191. reliquiis Salaadino persolvit, et sanctorum pignora devotus retinuit, quatinus sancti Dei, quorum ossa de manibus impiorum redemit in terris, ipsi suis intercessionibus animæ ejus subvenirent in cælis. Quælibet autem capsella tantæ capacitatis tantæque erat ponderositatis, ut vix a quatuor viris diutius portaretur.

De inventione Arturi regis Britonum famosissimi.

Cogges-
hale, p. 36.

Eodem anno inventa sunt apud Glastoniam ossa famosissimi regis Britanniae Arthuri, in quodam vetustissimo¹ recondita sarcophago, circa quod duæ antiquissimæ piramides stabant erectæ, in quibus literæ [erant] exaratæ, sed ob nimiam barbariem et deformitatem legi minime potuerunt. Inventa autem sunt hac occasione. Dum enim ibidem effoderent, ut monachum quendam sepelirent qui hunc locum sepulturæ vehementi desiderio in vita sua præoptaverat, quoddam reperiunt sarcophagum, cui crux plumbea superposita fuerat, in qua exaratum erat; "Hic jacet inclitus Britonum rex Arthurus, in insula Avalonis sepultus." Locus autem ille paludibus undique inclusus, olim insula Avalonis, id est pomorum insula, [est] vocatus.

Discovery
of the
bones of
king Ar-
thur at
Glaston-
bury.

Diceto,
col. 659.

Eodem anno Robertus, Lincolnensis canonicus et Willelmi Robert Normanniæ senescalli filius, Cantuariæ consecratus est Wygorniensis episcopus a Willelmo Apostolicæ sedis legato.

Robert
Fitz Ralph
bishop of
Worcester.

Quod rex Ricardus cancellarium habuit suspectum.

Circa dies istos pervenit ad aures regis Ricardi quod cancellarius in elationem devectus regni negotia solus ordinare præsumpsit; hac autem ratione inductus litteras ad magnates Angliæ in hæc verba direxit:

Letter of
Richard
concerning
the chan-
cellor.

Diceto,
col. 659.

"Rex Anglorum Ricardus W[illelmo] Marescallo, G[alfredo] filio Petri, H[ugoni] Bardolf, et W[illelmo] Briwere apparibus salutem. Si forte cancellarius noster negotia regni nostri juxta consilium nostrum et aliorum, quibus regni nostri curam commisimus, fideliter non tractaverit, præcipimus ut secundum dispositionem vestram de omnibus agentis regni, tam de eschaetis quam de castellis, disponatis. Valet."

Ut W[alterus] Rothomagensis archiepiscopus summus in Anglia sit constitutus.

Id.

Per idem tempus W[alterus] Rothomagensis archiepiscopus in Angliam veniens litteras regis tulit, ista continentes: "Ri-

giving full
powers to

¹ vetustissimo] venustissimo, C.

A.D. 1191. "cardus Dei gratia rex Anglorum W[illelmo] Marescallo et Diceto, the arch-
bishop. "aliis Angliæ apparibus salutem. Sciatis quod nos venera- col. 659.
f. 168. "bilem nostrum W[alterum] Rothomagensem archiepiscopum
of Rouen. "diligimus et de eo ad plenum confidimus, quem de peregrina-
"natione sua de consensu summi pontificis revocatum, propter
"defensionem et consilium regni nostri, ad vos duximus trans-
"mittendum. Unde vobis mandamus et firmiter præcipimus
"quatinus in procurandis negotiis nostris ejus consilio omnia
"operemini, volentes et præcipientes, quod quam diu in pere-
"grinatione erimus, ipse cum consilio vestro et vos cum suo
"omnia disponatis."

Death of Clement III. Celestine III. The Coventry monks expelled. Hoc anno obiit Clemens Papa; cui successit Cæles- Id.
tinus, a quo Henricus imperator coronatur in vigilia
Sancti Johannis Baptistæ. Hugo de Nonaunt expulit Hoveden,
monachos de ecclesia Conventrensi, instituens ibi clericos iii. 168.
seculares.

De turpissima cancellarii dejectione.

Meeting of the nobles on Loddon bridge. Eodem tempore, ad instantiam comitis Johannis scilicet Diceto, col. 663.
fratris regis Angliæ, convenerunt apud pontem de Loedone
inter Radingum et Widensores, die sabbati proxima post festum
Sancti Michaelis, ad colloquium magnates Angliæ, de magnis
et arduis regis et regni negotiis tractaturi. In crastino autem Id. col. 664.
tam archiepiscopus Rothomagensis quam Eboracensis, et epi-

All who had shared in the outrage on archbishop Geoffrey excommunicated. scopi omnes qui apud Radingum convenerant ut colloquio intererent, omnes illos qui auxilium vel consilium aut mandatum dederant ut archiepiscopus Eboracensis ab ecclesia extraheretur, indigne tractaretur, in carcerem truderetur, terribiliter candelis accensis excommunicaverunt, et nominatim Albertum de Marines, et Alexandrum Puintel. Deinde die Lunæ proxima, comes præfatus,¹ quia cancellarius ejus impetum metuebat, ad omnem suspicionem tollendam, in loco tutissimo prope castellum de Windeshores, sicut idem cancellarius petierat,² ad colloquium venire proposuit, facta ei securitate prius per manus episcopi Londoniensis. Sed cancellarius hac securitate non contentus, confestim fugiens, intra turrim Londoniarum sese recepit. Audiens autem comes quod fugerat cancellarius, venit et ipse Londonias. Sed cum ingredi vellet Benedict, civitatem, obvios habuit plures de familia cancellarii milites ii. 218.

¹ præfatus . . . metuebat] Introduced by Wendover.

² petierat, ad colloquium venire]

so O. Venire petierat et ad colloquium, C.

- Benedict, ii. 218.
Diceto, col. 664. armatos, gladiis exertis, ipsum et suos acriter invadentes; A.D. 1191. Rogerum de Planes, virum nobilem, peremerunt. Sequenti vero die Martis, idem comes cum archiepiscopis, episcopis, comitibus et baronibus in capitulo Sancti Pauli convenerunt; ac præsent¹ cancellario post longos tractatus Ricardo regi fidelitatem juraverunt. In primis comes Johannes, ac deinde duo archiepiscopi, et episcopi, et quotquot venerant comites et barones. Deinde die Jovis proxima habitum est colloquium ab orientali parte Londoniensis turris, præsentibus magnatibus præfatis, ubi assensu communi definitum est ut² talis de cætero in regno Angliæ non dominaretur, per quem ecclesia Dei ad ignominiam et populus ad inopiam trahebatur. Ipse enim cancellarius et satellites ejus omnes regni divitias ita exhausserant, ut nec viro baltheum argento redimitum, nec feminae monile, nec viro nobili anulum, vel Judæo relinquerent thesaurum vel quidlibet pretiosum. Thesaurum quoque domini regis adeo evacuaverant, ut in scriniis suis aut clitellis, nihil præter vasa vacua et claves possent de elapso biennio inveniri. Provisum est etiam, quod omnia castella, quæ pro³ libitu suo idem cancellarius custodiæ satellitum suorum commiserat, redderentur; et in primis ipsa turris Londoniarum. Hæc autem omnia cancellarius se facturum juravit.
- Id. His ita gestis, proxima⁴ die Jovis sequente, cum omni sup- plectile sua turrin egrediens, apud Bermundeseiam Tamense flumen transivit; dati sunt in obsidatum Henricus et Osbertus fratres ejus,⁵ quousque castella redderentur; nam et ipse juravit, quod ante castrorum redditionem non exiret a regno.
- Benedict, ii. 218. Deinde Cantuariam veniens, et crucem peregrinationis susci- piens, crucem legationis deposuit, quam per annum et dimi- dium post mortem Papæ Clementis portaverat, in præjudicium tam Romanæ quam ecclesiæ Anglicanæ. Quo facto, Doveram perrexit, habens in comitatu Gilebertum Rofensem episcopum et vicecomitem Cantia Henricum de Cornhelle; ubi latenter excæcare nautarum oculos se posse existimans, novum fraudis genus invenit, virum in feminam convertit, dum vestem sacer- dotis in meretricis habitum commutavit. Tunica viridi femi- nea indutus, capam habens ejusdem coloris, peplum in capite
- Meeting of of nobles in St. Paul's.
- Deposition of the chancellor, Oct. 10.
- He gives hostages for the surrender of his castles.
- At Canter- bury he resigns his legateahip. His at- tempt to cross from Dover in female disguise.

¹ *præsente cancellario*] Inserted by Wendover.

² This is introduced by Wendover into Diceto's account from the letter of bishop Hugh de Nonant, which is given by Benedict and Hoveden, as also the account of the

chancellor's disguise and seizure at Dover below.

³ C. inserts *ex*.

⁴ *proxima die Jovis*] die Veneris, Diceto.

⁵ Diceto adds "et Mathæus came- rarius."

A.D. 1191. muliebre portans, pannum lineum quasi ad vendendum gerens, Benedict, ad mare descendit. Talibus deformatus antistes, cum sederet ii. 219. in littore super petram, auram¹ expectans feliciorem, nauta quidam cum muliere ludere volens, in femina stupens braccas invenit. Et vociferare incipiens dixit, "Venite omnes, venite," inquit, "et virum in femina mecum admiramini." Accurrunt mulierculæ multæ, et pretium panni quem ferebat venalem sollerter inquirunt. Cumque nihil responderet, ut qui Anglicanam non noverat linguam, cœperunt inter se confabulari, et dolum auspicantes, manus injecerunt in peplum, quo fauces tegebantur. Et submittentes a naso usque deorsum, faciem hominis viderunt nigram et nuper rasam. Clamorem utique ad sidera tollentes adinvicem, "Venite," inquit, "et lapi-
He is discovered and ill-treated,
demus hoc monstrum, quod sexum utrumque deformavit." Et factus est ilico concursus virorum ac mulierum extrahentium de capite peplum, et trahentium eum prostratum per manicas et capicium, per arenam et saxa, non sine pontificis læsione. Servientes ejus tandem accurrunt, ut dominum liberarent, sed non potuerunt. Nam populus cum insatiabili corde illum persequens, verbis, alapis, et sputis dehonestatum, per plateas distractum in quodam cellario tenebroso sub carcerali custodia includunt. Sic utique factum est in derisum omni populo, qui utinam se solum et non sacerdotium inquinasset. Tractus est, qui archiepiscopum Eboracensem traxerat, captus qui ceperat, ligatus qui ligaverat, incarceratus qui incarcerationem; ut secundum quantitatem culpæ, quantitas poenæ commensurabilis haberetur. Tandem² spretis obsidibus atque jura-
but escapes to Normandy, Oct. 29.
mento quod fecerat, se non recessurum a regno Angliæ antea-
quam castella redderentur, idem cancellarius quarto kalendas Novembris in Normanniam transfretavit. Diceto, col. 665.

Nota rem inauditam.

Anecdote of a hawk, which is sent by the bishop of London to earl John. Eodem anno juvenis quidam de domo episcopi Londoni- Id.col.666. arum, nisum quem habuit docuit cercellas propensius affectare. Itaque ad sonitum illius instrumenti, quod a ripatoribus³ *thabur* nominatur, subito cercella quædam⁴ alarum perniter remigio evolavit; nisus autem illusus lupum quandam et lucium in undis natantem intercepit, invasit, et arripuit; et super aridam per spatium, sicut videbatur, quadraginta pedum sese

¹ *auram . . . feliciorem*] Inserted by Wendover, who has abridged the rest of this account.

² *Tandem . . . Angliæ*] These are

Wendover's words, though the sense is given in Diceto.

³ C. ins. *vocatur*.

⁴ *quædam*] quendam, C.

Diceto, col. cum nova præda recepit. Episcopus autem, insoliti casus A.D. 1191.
 666. novitate stupefactus, nisum et lupum futuris sæculis memora-
 bilem, undecimo kalendas Novembris, Johanni comiti trans-
 misit.

De morte Reginaldi Cantuariensis electi.

Id. col. 667. Anno Dominicæ Nativitatis MCCCII. Reginaldus Batoniensis Death of
 episcopus, a monachis Cantuariensibus in archiepiscopum Reginald,
 electus, decursis¹ a die denominationis ejus viginti novem bishop of
 diebus, nativitatis Domini die, diem clausit extremum. Sepul- Bath, elect
 tus est autem Batoniæ in ecclesia sua, prope majus altare. bury.

Ut rex Francorum de peregrinatione Parisius venerit.

Id. Per idem tempus rex Francorum a Jerosolimis rediens, Reception
 sexto kalendas Januarii, Parisius solenni processione receptus of Philip
 est. II. at
 Paris,
 Dec. 27.

Quod rex Ricardus Darum ceperit.

Cogges- Eodem anno post² Paschalem solemnitate, rex Ricardus Richard
 hale, p. 37. Darum adiit, castellum Christianitatis ultimum versus Babi- takes
 loniam; quod diebus quinque obsidens armata manu cepit, Darum.
 atque obsessos gravi pretio redemptionis abire permisit.

Ut rex Ricardus septem milia camelos opibus onustos ceperit.

Id. Post hanc victoriam venit ad regem Anglorum dux Bur- f. 168 b.
 gundiæ cum exercitu Francorum,³ cui in præcedenti solenni- Hugh,
 tate Paschali rex Ricardus triginta milia bisantiorum dederat duke of
 ut esset cum eo ad expugnandum inimicos Christi; et con- Burgundy
 silio inter eos habito statuerunt Jerosolimam adire. Cumque Richard
 rex cum universo exercitu pervenisset ad Castrum Ernaldi with the
 et Bethonoble juxta Emaus, ecce Bedewini, qui se regi Anglo- French
 rum obligaverant, nunciant magnam⁴ multitudinem negotia- army.
 torum ex Babilonia versus Jerosolimam tendere cum septem Richard
 milibus camelorum diversis opibus onustis; et hanc numero- captures a
 sitatem viri quique strenuissimi Saladini exercitus conduce- convoy
 with 7,000
 camels.

¹ *decursis*] decursus, C.

² *Post Paschalem solemnitate*] ante Pentecosten, Cogges.

³ The Hist. Anglor. adds "cui

"auctoritate regis Francorum præ-
 "erat, quasi dux et custos summus."

⁴ *magnam*] maximam, O.

A.D. 1192. bant. Quibus cum rex obviam processisset cum paucis armatis, Cogges-
 juxta Rubeam-¹cisternam omnes prostravit; camelosque cum hale, p. 37.
 opibus universis diripiens, exercitui suo in maxima prodigali-
 tate distribuit. Deinde ad castellum præfatum regrediens,
 præsidium armatorum in singulis civitatibus collocavit.

*Nota² superbam transgressionem regis Ricardi, quæ
 multum Deo displicuit, ut patet manifeste in se-
 quentibus.*

Quarrel
 between
 Richard
 and Leo-
 pold, duke
 of Austria.

Gen. xviii.
 21.

Circa idem tempus venit dux [Austriæ]³ Achon ut,
 in Terra Sancta votum suæ peregrinationis perficiendo,
 in exercitu Christiano Deo fideliter militaret, et Salva-
 toris vestigia ibidem adoraret. Cumque prævii ejus
 marescalli sibi hospitium acceperant et necessaria præ-
 pararent, supervenit præcipitanter quidam miles de
 familia regis Ricardi, natione Neuster, et, more suæ
 gentis ebulliens stultitia,⁴ cum jactantia asserebat se
 majus jus in illo hospitio habere quam aliquis alius,
 cum prius illuc adveniens sibi suisque sociis illud as-
 signasset. Multiplicatis convitiis utrobique, clamor ad
 aures regis pervenit. Rex autem, nimis dictis et
 causæ Normanni favorabilis et credulus, in iram ex-
 canduit contra familiam ducis; et non perpendens mo-
 deramen Dominicum, scilicet, "Descendam et videbo,"
 præcepit precipitanter et secus quam deceret, ut vex-
 illum ducis in eodem hospitio pro signo affixum in
 cloacam deiceretur. Quod factum cum dux, hospitio
 privatus et turpiter a Normannis garrulis lacessitus,
 cognovisset, regem querulus adiit, sed nihil nisi san-
 nas reportavit. Unde dux a rege spretus, ad Regem
 regum convertens Dominum Deum invocavit ultionum
 cum lacrimis, ut quemque⁵ superbum frangens tantam

¹ Rubeam] Turbam, C. This is
 Rouge-cisterne, *Ed-Dem*.

² This is in the margin in C. The
 story is mentioned by Richard of
 Devizes, p. 52 (ed. Stevenson).

³ Austriæ] C. has *Burgund*, run
 through with a pen.

⁴ stultitia] stultitiam, C.

⁵ quemque] quandoque, Hist.
 Angl.

passum injuriam consolaretur, qui ait, "Mihi vindicta, A.D. 1192. "et ego retribuam." Dux autem cito post reditum ad Heb. x. 30. propria confusus et verecundus maturavit. Hoc facto rex Ricardus postea non mediocriter exprobratus erubuit.

Quomodo impedita sit obsidio sanctae civitatis per invidiam.

Cogges- Rex autem Ricardus, cum praeda universa ad castellum Er- Richard
hale, p. 38. naldi reversus, quod ab Jerusalem tribus tantum distat milia-
riis, singulos potentes diligenter adhortatur ut Jerosolimam his army
adeant et obsideant, dum tanta rerum omnium copia, victu- to attack
alium scilicet et animalium ad subvehenda onera, eis suppetit, Jerusalem.
memorantes quanta beneficia illis in sua peregrinatione cle-
mentia divina contulerit. Præterea non mediocriter regem His secret
animabat mulier quædam religiosa, genere Syra, in civitate Je- intelli-
rosolimitana degens, quæ regi omnia civitatis secreta manda- gence.
verat, qualiterque omnes Saraceni timidi effecti sint contra ejus
adventum et animo consternati, et quomodo omnes portæ civi-
tatis terratæ¹ erant, præter portam Sancti Stephani ad partem²
[urbis] Aquilonalem, contra quam exercitum suum collocare
suadebat, mittens quandam regi clavem cum qua valvas posset
reserare. Cumque universi Jerusalem obsidere decrevissent, Refusal of
dux Burgundiæ, cum fratribus Templi et cum Francigenis con- the duke
silium iniens, a proposito revocatus est;³ qui asserebant ducem of Bur-
cum omnibus Francigenis maximam domini sui regis Fran- gundy to
corum offensam incursum, si per eorum subventionem de advance.
tanta et tam famosa civitate rex Ricardus triumphasset, nec
aliqua laudis victoria ipsi duci vel Francigenis ascriberetur,
si ab eis tanta civitas caperetur.

Quomodo dux Burgundiæ donariis Salaadini corruptus a Terra Sancta recesserit.

Id. p. 39. Nuncii interim a duce ad Saladinum diriguntur; sed³ quid Bribes sent
egerint, acta et quæ sequebantur opera ostendebant. Nam by Saladin
nocte quadam rege Anglorum apud castrum præfatum commo- to the duke
rante, et duce cum suis apud Bethonoble [existente], explorator of Bur-
regis Jumaus nomine audivit sonitum gradientium came- gundy.
lorum et hominum, de monte descendentium. Quos latenter
subsecutus, comperit eos a Saladino missos usque ad castra

¹ *terratæ*] terrare, O.

² *partem*] portam, C.

³ *sed . . . ostendebant*] not in

Cogg., who has *clanculo* before *diri-*
guntur.

A.D. 1192. ducis cum quinque camelis, auro et argento et opibus onustis,¹ Coggese-
 pannisque sericis et aliis donariis multis. Explorator autem, hale, p. 39.
 ad regem concito gressu regrediens, hæc illi omnia nuntiavit,
 accipiensque quosdam de familia regis, ad viam per quam
 nuntii illi reversuri erant caute insidiando progreditur, ac re-
 vertentes nuntios comprehendit, comprehensos regi præsen-
 tavit. Quorum unum² rex in arcto ponens et diutius torquens,
 omnia, quæ duci Salaadinus transmiserat vel mandaverat, in-
 vitus confitetur. Amotis autem nuntiis ac aurora illucescente,
 fecit rex accersiri ducem et patriarcham atque priorem de
 Betleem. Quibus in loco secreto adunatis, protinus in eorum
 præsentia super sanctas reliquias juravit, se paratum existere
 cum exercitu suo adire et Jerosolimam expugnare, ac civi-
 tatem Baruth, sine qua rex Jerosolimitanus coronari non
 potest; sicut inter eos jam facere decreverant, et juramento
 fuerat confirmatum. Cumque rex jurasset, hortatur ut dux
 simile juramentum præstaret; quo abnuente, confestim rex
 nimio furore succensus traditorem eum appellat, exprobrando
 ei varia munera, quæ a Saladino susceperat, et de occultis
 nuntiis quos adinvicem miserant et mandatis. Duce autem
 hæc omnia abnuente et defendente, præcepit rex, ut nuntii
 illi quos in³ via explorator ceperat in eorum præsentiam duce-
 rentur; cumque introducti fuissent et omnia illis secreta de-
 nudassent, præcepit rex servis suis, ut in conspectu totius
 exercitus sagittarent eos, utroque exercitu causam tantæ cru-
 delitatis ignorante, aut quid egissent viri illi, vel unde venis-
 sent. Dux autem proditor⁴ deprehensus, nimioque pudore con-
 fusus et furore succensus, cum exercitu Francorum quantocius
 iter versus Achon arripuit. Sed hoc cernens rex Ricardus,
 custodibus civitatis mandavit, ut neminem eorum intrare per-
 mitterent; at illi tentoria sua extra urbem posuerunt.

Richard
 swears he
 is ready
 to attack
 Jerusalem
 and
 Beyrout.
 The duke
 of Bur-
 gundy re-
 fuses the
 oath, and
 on being
 convicted
 of treason,
 retires with
 the French
 army to
 Acre.

*De quodam heremita qui regi Ricardo prædixit Jerusalem non
 esse subjugandam.*

Prediction Duce igitur in hunc modum regresso, venit nocte sequenti Id. p. 40.
 of a her- religiosus quidam ad regem, et mandatum cujusdam sancti
 mit, that heremitæ ad eum detulit, qui regi significavit ut ad eum
 Jerusalem would not visendum properaret. Rex autem de nocte consurgens, as-
 be taken by sumptis secum sociis quingentis, ad virum Dei pervenit. Hic
 Richard.

¹ onustis] onustos, Hist. Angl.; et
 opibus is not in Cogg.

² unum torquens] O. appa-
 rently has "unus in arcto positus et
 "diutius tortus."

³ in via] Juma, Cogg.

⁴ proditor deprehensus] not in
 Cogg.

Cogges- vero per longum tempus apud Sanctum Samuelem in monte A.D. 1192.
 hale, p. 40. manserat, qui et spiritu prophetiæ pollebat. Hic a die illa,
 qua crux Dominica capta est et terra amissa est, nihil nisi
 herbas comederat et radices, nec ullo utebatur tegumento;
 capillis tantummodo operiebatur barbaque prolixa; quem rex
 diutius admirando intuens, sciscitabatur quid vellet. Ille
 vero de regis adventu gavisus, ipsum in oratorium suum ad-
 duxit, eruensque de muro lapidem quendam, crucem ligneam
 et cubitalem¹ extraxerat de muro et regi devote porrexit, affir-
 mans proculdubio hanc crucem de ligno Domini fuisse. Regi
 etiam inter alia dixit, quod nequaquam hac vice terram illam
 obtineret, quamvis strenuissime ubique egisset. Et ut rex
 certius dictis ejus fidem accommodaret, asserebat seipsum ab
 hoc sæculo die septima migraturum. Quem rex secum ad
 castra perduxit, ut dictorum ejus comprobaret eventum; qui
 sicut prædixerat, die septima ab hac luce migravit.

De morte turpissima ducis Burgundiæ.

Id. p. 40. His ita gestis, die sequenti castra movit, ac ducem secutus Richard
 Id. p. 41. extra urbem Achon prope ducem tentoria fixit. Ubi cum fesso goes to
 exercitu vix per triduum quievisset, assunt flebiles nuntii a Acre, and
 Jopen usque ad regem directi, nuntiantes Salaadinum cum the siege
 universo exercitu suo Jopen obsedissee; civitatemque cele- of Joppa
 riter fore capiendam, omnesque milites et servientes, quos ob by Saladin.
 custodiam ibi collocaverat, trucidandos, nisi² celeri subven-
 tione præsidium ferat obsessis. Quo audito, omnis Christiano-
 rum exercitus valde perterritus est, graviter ingemiscens.
 Rex autem Ricardus, cum aliis consternatus animo, ducem The duke
 Burgundiæ offensum, tum per se, tum per alios, ad concor- of Bur-
 diam et pacem revocare studuit; obnixius rogans, ut tantæ gundy
 calamitati aliquod ferat subsidium. Quorum preces dux audire refuses
 dedignans, eorumque postulatione³ inquietari nolens, nocte illa goes to
 cum suis versus Tyrum iter arripuit. Quo dum venisset, Tyre, and
 confestim divino terribiliter percussus iudicio, menteque alie- suddenly.
 natus, morte miserabili vitam terminavit.

Ut rex Ricardus Salaadinum ab obsidione Jopen fugaverit.

Id. p. 42. Rex autem Ricardus, post⁴ mortem ducis turpissimam, cum Relief of
 paucis⁵ comitatu naves rostratas ocuis⁶ advolator conscendens, Joppa by
 Richard.

¹ cubitalem] monocubitalem, Hist. Angl.

² Here the lost leaves of MS. W. ended.

³ postulatione] postulationi, C.

⁴ post . . . turpissimam] Introduced by Wendover.

⁵ paucis] parvo, Hist. Angl.

⁶ ocuis . . . maturavit] Introduced by Wendover.

A.D. 1192. obsessis apud Jopen subvenire¹ maturavit; sed naves, vi ven- Cogges-
 MS. B. torum ac sævitia fluctuum in contrarium retortæ, versus hale, p. 42.
 (C. C. C. Cyprum diutius impelluntur. Quod videntes qui apud Achon
 16), f. 8. remanserant, repatriare suspicantur. Rex vero et qui cum

illo erant, contra rabiem ventorum remigio violento æquora ex obliquo sulcantes, cum tribus tantum navibus tertia die, aurora jam rutilante, in portu Jopen appulerunt. Salaadinus interim crebris assultibus urbem jam ceperat, atque omnes infirmos ac vulneratos, qui ibidem præ lassitudine substiterant, milites peremerat; et audaciores quique,² quos rex ibidem ob civitatis custodiam posuerat, urbem deserentes in castellum sese receperunt, ac inter se de reddendo castello tractaverunt, antequam violenter per assultum caperentur. Quod et celeriter fecissent, nisi a patriarcha, qui inter utrumque exercitum libere progrediebatur, præmunirentur, scilicet exercitum Salaadini devovisse omnes fore occidendos, ob vindictam amicorum et parentum suorum quos rex Anglorum pluribus jam in locis immisericorditer detruncaverat, etiam si liberam a Salaadino abeundi licentiam accepissent. Ob hoc in magno mortis discrimine constituti, quid agerent hæsitabant, hostium numerositatem ac ferocitatem, suorumque paucitatem [attendentes], necnon et de subventione regis diffidentes. Sed cum regem appulisse cognoverunt, animæquiore effecti sese viriliter defendebant. Rex autem, ut ex gravi conflictu obsidentium pariter et obsessorum castellum civitatis nondum fore captum cognovisset,³ protinus cum suis de navi armatus agili saltu prosilivit; atque inter medias hostium catervas, velut leo furibundus, a dextris et a sinistris prosternens, se audacter ingessit. Cujus subitaneum impetum Turci non ferentes, reputantes etiam illum numerosiorem adduxisse exercitum, ab obsidione concito gradu diffugiunt; mutuo sese ad fugam cohortantes, et adventum invicti⁴ regis inopinatum adinvicem nunciantes. Unde factum est quod a fuga cohiberi non poterant, donec ingrederentur Ramnham civitatem, Salaadino in curro suo cursu rapido præcurrente. Rex autem, hostibus fugatis, audacter tentoria figi præcepit extra urbem in quadam planicie, ad⁵ inopinatam lætitiā obsessorum.

Flight of
 Saladin to
 Ramlah.

¹ Here the lost leaves of MS. B. ended.

² *quique*] So O., as Coggeshale; quinque, B.

³ *ut . . cognovisset*] sciens, O. W.

⁴ *invicti*] Introduced by Wendover.

⁵ *ad . . obsessorum*] Introduced by Wendover.

*Ut rex Ricardus cum paucis sexaginta duo milia paganos apud A.D. 1192.
Jopen vicerit.*

- Cogges-
hale, p. 43. Sequenti vero die, [ubi] nunciatum est Salaadino regem Richard is
cum paucissimo advenisse exercitu, nec amplius quam octoginta surprised
milites, exceptis balistariis suis quadringentis, in comitatu by Sala-
habere, nimio furore succenditur, multa¹ indignatione erga din at
exercitum suum permovetur, quod tot milia hominum a tam Joppa, but
paucis fugari et fugere debuissent. Unde ad suorum confu- he defeats
sionem ibidem exercitum dinumerans, sexaginta duo milia, Saladin's
imperiali edicto præcepit ut ad Jopen quantocius redirent, army and
ipsumque regem vivum sibi captum in crastino præsentarent. escapes.
Rege autem in tentoriis nocte illa cum suis quiescente nihil-
que sinistrum suspicante, ecce summo diluculo tota gens nefanda
adveniens castra regis in circuitu vallavit. Et ne ullus sub-
terfugendi in civitatem pateret aditus, maxima multitudo sese
inter urbem et² regis tentoria opposuit. Ex quorum rex³ mag-
nificus strepitu et clamoribus omnesque simul Christiani ex-
pergefacti et attoniti, nimia admiratione concutiuntur, cum
se undique cernunt ab inimicis Christi præclusos. Rex autem,
subitum et inopinatum cernens periculum, lorica confestim
induit, ac velut pennigero volatu equum conscendit; omnique
mortis horrore deposito et quasi ex hostium numerositate factus
audacior, suos ad pugnam verbis exortatoriis animabat; nec
Id. p. 49. mora, ipse⁴ cum undecim equitibus, qui soli ex omnibus equos
habebant, in hostiles acies prorupit intrepidus, ensein ocius
de vagina extraxit, lancea confracta,⁵ atque circa galeata
(Not in capita ictuum collisione tinniendo⁶ fulminat; equosque⁷ Arabicos
Cogg.) propriis sessoribus evacuans, militibus suis qui pedites erant
Id. p. 49. largiter erogavit. Quos illi agili saltu ascendentes, rege sem-
per prævio, hostium catervas a dextris et a sinistris proster-
nendo dissipant, et sibi quosque obvios immisericorditer truci-
dant. Pagani vero corruentes miserandis clamoribus mugiunt,
Id. p. 50. animasque cum sanguine ad Tartara remittunt. Præibant

¹ multa indignatione] multam in-
dignationem, B.

² et regis tentoria] Not in Cogg.

³ rex magnificus] Introduced by
Wendover, as omnesque in the next
line.

⁴ ipse . . habebant] Not in Cog-
geshale. It seems to come from
the Itinerarium regis Ricardi, vi.
22, pp. 415, 416, where, however,
only ten knights are mentioned.

⁵ confracta] Written by Par.
over an erasure. The MS. pro-
bably had lanceam vibrat, as O. W.
and Coggeshale.

⁶ tinniendo] Not in Coggeshale.

⁷ equosque . . prævio] Not in Cog-
geshale, possibly derived from the
account of the horses given to
Richard by Saphadin in the Itinera-
rium, vi. 22, p. 419.

A.D. 1192. semper balistarii in hac congressione potissimum laudandi, Cogges-
Prowess of quorum incomparabili virtute hostilis præcipue repellebatur im- hale, p. 50.

Richard. petus, audacia atque ferocitas paulatim sternebatur. Nam dum eorum spicula¹ quisque cautius præcavebat, assilientis hostis congressionem incircumspectius poterat evitare. In hoc autem belli certamine, quantum virtus regis enituerit, quantumque suorum probitas claruerit, quotque hostium milia de prælio fugaverit, incredibile relatu videtur, nisi virtus divina attendatur. Quis enim unquam crederet octoginta milites contra sexaginta duo milia fere per totum diei spatium ita insuperabiliter potuisse congredi, tot missilium ictibus impeti, tot jaculis lanceari, ut non solum illæsi evaderent, sed nec a prima statione sua per unius pedis spatium retrocederent; quin etiam adversarios undique profligarent, lætamque et inopinatam victoriam fugatis hostibus reportarent, nisi divina virtute subnixi crederentur, cælestique protectione suffulti? Denique illi, qui in urbe Jopen ob custodiam remanserant, regis suorumque fortitudinem invincibilem attendentes, de urbe audacter prorumpunt, et hostes a tergo invadunt; [quorum] subita invasione regisque ac suorum indefessa congressione hostes compulsi, cum magna sui confusione suorumque amissione fugiendo terga dederunt, et in antris delituerunt et cavernis.

Ut exercitus Christianorum accinctus ad succursum regis Ricardi properavit.

The army Interea nunciatur exercitui, quem apud Ptholomaidam rex Id. p. 51.
hears of reliquerat, apud Jopen regem ab inimicis undique vallatum,
Richard's et nisi celerius² ei subveniatur, in periculo esse constitutum;
danger, and unde timor et mœror omnes invasit, ita ut fugam meditarentur
marches to universi. Conveniunt tamen viri strenuissimi exercitus, simul
his assis- colloquentes, si forte regi aliquod subsidium possent ereptionis
tance. conferre. Cæsaream itaque unanimiter proficiscuntur, præ timore hostium ulterius progredi non audentes. Sed cum eis ibidem inopinata regis victoria nunciaretur, immensa perfusi lætitia, ereptori omnium Deo præconia exolvebant. Facta est

Aug. 1. autem hæc belli congressio in festo Sancti Petri quod ad Vincula nuncupatur.

¹ O. W. ins. *sibi*, as Coggeshale. | ² *celerius*] cælitus, Coggesh.

De quodam nobili quem Salahadinus captivum decollavit.

A.D. 1192.

Eadem hora Salahadinus, quasi in ultionem, jussit sibi quendam Christianum captivum, longo carcere maceratum, principem scilicet quandoque Anthiochiæ, in propatulo præsentari. Quem torvo oculo intuens, sic est affatus; "Sic te juvet Deus, quid de me faceres" [si¹ sic me vinctum haberes]? Et cum paululum subticuisset vinctus, iterum adjuravit illum Salahadinus ut veritatem non diffiteretur. Tunc vinctus palam in hunc sermonem prorupit dicens; "Certe sententia capitali punireris, quia Deo inimicissimus, nullo auro redimendus; sed quia in lege tua canina qualisqualis rex es, non inferior persona quam ego caput tuum amputaret. Ego ipse caput tuum amputarem." At Salahadinus; "Nunquam te talem habiturum potestatem, ore tuo te judico, et ego ipse incontinenti caput tuum amputabo." Jussit igitur afferri sibi gladium evaginatum. At vinctus alacriter prosiliendo, et læto vultu ipsi appropinquando, extendit ei collum, dicens; "Hoc est quod diu optavi. Ecce caput, nihil amplius asportabis; gaudeo de causa mortis et de ferientis auctoritate." Salahadinus autem statim caput ipsum, manibus a tergo vinctis, decollavit. Quem martyrem nullus esse dubitet gloriosum.²

Ut rex Ricardus repatriandi consilium habuit.

Cogges- Post hanc regis victoriam inauditam, cum idem rex apud Pestilence.
hale, p. 51. Jopen per septem hebdomadas moraretur, quidam morbus pestifer ex aeris corruptione proveniens ipsum regem et omnes fere suos perniciose invasit; et quotquot ex hac morbi contagione percussi sunt, citius interierunt; excepto rege, Domino illi sospitatem conferente. Cernens itaque rex thesaurum suum, quem larga nimis manu³ inconsulte militibus distribuerat,

Richard determines

¹ si . . haberes] These words are from the Hist. Anglor.

² In the margin is a rubrick, nearly effaced, which probably stated

that this was seen by Ranulf Besaz, Richard's physician. (Hist. Anglor. ii. p. 37.) It is not in C.

³ O. W. ins. et.

A.D. 1192. paulatim deficere, exercitumque Francorum et aliorum, quem Cogges-
to return to multis sumptibus datis jam per annum conduxerat secumque hale, p. 52.
England. retinuerat, mortuo duce Burgundiæ, velle ab eo recedere, nec

f. 8 b. non et proprium exercitum pestifera ægritudine atque hostili
congressionem minorari, hostilem quoque numerum indies aug-
mentari, fratrum Templi et Hospitalis ac principum qui cum
eo erant consilio, ad horam repatriare disposuit; ut iterum
numero multiplicato et militum et pecuniarum fortius et in-
structius ad sanctam civitatem obsidendam regrederetur, jura-
toria super hoc præstita cautione. His autem omnibus po-
tissimum illud prævaluit, quod intimabatur ei, quod comes
Johannes frater ejus, quem in Anglia reliquerat, moliebatur
Angliam sibi subjugare; quod¹ se velle facere, rei postmodum
comprobavit eventus. Et quia tanti principis tantique exercitus
discessio non absque ibidem remanentium gravi periculo terræ-
que subjugatæ dispendio fieri² potuit, treugæ inter Christianos
et paganos, utriusque exercitus petitione et consilio, sunt con-
stitutæ, a Pascha videlicet subsequenti usque ad terminum
trium annorum; quod³ multum Deo displicuit, eo quod
schisma Christianorum erat⁴ in causa.

Truce for
three years
with the
Saracens.

Quod rex Ricardus de peregrinatione redierit.

Richard
leaves
Palestine
with his
sister
Johanna. Tempore igitur autumnali, navibus præparatis omnibusque Id.
rite dispositis, rex Ricardus et regina sua, cum regina Siciliæ
sorore sua Johanna cæterisque proceribus suis, mare Medi-
terraneum transierunt. Quibus mare sulcantibus, ilico subortæ
sunt insolitæ tempestates, in terram applicantibus illatæ perse-
cutiones; nonnulli naufragium sunt perpassi, quidam in litore,
navibus confractis, vix nudi amissis opibus evaserunt; pauci

Storms en-
countered
on the
voyage.

vero ad destinatum salutis portum appulerunt. Qui autem maris
evaserunt pericula, hostiles acies contra eos in terra ubique
consurgere reppererunt; a quibus immisericorditer capiuntur,
spoliantur, et nonnulli gravi redemptionis debito affliguntur.
Nullus subterfugendi erat locus, quasi tellus et mare contra
fugitivos crucis⁵ conspirassent. Unde satis manifestum est ip-
sorum recessum nequaquam Deo fore acceptum, nondum ex-
pleta peregrinatione; qui ipsos post modicum tempus in terra
illa magnificare decreverat, omnes inimicos eis subiciendo, et
terram, pro qua tam laboriosam peregrinationem assumpserant,

¹ quod . . . eventus] Introduced
by Wendover.

² B. inserts non.

³ quod . . . causa] Written in ru-

brick in the margin. It is not in
Coggeshale.

⁴ erat] fuit, C.

⁵ crucis] Dei, Cogg.

Cogges- contradendo. Nam illis¹ abeuntibus, in sequenti Quadragesima A.D. 1192.
hale, p. 53. Christianitatis Terræque Sanctæ invasor Salaadinus vitam fla- Death of
gitiosam morte miserabili terminavit. Qui si tunc præsentem Saladin.
fuissent, facillime Terram Sanctam obtinuissent, filiis ejusdem
Saladini ac propinquis inter se dissidentibus et decertantibus
pro regno paterno.²

Quod idem rex a multis inimicorum suorum insidiis evaserit.

Id. Rex Ricardus cum nonnullis suorum nimia maris tempestate Richard's
vexatus per sex septimanas, cum devenisset versus Barbariem, homeward
trium velificatione dierum a Marsilia distans, et fama crebre- voyage.
rescente jam cognovisset comitem³ Sancti Ægidii, necnon et
cunctos principes, per quos transiturus erat, contra eum unani-
miter conspirasse, seque ei ubique insidias tetendisse, dispo-
suit per Theutonicam latenter repatriare; velisque retortis,
cum paucis suorum, Baldewino videlicet de Betun et magistro
Philippo clerico suo Anselmoque capellano ejus, cum quibus-
dam fratribus Templi, in partibus Sclavoniæ⁴ ad villam quandam He lands
nomine Gazaram appulerunt. Qui statim nuncium ad proxi- at Zara.
mum dirigunt⁵ castellum, pacem et conductum a domino⁶ pro-
vinciæ illius, qui nepos extitit Marchisii, expetentes; rex autem
in reditu suo tres lapides pretiosos, carbunculos scilicet, quos
vulgus⁷ rubiz appellat,⁸ a quodam Pisano bisantiis comparaverat
nongentis; quorum unum, dum esset in navi, in anulo aureo
includens, illum domino castelli per dictum nuncium transmisit.
Percunctatus vero nuncius a domino loci, quinam essent qui
conductum petebant, respondit peregrinos esse ab Jerosolima
redeuntes. Deinde nomina eorum inquirens a nuncio, re-
spondit; "Unus eorum Baldewinus de Betun appellatur, alter
"vero Hugo mercator, qui etiam vobis anulum transmisit."
At dominus ille diutius anulum intuitus, "Non," inquit,
"Hugo, sed rex Ricardus appellatur." Et adjecit; "Licet
"ipse juraverim me omnes peregrinos de partibus illis veni-
entes comprehensurum, nec munus aliquod ab eis accepturum,
"tamen pro dignitate muneris et mittentis, illi qui me ignotum
"ita honoravit, et munusculum remitto, et liberam abeundi⁹

¹ O. W. ins. sic. as Cogg.

² paterno] Not in Cogg.

³ Raymond V.

⁴ Sclavoniæ] So the Hist. Ang-
lor.; Scalonie, B. O. W.

⁵ dirigunt] So Coggeshale; diri-
gentes, B. O. W.; O. W. endeavour
to make sense by adding *postula-*
runt after *expetentes*.

⁶ Mainhard II., Count of Goritz
(Hoveden, iii. p. 195).

⁷ vulgus] vulgo, O. W.

⁸ appellat] Par. ins. *vel -at*
above the line. Cogg. has only
scilicet tres rubiz, omitting *carbun-*
culos.

⁹ abeundi] ebeundi, B. C.

A.D. 1192. "licentiam concedo." Reversus itaque nuncius omnia hæc regi Cogges-
 intimavit. At illi valde trementes, media nocte, equis com-
 paratis, de villa prædicta occulte exierunt, et per terram illam
 diutius libere processerunt. Sed dominus ille latenter post
 eos ad fratrem suum exploratorem transmisit, ut regem in
 terram suam comprehenderet venientem. Ubi cum rex adve-
 nisset, et urbem in qua frater¹ domini prædicti morabatur in-
 gressus fuisset, confestim ille, accersito ad se quodam homine
 suo fidiissimo, Rogero nomine, Normannico genere, de Argen-
 tonio, qui cum eo per annos viginti extiterat et neptem suam
 ei maritaverat, præcepit ut domos, ubi peregrini hospitarentur,
 diligenter perscrutaretur, si forte regem per loquelam vel
 aliquod signum explorare posset, promittens se ei medietatem
 urbis daturum, si regem intercipere potuisset. Quo singulorum
 hospitia peregrinorum inquirente, tandem regem reperit; sed
 eo diutius dissimulante quod ipse erat, demum importunitate
 precum et lacrimarum pii inquisitoris compulsus, confitetur
 quod erat. Qui statim cum lacrimis fugam arripere adhor-
 tans, equum peroptimum regi tradidit. Postea vero ad domi-
 num reversus, dicit frivolum esse quod audierat de adventu
 regis; sed esse Baldwinum de Betun et comites ejus qui de
 peregrinatione redibant. At ille furibundus jussit omnes com-
 prehendi; sed rex latenter cum Willelmo de Stagno et puero
 quodam, qui linguam Theutonicam intelligebat, de urbe egre-
 diens, per tres dies et noctes sine cibo in via permansit.
 Deinde famis urgente inedia, ad quandam villam nomine
 Gynatiam² in Austria prope Danubium divertit, ubi tunc tem-
 poris ad cumulum omnium malorum dux Austriæ morabatur.

His narrow
 escape
 from
 seizure.

He reaches
 Gynatia.
 (Vienna ?)

Qualiter rex Ricardus a duce captus sit et in custodia positus.

He is dis-
 covered
 and seized
 by the
 duke of
 Austria.

Appulso³ itaque in Austria rege Ricardo, misit puerum suum (Not in
 ad escambium in civitatem Gynaciam, ut cibos famelicis com-
 pararet. Ille autem ad escambium veniens, cum plures bisan-
 Id. tios proferret nimisque curialiter ac pompatice se haberet, a
 civibus ilico comprehensus est; ac requisitus quisnam esset,
 servientem cujusdam ditissimi mercatoris se esse respondit,
 qui post triduum ad urbem illam erat venturus. Sicque tunc
 ab eis dimissus, ad secretum regis hospitium clanculo divertit,
 fugamque quantocius cohortatur, denuncians regi quæ sibi ac-

¹ Probably Engelbert. See
 Stubbs's note, Hoveden, iii. p. 195³.

² Gynatiam] Synatiam, C.; Gina-
 nam, Coggesh.

³ Appulso . . compararet] In-
 troduced to make the beginning of
 a chapter.

Cogges-
hale, p. 56. siderant; sed rex post nimiam maris vexationem in urbe præ-A.D. 1192.
dicta per dies aliquot requiescere cupiens, dum puer præfatus

sæpius pro necessariis emendis ad forum publicum regreditur, accidit quod die Sancti Thomæ Apostoli cirothecas domini regis sub zona incautius secum gestaret; quas urbis magistratus in- f. 9.
tuentes, puerumque iterum apprehendentes, dirissime torquent, variis cruciatibus afficiunt, vulnera infligunt, linguam abstrac-
tam amputare minantur, nisi confiteatur quantocius veritatem. Puer autem, intolerabili cruciatu compulsus, eisdem ut res se habebat intimavit. At illi continuo hæc omnia duci inti-
mantes, hospitium regis circumvallant, et ut sponte se reddat, acriter insistant. Rex autem ad tumultuantium barbariem
voca imperterritus manens, suam¹ probitatem non prævalere contra tot barbaros sentiens, jussit adesse ducem, ipsi soli se
redditurum promittens. Duci autem ilico adventanti rex ob-
viam processit, seque ei cum gladio tradidit. Dux autem hilaris effectus regem secum honorifice adduxit, quem deinde strenuis
militibus custodiendum tradidit, qui die noctuque strictis ensibus eum ubique arotissime custodierunt.² Quod miserabile infortunium non absque Omnipotentis Dei judicio, licet nobis
occulto, evenisse arbitrandum est, sive pro ipsius regis lu-
bricæ ætatis erratibus castigandis, sive pro subditorum suorum
culpīs feriendis; vel etiam ut idem rex ad penitentiam et
satisfactionem congruam revocaretur, super excessu quo patrem
suum carnalem Henricum regem lecto decumbentem, tam
auxilio quam consilio regis Francorum, apud urbem Cenoman-
nicam obsidione vallavit. Et licet eum corporaliter ferro non
mactaverit, tamen crebris eum assultibus inde recedere coegit;
quæ³ omnia mortis ejus causam ingessisse non est ambigendum.

Diceto,
col. 669.

Id.col.668. Eodem anno, Savaricus Norhamtoniensis archidiaconus electus Savaric
est in episcopum Batheniensem; qui Romam profectus, ibidem archdeacon
of North-
ampton,
consec-
rated
bishop of
Bath.

Qualiter dux Austria regem Ricardum imperatori vendiderit.

Id.col.670. Anno Dominicæ Nativitatis MCXCIII. Rex⁴ Ricardus remansit Richard
in custodia ducis Austria, donec ipsum vendidit imperatori sold to the
Romanorum Henrico, pro sexaginta milibus libris argenti emperor
ad pondus Colonensium. Et tunc feria tertia post Ramos pal- Henry VI.

¹ suam] suamque, O. W. as Cogg.

² custodierunt] custodirent, O. W.

³ quæ . . . ambigendum] Intro-
duced by Wendover.

⁴ This mention of the price paid

to Leopold by the emperor seems
to come from the two passages of
Diceto, col. 670, ll. 37, 46. He
however says 50,000 marks.

A.D. 1193. marum ipsum adducens, diligentissime¹ custodiri fecit. Et ut *Dicto*,
He is im- regem ad immoderatam redemptionis pecuniæ impelleret quan- col. 668.
prisoned at titatem, retrudi eum præcepit in Trivallis, a quo carcere nullus
Trifels. ante dies istos exivit, qui ibidem intravit; de quo Aristoteles
in libro quinto,² "Bonum est mactare parentes in Trivallis;"
et alibi,

"Sunt loca, sunt gentes, quibus est mactare parentes."

Ubi sub copiosa militum et servientum multitudine qui- Cogges-
evit³ in locis omnibus, nec defuerunt qui eum die noctu- hale, p. 58.
que strictis comitarentur gladiis, lectumque regis ambirent
deputati,⁴ neminem suorum cum eo pernoctare permiserunt.
His cheer- Hæc omnia serenissimi principis nunquam obfuscare vultum
fulness in potuerunt, quin hilaris et jocundus in verbis, quin ferox et
captivity. audacissimus in factis, prout tempus, locus, causa, persona
exigebat, semper appareret. Quotiens autem custodes suos
joculando deturpaverit, quotiens eos inebriando ludificaverit,
quotiens tam immanium vires corporum quasi ludendo aggres-
sus fuerit, aliis narrandum relinquo.

*Quomodo imperator regem Ricardum in multis accusaverit, et
quomodo [rex] prudenter responderit.*

Richard
brought
before the
emperor.

Imperator autem, iratum animum ac ferocem contra regem Id.
diutius præferens, nullatenus eum in præsentia sua convocare vel
alloqui dignabatur, quia ipsum in pluribus contra eum et suos
graviter [deliquisse] conquestus est, calumnias multas eidem
regi prætendens. Tandem hinc inde mediantibus amicis, et præ-
cipue N.⁵ Cluniacensi abbate et Willelmo⁶ regis cancellario, im-
perator, convocatis episcopis, ducibus, et comitibus suis, regem
in præsentia sua accersiri jussit, eumque in pluribus articulis
coram omnibus accusavit. In primis scilicet, quod per ejus
consilium et auxilium regnum Siciliæ et Apuliæ, quod sibi
jure hæreditario debebatur, defuncto rege Willelmo, amiserit;
pro quo adipiscendo exercitum permaximum, data pecunia in-

Charges
against
him.

¹ *diligentissime custodiri fecit*] From Coggeshale, p. 58.

² *i.e.* Topica (as being the 5th book of the Organon), ii. 11, 5. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τοῦ μὲν καλὸν τὸν πατέρα θύειν, οἷον ἐν Τριβαλλοῖς, ἀπλῶς δ' οὐ καλόν. Aristot. Bekk., ed. Oxon. i. p. 297. O. adds *Topi-
corum*.

³ *quievit*] qui eum, O.W. Paris's addition is not in Coggeshale.

⁴ *deputati*] deputatus, O. W. It is not in Coggeshale.

⁵ *N.*] Not in Coggeshale. The abbat's name was Hugo.

⁶ *Willelmo*] Not in Coggeshale.

Cogges- finita, conduxerat, cum idem rex sibi auxilium fore præstiturum A.D. 1193.
hale, p. 59. fideliter spopondisset, ut a Tancredo regnum illud obtineret.

Deinde causabatur de rege¹ Cipri, qui ei affinitate conjunctus fuerat, quod eum injuste ab imperio ejecerit et carcerali custodiæ deputaverit, et terram ejus cum thesauris violenter invaserit, et insulam cuidam alieno vendiderit. Postmodum vero ipsum accusavit de morte Marchisii de Monte-Ferrato hæredis² sui, quod videlicet per ejus proditorem atque machinationem ab Arsacidis,³ id est, Assessinis, peremptus sit; quos etiam miserat ad perimendum regem Francorum dominum suum, cui nullam fidelitatem, ut debuerat, servavit in communi eorum peregrinatione, sicut juramenti sacramento inter utrosque fuerat confirmatum. Deinde conqueritur, quod signum ducis Austriæ consanguinei sui ob ejus contemptum apud Jopen in cloacam proici jussisset;⁴ et Theutonicos suos in Terra Sancta verbis probrosis et factis ubique dehonestaverit.

(Not in Coggeshale.)

Ille dux postea a domino Papa et omnibus cardinalibus excommunicatus est. In morte autem, licet non satisfecerit, ad cautelam, ne in desperationem caderet,

Fate of duke Leopold.

Coggeshale, p. 59.

ab episcopis suis absolutus obiit horribiliter. Super his autem et hujusmodi prædictis calumniis rex Anglorum ab imperatore conventus, protinus in medio stans contra singulas objectiones ita luculenter et argumentose respondens peroravit, ut omnibus in⁵ admirationem et venerationem haberetur, ita ut nulla suspicio de his in quibus accusabatur in cordibus audientium ulterius remaneret. Nam dictorum veritatem et ordinem veridicis quibusdam assertionibus et argumentatione probabili ita in lucem propalavit, ut omnes suspiciones falsas, quibus impetebatur, omnimodis allegationibus cassaret, et gestorum veritatem non taceret. Proditionem quoque omnimodam vel alicujus principis necis machinationem constanter defendebat, asserens se semper fore paratum ad suam innocentiam purgandam super talibus objectionibus, prout imperatoris curia rationabiliter judicaret. Cumque diutius coram imperatore et principibus ejus disertissime, ut erat facundissimus, allegasset, imperator admi-

Richard's spirited defence.

¹ *rege*] Written over an erasure. O. W. have "causat^{ur} de imperatore Cypri," as Coggeshale.

² *hæredis*] hominis, Coggeshale.

³ *Arsacidis*] Assisinis, O. W.; Hausasis, Coggeshale.

⁴ *proici jussisset*] Written by Par.

over an erasure. The MS. probably had *præcipitaverit*, as O. W. and Cogg.

⁵ *in admirationem et venerationem*] admirationi et venerationi, O. W. Hist. Anglor. as Coggesh. C. has *in omnibus* for *omnibus in*.

A.D. 1193. rans¹ tantam regis² facundiam, surrexit, et accersito ad se Cogges-
 rege,³ ejus in oscula ruit, ac deinceps blande leniterque cum eo hale, p. 60.
 agebat. Ab illo denique die cœpit imperator mitius agere et
 regem familiariter honorare.⁴

*Quod rex Ricardus pro redemptione sua centum quadraginta
 milia librarum finem fecerit.*

Ransom of His ita gestis, amicis hinc inde mediantibus, pro⁵ redemptione Id.
 Richard. regis diutius tractatum est. Tandem ad hoc est perventum,
 ut pro redemptione ejus imperatori darentur centum quadra-
 ginta⁶ milia marcarum⁷ argenti ad pondus Colonensium, ante-
 quam inter eos conveniret, quæ⁸ omnia, ante liberationem
 suam solvebat, absque expensis tam ipsius quam aliorum,⁹
 ob illam causam. Præstitum est autem ab episcopis, duci-
 bus, ac baronibus juramentum die Apostolorum Petri et Pauli,
 ut quomocitius prænominatam pecuniam rex persolvisset, con-
 tinuo liber proprium regrederetur ad regnum. Perlata autem
 in Angliam hujus concordie sententia a regis cancellario.
 W[illelmo]¹⁰ Elyensi episcopo, qui literas domini regis et
 bullam auream imperatoris secum detulit, continuo exiit
 edictum a justiciariis regis, ut omnes episcopi, clerici, comites
 et barones, abbatie sive prioratus, quartam partem reddituum
 suorum ad regis redemptionem conferrent. Et insuper ad
 illud pietatis¹¹ opus calices aureos et argenteos sustulerunt.
 Abbas Garinus ecclesie Sancti Albani redemit calices
 sue ecclesie. Johannes¹² vero Norwicensis episcopus per
 totam diocesim suam dimidium pretii de calicibus sumpsit, et

Tax
 through
 England
 for its pay-
 ment.

Gesta
 Abbatum,
 i. 214.

¹ *admirans . . . facundiam*] Intro-
 duced by Wendover.

² *regis*] in rege, O. W.

³ *rege*] ipso, O. W.

⁴ Here O. W. insert a chapter,
 headed in W. "Excusatio regis
 "Ricardi de morte Marchisii,"
 containing the letter of the Old Man
 of the Mountain to Duke Leopold.
 Coxe's Wendover, iii. p. 74; (cf.
 Ricardi Itin., vi. 37, p. 444.)

⁵ *pro*] de, O. W.

⁶ *quadraginta*] quinquaginta,
 Coggesh., and so also Diceto.

⁷ *marcarum*] marce, O.; marcas,
 C.

⁸ *quæ . . . solvebat*] Not in C.

It is written later than the other
 addition. Paris's additions are not
 in Coggeshale.

⁹ *aliorum*] illorum, C.

¹⁰ *W. . . episcopo*] Inserted by
 Wendover.

¹¹ *pietatis*] Introduced by Wen-
 dover, as also "aureos et," imme-
 diately after.

¹² This is Wendover's. In the
 margin Paris has inserted the epi-
 gram;

"Christe, tui calicis prædo fit

"præda Calucis,

"Ære brevi reicis qui tulit æra
 "crucis."

Diceto, dimidium de rebus habitis regi donavit. Ordo Cisterciensis, A.D. 1193.
col. 670. qui¹ hactenus liber ab omni exactione extiterat, lanam suam f. 9 b.
Cogges- unius anni ad regis redemptionem dedit. Nulla denique
hale, p. 60. ecclesia, nullus ordo, nullus gradus vel sexus est prætermisus,
qui non cogeretur ad liberationem regis. Hujus autem cala- Storms
mitatis præsgia extiterant insolitæ tempestates, aquarum in- and con-
undationes, tonitrua horrenda et hyemalia ter vel quater in sequent
quolibet mense, cum cornuscationibus terribilibus, per totum sterility.
anni illius circulum, unde secuta est infertilitas fructuum
atque frugum.

Qualiter H[u]go Cestrensis episcopus bonis omnibus spoliatus fuerit.

Diceto, Eodem tempore Hugo Cestrensis episcopus cum magnis Hugh,
col. 671. exenniis, quæ summo præparaverat studio, regem videre matu- bishop of
ravit; sed prope Cantuariam de nocte quiescens, comprehensus Lichfield,
est et bonis omnibus spoliatus. Mathæus de Clera, municeps robbed
Doverensis, prædonibus favorem præstitit; unde ab archiepi- near Can-
scopo excommunicatus, si satisfecerit, ignotatur. terbury.

De² morte Salaadini et successione Saphadini.

Cogges- Per idem tempus Salaadinus, veritatis³ et crucis publicus Death of
hale, p. 61. inimicus, divina animadversione percussus, apud Nazareth Saladin at
inter epulas subito expiravit; cujus regnum Saphadinus frater Nazareth.
ejus ilico usurpavit. Fuerunt autem cum eo septem⁴ filii Saphadin
Salaadini, quos contra filii Noradini, quos Salaadinus de regno succeeds.
paterno expulerat, cum multitudine Persarum ascenderunt.

Jac. de De istis autem fratribus, Salaadino videlicet et Saphadino, et Account of
Vitriaco, eorum progenie et filiorum successione, ad historiæ claritatem Saladin's
Hist. Ori- pauca dicenda sunt, qui in omni versutia in paganismo omni- and Sapha-
ental. iii. bus præminebant. Mortuo autem, ut dictum est, Salaadino din's sons,
p. 1125. qui⁵ novem reliquit filios regni sui hæredes, Saphadinus minor and their
(Gesta Dei natu omnes nepotes suos interfecit, præter unum qui Noradinus kingdoms.
per Fran- vocabatur. Hic tenet terram de Halape cum omnibus vicinis
cos, Hanov. civitatibus et castris et villis et aliis muntionibus, quæ sunt
1611.) plusquam ducentæ. Saphadinus autem fraterno⁶ potitus regno,

¹ qui . . . extiterat] From William
of Newburgh, iv. 38.

² In the margin is the head of
Saladin (crowned) dying, the soul
escaping from the mouth as a black
crow; below "Moritur Salaadinus."

³ veritatis . . . inimicus] qui tanta

mala Christianis intulerat, Coggesh.

⁴ septem] Introduced by Wen-
dover.

⁵ qui . . . hæredes] qui undecim
habuit filios, J. de Vitriaco.

⁶ fraterno . . . interfecit] Not in
J. de V.

A.D. 1193. nepotibus interfectis, quindecim filios habuit, ex quibus septem Jac. de Account of in¹ regnis homicidio adquisitis hæreditavit. Primus filiorum Vitriaco, Saphadin. ejus Melealim vocabatur, cui dedit in hæreditatem de se tenendam Alexandriam, Babiloniam, Kayr, Damietam, et Canisiam² Hist. Oriental, iii. p. 1125. and his sons. cum tota terra Ægypti. Secundus filius ejus nomine Coradinus tenet Damascum, Jerusalem, et totam terram Christianorum, inter civitates et munitiones et castra plusquam trecenta præter villas. Tertius filius ejus Melchiphais tenet terram quæ dicitur Gemella cum tota provincia, ubi sunt plusquam cccc. inter civitates et munitiones et castra præter villas. Quartus filius ejus nomine Mehemodain³ tenet regnum Asiæ, quod habet inter civitates et munitiones et castra præter villas plusquam dc. Quintus filius ejus nomine Methisemaphat⁴ tenet terram de Sarcho, ubi Abel mortuus fuit; in quo regno sunt inter civitates et munitiones et castra, præter villas, dcccc.⁵ vel amplius. Sextus filius ejus nomine Machinoth⁶ tenet terram de Baldach, ubi habitat papa Saracenorum qui Caliphus⁷ appellatur; et timetur in lege eorum et adoratur sicut Pontifex Romanus apud nos. Hic non potest videri nisi bis in mense; progreditur autem cum discipulis suis, quos habet, sicut⁸ Papa [et] cardinales, ad⁹ mahumereiam, ubi est Mahumetus¹⁰ deus Agarenorum; et inclinato capite et facta oratione secundum legem eorum, antequam exeant de templo, comedunt et bibunt, et postea ad palatium revertitur coronatus. Iste Mahumetus visitatur et adoratur, sicut¹¹ populus Christianus adorat Christum Crucifixum. Est autem civitas de Baldach, ubi est Mahumetus et Caliphus,⁷ caput gentis Agarenorum, ut Roma in populo Christiano. Septimus filius Saphadini nomine Salaphat non habet terram hæreditalem; sed est cum fratre¹² suo Melealim, et portat vexillum suum; cui unusquisque fratrum suorum annis singulis mille saracenos¹³ transmittit et centum bisantios et duos dextrarios bene

¹ in . . . adquisitis] Not in J. de V.

² Canisiam] Not in J. de V.

³ Mehemodain] Melchisenaphat, J. de V.

⁴ Methisemaphat] Melchieaphat, J. de V.

⁵ dcccc] octingentæ, J. de V.

⁶ Macinoth] Machomet, J. de V.

⁷ Par. inserts in the margin vel -pha.

⁸ sicut . . . cardinales] Not in J. de V.

⁹ ad . . . Agarenorum] ad Machomet deum Saracenorum, J. de V.

¹⁰ Par. ins. vel -cho, i.e. Machometus, above the line.

¹¹ sicut . . . Crucifixum] sicut visitatur et adoratur dominus Papa, J. de V.

¹² fratre suo Melealim] patre suo Saffadino, J. de V.

¹³ Par. ins. in the margin, "Quodam pondus auri, sicut sicles argenti." Et centum bisantios is not in J. de V.

Jac. de
Vitriaco,
Hist.
Oriental.
iii. p. 1125.

paratos. Saphadinus pater eorum, quando visitat filios suos, A. D. 1193. velato capite incedit cum uno serico rubeo, cui omnes filii Account of Saphadin, and his sons. quatuor¹ vicibus capite ad terram inclinato et pede osculato occurrunt;² et recipit eos ad osculum et ad manum, et cum unoquoque eorum moram facit per triduum semel in anno; et quilibet eorum habet anulum in digito, in quo patris imago sculpta est. Et quando equitat, non ostendit faciem suam nisi decies in anno; et quando recipit nuncios ab aliquo principe, prima die recipit eos in palatio suo,³ per servos suos armatos, secunda die datur⁴ eis responsum secundum causam, et ante diem tertiam non datur licentia accedendi ad eum. Octo autem filii ejus de patris sui constitutione vivunt in hunc modum. Duo ex eis custodiunt sepulcrum Domini; et eis datur quicquid ad sepulcrum offertur; et ipsi hoc dividunt inter se. Valet autem reditus eorum viginti milia saracenorum. Quatuor filii habent reditus de Nilo; et reditus illorum valet plusquam quadraginta milia saracenorum. Alii duo fratres minores sunt cotidie ante Mahumetum pro castitate; et eis datur quicquid ad pedes ejus offertur, quod valet triginta milia saracenorum. Saphadinus quindecim habet uxores et⁵ totidem hæredes; cum uxoribus singulis dormiebat, cui cum aliqua filium parit, cum illa cunctis videntibus dormit; et cum aliqua illarum quindecim mortua fuerit, de legis suæ consuetudine statim aliam introducit. Habent enim legem scriptam a Mahumeto sibi traditam, et hic liber dicitur Alchoranus, vel Althoranus; Al Arabice idem est quod totum, thoran autem lex dicitur. Cujus libri præcepta illa gens nefaria ita inviolabiliter observat, sicut nos Christiani textum Evangelii observamus.

(Not in
Jac. de
Vitriaco.)

Ut Johannes frater regis regnum Angliæ sibi subjugare voluerit.

Cogges-
hale, p. 61.

(Not in
Coggesh.)

Rege autem Ricardo, ut dictum est, ab imperatore detento, John comes Johannes frater ejus, audito regis infortunio, atque de makes a league with Philip, and attempts to seize the crown. ejus regressu diffidens, foedus amicitiae cum Philippo Francorum rege iniit; sinistroque⁶ usus consilio, in Anglia pro fratre disposuit coronari; sed Anglorum virtute laudabili fuit impeditus.

¹ *quatuor vicibus*] Not in J. de V.

² *occurrunt et*] Inserted by Paris. They are omitted also in O. W.

³ *palatio suo*] So altered by Paris from *palatia sua*, as O. W. have; *prima scala de Cayron*, J. de V. What follows is abridged.

⁴ *datur*] dicitur, B. not understanding dr.

⁵ *et totidem hæredes*] Not in J. de V.

⁶ This clause is Wendover's. Cf. Diceto, col. 668, 46.

A.D. 1193. *Ut rex Francorum Normanniam occupare attemptaverit.*

Philip
ravages
Normandy. Rex Francorum Philippus in illis diebus inimicitias ubique Cogges-
hale, p. 61.
contra regem Anglorum exercens, Normanniam maximo exer-
citu aggreditur, non ordini, non sexui, non ætati parcens.
Gilebertus de Wascuil, accersito ad se rege prædicto, Gysor-
tium ei per prodicionem tradidit, sicut prius convenerat inter
eos. Deinde idem rex totum Vegesinum Normannicum et co-
mitatum Albemarle usque ad Diepe et Vallem de Ruil cum
castellis præcipuis, partim prodicione, partim expugnatione,
sibi subegit. Terram etiam Hugonis de Gurnai, qui se cum
quibusdam aliis regi Francorum subdiderat, subjugavit. Ro-
thomagus insuper obsidione vallavit; sed comitis Leirces-
triæ magnifica virtute ac civium probitate cum suorum amis-
sione et confusione ab urbe recessit. Civitatem Ebrouicensem
idem rex cepit, et eam¹ J[ohanni] comiti ad custodiendum (Not in
Coggesh.)
commisit.

He is
driven
back from
Rouen,
but takes
Evreux.

*Ut rex Francorum sororem regis Daciæ duxerit uxorem et
statim repudiaverit.*

Marriage
of Philip
with In-
gelburga,
and subse-
quent di-
vorcee.
f. 10. Per idem tempus rex Francorum sororem regis² Daciæ, In- Cogges-
gelburgam nomine, puellam mirabili decore præditam, accepit hale, p. 62.
in uxorem; quam post nuptias repudians, inter sanctimoniales
apud Suesionem³ collocavit, Dacosque omnes, qui cum illa
venerant, repatriare præcepit. Eodem anno, Hubertus Wal- Cf. Diceto,
teri Saresberiensis episcopus in archiepiscopum Cantuariensem coll. 670,
canonice electus,⁴ in⁵ crastino Sancti Leonardi in sua sede est 671.
collocatus. Cujus industriæ ex præcepto regis Ricardi regnum Cf. Hove-
Angliæ et ejus administratio commissa sunt, amoto Waltero den, lii. 226.
Botomagensi archiepiscopo, qui vocatus a rege transiit in Diceto,
Alemanniam, cum quo etiam regina Alienor mater regis pro- col. 671.
ficiens filium videre maturavit.

Hubert
Fitzwalter
archbishop
of Can-
terbury.
The go-
vernment
of the
country
committed
to him.

¹ eam . . . commisit] multam tyran-
nidem exercuit, Coggesh. This
mention of Evreux being given
into John's charge is peculiar to
Wendover.

² Cnut VI.

³ Suesionem] Probably an error
for Cisionium, Cisoing, Tournay, an

abbey of regular canons. Madden,
Hist. Angl. ii. 46, n. 1.

⁴ electus] Par. adds in the mar-
gin *vel postulat*.

⁵ in crastino Sancti Leonardi]
i.e. Nov. 7: this is Wendover's.
Diceto, coll. 671, 37, says it was
"nonis Novembris," i.e. Nov. 5.

Ut rex Ricardus a carcere liberatus in Angliam venerit.

A.D. 1194.

Cogges-
hale, p. 62.

Anno Dominicæ Nativitatis mxciv. Rex Ricardus, maxima Richard jam parte suæ redemptionis persoluta, obsidibusque datis pro freed, and parte quæ restabat persolvenda, die Purificationis beatæ Mariæ returns to ab omni custodia imperatoris liber effectus, permissus est pro- England, prium redire ad regnum. Qui cum matre sua et cancellario¹ He lands per terram ducis² Luvaniæ ad mare Britannicum perveniens, in at Sand- die Dominica post festum Sancti Gregorii proxima in Angliam wich, cum ingenti omnium gaudio ad portum applicuit Sanwicensem. March 13. Hora autem qua rex cum suis applicuit, hora scilicet diei secunda, sole clarius rutilante, apparuit splendor quidam serenissimus et insolitus, non longius a sole remotus, quasi ad longitudinem et latitudinem humani corporis, candorem præfulgidum atque rubedinem quasi species Iris habens, quem splendorem plures intuentes pronunciabant regem in Angliam fore appulsum. Rex autem confestim Cantuariam profectus, He goes to beatum Thomam devotus petivit; deinde Londonias veniens, Canter- cum maxima lætitiæ pompa exceptus est, universa civitate bury, and contra regis adventum innumerabilium varietate opum decorata with great ac multipliciter adornata. Audito autem adventu regis, nobiles joy in pariter et ignobiles regi venienti cum ingenti alacritate oc- London. currunt, cernere plurimum cupientes a captivitate regressum, quem nunquam timuerant reversurum.

Cui adventanti occurrit apud Westmonasterium ex Gifts of parte abbatis Sancti Albani Warini quidam ex ejus Warin, servientibus, Gaufridus cognomento Hakesalt; afferens abbat of St. eidem regi ex parte dicti abbatis munera non modica Alban's, ex auro et argento, quæ merito regalem non tantum to him. pacare, immo exhilarare poterant magnificentiam. Ipse autem rex, affectum pensans cum muneribus, eidem abbati gratias retulit aduberes, veluti amico indefesso et patri, qui filii sui immemor esse non sustinet; ipsum enim abbatem de consuetudine, quia amicissimus erat ei, patrem appellavit carissimum. Ex tunc igitur de amico amicior factus, rex abbati in omnibus agendis extitit ei favorabilis auxiliator.

Cogges-
hale, p. 63.

Rege vero vix per diem unum apud Westmonasterium com- He goes to morante, ad Sanctum Eadmundum gratia orationis progreditur, munda-

¹ i.e. Walter of Coutances, arch-
bishop of Rouen.

² Henry.

A.D. 1194. indeque Notingham properavit, obsessurus eos et expugna- Coggesbury, and then besieges and takes Nottingham castle. hale, p. 63.

ligaverant. Exercitus Angliæ omnia nimirum castella præfati comitis jam ceperat, isto se solo tenente et adhuc viriliter defendente; [sed¹ rege castellum obsidente] et semel assiliente, ut certius cognoverunt obsessi insperatum regis adventum, castellum ei reddiderunt, seipsos cum suis omnibus voluntati regis et miserationi supponentes.² Quorum quosdam in carcerem detrusit, quosdam digno pretio redemit, in tali necessitate avide cupiens³ pecuniam singulorum. Dux quidem præcipue eum causæ vehementer urgebant; ut scilicet obsides pro se traditos⁴ erga imperatorem liberaret, et ut exercitum copiosum contra regem Francorum statim conduceret, qui terram suam incendiis et rapinis undique devastabat. Quapropter si avidius quam regiam deceret majestatem in tanta⁵ necessitate a subditis pecuniam exquirebat, ignoscendum potius erat, quam necessitati regis derogandum.

His need of money and consequent greed.

Ut rex Ricardus coronam portaverit, et statim in Normanniam transfretaverit.

Richard crowned at Winchester, 17 April. Id. p. 64.

Subactis igitur in brevi omnibus adversariis suis in Anglia, licet aliquantulum renitens, apud Wintoniam coronatus est, H[uberto] archiepiscopo Cantuariensi missam celebrante, et Willelmo rege Scotorum præsentē. Deinde in festo Sanctorum Diceto, Nerei [et] Achillei apud Portesmuæ navem ascendens, in Normanniam applicuit, et apud Bruis nocte illa quievit. Ubi comes Johannes frater ejus, optimo usus consilio, regi occurrit Coggesh. supplex, et se ad pedes ejus humiliter cum militibus multis⁶ p. 64. prosternens, miserationem fratris profusis lacrimis imploravit; seque in multis accusans insipientiam suam et consilium (Not in Coggesh.) malum, non malitiam, et quod sic necesse fieri cum omnium fuisset opinio quod irrevocabiliter foret rex, confitetur. At rex, ut⁷ erat pius, fraternæ calamitati compassus, Coggesh. non se potuit a lacrimis cohibere; sed fratrem in terra pro-

He crosses to Normandy, May 12. Submission of John. hale, p. 64.

¹ These words are from O. W.

² *suis omnibus . . . supponentes*] So altered by Paris from "suis in voluntate regis et miseratione ponentes," and O. W. as Cogg.

³ *cupiens*] Par. inserts above the line *vel sitiens*. O. W. have *sitiens* as Cogg.; *cupiens*, C.

⁴ *traditos*] So Par. above *datos*, which B. C. O. W. have, as Coggeshale.

⁵ *tanta necessitate*] tali casu, Cogg.

⁶ *multis*] quibusdam, Cogg.

⁷ *ut erat pius*] Not in Cogg.

Cogges- stratum erigens, in pristinam gratiam recepit; veruntamen¹ A.D. 1194.
hale, p. 64. terras suas ei ablatas non continuo illi restituit.

Ut rex Ricardus regem Francorum a Vernolio fugaverit.

Diceto,
col. 673.

Audiens autem rex Ricardus regem Francorum Vernolium Philip
obsidione vallasse, nec in petrariis erigendis, vel magnis lapi- forced to
dibus comportandis, vel murorum subfossionibus excavandis,² raise the
vel in corporibus obsessorum affligendis, per dies octo cessasse, siege of
illuc cum festinatione pertendit. Instabat enim magnus ille Verneuil.
dies Pentecostes; sed ne die sancto Galligenæ se victoriam
reportasse jactitarent, audierunt sub ipso noctis crepusculo,
quod rex Anglorum accinctus esset ad pugnam et summo
diluculo adventurus. Quo Francigenæ rumore perterriti, ut
qui ejus audaciam sæpius experti fuerant, elegerunt potius
fugere quam pugnare, cum suo magno³ damno et opprobrio
recedentes a castris.

Ut Herebertus Pauper episcopatum Sarisberiensem acceperit.

Id.

Per idem tempus Herebertus cognomento⁴ Pauper, Cantu- Herbert
ariensis archidiaconus, in episcopum Saresberiensem canonice le Poor,
electus, sabbato in Pentecoste presbyter est ordinatus, et in bishop of
crastino ab archiepiscopo Cantuariensi H[uberto] apud West- Salisbury,
monasterium episcopus est consecratus. Eodem tempore rex Philip II.
Francorum a Vernolio recedens, ne nil agere videretur, cas- destroys
tellulum quod Fontes appellatur furibundus subvertit, et sic Fontaines
cum qualiqua victoria ad propria remeavit. castle.

Ut rex Ricardus castrum de Luches cepit.

Id. col. 674. His ita gestis, rex Ricardus Turonis veniens, a novi castelli 2,000
burgensibus, ubi beatus requiescit Martinus, duo milia marcas marks paid
argenti nomine exeniorum suscepit. Tendens inde intra fines to Richard
Turonæ, castellum de Luches, quod rex Francorum nomine burghers
obsidatus a ballivis regis Angliæ receperat, dum in vinculis of Tours.
teneretur, ne conventionem quam cum illo fecerant⁵ infrin- He takes
gerent, et quindecim militibus et servientibus quater viginti Loches
castle.

¹ veruntamen . . restituit] om. W.,
though in O.

² excavandis] excavendis, B. O.
W.

magno] Written by Par. over

an erasure. B. probably had sem-
per, as O. W. and Diceto.

⁴ cognomento Pauper] Introduced
by Wendover.

⁵ fecerant] fecerat, O. W.

A.D. 1194. cum victualium sufficientia custodiendum commiserat, rex An- Diceto, col. 674.
 Aid brought by Sancho of Navarre. Tunc venit in auxilium regis Anglorum filius regis Navariæ, copiosum ducens exercitum, et quinquaginta balistarios, additis centum, habens in comitatu; terram Gaufridi de Ravenna¹ terramque comitis² Engolismi penitus devastavit.

Ut rex Ricardus regem Francorum de finibus Turoniæ fugaverit.

Philip II. at Vendôme, and Freteval. His præterea diebus rex Francorum Philippus, fines Turoniæ Id. intrans, prope Vindecinum tentoria fixit. Quo cum regem Anglorum per exploratores supervenire cognosceret, summo mane tentoriis evulsis, Fractam-Vallem cum festinatione petivit. Rex autem Anglorum illum insecutus quadrigas ejus, nec non comitum et baronum sub eo militantium, sarcinasque omnes sub captione conclusit. Aurum et argentum, balistas et tentoria, aliasque res innumeras cepit et secum reduxit. Sicque in Pictaviam transiens, infra dies paucos Taillebourg Id. col. 675. castellum terramque omnium adversariorum suorum, comitis² videlicet Engolismi et Gaufridi de Ravenna,¹ sua sub potestate recepit; ita ut a castello Vernolii usque ad Crucem-Karoli³ nullus ei rebellis existeret.

Ut rex Francorum regem Ricardum circumvenire temptaverit.

Proposal of Philip II. to settle his quarrel with Richard by a combat between five men on each side. Circa hos denique dies rex Francorum nuntios quatuor Id. col. 676. misit ad regem Anglorum, verbis utens pacificis in⁴ dolo, petens ut populis utriusque regis potestati subjectis, quorum ipsi reges tam aurum quam argentum bellicis cladibus loculos hauriendo evacuaverant et sanguinem nobilium utriusque regni profuderant, salubriter parcentes, sub examine⁵ quinque virorum, hinc inde dirimerentur quæstiones amborum, consistentibus, regni utriusque principibus et rei eventum expectantibus, donec conflictu terminato adjudicarent quid⁶ utrique regum cedere de jure deberet. Placuit supra modum provisio ista Anglorum regi, dummodo rex Francorum quintus inter suos et rex Anglorum itidem inter suos quintus appareat, ut paritate servata corporum et armorum æqua lance confi-

¹ *Ravenna*] Rancuna, Diceto.

² *Aimar*.

³ *Charlecroix*.

⁴ *in dolo*] Added by Wendover.

⁵ *examine*] Altered by Par. from *certamine*.

⁶ *quid . . . deberet*] quid super jure regis utriusque Regis æterni sederet in animo, Diceto.

(Not in
Diceto.)

gant; quod rex Francorum in subsannationem multorum agere A.D. 1194. recusavit.

Diceto,
col. 675.

Hoc quoque anno captus est Robertus comes Le- Robert, earl of
gecestrensis a rege Francorum et comite ¹ Perticense et Leicester,
Rocelino vicecomite Bellimontis. Henricus Marescallus, captured.
frater ² W[illelmi] Marescalli senioris, fit episcopus Henry Marshal,
Exoniensis. His ita gestis, mediantibus viris religiosis, bishop of
trengæ statutæ sunt inter reges Francorum et Anglorum; sed Exeter.
commeatui negotiatorum hinc inde interdictum est. Truce
between
Philip and
Richard.

Ut rex Ricardus per Angliam torneamenta fieri statuerit.

Hoveden,
iii. 268.
Diceto,
col. 676.

Eodem tempore rex Ricardus in Angliam transiens statuit Richard
per loca certa torneamenta fieri, hac fortasse inductus ratione, appoints
ut milites regni undique concurrentes vires suas flexis in tourna-
girim frænis experirentur; ³ ut si bellum adversus Crucis ⁴ be held in
inimicos vel etiam finitimos movere decreverint, agiliores ad England.
prælium et exercitiores redderentur.

*Capitur imperator Constantinopolitanus Cursac et pessime tractatur
ab Alexio.*

Id.col.674.

His etiam diebus Alexius ⁵ quidam, Manuelis quondam Con- Alexius
stantinopolitani imperatoris filius, innumerabili multitudo ar- usurps the
matorum congregata, Cursac tunc ⁶ imperatorem Constantino throne of
politano hostiliter aggressum cepit et excæcavit; atque Constanti-
tandem ementulatum perpetuo carcere damnavit, ejusque im- nople.
perium occupavit.

*Ut rex Anglorum de captione sua de duce Austriæ domino Papæ
querelam deposuerit.*

Anno Dominicæ Nativitatis mxcv. Rex ⁷ Ricardus ad sedem Letter of
Apostolicam nuntios direxit, qui in præsentia domini Papæ con- Richard to
stituti talem deposuerunt querelam: "Pater sancte, salutem excel- the Pope
lentiam vestram dominus noster rex Anglorum Ricardus, et complain-
ing of the

¹ Geoffrey III.

² frater] filius, Hist. Anglor.

³ experirentur] experientur, B.
It is corrected in C.

⁴ Crucis inimicos] Agarenos, Di-
ceto.

⁵ On this error, see Madden,
Hist. Angl. iii. p. 557.

⁶ tunc] Written over an erasure;
nunc, O. W.

⁷ This is peculiar to Wendover.

A.D. 1195. " postulat sibi justitiam exhiberi de duce Austriæ, qui ipsum de
 duke of " peregrinatione sua tam laboriosa tam sumptuosa tamque
 Austria. " periculosa revertentem cepit, et aliter quam tantum prin-
 " cipem decuit, afflixit, imperatorique ac si bos esset vel
 " asinus, vendidit; qui postmodum ambo regnum ejus intole-
 " rabili redemptionis debito contriverunt. Ipsi insuper a
 " Christianæ fidei legibus alieni in tali casu regi detento
 " graviora exercuerunt judicia, quam ipse Salaadinus faceret,
 " si in manibus ipsius per simile infortunium incidisset;
 " contra quem idem¹ rex a finibus terræ, relicto regno nuper
 " adepto, relicta patria, parentibus, et amicis, dimicaturus
 " ascendit. Sciret forsitan regis generositati simul et pro-
 " bitati sive majestati nimirum deferre, cui illa gens barbara
 " et cervicosa deferre nescivit. Sed fortasse hoc fecerunt, ut
 " sibi tanti regis captio pro laudabili victoria imputaretur,
 " cum nunquam ipsum bello appetere præsumpsissent, si
 " bellicoso exercitu suo vallatus fuisset. Nec sibi regis dejec-
 " tionem existiment imputari, sed divinæ potius dispensationi,
 " ad cujus nutum rota etiam fortunæ hunc humiliat et hunc
 " exaltat, hunc deicit et hunc attollit. Movet præterea non
 " mediocriter dominum nostrum regem, quod sub pace et
 " protectione vestra, omnibus peregrinis usque ad triennium
 " concessa et in pœnam excommunicationis inflicta et firmata,
 " ipsum a peregrinatione venientem et iterum redire dispo-
 " nentem ceperunt; atque sub custodia carcerali detrudentes,
 " ad gravissimam redemptionis summam coegerunt. Jubeat
 " ergo excellentia vestra cum festinatione ut obsides domini
 " nostri regis, qui adhuc pro parte redemptionis, quæ solvenda
 " restat, detinentur in vinculis, liberos exire dux ille permit-
 " tat, et pecuniam, quam a domino nostro excommunicatus
 " recepit, ex integro restituat, necnon sibi suisque illatam
 " injuriam digna satisfactione emendet."

De excommunicatione ducis Austriæ pro rege Ricardo.

The Pope excommu- Cumque hæc et alia multa coram summo Pontifice regii
 nicates the nuncii allegassent, post trinam ammonitionem quam dux
 duke of Austria, exaudire recusavit, domnus Papa ilico surgens cum suis
 and puts cardinalibus ipsum ducem nominatim excommunicavit et in
 his territory under genere omnes qui in regem et suos manus injecerant violentas;
 an inter- terramque ducis totam ecclesiastico supponens interdicto,
 dict. Veronensi episcopo² dedit in mandatis, quatinus hanc interdicti
 et excommunicationis sententiam singulis diebus Dominicis

¹ *idem*] om. C.

| ² Alard.

Diceto,
col. 675.

et festivis per totum Austriæ ducatum faceret¹ publicari. A.D. 1195.
 “ Quod si idem dux mandatis nostris parere decreverit, in
 “ virtute Dei eidem præcipias, ut obsides regis Anglorum uni-
 “ versos absolvat, pactiones omnes relaxet, et ablata sibi per
 “ eum et suos, et quæ de ipsius regis iniqua redemptione per-
 “ cepit, universa restituens, eosdem obsides faciat cum secu-
 “ ritate ad propria remeare, et amodo talia non attemptans,
 “ nihilominus etiam de injuria et damnis congrue satisfaciat
 “ irrogatis.”

De miserabili morte ducis Austriæ.

Cogges-
hale, p. 65.

His omnibus præfato duoi ab episcopo Veronensi rite denun- His terri-
 tiatis, dum idem dux mandati Apostolici aspernator existeret, tory struck
 percussa est terra illius sterilitate inaudita, fame nihilominus with steril-
 et peste. Danubius etiam fluvius, in parte quadam terræ ity.
 ipsius plus solito inundans, inopinato eventu hominum decem
 milia submersit. Sed cum in his omnibus non sit aversus
 furor ducis, immo in deterius aggravatus, ipse divino iudicio
 terribiliter percussus est. Dei siquidem Sancti Stephani, cum His fatal
 equitando lusum pergeret, sociis comitantibus, equus, cui dux accident,
 insidebat, violenter² pedem offensus, tibiam sedentis cum pede Dec. 26.
 insanabiliter contrivit; nam tibia cum pede protinus con-
 juncta nigredine quadam intumescens nullo medicorum potuit
 cathaplasmate sedari, quin ignis quem infernalem vocant, tumori
 admixtus, intolerabiliter cruciaretur.³ Quem dux cruciatum
 ferre non valens, pedem a crure fecit detruncari; ipso interim
 dolabrum tenente, cæteris omnibus præ nimio horrore hoc
 facere rennuntibus. Sed nec sic doloris cruciatus evasit; nam
 ilico femur cum corpore reliquo igne illo execrabili depasce-
 batur. Tandem vero culpam recognoscens iniquam quam in
 regem et suos⁴ malitiose exercuerat, suadentibus episcopis qui
 aderant, obsides absolvit; et residuum pecuniæ de redemptione
 regis quod receperat⁵ se redditurum spondit, atque eccle-
 siasticæ censuræ se deinceps pariturum promisit. Tunc epi-
 scopi qui aderant, videntes eum in tanta miseria et calamitate
 constitutum, a⁶ sententia excommunicationis absolventes, ad He is ab-
 communionem fidelium admiserunt; et sic cum intolerabili solved, and
 cruciatu spiritum exhalavit. Cujus corpus diutius jacuit in- dies.

¹ *faceret*] Written by Par. over
an erasure; faciat, O. W.

² *violenter*] mole nivis, Cogges-
hale.

³ *cruciaretur*] Sic, carelessly al-
tered by Wendover from *eum cru-
ciabat* in Coggeshale.

⁴ *suos*] in obsides regis, Cogg.

⁵ *receperat*] nondum expenderat,
Cogg.

⁶ *a . . . absolventes*] Added by
Wendover, as also *cum intolerabili
cruciatu* in the next line.

A.D. 1195. humatum, donec¹ horribilibus scateret vermibus, eo quod filius Cogges-
ejus mandata patris exequi nollet; sed tandem ab amicis com- hale, p. 66.
pulsus, obsides absolvit et repatriandi licentiam concessit.

Ut imperator Henricus regnum Apuliæ sibi subjugaverit.

f. 11. Imperator² Henricus his diebus subjugavit sibi regnum Id.
Henry VI. Apuliæ et Siciliæ, mortuo Tancredo, qui Willelmo³ injuste
reduces successerat. Duxerat enim in uxorem sororem⁴ regis Willelmi,
Apulia and cui regnum istud justius debebatur.
Sicily.

De horribili adventu paganorum in Hispaniam.

Invasion of Circa dies illos rex⁵ de Marroch potentissimus,⁶ quem Id. p. 67.
Spain by mirabilem mundi vulgus, vel qui melius admiraliū
the Moors. Murmelin, id est admiraliū bellicosum et victoriosum
nominant, cum triginta regulis et innumerabili exercitu⁷ in
Hispaniam applicuit, terramque regis⁸ dicti Petit Hispaniæ
vastavit. Alias quoque provincias plures⁹ incendiis depopulans
et rapinis, sexui, ordini, vel ætati non pepercit, nisi eis tan-
tummodo qui se ipsius vesaniæ subdiderunt. Habebat enim in
exercitu suo sexdecies centum milia pugnatorum, ex quorum
inopinato adventu tota Christianitas contremuit conturbata.¹⁰

Great Istam autem Dei iram aquarum diluvium præsignavit,
floods. quæ segetes suffocans validam famem generavit.

¹ donec vermibus] Added by Wendover.

² Here one leaf of the original MS. has been removed, and replaced by two (ff. 11, 12), which are written entirely in the St. Alban's hand. The portions copied from the leaf that was removed are slightly abridged, in order that with the additional matter introduced by Paris they might exactly fill these two leaves. This is the case especially towards the end of f. 12 b, where Paris has omitted words, and used shorter expressions, as may be seen by the collation on p. 423, for fear the matter might extend beyond the end of the page. Paris's new matter here can only be ascertained by collation with the text of Wen-

dover, but is made clear by the difference of type: the small type here showing what MS. B. has in common with MSS. O. W.

³ O. W. and Hist. Angl. ins. regi.

⁴ Constance, daughter of Roger king of Sicily.

⁵ Boyac al Miramimoli, Hoveden, iii. 302.

⁶ The additions of Paris are not in Coggeshale.

⁷ O. W. and the Hist. Anglor. add "paganorum ex Africa pro-rumpens."

⁸ i.e. Alphonso IX. of Castile.

⁹ plures] plurimas, O. W.

¹⁰ contremuit conturbata] perturbata est vehementer, O. W.; vehementer turbata est, Coggeshale.

De morte Guarini abbatis Sancti Albani et successione Johannis A.D. 1195. abbatis.

Margin of the MS. of Diceto, Reg. 13 E. vi., f. 125 b. Eodemque¹ anno magister Guarinus, scientia et moribus præditus, abbas ecclesiæ beati Albani, cum sedisset annis undecim, mensibus octo, totidemque diebus, tertio kalendas Maii diem clausit extremum; cui successit magister Johannes dictus² de Cella, vir maximæ religionis et scientiæ, monachus ejusdem ecclesiæ et prior cellæ de Walingeford, decimo tertio kalendas Augusti in abbatem electus; qui tertio kalendas ejusdem a Ricardo Londoniensi episcopo munus benedictionis accepit.

Death of Warin, abbat of St. Alban's.
John de Cella succeeds.

MS. Cott. Faustina, A.8. f. 136. Hoveden, iii. 284, 306. Sub eodem tempore prior Hospitalis Jerusalem factus est episcopus de Bangor. Eodemque anno obiit Hugo de Pusaz episcopus Dunelmensis, et Henricus episcopus Wigorniensis.

Alan, bp. of Bangor.
Deaths.

De legatione Huberti Cantuariensis archiepiscopi.

Diceto, col. 679. Per idem tempus papa Cælestinus omnibus Angliæ prælatis scripsit in hæc verba: "Cælestinus episcopus, venerabilibus fratribus Eboracensi archiepiscopo et universis episcopis, abbatibus, prioribus, et aliis ecclesiarum prælatis per regnum Angliæ constitutis, salutem, et cætera. Cum³ omnibus ecclesiis ex commisso nobis pastoralis sollicitudinis officio providere teneamur, specialiter tamen ad præsens Anglicanam ecclesiam paternæ considerationis acie intuentes, ad salutem ipsius communi fratrum nostrorum consilio decrevimus, ut venerabilis frater noster H[ubertus] Cantuariensis archiepiscopus, de [cujus] meritis et virtute, sapientia pariter et doctrina, ecclesia congaudet universalis, ministerio legationis accepto, vices nostras ad honorem ecclesiæ, totius regni salutem et pacem, per totum regnum Angliæ, non obstante privilegio vel exceptione tibi aut ecclesiæ tuæ, frater archiepiscopo, vel alii facto, libere exequatur. Præsentium igitur auctoritate universitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quod eidem, tanquam Apostolicæ sedis legato, reverentiam impendatis debitam et honorem."

Letter of Pope Celestine III. to the archbishop of York, mentioning the appointment of archbishop Hubert as legate.

¹ In the margin are drawn two pastoral staves and mitres, one inverted, and the other erect.

² These additions of Paris are not in the Diceto MS.

³ Cum . . . teneamur] This is abridged from the opening sentences of the letter.

A.D. 1195. *Admonitio Papæ ad regem Francorum pro regina sua quam repudiaverat.*

Part of the letter of the Pope to William of Champagne, archbishop of Sens, on the subject of Philip's divorce. Eadem quoque tempestate Papa Cælestinus Senonensi archiepiscopo inter cætera scripsit in hæc verba: "Nos itaque, col. 683
 " qui ipsum regem Francorum specialiter in visceribus caritatis
 " diligimus, per dilectum filium nostrum C. subdiaconum,
 " Apostolicæ sedis legatum, ad hoc specialiter missum, rogavimus eundem, ut reginam suam, quam a se consilio iniquo amoverat, affectu maritali tractaret; nec illis aures accom-
 " modare curet,¹ qui pro lucro reputant, si possunt inter aliquos
 " odium et discordiam seminare. Inde est, quod illam divortii
 " sententiam, contra juris ordinem prolatam, de fratrum nostrorum consilio penitus irritantes, fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus firmiter et præcipimus, quatinus
 " si prædictus rex, ista vivente, aliam superducere voluerit,
 " vos auctoritate Apostolica id eidem inhibere curetis."

Admonitio Papæ episcopis Angliæ facta pro negotio Terræ Sanctæ.

Letter of Pope Celestine III. to the English bishops on behalf of the Holy Land. Circa dies istos, Papa Cælestinus H[uberto] Cantuariensi Id. col. 685.
 archiepiscopo ejusque suffraganeis pro negotio Terræ Sanctæ scripsit inter cætera in hunc modum: "Vos autem fratres
 " archiepiscopo et episcopi, quibus cura animarum et sollicitudo commissæ est, precibus instantes ad Dominum incensanter subjectos vobis populos inducat, ut assumpto crucis signaculo ad confutandos fidei Christianæ persecutores accingantur. Speramus siquidem, et vos sperare debetis, quod Dominus in verbo prædicationis et orationis vestræ rete laxabit in capturam, et tales ad defensionem Orientalis provinciæ propitius excitabit, quorum potius exigentia meritorum quam armorum fiducia exurget Deus, et inimici Ejus dissipabuntur, et fugient a facie² Ejus³ qui oderunt Eum. Nos autem illis, qui pro divinitatis amore hujus peregrinationis laborem assumere et in quantum in se fuerit implere studuerint, de indulto nobis a Domino auctoritatis officio illam remissionem impositæ poenitentiae per sacerdotale ministerium facimus, quam prædecessores nostri suis noscuntur temporibus statuisse; ut videlicet qui corde contrito et humiliato spiritu laborem hujus pere-

¹ *curet*] curaret, O.W., as Diceto. | ² *Ejus*] ipsius, O. W.
³ *facie*] face, B.

Diceto,
col. 685.

“grinationis assumpserint et in poenitentiam peccatorum A.D. 1195.
“hoc iter expedierint, si in fide decesserint, plenam suorum
“criminum indulgentiam et vitam consequentur æternam.
“Bona quoque ipsorum, ex quo crucem acceperint, cum
“familiis suis sub Romanæ ecclesiæ necnon et archie-
“piscoporum aliorumque ecclesiæ prælatorum protectione
“consistant. Et nullam de his quæ in susceptione crucis
“quiete possederint,¹ donec de ipsorum reditu vel obitu cer-
“tissime cognoscatur, jacturam² vel perturbationem sus-
“tineant vel quæstionem; sed bona ipsorum integra remaneant
“interim et quietæ. Illi autem qui in subsidium terræ illius
“de bonis suis illuc transmiserint, de peccatis suis veniam
“consequentur, juxta suorum moderamina prælatorum. Ve-
“rum tibi, frater archiepiscopo, oneris hujus laborem duximus
“injungendum; mandantes ut apud carissimum in Christo
“filium nostrum illustrem Anglorum regem, qui³ Terram
“Sanctam sub trium statuit trengis annorum, ut ad defensionem
“terræ illius milites et pedites bene instructos transmittat,
“assiduis⁴ exhortationibus elaborés, [et] provinciam circum-
“iens Anglicanam opportunis et importunis prædicationibus
“instes, ut pro defensione Christianitatis, assumpto crucis
“signaculo, terram visitent transmarinam.”

Cum hæc autem ad regis notitiam pervenissent, ipse Anxiety of
Richard for
the cause of
the Holy
Land.
prompta devotione animatus alios strenuos ad opus
crucis, maxime quos multipliciter exaltaverat, alacriter
animabat, persuadens ut tam pro ipsius regis salute,
quam ecclesiæ promotione, et propriarum animarum
salute, ad laborem prædictum accingi non pegeritaren-
tur. Et ut quosdam huic salubri admonitioni rebelles f. 11 b.
civilius reprehenderet, prædicatoris formam induens,
hanc frequenter parabolam circumsedentibus replicavit.

De Vitali Veneto opertim ingratorum redargutio.

Tunc vero temporis contigit de quodam cive Venetiæ, Apologus
Ricardi
regis quem
abbati
divite scilicet avaro, quiddam relatu dignissimum; quod
propter ingratorum multitudinem huic paginæ duximus

¹ possederint] possiderint, O.;
possederunt, W.

are not in the copy of the letter in
Diceto.

³ qui . . . annorum] Not in Diceto.

² These introductions of Paris

⁴ assiduis] assiduisque, B. O. W.

A.D. 1195. inserendum.¹ Civis igitur memoratus nomine Vitalis, cum daturus esset filiam suam nuptui, ut mensam præpararet lautiores, venatum ivit in quandam forestam vastissimam et desertam, mari conterminam. Et cum per devia heremi solus vagaretur, arcum extensum bajulans cum sagittis, cupiditate ferinæ ductus, incidit forte in foveam et pedicam, leonibus, ursis, et lupis subtiliter præparatam, a qua, cum os strictum fuisset, et pavementum profundum et amplum, nullo modo potuit ascendere vel evadere. Invenit autem in ea, quæ² eodem casu in ipsam inciderant, duo crudelia animalia, videlicet leonem et unum magnum serpentem; sed ipsum Vitalem, qui se signo crucis præmunivit, nequaquam invaserunt, licet famelici nimis et protervi. Morabatur ergo illic tota illa nocte et die sequenti, clamans et ejulans, et mortem suam tam probrosam lamentando deplorans. Accidit autem ut quidam pauperculus carbonator silvicola, dum pergeret quisquilias ibidem lignorum colligendo, audiret clamorem et planctum quasi subterraneum; et vocem sequens, pervenit ad os putei, et introspectiens ait; "Quis est, quem audio?" Et Vitalis expergefactus et gavisus supra id quod dici potest, respondit alacriter dicens. "Ego quidem miser Vitalis cognomento, Venetus, qui ignarus pedicarum et muscipularum harum in foveam istam feris nocivis incidi devorandus, qui fame et timore contabesco. Sunt enim hic duo, quæ² nimis pertimesco, animalia, leo scilicet quidam et anguis; sed adhuc, Deo protegente, Cujus signo me communi, me non invaserunt; tibi reservatus sum, ut tibi beneficiam. Erue me, et bene tibi erit; ecce tibi dimidium bonorum meorum concedo, videlicet quingenta talenta; sunt enim mihi mille." At pauper; "Si dictis facta compenses, faciam quod desideras et hortaris." At Vitalis dicta sua multis et magnis

¹ *inserendum*] *inserendam*, B. | ² *quæ*] *qui*, B.

juramentis, Deo interposito pro fidejussore et fide A.D. 1195.
 media, confirmavit. Et cum colloquerentur, leo, motu Apologue
 caudæ saltuque jocundo, et similiter anguis blando of Vitalis
 sibilo et totius corporis volubilitate eidem pauperi ap- the Vene-
 plauserunt, quasi liberationem suam cum Vitale postu- tian.
 lantes. Et statim¹ pauper domum suam festinus adiit,
 scalamque quandam cum funiculis quos noverat neces-
 sarios cum summa festinatione præparavit, et rediens
 dimisit eam in puteum solus. Et statim, immo raptim
 et certatim leo et anguis per gradus scalæ ascenden-
 tes, ipsi pauperi applauserunt, et circumeuntes pedes
 ejus volutabantur coram eo lætabundi, quasi gratiarum
 actiones pro liberatione sua referentes eidem. Postea
 vero pauper ipsius Vitalis ascendentis manum appre-
 hendit, et deosculans eam dixit; "Vivat manus hæc,
 " eja eja gaudeo plane, quia voti compos effici merui;"
 et duxit eum donec ad notitiam itineris perveniret.
 Et Vitali recedenti ait silvanus pauperculus, "Quando
 " et ubi persolves mihi debita?" Et Vitalis; "Infra
 " diem quartum in Venetia, videlicet in palatio meo,
 " quod quidem famosum est et reperire non est difficile."
 Rediit silvanus ad² domunculam suam, ut pranderet.
 Quo sedente ad mensulam, ecce leo quem liberaverat
 apportans hinnulum intravit, et apposuit mensæ pran-
 dentis blandus et mansuetus; quasi offerens illud pro
 præmio beneficii et liberationis, et applaudens, mitissi-
 mus sine rugitu et ira aut alicujus læsione recessit.
 Et sequebatur eum silvanus ludentem coram eo et
 lingentem pedes ejus, ut sciret ubinam foret cubile
 ejus; admirabatur enim vehementer leonis tantam man-
 suetudinem; et postea rediit ut pranderet. Et cum
 cibum sumeret, ecce serpens liberatus affuit, gemmam
 pretiosam in ore deferens, apposuit eidem silvano
 tanquam liberatori suo, et illam in disco suo reposuit,
 seseque spiris volubilibus ante ipsum volutans et ludens

¹ statim] statum, B.| ² ad] a, B.

A.D. 1195. applausit, quasi grates referens ei pro impenso sibi beneficio; et blando emissio sibilo, nullum lædens recessit. Quem similiter sequebatur silvanus pro admiratione ut de caverna ejus certificaretur. Elapsis igitur duobus vel tribus diebus, silvanus deferens secum gemmam suam pretiosam, quam videlicet serpens suus sibi attulerat, Venetiam adiit, ut a Vitali promissa reciperet. Et invenit eum cum concivibus vicinis suis, præ gaudio liberationis suæ convivantem. Quem silvanus seorsum evocans, et secretius alloquens, quia ignotum se simulavit, dixit; "Amice, redde quod debes." At ipse torvo vultu respondit; "Quis tu? Quid "exigis?" At ille; "Quingenta talenta mihi a te pro "beneficio tibi facto ex pacto promissa." At Vitalis; "Eja, quam leviter velles lucrari, quæ ego per longa "tempora laboriose adquisivi." Et præcepit familiæ suæ ut caperetur quasi delirans, pro tanta temeritate incarcerandus. Quod silvanus intelligens, repentino saltu a domo exilivit; et veniens ad prætorium, hæc omnia iudicibus civitatis seriatim intimavit. Cui cum non plane crederetur, narravit incredibile, ostendit gemmam sibi a serpente gratis datam; et ilico unus civium, quem virtus lapidis non latebat, ipsum pro magno pretio comparavit. Ut autem omnes inde redderet certiores, silvanus aliquos de civibus duxit ad latibula leonis et serpentis; qui adhuc ipsi silvano tanquam liberatori suo applauserunt. Certificati igitur iudices civitatis de rei veritate, compulerunt Vitalem reddere quæ promisit, et satisfacere pro injuria. Hæc sæpe referebat rex Ricardus munificus, ingratos redarguendo.

Richard I.
in the habit
of repeating
this story.

De quadam pactione facta inter reges Francorum et Anglorum.

Richard at Poitiers. Anno Dominicæ Nativitatis mxcvi. Rex Anglorum Ricardus Hoveden, ad Natale Domini fuit apud Pictavensium civitatem. Et iii. 808. .
His confer- deinde post festum Sancti Hilarii, convenerunt ad colloquium Id. iv. 3.
ence with Philippus rex Francorum et Ricardus rex Anglorum apud Lo-
Philip at vriers, ubi inter eos convenit in hunc modum: Rex Francorum
Louviers.

- Hoveden, iv. 3. quietum¹ clamavit regi² Ricardo et hæredibus suis Yssondum A.D. 1196. cum pertinentiis suis, et jus totum quod habuit in Berri et f. 12. Alvernia et Guasconia. Et reddidit ei quiete castellum de Terms of the peace between them. Archis,³ et comitatum de Anbemarla, aliaque castella multa quæ occupaverat post⁴ reditum suum de peregrinatione Terræ Sanctæ, ad quam adhuc redire proposuerat. Et rex (Not in Hoveden.) Anglorum quietum clamavit regi Francorum castellum de Hoveden, iv. 3. Gisorcio, et totum Normannicum Vigésinum. Et hæc omnia ut rata haberentur et firma, fidejussores adinvicem invenerunt, et poenam quindecim milium marcarum argenti inter se statuerunt. Procedente vero⁵ tempore, cum⁶ rex Ricardus prædicta omnia possideret, poenituit regem Francorum tale fecisse Philip breaks the peace, and Richard seizes the property of the sureties. commercium; et magnum congerens exercitum Albamarliam obsidione vallavit. Quo factō, rex Anglorum præcepit saisiri in manu sua⁷ omnes res et possessiones abbatum Majoris monasterii et [de] Cluniaco, de Sancto Dionisio, et prioris de Caritate; qui fidejussores extiterant regis Francorum super pactione memorata⁸ et sic prolocuta, quod si rex Francorum conventionem non servaret, ipsi darent regi Anglorum pecuniam;⁹ graviter regem Francorum de enormi fidelitatis lesione redarguentes. Cepit interim rex Francorum castellum de Albamarla,¹⁰ et subvertit illud.¹¹ Rex autem Philip takes and destroys Aumâle, Anglorum dedit ei tria milia marcas argenti de pecunia præfata pro redemptione militum et servientum suorum, ut¹² salvis equis et armis liberi sinerentur abire. Deinde rex Francorum, nimis elatus et gloriosus,¹³ cepit ilico Nunantcort; et rex¹⁴ and Nonantcort. Ricardus cepit castellum de Gymmeges. Et sic diatim¹⁵ Richard takes Gamage. crevit, seminante humani generis inimico odii lolium et discordiæ zizania, inter reges et regna guerra cruentissima.

¹ quietum] quietam, O. W., and so the Hist. Anglor.; quieta, Hoveden.

² O. W. add *Anglorum*.

³ O. W. insert *et comitatum de Awco*, as Hoveden.

⁴ post . . Sanctæ] Added by Wendover; the next clause is Paris's own.

⁵ vero] autem, O. W.

⁶ cum . . possideret] This is Wendover's.

⁷ O. W. add *in omni loco dominationis suæ*, as Hoveden.

⁸ memorata] præfata, O. W.

⁹ O. W. add *supradictam*.

¹⁰ O. W. add *per insultum*.

¹¹ O. W. ins. *et*.

¹² ut . . abire] Introduced by Wendover. The additions of Paris that follow are his own.

¹³ gloriosus] glorius, B.

¹⁴ rex Ricardus] Johannes comes Moretonii, Hoveden.

¹⁵ For this O. W. have "reges in "castrorum captione luserunt."

A.D. 1196.

De morte Willelmi quondam civis Londoniensis.

Riot of
William
Fitz-Os-
bert in
London.

Circa dies illos surrexit contradictio et rixa¹ in civitate Diceto, Londoniarum inter pauperes et divites, ob contributionem² col. 691. tallagii, quæ a regiis ministris exigebatur ad fisci com- (Not in Diceto.) modum; voluerunt enim excellentiores civium, quos majorem et aldermannos dicimus, facta concinnatione in suo hustingo, seipsos servare indemnes aut saltem sine gravamine, et pauperiores intolerabiliter apporriare; cumque Willelmo filio Osberti, cognomento cum-Barba, cujus genus avitum ob indignationem Normannorum radere barbam contempsit, recalcitrante, et majores civitatis pro jam dicta causa proditores domini regis vocante, orta est seditio gravis in civitate usque ad arma capessenda. Unde Willelmus contra communam Londoniensem infinitos de pauperioribus et mediocribus contra majorem et aldermannos exacuit et excitavit. Sed per pusillanimes et degeneres dissipatum est consilium civium quos Willelmus confœderaverat ad resistendum ipsorum injuriæ. Enervatis igitur civibus mediocribus et pauperioribus, totum refuderunt rex et regis ministeriales et excellentiores civitatis crimen in Willelmum. Cumque circumdarent eum regales, ut ipsum caperent armati, (erat enim Willelmus generosus et clarissimus in civitate, et corpore magnus, et viribus integer et strenuus,) elapsus est invitis omnibus, sola sicha se defendens. Et fugiens in ecclesiam Sanctæ Mariæ de Arcubus sese, ut ibidem ab imminente morte et captione liberaretur, recepit, postulans pacem et protectionem Dei et Beatæ Mariæ et sanctæ ecclesiæ, et asserens se non propter aliud iniquo judicio potentum restitisse, nisi ut omnes pari pondere premerentur et singuli juxta suas facultates contribuerent. Sed cum non exaudiretur et prævaleret pars majorum, præcepit

¹ rixa] iniquitas, O. W.

² This is entirely different from the account in O. W., which is taken out of Diceto, col. 691. See

Coxe's Wendover, iii. pp. 94, 95.

It is somewhat similar to the account in Hoveden, iv. pp. 5, 6.

archiepiscopus, non sine multorum admiratione, ut ab A.D. 1196. ecclesia violenter extraheretur, ^{He is taken} iudicium subiturus, qui seditionem movit in civitate et tantum populum perturbaverat. Quod cum Willelmo nunciaretur, se festinus in turrim ecclesiae recepit; novit enim jam quod majores, quibus contradixerat, animam ejus quærebant. Protervi autem instantes, supposito igne, magnam partem ecclesiae combusserunt, sacrilegium tantum non abhorrentes. Coactus est igitur Willelmus a turri descendere, calore et fumo pœne suffocatus. Captus est igitur et ab ecclesia violenter extractus, expoliatus, et vinctis manibus post tergum et pedibus, ad caudam equi trahitur ad turrim Londoniensem incarcerationis. Et cito post, sic volente archiepiscopo et ad hoc eum stimulantibus eminentioribus civibus et ministris regis, iterum rapitur a turri, et ligatus ad caudam equinam, ^{and hanged at the Elms in Smith-field.} ad Ulmetum per medium Londoniæ trahitur, ¹ miserum concivibus suis præbens spectaculum et generi suo, quod præclarum habuit in civitate; et suspensus est per catenam in patibulo. Et sic Willelmus dictus Barbatus vel Barba pro assertionem veritatis et pro causa pauperum tuenda morti traditur a concivibus suis ignominiose. Unde cum constet causam martyrem facere, inter martyres videtur merito computandus. Suspensi sunt autem cum eo novem ejus vicini vel de ejus familia, causam ejusdem Willelmi confoventes.

Filius episcopus Wigorniensis.

Diceto,
col. 693.

Anno quoque sub eodem Johannes decanus Rothomagensis John, dean in episcopatum Wigorniensem sullimatur; qui munus con- of Rouen, secracionis decimo tertio Kalendas Novembris a Cantuariensi bishop of Worcester. archiepiscopo suscepit.

Normannia interdicatur.

Hoveden,
iv. 14.

Eodem quoque anno rex Anglorum Ricardus firmavit cas- Richard builds a tellum novum in insula de Andely, contra voluntatem Walteri the isle of Andely.

¹ trahitur] trahitus, B.

A.D. 1196. Rothomagensis archiepiscopi; et quoniam sæpius¹ admonitus Hoveden, noluit ab inceptis desistere, stimulante² Francorum rege, iv. 14. archiepiscopus præfatus Normanniam totam sub interdicto conclusit, et sic curiam adiit Romanam.

Abbates renuerunt recipere donum imperatoris quia turpiter illud adquisiuit.

Gift of the emperor Henry VI. to the Cistercians, which is refused.

Tempore sub eodem imperator legavit capitulo Cisterciensium tria milia marcarum argenti, de redemptione regis Ricardi, ad thurribula per totum ordinem facienda argentea. Sed abbates tam ipsum imperatorem quam donum ejus detestantes, renuerunt de turpi quæstu adquisitum donum ejus recipere. Quod cum rex Ricardus audisset, dictum et factum abbatum, quod solita caruit avaritia, commendavit.

De captione Hugonis de Calvo monte.

f. 12 b. Capture of Hugh of Chaumont. His imprisonment at Bonneville-sur-Toque, and escape.

Eodem quoque anno, facta congressione inter falanges³ regum Hoveden, Francorum et Anglorum, captus est Hugo de Calvo monte, iv. 14. regi Francorum valde carus et familiaris, et regi Anglorum est præsentatus. Quem Roberto de Ros custodiendum committens, præcepit ut quasi vitam custodiret. Robertus autem ipsum custodiendum⁴ Willelmo de Spineto, servienti suo, confidenter commisit. Hugo autem ex permissione Willelmi corrupti muneribus et promissionibus amplioribus, de nocte per murum demissus, in magnum regis damnum prudenter evasit; castellumque⁵ de Bona villa supra Tuke, ubi custodiebatur, lætus et ridens et suos custodes deridens, a tergo salutavit. Unde rex Anglorum versus Robertum de Ros merito nimis iratus, cepit ab illo mille et ducentas marcas,⁶ videlicet quantum ipse Hugo captivus pro sua foret liberatione redditurus, pro sua

¹ *sæpius*] rex sæpe, O. W.

² This addition of Paris is not in Hoveden.

³ *falanges*] familias, O. W.; familiam, Hoveden.

⁴ O. W. have "sub custodia Wil-

"lelmi de Spineto, ejusdem Roberti "servientis."

⁵ *castellumque* *salutavit*] Not in Hoveden. The additions of Paris are his own.

⁶ O. W. add *argenti*.

negligentia et præcepti regii transgressionem; et Willelmum A.D. 1196.
 Hoveden, de Spineto jussit patibulo præsentari.¹
 iv. 15.

De captione Belvacensis episcopi et Willelmi de Merlo.

Diebus² quoque sub eisdem comes Johannes, frater Capture of
 regis Ricardi, quem rex ad arma licet desidem animarat, Philip de
 et cruentissimi ruptarii, quibus sanguis humanus pro Dreux,
 nihilo reputabatur vel præda vel incendium, Markadeus, bishop of
 Algaïs, et Lupescarus, natione Provinciales, terras regis Beauvais,
 Francorum, jubente rege Ricardo, exterminio letali his arch-
 vastaverunt, ecclesiæ, ætati, vel conditioni minime par-deacon,
 centes. Insidiabantur autem maxime episcopo Belva- and Wil-
 censi Philippo et ejusdem archidiacono, qui, metas liam de
 ordinis sui impudenter transgredientes, bellicis negotiis Merlou.
 vigilanter indulserunt, unde non mediocriter regem
 Ricardum dampnificabant. Trahentes enim exercitum
 copiosum, castra nonnulla regis Ricardi violenter occu-
 paverant; milites ac servientes interceperant, et multos
 eisdem resistentes trucidaverant; nec cessarunt die vel
 nocte talibus jugiter indulgere; erant namque strenui,
 generosi, et potentes. Una igitur dierum dum dicti
 Marcadeus et Lupescarus, qui duces fuerunt catervæ
 quam ruttam vocamus, militantes sub comite Johanne
 regis fratre, equitationem facerent impetuosam ante
 civitatem Belvacensem, prædæ intendentes et captioni-
 bus, indignantes vehementer super hoc civitatis ipsius
 episcopus Philippus et ejusdem archidiaconus cum
 plebe multa ipsius civitatis eleganter ad unguem
 armati, exierunt contra eos, ut tantam injuriam re-
 pellerent ac potenter vindicarent. Willelmus quoque de
 Merlou, regi Francorum merito propter suam carissimus
 probitatem, cum militia strenua ac numerosa additus

¹ præsentari] suspendi, O. W.

² This is a very different account
 of this transaction from that given

in O. W. (Coxe's Wendover, iii.
 96), which is taken from Hoveden,
 iv. 16.

A.D. 1196. est illis in auxilium, licet non indigere¹ viderentur, militia et manu pedestri ordinata et bene armata; et facto impetu cruentissimo, ceciderunt multi utrobique. In quo tandem certamine Franci calculum deteriorem reportarunt; capti sunt enim universi nobiliores, et ex catervis pedestribus pars maxima est interfecta, quidam spiculis, quidam lanceis vulnerati vel gladiis, quidam autem equinis pedibus interierunt conculcati. Capti sunt autem in illo conflictu a Marcadeo episcopus Belvacensis et ejus archidiaconus, et armatos præsentavit eos idem M[arcadeus] regi Ricardo, et jussit eos rex sic incarcerari; et dixit M[arcadeus];² "Cepi et do tibi, o rex, cantatorem et responsorem; repone eos et conserva, si scis." Dominus autem Papa, cui reposita fuit super hæc per capitulum Belvacense gravis querimonia, amicabiliter scripsit regi Ricardo pro episcopi liberatione, quem in epistola sua carissimum vocavit fratrem ac filium suum et ecclesiæ, ut sic pronius flecteret regem ad parcendum. Præcepit igitur rex ob reverentiam Papæ ut lorica episcopi tunc deponeretur et ipsi Papæ præsentaretur, et diceretur, "Vide si tunica filii tui sit an non?" Cui Papa, "Non filius meus est vel ecclesiæ; ideo ad regis voluntatem redimatur, quia potius Martis quam Christi miles judicatur."

The Pope
intercedes
for the
bishop.

Answer of
Richard.

De inundationibus.

Inundation of the Seine in Paris. Sequana³ eodem anno metas solitas transgressa adeo Diceto, Parisienses exterruit, ut rex palatium relinquens cum filio col. 690. Ludowico apud Sanctam Genovescam hospitaretur, et episcopus Mauricius apud Sanctum Victorem.

¹ *indigere*] indigere, B.

² "Ait ridiculose lingua sua nativa, 'Pris vus ai le canthathur e' 'le respondethur.'" Hist. Anglor.

³ This paragraph is abridged from

what O. W. give, in order to get the same amount of matter into the page. See Coxe's Wendover, iii. 96, 97, where *Perticiacensem* which O. has, is a mistake. W. has *Pariaciensem*.

Quædam visio mirabilis.

A.D. 1196

For other editions of this *Visio* see MSS., Cott. Calig. A. 8; Corp. Christ. Cant. 43. They both differ considerably from this.

Circa dies illos monachus quidam de¹ Euesham, in languorem decidens per annum² et tres menses, vehementi corporis molestia vexabatur. Qui cibi potusque alimentum³ adeo abominabatur, ut per novem aliquando dies⁴ nihil præter modicam aquæ tepidæ⁵ susciperet portionem. Nulla ei medicorum industria poterat⁶ subvenire; solo spiritu vivebat, mortisque simulachrum videbatur; medicinæ contraria vel nihil operabantur. Languebat igitur lecto⁷ decubans, et viribus corporis penitus⁸ destitutus loco moveri non potuit, nisi labore vectus⁹ ministrantium. Imminente denique Dominicæ Resurrectionis die, levius se habere incipiens, per cellam infirmorum innixio¹⁰ baculo incedebat. Cumque¹¹ nox adesset, cui Dominicæ Cœnæ dies proxime succedit, ad majorem basilicam, nesciens sive in corpore sive extra corpus, magnæ devotionis instinctu, baculo juvante,¹² perrexit. Ubi dum conventus nocturnales consuetas¹³ laudes Domino persolvebat, tantam¹⁴ divinæ miserationis et gratiæ cælestis compunctionem percepit ut ipsius sancta devotio modum excedere videretur; unde nec a fletibus et Dei laudibus a media noctis hora usque ad sextam diei sequentis horam sese potuit continere. Tunc accersiri ad se fecit duos de fratribus, unum post alterum, quos viri religiosi confessores vocant, et utrique eorum omnium culparum etiam minimarum¹⁵ et quarumlibet transgressionum ordinis sive præceptorum Dei confessionem pure et in summa cordis contritione et lacrimarum effusione fecit, et absolutionem vehementi desiderio quæsitam percepit; sicque in sancta devotione et Dei laudibus totum diem exegit.

Vision of the future state by a monk of Eynsham.

¹ *de Euesham*] Eineshamensis cænobii, O. W. The writer of these two leaves has blunderingly supposed this to be Evesham. The *u* is very distinct. Coggeshale, who mentions without detailing the vision, has "in Enigsamensi cœnobio," p. 71.

² O. W. add *integrum*.

³ *alimentum adeo abominabatur*] abominationem adeo incurrerat, O. W.

⁴ O. W. add *vel amplius*.

⁵ *tepidæ*] calide, O. W.

⁶ *poterat . . . operabantur*] quicquam conferre potuit, sed quicquid

levaminis causa ei a quolibet exhibitum fuerat, in contrarium vertebatur, O. W.

⁷ *lecto decubans*] grabato decubans, O. W.

⁸ *penitus*] nimium, O. W.

⁹ *vectus*] devectus, O. W.

¹⁰ *innixio*] innixus, O. W.

¹¹ O. W. add *tandem*.

¹² *juvante*] vehente, O. W.

¹³ *consuetas*] de consuetudine, O. W.

¹⁴ *tantam*] tantum, B.

¹⁵ *minimarum et*] et minimarum, O. W.

A.D. 1196.

Ut idem monachus inventus sit ut mortuus.

Vision of
the future
state by a
monk of
Eynsham.

f. 13.

Sequenti vero nocte, modico prælibato sopore, cum ad matutinas tabula percuteretur, lecto se excutiens, iter ad ecclesiam arripuit;¹ sed quid² fecerit, sequens sermo³ declarabit. Mane autem facto sequentis diei, id est, Parasceues, cum fratres ad primam consurgerent, et versus ecclesiam ante capitulum transitum facerent, conspiciunt fratrem eundem ante sedem abbatis, ubi fratres veniam petere solent, nudis pedibus jacere prostratum, vultu solo tenus defixo, quasi a quolibet præsidente veniam postulare. Quo viso, omnes stupefacti fratres accurrunt; et volentes eum erigere, velut exanimem⁴ et sine aliquo membrorum motu reperiunt, oculis in profundiora submersis et ipsis luminum sedibus ac naso multo sanguine madefactis. Expirasse eum proclamant universi,⁵ dum motus venarum, multo intercurrente spatio, penitus amisisset. Sed cum tandem anhelitum, licet perexilem, in eo deprehendissent, cervicem, pectus, et manus aqua frigida diluerunt. Primo autem eum corpore toto modice trementem viderunt, sed mox quiescens, omnino immobilis permanebat. Diutius quid agerent hæsitabant, dum nec penitus exanimatus⁶ nec melioratus in aliquo cerneretur. Inito demum consilio, in infirmariam illum deferunt, in lecto suo collocantes, ubi adhibitis custodibus pervigili diligentia servabatur. Pectori denique ejus emplastra alligarunt, acubus plantas pedum punxerunt; sed nihil in eo quod animati hominis esse videretur, conicere potuerunt. In hunc igitur modum per biduum, id est a media noctis hora Parasceues usque ad horam completorii sequentis Sabbati lecto decumbens, immobilis omnino permansit. In hora autem magni Sabbati, qua conventus ad completorium esset conventurus, cilia oculorum prædicti fratris cœperunt paululum agitari, ac demum humor quidam lacrimarum more in genas leniter defluebat, et quemadmodum dormiens quis ploret, crebra ab imo pectoris visus est ingeminare suspiria, et post modicum de profundo sono vix audibili in gutture verba quædam revolvere videbatur. Deinde sensim redeunte spiritu, invocare cœpit Sanctam Mariam dicens, "O Sancta Maria, o domina Sancta Maria, pro quo peccato perdo gaudium tam immensum?" Hæc sæpius et alia in hunc modum repetens, pri-

¹ *arripuit*] aggressus est, O. W.² O. W. add *ibi*.³ *sermo*] relatio, O. W.⁴ Here end the two leaves written in the St. Alban's hand.⁵ *universi*] om. W.⁶ *exanimatus*] Inserted by Par. over *expiratus*, which B. O. W. have.

vationem alicujus immensi gaudii astantibus indicabat. Deinde A.D. 1196. quasi de gravi evigilans somno, caput excussit, et nimis amare Vision of
fiens, defluentibus jugiter lacrimis, singultire cœpit. Manibus- the future
que complois ac consertis digitis, erexit se subito et resedit; state by a
et caput in manibus et super genua deponens lamentabilem monk of
nimis planctum diutius continuare, sicut cœperat, non cessabat. Eynsham.
Tunc a fratribus multum rogatus, ut post tam prolixum jejuni-
um et laborem aliquid sumeret, exigua panis portione potitus, per-
vigil in oratione permansit. Requisitus autem si de infirmi-
tate se speraret evasurum, respondit; "Satis," inquit, "vivam,
"quia de infirmitate jam plane convāui." Deinde nocte so-
quēti, id est Dominicæ Resurrectionis, cum ad matutinas signa
pulsarentur, ipse nullo usus sustentamine ecclesiam adiit, et
quod undecim mensium spatio antea non fecerat, chorum in-
gressus est. In crastino autem, divinis rite celebratis obsequiis,
sacræ Communionis participatione meruit saginari.

Ut monachus præfatus visionem quam viderat revelaverit.

His ita gestis, idem frater religiosa monachorum sollicitu-
dine propensius convenitur, obnixius postulatur, ut quæ sibi
dormienti acciderant, et quæ viderat, redificationis gratia inti-
maret; multa enim sibi ostensa fuisse ex signis evidentibus,
quæ viderant, intelligentes, qui verba ejus expergiscentis pri-
diæ audierant et lacrimas ejus indesinentes videbant. Quod¹
aliquandiu se facturum dissimulante, cum illi petendo vehe-
menter instarent, quæ inferius digesta sunt, interfluentibus
jugiter lacrimis, et gemitu vocem crebrius absorbente, narravit.
"Cum," inquit, "gravi et proluxa, sicut vidistis, corporis
"infirmitate deficerem, et Deum ore ac mente benedicerem,
"gratiasque Illi referrem, quod me indignum paterno verbere
"castigare dignaretur, postposita omni spe sospitatis recupe-
"randæ, cœpi, prout potui, meipsum præparare quo citius
"futuri sæculi calamitates evaderem, dum essem de corpore
"evocandus. Dum hæc mecum sedulus agerem, incidi in
"temptationem, ut Dominum postularem quatinus mihi quo-
"cunque modo revelare dignaretur, qualis esset futuri sæculi
"status, quæ animarum de corpore exemptarum post hanc
"vitam foret conditio; quatinus his cognitis liquidius dinos-
"cerem quid mihi in brevi, ut putabam, migraturo sperandum,
"quid metuendum existeret, ut perinde in amore divino pro-
"ficerem, dum in hac vita ancipiti fluctuarem. Continuis

¹ Quod] Quo, W.

A.D. 1196. " itaque votis meis satisfieri cupiens, nunc Dominum mundi
 Vision of " Salvatore, nunc Matrem Ejus Virginem gloriosam, nunc
 the future " simul omnes Dei electos invocabam, licet specialiter per
 state by a " intercessionem piissimi sanctique confessoris Nicholai spera-
 monk of " rem consequi piæ petitionis effectum. Et ecce nocte quadam,
 Eynsham. " imminente Quadragesimæ initio quam proxime transegimus,
 " mihi paululum dormienti astitit quædam reverenda persona
 " et omnino decora, quæ me verbis dulcissimis in hunc modum
 " aggreditur; 'O fili,' inquit, 'carissime, multa tibi est pre-
 " 'candi devotio, magnaue intentionis tuæ perseverantia; nec
 " 'poterit apud clementiam Redemptoris inefficax esse tam
 " 'continuus orationis tuæ conatus. Veruntamen amodo ani-
 " 'mæquior esto, et orationi devotus insiste; quia proculdubio
 " 'piæ petitionis celerem consequeris effectum.' Et his dictis,
 " alloquentis imago cum ipso est ablata sopore.

*Ut idem monachus crucem Domini adorans eam sanguinolentam
 conspexerit.*

" Evigilans autem visionem fixo servavi animo, decursoque jam
 " sex hebdomadarum spatio, cum in nocte Dominicam Cœnam
 " præcedente ad matutinas¹ surrexissem, et a vobis disciplinas,
 " sicut meministis, accepissem; tantam inter hæc mentis dulce-
 " dinem mihi sensi infusam, quod die sequenti flere jugiter dul-
 " cissimum habui, sicut vos propriis oculis conspexistis. Deinde
 " nocte proxima, id est, Parasceue, instante jam hora, qua ad
 " matutinas¹ surgendum erat, placidum fui resolutus in somnum.
 " Tunc vocem hanc nescio cujus ministerio delatam audiui;
 " 'Surge,' inquit, 'et ingressus oratorium, accede ad altare
 " 'quod in veneratione Sancti Laurentii consecratum est; et
 " 'retro aram ipsam invenies crucem, quæ in die Parasceues a
 " 'conventu adorari solet; quia nisi hoc modo feceris, a te die
 " 'crastino nil² poterit adimpleri; grandis enim tibi restat via,
 " 'crucemque ipsam in memoriam Salvatoris devotus³ adorans,
 " 'cordis contriti et humiliati sacrificium offer, sciturus certis-
 " 'sime acceptum Domino fore tuæ devotionis holocaustum;
 " 'cujus ibidem pinguedine donaberis affluenter.' Sic discusso
 " sopore, evigilavi, et cum fratribus, ut mihi videbatur, ma-
 " tutinas¹ auditorus perrexi. Quibus a conventu initiatis,
 " seniore quendam vestibis albis indutum in vestibulo
 " ecclesiæ obvium habui, qui unus ex illis erat, a quo nocte

¹ matutinas] matutinos, B. O. W. | ³ devotus] om. W.

² nil] ñ, B. O. W.

" præcedenti disciplinas accepi, quem nutu solito ad dandam A.D. 1196.
 " mihi disciplinam invitans, capitulum ingredimur, et voti Vision of
 " compos effectus ad oratorium redimus. Tunc solus ad altare the future
 " mihi in somnis ut didici¹ progrediens, calciamenta deposui, state by a
 " genibusque in pavementum flexis, ad locum tendi quo² ad³ monk of
 " inveniendum audieram crucem Salvatoris. Inveni eam, sicut f. 13 b.
 " mihi prædictum fuerat, et mox totus in lacrimas resolutus,
 " corporeque toto in terram, prostratus, ipsam devotissime
 " adoravi. Denuo genibus impressis ad vultum imaginis, ore-
 " que et oculis eam deosculans, in frontem mihi sentio guttas
 " quasdam suaviter instillasse, et digitos admovens, ex rubore
 " sanguinem deprehendi. Vidi præterea ex [latere] crucifixi
 " ita cruorem emanare, ut sole^t vivi hominis vena fleubotomo⁴
 " incisa. Suscepi autem manu mea, quot nescio, guttas dis-
 " tillantes, et exinde oculos, aures, et nares devote linivi.
 " Postremo an in hoc peccaverim ignorans, unam ejusdem
 " sanguinis guttam ex nimio cordis desiderio deglutivi; re-
 " liquum vero, quod pugillo receperam, servare decrevi.

Ut idem monachus de corpore eductus primum locum pœnalem intraverit.

" Cruce Dominica in hunc modum adorata, mox retro me
 " sonitum audiavi a sene venerando, a quo nocte præcedenti
 " disciplinas accepi. Tunc relictis juxta altare calciamentis
 " et baculo, quo ordine nescio, in capitulum deveni; et post
 " disciplinas sex vicibus, ut prius feceram, iteratas, absolutio-
 " nem percepi. Ipso itaque in sede abbatis denuo residente,
 " prostravi me coram eo, et accedens ad me hoc solum dixit,
 " 'Sequera me.' Cumque me erexisset ut starem, tenebat
 " manum meam dexteram tam firmiter quam leniter; habui-
 " musque jugiter manus consertas omni tempore, quo sensibus
 " corporis mente absens fui. Incedebamus igitur per viam
 " planam, recto Orientis tramite, quousque pervenimus in
 " regionem quandam nimis spatiosam, visu horrendam, palus-
 " tri situ et luto in duritiem inspissato deformem. Erat
 " ibi hominum sive animarum tanta multitudo, quantam nemo
 " sufficeret aestimare, variis et inenarrabilibus exposita imma-

¹ *ut didici*] Written by Par. over *notatum*, which is expuncted. O.W. have *notatum*.

² *quo*] ubi, W., though O. has *quo*.

³ This addition of Paris spoils

the sense. C. C. C. 43 has *vesillum*. The passage is not in Cott. Calig. A. 8.

⁴ *fleubotomo*] Par. inserts *vel -mia*, i.e. *fleubotomia*.

A.D. 1196. " nitatibus tormentorum. Ibi erat utriusque sexus, universæ
 Vision of " conditionis, professionis, et ordinis turba innumerabilis, om-
 the future " niumque peccatorum admissores diversis addicti suppliciiis
 state by a " pro varietate professionum et generibus delictorum. Vidi
 monk of " et audiui per lata¹ illius campi spatia, cujus metas nulla
 Eynsham. " circumspiceret acies oculorum, miserorum choros miserabi-
 " liter nimis turmatim collectos, et gregatim criminum pari-
 " litate et professionum similitudine constrictos, pariter et
 " pariliter æstquare et dissimiliter sub pœnarum cumulis eju-
 " lare. Quoscumque vidi pro quibuscumque peccatis afflictos,
 " liquido advertēbam et peccati eorum genus et modum et
 " satisfactionis qualitatem, qua vel de reatu suo pœnitendo
 " vel aliorum remediis meruissent in illo pœnali exilio ad
 " ingressum cœlestis patriæ præparari. Universi itaque ibi
 " constituti capessendæ salutis aliquando spem habebant.
 " Quosdam vero graviora cernebam æquanimius perferre sup-
 " plicia, et quasi de conscientia sibi repositæ mercedis, hor-
 " rendam quæ perferebant tormenta, levia reputare. Nonnullos
 " conspiciebam de loco, quo torquebantur, subito exilire, et
 " viam ad ulteriora tendentem oculus festinando carpere; quos
 " repente emergens ab imis flamma, dirissime conflatos
 " cum tridentibus et flagris et apparatu vario tormentorum
 " accurrentibus denuo tortoribus, pœnis restituebant,² in eos
 " sævitiam omnem iterum exacturi. Nihilominus sic cæsi, sic
 " exusti, et cædendo præcordialiter discerpti, denuo evadentes
 " simili semper conditione ulterius tendebant, de gravissimis
 " ad tolerabiliora jugiter succedentes. Quibusdam vero de
 " atrocissimis ad crudeliora non profectus, sed³ miserabilis re-
 " stabat defectus. Et singuli quidem secundum vel quod suis
 " pristinis juvabantur vel impediabantur meritis, vel bonorum
 " operum beneficiis amicorum. Infinitæ erant, quas vidi, spe-
 " cies pœnarum. Hi ad ignem torrebantur; hi in sartagine
 " frigeantur;⁴ hos ungues ignei ad ossa usque et compagum
 " dissolutionem radendo sulcabant; hos balnea pice et sulphure
 " cum fœtore horrifco et liquaminibus æris et plumbi cum
 " aliis metallorum generibus excoquebant. Istos monstruosi
 " vermes venenosus rodebant⁵ dentibus; illos denso ordine
 " substrati sudēs flammatis aculeis recipiebant. Tortores un-
 " guibus distrahebant, flagellis horribilibus cædebant, diroque
 " cruciatu laniabant. Multos pridem agnitos mihiq̃ue in sæculo

¹ lata] late, B. O. W.

² Sic, Wendover altering his original and spoiling its grammar.

³ sed] om. W.

⁴ Par. adds in the margin *vel frizabantur*.

⁵ rodebant] rodiebant, B.

" familiares ibidem exitu vario afflictos consexi; quorum A.D. 1196.
 " alii episcopi, alii abbates fuerunt, alii in dignitatibus di- Vision of
 " versis, quidam in clero, quidam in sæculari foro, quidam the future
 " in claustris; quos omnes quantum in vita priori minoribus state by a
 " fuerant honorum suffulti privilegiis, tantum illos poenis monk of
 " levioribus visebam addictos. In veritate dico, quod speciali Eynsham.
 " quadam acerbitate poenarum præ cæteris universos ang
 " perspiciebam, quos iudices aliorum vel prælatos nostra
 " ætate noveram extitisse. Longum nimis esset, quid singuli
 " meruissent, quidve paterentur, licet hoc mihi de omnibus
 " foret conspicuum, exponere; sed testis mihi Deus est, quod
 " si quempiam, qui omnes caros meos et carnaliter amicos
 " occidisset, talibus viderem suppliciiis deputatum, milies, si
 " fieri posset, pro ejus ereptione mortem susciperem tempo-
 " ralem; præcipue cum omnia, quæ ibi poenalia sunt, doloris
 " et angustiae, amaritudinis et miseriae modum excedant et
 " mensuram.

De secundo loco poenali purgatorii et poenarum varietate.

" Postquam hoc poenale transivimus exitium,¹ ego et dux
 " meus ex transverso prætermeavimus illæsi, sicut et alios
 " fines tormentales quos inferius memorabor. Post hunc igitur
 " ad alterum devenimus locum tormentorum; mons enim
 " nubibus ipsis celsitudine sui poene contiguus locum dis-
 " terminabat utrumque, cujus nos juga tam facili grossu
 " transegimus quam veloci. Erat itaque sub remoto montis
 " ipsius latere vallis profundissima et tenebrosa, altrinsecus
 " rupium jugis eminentissimis cincta, cujus latitudinem nul-
 " lius superaret aspectus. Ima vallis ipsius, fluvium an
 " stagnum nescio, amplitudine tenebat latissimum et teterrimo
 " latice horrendum, quod nebulam² intolerabilis foetoris jugiter
 " exhalabat. Imminens vero ex hac parte stagni montis latus
 " rogi ad ipsos usque cæli cardines emittebat. Ex opposito
 " autem promuntorio collis ejusdem tanta frigoris immanitas,
 " certatim nivis et grandinis sævientibus procellis, rugebat, ut
 " illo eatenus algore nihil poenalius me putaverim conspexisse.
 " Tractus vallis præscriptæ et utriusque montis latera, quæ
 " frigoris ignisque facies horrenda invaserat, ita multitudine
 " fervebant animarum, ut solent alvearia crebra apum examine
 " referta scatere. Quibus hoc fuit generale supplicium, quod
 " nunc in amne foetido mergebantur, nunc inde erumpentes,

¹ exitium] exercitium, W.

| ² nebulam] nebula, W.

A.D. 1196. " hinc obviis ignium voluminibus vorabantur, ac demum fluctuantibus flammarum globis, tanquam fornacis scintillæ in f. 14. " editum delatæ et in alterius ripæ profunda demissæ, turbulentibus ventorum, frigoribus nivium, et asperitatibus grandinum reddebantur; inde præcipitatæ¹ et quasi violentia tempestatum refugientes, iterum fœtoribus fluvii et incrementationibus debacchantis incendii trudebantur. Quosdam flammæ, quosdam frigora diutius cruciabant, et quidam in amnis fœtore moram ducebant largiorem; alios, quasi oleas in prelo, ita mediis in flammis comprimi, quod dictu horribile est, et indesinenter arctari visebam. Omnium igitur, qui illic cruciabantur, ista fuit conditio; quod ad perficiendam purgationis suæ plenitudinem, omnia illius loci² a principio usque ad finem permeare spatia cogebantur. Maxima tamen et multiformis erat ibi afflictorum distinctio; quia istis levior et ocior indulgebatur, pro meritorum qualitate et collatorum sibi post funera beneficiorum quantitate, transitus, et majoribus obnoxii reatibus, et restrictioribus adjuti remediis supplicio graviori et diutino tenebantur. Omnibus vero quanto plus ad finem loci² illius proximabant, eo mitior cruciatus restabat. Crudelissimam enim in principio constituti pœnam sentiebant, licet non omnes eam æqualiter pertulissent. Levissima loci istius tormenta immaniora fuerunt quam loci superius inspecti immanissima. In hoc vero pœnali loco, multo plures notorum meorum quam in purgatorio superiori repperi et agnovi. Quibusdam tamen utrobique locutus sum; inter quos aurificem quendam mihi in sæculo notissimum conspiciens, agnovi. Ductor autem meus cernens me illum diligentius intueri, sciscitatus est si ipsum cognoscerem. Audiens quoque illum mihi fuisse notissimum, ait; 'Si eum nosti, loquere illi.' Ipse vero intuens nos et recognoscens, ineffabili gestu lætitiæ applaudebat viro qui me ducebat; expansisque manibus ac crebra totius corporis inclinatione illum veneratus, atque pro impensis sibi beneficiis salutans, inexplicabiles gratiarum retulit actiones. Cumque tandem frequenter repeteret, 'Sancto Nicholae, miserere mei,' quem vultum præferre angelicum multotiens admirabar, nihil mihi dulcius eatenus audivi, cum ductoris mei Sancti Nicholai, quem semper amavi, colui, et dilexi, nomen celebre recognovi, a quo salutem tam corporis quam animæ obtinere sperabam. Tunc a me requisitus aurifex, quomodo tam cito adeo immania pertransisset tormenta, quæ eum transmeasse conspexi, re-

¹ *præcipitatæ*] precipitare, B. | ² *loci*] laci, B. O. W.

" spondit; 'Tu,' inquit, 'carissime, et omnes noti mei in sæculo, A.D. 1196.
 " 'cui ante mortem meam temporalem vidistis omnia fidei Vision of
 " 'Christianæ denegata subsidia, velut confessionem et viati- the future
 " 'cum, pro perduto [me] habuistis, nesciens¹ præsentis domini state by a
 " 'mei misericordiam, Sancti videlicet Nicholai, qui me infe- monk of
 " 'licem servum suum non est passus meritam perpetuæ Eynsham.
 " 'damnationis mortem subire. Nam modo et semper, ex
 " 'quo his pœnis subactus fui, cum graviori angebar supplicio,
 " 'ipsius sum visitatione clementissima recreatus. In aurificio²
 " 'autem, quo fraudes in sæculo nonnunquam commisi, nunc
 " 'atrociissime luo; dum frequenter in cumulum nummorum
 " 'ardentium præcipitatus, intolerabiliter exuror, ipsosque
 " 'denarios ignitos ore vorare hianti frequenter compellor,
 " 'quæ omnia interiora mea comburunt. Sæpius insuper eos
 " 'numerare coarctor, ex quibus digitos manusque pessunda-
 " 'tos me habere condoleo et combustos.' Inquisivi denique
 " 'ab eo, si homines quovis remedio tam horrendum possent
 " 'evitare supplicium. Ad quod ille suspirans ait, 'Si cotidie
 " 'scriberent in frontibus et circa locum cordis digito, *Jesus*-
 " '*Nazarens rex Judæorum*, fideles proculdubio conservaren-
 " 'tur immunes, et post mortem loca ipsa decore clarissimo
 " 'choruscarent.' Hæc et alia multa ab isto audiui, sed ad
 " 'alia scribenda festinantes, quæ modo dicta sunt, sufficiant.

De tertio loco pœnali et multiplici varietate tormentorum.

" Relinquentes, ego scilicet et dux meus, jam dictam vere
 " lacrimarum vallem, quam secundo adivimus loco, perveni-
 " mus ad campum maximum in demerso quodam terræ gre-
 " mio situm, et ab universorum præter tortores, dæmones,
 " et animas³ tortas sequestratus videbatur accessu. Tege-
 " bat autem superficiem illius chaos maximum quoddam et
 " horrificum, quo permixti rotabantur fumus sulphureus et
 " intolerabilis nebula fœtoris cum flamma picea nigredine
 " permixta, quæ in montium instar hinc inde consurgens
 " per inane illud horribiliter spargebatur. Planities loci illius
 " multitudine vermium constrata scatebat, ut junco solent
 " domorum aræ operiri. Et hi super omnem æstimationem
 " horridi, deformes, et monstruosi, terribili oris rictu et naribus
 " ignem spirantes execrabilem, turmas miserorum voracitate
 " inextricabili lacerabant. Quos jam assumptos dæmones
 " ubique discurrentes, insanientium more in miseros sævientes,

¹ *nesciens*] nescientes, O. W.

² *aurificio*] aurifico, B.

³ *animas tortas*] animabus tortis,

B. O. W.

A.D. 1196. " nunc eos frustatim ignigeris truncabant ferramentis, nunc
 Vision of " omnem carnem ad ossa funditus abradebant, nunc igni in-
 the future " jectos, ut solent metalla, liquefaciebant eos, et in modum
 state by a " ignis ardentis eos eandentes reddebant. Parum est, Deum
 monk of " testor, immo nihil quod refero de pœnis loci illius; novit
 Eynsham. " enim Deus in brevissimo temporis spatio centum vel am-
 " plius omnimodis pœnarum diversitatibus annullatos et mox
 " restitutos, iterumque in nihilum pœne redactos ac denuo
 " redintegratos eos intuebar, quos eo loci vita perdita cru-
 " ciari cogebat. Quarum vicissitudinum nullus erat finis,
 " nec meta aliqua, nec terminus ullus. Ignis enim illius tam
 " edax fuit incendium, ut quasi tepere crederes, in compara-
 " tione illius, quicquid comburere solet vel fervere. Vermes
 " autem dirupti et mortui ac in frusta comminuti sub infeli-
 " cibus in congeriem glomerabantur,¹ qui in putredinis illius
 " fœtore tabis tam execrandæ adeo universa replebant,² ut
 " fœculentia illa omnem prædictarum pœnarum excederet
 " cruciatum. Restat adhuc quod his omnibus magis exosum,
 " grave pariter ac verecundum, damnaticii loci illius tolerare
 " cgebantur. Omnes enim qui ibi puniebantur, sceleris, quod
 " nec nominari licet a Christiano, sed nec etiam ab ethnico
 " quolibet vel pagano, in sæculo fuerant patratores. Hos
 " itaque monstra quædam ingentia, igneam qualitatem præ-
 " ferentia, visu autem super omnia quæ excogitari valent
 " horrida et horrendo terribilia, jugiter impetebant; et quam-
 " libet³ renitentes ac multum refugientes, sibi genere abusionis
 " damnabili permisceri cgebantur. Ita enim inter nefandos
 f. 14 b. " complexus præ nimio dolore palpitabant, rugiebant, et ulu-
 " labant; et deinde velut exanimati et in mortem deficientes
 " collabebantur, excipiendi mox cruciatibus innovatis. Horreo
 " referens et sceleris obscenitate in memet ipso supra modum
 " confundor, dum mihi eatenus inauditum fuerat et inopina-
 " bile, utrumque sexum talibus immunditiis fuisse aliquatenus
 " depravatam. Et proh dolor, talium caterva tam innumera-
 " bilis quam miserrime miserabilis reperiebatur ibidem. Per-
 " sonas multorum illo in loco nec aspexi nec agnovi; quia
 " tormentorum et obscenitatis enormitas ac fœtoris immanitas
 " nimium mihi ingerebat horrorem. Unde mihi supra modum
 " molestum fuit, vel ad breve momentum ibi consistere, vel
 " quæ ibidem fiebant intueri. Denique inter lamentabiles
 " querimoniarum ululatus, dum clamaret unusquisque eorum,
 " Væ mihi, væ mihi, quare peccavi, quare pœnitendo peccata

¹ *glomerabantur*] *glomerantur*, B. | ³ *quamlibet*] *quamvis*, W.

² *replebant*] *replebat*, B. O. W.

“ ‘non correxi?’ adeo illos suppliciorum dolores ingeminabant A.D. 1196.
 “ singuli, ut plangentium clamorem vociferatione continua pu- Vision of
 “ tares in toto mundo audiri. state by a
 monk of
 Eynsham.

De quodam legista et ejus cruciatu.

“ Verum licet, quantum potui, quæ ibi fiebant refugerem
 “ intueri, unius tamen clerici, quem olim agnoveram, non
 “ valebam evitare conspectum. Hic suo tempore eorum, quos
 “ legistas et decretistas appellant, peritissimus habebatur;
 “ unde in redivisibus ecclesiarum ampliatus cum affluentibus
 “ indies opibus abundavit. Hunc in poenis execrabilibus repper-
 “ riens, multum calamitatis pondus, quo premebatur, mirabar.
 “ Et cum inquirerem, utrum misericordiam se aliquando con-
 “ secuturum speraret, respondit; ‘Væ,’ inquit, ‘væ, væ mihi,
 “ ‘scio scio quod citra diem judicii omnino misericordiam
 “ ‘non merebor; an autem vel tunc, incertum habeo; quia
 “ ‘semper ex quo in hæc mala devolutus sum, deterioratur
 “ ‘pœna mea, trahens me de pessimis ad pejora.’ Cui ego;
 “ ‘Et quare in extremis non es confessus peccata tua, nec
 “ ‘egisti poenitentiam?’ Et ille; ‘Quia recuperandæ sanitatis
 “ ‘spem habebam, et fallente Diabolo, erubui tam turpia con-
 “ ‘fiteri facinora, ne despectior haberer inter eos, in quibus
 “ ‘gloriosus et male splendidus apparebam. Levia enim¹ quæ-
 “ ‘que peccata confessus sum presbytero; et interroganti, an
 “ ‘aliorum essem conscius peccatorum, præcepi ut tunc abiret,
 “ ‘ut iterum, si quid memoriæ occurreret, sibi denuo inti-
 “ ‘marem. Quo recedente et non longius progresso, incipie-
 “ ‘bam mori; ille a ministris meis reaccersitus jam me
 “ ‘invenit hominem exuisse. Nihil igitur de mille generibus
 “ ‘pœnarum, quas omni die perfero, sic me excruciat, quo-
 “ ‘modo² erroris mei, quo tenebar in sæculo, nefanda repræ-
 “ ‘sentatio, qua cogor actualiter turpitudini antiquæ passionis
 “ ‘deservire. Præter enim supplicii indicibilis vehementiam,
 “ ‘confusione intolerabilius premor, dum in conspectu om-
 “ ‘nium de tantis flagitiis execrabilis existo.’ In momento
 “ ‘autem, dum hæc diceret, innumeris eum modis excruciaci
 “ ‘conspexi, et in ipsis cruciatibus velut in nihilum redigi, et
 “ ‘instar plumbi quasi in liquidum per vim caloris dissolvi.
 “ ‘Sanctum etiam, qui astabat, Nicholaum soiscitatus sum, si
 “ ‘possent talia tormenta aliquo remedii genere relevari. Et
 “ ‘ille; ‘Cum venerit,’ inquit, ‘dies Judicii, tunc Christi fiet
 “ ‘voluntas; Ipse enim novit corda omnium solus, et tunc

¹ enim] tantum, W.

| ² quomodo] quam, W.

A.D. 1196. "quod justum viderit, retribuet universis." Cum autem
 Vision of "postea reversus sum ad corpus, venit ad me sacerdos ille,
 the future "cui levia tantum confessus fuerat; et Deum testans coram
 state by a "multis verissima esse quæ dixi, cum nullus præter ipsum
 monk of "ista cognoverit. De pœnis autem multorum quæ¹ vidi, hic
 Eynsham. "prætermitto inserere, timens ne si plura ponerem, lectori-
 bus ad alia tendens fastidium generarem. Hæc enim pauca
 "de multis breviter excerpta sufficiant.

*De visionis quam idem monachus vidit de æterna gloria
 beatorum.*

"Executis pro parte his quæ de pœnis et locis pœnalibus
 "vidimus miserorum, restat nunc ut de solatiis quiescentium
 "et æterna gloria beatorum, quæ fide oculata perspeximus,
 "proferamus. Postquam diutius per diversorum genera sup-
 "pliciorum incedentes, ut supra memoravimus, varios misero-
 "rum labores inspeximus, nobis ad interiora tendentibus
 "lumen cœpit paulatim gratissimum apparere; hinc odoris
 "suavissimi fragrantia, inde campi multimoda florum jocun-
 "ditate vernantis amœnitas, incredibilem nobis præstitit vo-
 "luptatem. In hoc campo hominum sive animarum milia
 "repperimus infinita, post excursa supplicia in felici jocundan-
 "tium quiete lætantes. Quos autem in prima illius campi
 "margine invenimus, albis quidem sed non satis nitentibus
 "utebantur vestibus; nigredinis tamen aut ejuslibet maculæ
 "nihil eis videbatur inesse, licet minoris gratia candoris pol-
 "lerent. Inter quos plerosque mihi dudum notos conspexi.
 "Nam abbatissam quandam de pœnis nuper egressam ibidem
 "recognovi, quæ vestibus immaculatis, parum tamen candidis,
 "utebatur. Priorem quandam ibi vidi et agnovi cum spiriti-
 "bus justorum beata quiete pœnis omnibus exemptum, certa
 "expectatione divinæ visionis, qua erat remunerandus, in-
 "comparabiliter lætorem. In eisdem locis quandam vidi
 "sacerdotem, qui cum bonæ vitæ exemplis ita gratiam præ-
 "dicationis habebat conjunctam, ut non solum in parochiis
 "quas regebat, sed et populum longe positum a criminibus
 "mortiferis revocabat; atque Deo cooperante aliis per eum
 "multis ac sibi inenarrabilis gloria restabat.

De secundo loco quietis et gloria ibidem quiescentium.

"Hinc autem ad interiora prædictæ amœnitatis [loca acce-
 "dentibus] nobis major semper et lucis claritas, et odoris sua-

¹ quæ] quas, W. q., O.

"vitas, candorque ibidem degentium, et jocunditas arridebat. A.D. 1196.
 "Omnes vero, quos locus iste tenet, supernæ Jerusalem cives Vision of
 "sunt ascripti; qui pœnas universas tam facile transierant, the future
 "quam vitis mundanis minus fuerant irretiti. Et quæ jam pro- state by a
 "gressi vidimus, non lingua retexere, non digne valet humana monk of
 "infirmas explicare. Quis enim digne verbis exponat, Eynsham.
 "liter in medio spirituum beatorum, quorum milia infinita
 "ibi circumstabant, velut præsentia in hac sacra solenni-
 "tate passionis Dominicæ, pius humani generis Redemptor,
 "tanquam in crucis stipite appensus, flagellis toto corpore
 "cruentus, sputis dehonestatus, spinis coronatus, clavis con-
 "fossus, lancea perforatus, per manus et pedes rivi purpurei
 "coloris defluebant, ex sacro autem latere Ejus sanguis stilla-
 "bat et aqua? Hinc Mater non jam tristis et anxiosa, sed gau-
 "dens et vultu serenissimo, tanto tamque ineffabili astabat spec-
 "taculo. Jam vero quis unquam mente conciat, quanta cum
 "alacritate ad hoc spectaculum undique concurrebatur, quæ in f. 15.
 "tuentium erat devotio, quis adorantium concursus, quantæ pro
 "tantia beneficiis gratiarum actiones? Hæc mihi altius reco-
 "lenti, dolor nescio an devotio animum distrahunt infelicem;
 "stupor et admiratio me mihimet quodam modo alienum red-
 "dunt et absentem. Quid vero devotionis,¹ quod his contumeliis
 "Diabolus vincitur, Tartarus debellatur, arma ejus diripiuntur
 "et spolia, homo perditus reparatur, et præda dæmonum inferni
 "erepta ergastulo in cælo choris inseritur angelorum? Multa
 "quæ hic vidi et audiui, referre pertimesco; eo quod insolita
 "et multis incredibilia videantur. Denique post moram non
 "modicam in tam beata visione expletam, visio ipsa repente
 "disparuit; et loco, ubi gloria tanti sacramenti steterat, ado-
 "rato, singuli ad sedes proprias cum lætitia redierunt. Et
 "ego ducem meum inter mansiones beatorum plenus admira-
 "tione ad interiora, sequebar. Hic jam consistentium candor,
 "hic odor fragrantia, hic inestimabilis laudes Deo canentium
 "harmonia.

De tertio amantitatis loco et visione Dei.

"Multo inter hæc jam emenso viæ spatium, et crescente ante
 "nos locorum jocunditate, vidi eminens quasi murum cristalli-
 "num, cujus altitudo pervideri non potuit nec meta longitu-
 "dinis comprehendi. Quo jam appropinquantibus nobis, portam
 "vidi introrsus lucidissima claritate micantem, apertumque
 "ejus vidi aditum, sed crucis unius obice signatum. Acce-

¹ Sic.

A.D. 1196. "debat illuc multitudo eorum catervatim, qui viciniore erant,
 Vision of "ingredi exoptantes. Crux vero in medio portæ sita, nunc se
 the future "attollens ad superiora, latum adventantibus pandebat ingres-
 state by a "sum; ima denuo petens intrare cupientibus negabat inces-
 monk of "sum. Quam gaudenter ingrediebantur admissi, vel quam
 Eynsham. "reverenter subsistebant exclusi, crucis elevationem iterum
 "præstolantes, exprimere non sufficio. Substitit hic mecum
 "aliquandiu ductor meus; sed tandem accedentibus nobis,¹ crux
 "erigitur, iter ingressuris patet; socius libere ingreditur,
 "subsequebar et ego. Verum crux ex improvise descendit
 "super manus nostras, meque a ducis mei consecratu arcebat.
 "Quod cernens ego ac² nimium pertimescens, ista ductoris mei
 "monita audiavi; 'Ne paveas,' inquit; 'fidem tantum habeto
 "'in Deum, et securus ingredere;' et redeunte fiducia, crux
 "ingressum concessit, et intravi. Quantus vero fulgor inæsti-
 "mabilis claritatis, quantaque luminis gratia interius universa
 "repleverit, a me nemo requirat; hoc enim [nec] verbis expri-
 "mere, sed nec mente sufficio recordari. Splendor ille blandus
 "et choruscus sic intuentem in se rapiebat, sic nitoris immen-
 "sitate super se efferebat, ut nihil in ejus comparatione esse
 "crederem, quicquid me contigit eatenus insperxisse. Nam
 "splendor ille, quamvis inæstimabilis esset, intuentis tamen
 "non reverberabat, sed potius acuebat obtutum. Inferius autem
 "intuenti nihil aliud occurrebat nisi lux et murus, ut dictum
 "est, cristallinus. Erant quoque ab imo usque [ad] sum-
 "mitatem ejus gradus mira pulchritudine dispositi, per quos
 "ascendebant lætantium agmina, mox ut erant per januam
 "intromissi. Nullus fuit ascendentium labor, difficultas nulla,
 "nec quælibet in ascensu³ mora, quia semper superior quam
 "inferior gradus alacrius scandebatur. Ad altiora vero oculos
 "dirigens, conspexi in throno gloriæ residentem Dominum et
 "Salvatorem nostrum in specie humana; et in circuitu ascen-
 "dentes et cum gratiarum actione adorantes Eum, ut mihi
 "videbatur, quingentorum vel septingentorum spiritus bea-
 "torum, qui nuper itinere, quo prædictum est, ad locum
 "throni conscenderant. Mihi autem certissime constat, quod
 "locus ille quem videbam non erat cælum cælorum, ubi
 "videbitur Deus Deorum in Syon, sicuti est in Majestate Sua;
 "sed inde, remota jam omni difficultate et dilatione, ascen-
 "ditur ad cælum illud, æternæ Deitatis visione beatum. In
 "hac tamen visione tantum lætitiæ et gaudii, tantum jocun-
 "ditatis animo concepi et exultationis, ut quicquid humana

¹ nobis] om. W.² ac] om. W.³ ascensu] assensu, B.

" explicari potest industria, minus sit ad exprimendum cordis A.D. 1196.
 " mei gaudium, quod ibidem percepi.

Vision of
the future
state by a
monk of
Eynsham.

Ut idem monachus ad corpus reductus fuerit.

" His igitur et aliis innumeris visis et auditis, sanctus Dei
 " Nicholas mihi breviter est locutus; 'Ecce,' inquit, 'fili,
 " 'jam pro parte, ut petisti, sæculi statum, pericula errantium,
 " 'supplicia malorum, purgatorum quietem, gaudia eorum qui
 " 'jam ad cæli curiam perveniunt, passionis Dominicæ mysteria,
 " 'ut tibi fuit possibile, conspexisti. Jam tibi ad tuas sæculi
 " 'redeundum est pugnæ; percipies autem, si perseveraveris
 " 'in timore Domini, quæ oculis tuis vidisti, et multa his
 " 'majora, si corpore immaculato et corde innocenti ultimæ
 " 'vocationis tuæ diem studueris præstolari.' Dum adhuc
 " mecum talia loqueretur, subito audire cœpi classicum miræ
 " suavitatis, quasi totius mundi campanæ, vel quicquid sonoro-
 " rum est, una simul pulsatione concuteretur. In hoc classico
 " mirabilis suavis et varia melodiarum permixtio, magnitudine
 " an dulcedine nescio plus stupenda fuit. Ad tam insolitum¹
 " auditum sollicite intentus ac nimium animo suspensus, mox
 " ut desiit audiri, a ducis mei comitatu destitutus fui. Viri-
 " busque corporis redeuntibus, et oculis in usum videndi
 " patefactis, pristinæ aegritudinis molestia funditus deleta ac
 " debilitate penitus exclusa, validus et fortis, licet moestissimus
 " et anxius, coram vobis resedi. Reditus itaque mihi, cum
 " a fratribus audivi jam Paschalem adesse festivitatem, tunc
 " certius animadverti, classicum illum hoc innuisse quod etiam
 " apud cives cælestes non sine ineffabili jocunditate atque
 " festiva celebritate recolitur salutis humanæ mysterium, quod
 " in solennitate Paschali operatus est in medio terræ, Qui
 " eodem momento olim cælum et terram ex nihilo creavit,
 " Jesus Christus Dominus noster; Cui est cum Patre cœterno
 " et Spiritu Sancto honor et imperium per infinita sæcula
 " sæculorum. Amen."

De morte Henrici regis Jerosolimorum.

Cont. Will. Eodem² tempore Henricus de Campania, rex Jerosolimitanus, Death of
 Tyr. iii. 27. qui regi Guidoni successerat, de fenestra eminentiori cujusdam Henry of
 f. 269 b. coenaculi in plateæ pavimentum corruens, fractis cervicibus, Champagne,
 Id. f. 269. expiravit. Erat autem nepos regum Francorum et Anglorum, king of
 Jerusalem.

¹ W. ins. *autem*.

² In the margin an inverted crown is drawn.

- A.D. 1196. Philippi videlicet et Ricardi, ex filia¹ Lodowici regis Fran- Cont. Will.
corum patris Philippi, quem susceperat ex Altenor regina sua, Tyt. iii. 27.
f. 15 b. quam et rex Anglorum Henricus pater regis Ricardi postmodum f. 269.
duxit in uxorem. Defuncto itaque rege jam dicto, status Terræ
Sanctæ necessario regem exigebat. Unde unanimi consensu cleri Id. f. 269b.
et populi electus est vir quidam illustris de regno Francorum
Election of Johannes² de Breines, in re militari experientissimus, qui et
John de in regem coronatus est; sub cujus industria regni negotia sunt
Brienne. plurimum prosperata.

*Rex Ricardus nuncios misit Romam contra archiepiscopum
Rothomagensem.*

- Richard at Anno gratiæ MCMXVII. Rex Anglorum Ricardus fuit in Nor- Hoveden,
Bur-le-roy. mannia apud Burum nimia confusus angustia, eo quod archi- iv. 16.
episcopus Rothomagensis in Normanniam sententiam tulerat
interdicti. Jacebant enim corpora defunctorum insepulta per
plateas civitatum et vicos, quæ³ viventibus foetorem non mini-
mum incusserunt. Misit ergo rex Willelmum Elyensem epi-
scopum⁴ cancellarium suum, episcoposque Dunelmensem⁵ et
Richard sends mes- Lixoviensem⁶ ad curiam Romanam, ut causam suam defenderent
sengers to Rome. contra archiepiscopum memoratum. Sed Willelmus episcopus
Death of Elyensis Romam tendens apud Pictavim diem clausit extre- Diceto,
William Long- mum. Sepultus est autem in abbatis de Pinu⁷ Cisterciensis col. 696.
champ, bp. of Ely, at ordinis, quarto⁸ kalendas Februarii. Socii autem ejus, episcopi Hoveden,
Poitiers. videlicet supradicti, iter propositum expedientes, Romam per- iv. 17.
The rest arrive at Pape, illisque diligenter auditis, post diutinam deliberationem
Rome, and appear be- domni Pape et cardinalium attendentes damna et importu-
fore the Pope. nitates quæ regi in Normannia possent accidere, nisi locus ille
The Pope and car- Andeliaci firmaretur, dederunt archiepiscopo consilium, ut cum
dinals ad- domno suo regi⁹ amicablem componeret, et ab eo reciperet
vise the sufficientem ablaturum recompensationem, juxta proborum
archbishop æstimationem virorum. Asserebant enim bene licere cuilibet
potenti, et consequenter regi Anglorum, terræ suæ infirmiora

¹ Mary, wife of Henry I., Count of Champagne.

² John de Brienne succeeded in 1210. Amaury II.; who had married the widow of Henry of Champagne, was elected on Henry's death. Madden, Hist. Angl. ii. p. 61, note 3.

³ quæ . . . incusserunt] Added by Wendover.

⁴ O. W. ins. et.

⁵ Philip of Poitiers.

⁶ William de Rupierre.

⁷ Notre Dame du Pin, dioc. of Poitiers.

⁸ This date is neither in Diceto nor Hoveden.

⁹ regi] So altered by Par. from rege, which O. W. have.

Hoveden, munire; ne perinde sibi damnum eveniat aut gravatum.¹ A.D. 1197.
iv. 18. Sub hac autem pacis forma nuncii tam regis quam archi- to come to
episcopi adrevertentes, impetraverunt interdicti sententiam terms with
relaxari. Richard.

*Forma pacis factæ inter regem Ricardum et archiepiscopum
Rothomagensem.*

Diceto,
col. 698.

Forma autem pacis et concordie inter dominum regem Agreement
Angliæ et ecclesiam Rothomagensem et archiepiscopum sæpe between
dictum in hunc modum se habet: "Ricardus Dei gratia rex Richard
" Angliæ, et cætera. Cum sacrosancta ecclesia sponsa sit Regis and the
" æterni, et unica Ipsius dilecta per quem reges regnant et archbishop
" principes gubernacula possident, tanto ampliore ei volumus of Rouen.
" devotionem et reverentiam exhibere, quanto certius non
" regiam tantum, sed omnem a Domino Deo esse credimus
" potestatem. Unde sicut venerabilis ecclesia Rothomagensis,
" quæ inter universas terrarum nostrarum plurima celebritate
" dinoscitur eminere, [pro² rerum necessitate vel temporum nos-
" tris ducit utilitatibus opportuna diligentia consulendum],
" sic nos ejusdem matris nostræ commodis et augmentis digna
" compensatione digne duximus respondere. Sane villa de
" Andeli et quibusdam aliis adjacentibus locis, quæ erant
" Rothomagensis ecclesiæ, minus sufficienter³ firmatis, inimicis
" nostris in terram nostram Normanniæ per eadem loca patebat
" ingressus; per quæ incendiis et rapinis, necnon et aliis
" hostilitatis sævitiis, in eandem terram nonnunquam licentius
" grassabantur. Quocirca venerabili patri nostro W[altero]
" archiepiscopo et capitulo Rothomagensi, debitum habentibus
" ad nostra et prædictæ terræ nostræ damna respectum, facta
" est permutatio inter ecclesiam Rothomagensem et archi-
" episcopum W[alterum] ex una parte, et nos ex altera, de
" manerio de Andeli in hac forma. Quod, videlicet, idem
" archiepiscopus de conscientia et voluntate domni Papæ
" Cælestini tertii, et de assensu capituli Rothomagensis ec-
" clesiæ, concessit et in perpetuum quietum clamavit nobis
" et hæredibus nostris prædictum manerium de Andeli cum
" novo castello de Rupe et cum foresta et cum omnibus aliis
" pertinentiis et libertatibus suis, exceptis ecclesiis et præ-
" bendis militum, et excepto manerio de Fraxinis cum perti-
" nentiis suis. Quæ omnia idem archiepiscopus ecclesiæ
" Rothomagensi et sibi et suis successoribus retinuit cum
" omnibus libertatibus et liberis consuetudinibus suis et cum

¹ gravatum] gravamen, O. W.
It is not in Hoveden.

² These words are also omitted
in O. W.

³ sufficienter] sufficient, B.

A.D. 1197. "omni integritate sua in perpetuum.¹ In escambium autem Diceto, Agreement between Richard and the archbishop of Rouen. "manerii prædicti de Andeli cum pertinentiis concessimus et col. 698. "in perpetuum quieta clamavimus ecclesiæ Rothomagensi et "prædicto archiepiscopo et successoribus suis omnia molen- "dina quæ nos habuimus apud Rothomagum, quando hæc "commutatio facta est, integre cum omni sequela et moltura "sua, sine aliquo retinemento eorum quæ ad molendinum "pertinent vel ad molturam, et cum omnibus libertatibus et "liberis consuetudinibus quas solent et debent habere; nec "alicui licebit ibidem molendinum facere ad detrimentum "molendinorum prædictorum. Concessimus eis insuper villam (Abrid- "de Diepe et villam de Buteiles cum omnibus pertinentiis et ged.) "libertatibus, cum manerio de Loures² et foresta de Halier- "munt³ cum feris et omnibus aliis pertinentiis et libertatibus "suis. Hæc autem omnia in escambium habebunt prædicti "manerii de Andeli ecclesia Rothomagensis et archiepiscopus "prædictus et successores sui in perpetuum. His testibus. "Factum est autem hoc escambium apud Rothomagum, anno "gratiæ millesimo centesimo nonagesimo septimo et anno "regni nostri octavo."

Preaching of Fulk of Neuilly in France, and Eustace, abbat of Flai, in England. Illis diebus surrexit in Francia quidam prædicator Cf. Cogges- hale, p. 80. egregius, per quem Dominus virtutes palam operari dignatus est, qui usuram in Francia maxime conatus ést extirpare, quæ dico usura in Franciam ab Italia (Not in Cogges- hale.) transiens nimis pullulaverat, et nobile regnum Franco- rum jam maculaverat. Nomen prædicatori Fulco fuit; Cf. Cogges- hale, pp. 133, 134. qui in Angliam quendam religiosum ad deponenda tem- pora commercii diebus Dominicis abbatem de Flai des- tinavit. Qui veniens illud inconueniens in multis locis delevit. Eo quoque tempore Robertus de Salopesbire MS. Cotton, Faustina, A. 8. f. 136. consecratus est in episcopum de Bangor.

Rex Ricardus corpus Sancti Walerici in Normanniam trans- tulit, et naves ibi multas combussit.

S. Valery burnt and the relicks carried away by Richard. Eodem⁴ tempore suggestum est regi Ricardo, quod naves ex Anglia venire consueverant apud Sanctum Walericum ad deferendum victualia regi Francorum et aliis inimicis suis. Facta itaque illuc equitatione, villam combussit, monachos de- Hoveden, iv. 19.

¹ Two sentences, given in Diceto, are omitted here.

² Louviers.

³ Alihermont.

⁴ The beginning of this chapter is Wendover's.

Hoveden, struxit, feretrum Sancti Walerici cum reliquiis in Norman- A.D. 1197.
iv. 19. niam transvexit. In portu autem illo naves ex Anglia invenit
frumento et victualibus onustas, quarum nautas suspendi præ-
cepit; navibusque combustis, victualia suis militibus erogavit.

Ut rex Ricardus comitem Flandrensem et alios sibi obligavit.

Id. Per idem tempus rex Ricardus, datis muneribus, omnes de Richard
Id. iv. 20. regno Francorum potentiores in sui favorem allexit; Baldewino gains over
comiti Flandriæ pro auxilio suo quinque milia marcas argenti the French
contulit, et ipse regi obsides tradidit, quod sine ipso non compo- nobles.
Id. iv. 19. neret cum rege Francorum. Campani cum Britonibus, relicto His alli-
Id. iv. 20. rege Francorum, regi Ricardo adhæserunt. Willelmus Crepin, ance with
constabularius de¹ Augi, regi Anglorum, vi compulsus, idem² the count
castellum reddidit; quod rex confestim munivit, et rex Fran- of Flan-
corum exercitu congregato illud obsedit. Et dum hæc fierent, ders.
rex Anglorum in Alverniam hostiliter progrediens, decem Surrender
castella regis Francorum et magnam multitudinem homi- castle to
num suorum cepit; sed antequam rex Anglorum rediret in Richard.
Normanniam, rex Francorum cepit Dangu castellum; He invades
concessis militibus, qui in ejus præsidio erant, pro quinquaginta marcis Auvergne,
argenti vita et membris cum³ equis et armis; et rex castellum and Philip
Dangu. retinuit, illudque firmavit.

Ut rex Francorum in Flandria in arcto positus fuerit.

Id. Interea comes Flandrensis B[aldewinus]⁴ castellum Arraz ob- f. 16.
sidione vallavit; quo audito rex Francorum illuc venit cum exer- Siege of
citu copioso; in cujus adventu comes, obsidione relicta, abiit in Arras by
terram suam, insequente illum rege Francorum. Cum autem the count
rex longius processisset inter⁵ paludes et recessus maris, comes of Flan-
ders.
Flandrensis fecit confringere ante et post eum pontes et⁶ Philip is
aquæductus aperire, ita quidem quod neque⁷ procedere neque forced to
redire potuit, nec ad eum poterant victualia deferri. Tunc come to
rex in arcto positus comiti signavit, quod ea intentione illuc terms with
venerat, ut cum eo vel amicabiliter componeret, vel ipsum a the count
of Flan-
ders.

¹ de Augi] A blunder for Dangu, which Hoveden has.

² idem] Written by Par. over an erasure. O. W. have *eundem*.

³ cum equis et armis] Not in Hoveden.

⁴ B.] P., B. O. W.

⁵ inter . . . maris] Added by Wendover.

⁶ et . . . aperire] Added by Wendover.

⁷ neque . . . potuit] Added by Wendover.

A.D. 1197. fidelitate regis Anglorum revocaret. Nunciavit insuper ei, (Not in quod ligius homo ejus erat; unde nec debuit nec decuit illum Hoveden.) coronam suam impugnare. Sed tandem, antequam ei comes licentiam abeundi concederet, juravit rex quod tam ipsi comiti quam regi¹ Anglorum omnia, quæ per werram occupaverat, castella aliaque jura sua eis redderet; et ad hujus pacti executionem statuit diem, ut tam ipse quam rex Anglorum venirent ad colloquium inter Wailun et A[n]deliacum, feria quarta post Exaltationem sanctæ Crucis. Et sic liberatus a captione comitis, idem rex ad propria remeavit. Reversus autem Parisius, consilium habuit a suis, ut a pacto resiliret; non enim ad observationem juramenti, quod de necessitate et quasi coactus fecerat, extitit obligatus. (Not in Hoveden.)

Proposed conference for Sept. 17, between Gailon and Andely. Philip breaks his oath on his return to Paris.

De quibusdam constitutionibus a rege Ricardo utiliter provis.

Assise of measures, 20 Nov. Eodem anno, constitutum est a rege Ricardo, ad¹ instantiam Hoveden, H[uberti] Cantuariensis archiepiscopi et Angliæ justiciarii, in iv. 33. die Sancti Eadmundi regis et martiris apud Westmonasterium, ut omnes mensuræ per totam Angliam in bladis et leguminibus, tam in civitatibus quam extra, ejusdem sint quantitatibus, et maxime mensura celix, vini, et pondera mercatorum. Constitutum est etiam, ut lanei panni, ubicunque in regno fiant, duas ulnas habeant latitudinis infra lisuras, et sint in medio et in lateribus ejusdem bonitatis. Statutum est insuper, ne quis mercator prætendat seldæ suæ rubeos vel nigros pannos, vel aliquid aliud unde visus intuentium decipiatur ad pannum bonum eligendum. Exiit præterea edictum, quod nulla tinctura nisi solummodo nigra fiat alicubi in regno, nisi in capitalibus civitatibus aut burgis; et si quis in aliquo istorum transgressor convictus fuerit, corpus illius capiatur et in carcerem detrudatur, et omnia quæ ipsius sunt ad² fisci commodum saisiantur.³

Philip of Poitiers, bishop of Durham. Eodem anno, Philippus clericus⁴ regis, natione Pictavensis Diceto, et Dunelmensis electus, a Papa Cælestino apud Lateranum col. 697. munus consecrationis suscepit.

¹ *ad . . . justiciarii*] Added by Wendover.

² *ad . . . commodum*] in manu domini regis, Hoveden.

³ In the margin in rubric is

"Reverte vi folia et invenies regulam pistorum," i.e., below, page 480.

⁴ *clericus . . . et*] Added by Wendover.

Ut Otho in regem Alemannorum coronatus fuerit.

A.D. 1198.

Hoveden,
iv. 39.

Anno gratiæ MCXCVIII., qui est annus regni regis Anglorum Ricardi nonus, procurante eodem rege, Otho¹ nepos ejus Aquigrani in regem Alemanniæ sive Germaniæ coronatus est. Qui statim filiam ducis Lovaniæ [in] uxorem ducens, in die coronationis suæ sedit simul cum ea in cathedra ad² mensam; sed non tunc coronata.

Coronation of Otho IV. at Aachen. His marriage with Mary, daughter of Henry duke of Louvain.

Innocentius Papa.

Diceto,
col. 701.

Eodem anno, defuncto Papa Cælestino, Innocentius tertius successit, in die Cathedræ Sancti Petri Papa consecratus et in Petri cathedra collocatus.

Innocent III. Pope, 22 Feb.

Cujus³ favore exortum est in Italia novum genus prædicatorum, qui Jacobitæ voluerunt appellari, eo quod vitam cœperunt Apostolicam imitari. Isti in victu et vestitu satis tennes,⁴ aurum et argentum vel aliud quid proprium non possidentes, ibant per civitates et vicos et castella, verbum Evangelii prædicantes. Multiplicati sunt autem in brevi per orbem universum propter spontaneam paupertatem, habitantes deni et septeni simul in urbibus capitalibus, nihil de crastino cogitantes, nec quicquam usque mane retinentes. De evangelio quoque juxta regulam Apostolicam vivebant; et si quid sibi in mensa ex elemosinarum largitione superabundavit, hoc continuo pauperibus erogabant. Ibant autem calciati in præparatione Evangelii, vestiti dormiebant; mattis⁵ pro stratu utebantur, saxeis cervicalibus capitibus subnixis.

Account of the Jacobites (Dominicans).

Eph. vi. 15.

De admiranda pœnitentia Hugonis Cestrensis episcopi.

Eodem anno Hugo de Nunant Coventrensis sive Cestrensis episcopus, Romam tendens, in Normannia cœpit graviter infirmari; cumque ingravescente ægritudine mortem sibi vicinam cognovisset, fecit accersiri viros religiosos totius Normanniæ quos habere poterat abbates et priores; et audientibus cunctis, voce clamosa confessus est purè et maxima cordis contritione ac lacrimarum jugiter effusione omnia peccata, scelera, et enormitates omnes, quæ suæ memoriæ occurrebant. Tanta autem contritus erat et commotus pœnitentia, quod omnes astantes et se intuentes ad lacrimas et singultus commovit.

Death of Hugh of Nunant, bishop of Coventry.

¹ There is a crown in the margin.

² *ad mensam*] Added by Wendover.

³ I have not found the source of

this or the following two chapters.

⁴ *tennes*] So altered by Paris from *tenui*, which O. W. have.

⁵ *mattis*] *matris*, O. W.

A.D. 1198. Denique flens et ejulans, manibusque consertis, prælatos omnes in virtute Dei adjurabat, quatinus sibi pœnitenti super tot et tantis flagitiorum excessibus pœnam infligerent et satisfactionem condignam. Audientes autem viri religiosi, qui lecto¹ astabant, in episcopo vitam adeo flagitiosam, simul et admirabilem cordis contritionem, ad invicem sese contuentes, obmutuerunt universi, nescientes quid darent consilium vel quid tam subito responderent. Quod cernens episcopus dixit eis; "Soio," inquit, "scio, quod, tantis enormitatibus auditis, hæsitatis inter vos quid mihi pro pœnitentia infligatis; sed obsecro vos in nomine Jesu Christi Domini nostri, quatinus in loco pœnitentiæ et remissionem peccatorum meorum injungatis mihi, ut secundum voluntatem Dei sim in pœnis Purgatorii usque in diem judicii; ut tunc per misericordiam Redemptoris nostri, qui semper *misericordiam exaltat super judicium*, salvus flam." Placuit hoc consilium universis, salva sibi semper clementia divina, quæ omnes salvari desiderat et neminem vult perire. Tunc episcopus, audientibus cunctis, cum ingenti mœrore recognovit qualiter, expulsis monachis Coventrensibus, ad cumulum omnium malorum in loco eorum irreligiosos clericos introduxit. Ad cujus flagitii satisfactionem aliud genus correctionis non invenit, nisi ut in eorum habitu vitam finiret, in quos diabolico spiritu exagitatus, dum potuit, persecutionem excitavit, mendicare coegit, et quantum in se erat odio mortali afflixit. Sicque cum magno ejulatu abbatem Becci, qui inter cæteros aderat, deprecans adjuravit, quatinus intuitu caritatis ad diaboli confusionem habitum sibi concederet monachilem; ut illos haberet patronos in sæculo futuro, quos persecutus fuerat in hoc mundo. Quod cum impletum fuisset, omnia quæ possidebat in auro et argento, in gemmis et vasis pretiosis, domibus religiosis et pauperibus erogavit. Et sic in spe bona omnium assistentium, et jugi lacrimarum effusione, fine inasperato quievit.

S. Jac. ii.
13.

f. 16 b.

De revocatione conventus ecclesie Coventrensensis et expulsionem clericorum.

The cause
of the
Coventry
monks
pleaded by
Thomas,

Morabatur ea tempestate in curia Romana monachus quidam Coventrensensis cœnobii, Thomas nomine, qui ab episcopo præfato cum cæteris fratribus expulsus, ut superius relatam est, monachos circumquaque dispersos simul cum cœnobio auctoritate summi Pontificis in statum pristinum studuit reformare.

¹ *lecto*] lectulo, O. W.

Quidam autem fratrum ejus obierant; quidam tædio et paupertate affecti a curia recesserant; ipso solo in negotio perseverante, ac paupertate nimia compulsus,¹ panem suum multotiens mendicante. Sed cum nuper de morte episcopi Coventrensis nuncios desideratos accepisset, exaltatum est cor ejus in Domino, qui dat in se sperantibus et perseveranter agentibus bonitatem. Quadam vero die, cum Innocentius Papa nuper creatus cum cardinalibus suis in consistorio sederet, monachus memoratus audacter prorupit in medium, et petitionem sui negotii indicatricem Papæ porrexit. Quam cum ille perlegisset, incontinenti monacho respondit; "Frater, nonne ista petitio a prædecessoribus nostris Clemente et Cælestino sæpius repulsa est, me audiente et vidente? Et tu, qui illos non potuisti, me quasi delirum vis circumvenire?" Et iratus adjunxit, "Recede frater, recede, certe inaniter hic expectas." Monachus autem hæc audiens, cum lacrimis amarissimis respondens ait; "Pater sancte, petitio mea justa est et omnino honesta, et ideo inaniter non expecto. Expecto enim mortem vestram, sicut feci mortem antecessorum vestrorum. Succedet enim vobis, qui petitio nem meam exaudiet cum effectu." Papa vero hæc audiens, et supra quam dici potest admirans, assidentibus sibi cardinalibus dixit; "Nonne audistis quid diabolus iste dixit? Expecto," inquit, "mortem vestram, sicut feci mortem antecessorum vestrorum." Et conversus ad monachum ait; "Frater, per Sanctum Petrum mortem meam non hic expectabis, exaudita est enim petitio tua." Et continuo antequam cibum sumeret Archidiaconus, H[uberto] Cantuariensi archiepiscopo dedit in mandatis, ut continuo, visis literis, ad ecclesiam Coventrensem personaliter accederet et expulsis clericis monachos investiret. Sicque archiepiscopus memoratus, amotis clericis præfatis, summi Pontificis auctoritate roboratus, decimo quinto kalendas Februarii monachos introduxit. Et quoniam prior illius loci, monachis exultantibus, defunctus fuerat, præfecit eis priorem nomine Joibertum, natione Normannum; qui propter eminentiam prudentiæ sæcularis tres prioratus de Davintre et de Weneloc et de Coventreia² susceperat ad regendum. Qui continuo cum consilio monachorum de electione episcopi tractare incipiens, communi deliberatione Gaufridum de Muschamp elegerunt. Eodem tempore, mortuo priore de Bermundeseia, H[ubertus] Cantuariensis archiepiscopus, ut Joiberti supra-

A.D. 1198.
one of those who had been expelled, before Pope Innocent III.,

who grants his petition.
Archbishop Hubert restores the monks to Coventry, Jan. 18, and makes Joibert prior.

He is also made prior of Bermundsey.

¹ Sic MSS.

² *Coventreia*] So O. W. B. has *Bermundeseia*, the eye of the scribe

being caught by this word below; and so the Hist. Anglor.

A.D. 1198. dicti avaritiæ satisfaceret, tribus prioratibus suis hunc¹ quartum adjecit.

De consecratione quorundam episcoporum.

Eustace, Per idem tempus, Dominica qua cantatur Lætare Jerusa- Diceto.
bishop of lem, Eustachius Saresberiensis decanus Elyensis episcopatus col. 701.
Ely, munus consecrationis suscepit, per manum H[uberti] Cantua-
8 March. riensis archiepiscopi apud Westmonasterium in capella Sanctæ
Geoffrey, Katerinæ. Deinde Gaufridus Coventrensis electus ab eodem Id. col. 703.
bishop of archiepiscopo Cantuariæ consecratus est, undecimo kalendas
Coventry. Julii; quo etiam tempore [viii.] idus Maii pluit sanguis unda-
Omen of tim super ædificantes turrim apud Andeliacum in Normannia,
Richard's death. mortem² fortasse regis Ricardi denuntians in brevi futuram.
Geoffrey. His denique diebus Gaufridus Eboracensis archiepiscopus regi Hoveden,
archbishop Ricardo et fratri suo in Normannia pacificatus est; erat enim iv. 44.
of York, commotus in eum propter dejectionem W[illelmi] cancellarii (Not in
makes his peace with Richard.)
Richard.

H[ubertus] Cantuariensis archiepiscopus ab officio justiciarii amotus est.

The quar- Circa dies istos surrexit dissensio et iniquitas inter archiepi- Cf. Hove-
rel between scopum Cantuariensem et monachos Sanctæ Trinitatis Cantuariæ; den, iv. 42.
archbishop propter ecclesiam quam idem archiepiscopus apud Lamheim
Hubert and de novo construxerat; timuerunt enim monachi ne sedem illuc
the Can- cathedralem transferret. Unde Romam profecti, Innocentio
terbury monks, re- Papæ conquesti sunt, quod archiepiscopus contra ordinem
specting the church dignitatis suæ gerebat se justiciarium Angliæ et judicem
at Lam- sanguinis; ita quod, omissis ecclesiasticis negotiis, sæcularibus
beth. plus æquo intendebat, contra³ consilium Apostoli dicentis,
2 Tim. ii. "Nemo militans Domino implicet se negotiis sæcularibus."
4. Imposuerunt insuper ei, quod ex illius mandato fuerat ecclesia
They also Sanctæ Mariæ de Arcis Londoniis violata, et Willelmus cum
accuse him Barba ab illa extractus, et equorum caudis alligatus, et per
of the plateas civitatis distractus, tandem patibulo est suspensus.
death of Sicque monachi, multo ibidem ære effuso, famam archiepiscopi
William- non mediocriter denigrabant. His Papa auditis regi Anglo-
with-the- rum dedit in mandatis, quatinus statim, visis literis, sub pœna
beard. interdicti præfatum archiepiscopum ab officio justiciarii re-
The Pope orders him to be re- moved from the office of justiciary.

¹ There is no mention of this in the Annals of Bermondsey.

² mortem . . . futuram] Added by Wendover.

³ This introduction is Paris's own.

Cf. Hoveden, iv. 48. moveret, præcipue cum non liceat episcopis negotiis sæcularibus implicari. Amoto igitur archiepiscopo, rex Ricardus loco ipsius Gaufridum filium Petri subrogavit.

A.D. 1198.
Geoffrey
Fitz Peter
succeeds.

De prælio campestri inter Anglos et Walenses in quo multi corruerunt.

Id. iv. 53. Eodem tempore, rege¹ Ricardo in partibus transmarinis moram faciente, Gaufridus filius Petri, Angliæ prothojusticiarius, magno exercitu congregato, profectus est in Walliam ad succurrendum hominibus W[illelmi] de Brause, quos Wænunwen rex Walliæ obsederat in castello Matildis. Quo cum pervenisset, campestre prælium commisit; Walenses vero Anglis resistere non valentes in fugam compulsi sunt, et proicientes arma sua ut melius fugerent, Angligenis audaciam præbuerunt. Occisi autem referuntur ex eis plusquam tria milia septingenti armatorum, exceptis retentis et letaliter vulneratis. Ex Anglis vero unus solummodo, ex ictu sagittæ inopinato incaute a quodam socio suo directæ, vulneratus interiit.

Geoffrey
Fitz Peter
defeats the
Welsh
under
Gwenwyn-
wyn at
Castle
Maud.

Rex Ricardus facto congressu cum rege Francorum cepit milites viginti.

Id. iv. 55. Per idem tempus rex Francorum Philippus et rex Anglorum Ricardus congressi sunt inter Games et Vernonem. In quo congressu rex Francorum et sui per fugam sibi consulentes, rapido equorum cursu Vernonem pro refugio petierunt. Sed² antequam castellum ingredi potuerunt,³ rex Ricardus illos in ore gladii insecutus, cepit ex eis viginti milites et servientes plusquam sexaginta. Eodem tempore Ricardus Londoniensis episcopus debitum humanæ naturæ persolvit, quarto idus⁴ Septembris.

Richard
defeats
Philip be-
tween
f. 17.
Gamages
and Ver-
non.
Death of
Richard,
bishop of
London.

De admiranda regis Ricardi victoria.

Hoveden, iv. 55. Diceto, col. 704. Circa hos denique⁵ dies magnificus⁶ rex Anglorum Ricardus, omnibus viribus congregatis, cepit per insultum tria castella super regem Francorum, Sirefontanum videlicet, Burriz, et castrum de Curceles, laudabili⁷ fultus virtute Anglorum. Rex

Richard
captures
the castles
of Sirefon-
taine, Bur-
riz, and
Courcelles.

¹ rege . . . faciente] Added by Wendover.

² sed . . . insecutus] Added by Wendover.

³ potuerunt] potuissent, O. W., and so the Hist. Anglor.

⁴ idus] om. O.

⁵ denique] itaque, C.

⁶ Magnificus is inserted by Wendover, as omnibus viribus congregatis in the next line.

⁷ laudabili . . . Anglorum] Added by Wendover.

A.D. 1198. autem Francorum Philippus, cum militibus quadringentis et Diceto, servientibus multis et omnibus communis suis de Mantua col. 704. Philip leaves Mantua, and is defeated between Courcelles and Gisors. exiens, profectus est ad succurrendum castro de Curceles, quod nondum credidit esse captum. Quod cum audisset per exploratores suos rex Ricardus, venit ex adverso ei obviam; et inter Curceles et Gisortium campestre cum illis¹ prælium commisit. In hoc autem congressu rex Francorum pondus prælîi ferre non valens, coactus cum suis ad Gisortii castellum aufugit; et cum fugiendo pontem de Gisorz ascendissent fugientes, contractus est pons ille præ multitudine intrantium cum impetu pontem,² et ipse rex cum³ equo et armis cecidit in fluvium de Eethe cum aliis innumeris de regno Francorum, ubi rex ille in omo jacens volutatus a mortis discrimine vix ereptus est. Sed interea acies quædam de Francigenis electissima, ut dominus eorum liberius per fugam sibi constuleret et regis eum insequentis manus evaderet, reversi de fronte, contra regem Ricardum impetum in eum fecerunt acerrimum, sese pro domini sui ereptione mortis periculo exponentes. Tunc bellum utrobique accenditur, enses fulminant circa capita galeata, ictibus ingeminatis ignes extorquent, lancearum rigor hostes hinc inde prosternit; fabulis vacare non est locus, nec furor cessavit accensus,⁴ donec rex Anglorum aciem præfatam in se conversam sub captione conclusit. In quo⁵ conflictu rex Ricardus tres electos milites, Mathæum scilicet de Monte Morecino, Alanum de Rusci, et Fulconem de Gilervallis, ab equis ad terram prostravit, prostratos retinuit, et cum eis nobiliores de regno Francorum barones, quorum hic nomina prænotantur: Galis de Porta, Girardus de Chori, Philippus de Nantuil, Petrus de Eschans,⁶ Robertus de Sancto Dionisio, Theodaldus de Walangardum, Cedunal de Trie, Rogerus de Meetlent, Aim Triers,⁷ Reginaldus de Asci, Baldwinus de Leisni, Thomas de Asgent, Ferrius de Parisius, Petrus de Latonia,⁸ Gwido de Nevers,⁹ Frumentinus Campanensis,¹⁰ Teodoricus de Auceis, Anfricus de Baalim, Eborardus de Munteini, Odo de Munttium, Funcardus¹¹ de Rupe, Walterus Rufus, Ernulfus de Leini, Willelmus de Banceto,¹² Jokenus de Brai, Petrus de Pinci, Denebertus de¹³

Names of the prisoners taken by Richard.

¹ *illis*] illo, O. W., Hist. Angl.

² *pontem*] om. W. It is not in Hoveden.

³ *cum . . . armis*] Added by Wendover, as *cum . . . conclusit* immediately below.

⁴ *accensus*] om. W.

⁵ *quo*] hoc quoque, O. W.

⁶ *Eschans*] Lieschans, Hoveden.

⁷ *Triers*] Thiers, Hoveden.

⁸ *Latonia*] la Truie, Hoveden.

⁹ *Nevers*] Levers, Hoveden.

¹⁰ *Campanensis* is not in Hoveden.

¹¹ *Funcardus de Rupe*] Puncardus, Hoveden.

¹² *Banceto*] Sancest, Hoveden.

¹³ *de Augi* is not in Hoveden.

Hoveden, Augi, Puncardus de Castello,¹ Willelmus de Merlou, Johannes A.D. 1198.
iv. 57. de Grangiis, Theodbaldus de Breun, Rogerus de Beaumont,²
Gilebertus³ de Brai, Petrus de Maidul, Johannes⁴ de Cerni,
Alardus de Loviers, Radulfus Valencel, Ferri de Brunai,
Thomas de Castele, Willelmus de Rochemunt, Theodbaldus
de Misci. Et præter jam dictos cepit rex memoratus milites
centum equosque ferro coopertos numero⁵ ducentos; servientes
(Not in Hoveden.) equites et pedites et balistarios tot ibidem sub captione con-
clusit, quod numerus eorum crevit in immensum. His ita Richard's
gestis, victoriosissimus rex Anglorum Ricardus direxit episto- letters on
las ad omnes amicos suos de regno Angliæ, archiepiscopos his victory.
videlicet, episcopos, abbates, comites, et barones, implorans
attentius et devote, quatinus una cum ipso Deum glorificarent,
qui talem sibi concessit ab hostibus reportare triumphum.

De treugis inter Francorum et Anglorum reges statutis.

Videns igitur rex Francorum Philippus vires regis Anglo- Philip
rum indies excrescere propriasque paulatim deficere, necessi- sends to
tate compulsus, nuncios latenter ad summum Pontificem des- Pope Inno-
tinavit, proponens per procuratores suos, se velle libenter cum cent III.
rege Anglorum componere, vel per treugas belli discrimen to request
ad tempus differre; ut per inducias ipsius auctoritate firma- his media-
tas cruce sancta signati utriusque regni vota suæ peregrina- tion.
tionis Deo persolvere et Terram Promissionis ab hostibus
Crucifixi liberare, Ipsius cooperante gratia, potuissent. Et ut
hoc securitate et stabili firmitate fieret, postulavit rex, ut
aliquem cardinalem transmitteret cum potestate plenaria ad
partes Occidentis, qui posset, si necessitas cogeret, per senten-
tiam vel interdictum in alterutrum eorum animadvertere,
quem ad concordiam et pacem inveniret rebellem. His et
aliis multis in hunc modum propositis, Innocentius Papa, qui
negotium crucis⁶ plurimum affectabat, plus precio quam preci- The pope
bus inductus, misit Petrum de Capua cardinalem, ut pacem sends Peter
Cf. Hove- den, iv. 73, inter reges memoratos reformaret. Qui cum pervenisset ad of Capua,
80. regem Francorum, ipsius consilio assumpsit secum quosdam who endea-
vours to

¹ Hoveden adds *Empurcam*, i.e., Chateau Porcien.

² *Beaumont*] Beauburo, Hoveden.

³ *Gilebertus de Brai*] Gaufridus de Borhai, Hoveden.

⁴ *Johannes de Cerni, Alardus de Loviers*] Johannes de Serni de Loenais, Hoveden.

⁵ *numero ducentos*] septies viginti,

Hoveden and Diceto; the latter has "dextrarii ducenti, quorum "septies viginti" &c., and so also Richard's letter, whence the error. The next sentence is Wendover's, but Hoveden gives the letter written to the bishop of Durham on the occasion.

⁶ O. W. ina. *promovere*.

A.D. 1198. episcopos utriusque regni, veniensque ad regem Anglorum
 make
 peace.
 Indigna-
 tion of
 Richard,
 because
 the pope
 had not
 compelled
 Philip to
 restore the
 lands and
 castles he
 had seized.

exposuit ei quanta sinistra in regnis utrorumque regum accide-
 rant, quantaque ventura erant nisi inter eos pax maturius
 firmaretur. Rex autem Ricardus respondit cum indignatione,
 dicens se de jure non teneri pro ipso Papa quicquam facere;
 maxime cum ab eo multotiens requisitus, ut per censuram
 ecclesiasticam regem Francorum compelleret ad reddendum
 sibi terras suas et castella quæ idem rex injuste occupaverat
 spreto juramento, dum ipse in Terra Promissionis inimicos
 crucis depellere et loca sancta ad statum debitum studuerat
 revocare, quapropter in hæreditate sua acquirenda pro ipsius
 Papæ defectu, compulsus est maximam pecuniæ summam
 effundere, unde rex præfatus non solum perjurium, verum
 etiam sententiam excommunicationis, incurrit; nec etiam sibi
 constat si rex Francorum in treugis voluerit consentire. Tunc
 cardinalis, rege Anglorum seorsum advocato, recognovit eidem
 sub sigillo secreti, quod ad instantiam ipsius regis missus
 fuerat a Papa, ut componeret inter eos; deditque regi consi-
 lium, ut hac vice petitioni domni Papæ acquiesceret, sciturus
 pro certo, quod domnus Papa ipsum tam de rege Francorum
 quam de omnibus aliis suis agendis exaudiret. His itaque
 gestis, rex Ricardus, qui promotionem Othonis nepotis sui nuper
 in regem Alemannorum coronari supra modum affectaverat, ut
 faciliorem haberet a Papa ad imperialem consecrationem acces-
 sum, omnium victus precibus, adquevit. Regesque in unum con-
 venientes treugas tali pactione juraverunt quinquennes; "Quod
 "homines utrorumque regum et mercatores per terras alteru-
 "tras et nundinas pacifice ire et redire, emere simul et vendere
 "potuissent." Quo facto, rex Anglorum abbatem Certesheien-
 sem¹ et Reimundum monachum Sancti Albani, qui eodem tem-
 pore pro variis negotiis ecclesiæ suæ ad regem transmissus
 fuerat in Normanniam, Romam misit, ut ibidem negotia prælo-
 cuta perducerent ad effectum. Et ad hæc negotia perficienda Hoveden,
 cepit rex de unaquaque carucata terræ sive² hida totius Angliæ iv. 46.
 quinq[ue] solidos de auxilio.

A truce for
 5 years,
 made
 through
 the efforts
 of the
 legate.
 f. 17 b.

Richard's
 messengers
 to Rome.

Tax.

Coronation
 of Otho IV.
 Storms on
 July 20.

Otto,³ nepos regis Ricardi ex sorore, in regem Ale-
 mannæ coronatur, sicut in sequentibus dicitur. Eodem
 anno, die Sanctæ Margaretæ, fuit tonitrus, choruscatio,
 et pluvia qualis antea non videbatur. Circaque fes-

Diceto,
 col. 703.
 MS. Cott.
 Faust, A.8.
 f. 136.

¹ Certesheiensem] Cisterciensem,
 C. The abbat's name was Martin.
² sive] sue, B. O. W.

³ This, which is in the margin, is
 preceded by "sequentur plenius
 "hæc."

MS. Cott. tum Sancti Michaelis mutatae sunt cartae, quas prius A.D. 1198.
 • Faust, A.8. fecerat rex Ricardus, novo sigillo suo. The char-
 f. 136. ters sealed
 with the
 new seal.

*Ut H[ubertus] Cantuariensis archiepiscopus ecclesiam de
 Lanheia complanaverit.*

Cf. Anno gratiae MCXCIX. Hubertus Cantuariensis archiepiscopus Arch-
 Hoveden, ecclesiam de Lemheia, quam Baldewinus praedecessor suus in bishop
 iv. 49, 51. honore beati Thomae martyris fundaverat, et ipse fere con- Hubert is
 summaverat, procurantibus¹ monachis Cantuariensibus, summo- compelled
 que Pontifice imperante, propriis sumptibus ad sui et mul- to destroy
 torum ignominiam complanavit. the church
 at Lam-
 beth.

De morte regis Ricardi.

Eodem tempore, statutis ut dictum est treugis inter regem Richard
 Francorum Philippum et regem Anglorum Ricardum, idem attacks
 rex Anglorum in quosdam barones Pictaviae sibi rebelles certain re-
 vexilla direxit et arma. In civitates autem eorum et oppida bellious
 ignem accumulavit, vineas et pomeria succidit, nonnullos etiam barons of
 ex adversariis suis immisericorditer trucidavit. Tandem in Poictou.
 Aquitanicum perveniens ducatum, in territorio Lemovico Cha- sieges the
 luz castellum obsidione vallavit; ubi septimo kalendas Aprilis a castle of
 Petro Basilii telo,² ut dicebatur, venenato percussus est, quam Chaluz in
 (Not in Diceto.) percussione quasi pro nihilo reputabat. Denique diebus where he is
 duodecim quibus supervixit, castellum acriter invasit et cepit; wounded,
 militesque et servientes sub arctiori custodia mancipavit. 26 March.
 Impositis autem in castello ministris suis, illud sufficienter mu-
 nivit. Vulnus autem quod ibidem receperat, male interim
 custoditum tumescere incipiens, et nigredo quaedam tumori
 permixta, locum vulneris circumquaque inficiens, regem in-
 tolerabiliter torquebant. Tandem rex sapientissimus, cum peri-
 culum sibi cerneret imminere, exitum suum cordis contritione,
 oris pura confessione, corporis et sanguinis Domini commu-
 nione munivit; et necis suae auctori, Petro scilicet qui eum
 percusserat, mortem suam condonavit, atque liberatum a vin-
 culis abire praecepit. Corpus³ vero suum apud Fontem Ebraudi,
 socus pedes patris sui, cujus⁴ proditorem se confitebatur,
 sepeliri iubens, ecclesiae Rothomagensi inexpugnabile cor suum

¹ W. adds *que*.

² *telo . . . venenato*] Added by Wendover. Diceto has only *sagitta*.

³ In the margin is Richard's shield reversed, above it a crossbow,

and below an inverted crown be-
 tween two swords.

⁴ *cujus . . . confitebatur*] Added by Wendover.

A.D. 1199. legavit. Sicque apud castrum præfatum, viscera sua in ecclesia recondi præcapiens, hoc pro munere Pictavensibus concessit. Quare igitur de corpore suo talem fieri distributionem decreverit, quibusdam familiaribus suis sub sigillo secreti revelavit. Patri enim corpus suum ratione prædicta assignavit; Rothomagensibus propter incomparabilem fidelitatem, quam in eis expertus fuerat, cor suum pro exento transmisit. Pictavensibus quoque propter notam prodicionis stercora sua reliquit, quos non alia sui corporis portione dignos judicavit. Et his dictis, tumore ad cor ejus subito penetrante, octavo idus Aprilis, die Martis, vir Martio operi deditus apud castrum prædictum spiritum exhalavit.¹ Sepultus est autem apud Fontem Ebraudi, sicut ipse adhuc vivens ordinaverat; cum quo etiam multorum judicio Esperie decus et honor militiæ pariter sepulta sunt. De cujus morto simul et sepultura quidam epitaphium edidit in hunc modum :

Death of
Richard,
6 April.
He is
buried at
Fontev-
raud.

Hoveden,
iv. 84.
(Not in
Hoveden.)
Diceto,
col. 705.

(Not in
Diceto.)

His epi-
taph.

Pictavis oxta ducis sepelit tellusque Chalucis,
Corpus dat claudi sub marmore Fontis Ebraudi,
Neustria tuque tegis cor inexpugnabile regis;
Sic loca per trina se sparsit tanta ruina,
Nec fuit hoc funus cui sufficeret locus unus,

Aliusque super hoc damnosus et irrestaurabili funere
sic satis eleganter ait versificator ;

A² Chaluz cecidit rex regni cardo Ricardus,
His ferus, his humilis, his agnus, his leopardus.
Causa erat lucis Chaluz, per sæcula nomen
Non intellectum fuerat, sed nominis omen
Non patuit, ros clausa fuit, sed luce cadente
Prodiit in lucem, pro casu lucis adeptæ.

*Explicit de rege Ricardo. Incipit de rege Johanne et rebus aliis
quæ ipsius diebus gesta sunt.*

John re-
tains his
brother's
servants.
He sends
archbishop
Hubert and
others to

Victoriosissimo Anglorum rege Ricardo viam universæ carnis,
ut dictum est, ingresso, Johannes frater ejus et comes More-
tonii servientes fratris sui universos militesque stipendiarios
cum honore retinuit, multa eis donativa promittens. Et protinus
H[ubertum] Cantuariensem archiepiscopum et Willelmum
Marescallum in Angliam direxit, ad pacem suam ibidem de-

Hoveden,
iv. 86.

¹ W. ins. "postquam regnaverat
annis novem et dimidio." It is not
in O.

² A] In, Hist. Angl.

- Hoveden, iv. 86. Id. iv. 88. nunciandam et custodiendam, una cum G[alfrido] filio Petri justituario et aliis optimatibus regni. Quo cum pervenissent, fecerunt homines jurare fidelitatem comiti Johanni; atque una cum Gaufrido filio Petri apud Norhamtoniam convenientes, convocaverunt proceres universos, de quibus magis dubitabant, et fecerunt illis fidem, quod comes Johannes jura sua redderet universis. Sub tali igitur conventionem comites et barones comiti memorato fidelitatem contra omnes homines juraverunt. Willelmo vero regi Scotorum per Eustachium de Vesci denunciaverunt, quod in reditu suo in Angliam eidem satisfaceret de jure suo in Anglia; et¹ ei interim fidem servaret et pacem. Et sic ab omnibus in regno Angliæ lis et contentio conquievit.
- Id. iv. 89. (Not in Hoveden.)
- A.D. 1199. England, who obtain the fealty of the English.
- Message to William, king of Scots.

Quod quidam magnatum comiti Johanni, et quidam Arthuro adhæserunt.

- Hoveden, iv. 86. Comes vero Johannes, dum hæc in Anglia agerentur, perrexit ad Chinonem ubi thesaurus erat regis defuncti, quem Robertus de Turnham in custodia habens reddidit ei cum castellis de Chinone et de Saumur et aliis castellis sub ipsius custodia deputatis. Thomas vero de Furneis, nepos ipsius Roberti, tradidit Arturo comiti Britanniae civitatem Andegavis et castellum; et² eidem Arturo adhæsit. Principes Andegavis, Cenomanniae, et Turonis Arturo sicut ligio domino adhæserunt; dicentes judicium esse et consuetudinem illarum regionum, ut Arturus filius fratris senioris in patrimonio sibi debito et hæreditate avunculo succedat; quam videlicet Gaufridus pater ejusdem Arturi esset habiturus, si regem Ricardum supervixisset. Constantia præterea mater Arturi, ad regem Francorum Turonis veniens, tradidit ei Arturum memoratum; quem rex continuo misit Parisius sub custodia deputatum, et accepit in manu sua civitates omnes et castella, quæ Arturi erant. Sed Johannes comes et³ mater ejus Alienor, exercitu copioso stipati, Cenomanniam venientes, civitatem et castellum ceperunt, domos in ea lapideas subverterunt, eo quod Arthuro adhæserant; et cives captivos educentes, sub carcerali eos custodia incluserunt.
- John goes to Chinon, and obtains Richard's treasures and castles.
- Angers given to Arthur.
- Arthur's claims supported by the barons of Anjou, Maine, and Touraine.
- Arthur sent to Paris.
- John takes Le Mans.

¹ et] Written by Par. over an erasure; si, O. W. as Hoveden.

² et . . . adhæsit] Added by Wendover.

³ et . . . stipati] Added by Wendover.

A.D. 1199.

Ut comes Johannes ducatum Normanniæ suscepit.

John at
Deaufort.
Eleanor
takes
f. 18.
Angers.
He is girt
with the
sword of
the duchy
of Nor-
mandy.
His oath.

His ita gestis, comes Johannes fuit in die Paschæ in Ande-
gavia apud Bamfort, et in¹ crastino misit Alienor reginam cum
Marchadeo ad Andegavensium civitatem; quo hostiliter acce-
dentes, devastaverunt eam, et cives captos turpiter abdux-
erunt. Et interim comes Johannes Rothomagum veniens in
octavis Paschæ gladio ducatus Normanniæ accinctus est, in
matrice ecclesia per ministerium Walteri Rothomagensis archi-
episcopi, ubi archiepiscopus memoratus ante majus altare in
capite ejus posuit circulum aureum, habentem in summitate
per girum rosulas aureas artificialiter² fabrefactas. Et dux
coram clero et populo juravit super reliquias sanctorum et
super Evangelia sacrosancta, quod ipse sanctam ecclesiam et
ejus dignitates bona fide et sine malo ingenio defenderet, et
ordinatos honoraret; juravit etiam quod leges iniquas, si quæ
essent, destrueret, et bonas subrogaret.

William of
S. Mère
l'Eglise
bishop of
London.

Eodem tempore Willelmus, genere Normannus et ecclesiæ Diceto,
Sancti Pauli Londoniarum canonicus, apud Westmonasterium
per manum H[uberti] Cantuariensis archiepiscopi in capella
Sanctæ Katerinæ episcopus Londoniensis consecratus est,
decimo kalendas Junii.

De coronatione regis Johannis.

John lands
at Shore-
ham, and
is crowned
in London
on Ascen-
sion Day,
May 27.
Speech of
archbishop
Hubert in
favour of
John's suc-
cession.

Per idem tempus dux Normanniæ Johannes transfretavit in Hoveden,
Angliam, et apud Sorham applicuit octavo kalendas Junii; et
in crastino, in vigilia videlicet Dominicæ Ascensionis, Londo-
nias venit, ibidem coronandus. Congregatis itaque in adventu
ejus archiepiscopis, episcopis, comitibus et baronibus atque
aliis omnibus qui ejus coronationi interesse debuerant,³ archi-
episcopus stans⁴ in medio omnium, dixit eis, "Audite
" universi: Noverit discretio vestra, quod nullus prævia
" ratione alii succedere habet in regnum, nisi ab uni-
" versitate regni unanimiter, invocata Spiritus gratia,
" electus, et secundum morum suorum eminentiam præ-
" electus, ad exemplum et similitudinem Saul primi re-
" gis inuncti, quem præposuit Dominus populo suo, non

(Not in
Hoveden.)

¹ in . . misit] intraverunt, Hoveden.

² artificialiter fabrefactas] Added by Wendover.

³ O. W. ins. *Hubertus*.

⁴ The first two lines of this are written by Paris over an erasure; the rest is in the margin. It is Paris's own.

" regis filium nec de regali stirpe procreatum; simili- A.D. 1169.
 " ter post eum David Semey¹ filium, hunc quia strenuum
 " et aptum dignitati regiæ, illum quia sanctum et
 " humilem; ut sic qui cunctos in regno supereminet
 " strenuitate, omnibus præsit et potestate et regimine.
 " Verum si quis ex stirpe regis defuncti aliis præpol-
 " leat, pronius et promptius est in electionem ejus
 " consentiendum. Hæc iccirco dixerimus pro inclito
 " comite Johanne, qui præsens est, fratre illustrissimi
 " regis nostri R[icardi] jam defuncti, qui hærede caruit
 " ab eo egrediente, qui providus et strenuus manifeste²
 " nobis, quem nos, invocata Spiritus Sancti gratia, ra-
 " tione tam meritorum quam sanguinis regii unanimiter
 " elegimus universi."

Erat autem archiepiscopus vir profundi pectoris, et *Care quia
offendicu-
lum³ est.*
 in regno singularis columna stabilitatis et sapientiæ
 incomparabilis. Nec ausus erat quisquam super hoc
 adhuc discutere, scientes quod sine causa hoc non sic
 diffinivit. Verum comes J[ohannes] et omnes hoc acceperant;
 ipsumque comitem in regem eligentes et assumen-
 tes, exclamant dicentes, "Vivat rex J[ohannes]."
 Interrogatus autem postea archiepiscopus H[ubertus] *Reason for
the arch-
bishop's
speech.*
 quare hæc dixisset, respondit se præsaga mente con-
 jecturare et quibusdam oraculis edoctum et certificatum
 fuisse, quod ipse Johannes regnum et coronam Angliæ
 foret aliquando corrupturus et in magnam confusionem
 præcipitatus. Et ne haberet liberas habenas hoc
 faciendi, ipsum electione, non successione hæreditaria,
 sic tunc eligendum affirmavit. Et sic imponens capiti ejus
 coronam, unxit eum in regem apud Westmonasterium, scilicet
 in ecclesia principis Apostolorum, Dominicæ Ascensionis die,
 sexto⁴ kalendas Junii; Philippo Dunelmensi episcopo appellante,
 sed⁵ non obtinente, ne coronatio illa fieret in absentia G[au-
 fridi] archiepiscopi Eboracensis.

Hoveden,
iv. 90.

Coronation
of John,
Ascension
Day, 27th
May.

¹ Semey] sic, apparently a
strange confusion of Jesse with
Shimei.

² Sic, the verb being omitted.

³ offendiculum] officulum, B.

⁴ sexto] septimo, C.

⁵ sed non obtinente] Added by
Wendover.

A.D. 1199. In hac coronatione rex Johannes triplici involutus est sacramento; quod videlicet sanctam ecclesiam et ejus ordinatos diligeret, et eam ab incursione malignantium indemnem conservaret; et quod perversis legibus destructis bonas substitueret, et rectam justitiam in regno Angliæ exerceret. Deinde adjuratus est ab eodem archiepiscopo ex parte Dei et districte prohibitus, ne honorem hunc accipere præsumeret,¹ nisi in mente habeat opere, quod juraverat, adimplere. Ad hoc ille respondens promisit, se per auxilium Dei bona fide ea quæ juraverat servaturum. In crastino autem, homagiis et fidelitatis acceptis, beatum Albanum prothomartirem Angliæ orationis gratia devotus petivit. Et sic brevissimam in Anglia moram faciens, ea quæ statuenda erant in regno cum consilio magnatum rite peregit.

Oath of John.

He visits S. Alban's after his consecration.

Rex Johannes in Normanniam transiens multos nobiles sibi reconciliaverit.

John in Normandy. Instante vero deinceps festo beati Johannis Baptistæ, qua Hoveden, ejus nativitas celebratur, in Normanniam transfretavit. Et cum venisset Rothomagum, confluebat ad eum multitudo equestris exercitus et pedestris, quos² in servitio suo omnes lætus retinuit. Deinde habitum est colloquium inter regem Francorum et ipsum, in quo statutæ sunt treugæ usque in crastinum Assumptionis beatæ Mariæ, ut³ medio tempore de pace tractarent. Venit interea ad regem Johannem comes Flandrensis apud Rothomagum, et alii multi nobiles de regno Francorum; et pepigerunt fœdus amicitie cum eo, sicut fecerant cum rege (Not in Ricardo contra regem Francorum; factaque securitate ad in- Hoveden.) vicem, unusquisque in propria sese recepit.

Truce with Philip.

Treaty between John and Baldwin IX., count of Flanders.

Quod reges ad colloquium venientes, discordes recesserunt.

Arthur knighted, and does homage Eodem tempore⁴ rex Francorum Arthurum comitem Britannie cingulo militari donavit in⁵ crastino Assumptionis beatæ Mariæ; et idem Arturus incontinenti⁶ fecit homagium regi Fran-

Hoveden,

¹ There is a crown inclined at an angle in the margin.

² quos . . . retinuit] This is Wendover's.

³ ut . . . tractarent] This is Wendover's.

⁴ In the margin is a crown above the shield with the three leopards,

and below in rubrick, "Johannes " coronatur in regem Anglorum."

⁵ in . . . Mariæ] Introduced by Wendover from the next paragraph in Hoveden.

⁶ incontinenti] continuo, W. It is not in Hoveden.

- Hoveden, iv. 94. corum de Andegavia, Pictavia, Turonica, Cenomannia, Britannia, A.D. 1199. et Normannia; et¹ rex promisit Arthuro fidele auxilium suum for Anjou, ad hæc omnia perquirenda. Deinde reges sæpediti die² se- Normandy, &c. quenti convenerunt ad colloquium inter Butavant castellum et &c. Wailun; ³ ubi, segregatis⁴ omnibus utriusque regni magnatibus, Conference of John and Philip II. collocuti sunt ore ad os, quasi⁵ unius horæ spatio, nemine Philip II. præter ipsos duos eorum colloquium audiente. In quo collo- between Boteavant and Gail- loquio petiit rex Francorum ad opus suum totum Vegesinum, lon. id est quicquid continetur inter forestam de Liuns et Secanam ex una parte,⁶ et riveras de Andeli et de Eethe ex altera; Demands of Philip ejus, dederat illud Lodowico Grosso, pro auxilio suo habendo for himself and Ar- contra regem Stephanum in Normanniam acquirendo. Postu- thur. lavit præterea ad opus Arthuri Pictaviam, Andegaviam, Ceno- mannam, Turonicam, et Normanniam,⁶ et alia multa quæ rex Johannes concedere noluit nec debuit; et sic soluto colloquio, discordes ab invicem recesserunt. Requisitus igitur a suis rex Reasons Francorum, quare se adeo iratum exhibuit adversus regem for Philip's Johannem qui nunquam illi malum fecerat, respondit, quod enmity sine licentia ejus occupaverat Normanniam et cæteras terras against John. supradictas, cum inprimis, mortuo rege Ricardo, debnerat ad eum venisse et⁷ de jure suo illi homagium obtulisse. Re- cendente in hunc modum Francorum rege, Willelmus de Rupibus, William Id. iv. 96. vir nobilis, Arthurum callide de custodia regis Francorum des Roches eripiens, pacificavit eum cum rege Anglorum, tradens eidem pacifies regi Cenomanniæ civitatem, quam rex Francorum prædicto John and Willelmo in custodia tradiderat cum Arthuro. Sed die eadem Arthur, dictum fuit Arthuro, quod rex Anglorum ipsum tæperet et returns to Id. iv. 97. perpetua carceri manciparet; unde idem Arthurus denuo ad⁸ Philip. Francorum regem latenter recessit.

Ut rex Otho Romam veniens imperium ibidem obtinuerit.

- Id. iv. 95. Circa⁹ dies istos, cassata electione Philippi ducis Suaviæ et Otho IV. aliorum omnium, Otho rex Alemannorum ab Innocentio Papa emperor.

¹ et . . . perquirenda] Added by Wendover.

² die sequenti] om. W.

³ Wailun] Guletun, Hoveden.

⁴ segregatis . . . magnatibus] Added by Wendover.

⁵ quasi . . . audiente] Added by Wendover.

⁶ Normanniam] Introduced by Wendover.

⁷ et . . . obtulisse] om. O.

⁸ ad Francorum regem] in civitate Andegavis, Hoveden.

⁹ In the margin are three crowns, above them, "*Corona argentea, corona aurea, corona ferrea*;" below, "*Otto creatur in imperatorem Romanorum*," and underneath this Otho's shield with the double-headed eagle, and a shield divided

A.D. 1199. et Romanis omnibus electus est, et ad Romanum imperium Hoveden, Philip, admissus. Confirmata igitur a domino Papa electione, Philippus ^{iv. 95.}
 duke of dux Suaviæ excommunicatus est et omnes fautores ejus, nisi
 Swabia, ab Othonis persecutione desistant. In Capitolio autem et per
 excommu- urbem totam declamatum est, "Vivat et valeat imperator
 nicated. "Otho." Tunc ab omnibus confirmatus, ad memoriam revo- (Not in
 Promise of cans quod per regem Ricardum ad tantum fuerat promotus Hoveden.)
 aid to John by Otho. honorem, regi Johanni significavit, ut ipse differret cum rege Hoveden,
 Francorum amicabiliter componere; quia Deo volente ipse in ^{iv. 96.}
 brevi succursum sibi talem providebit, qualem imperialem
 decet celsitudinem providere.

Regnum Francorum interdicitur.

f. 18 b. Per idem tempus Petrus de Capua, cardinalis et Apostolicæ Id. iv. 94.
 Interdict sedis legatus, regnum Francorum sub interdicto conclusit,
 in France propter captionem fratris¹ Petri de Duay Cambracensis electi;
 in conse- sed antequam sententia relaxaretur, rex Francorum præfatum
 quence of the seizure electum ab omni custodia liberavit. Eodem quoque tempore
 of the elect idem legatus ad regem Anglorum veniens sub pœna interdicti
 of Cam- rogavit, ut episcopum Belvacensem, qui² jam per biennium (Not in
 bray. sub crudelissima carceris custodia detentus fuerat, liberam Hoveden.)
 Release of concederet licentiam abeundi. Sed quoniam idem episcopus
 Philip, contra ordinis sui dignitatem captus fuerat in armis ut miles
 bishop of vel ruptarius, non prius est abire permissus donec, sex milibus
 Beauvais. argenti marcis ad pondus sterlingorum numeratis et fisco com-
 mendatis, regiæ concupiscentiæ satisfecit. Quo facto, juravit Hoveden,
 episcopus memoratus quod nunquam in vita sua contra Chris- ^{iv. 94.}
 tianos arma gestaret.

between the English leopards and the eagle, with "Scutum mutatum "pro amore regis Angliæ" above the latter: See a representation and heraldic description of it in Madden's ed. of the Hist. Anglor., ii. p. 83.

¹ *fratris Petri de Duay Cambracensis electi*] This is a blunder, from Wendover's carelessly abridging

Hoveden, who has, "Petrus de "Duay, miles optimus et familia-
 "ris comitis Flandriæ et electus de
 "Cambray, frater prædicti Petri." Mr. Stubbs says it is doubtful who this elect of Cambray was.

² This is Wendover's; Hoveden mentions only the fact of the release of the bishop of Beauvais at a cost of two thousand marks.

Ut vetus causa decisa fuerit inter ecclesias Turonensem et Dolensem. A.D. 1199.

Hoveden, iv. 100. (Not in Hoveden.) Hoc¹ anno decisa est causa vetustissima inter ecclesias Turonensem et Dolensem Romæ a Papa Innocentio per sententiam diffinitivam; archiepiscopo Turonensi² ab episcopo Dolensi subjectionem exigente, et episcopo³ Dolensi contradicente. Est autem Dolensis ecclesia Minoris Britanniae metropolis, cujus pontifices temporibus Sancti Martini et ante et multo post tempore, sicut alii omnes⁴ Minoris Britanniae præsules, Turonensis ecclesiae suffraganei fuerunt; sed qualiter postmodum ab illius ecclesiae subjectione desciverint, hæc causa est. Tempore quo gens Anglorum in Majorem venit Britanniam ut eam subjugaret, et rex Britonum Uterpendragon apud Verolanium infirmitate gravissima detentus lecto decumberet, ita ut nec sibi nec regno suo contra barbarorum rabiem subvenire potuisset, fertur Anglorum superstitione in tantum prevaluisse, quod vastata fere a mari usque ad mare insula, ecclesiae sacræ ad solum usque complanarentur. Pontifices vero et ecclesiarum prælati, cernentes patriæ desolationem, simul et ecclesiae sanctæ subversionem, recesserunt ad loca tutiora, decernentes communiter sanius esse barbarorum rabiem ad tempus declinare, quam inter fidei Christianæ rebelles sine fructu residere. Inter quos Sanctus Sanson Eboracensis archiepiscopus, eximiae vir sanctitatis, ad suos concives in Minorem aufugiens Britanniam, qui ex eodem genere erant et gente, pallium quod a Romano susceperat Pontifice secum portavit. Quo cum pervenisset et a suis concivibus honorifice receptus fuisset, ad Dolensis ecclesiae præsulatum, quæ nuper a suo fuerat pastore viduata, communi omnium deliberatione episcopus electus est; et rege concedente, licet multum renitens inthronizatus. In illa autem ecclesia quoad vixit, pallio, quod ab Eboracensi monasterio detulerat, usus est, et successorum ejus multi post illum. Deinde vero reges illius provinciae cum in regno proprio archiepiscopum habuerunt, non permiserunt episcopos suos, qui antea semper suffraganei fuerant ecclesiae Turonensis, præfato archiepiscopo Turonensi debitam impendere obedientiam; statuentes, ut de cætero Minoris Britanniae præsules alium metropolitanum quam Dolensem archiepiscopum non haberent. Postmodum autem elapsis trecentis vel

¹ Par. inserts in rubrick in the margin, "Utile est hoc, sed imper-
tinens usque ad signum *Θ infra*,"
p. 460. It is not in the Hist. Anglor.

² Bartholomew II.

³ John de Musca.

⁴ omnes] om. C.

A.D. 1199. eo amplius annis, Papa Nicholas ad instantiam Turonensis archiepiscopi hunc volens revocare errorem, Salomoni Britonum regi scripsit epistolam, quæ in decretis Gratiani continetur causa tertia, quæstione sexta, sub hac forma:

Epistola Nicolai papæ de eadem re.

Letter of
Pope Ni-
cholas I.
to Salomon
count of
Britanny,
on the
question.

“Hæc quippe est Dei Patris tui ordinatio, et hæc est lex Gratiani
“ecclesiæ matris tuæ, videlicet ut omnes episcopos regni tui Decret, 2.
“ad Turonensem archiepiscopum mittere non detractes, ipsius Causa III.
“que judicium postulare non dedigneris. Ipse enim est me Qu. vi.c.10.
“metropolitanus, omnesque episcopi regni tui ejus suffraganei col. 686.
“sunt, sicut conscriptiones prædecessorum meorum evidenter (Migne's
“ostendunt, qui prædecessores tuos, quia ab ejus jure se sub Patrologia,
“traxerant, forti invectione corripere studuerunt, quamvis nec clxxxvii.)
“nostra scripta super hac re missa deesse videantur.” Et
“infra; “Quia vero magna quis sit metropolitanus apud Bri-
“tannos contentio est, [licet] nullius teneat memoria vos in
“vestra regione ullam¹ habuisse metropolim ecclesiam; tamen
“si libet, postquam Deus omnipotens pacem inter te et dilectum
“filium nostrum Karolum regem gloriosum constituerit, facile
“hoc poteris advertere. Quod si adeo contentiosius agere
“creditis, ad nostrum Apostolatam destinare contendite, qua-
“tinus nostro libramine, quæ sit apud vos antiquitas archi-
“episcopalis ecclesia, luce clarius innotescat; et deinceps omni
“ambiguitate recisa, quam sequi episcopi vestri debeant, in-
“cunctanter agnoscant.”

The arch-
bishop of
Tours to
have juris-
diction
over Dol.

Tali itaque regi præfato facta admonitione, non ideo destitit
ab inceptis, sed semper deinceps tam ipse quam ejus succes-
sores perstiterunt rebelles; atque inter episcopos Turonensem
et Dolensem lis continua et contentio perduravit; donec anno
præsentis, ut prædictum est, a Papa præfato² sententialiter diffi-
nitum est, ut tam Dolensis quam cæteri Britanniae episcopi
archiepiscopo Turonensi subjaceant, et in perpetuum præceptis
ejus canonicis adquiescant. Unde Papa memoratus in pronun-
tiatione sententiæ diffinitivæ, ut qui in scientia erat magnus,
audax simul et jurisperitus, ita exorsus ait, “Doleat Dolensis,
“et gaudeat Turonensis.” ☉

¹ ullam] nullam, B.

| ² præfato, om. O.

Ut Alienor regina missa fuerit pro Blanca puella Lodowico A.D. 1200. maritalanda.

- Hoveden, iv. 106. Anno gratiæ mcc. Rex Francorum Philippus et rex Anglorum Johannes post festum ¹ Sancti Hylarii inter Wailun et Butavant ² castella ad colloquium convenerunt; ubi convenit inter eosdem reges cum ³ consilio principum utriusque regni, quod videlicet Lodowicus, filius regis Francorum et hæres, duceret uxorem filiam Aldefonsi regis Castellæ et neptem regis Johannis, et rex Anglorum pro hoc matrimonio contrahendo daret Lodowico cum nepte sua nomine ⁴ Blanca in maritaggio civitatem Ebriocarum cum toto comitatu, et insuper triginta milia marcas argenti. Petiit præterea rex Francorum ab Anglorum rege, ut faceret sibi securitatem, quod nullum Othoni nepoti suo faceret auxilium de hominibus neque de pecunia ad imperium obtinendum. Dictum est enim, quod dux Suaviæ Philippus per conniventiam ⁵ regis Francorum et auxilium præfatum Othonem persecutione gravissima infestabat, nec propter excommunicationis sententiam, qua fuerat a Papa innodatus, ab ejus impugnatione cessabat. Denique inter reges fœdere, ut præmissum est, confirmato, terminum ad sequens festum Sancti Johannis Baptistæ statuerunt, ut tunc ea quæ sunt prælocuta irrefragabiliter sortiantur effectum; sicque soluto colloquio, rex Johannes sperans se per hoc matrimonium diuturna pace gaudere, misit matrem suam Alienor reginam propter puellam memoratam, ut ⁶ salvo conductu cum ipsa ad terminum præfixum rediret. Rex Anglorum interim ⁷ transfretavit in Angliam, et cepit de unaquaque carucata terræ totius Angliæ tres solidos de auxilio; expletisque aliis negotiis in Normanniam iterum transfretavit.
- (Not in Hoveden.)
- Hoveden, iv. 107. (Not in Hoveden.)
- Hoveden, iv. 107. Queen Alienor sent for Blanche of Castile.
- John goes to England, imposes an aid, and returns.

Ut Lodowicus filium regis Aldefonsi regis Castellæ duxerit.

- Id. iv. 114. His ita gestis, rediit Alienor regina cum puella præfata Lodowico maritalanda, et eam Anglorum regi præsentavit. Deinde reges convenerunt ad colloquium inter Guletune et Butavant castella xi. kalendas Julii; ⁸ ubi rex Francorum reddidit regi
- Queen Alienor returns with Blanche.

¹ festum Sancti Hylarii] Natæ Domini, Hoveden.

² Butavant] Andeli, Hoveden.

³ cum . . . regni] Introduced by Wendover.

⁴ nomine Blanca] Introduced by Wendover. Hoveden has a blank for the name.

⁵ conniventiam] convenientiam, B.

⁶ ut . . . rediret] Not in Hoveden.

⁷ interim] om. O.

⁸ Julii] An error introduced by Wendover for Junii, as it is in Hoveden, iv. p. 115.

A.D. 1200. Anglorum civitatem Ebroicarum, et totum comitatum atque Hoveden, terras universas quas per werram occupaverat in Normannia, iv. 115. et in aliis terris regis Anglorum; et rex Johannes incontinenti inde fecit homagium regi Francorum; et sic dedit universa illa Lodowico cum nepto sua in maritaggio, et¹ homagium inde a Lodowico suscepit. Quo facto, puella in crastino desponsata est Lodowico apud Purmor in Normannia ab archiepiscopo² Burdegalensi. Erat enim tunc regnum Francorum interdictum propter Botildam³ reginam, quam rex Francorum dimiserat. Atque protinus post desponsationem Lodowicus duxit Parisius sponsam suam in⁴ lætitia et exultatione tam cleri quam populi utriusque regni.

Offendiculum.

Ut rex Johannes Isabel reginam desponsaverit.

John Eodem tempore, celebrato divortio inter regem Anglorum Id. iv. 119. divorces et uxorem suam Hawisam comitis Gloverniæ filiam, eo quod his wife, affluens erant in tertio gradu consanguinitatis, duxit idem rex, Hawisa of consilio regis Francorum, Isabel filiam comitis Engolismi, Gloucester, quam prius susceperat in suam Hugo cognomento Brunus, and marries comes Marchiæ; et Dominica⁵ proxima ante festum Diceto, Isabella of Sancti Dionisii apud Westmonasterium consecratur in col. 707. Angoulême. reginam, quæ⁶ copula postmodum regi et regno Angliæ magno detrimento fuit. Nec multo post, convenientibus ad colloquium Hoveden, 8 Oct. apud Vernonem regibus, Arthurus ibidem fecit homagium regi iv. 115. Arthur does homage to John. Anglorum de Britannia et aliis terris suis; sed timens⁷ prodicionem regis Johannis, remansit in custodia regis Francorum.

Mandatum Domini quod de cælo venit in Jerusalem de observatione diei Dominicæ.

Letter on Circa dies istos, epistola de cælo veniens in Jerusalem Id. iv. 167. the observance of the Lord's day, said to have come down from heaven at Jerusalem. appensa est super altare Sancti Simeonis in Golgotha, ubi crucifixus est Christus pro redemptione mundi; quam per tres dies et totidem noctes homines ex alto dependentem aspicientes, corruerunt in terram, rogantes Dei misericordiam, ut Ipse eis dignaretur suam ostendere voluntatem. Die vero tertia, post horam diei tertiam, crexit se ab oratione patri-

¹ et . . . suscepit] Introduced by Wendover.

² Elias de Malemert.

³ So Hoveden for Ingelburgam.

⁴ in . . . regni] Added by Wendover.

⁵ Dominica . . . Dionisii] viii. idus Octobris, Diceto (the same day).

⁶ quæ . . . fuit] This is Wendover's.

⁷ timens . . . Johannis] traditione regis Angliæ, Hoveden.

Hoveden, archa et archiepiscopus Akarias; et expandentes infulam super A.D. 1200.
iv. 167. sanctum altare, sanctam Dei epistolam acceperunt; quam cum

inspexissent, istud inveniunt superscriptum: "Ego Dominus,
" Qui præcepi vobis, ut observaretis sanctum diem Dominicum,
" in quo requievi ab operibus meis, ut esset requies cunctis
" mortalibus in æternum, et non custodistis eum, et de pec-
" catis vestris non pœnituistis; sicut dixi per Evangelium
" meum, *Cælum et terra transibunt, verba autem mea non* S. Marc.
" *transibunt*; feci prædicare vobis pœnitentiam vitæ et non xiii. 31.
" credidistis. Misi super vos paganos et gentes, qui effuderunt
" sanguinem vestrum in terra, nec tamen credidistis. Et quia
" sanctum diem Dominicum non custodistis, per paucos dies
" habuistis famem, sed cito dedi vobis saturitatem, et postea
" pejus fecistis. Volo ergo, ut nemo ab hora nona Sabbati
" usque ad solem surgentem diei Lunæ aliquid operetur, nisi
" quod sit bonum, et si quis fecerit, cum pœnitentia emendet.
" Et si huic mandato meo non obedieritis, amen dico vobis, et
" juro vobis per sedem meam et thronum meum et cherubin
" qui custodiunt sanctam sedem meam, quia non mandabo
" vobis aliquid per aliam epistolam, sed aperiã cælus et pro
" pluvia pluam super vos lapides et ligna et aquam calidam
" per noctes, ut nemo præcavere possit quin destruam omnes
" homines malos. Hoc dico vobis, morte moriemini propter
" diem Dominicum sanctum et alias festivitates sanctorum meo-
" rum, quas non custodistis. Mittam vobis bestias habentes ca-
" pita leonum, capillos mulierum, et caudas camelorum, et ita
" famelicæ erunt, quod carnes vestras devorabunt, et vos de-
" siderabitis fugere ad sepulcra mortuorum et abscondere vos
" propter metum bestiarum. Et tollam lumen solis ab oculis
" vestris, et mittam super vos tenebras, ut occidatis vos in-
" vicem non videntes; et auferam a vobis faciem meam, et
" non faciam vobiscum misericordiam. Incendam enim corpora
" vestra et corda illorum, qui non custodiunt diem sanctum
" Dominicum. Audite vocem meam, ne pereatis in terra
" propter diem sanctum Dominicum. Recedite a malo et
" pœnitentiam agite de malis vestris. Quod si non feceritis,
" quasi Sodoma et Gomorra peribitis. Nunc scitote, quod
" salvi estis per orationes sanctissimæ Genetricis meæ Mariæ et
" sanctorum angelorum meorum, qui orant pro vobis cotidie.
" Dedi vobis frumentum et vinum abundanter, et inde non
" obedistis mihi; nam viduæ et orphani clamant ad vos
" cotidie, quibus nullam facitis misericordiam; pagani habent
" misericordiam, vos autem non habetis. Arborea quæ fruc-
" tificant, siccari faciam pro peccatis vestris; flumina et fontes
" non dabunt aquam. Dedi vobis legem in monte Synai,
" quam non custodistis; dedi post per me legem, quam non

A.D. 1200. "observastis; pravi homines, diem Dominicum resurrectionis Hoveden,
 "meæ non custodistis. Tollitis res alterius, et de hoc nullam iv. 168.
 "considerationem habetis; propter hoc mittam super vos
 "bestias peiores, quæ¹ devorabunt mamillas mulierum ves-
 "trarum. Maledicam illis qui injuste agunt versus fratres
 "suos; maledicam illis qui pauperes et orphanos male judi-
 "cant. Me autem dereliquistis, et principem hujus sæculi
 "sequimini. Audite vocem meam, et habebitis misericordiam
 "bonam; vos autem non cessastis ab operibus malis, nec ab
 "operibus Diaboli, quia facitis adulteria et perjuria, et ideo
 "circumdabunt vos gentes et devorabunt ut bestię."

*De prædicatione Eustachii abbatis de Flai super mandato
 memorato.*

Preaching of Eustace, abbat of Flai, on the observance f. 19 b. of the Lord's day. S. Marc. xvi. 20. Id. iv. 123. Cum autem patriarcha et clerus omnis Terræ Sanctæ hunc epistolæ tenorem diligenter examinassent,² communi omnium deliberatione decretum est, ut epistola ad iudicium Romani pontificis transmittatur, quatinus, quicquid ipse agendum decreverit, placeat universis. Cumque tandem epistola ad domini Papæ notitiam pervenisset, continuo prædicatores ordinavit, qui per diversas mundi partes profecti prædicaverunt ubique epistolæ tenorem, Domino cooperante et sermonem eorum confirmante sequentibus signis. Inter quos abbas de Flai Id. iv. 123. nomine Eustachius, vir³ religiosus et literali scientia eruditus, regnum Angliæ aggressus, multis ibidem miraculis choruscavit, Qui non longe a civitate Dorobornensi appulsus, in villa quæ Wi appellatur, officium prædicationis incepit. Cumque fontem quendam ibidem benedixisset,⁴ Dominus ipsius meritis tantam Miracles at Wye. in eo infudit gratiam, ut ex solo illius gustu cæci visum, claudi gressum, muti loquelam, et surdi cælitus receperunt auditum, et quisquis debilis ex fonte cum fiducia bibens gavisus est se recepisse sanitatem.⁵ Venit itaque ad eum mulier quædam, a dæmonibus obsessa et quasi hydropico morbo inflata, petens ab eo sibi [restitui] sanitatem. Cui ille; "Confide, filia, et vade ad natatoria fontis de Wi, cui benedixit " Dominus, et bibe ex eo, et recipies ilico sospitatem." Abiit mulier, et juxta viri Dei monita bibit, atque protinus in vomitum prorupit; ubi cunctis, qui ad fontem gratia curationis venerant, cernentibus, exierunt ex illa duo bufones magni et

¹ quæ] qui, B. O. W.

² O. W. add, "et verba cum admiratione pariter et timore intellexissent."

³ vir . . eruditus] Added by Wendover.

⁴ benedixisset] benedixit, W.

⁵ C. adds vel sospitatem.

Hoveden, iv. 123. nigerrimi, qui, ut se dæmones ostenderent, statim transformati A.D. 1200. sunt in canes immensos et nigros, et post paululum in formam conversi sunt asininam. Mulier autem stabat attonita, et quandoque post illos cucurrit furibunda, volens eos apprehendere; sed vir quidam, qui ad fontis custodiam fuerat deputatus, aquam fontis inter mulierem et monstra aspergens, fugavit illa in aere¹ sursum; ubi evanescentes fœda post se vestigia reliquerunt.

Ut prædictus abbas fontem dulcis aquæ emanare fecerit.

- Id. In villam de Rumenel prædicando perveniens idem vir Dei, Miracle
ubi erat dulcis aquæ defectus, ad preces populi in ecclesia at Rom-
ejusdem villæ baculo suo petram percussit, et fluxerunt latices ney.
in abundantia, quarum haustu multi a diversis languoribus
Id. iv. 167. curabantur. Deinde de loco ad locum, a provincia in provin-
Id. iv. 124, ciam, de civitate in civitatem transiens, multos ad usurarum Effects of
169. relaxationem induxit, crucem sumere Dominicam admonuit, ad his preach-
pietatis opera multorum corda prædicando permutavit. ing.
(Enlarged.) dinas vero et mercata Dominicæ diei adeo interdixit, quod
omnia fere, quæ diebus Dominicis per Angliam fieri consue-
verant, constituerentur in una hebdomadæ sequentium feria-
rum; sicque Dominicis diebus fidelis populus divinis solummodo
vacans obsequiis, omne opus servile penitus abdicavit. Ve-
Id. iv. 172. runtamen tempore procedente, plerique ut canes ad vomitum
Id. iv. 124. sunt reversi. Rectoribus quoque ecclesiarum et presbyteris
cum populis sibi subjectis admonendo indixit, ut in ecclesia
ante eucharistiam continua lux arderet; quatinus² Ille, qui S. Joh. i. 9.
(Not in Hoveden.) illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, pro
Id. iv. 124, luce temporali lucem eis concederet sempiternam. Divitibus
169. autem et magnatibus universis et præcipue civibus et mer-
catoribus prædicabat, ut semper in mensa discum Christi
propter pauperes haberent, quatinus, assueta superfluitate sub-
tracta, indigentium inopiam sublevarent. Diem vero Sabbati
post nonam, sicut diem Dominicum, ab omni opere servili
(Not in Hoveden.) custodiri mandavit, et deinceps diem Dominicum cum nocte
sequente, qui dies dicitur naturalis et requiem innuit per
figuram nostræ perpetuæ quietis.

¹ aere] aerem, W.

² quatinus . . . terram] Introduced
by Wendover. The whole of this

account is considerably enlarged
from Hoveden.

A.D. 1200.

*De miraculo terrifico cuidam mulieri inflicto.*Miracle in
Norfolk.

Eodem tempore, mulier quædam de provincia Norfolcensi viri Dei monita spernens, una die Sabbati post nonam pannos lavare perrexit. Quæ cum laborioso conatu ad inchoatum jam opus instaret, accessit ad eam vir quidam reverendæ ætatis sibi penitus ignotus, sciscitans increpando qua temeritate post viri Dei prohibitionem ausa sit post nonam pannos lavare et sanctum diem Sabbati opere illicito violare; addidit insuper quod nisi celerius ab inceptis desisteret, sciret se profecto iram Dei cum celerî ultione quamcitiùs incursum. At illa viro sibi sermocinanti urgentem prætendens inopiam, dixit se hujusmodi labore vitam miseram eatenus perduxisse; et si ab opere consueto cessaret, periculum de vitæ subsidio dubitaret. Denique cum subito vir ille ab oculis ejus evanisset, propensius quam prius fecerat pannos suos lavare et ad solem siccare maturavit. Sed his omnibus ultio divina non defuit; nam ilico mamillæ mulieris sinistræ quasi porcellus colore nigerrimus subito adhærens, nullo conatu ab illa potuit avelli; sed assidue sugendo, sanguinem eliciens, totum fere corpus miseræ mulieris in brevi consumpsit. Tandem ad summam perducta inopiam, tam diu panem mendicare ostiatim compulsa est, quousque, multis intuentibus et divinam ultionem admirantibus, vitam miseram miserabiliter terminaret.

Enlarged
and altered
from a
miracle
given in
the Vita S.
Hugonis,
cap. 15.
MS. Lans-
downe, 436.
f. 71 b.

*De alio miraculo quod in panis incisione contigit.*Miracle in
Northumbria.

Eadem tempestate, in provincia Northanhumbro- rum, plebeius quidam uxori suæ præcepit, ut quadam die Sabbati panem in crastino comedendum pararet. Quæ viri præceptis obtemperans, cum panem illum viro suo in crastino comedendum obtulisset et ille panem incidere cœpisset, res mira contigit et sæculis inaudita; siquidem sanguis recens cultellum viri panem incidentis ita secutus est, ac si de bestia nuper occisa profluxisset. Hic autem casus multos ab hujusmodi operibus compescuit, cum ad notitiam hominum pervenisset.

*Ut G[aufridus] Eboracensis archiepiscopus omnibus bonis spoliatus sit.*Geoffrey,
archbishop
of York,

Sub diebus istis Gaufridus Eboracensis archiepiscopus ex Hoveden, mandato regis Johannis spoliatus est ab omnibus bonis sui archi- iv. 139.

¹ ab illa] om. W.

- Hoveden, iv. 139. episcopatus. Jacobus¹ enim vicecomes Eboracensis et² ministri A.D. 1200. ejus, maneria illius simul et³ clericorum virorumque religio- despoiled sorum possessiones violenter aggressi, bona eorum distrahere of his præsumpserunt. Unde idem archiepiscopus Jacobum præfatum property. nominatim excommunicavit, et in genere omnes hujus violentiæ auctores, quique regem adversus eum in iram et indignationem commoverant. Causa enim regiæ perturbationis contra eum Causes of multiplex erat; primo quia non permisit præfatum vicecomitem John's (Enlarged.) colligere carucagium in sua diocesi ad opus regis, sicut ei quarrel fuerat generaliter per Angliam concessum; secundo, quia with him. noluit transfretare cum ipso in Normanniam, ad faciendum maritagium inter Lodowicum et neptem suam, et componendum cum rege Francorum; tertio, quia excommunicaverat vicecomitem memoratum, et totam provinciam Eboracensem ecclesiastico supposuit interdicto.
- (Not in Hoveden.)

Ut rex Johannes et Isabel regina Londoniis coronam portaverint.⁴

- Hoveden, iv. 139. Per idem tempus rex Johannes post completa negotia in f. 20. partibus transmarinis transfretavit in Angliam; sponsamque Coronation suam secum ducens, applicuit apud Doveram octavo⁵ idus of John and Octobris. Venientes autem Londonias apud Westmonasterium, [coronati sunt ambo ibidem per ministerium] H[uberti] John is Cantuariensis archiepiscopi⁶ præsentibus magnatibus regni, reconciled with abp. Id. iv. 140. ubi etiam G[aufridus] Eboracensis archiepiscopus cum rege Geoffrey. pacificatus est. Quo etiam tempore rex Johannes significavit William, Willelmo regi Scotorum, ut veniret ad eum apud Lincolniam, king of ut ibidem sibi de jure suo satisfaceret, in crastino Sancti Scots, Eadmundi. summoned to Lincoln.

¹ Jacobus de Poterne. Hoveden, iv. 139.

² et ministri ejus] Added by Wendover.

³ et . . . possessiones] Added by Wendover.

⁴ There are two crowns drawn at the top of the page.

⁵ This is the date of the corona-

tion. The error arises from carelessly copying Hoveden.

⁶ archiepiscopi] so B. originally, but it has been altered to archiepiscopus, in consequence of the omission of the words in brackets. These words are also omitted in the Hist. Anglor., where the sentence is finished with the words "et multi magnates regni venientibus ap-
"plausuerunt."

A.D. 1200. *De vita Sancti Hugonis Lincolnienſis epiſcopi ante epiſcopatum.*

Death of S. Hugh, bishop of Lincoln. Circa dies iſtos Hugo, reverendæ memoriæ Lincolnienſis Hoveden, epiſcopus, de partibus veniens tranſmarinis, Londoniis apud¹ iv. 140. Vetus Templum quartanis febribus graviter infirmatus, decimoſexto kalendas Decembris laudabilis vitæ curſum glorioſo fine complevit.

Account of his life. Cujus inter homines converſatio ſancta compellit, quæ Vita S. mortalibus et informatio morum extitit et exemplum piæ Hugonis, actionis, ut de eo vel pauca huic operi inſeramus. Hic vir cap. 1. ſanctus in remotis Burgundiæ partibus oriundus, moribus MS. Lansdowne, 436, clarior quam parentela refulſit; qui ab annis puerilibus, ſtudiis ff. 68-71. literarum addictus, decennis effectus, canonicis regularibus traditur diſciplinis cœleſtibus informandus. Inter quos tam moribus quam ſcientia regulariter imbutus, poſt circulum ſedecim annorum, in quadam cella officium prioris ſuſcepit, ubi cum cuncta ſibi proſpere ſucceſſiſſent, lubricos carnis motus fortius cohibere decernens, ad ordinem Chartuſienſem, Domino diſponente, tranſivit. Cumque ſe benignum ibidem cunctis et affabilem, religioſa gravitate ſervata, exhiberet, modico elapſo tempore totius domus effectus eſt procurator. Interea cum illuſtris Anglorum rex Henricus domum quandam Chartuſienſis ordinis in Anglia conſtruxiſſet, qui viri Dei promotionem ardenti deſiderio ſitiebat, vix precibus obtinuit, ut ad regimen illius domus animum ejus inclinaret. Cumque ad prioratus officium vocatus fuiſſet, priorem ſanctitatem indies ſtudit ampliare; unde regis gratiam, qui frequenter ejus colloquio fruebatur, ſanctæ converſationis merito non mediocriter obtinebat. Tenuerat autem rex eccleſiam Lincolnienſem in manu ſua, per multos annos paſtoris ſolatio viduatam; quem volens exceſſum redimere, ſicut honeſte [potuit], procuravit, ut per electionem vir prædictus ad illius eccleſiæ regimen vocaretur. Quo facto, cum viro Dei, electio denunciata fuiſſet, reſpondit, quod pontificalis officii non ſuſciperet dignitatem, niſi ſibi prius de communi Lincolnienſis eccleſiæ canonicorum conſenſu et de licentia Chartuſienſis prioris conſtaret. Cumque ſuper hiſ ſufficienter ſibi fuerat ſatiſfactum, decanus² Lincolnienſis cum majoribus eccleſiæ ad Dei virum acceſſit; [qui inter prima colloquia ſic eorum ſibi gratiam conciliavit, ut eum paſtorem et patrem ſpiritualemente ſinceræ devotionis optarent effectu. Sed ut ſibi certius eorum conſenſus innoteſceret, ibi eum denuo elegerunt; et tunc primo conſenſit. Tandem vero, [cum munus] conſecrationis

¹ apud Vetus Templum] From Diceto, col. 708.

² Richard Fitz-Neale, afterwards biſhop of London.

Vita S. Hugonis, suscepisset, prima noctis quiete qua in episcopatu membra A.D. 1200. sopori dedisset, post devotas orationes audivit vocem dicentem cap. 2. sibi, "Egressus es in salutem populi¹ tui, in salutem cum MS. Lans- Christo tuo." downe, 436.

De virtutibus sancti viri in episcopatu.

- Id. Consecratus autem Dei servus Hugo ecclesiam suam adeo S. Hugh's meritum titulis illustravit, ita populum sibi commissum life as verbis informavit et exemplis, quod episcopi nomen sibi recte bishop. competere declarabat, atque in ecclesia cathedrali electas collocando personas, vivis ex lapidibus Deo habitaculum con- struxit. Potestatis autem sæcularis in rebus ecclesiæ sævien- tis impetus adeo constanter elidere consuevit, ut et rerum et corporis sui periculum contemnere videretur. In quo etiam adeo profecit, quod et jura revocavit amissa, et ecclesiam suam a servitute gravissima liberavit. Præterea vir sanctus Id. cap. 3. domos leprosorum, per quas transitum faciebat, ingredi con- duct to suevit, et viros omnes leprosos, quantumcumque deformes, lepers. osculari et largas elemosinas conferre solebat. Unde bonæ memoriæ Willelmus ejusdem ecclesiæ cancellarius, volens experiri, utrum propter hoc elatio tangeret animum viri Dei, dixit ad eum, "Martinus leprosum osculando sanavit, vos leprosos, quos osculamini, non sanatis." Cui episcopus in- continenti respondit, "Osculum Martini carnem leprosi sanavit; " osculum vero leprosi animam meam sanat." In mortuis His care sane sepeliendis tam diligens humanitatis obsequium exhibere for the consueverat, ut nullum mortuum præteriret, cujus sepulturæ dead.
- Id. cap. 4. ministerium sibi competens videretur. Accidit autem quodam Miraculous tempore, dum vir sanctus circa gregis sui curam vigilans paro- cure of a chias visitaret, et ad villam quandam Alcmundeberi nominatam child at perveniret, parentes cujusdam infantis, ipsum puerum pœne ex- Alcon- animem deferentes, auxilium pontificis lacrimabiliter postula- bury; bant. Episcopo vero requirenti quid vellent, mater pueri re- spondit; "Iste parvulus filius noster partem² cujusdam laminæ " ferreæ habentem in longitudine et latitudine plusquam " pollicem unum manu recepit, et more pueruli ad os mittens, " deglutivit; quæ gutturi ejus firmiter adhærens puerum mori " compellit. Misit itaque te Dominus, pater sancte, ut filium " nostrum nobis restituas in ultimo vitæ vix articulo palpi- tantem." Quem respiciens episcopus, guttur ejus tangens, benedixit, insufflavit, et crucis caractere signavit, ac dimisit.

¹ populi . . . salutem] om. O.

| ² partem] om. W.

A.D. 1200. Cumque parentes puerum ab episcopo recepissent, ferrum continuo sanguinolentum de¹ gutture ejus exilivit, et sanatus est puer ex illa hora. Alio² quoque tempore, dum vir sanctus per villam quæ Cestrehunte appellatur transitum faceret, suppli-

Of a mad-man at Cheshunt;

Of a lame man at Lincoln;

f. 20 b.

Of a mad-man at Lincoln;

Vita S. Hugonis, cap. 5. MS. Lansdowne, 436.

Id. cap. 6.

Id. cap. 7.

Id. cap. 8.

caverunt eum parentes cujusdam furiosi, qui per tres hebdomadas sine vinculis detineri non potuit, ut eum visitare et ei benedicere dignaretur. Quo audito, vir sanctus ex equo desiliens ad furiosum accessit. Erat autem caput ejus ligatum ad postem, manus vero ejus et pedes hinc inde ad paxillos. Episcopus aqua benedicta a se facta infirmum linguam emittentem et quasi ipsum deridentem aspersit, et evangelium, "In principio erat Verbum," super furiosum legit, benedictionem dedit et recessit. Quo recedente, cepit ægrotus dormire, et evigilans ilico restitutus est pristinae sanitati. Circa illud tempus pius pontifex in die Parasceves, cum esset Lincolnia, et ad fabricam matris ecclesie, quam nobiliter a fundamentis extruxerat, lapides et cæmentum humeris suis in quodam cophino, sicut pluries consueverat, ferret, claudus quidam ex utraque parte, duobus innixus baculis, totis visceribus desiderare cepit eundem cophinum deferre, sperans quod per merita beati viri sanitatem esset recepturus. Tandem a magistro operis dari sibi cophinum impetravit, in quo lapides et cæmentum cum suis baculis ferre cepit. Elapsis vero paucis diebus, unum dimisit baculum ac deinde reliquum; et post modicum temporis sanus et erectus, nullo suffultus baculi adminiculo, eundem cophinum ad opus ecclesie deportabat; quem cophinum cum esset sanus adeo dilexit, ut a se separari nullatenus sustineret. Alio quoque tempore accidit in eadem civitate, quod civis quidam in tantam incidit amentiam, quod octo viri fuerunt ad ipsius custodiam deputati. Qui in vinculis detentus, tanto agitabatur furore, quod uxorem et liberos proprios minabatur dentibus laniare. Tandem in biga ligatus,³ ad virum Dei adductus est. Quem cum inspexisset episcopus, statim aqua benedicta illum aspersit, et spiritum malignum adjuravit, ut ab eo exiret ipsumque ulterius non vexaret. Æger vero incontinenti morienti similis corruit in terram; super quem vir sanctus aquam benedictam in magna quantitate effudit; statimque furiosus surrexit, et manus ligatas ad cælum erigens, Deo et beato pontifici gratias egit, et ilico vinculis solutis sanus recessit. Quædam matrona Lincolnia duos habuit filios,

¹ de gutture ejus] om. W.² See the account of this cure inthe *Magna Vita S. Hugonis*, v. 9, p. 275 (ed. Dimock).³ O. W. ins. et.

Vita S. Hugonis, cap. 8. MS. Lansdowne, 436. quorum alter, dum adhuc puer esset, in dextro latere longo tempore tumorem habuit grandem, de cujus salute mater desperans sanctum episcopum adiit, et ut ei benediceret, impetravit. Ille vero super locum morbi manus posuit, [benedixit,] et dimisit. Quo facto, ita tumor subito sedatus est, ut ab illa hora nec puerum vexaverit, nec ulterius mater tumorem viderit. Alio tempore contigit, ut alius ejusdem matronæ filius histericiam desperabiliter pateretur; illa autem prioris memor refugii, etiam hunc benedicendum sancto episcopo præsentavit; qui accepta benedictione infra triduum est pristinae restitutus sanitati.

Of two boys at Lincoln.

Qualiter Sanctus Hugo ex hac luce migraverit.

- Id. cap. 9. Sanctus Hugo episcopus, completo in episcopatu anno decimo quarto, a Chartusia principali ejusdem ordinis domo, visitatis ex longo desiderio priore et fratribus ejusdem domus, in Angliam rediens, in urbe Londoniensi apud Vetus Templum quartanis febribus cœpit graviter infirmari. Venit ergo ad eum ibidem rex Johannes, ut eum visitaret; sed antequam recederet, ad viri Dei prædicationem testamentum ipsius confirmavit, et in Domino promisit, quod de cætero rata haberet testamenta rationabilia prælatorum.
- Vita S. Hugonis, cap. 9. Cumque¹ indies languor ingravesceret, nunquam alicujus consilio cilicium, quo jugiter utebatur, ad horam permodicam deponere voluit; sed usque ad mortem magis Chartusiensis ordinis rigorem observare decernens, tandem vocante Domino feliciter ab hac vita migravit ad Dominum. Cumque² viri sancti corpus a civitate Londoniarum deferretur apud Lincolniam tumulandum, mirabile dictu accidit, quod cum cerei in exitu civitatis ante corpus fuissent accensi, per quatuor dietas jugiter arserunt, ita quod non fuit hora in qua lux in aliquo cereorum non fuisset, licet tempus ex aeris intemperie multotiens esset in vento et pluvia turbulentum. Unde dubium non est, quin Dominus animæ ipsius lucem præparaverit perpetuam, qui pro corporis veneratione non permisit temporale lumen extinguui. Obiit autem servus Dei Hugo Lincolnienſis episcopus anno Verbi incarnati millesimo ducentesimo, decimo quinto kalendas Decembris. Vixerat autem in episcopatu xiv. annis.
- Visit of John to S. Hugh on his death-bed.
- Deat^h of S. Hugh.
- His body removed to Lincoln. The torches miraculously kept alight.
- Death of S. Hugh.

(Not in the Vita S. Hug.)

¹ Compare the *Magna Vita S. Hugonis*, v. 16, p. 388.

² Cf. Id. v. 19, p. 365.

A.D. 1200. *Ut corpus Sancti Hugonis delatum sit apud Lincolniam tumultuandum.*

John and William king of Scots at Lincoln. Convenerunt interea ad colloquium apud Lincolniam rex Hoveden, Anglorum Johannes et rex Scotorum Willelmus cum universa nobilitate tam cleri quam populi utriusque regni, undecimo kalendas Decembris. Ubi rex Johannes contra consilium multorum intravit civitatem intrepidus, quod¹ nullus antecessorum suorum attemptare ausus fuerat; perveniensque ad ecclesiam cathedralem, obtulit calicem aureum super altare Sancti Johannis Baptistæ, quod est in novo opere, a² sancto præfato a fundamentis mirabiliter fabricato. Et eodem die convenerunt ipse et rex Scotorum extra civitatem in montem arduum, et ibi in conspectu omnis populi Willelmus rex Scotiæ fecit homagium regi Johanni de omni juræ suo; et postea juravit ei fidelitatem super crucem Huberti Cantuariensis archiepiscopi de vita et membris et honore terreno. contra omnes homines, coram cunctis magnatibus regni. iv. 141.

Homage done by William, king of Scots, to John. Et eodem die perlatum est ibidem corpus sanctissimi Hugonis Id. iv. 142 episcopi tumultuandum; cui occurrentes reges³ memorati et tres archiepiscopi, H[ubertus] videlicet Cantuariensis, G[aufridus]⁴ Eboracensis, et Bernardus Raguensis, cum tredecim episcopis, comitibus, et baronibus, et clericis infinitis, corpus sanctissimum susceperunt. Quod ipsi reges³ cum comitibus et cæteris principibus portaverunt in humeris suis usque in atrium ecclesiæ cathedralis. Ad ostium autem ecclesiæ susceperunt illud archiepiscopi præfati et episcopi; et sic per ministerium prælatorum perlatum est usque in chorum, ubi est honorifice pernoctatum. Solebat autem pontifex sanctus, dum viveret, in mortuis sepeliendis tam diligens humanitatis officium exhibere, ut nullum mortuum præteriret, cujus sepulturæ ministerium sibi competens videretur. Unde Dominus, qui novit retributione condigna justorum merita remunerare, tam honorabilem f. 69.

Account of S. Hugh's funeral. Vita S. Hugonis, cap. 3. MS. Lansdowne, f. 69. S. Hugh's care for the dead. (repeated v. p. 469.) Miracles at the funeral. Id. cap. 11. f. 71.

¹ quod . . . fuerat] Added by Wendover.

² a . . . fabricato] Added by Wendover.

³ This is altered from Hoveden, to agree with Vita S. Hug. cap. 3. Hoveden expressly says that the king of Scotland had departed early on that day. Diceto speaks of the two kings being present. See Di-

mock's preface to the *Magna Vita*, p. lxxvii.

⁴ G. Eboracensis] this is a careless error. The third archbishop was John, of Dublin. It arises from Hoveden, who has mentioned them above (iv. 141), not giving their names again here, but merely saying "tres præfati archiepiscopi."

- Vita S. Hugonis, cap. 11. pro eo exequiæ mortuorum agerentur, et ipse more pontificum A.D. 1200. discooperta facie jaceret, mitram¹ habens in capite, cirothecas in manibus, anulum in digito, cum cæteris pontificalibus ornamentis, miles quidam canonicis ecclesiæ notissimus, cujus brachium cancer ita corroserat, quod jam os carne nudatum apparebat, idem miles brachium suum super corpus episcopi posuit, et faciem ejus gratia curationis frequenter cum lacrimis tetigit; statimque ei a Domino meritis sancti sui restituta est mirabiliter brachii sui tam caro quam cutis. Unde miles, Deo et sancto præsuli gratias agens, se sanum decano ecclesiæ aliisque viris fide dignis sæpius præsentavit. Eadem hora, mulier quædam quæ per septennium ex uno oculo cæca fuerat, videntibus cunctis et admirantibus, visum recepit. Eadem hora, quidam bursarum incisor in compressione illa et tumultu populari, qui circa Dei famulum concurrebant, crumenam cujusdam mulieris incidit; sed cum per merita beati pontificis, qui se non mortuum sed vivum ostendit, ambæ manus ejus contraherentur, et digiti furis nefandi volis manus illius firmiter constringerentur, projecit furtum, quod retinere non potuit, in pavementum ecclesiæ, et hominis furiosi similitudinem assumens, omni populo factus est in derisum. Sicque postquam a spiritu maligno diutius agitabatur, tandem ad se reversus, stetit immobilis, et acriter flere cœpit; cunctisque audientibus, turpissimam sui sceleris offensam etiam audire nolentibus denudavit. Tandem cum aliud non haberet refugium, conversus ad clerum dixit; "Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici Dei. Abrenuncio enim Sathanæ et operibus ejus, quibus huc usque deservivi: et orate pro me ad Dominum, ne me poenitentem confundat, sed mecum potius misericorditer agat." Et continuo facta oratione ad Deum pro eo, soluta sunt vincula Sathanæ, quibus manus ejus constrictæ fuerant; et sanus effectus, Deo et sancto præsuli gratias agit.
- Hoveden, iv. 143. Miracles at S. Hugh's funeral.
- (Not in Hoveden.) f. 21.
- Hoveden, iv. 144. The body placed in the tomb, Nov. 24.

De sepultura Sancti Hugonis.

- Vita S. Hugonis, cap. 3. Vigiliis autem circa corpus pontificis rite celebratis, cum diebus crastinus illuxisset, archiepiscopi cum episcopis memoratis corpus sanctissimum post missarum solennia in ecclesia nova, quam ipse a fundamentis construxerat in honorem Dei genetricis Mariæ, juxta altare Sancti Johannis Baptistæ sepulture decenter tradiderunt. Illud vero officium tam diligenter exequi studuerunt, ut videretur divinitus ordinatum quod propter hoc specialiter convenissent. Sepultus est autem oc-

¹ mitram . . . ornamentis] Introduced by Wendover.

A.D. 1200. tavo kalendas Decembris, ad cujus tumbam divina non desi- Hov. iv. 144.
 Miracles at nunt celebrari miracula, si cum fiducia a quoquam requiratur. (Not in Hov.)
 the tomb. Nam post gloriosam viri Dei sepulturam puer quidam de par- Vita S.
 tibus Lincolnæ per quindecim dies ægrotans, invalescente Hugonis,
 morbo, pervenit ad mortem, cujus corpus ita repente dirigit cap. 12.
 ac si per dies multos mortuum extitisset. Quo viso, mulier
 quædam accedens oculos clausit, et membra mortuorum
 more disposuit. Cumque sub hoc schemate a tempore galli-
 cantus usque ad diluculum jacuisset, mater, cujus fides inter
 lacrimas cum filio extincta non fuerat, cum multa fiducia ad
 corpus accessit, accepto[que filo] candelis faciendis idoneo, pue-
 rum in omni dimensione mensurare cepit. Quo facto, fiduci-
 aliter cum lacrimis dixit, "Etiam si sepultus esset filius
 " meus, posset illum mihi Dominus restituere per merita Sancti
 " Hugonis." Crescente vero die, fecerunt orationes et ele-
 mosinas pro anima pueri; et miserunt ad vocandum sacer-
 dotem ad funus, matre jugiter reclamante. Sed antequam
 presbyter vocatus venisset, mater, circa filii salutem sedula,
 puerum vivum repperit, Deumque et beatum præsulem, cujus
 meritis hoc miraculum ascribebat, magnificare non cessavit.
 Hæc pauca de multis de vita viri Dei expressa ad alia tenden-
 tibus sufficiant.

Peace with MS. Cott.
 Philip. Faust. A.
 New 8. f. 136b.
 bishops. Diceto,
 Marriage col. 706.
 of Louis Id. col. 707.
 and
 Blanche.

Facta est pax inter J[ohannem] regem Anglorum et
 Philippum regem Francorum. Gilo de Brause conse-
 cratur in episcopum Herefordensem, octavo kalendas
 Octobris, apud¹ Westmonasterium. Lodowicus filius regis
 Francorum duxit Blancam² filiam regis Hispaniæ nep-
 tem Ricardi regis. Maugerus factus est episcopus Wig-
 ornæ, Johannes de Grai Norwici.

De quinque lunarum apparitione.

Fivemoons Hoveden,
 seen a little iv. 146.
 before
 Christmas.

Eodem mense, paulo ante Nativitatem Dominicam,³ appa-
 ruerunt de nocte quinque lunæ in cælo, circa primam vigiliam
 noctis; prima apparuit in Aquilone, secunda in Meridie, tertia
 in Occidente, quarta in Oriente, quinta apparuit in medio illarum
 quatuor lunarum, habens secum stellas multas, quæ cum
 stellis suis circuibat quinquies vel amplius præfatas quatuor
 lunas. Hæc autem apparitio, multis videntibus et admiran-
 tibus, quasi per spatium unius horæ facta est.

¹ apud Westmonasterium] Introduced by Paris.

² Blancam] Introduced by Paris.

³ Hoveden adds, "in provincia Eboracensi."

Ut rex Anglorum et regina apud Cantuariam coronam portaverint. A.D. 1201.

Diceto,
col. 708.
(Not in
Diceto.)

Anno gratiæ mcci. Rex Anglorum Johannes celebravit Na- John keeps
tale Domini apud Guldeford, ubi multa militibus suis festiva Christmas
distribuit indumenta. Hubertus vero Cantuariensis archiepi- at Guild-
scopus, quasi cum rege a pari contendens, eodem modo fecit ford.

Diceto,
col. 709.

(Not in
Diceto.)
Hoveden,
iv. 160.

die Paschæ proximo sequente, coronati sunt ambo ibidem; ubi
archiepiscopus Cantuariensis copiosas eis, ne dicam superfluas,
ministravit expensas. Sequenti¹ postea Dominicæ Ascensionis Summons
die apud Theokesberi generale proposuit edictum, ut comites to the
et barones et omnes qui militare servitium ei debebant, parati barons, &c.
essent ad Portesmue, cum equis et armis ad transfretandum at Ports-
cum eo ad partes transmarinas in die Pentecostes jam instante. mouth.
Veniente autem die statuto, multi impetrata licentia remapse-
runt, dantes regi de quolibet scuto duas marcas argenti.

Ut rex Johannes et regina in Normanniam transfretaverint.

Hoveden,
iv. 164.

Celebrata igitur apud Portesmue solennitate Pentecostes, Interview
rex cum regina sua in crastino naves ascenderunt, et licet² cum between
labore, in Normannia tandem applicuerunt. Deinde con- John and
venerunt ad colloquium reges Anglorum et Francorum prope Philip near
insulam Andeliaci; et pacifice convenit inter eos. Et post Andely.
triduum, rex Johannes ad petitionem regis Francorum venit John goes
Parisiis, et ibi in palatio regis, scilicet³ in veteri templo, to Paris.
hospitatus est, rege Francorum sese alias recipiente. Et cum
ibi honorifice et ut regem decebat esset receptus, inde rece- Thence to
dens venit ad Ohinonem. Eodem tempore, ut pax inter reges Chinon.
firmior haberetur, statutum est et scriptis confirmatum, quod Scripta
si rex Francorum pacem in aliquo violaverit prælocutam, fiunt pacis.
barones de regno Francorum, quos rex fidejussores invenerat,
soluti essent a fidelitate ejus, et venirent ad regem Anglorum
ad impugnandum regem Francorum et compellendum eum ad
pacem prælocutam. Eodem modo factum est in parte regis
Anglorum.

¹ *Sequenti . . . edictum*] This is
Wendover's.

² *licet cum labore*] This is Wend-

over's abridgement of the account
in Hoveden.

³ *scilicet . . . templo*] This addi-
tion is Paris's own.

A.D. 1201. Hoc anno horrendæ tempestates, tonitrua, choruscationes, Cf. Cog-
 Tempesta. grandines et pluviarum inundationes mentes hominum con- gesbale,
 cusserunt, et damna multa¹ in locis plurimis intulerunt. p. 129.

Tax for Circa dies istos, ad instantiam Innocentii Papæ, data est quad- Diceto,
 the Holy ragesima pars reddituum omnium ecclesiarum ad subvenien- col. 707.
 Land. dum Terræ Promissionis; et tam magnates quam plebei, qui Cf. the
 crucis signaculum deposuerant, districtione Apostolica resu- letter of
 mére sunt compulsi. Innocent,
 iv. 166.

De magistro Simone de Turnai.

Story of
 Simon of
 Tournay.

Ipsis quoque diebus, quidam magister Parisiensis natione Francus, nomine Simon, cognomento de Thurnai, ingenio capacissimus et memoria tenacissimus, cum per decennium scholas artium nobilissime rexisset, utpote in trivio et quadrivio, id est, septem liberalibus artibus peritissimus, se contulit ad theologiam; in qua cum lecturisset infra paucos annos, adeo profecit, quod dignissime cathedram ascendit magistralem. Legit igitur subtiliter valde et subtilius disputavit, quæstiones difficillimas et inauditas solvendo et eleganter dilucidando; tot igitur habuit auditores, quot amplissimum palatium potuit continere; una igitur dierum cum nimis profundis rationibus in medium propositis de Trinitate subtilissime disputasset, et dilata fuisset determinatio usque in crastinum, omnes theologi scolares in civitate, præmuniti ad audiendum tot quæstionum inexplicabilium solutiones, ad ipsius famosam scolam certatim ac catervatim confluxerunt. Determinavit igitur magister omnes præactas quæstiones; et quæ videbantur omnibus inenodabiles, tam dilucide, tam eleganter, tam catholice, ut omnes auditores redderet stupefactos. Et post determinationem accesserunt quidam ipsius familiariores et ad discendum avidiores, postulantes a magistro, ut eo dictante quæstiones illas literis commendarent; dixerunt itaque indignum esse et jacturam irrestaurabilem, si memoria tantæ scientiæ deperiret.

¹ multa] multis, O. W.

Quibus ipse elatus, et major sibi se, ait oculis sulle- A.D. 1201.
vatis et temere solutus in cachinnum, "O Jesule, Story of
"Jesule, quantum in hac quæstione confirmavi legem Simon of
"tuam et exaltavi; profecto si malignando et adver- Tournay.
"sando vellem, fortioribus rationibus et argumentis
"scirem illam infirmare et deprimendo improbare."
Et hoc dicto, elinguis penitus obmutuit, non tantum
mutus, sed idiota et ridiculose infatuatus, nec postea
legit vel determinavit, et factus in sibilum et derisum
omnibus qui hoc audierant. Vix igitur infra bien-
nium didicit literas cognoscere, et ultione aliquantulum
mitigata, a filio suo quodam diligenter edocente, vix
potuit Pater noster et Simbolum discere, retinere, et
balbutiendo pronunciare. Hoc igitur miraculum mul-
torum scolarium suppressit arrogantiam et jactantiam
refrænavit. Hæc vidit magister Nicholaus de Farn-
ham, vir magnæ auctoritatis, et postea episcopus Dun-
elmensis, ex cujus relatu et certo testimonio hæc literis,
ne vetustas tantum miraculum oboleret, eodem N[i-
cholao] episcopo suadente, commendavi. Et est sermo
omni acceptione dignissimus.

De discordia orta inter reges Francorum et Anglorum.

Anno gratiæ mcccii. Rex Anglorum Johannes celebravit John at
Natale Domini apud Argentomum in Normannia; et in Quad- Argentan.
ragesima sequente habitum est colloquium inter reges Fran-
corum et Anglorum juxta castellum de Guletune; ubi rex Demanda
(Not in Diceto.) Francorum, contra regem Anglorum mortali armatus odio, of Philip
Diceto.) præcepit indignanter, quatinus incontinenti redderet Arthuro at Le Gou-
comiti Britannię universas terras quas tenebat in partibus let.
transmarinis, Normanniam videlicet, Turonicam, Andegaviam
et Pictaviam; multaque alia exegit ab eo, quæ rex Anglorum
se minime facturum respondit. Itaque colloquium cum suc- Boteavant,
Cogges- cessus non haberet, die sequenti rex Francorum subito irruit Eu, &c.,
hale, p. 186. in castellum de Butavant cum impetu militari, et illud solo taken by
(Not in Cogges- de Augi, cum castello de Liuns, et alia castella quamplurima. Phillip.
hale.) Castellum de Radepunt per dies octo obsedit; sed rege An-
glorum superveniente, confusus recessit. Post dies paucos

A.D. 1202. acies suas ad Gurnai convertit; et fracto stagno per impetum
f. 21 b. aquarum, maximam murorum partem qua villa cingebatur

Hostile
entry of
Arthur into
Poitou.

His attack
on queen
Alienor at
Mirabeau.

He is
joined by
all the
nobles
of Poitou,
and by Hu-
go le Brun.

prostravit; unde fugientibus cunctis, qui in villæ præsidio
erant constituti, sine omni contradictione rex Francorum villam
intravit, et eam sibi subjugavit. Reversusque Parisius, Ar-
thurum sub tutoribus deputavit; tradens ei milites ducentos
de regno Francorum, qui cum illo hostiliter irent in Picta-
viam, ut bellicis incursionibus regiones illas Arthuro subju-
garent. Illis autem pomposo tumultu progredientibus, nun-
ciatum est eis, reginam Alienor in castello quod Mirebellum
dicitur paucorum stipatam præsidio commorari. Qui com-
muni omnium deliberatione furoris sui impetum illuc conver-
tentes, castellum obsidione vallaverunt, quod, nullo defensorum
munimine resistente, ad deditionem compulerunt. Turrem vero
in qua A[lienor]¹ regina cum paucis armatis sese receperat,
non poterant obtinere. Obsidione igitur in orbem turris dis-
posita, venerunt ibi in auxilium Arthuri omnes Pictaviæ pri-
mates et milites nobiliores; et præcipue comes de Marchia
Hugo, cognomento Brunus, qui regi Anglorum publicus erat
inimicus propter Isabel reginam, quam idem comes per verba
de præsentī in suam receperat, antequam regi Anglorum de-
sponsaretur; et sic grandem exercitum confecerunt, nec cessa-
verunt insultus acerrimos facere, ut quantocius desiderata vic-
toria potirentur.

De admiranda victoria regis Johannis apud Mirebellum.

Arrival of
John, and
his victory
over Ar-
thur and
his forces.

Capture
and impris-
onment of
Arthur.

Regina vero in arcto posita² nuncios ad regem, qui tunc
temporis in Normannia erat, sub celeritate direxit, rogans ob-
nixius et obtestans, ut pietatis optentu matri succurreret deso-
lata. Quo audito, rex cum festinatione in manu potenti die
noctueque spatium prætervolans itineris longioris, citius quam
credi fas est ad Mirebellum castrum pervenit. Quod cum
Francigenæ cum Pictavensibus cognovissent, exierunt obviam
regi, pomposo congressu cum ipso pugnaturi. Sed cum dis-
positis aciebus hinc inde concurrissent, rex, superbis eorum
conatibus viriliter resistens, omnes in fugam coegit, atque
tam pernici equorum cursu fugientibus institit inimicis, ut
una cum illis castellum intraret. Factus est autem infra præ-
fati ambitum castrī confictus durissimus, sed virtute Anglo-
rum laudabili in brevi finitus. Nam in illo confictu capti
sunt ducenti milites de regno Francorum, et cum ipso Arthuro
omnes nobiles Pictavenses et Andegavenses, ita quod nec unus

¹ Alienor] om. O. W.

| ² posita] constituta, O. W.

pes ex omnibus evasit, qui posset redire et casum aliis indi- A.D. 1202.
care. Ligatos¹ igitur captivos in compedibus et manicis ferreis,
vehiculisque bigarum impositos, novo genere equitandi et in-
usitato, rex partim transmisit in Normanniam, partim in An-
gliam, ut castris fortioribus detrusi absque metu evasionis
servarentur. Arthurus vero apud Falesiam sub custodia vigi-
lanti remansit.

*Ut rex Francorum ab obsidione castelli de Archis confusus
recesserit.*

Cf. Cog-
geshale,
p. 138.

Cum hæc apud castrum Mirebellum agerentur, rex Fran-Philip
corum cum exercitu copioso ad turrem de Archis se contulit, besieges
illamque obsidione vallavit. Dispositis igitur in girum rex Arques,
machinis suis, per dies quindecim petrariarum usu et balis- but raises
tarum muros dissolvere laboravit; inclusi e contrario viri- the siege.
liter resistentes crebra lapidum et telorum emissione hostes
longius arcere institerunt; sed cum tandem de captione Ar-
thuri sociorumque ipsius rumor ad aures regis Francorum
pervolasset, sub maxima celeritate ab obsidione furibundus
recessit. In quo recessu sibi obvia quæque conterendo simul
et igne comburendo consumpsit, virorum religiosorum monas-
teria flammis discurrentibus in favillas redegit; deinde Pari-
sius veniens residuum anni illius imbellis peregit.

Ut Arthurus comes Britannia obierit.

Elapso deinde aliquanto² tempore, rex Johannes ad castrum Interview
Falesiæ veniens, fecit sibi Arthurum nepotem suum præsen- between
tari. Qui cum esset coram eo adductus, cœpit eum rex blandis John and
alloqui verbis et multos honores promittere, exhortans ut a Arthur at
rege Francorum recederet, et sibi ut domino et avunculo Falaise.
fideliter adhereret. Arthurus vero, stulto usus consilio, regi
cum indignatione et comminatione respondens, exegit ut red-
deret sibi regnum Angliæ cum terris omnibus et rebus, quas
rex Ricardus habuit in possessione sua die qua decessit. Et
quia hæc omnia sibi jure hæreditario debebantur, affirmavit
cum juramento, quod, nisi celerius sibi jam dicta omnia resti-
tueret, nunquam diuturnâ pace frueretur. Audiens autem
hæc rex Johannes, perturbatus est valde; præcepitque ut

¹ *ligatos . . . captivos . . . im-*
positos] *ligatis . . . captivis . . .*
impositis, O. W.

² *aliquanto*] aliquo, W.

A.D. 1202.

Arthur
sent to
Rouen.His fate
unknown.Innocent
III. pre-
vented by
a vision
from ex-
torting
money
from the
Cistercians.Death of W.
de Stuteville.John
crowned at
Canterbury,
April 14.He is gene-
rally con-
sidered
guilty of
Arthur's
death.

Arthurus apud Rothomagum mitteretur, et ibi in arce nova Cf. Cog-
retrusus sub arctiori custodia servaretur. Sed non multo *geshale*,
post idem Arthurus subito evanuit, modo fere omnibus p. 143.
ignorado; utinam non ut fama refert invida.

Eodem anno, Innocentius Papa ad expeditionem
Terræ Sanctæ, ut dixit ad occultandam suam avari-
tiam, infinitam pecuniam ab ordine Cisterciensi propo-
suisset extorquere; a beata Virgine correptus acriter,
cessavit, timore percussus. Generaliter vero per An-
gliam quadragesimam partem pecuniarum et reddituum
mandat erogari ad iter cruce signatorum. Obiit quo-
que vir nobilis Willelmus de Stutevilla.

Eodem anno rex Johannes veniens in Angliam apud Can-
tuarium coronatus est per manum Huberti Cantuariensis
archiepiscopi, decimo octavo kalendas Maii, et ilico in Nor-
manniam transfretavit. Quo cum pervenisset, increbuit opinio
per totum regnum Francorum de morte Arthuri et per omnes
nationes transmarinas; adeo quidem quod rex Johannes suspec-
tus habebatur ab omnibus, quasi illum manu propria pere-
misset. Unde multi animos avertentes a rege, semper dein-
ceps, ut ausi sunt, nigerrimo ipsum odio infatigabiliter
sunt persecuti.¹

De asisa panis secundum diversum pretium frumenti.

Assise of
bread.

Eodem² anno, rex fecit generaliter acclamari, ut
legalis asisa panis inviolabiliter sub pœna collistrigiali
observaretur. Quæ probata fuit per pistorem G[al-
fridi] filii Petri justiciarii Angliæ, et pistorem R[oberti]
de Thurnam; ita quod pistor poterit sic vendere et in
quolibet quarterio lucrari tres denarios; exceptis bren-
nio et duobus panibus ad furnarium, et quatuor ser-
vientibus quatuor obolos, duobus garcionibus unum
quadrantem, et in sale obolum, et in gesta obolum, et

¹ These three words are inserted
in Paris's small hand in the margin,
to be read instead of the word of
the MS., *perstrinxerunt*, which W.
has.

² By the side of this chapter,
which is inserted at the foot of the
page, is a representation of the pil-
lory, with *collistrigium* above it. The
chapter is not in C.

in candela quadrantem, et in busca tres denarios, et in buletello obolum. Quando frumentum venditur pro sex solidis, tunc ponderabit panis de quadrante, albus et bene coctus, sexdecim solidos de viginti lora; et panis de toto blado debet esse bonus et bene coctus, ita quod nihil subtrahatur, et ponderabit viginti quatuor solidos. Quando frumentum venditur pro quinque solidis et sex denariis, albus panis ponderabit viginti solidos, et de toto blado viginti octo solidos. Quando frumentum venditur pro quinque solidis, albus panis ponderabit viginti quatuor solidos, et panis de toto blado triginta duos solidos. Quando frumentum venditur pro quatuor solidis et sex denariis, albus panis ponderabit triginta duos solidos, de toto blado quadraginta duos solidos. Quando frumentum venditur pro quatuor solidis, albus panis ponderabit triginta sex solidos, de toto blado quadraginta sex solidos. Quando frumentum venditur pro tribus solidis et sex denariis, albus panis ponderabit quadraginta duos solidos, de toto blado quinquaginta quatuor solidos. Quando frumentum venditur pro tribus solidis, albus panis ponderabit quadraginta octo solidos, de toto blado sexaginta quatuor solidos. Quando frumentum venditur pro duobus solidis et sex denariis, albus panis ponderabit quinquaginta quatuor solidos, de toto blado sexaginta et duodecim solidos. Quando frumentum venditur pro duobus solidis, albus panis ponderabit sexaginta solidos, de toto blado quatuor libras. Quando venditur frumentum pro octodecim denariis, albus panis ponderabit sexaginta et septendecim solidos, de toto blado quatuor libras et octo solidos. Et per totum regnum est proclamatum.

A.D. 1202.
Assise of
bread.

*Ut magnates Angliæ regem Johannem in Normannia deseruerint.*¹

Anno gratiæ mccciii. Johannes rex Angliæ celebravit Natale John at Domini apud Cadomum in Normannia; ubi, postpositis incur-

Caen.

¹ *deseruerint*] *desereruerint*, B.

A.D. 1203. sionibus bellicis, cum regina epulabatur cotidie splendide, somnosque matutinales usque ad prandendi horam protraxit. Peracta demum solennitate Paschali, rex Francorum, magno exercitu congregato, cepit plurima castella super regem Anglorum; quorum quædam solo tenuis complanavit, fortiora autem integra reservavit. Venientibus denique ad regem nunciis et dicentibus, "Rex Francorum, terram vestram honestiliter ingressus, cepit jam illa et illa castella, et castellanos vestros caudis equorum turpiter alligatos abducit, atque de rebus vestris pro libitu suo sine contradictione disponit,"¹ rex Johannes tale² dedit responsum; "Sinite illum facere, ego quicquid modo rapit una die recuperabo." Sic nec isti nec alii sibi similia denunciante aliud potuerunt habere responsum. Comites vero et barones et alii de regno Angliæ nobiles, qui ei eatenus fideliter adhæserant, talia audientes, ejusque desidiam incorrigibilem intelligentes, impetrata licentia, quasi ilico reversuri, remearunt ad propria, rege cum paucis admodum militibus in Normannia derelicto. Hugo de Gurnai castellum de Monteforti, quod rex Johannes cum toto honore illo præfato Hugoni contulerat, regi Francorum reddidit, et clam de nocte ipsius milites introduxit; sicque domini sui ligii fidelitate sprete, ad regem Franciæ convolvavit.³ Rex Anglorum interea apud Rothomagum morabatur⁴ imbellis; ita quod ab omnibus dicebatur ipsum fore sortilegiis vel maleficiis infatuatum; hilarem cunctis inter tot damna et opprobria exhibebat vultum, ac si sibi nihil deperisset. Rex Francorum, ingenti exercitu congregato, venit ad Vallem de Ruil; nobile castellum, et illud cuneis militaribus circumcinxit. Sed machinis in orbem dispositis, antequam insultum aliquem inciperet, Robertus filius Walteri et Saerus de Quinci nobiles, illi quibus castri illius custodia commissa fuerat, ipsum⁵ castrum regi integrum tradiderunt; et sicut de castro illo non erat contritus minimus lapillus, ita de capitibus defendentium non periit minimus capillus. Unde rex Francorum, contra eos graviter iratus, jussit vinculis arctissimis illos constringi, et apud Compendium sub arcta custodia deputari, ubi turpiter usque ad gravissimam redemptionem sunt detenti. Deficiente igitur in Normannia et in aliis terris transmarinis omnimoda

Cf. Cogges-
hale, p. 143.

(Not in
Cogges-
hale.)

¹ O. W. ins. *quibus*.

² *Johannes tale*] hujusmodi, O. W.

³ In the margin in rubrick is, "Nota ipsum homicidii gratia ex-
"lasse. Peccatum in subditos de-

"rivatur et in prolem." Connect-
ing these two sentences is the word
cave.

⁴ O. W. ins. *cum regina*. The
Hist. Anglor. has *mollis et imbellis*.

⁵ *ipsum*] eundem, O. W.

defensione, rex Francorum, per diversas regiones libere et sine A.D. 1203.
contradictione discurrens, castella plurima sub sua potestate
recepit. Obsedit etiam eo tempore castellum optimum de Richard's
Cf. Cogges- Rupe Andeliaci, quod rex Ricardus a fundamentis construx-
hale, p.144. erat; sed probitate Rogeri de Lasci et fidelitate incomparabili, Château
cui castrum illius tutela commissum fuerat, in illa obsidione¹ parum Gaillard
profecit; nisi quod inclusis egressum denegans, subsidium besieged.
vitale illis subtraxit. Dum hæc siccine agerentur, Norman-
(Not in nigena quidam a rege Anglorum penitus recesserunt, quidam
Cogges- ei fide adhererunt.
hale.)

*Ut rex Johannes in Angliam veniens maximam pecuniam a
magnatibus extorsit.*

Videns tandem rex Johannes defectum suum, seseque omni
militari subsidio destitutum, naves sub celeritate conscendit, John re-
et in die Sancti Nicholai apud Portesmuæ applicuit. Deinde¹ turns to
in comites et barones occasiones præterdens, quod ipsum inter England,
hostes reliquerant in partibus transmarinis, unde castella et 6 Dec.,
terras suas pro eorum defectu amiserat, cepit ab eis septimam and extorts
partem omnium mobilium suorum; nec etiam ab hac rapina in money.
ecclesiis conventualibus vel parochialibus manus coercuit vio-
lentas. Siquidem habuit hujus rapinae executores in rebus
ecclesiasticis scilicet Hubertum Cantuariensem archiepiscopum,
in rebus autem laicis Gaufridum filium Petri Angliæ justiciarium, qui in executione jam dicta nulli pepercerunt. Rex
vero Francorum, cum regem Anglorum a partibus trans- Proposals
marinis recessisse cognovisset, venit in fortitudine gravi ad of Philip
singulas civitates et castella terrarum prædictarum, ostendens II. to the
civibus et castellanis se a domino suo fore derelictos. Pro- chief towns
mandy.
posuit etiam se principalem esse dominum illarum regionum;
quas si jam rex Anglorum per ignaviam deseruit, ipse quod
suum erat, videlicet principale dominium, sibi indemne voluit
reservari. Unde amicabiliter supplicavit, ut ipsum in dominum
reciperent, dum alium non haberent; quod si hoc grante
facere nolissent, affirmavit cum juramento, quod si contra
eum certamen inirent et ipse eos hostiliter subjugaret, omnes
patibulo suspenderet, aut illos vivos decoriaret. Tandem post
Cf. Cog- multas hinc inde disceptationes consenserunt unanimiter, ut
geshale, p. 145. darent obsides regi Francorum pro unius anni induciis, quibus
evolutis, si a rege Anglorum succursum non haberent, ipsum

¹ In the margin in rubrick (very nearly effaced) is, "Ex illo denique
" tempore semper declinavit paula-
" tim. Sic rex quoque (?) in Cis-
" terciensem ordinem desavit
" manifeste." It is not in C.

A.D. 1203. regem Francorum deinceps ut dominum recognoscerent, civitatesque ei redderent et castella. Et his ita gestis rex Francorum ad propria rémeavit.

De promotione Willelmi Lincolniensis episcopi.

William of Blois consecrated bishop of Lincoln, 21 Aug. Eodem¹ anno magister Willelmus de Bles, ecclesiæ Lincolniensis præcentor et canonicus, ejusdem ecclesiæ consecratus est episcopus in die Sancti Bartholomæi Apostoli apud Westmonasterium a Willelmo Londoniensi episcopo, Gileberto Rofensi episcopo appellante, sed non optinente; archiepiscopus enim Cantuariensis H[ubertus] jacebat tunc gravi infirmitate detentus. MS. of Diceto, Reg. 13. E. 6. f. 136 b.

Ut militaria auxilia regi Anglorum generaliter sint concessa.

John at Canterbury. Extorsio pecunia. Oxford, 21 Jan. Anno gratiæ MCCIV. Rex Johannes Natale Domini celebravit apud Cantuariam, H[uberto] archiepiscopo omnia necessaria festivitati regiæ ministrante. Deinde in crastino Circumcisionis convenerunt ad colloquium apud Oxoniam rex et magnates Angliæ; ubi concessa sunt regi auxilia militaria, de quolibet scuto scilicet duæ marcæ et dimidia. Nec etiam episcopi et abbates sive ecclesiasticæ personæ sine promissione recesserunt.

De oleo imaginis Dei-Genetricis mirabiliter incarnato.

Legend respecting an image of the Virgin. (Miracle of Sardenai.) Eodem² anno, feria tertia ante Paschalem solennitatem, contigit miraculum omni laude dignissimum, de oleo imaginis Matris Dei apud Sardenai in hunc modum. Accidit in carcere militum Christianorum in castro Damasceno, quod miles quidam extraheret de armario suo fiolam unam, in qua posuerat de oleo illo quod de iconia Dei Genetricis apud Sardenai distillat. Sed cum diligenter fiolam illam inspexit, in qua oleum reposuerat lucidissimum et velut aquæ fontis perspicuum, apparuit in ea oleum incarnatum, sed³ in duas partes

¹ In the margin is a pastoral staff and a mitre.

² Paris inserts in the margin, "Verum et utile, sed impertinens historię præsentī usque ad hoc signum . ☉ . ." i.e. to the end of the first paragraph in p. 488.

This is the "Miracle of Sardenai," which is given at the end

of a collection of "Miracula beate Virginis." See it for instance, in MS. Mm. 6. 15., in the Cambridge University Library. There is a French poetical version, which is printed among Grosseteste's Poems, pp. 114-131. Caxton Society, 1852.

³ O. W. ins et.

divisum. Hærebat namque una pars olei inferiori parti fiolæ, A.D. 1204. et altera superiori. Miles autem accipiens cultellum suum, Miracle voluit conjungere partem superiorem cum parte inferiori; sed Sardenai. continuò ut acies cultelli oleum illud incarnatum tetigit, videntibus capellanis militibusque captivis et cæteris universis, guttæ sanguinis inde cunctis admirantibus effluerunt. Et quoniam plerique de hac Matris Dei imagine veritatem ignorant, dignissimum est ut quam habuit originem ad laudem ejusdem Matris Dei nescientibus referamus.

De initio memoratæ imaginis et quibusdam miraculis ejusdem.

Fuit apud Damascus metropolim Syriæ civitatem venerabilis quædam matrona, quæ, sanctimonialis habitum suscipiens, Deo devotissime servire studebat. Et ut liberius divinis vacaret obsequiis, civilem declinans tumultum, sex¹ ab urbe prædicta miliaris ad locum Sardenai appellatum recessit, ibique domum sibi et oratorium in honorem sanctæ Dei Genetricis Mariæ ædificans, hospitalitatis officium devote peregrinis et pauperibus exhibebat. Contigit autem monachum quendam de urbe Constantinopolitana orationis gratia et sacra Jerusalem loca visitandi venire, qui a sanctimoniali præfata in hospitium est caritative receptus. Quem cum cognovisset ad sanctam tendere civitatem, rogavit eum humiliter et devote, ut rediens afferret secum de sancta civitate Jerusalem iconiam f. 22 b. quandam, id est tabulam depictam, quam in oratorio suo poneret, et quæ sibi oranti Dei Genetricis imaginem repræsentaret. Ille vero fideliter promisit se iconiam illi delaturum. Qui cum Jerosolimam pervenisset, expletis orationibus, sui immemor promissi, redire disposuit. Cumque iter arripens a civitate fuisset egressus, ecce vox emissa de cælo dixit ad eum, "Quomodo manu vacua siocine recedis? ubi est "iconia quam te sanctimoniali delaturum promisisti?" Et rei memor monachus effectus, in civitatem reversus est. Et veniens ad locum ubi iconiæ vendebantur, unam quæ sibi placuit comparavit, et secum rediens portavit. Et cum venisset ad locum qui Gith appellatur, ubi leo ferox et hominum devorator in spelunca latebat, monacho venienti occurrens, humiliter cœpit lambere pedes ejus, a quo divina eum protegente gratia illæsus evasit. Deinde latronum perpessus insidias, cum manus in eum violentas extendere decrevissent, angelica eos voce increpante, adeo perterriti sunt, quod nec loqui nec se movere aliquatenus potuerunt. Tunc monachus iconiam

¹ sex . . . miliaris] sexto . . . miliario, O. W.

A.D. 1204. quam tenebat diligenter inspiciens, aliquid divinæ virtutis in ea latere cognovit. Et secum deliberans, ut iconiam ad suam deferret patriam sanctimonialem defraudando, inaniter laborabat. Tunc veniens ad Achon civitatem, navem intravit, volens repatriare, si posset. Cumque dies aliquot velis cucurrissent patentibus, ecce subito tempestate suborta, adeo periclitari cœperunt, ut singuli, quæ sua erant, in mari projecerunt.¹

Monachus autem cum suum sacculum inter alios vellet undis committere, dixit ad eum angelus Domini, "Vide ne feceris; sed leva iconiam in manibus tuis reverenter ad Deum." Qui angeli obtemperans jussionibus, iconiam in altum levavit, et continuo tempestas quieviit. Ignorantibus autem illis quo pergerent, ad Achon civitatem reversi sunt. Tunc monachus de imagine Dei intelligens voluntatem, suisque promissionibus satisfacere cupiens, ad sanctimonialem rediit, et ab ea beneficium hospitalitatis suscepit. Ignotus tamen ei erat propter [hospitum] frequentiam, et ideo iconiam ab eo non requisivit. Monachus vero, hoc ipsum advertens, cogitavit cum ipsa iconia ad propria remeare. Mane autem facto, cum abeundi licentiam impetrasset, gratia orationis oratorium intravit, et cum facta oratione exire voluit, ostium invenire non potuit. Ponens ergo quam timebat iconiam super altare oratorii, ostium vidit apertum; et cum iterum assumpta iconia ab oratorio exire moliretur, quo egrederetur non invenit. Videns tandem monachus circa iconiam divinam² virtutem, posuit eam in oratorio super altare; et rediens ad sanctimonialem feminam, omnia per ordinem retulit, quæ de iconia mirabiliter, ut superius relatam est, gesta sunt. Dixit ergo divinam esse voluntatem, ut iconia ibi remaneret, et debito ibidem veneraretur obsequio. Accepit ergo imaginem sanctimonialis, benedicens Deum Ejusque Genetricem de omnibus quæ sibi monachus revelavit. Monachus quoque in eodem loco residuum vitæ suæ peragere decrevit, propter virtutes quas Deum fecisse cognoverat per imaginem Suæ sanctæ Genetricis. Cœpit iconia deinceps valde ab omnibus venerari, et cœperunt omnes in ea Dei magnalia admirari.

Ut imago Dei Genetricis olei liquorem emisit.

His ita gestis, femina sanctimonialis locum præparans, ut sibi videbatur, honestiorem, in quo imaginem poneret, rogavit presbyterum quendam tanquam se digniorem et morum hones-

¹ *projecerunt*] proicerent, O. W. | ² *divinam*] divina, B.

tate præditum, ut credebat, ut vestibus sacris indutus ad A.D. 1204. iconiam accederet, et eam ad locum prænominatum transferret. Miracle of Ille autem verebatur nimis eam tangere; quia a tempore illo, Sardenai. quo super altare posita fuerat, sudare cœpit, et liquorem olei lucidissimum emittere non cessavit. Quam desudationem femina sanctimonialis prius cum sindone munda detergens, postea vasculum paravit æneum, et liquorem recepit. Quem cum in nomine Dei Ejusque Genetricis infirmis tribuisset, a variis languoribus ilico sanabantur, et hucusque sanantur. Presbyter autem prædictus ad imaginem temerarie¹ accedens,² ut eam transferret, protinus cum liquorem ex ea manantem tetigit, arefactæ sunt manus ejus; et post triduum migravit ad Dominum. Postea vero nullus præsumpsit imaginem, præter solam sanctimoniale, tangere, vel eam de loco movere. Tunc femina religiosa subter iconiam vasculum præparavit vitreum, in quo liquor ab imagine [fluens] reciperetur et infirmorum necessitatibus servaretur.

Ut eadem imago mamillas carnis produxerit.

Procedente denique tempore, res dictu mirabilis contigit et hactenus inaudita; nam imago præfata, admirantibus cunctis, cœpit paulatim mamillas carnis emittere, et mirabiliter carne vestiri. Unde hucusque a mamillis deorsum carne videtur induta, a quo liquor ille incessanter distillat. Quem liquorem fratres Templi ad domos suas deferunt, cum inducias habent a paganis; ut peregrinis orationis gratia adventantibus inde distribuunt, qui honorem Dei Genetricis in diversis mundi partibus reverenter attollant. Sunt autem monachi in quadam parte monasterii, divinum agentes officium; sed dignitas et magisterium sanotimonialium est, propter reverentiam prædictæ mulieris, quæ locum illum prius inhabitavit et in honorem Sanctæ Mariæ Dei Genetricis oratorium fabricavit.

Ut Soldanus quidam per imaginem visum receperit.

Contigit in illis diebus Soldanum Damascenorum, qui mon- oculus fuerat, in oculo cum quo videbat infirmari, et visum penitus amittens, cæcus effectus est. Qui audiens de imagine memorata, pro³ qua Deus tanta operabatur miracula, venit ad

¹ temerarie] temere, W., though O. has temerarie.

² W. ins. et. It is not in O.

³ pro qua] So also O.; per quam, W.

A.D. 1204. locum, et oratorium intravit; et licet paganus esset, fidem in Domino habuit, quod per imaginem Suae Genetricis sibi sanitas redderetur; et procidens in terram, diu prostratus oravit. Surgens autem ab oratione, vidit ignem in lampade ardentem, quæ [ante] imaginem Genetricis Dei Mariæ pendebat; et visum se recepisse gavisus est. Glorificavit ergo Deum, et omnes qui hoc cum ipso viderunt; et quia primum lumen viderat in lampade chuscans,¹ vovit Domino votum, quod annuatim deinceps daret sexaginta metretas olei ad luminaria ejusdem oratorii, in quo per merita beatæ Dei Genetricis Mariæ visum recepit. ☉

Eclipse of the moon.

Baldwin emperor of Constantinople.
Death of Q. Alienor.
Beaulieu abbey founded.
Loss of Normandy.

Hoc anno eclipsis lunæ facta est post mediam noctem per longum tempus, decimo sexto² kalendas Maii. Simon de Welles factus est episcopus Cicestrensis; Baldwinus comes Flandriæ factus est imperator Constantinopolitanus; et obiit Alienora regina Angliæ. Abbatia Belli Loci regis fundata est secundum unum historiographum. Civitas Rothomagensis reddita est regi Francorum et tota Normannia. Civitas³ Rothomagensis, quæ data pecunia antea sub induciis pendebat, tunc penitus in ditionem regis cessit Francorum.

MS. Cott. Faust. A. 8. f. 130 b.

(Not in the MS.) Coggeshale, p. 150. Id. p. 144. Id. p. 146. Cf. Id.

Ut Normannia cum ceteris terris transmarinis in dominium regis Francorum cesserint.

f. 23.

Capture of Château Gaillard.

Circa dies istos exercitus regis Francorum, qui jam fere per annum castellum de Rupe Andeliaci obsederat, per suffosores magnam murorum prostraverat portionem. Rogerus vero Cestrensis constabularius, vir magnificus et bellicosus, Francigenis castrum intrare volentibus ingressum fortiter denegabat. Sed tandem victu sibi deficiente, cum ad tantam perductus fuisset inopiam, quod nec unicam haberet alicujus pabuli refectionem, maluit armis quam fame mori; unde ipse et commilitones sui armati ad equos convolantes de castro exierunt, multisque ex obstantibus interfectis cum magna demum difficultate capti sunt. Cessit ergo castellum de Rupe Andeliaci in usus regis Francorum pridie nonas Martii; et Rogerus de Lasci cum suis omnibus in Franciam adductus, rege Francorum

¹ chuscans] chuscantem, MSS.

² decimo sexto] xv., C.

³ This sentence is written later than the rest of the marginal insertions, and with different ink.

jubente, propter probitatem suam, quam in castri custodia A.D. 1204. fecerat, sub libera custodia detentus est. Quo facto castellani John tells omnes de regionibus transmarinis cum civibus et aliis regi the castell- Anglorum subjectis nuncios direxerunt in Angliam, regi denun- lans of his tiantes sub qua essent angustia¹ constituti, et quod tempus castles they are to ex- instabat induciarum, quo oportebat eos civitates et castella regi pect no aid Francorum reddere, vel obsides quos illi dederant ad perdendum from him. tradere. Quibus rex Johannes respondit et per nuncios signi- ficavit omnibus, ut nullum omnino ab ipso expectarent auxilium, sed facerent singuli quod sibi melius videbatur. Sic omnimoda deficiente consolatione² cum succursu, tota Loss of Normannia, Turonica, Andegavia, et Pictavia, cum civitatibus, Normandy, castellis, et rebus aliis, præter Rupellam, Toarz, et Niorz cas- Touraine, tella, sunt in regis Francorum dominium devoluta. Quod cum &c. regi Anglorum nunciatum fuisset, omnimodis cum regina sua Offendicu- vivebat deliciis, cum qua simul se credidit omnia possidere. tum. Habebat præterea spem in immensitate pecuniæ quam colle- gerat, quasi per ipsam posset terras quas amiserat revocare.

De morte Godefridi Wintoniensis episcopi et successione Petri de Rupibus.

MS. of
Diceto,
Reg. 13 E.
6. f. 136 b.

Coggeshale,
pp. 151, 152.

(Not in
Cogg.)

MS. Reg.
13 E. 6.
f. 136 b.

Eodem anno, kalendis Aprilis, in prima noctis vigilia tantus Aurora rubor in cælo apparuit in parte aquilonali et orientali, ut borealis. verus ignis ab omnibus crederetur. Et quod mirandum est, in ipso rubore vehementissimo stellæ micantes apparuerunt. Duravit autem hæc visio usque ad noctis medium. Eodem tem- Death of pore Godefridus Wintoniensis episcopus diem clausit extremum; Godfrey, cui successit Petrus de Rupibus, vir equestris ordinis et in bp. of Win- rebus bellicis eruditus; qui, procurante rege Johanne ad episcopatatum electus, Romam profectus est, ubi magnis exenniis chester. Peter des liberaliter collatis ad ecclesiam Wintoniensem meruit episcopus Roches consecrari. Eodem³ etiam anno fuit ultimum Pascha, in die Easter on videlicet Sancti Marci evangelistæ. April 25.

¹ *angustia*] Inserted by Par. in the margin to supply the omission of calamitate, which O. W. have.

² *consolatione . . . succursu*] Inserted by Paris in the margin, to supply the omission of the words *defensione in partibus illis*, which O. W. have after *omnimoda*.

³ In the margin in rubrick is, "Die Sancti Marci fuit dies Paschæ, videlicet ad hoc signum in "tabula W." This alludes to the table in one of the leaves at the beginning of MS. A. See Madden's account of it, Preface to the Hist. Anglor. i. p. lvi. d.

A.D. 1205.

De quibusdam notabilibus.

John at
Tewkes-
bury.
Severe
frost.

John sails
from Ports-
mouth, but

lands at
Studland.

*Vulpina
fraus ad ex-
torquendum
pecuniam.*

Chinon sur-
rendered.

Anno gratiæ MCCV. rex Johannes celebravit Natale Domini apud Theokesberi, vix per spatium unius diei. Et eodem mense Cf. Cog-
Januarii terra vehementissime congelata a decimo¹ nono ka- gesale,
lendas Februarii usque undecimum kalendas Aprilis agri- p. 151.

culturam suspendit; unde in æstate sequenti suma² frumenti quatuordecim solidis vendebatur. Eodem anno circa Pente- Cf. Id. p. 152.
costen rex Johannes congregavit exercitum grandem quasi

mare transiturum;³ et prohibente sibi Cantuariensi archiepi-
scopo et aliis multis, apud Portesmue navium multitudinem
copiosam coadunari fecit. Deinde rex cum parvo comitatu
idus Julii naves ascendit, et velis patentibus Neptuno sese
committens, mutato consilio, die tertia apud Stodlant juxta
Warham applicuit. Reversus autem rex, cepit de comitibus,
baronibus, militibus, et viris religiosis pecuniam infinitam;
occasiones prætendens, quod nollent ipsum sequi ad partes
transmarinas, ut hæreditatem amissam recuperaret. Eodem
tempore redditum est castellum de Chinon regi Francorum in Id. p. 154.
vigilia Sancti Johannis Baptistæ.

Auctoritas domini Papæ Innocentii.

Letter of
Innocent
III. to the
suffragans
of Canter-
bury, bid-
ding them
pay due re-
verence to
the mother
church.

Per idem tempus ad monachos ecclesiæ Cantuari-
ensis contuendos Innocentius Papa ejusdem ecclesiæ
suffraganeis scripsit sub hac forma:

"Innocentius⁴ episcopus, servus servorum Dei, vene-
rabilibus fratribus universis suffraganeis Cantuari-
ensis ecclesiæ salutem et Apostolicam benedic-
tionem. Cum tempore legis Mosaicæ, quæ legitur
ad perfectum neminem adduxisse, carnales parentes
apud carnalem populum in ea reverentia fuerint
et honore, ut qui eis malediceret morte mori de
mandato Domini juberetur; multo magis sub lege
gratiæ constitutos, quæ pretiosissimo Christi sanguine
rubricata portas aperit Paradisi, ne legis transgredi-

¹ decimo nono] xxx°. W.; a con-
fusion of xxx. and xix.; O. has
xix. The Hist. Anglor. has xviii.

² suma frumenti] om. W.

³ transiturum] transiturus, O. W.

⁴ This is apparently the only
record of this letter. See Potthast,
Rogesta Pont. Rom., p. 224.

" endo mandata mortis damnationem incurrant, tanto A.D. 1205.
 " convenit diligentius præcavere, quantum noscitur ^{Letter of}
 " amplius formidandum animæ quam corporis incur- ^{Innocent}
 " rere detrimentum. Si ergo carnales parentes tanta ^{III. to the}
 " sunt reverentia prosequendi, quid est de spiritualibus ^{suffragans}
 " præsumendum nisi ut, sicut spiritus corpus superat ^{of Canter-}
 " dignitate, sic reverentia et honore spirituales paren- ^{bury.}
 " tes carnalibus præferantur? Hæc autem nos, fratres,
 " præmisisse noveritis, quia cum vestram debeamus de-
 " siderare salutem, veremur ne præsens tribulatio, quæ
 " vobis, ut dicitur, procurantibus suscitata est contra
 " Cantuariensem ecclesiam, quam utique velut matrem
 " tenemini revereri, vobis periculum generet animarum;
 " et eidem ecclesiæ tantum pariat detrimentum, ut
 " quod dispendiosa contentio generabit, vix possit
 " prolixiori temporum spatio restaurari. Quocirca uni-
 " versitatem vestram monemus attentius et hortamur
 " in Domino, et per Apostolica scripta mandamus,
 " quatinus diligentius attendentes, quid super his ho-
 " nori vestro expediat et saluti, non molestetis indebite
 " Cantuariensem ecclesiam matrem vestram; cujus
 " honores et jura fidelitatis debito tenemini defensare,
 " ne de vobis merito conqueratur et dicat, 'Filios enu-
 " 'trivi et exaltavi, ipsi vero me non solummodo non
 " 'cognoscunt, sed graviter persequuntur.' Non autem
 " per ea quæ præmisimus vos a vestra prosequenda
 " justitia dehortamur; sed pia nos facit affectio trepi-
 " dare, ne, terminis statutis a patribus non contenti,
 " alii faciatis injuriam, ea occasione reperta quod veli-
 " tis prosequi jura vestra. De cætero, fratres, omni-
 " potens Dominus illuminet mentes vestras, ut, remota
 " omni contentionis materia, debitam matri vestræ non
 " negetis obedientiam vel honorem, nec contra divi-
 " num et naturalè mandatum alii faciatis, quod vobis
 " fieri non velitis. Datum Romæ apud Sanctum Pe- ^{8 Dec.}
 " trum, sexto idus Decembris, pontificatus nostri anno ^{1205.}
 " octavo."

Isa. i. 2, 3.

A.D. 1205. *De morte Huberti Cantuariensis archiepiscopi et electione supprioris Cantuariensis ecclesiæ.*

Death of Hubert, archbishop of Canterbury, 15 July. Eodem¹ tempore Hubertus Cantuariensis archiepiscopus Coggeshal, apud Tenham diem clausit extremum, tertio idus Julii; rege² hanc, admodum gaudente, quia de regis Francorum nimia familiaritate suspectus habebatur. Defuncto itaque archiepiscopo, antequam corpus ejus sepulturæ traderetur, adolescentes quidam de conventu Cantuariensis ecclesiæ, regis consensu non requi-

The monks elect Reginald, their sub-prior, archbishop. sito, Reginaldum suppriorum suum in archiepiscopum elegerunt; et media de nocte post factam electionem hymno *Te Deum laudamus* cantato, prius supra majus altare ac deinde in archiepiscopali cathedra posuerunt. Verebantur enim, quod si electio sine regis consensu [facta] ad ipsius aures pervenisset, ipse processum negotii impedire laboraret. Unde nocte eadem idem supprior, præstita cautione juratoria, quod sine licentia et literis specialibus conventus se electum non gereret, vel literas conventus de rato quas habebat alicui promulgaret, assumptis

He goes to Rome for confirmation of his election, and publishes it against his promise.

secum de conventu quibusdam monachis, curiam Romanam adivit. Hoc autem totum factum est, ut electio illa regem lateret, donec probarent si rem inchoatam in curia Romana possent perducere³ ad effectum. Sed electus præfatus, statim ut in Flandriam applicuisset, spreto quod fecerat juramento, se Cantuariensem esse electum clara voce confitebatur, et ad hoc Romanam se adire curiam, ut factam electionem confirmaret. Literas insuper conventus, quas de rato habebat, quibuscumque ostendit, credens in hoc causæ suæ meritum non mediocriter promovere. Tandem Romam perveniens, electionem suam domino Papæ et ejus cardinalibus ilico publicavit, literasque suas de rato palam omnibus ostendens, constanter a domino Papa exegit, ut electionem factam benignitate Apostolica confirmaret. Papa vero cum festinatione respondens dixit se velle deliberare, donec majorem haberet certitudinem de præmissis.

De electione Johannis Norwicensis episcopi ad petitionem regis Anglorum.

Anger of the monks at this.

Monachi interea Cantuarienses, cum de supprioris suo cognovissent, quod, violato juramento quod fecerat, statim ut in

¹ In the margin are drawings of an inverted crozier and mitre.

² *rege . . . habebatur*] This is Wendover's own. What follows cannot be traced to any source be-

yond Wendover, as the MS. of Coggeshal is deficient here. See Stevenson's edition, p. 162 n¹.

³ *perducere*] ducere, C.

Flandriam applicuisset se electum gesserat, eorum detegendo A.D. 1205. secretum, commoti sunt vehementer contra eum; et continuo They send quosdam de conventu monachos miserunt ad regem, requiren- to the king, tes ab eo licentiam pastorem sibi idoneum eligendi. Quibus who re- rex protinus absque omni contradictione benigne annuit quod commenda them to petebant; et secretius eos alloquens, ostendit eis episcopum elect John, Norwicensem magna sibi familiaritate conjunctum fore; ip- bishop of sumque solum ex omnibus Angliæ prælatis secretorum suorum Norwich, esse conscium. Unde sibi et regno suo magnum asserebat archbishop. provenire commodum, si eum ad archiepiscopatum Cantuariensem transferre potuissent. Rogavit igitur monachos, ut una cum clericis suis, quos missurus erat ad conventum, hanc petitionem suam exponerent illis,¹ multos conventui promittens honores, si ipsum exaudire decrevissent. Monachi vero ad propria reversi conventui per ordinem retulerunt ea quæ sibi f. 23 b. a rege fuerant imperata. Conventus autem, ut regem quem Account of offenderant sibi reconciliarent, convenientes in capitulo, Jo- his elec- hannem Norwicensem episcopum unanimiter elegerunt; et ilico tion. quosdam de conventu monachos ad electum dirigentes, qui tunc pro agendis regis apud Eboracum erat, mandantes ei, ut Cantuariam cum festinatione veniret. Nuntii quoque propositum iter expedientes, episcopum jam dictum apud Notingham invenerunt. Qui regiis expletis negotiis ad partes australes properabat, veniensque ad regem, Cantuariam simul profecti sunt; atque die crastina maxima multitudine in ecclesia metropolitana concurrente, prior² Cantuariensis, rege præsentē, electionem factam de Johanne de Grai episcopo Norwicensi, palam cunctis pronunciauit; et assumētes eundem J[o- hannem] monachi, cum hymno *Te Deum laudamus* portaverunt ad majus altare, tandem in cathedra archiepiscopali illum collocantes; et hoc fuit seminarium totius futuræ discordiæ, quæ per sæcula detrimentum Angliæ generavit et damnum irrestaurabile. Quo facto, rex videntibus cunctis misit electum illum in possessionem rerum omnium ad archiepiscopatum pertinentium; et sic singuli ad propria sunt reversi. Sicque in hac electione factus est novissimus error S. Matt. xxvii. 64. pejor priore, sicut rerum exitus evidenter ostendit.

De controversia inter episcopos Cantuariensis ecclesias suffraganeos, et monachos ejusdem ecclesie de archiepiscopo eligendo.

Anno gratiæ mcccvi. Rex Johannes celebravit diem Domini- John at nice Nativitatis apud Oxoniam; quo etiam tempore idem rex Oxford.

¹ illis] ipsis, O. W.

² Probably John Sittingbourne.

A.D. 1206. misit ad curiam Romanam quosdam Cantuariensis ecclesiæ monachos,¹ inter quos præcipuus erat magister Helias de Brantefeld; quibus de fisco copiosas rex ministravit expensas, ut electionem de episcopo Norwicensi factam impetrarent a domino Papa confirmari. Miserunt autem eodem tempore episcopi Cantuariensis ecclesiæ suffraganei procuratores Romanæ, gravem coram domino Papa querelam proponentes, quod videlicet monachi Cantuarienses sine illis electionem archiepiscopi temere præsumpissent celebrare, cum ipsi una cum illis de jure communi et consuetudine antiqua electioni interesse debuissent. Allegarunt etiam procuratores memorati super præmissis decreta et exempla, quosdam testes producentes et literas testimoniales exhibentes; quibus ostendere nitebantur quod ipsi suffraganei una cum monachis tres metropolitano elegerant. Monachi vero e contrario asserebant, quod privilegio speciali Romanorum Pontificum, et de consuetudine approbata et antiqua, sine episcopis electiones facere consueverant; quod etiam per testes idoneos docere promiserunt. Auditis autem hinc inde allegationibus, testibusque admissis et diligenter examinatis, præfixus est dies a domino Papa partibus, duodecimo scilicet kalendas Januarii, ad pronuncian- dum, ut tunc venirent, quod jus dictaverit recepturi.²

Messen-
gers sent to
Rome from
the king,
the suffra-
gans of
Canter-
bury, and
the monks,
respecting
the election
to the sec.

*Ut rex Johannes, in Pictaviam transiens, castrum Montis Albani
potenter ceperit.*

John
crosses
from Ports-
mouth to
Rochelle.

He be-
sieges
Mont-
auban.

Eodem anno rex Anglorum Johannes in hebdomada Pentecostes exercitum grandem apud Portesmue congregavit; et septimo kalendas Julii naves conscendens, septimo idus Julii ad Ruppellam applicuit. Quo audito, congratulabantur incolæ terræ illius; et quantocius ad regem convolantes, opem ei et auxilium certis assertionibus promiserunt. Securius ergo exinde progrediens, partem sibi non modicam terræ illius subjugavit. Veniens tandem ad Montem Albani, castellum nobilissimum, in quo tota militaris nobilitas illius regionis et præcipue ipsius regis inimici tenebantur inclusi; illudque protinus cuneis militaribus circumcinxit. Cum igitur per dies quinde- cim castellum continuo petrariarum insultu et balistarum fundarumque jactu in maxima jam parte contrivissent, militia Angliæ in hoc potissimum opere laudabilis muros ascendere

¹ monachos] om. W.

² There is a reference mark here, but nothing corresponding to it. C. inserts in the margin the paragraph from the *Historia Anglorum*, ii.

p. 107. "Eodem anno . . . Pictavia," which is an abridgement of the two following paragraphs above. There are frequent similar inser- tions in C. from the year 1202.

ietusque importabiles dare et recipere festinabat. Prævalenti- A.D. 1206.
bus tandem Angligenis et inclusis deficientibus, captum est Capture of
castellum munitissimum de Monte Albani; quod obsidione Montauban.
septenni Karolus magnus olim subjugare non potuit. Nomina ¹ Aug.
autem magnatum et virorum illustrium, qui in castello cum
equis et armis et spoliis innumeris capti sunt, rex Anglorum
justiciariis et episcopis Angliæ cæterisque nobilibus literatorie
significavit. Captum est autem castellum in die scilicet Sancti
Petri qui dicitur ad Vincula.

De legatia Johannis Ferentini in Anglia.¹

Eodem anno, Johannes Ferentinus, Apostolicæ sedis legatus, John de
veniens in Angliam eamque perlustrans, magnam pecuniæ Ferentino,
summam concessit, et tandem apud Radingum in crastino the legate,
Sancti Lucæ evangelistæ concilium celebravit. Quo peracto, holds a
sarcinulis cum magna cautela dispositis et prudenter comen- council at
datis, festinus viator ad mare perveniens, Angliam a tergo Oct. 19.
salutavit. Eodem tempore, viri religiosi de partibus transma- Truce
rinis, inter reges pro pace reformanda sollicitè discurrentes, John and
in festivitate Omnium Sanctorum biennales inducias impetra- Philip.
runt. Rex igitur Johannes, reversus in Angliam, apud Por- Return of
tesmæ applicuit pridie idus Decembris. Eodem anno Wil- John.
lelmus Lincolnensis episcopus, vigilia Ascensionis, viam Death of
universæ carnis ingressus est. Quo etiam anno Jocelinus, bishop W.
Wellensis creatus apud Radingum episcopus Bathoniensis, de Blois.
per ministerium Willelmi Londoniensis episcopi munus conse- Jocelyn
crationis suscepit. bishop of
Bath.

*Sententia diffinitiva Innocentii Papæ pro monachis Cantuariensis
ecclesiæ.*

Circa dies istos, Papa Innocentius suffraganeis Cantuariensis Sentence of
ecclesiæ episcopis sententiam diffinitivam sub hac forma direxit: Innocent
" Majores ² ecclesiæ causas ad sedem Apostolicam referendas, et III. con-
" canonica tradit auctoritas, et approbata consuetudo declarat. firming to
" Cum igitur inter vos et dilectos filios nostros, priorem et the monks
" monachos Cantuariensis ecclesiæ super jure illius archiepi- of Canter-
" scopi eligendi controversia verteretur, proponentibus vobis bury the
" quod tum ex jure communi, tum ex antiqua consuetudine, right to
see. elect to the
see.

¹ *Anglia*] Angliam, W.

² This is only known from this
source, Potthast, *Regesta Pont.*
Rom., p. 250. The corresponding

letter to the Prior and Convent is
printed among Innocent's letters, ix.
205. (Migne, ccxv. col. 1043).

A.D. 1206. " una cum illis debetis ipsius archiepiscopi electionem cele-
Sentence " brare, illis autem e contrario respondentibus, quod et de jure
of Inno- " communi et privilegio speciali et de consuetudine appro-
cent III. " bata et antiqua Cantuariensem archiepiscopum eligere de-
confirming " bent sine vobis; lite coram nobis per procuratores idoneos
to the " super hoc legitime contestata, diligenter audivimus quas
monks of- " partes in præsentia nostra proponere curaverunt. Pars
Canter- " siquidem vestra et decreta pariter et exempla studuit allegare,
bury the " quosdam testes producens et testimoniales literas exhibens,
right to " quibus ostendere nitebatur, quod vos tres metropolitanos
elect the " elegeratis una cum illis, cum per literas et attestaciones sit
see. " probatum, vos et alio loco et alio tempore non sine illis
electiones hujusmodi celebrasse. Testes autem producti ex
" parte monachorum legitime probaverunt, quod prior et con-
" ventus Cantuariensis ecclesie a longis retro temporibus
electiones episcoporum in capitulo suo sine vobis usque ad
" hæc tempora celebrarunt, et easdem optinuerunt a sede
" Apostolica confirmari. A nobis etiam et prædecessoribus
" nostris per privilegii paginam est statutum, ut, decedente
" archiepiscopo Cantuariensi, nullus ibi qualibet surreptionis
" astutia seu violentia præponatur, nisi quem communi con-
" silio major pars monachorum consilii sanioris secundum
" Deum et sacrorum canonum sanctiones providerit eligendum.
" Nos igitur,—his et aliis, quæ coram nobis allegata fuerunt, f. 24.
" auditis et perspicaciter intellectis, quia constat evidenter
" quod vos sine illis secundum assertionem vestram eligere non
" debetis, [unde] monachis exclusis, vestra non valet electio; et
" electio monachorum sine vobis celebrata, quia a sede Apostolica
" meruit confirmari, valebat, cumque necessario fuerit alte-
" rutra confirmatio,¹—de communi fratrum nostrorum consilio
" vobis et successoribus vestris super jure Cantuariensem
" archiepiscopum eligendi silentium perpetuum imponimus;
" et monachos Cantuarienses ab impetitione ac molestatione
" vestra et successorum vestrorum per sententiam diffinitivam
" absolvimus, auctoritate Apostolica decernentes ut monachi
" Cantuariensis ecclesie et successores eorum de cætero archi-
" episcopum eligant sine vobis. Datum Romæ apud Sanctum
" Petrum, duodecimo kalendas Januarii, pontificatus nostri
" anno nono."

¹ *confirmatio*] confirmanda, O. | Paris inserted *atio*, to complete the
W. The MS. has *confirm* only, and | word.

Vision Lit.
f Thurchill.

De quadam visione Purgatorii et penis malorum et gloria beatorum. A.D. 1206.

MS. Reg.
13 D. 5,
f. 45 b.

Hoc¹ anno, vir quidam in episcopatu Londoniensi in villa quæ Tidstude² dicitur degens, simplex operique assuetus rurali, et juxta facultatum mediocritatem hospitalitati deditus, dum post horam vespertinam in vigilia Apostolorum Symonis et Judæ agellum suum, quem eadem die seminaverat, ab aquarum inundatione per rivulos laticem deducendo, evacualet, oculos subito sursum erigens, videt hominem quendam ad se eminens properantem. Quem cum aspexisset, et orationem Dominicam inchoasset, ecce protinus ei assistens hortatus est, ut, finita quam inchoaverat oratione, secum loqueretur. Completa autem oratione, sese ad invicem salutarunt. Tunc ille qui supervenerat percunctatur, ubi nocte illa inter vicinos posset congruentius hospitari. Cumque requisitus quorundam vicinorum sedulitatem hospitalitatis collaudasset, requisitor nominatorum quorundam hospitalitatem reprobavit.³ At ille intelligens virum qui advenerat vicinorum suorum habere notitiam, rogavit instantius, ut secum hospitari dignaretur. Cui ille; "Conjux tua "duas mulieres pauperulas hospitalitatis gratia jam recepit, "et ego hac nocte ad domum tuam divertam, ut te ad domum tuam, Sanctum videlicet Jacobum, perducam, quem "nunc devote adorasti. Ego enim sum Julianus hospitor, "qui missus sum propter te, ut secreta quædam, quæ homines in carne degentes latent, tibi divinitus ostendantur. "Perge ergo domum quantocius, et ad iter te præparare "stude." Quo dicto, disparuit ilico vir qui cum illo loquebatur. Thurchillus vero (hoc autem erat nomen viri) concito gradu domum pergens, caput et pedes lavit; duasque mulierulas hospitio receptas comperit, sicut sibi Sanctus prædixerat Julianus. Deinde in stratu suo, quem seorsum ab uxore ob continentiam præparaverat in domo, extra thalamum se collocans obdormivit. Cumque omnes de familia sopori membra dedissent, Sanctus affuit Julianus, virumque somno excutiens ait, "Ecce assum sicut promiseram; tempus enim

Legend of
Thurchill's
vision of
purgatory.

¹ In the margin Paris has written, "Hoc verum et utile, sed impertinens, usque huc o-H-o," i.e. line 5 of p. 511.

² Stisted, near Braintree, Essex. The MS. Reg. 13 D. 5, (a MS. formerly belonging to the convent library of St. Alban's,) has *Stidstede*.

³ *reprobavit*] approbavit, O. W.; *re* is written by Paris over an erasure. The Royal MS. has "quorundam quos nominaverat hospitalitatem approbavit, quorundam vero improbavit."

A.D. 1206. "est ut eamus. Quiescat in stratu tuo corpus tuum; sola MS. Reg.
 Legend of "enim anima tua mecum est itura. Et ne corpus videatur 13 D. 5.
 Thurchill's "extinctum, vitalem in te flatum dimittam." Sicque ambo a
 vision of domo recedentes, Thurchillus Sanctum Julianum præeuntem
 purgatory. sequebatur.

Ut¹ vir de corpore eductus ad quandam basilicam, ubi est congregatio animarum, adductus fuerit.

Cumque ad mundi medium, sicut ductor viri fatebatur, contra Orientem properarent, intraverunt quandam basilicam miræ structuræ, quæ tribus tantum columnis in tecti fastigio nitebatur. Eratque basilica grandis nimis et spaciosa, sed absque parietibus, per girum dependens ut claustrum monachorum. Verum a parte aquilonali murus erat non nimis altus, sed quasi sex pedum, basilicæ a fastigio per tres columnas dependenti conjunctus. In medio basilicæ erat quasi ingens quoddam baptisterium, de quo² maxima flamma non comburens, sed totam basilicam ac loca vicina per circuitum mirabiliter quasi splendor meridianus indesinenter illustrans, consurgebat. Hic autem splendor de décimatione justorum proveniebat, sicut a Sancto edoctus est Juliano. Intransitibus autem illis basilicam Sanctus Jacobus quasi infulatus occurrit. Qui videns peregrinum suum, pro quo miserat, ait Sancto Juliano et Sancto Domnio, qui custodes illius erant loci, ut ostenderent peregrino stio loca pœnalia malorum, simul et mansiones justorum. Et his dictis pertransiit. Tunc Sanctus Julianus intimavit educto illi hanc basilicam esse locum omnium animarum a corpore nuper exiitum; ut ibi sortiantur mansiones et loca, secundum merita sua sibi divinitus destinata, tam damnandæ quam per purgatorii pœnas salvandæ. Locus enim iste per intercessionem gloriosæ Virginis Mariæ a Domino Sanatore³ misericorditer est constitutus, ut ibidem omnes animæ in Christo renatæ, mox ut a corpore exierint, absque ulla dæmonum invasione conveniant et judicium secundum opera sua recipiant. In hac ergo basilica Sanctæ Mariæ, quæ Congregatio animarum dicitur, multas vidi[t] animas justorum ex omni parte candidas, vultusque quasi adolescentium habentes. Extra murum aquilonalem adductus, conspexit animas plurimas muro vicinius assistentes, maculis albis et nigris respersas; quarum quædam plus candoris quam nigredinis, quædam e contrario,

¹ W. ins. *quidam*.

² *quo*] *qua*, B.

³ *Sanatore*] *Salvatore*, O. W., as the Royal MS.

MS. Reg. 13 D. 5. similitudinem præferabant. Illæ vero quæ candidiores erant, A.D. 1206. muro vicinius adhærebant; et quæ longius a muro distabant, nihil in se candoris habentes, ex omni parte deformes apparebant. Legend of Thurchill's vision of purgatory.

De [in]justis decimationibus.

Erat autem juxta murum putei gehennalis introitus, qui indesinenter fumum cum teterrimo fœtore per quasdam cavernas circumquaque in vultus astantium exhalabat, qui fumus ex decimis injuste detentis proveniebat et de frugibus injuste decimatis, qui fœtor circa omnium præcordia, qui tali reatu culpabiles erant, angustiam incomparabilem ingerebat. Unde et ille qui eductus erat, bis eundem sentiens¹ fœtorem, tantum ei molestiæ intulit, ut cogeret eum angustiosius bis tussire; et, sicut assistentes circa corpus asserebant, corpore ejus eadem hora bis similiter tussiente. Cui Sanctus Julianus; "Ap-
"paret," inquit, "te non recte messem tuam decimasse, et
"ideo hunc sensisti fœtorem." Cumque ille causaretur paupertatem, ait Sanctus agrum suum fructum uberiores prolaturum, si rectas decimas persolvisset. Præcepitque Sanctus, ut hunc reatum in ecclesia palam cunctis confiteretur, atque a sacerdote absolutionem expeteret.

De igne et stagno et ponte purgatorii et de quadam basilica in monte gaudii sita.

In orientali parte basilicæ jam dictæ erat ignis quidam purgatorius permaximus, inter duos muros constitutus; murus enim unus a parte septentrionali consurgebat, et alter ab australi, ab invicem amplo spatio in latitudine distantes; qui in longitudinem² d'uti is protendebantur versus orientem usque ad stagnum quoddam, multa capacitate amplissimum, in quo immergebantur animæ per ignem purgatorium transeuntes. Eratque aqua stagni illius incomparabiliter salsa et frigida, sicut educto illi postmodum est ostensum. Restabat deinde f. 24 b. pons magnus, aculeis et sudibus per totum affixus, quem pertransire quemlibet oportebat, antequam ad montem gaudii perveniret. In quo monte gradatim sita est tam grandis ecclesia et structuræ mirabilis, quæ capere sufficeret, ut sibi videbatur, omnes habitatores orbis. Conduxit ergo beatus³ virum eductum per ignem præfatum omnino illæsum usque ad stag-

¹ *sentiens fœtorem*] fœtorem sensit, qui, Reg. 13 D. 5.

² *longitudinem*] longitudine, O.W.

³ O. W. ins. *Julianus*.

A.D. 1206. num jam dictum; incedentesque pariter per viam, quæ medias MS. Reg.
 Legend of inter flammās a basilica protendebatur. Nec enim aliqua lig- 13 D. 5.
 Thurchill's norum materia igni memorato fomitem ministravit, sed flamma
 vision of quædam, exurgens sicut in clibeo vehementer succenso cer-
 purgatory. nitur, per totum illud spatium æqualiter diffundebatur, quæ

animas nigras et maculosas secundum modum culparum brevius aut diuturnius exurebat. Animæ vero, quæ ignem evaserant, in stagno illo frigidissimo ac salsissimo ad nutum beati Nicholai, qui huic purgatorio præerat, descendebant; quarum quædam usque ad verticem, quædam usque ad collum, quædam ad pectus usque et brachia, aliæ ad umbilicum et renes, quædam ad genua, et nonnullæ vix usque cavillam pedum immersæ fuerunt. Post stagnum restat transitus pontis, qui est ad atrium ante faciem ecclesiæ prædictæ, in occidentali parte. Sed pontem hunc quædam animæ nimis laboriose et tarde, quædam levius atque velocius, nonnullæ vero libere et ociosius pertransibant, nullam moram in transitu vel angustiam sentientes. Nam quidam ignem tardius transeuntes annis multis in eo morabantur. Et qui nullis specialium missarum ac elemosinarum suffragiis adjuvantur, vel nullis misericordiæ operibus erga pauperes studuerunt peccata redimere dum vivebant, hi nimirum, cum ad pontem præfatum pervenerint, transire cupientes ad requiem destinatam, nudis pedibus per sudes et clavos præacutos et ponti affixos nimis angustiose incedunt; et cum vehementem doloris cruciatum in plantis pedum diutius [perferre] nequeunt, manus suas super clavos quasi adjutrices¹ deficiendo² imponunt. Quibus ilico perforatis ex vi doloris et angustiae, ventre ac toto corpore simul super clavos volutantes, paulatim ad pontis ulteriora repunt, horribiliter cruentati et ex omni parte transfixi. Sed cum ad atrium ecclesiæ jam dictæ pervenerint, felicem introitum ibidem præstolantes, omnium vehementiam cruciatuum minime recordantur.

Ut Sanctus Michael et Apostoli Petrus et Paulus loca animabus largirentur sibi divinitus ordinata.

His igitur inspectis, redeunt denuo per medium flammæ Sanctus Julianus et vir ille eductus ad basilicam beatæ Mariæ, ibique cum candidis animabus, quæ nuper advenerant, substitunt; animæque illæ a Sancto Juliano et Sancto Domino aqua benedicta aspergerentur,³ ut candidiores fierent. Ecce circa

¹ *adjutrices*] ad judices, O.

² *deficiendo*] defendendo, C.

³ Sic MSS., the construction of the

sentence in the Royal MS. (f. 46. b.) being altered, and Wendover forgetting to change the mood of the verb.

MS. Reg.
13 D. 5.

horam primam illucescentis Sabbati Sanctus Michael arch-angelus et Apostoli Petrus et Paulus, ut animabus, quæ intus et extra basilicam erant congregatæ, loca sibi divinitus ordinata pro meritis largirentur. Sanctus enim Michael omnes animas candidas per medias ignis flammæ purgatorii et per cætera loca pœnalia illæsas transire fecit, usque ad¹ introitum illius magnæ basilicæ, quæ est in monte gaudii, habens portam a parte occidentali semper patentem. Animas vero maculis albis et nigris respersas, extra basilicam muro septentrionali innitentes,² sine aliqua operum discussione, per portam quandam, quæ erat in orientali parte basilicæ, beatus Petrus introduci fecit in ignem purgatorium, ut a maculis quas a contagione peccatorum contraxerant per adustionem possent debacchantis incendii emundari.

A.D. 1206.
Legend of
Thurchill's
vision of
purgatory.

De ponderatione bonorum et malorum.

Beatus quoque Paulus Apostolus ad finem muri septentrionalis residere cœpit intra basilicam; et extra murum ex opposito Apostoli diabolus cum suis satellitibus residebat. Puteus autem flammivomus, qui os erat putei gehennalis, secus pedes diaboli erumpebat. Quædam vero libra, æquæ lance dependens, affixa erat super murum inter Apostolum et diabolum, cujus pars media dependebat ante conspectum [Apostoli³ interius et altera pars ante conspectum] diaboli exterius. Habebat itaque Apostolus duo pondera, majus et minus, omnino nitida et quasi aurea; et diabolus similiter duo fuliginea et obscura. Accesserunt igitur animæ ex toto nigræ cum magno timore ac trepidatione una post alteram, singulæ ponderationem operum suorum ibidem visuræ bonorum et malorum. Nam pondera prædicta ponderabant singularum opera animarum, secundum quod fecerant bonum sive malum. Cum ergo statera se versus Apostolum inclinaret per suorum librationem ponderum, tollebat Apostolus animam illam, et introduxit eam per portam orientalem, quæ conjuncta erat basilicæ, in ignem purgatorium, ut illic crimina expiaret. Cum vero pars stateræ ad diabolum se inclinaret et præponderaret, mox ille cum satellitibus suis animam miseram nimis ejulantem, patremque suum ac matrem, qui eam ad æterna genuerant tormenta, maledicentem, rapientes cum multo cachinno, præci-

¹ ad] a, B.

² innitentes] injacentes, W.

³ Apostoli . . . conspectum] These

words omitted in B, are obtained from O. W.

A.D. 1206. pitabant in foveam profundam et flammivomam, quæ secus MS. Reg.
 Legend of pedes diaboli librantis erat.¹ De hujusmodi libratione bonorum 18 D. 5.
 Thurchill's et malorum in sanctorum patrum scriptis sæpius repperitur.
 vision of purgatory.

De quadam anima quam diabolus in equinam formam transformaverat.

Die vero sabbati circa horam vespertinam, dum esset Sanctus Dominus cum Sancto Juliano in basilica præfata, ecce a parte aquilonali dæmon quidam venit, equum nigerrimum præcipiti cursu obequitans, ipsumque per multos amfractus cum multo subsannationis plausu deducendo perurgens. Cui multi spirituum malignorum, de adducta præda ad invicem cachinnantes, cum magno tripudio obviam processerunt. Sanctus quoque Dominus dæmoni mandat equitanti, ut ad se quantocius veniat, et cujus sit anima quam adduxerat edicat. Quo diutius dissimulante præ immenso gaudio, quod de misera anima habebat, Sanctus confestim flagellum arripiens, dæmonem graviter verberavit; sicque Sanctum secutus est usque ad murum aquilonalem, ubi libratio extiterat animarum. Deinde Sanctus interrogat dæmonem, cujus illa sit anima quam sic equitando torquebat. Qui ait hunc unum fuisse ex proceribus regis Angliæ, "qui nocte præcedenti absque confessione et "Dominici corporis perceptione² obierat. Et inter cætera flagitia quæ commiserat, præcipue erga³ homines suos crudelis existens, ad extremam inopiam multos perduxit; quod maxime "instinctu uxoris suæ fecerat, quæ eum semper ad sævitiam "incitavit. In equinam formam illam transformavi, quia "damnatorum animas licet nobis in formas quaslibet trans- "formare. Et nunc descendissem cum ea in infernum, pone- "remque eam in supplicium æternum, nisi nox Dominica "instaret, in qua ludis nostris theatralibus vacare nos oportet, "et vehementiores cruciatus animabus miseris adaugere." Cumque hæc dixisset, defixit aspectum propensius in virum eductum, et Sancto dixit; "Quis est agrestis iste qui stat "tecum?" Cui Sanctus; "Nonne cognoscis illum?" Et dæmon, "Hunc hominem vidi in Essexia in ecclesia de Tid- "stude, in festo dedicationis ejusdem." Ait Sanctus; "In "quali habitu ecclesiam ingressus es?" "In habitu," inquit, "muliebri; sed cum processissem⁴ usque ad baptisterium, "volens intrare cancellum, obvius mihi fuit diaconus cum

f. 25.

¹ B. repeats *erat*.

² *perceptione*] receptione, W.

³ *erga*] inter, W.

⁴ *processissem*] processione, W.

MS. Reg. "aspersorio aquæ benedictæ, qui me illius aquæ aspergine ita A.D. 1206.
 13 D. 5. "præcipitanter effugavit, ut clamorem emittens saltum fecer- Legend of
 "rim ab ecclesia usque ad pratum, quod fere per duo stadia Thurchill's
 "ab eadem est ecclesia separatum." Affirmabat autem vir ille vision of
 eductus, sed et plerique parrochianorum idipsum testabantur, purgatory.
 se clamorem illum audisse, sed causam penitus ignorasse.

De ludis theatralibus dæmonum.

His ita gestis, Sanctus Domnius ad dæmonem ait; "Volumus tecum ire ut ludos vestros videamus." Cui dæmon; "Si mecum vultis venire, cavete ne agrestem hunc vobiscum adducatis; quia cum suis redditus esset, actus nostros ac secreta pœnarum genera apud viventes detegeret, et multos a nostris operibus revocaret." Cui Sanctus; "Festinanter præcede;¹ nam ego et Sanctus Julianus te sequimur." Præcedente itaque dæmone sequebantur Sancti, virum illum eductum secum latenter deducentes. Perrexerunt ergo ad plagam aquilonalem, quasi montem ascendendo; et ecce in descensu montis domus erat amplissima et fuliginosa, muris veterinis circumdata; erantque in ea quasi multæ plateæ, innumeris sudibus ferreis et ignitis circumquaque repletæ. Sedes autem candentibus circulis ferreis et ex omni parte clavatis, superius et inferius, a dextris et a sinistris extractæ erant, atque homines in eis diversæ conditionis et sexus miserabiliter² residebant; ex omni namque parte candentibus clavis perforabantur, atque ex circulis ignitis undique constringebantur et³ exurebantur. Tanta erat sedium illarum multitudo et hominum in eis residentium, quod lingua nulla eas dinumerare sufficeret. Erant muri ferrei et nigerrimi in circuitu platearum, et sedes aliæ juxta muros, in quibus residebant dæmones per circuitum, quasi ad lætum spectaculum, de cruciatibus miserorum ad invicem cachinnantes, et peccata pristina⁴ illis retractantes. Juxta introitum hujus detestandi spectacula, in descensu montis, sicut diximus, erat murus quidam altitudine quinque pedum, ex quo perspicue videri poterat quicquid in illo pœnali loco agebatur.⁵ Ad hunc igitur murum Sancti prædicti deforis stabant, cernentes quicquid intus miseri perferebant. At vir ille eductus, inter Sanctos delitescens, clare prospexit omnia quæ interius agebantur.

¹ *præcede*] procede, W.

² *miserabiliter*] mirabiliter, O. W.

³ *et exurebantur*] om. W., though in O.

⁴ *pristina illis*] eis pristina, O. W.

⁵ *agebatur*] ageretur, W.

A.D. 1206.

De superbo et ejus cruciatus.

Legend of
Thurcill's
vision of
purgatory.

Residentibus ad ludibriosum spectaculum ministris tartareis, MS. Reg. princeps illius nefandæ cohortis satellitibus suis ait; "Ab-13 D. 5.

"strahatur de sedili suo superbus violenter, et ludat coram
"nobis." Abstractus autem a dæmonibus et veste nigra indus-
tus, omnem gestum hominis supra¹ modum superbientis coram
dæmonibus ad invicem applaudentibus recitavit. Cervix eri-
gitur, vultus attollitur, oculi cum arcuatis superciliis surgunt
in obliquum, imperiose tumidis intonat verbis, ludunt humeri,
vix brachia ferre præ fastu valentes, ardescit oculus, vultuque
minatur, in ortillos surgens crure stat inverso, in pectus ten-
ditur, collum supinat, vultu candet, ignitis oculis iram pro-
noscit, nasumque digito percutiens magna minatur. Sic
ventosa superbia de facili turgens risum præbebat spiritibus
monstruosis. Et cum de vestibus gloriaretur, manicasque
consuendo constringeret, subito in igneam formam vestes con-
versæ totum corpus miseri hominis exurebant. Dæmones
denique ira incandescentes tridentibus uncisque ferreis et ig-
nitis miserum membratim discerpunt. Unus autem ex eis
adipem cum pice et aliis liquaminibus in sartagine ferventi
torrens, singula membra discerpta respersit cum illo angidine
bullienti; et ad singulas dæmonis respersiones membra stri-
dorem emittebant, velut cum aqua frigida proicitur in sagi-
mine² bullienti. Cumque membra sic torrefacta denuo simul
fuissent compaginata, superbus ille rediit in statum priorem.
Moxque ad miserum accesserunt malleatores Herebi cum mal-
leis et tribus laminis ignitis, triplici ordine clavatis; duasque
laminas in anteriori parte corporis ad dextram et ad sinistram
applicuerunt, et cum clavis candentibus crudeliter cum malleis
affixerunt. Hæ autem laminæ a pedibus incipientes deduce-
bantur per tibias et femora usque ad humeros, et ita recurva-
bantur in collo. Tertia vero lamina a genitalibus incipiens
per ventrem usque ad verticem attingebat. Cumque miser
ille præscriptis diutissime affligeretur tormentis, truculenter
in sedem pristinam trudebatur.³ In qua repositus undique
clavis candentibus, quinque digitorum in longitudine protensis,
crudeliter ex omni parte torquebatur. Illoque sic ab hoc loco
pœnali sublato, in sede propria, quam sibi vivens fabricaverat,
repositus est denuo cruciandus.

¹ *supra modum*] Repeated in B.

² *sagimine*] sanguine, B. but it is corrected in the margin.

³ *trudebatur*] om. W.

De quodam sacerdote.

A.D. 1206.

MS. Reg.
13 D. 5.

Sacerdos quidam ex cathedra sua ignita a ministris iniquitatis in hoc ludibrium crudeliter extractus, coram larvis sistitur monstrosus, cujus linguam protinus per medium seoti gutturis violenter extrahentes,¹ radicitus amputarunt. Hic populum sibi commissum nec sermone sanctæ exhortationis, nec exemplo piæ actionis [instruxerat,² sed nec] pro bonis temporalibus ab eo receptis orationum aut missarum suffragia, dum potuit, rependebat. Postea, sicut de superbo jam diximus, membratim illum discerpentes et iterum redintegrantes, in tormentali cathedra locaverunt.

Legend of
Thurhill's
vision of
purgatory.*De quodam milite.*

Post hunc adductus est miles quidam, qui vitam suam in cædibus innocentum et torneamentis peregerat et rapinis. Hic omnibus armis militaribus armatus equo nigerrimo insidebat, qui piceam flammam cum fœtore et fumo per os et nares, cum urgeretur calcaribus, in supplicium sui sessoris efflabat. Sella equi clavis igneis et prælongis erat undique præfixa; lorica et galea, scutum et ocreæ, ex toto flammantia, nimio sui pondere militem graviter onerabant, sed non minori cruciatu eum medullitus exurebant. Miles autem postquam equum cursu præcipiti agitaverat, hastamque contra dæmones sibi obviantes eique illudentes vibraverat, priores militiæ suæ gestus replicando, ab ipsis equo dejectus, membratim discerpitur, membraque execrabili liquore supradicto torrentur; torrefacta vero et ad invicem compaginata, modo quo superiores, tribus laminis constringuntur. Sicque redivivus iterum in sedem propriam violenter retruditur.

De quodam legista.³

Post militem vero adducitur in medium quidam legum mundanarum peritissimus, a suo sedili cum cruciatu magno abstractus, quod sibi per longum tempus male vivendo fabri-
f. 25 b.¹
caverat et judicia [acceptis⁴ muneribus subvertendo]. Hic autem per totius Angliæ fines inter summos famosissimus habebatur, sed anno quo hæc visio contigit, vitam misera-

¹ *extrahentes*] So O. W., as Reg. 13 D. 5; *extrahitum*, B.; *extratum*, C.

² These words are from MS. Reg. 13 D. 5.

³ *legista*] placitatore, W.; iusticiario, Reg. 13 D. 5.

⁴ These words are from O. W. They are in Reg. 13 D. 5.

A.D. 1206. biliter terminavit. Nam sine omni testamenti executione sub- MS. Reg
 Legend of ito decedens, ab alienis, quicquid rapaci ingluvie adquisierat, 13 D. 5.
 Thurchill's distracta¹ sunt penitus et consumpta. Ad scaccarium enim
 vision of regis residere consueverat, ubi ab utraque litigantium parte
 purgatory. dona frequenter acceperat. Hic quoque cum in ludibrium
 theatrale coram spiritibus nefandis adduceretur, insultantibus
 larvis coactus est actus vitæ pristinae replicare. Nam modo
 a dextris, modo a sinistris se divertens, illos de causa pro-
 ponenda, istosque in causis contradictoriis instruebat; nec
 inter hæc manus a munere cohibens, nunc ab his, nunc
 vero ab illis acceptam pecuniam numerabat, numeratamque in
 oculis reponebat. Cumque diutius dæmones miseri hominis
 gestum ludificando conspexissent, nummi subito velut ardentes
 effecti miserum miserabiliter exurebant; quos in os suum
 ardentes proicere, atque in ore receptos compulsus est deglu-
 tire. Quibus absorptis, accesserunt duo dæmones cum rota
 plaustræ ferrea, verubus et clavis in orbem confixa, et super
 dorsum peccatoris eam truculenter revolventes, dorsum totum
 crebro et flammanti rotatu contriverunt, nummosque, quos ore
 hianti angustiose deglutiverat, angustiosius per vomitum reicere
 compulerunt. Quos cum evomisset, jussit eos colligere dæmon,
 ut de illis simili modo iterum cibaretur; postea vero ministri
 tartarei in furorem versi omnia quæ supradicta sunt tormenta
 in eum expenderunt. Uxor vero ejus in sede quadam ignita et
 aculeata compressa² sedebat, eo quod in pluribus ecclesiis pro
 quodam anulo excommunicari fecerat, quem in scrinio suo
 ignoranter posuerat et furatum esse dicebat. Ab quo trans-
 gressionis piaculo nunquam fuerat absoluta, a diræ mortis
 subita necessitate præventa.

De adultero et adultera.

Adductus est post illum ad spectaculum furiosorum dæmonum
 adulter cum adultera, qui foeda pariter conjuncti copula, tur-
 pissimos motus venereos gestusque impudicos cum multa sui
 confusione ac dæmonum exprobratione palam omnibus replica-
 runt. Deinde quasi in insaniam versi, alternatim sese dentibus
 corrodendo lacerabant; illumque superficiale amore, quem
 prius habere videbantur, in crudelitatem commutarunt et
 odium. Postmodum vero membris omnibus a turba furiosa
 dissectis, pœnam sortiti sunt similem prædictorum. Similibus

¹ Sic, the MSS. omitting *et in thesauro reposuerat*, which MS. Reg. 13 D. 5. has.

² *compressa*] expressa, O.

MS. Reg. 13 D. 5. autem omnes qui aderant fornicatores affligebantur tormentis, quæ pro sui suppliciorum immanitate scriptori silentium imponunt.

A.D. 1206.
Legend of
Thurhill's
vision of
purgatory.

De detractoribus.

Inter alios quoque miseros, duo de collegio detractorum in medium sunt adducti. Quorum ora ad auriculas usque distorto dehiscentes, versis ad invicem vultibus, torvis sese oculis perstringebant. Apposita autem sunt duo capita cujusdam hastæ ardentis in ore utriusque, quam commasticantes ac ore distorto corrodentes, celeriter ad medietatem hastæ appropinquantes pervenerunt; sicque sese mutuo laniantes, vultum suum totum masticando cruentabant.

De furibus et incendiariis.

Adducti sunt inter cæteros fures, incendiarii, et sacrorum violatores locorum; qui a ministris tartareis positi sunt super rotas ferreas et ignitas, aculeis sudibusque affixas, quæ ex nimia succensione imbrem igneum scintillabant. Super has itaque miseri volutati cruciatum horrificum perferebant.

De mercatoribus.

Affuit huic ludibrio mercator cum stateris suis et ponderibus dolosis, necnon et illi qui pannos novos in tentoriis ita vehementer trahendo in longum distendunt et latum ut fila rumpantur et scissura fiat; scissurasque subtiliter consuentes, pannos illos in locis vendunt subobscuris. Isti de sedibus truculenter evulsi, scelerum suorum gestus priores ad ignominiam et poenarum aggravationem iterare cogeantur, et tandem, sicut diximus de superioribus, a dæmonibus torquebantur.

De puteo gehennali et caldariis pœnalibus.

Vidit præterea eductus ille secus introitum inferni inferioris quasi quatuor plateas, quarum prima innumeras fornaces habebat et caldarias amplas et latas, pice ferventi et aliis liquaminibus ad summum usque repletas. In singulis autem animæ congestæ acriter bulliebant, quarum capita velut nigrorum piscium in ferventi liquamine, ex vi ebullitionis, nunc sursum præminebant, nunc deorsum ruebant. Secunda platea similiter caldarias habebat, sed nive et rigida glacie refertas, in quibus animæ horrido frigore et cruciatu intolerabili torquebantur. Caldariæ vero, quæ in platea tertia erant, aqua sulphurea

A.D. 1206. bullienti et cæteris rebus quæ fœtorem emittere solent cum MS. Reg. Legend of fumo fœtido repletæ erant, in quibus animæ in fœtore libi- 13 D. 5. Thurchill's dinis vitam finientes specialiter torquebantur. Quarta vero vision of platea habebat caldarias aqua salsissima et nigerrima plenas; purgatory. cujus aquæ austeritas ex sua salsedine quodlibet lignum in illa demersum confestim decoriaret. In his autem caldariis multitudo peccatorum, homicidarum, furum, raptorum, veneficarum mulierum, et divitum qui homines suos injustis exactionibus opprimebant, indesinenter bulliebant; quos ministri iniquitatis undique astantes cum furcis ferreis candentibus, ne liquaminum ardorem effugerent, introrsum comprimebant. Illi autem qui in¹ ferventi liquore per dies septem bullierant, die octava in frigus illud horridum, quod in secunda platea erat, deponebantur; et e converso, illi qui afflicti fuerant in frigore, ponebantur in liquamine bullienti. Similiter, qui in aqua salsa bullierant, in fœtoribus torquebantur. Has vero mutationum vicissitudines per octo dies semper observabant.

De basilica in monte gaudii sita et de suffragiis animarum.

His² itaque inspectis, illucescente jam Dominicæ diei aurora, Sancti memorati cum viro eductæ perrexerunt ad montem gaudii per ignem purgatorii et per stagnum ac pontem aculeatum, donec pervenerunt ad atrium quod erat in parte occidentali templi prædicti, quod situm erat in monte. Eratque ibi porta quædam speciosa et ampla semper patens, per quam inducebantur a Sancto Michael e animæ ex toto candidatæ. In hoc enim atrio congregabantur animæ expiatæ, sub magno expectationis desiderio felicem illius introitum præstolantes. In australi quoque plaga templi exterius perspexit eductus ille animas infinitas, quæ omnes versis vultibus ad basilicam cum magnæ fatigationis expectatione suffragia viventium desiderabant amicorum, per quæ basilicæ illius adipisci introitum mererentur. Et quanto specialius juvabantur, tanto basilicæ vicinius adhæreba[n]t. In hoc loco multos de notis suis recognovit, necnon et omnes illos quorum notitiam in sæculo habuerat vel exilem. Sanctus vero Michael de singulis animabus, quas ibi cernebat vir ille eductus, intimabat quot missis³ unaquæque anima potuit liberari et ad templi ingressum admitti. Animæ quoque, quæ ibidem expectabant ingressum, nulla pœnalitate afficiebantur, nisi quod præstola-

f. 26.

¹ O. W. ins. *hoc*. It is not in Reg. 13 D. 5.

² This portion is considerably abridged.

³ *missis*] so Reg. 13 D. 5; *missarum*, B. O. W.

MS. Reg.
13 D. 5.

bantur aliquod speciale suffragium amicorum. Veruntamen omnes animæ, quæ ibi subsistebant, per generalia universalis ecclesiæ suffragia de die in diem ad basilicæ introitum appropinquant.

A.D. 1206.
Legend of
Thurchill's
vision of
purgatory.

De diversis mansionibus basilicæ memorata.

Vir autem ille, a Sancto Michaelē introductus in templum, conspexit ibi multos utriusque sexus, quos in sæculo viderat, candidos, qui omnes templum conscenderant¹ et magnæ felicitatis gaudio fruebantur. Et quanto magis per gradus templi versus orientem animæ conscenderant,¹ tanto candidiores et nitidiores fiebant. Multæ mansiones præclarissimæ in illa magna visēbantur basilica, in quibus justorum animæ nive candidiores mansitabant, quorum vultus et coronæ velut lux aurea rutilabant. Singulis diebus certis horis cantica de cælis audiunt; velut si concordī melodia omnia musicorum genera concreparent, quæ ita omnes templum inhabitantes suavi quadam dulcedine demulcet ac refovet, velut si omnium reficerentur delitiis fereulorum. Illæ vero, quæ exterius in atriiis basilicæ consistebant, nullum de hoc cælesti concentu sonum merebantur audire. Hic autem plerique sanctorum quasi propria habebant domicilia, ubi [suos]² specialiter sibi post Deum in aliquo famulantes feliciter recipiebant, eos postmodum præsentaturi ante conspectum Dei.

De paradiso et Adam primo parente.

Divertentes autem ad plagam templi prædicti orientalem, pervenerunt ad locum amœnissimum herbarum florumque varietate splendidum, arborum fructuumque fragrantia refertum, ubi conspexit eductus ille fontem lucidissimū, qui ex se quatuor rivulos diversi liquoris et coloris emittebat. Super hunc fontem erat arbor pulcherrima, miræ magnitudinis et immensæ proceritatis, quæ omnigenum abundantia fructuum ac specierum redolentia affluebat. Sub hac arbore prope fontem requiescebat homo quidam venustæ formæ ac gigantæi corporis, qui a pedibus usque ad pectus indutus erat quodam vestimento varii coloris et mira pulcritudine contexto. Ex uno oculo ridere et lugere ex altero videbatur. "Hic," inquit Sanctus Michael, "est primus parens generis humani Adam; qui per oculum ridentem innuit lætitiā, quam habet de filiorum suorum salvandorum ineffabili glorificatione; et per

¹ conscenderant] ascenderant, O. | ² suos] from Reg. 13. D. 5.

A.D. 1206. " alium lacrimantem denunciat tristitiam, quam habet de quo- MS. Reg.
 Legend of " rundam filiorum suorum reprobatione et¹ justo Dei iudicio 13 D. 5.
 Thurchill's " damnandorum. Vestimentum quo tegitur, sed nondum ex
 visione " toto, stola est immortalitatis et vestis gloriæ, qua in pri-
 purgatory. " maria prævaricatione fuerat spoliatus. Nam ab Abel justo
 " filio suo usque nunc coepit hanc vestem recuperare, per
 " totam filiorum suorum justorum successione. Et sicut
 " variis virtutibus enituerunt electi, ita hæc vestis colore vario
 " picturatur. Cum vero completus fuerit electorum numerus
 " filiorum, tunc Adam ex toto stola immortalitatis et gloriæ
 " vestietur; et sic mundus finem sortietur."

Ut vir ille eductus ad corpus suum redierit.

Ex hoc tandem loco paululum progredientes, pervenerunt ad portam quandam speciosissimam, gemmis ornatam et lapidibus pretiosis. Murus per girum quasi aureus rutilabat. Statim ut portam intraverunt, apparuit templum quoddam aureum multo magnificentius priori in omni pulcritudine, suavitatis dulcedine, et luminis chorusantis splendore, ita ut loca prius visa nullius amoenitatis reputarentur ad istius loci respectum. Cumque templum hoc introissent, conspexit a latere adiculam quandam mirabili decore refulgentem, in qua residebant tres virgines inedicibili pulcritudine chorusantes. Hæ autem, sicut ab archangelo eductus est, [erant] Sancta Katerina, Sancta Margareta, et Sancta Ositha. Quarum pulchritudinem cum admirando contempleretur, Sanctus Michael ait Sancto Juliano; " Reduc festinanter ad corpus suum virum hunc; quia nisi citius reductus fuerit, aqua frigida, quam in os ejus astantes inicere moliuntur, ipsum ex toto suffocabit." Et his dictis con- This is
 tinuo, quo ordine nesciens, ad corpus reductus in stratu suo part of the
 resedit. Jacuerat autem in stratu suo, quasi in excessu mentis, chapter im-
 duobus diebus cum totidem noctibus, id est ab hora vespertina mediately
 sextæ feriæ, usque ad vesperam Dominicæ diei sequentis, velut the preface
 gravi sopore depressus. Mane siquidem facto, ad ecclesiam in MS. Reg.
 properabat; et post missæ celebrationem sollicitabat eum pres- 13 D. 5.
 byter cum aliis parrochianis, qui illum velut exanimem paulo (f. 46.)
 ante viderant, ut ea quæ sibi revelata fuerant illis intimaret. Ille vero præ nimia simplicitate visionem referre dissimulabat, donec nocte sequenti Sanctus Julianus apparens ei præcepit ut omnia quæ viderat revelet; quia ad hoc eductus fuerat, ut ea quæ audierat et² viderat publicaret. Qui jussis sancti obtemperans, in die Omnium Sanctorum et deinceps visionem

¹ et iudicio] Added by Wendover. | ² et viderat] om. O. W.

MS. Reg. 13 D. 5. constanter et aperte lingua Anglica [enarravit],¹ cunctis audi- A.D. 1206.
entibus et admirantibus insolitam viri eloquentiam, cum antea Legend of
præ nimia simplicitate rusticanus semper extiterit et elinguis. Turchill's
Nec prius destitit ab inspectæ visionis narratione, donec multos vision of
ad lamenta et gravia suspiria commovit. o-H-o. purgatory.

*Ut Gaufridus Eboracensis archiepiscopus exilium subierit.*²

Anno gratiæ mccvii. Johannes rex celebravit Natale Do- John at
mini apud Wintoniam, præsentibus magnatibus regni. Deinde Winches-
in Purificatione beatæ Mariæ cepit per totam Angliam ter- ter.
tiam decimam partem ex omnibus mobilibus et rebus aliis, His tax
tam de laicis quam viris ecclesiasticis et prælatis, cunctis mur- opposed by
murantibus sed contradicere non audentibus. Solus Gaufridus archbishop
archiepiscopus Eboracensis non consentiens, sed plane contra- Geoffrey.
dicens, clanculo recessit ab Anglia; et in recessu suo omnes, Nota con-
specialiter qui in archiepiscopatu Eboracensi hanc rapinam suctam ex-
facerent, et in genere universos ecclesiæ sive rerum ecclesi- torsionem
asticarum invasores, anathematis sententia innodavit. Eadem pecunie et
tempestate circa noctem mediam ventus vehemens et repen- amoris suo-
tinus superveniens ædificia diruit, arbores prostravit, oves et rum natu-
armenta exaggeratis nivibus sexto kalendas Februarii interire Jan. 27.
coegit. Eodem anno imperator Otho venit in Angliam; et The empe-
habito colloquio cum rege avunculo suo, rediit in terram suam, ror Otho in
acceptis a rege prædicto quinque milibus marcis argenti. England.

De ordine Minorum.

Sub his diebus Prædicatores, qui appellati sunt Minores,³ Order of
favente Papa Innocentio, subito emergentes terram repleve- the Mino-
runt; habitantes in urbibus et civitatibus deni et septeni, nihil rites.
omnino possidentes, de evangelio viventes, in victu et vestitu Nota de
paupertatem nimiam præferentes, nudis pedibus incedentes, primitiva
maximum humilitatis exemplum omnibus præbuerunt. Diebus paupertate
autem Dominicis et festivis, de suis habitaculis exeuntes, præ- et vitæ ex-
dicaverunt in ecclesiis parrochialibus Evangelium verbi; edentes cellentia
et bibentes quæ apud illos erant, quibus officium prædicationis fratrum
impendebat.⁴ Qui in rerum cælestium contemplatione tanto Minorum.
perspicaciores sunt inventi, quanto a rebus præsentis sæculi S. Luc. x. 7.
et carnalibus deliciis comprobantur alieni. Nullum genus ali- f. 26 b.

¹ The verb which is omitted in all the MSS. is from MS. 13 Reg. D. 5. This adds "coram Osberto de Longo Campo, domino ejusdem villæ, et uxore ejus." (f. 46.)

² subierit] suberit, B.

³ In the margin is a portrait of a Minorite.

⁴ impendebat] impendebant, O. W.

A.D. 1207. menti penes eos usque in crastinum reservatur, ut paupertas spiritus, quæ viget in mente, actu sicut et habitu omnibus innotescat.

Litteræ¹ Papales.

Letter of
Innocent
III. to
John, [an
error for
Richard]
sending
him four
rings.

Sub eisdem diebus, Innocentius Papa cupiens in proposito suo regem J[ohannem] habere favorabilem, quia cognoverat eundem J[ohannem] cupidum esse et diligentem inquisitorem et adquiretorem gemmarum pretiosarum, misit ei hanc epistolam cum tali xenio, quod in eadem potest perpendi.

"Innocentius² Papa tertius J[ohanni] regi Anglorum, "etc. Inter opes terrenas, quas mortalis oculus concupiscit et quasi cariora desiderat, aurum obrizum et lapides pretiosos principatum credimus obtinere. Licet autem his aliisque divitiis vestra regalis abundet excellentia, in signum tamen dilectionis et gratiæ quatuor anulos aureos cum diversis lapidibus pretiosis tuæ magnitudini destinamus. In quibus te volumus specialiter intelligere formam, numerum, materiam, et colorem, ut mysterium potius quam donum attendas. Rotunditas enim æternitatem signat, quæ initio caret et fine. Habet ergo regalis discretio quod in forma requirat, ut de terrenis transeat ad cælestia, de temporalibus ad æterna procedat. Quaternarius autem, qui numerus est quadratus, constantiam mentis signat, quæ nec deprimi debet in adversis, nec³ prosperis elevari; quod tunc laudabiliter adimplebit, cum quatuor virtutibus principalibus fuerit ordinata, videlicet justitia, fortitudo, prudentia, temperantia. Intelligas ergo in primo justitiam quam exerceas

Innocentii
III. Epistol.
i. 206.
(Migne,
ccxiv. col.
179.)

¹ This follows the next two chapters in C.

² This letter was addressed to Richard, not to John. It is dated Rom. iv. Kal. Jun. 1198. Paris must have guessed at its date, and added the notices at the beginning

and end to justify its insertion here. See Potthast, *Regesta Pont. Rom.* p. 22. Richard's answer will be found in Innocent's *Regist. de negotiis Rom. Imp.* No. iv. (Migne, ccxvi. col. 1000.)

³ C. ins. in.

" in iudiciis, in secundo fortitudinem quam exhibeas A.D. 1207.
 " in adversis, in tertio prudentiam quam observes in
 " dubiis, in quarto temperantiam quam in prosperis
 " non dimittas. Per aurum vero sapientia designatur;
 " quia sicut aurum præminet metallis universis, sic
 " sapientia donis omnibus antecellit, propheta testante;
 " *Requiescit super eum spiritus sapientiæ*, etc. Nihil Isa. xi. 2.
 " est autem quod regem magis oportet habere. Unde
 " rex ille pacificus Salomon solam a Deo sapientiam
 " postulavit, ut populum sibi commissum perinde sciret¹
 " gubernare. Porro smaragdi viriditas fidem, saphiri
 " serenitas spem, granati rubicunditas caritatem, topazii
 " claritas operationem bonam signat; de qua Dominus,
 " *Luceat lux vestra*. Habes igitur in smaragdo quod S. Matt. v.
 " credas, in saphiro quod speres, in granato quod¹⁶.
 " diligas, in topazio quod exerceas, ut *de virtute in* Ps. lxxxiii.
 " *virtutem ascendas, donec Deum deorum videas in*⁸.
 " *Syon.*"

Hæc autem cum ad regis præsentiam pervenissent,
 primo gratanter ei complacuerunt, sed post non multos
 dies subsequentes, aurum obrizum in scoriam et de-
 risum, gemmæ in gemitus, amor in rancorem, sicut
 sequens sermo declarabit, sunt flebiliter commutata.

*De cassatione electionum episcopi Norwicensis et supprioris
 Cantuariensis.*

Circa dies istos steterunt Romæ coram domino Papa mo- The two
 nachi Cantuariensis ecclesiæ, turpem admodum causam ad elections to
 invicem agitantes. Nam quædam pars eorum per literas con- the see of
 ventus de rato præsentaverunt Reginaldum suppriorem Cantua- Canterbury
 riensem, sicut multotiens fecerant, electum ad archiepiscopatum, quashed by
 instantius postulantes ut ejus electio confirmaretur. Altera the Pope.
 vero pars eorundem monachorum, per literas similiter de rato,
 præsentaverunt Johannem episcopum Norwicensem, multis
 rationibus ostendentes electionem de suppriore nullam esse;
 tum quia facta erat de nocte et sine solennitate et assensu
 regio, tum quia a majori et saniori parte conventus non fuerat

¹ *sciret*] *scire*, B. It is corrected in C.

A.D. 1207. celebrata. Sicque his rationibus propositis petierunt, ut illa electio confirmaretur, quæ clara luce diei, rege præsentē et consentiente, cum testibus idoneis extitit celebrata. His auditis et perspicaciter intellectis, procurator supprioris allegavit secundam electionem irritam esse et inanem; quia qualiscunque prima esset electio, sive justa sive injusta, debuerat prima cassari, antequam secunda celebraretur electio; unde constanter postulabat ut prima electio rata haberetur. Denique post longas hinc et inde disceptationes, cum dominus Papa intellexisset partes in unicam personam non posse convenire, atque utramque electionem vitiose et non secundum sacrorum canonum sanctiones celebratam fuisse, de consilio cardinalium suorum ambas cassavit, partibus distractione Apostolica interdicens, et per sententiam diffinitivam statuens, ne de cætero ad archiepiscopatus honorem alteruter electorum aspires.

Summa brevis.

The result of the whole, that the monks elect Stephen Langton archbishop.

Hæc fuit causa et seminarium erroris. Rex posuerat verbum suum in ore duodecim monachorum Cantuariensium, ut quemcunque eligerent ipse acceptaret. Convenerat autem inter regem et eos, præstito jramento et fidei interpositione, quod nullo modo alium quam Johannem episcopum Norwicensem eligerent. Habebant etiam super his regis literas. Sed ipsi monachi, postquam intellexerunt electionem dicti J[ohannis] Papæ nimis displicere et cassari, suggerentibus cardinalibus et etiam domino Papa et affirmantibus licere eis quemcunque vellent eligere, ut secure electionem celebrarent, si strenuum et præcipue Anglicum eligerent, elegerunt per consilium Papæ magistrum Stephanum de Langetune cardinalem, quo non erat major in curia, immo nec ei par in moribus et scientia. Ex tunc igitur non potuit ei Papa in multiformi tribulatione deesse.

De promotione et consecratione magistri Stephani de Langetune.

Account of his election and consecration.

Cassatis itaque electionibus memoratis, dominus Papa nolens diutius sustinere ut gregi Dominico cura deesset pastoralis, persuasit monachis Cantuariensibus, qui procuratores coram eo constituti fuerant pro negotio ecclesiæ Cantuariensis, ut

eligerent magistrum Stephanum de Langetune presbyterum A.D. 1207. cardinalem, virum in literali scientia eruditum, discretum, et moribus ornatum; asserens ipsius promotionem tam ipsi regi quam universæ Anglicanæ ecclesiæ plurimum profuturam. Monachi vero ad hæc respondentes asserebant sibi non licere præter consensum regium et sui conventus canonicam electionem [in¹ persona qualibet consentire vel sine illis electionem] celebrare. At Papa, quasi rapiens verbum ex ore ipsorum dixit, "Sciatis," inquit, "vos plenariam habere in ecclesia Cantuariensi potestatem; nec etiam super electionibus apud sedem Apostolicam celebratis solet assensus principum expectari. Unde vobis qui tot et tales estis, quod plene sufficitis ad istam electionem, in virtute obedientiæ et sub pœna anathematis præcipimus, ut illum in archiepiscopum eligatis, quem² nos damus vobis in patrem et pastorem animarum vestrarum." Monachi quoque excommunicationis sententiam incurrere metuentes, licet inviti et cum murmuratione, assensum tamen præbuerunt. Solus ex omnibus monachis, magister Helyas de Brantefeld, qui pro parte regis et episcopi Norwicensis advenerat, noluit consentire. Cæteri autem omnes cum hymno *Te Deum laudamus* electum memoratum ad altare detulerunt. Deinde decimo quinto kalendas Julii civitate Viterbii a Papa præfato munus consecrationis suscepit. Viterbo, 17 June.

Ut Papa Innocentius literas miserit ad regem Anglorum, exhortans ut reciperet Stephanum de Langetuna in archiepiscopum jam consecratum.

His ita gestis, Papa Innocentius regi Anglorum literas direxit, exhortans humiliter et devote, ut magistrum Stephanum de Langetune, Sancti Grisogoni presbyterum cardinalem, ad archiepiscopatum Cantuariensem canonice electum, benigne susciperet; utpote³ qui de regno suo originem ducens, non solum in sæcularium scientia literarum magistri nomen promeruit, sed etiam doctor esse in theologicis disciplinis. Et cum præcipue vita ipsius et mores scientiæ magnitudinem excedant, ejus persona tam animæ suæ quam corpori erit non mediocriter profutura. Denique cum multis in hunc modum verbis tam blandis quam persuasoriis regem ad consensum inducere perstitisset, priori⁴ et monachis Cantuariensibus per literas in virtute obedientiæ præcepit, ut archiepiscopum jam dictum in

¹ These words are from O. W.

² O. W. ins. et.

³ utpote] So the letter of Innocent, col. 1046 D.; et, MSS.

⁴ John Sittingbourne.

A.D. 1207. *Ecce discordia.* Anger of John. pastorem susciperent, eique in temporalibus simul et spiritualibus humiliter obedirent. Cumque tandem literæ domini Papæ ad regis Anglorum notitiam pervenissent, iratus est vehementer de promotione magistri Stephani, pariter et Norwicensis episcopi cassatione; crimenque proditionis in monachos Cantuarienses refundere satagebat. Dixit enim quod in præjudicium suæ libertatis sine ipsius licentia suppriorum suum elegerant, et postmodum, ut quod male gesserant quasi sibi satisfaciendo palliarent, elegerunt episcopum Norwicensem; et pecuniam de fisco accipientes ad itineris expensas, ut electionem de episcopo memorato factam apud sedem Apostolicam impetrarent confirmari, in cumulum iniquitatis suæ elegerunt ibi Stephanum de Langetune inimicum suum publicum, eumque fecerunt in archiepiscopum consecrari. Ob hanc quoque causam idem rex in furorem versus et indignationem, misit Fulconem de Cantelu et Henricum de Cornhelle, milites crudelissimos et humanitatis ignaros, cum ministris armatis, ut monachos Cantuarienses, sicut erimine læsæ majestatis reos, a regno Angliæ expellerent vel sententia capitali condemnarent. Illi autem mandatum domni sui non segniter exequentes, Cantuariam sunt profecti, et nudatis ensibus monasterium ingressi, voce furiosa priori et monachis ex parte regis præceperunt, ut, velut proditores regis majestatis, incontinenti de regno Angliæ exirent. Et si hoc facere noluissent, affirmaverunt cum juramento, quod ipsi, injecto igne tam in ipso monasterio quam in aliis officinis, omnes illos cum ipsis ædificiis concremarent.

The Canterbury monks expelled.

Ut monachi Cantuarienses exierunt ab Anglia in exilium.

The monks leave England, and are received at S. Bertin's in Flanders. f. 27. Monachi vero nimis inconsulte agentes, sine violentia et omni manuum injectione recesserunt omnes, præter tredecim valitudinarios, qui in domo infirmorum jacentes incedere non valebant. Et protinus trajecti in Flandriam, in abbatia Sancti Bertini honorifice recepti sunt et in aliis monasteriis transmarinis. Deinde jubente rege, substituti sunt in ecclesia Cantuariensi monachi quidam de Sancto Augustino ad ministrandum ibidem, Fulcone præfato procurante, immo omnia bona eorumdem monachorum distrahente et confiscante, terris tam archiepiscopi quam monachorum remanentibus incultis. Exierunt autem monachi sæpe dicti de monasterio suo in exilium [pridie¹ idus Julii].

¹ These words are from O. W.

Ut rex Anglorum literas comminatorias ad Papam miserit. A.D. 1207.

Exclusis hoc ordine monachis Cantuariensibus, rex Anglorum Johannes ad Papam nuncios cum literis direxit, in quibus expresse et quasi comminando ipsum arguebat, quod, electione Norwicensis episcopi turpiter repulsa, Stephanum quendam de Langetuna, sibi penitus ignotum et in regno Francorum inter hostes suos publicos diutissime conversatum, fecerat in Cantuariensem archiepiscopum consecrari. Et quod magis in præjudicium et subversionem libertatum ad coram suam spectantium redundat, ipsius consensu a monachis qui illum postulasse debuerant non rite requisito, eundem Stephanum temere promovere præsumpsit. Unde asserebat se sufficienter admirari non posse, quod tam ipse Papa quam universa curia Romana ad memoriam non reducant, in quantum ejus dilectio Romanæ sedi fuerit hactenus necessaria; in hoc rationis oculum non figentes, quod ubiores sibi fructus proveniant de regno suo Angliæ, quam de omnibus regionibus citra Alpes constitutis. Addidit insuper, quod pro libertatibus coronæ suæ stabit, si necesse fuerit, usque ad mortem; immutabiliter affirmans se non¹ posse ab electione simul et promotione Norwicensis episcopi, quem sibi utilem intelligit, revocari. Tandem negotii summam in hoc conclusit, quod si de præmissis non fuerit exauditus, omnibus Romam petere volentibus maris semitas angustabit; ne,² terra sua divitiis evacuat, ipse minus ad hostes ab ea depellendos sufficiat. Et cum archiepiscopi, episcopi, et alii ecclesiarum prælati, tam de regno Angliæ quam aliarum terrarum suarum, in omnium scientiarum plenitudine sufficienter abundant, si necessitas coegerit, extra terras suas justitiam vel judicium ab alienigenis non emendicabit.

Letter of
John to
the Pope
on the
election.

His threats.

Cumque hæc omnia ad domni Papæ audientiam per regis nuncios penetrassent, regi Anglorum scripsit in hæc verba:

Rescriptum Domni Papæ ad regem Anglorum.

“Innocentius³ episcopus, servus servorum Dei, carissimo in Christo filio, J[ohanni] illustri Anglorum regi, salutem et Apostolicam benedictionem. Cum super negotio Cantuariensis ecclesiæ nos tibi scripserimus, humiliter, diligenter, benigne exhortando et rogando, tu nobis, ut salva pace tua loquar,

Letter of
the Pope
in answer.

¹ B. repeats *non*.

² *ne*] om. W.

³ This letter is only known from this source. See Potthast. *Regest. Pont. Rom.* p. 264.

A.D. 1207. "rescripsisti quasi comminando et exprobrando, contumaciter et proterve; et cum nos tibi supra jus deferre curemus, tu nobis secundum jus deferre non curas, minus quam deceret attendens; quod si tua nobis devotio plurimum sit necessaria, nostra tamen tibi non parum est oportuna. Cumque nos in tali casu tantum honorem nulli principum detulerimus quantum tibi, tu nostro tantum derogare attendis honori, quantum in simili casu nullus principum derogare præsumpsit; quasdam frivolas occasiones prætendens, quibus asseris quod electioni de dilecto filio nostro magistro Stephano titulo Sancti Grisogoni presbytero cardinali, a monachis Cantuariensibus celebratæ, non potes præstare consensum; quia videlicet inter tuos conversatus est inimicos, et persona ejus est tibi prorsus ignota. Porro juxta Prov. i. 17. "proverbium Salomonis, *Frustra jacitur rete ante oculos pe[n]natorum,*¹ cum intelligamus illud ei non esse imputandum a[d culpam, sed ad gloriam] potius ascribendum, quod, P[arisius diu vacans li]beralibus studiis, in tantum profecerit, ut mernerit esse doctor, non solum in liberalibus facultatibus, verum etiam in theologicis disciplinis, ac si per hoc, cum vita concordet doctrinæ, dignus est habitus præbendam Parisiensem optinere. Unde mirabile gerimus, si vir tanti nominis, de tuo regno ducens originem, tibi potuit esse saltem quoad famam ignotus; præsertim cum ter scripsisses illi, postquam a nobis extitit in cardinalem promotus, quod, licet disposueris eum ad tuæ familiaritatis obsequium evocare, gaudebas tamen quod ad majus erat officium sullimatus. Sed illud potius attendere te decuisset, quod in terra tua natus est, de parentibus tibi fidelibus ac devotis, quodque in Eboracensi ecclesia fuerat præbendatus, quæ longe major et dignior quam Parisiæcensis existit. Unde non solum ratione carnis et sanguinis, verum etiam optentu ecclesiastici beneficii et officii, te ac regnum tuum affectu sincero diligere comprobatur. Nuncii vero tui causam nobis aliam expresserunt, quare non præstitisti ejus electioni consensum; quia videlicet nunquam fuerat requisitus ab illis, qui eum a te debuerunt postulare, asserentes, quod literæ illæ, quibus mandavimus ut super hoc negotio procuratores ad nos idoneos destinares, ad te minime pervenerunt; et monachi Cantuarienses, quamvis pro aliis negotiis ad tuam præsentiam accessissent, pro postulando tamen consensu nec literas nec nuncios direxerunt. Unde idem nuncii cum multa nobis instantia supplicarunt,

¹ The MS. is injured here.

" quatinus, ex quo nobis complacuit hanc tibi honorificentiam A.D. 1207.
 " reservare, ut monachi Cantuarienses regium postularent Answer of
 " assensum, quoniam hoc factum non erat, dilationem con- Innocent
 " gruam concedere dignemur, infra quam posset id fieri, III. to
 " ne juri tuo contingeret derogari; contra personam electi John.
 " quiddam ad ultimum proponentes, quod cum manifeste sit
 " factum, ostium eris claudere debuissent; præsertim cum si
 " verum esset, promotionem ejus jam impedire non posset.¹
 " Licet autem super electionibus apud sedem Apostolicam
 " celebratis non consueverit assensus principum² expectari,
 " duo tamen monachi fuerunt specialiter deputati, ut ad te
 " pro requirendo assensu venirent, qui apud Ydivoriam³ fue-
 " runt retenti, ut injunctum sibi mandatum exequi non vale-
 " rent; et præfatæ literæ de procuratoribus ad nostram præ-
 " sentiam destinandis tuis fuerunt nunciis assignatæ, ut eas
 " tibi fideliter præsentarent. Nos quoque, qui super eandem
 " ecclesiam Cantuariensem plenitudinem potestatis habemus,
 " regium super hoc dignati sumus implorare favorem. Et cursor
 " noster qui Apostolicas tibi literas præsentavit, literas quoque
 " prioris ac monachorum, qui ex mandato totius capituli
 " Cantuariensis celebraverant electionem memoratam, super
 " assensu petendo regiæ sullimitati porrexerat. Ideoque non
 " vidimus oportere denuo post hæc omnia regium postulare
 " consensum; sed illud agere disposuimus, non declinantes ad
 " dexteram vel ad sinistram, quod sanctorum patrum canonicæ
 " sanctiones statuunt faciendum; ut videlicet nihil moræ vel
 " difficultatis rectis dispositionibus auferatur, ne gregi Domi-
 " nico diu desit cura pastoralis. Quocirca nil⁴ discretioni tuæ
 " vel regali prudentiæ suggeratur a quoquam, quod aliqua-
 " tenus valeat a consummatione hujus officii revocari, quo-
 " niam, [cum] absque vi et dolo canonica sit electio de persona
 " idonea concorditer celebrata, sine damno famæ et periculo
 " conscientiæ differre [eam] non possemus. Tu ergo, fili caris-
 " sime, cujus honori supra jus deferre curavimus,⁵ secundum jus f. 27 l.
 " nostro studeatis honori deferre, ut gratiam divinam et nos-
 " tram uberius merearis; ne forte, si secus egeris, in eam te
 " difficultatem inducas, de qua non facile valeas expediri;
 " cum tandem oporteat Eum vincere, Cui flectitur omne genu Philipp. ii.
 " celestium, terrestrium, et infernorum, Cujus nos vices in¹⁰.
 " terris, licet immeriti, exercemus. Ne igitur eorum consiliis

¹ posset] possent, O. W.

² principum] principis, W.

³ Ydivoriam] Probably meant for
Dover.

⁴ nil] vel, B.

⁵ curavimus . . deferre] om. O.
W. has studeas for studeatis.

A.D. 1207. "adquiescas, qui tuam semper turbationem desiderant, ut
 Answer of "melius possint in aqua turbida piscari; sed nostro beneplacito
 Innocent "te committas, quod utique tibi cedet ad laudem et gloriam
 III. to "et honorem. Quia non esset tibi tutum in hac causa Deo
 John. "et ecclesiæ repugnare, pro qua beatus martyr et pontifex
 "gloriosus Thomas sanguinem suum recenter effudit; præ-
 "sertim ex quo pater et frater tui claræ memoriæ, tunc
 "reges Anglorum, in manibus legatorum Apostolicæ sedis
 "illam pravam consuetudinem abjurarunt. Nos autem, si
 "nobis humiliter adquieveris, sufficienter tibi et tuis providere
 "curabimus, ne super hoc valeat vobis aliquod præjudicium
 "generari. Data Laterani, pontificatus nostri anno decimo."

Death of Simon, bishop of Chichester, 15 July. Archbp. Geoffrey leaves England. Eclipse. *Hoc ante.*
 Circa illos dies obiit Simon Cicestreus episcopus, MS. Cott. Faust. A. 8, f. 137. (Not in MS. Cott.)
 confiscatis omnibus bonis monachorum Cantuariensium,
 die translationis sancti Swithuni. Galfridus vero archi-
 episcopus Eboracensis transfugit clam, nolens consentire
 exactioni tertiæ decimæ. Sol eclipsim passus est, ab Id.
 hora sexta¹ usque ad nonam; necnon luna eodem anno (Not in MS. Cott.)
 similiter.

Isabel regina peperit filium.

Birth of Henry III., October 1. Eodem anno, in die sancti Remigii, Isabel Anglorum regina Id.
 peperit Johanni regi filium suum primogenitum, et vocatus
 est nomine avi sui, Henricus, litera Dominicali existente (Not in MS. Cott.)
 G., luna vero undecima, die Lunæ.

De eclipsi Lunæ.

John at Windsor. Lunar eclipse. Deaths of the bishops of Durham and Lichfield. Birth of prince Richard.
 Anno Domini mccviii. Rex Johannes celebravit Natale
 Domini apud Windleshores, ubi multa militibus suis festiva
 distribuit indumenta. Ac deinde in crastino Purificationis
 beatæ Mariæ luna eclipsim passa est, primo sanguinea² et
 postea teterrimi coloris apparens. Eodem tempore Philippus MS. Cott. Faust. A. 8, f. 137 b.
 Dunelmensis et Gaufridus Cestrensis episcopi, humanæ naturæ
 debitum persolventes, esse corporaliter desierunt. Eodem anno
 Isabel Anglorum regina peperit Johanni regi filium legitimum,
 quem vocavit Ricardum.

Admonitio domni Papæ facta regi Anglorum.

The bps. of London, Ely, and Eodem anno Innocentius Papa, cum regis Anglorum Johan-
 nis cor adeo induratum didicerat, quod nec blandis ejus ad-

¹ sexta] vii., C.

| ² sanguinea] sanguinei, O. W.

monitionibus nec asperis comminationibus adquiesceret, ut A.D. 1208. Stephanum Cantuariensem archiepiscopum recipere vellet, Worcester tactus dolore cordis intrinsecus, Willelmo Londoniensi, Eustachio Helyensi, et Malgero Wigornensi episcopis de consilio by the Pope to cardinalium suorum dedit in mandatis, ut, accedentes ad threaten regem memoratum, ipsum pia sollicitudine pro negotio Cantuariensis ecclesiæ convenirent, salubriter exhortantes in Domino, an interdict. quatinus¹ eo pacto se vinci a Deo permitteret, ut victus Deum vinceret, Ipsumque, Cui servire regnare est, in sui favorem See the letter provocaret. Quod si forte ipsum contumacem, sicut hactenus among extitit, invenirent et rebellem, regnum Angliæ totum sub interdicto concluderent, auctoritate ei Apostolica denunciante, letters, quod si per hoc pertinaciam suam non duceret corrigendam, x. 113 ipse manum adhibere curaret graviolem; cum necesse sit Eum (Migne, cccv. col. 1208). vincere, Qui pro salute ecclesiæ sanctæ diabolum et angelos ejus debellans claustra Tartarea spoliavit. Suffraganeis quoque Cantuariensis ecclesiæ episcopis aliisque illius diocesis prælatis in virtute obedientiæ per sedis Apostolicæ literas expressit, ut archiepiscopum præfatum in patrem susciperent et pastorem, eique caritate debita obedire curarent.

Ut Anglia sub generali interdicto sit conclusa.²

Londoniensis, Helyensis, atque Wigornensis episcopi, ex The bps. injuncto sibi delegationis officio regem Johannem adeuntes, bring the mandatamque sibi Apostolicum per ordinem exponentes, Pope's litter lacrimisque profusis supplicabant, quatinus, Deum habens message to præ oculis, archiepiscopum Cantuariensem et monachos ad as he will ecclesiam suam revocaret, honoraret, et eos caritate perfecta not give diligeret, scandalum interdicti evitare curaret; ut per hoc way, pronounce the retributor meritorum et potentiam sibi multiplicare dignaretur sentence of temporalem, et gloriam post mortem largiretur sine fine man-interdict, suram. Cumque idem episcopi pro ejus salute vellent pro-March 23. trahere sermonem, rex quasi in furiam versus contra dominum Papam et ejus cardinales in verba blasphemiæ prorupit; jurans per dentes Dei, quod si ipsi vel alii quicunque ausu temerario terras suas supponerent interdicto, ipse incontinenti universos Angliæ prælatos, clericos pariter et ordinatos, ad Papam mitteret, et bona eorum omnia confiscaret. Addidit

¹ See Innocent's letter, xi. 221 (Migne, cccv. coll. 1536, 7).

² In the margin is a picture of a bell with the string hung up so that

it cannot be used, and at the foot of the page the lines,—

“Mille ducentis annis octoque
“peractis,
“Tollitur Angligenis cultus et
“ordo sacer.”

A.D. 1208. etiam quod Romanos quoscunque, [sive¹ ipsius Papæ clericos qui in regno Angliæ] sive in quibuscunque terris suis reperiri potuissent, eratis oculis naribusque præcis, Romam destinaret, ut his intersignis a cæteris possent nationibus ibidem discerni. Ipsi insuper episcopis expresse præcepit, quatinus cum summa festinatione a suo conspectu recederent, si suorum corporum vellent scandali discrimina evitare. Recedentes autem episcopi memorati, cum fructum poenitentiae in rege non invenerunt, in Quadragesima sequente executionem sibi a summo pontifice demandatam exequi non verentes, prima die Lunæ in Passione Domini, quæ tunc contigit decimo kalendas Aprilis, sub generali interdicto totam Angliam incluserunt; quod sicut in autentico domni Papæ expressum habetur, non obstantibus privilegiis, ab omnibus est inviolabiliter observatum. Cessaverunt itaque in Anglia omnia ecclesiastica sacramenta, præter solummodo confessionem et viaticum in ultima necessitate et baptismum parvulorum. Corpora quoque defunctorum de civitatibus et villis efferebantur, et more canum in biviis et fossatis sine orationibus et sacerdotum ministerio sepeliebantur. Quid plura? Recesserunt latenter ab Anglia Willelmus Londoniensis, Eustachius Elyensis, Malgerus Wigorniensis, Jocelinus Bathoniensis, et Egidius Herefordensis episcopi; satius² arbitantes sævitiam commoti regis ad tempus declinare quam in terra interdicta sine fructu residere.

Five of the bishops leave the country.

Ut rex Johannes ob causam interdicti omnia bona clericorum fecerit confiscari.

The property of the clergy confiscated.

Bex igitur Anglorum, ob causam interdicti mente nimis confusus, misit vicecomites suos et alios iniquitatis ministros in omnes fines Angliæ, præcipientes tam prælati singulis quam illorum subjectis cum comminatione terrificâ, ut incontinenti a regno exirent, et super hac injuria peterent a Papa sibi justitiam exhiberi. Episcopatus insuper, abbatias, prioratus sub laicorum custodia deputans, universos redditus ecclesiasticos confiscari præcepit. Sed in hoc sibi caute prospiciebant prælati generaliter omnes totius regni, quod de monasteriis suis exire noluerunt, nisi per violentiam expellerentur. Quod cum a regiis ministris fuisset compertum, noluerunt alicui ingerere violentiam, sicut nec a rege præceptum habuerunt;

¹ These words are from O. W.

² *satius*] O. is corrected to *sanctius*.

sed bona eorum omnia in usus regis convertentes, victum eis A.D. 1208. et vestitum par[ce ex rebus propriis]¹ ministrabant. Horrea clericorum, rege jubente, obserata sunt ubique] et ad commodum fisci distracta. [Presbyterorum et clericorum focariæ² per] totam Angliam a ministris [regis captæ sunt et graviter] ad se redimendum compulsæ. Viri religiosi sive quicunque ordinati, qui itinerantes reperti sunt in via, ab equis suis proiciebantur, spoliabantur, et a satellitibus regis turpiter tractabantur; nec fuit qui eis justitiam exhiberet. Venerunt ea tempestate in confinio Walliæ ad regem ministri cujusdam vicecomitis, ducentes prædonem unum, manibus a tergo vinctis, qui sacerdotem quendam in via spoliaverat et interfecerat, quærentes a rege quid super tali eventu sibi fieri placeret. Quibus incontinenti [rex] respondit, dicens, "Inimicum meum interemit, solvite illum et sinite abire." Parentes quoque archiepiscopi et episcoporum, qui Angliam sub interdicto posuerunt, ubi reperiri potuerunt, jubente rege capiebantur, atque bonis omnibus spoliati in carcerem trudebantur. Inter hæc omnia mala, perendinabant pontifices præfati in partibus transmarinis, omnimodis viventes in deliciis, et sese murum pro domo Domini non opposcentes, secundum Redemptoris sententiam, cum lupum viderunt venientem, dimiserunt oves et fugerunt.

f. 28.

Anecdote of John's rage against the clergy.

S. Joh. x. 12.

Ut rex Anglorum homagia a magnatibus Angliæ acceperit.

Inter hæc et consimilia opera impietatis rex Johannes in se reversus metuebat ne dominus Papa post interdictum manus in eum extenderet graviore, illum nominatim excommunicando, vel magnates Angliæ ab ejus fidelitate absolvendo. Unde ne regni jura amittere videretur, misit manum militarem ad omnes regni potentes et quos præcipue suspectos habebat, exigens obsides ab eis, quibus posset eos, si forte processu temporis ab ejus fidelitate absolverentur, ad debitum revocare obsequium. Adquieverunt multi regiis jussionibus; et alii filios, alii vero nepotes et carnaliter propinquos nunciis tradiderunt. Venientes tandem [ad Willelmum de Brause virum nobilem, et obsides ab eo, sicut ab aliis fecerant, exigentes, repagulum contradictionis invenerunt. Matildis, uxor ejusdem Willelmi, procacitate muliebri verbum rapiens ex ore viri, nunciis respondit, "Pueros meos domino vestro regi Johanni non tradam, quia "Arthurum nepotem suum, quem honorifice custodisse debu-

Speech of Matilda de Brause to John's messengers.

¹ The MS. is injured here.

² focariæ] So C. O. W. The

Hist. Anglor. has "si quæ inventur concubine."

A.D. 1208. "erat, turpiter interfecit." Quod verbum cum vir ejus audisset, Job ii. 10. increpavit eam et dixit, "*Quasi una ex stultis mulieribus* " contra domnum nostrum regem locuta es. Nam si ipsum " in aliquo offendi, paratus sum et ero domno meo etiam sine " obsidibus satisfacere, secundum judicium curiæ suæ et baro- " num parium meorum, certo mihi assignato die et loco." Nuncii autem ad regem reversi, cum ei quæ audierant retulissent, rex graviter perturbatus misit milites multos et servientes latenter, qui ipsum Willelmum cum tota familia sua comprehenderent et sibi sub omni festinatione præsentarent. Sed idem Willelmus ab amicis præmunitus cum uxore sua et filiis et propinquis ad Hyberniam aufugit. Eodem anno Philippus dux Suaviæ, qui contra Othonem de imperio contendebat, occiditur. Eodem anno albi monachi, in principio interdicti cessantes, postea ad mandatum abbatis¹ sui principalis divina celebrare præsumperunt; sed hæc præsumptio cum ad summi pontificis notitiam pervenisset, ad majorem sui confusionem denno sunt suspensi.

Flight of W. de Bracoe and his family to Ireland. Death of Philip of Suabia.

The Cistercians continue their services.

Ut rex Anglorum Othoni nepoti suo magnam pecuniam miserit.

John at Bristol. He gives money to Henry, duke of Saxony, for Otho IV.

Nota temperamentum in rigore interdicti.

Lodowicus fit miles.

The exchequer removed to Northampton.

Anno Domini mccix. Rex Anglorum Johannes ad Natale Domini fuit apud Bristolum, et ibi capturam avium per totam Angliam interdixit. Deinde venit in Angliam dux Suaviæ² Henricus ex parte Othonis regis Alemannorum ad regem Anglorum; a quo non modica pecunia ad opus præfati Othonis recepta, repatriare maturavit.

Eodem anno, procurante S[tephano] Cantuariensi archiepiscopo, indultum est ecclesiis conventualibus in Anglia semel in hebdomada celebrare divina. Albi autem monachi hac privabantur indulgentia, eo quod in principio interdicti cessantes, postmodum ad jussionem sui abbatis principalis, Papa inconsulto, celebrare præsumperunt. Per idem tempus, Lodowicus, filius Philippi Francorum regis primogenitus et hæres legitimus, apud Compendium³ a patre⁴ cingulo militari donatus est; et centum alii nobiles cum eo. Ad festum quoque sancti Michaelis amotum est scaccarium a Westmonasterio usque Norhamtunam per regem, in odium Londoniensium.

¹ Arnald Amaury, abbat of Citeaux.

² *Suavia*] An error for *Saxonia*. Madden, Hist. Angl. ii. 117, n. 3.

³ Compiègne.

⁴ W. ins. suo.

Ut rex Anglorum cum rege Scotorum fœdus amicitie inierit. A.D. 1209.

Circa dies istos Johannes rex Anglorum, magno exercitu John congregato, versus Scotiam vexilla direxit et arma. Veniens ^{marches} autem in provinciam Northanhumbro-^{against}rum ad castellum quod ^{William,} Norham appellatur, acies ibidem contra regem Scotorum in-^{king of}struxit ad pugnam. Quod cum regi præfato nunciatum fuisset, ^{Scots.} timuit valde impetum ipsius, quem pronum ad omnem sævitiam cognovit; veniensque ei obviam de pace tractare disposuit. Sed rex Anglorum in furorem versus impropertavit illi acriter, increpando quod fugitivos suos et hostes publicos in regno suo receptaverat, eisque in sui præjudicium auxilium præstiterat et favorem. Sed cum hæc et alia multa rex Anglorum præfato regi imposuisset, tandem procurantibus utriusque¹ regis amicis, talem concordiam inierunt; quod videlicet rex Scotorum daret ^{Terms} regi Anglorum pro bono pacis undecim² milia marcas argenti, ^{of peace} et insuper ad majorem securitatem traderet ei duas filias³ suas ^{between} in obsidatum, ut per hoc inter eos pax firmitior haberetur. ^{John and} ^{William.} Recedente itaque Anglorum rege, quarto kalendas Julii, a castello memorato, præcepit per forestas totius Angliæ sepes comburere et fossata complanare, datis frugibus circumquaque bestiis ad devorandum. Deinde cepit homagia de omnibus hominibus libere tenentibus et etiam duodecim annorum pueris totius regni, quos omnes post fidelitatem factam in osculum pacis recepit ac dimisit. Walenses vero, quod ante-actis temporibus fuerat inauditum, apud Wdstoke venientes ad regem, homagia fecerunt ibidem, licet [tam] divitibus quam pauperibus esset onerosum. E[od]em anno⁴ Otho, filius ducis Saxonie et ^{Otho IV.} nep[os] regis An[gl]iæ, a Papa Innocentio tertio in impera[torem] ^{consecrated} Romanum] Romæ consecratus est, quarto nonas O[ctobris]. ^{emperor.}

MS. of
Diceto, 13
Reg. E. 6,
f. 137.

[*De clericis*] *apud Oxoniam suspensis.*

Per idem tempus clericus quidam apud Oxoniam, liberalibus ^{Three} vacans disciplinis, mulierem quandam casu interfecit; quam ^{clerks hung} cum mortuam deprehendisset, per fugam sibi consuluit. Præ-^{at Oxford,}

¹ *utriusque regis*] utrorumque regum, O. W. B. has been altered.

² *undecim*] duodecim, W., though O. has xi. "According to the charter printed in Rymer, the sum is 15,000 marks." Coxe, *Wendover*, iii. p. 227, n. 1.

³ Margaret, afterwards wife of

Hubert de Burgh, and Isabella, afterwards wife of the earl marshal. Coxe, u. s.

⁴ C. adds here "Henricus dux Saxonum frater Othonis imperatoris, venit in Angliam," repeated from above.

A.D. 1209. fectus autem urbis et multi alii accurrentes, cum mulierem
and conse- exanimem invenerunt, coeperunt querere homicidam illum in
quent dis- hospitio suo, quod cum tribus sociis suis clericis locaverat; et
persion of facti reum non inventientes, ceperunt tres socios ejus clericos
the univer- memoratos et de homicidio penitus nescios, et eos in carcerem
sity. retruserunt. Deinde post dies paucos, rege Anglorum jubente,

f. 28 b.

Hugh,
archdeacon
of Wells,
bishop of
Lincoln.

in contemptum ecclesiasticæ libertatis, extra villam¹ educti,
suspendio perierunt. Quod cum factum fuisset, recesserunt ab
Oxonia ad tria milia clericorum, tam magistri quam discipuli,
ita quod nec unus ex omni universitate remansit; quorum
quidam apud Kantebregge, quidam vero apud Radingum libe-
ralibus studiis vacantes, villam Oxoniæ vacuum reliquerunt.
Eodem anno Hugo, archidiaconus Wellensis et regis cancella-
rius, ad episcopatum Lincolnensem, eodem rege procurante,
electus est; qui continuo post factam electionem totius epi-
scopatus a rege liberam dispositionem accepit.

Ut rex Johannes nominatim fuerit excommunicatus.

Excommu-
nication of
John.

Sub his denique diebus, cum rex Anglorum Johannes jam²
fere per biennium, ut prædictum est, generaliter per totam
Angliam persecutionem gravissimam ratione interdicti tam
contra viros ecclesiasticos quam laicos nonnullos infatigabiliter
continuasset, et de correctione simul et satisfactione omnibus
spem omnimodam ademisset, Papa Innocentius ipsius rebel-
lionem diutius inultam dissimulare non potuit. Unde de con-
silio fratrum suorum cardinalium, ad extirpandum radicitus
ecclesiæ scandalum, Londoniensi, Helyensi et Wigorniensis epi-
scopis dedit in mandatis,³ ut regem memoratum nominatim
excommunicatum pronunciarent, et sententiam singulis diebus
Dominicis et festivis in omnibus ecclesiis conventualibus per
totam Angliam solenniter publicantes, ipsum facerent ab
omnibus arctius evitari. Sed cum episcopi jam dicti confratri-
bus suis qui in Anglia remanserant episcopis aliisque eccle-
siarum prælatis publicationem sententiæ auctoritate Apostolica
commisissent, effecti sunt universi metu regio vel favore canes
muti non audentes⁴ latrare. Unde injunctum sibi officium
exequi dissimulantes, in mandatis Apostolicis secundum juris
ordinem minime processerunt. Veruntamen sententia in brevi
facta omnibus notissima in viis et plateis necnon in aliis

¹ villam] urbem, O. W.

² jam] om. W.

³ See the letters of Innocent, xi.

211, 221 (Migne, ccxv. coll. 1526,
1585).

⁴ audentes] audientes, O. W.

nominum conventiculis, confabulatione licet secretissima, omnium ora replevit. Inter quos cum die quadam sederet apud Westmonasterium ad scaccarium Gaufridus archidiaconus¹ Norwicensis, regiis intendens negotiis, coepit secretius sermocinari cum sociis suis² assidentibus de sententia in regem lata, dicens non esse tutum viris beneficiatis in obsequio regis excommunicati ulterius immorari. Et his dictis, ad propria non licentia- tus recessit. [Sed cum] post paululum ea quae facta fuerant ad regis [notitiam perv]enissent, non mediocriter perturbatus misit Willelmum [Taleb]ot militem cum armata manu, qui ipsum archidiaconum comprehensum et vinculis asperrimis constrictum sub carcerali custodia recluserunt; ubi post dies paucos, rege praefato jubente, capa indutus plumbea, tam victualium penuria, quam ipsius capae ponderositate compressus, migravit ad Dominum.

Murder of
Geoffrey
of Nor-
wich.

De consiliis iniquis magistri Alexandri Nequioris.

Ingessit se hac interdicti tempestate consiliis regiis pseudo- theologus quidam, magister Alexander, dictus Cementarius; qui suis iniquis praedicationibus regem non mediocriter ad crudelitatem commovit. Dixit enim illud generale flagellum Angliae non ex culpa regis, sed ex subditorum flagitiis provenisse. Affirmavit etiam ipsum regem virgam esse furoris Domini; et ad hoc principem constitutum, ut regat populos aliosque subjectos *in virga ferrea, et tanquam vas figuli con- fringat universos, ad alligandos potentes in compedibus, et nobiles suos in manicis ferreis*; ad Papam quoque non pertinere de regum sive quorumlibet potentum laica possessione vel subditorum regimine, verisimilibus quibusdam probavit argumentis, cum praecipue principi apostolorum Petro nihil a Domino, nisi ecclesiae tantum ac rerum ecclesiasticarum sit collata potestas. His igitur et his similibus fallaciis regis adeo favorem promeruit, ut plurima a viris religiosis beneficia per ejusdem regis violentiam optineret. Sed cum tandem ipsius perversitas ad summi pontificis aures pervolasset, ipso Papa procurante, bonis ac beneficiis omnibus spoliatus, ad tantam demum miseriam perductus est, ut in habitu pauperimo et cultu necessitate compulsus sit panem suum cum dolore ostiatim mendicare.³ Quem videntes multi subsannando dixerunt, "Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum, dum speravit in multitudine divitiarum suarum, et praevaluit in

The evil
counsels of
Alexander
the Mason.

Ps. ii. 9.
et Ps. cxlix. 8.

His subse-
quent fate.

Ps. li. 9.

¹ This Geoffrey of Norwich is confused with Geoffrey de Burgh, archdeacon of Norwich. See below, p. 537, and Annal. Dunst. p. 34.

² *suis*] om. O. W.

³ *mendicare*] mendicaret, W.

A.D. 1209. "*vanitate sua. Fiat ergo nunc contra Dominum semper, et*
 Ps. cviii. "*dispereat de terra memoria ejus, pro eo quod non est recor-*
 15, 16. "*datus ut faceret misericordiam. Propterea Deus destruet eum*
 Ps. li. 7. "*in finem, et oratio ejus erit in peccatum, ut eradatur habitatio*
 Ps. cviii. 7. "*ejus de terra viventium.*"
 Ps. li. 7.

De consecratione Hugonis Lincolnienſis epiſcopi.

Hugh of Wells consecrated bp. of Lincoln, Dec. 20. Eodem tempore Hugo Lincolnienſis electus, impetrata a rege licentia ad partes transfretandi Gallicanas, ut ab archiepiſcopo¹ Rothomagenſi consecrationem acciperet, continuo ut in Normanniam applicuit, contulit ſe ad Stephanum archiepiſcopum Cantuarienſem; et facta ei canonica obedientia, decimo tertio kalendas Januarii munus ab eo consecrationis accepit. Sed cum id a rege compertum fuiſſet, ſuſcepit in manu ſua epiſcopatum jam dictum atque omnia illius emolumenta in uſus ſuos convertit. Waltero quoque de Gray ſigillum ſuum tradens rex, fecit eum cancellarium, qui in omnibus regni agendis regiſtroduduit facere voluntatem.

John ſeizes the revenues of the ſee. Walter de Gray chancellor.

Quomodo Judæi ad redemptionem graviffimam compelluntur.

John at Windſor. The ſentence of excommunication generally known. Torture and plunder of the Jews. Anno Dominicæ Nativitatis mccc. rex Johannes fuit ad Natale apud Windleſhores, præſentibus omnibus Angliæ magnatibus et communicantibus ei, non obſtante ſententia qua fuerat innodatus; quæ licet non publicata omnium partium Angliæ climata pervolaſſet, et aures ſubintravit. Omnibus enim ſeſe ſubtrahentibus rex nocive inſidiabatur. Deinde rege jubente, capti ſunt Judæi per totam Angliam utriuſque ſexus et incarcerati, poenisque graviffimis afflicti, ut de pecunia ſua regiſtrodudarent voluntatem. Quorum quidam graviter torti dederunt omnia quæ habebant, et plura promittebant, ut ſic poſſent evadere tot genera tormentorum. Inter quos unus apud Briſtollum variis dilaceratus tormentis, cum ſe redimere nec finem facere voluiſſet, juiſſit rex tortoribus ſuis, ut diebus ſingulis unum ex molaribus excuterent² dentibus, donec regi decem milia marcarum argenti perſolviſſet. Cumque tandem per dies ſeptem tot dentes cum intolerabili cruciatu excuſſiſſent, et die octavo ſimile opus agere tortores jam incepiſſent, Judæus ille, utilium tardus proviſor, dedit pecuniam memoratam, ut ſeptem dentibus evulſis octavum ſibi ſalvare liceret.

¹ Robert II.

| ² excuterent] excuteret, B.

De excommunicatione Othonis imperatoris.

A.D. 1210.

Circa dies istos Otho Romanorum imperator, memor sacramenti quod fecerat, cum a Papa ad imperium fuerat sullimatus, quod videlicet dignitates imperii conservaret et jura dispersa pro possibilitate sua revocaret, fecit per sacramentum legalium hominum imperii dominica castella sua et alia jura ad dignitatem imperialem spectantia perquiri; et quascunque per recognitionem ad jus imperii spectare didicerat, in usus suos convertere laborabat. Hac autem de causa orta est dissensio gravissima inter dominum Papam et imperatorem memoratum; eo quod tempore quo vacabat imperium, idem Papa castella plurima cum rebus aliis occupaverat, quæ ad dignitatem imperii pertinebant. Unde imperator, quia quod suum erat revocare studuit, ipsum Papam sine merito ad odium provocavit. Frethericum quoque regem Siciliae¹ idem imperator graviter persecutus est; qui similiter, dum vacavit imperium, quasdam² munitiones occupatas detinuit. Unde Papa memoratus ipsum imperatorem per nuncios et literas frequenter admonere studuit, ut tam a persecutione Romanæ ecclesiæ quam a regis Siciliae ac tutelæ commissæ³ sedi⁴ apostolicæ exheredatione cessaret. Imperator autem nunciis domni Papæ tale perhibetur dedisse responsum; "Si," inquit, "summus pontifex imperii " jura injuste possidere desiderat, a sacramento quod tempore " consecrationis meæ ad dignitatem imperialem me jurare " compulit, absolvat, quod videlicet dispersa imperii jura re- " vocarem [simul et habita conservarem]."⁵ Denique cum Papa ipsum imperatorem a præstito juramento, quod omnes imperatores in sua consecratione inspectis sacrosanctis evangelii[s] jurare tenentur, absolvere noluit, et imperator e contra imperii jura, quæ jam [pro] parte maxima in manu potenti revocaverat, reddere contempsit, idem Papa in ipsum imperatorem sententiam excommunicationis tulit;⁶ atque universos tam Alemanniæ quam imperii Romani magnates ab ejus fidelitate absolvit. Et hoc odium regis J[ohannis] et iram efficaciter obduravit.

Ut rex Anglorum in Hiberniam iter direxerit.

Eodem anno rex Anglorum Johannes, apud Penbroc in Expedition Wallia copioso exercitu congregato, profectus est in Hyberniam, of John into Ire-land. et ibi applicuit octavo idus Junii. Cumque venisset ad Dublin.

¹ Sicilia] Siciliæ, B.² O. W. ins. *ipsius*.³ commissæ] commissio, O. W.⁴ sedi] sedis, B.⁵ These words are from O. W.⁶ tulit] om. W.

A.D. 1210. nensem civitatem, occurrerunt ei ibidem plusquam viginti reguli illius regionis, qui omnes timore maximo perterriti homagium ei et fidelitatem fecerunt. Pauci tamen ex regulis supersederunt, qui ad regem venire contempserunt, eo quod in locis inexpugnabilibus habitabant. Hugonem de Lasci expulit et totam Hyberniam in deditionem accepit. In redditu tamen Deo ingratus gravissimum tallagium imposuit super omnes abbatias et domos religiosorum, et maxime Cistercienses immisericorditer oppressit. Fecit quoque rex ibidem constituere leges et consuetudines Anglicanas, ponens vicecomites aliosque ministros, qui populum regni¹ illius juxta leges Anglicanas judicarent. Præfecerat autem ibidem Johannem de Grai episcopum Norwicensem justiciarium, qui denarium terræ illius ad pondus nummismatis Angliæ fecerat fabricari, et tam obolum quam quadrantem rotundum fieri præcepit. Jussit quoque rex, ut illius monetæ usus tam in Anglia quam in Hybernia communis ab omnibus haberetur, et utriusque regni denarius in thesauris suis indifferenter poneretur. De hac autem rotunditate Merlinus vates prophetavit dicens, "Findetur² forma commercii, dimidium rotundum³ erit." His ita gestis, rex in manu forti progrediens cepit plurimas hostium suorum munitiones, fugientibus a facie ejus Waltero de Lasci viro nobili cum aliis multis, qui in manibus ejus incidere metuebant. Tandem veniens in provinciam regionis illius, quæ Mide nuncupatur, uxorem Willelmi de Brause et Willelmum filium ejus cum uxore sua in quandam munitionem obsedit et cepit; a quo clam evaserunt, et postea capti sunt in insula de May et regi præsentati; vinculisque constrictos asperrimis, misit eos in Angliam, et in castello de Windleshores sub arcta custodia deputavit. Rex denique Johannes cum in parte maxima de tota Hybernia pro libitu suo disposuisset, naves cum triumpho ingressus, in Angliam applicuit tertio⁴ kalendas Septembris. Deinde⁴ Londonias cum festinatione properans, fecit omnes Angliæ prælatos in sua præsentia convenire. Venerunt autem ad hanc generalem vocationem abbates, priores, abbatissæ, Templarii, Hospitalarii, custodes villarum ordinis Cluniacensis et aliarum regionum transmarinarum, ejuscunque dignitatis et ordinis; qui omnes ad tam gravem compulsi sunt redemptionem ac rerum ecclesiasticarum dilapidationem, quod summa extortæ

His oppressions and exactions.

He introduces English laws.

Bishop John de Gray made justiciary in Ireland.

Dubium est hoc.

Matilda de Braose, with her son and his wife, seized in Meath. They escape, but are taken and imprisoned at Windsor. Return of John, Aug. 30. His extortions from the clergy, monks, military orders,

¹ regni] om. W.

² O. W. ins. inquit.

³ tertio] quarto, O. W.

⁴ In the margin in rubric is,

"Nota immisericordem pecuniæ
"extortionem in Dei provocationem
"nem."

pecuniæ excrevisse fertur ad centum milia libras sterlingorum. A.D. 1210. Albi quoque monachi de regno Angliæ, aliis exceptis, quæ and especially the draginta milia libras argenti in hoc tallagio, vellent nollent, Cistercians. cassatis privilegiis, regi persolverunt.

Nec permisit albos abbates ipso anno annuum adire capitulum, ne forte eorum querela totum mundum in regem commoveret. Hujus rei consilarii fuerunt apud Sanctam Brigidam Londoniarum Willelmus Briwere, Robertus de Turnham, Reginaldus de Cornhulle, Ricardus de Marisco, qui omnes lugubri fine terminarunt. His advisers.

Eodem tempore Matildis, femina nobilis et uxor Willelmi de Brausa, et filius ejus et hæres Willelmus, et uxor ejusdem Willelmi apud Windleshores carcerali custodiæ deputati, jubente Anglorum rege, fame perierunt. Death of Matilda de Braose, &c.

Cujus rei seriem si quis plenius prosequeretur, lacrimas excuteret tyrannorum et animos audientium perturbaret. Ipso quoque anno Walterus de Grai electus est in episcopum Cestrensem, Henricus archidiaconus Stafordiae in Exoniensem. Judæi pro nimia eorum afflictione multi aufugerunt a regno. Elections to Lichfield and Exeter. The Jews fly the country.

Ut rex Anglorum reges Walenses subjugarit.

Anno gratiæ mccxi. Rex Anglorum Johannes fuit ad Natale Domini apud Eboracum, præsentibus comitibus et baronibus regni. Quo etiam anno idem rex, apud Album Monasterium magno exercitu congregato, profectus est in Walliam, octavo idus Julii; ubi in fortitudine gravi Walliæ interiora perlustrans, ad Snaudunam usque, obvia sibi quæque conterendo, penetravit; reges omnes et nobiles sine contradictione subjugavit. De subjectione in posterum obsides viginti octo suscepit, ac inde cum prosperitate in die assumptionis beatæ Mariæ ad Album Monasterium remeavit; veniensque apud Northampton nuncios domni Papæ ibidem cum mandatis Apostolicis obvios habuit, Pandulfum videlicet subdiaconum et domni¹ Papæ familiarissimum, ac de militia Templi fratrem Durandum, qui ad hoc venerunt, ut pacem inter regnum et sacerdotium reformarent. Rex autem ad exhortationem nunciorum gratanter concessit, ut archiepiscopus Cantuariensis et monachi atque omnes episcopi ab Anglia proscripti cum pace

John at York and at Whitechurch, on his way to Wales. Reduction of Wales.

Here receives Pandulph and Durand at Northampton.

¹ domni papæ familiarissimum] written over an erasure; sedis Apostolicæ cardinalem, O. W.

A.D. 1211. sua redirent ad propria. Sed quia de damnis datis et eorum Failure of this attempt at peace. Death of Roger de Laci, constable of Chester. bonis confiscatis rex archiepiscopo et episcopis satisfacere noluit, nuncii infecto negotio ad Gallias remearunt. Quo facto, rex Johannes cepit a militibus, qui exercitui in Wallia non interfuerunt, de quolibet scuto duas marcas argenti. Eodem anno vir nobilis et miles egregius Rogerus Cestriæ constabularius vitam finivit.¹ MS. Cott. Faust. A. 8, f. 138.

Ut rex Francorum Reginaldum comitem Bononiæ exulaverit.

f. 29 b. Reginald de Dammartin, count of Boulogne, expelled by Philip II., comes to England, and does homage to John. Eodem tempore Reginaldus comes Bononiæ, vir strenuus et in arte militari probatissimus, a Philippo rege Francorum de comitatu suo injuste expulsus et bonis omnibus privatus est. Quo pulso, rex Francorum dedit Philippo² filio suo comitatum illum, cum filia³ et hærede legitima comitis memorati, jure perpetuo possidendum. Comes vero Reginaldus in Angliam veniens a rege Johanne honorifice susceptus est. De cujus liberalitate idem comes trecentas libratas terræ larga distributione suscipiens, regi memorato homagium et fidelitatem fecit. Leolinus princeps Nortwalliæ compellitur ad de- Surrender of Llewellyn-ap-Jorwerth. ditionem. Obiit quoque Robertus de Thurnam.

MS. Cott. Faust. A. 8, f. 138.

De morte Willelmi de Brausia.

Death of William de Braose, senior, at Corbueil, Aug. 9. All intercourse with John forbidden by Innocent III. Per idem tempus Willelmus¹ de Brause senior, qui a facie regis Anglorum Johannis ab Hybernia ad partes fugerat Gallicanas, apud Curbulam⁴ vigilia Sancti Laurentii obiit,⁵ cujus corpus delatum est Parisius, in abbatiæque Sancti Victoris honorifice sepultum die⁶ Sancti Laurentii. Eodem anno Innocentius Papa, cum rex Anglorum Johannes nunciis ejus sibi monita prædicantibus salubria adquiescere contempsisset, multimodam ipsius contumaciam supra modum admirans, reges et alios omnes tam pauperes quam potentes, ad coronam Angliæ spectantes, a regis fidelitate et subjectione absolvit, districtæ et sub poena excommunicationis prohibens universis et singulis, quatinus ipsum in mensa, consilio, et colloquio arc- tius evitarent.

Habuit autem rex hac interdicti tempestate consiliarios iniquissimos, quorum nomina pro parte hic ponere non omitam.

¹ His shield, inverted, is drawn in the margin.

² Philip Hurepel, son of Philip II. and Agnes de Méranie.

³ Mahaut.

⁴ Curbulam] Cordubam, O. W.

⁵ obiit] diem clausit extremum, O. W.

⁶ die . . . Laurentii] In the margin in B. only.

Willelmus quoque frater regis et comes Sareberiensis, Alb- A.D. 1211.
ricus de Ver comes Oxoniensis, G[aufridus] filius Petri Angliæ Names of
justiciarius, tres episcopi curiales, Philippus Dunelmensis, Po- John's evil
trus Wintoniensis, et Johannes Norwicensis, Ricardus de Marisco advisers.
regis cancellarius, Hugo de Nevilla prothoforestarius, Willelmus
de Wrotham custos portuum maris, Robertus de Veteri Ponte,
et Yvo frater ejus, Briennus de Insula, et Gaufridus de Luci,
Hugo de Bailul, et Bernardus frater ejus, Willelmus de Can-
telu, et Willelmus filius ejus, Fulco de Cantelu, et Reginaldus¹
de Cornhelle vicecomes Cantie, Robertus de Braibroc, et Hen-
ricus filius ejus, Philippus de Ulecotes, et Johannes de Bas-
singeburne, Philippus Marci castellanus de Nottingeham,
Petrus de Maulei, et Robertus de Gangi, Gerardus de Atie, et
Ingelardus nepos ejus, Falco, et Willelmus Briwero, Petrus
filius Hereberti, et Thomas Bassset, et alii multi quos longum
est enumerare; qui, regi in omnibus placere cupientes, consi-
lium non pro ratione sed pro voluntate dederunt.

*Ut rex Anglorum filium regis Scotie Alexandrum nomine cingulo
militari donaverit.*

Anno Domini MCCXII. Rex Johannes fuit ad Natale apud John at
Windleshores; et in quadragesima sequente, Dominica qua Windsor.
cantatur Lætare Jerusalem, idem rex Alexandrum filium regis
Scotorum et hæredem legitimum, Londoniis apud Sanctam Alexander
Brigidam, hospitale de Clerckewell, tenens festum, in mensa knighted,
cingulo militari donavit. Eodem anno Malgerus Wigorni- March 4.
ensis episcopus, ob libertatem ecclesiæ Anglicanæ et execu- Death of
tionem² justitiæ exul et proscriptus de regno Angliæ, apud bp. Mauger
Pontiniacum³ diem clausit extremum. of Worcester
at Pon-
tigny.

De obitu quorundam.

Tempore quoque sub eodem migraverunt⁴ a sæculo Deaths of
Gaufridus Eboracensis archiepiscopus, cui successit Wal- archbishop
terus. Obiit quoque comes⁵ de Albamarla; obiitque Geoffrey
bonus abbas Sancti Edmundi Sanson, qui aquæ ductum and others.
et multa alia bona fecit ecclesiæ suæ.

¹ *Reginaldus*] So Par. over Hen-
ricus, which B. has, as also O. W.

² *executionem*] executione, B. O.
W.

³ O. W. ins. *kul. Julii*.

⁴ *migraverunt*] Sic MSS.

⁵ Baldwin de Betun or de Ripa-
riis. This obit and that of arch-
bishop Geoffrey are from MS.
Cotton. Faust. A. 8, f. 138.

A.D. 1212. *Ut rex Anglorum de proditiōe sua prœmunitus fuerit.*

Rising of the Welsh. Eodem tempore Walenses, de latibulis hostiliter prorumpentes,¹ ceperunt quædam castella regis Anglorum; atque omnes quos in eis invenerunt milites et servientes amputatis capitibus peremerunt, villasque quamplurimas injecto igne combusserunt; ac demum prædam maximam et spolia congerentes,

Cf. Coggeshale, p. 164.

Expedition of John against them. in sua sese sine sui dispendio receperunt. Quod factum cum ad regis Anglorum notitiam pervenisset, indignatus est valde, et congregans exercitum innumerabilem militum, equitum simul et peditum, omnes fines Walensium cum ipsis Walensibus exterminare disposuit. Cumque rex tandem ad Notingham cum multo hominum tumultu pervenisset, antequam cibum sumeret, fecit viginti octo pueros, quos anno præterito a Walensibus susceperat obsides, in ultionem jam dictæ transgressionis patibulo suspendi. Deinde cum sedisset ad mensam, cibis intendens et potibus, venit nuncius ad regem ex parte regis Scotiæ, qui ei literas suæ provissæ proditiōis porrexit. Quo facto, venit alius nuncius ex parte filiæ² ejusdem regis, uxoris videlicet Loelini regis Walliæ, qui regi alias literas prioribus non dissimiles tradidit, dicens secretum esse quod literæ continebant. Rex vero, post prandium divertens ad locum secretum, jussit sibi tenorem exponere literarum. Literæ vero, licet de regionibus venirent diversis, unam tamen eandemque sententiam continebant. Cumque adhuc spretis his comminationibus ad Cestriam venisset, iterum venerunt ad eum nuncii et literæ, quod videlicet rex, si bellum aggrediretur incœptum, aut a suis magnatibus perimeretur aut hostibus ad perdendum traderetur. Rex autem cum talia audisset, perturbatus est valde et animo consternatus; atque cum intellexisset magnates Angliæ a sua esse fidelitate absolutos, majorem literis sibi destinatis fidem adhibuit. Unde propositum utiliter commutans, jussit omnem exercitum ad propria remeare; veniensque ad urbem Londoniarum, misit nuncios ad magnates universos sibi de fidelitate suspectos, exigens obsides ab eis, ut probaret qui vellent et qui nollent ejus obtemperare præceptis. Illi vero regiis jussionibus resistere non audentes, remiserunt filios, nepotes, et cognatos suos ad libitum regis; et sic indignatio ejus aliquantulum conquievit. Veruntamen Eustachius de Vesci et Robertus filius Walteri, de proditiōe memorata accusati et regi nimis suspecti, recesserunt ab Anglia, Eustachius videlicet in Scotiam et Robertus ad Gallias divertentes.

Nota.

He hangs the Welsh hostages.

Letters brought to him respecting the defection of the nobles.

He returns to London, and takes hostages from the suspected nobles.

Flight of Eustace de Vesci and Robert Fitz-Walter.

¹ *prorumpentes*] *erumpentes*, O. John; *ejusdem regis* is an error. The Hist. Anglor. ii. 128, correctly

² Joanna, illegitimate daughter of reads *filia sua*.

De Petro heremita et ejus prophetia.

A.D. 1212.

Sub his quoque diebus erat in provincia Eboracensi heremita quidam Petrus nomine, qui, eo quod multis futura multa prædixerat, sapiens dicebatur. Hic inter alia quæ spiritu prophetiæ tactus viderat de rege Anglorum Johanne, palam coram cunctis astantibus et audire volentibus illud prædicando et publice asserebat, quod non foret rex in die Dominicæ Ascensionis proximo sequentis nec deinceps; sed die illa coronam Angliæ ad alium transferri prædixit. Cujus assertio cum ad regis notitiam devenisset, et ipso jubente ad ejus præsentiam adductus fuisset, quæsivit ab eo rex, si die illa esset moriturus, vel quo ordine a regni solio privaretur. Qui respondit, "Noveritis certissime quod die prædicta rex non eris. Et si "de mendacio convictus fuero, de me quod placuerit faciatis." Cui rex, "Fiat," inquit, "secundum verbum tuum." Tunc rex tradidit illum Willelmo de Harecurt custodiendum; quem idem Willelmus custodibus et vinculis arctioribus constrictum apud Corvum incarcerationis, donec probaret quem exitum res haberet. Quod verbum in brevi per remotas provincias ita disseminatum est, quod fere omnes qui hoc audierunt dictis ejus adeo fidem adhibuerunt, ac si assertio illius de cælo sonuisset. Erant insuper hac tempestate multi nobiles in regno Angliæ, quorum rex uxores et filias illis murmurantibus oppresserat; alii quos indebitis exactionibus ad extremam inopiam perduxerat; nonnulli quorum parentes et carnales amicos exulaverat, eorum hæreditates in suos usus convertens. Unde factum est, ut idem rex tot fere habuit¹ hostes, quot habuit magnates. Unde hoc instanti tempore, cum se cognovissent ab ejus fidelitate solutos, gavisii sunt valde; ita² quod si famæ creditur, miserunt regi Francorum cartam singulorum eorundem procerum sigillis munitam, ut secure veniret in Angliam, regnum ilico recepturus et cum gloria et honore coronandus.

Quomodo rex Anglorum Johannes abjudicatus est a regno.

Circa hos denique dies Stephanus archiepiscopus Cantuariensis, W[illelmus] Londoniensis et E[ustachius] Helyensis episcopi, Romam profecti, innuerunt domno Papæ multimodas rebellionem et enormitates quas fecerat rex Anglorum Johannes a tempore interdicti usque in præsentem diem, manus sævitæ et crudelitatis contra Deum sanctamque ecclesiam infatigabiliter aggravando. Unde humiliter domno

Prophecy
of Peter
the hermit.

Offendiculum.

f. 30.
John imprisoned
him
at Corfe.

The abp.
and two
bishops go
to Rome
and beg
the Pope's
aid against
John.

¹ habuit] haberet, O. W.| ² ita] om. W.

A.D. 1212. Papæ supplicabant, ut Anglicanæ ecclesiæ, jam quasi in extremis laboranti, dignaretur piæ miserationis intuitu sub-
Item offendiculum. venire. Tunc Papa, gravi mœrore propter desolationem regni
 John is Angliæ confectus, de consilio cardinalium, episcoporum, et
 deposed by aliorum virorum prudentium, sententialiter diffinivit, ut rex
 the Pope, Anglorum Johannes a solio regni deponeretur, et alius, Papa
 who writes to Philip procurante, succederet qui dignior haberetur. Ad hujus quoque
 II. to carry out the sentence. sententiæ executionem, scripsit dominus Papa potentissimo regi

Pandulph sent into France for this purpose.

Francorum Philippo; quatinus in remissionem omnium suorum peccaminum hunc laborem assumeret, et, rege Anglorum a solio regni expulso, ipse et successores sui regnum Angliæ jure perpetuo possiderent. Scripsit insuper omnibus magnatibus, militibus, aliisque bellatoribus per diversas nationes constitutis, ut ad regis Anglorum dejectionem sese cruce signarent, regemque Francorum in hac expeditione ducem sequentes, vindicare injuriam universalis ecclesiæ laborarent. Statuit præterea, ut quicumque ad expugnandum regem illum contumacem opes impenderint vel auxilium, sicut illi qui sepulchrum Domini visitant, tam in rebus quam in personis et animarum suffragiis in pace ecclesiæ securi permaneant. His ita gestis, misit dominus Papa a latere suo Pandulfum subdiaconum ad partes Gallicanas, cum archiepiscopo et episcopis supradictis, ut in ipsius præsentia ea quæ superius digesta sunt exequantur. Sed Pandulfus a Papa recessurus,¹ remotis omnibus, secretissima allocutione sciscitavit, si forte in rege Anglorum fructum poenitentiae inveniret, ita quod vellet satisfacere Deo et ecclesiæ Romanæ atque aliis omnibus ad illud negotium spectantibus, quid sibi inde fieri placeret. Tunc Papa Pandulfo quandam pacis formam evidenter expressit, cui si rex assentire decreverit, apud sedem Apostolicam gratiam poterit invenire. Hæc autem pacis forma inferius descripta continetur.

St. Mary's, Southwark, London Bridge, and the chapel on the bridge burnt, 11 July.

Hoc anno combusta est ecclesia Sanctæ Mariæ de Suwerc Londoniarum, et pons Londoniarum inter tres columnas, et capella super pontem et omnis domus super pontem cum magna parte civitatis et parte villæ de Suwerc, igne² Tamisiam transiliente; perieruntque multi (circiter mille) homines cum mulieribus et pueris, in nocte scilicet translationis sancti Benedicti.

MS. Cott. Faust. A. 8, f. 138.

¹ recessurus] So altered by Par. from recedens.

² igne . . . pueris] Added by Paris.

De reditu Cantuariensis archiepiscopi et episcoporum a sede Apostolica, et de morte Gaufridi Eboracensis archiepiscopi. A.D. 1213.

Anno Domini mccciii. Rex Johannes ad Natale Domini tennit curiam suam apud Westmonasterium cum paucio admodum militum comitatu. Quo etiam tempore Gaufridus Eboracensis archiepiscopus, postquam per septennium pro libertate ecclesiæ et executione justitiæ exilium passus est, diem clausit extremum. Eodem anno mense Januario redierunt a curia Romana Stephanus Cantuariensis archiepiscopus, W[illelmus] Londoniensis et E[ustachius] Helyensis episcopi, et habito in partibus transmarinis concilio, regi Francorum et episcopis Gallicanis cum clero pariter et populo, sententiam, quæ in regem Anglorum Romæ pro contumacia lata fuerat,¹ solemniter promulgarunt. Deinde ex parte domni Papæ tam regi Francorum quam cæteris universis in remissionem suorum peccaminum injunxerunt, ut omnes pariter ad Angliam hostiliter accedentes Johannem regem a regni solio deponerent, et alium qui dignus esset auctoritate Apostolica subrogarent. Tunc rex Francorum, rem diu desideratam intelligens, accinxit se ad pugnam, atque omnes suæ ditionis homines, duces videlicet, comites et barones, milites et servientes, cum equis et armis jussit in octavis Paschæ sub nomine culvertagii apud Rothomagum ita potenter convenire, ne crimine læsæ majestatis damnum exhæredationis incurrere viderentur vulgariter sub nomine felonis. Fecit præterea omnes naves suæ potestatis et alias multas quas colligere poterat, frumento, vino, carne, et diversis armamentis optime munire, ut in omnium² copiam rerum tam numerosus exercitus abundaret. Tunc quoque temporis rex vulpina calliditate ab omnibus religiosorum domibus ad excusandas excusationes in peccatis cartas exegit, quibus testarentur se gratis contulisse quæcunque ab eis violenter extorserat.

Per idem tempus rex capi fecit Galfridum de Norwico clericum suum fidelem, prudentem, et elegantem, et in castro de Notingham pœna excogitata usque mortem torquetur. Quod videns magister Willelmus de Nectoto, socius dicti G[alfridi], vir non minoris valoris, fugit in Franciam, et apud Curbolium diu

Nota.

John at Westminster.

Death of archbishop Geoffrey.

Return of the archbishop and bishops from Rome.

Preparations of Philip II. to invade England.

Exactions of John from the monasteries.

Murder of Geoffrey of Norwich.

Flight of William of Necton.

¹ fuerat] fuerit, W.

² omnium copiam] omni copia, O. W.

A.D. 1213. latitavit, ne sicut G[alfridus] immerito necaretur. Ipso eodem tempore rex J[ohannes] factus de rege tyrannus, qui quendam armigerum Falconem imposuerat custodiæ cuidam in Marchia Walliæ, sciens illum nullum facinus abhorrere, vocavit ipsum ut in barones baccharetur.

John sends
Faukes de
Breaute
into Wales.

Erat autem ruptarius nequissimus, Neuster natione et spurius. Sed et ipse multo crudelius quam ei jussum fuit in ipsos desævit, sicut dicitur inferius; propter quod rex factus ei propitius dedit nobilem dominam Margaretam de Ripariis, cum omnibus terris eam contingentibus.

Hiscruelty.
John gives
him Mar-
garet,
widow of
Baldwin
earl of Al-
bemarle.

Ut rex Johannes hostibus supervenientibus resistere studeat.

Prepara-
tions of
John
against
Philip II.

Rex Anglorum Johannes, de omnibus quæ in partibus transmarinis agebantur per exploratores edoctus, cogitavit qualiter callide insidiis sibi paratis resistere potuisset. Fecit itaque mense Martio idem rex inbreviare omnes naves de universis portubus totius Angliæ per hoc breve, quod singulis portuum ballivis in hæc verba direxit: "Johannes rex Angliæ et cætera.

Breve.

Writ to the
bailiffs of
the sea-
ports for
the ships to
assemble
at Ports-
mouth.

"Præcipimus tibi, quatinus statim visis literis istis eas in propria persona una cum bailivis portuum ad singulos portus de bailiva tua, et facias diligenter inbreviare omnes naves ibi inventas, quæ possunt ferre sex equos vel plures, et præcipias ex parte nostra magistris omnium navium illarum et illis quorum naves sunt, quod, sicut se et naves suas et omnia sua diligunt, habeant illas apud Portesmue in media Quadragesima, bene eschipatas bonis et probis marinellis et bene armatis, ituri in servitium nostrum ad liberationes nostras, et tunc habeas ibi memoriter et distincte inbrevium quot naves in singulis portubus inveneris, et quorum ipsæ sint, et quot equos quælibet ferre possit. Et tunc facias nobis scire, quot et quæ naves non fuerint in portubus suis die Dominica proxima post cineres, sicut præceperamus. Et habeas ibi hoc breve. Teste meipso apud novum Templum, tertia die Martis."

f. 30 b.

Breve.

Writ to the
sheriffs for
all owing
military
service to
assemble
at Dover.

His ita gestis de navibus, misit rex alias literas ad omnes vicecomites regni sub hac forma: "Johannes rex Angliæ et cætera. Summone per bonos summonitores comites, barones, milites, et omnes liberos homines et servientes, vel quicumque sint, et de quocunque teneant, qui arma habere debent vel arma habere possint, et qui homagium nobis vel ligantiam fecerunt, quod sicut nos et seipsos et omnia sua diligunt,

" sint apud Doveram ad instans clausum Pascha, bene parati A.D. 1213.
 " cum equis et armis et cum toto posse suo ad defendendum
 " caput nostrum, et capita sua, et terram Angliæ. Et quod
 " nullus remaneat qui arma portare possit, sub nomine cul-
 " vertagii et perpetuæ servitutis. Et unusquisque sequatur
 " domnum suum, et qui terram non habent et arma habere
 " possint, illuc veniant ad capiendum solidatas nostras. Et
 " tu omnem attractum victualium et omnia mercata bailiva-
 " rum tuarum venire facias, ut sequantur¹ exercitum nostrum,
 " ita quod nullum mercatum de bailivis tuis alibi teneatur; et
 " tu ipse tunc sis ibi cum prædictis summonitoribus. Et scias
 " quod scire volumus, quomodo venerint de bailivis tuis, et qui
 " venerint, et qui non. Et videas quod tu ita effortiate vonias
 " cum equis et armis, et hæc ita exequaris, ne inde ad corpus
 " tuum nos capere debeamus. Et tu inde habeas rotulum
 " tuum, ad nos certificandum qui remanserint."

His igitur literis per Angliam divulgatis, convenerunt ad They as-
 maritima in locis diversis et regi magis suspectis, videlicet semble at
 apud Doveram, Feveresham, et Gipeswicum, homines diversæ Dover,
 conditionis et ætatis, nihil magis quam opprobrium culvertagii Feversham
 metuentes. Sed cum post dies paucos tantæ multitudini victus wich.
 defuisset, remiserunt ad propria principes militiæ ex inermi Many sent
 vulgo multitudinem copiosam, milites solummodo, servientes, et home.
 liberos homines cum balistariis et sagittariis juxta maritima
 retinentes. Venit præterea de Hybernia Johannes episcopus John, bp.
 Norwicensis cum militibus quingentis et equitibus multis ad of Norwich
 regem, et ab ipso gratanter susceptus est. Omnibus igitur returns
 congregatis ad pugnam, æstimati sunt in exercitu apud Bar- from Ire-
 hamdonam inter milites electos et servientes strenuos et bene land.
 armatos sexaginta milia virorum fortium; quibus si erga regem 60,000 men
 Angliæ et defensionem patriæ cor unum esset et anima una, at Barham
 non fuisset princeps sub cælo, contra quem regnum Angliæ se Down.
 non defenderent.² Constituit præterea rex cum adversariis
 navale prælium conserere, ut eos pelago submergeret antequam
 terram occuparent; habebat namque classem uberiorem quam John's fleet
 rex Francorum, unde maximam securitatem concepit hostibus superior to
 resistendi. Philip's.

De adventu Pandulfi ad regem.

Dum autem rex Anglorum cum innumera armatorum copia Pandulph
 circa maritima regis Francorum præstolaretur adventum, ap- sends two

¹ sequantur] sequatur, O. W.

² defenderent] Sic, Paris intro-

ducing *sc.* and forgetting to alter
 the verb.

A.D. 1213. Templars to John, and then comes himself.

His interview with John, and exhortations to him to submit.

plicuerunt duo fratres de militia Templi apud Doveram, et venientes amicabiliter ad regem, dixerunt ei, "Missi sumus ad te, o rex potentissime, ex parte Pandulfi, subdiaconi ac domni Papæ familiaris, qui pro utilitate vestra et regni vestri vobiscum cupit habere colloquium; proponet enim tibi quandam pacis formam qua poteris Deo et ecclesiæ reconciliari, licet in curia Romana a jure regni Angliæ abjudicatus fueris et sententialiter condemnatus." Rex vero cum Templariorum verba intellexisset, jussit Templarios memoratos propter Pandulfum quantocius transfretare. Venit ergo Pandulfus, ut dictum est, invitatus ad regem; et apud Doveram cum ipso locutus est, dicens; "Ecce rex Francorum potentissimus in ostio Secanæ fluminis cum innumera navium multitudine et maximo militum, equitum, peditumque stipatus agmine ad hoc expectat, ut majoribus adhuc vallatus catervis super vos et regnum vestrum hostiliter veniat, et quasi Deo et summo pontifici rebellem, a regno te violenter depellat, atque auctoritate sedis Apostolicæ regnum Angliæ perpetuo jure possideat. Veniunt etiam cum illo omnes episcopi dudum ab Angliā proscripti, cum clericis et laicis exulantibus, ut ipso duce sedes episcopales cum rebus aliis te invito recipiant, et obsequium vobis olim et antecessoribus vestris exhibitum ipsi de cætero reverenter impendant. Jactat se præterea idem rex, cartas habere omnium fere Angliæ magnatum de fidelitate et subjectione; unde plenam concipit securitatem ad finem optimum rem perducere inchoatam. Consule ergo saltem nunc, quasi in extremis agentī,¹ utilitati tuæ; ut ad pœnitentiam redeas, et Deum, Quem contra te ad vindictam provocasti gravissimam, placare ne differas. Si enim sufficientem præstare volueris cautionem judicio ecclesiæ parendi, et humiliari pro Ipso, Qui Se pro te humiliavit, poteris ex clementia sedis Apostolicæ regnum recuperare, a quo pro contumacia Romæ abjudicatus fuisti. Nunc autem ne supergaudeant de te inimici tui, revertere ad cor tuum, cavens ne te in talem difficultatem inducas, de qua te volens expedire non valeas."

Quomodo rex Johannes fuerit ad pœnitentiam provocatus.

John's four reasons for submission.

Rex denique Johannes, his auditis ac medullitis intellectis, confusus est valde et mente nimis perturbatus, videns undique sibi periculum imminere. Erant enim quatuor causæ principales, quæ ipsum ad pœnitentiam simul et satisfactionem compulerunt. Prima, quod jam per quinquennium excom-

¹ agentī] agens, O. W.

municatus permanserat, Deumque et sanctam ecclesiam in tantum offenderat, quod de animæ suæ salute penitus desperabat. Secunda, quod regis Francorum adventum metuebat, qui circa maris litora cum innumera armatorum copia expectans insidias suæ dejectionis parabat. Tertia, quod si forte cum hostibus supervenientibus belli certamen iniret, verebatur ne a magnatibus Angliæ et propria gente solus in campo relinqueretur, aut inimicis ad perdendum traderetur. Quartam vero causam aliis omnibus plus timebat; instabat enim dies Dominicæ Ascensionis, in qua juxta prophetiam Petri heremitæ, de quo superius relatum est, cum ipsa vita regnum tam temporale quam æternum amittere verebatur. His autem et consimilibus causis in desperationem prolapsus, persuasionibus Pandulfi adquievit, et f. 31. subscriptam pacis formam non sine dolore concessit. Juravit He swears ergo rex, tactis sacrosanctis Evangeliiis in præsentia Pandulfi, to submit. se judicio ecclesiæ pariturum; et sexdecim cum eo comites et barones ex potentioribus regni in animam ipsius regis, quod si forte facti poeniteret, ipsi eum pro possibilitate ad satisfactionem compellerent.

Carta regis Johannis de satisfactione facta archiepiscopo Cantuariensi et monachis Cantuariensibus et aliis Angliæ prelatiis de restitutione ablatorum.

Convenerunt apud Doveram decima tertia die Maii, vide Dover, licet die¹ Lunæ proxima ante Ascensionem Domini, rex et 13 May. Pandulfus, cum comitibus, baronibus, et turba multa nimis, ubi in subscriptam pacis formam unanimiter consenserunt:

"J[ohannes], Dei gratia rex Angliæ, omnibus præsentibus literis inspecturis, salutem. Per has patentes literas, sigillo ras nostro munitas, volumus esse notum, quod, nobis præsentibus et mandantibus, hi quatuor barones nostri, Willelmus scilicet comes Saresberie frater noster, Reginaldus Comes Bononiæ, Willelmus Comes Warenne, et W[illelmus] Comes de Ferris, juraverunt in animam nostram, quod nos subscriptam pacis formam bona fide per omnia curabimus observare. In primis itaque solenniter et absolute juravimus stare mandatis domni Papæ, coram ejus nuncio² super omnibus pro quibus excommunicati sumus ab ipso; et veram pacem et plenam securitatem præstabimus venerabilibus viris, S[tephano] Cantuariensi archiepiscopo, W[illelmo] Londoniensi, R[ustachio] Elyensi, G.³ Herefordensi, J[ocelino]

John's
charter of
submission.

¹ The two dates do not agree. This Monday was 20 May.

² nuncio] So Par. in the margin; legato, B.

³ i.e. Giles, Ægidius.

A.D. 1213. " Bathoniensi, et H[ngoni] Lincolniensi episcopis, priori quo-
 John's " que et monachis Cantuariensibus, et Roberto filio Walteri,
 charter of " et Eustachio de Vesci, necnon et cæteris clericis et laicis ad
 submission. " hoc negotium contingentibus; præstando simul coram eodem
 " legato vel¹ delegato publice juramentum, quod ipsos cum
 " suis nec lædemus, nec lædi faciemus vel permittemus in
 " personis vel rebus, illisque dimitemus omnem indigna-
 " tionem, et in gratiam nostram eosdem recipiemus ac tene-
 " bimus bona fide; quodque præfatos archiepiscopum et epi-
 " scopos non impediemus, nec faciemus nec permittemus
 " aliquatenus impediri, quo minus ipsi libere suum exequantur
 " officium, et plena jurisdictionis suæ auctoritate, prout debent,
 " utantur. Et super his, tam domno Papæ quam ipsi archi-
 " episcopo et singulis episcopis nostras patentes literas exhi-
 " bebimus, facientes ab episcopis et comitibus et baronibus
 " nostris, quot et quos præfati archiepiscopus et episcopi pos-
 " tulant, juramenta et eorum patentes literas exhiberi, quod
 " ipsi bona fide studebunt ut hæc pax et securitas firmiter
 " observetur. Et si forte, quod Deus avertat, per nos ipsos
 " vel alios contravenerimus, ipsi pro ecclesia contra violatores
 " securitatis et pacis mandatis Apostolicis inhærebunt, nosque
 " perpetuo vacantium ecclesiarum custodias amittamus. Quod
 " si forte nequiverimus ad hanc ultimam partem juramenti
 " eos inducere, videlicet quod, si per nos ipsos vel alios contra-
 " venerimus, ipsi pro ecclesia contra violatores pacis et secu-
 " ritatis mandatis Apostolicis inhærebunt, nos propter hoc
 " domno Papæ ac ecclesiæ Romanæ per nostras patentes lite-
 " ras obligavimus omne jus patronatus, quod habemus in
 " ecclesiis Anglicanis; et sic omnes literas, quæ pro securitate
 " prædictorum sunt exhibendæ, præfatis archiepiscopo et epi-
 " scopis ante suum ingressum in Angliam transmittimus. Si
 " vero nobis² placuerit, sæpe fatus archiepiscopus et episcopi
 " præstabant, salvo honore Dei et ecclesiæ, juratoriam cau-
 " tionem et literatoriam, quod ipsi nec per se nec per alium
 " contra personam nostram vel coronam aliquid attemptabunt,
 " nobis prædictam eis securitatem et pacem servantibus illi-
 " batam. De ablatiis autem plenam restitutionem et de damnis
 " recompensationem sufficientem omnibus impendimus, tam
 " clericis quam laicis ad hoc negotium pertinentibus, non
 " solum rerum, sed omnium libertatum, et restitutas conser-
 " vabimus libertates; archiepiscopo quidem et episcopo Lin-
 " colniensi a tempore suæ consecrationis, aliis autem a tem-
 " pore discordiæ inchoatæ. Nec obstat aliqua pactio vel

¹ *vel delegato*] om. O.| ² *nobis*] Repeated in B.

" promissio seu concessio, quo minus et damna recompen- A.D. 1213.
 " sentur et restituantur ablata, tam vivorum quam etiam John's
 " defunctorum. Nec aliquid retinebimus prætextu servitii charter of
 " quod nobis debuerat impendi, sed postea nobis debita pro submis-
 " servitio recompensatio tribuetur. Statimque omnes quos sion.
 " detinemus clericos, faciemus absolutos dimitti ac restitui
 " propriæ libertati, cum laicis qui hujus occasione negotii
 " detinentur. Incontinenti quoque post adventum illius, qui
 " nos debet absolvere, faciemus de parte restitutionis ablato-
 " rum octo milia libras legalium sterlingorum pro solvendis
 " debitis et faciendis expensis nunciis prædictorum archi-
 " episcopi et episcoporum ac monachorum Cantuariensium
 " assignari, sine impedimento quolibet per potestatem nostram
 " ad eos libere deferendorum, ut expediti veniant in Angliam
 " honorifice revocati; videlicet S[tephano] Cantuariensi archi-
 " episcopo duo milia et quingentas libras, W[illelmo] Lon-
 " doniensi septingentas et quinquaginta libras, E[ustachio]
 " Elyensi septingentas et quinquaginta libras, J[ocelino]¹ Ba-
 " thoniensi septingentas et quinquaginta libras, H[ugoni]
 " Lincolniensi, septingentas et quinquaginta libras, priori² et
 " monachis Cantuariensibus mille libras. Et protinus post-
 " quam pacem istam duxerimus acceptandam, assignari facie-
 " mus absque mora archiepiscopo et episcopis, clericis ac
 " ecclesiis universis, in manibus nunciorum vel procuratorum
 " ipsorum mobilia omnia cum administratione libera eorundem
 " et in pace dimitti. Interdictum vero, *utlagatio* vulgariter
 " nuncupatum, quod proponi fecimus contra ecclesiasticas per-
 " sonas, publice revocabimus, protestando per nostras patentes
 " literas archiepiscopo tribuendas id ad nos nullatenus perti-
 " nere, quodque illud de cætero contra ecclesiasticas personas
 " nullatenus faciemus proponi; revocantes præterea utlaga-
 " tionem laicorum ad hoc negotium pertinentium, et remit-
 " tentes omnia quæ post interdictum recepimus ab hominibus
 " ecclesiarum, præter regni consuetudinem et ecclesiæ liber-
 " tatem. Si vero super damnis vel ablatiis, aut eorum quanti-
 " tate vel æstimatione, quæstio fuerit de facto suborta, per
 " legatum vel delegatum domni Papæ receptis probationibus
 " terminetur. Et his omnibus rite peractis, relaxabitur sen-
 " tentia interdicti. Super cæteris autem capitulis, si quæ
 " fuerint dubitationes subortæ, de quibus merito debeat dubi-
 " tari, nisi per legatum vel delegatum domni Papæ de par-
 " tium fuerint voluntate sopitæ, ad ipsius referantur arbitrium,

¹ *Jocelino* . . libras] om. W.| ² John Sittingbourne.

A.D. 1218. "ut super [his¹ quod ipse decreverit observetur]. Teste
 "meipso, apud [Doveram,² decima tertia die Maii, anno]
 "regni nostri decimo quarto."

f. 31 b.

John
destroys
Bainard's
Castle.

Nicholas,
bishop of
Tusculum,
legate in
England.

Death of
Geoffrey
Fitz-Peter.

Per idem tempus rex J[ohannes], arguens Robertum
 filium Walteri proditoris et rebellionis, sternere fecit
 castrum Bainardi Londoniis in crastino sancti Hyllarii,
 per manus Londoniensium, scilicet die³ Lunæ. Die vero
 Jovis proximo sequente Nicholaus Thusculanus epi-
 scopus legatus in Angliam venit, accedens primo apud
 Westmonasterium, moram ibidem faciens per octodecim
 dies, diligentem tractatum habens cum conventu ipsius
 ecclesiæ de reformatione spiritualium et temporalium.
 Idem vero apud Evesham festo Sancti Ædmundi ve-
 niens Rogerum ejusdem ecclesiæ abbatem manifestis
 ex causis deposuit, substituens ibi Radulfum priorem
 Wigornie. Eo quoque tempore obiit Galfridus filius
 Petri, Angliæ justiciarius.

*Quomodo rex Anglorum Johannes coronam et regnum Angliæ in
 manus Innocentii Papæ resignaverit.*

John re-
signs his
crown into
the Pope's
hands, 15
May.

Rebus,³ ut jam dictum est, expeditis, convenerunt iterum
 rex Anglorum et Pandulfus cum proceribus regni apud domum
 militum Templi juxta Doveram, decima quinta die Maii, in
 vigilia scilicet Dominicæ⁴ Ascensionis; ubi idem rex juxta quod
 Romæ fuerat sententiatum resignavit coronam suam cum regnis
 Angliæ et Hybernæ in manus domni Papæ, cujus tunc vices
 gerebat Pandulfus memoratus. Facta autem resignatione, dedit
 Papæ et ejus successoribus regna prædicta, quæ et carta sub-
 scripta confirmavit:

The char-
ter of re-
signation.

"J[ohannes] Dei gratia rex Angliæ, et cætera, omnibus
 "Christi fidelibus hanc cartam inspecturis, salutem in Do-
 "mino. Universitati vestræ per hanc cartam sigillo nostro
 "munitam volumus esse notum, quod cum Deum et matrem
 "nostram ecclesiam sanctam offenderimus in multis, et
 "proinde divina misericordia plurimum indigeamus, nec quid
 "digne offerre possimus pro satisfactione Deo et ecclesiæ
 "debita faciendæ, nisi nos ipsos humiliemus et regna nostra;

¹ The MS. is injured here.

² Jan. 14 was a Tuesday in
1213-14.

³ In the margin is a representa-

tion of the charter, with "Carta
 "detestabilis" below it.

⁴ *Dominicæ*] om. W. The date is
 again wrong, as this day was 22 May.

" volentes nos ipsos humiliare pro Illo qui Se pro nobis humi- A.D. 1213.
 " liavit usque ad mortem, gratia Sancti Spiritus inspirante, John's
 " non vi interdicti, nec timore coacti, sed nostra bona sponta- charter of
 " neaque voluntate ac communi consilio baronum nostrorum resigna-
 " conferimus et libere concedimus Deo et sanctis Apostolis Ejus tion.
 " Petro et Paulo et sanctæ Romanæ ecclesiæ matri nostræ ac
 " domno Papæ Innocentio ejusque catholicis successoribus
 " totum regnum Angliæ et totum regnum Hybernias, cum
 " omni jure et pertinentiis suis, pro remissione omnium pec-
 " catorum nostrorum et totius generis nostri, tam pro vivis
 " quam pro defunctis; et amodo illa ab¹ eo et ecclesia Romana
 " tanquam feudarius² recipientes et tenentes, in præsentia
 " prudentis viri Pandulfi, domni Papæ subdiaconi et familiaris,
 " [fidelitatem] exinde prædicto domno Papæ Innocentio ejusque
 " catholicis successoribus et ecclesiæ Romanæ secundum sub-
 " scriptam formam fecimus et juravimus, et homagium ligium
 " in præsentia domni Papæ,³ si coram eo esse poterimus, ei-
 " dem faciemus; successores nostros et hæredes de uxore nostra
 " in perpetuum obligantes, ut simili modo summo pontifici qui
 " pro tempore fuerit et ecclesiæ Romanæ sine contradictione
 " debeant fidelitatem præstare et homagium recognoscere.
 " Ad indicium autem hujus nostræ perpetuæ obligationis
 " et concessionis, volumus et stabilimus, ut de propriis et
 " specialibus redditibus nostris prædictorum regnorum pro
 " omni servitio et consuetudine, quæ pro ipsis facere debemus,
 " salvis per omnia denariis beati Petri, ecclesia Romana mille
 " marcas esterlingorum percipiat annuatim, in festo scilicet
 " sancti Michaelis quingentas marcas et in Pascha quingentas,
 " septingentas scilicet pro regno Angliæ, et trecentas pro
 " regno Hybernias, salvis nobis et hæredibus nostris justitiis,
 " libertatibus, et regalibus nostris. Quæ omnia, sicut supra-
 " scripta sunt, rata esse volentes atque firma, obligamus nos
 " et successores nostros contra non [venire⁴; et si nos vel ali-
 " quis suo]cessorum nostrorum contra [hæc attemptare præ-
 " sumpserit, quicumque] ille fuerit, nisi [rite admonitus resi-
 " puerit, cadat] a jure regni. Et hæc carta obligationis et
 " concessionis nostræ semper firma permaneat. Teste meipso,
 " apud domum militum Templi juxta Doveram coram H[enrico]
 " Dublinensi archiepiscopo, J[ohanne] Norwicensi episcopo,

¹ *ab eo*] a Deo, MS. Cott. Cleopatra E. 1, from which the copy of this document is printed in the *Fœdera*, i. 111.

² *feudarius*] So Par. in the mar-

gin; feudarius, O. B. has *secundarius*, as W.

³ *Papæ*] Par. has inserted *Pandulphi* above this, in the margin.

⁴ The MS. is injured here.

A.D. 1213. "G[alfrido] filio Petri, W[illelmo] comite Saresberie, W[il-
John's "lelmo] comite Penbroc, R[eginaldo] comite Bononie, W[il-
charter of "lelmo] comite Warenne, S[ahero] comite Wintoniensi,
resigna- "W[illelmo] comite Arundel, W[illelmo] comite de' Ferariis,
tion. "W[illelmo] Briwere, Petro filio Hereberti, Warino filio Ge-
"roldi, xv. die Maii, anno regni nostri decimo quarto."

De homagio regis Johannis facto Papæ Innocentio et ecclesiæ Romanæ.²

Form of
John's
homage to
the pope.

Carta itaque regis in scriptum, ut dictum est, redacta, tradidit eam rex Pandulfo, Romæ papæ Innocentio deferendam, et continuo cunctis videntibus homagium fecit subscriptum: "Ego Johannes, Dei gratia rex Angliæ et dominus Hybernias, "ab hac hora et in antea fidelis ero Deo et beato Petro et "ecclesiæ Romanæ, et domino¹ meo papæ domno Innocentio "ejusque successoribus catholice intransitibus. Non ero in "facto, in dicto, consensu vel consilio, ut vitam perdant vel "membra, vel mala captione capiantur. Eorum damnum, si "scivero, impediam et remanere faciam si potero; alioquin "eis quam citius potero intimabo, vel tali personæ dicam, "quam eis credam pro certo dicturam. Consilium quod mihi "crediderint per se vel per nuncios suos seu literas suas, "secretum tenebo; et ad eorum damnum nulli pandam, me "sciente. Patrimonium beatri Petri, et specialiter regnum "Angliæ et regnum Hybernias, adjutor ero ad tenendum et "defendendum contra omnes homines pro posse meo. Sic "me adjuvet Deus et hæc sancta Evangelia. Amen." Acta unt autem hæc, ut prædictum est, in vigilia Dominicæ Ascensionis, præsentibus episcopis, comitibus, et magnatibus supradictis. Postea Pandulfus pecuniam, quam in arram subjectionis rex contulerat, sub pede suo conculcavit, et tunc archiepiscopus, dolens reclamavit. Instabat autem dies Ascensionis Domini in crastino, futurus non solum regi, sed et aliis omnibus tam absentibus quam præsentibus, nimis suspectus propter assertiones Petri heremitæ; qui, ut prædictum est, eidem regi prophetizaverat, quod in die Ascen-

Petrus et
ejus filius
pro asser-
tione veri-
tatis sus-
penduntur.

¹ *de]* om. O. W.

² In the margin Par. has written, "Nunc verificatum est nomen ejus "pronosticum, scilicet Johannes "extorris, in prima circa ipsum "prophetia, postquam illud turpe

"acciderat significativum quod "baptisatus in baptisterio egecit."

³ Par. has altered *dōno* (domno) to *dño* (domino), and inserted *dōno* (domno) before *Innocentio*.

sionis Domini, nec deinceps, erat rex futurus. Sed cum diem A.D. 1218. præfixum sanus et incolumis præterisset, Petrum præfatum, qui in castello de Corf in vinculis tenebatur, jussit rex caudis equorum alligatum ad villam de Warrham per plateas trahi, et ibidem cum filio ejusdem Petri patibulo suspendi. Unde multis videbatur indignum, quod¹ tam crudeli morte pro assertionem veritatis puniretur. Si enim ea, quæ superius gesta leguntur, subtiliter perpendantur, comprobabitur ipsum mendacium non dixisse.

Ut Pandulfus cum parte restitutionis damnorum ad Gallias transfretaverit.

His ita gestis, Pandulfus cum cartis memoratis transfretavit Pandulph ad Gallias, octo milia libras esterlingorum secum gerens, ut returns to France, archiepiscopo et episcopis, monachisque Cantuariensibus, ac and admonishes cæteris causa interdicti exulantibus in parte² restitutionis face- Philip to ret ablatorum. Cum autem tenor cartarum et præfatæ pacis give up his intended invasion of England. forma illis omnibus placuisset, persuasit³ diligenter Pandulfus ut pacifice redirent in Angliam episcopi supradicti, residuum restitutionis ilico percepturi. Deinde regem Francorum diligenter admonere cepit, qui jam paratus fuerat in manu violenta ad Angliam hostiliter transfretare, ut desisteret a proposito et ad propria pacifice remearet; non enim potuit sine f. 32. offensione summi pontificis terram Angliæ⁴ vel ipsum regem infestare; cum ille paratus sit Deo et sanctæ ecclesiæ ejusque ordinatis satisfacere, atque domni Papæ catholicis jussionibus obedire. Hæc audiens, rex Francorum iratus valde dixit, se Anger of Philip. jam in apparatu navium, victualium, et armorum plusquam sexaginta milia libras expendisse, et ex præcepto domni Papæ laborem præfatum et in peccatorum remissionem suscepisse. Et ut verum fateamur,⁵ idem rex suggestionibus Pandulphi His reason assensum nullatenus præbuisset, nisi solus comes Flandrensis for submitting, that Philippus⁶ ipsum sequi contradiceret. Fuerat enim regi An- [Ferrand], glorum confederatus, et ideo contra pactum suum venire count of noluit. Dixit præterea idem comes, injustum fuisse bellum, Flanders, quod ad debellandum regem Anglorum suscepit, cum nullus refuses to antecessorum suorum jus aliquod sibi hactenus in regno join him. Angliæ vendicasset. Adjunxit insuper, quod rex Francorum

¹ quod] qui, W.

² parte] partem, O. W., as B. originally, but the m has been erased.

³ persuasit] persuadet, O. W.

⁴ O. W. ins. intrare.

⁵ fateamur] So altered by Par. from fateatur, which O. W. have.

⁶ Philippus] Sic, erroneously for Ferrandus.

A.D. 1213. terras suas et castella injuste occupaverat, et occupatam hæreditatem suam contra justitiam detinebat, quare cum ipso ad Angliam venire nolebat.

Ut rex Francorum in comitem Flandriæ impetum fecerit.

Invasion of Flanders by Philip. Cumque rex Francorum a comite Flandrensi talia audisset, ira vehementi incanduit; ipsumque diffidens,¹ a curia sua confestim recedere præcepit. Juravitque dicens per sanctos Franciæ, "Vel Francia erit Flandria, vel Flandria

"Francia." Quo recedente, rex Francorum terram comitis ingressus, igne ac ferro quæque sibi obvia depopulando con-

His forces assemble at the Swine. sumpxit. Nautis præterea et classis suæ custodibus, qui in ostio Secanæ fluminis, ut prædiximus, expectaverant cum victualibus et armis, significavit, quatinus dilatione postposita

versus Svine Flandriæ portum vela dirigerent atque ad eum illuc venire quantocius festinarent; quod ita factum est. Comes

The count of Flanders asks aid from John. vero² Flandrensis, impetum sæpediti regis plurimum timens, citissimo volatu regi Anglorum nunciavit quæ circa eum facta fuerant, implorans diligenter ut militare sibi subsidium

Quomodo proposito Francorum regis impedito etiam classis est combusta. mittere dignaretur. Quo audito, rex Anglorum destinavit in succursum comitis memorati fratrem suum Willelmum comitem Saresberiensem, Willelmum duces Houtlandiæ, et Reginaldum comitem Bononiæ, bellatores electos, cum navibus quingentis et militibus septingentis et familia multa nimis tam equestris³ quam pedestris ordinis; qui velis prosperis

versus Flandriam properantes, per portum Svine transitum faciebant. Ubi tantam navium multitudinem stupefacti intuentes et non mediocriter admirantes, cognoverunt, missis exploratoribus, classem esse regis Francorum, quæ illuc nuper advenerat, et in⁴ ipsa omni fere custodia, exceptis paucis marinellis, carere. Exierant enim ad prædandum milites quibus navigium fuerat commissum, ut terram comitis Flandriæ depopulando vastarent. Quod cum principes militiæ regis Anglorum cognovissent, ad arma prosiliunt, classem acriter invadunt; et in brevi nautis subjugatis, funibus⁵ navium præcis, trescentas ex eis frumento, vino, farina, carne, armis, ac rebus aliis onustas versus Angliam Neptuno committunt. Naves præterea centum vel eo amplius, quæ in sicco stabant,

¹ *diffidens*] *diffidens*, B.

² *vero*] *om.* W.

³ *equestris* . . . *pedestris*] *equestri* . . . *pedestri*, B. O. W., and so the

Hist. Anglor., omitting *ordinis*.

⁴ *in ipsa*] *ipsa*, W.; *ipsam*, *Hist. Angl.*

⁵ O. W. *ins. quæ*.

injecto igne combusserunt, et earum spolia rapuerunt. In hoc A.D. 1218. autem casu rex Francorum et tota fere transmarina nobilitas *Notis navium regis Francorum combustionem et captivum.* amiserunt quod in rebus humanis dulcius possederunt. Deinde comites animositate quasi superflua incitati, cum equis et armis navibus erumpentes, Francos qui ab hac aufugerant clade viriliter insequuntur. Sed rex Francorum, qui ab hoc conflictu non longe aberat, misit milites armatos de quibus plurimum confidebat, ut hostes supervenientes longius arcerent, et qui essent sagaciter explorarent. Qui continuo prosilientes ad arma, adversariis quantocius occurrunt; commissoque ex adversis partibus prælio, comites prædicti, non sine suorum damno, ad naves vix elapsi fugam capessunt. Illis autem naves¹ ingressis, Francigenæ ad suos revertuntur. Rege vero Francorum sciscitante a militibus quid actum fuisset, et illi qui supervenerant unde essent, dixerunt exercitum esse regis Anglorum in auxilium comitis Flandriæ destinatum; casumque suæ classis et damnum irreparabile quod acciderat regi per ordinem retulerunt. Rex quoque Philippus, cum hujus- Return of Philip II. modi cognovisset eventum, a Flandria cum magno sui suorumque dispendio confusus recessit.

De absoluteione regis Angliæ apud Wintoniam facta.

Rex autem Anglorum, cum ea quæ in Flandria gesta fue- John dis- rant a referentibus didicisset, gavisus est valde, et aliquantu- mitted the lum mente elatus ob hoc quod adventum regis Francorum ad army in tempus noverat suspensum, præcepit magnatibus et universæ England, multitudini quam ad defensionem patriæ circa maritima col- and orders the soldiers locaverat, ut ad propria remearent. Deinde misit militibus in Flanders suis qui erant in Flandria magnam pecuniæ summam, pro- to attack mittens etiam eis auxilium imperatoris, ut terram regis Philip's territoria. Francorum hostiliter ingressi incendiis ibidem vacarent et rapinis. Ipse quoque rex apud Portesmue exercitum congre- He collects gavit immensum, ut ad Pictaviam transfretaret; disponens a an army at parte occidentis, sicut illi qui erant in Flandria a parte ori- Portsmouth, entis, regem et regnum Francorum inquietare, necnon cum omni nisu terras amissas ad suum dominium revocare. Sed aliter accidit quam sperabat; magnates enim Angliæ ipsum but the sequi noluerunt, nisi prius a sententia excommunicationis ab- barons solveretur. Hac ergo districtione rex compulsus misit cartas refuse to viginti quatuor comitum et baronum ad archiepiscopum et follow him till he is episcopos proscriptos ad majorem securitatem, ut omni metu absolved. deposito venirent in Angliam, omnia sua et ablatorum damna

¹ naves] navibus, B. O. W.

A.D. 1213. secundum præscriptæ pacis formam ilico percepturi. Pandulfo The exiled itaque mediante, necessariis omnibus ad repatriandum paratis, bishops return to England.

16 July. ascenderunt naves S[tephanus] Cantuariensis archiepiscopus, W[illelmus] Londoniensis, E[ustachius] Elyensis, H[ugo] Lincolnien-
20 July. sis, et E[gidius] Herefordensis episcopi, cum cæteris clericis et laicis causa interdicti exulantibus; et apud Doveram decimo septimo kalendas Augusti applicantes, in die beatæ Margaritæ virginis Wintoniam¹ ad regem venerunt. Rex autem, cum adventum eorum cognovisset, venit obviam illis; et viso

f. 32 b. archiepiscopo et episcopis, cecidit pronus in terram ad pedes eorum, lacrimis profusis obsecrans ut de se ac regno Angliæ

Absolution of John at Winchester. misericordiam haberent. Videntes ergo archiepiscopus et episcopi tantam regis humilitatem, cum lacrimis illum de terra levaverunt, ducentes a dextris et a sinistris ad ostium ecclesiæ cathedralis; ubi cum psalmo quinquagesimo, videntibus magnatibus cunctis et ubertim præ gaudio flentibus, sicut mos est ecclesiæ, illum absolverunt. Et hæc absolutio

facta fuit in capitulo Wintoniensi. In hac autem absolutione juravit rex, tactis sacrosanctis evangeliis, quod sanctam ecclesiam ejusque ordinatos diligeret, defenderet, et man-

His oath. teneret contra omnes adversarios suos pro posse suo; quodque bonas leges antecessorum suorum et præcipue leges Eadwardi regis revocaret, et iniquas destrueret, et omnes homines suos secundum justæ curiæ suæ judicia judicaret; quodque singulis redderet jura sua. Juravit etiam quod omnibus ad interdicti negotium pertinentibus infra proximum Pascha plenam² restitutionem faceret ablatorum; sin autem, in pristinam excommunicationis sententiam revocaretur. Juravit præterea Innocentio Papæ ejusque catholicis successoribus fidelitatem et obedientiam, sicut superius in scripto redactum continetur. Deinde archiepiscopus, ducens illum in ecclesiam, missam celebravit. Et post missam ad mensam cum rege residentes, archiepiscopus cum episcopis et magnatibus universis epulabantur in lætitia et jocunditate. In crastino autem misit rex litteras ad omnes vicecomites regni Angliæ, præcipiens ut de singulis dominicorum suorum villis quatuor legales homines cum præposito apud Sanctum Albanum pridie nonas Augusti facerent convenire; ut per illos et alios ministros suos de damnis singulorum episcoporum et ablatiis certitudinem inquireret, et quid singulis deberetur. Inde vero apud Portesmuæ cum festinatione veniens, ut transfretaret in Pictaviam; G[al-

His intention of going into

¹ Wintoniam] So altered by Par. from Wintonie, which O. W. also have.

² plenam] planam, B. O. W. Par. has written e over the a.

frido] filio Petri et episcopo Wintoniensi regnum Angliæ com- A.D. 1213.
 misit, præcipiens ut cum consilio Cantuariensis archiepiscopi Poitou
 omnia regni negotia ordinarent. Quo facto, venerunt ibidem prevented.
 ad regem numerosa militum multitudo, conquerentes quod in
 diutina quam ibi fecerant expectatione omnem pecuniam suam
 consumpserant; unde ipsum sequi nequiverant, nisi de fisco
 illis necessaria ministraret. Quod cum rex facere recusasset, He goes to
 iratus cum privata familia naves ascendit, et post triduum Jersey,
 apud Geserie¹ insulam applicuit, magnatibus suis domum re- and then
 versis; ubi cum rex sese derelictum cernebat, necessitate com- returns to
 pulsus ad Angliam remeavit. England.

De legum et libertatum denunciatione.

Dum hæc agerentur, interfuerunt concilio apud Sanctum Council at
 Albanum G[alfridus] filius Petri et episcopus Wintoniensis cum St. Alban's.
 archiepiscopo et episcopis et magnatibus regni; ubi, cunctis
 pace regis denunciata, ex ejusdem regis parte firmiter præ-
 ceptum est, quatinus leges Henrici avi sui ab omnibus in
 regno custodirentur;² et omnes leges iniquas penitus enervaren-
 tur. Denunciatum est præterea vicecomitibus, forestariis, aliis- *Forma*
 que ministris regiis, sicut vitam et membra sua diligunt, ne a *brevis lan-*
 quoquam aliquid violenter extorqueant, vel alicui injuriam *gitur.*
 irrogare præsumant, aut scotalla alicubi in regno faciant, sicut
 facere consueverunt. Rex vero Johannes, cum se a quibusdam Attempts
 magnatibus, ut prædictum est, quasi derelictum cognovisset, of John to
 magnum congregavit exercitum, ut rebelles ad consuetum ob- recall the
 sequium revocaret. Cumque arma movere incepisset, venit ad nobles to
 eum archiepiscopus apud Norhamtonam, dicens, plurimum in his obedi-
 injuriam sui sacramenti, quod in absolutione sua præstiterat, Remon-
 redundare, si absque judicio curiæ suæ contra quempiam strances of
 bellum moveret. Quod audiens rex, cum ingenti strepitu dixit the arch-
 se regni negotia propter archiepiscopum non differre, cum bishop.
 laica judicia ad ipsum non pertineant. In crastino autem
 summo diluculo iter velut furibundus arripiens, versus Not-
 ingeham properavit. Secutus est quoque regem archiepiscopus
 memoratus, constanter affirmans, quod nisi ab inceptis celerius
 desisteret omnes qui versus quempiam ante relaxationem in-
 terdicti hostiliter arma gestarent, præter ipsum solum, anathe-
 matis vinculo innodaret. Sicque ab inceptis regem revocans
 archiepiscopus, non prius ab eo recessit, donec diem compe-

¹ Geserie] Gerneseie, O.

Paris for custodiuntur, which O. W.

² custodirentur] So altered by | also have.

A.D. 1113. tentem ad curiam regis veniendi et¹ ibidem juri parendi baronibus impetrasset.²

De causa commotionis baronum contra regem Anglorum.

Council at
St. Paul's,
London.

The arch-
bishop pro-
duces and
reads the
charter of
Henry I.

Charter of
Henry I.

f. 83.

Eodem anno, octavo kalendas Septembris, conveniunt in civitate Londoniarum apud Sanctum Paulum S[tephanus] Cantuariensis archiepiscopus cum episcopis, abbatibus, prioribus, decanis, et baronibus regni; ubi archiepiscopus indulget tam ecclesiis conventualibus quam presbyteris secularibus, ut horas canonicas in ecclesiis suis, audientibus parrochianis, suppressa voce cantarent. In hoc colloquio, ut fama refert, archiepiscopus memoratus, convocatis seorsum quibusdam regni proceribus, coepit affari eos secretius in hunc modum; "Audistis," inquit, "quomodo tempore [quo] apud Wintoniam regem absolvi, " ipsum jurare compulerim quod leges iniquas destrueret, et " leges bonas, videlicet leges regis Eadwardi, revocaret et in " regno faceret ab omnibus observari. Inventa est quoque " nunc carta quedam Henrici primi regis Angliæ, per quam, " si volueritis, libertates diu amissas poteritis ad statum pris- " tinum revocare." Et proferens cartam quandam in medium, fecit eam, audientibus cunctis, in hunc modum recitari:

" Henricus primus Dei gratia rex Angliæ, Hugoni de Boo-
" lande justiciario Angliæ et omnibus fidelibus suis, tam
" Francigenis quam Anglis, in Herifordshire salutem. Sciatis
" me Dei misericordia et communi consilio baronum regni
" Angliæ ejusdem regni regem esse coronatum. Et quia
" regnum oppressum erat injustis exactionibus, ego respectu
" Dei et amore quem erga vos omnes habeo, sanctam Dei
" ecclesiam imprimis liberam facio; ita quod nec eam vendam
" nec ad firmam ponam, nec mortuo archiepiscopo vel epi-
" scopo sive abbate aliquid accipiam de dominio ecclesiæ vel
" de hominibus, donec successor in eam ingreditur. Et om-
" nes malas consuetudines, quibus regnum Angliæ injuste
" opprimebatur, inde aufero; quas malas consuetudines in
" parte hic pono. Si quis baronum meorum, comitum, vel
" aliorum, qui de me tenent, mortuus fuerit, hæres suus non
" redimet terram suam, sicut facere consueverat tempore
" patris mei, sed legitima et justa relevatione relevabit eam.
" Similiter et homines baronum meorum legitima et justa

¹ et] Erased in B.

² impetrasset] So altered by Paris
for impetravit, which O. W. have.

³ In the margin Par. has written,

" Revolve ad mc. annum gratiæ, ut
" plenius super his edoccearis," i.e.,
pp. 115-117, where this charter has
already been given in full.

"relevatione relevabunt terras¹ suas de dominis² suis. Et si A.D. 1212.
 "quis baronum vel aliorum hominum meorum filiam suam Charter of
 "tradere voluerit sive sororem sive neptem sive cognatam, Henry I.
 "mecum inde loquatur; sed neque ego aliquid de suo pro hac
 "licentia accipiam, neque defendam ei quin eam det; excepto
 "si eam dare vellet inimico meo. Et si, mortuo barone vel
 "alio homine meo, filia hæres remanserit, dabo illam cum
 "consilio baronum meorum cum terra sua. Et si mortuo
 "marito uxor ejus remanserit et sine liberis fuerit, dotem
 "suam et³ maritagium habebit, dum⁴ corpus suum legitime
 "servabit; et eam non dabo marito, nisi secundum velle suum.
 "Si vero uxor cum liberis remanserit, dotem suam et³ mari-
 "tagium habebit dum corpus suum legitime servabit, et eam
 "non dabo nisi secundum velle suum. Et terræ liberorum
 "custos erit sive uxor, sive alius propinquior [qui] justius esse
 "debet. Et præcipio ut barones mei similiter se contineant
 "erga filios et filias vel uxores hominum suorum. Moneta-
 "gium commune quod capiebatur per civitates vel comitatus,
 "quod non fuit tempore Edwardi regis, hoc ne amodo fiat,
 "omnino defendo. Si quis captus fuerit sive monetarius sive
 "alius cum falsa moneta, justicia recta inde fiat. Omnia
 "placita et omnia debita, quæ regi fratri meo debebantur,
 "condono; exceptis firmis meis, et exceptis illis quæ pacta
 "erant pro aliorum hæreditatibus, vel pro illis rebus quæ
 "justius aliis contingebant. Et si quis aliquid pro hæreditate
 "sua pepigerat, illud condono; et omnes relevationes, quæ
 "pro rectis hæreditatibus pactæ erant. Et si quis baronum
 "vel hominum meorum infirmabitur, sicut ipse dabit vel dare
 "disposuerit pecuniam suam, ita datam esse concedo. Quod
 "si ipse præventus vel armis vel infirmitate pecuniam suam
 "nec dederit nec dare disposuerit, uxor sua sive liberi aut
 "parentes et legitimi homines ejus pro anima ejus eam divi-
 "dant, sicut eis melius visum fuerit. Si quis baronum vel
 "hominum meorum forisfecerit, non dabit vadium in mise-
 "ricordia pecunie suæ, sicut faciebat tempore patris vel
 "fratris mei, sed secundum forisfacturæ modum; nec ita
 "emendabit, sicut emendasset retro tempore patris mei vel
 "aliorum antecessorum meorum. Quod si perfidiæ vel sceleris
 "convictus fuerit, sicut erit culpa, sic emendet. Mûdræ
 "etiam⁵ retro ab illa die, quæ in regem coronatus fui, omnia

¹ *terras suas*] om. W.

² *dominis*] dominis, B. O.

³ *et*] in, W.

⁴ *dum . . . servabit*] om. O. W. It

is not in the charter as given above,
p. 116. O. omits also *habebit*.

⁵ *etiam*] et, W.; autem, O.

A.D. 1213. "condono; et ea, quæ amodo facta fuerint, juste emendentur
 Charter of "secundum lagam regis Eadwardi. Forestas communi con-
 Henry I. "silio baronum meorum in manu mea ita retinui, sicut pater
 "meus eas habuit. Militibus, qui per loricas terras suas de-
 "fendunt, terras dominicarum carucarum suarum quietas ab
 "omnibus geldis et ab omni opere proprio dono meo concedo;
 "ut, sicut tam magno gravamine alleviati sunt, in equis et
 "armis se bene instruant, ut apti et parati sint ad servitium
 "meum et ad defensionem regni mei. Pacem firmam pono
 "in toto regno meo, et teneri amodo præcipio. Lagam regis
 "Eadwardi vobis reddo, cum illis emendationibus, quibus
 "pater meus eam emendavit consilio baronum suorum. Si
 "quis aliquid de meo vel de rebus alicujus post obitum regis
 "Willelmi fratris mei cepit, totum cito reddatur absque emen-
 "datione; et si quis inde aliquid retinuerit, ille super quem
 "inventum fuerit, graviter mihi emendabit. Testibus Mau-
 "ritio Londoniensi episcopo, Willelmo¹ Wintoniensi electo,
 "Gerardo Herefordensi episcopo, Henrico² comite, Symone³
 "comite, Waltero Giffard comite, Roberto de Monte Forti,
 "Rogerio Bigod, et aliis multis."

The barons Cum autem hæc carta perlecta et baronibus audientibus
 swear to intellecta fuisset, gavisī sunt gaudio magno valde; et jura-
 fight, if verunt omnes in præsentia archiepiscopi sæpe dicti, quod viso
 necessary, tempore congruo pro his libertatibus, si necesse fuerit, decer-
 for these tabunt usque ad mortem. Archiepiscopus vero promisit eis
 liberties. fidelissimum auxilium suum pro posse suo, et sic confederatione
 facta inter eos, colloquium solutum est.

De hæresi Albigensium et prædicatione contra eos.⁴

Heresy of Circa dies istos hæreticorum pravitas, qui Albigenses appel-
 the Albi- lantur, in Wasconia, Arumpnia,⁵ et Albegesis, in partibus
 geois. Tholosanis et Arragonum regno adeo invaluit, ut non jam in
 occulto, sicut alibi, nequitiam suam exercerent, sed errorem
 suum publice proponentes ad consensum suum simplices
 attraherent et infirmos. Dicuntur autem Albigenses⁶ ab Alba
 civitate, ubi error ille dicitur sumpsisse exordium. Cumque
 tandem illorum perversitas adeo divinam contempsit severi-
 tatem, ut, videntibus episcopis et presbyteris, libros evan-

¹ Willelmo . . episcopo] om. C.

² Henry de Newburgh, earl of Warwick.

³ Simon de S. Liz, earl of Huntingdon.

⁴ In the margin Paris has, "Utile

"sed impertinens historiæ Anglo-
 rum usque ad hoc signum, m.÷"
 i.e., p. 568.

⁵ Arumpnia] Arvernina, O. W.

⁶ Albigenses] Ambigenses, B.

geliorum in sentinis proicerent et calices cum vasis sacris in A.D. 1213. despectum corporis et sanguinis Christi enormiter dehonestarent, Papa Innocentius, his auditis, non mediocriter condoluit. Qui, missis prædicatoribus ad omnes regiones occidentis, principibus aliisque populis Christianis in suorum remissionem peccatorum injunxit, ut se cruce signarent ad hanc pestem¹ extirpandam, atque tantis cladibus se opposcentes viribus et armis tuerentur populum Christianum. Addidit etiam auctoritate sedis Apostolicæ, ut quicumque ad expugnandum eos laborem sibi injunctum susceperint, sicut illi qui sepulchrum Domini visitant, tam in rebus quam in personis, ab omni hostium incursione manerent securi.² Ad hanc autem prædicationem tanta cruce signatorum multitudo convenit, quanta non creditur in nostro climate aliquando convenisse.

A crusade against them proclaimed by Pope Innocent III.

De motione cruce signatorum contra Albigenes.

Omnibus igitur congregatis et ad pugnam viriliter accinctis, archiepiscopus Narbonensis³ et Apostolicæ sedis in hac expeditione⁴ legatus, cum principibus militiæ, duce videlicet Bur- Attack on Beziers. gundiæ, comite Niverensi,⁵ et comite Montis-Fortis, castra moventes, disposuerunt Biternensem adire et expugnare civitatem. Sed antequam ad illam venirent, domini quorundam castrorum, tanquam male sibi consocii, ante faciem exercitus aufugerunt. Milites quoque et reliqui fideles eorundem castrorum, ad exercitum tanquam catholici fiducialiter accedentes, se et sua et ipsa castra dederunt in manus cruce signatorum; f. 33 b. et in vigilia beatæ Mariæ Magdalænæ tradiderunt cuidam July 21 monacho nobile castrum Cermanniæ,⁷ fugiente domino, cui plurima castra et ipsa admodum fortia appendebant. Significaverunt autem civibus Biternensibus per episcopum civitatis sub pœna excommunicationis, ut de duobus alterum eligerent, ut traderent scilicet hæreticos et bona eorum in manus cruce signatorum, et si hoc non possent, facerent ut exirent de medio eorum; alioquin essent excommunicati et sanguis eorum super capita eorum. Quod ipsi facere contemnentes confœderati cum hæreticis, juraverunt sibi mutuo de civitate defendenda, et fide concepta, speraverunt quod insultum cruce signatorum possent per multum temporis sustinere. Obsessa igitur civitate in festo Sanctæ Mariæ Magdalænæ, tractaverunt

¹ *pestem*] tempestatem, C.

² *securi*] sevir, B.

³ Arnald Amaury.

⁴ *expeditione*] expositione, B.

⁵ Eudes III.

⁶ Harvey.

⁷ Brial calls this castle *Cervian*, and its lord, *Stephen*. *Recueil des Historiens des Gaules*, xvii. p. 704 (b).

A.D. 1213. barones de liberatione eorum, qui erant catholici inter eos. Sed ribaldi interim et viles personæ, non expectato principum mandato vel ordinatione, fecerunt insultum in civitatem, et mirantibus Christianis, dum clamaretur ad arma, exilientibus fidelibus undique ad insultum, illi de intus qui muros defendebant¹ librum evangeliorum extra muros projecerunt, blasphemantes nomen Domini et assilientibus insultantes. "Ecce," inquit, "lex vestra, non curamus de ea; vestra sit." Ad quas blasphemias fideles accensi et contumeliis provocati, quasi sub trium horarum spatio fossata atque muros tam potenter quam mirabiliter duce Domino transcenderunt. Capta itaque civitate, ipsa die spoliata et succensa, facta est ultione divina ex infidelibus strages maxima. De catholicis vero, servante Domino, paucissimi ceciderunt. Exactis itaque ibidem diebus paucis, cum rumor tanti miraculi diffunderetur per terram, dissipavit Deus ante faciem cruce signatorum, quasi sine eis, illos qui blasphemaverant nomen et legem Ejus. Usque adeo namque deterriti sunt pravitatis hæreticæ sectatores, ut ad montium latibula fugientes credantur reliquias plusquam centum castra vacua inter Biternum et Carcasenam, referta cum cibariis et varia suppellectili, quam fugientes secum nequiverant asportare.²

Capture of
Besiers.

Nota cen-
tum castra.

De captione civitatis et castrî Carcasenæ.

Aug. 1. Castra denique inde moventes cruce signati, in festo Sancti Petri ad Vincula pervenerunt prospere Carcasenam, ad civitatem utique populosam, et in sua perfidia, tam multitudine divitiarum quam fortitudine loci admodum munitissima, hactenus gloriantem. In crastino vero facto insultu catholici intra duarum aut trium horarum spatium prima fossata atque muros inæstimabiliter transcenderunt, inter tela balistarum et inter lanceas et gladios defendentium impiorum. At postmodum erectis machinis, octava die captum est suburbium majus, interfectis utrobique quam plurimis, qui se inter hostes minus prudenter ingerebant. Demolitum est penitus suburbium, quod utique majus videbatur esse corpore civitatis. Conclussis itaque hostibus intra angustias civitatis, cum interius tam præ multitudine quam præ inedia supra quam crederet quisquam laborarent, obtulerunt se et sua omnia cum civitate cruce signatis, ut tantummodo vita eis ex misericordia servaretur, et deducerentur saltem una die securi. Habito igitur consilio, barones quasi compulsi civitatem sub forma prædicta

¹ *defendebant*] descendebant, B. [² *asportare*] asportari, W.

receperunt; tum quia apud homines inexpugnabilis videbatur, A.D. 1213. tum quia si penitus civitas deleteretur, non inveniretur de nobilibus viris exercitus, qui regnum terræ illius susciperet; cum non remaneret locus in terra subjugata ubi resideret. Ut igitur terra quam dedit Dominus in manus servorum suorum ad honorem Dei et profectum Christianitatis servaretur, de communi consilio prælatorum ac baronum electus est in principem terræ illius vir nobilis Symon de Monte-Forti, *Qualiter Simon comes Montis-Fortis constitutus fuerit princeps super exercitum cruce signatorum.* comes Leicestræ; in cujus manus traditus est captivus vir nobilis Rogerus vicecomes et dominus quondam ipsius terræ, cum tota provincia illa, videlicet plusquam centum castris quæ¹ infra mensem unum dignatus est Dominus catholicæ restituere Raymond unitati. Inter quæ plura erant adeo nobilia, ut quemlibet Roger, Visc. of Carcas-sonne, cap-tured. exercitum juxta æstimationem humanam modicum formidarent. His ita peractis, cum comes Nivernensis et plurima pars exercitus ad sua redirent,² illustris dux Burgundiæ et reliqui magnates cum exercitu residuo ad extirpandam pravitatem hæreticam processerunt, et plura castra admodum fortia, sive amore sive timore, postmodum tradiderunt in manus Symonis comitis Montis-Fortis.

De nunciis cruce signatorum ad Tholosam destinatis.

Quoniam civitas Tholosana tanquam graviter polluta hujusmodi peste ex diu pessime diffamata fuerat, miserunt barones ad cives illius civitatis solennes nuncios, cum litteris suis, scilicet archiepiscopum³ Santionensem, episcopum⁴ Forulensem, vicecomitem Sancti Florentii, et dominum Accaldum de Busilone, mandantes eis ut traderent hæreticos civitatis exercitui cruce signatorum et bona eorum. Quod si forte dicerent ipsos non esse hæreticos, venient illi qui notati fuerant et nominatim expressi, coram omni exercitu fidem suam secundum Christianam consuetudinem purgaturi; et si hoc facere recusarent, excommunicaverunt⁵ per easdem litteras consules et consiliarios eorum, et totam villam Tholosanam cum appendiciis suis ecclesiastico subposuerunt⁶ interdicto.

¹ quæ] quas, MSS.

² redirent] redierunt, O. W.

³ Probably intended for the archbishop of Santiago (Compostella), as Saintes is only the see of a bishop.

⁴ Probably Bertrand IV., bishop of Fréjus.

⁵ excommunicaverunt] excommunicarent, W.

⁶ subposuerunt] So O. W.; subposuit, B. Here the old hand ends. The end of this page, and the two following, which are on an inserted leaf, are in the St. Alban's hand, probably Paris's own. The scribe had left off with the word ecclesiastico.

A.D. 1218. Sub¹ ejusdem anni curriculo, in æstate sequenti, subortus est in Francia error quidam a sæculis inauditus. Quidam enim puer, hoste humani generis procurante, qui vere puer ætate fuit et moribus pervilis, per civitates vadens et castella in regno Francorum, quasi a Deo missus, cantabat Gallice modulando, " Domine Jesu Christe, crucem sanctam nobis restitue," additis multis aliis adjectionibus. Et cum ab aliis pueris coetaneis videretur et audiretur, sequebantur eum infiniti; qui præstigio diabolico penitus infatuati, relictis patribus et matribus, nutricibus, et amicis universis, cantantes modo consimili quo eorum cantitabat pædagogus; nec eos poterat, quod mirum est dictu, vel sera retinere, vel parentum persuasio revocare, quin suum magistrum memoratum sequerentur versus mare Mediterraneum, quasi transfretaturi, processionaliter sed turmatim modulando progredientes; non enim poterat aliqua civitas eos præ multitudine jam comprehendere. Et eorum magister in currum ponebatur pallis adornato, stipatus custodibus circumstrepentibus etiam armatis, et sese turba comprimebat præ numerositate. Beatum enim se reputabat, qui de vestibus suis fila vel pilos discerptos poterat reportare. Antiquo igitur impostore Satana machinante, vel in terra vel in mari perierunt universi.

De morte Galfridi filii Petri justiciarii.

Death of Geoffrey Fitz-Peter, the justiciary. Anno vero sub eodem, Galfridus filius Petri, totius Angliæ justiciarius, vir magnæ potestatis et auctoritatis, in maximum regni detrimentum diem clausit extremum, secundo idus Octobris. Erat autem firmissima regni columna, utpote vir generosus, legum peritus, thesauris, redditibus, et omnibus bonis instauratus, omnibus Angliæ magnatibus sanguine vel amicitia confœderatus. Unde rex

¹ This paragraph is at the foot of the page in a different hand, and so also in C.

ipsum præ omnibus mortalibus sine dilectione formi- A.D. 1218.
dabat; ipse enim lora regni gubernabat. Unde post
ejus obitum facta est Anglia quasi in tempestate navis
sine gubernaculo. Cujus tempestatis initium fuit mors
Huberti Cantuariensis archiepiscopi, viri magnifici et
fidelis; nec post mortem istorum duorum potuit Anglia
respirare. Cum autem dicti Petri mors regi J[ohanni] Joy of
nunciaretur, cachinnando dixit; "Cum venerit in in- John at
his death.
"fernum, salutet Hubertum Cantuariensem archiepi-
"scopum, quem procul dubio ibi inveniet." Et con-
versus ad circumsedentes, subintulit dicens, "Per pedes f. 34.
"Dei nunc primo sum rex et dominus Angliæ."
Habuit igitur ex tunc potestatem liberiore juramentis
suis et pactis, quæ tamen ipso G[alfrido] dolente fece-
rat, contraire, et initæ pacis vincula, quibus se invol-
verat, denodare. Pœnituit igitur ipsum graviter et
amarissime, quod ad prædictæ pacis consensum incli-
naretur.

*Qualiter rex desperans miserit ad¹ admiralium
Murmelim.*

Misit² igitur nuncios secretissimos cum festinatione John sends
summa, videlicet Thomam de Herdintona et Radul- messengers
fum³ filium Nicholai milites et Robertum de Londoniis to the emir
clericum, ad admiralium Murmelium, regem magnum Moham-
Affricæ, Marrochiæ, et Hyspaniæ, quem vulgus Mira- med el
mumelinum vocat; significans eidem, quod se et reg- Nassir,
num suum libenter redderet eidem, et dederet et de- emperor of
ditum teneret ab ipso, si placeret ei, sub tributo. Nec Morocco,
non et legem Christianam, quam vanam censuit to offer
quens, legi Machometi fideliter adhæreret. him the
dicti nuncii secretius relaturi, ad curiam dictam audisset kingdom of
Angliæ tepuit. England

¹ B. repeats *ad*.

² This narrative will be found also
in the *Gesta Abbatum S. Albani*, i.
pp. 236-242 (Riley).

³ *Radulfum filium*
ten over an erae
hand. The w
Gesta Abbatum, i. p. 238.

A.D. 1213. pervenissent, invenerunt ad primam portam aliquot
 Account of milites armatos, introitum arctius custodientes, gladiis
 the em- evaginatīs. Ad secundum vero ostium scilicet palatii,
 bassy. plures invenerunt milites ad unguem armatos et prio-
 ribus elegantius, ensibus strictis ingressum diligenter
 custodientes, et, ut censi potuit, aliis fortiores ac nobi-
 liores. In ostio vero thalami inferioris, multo secun-
 dum apparentiam robustiores et ferociores, et plures
 prioribus. Cum autem pacifice introducti, ex licentia
 ipsius admiralii quem regem magnum vocant, ipsi
 nuncii et vice domini sui, regis scilicet Angliæ, reve-
 renter salutassent, exposuerunt causam adventus sui
 plenius, cartam regiam ei porrigentes; quam quidem
 interpret, qui præsens vocatus aderat, evidenter pate-
 fecit. Quo intellecto, rex librum quem inspexerat
 clausit; sedit enim ad pulpitum suum studens, vir
 ætate et statura mediocris, et gestu maturus et verbis
 facundus et circumspectus. Et cum paulisper quasi
 secum deliberans respondisset, modeste dixit: "Modo
 " inspexi librum in Græco scriptum cujusdam Græci
 " sapientis et Christiani, nomine Pauli, cujus actus et
 " verba mihi optime complacent, et accepto; unum
 " tamen de ipso mihi displicet, quod in lege sub qua
 " natus erat non stetit, sed ad aliam tanquam transfuga
 " et inconstans avolavit. Et id dico de domino vestro
 " Anglorum rege, qui relictæ piissimæ et mundissimæ
 " lege Christianorum sub qua nascebatur, cereus et in-
 " stabilis gliscit transmeare." Et addidit, "Novit qui
 " nihil ignorat Deus omnipotens omnium Creator, si
 " exlex essem, illam præ omnibus eligerem, et ac-
 " mum regis amplexarer." Postea vero sciscitabatur, cujus
 idus Octobris esset rex Angliæ et regnum ejus; respondit
 pote vir gen-
 et omnibus tatis regibus magnis procreatus, terra ejus
 tibus sanguis et suis contenta bonis, culturis, pascuis,
 ————ilvis abundat. Ex ea etiam omne genus

Geoffrey
 Fitz-Peter,
 the justi-
 ciary.

† This paragraph is in *edio* conflati li eliquatur. Gens nostra
 also in C.

" speciosa et ingeniosa tribus pollet idiomatibus eru- A.D. 1213.
 " dita, scilicet Latino, Gallico, et Anglico, et omni arte Account of
 " liberali et mechanica plenius erudita. Veruntamen John's em-
 " vinearum aut olivarum copiam ex se terra nostra non bassy to
 " producit vel abietum, sed ea ex vicinis regionibus the emir of
 " commercio sibi acquirit abundanter; aer salubris et Morocco.
 " temperatus; inter occidentem sita et septentrionem,
 " ab occidente calorem, a septentrione sumens frigidita-
 " tem, temperiem sortitur gratissimam. Undique mari
 " vallatur, unde insularum regina meruit appellari.
 " Regnum etiam ab inuncto et coronato gubernatum,
 " ab antiquo liberum esse dinoscitur et ingenuum, ad
 " nullius præterquam Dei spectans dominationem. Ec-
 " clesia etiam et nostræ cultus religionis plus quam in
 " aliqua mundi parte ibidem prosperatur, et Papalibus
 " ac regiis legibus pacifice gubernatur." Tracto igitur
 ab alto præcordiali suspirio, respondit rex; " Nunquam
 " legi vel audiui, quod aliquis rex, tam prosperum reg-
 " num possidens subjectum et obediens, suum sic vellet
 " sponte pessundare principatum, ut de libero faceret
 " tributarium, de suo alienum, de felici miserum; et
 " se alterius tanquam sine vulnere victum dedere
 " voluntati. Quinimmo de multis legi et audiui, quod
 " multi sanguinis effusione et profluvio sibi libertatem,
 " quod laudabile fuit, comparent; modo autem audio,
 " quod dominus vester miser, deses, et imbellis, qui
 " nullo nullior est, de libero servus fieri desiderat, qui
 " vere miser est, immo miserrimus nullique miserabilis."
 Postea vero, sed cum contemptu, inquisivit cujus ætatis
 esset, staturæ, ac strenuitatis. Cui responsum est,
 " quod ætate fuit quinquagenarius, et omnino canus,
 " corpore fortis, nec procerus, sed potius compactus, et
 " formæ ad robora convenientis." Quod cum audisset
 rex, respondit; " Virtus ejus juvenilis ac virilis tepuit.
 " jam et refrigescit. Infra decennium, dato quod tam
 " [diu]¹ victurus sit, virtus ejus deficiet, antequam ar-

¹ *diu* is also omitted in the *Gesta Abbatum*, i. p. 238.

A.D. 1213. "duum quid consummasset, si nunc inciperet in defectum
 "declinare,¹ nec aliquid valeret. Quinquagenarius enim
 "decidit occulte, sexagenarius manifeste. Pacem de
 "cætero sibi adquirat et quiescat." Colligens igitur
 omnia inquisita et responsa nunciorum, post parvum si-
 lentium, facta subsannatione in signum magnæ indigna-
 tionis, sprexit ille admiralius regem Johannem dicens,
 "Nullus est rex ille, sed regulus jamjam desipiens et
 "senescens, nec curo de eo; indignus est mihi confœ-
 "derari." Et conspiciens Thomam et Radulfum torvo
 vultu, ait, "Non redeatis iterum ad meam præsentiam,
 "nec videant oculi vestri amplius faciem meam. Fama,
 "sed potius infamia domini vestri jam apostatæ desi-
 "pientis, foetorem exhalat in conspectu meo teterri-
 "mum." Recedentibus igitur cum rubore nunciis, in-
 tuebatur rex ille sive admiralius Robertum clericum,
 qui tertius erat nunciorum, qui parvus erat et niger,
 unum brachium longius habens reliquo, et digitos in-
 ordinatos, scilicet duos sibi coherentes, et faciem Ju-
 daicam. Perpendens igitur rex, quod tam despicabilis
 persona ad tam arduum negotium declarandum non
 destinaretur, nisi saperet ut callidus et intelligeret;
 videns ejus coronam et tonsuram, et inde discernens
 quod esset clericus, jussit eum ad se evocari; quia aliis
 loquentibus adhuc tacuerat, stans remotus. Ipso igitur
 retento et spretis aliis, rex cum eo multa loquebatur
 secretius, quæ postea ipse Robertus amicis suis pate-
 fecit. Inquisivit autem dictus rex ab eodem, si rex
 Angliæ J[ohannes] aliquibus polleret moribus, et si
 liberos strenuos procreasset, et si potens esset in vi
 generativa. Addiditque, quod si Robertus super his in-
 terrogatis mentiretur, nunquam, præcipue clerico, alicui
 crederet Christiano. Tunc Robertus sub attestazione legis
 Christianæ se promisit ad omnia interrogata veraciter
 responsurum. Dixit igitur assertive, quod "potius
 "tirannus fuit quam rex, potius subversor quam

The emir
 especially
 remarks
 on Robert
 of London,

f. 34 b.

who gives
 him a true
 account of

¹ *declinare*] *declinaret*, MSS.

" gubernator, oppressor suorum et fautor alienorum, A.D. 1213.
 " leo suis subjectis, agnus alienigenis et rebellibus; ^{John's character,}
 " qui per desidiā suā Normanniæ ducatum et alias
 " multas terras amiserat; et insuper Angliæ regnum
 " amittere vel destruere sitiebat; pecuniæ extortor
 " insatiabilis, possessionum suorum naturalium invasor
 " et destructor; paucos vel potius nullos strenuos
 " generavit, sed patriissantes. Sponsam habet sibi ^{and of his}
 " exosam et ipsum odientem, incestam, maleficam, et ^{queen.}
 " adulteram, et super hoc sæpius convictam; unde
 " rex sponsus ejus comprehensos laqueo jussit super
 " stratum ejus ¹ suffocari. Ipse rex nihilominus
 " multos procerum suorum et etiam consanguineos
 " zelotipavit violenter, et filias corrumpit nobiles ac
 " sorores. In cultu autem Christiano, prout audistis,
 " fluctuans et diffusus." Hæc cum audisset rex admi-
 " ralius, non tamen sicut prius ipsum sprexit, sed detes-
 " tabatur et in sua lege maledixit et ait, " Quare per-
 " mittunt miseri Anglici talem super se regnare et
 " dominari? vere effeminati sunt et serviles." Re-
 " spondit Robertus, " Patientissimi hominum sunt Anglici,
 " donec supra modum offendantur et damnificentur.
 " Nunc autem sicut leo vel elephas, cum læsum se
 " senserit vel cruentum, irascuntur, et excutere colla
 " de sub jugo opprimentis, etsi sero, proponunt et
 " conantur." Et cum hæc omnia ipse rex admiralius
 " audierat, Anglorum nimiam redarguit patientiam; quam
 " formidolositatem recta interpretatione fuisse interpre-
 " asseruit, qui ad omnia præsens extiterat. Multos autem
 " præter hos tractatus et confabulationes habuit idem
 " rex cum eodem R[oberto], quas postea amicis plenius
 " in Angliā declaravit. Collatis igitur ipsi R[oberto] ^{Gifts of the emir to Robert.}
 " muneribus preciosis in auro et argento, gemmis variis
 " et oloericis, ipsum in pace dimisit. Recedentes autem
 " nuncios alios nec salutavit, nec aliquibus respexit
 " donativis, nec ipsum regem Angliæ J[ohannem] salu-
 " tavit nec muneribus honoravit.

¹ *laqueo* is erroneously repeated in the MS.

A.D. 1218. Cum autem ad propria remeassent nuncii, et quæ
 Grief of viderant et audierant domino suo renunciassent, doluit
 John at dominus eorum rex J[ohannes] vehementer usque ad
 the failure spiritus amaritudinem, quod sic ab ipso rege admiralio
 of his contempnabatur, et quod in proposito suo impediabatur.
 embassy. Robertus autem de extraneis donis sibi collatis regem
 liberaliter respexit, ut saltem sic perciperet quod
 favorabilius aliis audiretur, licet primo repulsus tacuisset.

He gives
 to Robert
 the custody
 of St. Alban's
 abbey.

Robert's
 stories
 of this
 embassy
 heard
 by Paris
 himself.

Unde ipse rex ipsum plus aliis honoravit, et quasi pro præmio custodiam abbatiæ Sancti Albani, quamvis non vacaret, improbus exactor concessit, ut sic de alieno clericum suum fidei transgressor remuneraret. Ipse igitur Robertus, inconsulto, immo potius invito, abbate qui pro tempore fuit, videlicet Johanne de Cella, viro religiosissimo et literatissimo, omnia quæ in ecclesia et curia fuerunt pro libitu dirupit¹ et sibi appropriavit. Et in qualibet balliva, quas obedientias appellamus, constituit maxime in janua janitorem, omnium diligentem exploratorem et protervum; unde plus quam mille marcas ab eadem domo astute nimis emunxit R[obertus] clericus memoratus. Hic tamen quosdam abbatis ministros præcipuos cum quodam Sancti Albani monacho, videlicet dominum Laurentium senescallum militem, et Laurentium clericum, et magistrum Walterum monachum pictorem dilexit et habuit familiares; quibus gemmas suas et alia secreta revelavit, sibi a dicto admiralio collata, et dicta, audiente Mathæo qui et hæc scripsit, enarravit.

Ex tunc cogitavit rex J[ohannes] Angliam Papæ subicere.

John's
 knowledge
 of the
 Pope's am-

Ex tunc igitur rex J[ohannes] præconceptum propositum suum, a quo credidit resiluisse,² et suam cœpit conditionem deteriorare, et deterioratam in perniciem regni

¹ *dirupit*] dirrupuit, B.

² *resiluisse*] So corrected in the margin; the text has *resilire*.

solidare. Oderat quippe, quasi virus vipereum, omnes regni generosos, præcipue tamen Saerum de Quency, Robertum filium Walteri, et Cantuariensem archiepiscopum S[tephanum]. Noverat autem et multiplicitate didicerat experientia quod Papa super omnes mortales ambitiosus erat et superbus, pecuniæque sititor insatiabilis, et ad omnia scelera pro præmiis datis vel promissis cereus¹ et proclivus. Missis igitur sub omni festinatione nunciis, magnam thesauri ipsi summam transmisit; et promisit ampliorem, spondiditque suum se esse et semper fore subjectum tributarium et vassallum voluntarium, ea conditione, ut, nacta subtiliter occasione, Cantuariensem archiepiscopum confundere niteretur, et barones Angliæ, quos prius foverat, excommunicaret. Et hoc sitienter desiderabat, ut in excommunicatos exhæredando et incarcerationando et necando posset malignari. Quæ igitur nequiter subarraverat, nequius, ut in sequentibus dicetur, solidavit.

A.D. 1213.
bition induces him to offer him a bribe to confound the archbishop and excommunicate the barons.

Rex J[ohannes] jam, cœpit de fide male sentire et loqui.

Diebus quoque sub eisdem adeo desipiebat rex J[ohannes], ut de mortuorum resurrectione futura et aliis fidem Christianam contingentibus male sentiret, et quædam irrecitabilia diceret deliramenta, quorum unum duximus rememorandum. Contigit ut, venatu capto cervo quodam pinguissimo, in præsentia regis cum excoriaretur, rex ridens et deridens diceret, "O quam prospere vixit iste, nunquam tamen missam audivit!"

Unbelief and ribaldry of John.

Admiralius Murmelinus victus aufugit.

Per idem quoque tempus, ipse² rex sive admiralius Murmelinus, de quo supradictum est, cum infinito

Invasion of Spain by the emir of Morocco

¹ *cereus et proclivus*] cereû et proclivû, B.

² *ipse . . . Murmelinus*] For this C. has only *admiralius*.

A.D. 1213. quem conflaverat exercitu, non sine, ut dicitur, regis
and his J[ohannis] assensu, fines Hispaniæ potenter disposuit
defeat by J[ohannis] occupare; cui magnam audaciam contulerat nutans fides
the king J[ohannis] supradicti et regni ejus interdictum.
of Arragon regis J[ohannis] Quod cum cognoverunt reges Hispaniæ Christiani, additis
[at Navas quibusdam prælatis, viriliter restiterunt, et victum dis-
de Tolosa]. sipato exercitu suo a finibus suis fugaverunt, et primo-
genitum filium suum capto regali vexillo interemerunt.
The latter's Ubi rex Arragonum immortalem laudem promeruisset,
unjust de- si non in superbiam elatus statim a Symone de Monte
mand of Forti totam terram quam super Albigenes adquisierat
the country de se tenendam, contra prohibitionem Papæ qui id idem
of the Al- postulaverat, procaciter exegisset, unde guerram gravem
bigensis. sibi suscitavit.

De morte regis Arragonum.

Attack by
Peter II.,
king of
Arragon, on
the castle
of Muret.

f. 85.

His quoque temporibus, post dicti regis Arragonum coro- This is the
nationem ab Innocentio Papa factam Romæ, et inhibitionem letter of
districtam¹ ne inimicis fidei² auxilium vel favorem præstaret, the prelates
spretâ patris correptione, post victoriam de admiralio engaged,
M[urmelino] obtentam, cœpit recalcitrare, nocens quantum given by
potuit Simoni memorato. Hæreticis utique Albigenisibus Peter of
confœderatus, associatis sibi comitibus³ Fugis⁴ et Covenarum⁵ Vaux Cer-
cum civibus Tholosanis, Rogero quoque de Beders cum suis nay, His-
Bederanis et de comprovincialibus innumeris convo- toria Albi-
catis, exercitu magno congregato, feria tertia post Natale gensium,
beatæ Mariæ Murelli castrum obsedit. Quo audito, patres lxxiii. (Re-
venerabiles Tholosanus,⁶ Nemausensis,⁷ Agathensis,⁸ Biterensis,⁹ cœcil des
Uoicensis,¹⁰ Lothevensis,¹¹ Carcasonensis,¹² et Elmensis,¹³ nec Hist. des
Gaules,
Migne, cœcilii. col. 674.)

¹ *districtam*] districtissimam, O. W. The beginning of this chapter has been considerably abridged by Paris, in order to get the same amount of matter into the page. Paris's additions are not in the original letter.

² O. W. add *consilium*.

³ O. W. add *Tholosano*.

⁴ Raymond Roger, count of Foix.

⁵ Bernard IV., count of Comenges. C. has *convenit*.

⁶ Fulk.

⁷ Arnald I., bishop of Nîmes.

⁸ Raimond II., bishop of Agde.

⁹ Bertrand I., bishop of Beziers.

¹⁰ Raimond IV., bishop of Uzès.

¹¹ *Lothevensis . . episcopi*] Lodo-
vensis et Covenarum episcopi, O. W.
Lothevensis is Peter IV., bishop of
Lodève.

¹² Guy.

¹³ Raimond III., bishop of Elne.

Peter of non Magalonensis¹ episcopi, et de Claraco² et Magna-villa³ et A.D. 1213.
 Vaux Cer- Sancti Egidii⁴ abbates, et alii multi præclari viri, quos The crusad-
 nay, lxxvii. archiepiscopus Narbonensis,⁵ Apostolicæ sedis tunc legatus, ing forces
 (Brial, xix. propter sanctæ crucis⁶ negotium fecerat congregari, una cum under
 p. 88.) Simone [comite] Montis Fortis et exercitu cruce signatorum iter Simon de
 arripiunt ad obsessum castrum viriliter succurrendum. Et cum Montfort
 die Martis infra octavas supradictas venissent ad castrum quod march to
 dicitur Savardunum, miserunt nuncios episcopi memorati ad its relief.
 capitaneos qui in obsidione castri Murelli erant, dicentes se ad hoc
 venire ut cum eis de pace tractarent, unde⁷ sibi dari ducatum
 securum petebant. In crastino autem, quia res sic exigebat,
 exercitus cruce signatorum a Savarduno recedens festinavit
 ad Murelli succursum celeriter advenire. Episcopi vero præ-
 dicti morari proposuerant apud quoddam castrum Alta-ripa⁸
 vocatum, quod medium inter Savardunum⁹ et Murellum distat
 ab utroque duabus leucis, ut ibi missos nuncios expectarent.
 Qui ibidem ad episcopos redeuntes dixerunt ex parte regis Arra-
 gonum quod ducatum non præberet eis; quia cum tanto exercitu
 advenerant, quod non indigebant conductu. Verum hæc audi-
 entes episcopi Murellum cum exercitu cruce signatorum intra-
 verunt die Mercurii intra octavas memoratas. Et sollicitudine non
 pigra¹⁰ duos viros religiosos ad regem et cives Tholosanos desti- Their
 narunt; qui a rege tale cum derisione habuerunt responsum, summons
 quod propter quatuor ribaldos, quos episcopi secum adduxerant, to the
 petebant habere colloquium cum ipso. Tholosani vero prædictis king of
 nunciis responderunt, quod regi Arragonum erant confederati, Arragon
 et nihil facerent nisi regis tantummodo voluntatem. Quod and the
 cum redeuntes nuncii episcopis retulissent, idem episcopi cum citizens of
 abbatibus discalciati ad regem venire proposuerunt. Sed cum Toulouse.
 adventus eorum in hunc modum regi nunciatus fuisset, jannis
 patefactis, cum comes Montis Fortis ac cruce signati inermes
 essent, pro eo quod episcopi de pace loquerentur, hostes Dei
 fraudulentè ac superbe vicum subintrare cum impetu attempta-
 runt; sed per Dei gratiam a suo fuerunt desiderio defraudati.
 Quorum superbiam comes et cruce signati videntes, per cordis

¹ William III., bishop of Maguelonne.

² Peter, abbat of S. Pierre de Clairac, dioc. Agen.

³ Raimond II., abbat of S. Martin and Majan, Ville Magne, l'Argentièrè.

⁴ Egidii] Tiberii, W. Tyberii, O. The abbat of S. Giles was Poncius.

⁵ O. W. ins. et.

⁶ Here begins a fresh hand, of the distinct St. Alban's character. And there are from this point changes in the text of Wendover as well as additions in the margin.

⁷ unde] unum, B.

⁸ Haute-rive.

⁹ Saverdun.

¹⁰ pigra] pigri, B. O. W.

A.D. 1213. contritionem et oris confessionem salubriter a peccatis mundati, armis se viriliter accinxerunt. Venientesque ad episcopum Tholosanum, qui auctoritate domini Narbonensis jure legationis hoc¹ officio fungebatur, exeundi licentiam contra hostes fidei humiliter postularunt. Qua, quoniam negotium in arcto erat constitutum, concessa, in nomine Sanctæ Trinitatis, tribus dispositis aciebus, exierunt; hostes vero fidei e contrario multas habentes acies jam muniti² armis tentoria sunt egressi; quos, licet multos nimis respectu cruce signatorum, olientes Christi, de Ipsius auxilio confidentes, armati virtute ex alto, viriliter sunt aggressi. Per exploratores noverat comes S[imon] quod rex Arragonum se paravit, tam securus fuit ut ad mensam sederet pransurus; unde comes jocosè dixit super hoc certificatus cum exiret, "Certe serviam ei de primo ferculo." Unde primus vel de primis unus rex ipse Arragonum gladio transfossus, antequam tres buccellas panis deglutiret, interemptus occubuit. Statimque virtus Altissimi per manus servorum suorum³ hostes suos confregit, eos comminuens in momento. Terga enim vertentes, in fugam versi⁴ sunt, tanquam pulvis ante faciem venti, contriti; alii mortis discrimen fugientes evaserunt; alii gladios evitantes, aquæ periculo perierunt; nonnulli autem in ore gladii perierunt.⁵ De illustri quoque Arragonum rege, qui cum interfectis occubuit, plurimum dolendum est; qui hostibus fidei conjunctus ecclesiam catholicam improbe perturbavit. Certus interfectorum numerus nullatenus scribi potuit; de militibus autem cruce signatis unus solus cum servientibus paucis occubuit. Facta est autem hæc belli congressio feria sexta post octavas Nativitatis beatæ Mariæ, anno Domini m.ccxiii., mense Septembri. m÷

Death of
the king of
Arragon.

Victory of
Simon de
Montfort.

Sept. 20.

(Not in the
letter.)

Id. p. 89.

De adventu Nicolai Thusculanensis episcopi et Apostolicæ sedis legati in Angliam.

Arrival of
Nicholas,
bishop of
Tusculum,
the legate,
in England.
Eodem anno, circa festum Sancti Michaelis, venit in Angliam Nicolaus Thusculanensis episcopus et Apostolicæ sedis legatus, ut dissensiones inter regnum et sacerdotium auctoritate Apostolica reformaret. Et licet terra interdicta fuisset, ubique tamen cum processione solemnī et cantuum modulīs et indumentis festivis honorifice receptus est. Cumque ad Westmonasterium pervenisset, Willelmum⁶ abbatem, [de] dilapida-

He deposes
[Ralph],

¹ hoc] hic, O. W.
² muniti] munita, B. O. W.
³ suorum] om. O.
⁴ versi] compulsi, O. W.

⁵ perierunt] fuerunt devorati, O. W.

⁶ Sic, erroneously for Radulphum. See below, p. 576.

tione et incontinentia a monachis suis accusatum, ilico degra- A.D. 1213.
davit. Venerunt autem ad eum¹ Oxoniæ burgenses, quorum abbat of
instinctu et præsumptione duo clerici, de quibus superius² fe- Westmin-
cimus mentionem, suspensi fuerant, absolutionem postulantes. ster.
Quibus indicta poenitentia, inter cætera præcepit ut ad singu- The Ox-
las civitatis ecclesias, depositis indumentis pedibusque nudis, ford towns-
flagella portantes in manibus, euntes, a presbiteris parochianis men come
absolutionis beneficium cum psalmo quinquagesimo impetra- to beg ab-
rent. Nec licuit eis nisi diebus singulis singulas petere eccle- solution.
sias, ut tam ipsi quam alii talia præsumere formidarent.

Legatus itaque cum septem tantum equitaturis in Angliam
veniens, [cum] quinquaginta in brevi et familia multa nimis sti-
patus incessit. Conveniente tandem archiepiscopo Cantuariensi
cum episcopis et magnatibus regni Londoniis in præsentia regis
et cardinalis, tractatum est ibidem per triduum inter regnum et
sacerdotium de damnis episcoporum et ablatiis,³ facta ex parte
regis oblatione episcopis præfatis ad plenariam restitutionem
centum milium marcarum argenti continuo numerandarum. *Concilium
de restitu-
tione faci-
enda spo-
liatis.*
Et si post inquisitionem investigari possit, custodes ecclesi- *Nota
summam.*
arum aliosve regis ministros amplius abstulisse, juratoriam
optulit rex et fidejussoriam cautionem, quod pro episcoporum
et ipsius legati arbitrio infra sequens Pascha satisfactionem
plenam omnibus faceret ablatorum. Ad hoc autem legatus
consensit, volens instanter hoc fieri; indigne ferens quod non
statim suscepta fuit oblatio. Unde protinus suspicatum est,
legatum plus æquo parti regiæ consentire. Episcopi quoque
negotium protrahentes oblati conditionibus obviabant, habito
consilio ut prius inquirerent de ablatiis et damnis, et summam
diligentius inquisitam regi ostenderent, et sic simul acciperent
quod quærebant. Audiens itaque rex dilationem sibi dilectam,
præbuit ilico consensum. Et sic eo⁴ die infecto negotio reces-
serunt.

*Ut rex Johannes coronam cum regnis Angliæ et Hyberniciæ in
manus legati resignaverit.*

Veniente vero die crastina, convenerunt omnes iterum ad Second
Sanctum Paulum in ecclesia cathedrali, ubi post multos et council in
varios de interdicti relaxatione tractatus ante majus altare St. Paul's,
coram clero et populo exacta est a rege et innovata illa non at which
formosa sed famosa subjectio, qua, in manum domini Papæ signs his
diademate cum regno resignato, tam dominium Hyberniciæ crown, and

¹ O. W. ins. *ibidem*.

² i.e. pp. 525, 526.

³ *ablatiis*] *abbatis*, B.

⁴ *eo die*] *cotidie*, C.

A.D. 1213. quam regnum subdidit Anglicanum. Carta quoque regis, de subjects his qua superius diximus, quæ prius cera signata fuerat et Pandulfo kingdom to tradita, nunc auro bullata est, et legato ad opus domini Papæ the Pope. et Romanæ ecclesiæ resignata. Super ablatorum vero restitu-

f. 35 b. Cumque die jam prælibato omnes ut superius convenissent, rex die illa non comparuit, sed die tertia apud Walingeford iterum pariter convenerunt. Ubi rex ut supra de omnibus ablatiis episcopis et aliis universis se satisfacturum grateranter spopondit; sed hoc illis, quorum castella diruta, domus sub- John meets the bishops at Walling- versæ, pomeria cum nemoribus succisa fuerant, parum vide- fford, and then at Reading, respecting the restora- tion of the confiscated property. batur. Unde rex et episcopi in hoc pariter consenserunt, ut in arbitrio quatuor baronum se ponerent, et sic ipsorum iudicio satisfaceret¹ universis. Convenerunt iterum rex cum legato, archiepiscopus cum episcopis, magnatibus, ac omnibus viris religiosiis ad interdicti negotium contingentibus, apud Redin- gum octavo idus Decembris; ubi singuli cartam porrexerunt in publicum, omnium ablatorum pariter et damnorum summam continentem. Sed legato regi favorem præbente, solutio om- nium dilationem accepit; excepto² quod archiepiscopus et epi- scopi dudum ab Anglia proscripti ibidem quindecim milia marcas argenti perceperunt.

Qualiter Innocentius Papa Nicholao Tusculanensi pro vacantibus ecclesiis in Anglia scripserit.

Letter of Innocent III. to the legate, directing him to fill up the vacant sees and abbeys. Eodem tempore Innocentius Papa Nicholao Apostolicæ sedis legato literas sub hac forma direxit: "Cum non possit eccle- tiæ Epist. xvi. 138. siis Dei melius provideri, quam si eis pastores præficiantur (Migne, ccxvi. col. 928.) idonei, qui non tam præesse cupiant quam prodesse; frater- nitati tuæ, de qua plenam fiduciam optinemus, per Apo- stolica scripta mandamus, quatinus episcopatus et abbatias Angliæ nunc vacantes facias cum tuo consilio de personis idoneis per electionem vel postulationem canonicam ordinari, quæ non solum vita sed et scientia sint præclaræ, verum etiam regi fideles et regno utiles, necnon ad auxilium et consilium efficaces, assensu regio requisito. Cum ergo vacantium ecclesiarum capitulis nostris literis demus in man- datis ut tuo consilio acquiescant, tu Deum habens præ oculis consulas super hoc viros providos et honestos, qui plene norint merita personarum, ne te cuiusquam astutia circum- veniri contingat. Si qui vero contradictores fuerint vel rebelles, tu eos per censuram ecclesiasticam, appellatione

¹ *tertio*] secundo, O.

² *satisfaceret*] *satisficeret*, O. W.

³ O. W. *ins. eo.*

" remota, compellas. Datum Laterani, kalendis Novembris, A.D. 1213.
" pontificatus nostri anno decimo sexto."

Legatus quoque cum hujusmodi autenticum a domino Papa *Nota su-*
accepiisset, factus de rege tyrannus, spreto archiepiscopi et *perbiam et*
episcoporum regni consilio, cum clericis regis et ministris ad *tyrannidem*
vacantes accedens ecclesias, ordinationes earum, secundum *Nicholai*
antiquum Angliæ abusum, de personis minus idoneis celebrare *legati.*
præsumpsit. Nonnullos vëro diversi ordinis, pro gravamine
manifesto ad audientiam summi pontificis appellantes, suspensos
ad curiam Romanam destinavit. Quibus adeo se inhumanum
exhibuit, quod de rebus propriis nec quidem denarium unum
ad expensas itineris portare permisit. Parrochiales insuper
ecclesias in locis diversis vacantes clericis suis distribuit,
patronorum consensu minime requisito, unde multorum indig-
nationem et multorum maledictionem pro benedictione prome-
ruit, dum justiciam in injuriam, judicium in præjudicium
commutavit.

*De appellatione Cantuariensis archiepiscopi pro ordinatione
vacantium ecclesiarum.*

Anno Domini mccciv. Rex Anglorum Johannes ad Natale John at
curiam suam tenuit apud Windleshores; ubi multa magnatum¹ Windsor.
suorum multitudini festiva distribuit indumenta. Deinde post The arch-
octavas Epiphaniæ convenerunt apud Dunestapliam S[tephanus] The arch-
Cantuariensis archiepiscopus cum suis suffraganeis, ut de his suffra-
negotiis ecclesiis Anglicanæ tractarent ibidem. Molestè enim gans meet
supra modum ferebant, quod legatus supradictus,² ut prædixi- at Dunsta-
mus, illis inconsultis, regiis favens voluntatibus, in ecclesiis va- ble.
cantibus prælatos minus sufficientes posuerat, intrusione magis
quam electione canonica. Tandem cum hinc inde varia sorte
tractassent, archiepiscopus Cantuariensis duos clericos apud
Burtonam super flumen Trente, ubi tunc legatus erat, misit,
qui eidem ex parte domini Cantuariensis interposita appella- Their ap-
tione prohibuerunt, ne contra dignitatem suam, ad quam peal to the
ordinatio ecclesiarum suæ diocesis de jure spectabat, prælatos Pope
in ecclesiis vacantibus instituere præsumeret. Legatus autem, ³ against the
appellationi factæ non deferens, misit assensu regio Pandulph to
furnum jam sæpe dictum ad curiam Romanam, ut archiepiscopi Rome
et episcoporum propositum irritaret. Quo cum pervenisset, against the
famam archiepiscopi Cantuariensis in conspectu summi ponti- appeal.

¹ magnatum suorum multitudini] magnatibus suis, O. W.

² supradictus] sæpedictus, O. W.

³ autem] quoque. O. W.

A.D. 1214. fœcis non mediocriter denigravit; regem quoque Anglorum tantis ibidem extulit laudum præconiis, asserens se regem tam humilem tamque modestum eatenus non vidisse, ut in oculis domini Papæ idem rex gratiam admirabilem optineret. Restitit autem Pandulfo ibidem magister Simon de Langetune, frater archiepiscopi Cantuariensis; sed quoniam carta regis auro bullata domino Papæ de subjectione et tributo regni Angliæ et Hybernæ a prædicto Pandulfo nuper delata fuerat, magister Simon in suis contradictionibus non potuit exaudiri. Asserebat præterea Pandulfus memoratus in præsentia domini Papæ archiepiscopum et episcopos in exactione et ablatorum restitutione tempore interdicti nimis esse rigidos et avaros, quodque ipsum regem et regni libertates plus æquo deprimebant. Et sic propositum archiepiscopi et episcoporum ad tempus accepit dilationem.

Simon
Langton
opposes
Pandulph
at Rome,
but is not
heard.

Rex Johannes transfretavit in Pictaviam.

Eodem anno rex Anglorum Johannes misit principibus militiæ suæ qui erant in Flandria pecuniam magnam nimis, ut regem Francorum inquietarent, et terras cum castris incursione bellica devastarent. At illi, regis exhortationibus obtemperantes, terram comitis¹ de Gysnes fere totam ferro flammisque discurrentibus contriverunt, castrum de Bruncham obsidentes prostraverunt, ubi milites et servientes multos ad deditionem compulsos in vinculis abduxerunt; Arriam² quoque obsidione vallantes, subjugaverunt et igne combusserunt. Castrum autem de Liens³ per insultum ceperunt, et multos ibidem peremerunt, et nonnullos captos in carcerem detruserunt, terramque Lodowici filii regis Francorum in partibus illis gravi depopulatione affixerunt. Rex autem Johannes, in die Purificationis beatæ Mariæ missis Romam pro relaxatione interdicti nunciis, apud Portesmuhe regina comite naves ascendit, et infra dies paucos in⁴ manu forti et exercitu magno applicuit apud Ruppellam; quo audito, venerunt ad eum multi barones Pictaviæ et fidelitatem ei juraverunt. Deinde rex, in brachio⁵ extento progrediens, plurima castella inimicorum suorum potenter subjugavit. Sed quæ ibi gesta sunt, qui plenius nosse desiderat, literas, quas justiciariis suis de scaccario direxit, legere non omittat:

John
crosses
from Ports-
mouth, and
lands at
Rochelle.

¹ Arnulf II.

² Aire.

³ Lens.

⁴ in . . . magno] cum ingenti exercitu, O. W.

⁵ brachio extento] manu forti, O. W.

Epistola regis Johannis de actibus suis in Pictavia.

A.D. 1214.

"Johannes Dei gratia, etc. Sciatis quod cum instaret ter-
 minus trengarum, quas concesseramus comitibus Marchiæ¹ Letter of
 "et de Augi,² nec invenissemus in eis pacem nobis expedientem, John to
 "transtulimus in³ die Veneris proxima ante Pentecosten the justices
 "cum exercitu nostro usque Meirevent, castrum Galfridi de giving an
 "Lezinan; et licet crederemus⁴ quod capi non posset per account of
 "insultum, in crastino tamen, in vigilia scilicet⁵ Pentecostes, his opera-
 "solo insultu a mane usque ad horam primam illud cepimus tions in
 "violenter. Die vero Pentecostes obsedimus aliud castrum f. 86.
 "ipsius G[alfridi], quod Novent⁶ dicitur, incluso in eo ipso⁷
 "G[alfrido] cum duobus filiis suis; et cum jam per tres dies
 "usi fuimus continua petrariarum nostrarum verberatione, in
 "tantum ut immineret nobis oportunitas captionis ipsius⁸
 "castri, venit ad nos comes de Marchia, efficiens quod dictus
 "G[alfridus] se reddidit in misericordiam nostram, cum duo-
 "bus filiis suis et castro suo et omnibus quæ in eo⁹ erant. Et
 "dum adhuc ibi fuimus, nunciatum fuit nobis quod filius regis
 "Franciæ Lodowicus quoddam castellum ipsius G[alfridi] ob-
 "sederat, quod Muncuntur dicitur. Quibus auditis, nos statim
 "versus partes illas divertimus, ut ei occurreremus, ita quod
 "in die Sanctæ Trinitatis fuimus apud Parthenai, ubi comes de
 "Marchia, comes de Augi, ad nos venerunt cum dicto G[alfrido]
 "de Lezinan, facientes nobis homagium et fidelitatem. Et
 "quia prius tractatum erat inter nos et comitem Marchiæ de
 "filia nostra Johanna filio suo danda in uxorem, id ei conces-
 "simus, licet rex Francorum eam ad opus filii sui peteret, sed
 "fraudulenter. Memores enim fuimus neptis¹⁰ nostræ, Lodowico
 "filio regis Franciæ datæ, et illius rei eventus; sed utinam det
 "nobis Deus majorem de hoc maritaggio proventum, quam de
 "illo fuimus consecuti. Nunc autem gratia Dei data est
 "nobis oportunitas, ut extra Pictaviam in capitale inimicum
 "nostrum regem Francorum insurgamus. Et hæc vobis
 "mandamus, ut de successibus nostris gāudeatis. Teste me
 "ipso apud Parthenai, anno regni nostri decimo sexto."

Eodem tempore obiit Gilebertus Rofensis episcopus, octavo Death of
 kalendas Julii. Gilbert,
 bishop of
 Rochester.

¹ Hugh (IX.) de Lusignan.² Raoul d'Issoudun, Count of Eu.³ in] nos, O. W.⁴ crederemus] crederetur a pluri-
bus, O. W.⁵ scilicet] videlicet, O. W.⁶ Sic MS. Probably for *Vovent*,i.e. Vouvant, near Mervant. Bré-
holles, Transl. of Matt. Par. ii. p. 509.⁷ ipso] dicto, W.; ducto, O.⁸ ipsius castri] castri predicti, O.
W.⁹ eo] illo, O. W.¹⁰ Blanche of Castile.

A.D. 1214.

Epistola Innocentii Papæ pro relaxatione interdicti.

Letter of Pope Innocent III. to the legate, directing him to relax the interdict when the king has paid the amount promised, and given security for future payments.

Circa dies istos Papa Innocentius Nicholao Tusculanensi episcopo pro relaxatione interdicti scripsit in hæc verba: "Innocentius¹ episcopus, etc. Venerabilis frater noster J[ohannes] Norewicensis episcopus, et dilectus filius noster R[icardus] de Marisco archidiaconus Northanhumbriæ, et nobiles viri Thomas de Herdintune et Adam, nuncii carissimi in Christo filii nostri J[ohannis] regis Angliæ illustris ex una parte; magister S[imon] de Langetune, A. et G. clerici nuncii venerabilis fratris nostri S[tephani] Cantuariensis archiepiscopi ex altera parte, nuper in præsentia nostra constituti, asseruere concorditer et constanter, quod, pro vitando grandi rerum dispendio et gravi periculo animarum, expediebat quam plurimum tam regno quam sacerdotio, ut sine dilatione relaxetur² sententia interdicti. Unde nos pro affectu paterno sollicite inter eos ad salutem et utilitatem super his quæ pacis sunt cum illis tractavimus diligenter; et tandem ipsis adquiescentibus, formam invenimus et statum infra scriptam. Sane præfatus rex tantam pecuniam archiepiscopo Cantuariensi, Londoniensi et Helyensi episcopis vel aliis, quos ad hoc assignare voluerint, faciat assignari, computatis his quæ idem rex noscitur persolvisse, quod summa[m] impleat quadraginta milia marcarum. Quibus solutis et cautione præstita inferius annotata, protinus sublato cujuslibet appellationis et contradictionis obstaculo, relaxes sententiam interdicti. Ac deinde singulis annis duodecim milia marcarum in duobus terminis, in commemoratione videlicet Omnium Sanctorum sex milia marcarum, et totidem in festo Dominicæ Ascensionis, apud ecclesiam Sancti Pauli Londoniarum eisdem faciat exhiberi, donec tota summa fuerit persoluta. Et ad hoc fideliter exequendum, obligavit seipsum ipse³ rex per proprium juramentum et per literas patentes, sigillo suo communitas, necnon per fidejussionem Wintoniensis et Norewicensis episcoporum, Cestrensis⁴ et Wintoniensis⁵ et Willelmi Marescalli comitum, ita quod tam hæredes ipsius regis quam successores eorum [pari obligatione] tenebuntur astricti. Quocirca per Apostolica tibi scripta præcipiendo mandamus, quatinus secundum formam præscriptam procedere non postponas, nisi de mera et libera

¹ This letter is only known from this source. Potthast. *Regest. Pontif.*, p. 422.

² *relaxetur*] relaxaretur, O. W.

³ *ipse*] idem, O. W.

⁴ Ranulph Blundevil.

⁵ Saher de Quinci.

"voluntate partes aliter duxerint componendum. Datum A.D. 1214.
"Laterani."¹

De restitutione ablatorum.

Tempore vero quo Nicholaus Tusculanensis episcopus et Council at Apostolicæ sedis legatus per nuncios memoratos domini Papæ St. Paul's autenticum acceperat, rex Anglorum² erat in partibus trans- under the marinis; sed quoniam idem rex in recessu suo ab Anglia legato legate, jam dicto et Willelmo Marescallo vices suas in hoc negotio the pay- commiserat, idem legatus in urbe Londoniarum apud Sanctum ments for Paulum grande congregavit concilium; ubi congregatis archi- the con- episcopis, episcopis, abbatibus, prioribus, comitibus, baronibus, fiscated property. et aliis ad negotium interdicti spectantibus, proposuit coram omnibus formam restitutionis super ablatis et damnis, a domino Papa, partibus consentientibus, Romæ provisam; præcipiens constanter, ut certificaretur de quantitate solutæ pecuniæ episcopis et aliis quibuscumque a ministris regis causa interdicti, quatinus per pecuniam solutam sciret quantum unicuique ad solvendum restaret.³ Probatum est igitur ibidem certa computatione, archiepiscopum et monachos Cantuarienses, simul cum Londoniensi, Helyensi, Herefordiensi, Bathoniensi, Lincolnensi [episcopis], antequam ab exilio in Angliam redirent; per manum Pandulfi duodecim milia marcas legalium esterlingorum accepisse. Post adventum quoque eorum in concilio octavo idus Decembris apud Radingum celebrato, quindecim milia marcas idem episcopi cum monachis supradictis inter se dividendas perceperunt, ita quod tota summa simul conjuncta viginti septem milia marcarum facit complementum. Residua autem tredecim milia marcæ, quæ ad supplementum quadraginta milia marcarum prædictarum solvendæ restant, sub fidejussione Wintoniensis et Norwicensis episcoporum remanserunt, additis literis regis patentibus ad majorem securitatem, juxta quod in literis domini Papæ continebatur expressum.

De relaxatione interdicti.

His ita gestis, Nicholaus Tusculanensis episcopus et Apo- The inter- stolicæ sedis legatus, in die Apostolorum beati Petri et Pauli, dict re- in ecclesia cathedrali relaxavit solenniter sententiam interdicti, moved, postquam duraverat annis sex, mensibus tribus, et diebus June 29.

¹ W. adds, "Pontificatus nostri
"anno" [sic]. O. has this with
xvi. in the margin.

² Anglorum . . . rex] om. O.
³ restaret] restauret, B.

A.D. 1214. quatuordecim, ad irrestaurabile damnum ecclesiæ tam in temporalibus quam spiritualibus. Qua relaxatione facta, gaudium totam terram, pulsatis [campanis] et hymno scilicet *Te Deum laudamus*¹ cantatō, exhilaravit.

Qualiter legatus distulerit ut fieret restitutio ablatorum.

The legate recommends those who apply to him for restitution of their property to bring their complaints before the Pope. Relaxato itaque, ut dictum, interdicto, venerunt ad legatum abbates, priores, Templarii, Hospitalarii, abbatissæ, moniales, clerici, et laici, scilicet innumera multitudo, petentes de damnis et injuriis interdicti tempore sibi illatis fieri restitutionem. Asserebant enim, quod licet ab Anglia non exierint, remanserant tamen in continua regis et ministrorum ejus persecutione, corporum suorum et rerum non² indemni fatigatione. Legatus vero universæ multitudini conquerenti ita respondit, quod videlicet de damnis eorum et injuriis in literis domini Papæ nulla mentio facta fuerat; unde nec debuit, nec de jure potuit, mandati Apostolici fines præterire. Sed tamen consilium dedit, ut de injuriis et damnis coram domino Papa querelam deponerent, et peterent sibi justitiæ plenitudinem exhiberi. His igitur auditis, universitas illa conquerentium prælatorum sine spe melioris proventus³ ad propria sunt reversi.

Death of John, abbat of St. Alban's, 17 July. W. de Humes abbat of Westminister in place of R. de Arundel. 23 Jan.

Eodem⁴ tempore Johannes abbas ecclesiæ Sancti Albani, in die beati Kenelmi regis et martyris, decimo nono anno prælationis suæ, plenus dierum, sanctitate⁵ et religione insignis, scientia ad plenum eruditus, in senectute bona sanctissime diem clausit extremum. Illis diebus per prædictum legatum depositus est Radulfus de Arundel abbas Westmonasteriensis, in crastino Sancti Vincentii, per N[icholaum] abbatem de Waltham, missum ex parte legati, fracto ipsius sigillo in capitulo; cujus loco substitutus est Willelmus de Humes prior Frantonis,⁶ monachus Cadomensis.

¹ O. W. add *excelsa voce*.

² *non indemni fatigatione*] For this O. W. have "dum bonis eorum omnibus confiscatis et corporibus laceratis, quo a spiritu furoris inimicorum se verterent, ignorabant."

³ *proventus*] boni, O. W.

⁴ There is an inverted pastoral staff and mitre in the margin.

⁵ *sanctitate . . insignis*] vir religiosus, O. W.

⁶ Frampton in Dorsetshire.

Ut rex Johannes exercitum suum in Britanniam promoverit. A.D. 1214.

Sub diebus istis Johannes rex Anglorum promovit exercitum suum a Pictavia in Minorem Britanniam, continuis tribus diebus cum totidem noctibus. Veniens tandem prope civitatem quæ Nantes ab incolis nuncupatur, eam debellare disposuit; sed cives et milites, quos in ejus præsidio rex postulerat Francorum, cum regis Anglorum adventum cognovissent, exierunt obviam ei, et in introitu cujusdam pontis, qui non longe ab urbe distabat, cum exercitu regis Anglorum congressi sunt. Sed rex Johannes, Marte sibi propitio, victoriam tandem adeptus, viginti milites in illo conflictu cepit; et inter cæteros filium¹ et hæredem comitis Roberti de Druis et avunculi Francorum regis, vinculis constrictum, secum rediens abduxit. Deinde idem rex, ad Rupem Monachi cum exercitu suo se conferens, castrum obsidione vallavit. Quod audiens Lodowicus regis Francorum filius, ad hoc a patre missus ut regis Johannis refrænaret incursus, cum exercitu non modico illuc properavit, ut subveniret obsessis. Cumque adventum ipsius rex Anglorum cognovisset, misit exploratores ab exercitu suo, qui numerum et vires hostium supervenientium sagaciter æstimarent. Nuncii vero, injuncto sibi officio celeriter peracto, revertentes dixerunt regem Anglorum multo majorem habere numerum bellatorum. Unde regi constanter persuaserunt, ut campestre prælium cum hostibus consereret; quia hoc faciens proculdubio ab hostibus optatum reportaret triumphum. Animatus autem rex dictis nunciorum suorum, jussit quantocius milites ad arma convolare, ut occurreret Lodowico campestre prælium commissurus; sed barones Pictaviæ regem sequi contemnentes, dixerunt se ad campestre prælium non esse paratos. Tunc rex solitam proditionem Pictavensium habens nimis suspectam, cum captio castri illius immineret,² maximo mœrore confectus, ab obsidione recessit. Lodowicus itaque cum audisset regem Anglorum castra movere, timens ne ipsum invaderet, fugit a tergo Johannis regis; sicque uterque exercitus ignominiosa dilapsus fuga, uterque alterque alterum a tergo salutavit.

f. 36 b.

John in
Britanny.
His victory
at Nantes.

He be
sieges
Roche-au-
Moine.

Louis
advances
against
him, and
he raises
the siege,

the barons
of Poitou
refusing to
fight.

Each army
retreats
from the
other.

Qualiter rex Francorum contra exercitum regis Anglorum qui erat in Flandria hostiliter processerit.

His quoque diebus exercitus regis Anglorum qui erat in Flandria adeo debacchando invaluit, ut, plurimis depopulatis

John's
army in
Flanders.

¹ Robert.

² B. adds *sibi imineret*.

A.D. 1214. provinciis, jam pagum ingressus Pontivensem crudeli nimis ibidem rabie desæviret. Erant enim in hac expeditione viri bellicosi et in re militari experti, Willelmus dux Hoilandiae, Reginaldus quondam comes Bononiae, Ferrandus comes Flandriae, Hugo de Boves miles strenuus sed crudelis et superbus, qui tanta in partibus illis rabie sæviebat ut nec quidem sexui muliebri nec ætati parceret parvulorum. Rex autem Anglorum Johannes constituerat marescallum illius exercitus Willelmum fratrem suum comitem Sarebiriensem cum militia regni Anglorum, ut cum ipsis militaret atque aliis militantibus defisco stipendia ministraret. Habuerunt præterea idem bellatores Othonis Romani imperatoris auxilium pariter et favorem, cum toto posse ducis¹ Lovaniae et Brebantiorum, qui pari tyrannide in Francigenis sæviebant. Cum denique hæc omnia ad notitiam Philippi regis Francorum devenissent, perturbatus est valde, timens ne sufficeret ad illius patriæ defensionem; qui nuper Lodowicum filium suum cum exercitu copioso in Pictaviam direxerat contra regem Anglorum, ut ejus incursus bellicos refrænaret. Et licet idem rex sæpius revolveret² vulgare proverbium,

The emperor Otho IV. joins John's army.

Pluribus intentus minor est ad singulæ sensus,

Advance of Philip against them.

tamen exercitu magno congregato comitum, baronum, militum et servientium, peditum et equitum, cum communibus villarum et civitatum, in fortitudine gravi adversariis occurrere maturavit; præcipient episcopis, viris religiosis, clericis et sanctimonialibus elemosinas dare, preces ad Deum fundere, et pro statu regni sui divina misteria celebrare. Quo facto, cum exercitu suo audaciter processit in hostes. Audiens autem idem rex hostes memoratos usque ad pontem de Bovines in territorio Pontivensi situm jam hostiliter pervenisse, illuc vexilla direxit et arma, atque ad pontem jam dictum perveniens, illius aquæ fluentia cum exercitu suo toto pertransiens, ibidem castra metatus est. Erat enim ardor solis permaximus, sicut fieri [solet] in mense Julio; unde prope flumen Francigenæ quiescere decreverunt, propter refrigerium tam hominum quam equorum.³ Venerunt quoque ad dictum flumen quadam die Sabbati circa horam vespertinam, atque ordinatis a dextris et a sinistris bigis et quadrigis⁴ et omnibus vehiculis, quibus victualia et arma cum machinis et bellicis instrumentis allata fuerant, totus ille exercitus, adhibitis circumquaque custodibus, nocte illa quievit.

¹ Henry I.

² O. W. ins. *illud*.

³ *equorum . . . quadam*] om. O.

⁴ O. W. ins. *redie*.

Proparatio ad congressum belli.

A.D. 1214.

Mane autem facto, cum principes militiæ regis¹ Anglorum de adventu regis Francorum certificati fuissent, habito tractatu diligenti, decreverunt communiter campestre prælium cum hostibus conserere; sed quia dies Dominica erat, visum est sapientioribus de exercitu et maxime Reginaldo quondam comiti Bononiæ, inhonestum esse in tanta solennitate bellum committere, et² tantum diem homicidio et effusione humani sanguinis violare. Placuit consilium imperatori Romano, qui constanter affirmavit, talis diei conflictu se nunquam lætum reportare³ triumphum. His itaque auditis, Hugo de Boves in vocem blasphemie prorumpens, Reginaldum comitem proditorem nequissimum appellavit, improprians ei terras et possessiones largas, quas ex dono regis Anglorum perceperat; adiciens etiam, quod si die illa bellum differatur, in damnum irreparabile regis⁴ Johannis redundabit; "nocuit enim semper differre⁵ paratis." Comes vero Reginaldus Hugoni respondens dixit cum indignatione, "Hodierna dies me esse fidelem et te proditorem comprobabit. Ego enim hac Dominica die stabo pro rege in prælio, si necessitas coegerit, usque ad mortem, et tu more solito, hodierna die de prælio fugiendo, te esse proditorem nequissimum, cunctis astantibus, declarabis." His denique verbis blasphemie dicti Hugonis consimilibus omnis multitudo ad campestre prælium exacerbatum simul et provocati, ad arma prosiliunt, et sese omnes ad pugnam viriliter accingunt. Armatis autem cunctis, tres acies constituunt, in quarum prima comitem Flandriæ Ferrandum, comitem Bononiæ Reginaldum, et comitem Saresbiriæ Willelmum, capitaneos præfecerunt; in acie quoque secunda, Willelmum Hoilandiæ ducem, et Hugonem de Boves cum Brebantiis⁶ prærogantes; tertiæ aciei Othonem Romanum imperatorem Alemannis pugnatoribus prætulerunt; sicque moderato gressu in hostes progressi, usque ad Francorum agmina pervenerunt. Videns rex Francorum adversarios ad campestre prælium fore paratos, jussit pontem qui a tergo sui exercitus erat confringere; ut si forte aliqui de exercitu suo fugam inire⁷ proponerent, quo nisi in hostes fugerent non haberent. Remansit idem rex, dispositis aciebus infra ambitum bigarum et quadrigarum suarum, sicut supradictum est, insultum adversariorum suorum ibidem expectans. Non⁷ mora, perstrepentibus hinc inde buc-

Battle of
Bovines.Lucan i.,
281.

f. 37.

¹ regis] regi, B.² et . . . et] vel . . . vel, W.³ reportare] reportasse, O. W.⁴ regis] regi, B.⁵ W. ins. suis.⁶ inire] meditari, O. W.⁷ Non] quid, O. W.

A.D. 1214. cinis, acies, cui comites supradicti præerant,¹ tanto impetu acies Francorum irrupit, ut in momento agminibus eorum divisus, usque ad stationem regis Francorum penetrarent. At comes Reginaldus, cum regem, qui ipsum exheredatum a comitatu suo expulerat, cognovisset, lanceam direxit in eum, regemque in terra² prostratum gladio interficere satagebat. Sed miles quidam,³ qui cum aliis ad regis custodiam fuerat deputatus, ictibus dicti comitis se opponens, pro rege interfectus est. Videntes autem Francoigenæ regem suum prostratum, accesserunt cum impetu ad eum numerosa militum multitudo; et licet cum labore equo suo [illum] restituunt.⁴ Quo facto, bellum accenditur utrobique, enses quasi fulmen emicant⁵ circa capita galeata; fit gravissimus hinc et inde conflictus. Sed comites sæpediti, cum acie cui præerant, a commilitonibus suis nimis remoti, præclusa est via ad socios revertendi, sicut illis ablata est facultas ad ipsos veniendi. Unde factum est, quod pars eorum tot Francorum vires ferre non valens, nimis oppressa defecit; sicque comites memorati, cum acie tota cui præerant, post maximam probitatem et utrobique cruentam fatigationem capti sunt et vinculis mancipati.

Narrow
escape of
Philip II.

Conclusio belli.

Victory of Philip II. Dum hæc circa regem Philippum agerentur, Campaniensis,⁶ Perticensis,⁷ et de Sancto⁸ Paulo comites, cum aliis multis nobilibus de regno Francorum in acies supradictas impetum facientes, Hugonem de Boves cum universo populo ex diversis provinciis collecto in fugam compulerunt. Quibus improbe nimis fugientibus, insecuti sunt eos in ore gladii Francoigenæ usque ad stationem imperatoris, in⁹ quem sine mora omne pondus prælii conversum est. Circumvallantes enim eum comites supradicti, conati sunt ut interficerent eum vel¹⁰ ad deditionem compellerent. Sed ipse cum gladio quem tenebat, ad modum sicæ¹¹ ex una parte acuto, hostibus ictus importabiles hinc inde junctis manibus imprimens, quoscunque attingebat,

¹ *supradicti præerant*] præerant
sæpediti, O. W.

² *terra*] terram, O. W.

³ Stephen de Longo Campo. Will. Armor. de gestis Philippi, p. 97 E. Recueil des histoires des Gaules, xvii.

⁴ There is a picture of this incident in the battle in the margin, with Hugo de Boves flying.

⁵ *emicant*] eliciunt, O. W.

⁶ Theobald IV.

⁷ Thomas.

⁸ Gauthier de Chatillon.

⁹ *in . . . est*] quocirca post fugam illorum omne pondus prælii in imperatorem conversum est in momento, O. W.

¹⁰ *vel*] et, B.

¹¹ *ad modum sicæ*] ut sicæ, O. W.

vel attonitos reddebat vel sessores cum ipsis equis solo tenuis A.D. 1214.
 prosternebat. At hostes, propius accedere metuentes, lanceis sub ipso tres equos peremerunt. Sed commilitonum suorum laudabili probitate novis semper equis restitutus, hostibus acrius insurgebat. Tandem invictus, ab adversariis dimissus, cum suis sine sui suorumque læsione de bello recessit. Rex autem Francorum, de tam inopinata victoria lætus, gratias Deo exsolvit, qui sibi talem concessit ab adversariis portare¹ triumphum. Tres quoque comites supradicti, cum militum et aliorum numerosa multitudine, vinculis constricti, abducti sunt, carcerali custodiæ mancipandi. In adventu autem regis tota civitas Parisiaca facibus et laternis, cantibus et plausibus, classicis et laudibus, die et nocte sequente, sericis et variis ornata pannis, solenniter exultabat. Facta est autem hæc belli congressio mense Julio, sexto kalendas Augusti. In hoc autem casu rex Anglorum quadraginta milia marcas, quas tempore interdicti a monachis Cisterciensis ordinis consilio Ricardi de Marisco et consimilium aulicorum impudenter abstulerat, inaniter consumpsit, ut fidem faceret proverbio, quo dicitur, [Ovid, 1 Amor. x. 48.]

Escape
of the
emperor.

Trium-
phant re-
ception of
Philip at
Paris.

Amount of
money
expended
by John.

"Non habet eventus sordida præda bonos."

Sed cum tandem hujus rei notitia ad regis Johannis audientiam pervenisset, animo nimis consternatus astantibus dixit, "Postquam Deo reconciliatus me ac mea regna, proh dolor! "Romanæ subjecti ecclesiæ, nulla mihi prospera, sed contraria omnia advenerunt."² Eodem tempore Johannes Norewicensis episcopus, a curia Romana rediens, in territorio Pictaviensi diem clausit extremum; cujus corpus in Angliam delatum apud Norwicum in ecclesia honorifice est sepultum.

Death of
John de
Gray, bp. of
Norwich.

Eodemque tempore, scilicet iv. non. Octobris, consecratus apud Cantuariam Simon decanus Eboracensis in episcopum Exoniensem. Obiitque Gilébertus de Glanvilla episcopus Rofensis octavo kal. Julii, et quidam alii magnates.

Simon bp.
of Exeter.

Death of
Gilbert,
bishop of
Rochester.

De treugis inter reges Francorum et Anglorum statutis.

His ita gestis, procurantibus viris religiosis, statutæ sunt Truce be-
 treugæ in partibus transmarinis inter P[hilippum] regem tween John
 Francorum et J[ohannem] regem Anglorum sub hac forma: and Philip
 II.

¹ portare] reportare, O. W. | ² advenerunt] pervenerunt, O. W.

A.D. 1214. "P[hilippus] Dei gratia rex Francorum omnibus has literas
 "inspecturis salutem. Noveritis nos. J[ohanni] regi Anglorum
 "et hominibus et inprisiis suis qui aperte werraverunt pro
 "ipso, de hac ultima werra usque ad diem-Jovis proximum
 "post Exaltationem sanctæ Crucis in Septembrio, dedisse
 "rectas treugas de nobis et hominibus nostris, qui aperte
 "werraverunt pro nobis, usque ad instans Pascha, quod erit
 "anno Domini m.ccxv., et ab eodem Pascha in quinque annos
 "continuos et plenos; salvis tamen nobis prisonis¹ nostris, quos
 "penes nos habemus, et salvo juramento quod villæ Flandriæ
 "et Henou nobis fecerunt, et salvis similiter J[ohanni] regi
 "Anglorum prisonibus quos penes se habet. Nos autem et
 "homines et inprisiis nostri erimus in eadem tenura, in qua
 "eramus prædicta die Jovis, usque ad completos prædictos²
 "annos. Isti sunt dictatores et emendatores prædictæ³ treugæ
 "inter nos et regem Angliæ datæ; ex parte nostra P[etrus]
 "Savari, Wido Turpin, abbas⁴ Majoris Monasterii, G[au-
 "fridus] archidiaconus Turonensis; ex parte regis Anglorum,
 "H[ubertus] de Burgo senescallus Pictaviæ, R[eginaldus] de
 "Pontibus, abbas⁵ Sancti Johannis Angeliaci, decanus Cris-
 "tatonensis.⁶ Et omnes isti juraverunt bona fide, quod pro
 "discidiis et querelis omnibus, quæ forte emergerent in
 "Pictavia, Andegavia, Britannia, vel Turonica, convenient ad
 "abbatiam de Fulciores; et pro aliis querelis quæ forte ori-
 "entur in Bituresio, Arvernia, in comitatu Marchiæ et Lemo-
 "vico, convenient in partibus illis ad corrigendum excessus."
 Eodem tempore Ricardus Sarebiriensis decanus ad Cices-
 trensem, Walterus de Grai, Angliæ cancellarius, ad Wigornensem [ecclesias]⁷ episcopi consecrati sunt, per manum Ste-
 phani Cantuariensis archiepiscopi.⁸ His etiam diebus rex
 Anglorum Johannes, expletis agendis suis in partibus trans-
 marinis, rediit in Angliam xiv. kalendas Novembris.

Bishops of
Chichester
and Wor-
cester,
John re-
turns to
England.

See the
whole of
this treaty
in Will.
Armoric.
de gestis
Philippi,
pp. 103-
105.

*De communi colloquio a baronibus Angliæ contra regem
celebrato.*

Meeting of Sub eadem tempestate convenerunt ad colloquium apud
the barons Sanctum Ædmondum comites et barones Angliæ, quasi orationis

¹ prisonis] prisonibus, O. W.

² O. W. add *quinque*.

³ prædictæ] hujus, O. W.

⁴ Hugh.

⁵ Helias.

⁶ This seems to be an error for
Xantonensis; O. has *Christan*, i.e.,
Xañ. Pontius, dean of Saintes.

⁷ Fulcherossæ (Foucheroses)
near Passavant in Anjou.

⁸ ad Wigornensem] In the mar-
gin in B.

⁹ O. W. ins. *Cantuarie*.

¹⁰ O. W. add *tertio nonas Octobris*.

gratia, licet in causa aliud fuisset. Nam cum diu simul et A.D. 1214. secretius tractare cœpissent, producta est in medium carta at St. Edmundsbury, quædam regis Henrici primi, quam idem barones a Stephano where the charter of liberties of Henry I. is produced. f. 37 b. Cantuariensi archiepiscopo, ut prædictum est, in urbe Londoniarum acceperant. Continebat autem hæc carta quasdam libertates et leges regis Eadwardi,¹ sanctæ ecclesiæ Anglicanæ pariter et magnatibus regni concessas, exceptis quibus[dam] libertatibus, quas idem rex de suo adjecit. Itaque conveni- Threats of the barons. runt universi ad ecclesiam Sancti Eadmundi,² et incipientibus³ majoribus juraverunt super majus altare, quod si rex leges et libertates jam dictas concedere diffugeret, ipsi ei werram tam diu moverent et ab ejus fidelitate se subtraherent, donec eis [per] cartam sigillo suo munitam confirmaret omnia quæ petebant. Atque in hoc tandem communiter consenserunt, ut post Natale Domini simul omnes ad regem venientes libertates præscriptas sibi peterent confirmari. Atque interim in equis sibi et armis taliter providerent, quod si forte rex a proprio vellet, [recedere] juramento, quod bene credebant propter ejus duplicitatem, ipsi protinus per captionem castrorum suorum eum ad satisfactionem compellerent. Et his ita gestis, unusquisque ad propria remeavit.

De Willelmo abbate ecclesiæ Sancti Albani.

Eodem anno Johanni abbati ecclesiæ Sancti Albani successit William of... Willelmus, monachus de gremio ipsius ecclesiæ sumptus, Beati Trumplington abbat of S. Alban's. Aedmundi² celebri luce,⁴ feria quinta, solenniter electus; in die Sancti Andreae Apostoli, Dominica videlicet prima Adventus Domini, in ecclesia beati Albani ante majus altare ab Eustachio Elyensi episcopo pontificaliter et solenniter munus benedictionis suscepit. Cujus quoque promotio ante electionem factam quibusdam de fratribus ipsius monasterii in visione nocturna dicitur præostensa. Primus autem abbas ecclesiæ List of the Sancti Albani Anglorum prothomartyris Willegodus fuit; quem abbats of S. Alban's. Offa rex Merciorum potentissimus, anno Dominicæ incarnationis septingentesimo nonagesimo quarto, kalendis Augusti, corpore martyris invento, monachis introductis, ecclesiæ nondum fabricatæ abbatem præfecit, et sub vita regulari vivere ordinavit. Willegodo (i.) successit Eadricus (ii.), Eadrico Wlsinus (iii.), Wlsio⁵ Wlnothus (iv.), Wlnotho Eadfridus (v.), Eadfrido Wlsi-

¹ *Eadwardi sanctæ*] sancti Eadwardi, O.

² O. W. add *regis et martyris*.

³ *incipientibus*] incipientes a, O. W.

⁴ O. W. ins. et.

⁵ *Wlsio*] Above Par. has inserted *vel -ino*.

A.D. 1214. nus (vi.), Wlino¹ Ælfricus (vii.), Ælfrico Aeldredus (viii.), Aeldredo Eadmarus (ix.), Eadmaro Leofricus (x.) qui² propter ejus virtutes factus [est] archiepiscopus Cantuariensis, Leofricus vero Alfricus (xi.) frater ipsius Leofrici uterinus, Alurico³ autem successit Leofstanus (xii.), Leofstano Frethericus (xiii.) Fretherico Paulus (xiv.), Paulo Ricardus (xv.), Ricardo Gaufridus (xvi.), Gaufrido Radulfus (xvii.), Radulfo Robertus (xviii.), Roberto Simon (xix.), Simoni Garinus (xx.), Garino Johannes (xxi.), Johanni Willelmus abbas vicesimus secundus, anno regni regis Johannis decimo sexto.⁴

De exactione libertatum facta a baronibus Angliæ.

John at Worcester, then in London. The barons come to him, and demand the charter of liberties.

Anno gratiæ mcccxv., qui est annus regni Johannis regis decimus septimus, idem rex tenuit curiam suam ad Natale Domini apud Wigorniam vix per spatium unius diei; deinde cum festinatione Londonias veniens, apud Novum Templum hospitio sese recepit. Venientesque ad regem ibidem supradioti magnates, in lascivo satis apparatu militari, petierunt quasdam libertates et leges regis Eadwardi cum aliis libertatibus, sibi et regno Angliæ et ecclesiæ Anglicanæ concessis, confirmari, prout in carta regis Henrici primi et legibus prædictis ascriptæ continentur. Asserebant præterea, quod tempore suæ absolutionis apud Wintoniam illas leges et libertates antiquas promiserat, et ad observationem earum sit obligatus per proprium juramentum. Audiens autem rex baronum in hac exactione constantiam, metuebat quam plurimum impetum eorum, quos vidit paratos ad prælium; respondit magnam esse rem et difficilem quam petebant; unde postulabat inducias usque ad clausum Pascha, ut, habita deliberatione, et sibi et coronæ suæ possit satisfacere dignitati. Sed tandem multis hinc et inde propositis, rex licet invitus archiepiscopum Cantuariensem, episcopum Elyensem, et Willelmum Marescallum fidejussores invenit, quod die præfixa, ratione mediante, satisfaceret universis. Quo facto, magnates ad propria sunt reversi. Rex autem interim volens sibi præcavere in posterum, fecit sibi soli contra omnes homines fidelitatem per totam Angliam jurare et homagia renovare. Et ut sibi melius provideret, in die Purificationis beatæ Mariæ crucem Domini suscepit,

¹ Wlino] Above Par. has inserted *vel -io*.

² qui . . . *virtutes*] iste, O. W.

³ Alurico] *vel -f*, above the u, Par.

⁴ O.W. add "in abbatem benedictus." This list of the abbats of St. Alban's is repeated in the margin, completed by a later hand up to Michael (xxix.)

timore potius quam devotione;¹ in dubiis pro meliori parte A.D. 1215. interpretandum est, ut scilicet crucis protectione tutior efficeretur. Eodem anno Eustachius Elyensis episcopus, vir tam divina quam humana eruditus scientia, apud Radingum Death of Eustace, bishop of Ely. viam universæ carnis est ingressus.

De principalibus exactoribus legum et libertatum.

Per idem tempus, in hebdomada Paschæ, convenerunt apud The barons meet at Stamford. Stamford² magnates sæpediti cum equis et armis, qui jam in sui favorem universam fere totius regni nobilitatem attraxerant; et exercitum inæstimabilem confecerunt, eo maxime quod rex exosum semper se omnibus exhibuit. Æstimati sunt namque in exercitu illo duo milia militum, præter equites, servientes et pedites, qui armis erant variis præmuniti. Fuerunt autem principes præsumptionis³ et incentores, Robertus filius Walteri, Eustachius de Vesci, Ricardus de Percy, Robertus de Ros, Petrus de Bruis, Nicholaus de Stutevilla, Saerus comes Wintoniensis, Ricardus comes de Clare, H. comes de Clare,⁴ Rogerus comes Bigodh, Willelmus de Munbrai, Rogerus de Creissi, Ranulfus filius Roberti, Robertus de Ver, Fulco filius Warini, Willelmus Mallet, Willelmus de Monte-acuto, Willelmus de Bello Campo, Simon de Kime, Willelmus juvenis Marescallus, Willelmus Maudut, Rogerus de Monte Begonis, Johannes filius Roberti, Johannes filius Alani, Gilbertus de Laval, Osbertus filius Alani, W. de Hobruge, Oliverus de Vallibus, Gilbertus de Gant, Mauricius de Gant, Robertus de Brackesle, Ricardus de Muntfichet, Willelmus de Lanvalei, G[alfridus] de Mandeville comes Essexiæ, Willelmus frater ejus, Willelmus de Huntinfeld, Robertus de Greslei, G[alfridus] constabularius de Meutun, Alexander de Pointun, Petrus filius Johannis, Alexander de Sutune, Osbertus de Bobi, Johannes constabularius Cestriæ, Thomas de Mulutane, Conanus filius Helyæ, et multi alii. Isti communes⁵ conjurati et confederati S[tephanum] Cantuariensem archiepiscopum capitalem consentaneum habuerunt. The arch-bishop a consenting party. Erat autem rex eo tempore apud Oxoniam, magnatum, expectans adventum. Igitur die Lunæ proxima post octabas Paschæ barones memorati in villa de Brackeleie Their meeting at Brackley. pariter convenerunt. Quod cum esset a rege compertum, misit

¹ O. W. add *inductus*.

² *Stamford*] Brackele, Hist. Anglor.

³ *principes præsumptionis et*] principales hujus pestis, O. W.

⁴ *de Clare*] Clarensis, O. W. I suspect it is a blunder for *Hereford*, i.e., Henry de Bohun.

⁵ *communes*] omnes, O. W.

A.D. 1215. ad eos archiepiscopum Cantuariensem et W[illelmum] Marescallum comitem de Penbroc, cum aliis quibusdam viris prudentibus, soiscitans ab eis quæ essent leges et libertates quas quærebant. At illi nunciis prælibatis cedulam¹ porrexerunt, quæ ex parte maxima leges antiquas et regni consuetudines continebat, affirmantes quod, nisi rex illas incontinenti concederet et sigilli² munimine confirmaret, ipsi per captionem castrorum, suorum, terrarum, et possessionum ipsum regem compellerent, donec super præmissis sibi satisfaceret competenter. Tunc archiepiscopus cum sociis suis cedulam illam ad regem deferens, capitula singula coram ipso memoriter recitavit. Rex autem cum capitulorum tenorem intellexisset, cum indignatione maxima subsannans³ ait, "Et quare cum istis f. 38. " iniquis exactionibus barones non postulant regnum? Vana Rage of " sunt," inquit, "et superstitiosa⁴ quæ petunt, nec aliquo John, and his refusal to accede to their demands. " rationis titulo fulciuntur." Affirmavit tandem cum jramento furibundus, quod nunquam tales illis concederet libertates, unde ipse efficeretur servus. Capitula quoque legum et libertatum, quæ ibi⁵ magnates confirmari quærebant, partim in carta regis Henrici paulo superius scripta sunt partimque ex legibus regis Eadwardi antiquis excerpta, sicut sequens historia suo tempore declarabit.

De obsidione castelli de Norhantune a baronibus facta.

Robert Fitz-Walter elected their general. Cum itaque archiepiscopus et W[illelmus] Marescallus regem ad consensum inducere nullatenus potuissent, ad jussionem regis ad barones reversi, omnia quæ a rege audierant per ordinem retulerunt. Quæ cum magnates cognovissent, constituerunt Robertum filium Walteri principem militiæ suæ, appellantes eum marescallum exercitus Dei et sanctæ ecclesiæ; et sic singuli ad arma convolantes, versus Norhantunam acies direxerunt. Quo cum pervenissent, ilico castrum obsidione vallaverunt. Cumque per dies quindecim inaniter ibidem moram protraxissent, et parum immo nihil omnino profecissent, castra inde movere decreverunt. Nempe absque petrariis et aliis bellicis instrumentis advenientes, non sine confusione, infecto negotio, ad castrum de Bedeford perrexerunt. Veruntamen⁶ vexillifer Roberti filii Walteri cum quibusdam

¹ O. W. ins. *quandam*.

² O. W. ins. *sui*.

³ *subsannans*] subridens, O. W.

⁴ O. W. ins. *nimis*.

⁵ *ibi*] sibi, O. W.

⁶ O. W. ins. *in obsidione predicta*.

aliis, capite spiculo balistæ terebrato, non sine multorum A.D. 1215. dolore interiit miserabiliter.

Ut civitas Londoniarum reddita sit baronibus.

Cumque dictus exercitus ad castrum de Bedeford perve- Reception
nissent, a Willelmo de Bello Campo reverenter suscepti sunt. of the
Venerunt itaque ad eos ibidem nuncii ab urbe Londoniarum, barons in
secretius eis indicantes, quod, si vellent urbis ingressum habere, London.
cum festinatione illuc venirent. At barones desiderato ex-
hilarati nuncio, castra protinus moventes, ad Wares usque
venerunt.¹ Deinde nocte tota iter agentes, summo diluculo ad
civitatem venerunt, atque januas urbis reperientes apertas,
nono kalendas Junii, Dominica videlicet ante Ascensionem Do-
mini proxima, dum cives missarum interessent solenniis,² Lon-
doniensium civitatem sine aliquo³ tumultu intraverunt. Fave-
bant enim baronibus divites civitatis, et ideo pauperes obloqui⁴
metuebant. At barones civitatem ingressi per⁵ portam de They enter
Alegat, janitores suos ad singulas urbis portas statuerunt; at Aldgate.
omnia deinceps in ea pro libitu suo disponentes. Et⁶ a civibus
jam dictis accepta securitate, miserunt literas ad comites,
barones, et milites illos, qui⁷ adhuc per Angliam regi licet
fictæ adhærere videbantur, exhortantes eos cum comminatione, Threats of
ut sicut omnium rerum suarum et possessionum⁸ indemnitate the con-
diligebant, regem perjurum deserentes,⁹ et sibi fideliter spiring
adhærentes, simul cum eis pro libertatibus et pace regni barons to
immobiles starent et efficaciter decertarent. Quod si hoc those who
facere contempnissent, ipsi in omnes illos, quasi in hostes had not
publicos, arma dirigerent et vexilla, castraque eorum subver- joined
tere, domos et ædificia comburere, vivaria, parcos, et pomeria them.
destruere non¹⁰ omitterent. Hæc autem in parte nomina Names of
eorum sunt qui nondum juraverant libertates prædictas, W[illel- these.
mus] Marescallus, comes de Penbroc, Ranulfus comes Cestrensis,
W[illelmus] comes Sarebiriensis, W[illelmus] comes Warenniæ,
W[illelmus] comes Albemarlæ, H[enricus]¹¹ comes Cornubiæ,

¹ *venerunt*] pervenerunt, O. W.

² *solenniis*] misteriis, O. W.

³ *aliquo*] omni, O. W.

⁴ *obloqui*] obmurmurare, O. W.

⁵ *per . . . Alegat*] in Paris's small hand in the margin.

⁶ *Et*] At barones, W. O. has at, but omits the passage "a civi- bus . . . comites."

⁷ *qui . . . licet*] per Angliam qui regi adhuc licet, O. W.

⁸ *possessionum*] possessionem, B.

⁹ *deserentes adherentes*] written by Par. over an erasure; ac baronibus rebellem relinquentes, W. O. has this, but omits *rebellem*.

¹⁰ *non omitterent*] decertarent, O. W.

¹¹ Henry Fitz-Count, son of Reginald earl of Cornwall.

A.D. 1215. W[illelmus] de Albineto, Robertus de Veteri Ponte, P[etrus] filius Herberti, Briennus de Insula, G[alfridus] de Luci, G[erardus] de Furnival, Thomas Bassat, H[enricus] de Braibroc, J[ohannes] de Bassingeburne, W[illelmus] de Cantelu, H[enricus] de Cornhulle, Johannes filius Hugonis, Hugo de Neville, Philippus de Albineto, Johannes Marescallus, Willelmus Briwerre. Hi omnes cum mandatum baronum accepissent, maxima pars eorum Londonias profecti, confœderati sunt magnatibus supradictis, regem penitus relinquentes. Cessaverunt placita scaccarii et vicecomitatum per Angliam, quia nullus inventus est qui regi censum daret vel in aliquo obediret.

They go to London and join the others.
Nota detestabilem regis astutiam.

Temporibus quoque sub eisdem rex, occultum odium versus barones facie pallians¹ sub serena et ultionis excogitans, fecit adulterari, id est vulgariter contrafacere, omnia sigilla episcoporum, et scripsit vice eorum omnibus nationibus² quod Anglici omnes erant apostatæ, toti mundo³ detestabiles. Et quicumque vellet eos quasi apostatas hostiliter impetere, rex, eorum et Papæ assensu et auctoritate, conferret eis terras et omnes eorum possessiones. Quod cum audissent exterae nationes, noluerunt fidem talibus adhibere, quia constabat Anglos omnium Christianorum esse præelectos; et comperta veritate, talia facinora et commenta detestabantur, et sic cecidit rex in laqueos quos tetendit.

Colloquium inter regem et barones apud Runingemand celebratum.

Meeting of John and the barons at Runnymede.

Rex autem Johannes, cum se fere ab omnibus cerneret derelictum, ita quod vix sibi septem equites ex omni multitudine⁴ regia superfuissent, timuit valde ne barones in castra sua impetum facientes illa sine difficultate sibi subjugarent, cum præcipue nullum obstaculum invenirent. Cepit autem adversus barones in corde odium inexorabile. Simulavit autem in dolo pacem ad tempus facere cum magnatibus sæpe dictis, ut, cum fortior surrexisset, in dissipata agmina acrius se vindicaret; et qui in omnes non poterat, in singulos desæviret. Mittensque ad eos W[illelmum] Marescallum, comitem de Penbroc, cum aliis nunciis fide dignis,

¹ *pallians*] pallians, B.

² *nationibus*] nationis, B.

³ *mundo*] mundi, B.

⁴ *multitudine*] superfluitate, O.W.

mandavit quod pro bono pacis, et ad exaltationem regni sui et A.D. 1215. honorem, grātanter eis concederet leges et libertates quas petebant. Mandavit etiam eisdem magnatibus per nuncios prædictos, ut diem et locum providerent congruum, ubi convenire possent ad hæc omnia prosequenda.¹ Nuncii vero regis ad urbem Londoniarum cum festinatione venientes universa, quæ sibi imposita dolose fuerant, sine dolo baronibus explicarunt.² At ipsi immenso gaudio recreati,³ statuerunt regi diem, ut veniret contra eos ad colloquium in pratū inter Stanes et Windleshores situm, decimo quinto die Junii. Convenerunt itaque die et loco præfixo ad colloquium conductum rex et magnates; atque partibus seorsum consedentibus, cœperunt de pace diutius et libertatibus tractare sæpeditis. Fuerunt autem quasi ex parte regis, S[tephanus] Cantuariensis et Names of those on the king's side. H[enricus] Dublinensis archiepiscopi, W[illelmus] Londoniensis, P[etrus] Wintoniensis, H[ugobertus] Lincolniensis, J[ocelinus] Bathoniensis, W[alterus] Wigorniensis, W[illelmus] Coventrensis, et Benedictus Rofensis episcopi; magister. Pandulfus, domini Papæ familiaris, et magister militiæ Templi in Anglia frater Almaricus; viri nobiles, W[illelmus] Marescallus, comes Penbroc, comes Sareburiensis, comes Warenne, comes Arundelle, Alanus de Galeweia, W[arinus] filius Geroldi, Petrus filius Hereberti, Thomas Basset, Mathæus filius Herberti, Alanus Basset, Hugo de Neville, Hubertus de Burc senescallus Pictaviensis, Robertus de Roppeleia, Johannes Marescallus, Philippus de Albineio. Illos quoque qui ex parte baronum affuerunt, qui innumerabiles fuerunt, non est necesse numerare;⁴ cum tota Angliæ nobilitas regni in unum collecta quasi sub numero non cadebat. Tandem igitur cum [hinc] inde varia sorte tractassent, rex Johannes, vires suas baronum viribus impares intelligens, sine difficultate leges subscriptas et libertates concessit, et carta sua in hunc modum confirmavit.

Carta regis Johannis de communibus libertatibus baronibus concessis.

“Johannes⁶ Dei gratia rex Angliæ, etc. Sciatis nos intuitu Magna Dei, et pro salute animæ nostræ et antecessorum omnium Charta.

¹ *prosequenda*] exequenda, W.; *sequenda*, O.

² *explicarunt*] referebant, O. W.

³ *recreati*] fluctuantes, O. W.

⁴ Almeric de S. Mauro.

⁵ *numerare*] dinumerare, O. W.

⁶ This is a copy of the great charter of king John, with the introduction of the additions of the second great charter of Henry III. (1217), or more probably the third (1225), as the forest charter which

A.D. 1215. " et hæredum meorum,¹ ad honorem Dei et exaltationem
 Magna " sanctæ ecclesiæ et emendationem regni nostri, per² con-
 Charta. " silium venerabilium patrum nostrorum S[tephani] Cantua-
 " riensis archiepiscopi totius Angliæ primatis et sanctæ
 " Romanæ ecclesiæ cardinalis, Henrici Dublinensis archiepi-
 " scopi, Willelmi Londoniensis episcopi, Petri Wintoniensis,
 " Jocelini Bathoniensis et Glastoniensis, Hugonis Lincolnien-
 " sis, Walteri Wigornensis, Willelmi Coventrensis, Benedicti
 " Rofensis episcoporum, et magistri Pandulfi domini Papæ
 " subdiaconi et familiaris, fratris³ magistri militiæ Templi
 " Angliæ, et nobilium virorum Willelmi Marescalli comitis
 " Penbrock, W[illelmi] comitis Saresberiensis, Willelmi comitis
 " Warenniæ, Willelmi comitis Harundel, Alani de Galeweia
 " constabularii Scotiæ, Warini filii Geroldi, Petri filii Here-
 " berti, et Huberti de Burgo senescalli Pictaviæ, Hugonis
 " de Nevilla, Mathæi filii Herberti, Thomæ Basset, Alani
 " Basset, Philippi de Albeni, Roberti de Ropesle, Johannis
 " Marescalli, Johannis filii Hugonis, et aliorum fidelium
 " nostrorum;
 " In primis² concessisse Deo et hac præsentī carta nostra
 " confirmasse pro nobis et hæredibus nostris in perpetuum,
 " quod Anglicana ecclesia libera sit, et habeat jura sua integra,
 " et libertates suas illæsas; et ita volumus observari; quod
 " apparet ex eo, quod libertatem electionum, quæ maxima
 f. 38 b. " et magis necessaria reputatur ecclesiæ Anglicanæ, mera
 " et spontanea voluntate, ante discordiam inter nos et barones
 " nostros manifeste motam, concessimus et carta nostra con-
 " firmavimus, et eam optinuimus a domino Papa Innocentio
 " Papa tertio confirmari; quam et nos observabimus et ab
 " hæredibus nostris in perpetuum bona fide volumus obser-
 " vari. Concessimus etiam omnibus liberis hominibus nostris
 " regni Angliæ, pro nobis et hæredibus nostris in perpetuum,
 " omnes libertates subscriptas, habendas et tenendas eis et
 " hæredibus suis de nobis et hæredibus nostris.
 " Si quis comitum vel baronum nostrorum sive aliorum
 " tenentium de nobis in capite per servitium militare mortuus
 " fuerit, et cum decesserit, hæres suus plenæ ætatis fuerit et
 " relevium debeat; habeat hæreditatem suam per antiquum

follows is that of 1225. There are many omissions in the copy given in O. W. The passages omitted in these MSS. are usually inserted in B. in the margin. The additions from the charter of Henry III., are printed in Italicks.

¹ meorum] nostrorum, O. W.

²⁻³ From here [to "In primis" (incl.) is inserted in the St. Alban's hand in the margin, where is a representation of the charter. The passage is omitted in O. W.

³ Almeric de S. Mauro.

" relevium; scilicet hæres vel hæredes comitis, de baronia A.D. 1215.
 " comitis integra per centum libras; hæres vel hæredes baronis, Magna
 " de baronia integra [per] centum marcas;¹ hæres vel hæredes Charta.
 " militis, de feodo militis integro per centum solidos ad plus;
 " et qui minus debuerit minus det, secundum antiquam
 " consuetudinem feodorum.

" Si autem alicujus hæres talium fuerit infra ætatem, et²
 " fuerit in custodia, dominus ejus non habeat custodiam ejus nec
 " terræ suæ antequam homagium ejus ceperit; et postquam
 " talis hæres fuerit in custodia et ad ætatem pervenerit,
 " scilicet viginti et unius anni, habeat hæreditatem suam sine
 " relevio et sine fine; ita tamen quod si ipse, dum infra
 " ætatem fuerit, fiat miles, nihilominus terra remaneat in cus-
 " todia dominorum suorum usque ad terminum prædictum.

" Custos terræ hujusmodi hæredis, qui infra ætatem fuerit,
 " non capiat de terra hæredis nisi rationabiles exitus, et
 " rationabiles consuetudines, et rationabilia servitia; et hoc
 " sine destructione et vasto hominum vel rerum. Et si nos
 " commiserimus custodiam alicujus³ talis terræ vicecomiti vel
 " alicui alii, qui de exitibus terræ illius nobis debeat⁴ respon-
 " dere, et ille destructionem de custodia fecerit vel vastum;
 " nos ab illo capiemus emendam, et terra committatur duobus
 " legalibus et discretis hominibus de feodo illo, qui [de⁵
 " exitibus respondeant nobis, vel ei cui eos assignaverimus.
 " Et si dederimus vel vendiderimus alicui custodiam alicujus
 " talis terræ, et ille destructionem inde fecerit vel vastum,
 " amittat ipsam custodiam, et tradatur duobus legalibus et
 " discretis hominibus de feodo illo, qui] similiter nobis respon-
 " deant, sicut prædictum est.

" Custos autem quamdiu custodiam terræ habuerit, sustentet
 " domos, parcos, vivaria, stagna, molendina, et cætera ad
 " illam terram pertinentia, de exitibus terræ ejusdem. Et
 " reddat hæredi, cum ad plenam ætatem pervenerit, terram
 " suam totam instauratam de carucis et omnibus aliis rebus,
 " ad minus secundum quod illa[m] recepit. Hæc omnia obser-
 " ventur de custodiis archiepiscopatum, episcopatum, abba-
 " tiarum, prioratum, ecclesiarum, et dignitatum vacantium, quæ
 " ad nos pertinent; excepto quod custodiæ hujusmodi vendi non
 " debent.

¹ marcas] The usual reading is libras.

² et . . . custodia] In marg. in B.; om. O. W.

³ alicujus] alicui, B. O. W.

⁴ debeat] debent, B. O. W.

⁵ This passage in brackets is carelessly omitted in the MSS.

A.D. 1215. " Hæredes maritentur sine disparagatione; ita¹ tamen quod
Magna " antequam contrahatur matrimonium, ostendatur propinquis
Charta. " de consanguinitate ipsius hæredis.

" Vidua post mortem mariti sui statim et sine difficultate
" aliqua habeat maritagium suum et hæreditatem suam; nec
" aliquid det pro dote sua vel pro maritagio² suo vel hære-
" ditate sua, quam hæreditatem maritus suus et ipsa tenu-
" erunt, die obitus ipsius mariti sui. Et maneat in *capitali*
" *moruagio* mariti sui per quadraginta dies post obitum ipsius
" mariti, infra quos assignetur ei dos sua, nisi ei prius
" fuerit assignata, vel nisi domus illa fuerit castrum; et si de
" castro recesserit, statim provideatur ei domus competens in qua
" posset honeste morari, quousque ei dos sua assignetur secun-
" dum quod prædictum est; et habeat rationabile estoverium
" suum interim de communi. Assignetur autem ei pro dote
" sua tertia pars totius terre mariti sui, quæ sua fuit in vita
" sua, nisi de minori dotata fuerit ad ostium ecclesiæ.

" Nulla³ vidua distringatur ad se maritandum, dum voluerit
" vivere sine marito; ita tamen quod securitatem faciet,
" quod se non maritabit sine assensu nostro, si de nobis tenu-
" erit, vel⁴ sine assensu domini sui de quo tenuerit, si de alio
" tenuerit.

" Nos vero vel ballivi nostri non seisiemus terram aliquam
" nec redditum pro debito aliquo, quamdiu catalla debitoris
" præsentia sufficiunt ad debitum reddendum, et ipse debitor
" paratus sit inde satisfacere. Nec plegii ipsius debitoris
" distringantur, quamdiu ipse capitalis debitor sufficiat ad
" solutionem debiti. Et si capitalis debitor defecerit in solu-
" tione debiti, non habens unde reddat, aut reddere nolit cum
" possit, plegii respondeant de debito; et si voluerint, habeant
" terras et redditus debitoris, quousque sit eis satisfactum de
" debito, quod ante pro eo solverint, nisi capitalis debitor
" monstraverit se inde esse quietum versus eosdem plegios.

" Si⁵ quis mutuo acceperit aliquid a Judæis, plus vel minus,
" et moriatur antequam debitum illud persolverit, debitum
" illud non usuret quamdiu hæres fuerit infra ætatem, de quo-

¹ ita . . . hæredis] om. O. W.; inserted in the margin in B. This clause is only in the charter of John, being omitted in those of Henry III.

² maritagio] So altered by Par. The MS. had *homagio*, as O. W.

³ Here the St. Alban's hand begins, and goes on to the end of f. 38 b.

⁴ vel . . . tenuerit] om. O. W.

⁵ This and the two next clauses, which are peculiar to John's charter, are omitted in O. W.

- “ cunque tenet; et si debitum istud inciderit in manus nostras, A.D. 1215.
 “ nos non capiemus nisi catallum contentum in carta. Magna
Charta.
 “ Et si quis moriatur et debitum debet Judæis, uxor ejus
 “ habeat dotem suam, et nihil reddat de debito illo. Et si
 “ liberi ipsius¹ defuncti qui fuerint infra ætatem remanserint,
 “ provideantur eis necessaria secundum tenementum quod fue-
 “ rit defuncti, et de residuo solvatur debitum, salvo tamen ser-
 “ vitio dominorum; simili modo fiat de debitis quæ debentur
 “ aliis quam Judæis.
 “ Nullum scutagium vel auxilium ponatur in regno nostro,
 “ nisi per commune consilium regni nostri; nisi ad corpus
 “ nostrum redimendum, et ad primogenitum filium nostrum
 “ militem faciendum, et ad primogenitam filiam nostram semel²
 “ maritandam; et ad hæc non fiat nisi rationabile auxilium.
 “ Simili modo fiat de auxiliis de civitate Londoniarum.
 “ Et civitas Londoniarum habeat omnes antiquas libertates
 “ et liberas consuetudines suas, tam³ per terras quam per aquas.
 “ Præterea volumus et concedimus, quod omnes aliæ civitates
 “ et burgi et villæ, et *barones de Quinque Portubus, et omnes*
 “ portus, habeant omnes libertates et⁴ omnes liberas consue-
 “ tudines suas.
 “ Et⁵ ad habendum commune consilium regni de auxiliis
 “ assidendis aliter quam in tribus casibus prædictis, et de
 “ scutagiis assidendis, summoneri faciemus archiepiscopos,
 “ episcopos, abbates, comites, et majores barones regni singil-
 “ latim per literas nostras. Et præterea faciemus submoneri
 “ in generali, per vicecomites et ballivos nostros, omnes alios
 “ qui in capite tenent de nobis, ad certum diem, scilicet ad
 “ terminum quadraginta dierum ad minus, et ad certum locum;
 “ in omnibus literis submonitionis illius causam submonitionis
 “ illius exponemus; et sic facta submonitione, negotium pro-
 “ cedat ad diem assignatum, secundum consilium eorum qui
 “ præsentis fuerint, quamvis non omnes submoniti venerint.
 “ Nos non concedimus de cætero alicui, quod capiat auxilium
 “ de liberis hominibus suis, nisi ad corpus suum redimendum,
 “ et ad faciendum primogenitum filium suum militem, et ad
 “ primogenitam filiam suam semel maritandam, et ad hæc non
 “ fiat nisi rationabile auxilium.⁶
 “ Nullus distringatur ad faciendum majus servitium de feodo
 “ militis, nec de alio libero tenemento suo⁶ quam inde debetur.

¹ *ipsius*] Inserted in the margin.² *semel*] Inserted in the margin.³ *tam . . . aquas*] om. O. W.⁴ *et omnes*] suas et, O. W.⁵ This, which is only in John's charter, is omitted in O. W.⁶ *suo*] om. O. W.

A.D. 1215. " Communia placita non sequantur curiam nostram, sed
 Magna " teneantur in aliquo loco certo.
 Charta. " Recognitiones de nova disseisina et de morte antecessoris
 " et¹ de ultima præsentatione non capiantur nisi in comitatibus²
 " suis, et hoc modo. Nos, vel si extra regnum fuerimus, capi-
 " talis justiciarius noster mittet justiciarios nostros per
 " unumquemque comitatum *semel* in anno, qui cum militibus
 " comitatuum capiant in comitatibus assisas prædictas.
 " *Et ea quæ in illo adventu suo in comitatibus per justiciarios*
 " *prædictos, ad prædictas assisas capiendas missas, terminari*
 " *non possunt, per eodem terminentur alibi in itinere suo; et*
 " *ea quæ per eodem propter difficultatem articulorum aliquorum*
 " *terminari non possunt, referantur ad justiciarios nostros de*
 " *banco.*³ Assise de ultima præsentatione ecclesiarum semper
 " capiantur coram justiciariis de banco, et ibi terminentur.
 " Liber homo non amercietur pro parvo delicto, nisi secun-
 " dum modum ipsius delicti; et pro magno delicto, secundum
 " magnitudinem delicti, salvo contenemento suo et mercator
 " eodem modo, salva mercandisa sua; et villanus alterius
 " quam noster eodem modo amercietur, salvo wannagio suo,
 " si inciderit in misericordiam nostram. Et nulla prædictarum
 " misericordiarum ponatur, nisi per sacramentum proborum et
 " legalium hominum de visneto comitatus.
 " Comites et barones non amercientur nisi per pares suos,
 " et non nisi secundum modum delicti.
 " Nulla ecclesiastica persona amercietur secundum quanti-
 " tatem beneficii sui,⁴ sed secundum laicum tenementum suum
 " et secundum quantitatem delicti.
 " Nec villa nec homo distringatur facere pontes ad riparias,
 " nisi qui de antiquo et de jure facere debent.
 " Nulla riparia de castero defendetur, nisi illæ quæ fuerunt
 " in defenso tempore H[enrici] I.⁵ regis avi nostri.
 " Nullus vicecomes, constabularius, coronator, vel alii bal-
 " livi nostri, teneant placita coronæ nostræ.
 " Omnes⁶ comitatus et hundredi et wapethachii et thre-
 " thingi, sint ad antiquas firmas absque ullo incremento, ex-
 " ceptis dominicis maneriis nostris.
 " Si aliquis tenens de nobis laicum feodum moriatur, et
 " vicecomes vel ballivus noster literas nostras ostendat paten-

¹ et . . . præsentatione] In the margin; om. O. W.

² comitatibus] civitatibus, B.

O. W. ins. et ibi terminentur.

⁴ O. W. ins. ecclesiastici.

⁵ I.] Sic, introduced apparently

to make the words true in the middle of John's charter, with the idea that Henry I. might be called John's " avus." It is not in O.

⁶ Omnes . . . nostris] om. O. W.

" tes de submonitione nostra de debito quod defunctus nobis A.D. 1215.

" debuit, liceat vicecomiti vel ballivo nostro atachiare et Magna
" imbreviare catalla defuncti inventa in laico feodo, ad valen- Charta.

" tiam illius debiti, per visum legalium hominum; ita tamen

" quod nihil inde amoveatur, donec persolvatur debitum nobis

" quod clarum fuerit, et residuum relinquatur executoribus ad

" faciendum testamentum defuncti. Et si nihil nobis debeatur

" ab ipso, omnia catalla cedant defuncto, salvis uxori ejus¹

" et pueris suis rationabilibus partibus.²

" Si³ aliquis liber homo intestatus decesserit, catalla sua

" per manus propinquorum, parentum, et amicorum suorum

" per visum ecclesiæ distribuantur; salvis unicuique debitis

" quæ defunctus ei debebat.

" Nullus constabularius vel ballivus noster⁴ capiat⁵ blada vel

" alia catalla alicujus, *qui non sit de villa ubi castrum situm* f. 39.

" *sit*, nisi statim inde reddat denarios, aut respectum inde

" habeat de voluntate venditoris; *si autem de villa ipsa fuerit*,

" *infra quadraginta dies pretium reddat.*

" Nullus constabularius distringat militem aliquem ad dan-

" dum denarios pro custodia castri, si ipse eam facere voluerit

" in propria persona sua, vel per alium probum hominem, si

" ipse eam facere non possit propter⁶ rationabilem causam. Et

" si nos duxerimus eum vel miserimus in exercitum, erit

" quietus de custodia, secundum quantitatem temporis quo per

" nos fuerit in exercitu, *de feodo pro quo fecit servitium in*

" *exercitu.*

" Nullus ballivus noster vel vicecomes, vel alius, capiat

" equos vel caretas alicujus pro cariagio faciendo, *nisi reddat*

" *liberationem antiquitus statutam; scilicet pro careta ad duos*

" *equos, decem denarios per diem; et pro careta ad tres equos,*

" *quatuordecim denarios per diem.*

" Nulla careta dominica alicujus ecclesiasticæ personæ vel

" *militis, vel alicujus dominæ capiatur per ballivos prædictos.*

" Nec nos nec ballivi nostri nec alii capiemus boscum alie-

" num ad castra vel [alia] agenda nostra, nisi per voluntatem

" illius cujus boscum ille fuerit.

" Nos non tenebimus terras eorum qui convicti fuerint de

" feloniam, nisi per unum annum et unum diem, et tunc red-

" dantur terræ dominis feodorum.

" Omnes kidelli de cætero deponantur penitus per Tamisiam

¹ ejus] ipsius, O. W.

² O. W. ins. suis.

³ Si . . debeat] om. O. W.

⁴ noster] suus, O. W., as in the
charters of Henry III.

⁵ Here the ordinary scribe's hand
begins again.

⁶ propter] So Par in the margin.
The text has per.

A.D. 1215. " et per Medewesiam et per totam Angliam, nisi per costam
 Magna " maris.
 Charta " Breve quod vocatur Præcipe, de cætero non fiat alicui de
 " aliquo tenemento, unde liber homo perdat curiam suam.
 " Una mensura vini et cervisiæ sit per totum regnum nos-
 " trum, et una mensura bladi, scilicet quarterium Londoniense;
 " et una latitudo pannorum tinctorum et russectorum et hau-
 " bergetorum, scilicet duæ ulnæ infra¹ listas. De ponderibus
 " vero sit ut de mensuris.
 " Nihil detur de cætero pro brevi inquisitionis *ab eo quæ*
 " *inquisitionem petit* de vita vel membris, sed gratis conce-
 " datur et non negetur.
 " Si aliquis teneat de nobis per feodi-firmam vel socagium
 " vel burgagium, et de alio teneat terram per servitium
 " militis, nos non habebimus custodiam hæredis vel terræ suæ,
 " quæ est de feodo alterius, occasione illius feodi-firmæ vel
 " socagii vel burgagii, nec habebimus custodiam illius feodi-
 " firmæ vel socagii vel burgagii, nisi ipsa feudi-firma debeat
 " servitium militare. Nos non tenebimus² custodiam hæredis
 " vel terræ alicujus, quam tenet de alio per servitium mili-
 " tare, occasione alicujus parvæ serganteris, quam tenet de
 " nobis per servitium reddendi cultellos vel sagittas vel
 " hujusmodi.
 " Nullus ballivus de cætero ponat aliquem ad legem *nec ad*
 " *juramentum*, simplici loquela sua, sine testibus fidelibus ad
 " hoc inductis.
 " Nullus liber homo capiatur vel imprisonetur aut dis-
 " seisiatur *de aliquo libero tenemento suo, vel libertatibus vel*
 " *liberis consuetudinibus suis*, aut utlagetur ant³ exulet, aut
 " alio aliquo modo destruat, nec super eum ibimus, nec eum
 " in⁴ carcere mittimus, nisi per legale iudicium parium suorum,
 " vel per legem terræ.
 " Nulli vendemus, nulli negabimus, aut differemus rectum
 " vel justitiam.
 " Omnes mercatores, *nisi publice [ante] prohibiti fuerint*, ha-
 " beant saluum et securum exire de Anglia et venire in Angliam,
 " et morari et ire tam per terram quam per aquam, ad emen-
 " dum vel vendendum sine omnibus tollis malis per antiquas
 " et rectas consuetudines, præterquam in tempore werræ, et
 " si sint de terra contra nos werrina; et si tales inveniantur
 " in terra nostra in principio werræ, attachientur sine damno

¹ *infra*] So altered by Par. from *inter*, which O. W. also have.

² *tenebimus*] Written over an erasure; *debemus habere*, O. W.

³ *aut exulet*] In the margin; om. O. W.

⁴ *eum in carcere*] super eum, all the charters.

"corporum vel rerum, donec sciatur a nobis vel a capitali A.D. 1215.

"nostro justiciario, quomodo mercatores terræ nostræ trac- Magna

"tentur in terra contra nos verrina; et si nostri salvi sint Charta.

"ibi, alii salvi sint in terra nostra.

"Liceat¹ unicuique de cætero exire de regno nostro, et

"redire salvo et secure per terram et per aquam, salva fide

"nostra, nisi in tempore guerræ per aliquod breve tempus

"propter communem utilitatem regni; exceptis imprisonatis

"et utlagatis, secundum legem regni, et gente contra nos

"guerrina et mercatoribus, de quibus fiat sicut prædictum

"est.¹

"Si quis tenuerit de aliqua eschaeta, sicut de honore

"Walingefordie, Bononie, Lancastrie, Notinham, vel de aliis

"eschaetis quæ sunt in manu nostra et sint baronie, et

"obierit; hæres ejus non det aliud relevium, nec faciat nobis

"aliud servitium quam faceret baroni, si illa baronia² esset in

"manu baronis; et nos eodem modo eam tenebimus, quo baro

"eam tenuit;³ nec nos occasione talis baronie vel eschaete

"habebimus aliquam eschaetam vel custodiam aliquorum homi-

"num nostrorum, nisi alibi tenuerit de nobis in capite ille qui

"tenuit baroniam vel eschaetam.

"Nullus liber homo de cætero det amplius alicui, vel vendat

"de terra sua, quam ut de residuo terræ suæ possit sufficienter

"fieri domino feodi servitium ei debitum quod pertinet ad

"feodum illud.

"Omnes patroni abbatiarum, qui habent cartas regum

"Angliæ de advocacione, vel per antiquam⁴ tenuram vel pos-

"sessionem habeant earum custodiam cum vacaverint; sicut

"habere debent, et sicut supra declaratum est.⁵

"Nullus capiatur vel imprisonetur propter appellationem

"femine de morte alterius quam viri sui.

"Nullus comitatus teneatur de cætero, nisi de mense in men-

"sem; et ubi major terminus esse solebat, major sit; nec vice-

¹ *Liceat . . est*] This is in the St. Alban's hand added at the end of the column. It is omitted in O. W. It is only in John's charter.

² *baronia*] Inserted by Par. It is in John's, not in Henry III.'s charter.

³ The passage (cap. 44) in John's charter which follows, is here omitted as being contained afterwards in the forest charter; it is referred to in the margin thus: "Homines

"qui manent extra forestam: verte hoc folium." The next chapter (45) of John's charter about the justiciaries is also omitted.

⁴ *antiquam*] So Par. in the margin. The text has *aliquam*.

⁵ The chapters from John's charter relating to the forest, and several others (viz. 47-53, 55-59, 61-63), are omitted; of these 50, 51, 61-63, are afterwards given, pp. 602-604.

A.D. 1215. "comes aliquis vel ballivus suus faciat turnum¹ suum per
Magna "hundredum, nisi bis in anno, et non nisi in loco debito et
Charta. "consueto; videlicet semel post Pascha, et iterum post festum
"Sancti Michaelis. Et visus similiter de franco plegio tunc
"fiat ad illum terminum Sancti Michaelis sine occasione, ita
"videlicet quod quilibet habeat suas libertates, quas habuit et
"habere consuevit tempore Henrici regis avi² nostri, vel quas
"postea adquisivit. Fiat autem visus de franco plegio sic,
"ut pax nostra teneatur, et quod tethinga integra sit sicut
"esse consuevit; et quod vicecomes non quærat occasiones, sed
"quod contentus sit de eo quod vicecomes habere consuevit de
"visu suo faciendo tempore Henrici regis avi² nostri.
"Non liceat de cætero alicui dare terram suam domui re-
"ligionis, ita quod illam resumat tenendam de eadem domo.
"Neo liceat alicui domui religionis terram [alicujus] sic acci-
"pere, quod tradat eam illi a quo illam recepit tenendam. Si
"quis autem de cætero terram suam sic dederit domui religiosæ,
"et super hoc convincatur, donum suum penitus cassetur, et
"terra illa domino suo illius feodi incurratur.
"Scutagium de cætero capiatur, sicut capi tempore regis Hen-
"rici avi² nostri consuevit.
"Omnes autem consuetudines prædictas et libertates quas
"concessimus in regno nostro tenendas, quantum ad nos
"pertinet, erga omnes homines nostros de regno nostro, tam
"clerici quam laici observent, quantum ad se pertinet erga
"homines suos; salvis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, pri-
"oribus, Templariis, Hospitalariis, comitibus, baronibus, mili-
"tibus, et omnibus aliis tam ecclesiasticis personis quam sæcu-
"laribus, libertatibus et liberis consuetudinibus, quas prius
"habuerunt. His testibus, etc."
Libertates vero de foresta et liberæ consuetudines, quæ cum
libertatibus præscriptis in una cedula pro sui capacitae con-
tineri nequiverant, in hac carta subscripta continentur sub
hac forma.

De libertatibus forestæ.³

Charta de "Johannes⁴ Dei gratia rex Angliæ, etc. Sciatis quod in-
forestæ. "tuitu Dei, et pro salutē animæ nostræ et animarum ante-

¹ turnum] terminum, B. O. W.

² Sic, see note ⁴ below.

³ There is a drawing of the char-
ter in the margin.

⁴ This is the forest charter of 1225,

⁵ Hen. III., as appears by the words
"spontanea et bona voluntate de-
"dimus," and the passage in p.
601 (see note ⁵), which are not in
the charter of 1217. (But see note ⁶,

" cessorum et successorum [nostrorum], ad exaltationem sanctæ A.D. 1215.
 " ecclesiæ, et emendationem regni nostri, spontanea et bona Charta de
 " voluntate nostra dedimus, concessimus pro nobis et hæredi- foresta.
 " bus nostris has libertates subscriptas, habendas et tenendas
 " in regno nostro Angliæ in perpetuum.

" In primis omnes forestæ, quas rex Henricus avus noster
 " afforestavit, videantur per probos et legales homines; et si
 " boscum aliquem alium quam suum dominicum afforestaverit f. 39 b.
 " ad damnum illius, cujus boscus fuerit, statim deafforestetur.
 " Et si boscum suum proprium afforestaverit, remaneat fo-
 " resta, salva communia de herbagio et rebus aliis in eadem
 " foresta, illis qui eam prius habere consueverunt.

" Homines qui manent extra forestam, non veniant de cætero
 " coram justiciariis nostris de foresta per communes sum-
 " monitiones, nisi sint in placito, vel plegii alicujus vel
 " aliquorum qui attachiati sunt propter forestam.

" Omnes autem bosci qui fuerunt afforestati per regem
 " Ricardum fratrem¹ nostrum, statim deafforestentur, nisi
 " fuerint dominici bosci nostri.

" Archiepiscopi, episcopi, abbates, priores, comites, barones,
 " milites, et libere tenentes, qui boscos [suos] habent in
 " foresta, habeant boscos suos, sicut eos habuerunt tempore
 " primæ coronationis prædicti H[enrici] regis avi nostri; ita
 " quod quieti sint in perpetuum de omnibus purpresturis,
 " vastis et assartis factis in illis boscis post illud tempus,
 " usque ad principium secundi anni coronationis nostræ. Et
 " qui de cætero vastum, purpresturam, vel essartum facient
 " sine licentia nostra in illis boscis, de vastis, purpresturis,
 " et assartis respondeant.

" Regardores nostri eant per forestas ad faciendum regar-
 " dum, sicut fieri consuevit tempore primæ coronationis præ-
 " dicti regis Henrici avi nostri, et non aliter.

" Inquisitio vel visus de expeditatione canum existentium
 " in foresta de cætero fiat, quando fieri debet regardum;
 " scilicet de tertio anno in tertium annum; et tunc fiat
 " per visum et testimonium legalium hominum, et non aliter.
 " Et ille, cujus canis inventus fuerit tunc non expeditatus,²

p. 601.) John issued no forest charter. Wendover (and Paris after him), having omitted the forest clauses in the great charter, has inserted this from the records at St. Alban's, and put John's name instead of Henry's at the beginning; though immediately below he is made to

call Henry II. his grandfather, this being left unaltered.

¹ *fratrem*] altered from *avuncu- lum*, to make it suit John. The next clause where John himself is mentioned, is omitted.

² B. ins. *de*, the beginning of *det* by mistake.

A.D. 1215. " pro misericordia det tres solidos; et de cætero nullus bos
Charta de " capiatur pro expeditione. Talis autem expeditio sit per
foresta. " assisam communiter, quod tres ortilli abscondantur de pede

" anteriori sine pelota.¹ Non expeditentur canes de cætero.
" nisi in locis ubi expeditari solent² tempore primæ corona-
tionis prædicti Henrici regis avi nostri.

" Nullus forestarius vel budellus faciat de cætero scotallum,
" vel colligat garbas, vel avenam, vel bladum aliud, vel agnos,
" vel porcellos, nec aliquam collectam faciat; et per visum et
" sacramentum duodecim regardorum quando facient regar-
" dum, tot forestarii ponantur ad forestas custodiendas, quot
" ad illas custodiendas rationabiliter viderint sufficere.

" Nullum suanimotum de cætero teneatur in regno nostro,
" nisi ter in anno; videlicet in principio quindecim dierum ante
" festum Sancti Michaelis, quando agistatores veniunt ad agis-
" tandum dominicos boscos [nostros]; et circa festum Sancti
" Martini, quando agistatores nostri debent accipere pannagium
" suum.³ Et ad ista duo suanimota convenient forestarii, viri-
" darii, et agistatores, et nullus alius per distractionem. Et
" tertium suanimotum teneatur in initio quindecim dierum ante
" festum Sancti Johannis Baptistæ pro fœnatione bestiarum
" nostrarum; et ad istum suanimotum convenient forestarii,
" viridarii, et et non alii per distractionem. Et præterea sin-
" gulis quadraginta diebus, per totum annum, convenient viri-
" darii et forestarii ad videndum attachiamenta de foresta,
" tam de viridi quam de venatione per præsentationem ipso-
" rum forestariorum, et coram ipsis attachientur. Prædicta
" autem suanimota non teneantur, nisi in comitatibus in qui-
" bus teneri consueverunt.

" Unus[quis]que liber homo agistet boscum suum in foresta
" pro voluntate sua; et habeat pannagium suum. Concedimus
" etiam quod unusquisque liber homo possit ducere porcos
" suos per dominicum boscum nostrum, libere et sine im-
" pedimento ad agistandum eos in boscis suis propriis vel
" alibi ubi voluerit. Et si porci alicujus liberi hominis una
" nocte pernoctaverint in foresta nostra, non inde occasionetur
" ita quod aliquid de suo perdat.

" Nullus de cætero amittat vitam vel membra pro venatione
" nostra; sed si aliquis captus fuerit et convictus de captione
" venationis, graviter redimatur, si habeat unde redimi possit;
" et si non [habeat] unde redimi possit, jaceat in prisona
" nostra per annum unum et unum diem. Et si post annum

¹ pelota] poleta, B.

² solent] consueverunt, O. W.

³ suum] nostrum, O. W.

" unum et unum diem plegios invenire possit, exeat a prisoa; A.D. 1215.
 " sin autem, abjuret¹ regnum nostrum Angliæ.

Charta de
 foresta.

" Quicumque archiepiscopus, episcopus, comes, vel baro
 " veniens² ad nos per mandatum nostrum transierit per fores-
 " tam nostram, liceat³ capere unam vel duas bestias per visum
 " forestarii si præsens fuerit; sin autem, faciat cornari, ne
 " videatur hoc furtive facere. Item² liceat in redeundo eis
 " facere sicut prædictum est.

" Unusquisque liber homo de cætero sine occasione faciat
 " in bosco suo vel in terra sua, quam habet in foresta, molen-
 " dinum, vivarium, stagnum, marleram, fossatum, vel terram
 " arabilem, extra coopertum in terra arabili; ita quod non
 " sit ad nocumentum alicujus vicini.

" Unusquisque liber homo habeat in boscis suis aerias acci-
 " pitrum, spervariorum, falconum, aquilarum, et heironum;
 " et habeant similiter mel quod inventum fuerit in boscis
 " suis.

" Nullus forestarius de cætero, qui non sit forestarius de
 " feodo reddens firmam nobis pro balliva sua, capiat chemi-
 " nagium [aliquid⁴ in balliva sua; forestarius autem de feodo
 " firmam reddens nobis pro balliva sua capiat cheminagium,
 " scilicet pro careta per dimidium annum duos denarios, et per
 " alium dimidium annum duos denarios, et pro equo qui portat
 " summagium per dimidium annum unum obolum, et per
 " alium dimidium annum unum obolum; et non nisi de illis
 " qui extra ballivam suam tanquam mercatores veniunt per
 " licentiam suam in ballivam suam ad buscam, meiremum,
 " corticem, vel carbonem emendum, et alias ducendum ad
 " vendendum ubi voluerint. Et de nulla careta alia vel sum-
 " magio aliquod cheminagium capiatur; et non capiatur che-
 " minagium, nisi in locis illis ubi antiquitus capi solebat et
 " debuit. Illi autem qui portant supra dorsum suum buscam,
 " corticem, vel carbonem ad vendendum, quamvis inde vivant,
 " nullum de cætero dent cheminagium. De⁵ boscis aliorum
 " nullum detur cheminagium forestariis nostris, præterquam
 " de dominicis boscis nostris.

" Omnes utlagati pro foresta, a tempore⁶ Henrici regis avi
 " nostri usque ad primam coronationem nostram, veniant ad
 " pacem [nostram] sine impedimento; et salvos plegios inve-

¹ *abjuret*] objuret, B.

² *veniens . . . nostrum—Item . . .*
est] These clauses are not in the
 first forest charter (1217), being
 introduced into that of 1225.

³ O. W. ins. *eis*.

⁴ The words in brackets are care-
 lessly omitted in B.

⁵ This clause is not in the second
 forest charter (1225).

⁶ O. W. ins. *tantum*.

A.D. 1215. " niant, quod de cætero non forisfacient nobis de foresta
Charta de " nostra.
forestæ.

" Nullus castellanus vel alius teneat placitum de foresta, sive
de viridi sive de venatione; sed quilibet forestarius de
" feodo attachiet¹ placita de foresta, tam de viridi quam de
" venatione, et ea præsentet viridariis provinciarum; et cum
" [in]rotulata fuerint et sub sigillis viridariorum inclusa,
" præsententur capitali forestario cum in partes illas venerit
" ad tenendum placita forestæ, et coram eo terminentur.

" Omnes autem consuetudines prædictas et libertates, quos
" nos concessimus in regno tenendas, quantum ad nos pertinet
" erga nostros, omnes de regno nostro tam laici quam clerici
" observent, quantum ad se pertinet, erga suos."

*De xxv. baronibus qui constituti sunt a rege emendatores legum
prædictarum.*

Magna
Charta.

" Cum² autem pro Deo et ad emendationem regni nostri, et
" ad melius sopiendam discordiam inter nos et barones nostros
" [ortam], hæc omnia concesserimus, volentes ea integra et
" firma stabilitate gaudere, facimus et concedimus eis securi-
" tatem subscriptam; videlicet, quod barones eligant viginti
" quinque barones de regno nostro quos voluerint, qui debeant
" pro totis viribus suis observare, tenere, et facere observari
" pacem et libertates quas eis concessimus, et hac præsentī
" carta nostra confirmavimus; ita scilicet, quod si³ nos vel jus-
f. 41. " ticiarii nostri [vel ballivi nostri]⁴ erga aliquem in aliquo
" deliquerimus, vel aliquem articulorum pacis et⁵ securitatis
" transgressi fuerimus, et delictum fuerit ostensum quatuor
" baronibus de viginti quinque baronibus, illi quatuor barones
" accedent ad nos, vel⁶ ad justiciarium nostrum si fuerimus
" extra regnum, proponentes nobis excessum, petent ut sine
" dilatione faciamus emendari. Et si nos excessum non emen-
" daverimus, vel justiciarius noster si fuerimus extra regnum,
" infra tempus quadraginta dierum, computando a tempore quo
" monstratum fuerit nobis, prædicti quatuor barones referent
" causam illam ad residuos de illis viginti quinque baronibus.
" Et illi barones cum communa totius terræ distringent et
" gravabunt nos modis omnibus quibus poterunt; scilicet per

¹ attachiet] attachiat, B. O. W.

² This is chapter 61 of John's
charter, omitted above.

³ B. O. W. ins. *per* erroneously.

⁴ "vel aliquis de ministris nos-
" tris" is omitted.

⁵ et] vel, O. W.

⁶ vel] et, B.

" captionem castrorum, terrarum, possessionum, et aliis modis A.D. 1215.
 " quibus poterunt, donec fuerit emendatum secundum arbi- Magna
 " trium eorum, salva persona nostra et reginæ nostræ et Charta.
 " liberorum nostrorum. Et cum fuerit emendatum, intendent
 " nobis sicut prius fecerunt. Et quicumque voluerit de terra,
 " juret quod ad prædicta omnia exequenda parebit mandatis
 " prædictorum viginti quinque baronum, et quod gravabit
 " nos pro posse cum ipsis. Et nos publice et libere damus
 " licentiam jurandi cuilibet, qui jurare voluerit, et nulli un-
 " quam jurare prohibebimus. Omnes autem illos de terra
 " nostra, qui per se et sponte sua noluerint jurare viginti
 " quinque baronibus de distringendo nos et gravando nos
 " cum eis, faciemus jurare eosdem de mandato nostro, sicut
 " prædictum est.¹ In omnibus autem quæ istis viginti quin-
 " que baronibus committuntur exequenda, si forte¹ in aliquo
 " inter se discordaverint, vel aliqui ex eis summoniti nolue-
 " rint vel nequiverint interesse, ratum habeatur et firmum
 " quod major pars eorum² providerit vel præceperit, ac si
 " omnes viginti quinque in hoc consensissent. Et viginti
 " quinque barones jurent, quod omnia antedicta fideliter
 " observabunt, et pro toto posse suo facient observari. Et
 " nos nihil impetrabimus per nos nec per alium, per quod³
 " aliquid istarum concessionum et libertatum revocetur aut
 " minuat. Et si aliquid tale fuerit impetratum, irritum sit
 " et inane; et nunquam eo utemur per nos vel per alium.
 " Et⁴ omnes malas voluntates et indignationes et rancores
 " ortos inter nos et homines nostros clericos et laicos a tem-
 " pore discordiæ, plene omnibus remisimus et condonavimus.
 " Et⁵ ad melius distringendum nos, quatuor castellani, de
 " Norhantun scilicet, de Kenillewourthe, de Nithingham, et de
 " Scardebure, erunt jurati [prædictis] viginti quinque baronibus
 " quod facient de castris prædictis quod ipsi præceperint et man-
 " daverint, vel major pars eorum. Et tales semper castellani
 " ponantur in illis castris, qui fideles sint, et⁶ nolint transgredi
 " juramentum suum.
 " Et⁷ nos amovebimus omnes alienigenas a⁸ terra, parentes
 " omnes Girardi de Athies, Engelardum scilicet, Andream,

¹ A sentence is omitted here.

² *qui præsentis fuerint* is omitted here.

³ *quod*] *quid*, B.

⁴ This is the beginning of chapter 62 of John's charter.

⁵ This paragraph is inserted by Wendover from some other source;

it is not in any of the known copies of the charter.

⁶ O. W. ins. *qui*.

⁷ This is made up from capp. 50, 51, of John's charter, with some alterations and additions; the additions are printed in Italicks.

⁸ *a*] de, O. W.

A.D. 1215. " Petrum, Gyonem de Chanceles, Gyonem de Ciguini, *uxorem*¹
 Magna " *prædicti Girardi cum omnibus liberis suis*, Galfridum de
 Charta. " Marteinni et fratres ejus, Philippum Marc et fratres ejus,
 " et G[alfridum] nepotem ejus, *Falconem, et Flandrenses*
 " *omnes et ruptarios, qui sunt* ad nocumentum regni.
 " Præterea² omnes transgressionibus factas occasione hujus dis-
 " cordiæ a Pascha transacto, qui³ fuit annus nostri decimus
 " sextus, usque ad hanc pacem reformatam, plene remisimus
 " omnibus clericis et laicis, et quantum ad nos pertinet, plene
 " condonavimus. Et insuper fecimus illis fieri literas testi-
 " moniales et patentes domini S[tephani] Cantuariensis archi-
 " episcopi, domini Henrici Dublinensis archiepiscopi, domini
 " Pandulphi subdiaconi et domini Papæ familiaris, et epi-
 " scoporum prædictorum, super securitate ista et concessioni-
 " bus præfatis.
 " Quare⁴ volumus et firmiter præcipimus, quod Anglicana
 " ecclesia libera sit, et quod omnes homines de regno nos-
 " tro habeant et teneant omnes libertates præfatas, jura, et
 " consuetudines bene et in pace, libere et quiete, plene et
 " integre, sibi et hæredibus suis, de nobis et hæredibus nos-
 " tris, in omnibus rebus et locis in perpetuum, ut prædictum
 " est. Juratum est autem tam ex parte nostra, quam ex
 " parte baronum, quod hæc omnia supradicta bona fide et
 " sine malo ingenio observabimus. Testibus supradictis et⁵
 " multis aliis. Data per manum nostram in prato quod vo-
 " catur Runingemade, inter Stanes et Windleshores, decima
 " quinta die Junii, anno regni nostri decimo septimo."⁶
 Isti⁷ sunt xxv. barones electi:⁸ comes de Clare,
 comes Albemarle, comes Gloverniæ, comes Wintoniæ,
 comes Herefordiæ, comes Rogerus,⁹ comes Rober-

Names of
the 25
barons
elected.

¹ This mention of the wife of Gerard de Athies, and of Falco (Fawkes de Breauté) and the Flemings below is peculiar to this copy. The *ruptarii* are mentioned in the Articles of the Barons, § 41. It is possible that Fawkes's name was inserted as especially an enemy of St. Alban's. See the story about him under the year 1226. Yet Paris has inserted his name in the list of "obsecutores et observatores" of the 25 barons, in the margin off f. 39 b.

² This is the rest of chapter 62 of John's charter.

³ *qui . . sextus*] quod fuit anno regni nostri decimo sexto, O. W.

⁴ This is chapter 63 of John's charter.

⁵ *et multis aliis*] om. O. W.

⁶ In the margin is "super aliud exemplarium xvi."

⁷ This is at the foot of f. 39 b.

⁸ These lists, which are in the margin in B., and are not given in C., will be found also in the Liber Additamentorum, MS. Cotton, Nero, D. 1. (N.), f. 122.

⁹ Roger Bigod, earl of Norfolk.

tus,¹ comes Marescallus junior, Robertus filius Walteri, A.D. 1215. Gilebertus de Clare, Eustachius de Vescei, Hugo Bigod, Willelmus de Munbrai, Major² de Londoniis, Willelmus³ de Lanval, Robertus de Ros, constabularius⁴ Cestrie, Ricardus de Perci, Johannes filius Roberti, Willelmus Malet, Galfridus de Say,⁵ Rogerus de Munbray, Willelmus de Huntingefelde, Ricardus de Muntfichet, Willelmus de Albineto.⁶ Isti viginti quinque barones juraverunt in animabus suis, rege hoc disponente, quod omni instantia hæc obsequerentur, et regem cogerent, si forte respiscere vellet, hoc tenere.

Obsecutores⁷ et observatores: comes Marescallus,⁸ Names of comes de Harundel, comes Warenniæ affidavit,⁹ Henricus Doili, Hubertus de Burgo, Mathæus filius Herberti, Robertus de Pinkeni, Rogerus Huscarle,¹⁰ Robertus de Neuburg, Henricus de Ponte Audomari, Radulphus de la Haie, Henricus de Brantefeld, Garin filius Geroldi, Thomas Basset, Willelmus de Bokeland, Willelmus de Seintjohan, Alanus Baset, Ricardus de Ripariis, Hugo de Beneval,¹¹ Jordanus¹² de Saukuil, Radulphus Musgad, Ricardus [de] Sifflewast, Robertus de Ropele, Andreas de Beucamp,¹³ Walterus de Dunstanville,¹⁴ Walterus Folioth, Fankes, Johannes Marescallus, Philippus de Albeni, Willelmus de Parca, Radulphus de Normanville, Willelmus de Perci, Willelmus Agoilun, Engeramus¹⁵ de Pratest, Willelmus de Cirencestre, Rogerus de Zucha, Rogerus¹⁶ filius Bernardi, Godefridus¹⁷ de Craucumbe;

¹ Robert de Vere, E. of Oxford.

² William Hardel.

³ *Willelmus*] So N. B. has *Gilebertus* over an erasure. This is William de Lanvallei. Whoever altered *Willelmus* to *Gilebertus* confused him with Gilbert de Laval (v. p. 585).

⁴ John de Laci, afterwards earl of Lincoln.

⁵ *Say*] Sæi, N.

⁶ *Albineto*] Aubeinni, N.

⁷ *Obsecutores et observatores*] N. has "Hi juraverunt quod obse-

"querentur mandato xxv. baro-
"num."

⁸ *Marescallus*] N.; de Clare, B.

⁹ *affidavit*] om. N.

¹⁰ *Huscarle*] Huscarin, N.

¹¹ *Beneval*] Boneval, N.

¹² *Jordanus de Saukuil*] Joramus de Caunkivill, N.

¹³ *Beucamp*] Beuelap or Beuelap, N.

¹⁴ *Dunstanville*] Dunestaple, B.

¹⁵ *Engeramus*] Engelram, N.

¹⁶ *Rogerus*] Radulfus, N.

¹⁷ *Godefridus*] Galfridus, N.

A.D. 1215. isti omnes juraverunt quod obsequerentur mandato viginti quinque baronum.¹

Ut rex Anglorum per literas patentes libertates prædictas sub dolo observari præceperit.

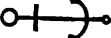
John writes to the sheriffs to secure the observance of the charter.

His ita gestis, rex Anglorum Johannes misit literas suas patentes in omnes fines Angliæ, præcipiens firmiter vicecomitibus universis totius regni, ut facerent jurare omnes de ballivis suis homines cujuscunque conditionis, quod leges et libertates prædictas observarent, et quod ipsum regem pro posse suo per captionem castrorum suorum distringerent et gravarent ad præfata omnia exequenda sicut in carta continebatur. Quo facto, venerunt ad regem multi nobiles de regno, exigentes jura sua terrarum et possessionum, custodiasque castrorum, quæ, ut dicebant, sibi jure hæreditario debebantur. Sed rex negotium illud distulit, donec sacramento legalium hominum probatum fuisset, quid de jure singulis deberetur. Et ad hoc plenius exequendum, constituit omnibus diem apud Westmonasterium decimo septimo kalendas Augusti. Veruntamen Stephano Cantuariensi archiepiscopo reddidit castrum Rofense, cum² quibusdam aliis quæ ad ejus custodiam de jure antiquo spectabant. Et sic soluto colloquio, barones cum cartis præfatis ad urbem Londoniarum reversi sunt.³

Rochester castle given up to the archbishop.

The barons return to London.

Nota optimam concessionem dupliciter confirmatam.

Concessit⁴ insuper eodem anno rex J[ohannes], ut pronius corda prælatorum et magnatum sibi conciliaret, liberas in omnibus ecclesiis Angliæ electiones. Et procuraverunt tam ipse rex quam magnates et prælati, ut illa sua super hoc carta et concessio a Papa confirmaretur; unde ad majorem securitatem regalis carta in Papali confirmatione inseritur bullata. Quam qui videre desiderat, in libro⁵ additamentorum fratris Matthæi Parisiensis reperiet ad signum anchoræ.

¹ After this N. has "Omnes isti juraverunt cogere si opus esset ipsos xxv. barones ut rectificarent regem. Et etiam cogere ipsum si mutato animo forte recalcitraret."

² cum quibusdam aliis] So Par. over an erasure. B. no doubt had et turrem Londoniarum, as O. W.

³ In the margin is a reference to what follows: "Carta domini Papæ

" bullata scribitur in cedula addita;" i.e. the inserted f. 40.

⁴ This addition of Paris is at the foot of f. 41. It is not in C.

⁵ This is the first mention of the Liber Additamentorum, MS. Cott. Nero D. 1. The letter of Innocent is given there, f. 121 b. It is given here by Paris immediately after this, p. 607, and again under the year 1256 (p. 920, ed. Wats).

*Litteræ domini Papæ confirmantes concessionem regis A.D. 1215.
J[ohannis].*

Volens¹ autem rex J[ohannes] ad majorem securi-
tatem et robur diuturnitatis hæc inviolabiliter obser-
vari, misit ad dominum Papam I[nnocentium], rogans
instante, ut huic piæ concessioni et confirmationi suæ
favorem dignaretur exhibere, et eandem bullæ muni-
mine confirmare. Quod quia jam factus fuit obsequens
Papæ vassallus et rex Apostolicus, meruit quæ petiit
gracius impetrare sub hac forma :

John writes
to the
Pope, who
confirms
his con-
cession
respecting
the free-
dom of
election to
sees, mo-
nasteries,
&c.

Fœdera, i.
p. 127.
Innocentii
III. Litt.
307 (opp.
ed. Migne,
cexvii.
246).

"Innocentius episcopus, etc. Venerabilibus fratribus
"et dilectis filiis universis ecclesiarum prælatis per
"Angliam constitutis, salutem et Apostolicam benedic-
"tionem. Dignis laudibus attollimus magnificentiam
"Creatoris, postquam Idem, Qui est mirabilis et ter-
"ribilis in consiliis super filios hominum, aliquandiu
"toleravit ut perflando discurreret per areolam² horti
"sui spiritus tempestatis, quasi ludens taliter in orbe
"terrarum, ut sic ostenderet infirmitatem et insuffici-
"entiam [nostram] nobis, statim cum voluit, dixit et
"Aquiloni, da, et Austro, noli prohibere, imperansque
"ventis et mari³ statuit procellam in aura,⁴ ut nautæ
"portum⁵ inveniant peroptatum. Cum enim inter
"regnum et sacerdotium Anglicanum, non sine magno
"periculo atque damno, super electionibus prælatorum
"gravis fuerit controversia diutius agitata; Illo tan-
"dem, Cui nihil est impossibile, Quique ubi vult spi-
"rat, mirabiliter operante, carissimus⁶ J[ohannes] rex
"Anglorum illustris liberaliter ex mera et spontanea
"voluntate, de consensu communi baronum suorum,
"pro salute animæ suæ ac prædecessorum suorum⁷ et

¹ This is on an inserted leaf.

² areolam] artolam, B.

³ et mari] per mare, B.

⁴ aura] auram, N.

⁵ N. ins. *quietis*.

⁶ N. ins. in *Christo filius*.

⁷ suorum] om. N.

A.D. 1215. " successorum, nobis¹ concessit et suis literis confir-
 " mavit, ut de cætero in universis et singulis eccle-
 " siis ac monasteriis, cathedralibus et conventualibus
 " totius regni Angliæ, in perpetuum liberæ fiant elec-
 " tiones quorumcumque prælatorum, majorum et etiam
 " minorum. Nos igitur hoc gratum et ratum habentes,
 " concessionem hujusmodi vobis et per vos ecclesiis
 " et successoribus vestris, prout in ejusdem² literis
 " regis perspeximus contineri, auctoritate Apostolica
 " confirmamus, et præsentis scripti patrocinio commu-
 " nimus. Ad majorem autem firmitatem et perpetuam
 " memoriam hujus rei, præfatas regis literas super hoc
 " confectas præsentibus misceri³ fecimus, quarum tenor
 " talis est :

Letter of
 John de-
 claring the
 freedom of
 election to
 sees, ab-
 beys, &c.

" ' J[ohannes] Dei gratia rex Angliæ, dominus Hy-
 " ' berniæ, dux Normanniæ et Aquitanniæ, comes An-
 " ' degaviæ, archiepiscopis, episcopis, comitibus, baroni-
 " ' bus, militibus, ballivis, et omnibus has literas visuris,
 " ' salutem. Quoniam inter nos et venerabiles patres
 " ' nostros, S[tephanum] Cantuariensem totius Angliæ
 " ' primatem et sanctæ ecclesiæ Romanæ cardinalem,
 " ' W[illelmum] Londoniensem,⁴ E[ustachium] Hely-
 " ' ensem, E[gidium] Herefordensem, J[ocelinum] Ba-
 " ' thoniensem et Glastoniensem, et H[ugonem] Lin-
 " ' colniensem episcopos, super damnis et ablatiis eorum
 " ' tempore interdicti, per Dei gratiam de mera et
 " ' libera voluntate utriusque partis plene convenit;
 " ' volumus non solum eis quantum secundum Deum
 " ' possumus satisfacere, verum etiam toti ecclesiæ
 " ' Anglicanæ salubriter et utiliter in perpetuum pro-
 " ' videre. Inde est quod qualiscumque consuetudo
 " ' temporibus nostris et prædecessorum nostrorum
 " ' hactenus in ecclesia Anglicana fuerit observata et

Fœdera,
 i. p. 126.

¹ nobis] om. N.

² ejusdem] eisdem, N.

³ misceri] inseri, N., with anno-
 tari in the margin.

⁴ Londoniensem] Londoniensis,
 B., and so with the other sees.

" ' quicquid juris nobis hactenus vendicaverimus [in ¹ A.D. 1215.
 " ' electionibus quorumcunque prælatorum, nos ab ^{Letter of}
 " ' ipsorum petitione pro salute animæ nostræ et præ- ^{John de-}
 " ' decessorum et successorum nostrorum regni Angliæ ^{claring}
 " ' liberaliter mera et spontanea voluntate de communi ^{freedom of}
 " ' assensu baronum nostrorum concessimus et con- ^{election to}
 " ' stituimus et hac præsentī carta nostra confirmavi- ^{sees, ab-}
 " ' mus,] de cætero in universis et singulis ecclesiis ^{bey's, &c.}
 " ' et monasteriis, cathedralibus et conventualibus totius
 " ' regni Angliæ liberæ sint in perpetuum electiones
 " ' quorumcunque prælatorum, majorum et minorum;
 " ' salva nobis et hæredibus nostris custodia ecclesiarum ^{Excipitur}
 " ' et monasteriorum vacantium, quæ ad nos pertinent. ^{custodia}
 " ' Promittimus ² etiam, quod nec impedimus nec im- ^{ecclesiarum}
 " ' pedire permittemus per nostros, nec procurabimus, ^{vacantium.}
 " ' quin in universis et singulis ecclesiis [et] monaste-
 " ' riis, postquam vacaverint prælaturæ, quemcunque
 " ' voluerint libere sibi præficiant ³ electores pastorem;
 " ' petita tamen a nobis prius et hæredibus nostris
 " ' licentia eligendi; quam non denegabimus ⁴ nec diffe-
 " ' remus. Et si forte assit ⁵ quod denegaremus vel
 " ' differemus, nihilominus procedant electores ad elec-
 " ' tionem canonicam faciendam. Et similiter post
 " ' celebratam electionem noster requiratur assensus,
 " ' quem non denegabimus, nisi aliquid rationale pro-
 " ' posuerimus et legitime probaverimus, propter quod
 " ' non debemus ⁶ consentire. Quare volumus et firmiter
 " ' jubemus, ne quis vacantibus ecclesiis vel monasteriis
 " ' contra hanc nostram concessionem et constitutionem
 " ' in aliquo veniat vel venire præsumat. Si quis vero ^{Excommu-}
 " ' contra hoc aliquo unquam tempore venerit, maledic- ^{nicatio su-}
 " ' tionem Dei omnipotentis et nostram incurrat. His ^{per confir-}
 " ' testibus, P[etro] Wintoniensi episcopo, W[illelmo] ^{matæ cartæ}
 " ' ^{violatores.}

¹ This passage in brackets, which is omitted in B., is from N.

² *Promittimus*] *promisimus*, N.

³ *præficiant*] *præficiant*, N.

⁴ *denegabimus*] *denegemus*, N.

⁵ *assit*] This in N. has been altered to *quod assit*, as in the Fædera.

⁶ *debemus*] *debeamus*, N.

A.D. 1215. " Marescallo comite Penbroc, W[illelmo] comite Warrenniæ, R[anulfo] comite Cestriæ, S[ahero] comite Wintoniensi, G[alfrido] de Mandevilla comite Gloucestriæ et Essexiæ, W[illelmo] comite de Ferariis, W[illelmo] Briewere, W[arino] filio Geroldi, W[illelmo] de Cantelupo, H[ugoni] de Novilla, Roberto de Wer, W[illelmo] de Huntingefelde. Datum per manum magistri R[oberti] de Marisco cancellarii nostri, decimo quinto die Januarii, apud Novum Templum Londoniis, anno regni nostri decimo sexto."
 " Nulli ergo omnino homini liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere, vel² ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumserit, indignationem omnipotentis³ Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Laterani, tertio kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno decimo octavo."

f. 40 b.

Joy at the change in John.

Ps. lxxvi. 11.

Mutatio voluntatis regis Johannis in pejus malo consilio.

His ita peractis et ex utraque parte approbatis, exultaverunt omnes, credentes Deum misericorditer cor regis tetigisse, cor ab eo lapideum abtulissee, et cor carneum addidisse; et ut in eo fieret optima *dexteræ Excelsi mutatio*. Speraveruntque omnes et singuli Angliam quasi Ægyptiaco jugo, quo diu ante premebatur, per Dei gratiam suis temporibus liberatam, tum per Romanæ ecclesiæ protectionem, cujus alis se credebant obumbrari, et sic velut sub clipeo divinæ militiæ, cui servire regnare est, pace et libertate gaudere; tum propter regis desideratam humiliationem, quam speraverunt omni mansuetudini et paci feliciter inclinatam. Sed longe aliter, proh pudor et proh dolor! et nimis dissimiliter quam speratum fuit, evenit. Credebatur fortuna arridendo nectar propinasse, cum fellita pocula et venena præparavit. Ecce enim filii Belial, diabolo procurante qui successibus hominum ex antiqua sua

¹ N. adds in the margin, "anno Domini scilicet mcccv."

² vel] et, N.

³ omnipotentis] om, N.

consuetudine [invidet], videlicet, ruptarii nequissimi, qui A.D. 1215.
 bella potius quam pacem voluerunt, regiis auribus verba His evil
 discordiæ susurrando instillarunt. Dixerunt enim grun- counsellors
 niendo et derisionibus multiplicatis subsannando, "Ecce mock at
 him.
 "vigessimus quintus rex in Anglia; ecce jam non rex,
 "nec etiam regulus, sed regum opprobrium; malle de-
 "beret non rex, quam sic rex esse. Ecce rex sine regno,
 "dominus sine dominio; ecce alficus¹ nauci et angularis,
 "rota quinta in plaustro, regum ultimus, et populi ab-
 "jectio. Heu miser et servus ultimæ conditionis, ad
 "quam servitutis miseriam devolutus! Fuisti rex, nunc
 "fex; fuisti maximus, nunc minimus. Nihil infelicius
 "quam fuisse felicem." Et sic iram provocantes, addendo
 flammam vento ab igne sulphureo scintillas excitarunt.

Avertitur cor regis.

Tunc rex nimis credulus susurris abhominabilium Change in
 ruptariorum, quos ex consuetudine in propriam per- John.
 niciem nimis libenter, abjectis naturalibus suis homi-
 nibus, educaverat, animum suum mutavit et cor ejus
 pessimis consiliis inclinavit; leve est enim fluctuantem
 movere, et proclivum ad mala ad flagitia præcipitare.
 Tunc rex ab alto ducens suspiria, concepta indignatione Lamenta-
 maxima, coepit in se ipso tabescere, et lamentationibus tio.
 multiplicatis conquerendo dicere; "Ut quid me genuit His grief
 "mater mea infelix et impudica? Ut quid genibus ex- and rage.
 "ceptus, ut quid uberibus ablactatus, infaustum accepi Verba de-
 "incrementum? Ferrum mihi potius quam alimentum solati et
 "debuit præparari." Coepit frendere dentibus, oculis desperan-
 torvis intuitum retorquere, arreptos baculos et stipites tia.
 more furiosi nunc corrodere, nunc corrosos confringere,
 et inordinatorum gestuum plurimis argumentis con-
 ceptum dolorem immo furorem manifestare. Et statim Versutia
 consueta.

¹ *alficus*] i.e. *alphicus*, a leper. | these words is, "a leper, worthless
 The only meaning I can attach to | "and lurking in corners."

A.D. 1215. in ipsa nocte clanculo confectis literis, misit ad Philippum Marc constabularium castri de Nottingham, natione Pictavensem; similiter et ad omnes suos alienigenas, in quibus maxime confidebat anima sua, ut castra sua victualibus munirent, fossatis ambirent, servientibus stipendiariis roborarent, balistas et machinas pararent, spicula fabricarent; caute tamen et sine prorumpentibus comminationibus, ne barones forte id comperientes repagulorum impedimenta, ne furor regius procederet, præpararent. Sed cum nihil occultum quod non reveletur, per commeantes¹ cito magnatibus hæc mala præmeditatio et periculosa machinatio innotuit.

Et aliqui de prudentioribus eundem adierunt, ut si vera essent quæ dicebantur diligenter explorarent, et consolationibus salubribusque consiliis indignationem ejus averterent, et eum ab iniquo proposito, antequam nequiter inciperetur, revocarent. Sed rex sereno vultu, virus intrinsecum coram magnatibus palliando, se nihil sinistrum meditari, jurando per pedes Dei, constanter affirmavit. Et sic murmur jam exortum per falsa commenta, et faciendo cachinnos ex adverso sedentibus, subdole pacificavit. Veruntamen quia difficile

His preparations against the barons.

Fraus est comperta.

Feelings of the barons.

se capit furiosus, plurimis signis ipsi magnates, antequam ipsum concilium solveretur, perceperunt, quod cor regis aversum est ab eis et decidisset vultus ejus; et continuo mente præsaga futuros eventus ponderabant, dicentes, "Væ nobis, immo toti Angliæ carenti rege veraci et oppressæ tyranno subdolo, et summis conatibus regnum miserabile evertenti. Nos jam Romæ subjecit et Romanæ curiæ, ut protectionem ab ea consequeremur; timendum est ne injurias suppeditationes in posterum inveniamus. Nunquam audimus de aliquo rege, qui nollet colla servituti subtrahere; iste sponte succumbit." Et sic lamentantes regem recedendo reliquerunt, ad propria revertentes.

¹ *commeantes*] *commorantes*, C.

*Ut rex Johannes ad Vectam insulam latenter se divertens
baronibus occultus paraverit insidias.* A.D. 1215.

Recedentibus, ut dictum est, de colloquio baronibus, rex An- f. 41.
glorum ¹ solus remansit, ut vix sibi septem equites de propria John goes
familia superessent. Qui nocte illa in castro de Windleshores to the Isle
sine quiete quiescens, ante lucem confusus et animo nimis of Wight,
consternatus, ad Vectam insulam latenter confugit. Ubi in and sends
angaria mentis aliquandiu constitutus, exquisitis versutiis ² to Rome
excogitavit, quo contra barones ultionis genere uteretur, illa to excite
ira excandescens de qua dicit quidam sanctus, "Ira est the Pope
"libido ulciscendi,"³ cupiensque dummodo ultus cum against the
confusis confundi. Tandem post meditationes diversas, in duo- barons.
bus gladiis, cum Petro Apostolo, id est in spirituali et mate-
riali, ab hostibus vindictam querere praelegit; ut si in uno
non posset, in altero fiducialiter triumpharet. Ut autem in
gladio spirituali percuteret, misit ad curiam Romanam Pandul-
phum domini Papæ subdiaconum,⁴ cum aliis quibusdam nun-
ciis, immemor tam profundi jurisjurandi adhuc recentis,
ut baronum propositum auctoritate Apostolica irritarent. Misit He sends
etiam Walterum Wigorniensem episcopum et Angliæ cancel- others
larium, Johannem ⁵ episcopum Norewicensem, Ricardum de abroad to
Marisco, Willelmum Gernun, et Hugonem de Boves ad omnia raise forces
for him.
finitima regna transmarina, cum sigillo suo propter militare
præsidium, promittens eis terras, possessiones amplas, cum
pecunia non modica; et ad majorem fidem, si necesse esset,
facerent omnibus venire volentibus cartas de securitate et sti-
pendio militari; terminumque illis⁶ præfixit, quatinus cum uni-
versis quos attrahere poterant venirent contra⁷ ipsum apud
Doveram ad festum Sancti Michaelis. Misit præterea literas He orders
suas, ad majorem sui et totius regni perniciem et con- the castel-
fusionem, ad omnes castellanos suos de regno Angliæ, præ- lans in
cipiens singulis, ut castella sua omni victualium et armorum England to
f. 41 b.
genere cum præsidio militari ita munirent, ut sufficeret eis fortify their
ad defensionem, si contingeret illos in crastino obsideri. Ipse castles.
autem rex interim cum paucis ministris, quos de familia Nore-
wicensis episcopi emendicatos habebat, piratæ exercens officium,
nautarum sibi Quinque Portuum gratiam reconciliare vacavit.

¹ O. W. ins. ita.

² *versutiis*] argumentationibus,
O. W.

³ S. August. De Civitat. Dei,
xiv. 15.

⁴ O. W. add *et familiarem*.

⁵ This is an error, as his death
has been mentioned under the year
1214, above, p. 582.

⁶ *illis*] eis, W.

⁷ *contra*] ad, W.

A.D. 1215. Sicque in insula prædicta et circa maritima, quasi sub divo
 His soli- latens, omni regio tumultu postposito, per tres menses inter
 tary life. undas et nautarum collegia in contemplatione perditionis
 vitam agebat solitariam.¹ Veruntamen interim diversa de eo
 Consequent rumours. diversorum versabatur² sententia, præcipue cum a quibus-
 dam piscator, ab aliis mercator et piraticus prædator, a non-
 nullis vero apostata diceretur. Et cum propter ejus tam diu-
 tinam absentiam quæreretur a multis et non fuisset inventus,
 undis eum³ crediderunt submersum, vel alio quocunque mortis
 genere vel per se vel per alium peremptum.⁴ Rex autem
 hæc omnia conferens⁵ in corde suo, tacite nuncio-
 rum suorum, quorum quosdam ad curiam Romanam, nonnullos propter
 militare præsidium destinavit,⁶ hostilium amicorum et
 amicabilem hostium, præstolabatur adventum.

Ut barones Angliæ ad torneamenta se præparaverant.

The barons Barones interea qui [fuerunt] in urbe Londoniarum, quasi
 prepare for toto negotio completo, condixerunt inter se, ut apud Stanfort ad
 a tourna- hastililudium⁷ convenirent; unde Willelmo de Albineto viro
 ment at nobili et per omnia laudabili sub hac forma literas direx-
 Stamford. erunt:

Letter of " Robertus filius Walteri, marescallus exercitus Dei et
 Robert " sanctæ ecclesiæ, et alii magnates ejusdem exercitus, nobili
 Fitz-Wal- " viro W[illelmo] de Albineto salutem. Bene scitis, quam
 ter to " magnum commodum sit vobis et nobis omnibus, servare
 William of " civitatem Londoniarum, quæ est receptaculum nostrum; et
 Albini. " quantum dedecus esset et damnum nobis, si per defectum
 " nostrum eam amitteremus. Sciatis etiam certissime, quod
 " præmuniti fuimus quod quidam sunt, qui nihil aliud expec-
 " tant, nisi quod recessissemus a civitate prædicta, ut ita⁸
 " subito eam possent occupare. Et ideo per commune consi-
 " lium prolongavimus torneamentum, quod captum fuit apud
 " Stanfort, die Lunæ proxima post festum Apostolorum Petri
 " et Pauli, usque ad diem Lunæ proximam post octabas
 " prædictas. Erit autem torneamentum juxta Londonias in
 " bruera de Stanes et villam de Hundeslawe; et hoc fecimus

¹ O. W. ins. here, "maluit enim
 "mori quam diu vivere ab injuriis
 "baronum inultus."

² versabatur] fuit, O. W.

³ eum] ipsum, O. W.

⁴ peremptum] subtractum, O. W.

⁵ conferens . . tacite] æquo fe-
 rens animo, O. W.

⁶ præsidium destinavit] subsidium
 destinaverat, desideratum, O. W.

⁷ hastililudium] torneamenti lu-
 dum, O. W.

⁸ B. ins. eam.

“ propter securitatem nostram et¹ civitatis prædictæ. Et A.D. 1215.
 “ ideo mandamus vobis et rogamus² diligenter, quod ad
 “ torneamentum prædictum cum equis et armis ita provide
 “ veniatis, quod honorem inde habeatis. Qui melius ibi faciet,
 “ habebit ursum, quem domina quædam mittet ad tornea-
 “ mentum. Valete.”

Talibus frivolis et otiosis actibus indulserunt, nescientes laqueos subdolos sibi præparari.

Vocatio ad concilium generale.

Eodem anno vocati sunt a Papæ Innocentio Romæ ad con-
 cilium generale prælati universalis ecclesiæ, patriarchæ scilicet,
 archiepiscopi, episcopi, primicerii, archidiaconi, decani cathe-
 dralium ecclesiarum, abbates, priores, Templarii et Hospitalarii;
 ut comparerent³ in præsentia domini Papæ in urbe Roma,⁴
 kalendis Novembris, sicut canonicam vitare⁵ volunt ultionem.

Summons
by the
Pope to a
general
council at
Rome.

De allegationibus nunciorum regis Angliæ coram Papæ.

Per idem tempus steterunt Romæ in præsentia domini
 Papæ nuncii regis Anglorum, allegantes coram eo rebelliones
 et injurias, quas barones Angliæ excitaverant adversus regem
 memoratum, exigentes ab eo quasdam leges et libertates
 iniquas, quas dignitatem regiam non⁶ decuit confirmare. Et
 cum post motam inter eos discordiam rex et barones de pace
 tractaturi multotiens convenissent, idem rex publice protestatus
 est coram eis, regnum Angliæ ratione dominii ad Romanam
 ecclesiam specialiter pertinere, unde nec potuit nec debuit
 præter conscientiam domini Papæ de novo aliquid statuere,
 vel quicquam in ejus præjudicium in regno immutare. Quo-
 circa cum, interposita appellatione, seipsum et omnia jura regni
 sui sub protectione sedis Apostolicæ supposuisset, dicti barones
 appellationi factæ non deferentes, civitatem Londoniarum,
 quæ caput regni sui est, proditione sibi traditam occupaverunt,
 et adhuc detinent occupatam. Quod cum factum fuisset, ad
 equos convolantes et arma, exegerunt a rege libertates præ-
 scriptas sibi confirmari, ipseque, eorum metuens impetum, quod
 petebant non ausus est denegare. Porrexerunt ergo nuncii

Statement
at Rome
by John's
messen-
gers of his
case.

¹ O. W. ins. *securitatem*.

² O. W. ins. *vos*.

³ *comparerent*] compareant, O. W.

⁴ O. W. ins. *in*.

⁵ *vitare*] effugere, O. W.

⁶ *non*] nulli, O. W.

A.D. 1215. memorati domino Papæ quædam capitula de carta prædicta, in scriptum redacta, quæ causæ regis magis videbantur congruere. Quæ cum diligenter inspexisset, cum admiratione respondit, rugis contractis indignationem testantibus; "Numquid barones Angliæ regem cruce signatum et sub protectione sedis Apostolicæ constitutum a solio regni nitantur expellere,¹ et dominium Romanæ ecclesiæ ad alium transferre? Per Sanctum Petrum, hanc injuriam præterire non poterimus impunitam."

Speech of
Innocent
III.

Processus.

He determines to annul the charter. Tunc Papa, habita deliberatione cum cardinalibus, cartam sæpe dictam de libertatibus regni Angliæ concessis in perpetuum per sententiam diffinitivam damnatam cassavit, et in illius rei testimonium regi Anglorum privilegium subscriptum transmisit.

Quomodo per privilegium sedis Apostolicæ cassata sint libertates baronum Angliæ.

Letter of
Innocent
III. annull-
ing Magna
Charta.

"Innocentius episcopus, servus servorum Dei, universis Christi fidelibus hanc paginam inspecturis, salutem et Apostolicam benedictionem. Etsi carissimus in Christo filius noster J[ohannes] rex Anglorum illustris Deum et ecclesiam vehementer offenderit, unde nos eum vinculo excommunicationis innodavimus et regnum ejus ecclesiastico subjecimus interdicto, ipse tamen, Illo misericorditer inspirante Qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat, tandem conversus² ad cor Deo et ecclesiæ humiliter satisfecit; in tantum quod non solum recompensationem pro damnis et restitutionem exhibuit pro³ ablatis, verum etiam plenariam libertatem contulit ecclesiæ Anglicanæ. Quinimmo utraque sententia relaxata, regnum suum tam Angliæ quam Hybernæ beato Petro et ecclesiæ Romanæ concessit, recipiens illud a nobis in feodum sub annuo censu mille marcarum, fidelitatis nobis inde præstito juramento, sicut per privilegium ejus apparet aurea bulla munitum. Adhuc autem omnipotenti Deo amplius placere desiderans, signum vivificæ crucis reverenter assumpsit, profecturus in subsidium Terræ Sanctæ, ad quod se magnifice præparabat.

Fœdera,
i. p. 135.

¹ *expellere*] depellere, W.

² *conversus*] reversus, O. W., as the copy in the Fœdera.

³ *pro*] de, O. W., as the Fœdera.

Fœdera,
i. p. 135.

“ Sed humani generis inimicus, qui semper consuevit bonis A.D. 1215.
 “ actibus invidere, suis callidis artibus adversus eum barones Letter of
 “ Angliæ concitavit; ita ut ordine perverso in illum insur- Innocent
 “ gerent, postquam conversus ecclesiæ satisfecit, qui assistebant III. annull-
 “ eidem quando ecclesiam offendeat. Orta siquidem inter ling Magna
 “ eos dissentionis materia, cum plures dies statuti fuissent Charta.
 “ ad tractandum de pace, utrinque interim sollennes nuncii
 “ ad nostram fuerunt præsentiam destinati. Cum quibus
 “ habito diligenti tractatu, post plenam deliberationem scrip-
 “ simus per eosdem S[tephano] Cantuariensi archiepiscopo et
 “ episcopis Anglicanis; præcipiendo mandantes, ut ad refor-
 “ mandam inter utrosque veram et plenam concordiam f. 42.
 “ diligens impenderent studium et operam efficacem, omnes
 “ conjurationes et conspirationes, si quæ fuerant forte præ-
 “ sumptæ a tempore subortæ discordiæ inter regnum et
 “ sacerdotium, Apostolica denunciante auctoritate cassatas;
 “ et per excommunicationis sententiam inhibentes, ne talia de
 “ cætero præsumerentur a quoquam; magnates et nobiles
 “ Angliæ monendo prudenter et efficaciter injungendo, ut per
 “ manifesta devotionis et humilitatis indicia ipsum regem
 “ sibi placare studerent, ac deinde si quid ab eo ducerent
 “ postulandum, non insolenter sed humiliter implorarent;
 “ regalem conservantes ei honorem, et exhibentes servitia
 “ consueta, quæ ipsi et prædecessores eorum sibi et præde-
 “ cessoribus suis impenderunt; cum ab eis ipse rex non
 “ deberet absque judicio spoliari, ut sic quod intenderent
 “ possent facilius optinere. Nos enim eundem regem per
 “ literas nostras rogavimus et monuimus, et per præfatos
 “ archiepiscopum et episcopos nihilominus rogari et moneri
 “ mandavimus, in remissionem sibi peccaminum injungentes,
 “ quatinus prædictos magnates et nobiles benigne tractaret,
 “ et justas petitiones eorum clementer admitteret, ut et ipsi
 “ congaudendo cognoscerent eum in meliorem statum divina
 “ gratia esse mutatum, ac per hoc ipsi et hæredes eorum sibi
 “ et hæredibus suis deberent promptius et devotius famulari;¹
 “ plena eis in veniendo, morando, et recedendo securitate
 “ concessa; ita quod si forte nequiret inter eos concordia
 “ provenire, in curia sua per pares² eorum secundum leges
 “ et consuetudines regni suborta dissensio sopiretur. Verum
 “ antequam nuncii cum hoc provido et justo mandato redi-
 “ sent, illi, juramento fidelitatis omnino contempto, (cum etsi
 “ rex eos injuste gravasset, ipsi tamen non debuissent sic

¹ *famulari*] familiari, B. O. had | ² *pares*] partes, B.
famulari, but has been corrected.

- A.D. 1215. "agere contra eum, ut in causa sua iidem iudices et ex- *Fœdera.*
 Letter of "ecutores existerent,) vassalli contra dominum, et milites *i. p. 136.*
 Innocent "contra regem publice conjurantes, non solum cum aliis,
 III. annul- "sed cum ejus manifestissimis inimicis præsumpserunt contra
 ling Magna "eum arma movere, occupantes et devastantes terras illius,¹
 Charta. "ita quoque quod civitatem Londoniarum, quæ sedes est
 "regni, proditione sibi traditam invaserunt. Interim autem
 "præfatis nunciis revertentibus, rex optulit eis secundum
 "formam mandati nostri justitiæ plenitudinem exhibere;
 "quam ipsi omnino spernentes, cœperunt manus extendere ad
 "pejora. Unde rex ipse ad audientiam nostram appellans,
 "optulit eis exhibere justiciam coram nobis, ad quem hujus
 "causæ judicium ratione dominii pertinebat; quod ipsi sunt
 "penitus aspernati. Deinde optulit illis ut tam ab ipso quam
 "ab illis eligerentur quatuor viri prudentes, qui una nobiscum
 "subortam inter eos discordiam terminarent, promittens quod
 "ante omnia revocaret universos abusus, quicunque fuissent
 "in Anglia suo tempore introducti; sed nec hoc illi dignati
 "sunt acceptare. Tandem illis rex proposuit, quod cum regni
 "dominium ad Romanam ecclesiam pertineret, ipse non
 "poterat nec debebat absque nostro speciali mandato quic-
 "quam de illo in nostrum præjudicium immutare. Unde
 "rursus ad nostram audientiam appellavit, seipsum ac regnum
 "cum omni honore ac jure suo Apostolicæ protectioni sup-
 "ponens. Sed cum nullo modo proficeret, postulavit ab
 "archiepiscopo et episcopis, ut nostrum exequere[n]tur man-
 "datum, jus ecclesiæ Romanæ defenderent, ac tuerentur
 "eundem secundum formam privilegii cruce signatis indulti.
 "Porro cum ipsi nihil horum facere voluissent, videns se
 "omni² consilio et auxilio destitutum, quicquid illi ausi sunt
 "petere, non est ausus ipse negare. Unde compulsus est per
 "vim et metum, qui cadere poterat in virum etiam³ con-
 "stantissimum, compositionem inire cum ipsis, non solum
 "vilem et turpem, verum etiam illicitam et iniquam, in
 "nimiam derogationem ac diminutionem sui juris pariter et
 "honoris. Quia vero nobis a Domino dictum est in propheta,
 Jer. i. 10. "Constitui te super gentes et regna, ut evellas et destruas,
 Isa. lviii. 6. "ædifices et plantes, itemque per alium prophetam, Dissolve
 "colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes; nos
 "tantæ malignitatis audaciam dissimulare nolentes in Apo-
 "stolicæ sedis contemptum, regalis juris dispendium, Angli-
 "canæ gentis opprobrium, et grave periculum totius negoti

¹ illius] ipsius, O. W., as the | ² O. W. ins. *pene*, as the *Fœdera*.
Fœdera. ³ etiam] om. W.

Fœdera,
i. p. 136.

“ Crucifixi, quod utique immineret, nisi per auctoritatem A.D. 1215.
 “ nostram revocarentur omnia quæ a tanto principe crucesig- Letter of
 “ nato taliter sunt extorta, etiam¹ ipso volente ea servari, ex Innocent
 “ parte Dei omnipotentis Patris et Filii et Spiritus Sancti, auc- III. annul-
 “ toritate quoque Apostolorum ejus Petri et Pauli ac nostra, de ling Magna
 “ communi fratrum nostrorum consilio, compositionem hujus- Charta.
 “ modi reprobamus penitus et damnamus; sub interminatione
 “ anathematis prohibentes, ne dictus rex eam observare præ-
 “ sumat, aut barones cum complicitibus suis ipsam exigant
 “ observari; tam cartam quam obligationes seu cautiones,
 “ quæcunque pro ipsa vel de ipsa sunt factæ, irritantes
 “ penitus et cassantes, ut nullo unquam tempore aliquam
 “ habeant firmitatem.² Datum Agnaniæ, nono kalendas Sep-
 “ tembris, pontificatus nostri anno decimo octavo.”

*Invectio Papæ in barones Angliæ facta pro justificatione regis
Johannis, quam persecutionem appellavit.*

Cassatis in hunc modum libertatibus prædictis, idem Papa
baronibus Angliæ scripsit in hæc verba:

Id. i. p. 136.

“ Innocentius episcopus, servus servorum Dei, nobilibus Letter of
 “ viris Angliæ, spiritum consilii sanioris. Utinam in perse- Innocent
 “ cutione, quam temere commovistis adversus dominum ves- III. to tha-
 “ trum regem, attendissetis prudentius fidelitatis pristinæ³ jura- barons.
 “ mentum, jus Apostolicæ sedis, nostræ provisionis mandatum,
 “ et privilegium cruce signatis indultum. Quia proculdubio
 “ non sic processistis ad factum, quin omnes qui illud audiunt,
 “ quasi facinus detestantur; præsertim cum in causa vestra,
 “ vos ipsos judices et executores feceritis, eodem rege parato
 “ in curia sua vobis per pares vestros secundum leges et
 “ consuetudines regni justitiæ plenitudinem exhibere, vel
 “ coram nobis, ad quem hujus causæ judicium ratione domini
 “ pertinet, vel etiam coram arbitris eligendis hinc inde, una
 “ nobiscum in ipso negotio processuris. Unde cum nihil horum
 “ dignati fueritis attemptare, ad nostram audientiam appellavit,
 “ seipsum ac regnum cum omni honore et jure suo Apostolicæ
 “ protectioni supponens; publice protestando, quod cum ejus-
 “ dem regni dominium ad Romanam ecclesiam pertineret, ipse
 “ nec poterat nec debebat quicquam de illo in nostrum præ-
 “ judicium immutare. Cum igitur illa compositio qualisqualis,

¹ etiam] et, W.

² O. W. ins. the beginnings of
the usual clauses, “Nulli ergo, etc.”
“Siquis autem, etc.”

³ pristinæ] præstitæ, W., as the
Fœdera.

A.D. 1215. "ad quam per vim et metum induxistis eundem, non solum *Fœdera*,
 Letter of "sit vilis¹ et turpis, verum etiam illicita et iniqua, ut merito i. p. 136.
 Innocent "sit ab omnibus reprobanda, maxime propter modum; nos
 III. to the "qui tam regi quam regno tenemur et spiritualiter et tem-
 barons. poraliter providere, per Apostolica scripta vobis præcipiendo

f. 42 b.

"mandamus et in recta fide consulimus, quatinus facientes
 "de necessitate virtutem, renuncietis compositioni hujusmodi
 "per vos ipsos, et satisficiatis eidem regi ac suis de damnis
 "et injuriis irrogatis; ut idem rex per manifesta devotionis
 "et humilitatis indicia placatus a vobis per seipsum emen-
 "det quicquid de jure fuerit concedendum. Ad quod etiam et
 "nos ipsum efficaciter inducemus, quoniam sicut nolumus
 "quod ipse suo jure privetur, ita volumus ut ipse a vestro
 "gravamine desistat, ne per consuetudines pravas et exac-
 "tiones iniquas sub nostro dominio regnum Angliæ oppri-
 "matur. Eritque firmum et stabile in perpetuum, quod tali
 "modo fuerit ordinatum. Inspiret igitur vobis Ille, Qui nemi-
 "nem vult perire, ut adquiescatis humiliter nostris salubribus
 "consiliis et mandatis; ne, si secus egeritis, in eum incidatis
 "articulum necessitatis, quem tandem evadere sine multo
 "gravamine non possitis. Quoniam, ut de cæteris taceamus,
 "nulla ratione dissimulare possemus grave periculum totius
 "negotii Crucifixi, quod utique immineret, nisi per auctori-
 "tatem nostram revocarentur omnino quæ a tanto principe
 "crucesignato taliter sunt extorta, etiam ipso volente illa
 "observari. Quare dum apud nos archiepiscopus et episcopi
 "Angliæ præsentēs extiterint in concilio generali, quod ad
 "expediendum crucis negotium principalius intendimus cele-
 "brare, procuratores idoneos ad nostram præsentiam desti-
 "netis, secure vos beneplacito nostro committentes; quia nos
 "ea, favente Domino, statuemus per quæ, gravaminibus et
 "abusibus de regno Angliæ prorsus exclusis, rex suo sit jure
 "et honore contentus, et tam clerus quam populus universus
 "debita pace ac libertate lætetur. Datum Agnaniæ, nono
 "kalendas Septembris, pontificatus nostri anno decimo
 "octavo."

The barons
 will not
 give way.

Cumque tandem, rege Anglorum procurante, magnates An-
 gliæ has literas tam commonitorias quam² comminatorias
 accepissent, noluerunt desistere ab inceptis; sed adhuc in-
 surgentes eum acriter infestabant, dicendo de Papa illud

Isa. v. 23. propheticum, "Væ qui justificatis impium,"³ etc.

¹ vilis . . . sit] om. O.

² quam comminatorias] om. O.

³ adhuc . . . impium] For this O.

W. have, "tanto in eum gravius in-

"surgentes acrius infestare coepe-

"runt."

*Qualiter Willelmus de Albineto Rofense castrum in custodia A.D. 1215.
susceperit.*

Interea cum vir nobilis Willelmus de Albineto literas mag- Rochester
natum Londoniis commorantium frequenter accepisset, et quod castle com-
ad [eos] venire distulerit, non mediocriter increpatus fuisset, in mitted to
festo Sancti Michaelis castrum de Bealvero, omni genere victua- the charge
lium et armorum satis superque munitum, fidelium suorum of William
custodiæ deputavit. Deinde Londonias veniens, cum ingenti of Albin.
baronum lætitia¹ susceptus est; qui, statim communicato con-
silio, viam regi præcludere cogitantes, ne ex parte aliqua²
pateret ei aditus Londonias obsidendi, manum validam elegerunt; cui præficientes dictum W[illelmum] de Albineto,
utpote virum animo strenuum et in rebus bellicis³ expertum, eos ad occupandum Rofense castrum⁴ destinaverunt. Erat
autem paulo ante castrum illud a rege archiepiscopo Cantuariensi fiducialiter commissum; veruntamen qua conscientia nescio, Deus scit, illud regiis tradiderit inimicis. Quod cum fuissent
ingressi, invenerunt locum non solum armis et alimentis, verum etiam omni genere bonorum, præter illa quæ secum
detulerant, destitutum. Unde multi nobiles poenitentia ducti castrum deserere cogitabant. Sed hortante Willelmo de
Albineto et socios⁵ animante, incepta deserere sordidum esse dicebat.⁶ Sicque dictis ejus omnes viriliter⁷ animati, in
castrum illud sola ea victualia,⁸ quæ in villa Rofensi reperire poterant, abraserunt,⁹ importantes quæ poterant. Et cum
essent milites numero septies viginti cum¹⁰ sequela sua, non suppetebat¹¹ temporis spatium quo possent vel prædam in
provincia agere, vel in aliquo sibi munimine providere.

Ut rex Johannes Rofensæ municipium obsederit.

Cumque, ut dictum est, Willelmus de Albineto et socii ejus John be-
prædictum castrum fuissent ingressi, rex Anglorum Johannes^{sicges}
post trium mensium moram ex Vecta prorumpens insula ad Rochester
Doveram usque navigavit; ubi ejus nuncii, quos ad partes castle.

¹ O. W. ins. *et exultatione.*

² *aliqua*] qualibet, W.

³ O. W. ins. *satis.*

⁴ *castrum*] municipium, O. W.

⁵ *socios*] animos sociorum ad virtutes semper, O. W.

⁶ *inceptu* . . *dicebat*] This is an abridgement of Wendover.

⁷ O. W. ins. *ad militiam.*

⁸ *victualia quæ*] que victualia, B.

⁹ *abraserunt* . . *poterant*] intulerunt, O. W.

¹⁰ O. W. add *tota*; B. has *tua* expuncted.

¹¹ O. W. add *eis.*

A.D. 1215. miserat transmarinas, ad eum venientes, conduxerunt secum ex partibus diversis tantam militum et armatorum multitudinem, quod omnibus eos intuentibus timorem pariter et horrorem incusserunt. Venerunt enim ex partibus Pictaviæ et Wasconia: viri nobiles et bellatores, Savaricus de Malloleone, Gaufridus et Oliverus de Butevilla fratres, cum maximis militum et armatorum copiis comitati, [et] fidele regi obsequium promiserunt. Venerunt igitur ex regionibus Lovaniæ et Brebantiorum viri strenuissimi, Walterus Buc, Gerardus de Sotinni, et Godescallus, cum tribus armatorum et balistariorum legionibus, qui nihil potius quam humanum sanguinem sitiabant. Advenerunt præterea ad dictum regem de regione Flandrensium et aliarum regionum transmarinarum omnes qui alienis¹ inhiabant, vispiliones et exules, excommunicati, homicidæ, quibus patria fuit exilium, non refugium, et regi desperato spem maximam resistendi præbuerunt, eidem adhærentes. Rex autem² Johannes, cum Willelmum de Albineto et ejus socios Rofense municipium ingressos cognovisset,³ cum omni multitudine prædicta illuc ocius avolavit, et die tertia postquam castrum ingressi sunt, obsessis exeundi auferens facultatem, ipsos obsidione vallavit. Cumque rex petriarias et alias machinas circa castrum collocasset, inclusos lapidibus assiduus et crebris telorum jaculis acriter infestabat. Inclusi quoque insultus eorum æquo ferentes animo, sese viriliter defendebant, hostes⁴ a muris longius repellentes.⁵ Et si eis sufficerent instrumenta defensionis obsessis, sicut obsidentibus, impetus eorum pro nihilo habuissent.

His foreign
mercena-
ries.

De morte Hugonis de Boves.

Expedi-
tion and
death of
Hugh de
Boves.

Venit interea Hugo de Boves, miles strenuus, sed superbus et iniquus, ad portum Calcsie in Flandria, cum innumera multitudine armatorum, in auxilium regis Anglorum; ubi cum tota multitudine sua naves ingressus, versus Doveram vela dirigere satagebat. Sed subita tempestate suborta, antequam desideratum pervenissent ad portum, naufragium perpassi, omnes in mare submersi sunt.⁶ Projectus est in siccum prædictus Hugo

¹ *alienis inhiabant*] in aliena as-
pirabant, O. W.

² *autem*] denique, O. W.

³ *cognovisset*] accepisset, O. W.

⁴ O. W. ins. *que*.

⁵ *repellentes*] arcere satagentes,
O. W.

⁶ This is represented pictorially
in the margin. O. W. add, "et a
" fluctibus devorati."

non longe a portu de Jernemeue¹ cum aliis innumeris militibus et servientibus, atque in locis diversis in illa maris parte inventa est, quod etiam aerem ipsum sua putredine infecerunt. Inventi sunt præterea parvulorum innumera multitudo, qui in suis cunabulis submersi, et in² terram projecti, multis horribile spectaculum præbuerunt. Dati sunt denique omnes bestiis maris et cæli volatilibus ad devorandum, ita quod nec³ unus de quadraginta hominum milibus vivus evasit. Heu, heu, quot fuit causa ruinæ ille Jo[hannes] rex Angliæ, bonorum dissipator, et discordiæ seminator? Venit ergo ad hoc omne genus hominum⁴ in Angliam cum mulieribus et parvulis, ut, expulsis indigenis a regno et penitus exterminatis, ipsi jure perpetuo terram possiderent. Dederat namque duci eorum prædictus crudelis rex, immo cruentus ille tyrannus, dicto Hugoni de Boves, seductori, fugitivo, provincias de Norhfole et Sufole, ut fama refert,⁵ per cartam suam; sed gratia divina eorum consilium in melius commutavit. Eorum autem casus⁶ cum ad notitiam regis⁷ pervenisset, ira vehementi succensus die illa cibum nullum sumpsit; sed usque ad vesperam quasi furia inectus, vix⁸ se potens capere, in amaro fremitu seipsum corrodebat.

A.D. 1215.

His whole
armament
lost at sea.Rage of
John on
hearing
of the dis-
aster.

- *Quiddam⁹ incilens.*

Eadem nocte qua periit Hugo de Boves facta est tempestas inaudita, qualis non prævidebatur; scilicet venti, pluviae, tonitruus, et chorscationis. Contigit ut ex virtute obedientiæ oportuit quendam monachum de Sancto Albano, manentem apud Binham, Robertum nomine de Westtuna, ut iret ad Norwicum, et cum in medio itineris esset, orta est illa tempestas, et noctis medium erat, et vidit exercitum innumerabilem equitantium equos maximos et nigros cum candelis sulphureis, quorum non erat numerus, qui etiam ipsi

Marvel
seen by a
monk of
S. Alban's.
Nota in-
credible
sed verum
proculdu-
bio.

¹ *de Jernemeue*] qui Gernemue appellatur, O. W. *Yarmouth.*

² *in*] ad, O. W.

³ O. W. ins. *pes.*

⁴ O. W. ins. *perversorum.*
refert] retulit, O. W.

⁶ *eorum autem casus*] sed et eorum mors, O. W.

⁷ O. W. ins. *Anglorum.*

⁸ *vix . . corrodebat*] For this O. W. have only *permansit.*

⁹ This is at the foot of the page, in Paris's own hand.

A.D. 1215. monacho adhærebant secundum quendam ordinem. In crinio equorum et cruppis et cappellis et in caputio finali quod extra cappellum apparuit stetit una, et quidam garcio cum virga voluit eam deponere et adhæsit summitati virgæ, et fere omnes in parvo tempore abierunt.

De captione castri Rofensis et captivorum incarceratione.

Failure of
the barons
to relieve
Rochester
castle.

Eodem tempore, cum barones Angliæ Willelmum de Albineto et ejus socios in castro Rofensi cognoverunt obsessos, perturbati sunt valde; quia antequam dictus W[illelmus] castrum ingredi vellet, juraverant dicti barones, tactis sacrosanctis Evangeliiis, quod si ipsum contingeret obsideri, ipsi omnes obsidionem pro posse dissolverent. Unde ipsi inclusi supra modum angustiatii sæpe cum lamentabilibus suspiriis dicebant: "O perjure, O perfide Roberte fili Walteri! ubi sunt fallaces promissiones tuæ, assertiones cum juramento et fidei sponsionem, ad arma, sed nimis sero, communiter convolaverunt, et ad villam de Derteford iter arripientes, quasi obsidionem regiam¹ soluturi. Sed obflante frontibus eorum clementissimo Australi vento, qui nulli molestus esse consuevit, quasi gladiis obviantibus percussi expeditionem deserunt inchoatam, et cum maxime non sit omni flatui credendum et cedendum, Willelmo tamen obsesso ejusque sociis terga vertentes ad nota latibula remearunt. Reversi vero in civitatem Londoniarum,² Epicure prandentes et bibentes, ad damnosam ludentes aleam, et³ voluptatibus indulgentes, Rofenses obsessos reliquerunt discrimini mortis,⁴ in omni miseriarum genere constitutos. Nempe cum fuisset a rege compertum, quam pompose barones ad dissolvendum obsidionem advenerant, et quam turpiter et ignominiose redierant, ut quasi mus a monte parturiente nascebatur, audacior effectus, misit prædones undique, qui victualia ad sustentationem exercitus unde unde congregarent;⁵ nec interim

f. 43.

¹ O. W. add uno impetu.

² O. W. have "civitatem Lond.
"optime muniant."

³ et . . . indulgentes] et optima
quæque vina juxta eligentium vota

potantes, et cætera quis nesciat ex-
ercentes, O. W.

⁴ O. W. add expositos.

⁵ congregarent] conducerent, W.

diebus aut noctibus requies ulla dabatur inclusis. Nam inter A.D. 1215. lapides petrariarum et fundarum flagellantium, inter sagittariorum¹ et balistariorum [tela], a militibus et servientibus Siege of Rochest. creberrimi fiebant insultus; ita quod, istis modo lassatis, alii recentes² insurgebant ad insultus renovatos, ut³ inter vicissitudinum mutationes obsessi requiem non haberent. Inclusi vero, de baronum subventionem penitus desperati, imminentem sibi mortem differre satagebant; timuerunt enim non mediocriter regis ignobilem tyrannidem,⁴ quæ non novit parcere superatis. Unde ne inulti occumberent, immo cruentam de se victoriam relinquerent, animos, quasi leones læsi, ferocissimos nacti, stragem non modicam assilientibus intulerunt. Protrahitur quidem multis diebus obsidio præ nimia inclusorum probitate et audacia, qui lapides pro lapidibus, tela pro telis, letaliter emittentes, hostes a muro et propugnaculis longius alacriter⁵ repulerunt. Denique cum innumera turba ex regis multitudine corruisset, et omnia instrumenta eorum bellica parum profecissent, rex suffossos adhibuit, qui tandem magnam murorum portionem prostraverunt. Denique alimentis inclusis deficientibus, equos suos, dextrarios scilicet pretiosos, de necessitate comedere cogebantur. Tunc regii milites ad murorum scissuras potenter convolantes, insultus acerrimos agentes et continuos, non tamen sine suorum damno, inclusos castrum deserere coegerunt. Quibus turrin ingressis, regii milites ad scissuras murorum castrum intrantes hostibus acriter insurgebant. Sed W[illelmus] de Albineto cum commilitonibus suis, multis ex eis interfectis, exire de castro audacter coegit.⁶ Deinde rex, adhibitis ad turrin suffossoribus et muris licet cum difficultate dissolutis, assilientibus paraverunt ingressum. Et ad hoc cum regis exercitus plurimum niteretur, inclusi, eorum laceratis agminibus, retro cedere compulerunt. Demum cum W[illelmo] de Albineto et aliis viris nobilibus, qui cum illo erant, nec unica refectionis buccella superfuisset, turpe sibi nimis videbatur fame perire, cum armis superari non possent. Unde communicato consilio omnes fere illæsi, excepto uno solo milite, qui telo percussus interiit, exeuntes de turri in die beati Andreæ Apostoli, sese regi præsentaverunt. Duraverat autem obsidio tribus fere mensibus; unde rex tum propter

¹ *sagittariorum*] sagittarios, W.

² *recentes . . renovatos*] ad novum succedebant insultum, O. W.

³ *ut . . haberent*] inter has autem . . habebant, O. W.

⁴ *tyrannidem*] crudelitatem, O. W.

⁵ *alacriter repulerunt*] arcere vacabant, O. W.

⁶ *audacter coegit*] denuo compulerunt, O. W.

A.D. 1215. multitudinem interfectorum, tum propter infinitam pecuniæ summam, quinquaginta¹ quinque milia et li. marcas, quam in obsidione consumpserat, nimio furore succensus, universos nobiles illos, sine misericordiæ consideratione, patibulo suspendi præcepit. Sed vir nobilis Savaricus de Mallo-leone, in faciem regi resistens, ait; "Domine rex, werra nostra nondum finita est, unde vobis diligenter pensandum est, quam varios eventus bella sortiantur. Nempe " si nobiles² istos nunc suspendio tradatis, barones adversarii nostri vel me forte vel alios de exercitu vestro nobiles " intercipere poterunt consimili casu in brevi et exemplo " vestri suspendio tradere, quod absit a vobis ne contingat; " quia tali conditione nullus in vestro obsequio militaret." Tunc rex, licet invitus, consilio ejus et aliorum virorum prudentum adquiescens, W[illelmum] de Albineto, W[illelmum] de Lancastre, W[illelmum] de Einesford, Thomam de Muletune, Osbertum Giffard, Osbertum de Bobi, Odinellum de Albeneto, et alios nobiliores misit ad castrum de Corf sub arcta custodia deputandos. Robertum vero de Chaurna et Ricardum Giffard cum Thoma de Lincolnia apud castrum de Nottingham, aliosque per loca diversa carcerali custodiæ mancipandos direxit. Servientes vero omnes præter balistarios [servientibus de exercitu suo ad redimendum concessit; quosdam quoque balistarios], qui multos in obsidione milites et servientes interfecerant, patibulo suspendi præcepit. His ita gestis, pars baronum erat non mediocriter infirmata.

Nota³ factum maximæ caritatis.

John spared by William of Albini during the siege.

Una dierum dum obsidio castri Rofensis duraret, rex et Savaricus circuibant castrum, ut infirmiora ejus considerarent. Quos cum cognovisset quidam optimus arcubalistarius Willelmi de Albineto, ait illi; "Placeat " tibi, domine mi, ut occidam regem hostem nostrum " cruentissimum spiculo hoc, quod promptum habeo?" Cui ille; "Non, non, absit, gluto pessime, ut in sanctum Domini mortem procuremus." Et ille; "Non " parceret tibi in consimili casu." Et W[illelmus]; "Fiat Domini beneplacitum. Dominus disponet, non

¹ This insertion is in the margin. It is not in C.

² *nobiles*] nobis, B., not understanding *nob*'.

³ This is at the foot of the page.

“ ille.” In hoc similis erat David parcenti Saul, cum A.D. 1215. occidisse potuit. Hoc postea non latuit regem, nec ob hoc voluit parcere capto, quin ipsum suspendisset, si permitteretur.

De excommunicatione baronum Angliæ in genere facto.

Eodem tempore Papa Innocentius, videns baronum ¹ rebellio- Letter of
nem, quod videlicet a persecutione regis desistere contemp- Innocent
serunt, excommunicavit eosdem; atque sententiæ executionem III. direct-
episcopo Wintoniensi, abbati ² de Redinge, et Pandulpho ecclo- ing the
siæ Romanæ subdiacono, sub hac forma commisit: “ Inno- excommu-
centius episcopus, etc. P[etro] Wintoniensi episcopo, abbati nication of
“ de Redinge, et magistro P[andulpho] Romanæ ecclesiæ sub- the barons.
“ diacono, salutem et Apostolicam benedictionem. Miramur
“ plurimum et movemur, quod cum carissimus in Christo
“ filius noster J[ohannes] illustris rex Angliæ supra spem
“ Deo et ecclesiæ satisfecerit, et præsertim fratri nostro
“ S[tephano] Cantuariensi archiepiscopo et co-episcopis ejus,
“ quidam eorum minus quam oportuerit et decuerit ad sanctæ
“ crucis negotium, Apostolicæ sedis mandatum, et fidelitatis
“ præstita juramentum, debitum, immo nullum habentes re-
“ spectum, ei contra perturbatores regni, quod ad Romanam
“ ecclesiam ratione dominii pertinere dinoscitur, auxilium
“ non præstiterint vel favorem, quasi conscii ne dicamus socii
“ conjurationis iniquæ, quia non caret scrupulo societatis ini-
“ quæ qui manifesto facinori desinit obviare. Ecce qualiter
“ patrimonium Romanæ ecclesiæ pontifices præfati defendunt;
“ qualiter cruce signatos tuentur; immo qualiter se opponunt
“ his, qui destruere moliuntur negotium Crucifixi! Pejores
“ proculdubio Saracenis existentes, cum illum conantur a
“ regno depellere, de quo potius sperabatur quod deberet
“ succurrere Terræ Sanctæ. Unde ne talium insolentia non
“ solum in periculum regni Angliæ, verum etiam in perniciem
“ aliorum regnorum, et maxime in subversionem ³ totius negotii
“ Crucifixi valeat prævalere; nos ex parte Omnipotentis Dei
“ Patris et Filii et Spiritus Sancti, auctoritate quoque Aposto-
“ lorum Ejus Petri et Pauli, ac nostra, omnes hujusmodi
“ perturbatores regis ac regni Angliæ cum complicibus et
“ fautoribus suis excommunicationis vinculo innodamus, et
“ terras eorum ecclesiastico subicimus interdicto; præfato

¹ O. W. ins. *Angliæ*.

² Simon.

³ *subversionem*] subversione, B.

A.D. 1215. "archiepiscopo et co-episcopis suis in virtute obedientiæ
 "districtissime injungentes, quatinus nostram sententiam
 "singulis diebus Dominicis ac festivis, pulsatis campanis et
 "candelis accensis, solenniter per totam Angliam publicare
 "procurent, donec satisfecerint dicto¹ regi de damnis et in-
 "juriis irrogatis et ad ejus obsequium fideliter revertantur;
 "universis insuper ejusdem regni² vassallis in remissionem
 "peccatorum ex parte nostra injungentes, ut contra perversos
 "sors hujusmodi præfato regi tribuant consilium et juven-
 "men. Si quis autem episcoporum hoc nostrum præceptum
 "neglexerit adimplere, sciat se ab episcopali officio suspen-
 "sum, et subjectorum obedientiam esse subtractam; quia
 "justum est ut eis inferiores non obediant, qui suo superiori
 "obedire³ contemnunt. Ne igitur mandatum alicujus tergiver-
 "satione valeat impediri, excommunicationis causam prædic-
 "torum, cum cæteris quæ ad hoc negotium pertinuerint,
 "vobis duximus committendum; per Apostolica vobis scripta
 "mandantes, quatinus protinus omni appellatione postposita,
 "procedatis sicut videretis expedire. Quod si non omnes
 "et cætera."

*De infausta electione magistri Simonis de Langetuna ad nobilem
 ecclesiam Eboracensem.*

Election of Simon Langton to the see of York. Circa dies istos, canonici Eboracensis ecclesiæ, multo jam tempore pastore viduati, impetrata a rege licentia, ad electionem faciendam pariter convenerunt. Et licet a rege multis precibus fuissent rogati, ut Walterum de Grai Wigornensem episcopum sibi susciperent in pastorem, tamen reclamante⁴ illiteratura, ipsum eligere distulerunt. Veruntamen in electione procedentes, elegerunt magistrum Simonem de Langetuna, fratrem archiepiscopi Cantuariensis; sperantes in eo⁵ scientiam, quam appellamus sapientiam, scilicet morum

John sends messengers to Rome against the election. optinere. Sed cum facta electio ad regis audientiam pervenisset, misit nuncios ad curiam Romanam, qui contra electionem illam in præsentia domini Papæ exceptiones hujusmodi induxerunt. Allegabant enim archiepiscopum Cantuariensem regis Angliæ hostem esse publicum, ut qui baronibus Angliæ incentivum contra regem eundem præbuit et consensum.

¹ dicto] domino, W.

² regni] regis, W.

³ obedire] obire, B.; C. is correct.

⁴ reclamante] repugnante, O. W.

⁵ in eo] propter ejus, O. W.

Unde si dictus Simon, qui frater ejus est archiepiscopi memo- A.D. 1215.
rati, ad archiepiscopatum Eboracensem promoveretur, pax regis
et regni diu stare non poterit. Hæc igitur et similia alle-
gantes incommoda, Papam ad consensum¹ induxerunt; unde
capitulo Eboracensi scripsit in hæc verba:

"Innocentius² episcopus, servus servorum Dei. Cum magister Letter of
Simon de Langetuna, cum quibusdam aliis canonicis Ebo- Innocent
racensibus, in nostra nuper esset præsentia constitutus, nos III. to the
ei viva voce interdiximus, ne ad optinendum archiepiscopa- chapter of
tum Eboracensem intenderet, quia id certis ex causis minime York an-
pateremur; et ipse quidem, quantum verbis expressit, huic nulling the
annuit reverenter. Unde mirari cogimur et moveri, si election.
ipsum ambitio adeo excæcaverit, ut cum sciret se post nos-
tram prohibitionem et suam promissionem expressam eligi de
jure non posse, si tali præstiterit electioni consensum, quam,
nullo alio contradicente, nos irritam haberemus. Sed ne
hac occasione fiat in Anglia novissimus error pejor priore,
vel Eboracensis ecclesia diutius maneat pastore viduata, de
communi fratrum nostrorum consilio, per Apostolica vobis
scripta præcipiendo mandamus, et in virtute obedientiæ
districte præcipimus, quatinus electione hujusmodi non ob-
stante appellatione, cum insolentias et machinationes hujus-
modi sustinere nolumus nec debemus, omni occasione ac
tergiversatione cessantibus, aliquos ex vobis cum communi
omni potestate ad instans concilium destinatis, qui saltem
usque kalendas Novembris nostro se conspectui repræsen-
tent, personam idoneam cum nostro electuri vel postulaturi
consilio in pastorem. Alioquin ex tunc nos ipsi curabimus
de idoneo vobis præsule providere; contradictores, si qui
fuerint, vel rebelles per distractionem canonicam graviter
punituri. Si vero præfatus Simon electioni de se factæ
consensit, nos poenam in poenam suæ præsumptioni³ statu-
imus, ut ineligibilis fiat, ne de cætero, absque dispensatione
sedis Apostolicæ speciali, ad pontificalem eligi valeat digni-
tatem. Datum idus Septembris, pontificatus nostri anno
"decimo octavo."

De suspensione Stephani Cantuariensis archiepiscopi.

Hæc præterea tempestate, P[etrus] Wintoniensis episcopus The arch-
et magister Pandulphus,⁴ ad archiepiscopum Cantuariensem bishop of

¹ O. W. ins. *penitus*.

² This letter is only known from this source.

³ *præsumptioni*] *præsumptionis*, O. W.

⁴ O. W. add "domini Papæ fami-
"liaris."

A.D. 1215. personaliter accedentes, ex parte domini Papæ firmiter præ-
Canterbury ceperunt, ut sententiam sedis Apostolicæ in barones Angliæ
suspended. Romæ generaliter latam suffraganeis Cantuariensis ecclesiæ
committeret publicandam; et ipsemet, quantum ad ipsum¹
spectabat, singulis diebus Dominicis et festivis per totam Can-
tuariensem diocesim faceret publicare. Erat autem idem jam
naves ingressus, ut Romam ad concilium properaret. Unde
postulavit inducias, quousque domini Papæ colloquio frueretur,
ad sententiam publicandam, constanter affirmans quod tacita
veritate sententia fuerat in barones lata, et ideo nullo [modo]
illam se publicaturum respondit, donec super præmissis viva
voce summi pontificis cognosceret voluntatem. At memorati
hujus rei executores, cum archiepiscopum domini Papæ præ-
ceptis inobedientem cognovissent, auctoritate qua fungebantur
usi, ipsum ab ecclesiæ ingressu ac divinorum celebratione
suspenderunt. Quam ille suspensionem humiliter observans,
sedem Apostolicam suspensus petivit. Tunc episcopus Wintoni-
ensis cum conjudice suo Pandulpho, barones Angliæ omnes,
qui regem a regno depellere moliebantur, excommunicatos
denunciavit, singulis diebus Dominicis ac festivis latam senten-
tiam innovavit. Sed magnates, quoniam in autentico domini
Papæ nullus eorum fuerat nominatim expressus, dictam sen-
tentiam non observantes, inanem et nullam² reputabant.

De concilio generali a Papa Innocentio celebrato.

Fourth
Lateran
Council

Eodem³ anno, id est, Dominicæ incarnationis m.ccxv., cele-
brata est Romæ sancta et universalis sinodus in ecclesia Sancti
Salvatoris, quæ Constantiniana appellatur, mense Novembris, Conrad of
Lichtenau
(abbas Urs-

¹ ipsum] eum, O. W.

² nullam] quasi pro nihilo, O. W.

³ At the foot of the page is a picture of the council; above it, "Concilium sub Innocentio Papa celebratum in ecclesia Lateranensi;" below, "Hoc concilio generali facto sub Papa Innocentio anno gratiæ mcccv. præsentibus fuerunt ex toto mundo primates, archiepiscopi lx. et i., episcopi cccc. et xii., abbates vero et priores dccc."

At the side is, "Quidam qui in eodem concilio existens de nobili turri quam Papa Innocentius construxerat fratri suo comiti Ri-

"cardo ex denariis ab ecclesia raptis ait,

"Per vitium Gezabel Romæ stat in arce nova Bel,

"Condempnatur Abel,¹ fratre² tenente Babel.³

Below this is, "Patriarcha et primas plerumque pro eodem dicuntur. Quatuor dicuntur patriarchæ principales; Constanti-nopolitanus, Alexandrinus, Anti-ochenus, Jerosolimitanus. Alii proprie dicuntur primates; Aqu-

¹ Papa scilicet.

² Id est comes.

³ Quia turris confusionis et peccati fuit et dicebatur.

pergensis) Chronicon, p. 244 (Argentar. 1609); inserted also in the Melrose Chronicle, p. 189 (Fulman). præsidente Papa domino Innocentio tertio, pontificatus ejus anno xviii., in qua fuerunt episcopi quadringenti et duodecim. Inter quos fuerunt de præcipuis patriarchis duo, Constantino-politanus¹ videlicet et Jerosolimitanus.² Antiochenus³ vero gravi languore detentus, venire non potuit, sed misit pro se vicarium suum Antdidensem⁴ episcopum. Alexandrinus⁵ vero sub Saracenorum dominio constitutus fecit quod potuit, mittens pro se germanum diaconum suum. Primates vero et metropolitani septuaginta septem, abbates et priores ultra octingentos, procuratores quoque archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, priorum, et capitulorum absentium, certus non fuit numerus, Legatorum vero imperatoris Constantinopolitani,⁶ regis Siciliae⁷ in Romanorum imperatorem electi, regis Franciæ, regis Angliæ, Hungariæ,⁸ Jerosolimitani,⁹ Cipri,¹⁰ Aragonum,¹¹ nec non aliorum principum et magnatum civitatum et aliorum locorum, ingens affuit multitudo.

A.D. 1215.
Fourth
Lateran
Council.

Expositio
pro recu-
peranda
Terra
Sancta,
printed at
the end
of the
Decreta
Concilii
Lateran.
(Mansi
xxii. coll.
1059-
1067).

His omnibus congregatis in loco suo præfato, et juxta morem conciliorum generalium in suis ordinibus singulis collocatis, facto prius ab ipso Papa exhortationis sermone, recitata sunt in pleno concilio capitula sexaginta, quæ aliis placabilia atque aliis videbantur onerosa. Tandem de negotio Crucifixi et subsidio Terræ Sanctæ verbum prædicationis exorsus, subjunxit dicens; "Ad hæc sane," inquit,¹² "in negotio Jesu Christi de contingenti- bus ut nihil omittatur, volumus et mandamus, ut patri- archæ, archiepiscopi, episcopi, abbates, priores, et alii, qui curam optinent animarum, studiose proponant populis sibi commissis verbum crucis; obsecrantes per Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, unum solum verum æternum Deum, reges, duces, principes, marchiones, comites, et barones, aliosque magnates, necnon communia civitatum, villarum, et oppidorum, ut si personaliter non accesserint in subsidium Terræ Sanctæ, competentem conferant numerum bel- latorum cum expensis ad triennium necessariis, secundum proprias facultates, in remissionem peccatorum suorum, prout

"gelensis, Grandenus, Cantuari-
"ensis, Bituricensis, et consimiles,
"licet se quandoque nominent
"patriarchas."

¹ Probably Gervase, the Latin patriarch. The Greek patriarch was Maximus II.

² Rodulph.

³ Peter II.

⁴ Peter, bishop of Antaradus (Tortosa).

⁵ Nicholas.

⁶ Henry I.

⁷ Frederick II.

⁸ Andrew II.

⁹ John de Brienne.

¹⁰ Hugh I.

¹¹ James I.

¹² *inquit*] ne quid, O. W., as the original, *ut nihil* in the next line being interpolated.

- A.D. 1215. " in literis generalibus est expressum. Sed etiam illos hujus Expeditionis
Fourth " remissionis volumus esse participes, qui propter hoc opus pro recupera-
Lateran " naves studuerint fabricare. Renuentibus autem, et si qui peranda
Council. " ingrati fuerint, protestentur illis ex parte nostra, ut sciant Terra
" se super hoc nobis in tremendo iudicio¹ districti Judicis Sancta,
" responsuros, considerantes tamen prius qua conscientia printed at
" quave securitate comparere poterunt coram unigenito Deo the end
" et Dei Filio, cui Pater omnia dedit in manus, si Ei pro illis of the
" Crucifixo servire renuerunt in hoc negotio, quasi proprie Decreta
" sibi Filio;² Cujus munere vivunt, Cujus beneficio susten- Concilii
" tantur, Cujus et sanguine sunt redempti. Nos vero alius Lateran.
" exemplum præbere volentes, triginta milia librarum in
" hoc opus³ concedimus et donamus, præter navigium quod
" cruce signatis de hac urbe atque vicinis partibus confere-
" mus, assignantes nihilominus [ad hoc ipsum negotium]
" tria milia marcas argenti, quæ apud nos de quorundam
" fidelium elemosinis remanserunt. Cupientes autem alios
" ecclesiarum prælatos necnon et clericos universos et in
" merito et in præmio habere participes et consortes, sta-
" tuimus, ut omnes, tam subditi quam prælati, vicesimam
" ecclesiasticorum proventuum usque ad triennium conferant
" in subsidium Terræ Sanctæ, illis exceptis qui assumpto
" vel assumendo crucis signaculo sunt personaliter profes-
" turi. Nos autem et fratres nostri sanctæ Romanæ eccle-
" siæ cardinales plenarie decimam persolvemus. Statuimus
" etiam, ut omnes clerici sive laici post crucem assump-
" tam sub beati Petri ac nostra protectione securi maneant,
" necnon sub archiepiscoporum, episcoporum, ac omnium
f. 44. " prælatorum ecclesiæ Dei defensione; et eorum bona omnia
" consistant, ita ut, donec de ipsorum obitu vel reditu cer-
" tissime cognoscatur, integra maneant et quieta. Si qui vero
" proficiscentium ad præstandas usuras juramento tenentur
" astricti, creditores eorum, ut remittant eis præstitum jura-
" mentum [et] ab usurarum exactione desistant, ecclesiastica
" districtione compellantur; de Judæis hoc idem statuentes
" per sæcularem potestatem, ut ad hoc faciendum inducantur.
" Porro ecclesiarum prælati, qui in exhibenda justitia cruce
" signatis et eorum procuratoribus aut familiis negligentes
" extiterint, sciant se graviter puniendos. Cæterum de viro-
" rum prudentum consilio diffinimus, ut ita se cruce signati
" præparent, ut in kalendis Junii sequentis post proximum, et
" qui disposuerint transire per mare, conveniant in regnum

¹ iudicio] examine, O. W.² Filio] proprio, O. W.³ opus] onus, W.

Expositio
pro recu-
peranda
Terra
Sancta,
printed at
the end
of the
Decreta
Concilii
Lateran.

" Siciliæ, alii apud Brundusum, alii apud Messanam; ubi et A.D. 1215.
" nos per Dei gratiam personaliter adesse disposuimus; qua- Fourth
" tinus nostro auxilio et consilio exercitus Christianus salu- Lateran
" briter ordinetur, cum benedictione divina et Apostolica pro- Council.
" fecturus. Nos autem de Omnipotentis Dei misericordia et
" beatorum Apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi, ex
" illa, quam nobis, licet indignis, Deus ligandi atque solvendi
" contulit potestatem, omnibus qui laborem istum in propriis
" personis subierint et expensis, plenam suorum peccaminum,
" de quibus veraciter fuerint corde contriti, ore confessi,
" veniam indulgemus, et in retributione justorum salutis
" æternæ pollicemur augmentum. Eis autem qui non in pro-
" priis personis illuc accesserint, sed in suis expensis juxta
" facultatem suam viros idoneos destinaverint, et qui in
" alienis expensis in propriis personis accesserint, plenam
" concedimus suorum veniam peccatorum. Hujus quoque re-
" missionis concedimus esse participes, qui ad subventionem
" ipsius terræ de bonis suis congrue ministrabunt, aut circa
" prædicta consilium et auxilium impenderunt oportunum.
" Omnibus etiam proficiscentibus in hoc opere, sancta et
" universalis sinodus orationum et beneficiorum suorum suf-
" fragium impertitur, ut eis digne proficiat ad salutem.
" Amen."

De accusatione Stephani Cantuariensis archiepiscopi Romæ.

In hoc concilio steterunt contra archiepiscopum Cantua- Accusation
riensem procuratores regis Anglorum, abbas¹ videlicet de of the arch-
Bello Loco, Thomas de Herdintona, et Godefridus de Crou- bishop of
cumbe, milites, constanter accusantes eum de conniventia by the
baronum Angliæ, quodque ipsius favore et consilio idem king's
barones dictum regem a solio regni depellere molirentur; et proctors
cum a sede Apostolica literas accepisset, ut dictos magnates at Rome.
per censuram ecclesiasticam a persecutione regis refrænaret,
ipse id facere dissimulans ab episcopo Wintoniensi et suis
conjudicibus a divinatorum celebratione et ingressu ecclesiæ est
suspensus; sicque ad concilium properans, manifestis indiciis
se fuisse præceptis Apostolicis rebellem ostendit. His et aliis
multis in hunc modum allegatis, archiepiscopus, quasi convic-
tus non mediocriter confusus, nihil respondit, nisi quod a
suspensione petiit² absolvi. Cui Papa cum indignatione tale

¹ Hugh, afterwards bishop of Carlisle.

² petiit] postulavit, W.

A.D. 1215. fertur dedisse responsum; "Frater, per Sanctum Petrum non
 " ita de facili beneficium absolutionis impetrabis, qui non
 " solum ipsi Anglorum regi, verum etiam Romanæ ecclesiæ,
 " tot et tales injurias irrogasti. Volumus quoque cum plena
 " fratrum nostrorum deliberatione decernere, qualiter tam
 " temerarium puniamus excessum." Tandem habito super
 hoc cum cardinalibus tractatu, suspensionis sententiam in
 ipsum archiepiscopum subscriptis literis confirmavit:

De confirmatione suspensionis ejusdem.

His sus-
 pension
 confirmed
 by the
 Pope.

"Innocentius episcopus universis Cantuariensis ecclesiæ suf-
 " fraganeis salutem. Ad communem volumus notitiam per-
 " venire, quod nos suspensionis sententiam, quam venerabilis
 " frater noster P[etrus], Wintoniensis episcopus, et dilectus filius
 " P[andolphus] subdiaconus et familiaris noster, Norewicen-
 " sis electus, in Stephanum Cantuariensem archiepiscopum
 " auctoritate Apostolica protulerunt, ratam habemus; et præ-
 " cipimus inviolabiliter observari, donec idem archiepiscopus,
 " qui eam humiliter servat, mereatur ab ipsa juxta formam
 " ecclesiæ cautione¹ præstita relaxari, uno vinculo in aliud
 " commutato. Quocirca universitati vestræ per Apostolica
 " vobis scripta præcipiendo mandamus quatinus et vos epi-
 " scopi præscriptam sententiam firmiter observetis, cum in-
 " terim nullam eidem debeatis obedientiam exhibere. Datum
 " Laterani, pridie nonas Novembris."

Simon
 Langton's
 election an-
 nulled by
 the Pope.

His ita gestis, canonici Eboracensis ecclesiæ præsentaverunt
 domino Papæ magistrum Simonem de Langetona, postulantes ut
 ejus electionem confirmaret. Quibus Papa; "Noveritis quod
 " ipsum non habemus pro electo, quia illum ad tantam dignita-
 " tem promoveri certis de causis non pateremur. Et cum præ-
 " cipue contra prohibitionem nostram ista sit electio celebrata,
 " nos eam cassamus penitus, et in perpetuum damnamus, decer-
 " nentes utique ut ineligibilis fiat, ne absque dispensatione sedis
 " Apostolicæ ad pontificalem eligi valeat dignitatem." Cassata
 igitur electione prædicta, dominus Papa canonicis præcepit, ut
 statim in electione procederent; sin autem, ipse eis pastorem
 provideret idoneum. Tunc canonici, sicut prius provisum fuerat,
 postularunt² Walterum de Grai, episcopum Wigorniensem, prop-
 ter carnis munditiam, ut asserebant; ut qui ab utero matris virgo
 permanserat usque in præsentem diem. Ad hoc [Papa] dicitur
 respondisse; "Per Sanctum Petrum virginitas magna virtus est,

The canons
 of York
 elect Wal-
 ter de Gray
 bishop of
 Norwich,

¹ cautione] So O.W.; canonice, B. | reading of the MS. *elegerunt*, which
² postularunt] So Par., over the | O.W. also have.

"et nos cum damus vobis." Itaque accepto pallio, episcopus A.D. 1215. memoratus rediit in Angliam, obligatus in curia Romana de ^{who is ac-} decem milibus libris legalium esterlingorum. In¹ fine autem, ^{cepted by} soluto concilio, extorsit Papa de unoquoque praelato ^{the Pope.} infinitam pecuniam; quam cum viaticis cogeantur ab usurariis suis mutuo duris conditionibus accipere.

Quo facto, redierunt in Angliam Thomas de Herdintona et ^{John's} G[odefridus] de Craucumbe, milites; venientesque ad regem, ^{messengers} qui jam Rofense castrum subjugaverat, ut prædictum est, læ- ^{return to} tissima ei nuncia retulerunt. Audiens autem rex barones ^{him.} Angliæ esse excommunicatos, archiepiscopum Cantuariensem suspensum, Simonem fratrem ejus cassatum, Walterum de Grai² promotum, et quod de castro Rofensi pro libitu disposu- ^{He goes to} isset, elevatum est nimis cor ejus; et continuo castra movens, ^{S. Alban's,} apud Sanctum Albanum cum festinatione perrexit. Quo cum ^{and has the} pervenisset, præsentem conventu capitulum intravit, literas de ^{letters of} suspensione Cantuariensis archiepiscopi fecit manifeste³ re- ^{the arch-} citari; constanter exigens a conventu, quatinus sub testimonio ^{bishop's} sigilli sui præfatæ suspensionis confirmatio ad omnes Angliæ ^{suspension} ecclesias, tam cathedrales quam conventuales, publicanda mit- ^{read out.} teretur, juxta illud poeticum,

"Stricto supplicat ense potens."

Quod cum ei⁴ a conventu concessum fuisset, forte invito, con- tinuo post capitulum in clauastro cum paucis consiliariis seorsum residens disposuit, qualiter inimicos suos, magnates scilicet Angliæ, confunderet; et quemadmodum exteris nationibus, quæ sub ipso militabant, stipendia provideret. Tandem rex duos ordinavit exercitus; ut videlicet ex uno baronum irruptiones Londoniis morantium⁵ reprimeret, ex altero ipse Aquilonares Angliæ provincias⁶ igne simul et ferro, quæque sibi obvia con- terendo, delectet. Acta autem sunt hæc apud Sanctum Albanum, decimo tertio kalendas Januarii. Præerant ita exercitui, quem ^{Leaders of} reliquit, viri bellatores, W[illelmus] comes Saresbiriensis, frater ^{the royal} ipsius regis, Falcasius sine⁷ visceribus misericordiæ, Savaricus de Mallo-leone belliger et cruentus cum suis Pictavensibus, Willelmus Briwere, martius et expertus, cum toto posse

¹ This addition is in the margin.

² O. W. ins. "in archiepiscopa- tum Eboracensem."

³ manifeste] memoriter, O. W.

⁴ O. W. ins. *gratanter*.

⁵ Londoniis morantium] qui in urbe Lond. morabantur, O. W.

⁶ O. W. ins. *petiturus*.

⁷ sine visceribus misericordiæ] in opere martio expertus, O. W.

A.D. 1215. suo, Walterus Buuc, sicarius et vir sanguinum, cum Flandrensibus et Brebantiis suis spurcissimis et ignobilibus, omni genere facinorum commaculatis.¹ Fuerunt et alii cum illis, quos causa prolixitatis ad tempus exprimere prætermitto.

Ut rex Johannes partes Angliæ Aquilonares vastaverit et homines afflixerit.

March
of John
northward.
f. 44 b.

Atrocities
of his
army.

Rex igitur Johannes, factus de rege tyrannus, immo de homine in bestialem prorumpens feritatem, a villa Sancti Albani recessit,² ducens secum versus Aquilonem Willelmum comitem Albemariæ, Philippum de Albineto, Johannem Marescallum, et ex regionibus transmarinis Girardum de Sottinni, Godescallum cum Flandrensibus et balistariis et aliis nationibus perversis, qui nec Deum timebant nec homines verebantur. Qui cum nocte illa apud villam de Dunestaple paululum quievisset, ante lucem surgens, versus Norhantunum iter arripuit, omnesque domos et ædificia baronum divisim agminibus hostiliter vastans succendebat, spolia cum animalibus rapiebat, atque [obviam] sibi quæque destruens, miserabile spectaculum cunctis hæc intuentibus præbebat. Et ad³ cumulum desolationis et maliciæ suæ præcepit rex incendiariis suis sepes in itinere villasque injecto igne comburere, ut ex damnis inimicorum suorum, si inimici sui appellandi sunt qui cum ad mansuetudinem justam et justitiam mansuetam introducere voluerunt, visum suum⁴ reficeret, et de rapina iniquitatis ministros quos habebat nequissimos saginaret.⁵ Capti sunt omnes cujuscunque essent conditionis, ætatis, vel ordinis homines, quicunque extra ecclesiam vel cimiterium reperiebantur, et variis cruciatibus afflicti ad gravissimam redemptionem cogeantur, secundum illud poeticum,

Hor. Ep. i.
2, 14.

“Quicquid delirant reges plectuntur Achivi.”

Ira principum in pauperum innocentiam redundabat. Castellani, qui in munitionibus baronum erant, cum adventum

¹ *Walterus . . commaculatis*] For this O. W. have only “Walterus “cognomento Buc, qui Brebantiis “præfuit.”

² *recessit ducens*] recedens duxit, O. W.

³ *ad . . suæ*] si forte dies malitiæ regis non satisfecit ad rerum desolationem, O. W.

⁴ O. W. ins. *saltem*.

⁵ *saginaret*] sustentaret, O. W.

regis cognovissent, castra vacua relinquentes, et sibi salutique A.D. 1215. corporum consulentes, ad latibula confugerunt; victualia hostibus¹ cum spoliis et varia suppellectili deserentes. Rex autem in castris vacuis suos imponens modo prædicto, ad Nothingham cum sâtolitibus suis nefandissimis properavit.

De rerum depopulatione in Australi parte Angliæ.

Interim Willelmus comes Saresbiriensis et Falcasius cum London bellatoribus suis supradictis, quos rex apud Sanctum [Albanum] watched. dimiserat, assignaverunt castellanos de Windleshores, de Hertford, de Berchamestude, cum manu valida et armata, qui ad observandum intrantes civitatem Londoniarum et egredientes operam darent, et baronibus victualia² præcludere curarent. Quo facto ipsi per provincias de Esexe, de Hertford, de Mid-delsexe, de Canteburge, et de Hantenduna pervagantes, prædis et rapinis, exemplo Holofernus ducis exercitus Assiriorum, Atrocities of John's army. vacabant, villas tributarias efficiebant, homines capiebant, ædificia baronum comburebant, parcos et vivaria destruebant, pomeria succidebant; atque tandem usque in suburbio Londoniarum, injecto igne, prædam inde inæstimabilem³ abduxerunt. Cumque nuntii ex locis diversis venientes hæc omnia retulerunt baronibus, intuentes se mutuo, dicebant; " Dominus dedit, Speech of the barons. " Dominus abstulit; forti animo hæc sunt toleranda." Et cum inter cætera abominabilia a rege perpetrata et suis spurcissimis complicitibus audierunt etiam uxores et filias suas ludibrio expositas, ingemiscentes dicebant; " Hæc facit carissimus in Christo filius Papæ, qui suum " vassallum tam liberum et nobile regnum inaudita " novitate subjugantem tuetur. Proh dolor! Qui me- " deri mundo languenti deberet, venenum manifeste " in congregatione pauperum, quos debemus ecclesiam " appellare, effundit."

" Tanto conspectius in se Juv. viii.
" Crimen habet, quanto qui peccat major habetur." 140.

His et aliis verbis lamentabilibus ponentes os suum, illicito modo conquerebantur. Eodem tempore Falcasius

¹ O. W. ins. *supervenientibus*.

² *victualia* . . . *curarent*] vitæ subsidium subtrahere laborarent, O. W.

³ *inæstimabilem*] impretiabilem, O. W.

A.D. 1215. cepit municipium Willelmi Maudut de Hamslape et¹ prostravit, quarto kal. Decembris. Eodem die capta est munitio de Hanslape, Tunbridge, and Bedford castles taken.

Bedford castle and Margaret de Rivers given to Fawkes de Breauté.

bus illud exegit; qui tandem septem dierum acceptis induciis, cum a domino W[illelmo] de Bello Campo infra dies memoratos non haberent succursum, reddiderunt castellum Falcasio prædicto, quarto nonas Decembris. Rex² igitur nimis acceptans tyrannidem Falcasii, fasque nefasque confundentis, dedit eidem castrum Bedford et nobilem mulierem Margaretam de Ripariis in uxorem, cum omnibus possessionibus eam contingentibus, et terras multorum baronum Angliæ, ut omnium iram in se exaggerando provocaret.

New bishops.

Eodem anno consecrati sunt in episcopos Willelmus de Cornhulle, die Conversionis Sancti Pauli in Cestrensem; magister Benedictus præcentor Sancti Pauli Londoniensis, viii. kal. Martii in Rofensem; magister Ricardus decanus Saresberiensis in Cicestrensem. MS. Cotton. Faustina, A. 8, f. 139.

Qualiter castrum de Belvero regi Anglorum Johanni traditum fuerit.

John at Nottingham and Langar.

He demands the surrender of Belvoir castle.

Anno gratiæ MCCXVI., qui est annus regni regis Johannis xviii., idem rex fuit in die Dominicæ Nativitatis apud castrum de Notingham; et in crastino castra movens, ad villam de Langar venit, et ibidem pernoctavit. Mane autem facto, misit nuncios solennes ad castrum de Belvero, et ab inclusis sibi reddi etiam cum minis exegit. Erant autem custodes castri prædicti Nicholaus clericus filius Willelmi de Albineto, Willelmus de Stodham, et Hugo de Charneles, milites; qui protinus a commilitonibus suis consilium quæsierunt, quid sibi foret agendum. Dictum namque erat eis ex parte regis, quod si unicam de castro reddendo haberet contradictionem, W[illelmus] de Albeneto³ de cætero non comederet, sed morte turpissima moreretur. Fuerunt itaque inclusis angustis undique, et quid agerent ignorabant. Sed tamen communi omnium deliberatione in hoc consenserunt, ut dominum suum castello reddendo a morte ignominiosa liberarent potius quam reti-

¹ et prostravit] Introduced in the margin.

² These additions are in the margin.

³ O. W. add dominus eorum.

nendo dominum suum etiam cum ipso castro amitterent. Tunc A.D. 1216. Nicholas de Albineto et Hugo de Charneles, assumptis secum Belvoir castelli clavibus, apud Langar venientes ad rogem, tali conditione castellum reddiderunt; ut cum domino suo misericorditer ageret, et ipsi salvis sibi equis et armis sub protectione et pace securi permanerent. Rex autem in crastino, in die scilicet Sancti Johannis Evangelistæ, ad castellum veniens, tradidit illud Galfrido de Buteville et Olivero, fratribus et natione Pictavensibus; accepto ab omnibus, qui in illo erant, fidelitatis juramento de fidei obsequio, literasque patentes de indemnitate omnium rerum suarum et possessionum fecit omnibus exhiberi.

De variis pœnarum generibus quibus affligebantur pauperes Christi.

Interea quidam de exercitu regis ad Dunintonam,¹ municipium Johannis de Lascy, venientes, vacuum illud invenerunt; quod continuo jubente rege complanatum est. Quo facto, rex, divisis cuneis nefandis, partes Aquilonares penetrans, ignem in ædificiis baronum supponendo,² prædas animalium agendo, spolia rapiendo, omnia ferro vastando,³ quæque sibi obvia,⁴ Deum et misericordiam de pauperibus postponendo, contrivit. Cooperuerunt enim sicut locustæ [universam superficiem terræ] satellites Sathanæ, ministri⁵ diaboli; qui ad hoc erant etiam a remotis⁶ partibus congregati. Sufficiebat ad causam mortis simplicibus incolis, si aliquid habere credebantur; et qui nihil habebant, fateri habere cogebantur; etiam qui non habebant, habere, ut persolverent, pœnis exquisitis destringebantur. Discurrebant⁷ sicarii cæde humana cruentati, noctivagi, incendiarii, filii Belial, strictis ensibus ut delerent a facie terræ ab homine usque ad pecus omnia humanis usibus necessaria. Eductisque cultellis, villas, domos, cimiteria, ecclesias perlustrabant, omnes spoliabant; ita quidem quod nec muliebri sexui, nec parvulorum vel decrepitorum parcebant ætati. Et quod consumere non valebant, incendio tradebant; vel dispergentes, inutile humanis usibus reddebant. Et quos

Dreadful condition of the country.

¹ *Dunintonam*] Diuntonam, C. Dunnington.

² *supponendo*] accumulando, O. W.

³ *vastando*] devorando, O. W.

⁴ O. W. ins. *devastando* after *obvia*.

⁵ *ministri*] membra, O. W.

⁶ *remotis*] remotibus, B.; C. is correct.

⁷ *Discurrebant*] Discurrentes, O. W.

A.D. 1216. nulla nota premebat, inimicos regis vocantes, ubicunque
 Dreadful
 condition
 of the
 country.
 f. 45. reperiabantur, raptim¹ trahebantur in carcerem pœnalem,
 vinculis mancipati, et tandem ad gravissimam coacti redemp-
 tionem. Sacerdotes quoque² ipsis altaribus astantes, signum
 sanctæ³ crucis manibus bajulantes, vel ipsum Dominicum
 corpus tractantes, sacris vestimentis venerabiles,⁴ altaribus
 astantes religione deferendi, irreverenter capiebantur,
 cruciabantur, spoliabantur, vulnerabantur; nec fuit⁵ ponti-
 fex, sacerdos, vel levita, qui vulneribus inflictis oleum
 infunderet vel vinum. Milites vero et alios cujuscunque con-
 ditionis homines pecuniæ causa pari pœna affligentes, quosdam
 per renes et membra secretiora,⁶ alios per pedes et crura,
 nonnullos per manus et pollices et brachia suspendentes, ex-
 puebant in oculis miserorum sal aceto permixtum, omnino non
 intelligentes quod essent ad imaginem Dei creati, et Christi
 characterē⁷ insigniti.⁸ Alios in tripedibus et craticulis super
 candentes prunas applicantes, ac demum in aqua sub⁹ glacie
 assata corpora mergentes,¹⁰ ut quasi infernalibus pœnis
 transirent de calore nimio ad frigus nivium, animas vel
 exhalare vel vix trahere compulerunt. Et dum in cruciatu
 clamarent miserabiliter constituti, et gement horribiliter
 præ nimia pœnarum angustia,¹¹ non erat qui misericordiam
 adhiberet, nec tortores aliud¹² quam pecuniam, quam non
 habebant patientes, exigebant, nec¹³ credebatur afflictis.
 Alii qui nihil habebant, multa promittebant, ut sic saltem
 per spatium temporis brevissimum experta differrent supplicia.
 Hæc fuit in Anglia persecutio generalis, dum patres a filiis,
 fratres a fratribus, cives a civibus ad supplicia vendebantur.
 Nundinæ cum mercimoniis¹⁴ cessabant, res venales in cimiteriis
 agebantur; nec tamen hoc sine multis perturbationibus.
 Agricultura quievit.¹⁵ Inter hæc omnia quæ baronibus infe-

¹ raptim . . pœnalem] capti sunt
 et, O. W.

² quoque] nihilominus, O. W.

³ sanctæ] Dominicæ, O. W.

⁴ venerabiles] emicantes, O. W.

⁵ fuit] affuit, O. W.

⁶ secretiora] genitalia, O. W.

⁷ characterē] nomine, O. W.

⁸ These tortures are represented
 pictorially at the foot of p. 44 b.

⁹ sub glacie] congelata, O. W.

¹⁰ mergentes] balneantes, O. W.

¹¹ O. W. ins. *miseri*.

¹² O. W. ins. *ab eis*.

¹³ nec credebatur afflictis] This is
 in place of "Multi, qui terrenam
 "habuerunt substantiam, dederunt
 "eam tortoribus suis, nec credeba-
 "tur eis cum omnia contulissent,"
 in O. W.

¹⁴ mercimoniis] mercatis, O. W.

¹⁵ O. W. ins. "nec quisquam ec-
 "clesiarum limites egredi ausus
 "erat."

rebantur convitia, jacebant ipsi Londoniis¹ more mulierum A.D. 1216. puerperarum² in puerperio jacentium; sollicite cogitantes de cibariis et poculis, et si quid eis apponeretur insolitum gulæ irritamentum, quod sublato fastidio illis novum generaret³ appetitum. Sed illis dormientibus, rex non dormiendo⁴ pigritavit, dum terras eorum et possessiones omnes, castra et municipia, a mari Australi usque ad mare Scoticum, in sua recepit potestate.

Quibus rex castra tradiderit quæ nuper subegerat.

Cumque rex, ut dictum est, de rebus baronum pro libitu suo disposuisset, totam terram inter flumen Theise et Scotiam cum rebus et castris tradidit Hugoni de Bailloil et Philippo de Hulecotes, assignatis illis militibus et armatis, qui ad illius patriæ defensionem sufficerent. In pago Eboracensi rerum et castrorum custodes constituit, Robertum de Veteri-ponte, Brienum de Insula, et Gaufridum de Luci, cum armatis sibi assignatis. Willelmo comiti Albemariæ tradidit castrum de Rokingham, de Sauveia, et castellum Willelmi de Colevilla, quod Biham appellatur. Falcasio commisit castra de Oxonia, de Norhantona, de Bedeford, et de Cantebruge. Ranulfo⁵ Theutonico tradidit castellum de Berkamestude; et castrum de Hertford Waltero de Godarville, militi de familia Falcasii. His itaque et aliis omnibus totius regni Angliæ dedit rex in mandatis, ut sicut corpora propria et sua omnia diligebant, res omnes baronum, castra scilicet, ædificia, villas, parcos, vivaria, stagna, molendina, pomeria, quemadmodum ipse jam inceperat, ipsi rem inceptam simili rabie consummarent. At illi regiis non ausi repugnare mandatis, in rebus sibi injunctis ita sæviebant, quod de magnatum ædibus ac bonis aliis, cunctis cernentibus, lamentabile spectaculum præbuerunt, ut qui non pessimus fuit bonus videbatur, et qui non quantum potuit nocere non nocuit, prodesse videretur. Deinde⁶ rex, ira succensus vehementi, apud partes Scotiæ tendebat cismarinas; et captis castris de Berewic et aliis, quæ videbantur inexpugnabilia, impropavit regi Alex-

Governors appointed by John to the castles taken.

John goes towards Scotland, takes Berwick and other castles,

¹ Londoniis] in urbe Londoniarum, O. W.

² puerperarum . . jacentium] par-turientium, W.

³ generaret] tribueret, O. W.

⁴ dormiendo pigritavit] dormivit, W.

⁵ Ranulfo] Sic all the MSS. erroneously for Waleranno. See Wendover, iv. p. 141.

⁶ This addition is at the foot of the page.

A.D. 1216. andro, et quia erat rufus, significavit ei dicens; "Sic
 " sic fugabimus rubeam vulpeculam de latibulis¹ suis."
 Multam igitur ibidem stragem et exterminium exer-
 cuisset, nisi eundem necessitas magna dilationem non
 capiens revocasset. Sicque rex de partibus rediens Aquilonis,
 ita suæ voluntati² omnia disposuit, quod vix duo municipia,
 id est, Muntsorel, et aliud³ quod fuit Roberti de Ros in Ebo-
 raci provincia, in potestate baronum remanserunt. His omni-
 bus regionibus miserabili cæde subactis, per confinia Walliæ
 Anstrales tendebat ad partes, ubi, in cunctis sibi adversantibus
 crudeliter desævienti, plura inimicorum suorum castra obsedit
 et cepit; quorum quædam subvertit, quædam impositis arma-
 tis⁴ sub sua tenuit⁵ potestate.

and re-
turns.

De excommunicatione in barones lata in specie.

Letter of
Innocent
III. ex-
communi-
cating the
barons by
name.

Circa dies istos summus pontifex barones Angliæ, quos prius
 excommunicaverat in genere, ad instantiam regis Anglorum
 per subscriptas literas excommunicavit nominatim et in specie
 sub hac forma: "Innocentius episcopus, etc. abbati⁶ de Ab-
 " bendune, archidiacono Pictavensi, et magistro R[oberto] i. 139.
 " officiali Norewicensis ecclesiæ, salutem. Ad vestram volumus
 " pervenire notitiam, quod nos nuper in generali concilio
 " constituti excommunicavimus et anathematizavimus ex parte
 " omnipotentis Dei Patris et Filii et Spiritus Sancti, auctoritate
 " quoque beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus ac nostra,
 " barones Angliæ cum adjutoribus et fautoribus suis, qui
 " Johannem illustrem regem Anglorum cruce signatum et vas-
 " sallum Romanæ ecclesiæ persequuntur, molientes ei regnum
 " auferre, quod ad Romanam ecclesiam dinoscitur pertinere.
 " Insuper excommunicamus et anathematizamus omnes illos,
 " qui ad occupandum vel invadendum regnum ipsum, aut im-
 " pediendum euntes in ejusdem regis succursum, operam vel
 " opem impenderunt; et terras eorundem baronum ecclesiastico
 " subicimus interdicto. Aggravamus etiam in eosdem fortius
 " manus nostras, si nec sic a suo destiterint iniquo proposito,
 " cum in hac parte peiores sint⁷ Saracenis; decernentes, ut
 " si quis clericus cujuscunque dignitatis aut ordinis præ-
 " dictas excommunicationis aut interdicti sententias violare

¹ *latibulis*] latitibulis, B.

² *voluntati*] utilitati, W.

³ Helmsley.

⁴ *armatis*] viribus armatorum, O.

W.

⁵ *tenuit*] redegit, O. W.

⁶ Hugh.

⁷ *sint*] existant, O. W.

Fœdera,
i. 139.

“ præsumpserit, anathematis se sciat¹ mucrone percussum et, A.D. 1216.
 “ nisi quantocius resipuerit, ab omni officio et beneficio de- Letter of
 “ ponendum. Quocirca discretioni vestræ per Apostolica Innocent
 “ scripta præcipiendo² mandamus, quatinus per totam Angliam III. excom-
 “ publicare faciatis præscripta, eademque faciatis auctoritate municating
 “ nostra, sublato cujuslibet conditionis et appellationis obsta the barons
 “ culo, inviolabiliter observari. Volumus etiam nihilominus et by name.
 “ mandamus, ut quosdam barones Angliæ, quos venerabilis
 “ frater noster Wintoniensis episcopus, et dilecti filii abbas³ de
 “ Redingis et magister P[andulphus] subdiaconus et familiaris
 “ noster, delegati a nobis, excommunicatos personaliter nomi-
 “ naverunt, quia ipsos in præscriptis culpabiles invenerunt, vide-
 “ licet, cives illos Londonienses, qui fuerunt principales præ-
 “ nominatæ perversitatis auctores, et Robertum filium Walteri,
 “ S[aherum] comitem Wintoniensem, R[ogerum] filium ejus,
 “ G[alfridum] de Mandevilla, et W[illelmum] fratrem ejus,
 “ [Ricardum] comitem de Clare, et G[ilebertum] filium ejus,
 “ H[enricum] comitem de Hereford, R[icardum] de Percy, E[u-
 “ stacium] de Vesci, J[ohannem] constabularium Cestriæ, W[il-
 “ lelmum] de Munbrai, W[illelmum] de Albineto, W[illelmum]
 “ filium ejus, R[obertum] de Ros, et W[illelmum] filium ejus,
 “ P[etrum] de Brus, R[ogerum] de Cressi, J[ohannem] filium
 “ ejus, Ranulphum filium Roberti, R[ogerum] comitem Bigod,
 “ H[ugonem] filium ejus, Robertum de Ver, Fulconem filium
 “ Warini,⁴ W[illelmum] Malet, W[illelmum] de Monte Acuto,
 “ W[illelmum] filium Marescalli, W[illelmum] de Bello Campo,
 “ S[imonem] de Kime, R[ogerum] de Monte Begonis, Nicho-
 “ laum de Stutevilla; necnon et alios in prædictorum judi-
 “ cum⁵ sententia nominatim expressos, cum complicitibus et
 “ fautoribus eorundem, auctoritate Apostolica excommunicatos
 “ per totam Angliam publice denunciare faciatis et ab omni-
 “ bus arctius evitari; singulis diebus Dominicis et festivis
 “ solenniter innovari hujusmodi sententiam facientes ac de-
 “ nunciantes inviolabiliter observari; civitatemque Londoni-
 “ arum ecclesiastico supponimus⁶ interdicto, contradictores
 “ per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compe-
 “ cendo. Magistrum etiam Gervasium Londoniarum cancel-
 “ larium, qui, sicut a iudicibus præfatis accepimus, dicti regis
 “ et suorum manifestissimus extitit persecutor, excommunica-
 “ tum publice denunciatis ac suspensum, graviore etiam poena,

¹ sciat] noverit, O. W.

² præcipiendo . . . præscripta]
om. O.

³ Simon.

⁴ Warini] Marescalli, O.

⁵ judicum] præjudicium, B.

⁶ supponimus] suppositam, B. O.
W.

A.D. 1216. " nisi congrue satisfecerit, puniendum. Quod si non omnes,
 " etc. Datum Laterani xvii. kalendas Januarii, pontificatus
 " nostri anno decimo octavo."

De executione sententiæ prænotatæ.

Execution of the sentence of excommunication. Cumque omnes iudices prædicti literas memoratas accepissent, scripserunt omnibus Angliæ ecclesiis cathedralibus sive conventualibus sub hac forma: " Innocentius episcopus, etc. f. 45 b. " Hujus igitur auctoritate mandati, vobis districtè præcipiendo *Fœdera, i. 139.*
 " mandamus, quatinus barones Angliæ cum omnibus adiutoribus et fautoribus suis, qui dominum J[ohannem] regem Angliæ persequuntur, et omnes illos qui ad occupandum vel invadendum regnum ipsum, vel impediendum euntes in ejusdem regis succursum operam vel opem impenderunt, excommunicatos denunciatis, et terras eorundem baronum ecclesiastico [interdicto] suppositas publicetis. Denunciatis etiam excommunicatos omnes barones, qui in præmisso domini Papæ rescripto personaliter nominantur, cum aliis omnibus in prædictorum iudicum sententia nominatim expressis; videlicet, W[alterum] de Nortune, Osbertum filium Alani, Oliverum de Vallibus, H[enricum] de Braibroc, R[obertum] de Roppesle, W. de Hobruge, W[illelmum] Mauduit, Mauricium de Gaunt, R[obertum] de Berkele, Adamum de Lincolnia, R[obertum] de Mandeville, W[illelmum] de Lanvaleie, Philippum filium Johannis, W[illelmum] de Tunintun, W[illelmum] de Huntingfelde, Alexandrum de Pountune, R[icardum] de Munfichet, R[ogeryum] de Gressei, Galfridum constabularium de Meutuna, W[alterum] archidiaconum de Hereford, J. de Fereby, R. capellanum Roberti filii W[alteri], Alexandrum de Suttune, W[illelmum] de Coleville, R[obertum] filium ejus, Osbertum de Bobi, Osbertum Giffard, Nicholaum de Stuteville, Thomam de Muletune, cives illos Londonienses, magistrum G[ervasium] cancellarium, et civitatem Londoniarum ecclesiastico suppositam interdicto publice denunciatis. Has vero excommunicationis et interdicti sententias in ecclesiis vestris tam conventualibus quam parochialibus ad vos pertinentibus publicari ac singulis diebus Dominicis [et] festivis faciatis solenniter innovari, ita diligenter singula capitula mandati Apostolici exequentes et quantum ad vos pertinet firmiter observantes, ne in poenam canonicam et contumacibus debitam incidatis. Valet." His igitur excommunicationis et interdicti sententiis per totam Angliam in brevi publicatis, cum ad omnium notitiam pervenisset, sola civitas Londoniarum

per contumaciam multiplicem illas adeo contemnendo de- A.D. 1216.
spexit, quod nec eas barones observare, nec prælati publicare The sen-
decreverunt. Dicebant enim generaliter, omnes literas falsa tence dis-
suggestione fuisse impetratas, et ideo nullius eas esse momenti, regarded
et ex hoc maxime, quod non pertinet ad Papam ordinatio re- in London.
rum laicarum, cum Petro Apostolo et ejus successoribus non
nisi ecclesiasticarum dispositio rerum a Domino sit collata
potestas. "Ut quid ad nos se extendit Romanorum insa-
" tiata cupiditas? Quid episcopis Apostolicis, et militiæ
" nostræ? Ecce successores Constantini, et non Petri;
" non imitantur Petrum in meritis vel operibus, nec
" assimilandi sunt in potestate; justus enim est Deus
" in meritorum recompensatione. Proh pudor! marcidi
" ribaldi, qui de armis vel liberalitate minime norunt,
" jam toti mundo propter excommunicationes suas vo-
" lunt dominari, ignobiles usurarii, et Simoniales. O
" quantum dissimiles Petro, qui sibi Petri usurpant potes-
" tatem!" Sic igitur blasphemantes et recalcitrantes,
ponentes os in cælum, ad interdicti sive excommunicationis
sententiam nullum penitus habentes respectum, per totam
civitatem celebrarunt divina, signa pulsantes et vocibus altis-
sonis modulantes.

De depopulatione Helyensis insulæ.

Eodem tempore Walterus Buuc cum Brebanciis suis versus The tale of
Herebeie Helyensem intrans insulam, ab omnibus ecclesiis in Ely laid
illa constitutis homines rapiens, crudelissimo¹ cruciatu ad waste.
gravissimam coegit redemptionem. Nec patebat² refugium,
ubi vel substantiam vel corpus proprium a periculo liberaret.
Comes namque Sarebiriensis et Falcasius cum Savarico de
Mallo-Leone e regione venientes, [per] pontem de Stunteneia
insulam ingressi, et pontes glacie faciente, omnia depopu-
lando, ecclesias omnes spoliando, prædictorum prædonum re-
liquias penitus rapuerunt. Cathedralē demum strictis ensibus
ingressi ecclesiam, post gravissimam spoliationem et irreve-
rentem, ne igne concremarentur, prior loci eam ducentis et
novem marcis argenti vix redemit. Dominus etiam³ Stephanus

¹ O. W. ins. membrorum.

² patebat refugium] erat cuiquam
diffugium, O. W.

³ etiam] præterea, O. W.

A.D. 1216. Ridel,¹ vir facetus et dapsilis et per omnia laudabilis, a'
 Shameful treatment of Ely cathedral and Stephen Ridel. ecclesia violenter extractus, nobilis ab ignobilibus, pius ab impiis, omnia perdidit quæ habebat, equos, libros, utensilia, et vasa omnia. Corpus quoque proprium, quod est miserabile relatu, datis centum marcis,² ab exquisito pœnarum cruciatu vix liberavit. Milites quoque numero quindecim in insula capti sunt, cum aliis hominibus multis diversæ conditionis. Ditiores milites³ et nobiliores, licet cum labore, super glaciem evadentes, vel latuerunt, vel Londonias aufugerunt. Quidam autem eorum, deficientibus equis in via præ lassitudine, capti sunt, iter peragere non valentes. Et sic omnia quæ in insula erant prædonum rapinis⁴ cesserunt, et nobiles et generosæ mulieres ludibrio exponebantur.

Qualiter barones Angliæ Lodowicum in regem elegerunt.

Distress of the barons. Circa hos dies, cum denique barones, qui jam omnia amiserant quæ propensius in hoc mundo⁵ diligebant,⁶ et spem boni melioris penitus non habebant, ut per se recuperarent amissa, tacti sunt dolore cordis intrinsecus, et quid agerent ignorabant; maledicentes regis versutiam, tergiversationes, et infidelitatem, et dicentes suspiria geminando; "Væ tibi, Johannes, regum ultime, Anglorum principum abominatio, nobilitatis Anglicanæ confusio! Heu Anglia jam vastata, et amplius vastanda! heu Anglia, Anglia! omnibus bonis hactenus princeps provinciarum, facta es sub tributo; non tantum flammæ, fami, et ferro, etiam servorum ignobilium et advenarum imperio subjecta et subpeditata, cum nihil infelicius quam servorum subici servituti. Legimus quod multi alii reges, immo etiam reguli, usque ad mortem pro liberatione terræ suæ subjectæ dimicant; sed tu Johannes, lugubris memoriæ præ futuris sæculis, ut terra tua ab antiquo libera ancillaret, excogitasti et operam impendisti, et ut alios tecum traheres in servitutem, quasi cauda serpentina medie-

¹ Ridel is in the margin.

² O. W. add *argenti*.

³ O. W. ins. *tamen*.

⁴ *rapinis*] usibus sine contradictione, O. W.

⁵ *mundo*] seculo, O. W.

⁶ O. W. ins. "sicut ex præmissis evidenter apparet."

“ tatem stellarum a firmamento, teipsum primo depres- A.D. 1216.
 “ sisti. Factus de rege liberissimo tributarius, firmarius,
 “ et vassallus servitutis, terrarum nobilissimam chiro-
 “ grapho servitutis æternæ obligasti; nunquam a com-
 “ pede servili liberandam, nisi miseratus Ille, qui nos et
 “ totum mundum, quos sub peccati jugo vetusta ser-
 “ vitus tenuit, dignetur quandoque liberare.¹ Et quid
 “ de te, Papa? qui pater sanctitatis, speculum pietatis,
 “ tutor justitiæ, et custos veritatis toti mundo deberes
 “ lucere in exemplo; tali consentis, talem laudas et
 “ tueris? Sed hac causa exhaustorem pecuniæ Angli-
 “ canæ et exactorem nobilitatis Britannicæ tibi incli-
 “ nantem defendis, ut in barathrum Romanæ avaritiæ
 “ omnia demergantur; sed hæc causa et excusatio est
 “ ante Deum culpa et accusatio.” Et sic barones lacri-
 mant et lamentantes regem et Papam maledixerunt,
 peccantes inexpressibiliter, cum scriptum sit, “ Principi Exod. xxii.
 “ non maledices;” et veritatem et reverentiam trans- 28.
 gredientes, cum illustrem J[ohannem] regem Angliæ
 servum asseruerunt, cum Deo servire sit regnare.²
 Tandem³ decretum est, ut aliquem potentem in regem elige-
 rent, per quem possent ad possessiones⁴ pristinas revocari;
 credentes quod nullus Johanne pejor vel durior posset
 dominari, et tale miserabile statuentes argumentum,

—Fortuna miserrima tuta,
 Nam timor eventus deterioris abest.

Ovid.
 Epist. ex
 Ponto, ii.
 2, 31.
 The barons
 decide on
 electing
 Louis, son
 of Philip
 II., king.

Cumque aliquandiu quem eligerent hæsitassent, demum in hoc
 pariter consenserunt, ut Lodovicum filium Philippi regis Fran-
 corum sibi præficerent, et ipsum in regem Angliæ sullimarent.
 Ratio autem eorum erat, quod transmarina multitudo, quibus
 rex Anglorum vallatus incessit, si per Lodovicum et patrem
 suum, de quorum potestate maxima pars eorum fuit, privatus
 esset, dum a cismarino dictus rex privaretur et⁵ destitueretur

¹ At the foot of this page are
 drawings of “Scutum fidei” and
 “Scutum animæ.”

² B. repeats *sit*.

³ O. W. add “communi omnium
 “deliberatione.”

⁴ O. W. add *et libertates*.

⁵ O. W. add *transmarino*.

A.D. 1216. subsidio, ipse quasi solus remaneret imbellis, et faciens de
f. 46. necessitate virtutem, salubrioribus se optemperaret consiliis. Cumque omnibus communiter hæc sententia placuisset, miserunt solennes nuncios, scilicet dominum S[aherum]

They send two of their number with letters.

comitem Wintoniensem, et Robertum filium Walteri, ad regem Philippum et Lodowicum filium ejus, literas omnium baronum sigillis munitas, obnoxius implorantes patrem, ut filium mitteret in Angliam regnaturum, et filium ut veniret ilico coronandus. Nec mora; nuncii, cum festinatione ad regem Francorum et filium ejus Lodowicum venientes, literas ei prædictas porrexerunt. Quibus diligenter inspectis et sagaciter intellectis, rex nunciis respondit sese filium suum non missurum, antequam a baronibus ad majorem securitatem optimos haberet obsides, viginti quatuor ad minus, de nobilioribus totius regni. Nuncii vero hæc audientes citissimo volatu baronibus responsum, quod acceperant, remiserunt. At illi, aliud refugium non habentes, regi Francorum pro libitu suo obsides direxerunt numero supradicto. Quibus receptis et apud Compendium salva custodia deputatis, animatus est aliquantulum Lodowicus, iterque suum disponere cum festinatione vacavit, quod super omnia affectabat. Sed quoniam motio ipsius Lodowici ad tam arduum expediendum negotium fieri præcipitanter non potuit, misit quosdam præcursores suos in Angliam ante faciem suam, per quos baronibus spem conferret, et fidelitatem eorum experiretur. Nomina autem eorum hæc sunt; castellanus¹ de Sancto Audomaro, castellanus de Atebato, Hugo Thacun, Eustachius de Neville, Baldwinus Bretel, W. de Wimes, Egidius de Melun, W. de Bello Monte, Egidius de Hersi, Bisec de Fersi. Hi omnes cum sequela magna militum et clientum, per Thamise fluvium descendentes, cum ingenti baronum lætitia Londonias² venientes, recepti sunt tertio kal. Martii. Eodem tempore, S[tephanus] Cantuariensis archiepiscopus Romæ, data cautione quod starei judicio domini Papæ de rebus superius expressis, a sententia suspensionis absolutus est; ita tamen, quod ante pacem inter regem et barones Angliæ plene reformatam Angliam non intraret.

Philip requires 24 hostages.

Arrival of Louis's precursors in London.

The archbishop's suspension removed.

De innovatione sententiæ factæ in barones propter contumaciam.

Edict of the abbat of Abingdon and

Per idem tempus, instante festo Paschali, cum abbas Abben-dunensis et conjudices ejus contumaciam baronum et Londoniensis civitatis cognovissent, manus suas³ in eosdem exten-

¹ William.

² *Londonias . . . sunt*] ad urbem Londoniarum pervenerunt, O. W.

³ O. W. add *gravius*.

dentes, iterato edicto omnibus Angliæ ecclesiis conventualibus A.D. 1216.
 dederunt in mandatis, ut latam sententiam sub hac forma ^{those}
 publicarent: "H[ugo] Dei gratia abbas Abbendunensis, et cæ- ^{joined}
 "tera. Exequentes mandatum Apostolicum nobis sic impo- ^{with him}
 "situm, sicut tenor literarum nostrarum, quas nuper vobis ^{against the}
 "transmisimus, vobis plenius intimavit, Sancti Pauli Sanctique ^{barons.}
 "Martini capitulis, G[alfrido] de Boclande ejus¹ ecclesiæ decano,
 "et conventui Sanctæ Trinitatis Londoniensis literas nostras,²
 "domini Papæ³ rescripti verba continentes, non solum semel
 "sed sæpe misimus; eis auctoritate Apostolica districte præ-
 "cipientes, ut excommunicationis et interdicti sententias latas
 "in persequentes dominum regem et civitatem Londoniarum
 "diligenter publicantes, inviolabiliter observarent; qui adeo
 "irreverenter Apostolicum vilipendere mandatum præsumunt,
 "quod easdem sententias publicare vel etiam observare per
 "contumaciam contempserunt, in divinis obsequiis excommu-
 "nicatis scienter communicantes, sententiarum domini Papæ
 "violatores, et mandati ejus contemtores manifestos omnino
 "se in omnibus exhibendo; de quibus per patentes literas
 "capituli Sancti Pauli Sanctique Martini [per] clericos et nun-
 "cios ejusdem decani nobis specialiter destinatas, et per alias
 "sufficientes probationes, plenam habemus certitudinem et
 "constantem. Præterea de regno Francorum quidam nobiles
 "advenerunt cum armata manu militum et clientum, quos
 "omnes proculdubio eadem excommunicationis sententia volu-
 "mus⁴ esse ligatos. Nam contra dominum regem et sanctam
 "Romanam ecclesiam invadunt regnum Angliæ, cotidie de-
 "prædantes illud, et pro parte detinent occupatum; quod est
 "cunctis in Anglia et multis alibi manifestum. Quocirca jam
 "dictos nobiles, castellanum scilicet de Sancto Audemaro cum⁵
 "suis sociis, qui contra regem ad occupandum vel invaden-
 "dum regnum Angliæ opem vel operam impenderunt, insuper
 "prædictum⁶ decanum, necnon et omnes canonicos et clericos
 "cujuscunque dignitatis aut ordinis de ecclesiis præfatis et
 "civitate, ad quorum notitiam mandatum pervenit, vel qui
 "se absentaverunt, vel quocunque modo procuraverunt quo-
 "minus perveniret ad illos, auctoritate Apostolica, qua fungi-
 "mur in hac parte, denunciavimus excommunicatos; vobis
 "eadem auctoritate injungentes, quatinus omnes prædictos⁷

¹ i.e. of St. Martin's.

² nostras] om. C.

³ domini Papæ] dicti, W. Papæ
is inserted by Par. in the margin.

⁴ volumus] novimus, O. W.

⁵ cum suis sociis] This is in place
of the list of names given above (p.
648), which is repeated in O. W.

⁶ prædictum] sæpeditum, O. W.

⁷ prædictos] supradictos, O. W.

A.D. 1216. "excommunicatos publice denunciatis, et faciatis per totam
 "parrochiam vestram publicari, tam decanum quam nobiles
 "supradictos¹ personaliter nominando; ita circa hoc et illud
 "quod in primis literis vobis directum continetur mandatum,
 "solliciti existentes, ne penes summum pontificem, quod
 "absit, possitis redargui negligentia, sed potius de diligentia
 "commendari. Valet."

Ut Lodowicus literas consolatorias Londonias miserit.

Letter of Louis to the barons. Hac quoque tempestate, Lodowicus baronibus et civibus Londoniis commorantibus [scripsit] in hæc verba: "Lodowicus, filius Philippi regis primogenitus, universis fidelibus et amicis suis qui sunt Londoniis salutem et sinceram dilectionem. Sciatis certissime, quod ipsa [die] Dominica mensis Paschæ erimus apud Calesiam, parati per Dei gratiam transfretare. Super eo quod vos in omnibus negotiis meis strenue et viriliter habuistis, vobis refero gratias copiosas; vos attente rogantes et attentissime requirentes, quatinus, sicut semper fecistis, adhuc vos fortiter et strenue teneatis. Volumus enim quod certi sitis, quod in brevi habebitis nos in succursum vestrum. Et vos attente rogamus, ut super his nullis aliis suggestionibus² vel literis aut nunciis credatis; credimus enim, quod super his falsas literas habebitis aut nuncios seductores. Valet."

Tournament. Eodem tempore exierunt ab urbe Londoniarum barones cum militibus qui nuper de regno Francorum advenerant ad equestrem ludum, quod hastiludium vel torneamentum dicitur, cum hastis tantum et lineis armaturis. Cumque equos cursim agitantes et se mutuo cum hastis ludendo percutientes diem aliquantulum protraxerunt, quidam ex Francigenis hastam quam tenebat ludendo dirigens in Gaufridum de Mandeville³ comitem,⁴ ipsum letaliter vulneravit. At idem comes mortem suam suo percussori post dies paucos in dolorem et querimoniam multorum moriens condonavit.

Obiit Gaufridus de Mandevilla.

Quomodo Walo legatus ad P[hilippum] regem Francorum venerit.

The legate Walo goes Sub his quoque diebus magister Walo a domino Papa missus venit in Franciam, ut Lodowici progressum in Angliam auc-

¹ *supradictos*] antedictos, O. W.

² W. adds *falsis*.

³ His shield and sword (inverted) are represented in the margin.

⁴ O. W. add *Essexia*.

toritate Apostolica impediret. Qui cum ad regem Philippum A.D. 1216. pervenisset, porrexit ei literas ex parte domini Papæ deprecatorias, in quibus continebatur, ne permitteret filium suum to France to stop Louis's proceedings. Lodovicum Angliam hostiliter adire, vel regem Anglorum inquietare in aliquo; sed ipsum ut Romanæ ecclesiæ vassallum protegeret, defenderet, et diligeret, cujus regnum ad Romanam ecclesiam ratione domini pertinebat. Rex autem Francorum, cum hæc verba intellexisset, incontinenti respondit; "Regnum Opinion of Philip II. Angliæ patrimonium Petri nunquam fuit, nec est, nec erit. as to John's power of making his kingdom tributary. "Rex enim Johannes, multis retroactis diebus, volens fratrem suum regem Ricardum a regno Angliæ injuste privare, et inde de proditione accusatus, et coram eo convictus, damnatus fuit per judicium in curia ipsius regis; quam sententiam pronunciavit Hugo de Pusatz, episcopus Dunelmensis. "Et ita nunquam¹ fuit verus rex, nec potuit regnum dare. "Item si aliquando fuit verus rex, postea regnum forisfecit per mortem Arthuri, de quo facto damnatus fuit in curia nostra. Item² nullus rex vel princeps potest dare regnum f. 46 b. suum sine assensu baronum suorum qui regnum illud tenentur defendere; et si Papa hunc errorem tueri decreverit, perniciosissimum regnis omnibus dat exemplum." Tunc quoque magnates omnes uno ore clamare cœperunt, quod pro isto articulo starent usque ad mortem; ne videlicet rex vel princeps per solam voluntatem suam posset regnum dare, vel tributarium facere, unde nobiles regni efficerentur servi. Acta autem sunt hæc apud Lugdunum³ die decima quinta post Pascha.

Qualiter idem legatus Lodowico interdixit ne iret in Angliam.

In crastino itaque, procurante rege Francorum, supervenit The legate Lodovicus ad colloquium, et torvo vultu respiciens legatum, forbids juxta patrem suum resedit. Quo facto, legatus multis precibus Louis to cœpit rogare Lodovicum, ne iret in Angliam ad invadendum Eng- land. vel occupandum patrimonium Romanæ ecclesiæ; et patrem ejus, ut prius fecerat, ne ipsum ire permitteret. Rex autem Francorum legato protinus respondit, dicens: "Ego domino Speech of "Papæ et ecclesiæ Romanæ devotus semper fui et fidelis, et in Philip to "omnibus agendis suis negotia sua omnia efficaciter huc usque the legate. "promovi; sed nec modo per consilium meum vel auxilium "filius meus Lodovicus contra Romanam ecclesiam aliquid "attemptabit. Veruntamen si jus aliquod sibi Lodovicus de

¹ nunquam] non, O.W.

² O. W. ins. dixit quod.

³ Dom. Brial (Recueil des Hist.

des Gaules, xvii. p. 721) suggests Laudunum (Laon) for Lugdunum.

A.D. 1216. "regno Angliæ vendicat, audiat; et quod justum fuerit
 Discussion "concedatur eidem." Ad hæc miles quidam, quem Lodowicus
 on Louis's "procuratorem suum constituerat, surgens, audientibus cunctis
 right to "respondit; "Domine rex, res notissima est omnibus, quod
 prosecute "Johannes, dictus rex Angliæ, pro Arthuri nepotis [sui] prodi-
 his claims. "tione, quem propriis manibus interemit, in curia vestra per
 "judicium parium suorum ad mortem sit condemnatus, ac
 "postmodum a baronibus Angliæ pro multis homicidiis et
 "enormitatibus aliis, quas ibidem fecerat, ne regnaret super
 "eos, reprobatus; unde idem barones werram contra eum jam
 "moverunt, ut ipsum a solio regni immutabiliter depellant.
 "Præterea rex sæpedictus, præter assensum magnatum suorum,
 "regnum Angliæ domino Papæ contulit et ecclesiæ Romanæ,
 "ut iterum illud reciperet ab eis tenendum sub annuo tributo
 "mille marcarum. Et si coronam Angliæ sine baronibus
 "alicui dare non potuit, potuit tamen dimittere eam; quam
 "statim cum resignavit, rex esse desiit, et regnum sine rege
 "vacavit. Vacans itaque regnum sine baronibus ordinari non
 "debit; unde barones elegerunt dominum Lodowicum ratione
 "uxoris suæ; cujus mater, regina scilicet Castellæ, sola ex
 "omnibus fratribus et sororibus regis Angliæ vivens fuit."
 Tunc legatus proposuit, quod rex Johannes erat cruce signatus,
 unde ex constitutione generalis concilii pacem habere debuit
 usque in quatuor annos, et omnia sua sub protectione sedis
 Apostolicæ securâ permanere; unde medio tempore Lodowicus
 non debuit werram dicto regi movere, nec eum a regno privare.
 Ad hæc procurator Lodowici respondit; "Rex Johannes ante
 "crucem sumptam werram moverat domino Lodowico, et cas-
 "trum de Buncham¹ obsederat et illud destruxerat; Ariam²
 "similiter ceperat et ex maxima parte illam combusserat, et
 "inde milites multos et servientes captivos abducens, adhuc
 "detinet incarcerationatos; castrum quoque de Liens³ obsedit et
 "ibi multos interfecit; comitatum de Gîsnes, qui de ligio
 "domini Lodowici feodo est, ferro et flamma devastavit; et
 "adhuc etiam post crucem sumptam in werra est contra domi-
 "num Lodowicum, unde justum bellum potest movere contra
 "ipsum." Legatus itaque his rationibus non contentus pro-
 hibuit, sicut prius, sub pœna excommunicationis, ne Lodowicus
 Angliam intrare præsumeret, et patrem ejus, ne ipsum ire
 permitteret. His auditis, Lodowicus patri suo dixit; "Domine,
 "etsi ego hmo vester ligius sum de feodo quod mihi de-
 "distis in partibus cismarinis, de regno Angliæ ad vos non

¹ Bouchain.² Aire, v. p. 572.³ Lens.

"pertinet statuere quicquam; unde me subicio iudicio parium A.D. 1216.
 "meorum, si debetis cogere me ne prosequar jus meum, et
 "præcipue tale jus, de quo mihi non potestis justitiam exhibere. Rogo itaque vos ne propositum meum præpediatis,
 "quin prosequar jus meum; quia pro hæreditate uxoris meæ
 "usque ad mortem, si necessitas coegerit, decertabo." Et his dictis Lodowicus cum suis a colloquio recessit. Quod videns Departure
 legatus, rogavit regem Francorum, ut salvum sibi conductum of the
 præberet usque ad mare. Cui rex respondit; "Per terram legate.
 "nostram propriam conductum libenter præstabo; sed si forte
 "incideris in manus Eustachii monachi, vel aliorum hominum
 "Lodowici, qui custodiunt semitas maris, non mihi imputes
 "si quid tibi sinistrum contingat." Hæc audiens legatus
 iratus a curia recessit.

Lodowicus in Angliam intit.

Lodowicus postea in crastino Sancti Marci Evangelistæ apud Philip Melun veniens ad patrem suum, rogavit eum cum lacrimis, gives Louis
 ne sui itineris propositum impediret. Addidit etiam quod permission
 baronibus Angliæ juramentum præstiterat, quod ipsis veniret to make
 in succursum; unde prælegit ad tempus excommunicari a tempt.
 Papa, quam crimen incurrere falsitatis. Videns autem rex
 constantiam filii sui et animi angustiam, mente, voluntate,
 et adjutorio consensit; sed prævidens futurorum even-
 tuum pericula, palam assensum non adhibuit; et sic
 non quasi volendo vel persuadendo, sed quasi permit-
 tendo, licentiam concessit, et cum benedictione dimisit. Tunc
 Lodowicus, missis ad curiam Romanam nunciis, qui ibi jus,
 quod sibi de regno Angliæ vendicabat, coram domino Papa
 protestarentur, sub omni celeritate cum comitibus, baronibus,
 militibus, et servientibus multis, qui secum iter Anglicanum
 juraverant, festinavit ad mare, ut legatum in Angliam præ-
 veniret. Venientes igitur universi ad Caleis portum, invene- Louis
 runt ibi secentas naves et quater viginti coggas bene paratas, crosses
 quas Eustachius monachus contra adventum Lodowici ibidem from
 congregaverat; illasque cum festinatione omnes ingressi, Calais,
 Nep- and lands
 tuno sese commiserunt, atque velis patentibus æquora sul- at Stonar
 cantes, in Tanet insulam, in loco qui Stanhore dicitur, xii. in Thanet,
 kalendas Junii appulerunt.¹ Erat tunc rex Johannes apud May 20.
 Doveram cum exercitu suo; sed quoniam alienigenis fuit

¹ There is a picture of the land- | "Applicat Lodowicus" above it
 ing at the foot of the page, with | The drawing is also in C.

A.D. 1216. stipendiariis vallatus et militibus transmarinis, Lodowico applicanti non est ausus occurrere, ne forte in necessitate belli ipsum relinquentes ad Lodowicum sese transferrent. Unde praelegit ad tempus recedere, quam dubium certamen inire. Fugit ergo rex a facie Lodowici, relinquens Doverense castrum sub custodia Huberti de Burgo; nec cessavit, donec prius ad Guldeford, ac deinde ad Wintoniam usque, fugiendo pervenit. At Lodowicus, cum neminem sibi resistere cognovisset, apud Sandwicum de navibus exiens, provinciam totam, præter Doverense castrum, sibi continuo subjugavit; et iter versus Londonias dirigens, castrum Rofense in suam recepit potestatem. Deinde Londonias veniens, cum ingenti omnium baronum lætitia susceptus est. Cepit itaque homagia et fidelitatem ab omnibus baronibus ac civibus, qui ibidem expectaverant ipsius adventum. Ille vero tactis sacrosanctis Evangeliiis juravit, quod singulis eorum bonas leges redderet, simul et amissas hæreditates; et postea in brevi, scilicet, xviii. kal. Julii, se ad ulteriora terræ transferens, totam circumjacentem provinciam sine difficultate sibi continuo subjugavit. Scripsit etiam regi Scottorum, et cunctis magnatibus Angliæ qui nondum sibi homagium fecerant, ut ad ejus fidelitatem venirent vel a regno Angliæ cum festinatione recederent. Quid plura? concurrebant ad ejus edictum Willelmus comes Warrenne, Willelmus comes Arundel, Willelmus comes Saresberiensis, Willelmus Marescallus juvenis, et alii multi cum illis, regem Johannem deserentes, quasi plena jam securitate concepta quod Lodowicus regnum Angliæ optineret. Constituit autem dictus Lodowicus magistrum Symonem de Langetuna cancellarium suum; cujus prædicatione tam cives Londonienses quam barones omnes excommunicati divina celebrari fecerunt, qui etiam ipsum Lodowicum ad consensum traxerunt.

*Fugit rex
Johannes
sapienter.*

Louis takes
Rochester
castle, and
is received
with joy in
London.

f. 47.
He de-
mands the
homage of
the king
of Scots
and the
English
nobles.

*Nota præ-
sumptionem
Simonis de
Lange-
tuna.*

Quomodo Walo legatus Lodowicum sequens in Angliam venit.

The legate
Walo
comes to
England.

He excom-
municates
Louis and
all his
followers.

Eodem tempore, cum Walo legatus de progressu Lodowici in Angliam certificatus fuisset, ipse ut diligens mandati executor¹ Apostolici, ipsum secuturus transfretavit, atque illæsus inter hostes transiens, apud Gloverniam ad regem Johannem pervenit. Quem rex cum magna alacritate suscipiens, spem suam totam in eo posuit hostibus resistendi. At legatus, episcopis, abbatibus, cum clericis quos habere poterat, convocatis, Lodowicum nominatim cum complicitibus et fautoribus suis et

¹ *executor*] So altered by Paris from *exemptor*, which B. had.

præcipue magistrum Symonem de Langetuna, pulsatis campanis A.D. 1216. et candelis accensis, excommunicavit, præcipiens ipsis episcopis et aliis universis, ut singulis Dominicis diebus ac festivis per totam Angliam sententiam publicarent. Sed ad hæc magister Appeal Symon de Langetuna et magister Gervasius de Hobrugge, ^{against this.} ecclesiæ sancti Pauli Londoniensis præcentor, cum quibusdam aliis, dixerunt se pro jure et statu Lodowici appellasse, unde sententiam illam irritam habuerunt et inanem. Eodem tempore John is recesserunt a rege Johanne milites omnes et servientes de ^{deserted by the} regione Flandrensi et finibus transmarinis, præter solum Pic- ^{Flemings.} tavesnes; quorum quidam Lodowico adhæserunt, nonnulli vero ad propria remearunt.

Lodowicus Australes Angliæ provincias sibi subjugavit potenter.

Sub diebus illis Lodowicus, ab urbe Londoniarum in maximo ^{Louis} militum tumultu exiens, Cantia¹ provinciam hostiliter invasit, ^{reduces} eamque sibi totam præter Doverense castrum nemine resis- ^{Kent and} tente subegit. Deinde progrediens, Suthsexam cum villis et ^{Sussex.} munitionibus potenter optinuit. Ubi juvenis quidam, Willelmus ^{Nota de} de Colingeham nomine, Lodowico fidelitatem facere con- ^{Willelmo} temnens, congregatis ad mille sagittariis, loca deserta et ne- ^{de Vautz.} morosa, quibus illa abundat regio, petivit; atque toto hostilitatis tempore Francigenis nimis infestus, multa ex eis milia interfecit. Lodowicus tandem Wintoniam veniens, civitatem sibi cum castello civitatis et castro episcopi et tota provincia subjugavit. Hugo de Nevilela ad Lodowicum veniens reddidit ei castellum de Merleberge, et homagium fecit. Deinde ad Hodiam,¹ municipium episcopi Wintoniensis, Lodowicus se conferens turrin obsedit. Erant autem in ea tres tantum milites et decem servientes, qui constanter defensionem vacabant. Nam die tertia postquam Francigenæ machinas suas in orbem turris collocassent, et insultus acerrimos et crebros fecissent, exierunt de turri dicti tres milites et tot servientes; atque ex adversa parte totidem occupantes milites et clientes sine sui læsione in turrem sese receperunt. Denique completis in obsidione quindecim² diebus, reddiderunt turrin Lodowico, et egressi sunt numero tredecim tantum, salvis sibi equis et armis, in magna admiratione Francorum. Cesserunt igitur in ^{All the} potestatem Lodowici omnes provinciæ Australes, præter sola ^{south of} castella de Dovera et Windeleshoures, quæ optime militibus ^{England,} munita ad Lodowici sese præparabant adventum. Interea Wil- ^{except} lelmus de Mandevilla, Robertus filius Walteri, et Willelmus ^{Dover and} Windsor ^{castles,} ^{submits.}

¹ Odiham in Hampshire.

² *quindecim*] octo, B. O. W. It is altered by Paris.

A.D. 1216. de Huntingefeld, in multitudine gravi militum et clientum, provincias de Hesexe et de Sufolch Lodowico subjugarunt. Inter hæc omnia rex Johannes castella de Walingeford, de Corf, de Warham, de Bristollo, de Divisis, et alia, quæ longum est dinumerare, militibus, victualibus, et armis optime communivit.

Castles
fortified
by John.

Quod nuncii Lodowici Romæ egerint.

Letter
from
Louis's
ambassa-
dors at
Rome
giving an
account of
their pro-
ceedings.

Circa dies istos nuncii Lodowici, quos ad curiam Romanam miserat, eidem scripserunt sub hac forma: "Excellentissimo " Domino suo Lodowico, domini regis Francorum primogenito, " D. de Corbolio, J. de Monte-insito, et G. Limeth, nuncii, " salutem et fidele servitium. Noverit excellentia vestra, " quod nos die Dominica ad mensem Paschæ venimus ad " dominum Papam, salvis personis et rebus nostris; et eodem " die intravimus statim ad ipsum. Quem hilarem invenimus, " sed vultu tristem se nobis exhibuit. Et præsentatis literis " nostris, et proposita salutatione ex parte vestra, ipse nobis " respondit quod 'Dominus vester non sit dignus salutatione " 'nostra.' Ego vero statim respondi; 'Pater, credo quod " 'auditis rationibus et excusationibus domini nostri, invenie- " 'tis eum dignum salutatione vestra, utpote Christianum Ca- " 'tholicum, vobis et Romanæ Ecclesiæ semper devotum.' Et " sic illa die a præsentia domini Papæ recessimus. Sed in " recessu nostro benignissime dixit nobis dominus Papa quod " nos libenter audiret, quando et quotiens vellemus. Sequenti " die Martis, dominus Papa misit servientem quandam ad " hospitium nostrum, ut veniremus ad ipsum, et statim " venimus ante eum, et ipse multa dixit contra nos, cum " proposuissemus causam vestram, quæ videbantur impug- " nare factum vestrum et rationes vestras. Et statim finito " sermone suo, percusso pectore cum magno gemitu, infre- " mit spiritu, et dixit; 'Heu mihi, quia in hoc facto eccle- " 'sia Dei non potest evadere confusionem. Si enim rex " 'Angliæ vincitur, in ipsius confusione confundimur; quia " 'vassallus noster est, et tenemur eum defendere. Si dominus " 'Lodowicus vincitur, quod Deus avertat, in ipsius læsione " 'læditur Romana ecclesia, et ipsius læsionem propriam repu- " 'tamus. Secure¹ enim semper habuimus, et adhuc habemus, " 'quod ipse in omnibus necessitatibus debeat esse brachium, " 'solatium in oppressionibus, et refugium in persecutionibus " 'ecclesiæ Romanæ.' Et in fine dixit, quod melius vellet " mori, quam aliquod malum vobis accideret in hoc facto.

¹ *Secure* is written over an erasure. O. W. have *Spem* for *Secure*.

" Et sic illa die recessimus. Præterea de consilio quorundam Cardinalium expectamus diem Ascensionis, ne quid statuatur contra vos; quoniam die illa solet Papa innovare sententias suas. Dixerat enim nobis Papa, quod ipse expectaret nuncios domini Walonis. Valete."

Hic ponuntur objectiones Lodowici et baronum Angliæ contra regem Johannem.

Prima¹ propositio contra regem Angliæ fuit in præsentia domini Papæ a nunciis supradictis, quod Arthurum nepotem suum propriis manibus per prodicionem interfecit, pessimo mortis genere, quod Angli murdrum appellant. Pro quo facto idem rex condemnatus fuit ad mortem in curia regis Francorum, per iudicium parium suorum. Ad hanc objectionem opponit dominus Papa, quod barones Franciæ non potuerunt iudicare eum ad mortem, quia est² rex inunctus, et ita sit superior; per barones, tanquam inferiores, non potuit ad mortem condemnari, quia major dignitas quodam modo absorbet minorem. Et præterea incivile videtur et contra canones esse, in hominem absentem, non vocatum, non convictum, nec confessum, mortis ferre sententiam. Ad hoc nuncii supradicti responderunt; " Consuetudo est in regno Francorum, quod rex habet omnimodam jurisdictionem in homines suos ligios; et rex Angliæ erat suus homo ligius, tanquam comes et dux; ergo licet esset alias rex inunctus, tamen tanquam comes et dux erat de jurisdictione domini regis Francorum. Sed³ si comes et⁴ dux in regno Francorum delinqueret, posset et deberet judicari ad mortem per pares suos. Immo si non esset dux vel comes, vel homo ligius regis Franciæ, et deliquisset in regno Franciæ, ratione delicti in regno perpetrati, potuerunt barones eum iudicare ad mortem. Alioquin si rex Angliæ, quia rex erat inunctus, non posset judicari ad mortem, impune posset intrare regnum Franciæ et interficere barones Franciæ, sicut interfecit Arthurum."

¹ In the margin in rubrick is, "Vacat usque ad hoc signum" 6-1-1-0 (i.e. p. 663). The passage is consequently omitted by the first hand in C., but inserted in a different hand on a separate leaf.

² est] So altered by Par. from sit.

³ Sed . . Francorum] om. O.

⁴ et] vel, W.

A.D. 1216.

Veritas¹ rei gestæ super hoc.

The true
state of the
case, viz.,
that Philip
had refused
to grant
John a
safe con-
duct.

Revera non fuit rex J[ohannes] juste vel rite abjudicatus a Normannia, quia idem rex, non judicialiter sed violenter spoliatus, misit propter restitutionem regi Francorum P[hilippo] nuncios solempnes et prudentes, videlicet, Eustachium episcopum Elyensem et Hubertum de Burgo, viros discretos et facundos, significans ei quod libenter veniret ad curiam suam, juri per omnia super illa re pariturus ac responsurus; sed ut provideretur ei salvus conductus. Et respondit rex Philippus, sed non sereno vultu vel corde; "Libenter. " In pace salvo veniat." Et episcopus; "Domine, et " redeat." Et rex; "Ita sit, si parium suorum judicium hoc permittat." Et cum supplicassent omnes nuncii regis Angliæ, ut liceret ei salvo venire et redire, rex Francorum iratus cum juramento solito respondit; "Per Sanctos Franciæ, non nisi mediante " judicio." Et cum adderet episcopus pericula quæ possent contingere per adventum ejus, ait;² "Domine " rex, non posset dux Normanniæ ad curiam vestram " venire, nisi veniret rex Angliæ, cum una persona " sint dux et rex, quod non permetteret aliquo modo " barnagium Angliæ, etsi ipse rex hoc vellet; immi- " nerent enim pericula, ut nostis, capturæ vel cædis." Cui respondens rex, dixit; "Et quid hoc, domine episcopo? Bene scitur, quod dux Normanniæ, qui " tenens meus est, Angliam sibi adquisivit violenter. " Et si subdito aliquid accrescit in honorem, perdetne " per hoc dominus capitalis? absit." Ad quod cum nuncii nihil poterant rationabiliter respondere, redierunt ad dominum regem Angliæ, quæ audierant et viderant nunciantes. Rex autem noluit se committere dubiis casibus et judiciis Francorum, qui eum non diligebant;

¹ This is in the margin.| ² B. repeats *ait*.

maxime cum timeret, ut ei de turpissima morte Arthuri A.D. 1216. obiceretur. Juxta illud Oratii, [Ep. i. 1. 74]

quia me vestigia terrent,

Omnia te versum spectantia, nulla retrorsum.

Magnates tamen Franciæ nihilominus processerunt in judicium, quod rite non debuerunt facere; ex quo judicandus abfuit, qui adesse voluit si¹ posset. Unde si rex J[ohannes] abjudicatus fuit per adversarios suos, non rite abjudicabatur.

Ad hæc Papa; "Multi imperatores et principes, et etiam The Pope's
" Francorum reges, multos in annalibus occidisse leguntur argument.
" innocentes; nec tamen quemquam illorum legimus morti
" addictos." Et cum Arthurus apud Mirebel castrum, non ut
" innocens, sed quasi nocens et proditor domini et avunculi
" sui, cui homagium et liganciam fecerat, captus fuerit, potuit
" de jure morte etiam turpissima sine judicio condemnari."

Secunda objectio eorundem contra regem J[ohannem].

Secunda objectio contra regem fuit, quod sæpe citatus non Second
personaliter juri pariturus comparuit, nec sufficientem respon- reason
salem pro se ad curiam regis Franciæ destinavit. Ad hoc given by
dicit Papa, quod si rex Angliæ fuerit tantum contumax, quia the ambas-
citatus non venit nec misit, sed propter contumaciam non against
solet quis puniri ad mortem nec debet. Ergo barones Franciæ John.
non potuerunt judicare eum ad mortem, sed saltem alio modo
punire eum, per ablationem scilicet feodi sui. Nuncii respon-
derunt; "Consuetudo est in regno Franciæ, quod ex quo
" aliquis accusatur coram suo iudice de tam crudeli homicidio
" quod murdrum appellatur, et ille qui accusatur non venit,
" nec² modo legitimo se excusat, pro convicto habetur, et
" tanquam convictus per omnia judicatur, et etiam ad mortem,
" ac si præsens esset." Ad hæc Papa respondit, quod pactio Answer of
potuit esse inter regem Franciæ et ducem Normanniæ, vel the Pope.
antiqua consuetudo, quod dux Normanniæ non debet venire
ad citationem regis Franciæ, nisi in marchiam; unde si non
venit citatus, nec deliquit, nec propter hoc potuit taliter
puniri. Item dicit Papa quod si sententia lata fuit contra
regem Angliæ, non tamen mandata fuit executioni, quia non

¹ æ] set, B. C. is correct.

² addictos] sic MSS.

³ nec] nullo, W.

A.D. 1216. fuit occisus; unde proles, quam suscepit postea, debet ei in Discussion regno succedere; quia rex Angliæ non commisit crimen on the læsæ majestatis, nec crimen hæreseos, pro quibus tantum second reason. filius exhæredatur pro delicto patris. Ad hæc nuncii responderunt; "Consuetudo est in regno Franciæ, quod ex

"quo aliquis est damnatus ad mortem, quod proles suscepta
 "post sententiam damnationis succedere non debet; geniti
 "tamen ante sententiam succedere debent." Sed tamen super hoc nuncii litigare noluerunt. Item dicit Papa, quod licet rex Anglorum judicatus esset ad mortem, et etiam filii de carne sua geniti, non ideo Blanca deberet ei succedere sed propinquiores de genere ejus, videlicet proles fratris primogeniti, et ita soror Arthuri, vel Otho, qui fuit filius sororis¹ primogenitæ. Et si ponatur, quod regina² Castellæ debeat succedere, et ita Blanca filia ejus, non est verum; quia masculus debet præferri, rex scilicet Castellæ; et si nullus esset masculus, præferri deberet regina³ Legionum, tanquam primogenita. Ad hæc nuncii dixerunt; "Filii fratris non debent
 "succedere, ex quo tempore latæ sententiæ frater non vivebat;
 "et ita neptis, soror scilicet Arthuri, non debet succedere,
 "quia non est in linea descendentis, cum sit filia fratris.
 "Similiter tempore latæ sententiæ mater¹ Othonis non vivebat,
 "ergo non successit; ergo Otho non debet succedere. Sed
 "regina Castellæ vivebat, quæ soror erat, et ideo successit;
 "ergo mortua regina Castellæ, proles successit, et succedere
 "debet." Ad hoc dicit Papa, quod rex Castellæ succedere debet, quia masculus est, vel regina Legionum tanquam primogenita. Nuncii dixerunt, quod cum plures sint hæredes, qui alicui debent succedere, et ille, qui primo loco debet succedere, taceat, vel hæreditatem [adire⁴ negligat, ille qui ultimo loco est, si vult adire hæreditatem], investiri debet hæreditate illa secundum consuetudinem approbatam, salvo tamen jure alterius, si reclamaverit. Et ideo dominus Lodowicus intrat regnum Angliæ, ut suum. Et si quis propinquior velit super hoc reclamare, dominus Lodowicus faciet inde quod debet.⁵

¹ Matilda, daughter of Henry II, wife of Henry the Lion, duke of Saxony.

² i. e. Alienora, daughter of Henry II, wife of Alfonso III. of Castile.

³ Berengera, daughter of Alfonso and Alienora, wife of Alfonso IX., king of Léon.

⁴ *adire . . . hæreditatem*] om. B.

⁵ In the margin of this page the following genealogical table is written in the St. Alban's hand:—
 Henricus II. rex.

Willelmus primogenitus, qui puer obiit septennis apud Radin-gum.

Henricus inunctus rex, sed non regnavit, mortuus enim est dum pater viveret.

Tertia objectio contra regem Johannem.

A.D. 1216.

Tunc dixit Papa, quod regnum Angliæ suum proprium est, et Third est in possessione domini ratione fidelitatis, quæ super hoc est *reason*. ei facta per juramentum; et etiam ratione census, qui jam ei solutus est de regno; unde cum in nullo delinqueret, non deberet sibi guerram movere Lodowicus, nec deberet eum spoliare a regno Angliæ per werram; maxime cum rex Angliæ multas habeat terras in feodo regis Franciæ, de quibus potest ei movere werram. Ad hæc nuncii; "Mota fuit "werra et justum bellum contra regem Angliæ antequam "regnum illud esset domini Papæ. Nam¹ de regno Angliæ "venit Willelmus de Longaspada,² et multi alii cum eo in "manu valida et armata, qui damna multa et injurias intulerunt domino Lodowico in terra sua propria; et ideo domi-

Ricardus rex, qui regnavit, sed prolem non suscepit.

Galfridus comes Britannia, sed patre vivente obiit, qui geminam prolem suscepit, ex Constantia filia Conani comitis Britannia, sed cito obiit; Arthurum qui occisus obiit et Brettam filiam quæ diuturno carcere conclusa abscondita est.

Johannes qui et regnavit, et prolem suscepit, Henricum regem et Ricardum comitem Cornubiæ.

Item quædam filia [*margin* Alenora] quam pater dedit regi Hispaniæ, scilicet Castellæ; perperit Blanchiam quæ data fuit Lodowico regi Galliæ et unam.

Item quædam filia [*margin* Matildis] quam pater dedit in Alemannia duci Saxonie; perperit Othonem imperatorem Alemannie.

Item quædam [*margin* Johanna] quam dedit comiti Tholosano, unde Reimundus magnus comes Tholosanus, quæ prius maritata fuit Willelmo II. regi

Siciliæ, quam, quia prolem non susceperat, rex Ricardus cum rediret a Terra Sancta post mortem dicti Willelmi regis cepit secum, vendens totam dotem ejus, et ipsam comiti Tholosano matrimonio copulavit.

Filiæ regis Johannis.

Johanna maritata Alexandro regi Scotorum.

Isabella imperatrici.

Alenora Willelmo Marescallo, deinde Simoni de Montforti comiti Legecestrie.

Below this is written :

Rex Willelmus Rufus* habuit filiam quandam Adalam quæ nupsit Theobaldo* comiti Bononiæ fratri Theobaldi junioris comitis Blesentium, ex quibus prodiit Stephanus postea rex Anglorum, scilicet A. et Theobaldo primo.

Henricus I. rex duxit Athelisam filiam ducis Lovanie.

¹ Nam] So O.; ne, B.; ac, W.

² spada] Par. has vel spada in the margin.

A.D. 1216. "nus noster potest movere justum bellum contra regem
 Discussion "Anglorum." Ad hæc Papa dixit, quod licet rex Angliæ
 on the tanquam vassallus ejus [moverit bellum] Lodowico, non
 third ipse tamen deberet ei movere werram, sed deberet conqueri
 reason. domino superiori, scilicet Papæ, cui subest rex Angliæ, tan-
 quam vassallus ejus. Ad hæc nuncii responderunt, quod con-
 suetudo est, ex quo aliquis vassallus alterius movet guer-
 ram alicui auctoritate sua, ille, cui mota est werra, potest
 movere ei werram auctoritate sua, nec¹ tenetur conqueri do-
 mino illius. Et si dominus vult defendere vassallum suum
 quamdiu movet talem guerram, ipse dominus dicitur facere
 guerram. Item dicit Papa, quod in generali concilio statutum
 est, quod inter omnes discordantes debet esse pax vel treuga
 usque ad quatuor annos, pro succursu Terræ Sanctæ; et ideo
 tempore medio Lodowicus non debet regi Angliæ werram
 movere. Nuncii dixerunt quod in recessu suo a Francia
 Lodowicus non fuit requisitus de pace vel treuga; et si re-
 quisitus esset, crediderunt tantam esse malitiam regis Angliæ,
 quod noluit pace vel treuga gaudere. Item dicit papa, quod
 rex Angliæ cruce signatus est; unde ex constitutione genera-
 lis concilii ipse rex et omnia sua debent esse sub protectione
 ecclesiæ. Ad hoc nuncii responderunt, quod rex Angliæ ante
 crucem sumptam guerram moverat domino Lodowico, et
 damna multa fecerat, castra sua ceperat, et adhuc milites suos
 et servientes incarceratos retinet, et hucusque in guerra est
 contra dominum Lodowicum, nec pacem vel treugam cum eo
 habere vult, super hoc etiam sæpe requisitus. Item dicit
 Papa, quod de communi consilio generalis concilii excom-
 municaverat barones Angliæ et omnes fautores eorum; et
 ita dominus Lodowicus sententiam incurrisse videtur. Nuncii
 dixerunt, quod Lodowicus non adjuvat barones Angliæ, nec
 fovet eos, sed jus suum prosequitur; nec etiam credit Lodo-
 wicus, nec credere debet, quod dominus Papa vel tantum
 concilium injuste aliquem velit excommunicare. Nam tem-
 pore latæ sententiæ dominus Papa nesciebat quod Lodo-
 wicus haberet jus de regno Angliæ; et cum hoc illi consti-
 terit, non credit dominus Lodowicus, quod concilium possit
 ei jus suum auferre. Item dicit Papa, quod rex Francorum
 et Lodowicus filius ejus, post sententiam a baronibus Franciæ
 in regem Angliæ latam, ipsum regem appellaverunt, et ipsum
 pro rege habuerunt, et cum eo tanquam cum rege Angliæ
 treugas statuerunt. Ad hæc nuncii responderunt, quod post
 latam sententiam a baronibus in regem nunquam illum pro

f. 38.

¹ nec] ne, B.

rege habuerunt; sed ipsum regem depositum appellaverunt, A.D. 1216. sicut abbas depositus, et quilibet alius, dici solet. Novissime vero dicit Papa, quod ipse statuet super his antequam veniant nuncii domini Walonis.

Quomodo Lodowicus orientales Angliæ provincias vastaverit.

Sub diebus istis, Lodowicus in fortitudine gravi versus Louis de-orientalem Angliæ plagam equitationem faciens, urbes, et spoils the villas de Estsexe, Suthfolc, et de Norfolc miserabiliter spolia- Eastern counties, vit, et castellum Norwici vacuum reperiens, suos imposuit; and occu- Thomanque, qui in illo fuit castellanus, de Burgo, pies Nor- scilicet fratrem Huberti de Burgo, fugientem compre- wich castle. hendit; illasque regiones omnes sub tributo constituit. Ad villam quoque de Len exercitum grandem mittens, eam sub- Lynn jugavit; civesque captivos inde abducens, ad gravem eos re- taken. demptionem coegit. Quo facto, Franci cum præda et spoliis innumeris Londonias sunt reversi. Veniente ibidem ad Lodo- wicum Gileberto de Gant, comitatus Lincolnæ ipsum gladio donavit; quem protinus illuc direxit, ut irruptiones castrorum de Nothingeham et de Newerc reprimeret, quæ omnes baro- num ædes ac domos incomparabiles in finibus illis succende- rant, et terras eorum in sua proprietate receperant. Quo utique tempore, Robertus de Ros, Petrus de Brus, et Ricar- dus de Perci Eboracum cum tota provincia Lodowico sub- jecerunt. Gilebertus de Gant et Robertus de Roppelle urbem Lincolnæ ceperunt, et provinciam illam præter castellum totam sub annuo censu posuerunt. Deinde Hoilandiam inva- Holland in dentes, spoliabant eam, et sibi tributariam fecerunt. Rex Lincoln- Scotorum Northanhumbrorum provinciam Lodowico subjugavit shire made tributary. totam præter castella, quæ Hugo de Bailuel et Philippus de Hulecotes contra hostium incursiones strenuissime defende- Northum- bria re- bant. Hæ autem omnes provinciæ Lodowico subjectæ erant duced by et juratæ. Eodem tempore, Walo legatus exegit procuratio- the king of nes per totam Angliam ab ecclesiis cathedralibus et domibus Scots. religiosis, pro singulis scilicet procurationibus quinquaginta Exactions of the le- solidos. Omnia etiam beneficia clericorum pariter ac virorum gate Wao. religiosorum, qui Lodowico et baronibus auxilium, consilium, vel favorem impenderant, sequestravit;¹ quæ omnia in suos et clericorum suorum usus convertit.

¹ sequestravit] om. O. W.

A.D. 1216.

De obsidione castri Doverensis facta a Lodowico.

Dover
castle be-
sieged by
Louis, but
defended
by Hubert
de Burgh.

Eodem anno, instante¹ nativitate sancti Johannis Baptistæ, Lodowicus reprehensus a patre, tanquam nescius werræ, eo quod relicto castro Doveræ progrediretur, in fortitudine gravi militum et clientum Doverense castrum obsidione vallavit; misso prius ad patrem suum propter petrariam, quæ maleveisine Gallice nuncupatur. Qua cum machinis aliis Franci ante castrum locata, muros acriter crebris ictibus verberabant. Sed Hubertus de Burgo, miles strenuus et fidelis, cum aliis septies viginti militibus et servientibus multis, qui in illo erant defensioni insistentes, multos ex hostibus prostraverunt; donec Galligenæ comperto damno tentoria sua et machinas a castro longius retraxerunt. Unde Lodowicus nimia succensus ira² pejerando juravit, sese non inde recessurum, quousque capto castello inclusi omnes suspendio traderentur. Construxerunt quoque ibi [tabernacula³ multa et ædificia ante introitum castri, ad terrorem inclusorum; ita ut locus ille similitudinem nundinarum præferret. Cogitabant enim fame et diuturna obsidione ad⁴ deditionem compellere quos armis subjugare nequibant.]

[De captione castelli de Cantebruge.]

Cambridge
castle
taken by
the barons,
who waste
the Eastern
counties.

Per idem tempus quædam pars baronum, qui Londoniis remanserant, equitationem facientes, deprædati sunt provinciam de Cantebruge totam, et munitionem illam ceperunt, atque viginti servientes, quos in ea invenerant, vinculis constrinxerunt et secum abduxerunt. Inde progredientes, provincias de Norfolk et Suthfolc perlustrantes, spoliabant eas⁵ cum ecclesiis universis. Villas quoque Gernemuum, Dunewicum, et Gipeswicum ad redemptionem gravissimam compulerunt. Tandem per Colecestriam prædam agentes, et ibidem simili rabie sævientes, ad nota Londoniarum latibula sunt reversi.

De obsidione castri de Windleshores.

Windsor
castle be-
sieged by
the barons.

His ista gestis, idem barones, magno exercitu congregato, castellum de Windlesores cuneis militaribus obsederunt. Erat

¹ B. ins. in.² ira] erat, B.³ tabernacula . . nequibant] This has been erased from B. The next

paragraph has also been partially erased.

⁴ ad deditionem] om. O.⁵ eas] om. O. W.

autem princeps militiæ illius comes Niverniæ, de Guenelonis¹ A.D. 1216. genere proditoris. Instabant Franci, qui, machinas² ad castrum applicantes, muros acriter invaserunt. Fuit itaque in castro custos summus Ingelardus de Athie, vir in opere martio probatissimus, cum militibus sexaginta et eorum sequela, qui, constanter defensionem vacantes, hostes a muris longius repellere nitebantur. Cumque rex Johannes castra de Dovera et de Windleshores cognovisset obsessa, congregavit exercitum grandem de præsiidiis castrorum suorum; quo stipatus, discurret tempore unius mensis³ per terras comitum et baronum, sedes eorum cum fragibus concremando, damnum non modicum hostibus irrogavit. Tandem provincias de Norfolc et de Sutfolc pervagatus, simili rabie ibidem in rebus comitis de Arundel, Rogeri Bigot, Willelmi de Huntingefeld, Rogeri de Cresi, et aliorum magnatum desævivit. Novissime autem cum hæc omnia baronibus, qui in obsidione castri de Windeleshores parum immo nihil proficiebant, nunciata fuissent, decreverunt obsidionem solvere; ut regi Johanni, qui jam circa maritima in Suthfolc, ut dictum est, prædas agebat et rapinas, viam præcluderent revertendi. Sicque per consilium comitis Niverniæ, qui, ut dicebatur, donariis regis Angliæ corruptus fuerat, de nocte ab obsidione recedentes, relictis tentoriis, versus Cantebruge cum festinatione iter⁴ arripiunt, ut regem jam dictum sub captione circumstipando concluderent. Sed ille per exploratores suos, quos optimos habuit, præmunitus, antequam barones ad Cantebruge pervenissent, ipse in villam de Stamford callidus sese viator receperat. Deinde cum festinatione partes penetrans Aquilonis, castrum Lincolnæ audivit obsessum, quod £ 48 b. summopere⁵ studuit visitare. Sed fugerunt a facie ejus Gilebertus de Gant cæterique Norenses, qui ad obsidionem conveniant, præsentiam ejus ut fulmina metuentes. Baronibus quoque, qui regem insecuti fuerant, cum se cognovissent illusos, prædis vacabant et rapinis, et rerum depopulationi curam adhibebant.⁶ Deinde cum prædis et spoliis Londonias sunt reversi, ubi, ad custodiam civitatis milites assignantes, apud Doveram ad Lodowicum profecti sunt. Rex vero Johannes interea versus

The siege raised.

The barons pursue John to Cambridge, but he escapes to Stamford.

They waste the country, and return to London.

John destroys

¹ i. e. Ganelon, archbishop of Sens, who [crowned Charles le Chauve, and afterwards turned against him in favour of his brother Louis. See Du Tillet, *Recueil des Roys de France*, p. 182 (Par. 1580), referred to by Mr. Coxe, *Wendover*, iii. p. 381, note ¹.

² machinas . . . applicantes] machinis . . . applicatis, O. W.

³ mensis] messis, O. W. The Hist. Anglor. has *per unum mensem*.

⁴ iter] inter, B.

⁵ summopere] sine opere, O. W.

⁶ adhibebant] adhibeant, B.

A.D. 1216. Walliæ confinia se conferens, castella baronum ibidem obsedit et cepit; quæ omnia complanari præcepit. In ædificiis autem et pomeriis eorundem baronum illuc pari crudelitate exardescens, miserabile spectaculum præbuit intuentibus. Eodem tempore, mense Augusti, Alexander rex Scotorum, apud Doveram ad Lodovicum veniens, fecit ei homagium de jure suo, quod de rege Anglorum tenere debuit. Sed veniendo versus Lodovicum, cum exercitu magno propter metum regis Johannis, dum transitum faceret per castellum Bernardi, quod erat de feodo Hugonis de Bailul, in provincia de Haliwerfolc situm, dictus rex cum magnatibus illius regionis castellum circumvit, ut videret si ex qualibet parte esset expugnabilis, balistarius quidam, qui in castro erat, telum emit- tens, Eustachium de Vesci virum nobilem et potentem in fronte percussit, qui, cerebro terebrato² cum capite, illico spiritum exhalavit. Habuit enim dictus Eustachius sororem³ regis Scotiæ uxorem; unde idem rex et sui magnates, cum universo baronum collegio, extiterunt nimis animo consternati. Rex quoque, facto homagio ut prædictum est, ad propria remeavit.

Alexander, king of Scots, does homage to Louis.
Eustace de Vescy slain at Barnard castle.

Obiit Eustachius de Vesci.¹

Ut proditio Francorum detecta fuerit.

Death of the viscount (Adam) de Melun.
His confession to the barons of Louis's intentions.
Nota hic revelationem Angliæ perutilem cujusdam Franci secretum fide firmatum detegendo. In qua confessione

Contigit hac tempestate vicecomitem de Melun, virum nobilem de regno Francorum, qui cum Lodowico in Angliam venerat, in urbe Londoniarum graviter infirmari. Qui, cum mortem sibi imminere cognosceret, ascivit ad colloquium suum quosdam barones Angliæ, qui ob custodiam civitatis in urbe remanserant; et confessus est audientibus cunctis, dicens eis; "Doleo," inquit, "super desolatione et subversione vestra, quod vos quæ vobis imminet pericula ignoratis. Juravit namque Lodowicus et sedecim cum eo de regno Francorum comites et barones, quod si contingerit⁴ eum Angliam subjugare, et in regem coronari, ipse omnes illos, qui nunc cum ipso militant et regem Johannem persequuntur, ut proditores domini sui, perpetuo damnaret exilio, et omne genus eorum deleteret de terra. Et ne hoc vobis vertatur in dubium, ego, qui hic continuo moriturus jaceo, in periculo animæ meæ vobis affirmo, me unum esse ex illis qui hoc cum Lodowico juraverunt. Unde summopere nunc consulo, ut utilitati vestræ

¹ His sword and shield are represented in the margin, inverted.

² *terebrato*] perforato, O. W.

³ Margaret, natural daughter of William the Lion.

⁴ *contingerit*] contingeret, O. W.

"provideatis in posterum; et ea quæ jam vobis dixi sub A.D. 1216. "sigillo secreti teneatis." Et his dictis, nobilis ille continuo *fuit facto* expiravit. Cum autem verba hæc inter barones disseminata fuissent, contristati sunt valde, dum se perplexos undique cognovissent. Lodowicus enim terras eorum et castella quæ jam in locis diversis subjugaverat, illis murmurantibus, Francigenis dederat;¹ et quod magis dolebant, notam eis prodicionis imposuit. Auxit præterea tristitiam eorum, quod singulis essent diebus excommunicati, simul et omni honore terreno privati; unde in maximam corporis et animæ angustiam inciderunt. Cogitaverunt igitur multi ex eis ad fidelitatem regis Johannis redire; sed timuerunt valde, ne ille, quem tot talibusque convitiis in odium sui provocaverant, vellet eos admittere pœnitentes.

De morte Johannis regis.

Tandem cum Lodowicus apud Doveram obsidionem diu et John, after inaniter pertraxisset, rex Johannes in fortitudine gravi provincias de Suthfolc et de Norfolc misera afflictione contrivit. *ravaging Norfolk and Suffolk, goes to Peterborough, Croyland,* Veniens autem per Burgum et Croilandiam, ipsam ecclesiam de Croilandia deprædatus est; et per Savarium cum de Malleone et alios nefarios complices suos, ibidem scelera inaudita perpetravit. Deinde per maneria abbatibus² de Croilandia transiens, omnes segetes ejus, sicut erant in fine autumpni congestæ, in favillas redegit. Novissime per urbem quæ Len appellatur transitum faciens, and then ab urbanis cum gaudio susceptus est et magnis donariis honoratus. *to Lynn.* Deinde versus Aquilonem iter arripiens, in fluvio qui Wellestrem dicitur caretas omnes, bigas, et summarios, cum He loses thesauris, vasis pretiosis, et rebus³ omnibus, quas propensiori his baggage in the cura dilexit, inopinato⁴ eventu amisit. Aperta est enim in Wash. mediis fluctibus terra, et voragine abyssus, quæ absorbuerunt universa cum hominibus et equis, ita quod nec pes unus evasit, qui casum regi nunciaret. Rex tamen cum exercitu suo vix He is taken elapsus nocte sequenti apud abbatiam, quæ Suenesheved dicitur, pernoctavit. Ubi, ut putabatur, de rebus a fluctibus devoratis tantam mentis incurrit tristitiam, quod acutis correptus febribus cœpit graviter infirmari. Auxit autem ægritudinis molestiam pernicioosa ejus ingluvies, qui nocte illa, de fructu

¹ dederat] Altered by Paris from dedit.

² Henry de Longchamp.

³ rebus] regibus, B.

⁴ inopinato] in opinatu, B.

A.D. 1216. persicorum et novi ciceris potatione nimis repletus, febrilem-
 but goes to in se calorem acuit fortiter et accendit. Veruntamen summo
 Sleaford, inde diluculo, licet cum labore recedens, ad castellum de Laford
 hospitaturus perrexit. Ubi maximam corporis prægravatus mo-
 and New- lestia, in crastino vix ad castellum de Newerc equo vehente
 ark, pervenit. Quo in loco invalescente morbo, ab abbate¹ de
 Crocstuna consilium confessionis et Eucharistiam suscepit.
 Deinde Henricum filium suum primogenitum regni sui hæredem
 constituit, regnumque Angliæ illi jurare fecit. Litteras etiam
 sigillo suo munitas ad omnes vicecomites regni et castellanos
 direxit, præcipiens ut ei essent singuli intendentes. Et his ita
 gestis, sciscitavit ab eo abbas de Crocstuna, si ipsum mori
 contingeret, ubi vellet eligere sepulturam. Cui rex respon-
 dens dixit, "Deo et sancto Wlstano corpus et animam meam
 where he "commendo." Qui postea, in nocte quæ diem sancti Lucæ
 dies, Evangelistæ proxime secuta est, ex hac vita migravit.² Cujus
 Oct. 18. corpus regio schemate ornatum ad Wîgorniam delatum est, et
 His burial in ecclesia cathedrali ab episcopo³ loci honorifice tumulatum.
 at Worces- Tempore vero quo apud Newerc idem rex mori incipiebat,
 ter. venerunt ad eum ibidem nuncii quorundam baronum Angliæ
 circiter quadraginta cum litteris, qui voluerunt ad pacem regis
 redire; sed ipse in extremis agens, his tunc operam dare non
 potuit; vocabant⁴ enim eum fata sua. Abbas igitur
 canonicorum Crokestoniæ peritissimus in phisica, qui
 medicus regis tunc temporis extiterat, facta anathomia
 de corpore regio, ut honestius portaretur, viscera copioso
 sale conspersa, in sua domo transportata, honorifice fecit
 sepeliri. Cum autem regnasset rex Johannes annis
 octodecim, mensibus quinque, diebus autem quatuor, ab
 hac vita, post hujus sæculi multas perturbationes et
 labores inutiles, in multa mentis amaritudine subtractus,
 transmigravit; nihil terræ, immo nec seipsum possi-
 dens. Sperandum est autem et certissime confidendum,
 quod quædam bona opera, quæ fecit in hac vita, alle-
 gabunt pro eo ante tribunal Jesu Christi; construxit
 enim abbatiam Cisterciensis ordinis de Bello loco; et

*Unde
 Johannes
 extorris.*

¹ Adam, abbat of Croxton, Leicestershire.

² W. ins. "cum regnasset septem-
 "decim annis et dimidio." This is
 not in O.

³ Silvester of Evesham.

⁴ This is written on a piece of
 parchment pasted over what fol-
 lows.

moriturus domui de Crokestuna decem librarum terram A.D. 1216. contulit opulentam. Epitaphium¹ vero et sepulturæ ejus superscriptionem quidam composuit in hæc verba:

Hoc in sarcophago sepelitur regis imago,	His epi- taph.
Qui moriens multum sedavit in orbe tumultum,	
Et ² cui connexa dum vixit probra manebant.	
Hunc mala post mortem timor est ne fata sequantur.	
Qui legis hæc, metuens dum cernis te moriturum,	
Discite quid rerum pariat tibi meta dierum.	

Quidam autem versificator, sed reprobus, de eodem Verses on
him. ait:

Angliæ sicut adhuc sordet fœtore Johannis,
Sordida ~~fredatur~~ fœdante Johanne gehenna.

Sed quia periculosum est in eum inscribere, qui de facili potest proscribere; non est meum, quia non est tutum, ejus infinita reprehensibilia vitia redarguere, prout ait poeta Juvenalis [i. 162.].

Experiar quid concedatur in illis,
Quorum Flaminea tegitur cinis atque Latina.

Begnavit³ autem rex Johannes annis xviii., mensibus v., et diebus iv.

¹ From here to the end is omitted in C.

² This line is omitted in W.

³ At the foot of the page is the shield with the three lions or leo-

pards inverted, a crown inclined at an angle, with below it, "Væ labenti coronæ Angliæ. Obiit rex Angliæ Johannes primus tributarius."

LONDON:
Printed by GEORGE E. HYEN and WILLIAM SPOTTISWOODE,
Printers to the Queen's most Excellent Majesty.
For Her Majesty's Stationery Office.
[750.—10/74.]

CATALOGUE
OF
RECORD PUBLICATIONS
ON SALE

BY

Messrs. Longman & Co., and Messrs. Trübner & Co., London ;
Messrs. James Parker & Co., Oxford and London ;
Messrs. Macmillan & Co., Cambridge and London ;
Messrs. A. & C. Black, Edinburgh ;
and Mr. A. Thom, Dublin.

CONTENTS.

	Page
CALENDARS OF STATE PAPERS, &c. - - -	3
CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN AND IRELAND	
DURING THE MIDDLE AGES - - -	9
PUBLICATIONS OF THE RECORD COMMISSIONERS, &c. - -	26
WORKS PUBLISHED IN PHOTOZINCOGRAPHY - - -	30

CALENDARS OF STATE PAPERS, &c.

[IMPERIAL 8vo., cloth. *Price 15s. each Volume or Part.*]

As far back as the year 1800, a Committee of the House of Commons recommended that Indexes and Calendars should be made to the Public Records, and thirty-six years afterwards another Committee of the House of Commons reiterated that recommendation in more forcible words ; but it was not until the incorporation of the State Paper Office with the Public Record Office that the Master of the Rolls found himself in a position to take the necessary steps for carrying out the wishes of the House of Commons.

On 7 December 1855, he stated to the Lords of the Treasury that although " the Records, State Papers, and Documents in his charge constitute the most " complete and perfect series of their kind in the civilized world," and although " they are of the greatest value in a historical and constitutional " point of view, yet they are comparatively useless to the public, from the " want of proper Calendars and Indexes."

Acting upon the recommendations of the Committees of the House of Commons above referred to, he suggested to the Lords of the Treasury that to effect the object he had in view it would be necessary for him to employ a few persons fully qualified to perform the work which he contemplated.

Their Lordships assented to the necessity of having Calendars prepared and printed, and empowered the Master of the Rolls to take such steps as might be necessary for this purpose.

The following Works have been already published under the direction of the Master of the Rolls :—

CALENDARIUM GENEALOGICUM ; for the Reigns of Henry III. and Edward I.
Edited by CHARLES ROBERTS, Esq., Secretary of the Public Record Office. 2 Vols. 1865.

This is a work of great value for elucidating the early history of our nobility and landed gentry.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGNS OF EDWARD VI., MARY, ELIZABETH, and JAMES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* ROBERT LEMON, Esq., F.S.A., (Vols. I. and II.), and MARY ANNE EVERETT GREEN, (Vols. III.-XII.). 1856-1872.

Vol. I.—1547-1580.

Vol. II.—1581-1590.

Vol. III.—1591-1594.

Vol. IV.—1595-1597.

Vol. V.—1598-1601.

Vol. VI.—1601-1603, with
Addenda, 1547-1565.

Vol. VII.—Addenda, 1566-1579.

Vol. VIII.—1603-1610.

Vol. IX.—1611-1618.

Vol. X.—1619-1623.

Vol. XI.—1623-1625, with Ad-
denda, 1603-1625.

Vol. XII.—Addenda, 1580-1625.

These Calendars render accessible to investigation a large and important mass of historical materials. The Northern Rebellion of 1566-67; the plots of the Catholic fugitives in the Low Countries; the numerous designs against Queen Elizabeth and in favour of a Catholic succession; the Gunpowder-plot; the rise and fall of Somerset; the Overbury murder; the disgrace of Sir Edward Coke; the rise of the Duke of Buckingham, &c. Numerous other subjects are illustrated by these Papers, few of which have been previously known.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF CHARLES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* JOHN BRUCE, Esq., F.S.A., (Vols. I.-XII.); *by* JOHN BRUCE, Esq., F.S.A., and WILLIAM DOUGLAS HAMILTON, Esq., F.S.A., (Vol. XIII.); and *by* WILLIAM DOUGLAS HAMILTON, Esq., F.S.A., (Vol. XIV.). 1858-1873.

Vol. I.—1625-1626.

Vol. II.—1627-1628.

Vol. III.—1628-1629.

Vol. IV.—1629-1631.

Vol. V.—1631-1633.

Vol. VI.—1633-1634.

Vol. VII.—1634-1635.

Vol. VIII.—1635.

Vol. IX.—1635-1636.

Vol. X.—1636-1637.

Vol. XI.—1637.

Vol. XII.—1637-1638.

Vol. XIII.—1638-1639.

Vol. XIV.—1639.

This Calendar presents notices of a large number of original documents of great value to all inquirers relative to the history of the period to which it refers. Many of them have been hitherto unknown.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF CHARLES II., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* MARY ANNE EVERETT GREEN. 1860-1866.

Vol. I.—1660-1661.

Vol. II.—1661-1662.

Vol. III.—1663-1664.

Vol. IV.—1664-1665.

Vol. V.—1665-1666.

Vol. VI.—1666-1667.

Vol. VII.—1667.

Seven volumes of this Calendar, of the period between 1660 and 1667, have been published.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to SCOTLAND, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* MARKHAM JOHN THORPE, Esq., of St. Edmund Hall, Oxford. 1858.

Vol. I., the Scottish Series, of the Reigns of Henry VIII., Edward VI., Mary, and Elizabeth, 1509-1589.

Vol. II., the Scottish Series, of the Reign of Elizabeth, 1589-1603; an Appendix to the Scottish Series, 1543-1592; and the State

Papers relating to Mary Queen of Scots during her Detention in England, 1568-1587.

These two volumes of State Papers relate to Scotland, and embrace the period between 1509 and 1603. In the second volume are notices of the State Papers relating to Mary Queen of Scots.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGNS OF HENRY VIII., EDWARD VI., MARY, AND ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* HANS CLAUDE HAMILTON, Esq., F.S.A. 1860-1867.

Vol. I.—1509-1573. | Vol. II.—1574-1585.

The above have been published under the editorship of Mr. Hans Claude Hamilton; another volume is in the press.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGN OF JAMES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* the Rev. C. W. RUSSELL, D.D., and JOHN P. PRENDERGAST, Esq., Barrister-at-Law. 1872-1874.

Vol. I.—1603-1606. | Vol. II.—1606-1608.

This series is in continuation of the Irish State Papers commencing with the reign of Henry VIII.; but, for the reign of James I., the Papers are not confined to those in the Public Record Office of England.

CALENDAR OF STATE PAPERS, COLONIAL SERIES, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* W. NOEL SAINSBURY, Esq. 1860-1870.

Vol. I.—America and West Indies, 1574-1660.

Vol. II.—East Indies, China, and Japan, 1513-1616.

Vol. III.—East Indies, China, and Japan, 1617-1621.

These volumes include an analysis of early Colonial Papers in the Public Record Office, the India Office, and the British Museum.

CALENDAR OF LETTERS AND PAPERS, FOREIGN AND DOMESTIC, OF THE REIGN OF HENRY VIII., preserved in Her Majesty's Public Record Office, the British Museum, &c. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. 1862-1872.

Vol. I.—1509-1514.

Vol. III. (in Two Parts)—1519-1523.

Vol. II. (in Two Parts)—1515-1518.

Vol. IV., Part 1.—1524-1526.

Vol. IV., Part 2.—1526-1528.

These volumes contain summaries of all State Papers and Correspondence relating to the reign of Henry VIII., in the Public Record Office, of those formerly in the State Paper Office, in the British Museum, the Libraries of Oxford and Cambridge, and other Public Libraries: and of all letters that have appeared in print in the works of Burnet, Strype, and others. Whatever authentic original material exists in England relative to the religious, political, parliamentary, or social history of the country during the reign of Henry VIII., whether despatches of ambassadors, or proceedings of the army, navy, treasury, or ordinance, or records of Parliament, appointments of officers, grants from the Crown, &c., will be found calendared in these volumes.

CALENDAR OF STATE PAPERS. FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF EDWARD VI., preserved in Her Majesty's Public Record Office. 1547-1553. *Edited by* W. B. TURNBULL, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law, and Correspondant du Comité Impérial des Travaux Historiques et des Sociétés Savantes de France. 1861.

CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF MARY, preserved in Her Majesty's Public Record Office. 1553-1558. *Edited by* W. B. TURNBULL, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law and

Correspondant du Comité Impérial des Travaux Historiques et des Sociétés Savantes de France. 1861.

The two preceding volumes exhibit the negotiations of the English ambassadors with the courts of the Emperor Charles V. of Germany, of Henry II. of France, and of Philip II. of Spain. The affairs of several of the minor continental states also find various incidental illustrations of much interest.

A valuable series of Papers descriptive of the circumstances which attended the loss of Calais merits a special notice; while the progress of the wars in the north of France, into which England was dragged by her union with Spain, is narrated at some length. The domestic affairs of England are of course passed over in these volumes, which treat only of its relations with foreign powers.

CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office, &c. Edited by the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham, (Vols. I.-VII.), and ALLAN JAMES CROSBY, Esq., M.A., Barrister-at-Law, (Vols. VIII. and IX.) 1863-1874.

Vol. I.—1558-1559.
Vol. II.—1559-1560.
Vol. III.—1560-1561.
Vol. IV.—1561-1562.
Vol. V.—1562.

Vol. VI.—1563.
Vol. VII.—1564-1565.
Vol. VIII.—1566-1568.
Vol. IX.—1569-1571.

These volumes contain a Calendar of the Foreign Correspondence during the early portion of the reign of Queen Elizabeth, deposited in the Public Record Office, &c. They illustrate not only the external but also the domestic affairs of Foreign Countries during that period.

CALENDAR OF TREASURY PAPERS, preserved in Her Majesty's Public Record Office. Edited by JOSEPH REDINGTON, Esq. 1868-1871.

Vol. I.—1557-1696.

Vol. II.—1697-1702.

The above Papers connected with the affairs of the Treasury comprise petitions, reports, and other documents relating to services rendered to the State, grants of money and pensions, appointments to offices, remissions of fines and duties, &c. They illustrate civil and military events, finance, the administration in Ireland and the Colonies, &c., and afford information nowhere else recorded.

CALENDAR OF THE CAREW PAPERS, preserved in the Lambeth Library. Edited by J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London; and WILLIAM BULLEN, Esq. 1867-1873.

Vol. I.—1515-1574.
Vol. II.—1575-1588.
Vol. III.—1589-1600.
Vol. IV.—1601-1603.

Vol. V.—Book of Howth; Miscellaneous.
Vol. VI.—1603-1624.

The Carew Papers relating to Ireland, deposited in the Lambeth Library, are unique, and of great importance. The Calendar (now completed) cannot fail to be welcome to all students of Irish history.

CALENDAR OF LETTERS, DESPATCHES, AND STATE PAPERS, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. Edited by G. A. BERGENROTH. 1862-1868.

Vol. I.—Hen. VII.—1485-1509.
Vol. II.—Hen. VIII.—1509-1525.
Supplement to Vol. I. and Vol. II.

Mr. Bergenroth was engaged in compiling a Calendar of the Papers relating to England preserved in the archives of Simancas in Spain, and the corresponding portion removed from Simancas to Paris. Mr. Bergenroth also visited Madrid, and examined the Papers there, bearing on the reign of Henry VIII. The first volume contains the Spanish Papers of the reign of Henry VII.; the

second volume, those of the first portion of the reign of Henry VIII. The Supplement contains new information relating to the private life of Queen Katharine of England; and to the projected marriage of Henry VII. with Queen Juana, widow of King Philip of Castile, and mother of the Emperor Charles V.

CALENDAR OF LETTERS, DESPATCHES, AND STATE PAPERS, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by* DON PASCUAL DE GAYANGOS. 1873.

Vol. III., Part 1.—Hen. VIII.—1525–1526.

Upon the death of Mr. Bergenroth, Don Pascual de Gayangos was appointed to continue the Calendar of the Spanish State Papers. He has pursued a similar plan to that of his predecessor, but has been able to add much valuable matter from Brussels and Vienna, with which Mr. Bergenroth was unacquainted.

CALENDAR OF STATE PAPERS AND MANUSCRIPTS, relating to ENGLISH AFFAIRS, preserved in the Archives of Venice, &c. *Edited by* RAWDON BROWN, Esq. 1864–1873.

Vol. I.—1202–1509.

Vol. II.—1509–1519.

Vol. III.—1520–1526.

Vol. IV.—1527–1533.

Vol. V.—1534–1554.

Mr. Rawdon Brown's researches have brought to light a number of valuable documents relating to various periods of English history; his contributions to historical literature are of the most interesting and important character.

SYLLABUS, IN ENGLISH, OF RYMER'S FŒDERA. *By* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. Vol. I.—Will. I.—Edw. III.; 1066–1377. Vol. II.—Ric. II.—Chas. II.; 1377–1654. 1869–1873.

The "Fœdera," or "Rymer's Fœdera," is a collection of miscellaneous documents illustrative of the History of Great Britain and Ireland, from the Norman Conquest to the reign of Charles II. Several editions of the "Fœdera" have been published, and the present Syllabus was undertaken to make the contents of this great National Work more generally known.

REPORT OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS AND THE REV. J. S. BREWER TO THE MASTER OF THE ROLLS, upon the Carte and Carew Papers in the Bodleian and Lambeth Libraries. 1864. *Price* 2s. 6d.

REPORT OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS TO THE MASTER OF THE ROLLS, upon the Documents in the Archives and Public Libraries of Venice. 1866. *Price* 2s. 6d.

In the Press.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGN OF ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* HANS CLAUDE HAMILTON, Esq., F.S.A. Vol. III.—1586, &c.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGN OF JAMES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* the Rev. C. W. RUSSELL, D.D., and JOHN P. PRENDERGAST, Esq., Barrister-at-Law. Vol. III.—1608, &c.

CALENDAR OF LETTERS AND PAPERS, FOREIGN AND DOMESTIC, OF THE REIGN OF HENRY VIII., preserved in Her Majesty's Public Record Office, the British Museum, &c. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. Vol. IV., Part 3.—1529, &c.

SYLLABUS, IN ENGLISH, OF RYMER'S FŒDERA. *By* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. Vol. III.—Appendix and Index.

CALENDAR OF TREASURY PAPERS, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* JOSEPH REDINGTON, Esq. Vol. III.—1702-1707.

CALENDAR OF STATE PAPERS AND MANUSCRIPTS, relating to ENGLISH AFFAIRS; preserved in the Archives of Venice, &c. *Edited by* RAWDON BROWN, Esq. Vol. VI.—1555, &c.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF CHARLES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* WILLIAM DOUGLAS HAMILTON, Esq., F.S.A. Vol. XV.—1639-1640.

CALENDAR OF LETTERS, DESPATCHES, AND STATE PAPERS, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by* DON PASCUAL DE GAYANGOS. Vol. III., Part 2.—Hen. VIII.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, DURING THE COMMONWEALTH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* MARY ANNE EVERETT GREEN.

CALENDAR OF DOCUMENTS relating to IRELAND, excerpted from the Records preserved in Her Majesty's Public Record Office; to the end of the Reign of HENRY VII. *Edited by* HENRY SAVAGE SWEETMAN, Esq., A.B., Trinity College, Dublin, Barrister-at-Law (Ireland).

In Progress.

CALENDAR OF STATE PAPERS, COLONIAL SERIES, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* W. NOEL SAINSBURY, Esq. Vol. IV.—East Indies, China, and Japan, 1622, &c. Vol. V.—America and West Indies, 1661, &c.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF GEORGE III., &c., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* JOSEPH REDINGTON, Esq. (1760-1800), and JOHN RINGWOOD ATKINS, Esq. (1801-1829).

CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* ALLAN JAMES CROSBY, Esq., M.A., Barrister-at-Law. Vol. X.—1572, &c.

THE CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN AND IRELAND DURING THE MIDDLE AGES.

[ROYAL 8vo., half-bound. *Price* 10s. each Volume or Part.]

On 25 July 1822, the House of Commons presented an address to the Crown, stating that the editions of the works of our ancient historians were inconvenient and defective; that many of their writings still remained in manuscript, and, in some cases, in a single copy only. They added, "that an uniform and convenient edition of the whole, published under His Majesty's royal sanction, would be an undertaking honourable to His Majesty's reign, and conducive to the advancement of historical and constitutional knowledge; that the House therefore humbly besought His Majesty, that He would be graciously pleased to give such directions as His Majesty, in His wisdom, might think fit, for the publication of a complete edition of the ancient historians of this realm, and assured His Majesty that whatever expense might be necessary for this purpose would be made good."

The Master of the Rolls, being very desirous that effect should be given to the resolution of the House of Commons, submitted to Her Majesty's Treasury in 1857 a plan for the publication of the ancient chronicles and memorials of the United Kingdom, and it was adopted accordingly. In selecting these works, it was considered right, in the first instance, to give preference to those of which the manuscripts were unique, or the materials of which would help to fill up blanks in English history for which no satisfactory and authentic information hitherto existed in any accessible form. One great object the Master of the Rolls had in view was to form a *corpus historicum* within reasonable limits, and which should be as complete as possible. In a subject of so vast a range, it was important that the historical student should be able to select such volumes as conformed with his own peculiar tastes and studies, and not be put to the expense of purchasing the whole collection; an inconvenience inseparable from any other plan than that which has been in this instance adopted.

Of the Chronicles and Memorials, the following volumes have been published. They embrace the period from the earliest time of British history down to the end of the reign of Henry VII.

1. **THE CHRONICLE OF ENGLAND**, by JOHN CAPGRAVE. *Edited by the Rev. F. C. HINGESTON, M.A., of Exeter College, Oxford.* 1858.

Capgrave was prior of Lynn, in Norfolk, and provincial of the order of the Friars Hermits of England shortly before the year 1464. His Chronicle extends from the creation of the world to the year 1417. As a record of the language spoken in Norfolk (being written in English), it is of considerable value.

2. **CHRONICON MONASTERII DE ABINGDON**. Vols. I. and II. *Edited by the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham, and Vicar of Leighton Buzzard.* 1858.

This Chronicle traces the history of the great Benedictine monastery of Abingdon in Berkshire, from its foundation by King Ina of Wessex, to the reign of Richard I., shortly after which period the present narrative was drawn up by an inmate of the establishment. The author had access to the title-deeds of the house; and incorporates into his history various charters of the Saxon kings, of great importance as illustrating not only the history of the locality but that of the kingdom. The work is printed for the first time.

3. **LIVES OF EDWARD THE CONFESSOR**. I.—*La Estoire de Saint Aedward le Rei*. II.—*Vita Beati Edvardi Regis et Confessoris*. III.—*Vita Æduuardi Regis qui apud Westmonasterium requiescit*. *Edited by HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge.* 1858.

The first is a poem in Norman French, containing 4,686 lines, addressed to Alianor, Queen of Henry III., and probably written in the year 1245, on the occasion of the restoration of the church of Westminster. Nothing is known of the author. The second is an anonymous poem, containing 536 lines, written between the years 1440 and 1450, by command of Henry VI., to whom it is dedicated. It does not throw any new light on the reign of Edward the Confessor, but is valuable as a specimen of the Latin poetry of the time. The third, also by an anonymous author, was apparently written for Queen Edith, between the years 1066 and 1074, during the pressure of the suffering brought on the Saxons by the Norman conquest. It notices many facts not found in other writers, and some which differ considerably from the usual accounts.

4. **MONUMENTA FRANCISCANA**; scilicet, I.—*Thomas de Eccleston de Adventu Fratrum Minorum in Angliam*. II.—*Adæ de Marisco Epistolæ*. III.—*Registrum Fratrum Minorum Londoniæ*. *Edited by J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London.* 1858.

This volume contains original materials for the history of the settlement of the order of Saint Francis in England, the letters of Adam de Marisco, and other papers connected with the foundation and diffusion of this great body. It has been the aim of the editor to collect whatever historical information could be found in this country, towards illustrating a period of the national history for which only scanty materials exist. None of these have been before printed.

5. **FASCICULI ZIZANIORUM MAGISTRI JOHANNIS WYCLIF CUM TRITICO**. Ascribed to THOMAS NETTER, of WALDEN, Provincial of the Carmelite Order in England, and Confessor to King Henry the Fifth. *Edited by the Rev. W. W. SHIRLEY, M.A., Tutor and late Fellow of Wadham College, Oxford.* 1858.

This work derives its principal value from being the only contemporaneous account of the rise of the Lollards. When written, the disputes of the school-

men had been extended to the field of theology and they appear both in the writings of Wycliff and in those of his adversaries. Wycliff's little bundles of tares are not less metaphysical than theological, and the conflict between Nominalists and Realists rages side by side with the conflict between the different interpreters of Scripture. The work gives a good idea of the controversies at the end of the 14th and the beginning of the 15th centuries.

6. **THE BUIK OF THE CRONICLIS OF SCOTLAND ; or, A Metrical Version of the History of Hector Boece ;** by WILLIAM STEWART. Vols. I., II., and III. *Edited by* W. B. TURNBULL, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law. 1858.

This is a metrical translation of a Latin Prose Chronicle, and was written in the first half of the 16th century. The narrative begins with the earliest legends, and ends with the death of James I. of Scotland, and the "evil ending of the traitors that slew him." Strict accuracy of statement is not to be looked for in such a work as this ; but the stories of the colonization of Spain, Ireland, and Scotland are interesting if not true ; and the chronicle is valuable as a reflection of the manners, sentiments, and character of the age in which it was composed. The peculiarities of the Scottish dialect are well illustrated in this metrical version, and the student of language will find ample materials for comparison with the English dialects of the same period, and with modern lowland Scotch.

7. **JOHANNIS CAPGRAVE LIBER DE ILLUSTRIBUS HENRICIS.** *Edited by* the Rev. F. C. HINGESTON, M.A., of Exeter College, Oxford. 1858.

This work is dedicated to Henry VI. of England, who appears to have been, in the author's estimation, the greatest of all the Henries. It is divided into three distinct parts, each having its own separate dedication. The first part relates only to the history of the Empire, and extends from the election of Henry I., the Fowler, to the end of the reign of the Emperor Henry VI. The second part is devoted to English history, and extends from the accession of Henry I. in the year 1100, to the year 1446, which was the twenty-fourth year of the reign of King Henry VI. The third part contains the lives of illustrious men who have borne the name of Henry in various parts of the world.

Capgrave was born in 1393, in the reign of Richard II., and lived during the Wars of the Roses, for the history of which period his work is of some value.

8. **HISTORIA MONASTERII S. AUGUSTINI CANTUARIENSIS,** by THOMAS OF ELMHAM, formerly Monk and Treasurer of that Foundation. *Edited by* CHARLES HARDWICK, M.A., Fellow of St. Catharine's Hall, and Christian Advocate in the University of Cambridge. 1858.

This history extends from the arrival of St. Augustine in Kent until 1191. Prefixed is a chronology as far as 1418, which shows in outline what was to have been the character of the work when completed. The only copy known is in the possession of Trinity Hall, Cambridge. The author was connected with Norfolk, and most probably with Elmham, whence he derived his name.

9. **EULOGIUM (HISTORIARUM SIVE TEMPORIS) :** Chronicon ab Orbe condito usque ad Annum Domini 1366 ; a Monacho quodam Malmesbiriensi exaratum. Vols. I., II., and III. *Edited by* F. S. HAYDON, Esq., B.A. 1858-1863.

This is a Latin Chronicle extending from the Creation to the latter part of the reign of Edward III., and written by a monk of the Abbey of Malmesbury, in Wiltshire, about the year 1367. A continuation, carrying the history of England down to the year 1413, was added in the former half of the fifteenth century by an author whose name is not known. The original Chronicle is divided into five books, and contains a history of the world generally, but more especially

of England to the year 1366. The continuation extends the history down to the coronation of Henry V. The Eulogium itself is chiefly valuable as containing a history, by a contemporary, of the period between 1356 and 1366. The notices of events appear to have been written very soon after their occurrence. Among other interesting matter, the Chronicle contains a diary of the Poitiers campaign, evidently furnished by some person who accompanied the army of the Black Prince. The continuation of the Chronicle is also the work of a contemporary, and gives a very interesting account of the reigns of Richard II and Henry IV. It is believed to be the earliest authority for the statement that the latter monarch died in the Jerusalem Chamber at Westminster.

10. **MEMORIALS OF HENRY THE SEVENTH**: Bernardi Andreæ Tholosatis Vita Regis Henrici Septimi; necnon alia quædam ad eundem Regem spectantia. Edited by JAMES GAIRDNER, Esq. 1858.

The contents of this volume are—(1) a life of Henry VII., by his poet laureate and historiographer, Bernard André, of Toulouse, with some compositions in verse, of which he is supposed to have been the author; (2) the journals of Roger Machado during certain embassies on which he was sent by Henry VII. to Spain and Brittany, the first of which had reference to the marriage of the King's son, Arthur, with Catharine of Arragon; (3) two curious reports by envoys sent to Spain in the year 1505 touching the succession to the Crown of Castile, and a project of marriage between Henry VII. and the Queen of Naples; and (4) an account of Philip of Castile's reception in England in 1506. Other documents of interest in connexion with the period are given in an appendix.

11. **MEMORIALS OF HENRY THE FIFTH**. I.—Vita Henrici Quinti, Roberto Redmanno auctore. II.—Versus Rhythmici in laudem Regis Henrici Quinti. III.—Elmhami Liber Metricus de Henrico V. Edited by CHARLES A. COLE, Esq. 1858.

This volume contains three treatises which more or less illustrate the history of the reign of Henry V., viz.: A Life by Robert Redman; a Metrical Chronicle by Thomas Elmham, prior of Lenton, a contemporary author; Versus Rhythmici, written apparently by a monk of Westminster Abbey, who was also a contemporary of Henry V. These works are printed for the first time.

12. **MUNIMENTA GILDHALLÆ LONDONIENSIS**; Liber Albus, Liber Custumarum, et Liber Horn, in archivis Gildhallæ asservati. Vol. I., Liber Albus. Vol. II. (in Two Parts), Liber Custumarum. Vol. III., Translation of the Anglo-Norman Passages in Liber Albus, Glossaries, Appendices, and Index. Edited by HENRY THOMAS RILEY, Esq., M.A., Barrister-at-Law. 1859–1862.

The manuscript of the *Liber Albus*, compiled by John Carpenter, Common Clerk of the City of London in the year 1419, a large folio volume, is preserved in the Record Room of the City of London. It gives an account of the laws, regulations, and institutions of that City in the twelfth, thirteenth, fourteenth, and early part of the fifteenth centuries.

The *Liber Custumarum* was compiled probably by various hands in the early part of the fourteenth century during the reign of Edward II. The manuscript, a folio volume, is also preserved in the Record Room of the City of London, though some portion in its original state, borrowed from the City in the reign of Queen Elizabeth and never returned, forms part of the Cottonian MS. Claudius D. II. in the British Museum. It also gives an account of the laws, regulations, and institutions of the City of London in the twelfth, thirteenth, and early part of the fourteenth centuries.

13. **CHRONICA JOHANNIS DE OXENEDES**. Edited by Sir HENRY ELLIS, K.H. 1859.

Although this Chronicle tells of the arrival of Hengist and Horsa in England in the year 449, yet it substantially begins with the reign of King Alfred, and

comes down to the year 1292, where it ends abruptly. The history is particularly valuable for notices of events in the eastern portions of the kingdom, which are not to be elsewhere obtained, and some curious facts are mentioned relative to the floods in that part of England, which are confirmed in the Friesland Chronicle of Anthony Heinrich, pastor of the Island of Mohr.

14. A COLLECTION OF POLITICAL POEMS AND SONGS RELATING TO ENGLISH HISTORY, FROM THE ACCESSION OF EDWARD III. TO THE REIGN OF HENRY VIII. Vols. I. and II. *Edited by* THOMAS WRIGHT, Esq., M.A. 1859-1861.

These Poems are perhaps the most interesting of all the historical writings of the period, though they cannot be relied on for accuracy of statement. They are various in character; some are upon religious subjects, some may be called satires, and some give no more than a court scandal; but as a whole they present a very fair picture of society, and of the relations of the different classes to one another. The period comprised is in itself interesting, and brings us, through the decline of the feudal system, to the beginning of our modern history. The songs in old English are of considerable value to the philologist.

15. The "OPUS TERTIUM," "OPUS MINUS," &c., of ROGER BACON. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. 1859.

This is the celebrated treatise—never before printed—so frequently referred to by the great philosopher in his works. It contains the fullest details we possess of the life and labours of Roger Bacon: also a fragment by the same author, supposed to be unique, the "*Compendium Studii Theologie*."

16. BARTHOLOMÆI DE COTTON, MONACHI NORWICENSIS, HISTORIA ANG-LICANA; 449-1298: necnon ejusdem Liber de Archiepiscopis et Episcopis Angliæ. *Edited by* HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1859.

The author, a monk of Norwich, has here given us a Chronicle of England from the arrival of the Saxons in 449 to the year 1298, in or about which year it appears that he died. The latter portion of this history (the whole of the reign of Edward I. more especially) is of great value, as the writer was contemporary with the events which he records. An Appendix contains several illustrative documents connected with the previous narrative.

17. BRUT Y TYWYSOGION; or, The Chronicle of the Princes of Wales. *Edited by* the Rev. JOHN WILLIAMS AB ITHEL, M.A. 1860.

This work, also known as "The Chronicle of the Princes of Wales," has been attributed to Caradoc of Llancarvan, who flourished about the middle of the twelfth century. It is written in the ancient Welsh language, begins with the abdication and death of Caedwala at Rome, in the year 681, and continues the history down to the subjugation of Wales by Edward I., about the year 1282.

18. A COLLECTION OF ROYAL AND HISTORICAL LETTERS DURING THE REIGN OF HENRY IV. 1399-1404. *Edited by* the Rev. F. C. HINGESTON, M.A., of Exeter College, Oxford. 1860.

This volume, like all the others in the series containing a miscellaneous selection of letters, is valuable on account of the light it throws upon biographical history, and the familiar view it presents of characters, manners, and events. The period requires much elucidation; to which it will materially contribute.

19. THE REPRESSOR OF OVER MUCH BLAMING OF THE CLERGY. By REGINALD PECOCK, sometime Bishop of Chichester. Vols. I. and II. *Edited by* CHURCHILL BABINGTON, B.D., Fellow of St. John's College, Cambridge. 1860.

The "Repressor" may be considered the earliest piece of good theological disquisition of which our English prose literature can boast. The author was born

about the end of the fourteenth century, consecrated Bishop of St. Asaph in the year 1444, and translated to the see of Chichester in 1450. While Bishop of St. Asaph, he zealously defended his brother prelates from the attacks of those who censured the bishops for their neglect of duty. He maintained that it was no part of a bishop's functions to appear in the pulpit, and that his time might be more profitably spent, and his dignity better maintained, in the performance of works of a higher character. Among those who thought differently were the Lollards, and against their general doctrines the "Repressor" is directed. Pecock took up a position midway between that of the Roman Church and that of the modern Anglican Church; but his work is interesting chiefly because it gives a full account of the views of the Lollards and of the arguments by which they were supported, and because it assists us to ascertain the state of feeling which ultimately led to the Reformation. Apart from religious matters, the light thrown upon contemporaneous history is very small, but the "Repressor" has great value for the philologist, as it tells us what were the characteristics of the language in use among the cultivated Englishmen of the fifteenth century. Pecock, though an opponent of the Lollards, showed a certain spirit of toleration, for which he received, towards the end of his life, the usual mediæval reward—persecution.

20. *ANNALES CAMBRIÆ. Edited by the Rev. JOHN WILLIAMS AB ITHEL, M.A. 1860.*

These annals, which are in Latin, commence in the year 447, and come down to the year 1288. The earlier portion appears to be taken from an Irish Chronicle, which was also used by Tigernach, and by the compiler of the Annals of Ulster. During its first century it contains scarcely anything relating to Britain, the earliest direct concurrence with English history is relative to the mission of Augustine. Its notices throughout though brief, are valuable. The annals were probably written at St. Davids, by Blegewryd, Archdeacon of Llandaff, the most learned man in his day in all Cymru.

21. *THE WORKS OF GIRALDUS CAMBRENSIS. Vols. I., II., III., and IV. Edited by J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. Vols. V. and VI. Edited by the Rev. JAMES F. DIMOCK, M.A., Rector of Barnburgh, Yorkshire. 1861-1873.*

These volumes contain the historical works of Gerald du Barry, who lived in the reigns of Henry II., Richard I., and John, and attempted to re-establish the independence of Wales by restoring the see of St. Davids to its ancient primacy. His works are of a very miscellaneous nature, both in prose and verse, and are remarkable chiefly for the racy and original anecdotes which they contain relating to contemporaries. He is the only Welsh writer of any importance who has contributed so much to the mediæval literature of this country, or assumed, in consequence of his nationality, so free and independent a tone. His frequent travels in Italy, in France, in Ireland, and in Wales, gave him opportunities for observation which did not generally fall to the lot of mediæval writers in the twelfth and thirteenth centuries, and of these observations Giraldus has made due use. Only extracts from these treatises have been printed before, and almost all of them are taken from unique manuscripts.

The *Topographia Hibernica* (in Vol. V.) is the result of Giraldus' two visits to Ireland. The first in the year 1183, the second in 1185-6, when he accompanied Prince John into that country. Curious as this treatise is, Mr. Dimock is of opinion that it ought not to be accepted as sober truthful history, for Giraldus himself states that truth was not his main object, and that he compiled the work for the purpose of sounding the praises of Henry the Second. Elsewhere, however, he declares that he had stated nothing in the *Topographia* of the truth of which he was not well assured, either by his own eyesight or by the testimony, with all diligence elicited, of the most trustworthy and authentic men in the country; that though he did not put just the same full faith in their reports as in what he had himself seen, yet, as they only related what they had themselves seen, he could not but believe such credible witnesses. A very interesting portion of this treatise is devoted to the animals of Ireland. It shows that he was a very accurate and acute observer, and his descriptions are given in a way that a scientific naturalist of the present day could hardly improve upon. The *Expugnatio Hibernica* was written about the year 1188 and may be regarded rather

as a great epic than a sober relation of acts occurring in his own days. No one can peruse it without coming to the conclusion that it is rather a poetical fiction than a prosaic truthful history.

Vol. VI contains the *Itinerarium Kambriæ et Descriptio Kambriæ*.

22. **LETTERS AND PAPERS ILLUSTRATIVE OF THE WARS OF THE ENGLISH IN FRANCE DURING THE REIGN OF HENRY THE SIXTH, KING OF ENGLAND.** Vol. I., and Vol. II. (in Two Parts). *Edited by* the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham, and Vicar of Leighton Buzzard. 1861-1864.

The letters and papers contained in these volumes are derived chiefly from originals or contemporary copies extant in the Bibliothèque Impériale, and the Dépôt des Archives, in Paris. They illustrate the line of policy adopted by John Duke of Bedford and his successors during their government of Normandy, and such other provinces of France as had been acquired by Henry V. We may here trace, step by step, the gradual declension of the English power, until we are prepared to read of its final overthrow.

23. **THE ANGLO-SAXON CHRONICLE, ACCORDING TO THE SEVERAL ORIGINAL AUTHORITIES.** Vol. I., Original Texts. Vol. II., Translation. *Edited and translated by* BENJAMIN THORPE, Esq., Member of the Royal Academy of Sciences at Munich, and of the Society of Netherlandish Literature at Leyden. 1861.

This Chronicle, extending from the earliest history of Britain to the year 1154, is justly the boast of England; for no other nation can produce any history, written in its own vernacular, at all approaching it, either in antiquity, truthfulness, or extent, the historical books of the Bible alone excepted. There are at present six independent manuscripts of the Saxon Chronicle, ending in different years, and written in different parts of the country. In this edition, the text of each manuscript is printed in columns on the same page, so that the student may see at a glance the various changes which occur in orthography, whether arising from locality or age.

24. **LETTERS AND PAPERS ILLUSTRATIVE OF THE REIGNS OF RICHARD III. AND HENRY VII.** Vols. I. and II. *Edited by* JAMES GAIRDNER, Esq. 1861-1863.

The Papers are derived from MSS. in the Public Record Office, the British Museum, and other repositories. The period to which they refer is unusually destitute of chronicles and other sources of historical information, so that the light obtained from these documents is of special importance. The principal contents of the volumes are some diplomatic Papers of Richard III.; correspondence between Henry VII. and Ferdinand and Isabella of Spain; documents relating to Edmund de la Pole, Earl of Suffolk; and a portion of the correspondence of James IV. of Scotland.

25. **LETTERS OF BISHOP GROSSETESTE,** illustrative of the Social Condition of his Time. *Edited by* HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1861.

The Letters of Robert Grosseteste (131 in number) are here collected from various sources, and a large portion of them is printed for the first time. They range in date from about 1210 to 1253, and relate to various matters connected not only with the political history of England during the reign of Henry III., but with its ecclesiastical condition. They refer especially to the diocese of Lincoln, of which Grosseteste was bishop.

26. **DESCRIPTIVE CATALOGUE OF MANUSCRIPTS RELATING TO THE HISTORY OF GREAT BRITAIN AND IRELAND.** Vol. I. (in Two Parts); Anterior to the Norman Invasion. Vol. II.; 1066-1200. Vol. III.; 1200-1327. *By* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. 1862-1871.

The object of this work is to publish notices of all known sources of British history, both printed and unprinted, in one continued sequence. The materials, when historical (as distinguished from biographical), are arranged under the year in which the latest event is recorded in the chronicle or history, and not

under the period in which its author, real or supposed, flourished. Biographies are enumerated under the year in which the person commemorated died, and not under the year in which the life was written. This arrangement has two advantages; the materials for any given period may be seen at a glance; and if the reader knows the time when an author wrote, and the number of years that had elapsed between the date of the events and the time the writer flourished, he will generally be enabled to form a fair estimate of the comparative value of the narrative itself. A brief analysis of each work has been added when deserving it, in which the original portions are distinguished from those which are mere compilations. When possible, the sources are indicated from which such compilations have been derived. A biographical sketch of the author of each piece has been added, and a brief notice has also been given of such British authors as have written on historical subjects.

27. ROYAL AND OTHER HISTORICAL LETTERS ILLUSTRATIVE OF THE REIGN OF HENRY III. Vol. I., 1216-1235. Vol. II., 1236-1272. *Selected and edited by* the Rev. W. W. SHIRLEY, D.D., Regius Professor in Ecclesiastical History, and Canon of Christ Church, Oxford. 1862-1866.

The letters contained in these volumes are derived chiefly from the ancient correspondence formerly in the Tower of London, and now in the Public Record Office. They illustrate the political history of England during the growth of its liberties, and throw considerable light upon the personal history of Simon de Montfort. The affairs of France form the subject of many of them, especially in regard to the province of Gascony. The entire collection consists of nearly 700 documents, the greater portion of which is printed for the first time.

28. CHRONICA MONASTERII S. ALBANI.—1. THOMÆ WALSHINGHAM HISTORIA ANGLICANA; Vol. I., 1272-1381; Vol. II., 1381-1422. 2. WILLELMI RISHANGER CHRONICA ET ANNALES, 1259-1307. 3. JOHANNIS DE TROKELowe ET HENRICI DE BLANEFORDE CHRONICA ET ANNALES, 1259-1296; 1307-1324; 1392-1406. 4. GESTA ABBATUM MONASTERII S. ALBANI, a THOMÆ WALSHINGHAM, REGNANTE RICARDO SECUNDO, EJUSDEM ECCLESIE PRÆCENTORE, COMPILATA; Vol. I., 793-1290; Vol. II., 1290-1349; Vol. III., 1349-1411. 5. JOHANNIS AMUNDESHAM, MONACHI MONASTERII S. ALBANI, UT VIDETUR, ANNALES; Vols. I. and II. 6. REGISTRA QUORUNDAM ABBATUM MONASTERII S. ALBANI, QUI SÆCULO XV^{mo} FLORUERE; Vol. I., REGISTRUM ABBATIS JOHANNIS WHETHAMSTEDE, ABBATIS MONASTERII SANCTI ALBANI, ITERUM SUSCEPTÆ; ROBERTO BLAKENEY, CAPELLANO, QUONDAM ADSRIPTUM: Vol. II., REGISTRA JOHANNIS WHETHAMSTEDE, WILLELMI ALBON, ET WILLELMI WALINGFORDE, ABBATUM MONASTERII SANCTI ALBANI, CUM APPENDICE, CONTINENTE QUASDAM EPISTOLAS, a JOHANNE WHETHAMSTEDE CONSCRIPTAS. *Edited by* HENRY THOMAS RILEY, Esq., M.A., Cambridge and Oxford; and of the Inner Temple, Barrister-at-Law. 1863-1873.

In the first two volumes is a history of England, from the death of Henry III. to the death of Henry V., written by Thomas Walsingham, Precentor of St. Albans and prior of the cell of Wymundham, belonging to that abbey. It is printed from MS. VII. in the Arundel Collection in the College of Arms, London, a manuscript of the fifteenth century, collated with MS. 13 E. IX. in the King's Library in the British Museum, and MS. VII. in the Parker Collection of Manuscripts at Corpus Christi College, Cambridge.

In the third volume is a Chronicle of English History, attributed to William Rishanger, monk of Saint Albans, who lived in the reign of Edward I., printed from the Cottonian Manuscript, Faustina B. IX. (of the fourteenth century) in the British Museum, collated with MS. 14 C. VII. (fols. 219-231) in the King's Library, British Museum, and the Cottonian Manuscript, Claudius E. III., fols. 306-331: Also an account of transactions attending the award of the kingdom of Scotland to John Balliol by Edward I., 1291-1292, from MS. Cotton. Claudius D. VI., attributed to William Rishanger above mentioned, but on no sufficient ground: A short Chronicle of English History,

from 1292 to 1300, by an unknown hand, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: A short Chronicle from 1297 to 1307, Willelmi Rishanger Gesta Edwardi Primi Regis Angliæ, from MS. 14 C. I. in the Royal Library, and MS. Cotton. Claudius D. VI., with an addition of *Annales Regum Angliæ*, probably by the same hand: A fragment of a Chronicle of English History, 1299, 1300, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: A fragment of a Chronicle of English History, 1295 to 1300, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: and a fragment of a Chronicle of English History, 1285 to 1307, from MS. 14 C. I. in the Royal Library.

In the fourth volume is a Chronicle of English History, by an anonymous writer, 1259 to 1296, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: Annals of Edward II., 1307 to 1323, by John de Trokelowe a monk of St. Albans, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: A continuation of Trokelowe's Annals, 1323, 1324, by Henricus de Blanesforde, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: A full Chronicle of English History, by an anonymous writer of St. Albans, 1393 to 1406, from MS. VII. in the Library of Corpus Christi College, Cambridge; and an account of the benefactors of St. Albans, written in the early part of the fifteenth century, from MS. VI. in the same Library.

The fifth, sixth, and seventh volumes contain a history of the Abbots of St. Albans, and of the fortunes and vicissitudes of the house, from 793 to 1411, mainly compiled by Thomas Walsingham, Precentor of the Abbey in the reign of Richard II.; from MS. Cotton. Claudius E. IV., in the British Museum; with a Continuation, from the closing pages of the Parker MS. No. VII., in the Library of Corpus Christi College, Cambridge.

The eighth and ninth volumes, in continuation of the Annals, contain a Chronicle, probably written by John Amundesham, a monk of St. Albans.

The tenth and eleventh volumes relate especially to the acts and proceedings of Abbots Whethamstede, Albon, and Wallingford, and may be considered as a memorial of the chief historical and domestic events occurring during those periods.

29. *CHRONICON ABBATIE EVESHAMENSIS, AUCTORIBUS DOMINICO PRIORE EVESHAMIE ET THOMA DE MARLEBERGE ABBATE, A FUNDATIONE AD ANNUM 1218, UNA CUM CONTINUATIONE AD ANNUM 1418.* Edited by the Rev. W. D. MACRAY, M.A., Bodleian Library, Oxford. 1863.

The Chronicle of Evesham illustrates the history of that important monastery from its foundation by Egwin, about 690, to the year 1418. Its chief feature is an autobiography, which makes us acquainted with the inner daily life of a great abbey, such as but rarely has been recorded. Interspersed are many notices of general, personal, and local history which will be read with much interest. This work exists in a single MS., and is for the first time printed.

30. *RICARDI DE CIRENCESTRIA SPECULUM HISTORIALE DE GESTIS REGUM ANGLIÆ.* Vol. I., 447-871. Vol. II., 872-1066. Edited by JOHN E. B. MAYOR, M.A., Fellow of St. John's College, Cambridge. 1863-1869.

The compiler, Richard of Cirencester, was a monk of Westminster, 1355-1400. In 1391 he obtained a licence to make a pilgrimage to Rome. His history, in four books, extends from 447 to 1066. He announces his intention of continuing it, but there is no evidence that he completed any more. This chronicle gives many charters in favour of Westminster Abbey, and a very full account of the lives and miracles of the saints, especially of Edward the Confessor, whose reign occupies the fourth book. A treatise on the Coronation, by William of Sudbury, a monk of Westminster, fills book iii. c. 3. It was on this author that C. J. Bertram fathered his forgery, *De Situ Britannie*, in 1747.

31. *YEAR BOOKS OF THE REIGN OF EDWARD THE FIRST.* Years 20-21, 21-22, 30-31, and 32-33. Edited and translated by ALFRED JOHN HORWOOD, Esq., of the Middle Temple, Barrister-at-Law. 1863-1873.

The volumes known as the "Year Books" contain reports in Norman-French of cases argued and decided in the Courts of Common Law. They may be considered to a great extent as the "lex non scripta" of England, and have been held in the highest veneration by the ancient sages of the law, and were received by them as the repositories of the first recorded judgments and dicta of the great

legal luminaries of past ages. They are also worthy of the attention of the general reader on account of the historical information and the notices of public and private persons which they contain, as well as the light which they throw on ancient manners and customs.

32. **NARRATIVES OF THE EXPULSION OF THE ENGLISH FROM NORMANDY, 1449-1450.**—Robertus Blondelli de Reductione Normanniæ: Le Recouvrement de Normendie, par Berry, Hérault du Roy: Conférences between the Ambassadors of France and England. *Edited, from MSS. in the Imperial Library at Paris, by the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durlham.* 1863.

This volume contains the narrative of an eye-witness who details with considerable power and minuteness the circumstances which attended the final expulsion of the English from Normandy in the year 1450. The history commences with the infringement of the truce by the capture of Fougères, and ends with the battle of Formigny and the embarkation of the Duke of Somerset. The whole period embraced is less than two years.

33. **HISTORIA ET CARTULARIUM MONASTERII S. PETRI GLOUCESTRÆ.** Vols. I., II., and III. *Edited by W. H. HART, Esq., F.S.A., Membre correspondant de la Société des Antiquaires de Normandie.* 1863-1867.

This work consists of two parts, the History and the Cartulary of the Monastery of St. Peter, Gloucester. The history furnishes an account of the monastery from its foundation, in the year 681, to the early part of the reign of Richard II., together with a calendar of donations and benefactions. It treats principally of the affairs of the monastery, but occasionally matters of general history are introduced. Its authorship has generally been assigned to Walter Froucester, the twentieth abbot, but without any foundation.

34. **ALEXANDRI NECKAM DE NATURIS RERUM LIBRI DUO; with NECKAM'S POEM, DE LAUDIBUS DIVINÆ SAPIENTIÆ.** *Edited by THOMAS WRIGHT, Esq., M.A.* 1863.

Neckam was a man who devoted himself to science, such as it was in the twelfth century. In the "De Naturis Rerum" are to be found what may be called the rudiments of many sciences mixed up with much error and ignorance. Neckam was not thought infallible, even by his contemporaries, for Roger Bacon remarks of him, "this Alexander in many things wrote what was true and useful; but he neither can nor ought by just title to be reckoned among authorities." Neckam, however, had sufficient independence of thought to differ from some of the schoolmen who in his time considered themselves the only judges of literature. He had his own views in morals, and in giving us a glimpse of them, as well as of his other opinions, he throws much light upon the manners, customs, and general tone of thought prevalent in the twelfth century. The poem entitled "De Laudibus Divinæ Sapientiæ" appears to be a metrical paraphrase or abridgment of the "De Naturis Rerum." It is written in the elegiac metre; and though there are many lines which violate classical rules, it is, as a whole, above the ordinary standard of mediæval Latin.

35. **LEECHDOMS, WORTCUNNING, AND STARCRAFT OF EARLY ENGLAND; being a Collection of Documents illustrating the History of Science in this Country before the Norman Conquest.** Vols. I., II., and III. *Collected and edited by the Rev. T. OSWALD COCKAYNE, M.A., of St. John's College, Cambridge.* 1864-1866.

This work illustrates not only the history of science, but the history of superstition. In addition to the information bearing directly upon the medical skill and medical faith of the times, there are many passages which incidentally throw light upon the general mode of life and ordinary diet. The volumes are interesting not only in their scientific, but also in their social aspect. The manuscripts from which they have been printed are valuable to the Anglo-Saxon scholar for the illustrations they afford of Anglo-Saxon orthography.

36. **ANNALES MONASTICI.** Vol. I.:—*Annales de Margan, 1066–1232; Annales de Theokesheria, 1066–1263; Annales de Burton, 1004–1263.* Vol. II.:—*Annales Monasterii de Wintonia, 519–1277; Annales Monasterii de Waverleia, 1–1291.* Vol. III.:—*Annales Prioratus de Dunstaplia, 1–1297; Annales Monasterii de Bermundeseia, 1042–1432.* Vol. IV.:—*Annales Monasterii de Oseneia, 1016–1347; Chronicon vulgo dictum Chronicon Thomæ Wykes, 1066–1289; Annales Prioratus de Wigornia, 1–1377.* Vol. V.:—*Index and Glossary. Edited by HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, and Registry of the University, Cambridge. 1864–1869.*

The present collection of Monastic Annals embraces all the more important chronicles compiled in religious houses in England during the thirteenth century. These distinct works are ten in number. The extreme period which they embrace ranges from the year 1 to 1432, although they refer more especially to the reigns of John, Henry III., and Edward I. Some of these narratives have already appeared in print, but others are printed for the first time.

37. **MAGNA VITA S. HUGONIS EPISCOPI LINCOLNIENSIS.** From Manuscripts in the Bodleian Library, Oxford, and the Imperial Library, Paris. *Edited by the Rev. JAMES F. DIMOCK, M.A., Rector of Barnburgh, Yorkshire. 1864.*

This work contains a number of very curious and interesting incidents, and, being the work of a contemporary, is very valuable, not only as a truthful biography of a celebrated ecclesiastic, but as the work of a man, who, from personal knowledge, gives notices of passing events, as well as of individuals who were then taking active part in public affairs. The author, in all probability, was Adam Abbot of Evesham. He was domestic chaplain and private confessor of Bishop Hugh, and in these capacities was admitted to the closest intimacy. Bishop Hugh was Prior of Witham for 11 years before he became Bishop of Lincoln. His consecration took place on the 21st September 1186; he died on the 16th of November 1200; and was canonized in 1220.

38. **CHRONICLES AND MEMORIALS OF THE REIGN OF RICHARD THE FIRST.** Vol. I.:—*ITINERARIUM PEREGRINORUM ET GESTA REGIS RICARDI.* Vol. II.:—*EPISTOLÆ CANTUARIENSES; the Letters of the Prior and Convent of Christ Church, Canterbury; 1187 to 1199. Edited by WILLIAM STUBBS, M.A., Vicar of Navestock, Essex, and Lambeth Librarian. 1864–1865.*

The authorship of the Chronicle in Vol. I., hitherto ascribed to Geoffrey Vinesauf, is now more correctly ascribed to Richard, Canon of the Holy Trinity of London. The narrative extends from 1187 to 1199; but its chief interest consists in the minute and authentic narrative which it furnishes of the exploits of Richard I., from his departure from England in December 1189 to his death in 1199. The author states in his prologue that he was an eye-witness of much that he records; and various incidental circumstances which occur in the course of the narrative confirm this assertion.

The letters in Vol. II., written between 1187 and 1199, are of value as furnishing authentic materials for the history of the ecclesiastical condition of England during the reign of Richard I. They had their origin in a dispute which arose from the attempts of Baldwin and Hubert, archbishops of Canterbury, to found a college of secular canons, a project which gave great umbrage to the monks of Canterbury, who saw in it a design to supplant them in their function of metropolitan chapter. These letters are printed, for the first time, from a MS. belonging to the archiepiscopal library at Lambeth.

39. **RECUEIL DES CHRONIQUES ET ANCIENNES ISTORIES DE LA GRANT BRETAGNE A PRESENT NOMME ENGLETERRE, par JEHAN DE WAURIN.** Vol. I.,

Albina to 688. Vol. II., 1399-1422. *Edited by WILLIAM HARDY, Esq., F.S.A.* 1864-1868.

40. A COLLECTION OF THE CHRONICLES AND ANCIENT HISTORIES OF GREAT BRITAIN, NOW CALLED ENGLAND, by JOHN DE WAVERIN. Albina to 688. (Translation of the preceding Vol. I.) *Edited and translated by WILLIAM HARDY, Esq., F.S.A.* 1864.

This curious chronicle extends from the fabulous period of history down to the return of Edward IV. to England in the year 1471, after the second deposition of Henry VI. The manuscript from which the text of the work is taken is preserved in the Imperial Library at Paris, and is believed to be the only complete and nearly contemporary copy in existence. The work, as originally bound, was comprised in six volumes, since rebound in morocco in 12 volumes, folio maximo, vellum, and is illustrated with exquisite miniatures, vignettes, and initial letters. It was written towards the end of the fifteenth century, having been expressly executed for Louis de Bruges, Seigneur de la Gruthuyse and Earl of Winchester, from whose cabinet it passed into the library of Louis XII. at Blois.

41. POLYCHRONICON RANULPHI HIGDEN, with Trevisa's Translation. Vols. I. and II. *Edited by CHURCHILL BABINGTON, B.D., Senior Fellow of St. John's College, Cambridge.* Vols. III. and IV. *Edited by the Rev. JOSEPH RAWSON LUMBY, M.A., late Fellow of Magdalene College, Cambridge.* 1865-1872.

This is one of the many mediæval chronicles which assume the character of a history of the world. It begins with the creation, and is brought down to the author's own time, the reign of Edward III. Prefixed to the historical portion, is a chapter devoted to geography, in which is given a description of every known land. To say that the Polychronicon was written in the fourteenth century is to say that it is not free from inaccuracies. It has, however, a value apart from its intrinsic merits. It enables us to form a very fair estimate of the knowledge of history and geography which well-informed readers of the fourteenth and fifteenth centuries possessed, for it was then the standard work on general history.

The two English translations, which are printed with the original Latin, afford interesting illustrations of the gradual change of our language, for one was made in the fourteenth century, the other in the fifteenth. The differences between Trevisa's version and that of the unknown writer are often considerable.

42. LE LIVRE DE REIS DE BRITTANIE E LE LIVRE DE REIS DE ENGLETERE. *Edited by JOHN GLOVER, M.A., Vicar of Brading, Isle of Wight, formerly Librarian of Trinity College, Cambridge.* 1865.

These two treatises, though they cannot rank as independent narratives, are nevertheless valuable as careful abstracts of previous historians, especially "Le Livre de Reis de Engleterre." Some various readings are given which are interesting to the philologist as instances of semi-Saxonised French.

It is supposed that Peter of Ickham must have been the author, but no certain conclusion on that point has been arrived at.

43. CHRONICA MONASTERII DE MELSA, AB ANNO 1150 USQUE AD ANNUM 1406. Vols. I, II., and III. *Edited by EDWARD AUGUSTUS BOND, Esq., Assistant Keeper of the Manuscripts, and Egerton Librarian, British Museum.* 1866-1868.

The Abbey of Meaux was a Cistercian house, and the work of its abbot is both curious and valuable. It is a faithful and often minute record of the establishment of a religious community, of its progress in forming an ample revenue, of its struggles to maintain its acquisitions, and of its relations to the governing institutions of the country. In addition to the private affairs of the monastery, some light is thrown upon the public events of the time, which are however kept distinct, and appear at the end of the history of each abbot's administration. The text has been printed from what is said to be the autograph of the original compiler, Thomas de Burton, the nineteenth abbot.

44. **MATTHÆI PARISIENSIS HISTORIA ANGLO-RUM, SIVE, UT VULGO DICITUR, HISTORIA MINOR.** Vols. I., II., and III. 1067-1253. *Edited by Sir FREDERIC MADDEN, K.H., Keeper of the Department of Manuscripts, British Museum.* 1866-1869.

The exact date at which this work was written is, according to the chronicler, 1250. The history is of considerable value as an illustration of the period during which the author lived, and contains a good summary of the events which followed the Conquest. This minor chronicle is, however, based on another work (also written by Matthew Paris) giving fuller details, which has been called the "Historia Major." The chronicle here published, nevertheless, gives some information not to be found in the greater history.

45. **LIBER MONASTERII DE HYDA: A CHRONICLE AND CHARTULARY OF HYDE ABBEY, WINCHESTER, 455-1023.** *Edited, from a Manuscript in the Library of the Earl of Macclesfield, by EDWARD EDWARDS, Esq.* 1866.

The "Book of Hyde" is a compilation from much earlier sources, which are usually indicated with considerable care and precision. In many cases, however, the Hyde chronicler appears to correct, to qualify, or to amplify—either from tradition or from sources of information not now discoverable—the statements, which, in substance, he adopts. He also mentions, and frequently quotes from writers whose works are either entirely lost or at present known only by fragments.

There is to be found, in the "Book of Hyde," much information relating to the reign of King Alfred which is not known to exist elsewhere. The volume contains some curious specimens of Anglo-Saxon and Mediæval English.

46. **CHRONICON SCOTORUM: A CHRONICLE OF IRISH AFFAIRS, from the EARLIEST TIMES to 1135; with a SUPPLEMENT, containing the Events from 1141 to 1150.** *Edited, with a Translation, by WILLIAM MAUNSELL HENNESSY, Esq., M.R.I.A.* 1866.

There is, in this volume, a legendary account of the peopling of Ireland and of the adventures which befell the various heroes who are said to have been connected with Irish history. The details are, however, very meagre both for this period and for the time when history becomes more authentic. The plan adopted in the chronicle gives the appearance of an accuracy to which the earlier portions of the work cannot have any claim. The succession of events is marked, year by year, from A.M. 1599 to A.D. 1150. The principal events narrated in the later portion of the work are, the invasions of foreigners, and the wars of the Irish among themselves. The text has been printed from a MS. preserved in the library of Trinity College, Dublin, written partly in Latin, partly in Irish.

47. **THE CHRONICLE OF PIERRE DE LANGTOFT, IN FRENCH VERSE, FROM THE EARLIEST PERIOD TO THE DEATH OF EDWARD I.** Vols. I. and II. *Edited by THOMAS WRIGHT, Esq., M.A.* 1866-1868.

It is probable that Pierre de Langtoft was a canon of Bridlington, in Yorkshire, and that he lived in the reign of Edward I., and during a portion of the reign of Edward II. This chronicle is divided into three parts; in the first is an abridgment of Geoffrey of Monmouth's "Historia Britonum," in the second, a history of the Anglo-Saxon and Norman kings, down to the death of Henry III. and in the third a history of the reign of Edward I. The principal object of the work was apparently to show the justice of Edward's Scottish wars. The language is singularly corrupt, and a curious specimen of the French of Yorkshire.

48. **THE WAR OF THE GAEDHIL WITH THE GAILL, OR, THE INVASIONS OF IRELAND BY THE DANES AND OTHER NORSEMEN.** *Edited, with a Translation, by JAMES HENTHORN TODD, D.D., Senior Fellow of Trinity College, and Regius Professor of Hebrew in the University.* Dublin. 1867.

The work in its present form, in the editor's opinion, is a comparatively modern version of an undoubtedly ancient original. That it was compiled from contemporary materials has been proved by curious incidental evidence. It is stated in

the account given of the battle of Clontarf that the full tide in Dublin Bay on the day of the battle (23 April 1014) coincided with sunrise; and that the returning tide in the evening aided considerably in the defeat of the Danes. The fact has been verified by astronomical calculations, and the inference is that the author of the chronicle, if not himself an eye-witness, must have derived his information from those who were eye-witnesses. The contents of the work are sufficiently described in its title. The story is told after the manner of the Scandinavian Sagas, with poems and fragments of poems introduced into the prose narrative.

49. *GESTA REGIS HENRICI SECUNDI BENEDICTI ABBATIS. THE CHRONICLE OF THE REIGNS OF HENRY II. AND RICHARD I., 1169-1192; known under the name of BENEDICT OF PETERBOROUGH. Vols. I. and II. Edited by WILLIAM STUBBS, M.A., Regius Professor of Modern History, Oxford, and Lambeth Librarian. 1867.*

This chronicle of the reigns of Henry II. and Richard I., known commonly under the name of Benedict of Peterborough, is one of the best existing specimens of a class of historical compositions of the first importance to the student.

50. *MUNIMENTA ACADEMICA, OR, DOCUMENTS ILLUSTRATIVE OF ACADEMICAL LIFE AND STUDIES AT OXFORD (in Two Parts). Edited by the Rev. HENRY ANSTEY, M.A., Vicar of St. Wendron, Cornwall, and lately Vice-Principal of St. Mary Hall, Oxford. 1868.*

This work will supply materials for a History of Academical Life and Studies in the University of Oxford during the 13th, 14th, and 15th centuries.

51. *CHRONICA MAGISTRI ROGERI DE HOVEDENE. Vols. I., II., III., and IV. Edited by WILLIAM STUBBS, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford. 1868-1871.*

This work has long been justly celebrated, but not thoroughly understood until Mr. Stubbs' edition. The earlier portion, extending from 732 to 1148, appears to be a copy of a compilation made in Northumbria about 1161, to which Hoveden added little. From 1148 to 1169—a very valuable portion of this work—the matter is derived from another source, to which Hoveden appears to have supplied little, and not always judiciously. From 1170 to 1192 is the portion which corresponds with the Chronicle known under the name of Benedict of Peterborough (*see* No. 49); but it is not a copy, being sometimes an abridgment, at others a paraphrase; occasionally the two works entirely agree; showing that both writers had access to the same materials, but dealt with them differently. From 1192 to 1201 may be said to be wholly Hoveden's work: it is extremely valuable, and an authority of the first importance.

52. *WILLELMI MALMESBIRIENSIS MONACHI DE GESTIS PONTIFICUM ANGLORUM LIBRI QUINQUE. Edited, from William of Malmesbury's Autograph MS., by N. E. S. A. HAMILTON, Esq., of the Department of Manuscripts, British Museum. 1870.*

William of Malmesbury's "Gesta Pontificum" is the principal foundation of English Ecclesiastical Biography, down to the year 1122. The manuscript which has been followed in this Edition is supposed by Mr. Hamilton to be the author's autograph, containing his latest additions and amendments.

53. *HISTORIC AND MUNICIPAL DOCUMENTS OF IRELAND, FROM THE ARCHIVES OF THE CITY OF DUBLIN, &c. 1172-1320. Edited by JOHN T. GILBERT, Esq., F.S.A., Secretary of the Public Record Office of Ireland. 1870.*

A collection of original documents, elucidating mainly the history and condition of the municipal, middle, and trading classes under or in relation with the rule of England in Ireland,—a subject hitherto in almost total obscurity. Extending over the first hundred and fifty years of the Anglo-Norman settlement, the series includes charters, municipal laws and regulations, rolls of names of citizens and members of merchant-guilds, lists of commodities with their rates, correspondence, illustrations of relations between ecclesiastics and laity; together with many documents exhibiting the state of Ireland during the presence there of the Scots under Robert and Edward Bruce.

54. **THE ANNALS OF LOCH CÉ.** A CHRONICLE OF IRISH AFFAIRS, FROM 1014 to 1590. Vols. I. and II. *Edited, with a Translation, by WILLIAM MAUNSELL HENNESSY, Esq., M.R.I.A.* 1871.

The original of this chronicle has passed under various names. The title of "Annals of Loch Cé" was given to it by Professor O'Curry, on the ground that it was transcribed for Brian Mac Dermot, an Irish chieftain, who resided on an island in Loch Cé, in the county of Rosecommon. It adds much to the materials for the civil and ecclesiastical history of Ireland; and contains many curious references to English and foreign affairs, not noticed in any other chronicle.

55. **MONUMENTA JURIDICA.** THE BLACK BOOK OF THE ADMIRALTY, WITH APPENDICES. Vols. I., II., and III. *Edited by SIR TRAVERS TWISS, Q.C., D.C.L.* 1871-1874.

This book contains the ancient ordinances and laws relating to the navy, and was probably compiled for the use of the Lord High Admiral of England. Selden calls it the "jewel of the Admiralty Records." Prynne ascribes to the Black Book the same authority in the Admiralty as the Black and Red Books have in the Court of Exchequer, and most English writers on maritime law recognize its importance.

56. **MEMORIALS OF THE REIGN OF HENRY VI. :—OFFICIAL CORRESPONDENCE OF THOMAS BEKYNTON, SECRETARY TO HENRY VI., AND BISHOP OF BATH AND WELLS.** *Edited, from a MS. in the Archiepiscopal Library at Lambeth, with an Appendix of Illustrative Documents, by the Rev. GEORGE WILLIAMS, B.D., Vicar of Ringwood, late Fellow of King's College, Cambridge.* Vols. I. and II. 1872.

These curious volumes, which are of a very miscellaneous character, were, in all probability, compiled under the immediate direction of Bekynton, and commenced before he had attained to the dignity of the Episcopate. They contain many of the Bishop's own letters, and several written by him in the King's name. Besides these, there are letters sent to himself while he was the Royal Secretary, as well as others addressed to the King. This work will elucidate some obscure points in the history of the nation during the first half of the fifteenth century.

57. **MATTHÆI PARISIENSIS, MONACHI SANCTI ALBANI, CHRONICA MAJORA.** Vol. I. The Creation to A.D. 1066. Vol. II. A.D. 1067 to A.D. 1216. *Edited by HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow of Trinity College, Registry of the University, and Vicar of Great St. Mary's, Cambridge.* 1872-1874.

This work contains the "Chronica Majora" of Matthew Paris, one of the most valuable and frequently consulted of all the ancient English Chronicles. It is now published from its commencement, for the first time. The editions by Archbishop Parker, and William Wats, severally begin at the Norman Conquest.

58. **MEMORIALE FRATRIS WALTERI DE COVENTRIA.—THE HISTORICAL COLLECTIONS OF WALTER OF COVENTRY.** Vols. I. and II. *Edited, from the MS. in the Library of Corpus Christi College, Cambridge, by WILLIAM STUBBS, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford.* 1872-1873.

This work, now printed in full for the first time, has long been a *desideratum* by Historical Scholars. The first portion, however, is not of much importance, being only a compilation from earlier writers. The part relating to the first quarter of the thirteenth century is the most valuable and interesting.

59. **THE ANGLO-LATIN SATIRICAL POETS AND EPIGRAMMATISTS OF THE TWELFTH CENTURY.** Vols. I. and II. *Now first collected and edited by THOMAS WRIGHT, Esq., M.A., Corresponding Member of the National Institute of France (Académie des Inscriptions et Belles-Lettres).* 1872.

The Poems contained in these volumes have long been known and appreciated as the best satires of the age in which their authors flourished, and were deservedly popular during the 13th and 14th centuries.

60. MATERIALS FOR A HISTORY OF THE REIGN OF HENRY VII., FROM ORIGINAL DOCUMENTS PRESERVED IN THE PUBLIC RECORD OFFICE. Vol. I. *Edited by* the Rev. WILLIAM CAMPBELL, M.A., one of Her Majesty's Inspectors of Schools. 1873.

This volume is valuable as illustrating the acts and proceedings of Henry VII. on ascending the throne, and shadows out the policy he afterwards adopted.

61. HISTORICAL PAPERS AND LETTERS FROM THE NORTHERN REGISTERS. *Edited by* JAMES RAINE, M.A., Canon of York, and Secretary of the Surtees Society. 1873.

The documents in this volume illustrate, for the most part, the general history of the north of England, particularly in its relation to Scotland.

62. REGISTRUM PALATINUM DUNELMENSE. The Register of Richard de Kellawe, Lord Palatine and Bishop of Durham; 1311-1316. Vols. I. and II. *Edited by* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. 1873-1874.

Bishop Kellawe's Register contains the proceedings of his prelacy, both lay and ecclesiastical, and is the earliest Register of the Palatinate of Durham.

63. MEMORIALS OF SAINT DUNSTAN ARCHBISHOP OF CANTERBURY. *Edited, from various MSS., by* WILLIAM STUBBS, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford. 1874.

This volume contains several lives of Archbishop Dunstan, one of the most celebrated Primates of Canterbury. They open various points of Historical and Literary interest, without which our knowledge of the period would be more incomplete than it is at present.

64. CHRONICON ANGLIÆ, AB ANNO DOMINI 1328 USQUE AD ANNUM 1388, AUCTORE MONACHO QUODAM SANCTI ALBANI. *Edited by* EDWARD MAUNDE THOMPSON, Esq., Barrister-at-Law, and Assistant-Keeper of the Manuscripts in the British Museum. 1874.

This chronicle gives a circumstantial history of the close of the reign of Edward III. which has hitherto been considered lost.

In the Press.

- A COLLECTION OF SAGAS AND OTHER HISTORICAL DOCUMENTS relating to the Settlements and Descents of the Northmen on the British Isles. Vols. I. and II. *Edited by* GEORGE WEBBE DASENT, Esq., D.C.L., Oxon.

- ROLL OF THE PRIVY COUNCIL OF IRELAND, 16 RICHARD II. *Edited by* the Rev. JAMES GRAVES, A.B., Treasurer of St. Canice, Ireland.

- THE WORKS OF GIRALDUS CAMBRENSIS. Vol. VII. *Edited by* the Rev. JAMES F. DIMOCK, M.A., Rector of Barnburgh, Yorkshire.

- CHRONICON RADULPHI ABBATIS COGGESHALENSIS MAJUS; and, CHRONICON TERRÆ SANCTÆ ET DE CAPTIS A SALADINO HIÉROSOLYMIS. *Edited by* the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham.

- CHRONICLE OF ROBERT OF BRUNNE. *Edited by* FREDERICK JAMES FURNIVALL, Esq., M.A., of Trinity Hall, Cambridge, Barrister-at-Law.

- POLYCHRONICON RANULPHI HIGDEN, with Trevisa's Translation. Vol. V. *Edited by* the Rev. JOSEPH RAWSON LUMBY, B.D., Fellow of St. Catharine's College, Cambridge.

- LIFE OF THOMAS BECKET**; from an Icelandic Saga, with an English Translation. *Edited and translated by* M. EIRÍKUR MAGNÚSSON, Under-Librarian of the Public Library, Cambridge.
- CHRONICA MONASTERII S. ALBANI.—7. YPODIGMA NEUSTRIE; HISTORIA, A THOMA WALSINGHAM, MONACHO MONASTERII S. ALBANI, CONSCRIPTA.** *Edited by* HENRY THOMAS RILEY, Esq., M.A., Cambridge and Oxford; and of the Inner Temple, Barrister-at-Law.
- CORPUS HISTORICUM EBORACENSE. CHRONICA PONTIFICUM ECCLESIE EBORACI** AUCTORE THOMA STUBBS DOMINICANO; and other Documents relating to the Primacy of York. *Edited by* JAMES RAINE, M.A., Canon of York, and Secretary of the Surtees Society.
- REGISTRUM PALATINUM DUNELMENSE.** The Register of Richard de Kellawe, Lord Palatine and Bishop of Durham; 1311–1316. Vol. III. *Edited by* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records.
- MATERIALS FOR A HISTORY OF THE REIGN OF HENRY VII., FROM ORIGINAL DOCUMENTS PRESERVED IN THE PUBLIC RECORD OFFICE.** Vol. II. *Edited by* the Rev. WILLIAM CAMPBELL, M.A., one of Her Majesty's Inspectors of Schools.
- REGISTER OF MALMESBURY ABBEY: PRESERVED IN THE PUBLIC RECORD OFFICE.** *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London.
- MATERIALS FOR THE HISTORY OF ARCHBISHOP THOMAS BECKET.** *Edited by* the Rev. JAMES CRAIGIE ROBERTSON, M.A., Canon of Canterbury, and Professor of Ecclesiastical History, King's College, London.
- THE HISTORICAL WORKS OF RALPH DE DICETO, Dean of St. Paul's. 1181–1210.** *Edited by* WILLIAM STUBBS, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford.

In Progress.

- THE METRICAL CHRONICLE OF ROBERT OF GLOUCESTER.** *Edited by* WILLIAM ALDIS WRIGHT, Esq., M.A.
- DESCRIPTIVE CATALOGUE OF MANUSCRIPTS RELATING TO THE HISTORY OF GREAT BRITAIN AND IRELAND.** Vol. IV.; 1327, &c. *By* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records.
- A COLLECTION OF SAGAS AND OTHER HISTORICAL DOCUMENTS** relating to the Settlements and Descents of the Northmen on the British Isles. Vol. III. *Edited by* GEORGE WEBBE DASENT, Esq., D.C.L., Oxon., and M. GUDBRAND VIGFUSSON, M.A.
- YEAR BOOKS OF THE REIGN OF EDWARD THE FIRST.** Years 33, 34, and 35. *Edited and translated by* ALFRED JOHN HORWOOD, Esq., of the Middle Temple, Barrister-at-Law.
- MONUMENTA JURIDICA. THE BLACK BOOK OF THE ADMIRALTY, WITH APPENDICES.** Vol. IV. *Edited by* Sir TRAVERS TWISS, Q.C., D.C.L.
- MATTHÆI PARISIENSIS, MONACHI SANCTI ALBANI, CHRONICA MAJORA.** Vol. III. *Edited by* HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow of Trinity College, Registry of the University, and Vicar of Great St. Mary's, Cambridge.
-

PUBLICATIONS

OF

THE RECORD COMMISSIONERS, &c.

- ROTULORUM ORIGINALIUM IN CURIA SCACCARII ABBREVIATIO.** Henry III.—Edward III. *Edited by* HENRY PLAYFORD, Esq. 2 Vols. folio (1805—1810). *Price* 25s. boards, or 12s. 6d. each.
- CALENDARIVM INQUISITIONVM POST MORTEM SIVE ESCAETARVM.** Henry III.—Richard III. *Edited by* JOHN CALEY and JOHN BAYLEY, Esqrs. Vols. 3 and 4, folio (1821—1828), boards: Vol. 3, *price* 21s.; Vol. 4, *price* 24s.
- LIBRORVM MANUSCRIPTORVM BIBLIOTHECÆ HARLEIANÆ CATALOGVS.** Vol. 4. *Edited by* the Rev. T. HARTWELL HORNE. Folio (1812), boards. *Price* 18s.
- ABBREVIATIO PLACITORVM.** Richard I.—Edward II. *Edited by* the Right Hon. GEORGE ROSE and W. ILLINGWORTH, Esq. 1 Vol. folio (1811), boards. *Price* 18s.
- LIBRI CENSUALIS vocati DOMESDAY-BOOK, INDICES.** *Edited by* Sir HENRY ELLIS. Folio (1816), boards, (Domesday-Book, Vol. 3). *Price* 21s.
- LIBRI CENSUALIS vocati DOMESDAY-BOOK, ADDITAMENTA EX CODIC. ANTIQVISS.** *Edited by* Sir HENRY ELLIS. Folio (1816), boards (Domesday-Book, Vol. 4). *Price* 21s.
- STATUTES OF THE REALM.** *Edited by* Sir T. E. TOMLINS, JOHN RATHBY, JOHN CALEY, and Wm. ELLIOTT, Esqrs. Vols. 7, 8, 9, 10, and 11, including 2 Vols. of Indices, large folio (1819—1828). *Price* 31s. 6d. each; except the Indices, *price* 30s. each.
- VALOR ECCLESIASTICVS, temp. Hen. VIII., Auctoritate Regia institutus.** *Edited by* JOHN CALEY, Esq., and the Rev. JOSEPH HUNTER. Vols. 3 to 6, folio (1817—1834), boards. *Price* 25s. each.
* * The Introduction, separately, 8vo., cloth. *Price* 2s. 6d.
- ROTULI SCOTIÆ IN TURRI LONDINENSI ET IN DOMO CAPITULARI WESTMONASTERIENSI ASSERVATI.** 19 Edward I.—Henry VIII. *Edited by* DAVID MACPHERSON, JOHN CALEY, and W. ILLINGWORTH, Esqrs., and the Rev. T. HARTWELL HORNE. Vol. 2, folio (1819), boards. *Price* 21s.
- FÆDERA, CONVENTIONES, LITTERÆ, &c. ; or, RYMER'S FÆDERA,** New Edition. Vol. 3, Part 2, 1361—1377, folio (1830): Vol. 4, 1377—1383 (1869). *Edited by* JOHN CALEY and FRED. HOLBROOKE, Esqrs. Vol. 3, Part 2, *price* 21s.; Vol. 4, *price* 6s.
- DUCATUS LANCASTRIÆ CALENDARIVM INQUISITIONVM POST MORTEM, &c.** Part 3, Calendar to the Pleadings, &c., Henry VII.—13 Elizabeth. Part 4, Calendar to the Pleadings, to end of Elizabeth. (1827—1834.) *Edited by* R. J. HARPER, JOHN CALEY, and Wm. MINCHIN, Esqrs. Folio, boards, Part 3 (or Vol. 2), *price* 31s. 6d.; Part 4 (or Vol. 3), *price* 21s.

CALENDARS OF THE PROCEEDINGS IN CHANCERY, IN THE REIGN OF QUEEN ELIZABETH; with Examples of earlier Proceedings from Richard II. *Edited by* JOHN BAYLEY, Esq. Vols. 2 and 3 (1830—1832), folio, boards, *price* 21s. each.

PARLIAMENTARY WRITS AND WRITS OF MILITARY SUMMONS, together with the Records and Muniments relating to the Suit and Service due and performed to the King's High Court of Parliament and the Councils of the Realm. *Edited by* Sir FRANCIS PALGRAVE. (1830—1834.) Folio, boards, Vol. 2, Division 1, Edward II., *price* 21s.; Vol. 2, Division 2, *price* 21s.; Vol. 2, Division 3, *price* 42s.

ROTULI LITTERARUM CLAUSARUM IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI. 2 Vols. folio (1833, 1844). Vol. 1, 1204—1224. Vol. 2, 1224—1227. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. *Price* 81s., cloth; or separately, Vol. 1, *price* 63s.; Vol. 2, *price* 18s.

PROCEEDINGS AND ORDINANCES OF THE PRIVY COUNCIL OF ENGLAND. 10 Richard II.—33 Henry VIII. *Edited by* Sir NICHOLAS HARRIS NICOLAS. 7 Vols. royal 8vo. (1834—1837), cloth. *Price* 98s.; or separately, 14s. each.

ROTULI LITTERARUM PATENTIUM IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI. 1201—1216. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. folio (1835), cloth. *Price* 31s. 6d.

* * The Introduction, separately, 8vo., cloth. *Price* 9s.

ROTULI CURIE REGIS. Rolls and Records of the Court held before the King's Justiciars or Justices. 6 Richard I.—1 John. *Edited by* Sir FRANCIS PALGRAVE. 2 Vols. royal 8vo. (1835), cloth. *Price* 28s.

ROTULI NORMANNIE IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI. 1200—1205; also, 1417 to 1418. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. royal 8vo. (1835), cloth. *Price* 12s. 6d.

ROTULI DE OBLATIS ET FINIBUS IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI, tempore Regis Johannis. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. royal 8vo. (1835), cloth. *Price* 18s.

EXCERPTA E ROTULIS FINIUM IN TURRI LONDINENSI ASSERVATIS. Henry III., 1216—1272. *Edited by* CHARLES ROBERTS, Esq. 2 Vols. royal 8vo. (1835, 1836), cloth, *price* 32s.; or separately Vol. 1, *price* 14s.; Vol. 2, *price* 18s.

FINES, SIVE PEDES FINIUM; SIVE FINALES CONCORDIE IN CURIA DOMINI REGIS. 7 Richard I.—16 John, 1195—1214. *Edited by* the Rev. JOSEPH HUNTER. In Counties. 2 Vols. royal 8vo. (1835—1844), cloth, *price* 11s.; or separately, Vol. 1, *price* 8s. 6d.; Vol. 2, *price* 2s. 6d.

ANCIENT CALENDARS AND INVENTORIES OF THE TREASURY OF HIS MAJESTY'S EXCHEQUER; together with Documents illustrating the History of that Repository. *Edited by* Sir FRANCIS PALGRAVE. 3 Vols. royal 8vo. (1836), cloth. *Price* 42s.

DOCUMENTS AND RECORDS illustrating the History of Scotland, and the Transactions between the Crowns of Scotland and England; preserved in the Treasury of Her Majesty's Exchequer. *Edited by* Sir FRANCIS PALGRAVE. 1 Vol. royal 8vo. (1837), cloth. *Price* 18s.

ROTULI CHARTARUM IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI. 1199—1216.
Edited by THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. folio (1837), cloth.
Price 30s.

REPORT OF THE PROCEEDINGS OF THE RECORD COMMISSIONERS, 1831—1837. 1 Vol. folio (1837), boards. *Price* 8s.

REGISTRUM vulgariter nuncupatum "The Record of Caernarvon," e codice MS. Harleiano, 696, descriptum. *Edited by* Sir HENRY ELLIS. 1 Vol. folio (1838), cloth. *Price* 31s. 6d.

ANCIENT LAWS AND INSTITUTES OF ENGLAND; comprising Laws enacted under the Anglo-Saxon Kings, from Æthelbirt to Cnut, with a Translation of the Saxon; the Laws called Edward the Confessor's; the Laws of William the Conqueror, and those ascribed to Henry the First; Monumenta Ecclesiastica Anglicana, from 7th to 10th century; and Ancient Latin Version of the Anglo-Saxon Laws; with Glossary, &c. *Edited by* BENJAMIN THORPE, Esq. 1 Vol. folio (1840), cloth. *Price* 40s. Or, 2 Vols. royal 8vo. cloth. *Price* 30s.

ANCIENT LAWS AND INSTITUTES OF WALES; comprising Laws supposed to be enacted by Howel the Good; modified by subsequent Regulations under the Native Princes, prior to the Conquest by Edward the First; and anomalous Laws, consisting principally of Institutions which, by the Statute of Ruddlan, continued in force. With a Translation of the Welsh. Also, a few Latin Transcripts, containing Digests of the Welsh Laws, principally of the Dimetian Code. With Glossary, &c. *Edited by* ANEURIN OWEN, Esq. 1 Vol. folio (1841), cloth. *Price* 44s. Or, 2 Vols. royal 8vo. cloth. *Price* 36s.

ROTULI DE LIBERATE AC DE MISIS ET PRÆSTITIS, Regnante Johanne. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. royal 8vo. (1844), cloth. *Price* 6s.

THE GREAT ROLLS OF THE PIPE, 2, 3, 4 HEN. II., 1155—1158. *Edited by* the Rev. JOSEPH HUNTER. 1 Vol. royal 8vo. (1844), cloth. *Price* 4s. 6d.

THE GREAT ROLL OF THE PIPE, 1 RIC. I., 1189—1190. *Edited by* the Rev. JOSEPH HUNTER. 1 Vol. royal 8vo. (1844), cloth. *Price* 6s.

DOCUMENTS ILLUSTRATIVE OF ENGLISH HISTORY in the 13th and 14th centuries, selected from the Records of the Department of the Queen's Remembrancer in the Exchequer. *Edited by* HENRY COLE, Esq. 1 Vol. fcp. folio (1844), cloth. *Price* 45s. 6d.

MODUS TENENDI PARLIAMENTUM. An Ancient Treatise on the Mode of holding the Parliament in England. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. 8vo. (1846), cloth. *Price* 2s. 6d.

REGISTRUM MAGNI SIGILLI REGUM SCOTORUM in Archivis Publicis asservatum. 1306—1424. *Edited by* THOMAS THOMSON, Esq. Folio (1814). *Price* 15s.

THE ACTS OF THE PARLIAMENTS OF SCOTLAND. 11 vols. folio (1814—1844). Vol. I. *Edited by* THOMAS THOMSON and COSMO INNES, Esqrs. *Price* 42s. Also, Vols. 4, 7, 8, 9, 10, and 11; *price* 10s. 6d. each.

THE ACTS OF THE LORDS AUDITORS OF CAUSES AND COMPLAINTS (ACTA DOMINORUM AUDITORUM). 1466—1494. *Edited by* THOMAS THOMSON, Esq. Folio (1839). *Price* 10s. 6d.

THE ACTS OF THE LORDS OF COUNCIL IN CIVIL CAUSES (ACTA DOMINORUM CONCILII). 1478—1495. *Edited by* THOMAS THOMSON, Esq. Folio (1839). *Price* 10s. 6d.

ISSUE ROLL OF THOMAS DE BRANTINGHAM, Bishop of Exeter, Lord High Treasurer of England, containing Payments out of His Majesty's Revenue, 44 Edward III., 1370. *Edited by* FREDERICK DEVON, Esq. 1 Vol. 4to. (1835), cloth. *Price* 35s. Or, royal 8vo. cloth. *Price* 25s.

ISSUES OF THE EXCHEQUER, James I.; extracted from the Pell Records. *Edited by* FREDERICK DEVON, Esq. 1 Vol. 4to. (1836), cloth. *Price* 30s. Or, royal 8vo. cloth. *Price* 21s.

ISSUES OF THE EXCHEQUER, Henry III.—Henry VI.; extracted from the Pell Records. *Edited by* FREDERICK DEVON, Esq. 1 Vol. 4to. (1837), cloth. *Price* 40s. Or, royal 8vo. cloth. *Price* 30s.

HANDBOOK TO THE PUBLIC RECORDS. *By* F. S. THOMAS, Esq., Secretary of the Public Record Office. 1 Vol. royal 8vo. (1853), cloth. *Price* 12s.

HISTORICAL NOTES RELATIVE TO THE HISTORY OF ENGLAND. Henry VIII.—Anne (1509—1714). Designed as a Book of Reference for ascertaining the Dates of Events. *By* F. S. THOMAS, Esq. 3 Vols. 8vo. (1856), cloth. *Price* 40s.

STATE PAPERS, DURING THE REIGN OF HENRY THE EIGHTH: with Indices of Persons and Places. 11 Vols., 4to. (1830—1852), cloth. *Price* 5l. 15s. 6d. ; or separately, *price* 10s. 6d. each.

Vol. I.—Domestic Correspondence.

Vols. II. & III.—Correspondence relating to Ireland.

Vols. IV. & V.—Correspondence relating to Scotland.

Vols. VI. to XI.—Correspondence between England and Foreign Courts.

WORKS PUBLISHED IN PHOTOZINCOGRAPHY.

DOMESDAY BOOK, or the GREAT SURVEY OF ENGLAND OF WILLIAM THE CONQUEROR, 1086; fac-simile of the Part relating to each county, separately (with a few exceptions of double counties). Photozincographed, by Her Majesty's Command, at the Ordnance Survey Office, Southampton, Colonel SIR HENRY JAMES, R.E., F.R.S., &c., Director. 35 Parts, imperial quarto and demy quarto (1861-1863) boards. *Price 4s. 6d. to 1l. 1s.* each Part, according to size; or, bound in 2 Vols., 18l.

This important and unique survey of the greater portion of England* is the oldest and most valuable record in the national archives. It was commenced about the year 1084 and finished in 1086. Its compilation was determined upon at Gloucester by William the Conqueror, in council, in order that he might know what was due to him, in the way of tax, from his subjects, and that each at the same time might know what he had to pay. It was compiled as much for their protection as for the benefit of the sovereign. The nobility and people had been grievously distressed at the time by the king bringing over large numbers of French and Bretons, and quartering them on his subjects, "each according to the measure of his land," for the purpose of resisting the invasion of Cnut, King of Denmark, which was apprehended. The commissioners appointed to make the survey were to inquire the name of each place; who held it in the time of King Edward the Confessor; the present possessor; how many hides were in the manor; how many ploughs were in demesne; how many homagers; how many villeins; how many cottars; how many serving men; how many free tenants; how many tenants in soccage; how much wood, meadow, and pasture; the number of mills and fish-ponds; what had been added or taken away from the place; what was the gross value in the time of Edward the Confessor; the present value; and how much each free man or soc-man had, and whether any advance could be made in the value. Thus could be ascertained who held the estate in the time of King Edward; who then held it; its value in the time of the late king; and its value as it stood at the formation of the survey. So minute was the survey, that the writer of the contemporary portion of the Saxon Chronicle records, with some asperity—"So very narrowly he caused it to be traced out, that there was not a single hide, nor one virgate of land, nor even, "it is shame to tell, though it seemed to him no shame to do, an ox, nor a cow, nor a swine was left, that was not set down."

Domesday Survey is in two parts or volumes. The first, in folio, contains the counties of Bedford, Berks, Bucks, Cambridge, Chester and Lancaster, Cornwall, Derby, Devon, Dorset, Gloucester, Hants, Hereford, Herts, Huntingdon, Kent, Leicester and Rutland, Lincoln, Middlesex, Northampton, Nottingham, Oxford, Salop, Somerset, Stafford, Surrey, Sussex, Warwick, Wilts, Worcester, and York. The second volume, in quarto, contains the counties of Essex, Norfolk, and Suffolk.

Domesday Book was printed *verbatim et literatim* during the last century, in consequence of an address of the House of Lords to King George III. in 1767. It was not, however, commenced until 1773, and was completed early in 1783. In 1860, Her Majesty's Government, with the concurrence of the Master of the Rolls, determined to apply the art of photozincography to the production of a fac-simile of Domesday Book, under the superintendence of Colonel Sir Henry James, R.E., Director of the Ordnance Survey, Southampton. The fac-simile was completed in 1868.

* For some reason left unexplained, many parts were left unsurveyed; Northumberland, Cumberland, Westmoreland, and Durham, are not described in the survey; nor does Lancashire appear under its proper name; but Furness, and the northern part of Lancashire, as well as the south of Westmoreland, with a part of Cumberland, are included within the West Riding of Yorkshire. That part of Lancashire which lies between the Ribble and Mersey, and which at the time of the survey comprehended 688 manors, is joined to Cheshire. Part of Rutland is described in the counties of Northampton and Lincoln.

FAC-SIMILES OF NATIONAL MANUSCRIPTS, from WILLIAM THE CONQUEROR to QUEEN ANNE, selected under the direction of the Master of the Rolls, and Photozincographed, by Command of Her Majesty, by Colonel SIR HENRY JAMES, R.E., Director of the Ordnance Survey. Price, each Part, with translations and notes, double foolscap folio, 16s.

Part I. (William the Conqueror to Henry VII.). 1865.

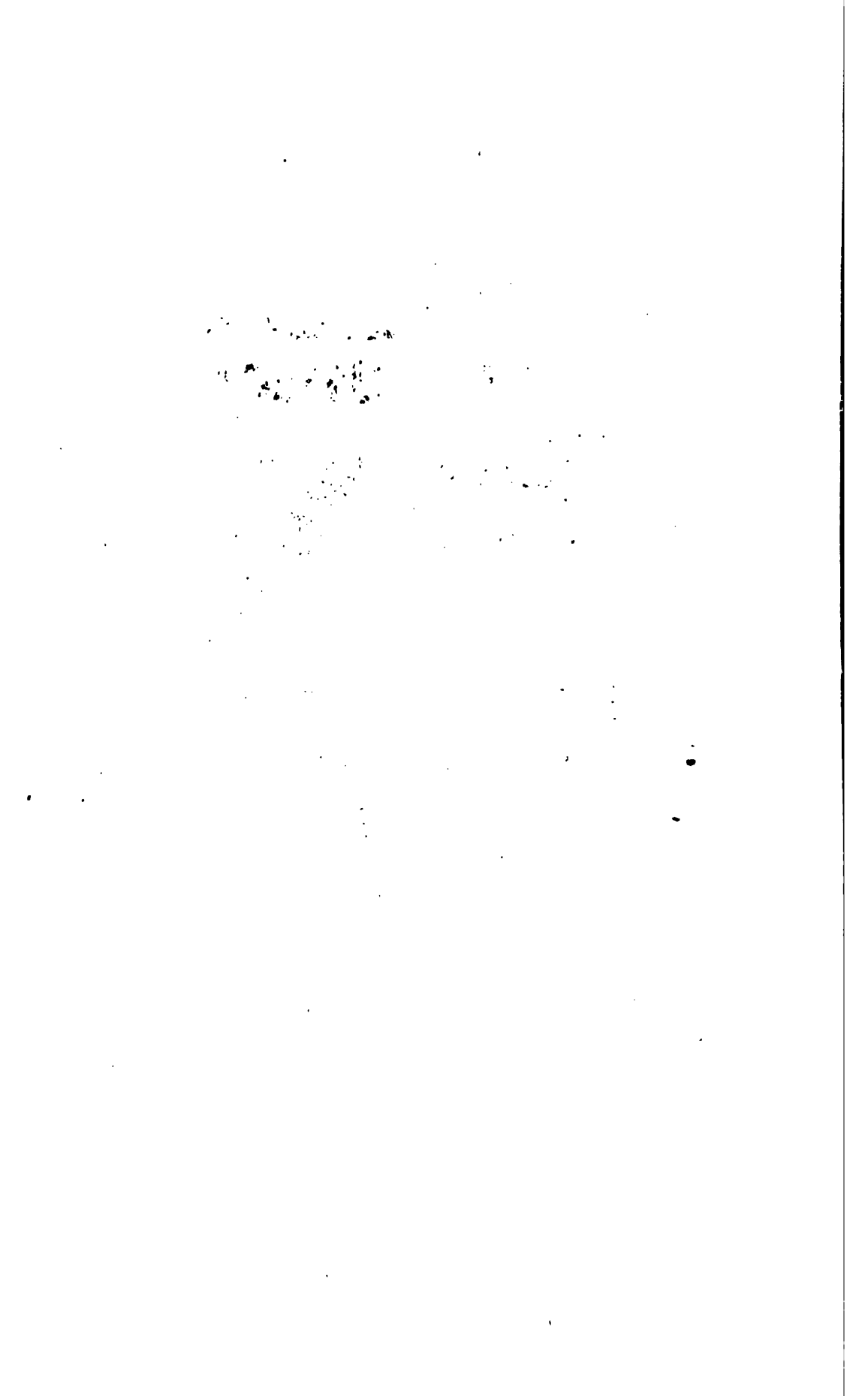
Part II. (Henry VIII. and Edward VI.). 1866.

Part III. (Mary and Elizabeth). 1867.

Part IV. (James I. to Anne). 1868.

The first Part extends from William the Conqueror to Henry VII., and contains autographs of the kings of England, as well as of many other illustrious personages famous in history, and some interesting charters, letters patent, and state papers. The second Part, for the reigns of Henry VIII. and Edward VI., consists principally of holograph letters and autographs of kings, princes, statesmen, and other persons of great historical interest, who lived during those reigns. The third Part contains similar documents for the reigns of Mary and Elizabeth, including a signed bill of Lady Jane Grey. The fourth Part concludes the series, and comprises a number of documents taken from the originals belonging to the Constable of the Tower of London; also several records illustrative of the Gunpowder Plot, and a woodcut containing portraits of Mary Queen of Scots and James VI., circulated by their adherents in England, 1580-3.

*Public Record Office,
November 1874.*

3 2044 014 179 402

WIDENER LIBRARY

Harvard College, Cambridge, MA 02138: (617) 495-2413

If the item is recalled, the borrower will be notified of the need for an earlier return. (Non-receipt of overdue notices does not exempt the borrower from overdue fines.)

	WIDENER WIDENER NOV 07 2006 FEB 10 2007 CANCELLED
	WIDENER WIDENER NOV 08 2006 CANCELLED

Thank you for helping us to preserve our collection!